ACCADEMIA DI MEDICINA
DI
TORINO

DE
MORBIS VENEREIS
LIBRI NOVEM.

DE MORBIS VENEREIS LIBRI NOVEM

AUCTORE

JOANNE ASTRUC

In Regio Franciæ Collegio Profeſſore Medico, &c.

IN QUIBUS DISSERITUR TUM DE ORIGINE, Propagatione & Contagione horumce affectuum in genere: tum de ſingulorum Natura, & Ætiologia & Therapeia, cum Brevi Analyſi & Epicriſi Operum plerorumque quæ de eodem argumento ſcripta ſunt.

IN HAC NOVISSIMA EDITIONE

Præter novas duas Auctoris Diſſertationes accedunt Epiſtolæ tres

CL. GERARDI L. B. VANS-WIETEN

de Specifico ab ipſomet invento, & experimentis probato ad profligandam luem Veneream abſque pthyaliſmo; nec non Diſſertatio Cl. viri

JOSEPHI MARIÆ XAVERII BERTINI

de uſu interno & externo Mercurii ex italico in latinum ſermonem converſa.

TOMUS PRIMUS.

VENETIIS

MDCCXC.

TYPIS PETRI QU. JO: GATTI.

SUPERIORUM PERMISSU.

PRÆFATIO.

CONSTARE paſſim video pleriſque in Libris, qui de Morbis Venereis ſcripti exſtant, vitia occurere non pauca; (venia ſit dicto, a quo omnis invidia abeſt longiſſime,) ſed quæ nec eadem, nec ejuſdem generis ſint in ſingulis. In antiquioribus, quo nomine eos intelligo, qui ante annum 1600. editi ſunt, deſiderari videntur diligentior ſymptomatum venereorum tractatio, ſanioris Phyſicæ ac Medicinæ notitia, uberior cauſarum expoſitio, & quod eſt multo majores momenti, certior morbi diagnoſis, prognoſiſque, & efficacior therapeia, in qua Guaiaco, Saſſafras, Sarſæ-parillæ, radici Chinæ, ceteriſque id genus hidroticis remediis minus deferatur, plus efficaciæ attribuatur Mercurio, ſua aſſeratur Hydrargyroſi excellentia, ac demum recta adhibendi Mercurii methodus enucleate proponatur. Sed hæc omnia, non jam Auctorum, quam ætatis, qua vivebant, vitia fuiſſe videntur, eo quidem ignoſcenda facilius, quod tunc temporis nondum ſatis perſpecta erat morbi medicina, quod crimini dabatur Veterum exempla deſerere, quod horror Mercurii, ceu venenati pharmaci, in omnium animis alte inſidebat, quod Guaiaci effectus magnificis præconiis certatim efferebantur quaſi totidem miracula.

Peccatum eſt aliter, ſed gravius, in recentoribus Scriptis, quæ noſtro & ſuperiore ſæculo publici juris facta ſunt. In illis fruſtra requiras Librum unum aut alterum juſtæ amplitudinis, quo morborum omnium tractatio pro argumenti gravitate exponatur. Multæ quidem occurrunt Diſſertatiunculæ de uno tantum aut altero morbo venereo, ſed leves, jejunæ, tumultariæ, in quibus vix ſumma rerum capita obiter perſtringuntur. In pleriſque opinionum commenta reperire eſt ante inaudita, *Hypotheſes* dicunt, quibus palam eſt ſuperiore ſæculo, poſt excuſſum Antiquorum jugum, plus æquo capta & delinita fuiſſe Medicorum ingenia, cnm auctoritati parerent minus, necdum rationi & experientiæ noſſent parere ſatis. Demum e tot Scriptoribus ne quidem unus therapeiam mercurialem accurate deſcribère, varioſque ſcopulos, per quos medios regenda eſt, diligenter detegere curavit; ſed ſuum ſinguli arcanum remedium magnifice venditant, quod tanquam certum, indubium, efficaciſſimum ita enixe collaudant, ut ipſi occultam in laudibus fraudem aperiant, ac planiſſime deſignent (a) *ſe ſui quæſtus cauſa falſas ſuſcitare ſententias*, nec alio conſilio ſuas Diatribas ſcriptitaſſe, niſi ut arcano ſuo lucriferam celebritatem compararent.

Utan-

(a) Cicero, 1. *de Divinitat.* 13. ex Ennio.

Utantur tam præpoſteris artibus Agyrtæ & Circulatores, (a.) *quorum ſtultitiæ quæſtus impudentia eſt*. Sed ab iiſdem ſedulo ſeſe abſtineant velim, quicumque gloriæ cupidi famæ conſulunt, quicumque veritatis cultores & fraudis inimici concivium incolumitati ſtudent ex animo. Quapropter ægre fero a Chirurgis non paucis, a Medicis nonnullis exteris, a Medicorum noſtratium uno aut altero, arcana proponi remedia, quorum præparationem de induſtria celant, ut inefficaciam non prodant, ſed quibus amant credulos vulgi animos ludificari, non ſine lucri turpiter quæſiti infamia.

Abunde indicant, quæ hactenus præfatus ſum, quanto jure a Medicis artis ſuæ ſtudioſis deſideretur Opus novum, de eodem argumento diligentius, fuſius, meliore fide conſcriptum: At vero indicant eadem ſimili, quanta ſit Operis illius magnitudo atque difficultas, & quot adſint quantaque a quibus Scriptori cavendum ſit, ſi curaverit peritorum votis facere ſatis.

Profuit mihi hæc omnia prius *percepiſſe atque animo mecum ante peregiſſe*, quam ad ſcribendum animum appuli. Inde enim probe intellexi partes meas eſſe, ut quæcumque ad morbi originem, ingreſſum, propagationem; quæcumque ad contagionem, contagionis genera, varioſque modos, quibus ſuſceptum virus modo ſilet, modo ſævit furore vario in ſingulos; quæcumque ad morborum venereorum, tum localium, tum univerſalium, cauſas, ſymptomata, ſigna, therapeiam pertinet, ita diligenter expedirem, enuclearem, definirem, ut (b) *vetuſtis novitatem, novis auctoritatem, obſoletis nitorem, obſcuris lucem, faſtiditis gratiam, dubiis fidem, omnibus vero naturam, & naturæ ſuæ omnia darem*, uno verbo, quod a Plinio Domitio Piſoni dictum tribuitur, ut *Theſaurum* facerem, *potius quam Librum*.

Haud equidem confido, quæ deſtinaveram, a me præſtita fuiſſe, quæ ſane nec ea deſtinaveram fiducia; ut a me præſtanda ſperarem; *mecum enim habito*, neque neſcius ſum *quid fere recuſent, quid valeant humeri*. Sed animum facile induxi licere mihi laborioſam, difficilem & perobſcuram diſputationem meditanti magna & egregia ſpe concipere, quæ mentem excitarent, erigerent, acuerent, vireſque Operi pares poſſent ſufficere, tanto quidem magis quod rationem illam, conſuetudinemque noveram laudi plerumque, vitio nunquam datam eſſe, cum (c) *etiam non aſſecutis voluiſſe abunde pulchrum atque magnificum ſit*.

Hac ergo mente non dubitavi ad uberrimam propoſiti argumenti materiam aggredi, totamque, quantacunque eſt, novem Libris tractandam comprehendere, in quos Opus ordinis gratia partiri viſum eſt.

I. Agitur in *Primo* de morbi naſcentis, adulti, ſeneſcentis hiſtoria, probaturque id morbi genus Veteribus, Judæis, Græcis, Latinis, Arabibus, incognitum, Orbi noſtro, ut citiſſime, innotuiſſe exeunte ſeculo decimo quinto, & primam illius originem ad Inſulas Antillas, præſertim vero ad Inſulam *Haiti*, ſeu *Hiſpaniolam*, nunc *Sancti Dominici*, referendam eſſe, unde in Orbem noſtrum malis avibus devectum ſit: Hiſpanos, qui illuc appulerunt annis 1492. & 1493. duce Chriſtophoro Columbo, fœdiſſimæ cum mulieribus indigenis veneris conſuetudine morbum primum contraxiſſe; contractumque in Neapolitanos traduxiſſe, quibus ſuppetias iverunt anno 1494. Ab utriſque Francos, quibuſcum per id tempus bellum erat, celeri contagione infectos & contaminatos fuiſſe: Ab his tribus præcipuis Europæ gentibus ſemel infectis malum in ceteros Europæ, & pleroſque Aſiæ & Africæ populos brevi divagatum fuiſſe gradu giganteo: De America proinde merito dici poſſe ob graviſſimam peſtem, quæ in Europam inde dimanavit, quod a Romanis olim de Aſia dicebatur ob vitia, quæ in Rempublicam illinc confluxerant, nimi-

(a) Phædrus, *Lib. 1. Fab. 14.*
(b) Plinius, *in Præfatione Hiſtoriæ Naturalis.*
(c) Plinius, *ubi ſupra.*

nimirum (*a*) *devictam Victores ſuos corrupiſſe*: Demum id teterrimum mali genus hactenus diverſas vices ſive periodos expertum eſſe, quæ varia ſymptomatum acceſſione vel deceſſione inſignes fuerint; ac nunc tandem videri paulatim miteſcere, & niſi vana fides, in ſenium tendere in dies, ſed tamen adhuc *pede claudo*.

II. Explicantur in *Secundo* Libro veneni venerei natura, indoles, propagatio, & efficacitas; ac deinde hiſtorice quæritur quo tempore & quo auctore remedia ſingula, quæ ad Luem faciunt, ut Hydrargyrus, Guaiacum, radix Chinæ, Sarſa-parilla, lignum Saſſafras, Præparata mercurialia, & Suffumigia ex cinnabari, in uſum inducta fuerint, & quanta animorum contentione de ſingulorum præſtantia diu decertatum ſit, donec tandem Mercurio, & inter varias Mercurii adhibendi methodos. Hydrargyroſi ſive methodo illitionum, victoria ceſſerit.

Neceſſum fuit in hac altera editione de Anathymiaſi mercuriali; ſeu de uſu ſuffumigiorum mercurialium, paulo fuſius diſſerere, quod Aretalogus quidam pollicitationibus ſuis in nimiam medicationibus illius ſpem plerorumque animos induxiſſet. Proinde], quæ ſuffumigia ab Antiquioribus & qua methodo olim, quæ ſuffumigia ab illo Circumforaneo & qua methodo nuper adhibita ſint, per ſingula capita prius perſequutus, deinde penſatis utriusque methodi compendiis, diſpendiiſque, Anathymiaſim mercurialem mercuriali Hydrargyroſi minus commodam, tutam, efficacem eſſe, ita evici graviſſimis, ut opinior, rationum & experimentorum momentis, ut quæſtionem ſemel & in perpetuum perſolutam eſſe auſim ferme confidere.

III. & IV. Sic expeditis, ſemel nodis omnibus hiſtoricis, diſcuſſiſque phyſiologicis & pathologicis tricis, quaſi gradus quidam atque aditus jactus eſſe videtur ad rem ipſam, cujus Medicorum eſt potiſſimum ſatagere, nempe ad tractationem morborum venereorum omnium, tum localium, quæ ſunt veluti proluſiones invadentis luis, & de quibus Libro *Tertio*; tum univerſalium, quæ ſunt confirmatæ luis indicia, & de quibus Libro *Quarto* fuſe diſſeritur. Quocirca expoſitis in utroque ſingulorum affectuum natura, cauſa, ſymptomatis, ſigniſque tum diagnoſticis, tum prognoſticis, ſpeciales afferuntur curationis methodi, quæ ſingulis morborum generibus, ac diverſis ſingulorum gradibus, adhibendæ ſunt.

Id autem egi omni meo ſtudio, ut hæc univerſa ordine digeſta breviter ac dilucide explicarentur: Sed de his judicium æquis Lectoribus facile permitto. At certe, quam laudem propriam peto, quam præcipuam ambio, cuncta propoſui fide qua potui optima, ſuppreſſi nihil quod utile, nihil omiſi quod neceſſarium eſſe videretur, remedia protuli omnia, quęcunque certa, egregia, uſu maxime comprobata novi; de dubiis, incertis, infidis, ſi qua forte attulerim, caute monui; ut nihil (*b*) omnino reticui dolo malo, ſic nihil jactantius prędicavi vaniloquentia. Sed omnia tractavi ubique ingenuus, ubique de ęgrotantium (ut Medicum & Concivem decet) incolumitate vere ſollicitus. Quamobrem ſpes eſt Librum huncce noſtrum, ſi minus diligenter elucubratus, atque adeo laude parum dignus eſſe videatur, tamen quia benevolenti animo conſcriptus eſt, nobis apponendum eſſe gratiæ.

Reme-

(*a*) Florus *Lib. III, Cap.* 12.

(*b*) Abſit ut unquam obnoxius ſim Scribonii Largi cenſuræ, quem licet Ethnicus eſſet, tam chriſtianæ locutum eſſe agnoſco, ut poſſit *in judicio ſurgere cum* Chriſtianorum non paucis & illos *condemnare* " Qui experti ſunt, *inquit ille*, remediorum utilitatem, denegant aurem uſum, valde culpandi ſunt, utpote qui crimine invidentiæ flagrant; quod malum cum omnibus animantibus inviſum eſſe debet, tum præcipue Medicis, in quibus niſi plenus miſericordiæ & humanitatis animus eſt ſecundum ipſius profeſſionis voluntatem, omnibus diis & hominibus inviſi eſſe debent. " *Scribonius Largus*, in *Præfatione* ad C. Julium Calliſtum.

Remediorum formulas protuli, quotcunque uſu vulgo receptæ ſunt, & in multos ex equo quadrare poſſunt. Ceteras, quas pro morbi natura & gradu, aut pro ęgrotantium viribus & ętate variare neceſſum eſt, prudens omiſi, ne junioribus Medicis eſſent offendiculo, a quibus in obviis quibuſcunque ęgris nullo diſcrimine plerumque adhiberentur. Sed pręcipua & pręſentiſſima remedia diligenter recenſui, quę ad ſingula morborum genera valent, ab infirmioribus ad vehementiora progrediendo, appoſita ſingulorum doſi, unde nihil negotii futurum eſt formulas, ſi uſus fuerit, ex re & ex tempore conficere: At monitos velim juniores Medicos, ut *mixturæ & compoſitiones ex paucis* ſemper conflentur (*a*) *remediis, ex conjectura aſſumptis*. Indigeſta enim & promiſcua remediorum ſarrago, qua nonnulli formulas (*b*) *inexplicabiles* inſerciunt, non modo, ut Plinius (*c*) ait, *oſtentatio artis & portentoſa ſcientiæ venditatio eſt*, quin etiam, ut idem alibi dicit, (*d*) *impudentia*, (*e*) *fraus*, (*f*) *perſida eſt*, quę ęgrotantibus fere nunquam non nocet, cum ſemper nimia & inutilia, ſępiſſime propoſito ſcopo contraria remedia, ea ratione inculcentur & oggerantur.

V. & —— IX. Videbatur manus extrema Operi jam impoſita, cum optimum fore judicavi & Chronologicam Auctorum omnium, qui de eodem argumento ſcripſerunt, Bibliothecam ſubjungi, ut uno quaſi intuitu cognoſcere liceret, quid de luis venereę origine, natura, remediis, varii varie ſenſerint diverſis temporibus; quid in promovenda illius curatione a ſingulis pręſtitum ſit; uno verbo ex quibus ambagibus, & quorum potiſſimum ſtudio morborum illorum therapeia, qualis nunc uſu viget, ad eum perfectionis appicem pervenerit, quo nunc ſtare videtur?

Eo itaque conſilio Libros de morbis venereis, eorumve remediis, quotquot nanciſci datum eſt, diligenter evolvi, legi, perlegi. De his, quos in locupletiſſimis Bibliothecis Lutetiæ obvios non habui, Medicos, qui in Europa nominis celebritate maxime clarent, conſului, ANTONIUM LEPROTUM, Sanctiſſimi Patris Clementis XII. Summi Pontificis, nuperrime defuncti, JOANNEM FANTONUM, Regis Sardiniæ, & JOHANNEM HENRICUM HEUCHERUM, Regis Poloniæ, Archiatros, *Hans* (*Johannem*) SLOANE, Regiæ Scientiarum Societatis Anglicanæ Præſidem, JOHANNEM BAPTISTAM MORGAGNUM, Profeſſorem Patavinum, THEODORUM TRONCHIN, Amſtelodamenſem, & THOMAM STACK, Londinenſem Medicum, magna profecto nomina, Viroſque in arte vere principes. Quæcunque nova, ſingularia, rara, notatione digna viſa ſunt, ſedulo excerpſi, cuncta membratim digeſſi, ſuis quæque temporibus reddidi, ac in quinque alios Libros diſtribui, quorum *Quintus Sextus* quæ de Auctoribus agunt, qui ab ingreſſu morbi ad *annum* uſque 1600; *Septimus* vero & *Octavus* de Auctoribus, qui ab anno primo Sæculi XVII. ad exitum ejuſdem ſæculi; *Nonus* demum de Auctoribus, qui abhinc ad hanc uſque diem ſpeciales de morbis venereis, vel de morborum venereorum remediis, Libros ediderunt. Ceterum ne in officio claudicare videret, partemve ullam ſuſceptæ provinciæ ſciens præterire, multos habui Libros evolvendos plane inſicetos, vel a ſemi barbaris Medicis editos & rudiore ſcriptos ſtylo, vel ab Agyrtis & Circumforaneis vulgatos & putidæ plenos vaniloquen-

(*a*) Plinius, *Hiſtor. Natur. Lib. XXII. Cap.* 14.
(*b*) Ibid. *Lib. XXIX. Cap.* 1.
(*c*) Ibid. *Lib. XXIX. Cap.* 1.
(*d*) Ibid. *Lib. XXII. Cap.* 24.
(*e*) Ibid. *Lib. IV. Cap.* 1.
(*f*) Ibid. *Lib. XXIX. Cap.* 1.

quentiæ: Verſanda habui fimeta & ſterquilinia non pauca, ex quibus unum aut alterum auri granum colligerem, ut a Virgilio dictum narrant de Libris Ennii. Sed laboris haud parcus ſterquilinia verſavi curioſe, ſed Libros evolvi ſedulo etiam inficetos, & minore ideo faſtidio, quia memor Pliniani dicti, (*a*) *nullum eſſe librum tam malum, ut non aliqua ex parte proſit*.

Sic emerſit Opus, quod *Tripartitum* videri poſſit: *Hiſtoricum & Criticum* Libro I. in quo morbi origo, progreſſus, forma, formæ varietas, declinatio &c. deſcribuntur: *Medicum & Therapeuticum* Libris II., III. & IV., in quibus de morborum omnium venereorum natura, cauſis, ſymptomatis, diagnoſi, & prognoſi ſingulatim dicitur, & quod caput eſt, quæcunque ad medicinam morbis illis faciendam pertinent, enucleate tractantur: *Literarium & Philologicum* Libris V. VI. VII. VIII. & IX. in quibus panditur ſeries & ordo curarum, quæ Medicos anxios habuere ſollicitoſque; & ex quibus intelligitur quanta conſternatione ſub ingreſſum luis illi obſtupuerint rei novitate mire perculſi, quam diffidenter & infeliciter attentaverint initio morbi curationem, quanta trepidatione exploraverint uſum remediorum, per quotuplices *mortes egerint experimenta*, quo progreſſu tandem, quibuſve periculis cognitionem ceperint ſequentium Theorematum, Dogmatumve, quæ improviſa & inexpectata experientibus adfuere; quæ diu multis dubia viſa ſunt, qui nova, quæ pridem apud omnes in confeſſum venerunt, quia compertiſſima.

I. *Luem veneream morbi ſpeciem eſſe, quæ nec errore diætæ, nec ullo rerum non naturalium vitio poſſit unquam ſponte generari in Orbe noſtro, ſed ibi vigeat fomite quodam alienigena, at perenni, ſeu potius ſemper redivivo*; quod ante notam luem veneream de nullo alio morbi genere unquam affirmatum, imo nec cogitatum prius fuerat; quod de lue ipſa venerea nondum certo liquebat anno ab ejus ingreſſu ſexageſimo; quod jam pridem compertum eſt certiſſima experientia; quod tandem nunc opinantur nonnulli & cum Lepra Arabum, quandiu in Europa graſſata eſt, olim commune fuiſſe, & etiamnum commune eſſe cum Peſte Aſiatica, quæ Europam identidem depopulatur.

II. *Fomitem hunc alienigenam, quo redivivo viget lues venerea, ab ægris in ſanos non una natione, ſed multiplici via traduci poſſe, quoties partes molles, raræ, tepentes, humidæ, contactu intimo & diuturno concaleſiunt; at vero ut frequentius, ſic certius, nunquam transfundi, quam in quo requiſitæ proprietates concurrunt omnes pleniſſime; ita ut ad verbum & citra metaphoram verum ſit, quod*

(*b*) medio de fonte leporum
Surgat amari aliquid,

imo amariſſimi, mortiſque cauſa ibidem offendatur non raro, unde vitam auſpicari ſolemne fuit; quæ peſtis ratio Priſcis inviſa & inaudita e Pandoræ pyxide nuper excidiſſe videtur, ceu reſiduum craſſamentum in hanc noviſſimam ſeculorum fæcem reſervatum, ut imtemperantioris libidinis frænum eſſet, vel flagellum.

III. *Seminium illud morbificum ſive morbi fomitem quem* virus venereum *dicunt, licet in Orbe noſtro nulla unquam ratione generari poſſit, attamen ſi quocumque modo, minimis etiam & inconſpicuis guttulis, in ſanguinem transfundatur, ibidem facile plerumque augeri, multiplicari, invaleſcere*; quod de veneno venereo exploratiſſimum eſt; quod videtur & de ſeminio Elephantiaco ſive Leproſo verum olim fuiſſe; quod certo coſtat de veneno Hydrophobico; quod de contagio quoque peſtifero & varioloſo haud inepte conjicitur, quamvis non deſint qui non aſſentiantur.

IV. *Contra vero virus idem clam aliquando latere ad multos annos in ipſo ſanguine ſine noxa, quæ manifeſta ſit, atque adeo ſine ullo ſui indicio: Verumtamen integrum & illiba-*

(*a*) Plinius junior, *Lib. III. Epiſt.* 5. narrat hæc ab Avunculo dici ſolita.
(*b*) Lucretius, *De Natura rerum Lib. IV.*

libatum ibidem permanere, ita ut ex occaſione facile poſſit confeſtim erumpere, & ea quidem plerumque vehementia, quæ datas inducias fœnerari videatur; quod ſane de hydrophobico contagio Antiquiores jam ſubodorati fuerant, ſed quod de veneno venereo certius compertum eſt exemplis frequentiſſimis.

V. *Uſum Merourii & præparatorum mercurialium ad eſtirpandum luis venereæ ſeminium unice valere, & modo caute adhibeatur, ſemper tutum, innocuum & efficacem eſſe*, quem tamen cuiquam adhibere nefas olim fuiſſet ante natam luem veneream; contra quem primo ſeculo ab ingreſſu luis Medicos nonnullos non puduit temere niti ex vana erga Antiquos credulitate, a quibus Mercurius veneni falſo damnatus fuerat, quem demum experientia rerum magiſtra monſtravit præſentiſſimum eſſe morbi remedium.

VI. *Illito mercuriali ungnento, ſuffito cinnabari corpore, aut exhibitis præparatis mercurialibus ptyaliſmum perinde moveri*; quod novum purgationis genus ab antiquioribus Medicis plene ignorabatur; quod nunc certiſſima eſt luis venereæ medicina; quod & ad alios morbos non paucos transferre volunt & ſtudent Medicorum nonnulli: Utinam æque feliciter.

VII. *Hæc omnia, ut plurimum, præſtari ſolo ſupra cutem illitu unguenti mercurialis, unde patet ſumma utilitas & efficacitas Iatraliptices*, medicationis genere novæ, quam mirari ſubit ad alias remediorum ſpecies præter Mercurium, & ad alia morborum genera præter veneream luem, nondum traductam fuiſſe.

VIII. *Curationem luis venereæ pacatius, blandius, melius nunquam procedere, & virus venereum, quod in ſanguine latet, certius, tutius, efficacius nunquam depelli & exterminari, quam ſi Mercurius inconſpicuis & ſubtiliſſimis guttulis, ſed nativa forma, atque adeo purus, ſincerus, impermixtus ſanguini inſtilletur roris inſtar, jugi quidem ſed lento illapſu*; quod ſentio longiſſime ſemper abfuturum a Chimicorum intelligentia, qui in Mercurio menſtruis ſolvendo, igne torrendo, ſalibus, metallis, mineralibus adulterando verſari gloriæ ducunt; quibus fructuoſum eſt ſublimata, Præcipitata, Magiſteria, Arcana, Præparata multigena mercurialia magnifice venditare, ut permagno divendant; ſed qui, ſi rem ipſam æſtimemus, id unum operoſe præſtant, ut ex remedio parabili, innocuo, efficaciſſimo, conficiant labore multo remedia paratu difficilia, dubia, periculoſa, deleteria, venenata, vel ut correctiſſima ſint; qualia ſemper non occurrunt, certe magis mochlica, & ad ſanandam luem veneream minus efficacia.

IX. Demum *luem veneream, monſtrum morbi, qui nulla arte nullaque opera, nec diuturnitate, nec diæta, nec remediis vulgatioribus, domabilis ſit, illitu mercuriali ſeu Hydragyroſi cito, tuto, perfecte edomari*; quod demonſtrat miram medicationis illius efficaciam, ut quæ compar ſit debellando morbo herculeo alias inſuperabili, & quæ ideo ἡ τοῦ θεοῦ χείρ vocari jure debeat; quod eſt, eritque ſemper ſummo honori Medicinæ, ut cujus ea medicationis ratio *inventum ſit*, & quæ idcirco, etiam ſi alia deſint, *Opifera dici* mereatur.

Liquet ergo lue venerea in Orbem noſtrum irrepente humanum quidem genus *magno atque ſolido mulctatum* fuiſſe *infortunio*; at ſimul artem medicam novis Theorematis auctam, noviſque remediis amplificatam fuiſſe; quaſi vero noſtris tantum periculis diſcere datum eſſet. Sic, ut exemplis rem illuſtrem, nunquam magis promovetur militaris ſcientia, quam bellis internicinis, quæ ſunt communis populorum pernicies: Sic nunquam reperiuntur felicius, aut diligentius adhibentur novæ munitionum formæ, quæ ſint ad defenſionem urbium opportuniores, niſi cum uſus invexit arma nova & ad oppugnandum efficaciora.

Ceterum, ne Tirones Auctorum nomine vel fama deluſi commentis fidem adjungerent, lubuit de plerorumque Operum pretio, ac opinionum, quę in iiſdem referuntur, valore judicium interponere, non ęquum modo, ſed modeſtum, ut me decebat, imo etiam verecundum, niſi forte de Circulatoribus & Agyrtis queſtio inciderit, (*a*) *qui omnia ſe ſimu-*

(*a*) Plaut. *Trinumm. Act.* 1. *Scena* 2.

mulant ſcire, *nec quidquam ſciunt*, & quorum impudentiam & imperitiam retegi, ac fraudes proferri, tum rei publicę, tum rei medię ideo permagni intereſſe cenſeo, quoniam eorum nunc.

(a) *plus eſt fere*,
Quam olim muſcarum, *dum caletur maxime*.

Reſtabat quo ſermone Librum conſcriberem, an latino, an patrio? Placebat aliis quidem iſto, ut a Chirurgis noſtratibus intelligeretur, quorum plerique latine neſciunt: Aliis vero illo ſcribi, ut & exteris quoque prodeſſe poſſet, quibuſcum latini ſermonis communio eſt. Sed vicit latini ſermonis virtus, ac dubitationem omnem ſuſtulit honeſtatis ratio, quippe puduit de morbis, de partibus, de rebus obſcœnis gallice dicere. Apud Latinos, ut de Gręcis referebat (b) olim Celſus, horum omnium *vocabula & tollerabilius ſe habent*, *& accepta jam uſu ſunt*, *cum in omni fere Medicorum volumine atque ſermone jactentur*, *Apud nos* vero *fœdiora verba ne conſuetudine quidem aliqua verecundius loquentium commendata ſunt*, *ut difficilis hæc explanatio* futura fuiſſet, *ſimul & pudorem & artis præcepta ſervantibus*.

Intelligo jam ſupereſſe ut Emptoribus prioris Editionis me excuſem de hac altera Editione auctiore & emendatiore, qua prępropere emiſſa timeo ne ſtudioſa illorum diligentia ludificata videatur. Ipſe ſane factum doleo, neque tamen video rem aliter fieri potuiſſe, aut me agnoſco ex ulla parte culpabilem eſſe. Oportebat enim librum iterum emitti, cum exemplaria prioris editionis diſtracta eſſent omnia, non oportebat autem emitti non emendatum & non auctum, pręſertim cum auctaria & emendationes pręſto eſſent. Inde vero nihil damni Emptoribus prioris editionis illatum puto, nam in iis, quę ad Medicinam ſpectant in *Libris II. III. & VI*, & quę ſunt præcipua Operis pars, vix tria verba mutata vel nova ſunt, ſi unus excipiatur Articulis *de Ophthalmia gonorrhoica*, morbi ſpecie rarius obvia; ea vero, quę de Suffumigiorum methodo addita ſunt in *Libro II*, medentibus nequaquam neceſſaria, cum eo recidant, ut methodus illa damnetur & explodatur, ceu nullius uſus: cetera demum, quę multa adjecta ſunt in *Libris primo*, & *quinque* poſtremis, ad Hiſtoriam, Criticen & Philologiam pertinent, quę Literatis ut grata ſint pervelim, ſed quę medicinam facientibus nullius utilitatis eſſe palam eſt. Uno verbo, ut multa paucis contraham, in priore editione commiſſum nihil, nihil prętermiſſum eſſe de re medica comperi, quod emendari vel ſuppleri opus fuerit. Quamobrem poteſt illa in facienda medicina, quod rei Caput eſt, perinde prodeſſe, ac altera quę nunc prodit.

Ex duabus Diſſertationibus, quę in hac editione additę ſunt & quę indicantur in fronte Libri, altera, quę *de origine*, *appellatione*, *natura & curatione morborum venereorum inter Sinas*, Tomo I; altera, quę *de deſideratis ad pleniorem Scriptorum Aphrodiſiacorum notitiam*, Tomo II. affixa eſt, ut argumenti vicinitas & materię cognatio poſcere viſæ ſunt.

IN-

(a) Plaut. *Trucuent*. *Act*. 1. *Scen*. 1.
(b) Lib. 6. Cap. 18.

Inſpicere, tamquam in ſpeculum, in Vitas omnium
Jubeo, atque aliis ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito, hoc fugito; hoc laudi eſt, hoc vitio datur.

Terent. *Adelph.* III. 3.

INDEX
LIBRORUM ET CAPITUM
TOMI PRIMI.

LIBER PRIMUS.

De Origine, Propagatione, & Periodis Morborum Venereorum.

Caput I. *Luem veneream nec Græcis, nec Romanis olim notam fuiſſe.* Pag. 1

Caput II. *Diluuntur argumenta, quæ pro ſtabilienda luis venereæ antiquitate proferuntur.* 4

Caput III. *Expenduntur aliquot Veterum loca, quæ ad probandam luis venereæ antiquitatem adduci ſolent.* 9

Caput IV. *Explicantur loca aliquot ex Bibliis Sacris potiſſimum deſumpta, quæ detorqueri ſolent, ut de lue venerea intelligantur.* 12

Caput V. *Luem veneream ab anno 1494 ad annum 1496 Europæ primum innotuiſſe.* 19

Caput VI. *Expenduntur loca aliquot Medicorum anno 1494 antiquiorum, quæ allatæ Epochæ videntur contradicere.* 25

Caput VII. *Explicantur teſtimonia a Guillelmo Becketto pro luis venereæ antiquitate nuper producta.* 31

Caput VIII. *Confutantur argumenta reliqua, quibus nonnulli antiquitati luis venereæ patrocinari conantur.* 37

Caput IX. *Fabulæ de origne luis venereæ referuntur & refelluntur.* 43

Caput X. *Luem veneream in Inſulis Antillis a Chriſtophoro Columbo detectis, ac præſertim in Inſula Hiſpaniola, quæ nunc Inſula* Sancti Dominici *appellatur, endemiam antiquitus fuiſſe, & inde in Europam tranſmiſſam eſſe.* 47

Caput XI. *Luem veneream, quæ ex Hiſpaniola oriunda eſt, ab Hiſpanis ad Neapolitanos, ab utriſque ad Gallos, demum ab his tribus ad cæteros Europæ, imo pleroſque Aſiæ & Africæ populos quaſi ex traduce propagatam fuiſſe. Reperiri tamen ſub Zona Torrida regiones alias, in quibus lues eadem vernacula & endemia fuiſſe videatur.* 51

Caput XII. *Conjectura de cauſis cur in Hiſpaniola, ceteriſque Inſulis Antillis, lues venerea olim familiaris & endemia fuerit.* 56

Caput XIII. *De periodis, quas lues venerea in Europa in hunc diem habuit.* 60

Caput XIV. *De periodis, quas præſagire licet luem veneream in poſterum habituram eſſe.* 65

Caput XV. *De Legibus olim ſancitis in eos, qui lue venerea laborabant.* 69

LIBER SECUNDUS.

De Contagione, Natura & Therapeia Morborum Venereorum.

Caput I. *Qua ratione lues venerea contrahatur?* 76

Caput II. *Quid ſit virus venereum, & quale ſit?* 80

Caput III. *Quibus viis virus venereum introducatur, & qua norma æſtimanda ſit ſuſcepti quantitas?* 83

Caput IV. *Qua cauſa virus venereum intro admiſſum multiplicetur, & quænam ſit multiplicationis ratio?* 85

Caput V. *Quo pacto virus venereum tam diu aliquando lateat in ſanguine ſine noxa?* 87

Caput VI. *De diverſis methodis therapeuticis, quæ in curanda lue venerea a primo morbi ingreſſu in hanc uſque diem adhibitæ ſunt.* 88

Caput VII. *De diverſo Mercurii & Mercurialium uſu ad luis venereæ curationem* ab

ab ipſo morbi ingreſſu ad hæc uſque tempora. 99

Caput viii. *Quo modo & quo eventu ſuffumigationes ex hydrargyro curandæ lui venereæ olim adhibitæ fuerint?* 108

Caput ix. *Qua ratione & quo ſucceſſu ſuffumigationes ex hydrargyro curandæ lui venereæ nuper adhibitæ ſint?* 113

Caput x. *Qualis ſit Mercurii & Mercurialium vis & efficacia, & quæ illius efficaciæ cauſa?* 138

Caput xi. *De eligenda facillima, tutiſſima, efficaciſſima medendi Methodo; ac 1. Utra utri præſtet, ex Guaiaco, an ex Mercurio medicina?* 144

Caput xii. *De eligenda facillima, tutiſſima, efficaciſſima medendi Methodo, ac 2. Utra præſtabilior, internus externuſve Mercurii uſus? 3. Et inter modos Mercurii externe adhibendi quis præſtantiſſimus?* 151

Caput xiii. *De eligenda facillima, tutiſſima, efficaciſſima medendi Methodo, ac 4. Utra tutior, certior, & morbi magis abſolutoria, Anathymiaſis, quæ ſuffitione, an Hydrargyroſis, quæ fit illitione mercuriali?* 156

LIBER TERTIUS.

De Ætiologia, Diagnoſi, Prognoſi & Therapeia Morborum Venereorum, ſive de Lue Venerea incipiente.

Caput i. *De Gonorrhœa virulenta.* 162
- §. i. *Deſcriptio.* ibid.
- ii. *Sedes, Differentiæ, Cauſæ.* 163
- iii. *Symptomata.* ibid.
- iv. *Diagnoſis & Prognoſis.* 166
- v. *Curatio.* 173

Caput ii. *De Empiricis Gonorrhœæ curandæ Methodis, ac de commentitia ejuſdem Prophylaxi.* 178
- §. i. *De Empiricis Gonorrhœæ curandæ Methodis.* ibid.
- ii. *De Commentitia Gonorrhœæ Prophylaxi.* 183

Caput iii. *De duabus aliis Gonorrhœæ ſpeciebus, quæ rarius occurrunt; & de Ophthalmia Gonorrhoica, quæ ſuppreſſæ Gonorrhœæ quandoque ſupervenit.* 185
- §. i. *De Gonorrhœa virulenta ſicca, ſive Dyſuria venerea ſicca.* ib.
- ii. *De Gonorrhœa ſpuria, ſive de venereo ſtillicidio e balano.* 187
- iii. *De Ophthalmia Gonorrhoica, quæ ſuppreſſæ Gonorrhœæ quandoque ſupervenit.* 188

Caput iv. *De morbis, qui Gonorrhœæ virulentæ ſolent ſuccedere.* 194
- §. i. *De tumore Teſtium venereo, ſive Hernia venerea.* ibid.
- ii. *De venereo Perinæi abſceſſu.* 197
- iii. *De ſeminis ſtillicidio, ſive de Gonorrhœa, quam habitualem dicunt.* 198
- iv. *De ſtranguria contumaci frequentioris Gonorrhœæ pediſequa.* 201

Cap. v. *De Bubonibus venereis, vulgo* Poulains. 218
- §. i. *Definitio, Deſcriptio & Differentiæ.* ib.
- ii. *Cauſæ.* ibid.
- iii. *Symptomata.* 211
- iv. *Diagnoſis & Prognoſis.* 213
- v. *Curatio.* 214
- vi. *Conſectaria allatæ Bubonum ætiologiæ.* 216

Cap. vi. *De Morbis, qui Buboni male curato ſuperveniunt.* 218
- §. i. *De Bubone fiſtuloſo.* ibid.
- ii. *De Bubone Skirrhode.* 220
- iii. *De Bubone Caccinomatode.* 221

Cap. vii. *De Ulcuſculis cancroſis ſive carie pudendorum, vulgo* Chancres. 225
- §. i. *Deſcriptio & Differentiæ.* ibid.
- ii. *Cauſæ.* ibid.
- iii. *Symptomata.* 227
- iv. *Diagnoſis & Prognoſis.* 228
- v. *Curatio.* 230

Cap. viii. *De Affectibus variis, qui ab Ulcuſculis venereis genitalium dependent, vel iiſdem ſuperveniunt.* 232
- §. i. *De Tumoribus Præputii & Balani, ubi de Phimoſis, Paraphimoſi & Cryſtallinis.* ib.
- ii. *De Phymatis & Tuberculis calloſis, Chordiſve skirrhodibus Balani & Præputii.* 238
- iii. *De gangræna & ſphacelo genitalium.* 243

Cap. ix. *De Porris, Verrucis & Condylomatibus genitalium.* 247
- §. i. *Deſcriptio.* ib.
- ii. *Cauſæ.* 245
- iii. *Symptomata.* 248
- iv. *Diagnoſis.* ib. v. *Prognoſis.* ib.
- vi. *Curatio.* 249

Cap. x. *De Criſtis, Moris, Ficis, Mariſcis & Rhagadis Ani.* ibid.

§. i. *Deſcriptio*. ibid.
ii. *Cauſæ*. 250
iii. *Symptomata*. 252
iv. *Diagnoſis*. ibid.
v. *Prognoſis*. 253
vi. *Curatio*. ibid.

LIBER QUARTUS.

De Ætiologia, Diagnoſi, Prognoſi & Therapeia Morbi Venerei univerſalis, ſive de Lue venerea confirmata.

Cap. i. *Deſcriptio Luis venereæ confirmatæ*. 256
Cap. ii. *Cauſæ Luis venereæ confirmatæ*. 259
Cap. iii. *Symptomata Luis venereæ confirmatæ*. 262
§. i. *Morbi genitalium*. ibid.
ii. *Vitia Cutis*. 263
iii. *Morbi oris & narium*. 264
iv. *Dolores venerei*. 265
v. *Morbi oſſium*. ibid.
vi. *Tumores glanduloſi & lymphatici*. 269
vii. *Oculorum morbi*. ibid.
viii. *Morbi aurium*. 270
ix. *De læſionibus functionum*. 272
Animalium. ibid.
Vitalium. *Naturalium*. 273
Univerſalium. ibid.
Mulieribus propriarum. ibid.
Cap. iv. *Diagnoſi Luis venereæ confirmatæ*. 275
§. i. *An æger Lue Venerea vere laboret?* ib.
ii. *Quali Lue venerea æger laboret, & an laboret ſola lue?* 284
Caput v. *Prognoſis Luis venereæ confirmatæ*. 285
§. i. *Quæ gravior, & quæ graviſſima*. ib.
ii. *Quæ curatu facilior, aut difficilior*. 288
Cap. vi. *De præparatione ad Hydrargyroſim*. 291
§. i. *An præſens ægri ſtatus ferendo remedio par ſit?* ibid.
ii. *Quæ anni tempeſtas eligenda ſit?* 292
iii. *Qualis præparatio ad Hydrargyroſim adhibenda ſit*. 293
iv. *Quæ ſit compoſitio Unguenti mercurialis ſeu Neapolitani?* 296
Caput vii. *De Adminiſtratione Unguenti, ſeu potius Linimenti mercurialis, ſive de Hydrargyroſi*. 297
§. i. *De Hydrargyroſi pleniore*. ibid.
ii. *De Parciore Hydrargyroſi*. 300
Caput viii. *De Infortuniis, quæ in Hydrargyroſi pleniore quandoque eveniunt, & de eorumdem remediis*. 303
§. i. *Infortunia primi ſtadii*. ibid.
ii. *Infortunia ſecundi ſtadii*. 306
iii. *Infortunia tertii ſtadii*. 308
Caput ix. *De Infortuniis, quæ in parciore Hydrargyroſi interdum accidunt, & de eorumdem medicina*. 310
§. i. *De infortuniis huic methodo cum præcedente communibus*. ibid.
ii. *De infortuniis huic methodo quaſi propriis*. 312
Cap. x. *De Affectibus, qui poſt Hydrargyroſim reliqui ſunt, ſed quibus medicina reperiri poteſt*. 315
§. i. *Quales ſunt Gonorrhœa*. 316
ii. *Porri venerei*. 318
iii. *Phimoſis & Paraphimoſis habitualis*. ib.
iv. *Condylomata & Criſtæ*. 319
v. *Fiſtulani, aut Fiſtula lacrymalis*. ib.
vi. *Dolores Rheumatici & Arthritici*. 320
vii. *Herpetes & Lichenes*. ibid.
viii. *Rhagades manuum*. 321
ix. *Ulcera contumacia*. ibid.
x. *Caries oſſium*. 322
xi. *Scorbutus*. 323
xii. *Struma, ſive Scrofulæ*. 324
Cap. xi. *De Affectibus pene deſperatis, qui poſt Hydrargyroſim aliquando ſuperſunt*. ib.
§. i. *Tumores teſtium*. 325
ii. *Penis diſtortio*. 326
iii. *Impotentia ad venerem*. ibid.
iv. *Nodi, ganglia, turbecula, gummata* 327
v. *Exoſtoſes*. ibid.
vi. *Dolor oſteocopus*. 328
vii. *Carcinomata*. ibid.
viii. *Ulcus uteri*. 329
ix. *Paralyſis*. 330
x. *Tremor artuum*. 331
xi. *Alopecia*. ib. §. xii. *Depreſſio naſi*. ib.
Cap. xii. *Appendix de rarioribus aliquot remediis, quæ ad morbos venereos præclare faciunt, vel creduntur facere*. 332
i. *Panacea* de la Vigne, *ſeu potius Mercurius præcipitatus ruber, Solaris, & Lunaris*. ibid.
ii. *Præcipitatus Solaris* Gervaſii Ucay. 333
iii. *Æthiopes minerales varii*. ibid.
iv. *Panacea* de la Brune. 334

v. Mo-

v. *Modus ſaturandi præparatis mercurialibus ptiſanam ſudorificam.* 335
vi. *Mercurius violaceus diaphoreticus.* ibid.
vii. *Solutio Mercurii per deliquium.* ibid.
viii. *Ptiſana Hidrotico-cathartica, vulgo Ptiſana* de Callac. 336
ix. *Medicamina Anti-chæradica* de Rotrou. ibid.
Tinctura aurifica. ibid.
Elixirium aurificum. ibid.
Pulvis liquans. ibid.
Pilulæ Alexiteriæ, ſeu potius purgantes. 337
Præcedentium remediorum adminiſtratio. ibid.
x. *Aqua* Rabelii. 338
xi. *Tinctura Ambræ griſeæ cum aqua* Rabelii. ibid
xii. *Aqua Menthæ* Quercetani. ibid.
xiii. *Lapis medicamentoſus* Crollii. 339
xiv. *Pilulæ de Creta* Palmarii. ibid.
xv. *Pulvis aſtringens* de Verny. ibid.
xvi. *Balſamum, quod* Chalybis *dicitur.* ib.
xvii. *Unguentum ad Strumas.* ibid.
xviii. *Opiata ad dentes firmandos, ac gingivas detergendas.* 340

DISSERTATIO PRIMA:

De origine, appellatione, natura & curatione Morborum Venereorum inter Sinas.

§. I. *Quæſita, ad Religioſum, e Societate Jeſu, Pequinum miſſa anno exeunte 1737.* 342
II. *Reſponſa Pequino ſcripta anno exeunte 1739. ad ſingula quæſita.* 343
III. *Explicatio remediorum & formularum, quæ proferuntur in præcedente Paragrapho.* 347
IV. *Adnotationes in Theoriam Morborum Venereorum, quæ inter Sinas recepta eſt.* 353
V. *Adnotationes in Therapeiam, quam curandis Morbis Venereis Sinæ adhibent.* 357
VI. *Therapeiæ noſtræ cum Sinica collatio, ut liqueat utra utri in curanda lue venerea præſtet efficacitate.* 360

DE
MORBIS VENEREIS.
LIBER PRIMUS.
De Origine, Propagatione, & Periodis Morborum Venereorum.

CAPUT PRIMUM.

Luem veneream nec Græcis, nec Romanis, olim notam fuiſſe.

RECTÆ rationi conſentaneam eſſe cenſemus eorum ſententiam, qui luem veneream orbi noſtro Deo providente eo fine inductam fuiſſe exiſtimant, ut tanquam fræno vaga hominum libido coerceretur, vel vindicaretur tanquam flagello. *Neque* enim, quod de re alia dicit (a) Tullius, *ſine magna utilitate conſtitutum eſſe videtur, ut homines caſtigationibus affici ſe in delictis dolerent.* Noluerimus tamen inde concludi, hunc morbum, qualis nunc viget, antiquitus viguiſſe, quoniam impuriſſima hominum flagitia vindice pœna, quæ coæva eſſet, ſemper indiguere. Pium quidem eſt Dei conſilia, cum manifeſta ſunt & certa, ſuſcipere & reverenter adorare; ſed nefas eſt eadem, cum latent, ſcrutari curioſius, aut quod pejus eſt, Dei providentiam arctis rationis noſtræ cancellis definire, & infinitam ejuſdem ſapientiam pro ſapientiæ noſtræ modulo metiri. Semota igitur tam vana temeritate, non quid Deus olim facere debuerit, ſed quid olim fecerit, non utrum æquum fuerit, ut pravas hominum libidines lue venerea quondam punierit ſed utrum quondam punierit inquirere opus eſt.

Poſitam ſub eo conſpectu quæſtionem dirimere facile eſt, non conjecturis aut indiciis longe quæſitis, ſed ex hiſtoriarum fide, qua manifeſtiſſime liquere arbitramur veneream luem Græcis, Romaniſque nec re, nec nomine unquam innotuiſſe, ſed ab utriſque pleniſſime & perfectiſſime ignoratam fuiſſe.

Porro tamen haud æquum foret a nobis, qui negantium partes ſuſtinemus, argumenta affirmantia, aut teſtimonia diſerta expeti, quæ nondum aperte reſecent, & veneream luem Veteribus ignotam fuiſſe directe comprobent. Sufficit negantibus rationibus, quas ſolas fert quæſtionis conditio, rem evinci, ut nos præſtituros eſſe confidimus ſequentibus, quæ ſane potentiſſimæ & omni exceptione majores eſſe videntur.

Prima petitur a ſilentio Medicorum, qui ab Hippocratis ævo, hoc eſt a primis Medicinæ incunabulis apud Græcos, Romanoſque floruere, & in quorum Scriptis ne verbum quidem legere eſt, quod ad luem veneream poſſit ulla ratione accommodari. Vix ab orta juxta nos in Europa lue venerea numerantur anni 244. & abhinc tamen editas novimus ultra 300. Diatribas de morbo venereo data opera ſcriptas; quin imo

(a) *Tuſculanarum Quæſtion. Lib. 4.*

imo abhinc vix ullum Opus eſt de Medicina conſcriptum, in quo expreſſa morbi ejuſdem mentio non habeatur. Sane tam contraria agendi ratio abunde probat veteres Medicos, quorum cæteroquin diligentia comperta eſt in enumerandis ſingulis tumorum ſpeciebus; in diſtinguendis vel leviſſimis oculorum affectionibus, uno verbo in explicandis morbis omnibus, quos cognovere, de lue venerea, affectu ſcilicet ita gravi, ita communi, ita ſingulari tam conſtanter omnes tacere non potuiſſe per annos bis mille, ſi affectus ille ipſorum ætate quondam ſæviſſet, qualis jam ſævit altero abhinc ſæculo.

Altera ducitur ex ſilentio Hiſtoricorum veterum, qui neminem morbo ex venere contracto affectum fuiſſe memorant, licet vaga ſtupra & flagitia plurima Imperatorum, Regum & aliorum paſſim referant. Certe vivitur jam caſtius, nec tam effrænate in venerem effuſa ætas noſtra. Nihilominus tamen conſtat aperto Hiſtoricorum teſtimonio a primo luis venereæ ingreſſu, haud longo ſcilicet temporis intervallo, Principes Viros non paucos eo morbo jam laboraſſe, nempe Carolum V. Imperatorem, qui idcirco decocto tum Guaiaci, tum Radicis Chinæ ſæpius uſus eſt, teſtibus Andrea Veſalio, Medico Cæſareo, *in Epiſtola de Radice Chinæ*, Gabriele Falloppio, *Tractat. de Morbo Gallico*, *Cap.* 60. & Antonio Fracanciano, *Lib. de Morbo Gallico*: Franciſcum I. Gallorum Regem, qui luem ab uxore Mercatoris Ferrarii contraxit, unde diu male habitus ſupremum diem tandem obiit. Mezerai, *Abregé Chronolog. ad ann.* 1538. & Bayle, *Dictionnaire Critique*, in verbo *Francois I. ad notam D.* Carolum IX. qui caruncula virgæ ex virulenta gonorrhœa ægrotavit, & cathæreticis curationem accepit opera Gothofredi Giannati, ut liquet ex Actis Monſpelienſis Computorum Cameræ; Vide Lazarum Riverium, *Obſervat. Medicar. Centur.* 2. *Obſervatione* 14.: Henricum III. qui dum e Polonia in Gallias rediret poſt mortem fratris Caroli IX. a Scorto, quocum Venetiis rem habuit, gonorrhœam virulentam concepit; *Vide Mezerai, Abregé Chronologique, ad annum* 1574. Demum, ut exempla a ceteris Europæ Nationibus deſumpta nunc omittam, Carolum a Lotharingia, Ducem Meduanenſem, famoſum Caput Fœderatorum, ſeu potius perduellium adverſus Henricum III. & Henricum IV. qui & ipſe morbo eodem infectus fuit. *Mezerai Abregé Chronolog. ad ann.* 1589.

Quæ ergo idonea & juſta erit veterum Hiſtoricorum excuſatio, apud quos per bis mille annos nullum proſtat exemplum iſtiuſmodi? An neminem inter tot Græcorum Duces, inter tot Romanorum Imperatores, omnes effrænatæ & impuriſſimæ libidinis, morbo ullo venereo unquam laboraviſſe credemus, de quo mentionem facere potuerint? Sed tam felix, tam diuturna, tam conſtans tot hominum incolumitas, qui in periculis venereis ſine delectu verſabantur prodigio ſimilis eſſet. An vero Hiſtoricos veteres non auſos fuiſſe turpes & dedecoroſos Ducum aut Imperatorum morbos retegere? Sed profecto qui hæc animo ita concipiunt, antiquos Hiſtoricos male norunt. Tacitus ſcilicet, qui Imperatorum vitia tam acri ſtylo perſtringit: Suetonius, qui Cæſarum vitas eadem prorſus licentia ſcribit, qua vixerunt ipſi: ceterique antiquiores Scriptores, qui maxima cum libertate quoslibet notant, Principum infamiam & dedecus adulatione peſſima de induſtria omnes celaverunt? Minime omnium. Quid reſtat igitur, niſi ut ex ſilentio veterum Hiſtoricorum concludamus quod ex veterum Medicorum ſilentio modo collegimus, luem ſcilicet veneream antiquitus numquam obſervatam fuiſſe?

Tertia deſumitur ex ſilentio Poetarum veterum, tum Satiricorum, tum Epigrammaticorum ceterorumque Auctorum, in quorum Operibus locus nullus exiſtat, qui de lue venerea poſſit intelligi. Sane parem deſideramus modeſtiam in Poetis, qui ducentis abhinc annis in Galliis noſtris floruere, ut nunc de alienigenis ſileamus. Ignorat enim nemo apud Regnerium in Satiris; Marotum, Bayſium, Theophilum, Sigognium, Berthelotum, Sanctum Amandum, Rouſſellum, &c. in Epigrammatis, aut Poematiis; Rabelæſium in Satira, cui *Geſta Gargantuæ & Pantagruelis* titulum fecit, liberiores jocos in luem veneream, aut lue venerea infectos paſſim proſtare, quos excuſatos ipſi noluerimus. Quorſum ergo diſcrimen tam manifeſtum veteres inter & recentiores Poetas, Scriptoreſque alios? Putandum forſan Horatium, Juvenalem, Perſium, qui tam obſcœna ſæpe proferunt, qui tot convicia, tot ſcommata paſſim congerunt, Regnerio Satirico; aut Catullum & Martialem, qui de rebus venereis tot dicta dicunt in omnes, Maroto, Bayſio, Theophilo, Sigognio, Bertheloto, Sancto Amando, Rouſſello; aut demum Petronium turpiſſimæ obſcœnitatis Scriptorem, Rabelæſio verecundiores fuiſſe, vel minus maledicos? Nequaquam profecto; ſed inde colligendum eſt, ut jam ſæpius dictum fuit, luem veneream, quæ poſterorum ætate viguit, incognitam fuiſſe priorum ævo, qui alioquin numquam abſtinere potuiſſent a prurigine multa in libidinoſos jocandi, tum de natura, tum de cauſa morbi, quem nequitiis ſibi comparaviſſent.

Ut ergo Lucretius mundi *novitatem & natura recentem* recte probat ſequenti ratiocinio, *De rerum natura Lib.* 5.

Præterea, ſi nulla fuit genitalis origo
Terrarum & Cœli, ſemperque æterna fuere;
Cur ſupera bellum Thebanum, & funera Trojæ,
Non alias alii quoque res cecinere Poetæ?

Sic

Sic nobis quoque argumento ſimili, neque minus firmo novitatem luis venereæ confirmare licet; nempe recens non fuit *genitalis origo* hujus luis, ſi impurus ille morbus antiquitus viguit, ut nunc, cur Medici, Hiſtorici, Poetæ veteres, qui de levioribus & rarioribus morbis multa habent, immanem illum & communiſſimum affectum quaſi ex compacto omnes ſiluiſſent?

Quarta demum, quæ mihi quidem videtur graviſſima ac firmiſſima reperitur (*a*) ex diverſitate appellationum, quibus lues venerea deſignata fuit, cum primum in orbe noſtro apparuit. Enimvero ſi morbus ille apud Græcos, Latinos, Arabesve, penes quos ſucceſſive fuit Medicinæ jus & imperium, olim graſſatus fuiſſet, ut jam graſſatur in Europa, græce, latine, vel ſaltem arabice ſuo certo ac proprio vocabulo appellatus eſſet, ut & ceteri morbi quicumque Veteribus innotuerunt. At ex contrario lues venerea initio nullum nomen habet proprium, nullam certam appellationen, quæ inter Europæ Medicos uſu communi uſitata ac trita eſſet, ſed ubique vulgo licentia permiſſa eſt nomina ad arbitrium producendi, quibus morbus novus, ideoque ἀνώνυμος ſignificaretur.

Inde eſt varietas propemodum infinita vocabulorum, quæ in principio ad nuncupandam luem veneream conſtat adhibita fuiſſe, dum alii alia imponebant nomina, e diverſis fontibus derivata.

Nempe 1. A Tuberculis duris & diverſicoloribus, ſeu Puſtulis ulceroſis & colore variis, quibus cutis defœdabatur, & quæ initio ſi non unicum, at certe præcipuum erant morbi ſymptoma. Hinc lues venerea ab Hiſpanis (*b*) *Las Bubas*, *Buvas*, *Buas*, vel *Boas*; a Genuenſibus *Lo male delle Tavelle*; a Tuſcis *il male delle Bolle*: a Lombardis *lo male delle Bruſole*, quæ ſingula *Puſtulas* ſignificant: a Gallis vero *La Vairole* vel la *Vérole* nuncupata fuit, quo nomine *Puſtulæ colore variæ* deſignantur.

2. A diverſis nominibus Sanctorum, quorum implorato auxilio ægri ſe ſalubres futuros eſſe ſperabant. Hinc lues venerea a Germanis (*c*) *Morbus Sancti Mævii*; a Valentinis, Catalanis & Aragonenſibus (*d*) *Morbus Sancti Sementi*; a nonnullis (*e*) *Morbus Sancti Jobi*, (*f*) *Sanctæ Reginæ*, (*g*) *Sancti Evagrii*, *Sancti Rochi* &c. appellata fuit.

3. Quod frequentiſſimum fuit, a diverſa natione, unde morbus tranſmiſſus credebatur: Sic a Neapolitanis, ceteriſque Italis Morbus Gallicus *Mal Franceſe*, quaſi a Gallis importatum fuiſſet in Italiam; cum in regnum Neapolitanum impetum fecerunt anno 1494. Sic contra a Gallis Morbus Neapolitanus aut Italicus *Mal de Naples*, nominatus fuit, quod ab illis in regno Neapolitano conceptus fuiſſet in expeditione jam dicta: Sic a Germanis *Frantzoſen*, vel *Frantzoſiſchen Poken*, hoc eſt *morbus Gallicus*, ſive *Gallicæ variolæ*; & ab Anglis *French Pox*, hoc eſt *Gallica variola* etiamnum appellatur, quod a Gallis in ſingulas illas nationes propagatus ſit. Pari quoque ratione ſimilique de cauſa, ne longus fiam, a Belgis, Bataviſque (*h*) *Spaanſe Poken*, hoc eſt *Hiſpanicæ variolæ*, ab Afris & Mau-

(*a*) Morbus Gallicus varia ex ipſis populis ſortitus eſt nomina, adeo ut aliquandiu inter Europæ Medicos differentia fuerit, quo nomine proprio nuncuparent..... Quæ nominum diverſitas.... ſuſpicari fecit hanc luem numquam ab Antiquis viſam, atque ideo a nullo Medico, vel Græco, vel Arabe inter alia morborum genera tractatam. Leonard. Schmeus, *De morbo Gallico*, *Cap.* 1.

(*b*) Joannes de Vigo, *Practic. Lib.* 5. *Cap.* 1.

(*c*) Errant quicumque cum Fracaſtorio. *De morb. contag.* 2. *Lib.* 2. *Cap.* 1. Fallopio, *de morbo Gallico*, *Cap.* 2. & Jouberto, *de variola magna*, *Cap.* 1. arbitrantur luem veneream *Morbum Mævium* dici a Germanis, quod *Mævius*, quaſi *Meinius*, ab obſcœno vocabulo *Minnen*, ſignificet *partes pudendas*, quæ morbo contaminantur. Rectius qui cum Hutteno, *De morbi Gallici curatione*, *Cap.* 1. cenſent ſic nuncupari a nomine Divi cujuſdam. Mox enim videbimus *Sanctum Mævium* illum Germanorum eumdem eſſe atque *Sanctum Mevennum* vel *Mevennium*, Gallice *Sains Meen* ſive *Saint Mein*, de quo in ſequenti adnotatione.

(*d*) Hæc habet Gaſpar Torella, in libro *de Dolore in Pudend. Valentini*, *Catalani & Aragonenſes...... ipſum* morbum Sementi *vocarunt.... Hoc eodem modo Galli Malum mortuum* (cui nempe lues venerea initio congener credita eſt) *morbum* Sancti Sementi *appellant*, *eo quia ejus auxilio implorato plurimi curantur*, *& præſertim ſi ad ejus corpus perveniunt pedes ambulando*, *& eleemoſynam quærendo. Hujus Sancti Corpus in Britannia exiſtit in maxima veneratione. Peregrini hoc morbo* (malo mortuo) *infecti*, *ut ab aliis evitentur*, *duas manus ex panno laneo confectas & magnas portant*, *unam in capite*, *aliam in pectore*. Hactenus Torrella. Liquet autem *Sanctum* illum *Sementum*, ſeu potius *Sanctum Mentum*, de quo ille loquitur, eumdem eſſe ac *Sanctum Mevennum*, Gallice *Saint Meen*, vel *Mein*, cujus Corpus quieſcit in Britannia minore, in Monaſterio, quod de illius nomine *Sancti Mevennii*, vulgo *Saint Meen de Gael* dicitur, ad fluvium cognominem in Diœceſi Maclovienſi, & quo quotannis confluunt religionis cauſa ægrotantes plurimi ſcabidi, ſeu pſora laborantes, hoc eſt ſcabie aſpera & ſquamoſa, quæ *morbus Sancti Menti* dicitur, ut ſanitatem impetrent, Circa quæ conſule Simonis de Peironet *Catalogum Sanctorum & Sanctarum pagg.* 152. & 320. 321. Et *Acta Sanctorum* ad diem 21. menſis Iunii. Notari tantum velim *manus illas* geminas *ex panno laneo*, qua ait Torrella *a peregrinis* geſtari *in capite*, *& in pectore*, ad nomen Sancti illius alluſiſſe, cujus præſidium implorabant, & quem diximus Gallice *Saint Mein* vocari.

(*e*) Ulricus de Hutten, *loco laudato*. Joannes le Maire *dans les trois Comptes de* Cupido & d'Atropos, *Compte ſecond*. (*f*) Johannes le Maire, *ibidem*. (*g*) Ulricus de Hutten, *ubi ſupra*.

(*h*) Beverovicius, *Idea Medicinæ Veter*, Par, 3, Cap. 8.

Mauris (*a*) *Morbus Hiſpanicus*; a Luſitanis (*b*) *Morbus Caſtellanus*; ab Indis Orientalibus, ipſiſque Japoniis (*c*) *Morbus Luſitanorum*; a Turcis, variiſque populis Africæ, qui maris interni ſeu Mediterranei oras accolunt, (*d*) *Morbus Francorum*, hoc eſt ſive *Gallorum*, ſive *Chriſtianorum*; a Perſis (*e*) *Morbus Turcarum*; a Polonis *Morbus Germanorum*; a Ruſſis demum *Morbus Polonorum* nominatur, quoniam ſinguli de morbo ad ſe tranſlato ex finitima vel commercio mixta natione expoſtulant.

Porro in tanta vulgarium denominationum varietate Medici diu ancipites hæſere, quo nomine morbum ipſi appellarent neſcii. Hiſpanorum plerique, quaſi ſe conſcios agnoſcerent, novum illum affectum cum vulgo ut plurimum nuncupavere *las Bubas*, vel *las Buas*, id eſt *Puſtulas*, omiſſa fere perpetuo omni alia appellatione in ceteras nationes injurioſa. Non defuere quoque, qui nomina confixerint nova ad morbum novum deſignandum. Sic a Gaſpare Torrella *Pudendagra*, a Joſepho Grundpekio *Mentulagra*, a Wendelino Hok *Mentagra* vocata eſt, vocabulis a nomine Mentagræ deductis, vel ad illius formam fictis, antiqui ſcilicet illius affectus, qui *Tiberii Claudii Cæſaris principatu medio irrepſit in Italiam*, (*f*) atteſtante Plinio, & qui a mento, quod defœdabat, nomen habuit. Sic a nonnullis, & potiſsimum a Johanne Antonio Roverello nuncupata eſt *Paturſa*, cujus nomenclaturæ rationem vix ſatis teneo, niſi lubeat credere (*g*) cum Gabriele Falloppio *hoc nomen proprium eſſe in India*, vel (*h*) cum Johanne Almenare comminiſci vocem illam ex tribus primis trium vocum ſyllabis coaluiſſe, quaſi diceretur *Paſſio* turpis *Saturnina*. Sic denique placuit Hieronymo Fracaſtorio in Poemate ſuo (*i*) ludere ac novum *Syphilidis* nomen procudere, deflexum a Paſtore *Syphilo*, quem fingit primum morbo illo tentatum fuiſſe ob læſum Deorum numen,

Syphilidemque ab eo labes dixiſſe Colonos.

Ceterum, ſi paucos illos exceperis, totus Medicorum chorus, non in Italia modo, ſed in Germania, Angliaque non aliter luem veneream appellavit, quam *Morbum Gallicum*, quæ nominatio uſque adeo invaluerat ex uſu, ut Jacobo a Berthencourt & Dionyſio Fontanono, qui primi inter Gallos de hoc affectu ſcripſerunt, eamdem uſurpare & injuriæ quaſi concedere initio neceſſe fuerit. Contumeliæ quidem popularibus impoſitæ puduit dein Medicos Gallos, qui ſuas partes eſſe arbitrati ſunt, non modo opprobrium, quod temere objiciebatur, a ſe, ſuiſque propulſare, ſed in ipſos primos morbi auctores rejicere; & hinc eſt quod morbus ille a Guillelmo Rondeletio *Morbus Italicus*, & ab Antonio Gallo atque Ferrerio *Lues Hiſpanica* vocitetur. Sed demum, ne odia gentilitia inanibus jurgiis increbreſcerent, novum *Luis venereæ* nomen fingere, in neminem contumelioſum & ad ſignificandum morbum, qui venere contrahitur, maxime idoneum, Johanni Fernelio viſum eſt, cujus exemplum ſtatim imitati poſteriores Galli, ut Hieronymus Montuus, Antonius Chalmeteus, Leonardus Botallus, Julius Palmarius &c.; ac tandem ſecuti ſunt ceteri totius Europæ Medici, ita ut jam dudum huic morbo non aliud in ſcriptis Medicorum nomen ſit, quam *Luis Venereæ*.

V. Tandem poſſumus in probatione adducere auctoritatem Medicorum omnium, qui ſub ingreſſu luis venereæ vixere & quorum unanimi teſtimonio conſtat morbum hunc in Europam primum inductum fuiſſe exeunte ſæculo decimo quinto; cum nullo alio morbo, qui olim cognitus fuerit, aut antiquitus obſervatus, ullo modo convenire; a Regno Neapolitano, ubi primum Gallos & Neapolitanos invaſit in ceteras Europæ oras contagione longe lateque propagatum eſſe; demum a militibus Hiſpanis, qui in Indiis ſub Chriſtophoro Columbo meruerant, malam hanc mercem Neapolim traductam fuiſſe: ſed his ſingulatim & fuſe in ſequentibus.

CAPUT II.

Diluuntur argumenta, quæ pro ſtabilienda luis venereæ antiquitate proferuntur.

Quamquam rationes, quas modo propoſuimus maximum momentum habere videantur, haud deſunt tamen qui in contrarium pugnent argumentis & auctoritatibus: *Argumentis* quidem, ut oſtendant luem veneream ab antiquis olim cognoſci debuiſſe: *Auctoritatibus* vero, ut probent ab iiſdem olim cognitam fuiſſe. Itaque exigit inſtituti operis ratio, ut utriſque ſatisfaciamus, *argumentis* iſto capite, *auctoritatibus* duobus ſequentibus. Inde ſane, ubi ſemel manifeſtum fiet quam futili fundamento objectiones nitantur, nova neque profecto exigua veritati, quam

(*a*) Joannes Leo. *Deſcription. Africæ*. Lib. 1. (*b*) Rodericus Diaz de Iſſa. *Trattado contra las Bubas*, Cap. 1.
(*c*) Rodericus Diaz de Iſſa, *ibidem*. Engelbertus Kempferus, *Hiſtor. Japoniæ*. Lib. 2. Cap. 4.
(*d*) Joannes Leo, *ubi ſupra*. Leonardus Fioravanti, *Capricci Medicinali*. Lib. 1. Cap. 26.
(*e*) Johan. Gothofred. Halin. *De Antiquit. Variolarum* in Præf.
(*f*) Hiſtor. Natural. *Lib.* 26. *Cap.* 1. (*g*) De Morbo Gallico, *Cap.* 2.
(*h*) De Morbo Gallico, *Cap.* 1. (*i*) Syphilid. *Lib.* 3.

quam propugnamus, confirmatio acceſſura eſt.

Primo. Contendunt luem veneream ab Elephantiaſi Græcorum, ſeu Lebra Arabum nullatenus differre & ſub Elephantiſeos aut Lepræ nomine olim notam fuiſſe, adeoque hunc morbum in orbe noſtro non re novum eſſe, cum jam dudum vulgatiſſimus fuerit, ſed ſolo nomine; cum nunc lue venerea infecti dicantur, qui quondam leproſi aut elephantiaci nuncupabantur. Exiſtimant autem huic opinioni ſuffragari ceſſationem lepræ, quæ in Europa ſub ingreſſum luis venereæ viſa eſt evaneſcere; unde putant poſſe colligere lepram jam ignorari, quia cum lue venerea confunditur, ſicut ante lues venerea ignorabatur, quia confundebatur cum lepra.

Sed hæc, quamquam Achillea videantur, mox concidunt, ſi attendatur.

I. Luem veneream, etſi illam diceremus eamdem eſſe, quam lepram Arabum & elephantiaſim Græcorum, ut illi contendunt, inde tanto magis vel hoc ipſo nomine in Europa novam cenſendam eſſe, cum certum ſit ex Hiſtoricorum & Medicorum fide lepram ipſammet morbum eſſe (*a*) in Syria ac in Ægypto endemium & in Europa noſtra novum & alienigenam, in qua bis invaluerit; ſemel quidem ante Chriſtum natum, (*b*) advectus ſcilicet ab exercitu Pompeii Magni, cum poſt ſubactas Syriam & Ægyptum in Italiam regrederetur, ſed qui tunc brevi ceſſavit; iterum vero ſæculo a Chriſto nato duodecimo, tempore Expeditionum quæ Religionis cauſa ſuſcipiebantur, vulgo *Croiſades*, ut Terra Sancta a Mahummedanorum tyrannide liberaretur; qua de re pleni ſunt Hiſtoricorum recentiorum Libri.

II. Revera tamen temere nunc objici ab hodiernis Medicis, quibus lepram videre nunquam contigit, luem veneream eamdem eſſe quam lepram; quandoquidem unanimi Medicorum teſtimonio, qui ſub ingreſſum luis venereæ vixere & quibus lepra notiſſima tunc fuit, conſtat e contrario lepram a lue venerea penitus diſcrepaſſe, ut collatis utriuſque morbi ſignis & ſimptomatis evidenter olim probavere, Nicolaus Leonicenus, Vicentinus, *Lib. de Epidemia, quam Itali Morbum Gallicum vocant*, anno 1497. Corradinus Gilinus, *in Opuſculo de Morbo Gallico*, anno 1497. Gaſpar Torrella, Medicus Alexandri VI. & dein Epiſcopus Sanctæ Juſtæ in Sardinia, *Conſilio* 5. anno 1497. Johannes Manardus, Ferrarienſis, *Epiſtol.* 1. *Lib.* 11. anno 1500. Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, Genuenſis, *Tract. de morbo Gallico*, anno 1505. Petrus Maynardus, Veronenſis, *Tract.* 1. *de morbo Gallico*, anno 1518. Petrus Andreas Matthiolus, Senenſis, *in Opuſcul. de morbo Gallico*, anno 1535. Aloyſius Lobera, Abulanus, Medicus Cæſareus, *in Lib. de quatuor aulicis Ægritudinibus* Hiſpanice ſcripto, anno 1544. Johannes-Baptiſta Montanus, Veronenſis, *Tract. de morbo Gallico*, anno 1550. Antonius Muſa Braſſavolus, Ferrarienſis, *in Lib. de morbo Gallico*, anno 1551. Gabriel Falloppius, Mutinenſis *Tract. de morbo Gallico*, *Cap.* 3. anno 1560. &c.

III. Quod ſi oculatorum tot teſtium auctoritate dubitatio non tollatur omnis, quamquam leproſi nunc raro obvii ſint, quos cum infectis lue venerea licet conferre, poſſe tamen a quovis facile colligi luem veneream a lepra plurimum differre, ſi ſigna lepræ omnia, quæ ab Avicenna, *Lib.* 4. *Fen.* 3. *Tract.* 3. *Cap.* 2. a Gordonio, *Philon. particul.* 1. *Cap.* 22. a Guidone de Cauliaco, *Magnæ Chirurg. Tract.* 6. *Doctrin.* 1. *Cap.* 2. & a pleriſque antiquioribus Auctoribus paſſim recenſentur, & quæ omnia a Conrado Geſnero *in Examine Leproſorum* accuratiſſime collecta ſunt, cum notis luis veneræ ſymptomatis comparentur: inde enim patebit ambos affectus in paucis & accidentalibus ſignis convenire; in multis & eſſentialibus apertiſſime differre.

Sic, exempli gratia, juxta Guidonem de Cauliaco, *loco laudato*, ſunt ſex univoca lepræ ſigna, nempe „ *Oculorum & aurium rotunditas*; „ *Depilatio & groſſities ſeu tuberoſitas ſuperciliorum*; *Dilatatio & tortura narium ab extra, cum interiori ſtrictura*; *Labiorum fœtiditas, vox rauca, ac ſi cum naribus loqueretur*; *Fœtor anhelitus & totius perſonæ*; *Aſpectus fixus & horribilis ad modum Satyri*. „ Æquivoca vero ſunt ſexdecim: Primum, „ durities & tuberoſitas carnis, ſpecialiter juncturarum & extremorum: Secundum, color „ morpheatus & tenebroſus: Tertium, caſus „ capillorum & renaſcitio ſubtilium: Quartum „ conſumptio muſculorum, præcipue pollicis: „ Quintum, inſenſibilitas & ſtupor, atque crampa extremorum: Sextum, ſcabies & impetigines, gutta roſa & ulcerationes in corpore: „ Septimum grana ſub lingua, ſub palpebris & „ retro aures: Octavum, ardores & puncturæ „ acuum in corpore ſenſibilitas: Nonum, cutis „ eorum ad aerem ad modum anſeris diſplumatæ criſpitudo: Decimum, quando projicitur aqua ſuper ipſos, videntur unctuoſi: Undecimum, raro febricitant: Duodecimum, „ ſunt aſtuti & doloſi, furioſi, & nimis ſe ingerere volunt ſuper populum. Decimum tertium, habent ſomnia ponderoſa & gravia: „ Decimum quartum, habent pulſum debilem: Deci-

(*a*) Lucret. *De rerum natura*, *Lib.* 6. Galenus *Lib.* ad *Glauconem* 2. *Cap.* 12.
(*b*) Plinius, *Hiſtor. Natur. Lib.* 26, *Cap.* 1,

„ Decimum quintum: habent nigrum ſangui-
„ nem, plumbeum & tenebroſum, cinerulen-
„ tum, arenoſum & thromboſum: Decimum
„ ſextum, habent urinas lividas, albas, ſubti-
„ les & cineroſas.

Inter hæc reperies quidem varias cutis affectiones, quarum proxime ſimiles in Syphiliticis aliquando obſervantur; ſed reperies nunquam gonorrhœas, ulcuſcula balani, inguinum bubones, exoſtoſes, hyperoſteſes, &c. quæ in lue venerea, ſi non eſſentialia, ſaltem frequentiſſima ſunt; reperies nunquam genitales partes præ ceteris male habitas fuiſſe in leproſis, quod tamen in lue venerea perpetuum eſt: ſicut viciſſim nec reperies quoque in Siphiliticis ſtuporem illum, aut eam ſenſus amiſſionem in extremis, quæ Elephantiacorum propria ſunt, & unde venit in conſuetudinem proverbii; ut in eos qui ſenſum rerum non habent, objiciatur *ipſos non magis ſentire quam leproſos*.

IV. Elephantiaſim, luem veneream, non natura modo, ſed etiam cauſa & therapeja inter ſe diſcrepaviſſe. Illam ſine contagio ullo, ſed ſolo diætæ errore plerumque contractam fuiſſe Medici omnes priſci uno ore teſtati ſunt, hanc contra diætæ vitio nunquam produci conſtat, ſed ſola contagione propagari. Illam Medici omnes, ſi confirmata eſſet, incurabilem eſſe ſtatuerunt; hanc contra etiam confirmatam curari poſſe certum eſt. Illam adhibitis Guaiaco aut mercurialibus * exaſperari & ingraveſcere, curari vero minime experientia compertum fuit; hanc contra Guaiaci aut mercurialium uſu ſemper mitigari, ac ſi legitima fuerit mercurii adminiſtratio, radicitus extirpari certo certius eſt, quæ ſane abunde arguunt cauſam, naturam, indolem plane diſſimilem.

Memini haud diſparem rei ejuſdem probationem afferri ab Andrea Laurentio *Traitè de la Verole*, *Chap.* I. „ Lepra, *inquit*, fere ſemper
„ eſt cum ſcabritie cutis, lues venerea fere
„ ſemper cum lævitate: Lepra nunquam a pu-
„ dendis, lues venerea a pudendis fere perpe-
„ tuo incipit: in lepra nulli dolores, dolores
„ atrociſſimi in lue venerea: Leproſorum cutis
„ dura, nigra, calloſa eſt, quæ vitia in ſyphi-
„ liticis non occurunt: Leproſi fœminarum con-
„ ſuetudinem appetunt, & ſatyriaſi tentantur,
„ ſiphilitici fœminarum uſum averſantur, quan-
„ diu ægrotant: in leproſis pili axillarum & in-
„ guinum cum capillis decidunt, minime in ſy-
„ philiticis: verbo lepra incurabilis ex eſſentia,
„ curabilis vero lues venerea, etiam invetera-
„ ta, " unde concludit ille dictatorie luem veneream & lepram affectus eſſe omnino diverſos, nec pro uno & eodem morbo haberi poſſe ullo modo.

V. Proinde minime mirum videri, ſi antiquiores illi Medici, qui morbi venerei primordia viderunt, etſi probe noſſent remedia omnia, quæ leproſi conducebant, & quæ in Libris Medicorum Græcorum, Arabumve obvia erant, ita tamen ignoraverint, ut ipſi confitentur, curatoriam methodum, quæ morbo de novo ingruenti competeret, ut quo ſe verterent diu neſcii & ancipites nova auxilia atque pharmaca inveſtigare neceſſum habuerint, a remediis lepræ plane diverſa: qua de re conſule Gaſparem Torrellam, *Tract. de dolore in Pudendagra*, anno 1499. Wendelinum Hock de Brackenavv, *Oper. de Morb. Gallic. Cap.* I. anno 1502. Johannem de Vigo, Genuenſem, *Tract. Chirurg. Lib.* 5. *Cap.* I. anno 1514. Ulricum de Hutten. *Tract. de Morbi Gallici curatione per adminiſtrat. lign. Guaiaci*, anno 1519. Laurentium Phriſium, *Opuſc. de Morbo Gallico*, *cap.* I. anno 1532. Conſalvum Fernandez de Oviedo, *Lib.* II. *Hiſtor. Natural. & general. Indiarum Occidentalium*, Hiſpanice ſcriptæ, *cap.* 14. anno 1535. Gabrielem Falloppium, *Tractat. de Morbo Gallico*, *cap.* 20. anno 1560.

VI. Inde itaque patere, cur leproſi tanto ſtudio abſtinuerint ab uſu cum iis, qui lue venerea inficiebantur, teſte Laurentio Phriſio, *loco ſupra citato*, ubi refert *ingruiſſe tum miram tumultationem in plebe, quod leproſi nolebant habitare cum hoc morbo* (venereo) *infectis*. Unde colligitur leproſos pro perſuaſiſſimo habuiſſe novam hanc affectionem a lepra, ex qua ipſi jam ægrotabant, omnino differre, atque adeo poſſe ſe, ſi cum illis contubernio uterentur, novo morbo contaminari. Et ſane ideo Syphiliticos, cum Decretis Senatus Pariſienſis in ipſis luis venereæ primordiis a ſanorum commercio arcebantur, viſum fuit ad ædes ære multo conductas ablegare, non vero ad elephantiacorum noſocomia, vulgo *Maladeries & Leproſeries*, quæ tamen multa præſto aderant, ſcilicet ne leproſi infectione coinquinatis morbus morbo adderetur; qua de re plura infra *cap. XV.*

VII. Demum nullo fundamento affirmari lepram in Europa ſub ipſum luis venereæ ingreſſum derepente evanuiſſe, ut inde liceat concludere lepram cum lue venerea ſeu Gallica nomen tunc temporis commutaſſe. Siquidem contrarium liquet ex certiſſimis Medicorum monumentis, quæ teſtantur toto ſæculo decimo ſexto lepram in Europa frequentem fuiſſe. Fatemur quidem jam ab ipſo ſæculo decimo quinto le-

(*) François Ranchin, *Traité de la Lepre*; *Sect.* 2, *Chap.* 8.

ſebram debilius ſæviiſſe, & mitigata ſenſim ferocia ita extenuatam fuiſſe per ſæculum ſextum decimum, ut tandem penitus evanuiſſe videatur, initio præteriti ſæculi. Sed quid tum? Id nempe commune habuit cum morbis plurimis in Europa noſtra adventitiis, qui ibidem ſenſim hebeſcunt & languent, dum ceſſent. Sic prius lebra ipſamet jam ceſſaverat in Italia tempore Pompeii Magni, teſte Plinio, *Hiſtor. natural. Lib. 26. Cap.* 1. & quidem citius, quia tunc paucior fuerat numerus infectorum. Sic (a) reſtrictus eſt morbus ille quem *Gemurſam* appellavere Priſci, inter digitos pedum naſcens, obliterato etiam nomine. Sic ignis ille ſacer ſancti Antonii, ſive Ardentium morbus, qui olim nono & decimo ſæculo tanta ſtrage in Galliis graſſatus eſt; ſic ſudatoria febris, quæ Angliam toties vaſtavit, jam pridem evanuere. Sic luem veneream ipſam tandem aliquando ceſſatum ire confidimus, nec inani forſan conjectura, ut probabitur infra.

Ceterum quibus de cauſis affectiones novæ nunc irrepant, nunc vero deſinant, difficilis eſt & perobſcura quæſtio, quam pro modulo explicandam aggreſſi ſumus, in Tract. Gallice ſcripto, *De l'Origine des Maladies Epidemiques, & prinipalment de l'origine de la Peſte, où l'on explique les cauſes de la propagation & la ceſſation de cette maladie*, quem adeat, qui plura volet; hæc enim non ſunt hujus loci.

Secundo. Objiciunt luem veneream ſponte oriri ex venere vulgivaga & pandemia, quoties ſcilicet mulier etiam ſana cum plurimis viris, qui ipſi quoque ſani ſint, promiſcue concumbit. Inde nempe ſemina diverſa miſceri in utero, ibi pro innata partium heterogeneitate, loci calore & uligine fermentari, putreſcere, corrumpi & in viroſum liquamen converti, contagii venerei haud diſſimile; imo vero plane idem quod venereum contagium; unde inferunt luem veneream non antiquam modo, ſed mundo fere coævam eſſe, cum a mundo fere condito homines vagis libidinibus ſemper dediti fuerint, cum fœminæ plurimæ, tentigine vulvæ œſtro percitæ, plurium virorum amplexibus ſe proſtituerint, ſaltem cum numquam defecerint ſcorta diobolaria,

Quæ perminxerunt Calones atque Caballi.

Sed vaniſſima eſt hæc arguendi ratio. 1. Id ſibi aſſumunt confidentiſſime luem veneream natam olim eſſe, quotidie naſci ac pullulare pura etiam venere, ſi vaga ſit, hoc eſt ſi plures viri ſani cum eadem muliere etiam ſana corpora miſceant, quaſi ſcilicet experimento certo id didiciſſent, quaſi quotidiano uſu compertum haberent. At hæc nec ulla ſtant auctoritate idonea, nec ulla experientia nunquam confirmata fuere. Ruit ergo concluſio de antiquitate luis venereæ, quæ tam infirmo fundamento tota nititur, & abit in merum ſophiſma, quod Logici dicunt *a petitione principii*, *ſeu ignoratione elenchi*.

2. Multo potiore jure nobis licet inverſo propoſitionum ordine concluſionem directe contrariam elicere. Fuere nempe olim fœminæ impuriſſimæ libidinis, quæ licet plurium virorũm concubitus pertulerint, laſſari quidem, ſed ſatiari non potuerunt; fuere lupanaria plurima, ubi mercenariæ ſtipis ancillæ obviis quibuſcumque ſui copiam facerent. Nunquam tamen legimus veneream luem olim obſervatam fuiſſe. Ergo colligendum eſt veneream luem vulgivaga venere, modo pura fuerit, numquam generari, ac proinde fœminam, quæ bene valeat, morbo alio quocunque placuerit, lue vero venerea numquam poſſe affici, quamquam virorum plurimorum concubitui ſeſe permittat frequentiſſime, modo ipſi quoque valeant.

3. Fovit Aurelius Minadous, Rhodiginus, opinionem prima facie ab ea quam refellimus haud abſimilem, *in Tractatu de virulentia venerea*, Venetiis edito anno 1596. ubi tradit *Cap.* 29. hanc virulentiam ex fœdiſſimis impuriſſimarum meretricum uteris primum erupiſſe commixtis ibi & putreſcentibus ſeminibus diverſis. *Nam*, inquit ille, *ſicut unus cibus ſano ventriculo ſanitatis eſt cauſa, varietas vero ciborum ventriculum premit, & acores ac nidores, excrementaque peſſima congerit; ita ſemen unum utero familiare & ſanum eſt & fœcunditatem promovet, contra multitudo & varietas ſeminum unicum uterum ita afficit, ut prava, imo peſſima excrementa ſui corruptione producat.*

At vero, cum ille probe intelligeret vagas libidines antiquitus ſemper viguiſſe, attamen luem veneream nunquam obſervatam fuiſſe ante annum 1494. ſententiam ſuam non de quibuſvis mulieribus accipiendam eſſe ipſe monuit, ſed *Indicis ſolum, quæ mediantibus cœlo, aere aquis & locis illis, ex peculiari victus forma, & actionum ſuarum ſordida atque impura materie contrahunt, vel rectius ſibi adgenerant hoc venenum, quod deinde ad nos delatum eſt tempore Columbi, & mediantibus exercitibus Hiſpanis & Gallis per contagium ſerpit*: quæ, ut liquet, non in nos, ſed nobiſcum faciunt.

Tertio. Tandem opponunt exemplum morbi in ca-

(a) Plinius, *Hiſtor. Natural. Lib.* 26. *Cap.* 1.

in canibus frequentis: nempe familiare eſt canibus, cum ad ſenium vergunt, potiſſimum in calidioribus provinciis, & æſtivo tempore, ſcabie fœda & quæ herpetis miliaris congener eſt affici, qua non modo cutis eroditur & exaſperatur, ſed etiam pilorum defluvium ſive alopecia infertur. Solet plerumque una conjungi multiplex ulcuſculorum progerminatio in genitalibus cum manifeſto tumore, qui phimoſim in maribus refert. Jam autem volunt hunc morbum, qui canibus ſemper infeſtus fuit, a lue venerea, quæ homines inficit, non differre, quod tanto potiore jure videntur ſibi poſſe aſſumere, quod mercurialis unguenti illitu pari ſucceſſu curetur ac ipſa lues venerea; unde colligunt luem veneream in hominibus æque antiquam eſſe, ac memoratum affectum in canibus, adeoque utrumque morbum utrique animalium generi coævum.

Sed hæc omnia meræ ſunt argutiæ, quandoquidem liquido conſtat affectiones illas canum, utcumque exaggerentur, cum lue venerea nullomodo convenire.

Nam 1. Scabies illa canibus ſponte accidit ex naturali vitio, quod eorum ſanguis, qui natura acrior eſt, plerunque concipit, præſertim æſtate, ſine ullo contagio extrinſecus inducto, ſaltem ſine prævia cum aliis canibus ſimili morbo affectis copulatione, ut non ſemel obſervavi.

2. Pari progerminatio illa ulcuſculorum in genitalibus cum tumore phimoſim mentiente, in canibus maribus, ceteriſque animalibus affinis generis frequens eſt ob nativam genitalium conformationem & ſine contagio ullo. Etenim illorum penis longiore vagina alte reconditus, & viroſa limpha, quæ a numeroſis glandulis jugiter diſtillat, perpetuo madidus, frequenti inflammationi & exulcerationi non patere non poteſt, ſi ea limpha fiat ſolito acrior, ut acriorem plerumque fieri certum eſt, æſtivo & autumnali tempore, præſertim in canibus jam ſenioribus.

3. Scabies illa, & illa genitalium ulcuſcula copulatione non traducuntur; alioquim jam univerſum genus caninum utraque labe inquinatum foret; cum canes ita vaga utantur venere, ut debeant morbos quoſcumque patiuntur, cito invicem inter ſe communicare, ſi ea ratione cum ceteris communicari poſſint.

4. Scabies illa, & illa genitalium ulcuſcula ſponte plerumque ceſſant ſine remediis, ſola tempeſtatis aut nutritionis mutatione, ut experientia compertum eſt; quæ ſingula abunde demonſtrant hanc utramque canum affectionem a lue venerea, quæ homines infeſtos habet, abſolute diſparem eſſe.

5. Demum, neque in contrarium quidquam poteſt argui, vel ex indole ulcerum quæ in genitalibus canum ſcabidorum erumpunt, cum experientia notum ſit, ne in hominibus quidem pudendorum ulcera perpetuo virulenta & venerea eſſe; vel ex curatione morbi illitu mercurialis unguenti, cum certo certius ſit mercurium mederi plurimis affectibus a lue venerea plane diverſis, & ſcabiei præſertim contumaciſſimæ, ad quam curandam mercurium adhibere quotidianum eſt.

CAPUT III.

Expenduntur aliquot Veterum loca, quæ ad probandam luis veneræ antiquitatem adduci ſolent.

SEntiunt, qui luem veneream antiquam eſſe defendunt, argumenta qnibus pugnant, parum firma eſſe, neque ad obtinendam cauſam ſatis valere. Quapropter laborant omni induſtria, ut conquiſitis undique Veterum auctoritatibus & teſtimoniis ſnppleant, quæ ſuis rationibus deeſſe ipſi intelligunt. Sed quanto plura loca ex Veteribns congerunt, quanto plus eruditionis oſtentant, tanto pejorem ideo cauſam faciunt. Iis enim evenit, verine ignorantia, an etiam prudentibus cæco præconcetæ opinionis ſtudio, ut loca quæcumque cumulant, aliena ſint a lue venerea & ad alia morbi genera manifeſte ſpectantia, unde in ſuſpitionem merito veniunt vidiſſe nullibi in Antiquorum monumentis luem veneream, cum ſe eam videre temere jactitent tot in locis, in quibus certiſſimum eſt de hac ægritudine ne cogitatum quidem fuiſſe.

I. Proferunt varia Hippocratis loca, potiſſimum ex *Tertio Epidemiorum*. *Sect.* 3, quibus putant luem veneream graphice deſcribi, quod ibi varia recenſeantur ſymptomata, quæ in lue venerea ſolent obſervari, ut fluxiones ad pudenda, exulcerationes, tubercula circa inguina, puſtulæ magnæ ſerpentia ulcera maligna, ſacer ignis cum valde parvis ulcuſculis, abſceſſus & ſuppurationes oſſium & nervorum ex decidentia magnæ mutilationes, fluxio collecta puri non ſimilis ſed deterior pure: glabrities capitis & menti cum febre, vel ſine febre abſeſſus circa dentes, &c.

Sed 1. Videntur qui talia adducunt, cauſam ſuam vel ideo prodere, quod audeant Hippocratis teſtimonio tam captioſe abuti. Nullum enim locum integrum producunt, qui una & continente ſeriæ legatur, & unde veram Hippocratis mentem liceat eruere: ſed ex diſcerptis mutiliſque periodis, hinc & illinc membratim collectis, centonem conſarcinant, ut Hip-

po-

pocratem ad ſuam ſententiam poſſint detorquere: Sane, ſi ea probentur, de ſcriptorum auctoritate actum eſt. Quid eſt enim cur de vero eorundem ſenſu fruſtra contendatur, ſi liceat eiſdem pro lubitu ſenſum quemlibet affingere?

2. Quod ſi remotis præjudiciis conſulantur loca ipſa indicata, liquebit inde luce meridiana clarius Hippocratem ne ſomniaſſe quidem di lue venerea, ſed peſtilentiam deſcripſiſſe. Morbi nempe, de quibus loquitur, acuti epidemeci, cum febre conjuncti, & a tempeſtate humida & auſtrina inducti fuerunt; cum e contra lues venerea chronica & ſporadica ſit, ſine febre invadat, & ſolo veneris uſu propagetur. Adde morbos illos curatos fuiſse vel ſponte, quod lui venereæ non convenit; vel ſaltem methodo, quæ ad luis veneræ curationem plane ineſſicax eſſet.

3. Ideo Galenus ipſemet *Commentario* 3. laudata Hippocratis loca intelligit de morbis peſtilentibus, vitio aeris epidemice graſſantibus, qua de re conſentientes habuit ceteros fere omnes Interpretes, qui ab illius ævo ſive ante luis venereæ ingreſſum in Europam, ſive poſt eumdem ſcripſere.

4. Neque ſcrupulus ullus idcirco reſidere poteſt, quod ab Hippocrate recenſeantur ſymptomata quædam, ut fluxiones ad pudenda, exulcerationes, tubercula circa inguina, &c. Hæc enim, quamvis prima fronte luem veneream adumbrare videantur, ad eam tamen nullo modo pertinere evidens eſt, ſi diligentius attendantur, ſed deſignari iiſdem vel bubones peſtilentiales, quales ſolent inguina peſte infectorum obſidere, & ſi exulcerentur, depaſci; vel ſaltem abſceſſus aut ulcera in ſphacelum abeuntia, quæ peſtilentia neque nova, neque inaudita tunc erant, cum jam in peſte illa Athenienſi, quæ paulo ante contigerat, anno ſecundo belli Peloponneſiaci, morbi vehementia decubuiſſet, teſte Thucydide, *Lib.* 2. in pudenda, ſummas manus, pedeſque extremos, quibus amiſſis & decidentibus, ægrotantium non pauci evaſerunt; quod a Lucretio notatum quoque fuiſſe legimus in peſtis ejuſdem deſcriptione, *Lib.* 6. *De rerum Natura*.

Profluvium porro qui tetri ſanguinis acre
Exierat, tamen in nervos huic morbus & artus
Ibat & in partes genitales corporis ipſas,
Et graviter partim metuentes limina lethi
Vivebant ferro privati parte virili.

II. Producunt Hiſtoricos quoſdam, quos putant luis venereæ antiquitati ſuffragari.

1. Herodotum, qui *Hiſtor. Lib.* 1. *Clio dicto*, refert „ Scythas, cum in Palæſtinam irrupiſſent, Fanum Veneris Urianæ, quod erat „ Aſcalone, depeculatos fuiſſe.... Unde Deam Templi violatoribus, eorumque poſteris morbum „ immiſiſſe fœmineum, θήλειαν νόσον ... eoque morbo affectos a Scythis vocari ἐναρέας „ ſive, ἐναυίας. „

2. Suetonium, qui de Octavio Cæſare Auguſto ſcribit *Art.* 80. *corpore ipſum fuiſſe maculoſo, diſperſis per pectus atque alvum genitivis notis in modum & ordinem ac numerum ſtellarum cæleſtis Urſæ, ſed & callis quibuſdam ex prurigine corporis, aſſiduoque & vehementis ſtrigilis uſu plurifariam concretis, ad impetiginis formam.*

3. Tacitum, qui *Annalium Lib.* 4. inter alias cauſas ſeceſſus Tiberii, recenſet non defuiſſe quoque, *qui crederent in ſenectute corporis habitum pudori fuiſſe, quippe illi prægracilis & incurva proceritas, nudus capillo vertex, ulceroſa facies, ac plerumque medicaminibus interſtincta.*

4. Euſebium Pamphili, Cæſarienſem Epiſcopum, qui *Hiſtor. Eccleſiaſtic. Lib.* 8. *Cap.* 16. memorat Galerium Maximianum abſumptum fuiſſe *abſceſſu difficili & ulcere fiſtuloſo in mediis occultiorum corporis partium locis*, (credo perinæum deſignari.) *utroque inſanabili, & intima viſcera depaſcente, cum incredibili vermium multitudine, & fætore ita lethali ac intolerando, ut Medicorum alii Imperatoris juſſu capite damnati fuerint, quod odoris gravitatem ſuſtinere non poſſent, alii quod neſcirent morbo mederi.*

5. Demum Palladium, Evagrii diſcipulum, æqualem & amicum Rufini, Epiſcopum Helenopolitanum, qui *in Hiſtoria Lauſiaca, Vita* 32. narrat *Eronem quemdam, cum gulæ deditus eſſet & ebrietati, incidiſſe in cœnum fœmineæ cupiditatis, & peccaſſe cum minima congreſſum, unde divino quodam conſilio enatus eſt ei anthrax in glande, & tempore ſemeſtri uſque adeo ægrotavit, ut ejus virilia membra computruerint & ſua ſponte ceciderint; ſed illum, cum poſtea convaluiſſet, reverſum eſſe ad hoc ut ea ſentiret quæ Dei ſunt, & veniſſe in ſolitudine hęc omnia confitentem Patribus.*

Ex his autem undique corraſis credunt poſſe evinci *fœmineum morbum Scytharum* apud Herodotum; *maculas notas & callos Auguſti* apud Suetonium; *ulceroſam faciem Tiberii* apud Tacitum; *ulcus perinæi ſordidum & depaſcens Galerii* apud Euſebium; tandem *anthracem in glande Eronis* apud Palladium, vel ipſam luem veneream fuiſſe, vel præcipua ſaltem luis venereæ ſymptomata, atque adeo morbum illum Veteribus olim notum fuiſſe.

Sed hæc omnia ruinoſo, vel potius nullo ſtant fundamento. Nam 1. Fruſtra urgetur Herodoti locus, quaſi fœmineus ille *Scytharum*

mor-

morbus pro gonorrhœa venerea deberet accipi; ſiquidem jam abunde demonſtratum eſt ab Hieronymo Mercuriali; *Variar. Lection. Lib.* 3. *Cap.* 7. fœmineum hunc morbum quem ideo putant impune poſſe alio detorqueri quod de ejuſdem natura Herodotus ſileat ab Hippocrate ita enucleate expoſitum eſſe, *Lib. de aere, aquis & locis*, ut ignorari non poſſit. *Plurimi Scythæ*, inquit ille, *Eunuchi fiunt, & induti veſtem muliebrem muliebria officia obeunt, inſtarque fœminarum omnia faciunt & loquuntur, vocanturque hi* ἀνανδριεῖς, hoc eſt, *effœminati. Et regionis quidem incolæ cauſam ad Deum referunt, coluntque hos ipſos homines & adorant, ſibi ipſis timentes, ne quid tale accidat*. Cenſebat autem Hyppocrates Scythas ad venerem impotentes reddi, ſeu in fœmininum morbum incidere frequenti ſectione venarum pone aures, quod an ſatis recte creditum ſit hic non quæro, cum ſufficiat annotaſſe fœmininum illum Scytharum morbum a gonorrhœa venere contracta toto cœlo diſcrepaſſe. Ceterum quæcumque de Scytharum more & uſu ab Herodoto & ab Hippocrate traduntur, vigebant hæc eadem ducentis adhinc annis, vigentque etiamum apud pleroſque Americæ populos; unde licet colligere Americanos pleroſque communem cum Scythis originem habuiſſe, qua de re vide Johannem de Laet, *De origine Gentium Americanarum*; ſed hæc per tranſennam.

2. Nulla prorſus ratione aſſequor, unde conjecturæ locus eſſe potuerit ex laudato Suetonii loco, Auguſtum lue venerea infectum fuiſſe, cum Suetonius ipſe diſertiſſimis verbis referat *maculas notaſque*, quibus in *pectore & alvo* inſignitus erat, *genitivas fuiſſe*, nævos ſcilicet totidem ab utero materno: *callos* vero *plurifariam concretos ad impetiginis formam, aſſiduo & vehementi ſtrigilis uſu* inductos fuiſse inſtar duriorum cicatricum, quæ ſane nedum luem veneream ſapiunt, ſed eamdem potius excludunt.

3. Neque minus, feliciuſve videntur abuti Taciti verbis, ut inde colligant Tiberium lue venerea laboraviſſe. Notum ſane ex Suetonio, *Artic.* 68. fuiſse Tiberium facie quidem haud inelegante, ſed varis ſive ionthis deturpata, vel ut ipſe Suetonius ait, *facie honeſta, in qua tamen crebri & ſubtiles tumores*. Haud mirum ergo, ſi ingraveſcente ætate & aucta humorum acrimonia, vari in guttam roſaceam abierint, ſeu in puſtuloſa tubercula, quæ niſi *medicaminibus interſtinguerentur*, in *ulceroſas* puſtulas, ſeu herpetem exulceratum degenerarent, qualis a Tacito deſcribitur. Extat ſane apud Galenum, *Lib.* 5. *De compoſitione medicamentorum ſecundum genera, Cap.* 12. unguenti formula ad Herpetas Tiberii Cæſaris olim præſcripta, quæ poteſt & Suetonio, & Tacito fidem facere. Sed ut ad quæſtionem revertamur, manifeſtum eſt ea quantacumque ſupponantur, ad luem veneream nullo modo referri poſse.

4. Quod ad locum Euſebii ſpectat, fatemur ex illo patere Galerium Maximianum mortuum eſſe ex abſceſſu & ulcere perinæi, ſordido, maligno, cacoethe, fiſtuloſo, imo ut videtur, carcinomatode, quod ſenſim introrſum penetraverit cum fœtore maximo. Sed quid inde? Ulcus venereum fuiſſe? Minime, neque enim ea conſecutio adeo temere admittenda eſt, cum abſceſſus, ulcera & carcinomata citra omnem luis ſuſpicionem, & olim genita ſint in pudendis, & etiamnum frequenter gignantur. Conſtat nempe morbos iſtiuſmodi a Veteribus deſcribi, qui tamen luem veneream pleniſſime ignorabant; conſtat quoque morbos eoſdem, licet hac noſtra ætate; qua lues venerea in Europa infeſtos pleroſque habet, ſoleant a veneno venereo ſæpe dependere, interdum tamen produci a cauſa ſimplici, vel in ipſis genitalibus, haud diſpari ratione quam in ceteris corporis partibus.

5. Idem dicendum eſt de morbo, quo Ero ille apud Palladium laboraſſe dicitur, & quem ab ulcere venereo diverſum fuiſſe conſtat; 1. Quod Palladius ipſe morbum illum vocet *Anthracem*, ſive Carbunculum, morbi ſcilicet genus notum & antiquum, cui veretri glans obnoxia eſſe poteſt ſine ullo contagio venereo, non minus quam reliquæ corporis partes: ut liquet teſtimonio Joannis Gorræi, *Definit. medic.* in verbo Ἄνθραξ. 2. Quod videatur Palladius indicare morbum illum, non ſolis naturæ legibus, ſed *divino quodam conſilio* obveniſſe: id ſcilicet de Anthrace, morbi genere in glande rariore, nec quod venere vulgo contraheretur, poterat pie credi; at vero nulla ratione fingi potuiſſet de ulcere venereo, quod in Scortatoribus frequens & quotidianum olim eſſe debuiſſet, ut nunc eſt, ſi lues venerea olim graſſata fuiſſet, ut nunc graſſatur, & quod proindè a ſpeciali Dei providentia arceſſere nimis credulum fuiſſet. 8. Quod Palladius referat Eronem illum *poſt ſemeſtre ſpatium convaluiſſe*, quæ quidem optime quadrant in Anthracem, cujus therapeia olim cognita & efficax erat; neutiquam vero in ulcus venereum, quod crediderit nemo curari potuiſſe, viruſque venereum admiſſum extirpari, eo tempore, quo nec Guaiaci nec Mercurii uſus notus eſſet.

III. Conantur in partes trahere nonnullos Poetas, quos volunt ad luem veneream alluſiſſe.

1. Horatium, in *Lib.* 1. *Od.* 37. temeraria Cleopatræ conſilia adverſus Romam deſcribens ſic ait.

Dum

Dum Capitolio
Regina dementes ruinas,
Funus & Imperio parabat,
Contaminato cum grege turpium
Morbo virorum.

2. Horatium eumdem, a quo *Lib.* 2. *Satira* 3. dum narrat.

Sarmenti ſcurræ pugnam, Meſſique Cicirri,

quorum poſteriori

Fœda cicatrix
Setoſam lævi frontem turpaverat oris,

dicitur inter alias ſcurriles inficetias Sarmentus

Campanum in morbum, in faciem
permulta jocatus.

3. Juvenalem, qui *Satira* 2. ſic in vanum probitatis ſimulatorem invehitur:

Caſtigas turpia, cum ſis
Inter Socraticos notiſſima foſſa Cinædos:
Hiſpida membra quidem, & duræ per brachia ſetæ
Promittunt atrocem animum, ſed podice lævi
Cæduntur tumidæ, Medico ridente, mariſcæ.

4. Denique Martialem, qui paſſim in ficos & ficoſos jocatur; ſed præſertim *Lib.* 1. *Epigram.* 66. ubi ſic irridet Cæcilianum quemdam.

Cum dixi ficos, rides quaſi barbara verba,
Et dixi ficus, Cæciliane jubes.
Dicemus ficus, quas ſcimus in arbore naſci,
Dicemus ficos Cæciliane, tuos.

Hinc ſibi videntur poſſe colligere apud Horatium tum *morbo*, *quo turpes erant Cleopatræ aſſeclæ*, tum *campano morbo*; apud Juvenalem *mariſcis*; demum apud Martialem *ficis* ipſiſſimam luem veneream, vel præcipua luis venereæ ſymptomata debere intelligi.

Sed 1. Fruſtra torquent priorem Horatii locum, quaſi luem veneream intellexiſſet ille eo *morbo*, quo Cleopatræ *gregem contaminatum*, & quo *turpes* fuiſſe ait ejuſdem aſſeclas. Egregia ſane conjectatio, quæ luem videat non in Scortatoribus, non in viris, ſed in eviratis & Eunuchis! de Eunuchis enim ibi quæſtio eſt, ut fidem facit locus ſimilis, imo ejuſmodi argumenti, *Epod.* 9. ubi *Romanis militibus* probro vertitur *rugoſis Cleopatræ Spadonibus ſervire*. Allatis itaque verſibus Poeta ſalſe irridet vanos Reginæ dementis furores, quæ *ruinas Capitolio & Imperio funus* pararet, & quæ tanta facinora moliretur *cum grege contaminato*, hoc eſt, impuro, virorum *morbo turpium*, hoc eſt, virorum morboſorum, ſeu caſtratione mutilorum & Eunuchorum, quales in Aulis Regum frequentes erant in Oriente, quales in comitatu Cleopatræ plurimos fuiſſe certum eſt, *Epod.* 9. ſed qui apud Romanos inviſi ſemper fuere, & ea præſertim ætate. Certe nobiſcum facit Commentatorum turba. Demus tamen morbum illum, quo Cleopatræ aſſeclæ turpes erant, non vitium corporis virilium exciſione illatum, ſed morbum fuiſſe proprie dictum; quid inde? An ideo continuo futurum eſt, ut morbus ille lues venerea fuerit? Logi ac meræ nugæ. Quaſi vero Clepatræ Eunuchi obnoxii non fuerint morbis omnibus, quibus ceteri homines ſubjacent; morbis plurimis ſpurciſſimiſque; qui a mutilatione proveniunt; morbis denique non paucis atque turpiſſimis, qui generari ſolent muliebri patientia, Spadonibus olim nimis familiari, qui, teſte Gregorio Nazianzeno *in Epitaphio Baſilii Magni*, *inter mulieres viri*, *inter viros mulieres erant.*

2. Similiter quantumvis vexent poſteriorem locum Horatii, nunquam efficient, ut duo verba, quo de *morbo campano* per ridiculum dicuntur, quorum ſignificatio potuit forſan olim nota eſſe, ſed quæ nunc obſcura, incerta, ambigua ſunt, & tanto quidem magis, quod nuſquam alibi legantur, antiquitatem luis venereæ evincant, in quam pugnant tot evidentia rationum argumenta. Deſudent, ut lubuerit, Grammatici in eruendo loci ſenſu: credant alii cum Dionyſio Lambino morbum animi ab Horatio exprobrari nimis familiarem Campanis, qui habiti ſunt ore impuro atque inceſto: putent alii cum Lævino Torrentio morbum corporis deſignari in Campania communem, quem lichenem Græci, impetiginem Latini dicebant; ea parum ipſe curo, modo liceat cum doctiſſimo Dacerio concludere meras eſſe ineptias, ſi locus illo de lue venerea intelligatur.

3. Multo minus anceps eſt ſenſus loci, quem e Juvenale laudant, ſed eapropter tanto certior in adverſarios. Liquet enim vel oſcitanti non ideo a Juvenale Medicum ſubridentem induci, dum tumidæ mariſcæ cæduntur, quod luem veneream inde argueret, de qua ne γρῦ quidem, ſed quod probe intelligeret mariſcas ægro muliebri patientia obortas eſſe, ut ipſa *podicis lævitas* ſatis indicabat. Quocirca Poeta non dedecoroſum morbum, ut illi putant, ſed turpiſſimos mores & improbiſſimæ nequitiæ plenos carmine perſtringit.

4. Nec alio ſenſu accipienda ſunt Martialis dicteria in ficoſos; quos paſſim inſectatur tanquam pathicos & muliebria pati ſolitos. Hinc ergo profecto concludendum eſt melioribus auctoritatibus omnino deſtitui, qui opinionem tam caſſis conantur defendere.

IV. Domnus Auguſtinus Calmet, Benedictinus e Congregatione SS. Vitoni & Hidulfi, in eruditis ſuis Commentariis in Biblia, dum inquirit in morbum Jobi, occaſione data diſſerit

de

de venerea lue, quam eamdem eſſe opinatur atque morbum Jobi. Quocirca contendit luem illam antiquitus graſſatam fuiſſe, cui opinioni, ut fidem faciat, præter loca aliquot antiquorum Scriptorum ex iis quæ jam ipſi recenſuimus, tria adducit alia a nobis prætermiſſa, nempe 1. Locum ex Luciano, in *Pſeudo-Logiſta*, ſive in *Invectiva in eum, a quo deriſus fuerat, quod* Apophradis *verbo uſus eſſet*, ubi *de morbo Lesbio*. 2. Locum ex Auſonio, in *Epigrammate 71. in Criſpam, impudicam mulierem*, ubi *de Nolano luxu* 3. Locum ex Suetonio, *in vita Auguſti, art.* 22. ubi de *inunctionibus*, quas Auguſtus *ad ignem adhibebat*.

Me quidem pudet primum & alterum locum e Luciano & Auſonio exſcribere, quia uterque turpiſſimæ obſcœnitatis. Ne tamen reticentiæ culpam ſuſtineam, quaſi diſſimulatæ difficultatis en indicata Luciani verba. *Quod etiam miror te, cum* Apophradem *audiſti, ægre tuliſſe; nihil vero ob illa nomina indignari. Nam in Syria* Rhododaphne *vocatus es; ſed quamborem? Ita me Minerva amet, pudet dicere: Quare quantum in me eſt, obſcurum illud maneat. In Palæſtina vero* Sepes, *ob barbæ ſpinoſitatem opinor, quoniam inter opus pungere ſolebat, nam adhuc ipſam radebas. In Ægypto vero* Angina, *quod per ſe manifeſtum eſt. Nam ajunt te fere ſuffocatum eſſe, cum in Nautam ex iis, qui naves tribus velis inſtructas ducunt, incidiſti, qui cum in te irruiſſet, os tibi obturavit.... Cum igitur talibus tantiſque nominibus ſis locupletatus, pudet te* Apophradis! *Per Deos itaque dic mihi quomodo afficeris, cum illa quoque dicunt plerique* λεσβιάζειν *&* φοινικίζειν. *Num & hæc, perinde ut* Apophradem, *ignoras, & te ab ipſis laudari putas!*

Ecce ſimiliter Epigramma Auſonii in Criſpam.

> *Præter legitimi genitalia fœdera cœtus,*
> *Repperit obſcœnas veneres vitioſa libido,*
> *Herculis hæredi quam Lemnia ſuaſit egeſtas,*
> *Quam toga facundi ſcenis agitavit Afrani,*
> *Et quam* Nolanis capitalis luxus *inuſſit.*
> *Criſpa tamen cunctas exercet corpore in uno,*
> *Deglubit, fellat, molitur per utramque cavernam,*
> *Ne quid inexpertum fruſtra moritura relinquat.*

In tertio vero loco, qui Suetonii eſt, ſic legitur. *Verum tantam infirmitatem* corporis *magna cura tuebatur* Auguſtus, *in primis lavandi raritate.* Ungebatur *etiam ſæpius*, ſudabat *ad flammam, deinde perfundebatur egelida aqua, vel ſole multo calefacta.*

Putat autem Domnus Calmet *Morbum* quidem *Lesbium* apud Lucianum, & *Nolanum luxum* apud Auſonium, de lue ipſa venerea; *inunctiones* vero & *ſudationes*, quibus Auguſtus utebatur ad ignem, teſte Suetonio, de curatione Iatraliptica ejuſdem morbi accipienda eſſe.

Veniam equidem facile dandam puto Viro erudito, qui a rebus medicis plane alienus eſt. Sed næ ille in errore verſatur maximo! Nam 1. Conſtant a Luciano *Morbo Lesbio*, & ab Auſonio *Nolano luxu*, animi vitia, non corporis; impuriſſimas libidines, non morboſas affectiones intelligi, ut liquet tum ex ipſis locis, tum ex unanimi Interpretum ſenſu. Quæ vero, qualeſve ſint impuriſſimæ ille libidines adductis locis expreſſæ, ab alio diſcant lectores, non a me, cui tam turpia ſtomachum movent. Satis ſit certo certius patere nullam hic de lue venerea quæſtionem eſſe, ne in umbra quidem. Unde mirari ſubit illa a D. Calmet in ſuæ opinionis confirmationem tam temere adduci potuiſſe, ſed conjicio fide aliena laudata fuiſſe, neque unquam ab illo lecta, quod nedum vitio, ſed laudi potius dandum cenſeo Viro religioſo, qui tot egregia religionis & pietatis ſpecimina edidit.

2. Tantum abeſt ut *inunctiones*, *ſudationeſque* ab Auguſto adhibitæ ad Iatralipticam luis venereæ curationem pertinuerint, quam nemo tantæ antiquitatis eſſe dixerit, ut nec ad ullam quidem curationem medicam, ſed ad diæteticam vivendi normam ſpectaverint. Nempe Imperator Auguſtus, cum per valetudinem natura *infirmiorem* non poſſet, pro more ætate ſua recepto, balneis & balneariis deliciis quotidie uti, ut horum vicem ſuppleret, *ungebatur, ſudabat ad flammam,* ac deinde *perfundebatur egelida,* id eſt ſubtepida *aqua*; qua de re vide Lævinum Torrentium in hunc Suetonii locum.

V. Prodierat jam in lucem prior hujuſce Operis editio, cum aliud quidpiam quæritans caſu incidi in eam paginam *Gloſſarii Græco-Barbari* Johannis Meurſii, ubi profertur vox Græco-Barbara φρεντζέρζει, qua Meurſius ait ſignificari *Scabie Gallica laborare*, adductis in teſtimonium verſibus duobus ſequentibus ex anonymo quodam ſcriptore Greco *de Volpe & Lupo.*

> Καὶ δὲν μυ λέγεις κήσυνε πυτάνη, ὦ μυθύσρα,
> Καὶ φρεντζιασ μένι. καὶ λοβὴ, καὶ ψιάληκακι μαυλίσρα

Unde ſequitur *Morbum Francicum* ſive *Gallicum*, hoc eſt luem veneream, a ſcriptore illo Græco cognitam fuiſſe, quæ poſſent quidem ſcriptorem Græcum *de Vulpe & Lupo*, quiſquis ille fuerit, certe ætate poſteriorem fuiſſe an-

anno 1494, quo lues venerea primum apparuit in Italia; quod probatur.

1. Ex ipſo nomine, quo ille appellat luem veneream: Utcunque enim antiquitus graſſatam illam fuiſſe ultro concederemus, at certe conſtat inter omnes non prius *Morbum Francicum*, *Mal Franceſe*, nuncupatam fuiſſe, quam ipſa Neapolitana expeditione, quæ in annum 1494. incidit, ut quam citiſſime.

2. Ex vocibus Græco-Barbaris, quæ in illis verſibus leguntur, & quarum nonnullæ ſunt infimæ omnino græcitatis, ita ut ne in ipſo quidem Cangii *Lexico mediæ & infimæ Græcitatis* occurrant. Sic Πυτάνα, vox eſt italica, *Puttana*, gallicæ *Putain*, *Meretrix*: Sic Μυλίσεα nullibi reperitur, niſi in Lexico (*a*) linguæ Græcæ vulgaris P. Alexii de Somavera, ubi redditur voce italica *Sviatrice*, quæ *Lenam* ſignificat: Idem conjicio de voce κύτευς, cujus ſenſum nec ipſe aſſequi potui, nec alii quibus eruditione plurimum cedo & quos conſului. Videtur tamen vox illa convicii quoddam genus eſſe ex voce *Cazzo* derivati, quæ Italice *veretrum* ſive *penem* valet.

Cæterum modo liquido pateat, ut jam patere puto, græcum horumce verſuum auctorem non inter antiquos numerandum eſſe, ſed inter recentiores ſcriptores, qui poſt annum 1494. vixerunt, parum curo utrum natione Græcus ille fuerit, aut ex Græcis illis oriundus, qui poſt Conſtantinopolim vi captam a Turcis, anno 1453, in Italiam profugere; an vero Italus qui Græcis illis magiſtris uſus fuerit in ediſcenda græca lingua, ut illis temporibus mos erat fere omnium, qui in ſtudio humanitatis & literarum verſabantur. Siquidem compertum eſt ab utriſque carmina plurima in Italia tunc temporis ſcripta fuiſſe idiomate eodem græcobarbaro, quali nunc utuntur Græci; ut de Græcis quidem profugis colligi poteſt (*b*) ex variis operibus Græco-Barbaris, editis, ineditiſve quæ a Johanne Meurſio in laudato Gloſſario recenſentur; ut de Italis vero teſtificatur Gerardus Johannes Voſſius, *De Poetis Græcis*, ac nominatim de Leonardo Fortio, Romano, qui *de re militari & inſtrumentis bellicis ſcripſit*, *anno* 1531, *carmine Græco*, *quali nunc lingua utuntur Græci*.

CAPUT IV.

Explicantur loca aliquot ex Bibliis ſacris potiſſimum deſumpta, quæ detorqueri ſolent, ut de lue venerea intelligantur.

PUdet me profanis ſacras paginas attrectare, ſed invictum pertrahunt, quibuſcum litigo de antiquitate luis venereæ, ut qui nihil intentatum omittant, quod ſuæ opinioni ſuffragari videatur; neque vereantur ullo modo ſacra Biblia excutere, dum ſperant ſe quidpiam inde expiſcaturos, quod ſibi faveat. Sed næ illi intelligendo faciunt, ut nihil intelligant, cum majore eruditione quam judicio loca objiciunt, quæ ſi ea, qua par eſt, diligentia & ex ſanioris critices regulis expendantur, non pro illis, ſed potius contra illos aperte ſunt.

Sic *primo* contendunt luem veneream hodiernam eamdem eſſe atque lepram Hebræis olim familiarem, quæ in Levitico a Moſe accurate deſcripta eſt, nomine צרעת, TSARHATH & quæ in Judæa, temporibus Jeſu Chriſti, Domini noſtri, etiamnum vigebat, quandoquidem divina illius virtute leproſos non paucos perfecte ſanatos fuiſſe narrant Evangeliſtæ. Ut autem conceptæ opinioni dent pondus, varia urgent Scripturæ loca, quibus lepra deſcribitur, & unde putant morbi illius, luiſque venereæ ταὐτότητα demonſtrari.

Sed ut liqueat quam fallaci ea nitantur fundamento, lubet ipſa Moyſis verba proferre, qualia leguntur Levitici *Capite XIII. verſu* 2. *& ſeqq.*

℣. 2. „ Homo, in cujus cute & carne ortus „ fuerit diverſus color ſive puſtula, aut quaſi lucens quidpiam, id eſt, plaga, lepræ, adducetur ad Aaron Sacerdotem, vel ad unumquemlibet filiorum ejus.

3. „ Qui cum viderit lepram in cute & pilos in album mutatos colorem, ipſamque ſpeciem lepræ humiliorem cute & carne reliqua, plaga lepræ eſt, & ad arbitrium ejus ſeparabitur.

9. „ Plaga lepræ ſi fuerit in homine, adducetur ad ſacerdotem,

10. „ Et videbit eum; cumque color albus in cute fuerit, & capillorum mutaverit aſpectum, ipſa quoque caro viva apparuerit,

11. „ Lepra vetuſtiſſima judicabitur, atque inolita cuti. Contaminabit itaque eum ſacerdos, & non recludet, quia perſpicuæ immunditiæ eſt.

44. „ Qui-

(*a*) Teſoro della Lingua Greca volgare ed Italiana, del P. Aleſſio da Somavera da *Parigi* 1799

(*a*) Vide quoque Voſſium, *loco ingra laudato*,

44 „ Quicumque ergo maculatus fuerit lepra „ & ſeparatus eſt ad arbitrium ſacerdotis.

45. „ Habebit veſtimenta diſſuta, caput nu„dum, os veſte contectum, contaminatum ac „ ſordidum ſe clamabit.

46. „ Omni tempore, quo leproſus eſt & immundus, ſolus habitabit extra caſtra.

Si diligenter examinemus horumce verborum pondera, colligere eſt quatuor ad ſummum lepræ ſigna ſive ſymptomata a Moſe recenſeri: I. Cum *in cute puſtula* efflorescebat, cum *lucens quidpiam* aut *diverſus color*, ℣. 2. aut *color albus in cute erat*; ℣. 10. II. Cum *pili in album colorem mutati erant*, ℣. 3. aut quod idem valet, cum *capillorum aſpectus erat immutatus*, ℣. 10. III. Cum *ſpecies ſeu plaga lepræ humilior erat cute & carne reliqua*, ℣. 3. IV. Demum, quod *vetuſtiſſimæ & cuti inolitæ lepræ* indicium fuit, cum *caro viva in plaga lepræ apparebat*, ℣. 10. Porro *quicumque maculatus* erat *lepra*, lege Moſaica ſancitum fuit, ut *habitaret extra caſtra veſtimentis diſſutis, ore contecto veſte, capite nudus, & ſe contaminatum ac ſordidum eſſe clamitans*, ne quis imprudens propius ad illum accederet.

I. Hæc autem lepræ Moſaicæ ſymptomata ſive indicia apprime conveniunt cum notis ſymptomatis Vitiliginis, qualis a Celſo deſcribitur, *de Medicina, lib. 5. Cap. 28. Artic.* 19. præſertim vero illarum Vitiliginis ſpecierum, quæ Ἄλφος & Λεύκη appellabantur. „ Vitiliginis tres ſunt ſpecies, *inquit ille*, Ἄλφος vocatur, ubi „ color albus eſt, fere ſubaſper & non conti„nuus, ut quædam quaſi guttæ diſperſæ eſſe „ videantur. Interdum etiam latius & cum qui„buſdam intermiſſionibus ſerpit. Μέλας colore „ ab hoc differt, quia niger eſt & umbræ ſi„milis; cætera eadem ſunt. Λεύκη habet quid„dam ſimile alpho, ſed magis albida eſt & „ altius deſcendit, in eaque albi pili ſunt & „ lanugini ſimiles. Omnia hæc ſerpunt, ſed in „ aliis celerius, in aliis tardius. Alphos & Melas in „ quibuſdam, variis temporibus, oriuntur & deſi„nunt. Leuce, quem occupavit, non facile di„mittit. Priora curationem non difficillimam „ recipiunt: ultimum vix unquam ſaneſcit.

Similia legere eſt in ſcriptis Medicorum Græcorum Celſo ætate poſteriorum, qui de iiſdem affectionibus mentionem fecere, ut ſunt (*a*) Galenus, (*b*) Oribaſius, (*c*) Paulus, (*d*) Aetius, (*e*) Actuarius; vel Medicorum Arabum, qui de *Albaras*, vulgo lepra Arabum, ſcripſere, ut ſunt (*f*) Avicenna, Hali Abbas &c. Quin imo allata lepræ Hebraicæ ſigna ſatis apte congruunt cum ſymptomatis lepræ vulgaris ſive Syriacæ, quæ in Europa diu viguit ab undecimo Æræ Chriſtianæ ſæculo. Siquidem, atteſtante Guidone de Cauliaco, celeberrimo Facultatis Monſpelienſis Medico, quem ceteri omnes Scriptores recentiores ſequuti ſunt, inter præcipua lepræ ſymptomata enumerabantur *Durities & Tuberoſitates carnis, Color cutis morpheatus & tenebroſus, Scabies, Impetigo, Gutta roſa vel roſacea, & ulcerationes in corpore*.

Quamobrem conſentaneum eſt lepram illam antiquam Hebræorum, a Moſe deſcriptam, eamdem fuiſſe quam lepram olim in Europam e Syria invectam ſæculo undecimo, quo tempore frequens interceſſit cum plagis orientalibus commercium belli ſacri cauſa, atque adeo nullatenus differre ab Elephantiaſi Albaras, Lepra Arabum, ſive morbo Sancti Lazari, de quibus in *præcedente Capite*, qua de re conſentientes habemus Franciſcum Ranchinum, *Traite de la lepre, ſect. 1. Chap.* 13. Thomam Bartholinum, *de Morbis Biblicis Cap.* 8. & Johannem Clericum, in ſpeciali Diatriba, quæ exſtat ad *calcem Tom. III. Commentariorum in Biblia*.

Neque profecto mirum eſſe debet, ſi Hebræi, dum in Ægypto commorabantur, Lepram ſeu Elephantiaſim olim conceperint, quippe quæ huic regioni inquilina eſſet, ut atteſtantur Lucretius, *de rerum Natura, Lib.* 6. Plinius *Hiſtoriæ naturalis Lib. 26. Cap.* 1. Galenus, *Methodi medendi ad Glauconem, Lib. 2. Cap.* 12. Marcellus Empiricus, *Cap.* 19. Neque etiam magis mirum ſi conceptum ſemel hoc morbi genus retinuerint tam diu in Palæſtina, quo ex Ægypto commigravere, cum morbum illum in eadem Plaga endemium fuiſſe compertum ſit, unde ad nos olim traductus fuit undecimo & duodecimo ſæculo ab emeritis militibus, qui confectis in bello ſacro ſtipendiis, infecti e Syria domum redibant.

Quod ſi ea pro certis habeantur, ut ſane habenda videntur, res jam plane confecta. Siquidem probatum fuit *capite ſuperiore* lepram Arabum, qualis in Europa per aliquot anteacta ſæcula graſſata eſt, luis venereæ, cujus ſævitiam nunc experitur Europa, longe diſſimilem fuiſſe; quapropter ſi revera lepra illa, quæ a Moſe Levitico deſcripta, & inter Hebræos olim vulgata eſt, eadem fuerit quæ modo dicta, Ara-

(*a*) De Cauſis Symptomat. *Lib. 3. Cap.* 4. Et Meth. medendi *Lib. 24. Cap.* 17.
(*b*) De morb. curat. *Lib. 3. Cap.* 58. Et Synopſeos, *Lib. 7. Cap.* 48.
(*c*) De re medic. *Lib. 4. Capp.* 5. & 6.
(*d*) Terrabiblo 4. *Serm. 1. Capp.* 122. 123.
(*e*) Methodi medendi *Lib. 2. Capp.* 11. Et *Lib. 4. Cap.* 15.
(*f*) *Lib. 4. Fen. 7. Tract. 2. Cap.* 8.

Arabum lepra, inde conſequitur Moſaicam illam lepram, quæ Hebræos quondam male habuit, non minus quam lepram Arabum, quam Europa aliquandiu ſenſit, a lue venerea hodierna diſparem fuiſſe.

II. At vero ne forte videamur acrius urgere convenientiam, quæ antiquiori Hebræorum lepræ cum lepra Arabum recentiore intercedit, & exinde inconſiderantius concludere utramque eamdem eſſe, ut utramque ab hodierna lue venerea perinde differre hinc arguamus, concedamus ultro de jure noſtro, demuſque lubenter id quod inique poſtulant, diverſas fuiſſe. Quid tum inde conficient? Lepram illam antiquam, qualis deſcribitur in Levitico, cum lue venerea, quæ nunc viget, convenire? Minime gentium. Imo contra inde nihilo ſecius palam fiet utrumque morbum diſſimillimum atque diverſiſſimum eſſe.

Nam 1. *Plaga lepræ* a Moſe deſcripta, morbus erat mere cutaneus, in quo ſuperſiciaria quædam cutis loca candicabant, ſubſidebant, carne viva luxuriabant, & pilis veſtiebantur albis, qui nativum colorem mutaverant. *Plaga* eadem non ita erat hominum propria, quin (*a*) veſtibus laneis, lineis, pelliceis, imo & ipſis parietibus ædium inhæreret, quæ ſingula de lue venerea, nec dici poſſunt, nec a quoquam dicta ſunt.

Contra vero *Plaga* eadem neque gonorrhœam ullam, neque bubonem in inguibus, neque ulcuſcula in Balano, neque exoſtoſes, neque articulorum cruciatus, neque ullam genitalibus membris labem inferebat, quæ ſingulas lui venereæ ita eſſentialia ſunt, ut in omni, ſi non omnia, quod perrarum, at ſaltem pleraque locum habeant.

Hinc ergo liquido patet lepræ a Moſe deſcriptæ olim conſtanter adfuiſſe ea omnia, quæ nunc a lue venerea conſtantiſſime abſunt: Abfuiſſe contra a lepra eadem ea omnia, quæ lui venereæ adſunt perpetue, ex quibus argumentum deſumitur, quo non alterum certius eſſe poſſit, lepram illam ab hodierna lue venerea toto cælo diſcrepaviſſe.

2. Videtur eadem conſequentia ulterius confirmari poſſe ex iis, quæ Moyſes ſubjungit de ritibus, quibus mundari decebat leproſos ſemel ſanatos. Inde enim ſequitur non modo lepram olim interdum perfecte ſanatam, ſed quod ad rem propius facit, a lue venerea plane alienam fuiſſe. Neminem enim ſanæ mentis crediderim, cui veneni venerei malignitas vulgaribus remediis omnibus major explorata ſit, eo adduci poſſe, ut aſſeveret Moſis temporibus, quibus necdum perſpecta erat natura & efficacitas Mercurii ſeu argenti vivi, notave regio, unde Guaiacum aſportaretur, hoc eſt, iis temporibus, quibus gemina & ſola luis venereæ alexipharmaca planiſſime ignorabantur, lepram, ſi eadem fuiſſet ac lues venerea, ulla unquam ratione abſolute ſanari potuiſſe, ſolius naturæ viribus, aut ſola remediorum aliorum inefficacium virtute.

Ex his ergo abunde patere arbitror nulla arte, argutiis nullis, unquam effici poſſe, ut lepra a Moſe deſcripta, luesque venerea hodierna idem morbus ſint. Quid aio? Ut lepra illa, luesque venerea non ſint morbi diverſiſſimi, qua de re nobiſcum apertiſſime concordant Medici omnes, quotcumque argumentum illud tractavere, ut Guillelmus Ader, *De ægrotis & morbis in Evangelio*, *Aart.* 3. *Enarrat.* 1. Johannes Freind, *Hiſtoriæ medic. Aart. ſecunda*. Paulus Gottlieb VVerlhof, *de Variol. & Anthrac. Cap.* 3. *art.* 9. &c. ſi unum excipias, quem ſciam, Georgium VVolfgangum VVedelium, qui de eodem ſatis frigide & ſatis jejune diſſeruit, *Exercit. Medico-Philologic. Decad.* 4. *Cent.* 2. *Exercit.* 9.

Accedunt in eamdem quoque ſententiam Theologorum plerique, qui Commentaria in Biblia ſcripſerunt. Quod ſi quis forſan aliter ſentiat, ut qui unus inſtar multorum eſſe poteſt, Domnus Auguſtinus Calmet, Benedictinus e Congregatione SS. Vitoni & Hidulfi, in diſſertatione *de lepra* Gallice ſcripta, & ſuo in Leviticum Commentario præfixa, veniam facile concedendam puto erudito Viro, qui licet ſacrarum & humaniorum literarum ceteroqui peritiſſimus, in Medicina peregrinus & hoſpes fuit; ne dicam tironem & rudem, atque adeo perobſcuræ & perdifficili quæſtioni medicæ prudens, certumque judicium interponere non potuit, quale ceteris ſacrarum paginarum nodis diſſolvendis interpoſitum fuiſſe omnes merito ſuſpiciunt.

Secundo. Opponunt, qui pro luis venereæ antiquitate pugnant, loca illa ex *Levitici Capite* 15. ubi Moyſes *de Viris ſeminifluis* ſequentia ſanxit.

℣. 2. „ Si quis patitur fluxum ſeminis, im„ mundus erit.

3. „ Et tunc judicabitur huic vitio ſubjacere, cum per ſingula momenta adhæſerit carni ejus, atque concreverit fœdus humor.

4. „ Omne ſtratum, in quo dormierit, immundus erit, & ubicumque ſederit.

5. „ Si

(*a*) Levitic. *Cap. XIII. & XIV.*

5. „ Si quis hominum tetigerit lectum e- „ jus, lavabit veſtimenta ſua, & ipſe lotus a- „ qua immundus erit uſque ad veſperam.

13. „ Si ſanatus fuerit, qui hujuſcemodi ſu- „ ſtinet paſſionem, numerabit ſeptem dies poſt „ emundationem ſui, & lotis veſtibus & toto „ corpore in aquis viventibus erit mundus.

14. „ Die autem octavo ſumet duos pul- „ los columbæ, & veniet in conſpectum Do- „ mini ad oſtium Tabernaculi teſtimonii, da- „ bitque eos ſacerdoti.

15. „ Qui faciet unum *pro peccato*, & al- „ terum in holocauſtum, rogabitque pro eo co- „ ram Domino, ut emundetur a fluxu ſeminis „ ſui.

Ex quibus ſibi perſuadent Illi, 1. Hunc effluxum ſeminis, quo ex Moſis edicto Viri fiebant immundi, ipſiſſimam fuiſſe Gonorrhœam virulentam ſive veneream, qualis hodie impura venere contrahitur, quod liquere putant ex ipſis ſacri Codicis verbis, ubi dicitur: *Vir huic vitio ſubjacere, cum per ſingula momenta adhæſerit carni ejus, atque concreverit fœdus humor.*

2. A Moſe ideo ſevere vetitum fuiſſe, ne cui commercium ullum cum viris ſeminifluis unquam intercederet, neve liceret ulli rebus iis uti, quas illi attrectaviſſent, niſi prius mundatis & lotis, ſcilicet ut ſancitæ interdictionis metu Hebræi a probroſo illo morbo ſibi caverent diligentius, caſte vivendo.

3. Opinioni ſuæ favere egregie ritus ipſos, quos ad virorum ſeminifluorum emundationem Moſes juſſit adhiberi. Neque enim putant ullam aliam cauſam aſſignari poſſe cur ex duobus Turturibus ſive Columbæ pullis alterum *pro peccato* Sacerdos offerret, niſi quod illi viri peccato tenebantur, ut qui morbum, quo mundabantur, venere vulgivaga, atque adeo ſcelere ſive *peccato*, quæſiiſſent.

Sed qui ita ſentiunt, dum paucis negotium confectum putant, ea aſſumunt ad concludendum, quorum nihil illis conceditur.

Nam 1. Nullo jure volunt intelligi de Gonorrhœa venerea, morbo novo & priſcis ſæculis incognito, quæ de gonorrhœa ſimplici intelligenda ſunt, affectu ſcilicet cum humano genere coævo, de quo inter Græcos quidem Hippocrates, *Lib.* 6. *Epidem. ſect.* 8. *Text.* 522. Auctor Definition. Medic. in *voce* Γονόῤῥοια, Aretæus, *De ſign. & cauſ. acu. cor. morbor. Lib.* 2. *Cap.* 2. & *De morborum diuturnorum curat. Lib.* 2. *Cap.* 5. Galenus, *De loc. affect. Lib.* 6. *Cap.* 6. & *De ſymptom. cauſis*, *Lib.* 3. *Cap.* 11. Oribaſius, *Synopſeos Lib.* 4. *Cap.* 107. Aetius, *Tetrabib.* 3. *Serm.* 3. *Cap.* 33. & 34. Alexander Trallianus, *De arte medica*, *Lib.* 9. *Cap.* 9. Paulus Ægineta, *De re medica*, *Lib.* 3. *Cap.* 55. Actuarius, method. medendi *Lib.* 1. *Cap.* 12; inter Latinos vero Celſus, *De re medica*, *Lib.* 4. *Cap.* 21. Cælius Aurelianus, *Tardar. Paſſion. Lib.* 5. *Cap.* 5. ceterique omnium ſæculorum Medici, mentionem fecerunt.

2. Neque ſane deſcriptio fluxus illius ſeminalis, quæ apud Moſem legitur, cum gonorrhœa venerea magis apte quadrat, quam cum gonorrhœa ſimplici; quandoquidem in utraque perinde ſolemne eſt *fœdum humorem*, ſcilicet ſemen vitioſum, *carni*, hoc eſt ſummo balano ſive præputio, *guttatim omni momento adhærere atque concreſcere*.

3. Ex vetito vero ſanorum cum viris ſeminifluis commercio male colligunt effluxum illum ſeminis *peccato* contractum fuiſſe, niſi velint quoque jure eodem *pro peccatis* habere (*a*) conſuetudinem mariti cum uxore ſua, (*b*) puerperium, (*c*) menſtruationem mulierum, &c. quæ Lege Moſaica inter Hebræos iiſdem interdictionibus ſubjacebant.

4. Idem dicendum de Turture vel Columborum altero, qui in mundandis ſanatis ſeminifluis offerebatur *pro peccato*. Liquet enim ex laudatis Levitici capitibus pari quoque modo, quando (*d*) puerperæ & (*e*) menſtruatæ mundabantur, Turturem aut Columbum *pro peccato* oblatum fuiſſe; cum nemo tamen ſit ſanæ mentis, qui aut puerperium aut menſtruationem habere auſit *peccati* loco.

5. Rectius proinde, mea quidem opinione, ſentiunt, qui cum Commentatoribus fere omnibus opinantur, 1. Interdictiones iſtiuſmodi eo tantum conſilio a Moſe, jubente Deo, præſcriptas fuiſſe, ut Hebræa gens munditiei corporis ſtuderet attentius, quæ ſpiritualis munditiæ animæ ſignum eſſet. 2. *Peccatum*, pro quo offerebatur Turturum aut Columborum alteruter, intelligi nequaquam poſſe de *peccato* ullo *morali*, quo ſane vacabant viri ſeminiflui, ſicut & puerperæ aut menſtruatæ mulieres, ſed de *peccato legali* intelligendum eſſe, quo tenebantur ii, qui in immunditiem aliquam lege damnatam incurrebant, qua de re *Vid. Levitic. Cap.* 5. (*f*) *Verſ.* 2. & 3.

Ceterum cum de viris ſeminifluis tam caute

(*a*) Levitic. *Cap.* 15. *Verſ.* 16. 17. 18. (*b*) *Ibid. Cap.* 12. *Verſ.* 2. 5. (*c*) *Ibid. Cap.* 15. *Verſ.* 19. & *ſeqq.*
(*d*) *Ibid. Cap.* 12. *Verſ.* 8. (*e*) *Ibid. Cap.* 15. *Verſ.* 30. (*f*) *Verſ.* 2. Anima quæ tetigerit aliquid immundum, ſive quod occiſum a beſtia eſt, aut per ſe mortuum, aut quodlibet aliud reptile, & oblita fuerit immunditiæ ſuæ, *rea* eſt & *deliquit*. *Verſ.* 3. Et ſi tetigerit quidquam de immunditia hominis, juxta omnem impuritatem qua pollui ſolet, oblitaque cognoverit poſtea, ſubiacebit *delicto*.

te ſtatuat Moſes, haud inanis inde videtur eſſe cauſa conjiciendi gonorrhœam ſimplicem inter Hæbreos olim frequentius graſſatam fuiſſe, quam nunc inter Europæos; Quæ ſi vera ſint, videntur eſſe repetenda ex prava victus ratione, quæ inter Hebræos uſu invaluerat, vel quod veriſimilius, ex ſalacitate nimia & immodica, in quam conſtat Hebræos proclives fuiſſe. Quamquam nihil obſtet, quominus leges eædem de rariore affectione ferri perinde potuerunt, cum (*a*) eadem qua Hebræis interdixit ſuilla & leporina carne, quæ vulgaris erat, eadem quoque diligentia vetuerit Moſes veſci animalibus nonnullis, ut *inter volucres* Aquila, Griphe, Milvo, Vulture, Noctua, Corvo, Bubone, Veſpertilione, & *inter ea quæ moventur in terra*, Muſtela, Mure, Chamæleonte, Stellione, Lacerta, Talpa, &c. quæ probabile eſt vix unquam in cibos adhiberi potuiſſe, vel ſaltem rariſſime adhibita fuiſſe.

Tertio. Operum ad id conferunt, ut probent de lue venerea debere intelligi (*b*) *ulcus illud peſſimum a planta pedis uſque ed verticem ejus*, quo Jobus a Satana percuſſus fuit permiſſu Dei; & eapropter ſequentia cumulant loca, in quibus Jobus ipſe morbi ſui ſymptomata graphice depingit.

Cap. 7. *Verſ.* 5. " Induta eſt caro mea pu-
„ tredine, & ſordibus pulveris; cutis mea
„ aruit & contracta eſt.

Cap. 16. *Verſ.* 8. " Nunc autem oppreſſit
„ me dolor meus, & in nihilum redacti ſunt
„ omnes artus mei.

Verſ. 14. " Circumdedit me (*Deus*) lan-
„ ceis ſuis, convulneravit lumbos meos, non
„ pepercit, & effudit in terram viſcera mea
„ (Hebr. *Fel meum*.

Verſ. 15. " Concidit me vulnere ſuper
„ vulnus, irruit in me quaſi gigas.

Verſ. 17. " Facies mea intumuit a fletu,
„ & palpebræ meæ colligaverunt.

Cap. 19. *Verſ.* 17. " Halitum meum exhor-
„ ruit uxor mea, & orabam filiosuteri mei.
„ (Hebr. *Vernas in domo mea natos*.)

Verſ. 20. " Pelli meæ, conſumptis carnibus
„ adhæſit os meum & derelicta ſunt tantummo-
„ do labia circa dentes meos.

Cap. 30. *Verſ.* 17. " Nocte os meum perfora-
„ tur doloribus, & qui me comedunt, non dor-
„ miunt. (Hebr. *Et venæ meæ non quieſcunt*,
„ hoc eſt, *febræ laboro*.)

Verſ. 27. " Interiora mea efferbuerunt abſque
„ ulla requie, pervenerunt me dies affl ctionis.

Verſ. 30. " Cutis mea denigrata eſt ſuper
„ me, & oſſa mea aruerunt per caumate, (hoc
„ eſt, *præ æſtu* ſive *febræ*.)

Verum enimvero, quanta cumque ea videantur, tanta tamen non ſunt, ut rem evincant. Fatendum eſt quidem *ulcus*, quo Jobus *percuſſus* dicitur, pro lue venerea habitum fuiſſe a (*c*) Franciſco Vatablo, & a (*d*) Cypriano, Monaco Ordinis Ciſtercienſis: Eidem opinioni ſuffragatos eſſe & (*e*) Johannem de Pineda, e Societate Jeſu, & (*f*) Jacobum Bolducium, e religioſa Capucinorum familia, & (*g*) Domnum Auguſtinum Calmet, Benedictinum e Congregatione SS. Vitoni & Hidulphi: Non defuiſſe etiam, teſta (*h*) Ulricho Hurtenio, qui luis venereæ *originem a Jobi ſcabie olim repeterent*: Quin imo ſolemne fuiſſe (*i*) Jobi præcidium a Syphilicitis quodam implorari, quaſi ſpecialis Patroni, qui nec ipſe mali ejuſdem ignarus fuiſſet. Sed mirum hucuſque provectam eſſe credulitatem Antiquorum, nec facile video quo nomine potuerit ea opinio tantum invaleſcere apud cordatos viros. Nam præterquam quod luce meridiana clarius eſt luem veneream exeunte tantum ſæculo XV, in orbem noſtrum irrupiſſe, nulla certe intercedit affinitas inter morbum Jobi, qualis deſcribitur *locis ſupra adductis*, luemque veneream, qua poſſit opinio illa niti. Hinc etenim, quæcumque de morbo Jobi recenſentur, generica ſunt, & cum quovis morbo ulceroſo communia, ut Lepra, Phthiriaſi, Ulcere Syriaco, Impetigine, Lichene, &c. illinc vero deſunt in illa ſymptomatum enumerazione omnia ſigna pathognomonica luis venereæ, ut Gonorrhœa, Bubo, Ulcuſcula Balani, Porri, Verrucæ, Criſtæ, Condylomata, teſtium Tumores, Skirrhi, Apoſtemata, ceteraque vitia, quibus virilia in Syphiliticis obſideri ſolent. Quamobrem multo ſatius eſt de natura ulceris, quo Jobus multactus eſt, ſilere cum (*k*) Johanne Mercero; vel cum (*l*) Origene, (*m*) S. Johanne Chriſoſtomo, Polycronio, Apollinario, & (*n*) S. Auguſtino, ulcus illud ad Lepram ſeu Elephantiaſim referre, quæ in Arabia ad Eufratem, ubi degebat (*o*) Jobus frequens erat, quam commenta iſtiuſmodi temere effutire, nullo auctore & auctoritate plane nulla.

Quarto. Id agunt omni ſtudio, atque in eo laborant, ut quam a Jobo modo deterſimus labem, eamdem Davidi aſpergant; ac ideo convellunt Pſal-

(*a*) *Ibid. Cap.* 11. (*b*) Lib. Jobi, *Cap.* 2. *Verſ.* 7. (*c*) In Annotationibus in *Jobi Librum*, *Cap.* 2. *Verſ.* 7. margini Bibliorum appoſitis, (*d*) Comment. *in Jobi Cap.* 2. (*e*) Comment. in Jobi *Verſ.* 7. & 8. (*f*) Comment. in Jobi *Cap.* 30, *Verſ.* 30. (*g*) Diſſertation *ſur la Maladie de Job*. (*h*) De Guaiaci Medicina & morbo Gallico, *Cap.* 1. (*i*) Vid. *infra Lib. V.* ad annum 1520. ubi *de Johanne le Maire*, *Belga*, Molanus in *Diario Medicor, Eccleſiaſt.* ad diem 10. Mail, quæ Jobo ſacra eſt. Baillet, *Vies de l Ancien Teſtament*, 10. Mai. (*K*) Comment. in Jobi *Cap.* 2. *Verſ.* 7. (*l*) Contra Celſum *Lib. VI. pag* 503. (*m*) In Catena Græcorum Patrum in B. Jobum, collectore Niceta. (*n*(Sermone 32, *ad Fratres in Eremo*. (*o*) Friderici Spanhemii Hiſtoria Jobi, *Cap.* 3.

Pſalmorum verſiculos, quos de lue venerea intelligendos eſſe exiſtimant, & in quibus Regius Pſaltes ſic conqueritur:

Pſalmo 6. Verſ. 3. *Miſerere mei Domine, quia infirmus ſum, ſana me, Domine, quoniam conturbata ſunt oſſa mea.*

Pſalmo 31. Verſ. 3. *Quoniam tacui, inveteraverunt oſſa mea dum clamarem tota die.*

Pſalmo 37. Verſ. 4. *Non eſt ſanitas in carne mea a facie iræ tuæ, non eſt pax oſſibus meis a facie peccatorum meorum.*

Verſ. 6. *Putruerunt & corruptæ ſunt cicatrices meæ a facie inſipientiæ meæ.*

Verſ. 7. *Miſer factus ſum & curvatus ſum uſque in finem, tota die contriſtatus ingrediebar.*

Verſ. 8. *Quoniam lumbi mei impleti ſunt illuſionibus, & non eſt ſanitas in carne mea.*

Sed 1. Certum eſt Commentatorum pleriſque perſuaſum eſſe querimonias ejuſcemodi a Davide haberi, non de ægritudine corporis ex morbo ſed de ægritudine animi ex peccato; adeoque *conturbationem oſſium, putredinem & corruptionem cicatricum, illuſione lumborum &c.* non in ſenſu obvio de affectibus corporis infirmi & ægrotantis, ſed de cruciatibus animæ dolentis & pœnitentis, translatione capienda eſſe; quod videtur David ipse abunde innuere, dum ait *non eſſe ſanitatem in carne ſua a facie iræ Dei; Non eſſe pacem in oſſibus ſuis a facie peccatorum ſuorum; Putruiſſe atque corruptas eſſe cicatrices ſuas a facie inſipientiæ ſuæ, &c.* Quod ſi ea ſententia accipiatur, concidunt actutum Adverſariorum argumenta; Quocirca opus eſt, ut illi Commentatorum agmen adoriantur, antequam nobiſcum confligant, neque nos auſint pugna aggredi, niſi prius de Commentatoribus victoriam certam conſecuti fuerint.

2. Si quid vero lubeat de jure noſtro concedere, ultro condonemus illis, quod a nobis argumentis nunquam auferre poſſent: nempe Davidem, cum adductos verſiculos ſcribebat, gravi morbo tentatum fuiſſe, atque adeo de morboſa illa ægritudine intelligendas eſſe, quas effundit, querelas. At non ideo ſequitur ut morbus ille lues venerea fuerit; Quod ſane etiamſi certo conſtaret luem veneream Davidis ævo graſſatam fuiſſe, ut hodierno tempore, temere & inconſulte diceretur, cum ſymptomata, quæ a Davide referuntur, notis luis venereæ ſymptomatis ſatis vicina non ſint, ut poſſent ſuſpicioni locum facere: Quod inſuper contra apertam rei veritatem crederetur, etiamſi ſymptomata a Davide recenſita a ſymptomatis luis venereæ minus abhorrent, cum certiſſimis rationum momentis comprobetur luem veneream priſcis ſæculis in orbe noſtro omnino ignoratam fuiſſe: Quod demum, ut utrumque argumentationis membrum conjugamus, tum diceretur temere & inconſulte, tum contra apertam rei veritatem crederetur, cum & hinc ſymptomata, quæ a Davide referuntur, notis ſuis ſymptomatis ſatis vicina non ſint, ut poſſint ſuſpicioni locum facere; cum & illinc certiſſimis rationum momentis comprobetur luem veneream priſcis ſæculis in orbe noſtro omnino ignoratam fuiſſe.

Quinto. Volunt Auctorem Eccleſiaſtici ad luem veneream alluſiſſe, *Cap.* 19. ℣. 3. cum ait: *Qui ſe jungit fornicariis, fore nequam, putredinem & vermes illum hæredituros eſſe.*

Sed hallucinantur & oſcitantes quidem, quicumque luem veneream ex illo Eccleſiaſtici loco argui poſſe arbitrantur, cum nihil appareat manifeſtius, quam hic agi de ignominia, probro, paupertate, ægritudine, ceteriſque malis quæ *fornicarios* & ſcortatores meretriciis amoribus turpiter deditos manere ſolent. Similis extat locus in Proverbiorum Libro, *Cap.* 5. *verſ.* 8. *& ſeqq.* ubi Sapientia alumnum monens, *Longe fac*, inquit, *fili mi a Meretrice viam tuam & ne appropinques foribus domus ejus; Ne des alienis honorem tuum, & annos tuos crudeli; Ne forte impleantur extraneis viribus tuis & labores tui ſint in domo aliena; & gemas in noviſſimis, quando conſumpſeris carnes tuas & corpus tuum.* Neque rara ſunt apud Auctores etiam profanos monitoria conſilia de re eadem. Sic apud Plautum, *in Truculento*, *Act.* 11. *Sc.* 7.

Meretrix meum herum miſerum ſua blanditia impulit in
Pauperiem: privavit bonis, luce, honore, atque amicis.

Sexto. Denique proſtant in *Actis Sanctorum* loci duo de lue venerea, qui poſſent Lectoribus negotium faceſſere, & quibus miror Adverſarios nondum abuſos eſſe. Alter legitur in Libro Miraculorum S. Bennonis, *in Actis Sanctorum Menſis Junii, Tom. III.* ad diem XVI. Junii, ubi refertur, *pag.* 90. ægrotantes nonnullos *morbo gallico* graviter affectos, *voto facto & implorato* Bennonis præſidio, liberatos fuiſſe. Occurrit alter in Vita Sanctæ Columbæ Reatinæ tertii Ordinis S. Dominici, *in Actis Sanctorum Menſis Maii, Tom. V.* ubi narratur pariter, *pag.* 361. Adoleſcentem *quemdam*, nomine *Vincentium*, qui morbo franciosо *ita laborabat, ut laberetur in deſperationem, delatum a ſociis in cameram*, in qua Columba habitaverat, *liberum evaſiſſe.*

Sed hæc ſpecie tantum contra nos, reipſa nobiſcum faciunt. Nam I. Sanctus Benno natus eſt quidem Hildesheimii in Saxonia inferiore anno 1010. fuitque Miſnenſis Epiſcopus anno 1066. & ad cœleſtem patriam migravit anno 1106. ac proinde vixit longe ante tempora luis venereæ in Europam invectæ. Sed miracula illa, quæ illius interceſſione edita narrantur, longe

ge recentiora ſunt. Atteſtantur etenim ipſi Actorum Collectores illa *Romæ primum excuſa anno* 1521. *deſumptaque fuiſſe ex variis proceſſibus informativis tunc temporis inſtitutis*, atque adeo 27. annis ad minus poſt natam, notamque luem veneream.

II. Alter vero locus de Sancta Columba Reatina, ad expediendum eſt multo facilior. Nempe deceſſit illa anno tantum 1501. 13. Kalendas Junii annos nata 33. ejuſque Vita, in qua *morbi francioſi* mentio fit, quinque poſt obitum ejus annis ſcripta fuit, (ut ab ipſis Collectoribus Actorum probatur) a Magiſtro Sebaſtiano Peruſino, Ordinis Prædicatorum Theologo, qui ei a confeſſionibus, ſeu, ut vulgo ajunt, qui ejus *Confeſſarius* fuerat: Quocirca tum Beata, tum Beatæ Vita recentiora ſunt primo naſcentis luis exordio.

Hinc ergo liquet ægrotantes illos, qui *morbo gallico* ſive *francioſo* liberati dicuntur Sancti Bennonis, aut Beatæ Calumbæ patrocinio, lue venerea Neapolitana vere infectos fuiſſe, ac initio ſæculi decimi ſexti vixiſſe, ut citiſſime; quæ ſententiam noſtram confirmant; nedum cum eadem pugnent ullo modo.

Et ſane, etiamſi nullo conſtaret teſtimonio de tempore, quo miracula illa edita fuiſſe memorantur, at certe vel ipſa appellatio *gallici & francioſi*, qua morbus deſignatur, rei veritatem abunde patefaceret. Etenim certiſſimum eſt luem veneream, utcumque antiqua ſupponeretur, *morbum Gallicum* aut *francioſum* non prius nuncupatam fuiſſe, quam tempore belli Neapolitani a Carolo VIII. Francorum Rege ſuſcepti, quod in annos 1494. & 1495. cadit: unde neceſſario conſequitur miracula illa Sancti Bennonis & Beatæ Columbæ in ſanandis ægrotantibus ex *morbo gallico* aut *morbo francioſo*, poſteriora fuiſſe bello Neapolitano, atque ideo referenda ad primos annos ineuntis ſæculi decimi ſexti, quo tempore morbus ille venereus longe lateque diffuſus & in Italia, ubi Columba vivebat, *morbi francioſi*, *mal franceſe*, & in Germania, ubi miracula Bennonis edita ſunt, *morbi gallici Frantzoſen*, nomine, jam vulgatus eſſet, quæ cum novitate luis venereæ quam defendimus, mire conveniunt.

Neque diſſentiunt a nobis Collectores Actorum, qui ſuper locum ex vita Beatæ Columbæ adductum *obſervant* ipſi, prolato etiam teſtimonio Alberti cujuſdam Fabri, qui miracula eadem recenſuit, *venereum morbum*. Francicum *dictum fuiſſe ab Italis, quia eundem recenter ex novo mundo advectum in obſidione Neapolitana contrahentes Franci, indeque revertentes, primi ſparſerunt quacumque tranſibant*.

CAPUT V.

Luem veneream ab anno 1494. *ad annum* 1496. *Europæ primum innotuiſſe.*

Carolus octavus, Francorum Rex, arma movit in Italiam, menſe Auguſto anni 1494. & feliciter peragratis Inſubria, Etruria, Statuque Eccleſiaſtico, invaſit menſe Februario anni inſequentis Regnum Neapolitanum, quod hæreditario jure ſibi vindicabat. Inde digreſſus ſub finem menſis Maji, & pugna ſuperati ad Forum novum menſe Julio hoſtilibus Venetorum copiis, in Gallia glorioſe rediit menſe Octobri anno 1495. Gilbertus Dux Montiſpenſerii, e ſtirpe regia, qui cum præſidio 6000. militum relictus fuerat, Regnum ſub ditione retinere conatus eſt, quandiu vixit; ſed tandem Galli poſt illius obitus in partes diſtracti Neapolitanorum perfidia proditi & Aragonenſium copiis, quæ a Sicilia transfretaverant, pulſi Regno decedere coacti ſunt ad finem anni 1496.

Hac epocha luem veneream Europæ primum innotuiſſe conſtans fama eſt, nec inani ſane fundamento, cum hac de re conſentientes habeamus Scriptores Medicos omnes, qui vixerunt eo tempore & de primis morbi natalibus ſcripſerunt. Igitur ut difficilis & agitata diu quæſtio certo & æquo judicio tandem dirimatur, ſatis eſſe videtur, ſi potiſſima illorum teſtimonia nude congeramus ex Chronologiæ ordine, ut inde manifeſte liqueat 1. Luem veneream eo tempore in Italia primum apparuiſſe, unde in ceteras Europæ regiones brevi diſſeminata ſit. 2. Morborum hunc ab antiquis quibuſcumque morbis diſparem, a nemine tunc cognitum fuiſſe. 3. Imo contra Medicos morbi novitate perculſos, & remediorum, quæ in ſimilibus affectibus uſui eſſe ſolebant, inefficaciam expertos, quo ſe verterent plane neſciviſſe, & tam diræ luis curationem Circulatoribus & Empiricis aliquandiu permiſiſſe.

I. Joſephus Grundbeckius ſive Grundpeckius Medicus Germanus, ſcripſit anno 1496. hoc eſt altero poſt notam luem veneream anno, *Tractatum de Peſtilentiali Scorra ſive mala de Frantzos*, ideſt, de lue venerea, quo variis in locis affirmat (*a*) *Scorram illam peſtilentialem labem eſſe tam repente in homines demiſſam, ut plaga cœlitus decuſſa eſſe videatur... novum eſſe genus morbi Naturæ inviſum... quod a Deorum immortalium olim arce in Gallos demiſſum fuit... Horribile, terribiliſſimumque portentum, omnibus mortalibus* inauditum, inviſum,

(*a*) Vid. infra *Lib. V. ad ann.* 1496. ubi de Joſepho Grundpeckio.

ſum, *atque penitus* incognitum ... *Demum ægritudinem a Natura ferme alienam*, *anteaque* inviſam, incognitam, *atque penitus* inauditam.

II. Alexander Benedictus Veronenſis, qui Medicus interfuit in Veneto exercitu, quem Carolus VIII. Neapoli rediens Foronovana pugna proſtravit, anno 1495. & qui proinde prima vidit naſcentis morbi initia, atteſtatur (*a*) in Opere quod *De omnibus Morbis* ſcribebat anno 1496. „ Venerea tactu novum, vel ſaltem Medici ignotum prioribus, ſyderum peſtifero aſpectu, morbum Gallicum ad nos ex Occidente irrepſiſſe“ .... Et alibi „ morbum Gallicum, novam „ mundo peſtem, tempeſtate ſua concubitu atque contactu irremediabilem haberi.

III. Nicolaus Leonicenus Vicentinus Profeſſor Medicus Ferrarienſis, celeber Medicinæ Græcorum inſtaurator, in Libello *De Morbo Gallico*, quem ad Johannem Franciſcum Mirandulenſem, Concordiæ Comitem, ſcripſit anno 1496. probat ſtatim *novos Italiæ adveniſſe morbos prioribus ſæculis ignoratos* exemplo Lichenum, *quos ante Claudii principatum incognitos fuiſſe teſtatur Plinius Hiſtoriæ naturalis Lib.* 26. Inde vero ſic pergit: „ Simile quoddam hoc noſtro ævo „ accidit, jam enim inſolitæ naturæ morbus Italiam & multas alias regiones invaſit... Huic „ tamen morbo nondum noſtri temporis Medici „ verum nomen impoſuere, ſed vulgato nomine *morbum Gallicum* vocant, quaſi ejus contagio a Gallis in Italiam importato, aut eodem „ tempore & morbo ipſo & Gallorum armis Italia infeſtata ... Ego... cogor exiſtimare (neque „ mihi poteſt in captum mentis aliter pervenire) „ natam hanc repente luem noſtram ita infeciſſe ætatem, ut nullam ſuperiorem.

IV. Coradinus Gilinus, Artium & Medicinæ Doctor, *in Opuſc. de Morbo Gallico*, quod ad Sigiſmundum Ducem Eſtenſem, Herculis I. Ducis Ferrarienſis Filium, ſcribebat, præfatur: „ Cum anno elapſo 1496. morbus quidam ſæviſſimus mortales quamplurimos invaſerit, tam „ in Italia, quam etiam ultra montes, hunc Itali „ *morbum Gallicum* appellant, eum Gallos in „ Italiam apportaſſe aſſerentes: Galli vero *Italicum* ſeu *Neapolitanum morbum* nominant, eo „ quod in Italia & maxime Neapoli ſe hac truculenta peſte affectos eſſe dicant; vel quia iſte „ morbus tempore tranſitus Gallorum citra montes in Italia viſus eſt. Et quia hic morbus apud Modernos incognitus eſt variæque de eo „ diſceptationes inter Phiſicos (*Medicos*) habitæ fuerunt & habentur, decrevi aliquid „ de eo pro exiguis ingenioli mei viribus ſcribere, quam breviſſime potero.

V. Bartholomæus Montagnana, Junior, Patavinus, in Academia patria Medecinæ Profeſſor ſcribebat anno 1499. *Conſilium medicum ad Petrum Zenum, Venetum, pro Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo Epiſcopo & Hungariæ Prorege*, qui morbo Gallico laborabat, in quo diſerte docet hunc morbum „ Hippocrati, Galeno, Avicennæ „ & aliis Medicis antiquis incognitum fuiſſe, „ & propterea nos ejus nomine proprio carere. „ Si etenim Avicenna, *pergit ille*, ipſum cognoviſſet; utique aliquod de eo Capitulum feciſſet, & ipſum nomine proprio appellaſſet, „ ſicut in ceteris multis fecit. „ Unde concludit ille morbum Gallicum, qui apparet temporibus noſtris, temporibus Hippocratis, Galeni & Principis (*Avicennæ*) non fuiſſe.

VI. Gaſpar Torrella Valentinus apud Hiſpanos Alexandri VI. ſummis Pontificis, Cæſariſque Borgiæ ejuſdem filii olim Medicus, tunc vero ab annis decem Epiſcopus Sanctæ Juſtæ in Sardinia, ſic loquebatur in Tractatu *De dolore in Pudendagra*, edito anno 1500. „ Gallis manu forti Italiam ingredientibus, & maxime Regno Parthenopæo „ occupato, & ibi commorantibis, hic morbus „ detectus fuit. Idcirco ab Italis morbus Gallicus „ cognominatus fuit, arbitrantibus ipſum Gallis „ connaturalem eſſe. In Gallia vero, quia in „ reverſione Regis Caroli cum ſuis in Galliam „ hic morbus apparere incepit, credentes Galli ſe cum ex Neapoli apportaſſe, hanc ob cauſam morbum Neapolitanum vocarunt.... Et „ cum noſtris temporibus talis monſtroſa ægritudo a nullo fuerit viſa, idcirco a nullo quantumcumque perito, experto, & ſenio confecto canonice & recte curari poterat. Addiderunt medius fidius calcaria equo ſponte currenti rudes, pertinaces, illiterati, & ut ita loquar, vulgus, qui totis viribus conabantur publice publicare & aſſerere ſcientiam Medicinæ vanam eſſe, ſeu imperfectam, eo quia huic ægritudini nullus opitulabatur... Et non ſine cauſa hoc divulgabant, eo quia literati „ ab hac cura fugiebant, in hoc morbo ſe nihil ſcire confidendo; quare aromatarii, herbarum „ collectores, ceterique mechanici ac vagabundi „ & impoſtores his temporibus hujus morbi veros „ & perfecte curatores ſe ipſos eſſe profitentur.

VII. Antonius Benivenius Florentinus, in *Lib. de abditis rerum Cauſis*, Florentiæ excuſo, anno 1502. hæc habet de ortu luis venereæ: „ novum morbi anno ſalutis nonageſimo ſexto ſupra mille „ quadringentos a Chriſtiana ſalute, non ſolum Italiam; ſed fere totam Europam irrepſit. Hoc ab Hiſpania incipiens; per Italiam „ ipſam primum; tum Galliam, ceteraſque

(*a*) Vid. infra *Lib. V. ad ann.* 1496. ubi de Alexandro Benedicto.

„ que Europæ Provincias late diffuſum morta-
„ les quam plurimos occupavit.

VIII. Wendelinus Hock, de Bracknavv, Artium & Medicinæ in Gymnaſio Bononienſi Profeſſor, in Opere de *Morbo Gallico*, *Cap.* 1. hæc habet: " Sic etiam in Medicina contingit, quod „ per admirationem alicujus ægritudinis nobis „ ignotæ pervenire poſſumus ad cognitionem „ ipſius. Sicut evenit hoc tempore, ſcilicet ab „ anno Domini 1494. uſque ad præſentem an„ num 1501. quo morbus quidam contagioſus, „ qui Gallicus appellatur, ſatis efferbuit... De „ hoc morbo, aut de cauſa ejus efficiente, for„ mali, ac materaili, nec Antiqui, nec Moderni „ certam cognitionem dederunt, nec de nomi„ ne & quidditate ejus aliquid veridice dixerunt „ aut ſcripſerunt... Et non ſine cauſa etiam li„ terati (ſicut iſtis temporibus a Doctoribus „ ſæpe videmus) ab hoc crudeli morbo fu„ giunt, ſe nihil ſcire confidendo. Quare aro„ matarii, herbarum collectores, ceterique „ mechanici, ac vagabundi, & truffatores (ut „ ita loquar) huius morbi veros & perfectos „ curatores ſeipſos eſſe profitentur. "

IX. Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, Genuenſis, in Tractatu *De Morbo Gallico*, circa annum 1505. conſcripto, *Cap.* 1. ſic narrat luis venereæ ingreſſum. „ Anno virginei partus 1494. „ invadente Carolo octavo Francorum Rege „ Regnum Parthenopæum, Alexandro vero ſex„ to ea tempeſtate ſummum Pontificatum ge„ rente, exortus eſt in Italia monſtruoſus mor„ bus, nullis ante ſæculis viſus, totoque in „ orbe terrarum incognitus.

X. Petrus Trapolinus, Patavinus, Philoſophiæ & Medicinæ Profeſſor, fato functus anno 1509. in Tractatu, quem ſcripſit *De Morbo Gallico*, confitetur nullum ex cognitis morborum nominibus in morbum Gallicum quadrare, ex quo „ colligit hujuſmodi morbum Hippocrati, Gale„ no, Avicennæ fuiſſe incognitum & aliis Medicis „ antiquis, ac propterea nos ejus nomine proprio „ carere. Si enim Avicenna ipſum cognoviſſet, „ utique de eo Capitulum aliquod ipſe feciſſet, ac „ nomine proprio appellaviſſet ſicut in ceteris „ morbis fecit, quibus propria dicavit Capitula.

XI. Johannes de Vigo, Genuenſis, ſeu potius *Rapalligena*, in ditione Genuenſi, Medicus & Chirurgus Julii II. ſummi Pontificis, in *Pract. Chirurgica* quam *Copioſam* dixit, cui ſcribendæ incubuit ab anno 1503. ad annum uſque 1513. & quæ primum edita eſt anno 1514. ſic ait *Lib.* 5. *Cap.* 1. „ Anno 1494. de menſe Decembris, quo anno Sereniſſimus ille Carolus „ Francorum Rex, magna comitante caterva, „ verſus Italiæ partes iter accepit, ad Regnum „ Neapolitanum recuperandum, apparuit uti„ que eodem anno quoddam morbi genus quaſi „ per totam Italiam, incognitæ naturæ, quem „ variis & diverſis nominibus diverſæ Natio„ nes appellarunt... Pro ejus curatione operæ „ pretium fuit nova auxilia & pharmaca inda„ gare: & in rei veritate ſi quid ſalutis inven„ tum fuerit in iſto morbo, fuit potius ex no„ vis experimentis, quam ex antiquis auxiliis „ ratione & auctoritate multotiens in eorum „ ſcripturis approbatis.

XII. Petrus Maynardus, Veronenſis, Tractatus duos *de Morbo Gallico* conſcripſit circa annum 1518. in quorum priore, *Cap.* 1. ſic ait: „ Hoc noſtro tempore detectus quidam morbus „ epidemialis ſive fatalis... Apud homines Gal„ licus appellatur, quoniam de eo nulla eſt me„ moria, niſi ex quo Carolus Francorum Rex, „ cum ſuo exercitu in Italiam ſe contulit, an„ no ſcilicet virginei partus 1496.

XIII. Ulricus de Hutten, Eques Germanus, cum lue venerea infectus & vulgarem ſui temporis curationem undecies intra novem annos incaſſum expertus, tandem uſu ligni Guaiaci perfectæ ſanitati reſtitutus eſſet circa annum 1519. eruditum Tractatum *De Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci* conſcripſit hoc eodem anno ad Albertum Brandeburgenſem, S. R. E. Cardinalem, Moguntinum & Magdeburgenſem Archiepiſcopum & Electorem, in quo ſequentia legere eſt, *Cap.* 1. „ Viſum Deo eſt & noſtra ætate morbos „ oriri Majoribus, ut exiſtimare licet, inco„ gnitos. Annus fuit a Chriſto nato poſt milleſi„ mum quadrigenteſimum nonageſimus tertius „ aut circa, cum irrepſit peſtiferum malum, „ non in Gallia quidem, ſed apud Neapolim „ primum: Nomen vero inde ſortitum eſt, „ quod in Gallorum exercitu, qui illic Caroli „ Regis ſui auſpiciis belligerabat, apparuit „ prius quam uſquam alibi... Medici fugiebant „ ejus porro aſpectum, nedum contactu abſti„ nebant, ut morbi præterea nullius... (*Et cap.* „ 2.) Hoc præcipue in morbo quantum noſtra „ ætate laboret Medicina compertum eſt, ſi„ lebant ab ejus ortu totum in Germania bien„ nium Medici... Demum *Cap.* 4. In hac Me„ dicorum conſternatione, his erroribus ingeſ„ ſerunt ſe Chirurgici manum admolientes.

XIV. Jacobus a Bethencourt, Rothomagenſis, Artium & Medicinæ Doctor, Lutetiæ Pariſiorum edi curavit anno 1527. Librum de lue venerea, quem inſcripſit *Novam pœnitentialem Quadrageſimam, necnon Purgatorium in morbum Gallicum ſive venereum*, & in quo affirmat morbum hunc Antiquis plane ignotum fuiſſe. „ Si antea, *inquit*, morbus ille homi„ nes fatigarit, (prout quidam ſonmniare „ videntur Medici) veterum tamen Medi„ corum placitis ac decretis minime declara-

„ tur. Profecto, *pergit ille*, ſolum abhinc tri-
„ ginta circiter annos nobis talis viſus eſt mor-
„ bus.„ Quæ naſcentis morbi epocha, ſi cal-
culus ab anno 1527. retrorſum ducatur, ca-
det in annum 1496.

XV. Laurentius Phriſius, Germanus, in Opuſ-
culo *De Morbo Gallico*, quod Baſileæ editum
fuit anno 1532, ſic ait *Cap.* 1. " Anno Chri-
„ ſti Salvatoris Noſtri 1496. efferbuit quidam
„ morbus atrociſſimus, irruens in homines ſæ-
„ vo morſu ulcerum, glandularum & duriſſi-
„ morum dolorum notabili cruciatu, quod ſin-
„ guli videntes obſtupuere: nam INCOGNITUS
„ & INVISUS erat iſte peſtifer morbus non
„ tantum vulgo, verum etiam Doctis & in ſacra
„ Medicina eruditis. Pauperes hoc malo labo-
„ rantes expellebantur ab hominum converſa-
„ tione, tanquam purulentum cadaver, dere-
„ licti a Medicis, (qui ſe nolebant intromit-
„ tere in curam tam ſpeculando & conſulen-
„ do, quam viſitando.) Habitabant in arvis &
„ ſylvis. Quum igitur homines in tantum diſ-
„ cederent ab illis miſeris, attamen Sublimis
„ & Glorioſus nolens derelinquere illos, quos ſuo
„ pretioſo ſanguine, diraque morte redemit,
„ miſit ex Gallia & Neapoli nonnullos Empi-
„ ricos vel Medicos, qui potius temeraria au-
„ dacia, quam induſtria cœperunt curare ho-
„ mines hoc malo laborantes.

XVI. Petrus Andreas Matthiolus, Senenſis,
in Opuſculo ſive Dialogo *De Morbo Gallico*,
circa annum 1535. conſcripto, aſſerit diſertis
verbis. " Deum memoria patrum, ut ineffræ-
„ natam mortalium luxuriam debitis afficeret
„ pœnis, aut propoſitis contineret ſuppliciis,
„ morbo, qui Gallicus vocatur, Italiam bello-
„ rum procellis concuſſam confeciſſe, qui po-
„ ſtea contagione vulgatus eſt... *Et paulo in-*
„ *fra:* Hoc unum ſcias, *inquit*, ante Caroli
„ Francorum Regis adventum, nec morbum
„ NOVISSE Italiam, nec nomen AUDIVISSE.

XVII. Alphonſus Ferrus Neapolitanus, Ar-
tium & Medicinæ Doctor, Medicus Pauli III.
ſummi Pontificis, in Tractatu *De morbo Gal-
lico, & Ligni ſancti natura uſuque multipli-
ci*, Romæ edito anno 1537, ſic diſſerit, *Lib.*
3. *Cap.* 1. " De morbo, quem Gallicum ap-
„ pellant, NEMINEM ex antiquis Scriptoribus
„ aliquid in ſpecie atoma ſcripſiſſe comperio.
„ In genere vero nonnullos ex Veteribus re-
„ centiores autumant aliquid attigiſſe conje-
„ ctura quadam, non quod res ita ſe habeat....
„ Sed crucient ſe juniores quantumlibet in in-
„ terpretanda nominis ſignificatione, ac verbi
„ vim, quatenus pro eis facit, interpretentur,
„ NEMO tamen ſpeciale Capitulum de ejus
„ morbi genere editum demonſtrabit.

XVIII. Hieronymus Fracaſtorius, Veronen-
ſis, *Lib.* 2. *De Morbis contagioſis*, *Cap.* 1. ty-
pis excuſo Venetiis anno 1546, hæc proponit
de Syphilide: " NOVUM & diu orbi noſtro
„ INCOGNITUM morbum inter alia miranda
„ noſtra tempeſtas vidit, qui Europam omnem,
„ Aſiæ vero atque Africæ partem non parvam
„ occupavit: in Italia vero fere iis temporibus
„ erupit, quibus Galli ſub Rege Carolo Regnum
„ Neapolitanum occupavere, annos circiter
„ decem ante 1500.

XIX. Antonius Muſa Braſſavolus, Ferrarien-
ſis, initio *Libri de morbo Gallico*, qui Venetiis
excuſus fuit anno 1533, enarrata vulgari Hiſto-
ria de ortu luis venereæ, cum Carolus octavus
Francorum Rex Regnum Neapolitanum armis
invaderet anno 1495. in hæc demum verba
concludit: Rei vero ſumma eſt luem hanc
TUNC cœpiſſe, cum Galli Italiam infeſta-
runt, & Carolus octavus Francorum Rex Nea-
polim ſub ditionem poſuit.

XX. Johannes Sylvius, Inſulenſis apud Bel-
gas, in Tractatu *De morbo Gallico*, quem ab
ipſo conſcriptum eſſe conſtat anno 1557, con-
futatis varriis opinionibus, fatetur " Sanio-
„ rem ipſi videri eorum ſententiam, qui an-
„ no abhinc ſexageſimo ſecundo (*hoc eſt an-*
„ *no* 1495.) quo tempore Carolus octavus
„ Gallorum Rex, cognomine Gibboſus, Nea-
„ polim oppugnaturus in Italiam exercitum in-
„ troduxit, hunc morbum ſuppullulaſſe arbi-
„ trati ſunt. "

XXI. Gabriel Falloppius, Mutinenſis, in
Tractatu *De morbo Gallico*, quem conſcribe-
bat circa annum 1560, prolatis in *primo ca-
pite* exemplis variis morborum, qui orbi no-
ſtro de novo incubuere, ſic inde pergit,
„ Noviſſimum eſt, quod præ manibus habe-
„ mus, & morbum Gallicum, ſeu Gallicam
„ ſcabiem appellamus.... Nec dubitandum eſt
„ ſi novus ſit necne, quoniam temporibus no-
„ ſtrorum patrum NONDUM repertus, NON-
„ DUM auditus; tunc temporis Elephantia
„ graſſabatur.... Hæc ſcabies invaſit nos an-
„ no 94. ſupra 1400, cum Carolus, Impera-
„ tor ſummæ auctoritatis atque ingenii ar-
„ dentiſſimi (Imperatorem voco exercitus
„ Ducem) cum gliſceret animus ejus in
„ bellum, convocato eo anno maximo exer-
„ citu invaſit Italiam, & ſub ejus imperio ſub-
„ acto Mediolanenſi Ducatu, Hetruria to-
„ ta, & cedentibus Rebuſpublicis Florenti-
„ nis, &c. Romam invaſit; inde Neapolim,
„ de jure hæreditario ſibi putans competere,
„ cum exercitu maximo octuaginta mille mi-
„ litum aggredi tentavit. Tunc temporis ap-
„ paruit hic morbus. „

Sed quid opus eſt in re manifeſta plura cu-
mulare teſtimonia? Poterunt, ſi lubeat, con-
ſu-

ſuſi Leonardus Schmaus, Salisburgenſis, *Tract. de Morbo Gallico*, *Cap.* 1. Nicolaus Maſſa, Venetus, *Lib. de Morbo Gallico*, *Tract.* 1. *Cap.* 1. Antonius Gallus, *Oper. de ligno ſancto non permiſcendo*, *Cap.* 1. Leonardus Fuchſius, Germanus, *in Appendice ad Lib.* 5. *De curandi ratione*. Aloyſius Loberta, Abulanus, Medicus Caroli V. Imperatoris, *Lib. De quatuor aulicis ægritudinibus*. Johannes Baptiſta Montanus Veronenſis, *Tract. de Morbo Gallico Cap.* 1. Proſperus Borgarutius, Patavinus, *Method. De Morbo Gallico*, *Cap.* 1. Nicolaus Macchellus, Mutinenſis, initio *Tractatus de Morbo Gallico*, Alexander Trajanus Petronius, *De Morbo Gallico*, *Lib.* 1. *Cap.* 1. Demum Guillelmus Rondeletius in Schola Monſpelienſi Profeſſor regius & Cancellarius, initio *Lib. de Morbo Italico*, qui ab ineunte ſæculo decimo ſexto ad annum 1566. ſcripſere omnes, ac omnes uno ore referunt luem veneream & novum in Europa morbum eſſe, & cum apparuit deſinente decimo quinto ſæculo coætaneis Medicis plane ignotum fuiſſe.

Quod ſi quis Medicorum fidei inique diffiſus quorum tamen hac de re judicium decretorium eſt, requirat forte Hiſtoricorum teſtimonia, tanquam certiora, en aliquot, quæ inſtar plurium eſſe poſſunt, quippe ab oculatis, coævis, juratiſſimis teſtibus ſumpta.

Primum erit ex Marco Antonio Coccio Sabellico, viro docto & Hiſtorico celebri, cui quæcumque ad luem veneream attinebant, tanto certius comperta fuiſſe videntur, quod (*a*) *ipſe tabe Gallica ex vaga venere quæſita ſeptuagenarius obierit*, *anno* 1506. Hæc autem habet ille, *Rhapſodiæ Hiſtoricæ Ennead.* 10. *Lib.* 9. quod Opus (*b*) primum Venetiis *in fol. anno* 1502. mox (*c*) Pariſiis *forma* eadem anno 1509. in lucem exiit. „ Per idem tempus (*anno* 1496.) „ novum morbi genus cœpit tota Italia vulgari, „ ſub primum Gallorum in ipſam terram deſcenſum priore anno (1495.) inchoatum & „ ob eam rem, ut credere eſt, *Gallicum* nuncupatum; nam unde primum fluxerit parum „ (ut video) conſtat, dira lues & quam nulla „ ſit ætas antea experta. Poſt varios cruciatus „ puſtulæ corpus inficiebant, quibus in fœdiſſima ulcera abeuntibus, ſupra quam exprimi „ poſſit, fœdabantur humana corpora: Non Elephantia, non Lepra huic malo conferri poteſt, & quod omnium calamitoſiſſimum eſt, „ trahebatur morbus in plures annos, infectaque corpora neque vita, neque fœda lue defungebantur. Pauci pro numero ægrotantium „ extincti, ſed multo pauciores a morbo ſervati; nec tantum Italia eſt ea clade concuſſa, ſed Germania, Dalmatia, omniſque Macedoniæ & Græciæ ora. Vigeſima fere pars „ hominum id malum eſt experta.

Alterum ex Baptiſta Fulgoſio, Viro inclyto, Genuenſium Duce, (*d*) quia a Paulo Fulgoſio S. R. E. Cardinali, Genuenſi Archiepiſcopo, patruo ſuo, principatu dejectus, & Genua pulſus anno reſtitutæ ſalutis 1483., ut exilii tædium, & animi ægritudinem levaret, totum ſe literis dedit, imitatuſque Valerium Maximum ſcripſit vernacula lingua *Factorum*, *dictorumque memorabilium Libros* 9. variis ſui temporis hiſtoriis refertos, quos Camillus Gilinus, Mediolanenſis, latinos fecit, & edendos curavit (*e*) Mediolani *in fol.* apud Jacobum Ferrarium, anno 1509. Narrat autem Fulgoſius, *Lib.* 1. *Cap.* 4. „ biennio, antequam Italiam „ Carolus (*VIII.*) veniret, novam ægritudinem inter mortales dejectam, cui nec nomen, nec remedia Medici ex veterum auctorum diſciplina inveniebant, varie ut regiones erant, appellatam fuiſſe: In Gallia „ *Neapolitanum* morbum dictum fuiſſe, ut in „ Italia *Gallicum* appellatum: ab aliis autem „ aliter, nonnullos Job ſancti ægritudinem eſſe „ dixiſſe; cujus vis graviter artuum juncturas „ torquebat, quibuſdam totum corpus ulcere „ corripiebat. Id autem, *addit ille*, quod in „ ea maxime mirum fuit, erat quod contagionis vires in coitu ſolo exercebat, a genitalibuſque membris primordia ſumebat. Id quoque in ea non leve viſum fuit, quod qui ei „ curandæ operam dabant, niſi diligenter ſibi „ vitæ modeſtia caviſſent, poſteaquam morbum „ evaſiſſe videbantur, tanquam id ab initio pullularet, in id recidebant. In ſenibus quidem „ ea ægritudo incurabilis apparuit, quæ peſtis „ (ita enim viſa eſt) primo ex Hiſpania in Italiam allata, ad Hiſpanos ex Ethiopia, „ (*India occidentali*) brevi totum terrarum „ orbem comprehendit.

Tertium ex Johanne de Bourdine, Hiſtorico Gal-

(*a*) Paulus Jovius, *in Elogiis*.
(*b*) Michael Maittaire, *Annal. Typographic. Tom.* 2. *Parte priore*, *pag.* 160.
(*c*) Idem, *ibidem pag.* 198.
(*d*) Ex Vita Baptiſtæ Fulgoſi, ejus operi præfixa.
(*e*) Michael Maittaire, *Annales Typographici*. *Tom.* 2. *Part. priore*, *pag.* 170.

Gallo, a quo exiit ante ducentos annos & quod excurrit, Hiſtoria *Andegavenſis Provinciæ*, Lutetiæ Pariſiorum excuſa typis *In folio*, anno 1529. cum hac inſcriptione, *Hiſtorie aggregative des Annales & Chronicques d' Anjou*; *Tertia* autem hujus Operis *Parte*, & *pagina* laudatæ Editionis 180. gallice leguntur ſequentia, quæ latine reddidimus. * " Omiſ-
,, ſum nolo, *inquit Hiſtoricus ille*, anno eo-
,, dem 1495. COEPISSE graſſari in Galliis mor-
,, bum, qui a Gallis *craſſa Variola*, & *Sca-*
,, *bies Neapolitana*, quod eo in expeditione
,, Neapolitana PRIMUM tentati fuerint, qui
,, ab Italis *Morbus Gallicus* appellatus eſt,
,, quod in eorum regione tunc PRIMUM viſus
,, ſit, cum Galli irruptionem fecerunt. Id
,, morbi genus periculi plenum, & lepra per
,, initia nihilo levius, ſed tractu temporis la-
,, xata eſt vis morbi, neque tam grave, aut
,, contagioſum nunc eſt, quam fuit prius. Con-
,, ſtat tamen multos, & primores quidem mor-
,, bo illo extinctos eſſe, adverſus quem nul-
,, lum initio remedium ſatis efficax fuit, ſed
,, nuper reperta eſt in Inſulis, quas Hiſpa-
,, ni recens detexere, Arbor quædam ab In-
,, digenis *Guaiacum* dicta, quæ ſummum
,, & præſentiſſimum exhibet morbi reme-
,, dium.

Quartum ex Franciſco Guicciardino, Cive Florentino, qui Italicam ſui temporis Hiſtoriam ab anno 1494. ad annum uſque 1532. conſcripſit, ac fide optima ea litteris mandavit, *quæ ipſe miſerrima vidit, & quorum pars magna fuit*. Sic autem ille, a Cælio Secundo Curione latine verſus verba facit de lue venerea, *Hiſt. Lib.* 2. Galli ea lue, dum Neapoli agerent,
,, correpti eam poſt in patriam redeuntes per
,, univerſam Italiam diffuderunt; qui quidem
,, morbus, ſive NOVUS omnino, ſive in hoc
,, noſtro orbe ad hancuſque ætatem, niſi for-
,, te in quibuſdam remotiſſimis, extremiſque
,, partibus, IGNORATUS, uſque adeo per mul-
,, tos annos fuit horribilis, ut tanquam gra-
,, viſſima calamitas memoriæ Poſteritatis tra-
,, dendus eſſe videatur. Nam cum ſeſe vel pu-
,, ſtulis fœdiſſimis, quæ ſæpenumero ulcera
,, agebant, uſque adeo malefica, ut omnem
,, curationem reſpuerent: vel doloribus, in
,, ipſis totius corporis articulis & nervis, acer-
,, biſſimis proderet: nec per Medicos accom-
,, modata remedia, ſed non raro prorſus con-
,, traria, ac talia, quibus is morbus potius ir-
,, ritaretur, adhiberentur, complures morta-
,, les, nec ætati, nec ſexui parcens, vita pri-
,, vavit: plures aſpectu penitus deformatos, mu-
,, tilos & cruciatibus fere perpetuis obnoxios
,, reliquit: quin & bona eorum pars, qui ſa-
,, nati videbantur, brevi temporis interval-
,, lo in eamdem miſeriam recidebant. Poſt
,, autem aliquot annorum curricula, ſive cœ-
,, leſti ſyderum, unde ortum habuerat, di-
,, ro aſpectu mitigato; ſive longa experientia
,, remediis opportunis ad ejus curam inventis,
,, multo mitior eſſe cœpit, in plures etiam
,, ſpecies, atque a prima diverſas ſuapte na-
,, tura commutatus. De qua calamitate noſtri
,, ſæculi homines jure queri poſſent, ſi in eos
,, citra propriam culpam perveniret, propterea
,, quod omnium eorum conſenſu, qui hujus
,, morbi naturam ſedulo explorarunt, compertum
,, eſt, aut numquam omnino, aut per
,, quam rariſſime in aliquem, niſi veneris con-
,, tagione, pervenire.

Quinti teſtimonii loco addi poſſunt, quæ non minus potentis probationis vim habent, 1. Acta Senatus ſeu Parlamenti Pariſienſis, anni 1496. ſeu potius anni 1497, de quibus infra *Capite ultimo hujus Libri*, in quibus legitur " craſ-
,, ſam Variolam (*la groſſe Verole*) Lutetiæ ab
,, annis duobus tunc PRIMUM graſſari,, 2. Commentarii publici Univerſitati urbis Manuaſcæ, vulgo *Manoſque*, in Gallo-provincia, in quibus ſcriptum eſt ad annum 1496, " in-
,, firmitatem *de las Bubas* (ſic ab Hiſpanis
,, appellata eſt lues venerea (INDUCTAM
,, fuiſſe HOC ANNO a certis Armigeris a lo-
,, co de Romania (*Romans, es Dauphine*)
,, exiſtentibus in ſervitio Regis & Illuſtriſſimi
,, Ducis Orleani, apud patriam Provinciæ ſa-
,, nam pro tunc exiſtentem infirmitate prædi-
,, cta, quæ adhuc NON vigebat in Provincia;,, ſed de his fuſius infra *Capite VIII*. 3. Liber Chronicus manuſcriptus, in quo narratur Hiſtoria Civitatis Anicienſis ſive de Podio, apud Pelaunos, vulgo *le Pui en Velai*, ab anno 1494. ad annum uſque 1558, qui a Stephano quodam de Medicis, vulgo *Eſtienne de Meges*, cive Anicienſi ſcriptus fuit in annos ſingulos, qui-

---

* Je ne veu oublier que en ceſt an (1495) COMMENCA a regner en France une Maladie, que les Francois appellerent *Groſſe Verolle* & *Gallè de Naples*, pource que en leur voyage de Naples PREMIEREMENT s' apparuſt cette infection; & les Italiens l' appellerent le *Mal Francoys*, pource qu' elle COMMENCA en leur pays, lorſque les Francois y allerent, qui eſt une maladie daugereuſe, qui au commencement n' etoit moins a craindre que la Lepre, mais par ſucceſſion de temps, elle a quelque peu mitige ſa fureur, & n' eſt ſi vehemente, ne contagieuſe, comme elle ſouloit. Toutefois elles a eſtè cauſe de la mort de pluſieurs grans perſonnages, leſquels, ne ſceurent jamais trouver remede, mais puis peu ce tems es Isles eſtranges, que les Eſpaignols ont nouvellement decouvertes, a eſtè trouvè un Arbre, vulgairement appelle *Guaiacum*, qui eſt la ſouvraine & extreme medicine, & remede contre icelle maladie.

qui aſſervatur in Tabulario Capituli Canonicorum Aniciensium, & in quo legitur luem veneream (*la groſſe Verole*) in civitate Anicienſi PRIMUM innotuiſſe, anno 1496. *

CAPUT VI.

Expenduntur loca aliquot Medicorum anno 1494. antiquiorum, quæ allatæ epochæ videntur contradicere.

CUM loca omnia, quotquot ex variis Auctoribus corradi ſolent, ut probetur luem veneream data epocha antiquiorem eſſe, ſimillima vel potius plane eadem ſint, ea ſimul colligere viſum eſt, ut in reſpondendo tautologiæ tædium effugeremus. Inde ſane nullus dabitur Adverſariis querendi locus, cum ſi quid auctoritates illæ valeant, inde tanto magis valituræ ſint, luce mutuo collata.

Harumce auctoritatum aliæ quidem dudum notæ ſunt, & apud Scriptores pleroſque, qui luis venereæ antiquitati favent, paſſim obviæ; aliæ vero novæ & a Guillelmo Becketto, Chirurgo Londinenſi, qui nuperrimus eſt ejuſdem opinionis propugnator, recens objectæ. Ideo ne quid dolo malo confudiſſe vel omiſiſſe videremur, placuit auctoritates illas utriuſque generis ſeparatim, articulatim, diſtincte proponere, propoſitaſque diluere: priores iſto, poſteriores vero ſequente capite.

Multi ſunt vetuſti Scriptores, quos ſolent objicere, quaſi militarent in novitatem luis venereæ. Ab aliis volunt morboſas quaſdam genitalium ægritudines deſcriptas fuiſſe, congeneres venereorum earumdem partium morborum, qui nunc graſſantur ab uſu impuræ veneris, & qui luis plerumque prænuncii ſunt: Ab aliis arbitrantur luem confirmatam graphice depictam eſſe, cum potiſſimis ſymptomatibus, quæ ſigna ſunt hujus morbi pathognomonica.

Primo. Inter *Priores* recenſentur, I. Guillelmus de Salceto, Placentinus Medicus, *Chirurgiæ Lib. 1. Cap. 42. De Apoſtemate in inguinibus. Hæc ægritudo*, inquit, *vocatur Bubo, vel Dragoncelli inguinis, vel Apoſtema inguinis, & ut plurimum fit ex materia frigida, quæ ab hepate expellitur ad loca illa, quæ debilia, vacua, & aliquando ex materia calida; & aliquando cum accidit homini in virga corruptio propter concubitum cum fœda muliere, aut ob aliam cauſam. Itaque corruptio multiplicatur & retinetur in virga, unde non poteſt natura mundificare virgam aut locum, primo propter multam plicaturam partium illarum & propter ſtrictam viam illius loci, unde redit & regurgitat materia ad locum inguinum, propter habilitatem loci illius ad recipiendum ſuperfluitatem quamlibet, & propter affinitatem, quam habent hæc loca ad virgam.*

Idem agit ibidem, *Cap.* 48. *De Puſtulis albis vel rubeis, & de milio, & de ſciſſuris & de corruptionibus vel hujuſmodi, quæ fiunt in virga vel circa præputium, propter coitum cum fœtida muliere, aut cum meretrice, aut ab alia cauſa.*

II. *Lanfrancus*, *Mediolanenſis*, *Medicinæ Doctor*, „ Practicæ ſeu Artis completæ Chirurgiæ Tract. 3. Doctrin. 2. Cap. 11. *ait* ſæpe „ provenire Apoſtema in inguine propter ulcera virgæ & pedum, propterea quod locus eſt „ deſcenſus humorum ad illa loca, & tunc non „ eſt ita timendum, propterea quod venire „ tunc poteſt ſine multa corporis plenitudine, „ & abſque eo quod decurſus humorum maxime ibi fiat. *Idem* Tractat. 3. Doctrin. 3. „ Cap. 11. De ficu & cancro & ulcere in virga virili. Ficus, *inquit idem*, eſt quædam „ excreſcentia, quæ naſcitur ſupra præputium „ virgæ, & aliquando ſuper caput, quæ quidem aliquandiu eſt mollis, ut de phlegmatica generata materia, aliquando dura, ut de „ melancholica, quæ ſi corrumpatur, tranſit in „ cancrum. Cancer fit in virga, ſicut in aliis „ diximus fieri membris. Ulcera veniunt ex puſtulis calidis virgæ ſupervenientibus, quæ poſtea crepantur; vel ex acutis humoribus locum ulcerantibus; vel ex commixtione cum „ fœda muliere, quæ cum ægro talem habente morbum de novo coierat.

III. *Bernardus Gordonius*, *in Univerſitate Monſpelienſi Medicinæ Profeſſor*, „ Lilii Medicinæ „ Particul. 7. Cap. 5. De Paſſionibus virgæ. „ Paſſiones virgæ, *inquit*, ſunt multæ, ſicut „ ſunt apoſtematæ, ulcerationes, cancri, inflatio, dolor, pruritus. Cauſæ ſunt exteriores aut interiores. Exteriores, ſunt caſus, „ percuſſio, & jacere cum muliere, cujus matrix eſt immunda, plena ſanie, aut virulentia, aut ventoſitate & ſimilibus corruptis. „ Si autem cauſa fuerit intrinſeca, tunc ſunt „ ſicut humores corrupti & mali deſcendentes „ ad virgam & ad partes inferiores, inducentes prædictas paſſiones.

IV. Johannes (*) de Gaddeſden, vel de Gatiſden, Me-

* Liber ille manuſcriptus laudatur ſæpius a Patre Odone de Giſſey, e Societate Jeſu, *Hiſtoire de Notre-Dame du puis*. Et a Patre Jacobo Echard, Dominicano, *Scriptor. Ordin. Prædicator. Tom.* 2. *pag.* 335. ubi de F. Johanne Granet.

(*) De quo hæc in Hiſtoria Univerſitatis Oxonienſis, *Tom.* 2. *pag.* 87. *Johannes de Gatiſden, Doctor in Medicinis, qui fecit* Roſarium Medicinæ. *Claruit* 1320.

,, *Medicus Anglicus*, e *Collegio Mertonenſi in*
,, *Oxonienſi Academia*, in Roſa Anglica, Cap.
,, De cura ulcerum virgæ. Ulcera, *inquit*,
,, virgæ virilis contingunt vel ex coitu cum ju-
,, vencula, vel ex coitu cum menſtruata, vel
,, vel ex retentione urinæ & ſpermatis.

V. Guido de Cauliaco, Gabalitanus; Chirurgiæ & Medicinæ Doctor in Univerſitate Monſpelienſi, *in Chirurgia magna*, *Tract*. 2. *Doct*. 2. *Cap*. 7. §. 9. diſſerit *de calefactione & fœtiditate in virga propter decubitum cum muliere fœtida*.

VI. Valeſcus de Taranta, Profeſſor Monſpeſſulanus, ,, Philonii Lib. 6. Cap. 6. De ulceri-
,, bus & puſtulis virgæ. Cauſæ, *inquit*, poſſunt
,, eſſe primitivæ, aut antecedentes, aut con-
,, junctæ. Primitivæ, ut eſt vulnus, vel attritio,
,, vel coitus cum fœtida, vel immunda, vel can-
,, croſa muliere; alia cauſa poteſt eſſe portaſſe
,, femoralia nigra, fœtida & immunda, alia
,, cauſa poteſt eſſe materia ſpermatica vel cor-
,, rupta retenta inter caput virgæ & præputium,
,, vel mali humores ibidem retenti, qui ibi re-
,, tenti & non evacuati corrumpunt locum quem
,, tangunt, vel ulcerant. *Et ibidem in fine*,
,, Puſtulæ virgæ fiunt, ſi quis coeat cum fœ-
,, mina habente ulcus in matrice, quæ conta-
,, gioſitate ſua inficit virgam & in ea facit ul-
,, cus. ,,

VII. Demum Petrus de Argelata, Bononienſis, Artium & Medicinæ Doctor, " Chirurgiæ Lib.
,, 2. Tract. 3. Cap. 3. De puſtulis, quæ adve-
,, niunt virgæ propter converſationem cum fœ-
,, da muliere, quæ albæ ſunt vel rubeæ. Ex
,, materia venenoſa, *inquit*, quæ retinetur in-
,, ter præputium & pellem virgæ cauſantur iſtę
,, puſtulæ tales per hunc modum, quoniam ex
,, retentione illius materiæ, quæ remanet in-
,, ter pellem & præputium ex actione viri cum
,, fœda muliere, quæ non reſpirat, putrefit:
,, deinde ille locus denigratur, & mortificatur
,, ſubſtantia virgæ, quæ reſtaurationem non re-
,, cipit, niſi corruptione illa remota, & loco
,, abſterſo. *Mox propoſitis ad eas puſtulas lo-*
,, *tionibus detergentibus*, *ſtypticis*, *erodentibus*;
,, *&c. ſic ille pergit*. Unum recordor vobis,
,, quod antequam iſta balnea dicta (*lotiones*) ex
,, vino illo ſtiptico fiat purgatio: aliter illis bu-
,, bo ſuperveniret in inguine, quoniam materia
,, quæ venit ad locum illum, retro pellitur a
,, balneo iſto (*ſeu potius lotione*) & inveniens
,, concavitatem inguinis illic moram facit; qua-
,, re bubo generatur & ad exituram pluries de-
,, veniet. Quare purgationem univerſalem fa-
,, cias; & imperiti Medici ſperantes indiſcre-
,, te vel incautela non faciunt purgationem,
,, quare duplici modo lucrantur, quoniam de
,, virga & bubone. Iterum viri tales debentes
,, materiam venientem ad locum reſolvere,
,, quærunt illam ſaniane (*ſaniare*) ut aliquid
,, lucrentur, & hoc non debet fieri a diſcreto
,, viro & magiſtro. ,,

Sed qui ea loca ex variis Auctoribus rudioris ætatis tam ſtudioſe conquiſita objiciunt, & de venereis penis ulcuſculis & inguinum bubonibus exiſtimant eſſe intelligenda, næ illi inde arguunt ſe in eorumdem Auctorum lectione & doctrina plane hoſpites eſſe, cum certum ſit Auctores illos de venereis ulcuſculis ſive bubonibus, qualia nunc obſervantur, ne ſomniaſſe quidem laudatis locis, ſed de bubonibus & ulcuſculis a cauſa ſimplici oriundis, qualia olim obſervari potuere, loqui, ut liquet multis, copioſis, variiſque rationibus.

1. Quod ea virgæ ulcera, iique bubones inguinum, tam paucis deſcribantur, ut inde nulla ratione veriſimile ſit laudata loca de ulcuſculis aut de bubonibus venereis accipi poſſe, quæ ſane non potuiſſent tam perfunctorie exponi a Medicis, quos in deſcribendis ceteris affectibus multo levioribus diligentes, imo verboſos fuiſſe notum eſt.

2. Quod antiquiores illi Medici, ſi bubones aut ulcera, quæ deſcribunt, luis venereæ incipientis vel confirmatæ ſymptomata fuiſſent, ex notis morbi ſignis debuiſſent in morbi notitiam deduci, atque adeo de lue venerea, a qua dependerent, fuſe & ex profeſſo diſſerere, ut ferebat quæſtionis dignitas ac manifeſta utilitas de qua tamen ne verbum quidem unum proſtat in illorum Operibus.

5. Quod ea penis ulcera non tantum venereis uſui cum fœda Muliere adſcribantur, ſed etiam cauſis aliis, ut a Lanfranco *puſtulis calidis virgæ vel acutis humoribus ulcerantibus*; ut a Gordonio, *caſui vel percuſſioni*; ut a Gaddeſden; *coitui cum juvencula aut menſtruata*, *vel retentioni ſeminis & urinæ*; demum ut Valeſco de Taranta, *vulneri*, *attritioni*, *ſpurcitiei & ſquallori femoralium*, *materiæ acriori ſub præputio collectæ*, *pravis humoribus ulcerantibus*, &c. Unde ſequitur venerea ea nequaquam fuiſſe, quippe quæ niſi ab impuro cum infecta concubitu numquam producantur.

4. Quod pari quoque ratione bubo dicatur produci, non modo ab ulceribus virgæ, quod cum bubone venereo quadrare videretur, dato ſemel hæc ulcera venerea fuiſſe, ſed etiam *a materia frigida aut calida*, *quæ ab hepate expellatur*, juxta Guillelmum de Saliceto; aut *ab ulcere pedum*, juxta Lanfrancum, quod buboni tantum ſimplici convenire poteſt, atque adeo omnem amovet luis venereæ ſuſpicionem.

5. Quod ad curationem ulcerum præſcribantur tantum ab Auctoribus laudatis ablutio balani cum oxycrato, unguentum album camphoratum, aliaque hujuſcemodi, aut ad ſummum

col-

collyrium vulgati collyrii Lanfranci plane congener, ſine ullo medicaminum internorum uſu; unde manifeſtum ſit de ulcuſculis venereis minime agi, quæ ſane tam facile ſanari non poſſunt.

6. Denique quod ſimiliter propoſita bubonum illorum therapeia tota ſit in procuranda maturatione, apertione, deterſione tumoris, neglecto penitus remediorum internorum apparatu; quod evidenter demonſtrat mentionem non eſſe de bubone venereo, quem tam facili methodo radicitus non curari notiſſimum eſt.

Ex his ſequitur 1. Ea virgæ ulcera, quorum a laudatis Auctoribus habetur mentio, videri cutaneas tantum aut ſuperficiarias glandis aut præputii excoriationes fuiſſe, quales ſæpiſſime ſolent accidere ex levi & multiplici cauſa, & quæ vulgo *Calefactiones* appellantur, ut ipſe Guido de Cauliaco eaſdem vocat.

2. Ad ſummum qualiacumque fuerint, ſaltem cauſa venerea genita non fuiſſe, ſed alia quavis cauſa communi; neque enim negaverit quiſquam ulcera pedis ſine lue venerea produci unquam poſſe, cum non experientia modo, ſed ipſo etiam laudatorum Medicorum teſtimonio contrarium comprobetur; ſiquidem Guillelmus de Saliceto, Lanfrancus, Bernardus de Gordonio, Johannes de Gaddeſden, Valeſcus de Taranta præter concubitum cum fœda muliere, aſſignant ipſi alias cauſas ulcerum & puſtularum virgæ, a concubitu omnino diverſas.

3. Idcirco nomine fœtidæ mulieris, quacum concumbendo prædicti Auctores ulcera virgæ contrahi dicunt, non debere intelligi mulierem lue venerea infectam, de quo morbo ne quidem in ſomnis illi cogitabant, ſed *mulierem, cujus matrix eſſet immunda, plena ſanie, & virulentia*, ut ait Gordonius, hoc eſt, cujus uterus ſemine nimio ante admiſſo & mora corrupto ſœteret, vel fluore muliebri acriore, aut ulcere inquinaretur; vel mulierem, *quæ de novo coiviſſet cum homine talem habente morbum*, ut Lanfrancus dicit, hoc eſt, cum homine, cujus penis ulceribus exederetur; vel *mulierem menſtruatam*, ut loquitur Gaddeſden; vel demum *mulierem cancroſam*, ut vult Valeſcus de Taranta, hoc eſt, in cujus utero carcinoma lateret; vel ut idem ait, *feminam habentem ulcus in matrice, quæ contagioſitate ſua inficiat virgam & in ea faciat ulcus*. Ceterum minime mirum eſt a prædictis Auctoribus obſervari ulcera & puſtulas in pene interdum enaſci ex concubitu cum muliere, cui menſtrua virulenta fluant, aut quæ fluore albo acriore, vel ulcere cancrove uteri laboret, quandoquidem ſimilis obſervatio neque nunc rara eſt in praxi, ſine ulla tamen luis venereæ ſuſpicione.

4. Imo probabile eſſe nomine *fœtidæ* mulieris ab Auctoribus illis deſignari quandoque mulierem leproſam, quarum magnus erat ipſorum ætate numerus & nota impuriſſima libido. Id ſane ſuadere videretur auctoritas Medicorum Arabum, qui referunt non uno loco ulcera in pene ſuboriri conſueviſſe ex concubitu cum muliere, quæ lepra infecta eſſet; quod a Johanne de Gaddeſden, Medico Anglo, olim notari quoque meminimus, in *Roſa ſua Medicinæ, ſeu Roſa Anglica*, Capite *De concubitu cum muliere leproſa*. Porro tamen minime putandum eſt ſimilibus exemplis poſſe fidem elevari eorum, quæ ſupra dicta ſunt *Capite ſecundo* de diſcrimine, quod inter lepram & luem veneream intercedit; cum ſi hoc unum ſymptoma excipiatur, quod tamen in utroque affectu nullatenus idem eſt, ex ceteris omnibus quæ a venere cum leproſis imminebant, nullum fuerit quod ad nota luis venereæ ſymptomata accedat.

5. Poſſe quæcumque dicta ſunt, confirmari auctoritate Johannis de Vigo, qui ſcripſit initio ſæculi decimi ſexti, lue venerea jam plane divulgata. Ille enim probe diſtinguit *calefactiones & carolos*, ut loquitur, *qui ſolent evenire Juvenibus inter pellem & præputium virgæ*, imo etiam *puſtulas curbunculoſas, quæ ibidem oriri ſolent* ex cauſa ſimplici, de quibus ſupra recenſita antiquiorum Medicorum loca intelligenda eſſe cenſemus, a puſtulis ſeu ulcuſculis aliis ejuſdem partis ex cauſa venerea, de quibus ne verbum quidem apud Veteres reperire eſt. Aſſerit enim, *Tracticæ Lib. 2. Tract. 5. Cap. 9. carolos accidere propter coitum calidæ molieris & noviter menſtruatæ*: Ibidem vero *Cap. 8. Puſtulas carbunculoſas cauſam in hominibus coitum habentibus cum muliere fœda, habente vulvam ulceratam ulcere putrido vel muligno, vel quia fuerit noviter menſtruata*, circa quæ cum Antiquioribus manifeſte conſentit. At vero dicit *ibidem Lib. 5. Cap. 1. Puſtulas venereas* ex contagioſo concubitu enaſci *in partibus genitalibus, videlicet in vulva in mulieribus, & in virga in hominibus, & eſſe interdum lividi coloris, aliquando nigri, nonnumquam ſubalbidi, cum calloſitate eas circumdante*.

6. Hæc eadem a Falloppio olim animadrverſa fuiſſe „ in Tractatu de Morbo Gallico, *nec* „ *in uno tantum loco*. Viderant Antiqui ſuis „ temporibus, *inquit ille* Cap. 7. oriri ulcera „ circa pudenda, quæ *calefactiones* vocantur: „ nam ante morbi Gallici ortum, Scriptores, ut „ Guido, &c. locuti ſunt de his, vel cum Ju„ venis non mundat glandem, vel quia habet „ rem veneream cum muliere menſtruata, & „ tunc oriuntur calefactiones iſtæ.... At ego

„i di-

„ dicam, *pergit ille*, eſſe maximam differentiam inter cariem (*Gallicam*) & calefactiones. Antiqui Scriptores, *ait idem* Cap. 81. Græci & Arabes, veluti Paulus, Aetius & Avicenna locuti ſunt de ulceribus depaſcentibus cois: ſed differunt illa a carie (*Gallica ſeu ulcuſculis venereis*). Similiter Chirurgici poſteriores loquuntur de his, ſed non ſunt eadem cum his, quorum curationem dare intendimus. Superiores Chirurgici loquentes de depaſcentibus, dicunt duplici de cauſa fieri, vel ex turpitudine alba vel nigra, collecta inter glandem & præputium: hanc turpitudinem ſordem appellant. Volunt igitur quod quoties ſordes iſta continetur inter præputium & glandem, bulliens faciat hujuſmodi cariem . . . . . Nos non loquemur, *addit ille*, de omnibus his, ſed de veris Gallicis Tarolis dictis, ſive Carolis, qui ſunt ab aliis diſtinguendi; calefactiones, excoriationes, &c. facile ſanantur. . . . . ſed non caries ita facile. „

7. Pari ratione ea, quæ de Bubone in inguine Guillelmus de Saliceto, Lanfrancus, Petrus de Argelata dicta habent, non de venereo, ſed de ſimplici Bubone accipienda eſſe, qualis ſimplici lymphæ vitio accidit, aut ulceribus penis ſolet ſupervenire, quæ a cauſis ordinariis & a lue venerea plane alienis inferantur. Tunc enim puris guttulæ vaſis lymphaticis, quæ ab ulceratis penis partibus ſoboleſcunt, ad inguinales glandulas quo ipſa tendunt, delatæ, lympham, quacum permiſcentur, ita inficiunt inſpiſſantque, ut in glandularum cellulis hærere cogatur, ubi Panum, Phygethlon, vel ut vulgo aiunt Bubonem excitat. Sic obſervamus quotidie ſimili prorſus ratione glandulas lymphaticas collo vel maxillæ inferiori adſitas toties tumefieri, imo vero quandoque ſuppurari, quoties capitis exteriora tinea aut ulcuſculis defœdantur, facta ſcilicet materiæ morbificæ metaſtaſi cum lympha inde redeunte.

Secundo. E *poſterioribus* unus tantum producitur Hugo Bencius, Senenſis. Medicus ætate ſua celeber, qui primum in Academia Ferrarienſi, & deinde in Parmenſi floruit, & qui Romæ obiit anno 1448. Præter Opera alia non pauca, reliquit ille *Conſilia medica* aliquot, quæ *correcta & emendata per eximium Artium & Medicinæ Doctorem, Magiſtrum Laurentium de Gozadinis, Medicum Bononienſem*, primum *impreſſa* ſunt in fol. *per Johannem de Neordlingen & Henricum de Harlen ſub anno Domini* MCCCCLXXXII. *die vero tertia menſis Octobris*, & quæ poſtea Venetiis anno 1518. *apud hæredes Octaviani Scoti*, in fol. & alibi pluries edita ſunt a variis varie aucta & interpolata. Proſtat inter illa Conſilia, Conſilium quoddam, inſcriptum *De Sciatica, infectione cutis aſſafati, & puſtulis faciei*, quod ſic incipit, *Iſte nobilis Adoleſcens erat, quaſi &c.* quod in Editione Veneta anni 1518. numeratur XCIII, quod vero in Editione anni 1482. eſt LXXII, ſed ſine apposita numeri nota, quæ ſingula ideo ſcrupuloſius annoto, quod Conſilium illud a variis varie indicatum ſit pro diverſa Editione, quam manibus verſabant.

Agitur in illo Conſilio “ de nobili quodam Adoleſcente, annorum circiter viginti, qui a XX fere menſibus inceperat primo pati dolorem capitis gravativum per menſem cum dimidio: Eo tempore ſudaverat in nocte ſudore non univerſali deficiente in inferioribus fœtido & colorante camiſiam colore ſubrubeo : Et octava die menſis Novembris inceperat pati quartanam, & quaſdam puſtulas duras circa ſpatulas (*ſcapulas*) & ſpondylos (*vertebras*) dorſi, quantitatis ciceris vel avellanæ: Et tandem poſt menſem ſupervenerat apoſtema durum in crure; in parte poſteriori, prope pedem, in duas partes diviſum, quod Medici judicaverunt eſſe Sephiros „ (hoc eſt, *Skirrhum*, ſic enim Medici illius ævi vocem illa corrumpebant) “ Et ita contracta erant membra pedis, præcipue calcaneus, quod nullo modo pedem explanare poterat.

„ Et poſtea paſſus erat febres diverſas, quandoque continuas, quandoque interpolatas, & adhibita diligenti cura Medicorum, tantum evacuabantur Phlegmata: Et in menſe Martii paſſus erat dolorem vehementem, prime in gena dextra, & oculo, & aure cum alienatione (*delirio*, ut puto), poſtea in ſiniſtra gena facta fuerat exitura apoſtemata & curata, remanente tamen febre, a qua fuerat mundatus de menſe Aprilis: Et cum in æſtate ſequenti febricitaret per intervalla diverſa, quinque vel octo, vel ſimilium dierum, in menſe Augusti poſt unum paroxyſmum valde acutum ſupervenerant maculæ rubeæ, parvæ aſperitates totum a collo quaſi uſque ad coxas excluſive, & poſtea dolores quandoque in ſpatula ſiniſtra, quandoque in ſcie dextra (*Iſchio dextro*) quandoque in ſiniſtra.

„ Et cum iviſſet ad balnea Sanctæ Mariæ, obſervatis debitis ordinibus, & poſitis ventoſis cum ſcarificatione, receſſerant quaſi de ſe maculæ a ſua intenſa rubedine, & dolores: Et poſt menſem inceperat pati dolores in diverſis membris, qui invadebant de ſero, mitigabantur mane: Et in menſe Octobris paſſus fuerat exituram in dextro crure, quæ dum fuit apoſtemata, neque dolores coſtarum, neque ſciæ infirmum moleſtarunt: Facta cura & conſolidato ulcere dolores & maculæ rediverant, & fuerant in maculis rubor & „ aſ-

„ aſperitas & furfura; & paucificatis poſtea maculis „ illis in ſuperioribus partibus, aliæ ſupervenerant „ in inferioribus. Tunc vero, cum petebatur con„ ſilium maculæ quaſi evanuerant, ſed *Æger* „ moleſtabatur a dolore ſciatico ſiniſtro & ſu„ perveniebant furnunculi in diverſis partibus „ corporis, & Bothor plurimæ (*Vari plurimi* „ *tuberculoſi*) in partibus faciei, præcipue in„ ter labium & naſum, & infirmus ſentiebat „ multum deſcenſum materium a capite.

Et laudatum Bencii locum, quem totum tranſcribere ideo placuit, ne quid dolo malo omiſſum poſſet objici, quod ad rem facere videretur. En illam Hiſtoriam, in qua luis venereæ *naturam exacte delineatam* ii vident, qui quodcumque volunt, ſomniant. Non equidem miror ſic viſum fuiſſe Zacuto Luſitano, *De medicor. Princip. Hiſtoria*, *Hiſtor.* 73. *Quæſt.* 35. quippe qui in ea fuit opinione luem veneream *morbum eſſe vetuſtiſſimum*. Miror magis ab errore eodem ſibi ſatis non caviſſe Aloyſium Loberam, *Tractat. de Morbo Gallico*, *Cap.* 1. & Johannem de Vigo, *Practic. Lib.* 5. *Cap.* 1. quanquam ambo pro morbi novitate pugnaverint & aſſeveraverint affirmatiſſime *Morbum Gallicum ignotum fuiſſe Veteribus*, *nec unquam alias*, *ut in præſentia*, *notum*.

Sed qui ſic exiſtimant, * *magnopere a vera lapſi ratione videntur*. Et I. quidem næ perſpicaces ii ſunt, imo Lyncæi, qui plus videant in Bencii conſilio, quam viderit Bencius ipſe in ſuo ægroto. Laborabat ille, ut ex conſilii tum inſcriptione, tum verbis liquet, 1. *Sciatica*, ideſt, Dolore Iſchiadico; 2. *Infectione cutis Aſſafati*, ideſt, ea cutis infectione, quam Græci Medici Λειχῆνες quam Latini *Impetiginem* dixere; 3. *Puſtulis faciei*; ideſt, Varis calloſis & ulceroſis, quibus facies ſparſa erat. Ut negari non poteſt morbos hoſce ſingulos ab omni memoria cognitos fuiſſe, ſic minime repugnat ægrum, de quo quæſtio eſt, iiſdem ſimul affectum fuiſſe, cum ab eadem vel a congenere cauſa ſinguli inducantur: at vero in ea morborum ſyndrome luem veneream agnoſcet nemo, qualis nunc in Europa graſſatur.

II. Non modo nihil vidit Bentius in ægroto ſuo præter morbos vulgo cognitos, quos recenſet, ſed etiam, quod majoris momenti eſt, nullos alios morbos curare aggreſſus fuit præter morbos hujuſce generis. In hoc enim tota conſilii ſumma conſiſtit, ut præmiſſis cautelis plurimis circa diætam, proponat ad *Sciaticam* ſanguinis miſſionem repetitam *de vena Baſilica*, *vel ſaltem communi* (mediana); veſicantia *appoſita ſuper tota ancha* (coxendice); cauterium *in parte ſilveſtri* (exteriore) *ſub genu ſiniſtro*, cum uſu iterato clyſterum, purgantium & alterantium: Ad *infectionem cutis Aſſafati*, *balneationem in decocto foliorum Malvæ & radicum Malvaviſci* (Althææ) *Violæ & Blitæ*; Inunctiones cum *unguento ex adipe porcina*, *adipe Gallinæ & cera*; Fricationes *cum mantili aſpero*, *madefacto in lixivio communi*, in quo decocta ſint *Malvaviſcus*, *Fœnum græcum*, *Bleta*, *Melilotus*, *& Fumus terræ*: Denique ad puſtulas faciei *Sanguiſugas appoſitas circa faciem*; Ablutiones faciei *cum decoctione Scabioſæ & Fumi terræ*, *aut cum decoctione foliorum Fraſſani* (Fraxini) *in aqua & aceto*; Emplaſtrum *ex gummi granorum viridium* (Gummi Hederæ, ni fallit conjectura) *aut terebenthina lotu & aluminibus plumæ*; & Inunctionem *cum unguento ex Sapone albo*, *Sale ammoniaco & Thure*: quæ remedia ætate Bencii in honore erant maximo, quaſi adverſus eas morborum ſpecies efficaciſſima. Itaque qui plura vident in conſilio Bencii, illi profecto ſibi ſomnia fingunt, aut ſaltem vanis captiunculis tricari amant, & ut vulgari fertur parœmia, in ſole caligant.

III. Si quis tamen pervicacius contendat in illo Bencii conſilio morbum aliquem deſcribi rarius obvium, minuſque cognitum, quam ſint affectiones illæ, quas Bencius ipſe vidit, quas nominatim appellat, contra quas ſpecifica remedia proponit, viderit ille num ea ſuſpicio ad Scorbutum pertinere, poſſit cujus ſymptomata ſymptomatis in conſilio memoratis cognata ſunt atque germana, 1. „ Inceperat *æger Bencii* primo pati „ dolorem capitis gravativum. *Et Scorbutici* „ *quoque* graviſſimis nuchæ doloribus, iiſque „ tenſivis & prementibus aliquando afficiuntur; „ *Teſte Eugaleno*, De Morbo Scorbuto, Sign. „ XIV. 2. *Æger Bencii* ſudaverat in nocte *men-* „ *ſe Octobri*: *Et ſimiliter in Scorbuticis aliqui-* „ *bus* copioſus ſudor, media etiam hyeme, „ ſub leviſſimis tegumentis erumpit. *Ibid.* Sign. „ *XLIV*. 3. *Æger Bencii* paſſus erat puſtulas „ quaſdam duras circa ſpatulas & ſpondylos „ dorſi; quantitatis ciceris vel avellanæ: *Et* „ *pariter* nonnumquam contingit in Scorbuto, „ ut totum corpus, necnon quælibet corporis „ partes . . . . tuberibus cum & ſine exulcera„ tione . . . . extuberent. *Ibid.* Obſervat. *XX*. „ 4. *Ægro Bencii* ſupervenerat apoſtema durum „ *& Skirrhodes* in crure in parte poſteriori „ prope pedem: Nec *quoque rarum eſt adeſſe* „ *in-*

* De ſcorbuti ſymptomatis teſtem unum tantum profero, nempe Severinum Eugalenum, Medicum Doccumanum inter Friſios, quia nullum puto proferri poſſe, aut oculatiorem, aut magis idoneum, cum ille ex confeſſo *De Scorbuto*, morbo ſibi notiſſimo, & in Friſia, ubi medicinam faciebat, perquam familiari, ſcripſerit omnium optime.

„ *in Scorbuticis* tumores duros, magnos & profundos . . . . in variis glandulosis partibus, „ tum etiam in qualibet corporis parte, ac mediis muſculorum ſpatiis. *Ibid.* Sign. *XVIII.* 5. „ *In ægro Bencii* ita retractus erat Calcaneus, „ quod nulla modo pedem explanare poterat: „ *Et pari ferme modo* quibuſdam Scorbuticis „ talus retro verſus poplitem trahitur, ne poſteriorem pedis partem terræ affigere queant. „ *Ibid.* Sign. *XX.* 6 *Æger Bencii* paſſus erat „ *non modo* quartanam, *ſed mox etiam* febres „ diverſas, quandoque continuas, quandoque „ interpolatas *erraticas*, & per intervalla diverſa, quinque, vel octo, vel ſimilium dierum: *Et vero inter ſigna quoque Scorbuti recenſeri ſolent* febres . . . . . aut lentæ, aut „ continuæ, aut interpolatæ & intermittentes. . . . . quæ falſo quotidianæ, tertianæ, „ ac quartanæ febris typo proludunt . . . nullo „ ordine invadunt, ... etiam poſt tertium „ ſæpe, quartum, quintum, & ſextum diem. „ *Ibid.* Signis *VIII.*, *IX*, & *X.* 7. *In ægro Bencii* poſt unum *febris* paroxyſmum valde acutum, ſupervenere maculæ rubeæ, parvæ aſperitatis, occupantes totum a collo uſque ad „ coxas excluſive . . . . in quibus erant furfura; & paucificatis poſtea maculis illis in ſuperioribus partibus, aliæ ſupervenerunt in „ inferioribus: *Et pari prorſu ratione in Scorbutico quodam* poſt tertium febris paroxyſmum, ſubinde toto fere corpore, maxime circa pectus & faciem maculæ purpureæ eruperunt. *Ibid.* Obſervat. *LIX.* *Nullumque „ Scorbuti ſignum notius eſt, quam quod deſumitur ex* maculis parvis vel majoribus, purpureis aut ſublividis, ad violæ purpureæ florem effloreſcentibus, *quæ* crura fœdant. *Ib.* „ Sign. 11. 8. *Æger Bencii torquebatur* doloribus quandoque in Spatula ſiniſtra, quandoque „ in Scia dextra, quandoque in ſiniſtra: *Et eodem modo Scorbuticorum* alii dolore corripiuntur circa brachium, . . . alii circa ſcapulas, necnon cervicem, coxendicem & genua. *Ibid.* paſſim, *& maxime* Obſervat. *LXVI.* „ *Imo* nonnulli continuo coxendicis dolore . . . . „ divexantur. *Ibid.* Sign. *XXX.* *&* Obſervat. „ *XIX.* 9. *Demum in ægro Bencii* dolores in „ diverſis membris invadebant de ſero, & mitigabantur mane: *Et nihilo ſecius dolores „ Scorbuticorum plerumque* exarcebantur poſt „ veſperam, vel ſub mediam noctem. *Ibid.* „ Signis *XII.* *&* *XIII.* *&* Obſerv. *XL.*"

IV. Haud me quidem fugit Scorbutum vix prius in Europa pervulgatum fuiſſe, quam exeunte ſæculo XVI, & in borealibus Europæ plagis, quæ mari Balthico adſident, inquilinum credi. Sed ea vel ſatis vera, vel ſatis firma non ſunt, ut convellere valeant allata probationum momenta, quæ exſymptomatum aſſinitate repetuntur. Etenim 1. Nego Scorbutum Veteribus ignotum & inviſum fuiſſe. Omitto quidem, ne longus fiam, quæ a Strabone, *Geograph. lib.* 16. & a Plinio, *Hiſtor. natur. Lib.* 25. *Cap.* 3. narrantur de Stomacace & Scelotyrbe: At res eſt confeſſa apud omnes id morbi genus deſcriptum fuiſſe ab Hippocrate, *Lib.* 2. *Prædictor. Lib. de Affection. & Lib. de internis Affection.* a Celſo, *Lib.* 2. *Cap.* 7; a Paulo Ægineta, *Lib.* 3. *Cap.* 49; a Cælio Aureliano, *Chronicor.*, *Lib.* 3. *Cap.* 4; ab Avicenna, *Lib.* 3. *Fen.* 15. *Tract.* 2. *Cap.* 5. &c. 2. Fateor quidem Scorbutum inter accolas maris Balthici vernaculum eſſe atque endemium; at inde nequaquam efficitur, ut numquam graſſatus fuerit in regionibus aliis calidioribus. Nonne obvius olim fuit Hippocrati & Paulo in Græcia, Celſo in Italia, Avicennæ in Perſia? Nonne conſtat experientia hac ætate noſtra in tota fere Europa, atque adeo in Italia & ſæpe & graviter ſævire, quanquam rarius, leviuſque, quam in plagis quæ Septemtrionibus magis ſubjectæ ſunt? Potuit ergo Adoleſcens ille, de quo Bencius, licet in Italia degerit, vixeritque ineunte ſæculo XV, Scorbuto tentari *ex malo regimine*, unde Bencius ait morbum ab eo contractum fuiſſe, *multiplicatis humoribus malis non unius modi*. Potuit ergo Bencius ipſe Scorbutum, ex quo ægrotabat ille, ſibi ignotum deſcribere alieno nomine; quemadmodum teſtatur Sennertus, *Practic. Lib.* 3. *Part.* 5. *Sect.* 3. *Car.* 2. Carolo Piſone in Tractatu *De morbis a ſeroſa colluvione & diluvie ortis*, Scorbutum, ignoratis tamen Scorbuti natura, cauſa, appellatione, graphice depictum fuiſſe *Obſervationibus* 74, 75 *& ſeqq.* dum morbos explicat, quibus Monachi aliquot Lotharingi male ſe habebant anno circiter 1596. Quamobrem, ſi quem in Adoleſcente illo Bencii ſuſpicari placeat morbum atrociorem, & rarius obvium, quam eſſent illi qui a Bencio nominatim recenſentur, quod tamen vix mihi perſuadeo; nihil obſtat quominos in Scorbutum ſuſpicio cadat, cujus ſymptomata cum ſymptomatis, quæ in Adoleſcente obſervabantur, apprime convenire vidimus.

V. At vero, tametſi daremus luem veneream olim, perinde atque hodie, notam & vagatam fuiſſe in Europa, quod ſane nimium eſt, nec a nobis facile impetrabitur, nihilominus ſymptomata in Bencii conſilio expoſita, notaque luis venereæ ſymptomata ita repugnarent inter ſe ut vel inde aperte linqueret luem veneream ſub forma morbi, qui a Bencio deſcriptus eſt delitescere nulla ratione potuiſſe. Nam 1. Adoleſcens ille non ex impura, vulgivaga, ſuſpecta venere morbum conceperat, quod tamen

lui

lui venereæ proprium eſt; ſed teſte Bencio, „ ex malo regimine, aut ex diverſitate com„ plexionum naturalium in ſuis membris, unde „ multiplicati erant humores mali non unius „ modi, ſed de ſpecie phlegmatis, ſed de ſpe„ cie melancoliæ, ſed de ſpecie choleræ ru„ beæ, a quibus ſanguis infirmabatur, & fiebat „ multoties non naturalis. 2." Nullo vitio, nullo ulcere laboraverat aut laborabat in genitalibus, unde tamen prima mali labes ortum ducit in lue venerea, & quo morbi vehementia potiſſimum ruit. 3. Plurimis deturpabatur puſtulis, quibus corpus ſparſum erat, cum *Bothor* ſive varis multis in facie efflorefcentibus; Sed puſtulæ nullæ neque capillitium occupabant, neque cingebant frontis confinia, ubi maxime abundant glandulæ ſebaceæ, quas ſedes proprias habent poſtulæ venereæ, & ubi proinde puſtulatum iſtiuſmodi cohors potiſſima incubat. 4. Demum exoſtoſi nulla, nulla hyperoſtoſi oſſa in illo extumebant, a quibus corruptelis vix vacua fuiſſent in morbo tam Inveterato, & partes ſolidas tam alte obſidente, ſi forte venereus ille fuiſſet. Aberant ergo in ægroto Bencii pleraque ſymptomata, quæ in lue venerea confirmata adſunt fere perpetuo, atque ideo quæ ſunt veluti totidem pathognomonica ejuſdem ſigna, quorum ſi vel unum abfuiſſet, inde juſta eſſet dubitandi ratio; quorum omnia abeſſe minime potuerunt, quia in apertiſſima luce conſtituatur morbum in Bencii conſilio deſcriptum a lue venerea, quæ nunc graſſatur, toto cælo diverſum fuiſſe. Cujus conſequentiæ momentum nec Johannem Manardum olim latuit, quippe qui *Epiſt. Lib.* 7. *Epiſtol.* 2. contendit ex illo Bencii conſilio colligi non poſſe ægrum, de quo quæſtio eſt, lue venerea tentatum fuiſſe, „ cum caruerit puſtulis, tum genitalium, tum capitis inter capillos, qua tamen ſunt, *pergit ille*, vel „ primæ, vel maxime hujus morbi propriæ."

VI. Verum enim videre mihi videor quid fucum fecerit: Scilicet mentio habetur in Bencii conſilio de Puſtulis, quibus æger defœdabatur, & de nocturna dolorum, quibus torquebatur, exacerbatione. Hinc abunde deſignari viſa eſt lues venerea iis, qui pro morbi illius antiquitate ferventius pugnant, quod ea ſymptomata lui venereæ ita propria eſſe putaverint, ut nulli morbo alii poſſent convenire. Sed tota via errant, qui ſic opinantur. Nam 1. Puſtulæ, ſive ulceroſa cutis tubercula, tum quæ pure manant, tum quæ arida & cruſtoſa ſunt, nec in ſola tantum lue venerea obvenire ſolent, ſed in multis quoque morbis aliis, puta in Scorbuto; in Lichenibus, in Herpete, in Scabie, ceteriſque omnibus cutis affectionibus; nec ab eo tantum tempore, quo lues venerea in Europam invecta eſt, innotuerunt, ſed ab omni hominum memoria deſcriptæ & obſervatæ fuerunt, quod notius eſt, quam ut probatione opus eſſe videatur. 2. Idem quoque dicendum de nocturna dolorum exacerbatione, quæ venereorum dolorum propria quidem eſt, ſed ita propria, ut cum doloribus etiam ſcorbuticis, ut modo dictum eſt, & cum doloribus Warenorum, teſte Johanne Wiero, *Obſerv. Medicar. Lib.* 2. *Cap.* 1. §. 6. communis ſit, imo cum doloribus omnibus, quoſcunque facit lympha in tendinibus, ligamentis, perioſtio, &c. hærens & impacta præ ſpiſſitudine, quippe quæ dum tepore lecti rareſcit & expanditur, appoſitas ſenſiles fibras validius diſtrahit, unde eas acutius dolere neceſſe eſt.

Fruſtra proinde, qui ſeorſum a nobis ſentiunt de origine luis venereæ, tot veterum Medicorum Libros excutiunt intenſiſſima cura, qui anno 1494. ſuperiores vixerunt, cum ex omnibus quos inde proferunt locis, ſi æquo animo & ſine præjudicio perpendantur, poſſit nihil prorſus colligi, quod allatam de novitate luis venereæ ſententiam evertere valeat, aut fidem Hiſtoricorum infirmare, qui morbum hunc orbi noſtro, tempore belli Neapolitani a Carolo VIII. Francorum Rege geſti, inductum fuiſſe uno ore omnes affirmant.

CAPUT VII.

Explicantur teſtimonia a Guillelmo Becketto pro luis venerea antiquitate nuper producta.

Opinionis de antiquitate luis venereæ patrocinium nuperrime ſuſcepit Guillelmus Beckettus, Chirurgus Londinenſis, Diſſertationibus tribus, quas edendas curavit in XXX. & XXXI. Voluminibus Tranſactionum Philoſophicarum, & in quas congeſſit diligentia ſumma quæcumque ex editis, ineditiſve Magnæ Britanniæ monumentis potuit corradere, quæ viderentur opinioni ſuæ ſuffragari.

Primo. Contendit in prima Diſſertatione, quæ proſtat in XXX. Volumine Tranſactionum Philoſophicarum, N. 357. anno 1718. gonorrhœam veneream ſæculis aliquot ante annum 1494. notam fuiſſe in Anglia nomine *ardoris*, *arſuræ*, *incendii* &c. anglice *Burning* ſive *Brenning*, de quibus ſane mentio frequens fit ab Hiſtoricis Magnæ Britanniæ: Et in opinionis confirmationem auctoritates adducit multas, quarum nonnullæ hoc anno 1419. antiquiores ſunt, pleræque anno eodem recentiores.

Antiquiores excerptæ ſunt 1. Ex Opere manuſcripto Johannis Ardern, Chirurgi Anglici, ſua

ſua ætate, hoc eſt, exeunte ſæculo decimo quarto haud incelebris, ubi multa ſunt de *arſura*, quam definit ille, ut refert Beckettus, *calorem interiorem cum excoriatione urethræ*, unde ardor.

2. Ex Collectaneis quibuſdam Medicis circa annum 1390. & 1440. ſcriptis, ut Beckettus arbitratur, in quibus legere eſt formulas quaſdam ad *arſuram* tum virorum, tum mulierum.

3. Ex antiquis ordinationibus Lupanarium Londini olim publice proſtantium in ſuburbio *Southvvark* dicto, quæ circiter anno 1430. conſtitutæ creduntur, quæ manuſcriptæ extant, & quarum articulo quodam agitur *de his, qui cuſtodiunt mulieres habentes nefandam infirmitatem*, vetatur vero alio gravi mulcta, *ne qua in Lupanari proſtet fœmina arſuræ morbo infecta*. Recentiores deprompte ſunt 1. Ex libello, quo certus quidam Simon Fish, novarum in Religione opinionum impotens aſſectator & Catholicorum oſor acerrimus Henrico VIII. Anglorum Regi ſupplicavit anno 1530, in quo refertur *Presbyteros in Angliæ Regno omnia vitiare: ipſos a fœminis uri*, hoc eſt arſura affici, *ac alias fœminas viciſſim urere: ipſoſque a meretricibus lepram contrahere, quam contractam cum aliis fœminis deinde communicent*.

2. Ex libro, quem anno 1546. edidit Andreas Boord, Doctor Medicus & Presbyter, quem inſcripſit *Compendium Sanitatis*, & in quo initio Capitis cujuſdam his verbis præfatur, *Agemus* Capite 19. *De arſura proſtibulorum*; additque poſtea, *ſi quis poſt contractam a proſtibulo arſuram, rem habeat eadem die cum ſana muliere, arſuram eamdem cum illa communicaturum eſſe*.

3. Ex Epiſtola, quam Michael Wood præpoſuit Orationi *De vera obedientia* a Stephano Gardiner ſcriptæ, & Rothomagi editæ anno 1553. in qua fit *arſuræ* mentio.

4. Ex Opere quodam manuſcripto Johannis Balæi, quod eſt penes ipſum Beckettum, & in quo Balæus de Doctore VVeſton verba faciens, quem Reginaldos Polus Cardinalis, regnante Maria, Decanatu VVindſorii abdicavit ob adulterii crimen, ait Canonicum illum *in curanda arſura magis exercitum fuiſſe, quam ſcortum, quod in ullo Lupanari proſtaret*; adjicitque *mulierem aliquam in Parœcia Sancti Botolph ab eo nuper uſtam fuiſſe*, ideſt arſura affectam.

5. Ex Tractatu Guillelmi Bulleyn, Doctoris Medici, anno 1562. edito, cujus inſcriptio eſt *The Bulvvark &c.* ubi Auctor ille *de meretricum arſura* diſſerit.

Ea ſane numero multa ſunt, ſed re pauca, imo potius nulla, cum ruinoſo fundamento conſiſtant. Omitto jam objecta teſtimonia ex Operibus, Legibus, Tabuliſve ineditis, aut Libris perraris deprompta eſſe, quæ idcirco nec ea, qua par eſſet, diligentia ſcrutari & excutere, imo ne inſpicere quidem licitum fuit, ut de manuſcriptorum ætate, verborumve inde excerptorum ſententia conſtaret. Sed lubenter conceſſero Becketto hanc inre, ne vitillitigare videar quaſi cauſæ diffiderem, eique ultro dedero ſingula rectiſſime ſe habere, quod ſane maximum eſt; at vero pernego inde ſequi *arſuram* illam, de qua quæſtio eſt, eamdem fuiſſe quam gonorrhœam veneream, atque adeo gonorrhœam ab impura venere oriundam *arſuræ* nomine olim graſſatam fuiſſe. Verum ut cogitationes meas dilucide explicem, res paulo altius repetenda eſt.

Itaque I. Lepra Arabum, quæ in Anglia, ſicut in cetera Europa, olim frequens erat, non ſolum convictu, ſed congreſſu etiam contagioſa fuit; quapropter lege coſtitutum erat, interpoſita etiam gravi pœna, ut leproſi ſeu elephantiaci deſtinatis locis coerciti conſuetudine cum ſanis interdicerentur.

II. Proinde lepra concubitu, quo non eſt contactus alter intimior, quaſi præſentiſſima contagione propagari debuit, ſi quis impudens vel perditiſſimæ libidinis cum leproſis veneri indulgeret. Et ſane ea ratione propagatam fuiſſe teſtantur uno ore coætanei fere omnes Medici, ut Foreſtus, *Obſervationum Chirurgicarum Lib.* 4. *Obſerv.* 8. Palmarius, *De Elephantiaſi, Cap.* 2. Paræus, *Operum Lib.* 23. *Cap.* 8. Fernelius, *De partium morbis & ſymptomatis, Lib.* 6. *Cap.* 19. Valeſcus de Taranta, *Philonii Lib.* 7. *Cap.* 39. Gordonius, *Lilii Particula* 1. *Cap.* 22. ubi refert *quandam Comitiſſam veniſſe leproſam in Montempeſſulanum, & fuiſſe in fine in cura ejus; & quemdam Baccalarium in Medicina miniſtraviſſe ei, & jacuiſſe cum ea, & impragnaviſſe eam, & perfectiſſime leproſum factum fuiſſe*, cujus Hiſtoriæ ſimilem alteram profert Philippus Schopffius, *Lib. De Lepra*, ſcilicet Fabri cujuſdam lignarii, qui ex concubitu cum leproſa lepram brevi contraxit.

III. Quod ſi quando res melius forſan cederet, at ſaltem ex uſu veneris cum leproſis mulieribus, imo etiam cum illis quæ ceteroqui ſanæ cum leproſis paulo ante rem habuiſſent, genitalia plerumque affecta fuerunt, phlogoſi, eryſipelate, exulceratione cenchriade ſive miliari, phlyctænis, &c. unde dyſuria, ſive ut tunc loqui mos erat, ardor, *arſura incendium*, calefactio, anglice *Brenning*.

IV. Poſſunt in confirmationem produci teſtis oculati, & multi, & idonei.

1. Theo-

1. Theodoricus, * Medicus celeber anno 1290. qui *Chirurgiæ Lib.* 6. *Cap.* 55. ait morbo *inſici qui poſt coitum leproſi* ad mulierem accedit.

2. Auctor Tractatus Chirurgici manuſcripti, *Rogerinæ* dicti, ideoque Rogerio Baconi a quibuſdam adſcripti, ſed qui videtur doctiſſimo Johanne Freind, *Hiſtor. medic. Part.* 3. Rogerio Parmenſi potius adſcribendus, ubi diſerte explicatur, teſte eodem Freind, *ibidem*, quot quantiſque malis pateret ille, cui contingeret cum muliere ſcortari, quæ a leproſo recens compreſſa fuiſſet.

3. Gilbertus, Anglicus, qui in *Compendio Medicinæ, tam morborum univerſalium, quam particularium* eadem profert *Cap.* 345. quæ in Rogerina legi modo diximus.

4. Bartholomæus, vulgo Glanville dictus, cujus *Brev. Med.* quod mſs. exſtat, cum *Comp. Med.* Gilberti Anglici ita convenit, ut idem Opus eſſe videatur. Sane in *Breviario* illo, *Lib.* 2. *Cap.* 4. verba eadem legere eſt, teſte Freind, de periculis imminentibus *ex coitu cum muliere a leproſo recens vitiata*, quæ proſtant in *Compendio*.

5. Jo: de Gaddeſden, Medicus Anglicus, qui in „ Pract. Med. ſeu Roſa Anglica *agit capite* „ *peculiari* de infectione ex concubitu cum leproſo aut leproſa, *ubi ait* illum, qui concubuit cum muliere, cum qua coivit leproſus, „ puncturas intra carnem, hoc eſt, & corium „ *inter balanum & præputium*, & aliquando „ calefactiones in toto corpore ſentire.

6. Demum Jo: Manardus, Ferrarienſis, Medicus ſua ætate celeber, „ Epiſt. Med. Lib. 7. „ Epiſt. 2. data anno 1525., *tradit eos* qui mulieri coierint, quæ parum antea cum Leproſo (ſic enim Elephantiacum vocant) rem habuerit, ſemine quidem adhuc in utero manente, elephantiaſim quandoque incurrere, „ quandoque non, ſed alias oblæſiones, majores „ minoreſve, prout & ipſi affecti ſunt, & Elephantioſus ille qui mulierem infecit.

V. Hinc ergo facile explicari poſſunt teſtimonia illa tria a Becketto objecta, quæ anno 1494. antiquiora ſunt. *Arſura* nempe *illa*, 1. de qua loquebatur Johannes Ardern. circa annum 1370; 2. adverſus quam exſtant formulæ manuſcriptæ circa annum 1390. & 1440; 3. de qua verba fiunt in ordinationibus manuſcriptis Lupanarium Londinenſium circiter anno 1430, eadem plane eſt atque affectio illa, quam probavimus concubitu cum muliere leproſa, vel quæ leproſo ſui copiam recenter feciſſet, olim contractam fuiſſe. *Aeſanda* vero *infirmitas*, cujus mentio eſt in ordinationibus iiſdem, videtur ipſamet lepra fuiſſe.

VI. Porro nullatenus mirum eſſe debet a leproſis mulieres non raro contaminari olim potuiſſe. Cum enim inter eos qui lepra tenebantur, multi inexplorati eſſent, vel male explorati, & quibus ideo uſu cum ſanis interdictum non erat, cum inter ſepoſitos multi forent quibuſcum indulgentius agebatur, & quibus ideo copia eſſet aliquando divagandi, facile erat iis omnibus libidini, in quam ex morbi natura leproſos effrenatos fuiſſe conſtat, ſeſe totos dedere, eo quidem tempore quo Lupanaria publice proſtabant, & præſertim in populoſis Civitatibus, ubi cuilibet ignoto latere nullo negotio licitum eſt. Mirum eſt tantummodo videri eam morbi ſpeciem in Anglia olim communiorem fuiſſe, quam in reliquia Europa, & ab Hiſtoricis, Mediciſque Anglicis maxime celebratam; ſed inde forſan hoc repetendum eſt, quod *Leges* in leproſos ſancitæ in Anglia leviores olim fuerint, vel remiſſius obſervatæ; qua de re videant, quibus antiqua Angliæ diſciplina notior eſt.

VII Ceterum arſura illa cum gonorrhæa venerea neutiquam confundenda eſt, a qua plane diverſam fuiſſe liquet multis argumentis.

1. Quod etſi manus Becketto daremus, concederemuſque luem veneream multo antiquiorem fuiſſe quam putamus, nulla tamen ratione credi poſſet gonorrhæam ſatis antiquam fuiſſe ut eadem fuerit atque arſura illa, quæ decimo tertio & decimio quarto ſæculo graſſabatur. Compertum eſt enim ſilentio omnium Auctorum, qui de lue venerea ſcripſere ante annum 1545., ex diſerto Falloppii teſtiminio, *Tractatu de Morbo Gallico, Cap.* 25 gonorrhæam veneream, prius ignotam inter luis ſymptomata, primum apparuiſſe anno 1545. aut 1546., hoc eſt, quinquaginta annis ab ingreſſu quem lui venereæ aſſignamus, atque adeo multo tardius quam arſura illa; ſed de his fuſius infra *Cap.* 11.

2. Quod in gonorrhæa venerea, ut vox ipſa innuit, perpetuo cum dyſuria adſit, vel eidem brevi ſuccedat effluxus purulenti ſeminis uber & diuturnus; nullus vero olim obſervaretur in antiqua illa arſura, nullus ſaltem memoretur ab Auctoribus qui de arſura ſcripſerunt, quos omnes de tam gravi ſymptomate ſiluiſſe, ſi adfuiſſet, veriſimile non eſt, unde datur colligere arſuram meram fuiſſe glandis & urethræ phlogoſim eryſipelatoden.

3. Quod gonorrhæa, quoniam contumacior eſt, cura-

* Theodoricus cujus extat Opus de *Chirurgia*, Medicus & Catalanus erat, Senexque ad Ordinem S. Dominici ſe aggregavit: Licet cognominis cum altero Theodorico, Dominicano, qui Italus erat, ac demum Epiſcopus Cervienſis creatus eſt, patria tamen & profeſſione omnino diverſus fuit, quidquid garriat Bibliographorum vulgus; qua de re vide R. P. Echard, *De Scriptoribus Ordinis Prædicatorum*.

curatione plerumque diuturna, at certe ſemper difficili opus habeat: contra vero arſura, quæ fugacior erat, ſanaretur fotu ſolo, vel ad ſummum injectione anodyna, teſte vel ipſo Becketto, qui in Diſſertatione laudata profert ſequentia verba Johannis Ardera. „ Contra incendium „ virgæ virilis interius ex calore & excoriatio- „ ne fiat talis ſyringa (*ideſt*, *injectio* (leniti- „ va) : Accipe lac mulieris maſculum nutrien- „ tis, & parum zuccarium, oleam violæ & „ ptiſanæ, quibus commixtis, per ſyringam in- „ ſundantur; & ſi prædictis admiſcueris lac a- „ mygdalarum, melior erit Medicina. Quod remedii genus congener eſt remedii ad labiorum arſuram & puncturam propoſitia Rogerio, *Chirurgiæ Lib.* 1. *Cap.* 35 & a Rollando, *Chirurgiæ Lib.* 1 *Cap.* 21.

4. Quod mulier, quæ cum Syphilitico venerem exercuit, unde male habet, gonorrhæam inferat non ſolum eadem die, qua Syphilitico ſui copiam fecit, ſed etiam niſi ſanata ſit, poſt quantumlibet temporis intervallum: non ſolum illota & ſemine virulento adhuc in utero reſide, ſed etiam probe lota, & poſt excuſſum totum ſemen; At e contra nullum immineret arſuræ periculum a conſuetudine cum fæmina, quæ leproſo ſuccubuiſſet niſi de *novo*, ut ait Lanfrancus, *Pract. Tract.* 3. *Doctr.* 3. *Cap.* 11 vel *de proximo*, ut ait Valeſcus de Taranta, *Philonii Lib.* 7. *Cap.* 39. ſuccubuiſſet; imo niſi ſemen leproſi in utero adhuc reſtitaret, „ ſe- „ mine adhuc in matrice exiſtente, *juxta Gor-* „ *donium*, Lilii Partic. 1. Cap. 22. *Valeſcum* „ *de Taranta*, ubi ſupra. *Et inde eſt quod Johannes de Geddeſden*, *in* Roſa Anglica, Ca- „ pite de infectione ex concubitu cum leproſo „ vel leproſa, hac *tamen in re Gordonium du-* „ *cem ſequutus*; mulierem *ab omni labe* ſecu- „ ram *fore affirmet*, *ſi poſt coitum cum leproſo* ſal- „ tet, deſcendat retro fortiter per gradus, & „ ſternutet cum pulvere piperis, vel cum pen- „ na cum aceto in naribus, ita quod ſperma „ prius receptum deſcendat, & tunc lavet ſe „ in decoctione roſarum vel plantaginis deco- „ ctarum in vino & furfure.

5. Demum quod ex veneris uſu cum muliere leproſa, vel quam leproſus recens ſtupraverat, multa præter arſuram ſymptomata alia inferrentur, quorum nulla aut cum gonorrhæa venerea conjungi, aut in lue venerea obſervari umquam ſolent. Hac de re audiendus idem Johannes de Gaddeſden, *ubi ſupra*. " Ille, *in-* „ *quit*, qui concubuit cum muliere, cum qua „ coivit leproſus, puncturas intra carnem & „ corium ſentit, & aliquando caleſactiones in to- „ to corpore, & poſtea frigus & inſomnietates, „ & circa faciem quaſi formicas currentes, ſi „ ſit de cauſa calida. Color variatur de rube- „ dine in album, & e converſo, & frequen- „ ter habent calorem lentum interius, & pro- „ rumpit aliquando exterius, quando eſt poſt „ coitum cholerici. *Si ſit poſt coitum phlegma-* „ tici vel melancholici, tardius percipitur, & „ facies ſtatim diſcoloratur & ſubtumeſcit, & „ eſt aggravatio omnium membrorum, quod vix „ ſe movere poteſt, & habet frigus ſubcuta- „ neum, cum formicatione faciei poſt, deinde „ totius corporis. „ Quæ ſingula ipſiſſimis verbis leguntur in „ Chirurgia Theodorici, loco „ jam laudato: *in* Rogerina: *& in* Compend. „ Med. Gilberti. "

VIII. De arſura illa, quæ a lepra degenererat, poſſunt intelligi, ſi ita lubeat cetera teſtimonia a Becketto adducta, quæ anno 1494. recentiora ſunt; quamquam, ut libere dicam, videntur ea omnia potius accipienda eſſe de morbis vere venereis. Omnium enim antiquiſſimum ad annum 1530. pertinet, quo tempore lepra jam rarior fuit, quo vero lues venerea non in Italia tantum & Gallia, ſed in Anglia quoque frequens erat & divulgata, ut conſtat ex teſtamento Doctoris Johannis Colet, Decani Eccleſiæ Cathedralis Sancti Pauli Londinenſis (*a*), anno 1518. ſcripto, de quo J. Freind, *Hiſt. Med. par.* 3. Neque obſtat ſermonem eſſe in allatis locis de arſura genitalium, non de gonorrhæa, peniſve ulcuſculis. Debuerunt nempe novis illis affectibus nomina accommodari uſu recepta aliarum affectionum natura quidem diverſarum, ſed ad quas tamen viderentur quadamtenus alludere, quod & alibi factum ſcimus in denominanda lue venerea. Quod exemplo ſimili, quamquam in re diſpari, a Romanis olim factitatum legimus, cum Pyrrhi Elephantos, Boves Lucæ ſeu Lucanos appellavere: quod ab omnibus ſemper factitabitur, quandiu homines a notis notarum rerum ideis ad ignotas ignotarum cogentur procedere.

Secundo. In altera Diſſert. quæ extat in Vol. XXXI. *Tranſactionum Philoſophicar.* n. 365. ann. 1720. Beckettus totus in eo eſt, ut probet antiquitatem luis ipſius venereæ, & in hunc finem præter ratiunculas nonnullas, quibus jam abunde ſatiſfactum eſt in præcedentibus, duo adducit teſtimonia, quæ notatione digna eſſe videntur.

Unum excerptum eſt ex Manuſcripto quodam, quod aſſervatur Oxonii in Collegio Lin-

(*a*) Obiit ille anno ſequente 1519, *Vid.* Notitiam Oxonienſis Academiæ, *pag.* 106.

Lincolnienſi, ubi ſic loquens inducitur Thomas quidam (*a*) Gaſcoigne, quem Beckettus ait Univerſitatis Oxonienſis Cancellarium tunc fuiſſe. ,, Novi enim ego Magiſter Thomas Gaſcoigne, licet indignus, ſacræ Theologiæ Doctor, ,, qui hæc ſcripſi & collegi, diverſos viros, ,, qui mortui fuerant ex putrefactione membrorum ſuorum genitalium & corporis ſui; ,, quæ corruptio & putrefactio, ut ipſi dixerunt, cauſata fuit per exercitium copulæ carnalis cum mulieribus. Magnus enim Dux in ,, Anglia, * ſcilicet Johannes de Gaunt, ,, mortuus eſt ex tali putrefactione membrorum ,, genitalium & corporis ſui, cauſata per frequentationem mulierum; magnus enim fornicator fuit, ut in toto Regno Angliæ divulgabatur, & ante mortem ſuam jacens ſic infirmus in lecto, eamdem putrefactionem Regi Angliæ Ricardo II. oſtendiſt, cum ,, idem Rex eumdem Ducem in ſua infirmitate viſitavit; & dixit mihi, qui iſta novit, ,, unus fidelis ſacræ Theologiæ Baccalaureus. ,, Vvillus etiam, longe vir maturæ ætatis & ,, de Civitate Londonii, mortuus eſt ex tali ,, putrefactione membrorum ſuorum gentialium ,, & corporis ſui, cauſata per copulam carnalem cum mulieribus, ut ipſemet pluries confeſſus eſt ante mortem ſuam, cum manu ſua propria eleemoſynas diſtribuit, ut ego novi anno Domini 1430. " Hactenus Thomas ille Gaſcoigne, ex cujus verbis credit Beckettus poſſe colligi tum Jo: Ducem Lancaſtriæ, quem Angli de *Gandavo* ſeu *Gaunt* vocant, tum Vvillum Londinenſem lue venerea laboraſſe ante annum 1430. atque adeo morbum hunc olim obſervatum fuiſſe ante detectas Occidentales Indias.

Alterum vero teſtimonium depromptum eſt ex quibuſdam locis Operum manuſcriptorum Johannis Ardern, Chirurgi in Anglia celebris circa annum 1370. ubi agitur de phimoſi, paraphimoſi, caruculis urethræ ac bubone; unde videtur Becketto inferendum eſſe ea ſymptomata venerea fuiſſe, ac proinde luem veneream in Anglia ætate illa jam graſſatam eſſe.

Sed miror Beckettum opinione ſua uſque adeo occupari, ut luem veneream nullibi non videat; videat certe ubi nulla eſt, imo ubi etiam nulla prorſus adſunt luis indicia, ſi res attentius introſpiciatur.

Nam I. Indicavimus jam ſupra *Cap.* 3. genitales partes gravibus morbis ſemper obnoxias fuiſſe, non minus quam ceteras totius corporis, ut quæ iiſdem cauſis morbificis paterent, nec ulla donarentur prærogativa, ut a morbis immunes eſſent. Conſtat ſane Medicos fere omnes a primis Medicinæ temporibus & longe ante notam luem veneream, uberrime diſſeruiſſe de genitalium abſceſſu, ulcere, carcinomate, putrefactione, gangræna; de quibus vide Galenum, *Lib.* 6. *De locis affectis*, *Cap.* 6. & Cornelium Celſum, *Lib.* 2. *Cap.* 1. *Lib.* 5. *Cap.* 20. & *Lib.* 6. *Cap.* 18. ut ceteris nunc parcam: imo vero veteres Hiſtoricos de affectionibus iſtiuſmodi haud raro mentionem facere. Sic narrat Flavius Joſephus, *Lib.* 2. *contra Apionem*, improbum illum Judæorum calumniatorem ulcere penis laboraſſe, quo poſt inciſiones fruſtra adhibitas putrefactis genitalibus in magnis doloribus expiraverit. Sic refert idem, *Hiſt. Judaicæ Lib.* 17. *Cap.* 8. Herodem Judæorum Regem genitalibus quoque putrefactis, & vermibus ſcatentibus, tabe confectum & ſpaſmo convulſum interiiſſe. Sic conſtat Euſebii teſtimonio, ** *Hiſt. Eccl. Lib.* 8. *Cap.* 16 Galerium Maximianum mortem miſerrimam oppetiiſſe ex abſceſſu & ulcere circa media occultiorum corporis partium loca, nempe, ut arbitror, in perinæo, qui uterque morbus inſanabilis erat, cum incredibili vermium multitudine & fœtore intolerando. Sic notiſſima eſt Novocomenſis illius viri hiſtoria, quam Plinius memorat, *Epiſtolar. Lib.* 6. *Epiſt.* 24. ,, Maritus, *inquit*, ex diutino morbo circa ,, velanda corporis ulceribus putreſcebat; uxor ,, ut inſpiceret exegit, neque enim quemquam ,, fidelius judicaturum poſſetne ſanari. Vidit, ,, ſanari deſperavit, hortata eſt ut moreretur, ,, comeſque ipſa mortis, dux, imo exemplum ,, & neceſſitas fuit; nam ſe cum marito ligavit, & abjecit in Lacum Larium ,,. Sic demum teſtatur Palladius, *in Hiſt. Lauſiaca Vita* 32. Erroni cuidam cum Mima congreſſo enatum eſſe anthracem in glande, quo ſex menſibus uſque adeo ægrotavit, ut ejus virilia compu-

(*a*) Socius fuerat Collegii Orialenſis in Academia Oxonienſi; Deceſſit anno 1458. *Vid.* Notitiam Oxonienſis Academiæ, *pag.* 61.

* ,, Johannes, cognomento Plantageneſt, vulgo *de Gaunt*, a Gandavo Flandriæ urbe, loco natali, ita denominatus, Edvvardi III. Regis Angliæ, filius quartus, a Patre Comitis Richmundiæ titulo ornatus, ... Obiit anno ,, regni Regis Richardi ſecundi XXI. annoque Chriſti 1398. " Ex ejus Epitaphio, quod legitur a ſiniſtro latere Chori Eccleſiæ S. Pauli Londinenſis. Apud Pauli Hentznerum, J. C. *in Itinerario Angliæ*, pagg. 175. 176.

** Euſebio conſentiunt Sextus Aurelius Victor, in *Hiſtor. Auguſt. Epitome*, *Cap.* 40. & Zoſimus, *Hiſtor. Lib.* 2. Sed de his vide Joſephum Scaligerum, in Animadverſionibus in Chronologica Euſebii, n. MMCCCXXVI. *pag.* 248.

putruerint & ſua ſponte ceciderint. Ex his tamen omnibus ſive Medicorum, ſive Hiſtoricorum locis, nemini niſi qui in rebus medicis plane hoſpes fuerit, non in mentem dico, ſed ne in ſuſpicionem quidem venire potuit eas affectionum ſpecies a lue venerea olim inductas fuiſſe, quæ ne in ætate quidem noſtra, qua dira illa pernicies maxime graſſatur, ab impura venere ſemper ortum habeant.

II. Cenſemus morbos iſtiuſmodi genitalium maxime frequentes fuiſſe in mulieroſis, ſcortatoribus & in venerem effrænibus, cum enim libidine & ſalacitate conciti meritoriis fœminis maxime uterentur, quæ ſemper impuriſſimæ fuere; cum a nullis abſtinerent flagitiis, ſed quaſi admiſſarii promiſcue concumberent cum mulieribus quibuſvis, & ſæpius cum male habentibus cancro, ulcere, abſceſſu uteri, &c. liqueſcentibus fluore albo, acri, virulento, &c. cum lepra infectis, aut quæ leproſis ſui corporis uſuram recenter permiſiſſent, &c. inde debuerunt proculdubio ceteris frequentius arſuras, phlogoſes, inflammationes, abſceſſus, ulcera, carcinomata genitalium experiri.

III. Quinimo, etſi daremus eos qui in venerem proniores erant, ſanis, puriſque tantum mulieribus uſos eſſe, quod ſane maximum; debuerunt tamen ex ipſo opere coitionis nimium repetitæ in eoſdem morbos frequentius incidere, quam ii qui ſi non caſte, ſaltem temperanter vivebant. Organis enim genitalibus acriore, ſalſiore, fervidiore ſemine turgentibus, ſæpius & diutius attrectatis, compreſſis, ſanguine æſtuante, qui influeret, aut qui retineretur, diſtentis; imo quod peſſimum eſt, aphrodiſiacorum remediorum uſu, ut venus acrius ſollicitaretur, non raro irritatis, oportuit inde frequentius quoque oriri arſuram, phlogoſim & phlyctænas in balano: inflammationem, abſceſſum, tumorem in proſtratis, veſiculis ſeminariis, teſtibus, &c. Ut ergo qui intenſius declamant, pulmonibus; qui minutioribus objectis diſpiciendis intenti ſunt, oculis male habent; ſic eos quoque, qui libidinibus intemperantius ſeſe dedebant, genitalibus male affici conſequens fuit, atque adeo, ut Poeta dicit, ſed alio ſenſu, *artifices arte perire ſua*. Quod & a Stoicis probe intellectum fuiſſe videtur, qui teſte (a) Cicerone, Epicuro dyſuriam, qua ſe laborare confeſſus erat, vitio vertebant, quaſi *turpis intemperantiæ morbum*. Sic Petrus Paulus Vergerius, Juſtinopolitanus ſenior, qui Patavii floruit anno 1395, auctor eſt in *Hiſtoria Carrarienſis familiæ nondum* publicata, teſte Johanne Rhodio in *Emendationibus & Notis ad Scribonium Largum*, N. CCXXXV. "Ubertinum „ Carrarienſem, ejus nominis VII, Urbis III. „ Principem, ob nimium libidinis uſum, „ diuturno ſecretioris partis vitio Patavii, die XXIX. Martii, anno MCCCXLV. intе„ riiſſe.

IV. Itaque licet olim hic contendere aut περὶ τῆς γνησιότητος Manuſcripti quod in Collegio Lincolnienſi latere perhibetur, aut de auctoritate Thomæ illius Gaſcoigne, a quo ſcriptum dicitur anno 1430, & qui proinde auditione tantum acceperat, ut ipſe ultro fatetur, quæcumque narrat de Johanne de Gandavo, utpote anno 1398. fato functo; nihilominus tamen niſi certiora afferantur, a nemine cum Becketto putari arbitrer inde ſequi Johannem de Gandavo, aut Vuillum Londinenſem lue venerea olim laboraſſe, quod *illi mortui ſint ex putrefactione membrorum ſuorum genitalium & corporis ſui*; aut quod *illa corruptio & putrefactio, ut ipſi dixerunt, cauſata fuerit per exercitium copulæ carnalis cum mulieribus*. Ex prædictis enim abunde liquet corruptiones & putrefactiones iſtiuſmodi genitalium citra omnem contagem veneream, vel ab impura venere cum mulieribus quarum uterus gravi malo affectus eſſet, cum leproſorum contubernio contaminatis induci potuiſſe, vel a venere etiam pura cum ſanis mulieribus, ſed nimia & immodica accidere olim potuiſſe, ſicut etiamnum poſſunt eadem ratione contingere.

V. Haud meliore jure, neque adeo ſucceſſu feliciore attentavit Beckettus loca illa, quæ ex Chirurgicis Operibus Johannis Ardern affert, & ubi agitur de phimoſi, paraphimoſi, urethræ hyperſarcoſi ſive caruncula, &c ut ad ſuam detorqueret ſententiam. Sane quidem certo certius eſt, quod a nemine negari puto, affectiones illas, ut Græca nomina ſatis indicant, a Græcis Medicis olim cognitas & deſcriptas fuiſſe, ac deinde a Latinis, ab Arabibus & ab iis qui in Europa Medicinam factitavere ab Arabum tempore uſque ad renata litterarum ſtudia. Præter Galenum & Celſum, quos ſupra laudavimus, in promptu eſſet, ſi ita videretur, ſexcentos alios laudare, apud quos ſingula enucleate & diſerte explicantur. Et vero affectiones illæ genitalium ab ordinaria cauſa olim dependebant, ut eorumdem Auctorum lectione ſatis liquet, nullatenus vero a cauſa venerea, hoc eſt, ſeminio venereo, neque

adeo

(a) Epiſtol. ad Familiar. Lib. 7. Epiſtola 27.

adeo ullo modo confundendæ ſunt cum affectionibus venereis ejuſdem ſpeciei, quales hodie graſſantur, ut quæ, licet earumdem congeneres ſint natura & læſionis modo, unde ſimilem quoque appellationem ſortita ſunt, ab iiſdem tamen cauſa & origine toto genere differant.

Demum *Tertio*, Diſſertatio Bechetti tertia, quæ exſtat in eodem Volumine *Tranſactionum Philoſophicarum* N. 366. verſatur circa lepram Arabum, quam putat ille duplicis generis olim fuiſſe, ceu in præcedente Diſſertatione jam indicaverat; alteram ſcilicet, quæ lepra vere eſſet; alteram vero, quæ falſo nomine lepræ eadem foret, quæ lues venerea hodierna. Sed hæc meræ ſunt fabulæ, quas Bechettus ad libidinem fingit, ut opinioni ſuæ patrocinetur, ſed quæ jam abunde confutatæ ſunt ſupra. *Cap.* 2.

Huc ergo recidit rationum ſumma, quibus Beckettus ſententiam de novitate luis veneræ, quæ nunc fere omnium eſt, & quæ invaleſcit in dies, impugnandam aggreſſus eſt; nempe putat rem a ſe pleniſſime confectam adductis teſtimoniis aliquot, quæ ex obſcuris & plerumque ineditis Scriptis conquiſita, mutila, dubia, æquivoca ſunt; imo etiam quæ ad alios morbos manifeſte ſpectant. Næ egregia ad tantum molimen argumenta, quæ ſi apud æquos rerum æſtimatores valitura eſſent, ſpondere auſim me haud diſpari methodo probaturum Americam, quartam illam Orbis partem, a Priſcis olim ante Chriſtophori Columbi tempora & cognitam & navigatione petitam fuiſſe, quod tamen falſiſſimum eſſe puto, imo vero probaturum eſſe auctoritatibus pluribus & validioribus, quam eæ ſint quæ pro luis venereæ antiquitate opponuntur.

CAPUT VIII.

Confutantur argumenta reliqua, quibus nonnulli antiquitati luis venereæ patrocinari conantur.

Forte jam multis videor nimius eſſe in aſtruenda luis venereæ novitate. Nondum tamen confeci, & ut perdifficilis ille nodus expediatur, ſuperſunt infirmanda vel diluenda potius aliquot alia argumenta, quæ contrariæ opinioni favere creduntur, quæ ſaltem in probationem contrariæ opinionis premi ſolent.

I. Petitur primum ex Statutis ſequentibus, a Johanna I. utriuſque Siciliæ Regina & Provinciæ Comite, de diſciplina Lupanaris publici Avenionenſis anno 1347. ſancitis, & lingua vernacula ſcriptis, qualis tunc in Provincia uſu vigebat, & quæ ſane ab hodierna parum diſſidet.

Statuta antiqua Lupanaris Avenonienſis lingua Provinciali ſcripta.

I.

L'an mil très cent quaranto & ſèt, au hueit dau mès d'Avous, Noſtro bono Reino Jano a permès lou Bourdeou dins Avignon; Et vol que toudos las fremos debauchados non ſe tengon dins la Cioutat, mai que ſian fermados din lou Bourdeou, & que per eſtrè couneigudos que porton uno agullietto rougeou ſus l'eſpallou de la man eſcairo.

II.

Item. Sè qualcuno a fach fauto & volgo continua de mal fairè, lou Clavairè ou Capitanè das Sargeans la mendra ſoutou lous bras

Statuta eadem Latine reddita.

I.

Anno M. CCCXLVII. & die octava menſis Auguſti, Optima Regina noſtra Johanna conceſſit, ut Lupanar publicum eſſet Avenione; ſed vetuit meritorias mulieres per Civitatem evagari, juſſitque omnes Lupanari concludi, & ab iis, ut cognoſci poſſint, * ligulam rubram ab humero ſiniſtro geſtari.

II.

Item. Si qua puella, quæ jam culpæ ſuccubuerit, corpus vulgare velit, a Clavigero ſeu Capitaneo Apparitorum brachio pre-

* Sic lege cautum erat ut meretrices, quæ in Toloſano Lupanari proſtabant, ligula ab humero dependente inſignes eſſent. Paſquier, *Recherches de la France, Liv.* 8. *Chap.* 35.

qu'li Cioutat, lou tambourin batten, embé l' per ſaieto rougeou ſur l'eſpallo, & la lougeara din lou Bourdeou ambé las autros ; ly deſen dra de non ſi trouba foro per la villo à peno das amarinos la premieiro vegado, & lou foué & bandido la ſecundo fés.

III.

Noſtro bono Reino commando que lou Bourdeou ſiego à la carrieiro dou pon traucat, proche lous Fraires Augouſtins, juſqu' au Pourtau Peiré; Et qué ſiego une porto d'au meſmo couſta, dou todos la gèns intraran, & ſarrado à clau per garda que gis de jouniſſo nou vejeoun de las dondos ſenſou la permiſſieou l'Abadeſſo ou Baylouno; qué ſara tondos lous ans nommado per lous Conſouis. La Baylouno gardara la clau, avertira la jouineſſou de nen fairè gis de rumour, ni d'aiglary eis fillios abandonnados; Autromen la mendro plagno que y ajo, noun ſortrran pas que lous Sargeans noun lous menoun en priſou.

IV.

La Reino vol que toudés lous ſamdés la Baylouno & un Barbier deputat das Conſouls viſitoun todos las fillios debucdos, que ſeran au Bourdeou; Et ſi ſen trobo qualcuno qu' abia mal vengut de paillardiſo, que talos fillios ſian ſeparados & lougeados à part, afin que non las counougoun, per evita lou mal que la jouineſſo pourriè prenre.

V.

Item. Sè ſè trobo qualco' fillio, que ſiego iſtado empregnado din lou Bourdeou, la Baylonno nen prendra gardo que l'enfan uoun ſe perdo, & n'avertire lous Conſouls per pourveſi a l'enfan.

VI.

Item. Que la Baylouno noun permettra à ges d'amos d'intra dins lou Bourdeou lou jour Vendrè & Sandè ſan, ni lou benboura jour de Paſques, à peno deſtrè caſſado & d'avè lou fouè.

VII.

Item. La Reino vol que todos las fillos debauchados, que ſeran au Bourdeou, noun ſian en gès de diſputo & jalouſie; Que noun ſe derauboun, ne battoun, mai que ſian commo ſorès; Què quand qualco quarello arribo, que la Baylouno las accordè & que caduno ſen ſtiè à ce que la Baylouno nen jugeara.

VIII.

Item. Se qualcuno a rauba, que la Baylouno faſſo rendrè lou larrecin à l'amiable; Et ſè la larrouno noun lou fai, que ly ſian dounados las amarinos per un Sargean dins une cambro, &

prehenſa per Civitatem ducatur ad tympani cantum, ligula rubra ab humero pendente, & in Lupanari collocetur cum ceteris, denunciata, ſi primum inde exierit in Civitatem, virgarum: ſi iterum, flagri & exilii pœna.

III.

Edicit optima Regina noſtra, ut Lupanar conſtituatur in vico Pontis pertuſi, juxta Conventum Fratrum Auguſtinorum uſque ad portam *Peirè* (Petri). Et in eamdem partem porta pateat, qua omnibus ingredi liceat, ſed quæ clave reſeretur, ne quis Juvenis mulieres adire poſſit ſine venia Abbatiſſæ ſive Baylivæ, quæ quotannis a Conſulibus eligetur. Bayliva clavem ſervet, moneatque Juvenes ne turbas cieant, aut timorem nullum incutiant mulieribus meritoriis; ſin ſecus, ſi qua fuerit expoſtulationis cauſa, non exituros eſſe, niſi ut ab Apparitoribus in carcerem conjiciantur.

IV.

Jubet Regina Sabbato quodlibet a Bayliva una cum Barbi-tonſore a Conſulibus præpoſito mulieres meritorias ſingulas luſtrari, quotcumque in Lupanari proſtant; Et ſi qua ſcortatione ægritudinem ullam contraxerit, a ceteris ſeponi, ut ſeorſim habitet, ne ſui copiam facere poſſit, ut morbi præcaveantur, qui a Juvenibus poſſent concipi.

V.

Item. Si qua mulierum, quæ in Lupanari proſtant, gravidata fuerit, caveat Bayliva ne quid detrimenti embryoni accidat, moneatque Conſules, ut futuro partui provideat.

VI.

Item. Caveat diligenter Babyliva ne quis omnino in Lupanar admittatur diebus Veneris & Sabbati Hebdomadis ſanctæ, aut beata die Paſchatis; ſin aliter faxit, exauctoranda & flagro cædenda.

VII.

Item. Imperat Regina, ut omnes meritoriæ mulieres, quæ in Lupanari proſtabunt, nec rixa, nec invidia invicem contendant; a mutuis furtis & jurgiis abſtineant; & ſororum inſtar amice inter ſe vivant; Et ſi quid diſſidii intervenerit, ut a Bayliva controverſia dirimatur, cujus judicio ſtandum erit.

VIII.

Item. Si quid furto ſubreptum fuerit, reſtitutio a Bayliva bona gratia procuretur. Sin vero quæ rea eſt, refractaria ſit, primum plectatur virgis ab Apparitore in conclavi; &

Car-

la ſecondo lou foué per lou Bourreou de la Ciotat.

IX.

Item. Que la Baylouno noun dounara intrado a gis de Juſious; Que ſe per fineſſe ſe trobo que qualcun ſie intrat, & ago agu conneiſſencè de calcuno dondo, que ſia empriſounat per avé lou foué per touto la Ciotat.

ſi iterum eadem culpa teneatur, flagro a Carnifice per ſingula Civitatis compita cædatur.

IX.

Item. Ne Bayliva Judæum ullum in Lupanar receperit. Quod ſi vero Judæus quidam clam & aſtutia introgreſſus cum mulierum quapiam rem habuerit, in carcerem conjiciatur * flagro per Urbis compita mulctandus.

Dicuntur Statuta illa reperta fuiſſe in veteri quodam Manuſcripto, quod exſcriptum fuerat ex Actis Magiſtri cujuſdam Tamarini, Notarii Avenionenſis & Tabellionis Apoſtolici, anno 1392. Memini certe notationem illam Apographo adſcriptam fuiſſe, quod ab amico acceptum habui. Ipſe quidem in id ſedulo incubui, ut omni ratione in auctoritatem & τῆς γνησιότητος illorum Statutorum inquireretur, ac egregios doctiſſimoſque Viros, tum Avenione, tum Aquis Sextiis conſulendos curavi, num de Notario illo Tamarino, ipſiſve Statuis reſcirent quidpiam; ſed de neutro nihil hactenus comperire datum fuit. Placuit tamen Statuta illa hic apponere, tum quod aliquam veri ſpeciem præ ſe ferant, tum maxime ne quid ſciens diſſimulaſſe viderer, quod in meam opinionem torqueri poſſet.

Quod ſi ea Statuta vera ſint & genuina, mirum forte videbitur Reginam, annos tantum viginti tres natam, in inſtruendo legibuſque informando Lupanari publico tam ſolicitam fuiſſe, eo potiſſimum tempore, dum gravioribus curis diſtineri debuiſſet, ut quæ e Regno ſuo Neapolitano ejecta fuerat a Ludovico Hungariæ Rege, Andreæ fratris ſui ac Johannæ Mariti violentam mortem ulciſcente, cujus ipſa conſcia fuiſſe credebatur, & in Provinciam, quæ ſuæ ditionis erat, profugere coacta fuerat, Clementis VI. ſummi Pontificis Avenione commorantis præſidium imploratura. Hinc probe ſentio Reginam illam venire in ſuſpicionem vitæ diſſolutioris & a modeſtia non parum alienæ, tanto quidem potiori jure quod Hiſtoricorum teſtimonii palam ſit illam libidinis nomine male audiſſe.

Nihilomiuus tamen, ut vere dicam, videtur Johanna non tam ingenio ſuo, quam ſui temporis conſuetudini morem geſſiſſe in Lupanari illo Avenione inſtituendo. Conſtat ſimilia proſtibula, non in præcipuis modo (*a*) Italiæ urbibus jam tum a longo tempore conſtituta fuiſſe, ſed Romæ etiam juxta ipſummet ſummi Pontificis Palatium, unde tributum capiebat Mareſcallus Curiæ Romanæ, quod exemplum Guillelmus Durandi emendari cupiebat in Concilio Viennenſi. Vid. *Tractatum de modo celebrandi Concilii Generalis*, *Part.* 2. *Titul.* 10. Vidimus *præcedente capite* quid in Anglia conſtitutum fuerit anno 1430. de Lupanari publico ſuburbii Londinenſis *Southroaik* dicti. Aderant demum & in regno Franciæ Lupanaria publica, præſertim in Occitania, quæ Provinciæ confinis eſt, ut liquet ex rationibus Curiæ Computorum Monſpelienſi redditis & quæ in ejuſdem Actis exaſtant; & ut maxime confirmatur exemplo Lupanaris publici Toloſæ inſtituti (*b*) jam ante annum 1201, atque privilegiis variis decorati a (*c*) Carolo VI. anno 1389, & a (*d*) Carolo VII. 1424, quod ab anno 1500. in deterius paulatim tendens, (*e*) circa annum 1566. penitus dilapſum eſt, nempe quod ex eo tempore, quo morbi venerei vulgati fuerant, ſumptus faciendi in curanda ſcorta, quæ lue inficiebantur, meretricios quæſtus non æquarent modo, ſed etiam plerumque ſuperarent.

Neque vero putabant Principes, qui Lupanaria iſtiuſmodi olim inſtituebant, aut tuebantur a Majoribus inſtituta, ſe ullius culpæ reos eſſe; imo contra ſe cum de Religione, tum de Republica mereri optime, ut qui eo pacto homines libidine perditos a pejore flagitio revocarent, matronarum virginumque pudicitiæ conſulerent, ac graviora mala malis levioribus præverterent opportune. Verum an ſatis recte Principes illi ſenſerint olim? An ſatis recte ſentiant etiamnum, qui in ditione ſua Lupanaribus publicis favent, aliis judicandum permitto.

Hinc

* Profertur a Petro de Marca *in Appendice Marca Hiſpanica*, *pag.* 1038. Charta anni 1024. qua conſtat Hebræum quemdam, nomine Iſaac, bonis mulctatum fuiſſe, quod *adulterium exercuiſſet cum quadam Chriſtiana*.

(*a*) De Lupanari publica, quod Venetiis ante annum 1300. inſtitutum fuit Senatus decreto, *vide* Nicolò Doglio *Lib.* 1. *Delle coſe Maraviglioſe e notabili della Città di Venezia*.

(*b*) Catel, *Memoires de l'Hiſtoire de Languedoc*, *pag.* 187.

(*c*) Treſor des Chattres.

(*d*) Gatel, *ubi ſupra*.

(*e*) La Faille, *Annales de Toulouſo*, *Tom.* 1, *ad Annot*. 1424.

Hinc certe conſequitur Johannæ, qualitercumque morata ipſa fuerit, crimini vertendum non eſſe, quod pro more ſua ætate recepto publicum Lupanar Avenione inſtituerit, ſed laudi potius, quod inſtitutum Lupanar, præ ceteris omnibus Principibus, * præclariſſimis, æquiſſimis, optimiſque legibus informaverit. Cetera quidem legum illarum ſive Statutorum capita parum moror, quibus nihil ineſt difficultatis. Hic expendendum tantum habeo Articulum quartum, in quo cavetur de morbis venereis contagioſis, quem ideo putant adverſarii de morbis venereis intelligendum eſſe, & unde credunt horumce morborum antiquitatem certo argui.

Verum ut id conficiant, ipſis probandum prius incumbit nullos alios morboss olim fuiſſe, præter venereos quales nunc uſu vigent, qui a ſcortis meretricio quæſtu corpus vulgando contrahi, & ab iiſdem uſu rei venereæ in concumbentes propagari potuerint. Sin aliter enim, ſatius eſt de morbis illis olim vulgo obviis objectum Articulum intelligi, quam contra aperta Auctorum omnium teſtimonia inde concludi venereos morbos olim viguiſſe, ut nunc vigent.

Proinde argumentum, quod inde petitur, fundamento ſtat ruinoſo, niſi prius probetur morbos venereos, qui nunc vagantur, ſolos eſſe, de quibus accipi poſſit quartus ille Statutorum Articulus, quod Adverſarios numquam præſtituros eſſe, certi ſumus. Concidit vero, ruitque funditus, ſi ſemel probetur præter venereos morbos nunc quidem vulgo obvios, ſed olim plane incognitos, affectus alios quondam fuiſſe, qui promiſcua & immoderata venere concipi, qui concepti ſemel in ſcortatores manare potuerint, & de quibus proinde Articulus ille intelligi debeat, quod nos ſequentibus teſtimoniis luculente confecturos eſſe confidimus.

Nempe conſtat 1. Mulieres, quæ reſupinæ multorum abſorbent ictus etiam ſanorum, vulvæ rhagadiis, aut ſuperficiariis vaginæ ulcerationibus affici: neque enim muliebres loci in venere immoderata & promiſcua, jugi, concito, valido affrictu diſtrahi, ſuccuti, perfricari poſſunt, niſi ſuo incommodo ac detrimento, in iis fœminis potiſſimum, quæ juniores aut natura debiliores, molliore partium ſolidarum contextu præditæ ſunt; quibus uterus in ſede male coercitus verſus vulvam nimium deſcendit; quæ cum viris mutoniatis, aut quibus ſemen acrius eſt, rem habent; demum quæ locos, ubi collecta ſemina fraceſcunt, negligentius rariuſque colluunt, &c. Hinc ergo palam eſt a vulgaribus meretricibus, quæ pleriſque recenſitis periculis maxime objectæ erant, ſimiles pareſque affectiones frequentiſſime olim contrahi debuiſſe, ſemel contractas cauſæ ejuſdem ſimiliſve iteratione, aut meretricia ſocordia indies invaleſcere, ac tandem cum ſcortatoribus communicari per diffuſum in actu venereo tabum, non ſecus ac ſcabies, herpetes, furunculi, contagione propagantur, unde ſoboleſcebant in viris virgæ eryſipelata, herpetes cenchriades phlyctænæ, ulcuſcula in balani ſuperfice ac coronæ ambitu, qualia ante notam luem veneream a Medicis deſcribi ſupra vidimus, *Cap.* 6 & 7.

Conſtat 2. Mulieres libidinoſas, quæ frequentius ſubagitantur, ſi qua nativa uteri imbecillitas adfuerit, fluore muliebri uteri, acri, fœtido, imo vero ulcere uteri, aut quod peſſimum eſt, carcinomate inde plerumque laborare. Fiunt nempe in utero, dum iterato, validoque erethiſmo percellitur ab erotico pathemare, ſtaſes anomalæ tum ſanguinis, tum lymphæ, quibus cola uterina relaxari, unde fluor muliebris; uteri, ſtamina diſcindi, unde ulcera; demum lymphaticos decubitus generari neceſſum eſt, unde ſkirrhi, qui in carcinomata plerumque deſinunt. Haud mirum ergo ſi meritoriæ mulieres, quæ publicæ parebant libidini, iiſdem affectibus olim obnoxiæ fuerint, unde effectum ſit ut præ acrimonia tabi vel puris ab utero manantis, concumbentibus morbos varios intulerint, ut balani, præputii virgæ eryſipelata, herpetes cenchriades, phlyctenas, ulcuſcula, &c qualia ab impuris meretricibus concipi narrant Auctores ipſi, qui primo luis venereæ ingreſſu antiquiores vixere, qua de re vide ſupra *Cap.* 6. & 7.

Conſtat 3. Ex iis, quæ præcedente capite dicta ſunt, mulieres quæ cum leproſis rem habebant, phlogoſi eryſipelatode vaginæ atque urethræ plerumque affectas fuiſſe, cum gravi & moleſta dyſuria, quod morbi genus *arſura* ſive *incendium* dicebatur; viroſque ipſos, qui cum iiſdem concumberent ſic infectis, imo etiam ſanis, ſed nondum lotis poſt admiſſum leproſum, ſimili parique affectione ut plurimum ægrotaſſe, quaſi per contagionem contracta. Aderat ergo quandiu lepra viguit, morbus, qui venere a meretricibus contrahi; qui a meretricibus venere cum ſcortatoribus communicari potuit; qui olim

* Sane quidem videntur ea Lupanaris Avenionenſis Statuta, conſideratius, prudentius, æquius condita eſſe, quam leges Lupanatibus Londinenſibus ſuburbii Southvvarcenſis indictæ, quæ leguntur apud Johannem Stovv, *The Survey of London*, Edition. aun. 1633. *Pag.* 448, 449; Et apud Danielem Turner, *A Diſſertation on the Venereal Diſcaſe. Pag.* 13. & *ſeqq.* ſed quas ærarias & ad quæſtum potius quam in commoda publica ſancitas fuiſſe inde liquet, quod omnis culpæ taxatio intra pecuniam verſaretur.

olim quidem frequens eſſe debuit; ſed qui cum abeunte lepra ipſe quoque jam pridem abiit: Vidimus enim ſupra *Cap.* 6. cum gonorrhœa venerea nullo modo confundi poſſe.

Conſtat 4. Ex iis, quæ *eodem capite* adducta ſunt, lepram, ut convictu & contubernio, ſic maxime venereo congreſſu ab infecto in ſanum propagatam fuiſſe. Non eſt ergo dubium quin ea ratione proſtibula in Lupanaribus lepram ſæpiſſime contraxerint; quin contractam eamdem afflaverint ſæpiſſime ſanis pleriſque, quos non pudebat in Lupanaribus libidinari. Proinde antiquitus adfuit, quandiu lepra viguit, quarta morbi ſpecies, nempe lepra ipſamet, quæ venere concipi a meretricibus, quæ venere in ſcortatores manare potuerit.

Probe quidem novi (*a*) legibus olim cautum fuiſſe, ne leproſi ceterorum hominum conſortio uterentur, ſed nullibi credo leges hujuſcemodi ea diligentia obſervatas fuiſſe, ut leproſi nulli potuerint exleges vagari & in Lupanaria clam irrepere. Certe conſtat Judæos omnibus ſemper inviſos, & inſigni nota a ceteris (*b*) diſcretos, quam detrahere vetabantur gravi mulcta, in Lupanar, ipſum Avenionenſe, quo illis interpoſita flagri pœna cautiſſime interdictum erat *Articulo Statutorum ultimo*, ſeſe aliquoties inſinuaſſe, ut in Actis ejuſdem Magiſtri Tamarini narratur de Judæo quodam Carpentoratenſi, *Doupedo* dicto, qui Avenione flagro cæſus eſt anno 1408, quod merstricem in Lupanari furtim conſtupraviſſet.

Hinc itaque, ut jam concludam, manifeſtum eſt adfuiſſe olim affectiones & numero plures & genere diverſas, quæ meretricio quæſtu contrahi, & contractæ in ſcortatores a meretricibus propagari potuerint; quin potius, ut verius dicam, quæ olim meretricio quæſtu contractæ, & in ſcortatores a meretricibus propagatæ fuerint. De illis ergo poteſt, ac etiam debet intelligi Articulus ille quartus Statutorum, qui objicitur; nullo modo vero de venereis morbis, quos in Europa recentiores eſſe probatur & demonſtratur argumentis omni exceptione majoribus: imo, ut quid afferam quod ad rem propius ſpectet, quos in Provincia ipſa ante an. 1496. ignotos fuiſſe conſtat (*c*) ex Actis univerſitatis urbis Manuaſcæ, vulgo *Maneſque*, ubi legitur quemdam nomine dictum Peirache Durez, qui publicis Civitatis furnis præpoſitus erat, a munere motum & ab urbe expulſum fuiſſe, anno quo ſupra, quod *pateretur infirmitatem* (*d*) *de las Bubas, quam duxerunt certi Armigeri a loco de Romania anno elapſo, exiſtentes in ſervitio Regis* (Caroli VIII) *& Illuſtriſſimi Ducis Orleani*, (qui deinde fuit Ludovicus XII.) *præſentem patriam Provinciæ ſanam pro tunc exiſtentem infirmitate prædicta, quæ adhuc non vigebat in Provincia.*

II. Altera argumentatio, quæ in nos urgetur, deducitur a denominatione luis venereæ, quæ gallice dicitur *Variola* ſimpliciter, *la Verole*, cum e contra variolæ, morbus ille puerilis notiſſimus, gallice dicantur *parva Variola la petite Verole*, abjecto epitheto, quo a lue venerea diſtinguantur: unde videtur poſſe colligi luem veneream variolis antiquiorem eſſe, neque alio fine epithetum additum fuiſſe; niſi ut morbus recentior ab antiquiore diſcerneretur, quocum nomine conveniebat. Porro, ſi ea vera ſint, patet noſtram de novitate luis venereæ opinionem inde peſſundari; conſequeretur enim Europam noſtram jam ab annis 800. & ultra lue venerea infeſtari, cum certo conſtet ab illo temporis ſpatio variolas in Europa frequentes eſſe.

Sed hæc quamtumvis ſpecie egregia, re tamen infirma ſunt, & quæ ipſos Adverſarios, a quibus opponuntur, facile recidant.

Nam 1. Conſtat varielas antiquitus non *parvam Variolam*, *la petite Verole*, ſed *Variolam* ſimpliciter, *la Verole*, gallice dictas fuiſſe; quod poteſt certiſſime evinci Auctorum ipſorummet teſtimoniis, qui circa prima luis venereæ tempora ſcripſerunt. Sic Franciſcus Rabelæſius, in *Pantagruelis Hiſtoria*, *Lib.* 4. *Cap.* 52, Nicotius in *Lexico*, in Verbo *Verole*; Ambroſius Paræus, *Operum Chirurgicorum*, *Lib.* 20, variolas gallice appellant *la Verole* ſine

---

(a) Voyez La Marre, *Traitè de la Police*, *Lib.* 4. *Titre* 12: Et ſcripta plerorumque Medicorum decimi tertii & decimi quarti ſæculi, ubi *de juridico leproſorum examine*.

„ (b) Divus Ludovicus juſſit, anno 1269. *Rotam de feutro* ſeu panno croceo a Judæis in ſuperiori veſte conſui „ ante pectus & retro, cujus rotæ latitudo eſſet in circumferentia quatuor digitorum, concavitas autem contine„ ret unam palmam.“ Proſtant Edicta ſimilia de re eadem Philippi III. dicti Audacis. anno, . . . Ludovici X. Hutini dicti, anno 1315; Johannis I. annis 1362. & 1365. Vide *les Ordonances de Rois de France per M. Secouſſe* ad illos annos.

Idem quoque Conſtitutum erat in Provincia de Judæis ibi degentibus a Carolo II. Provinciæ Comite, anno 1293. a Conciliis Avenionenſibus, annis 1326 & 1327; a Rege Renato, anno 1454. Vide *Memoires de Littèrature & d'Hiſtoire*, *Tome* 2. *Part.* 2. *pag.* 362.

(c) Pitton, *Hiſtorie d'Aix*, *Liv.* 4. *pag.* 246.

(d) Vulgatum eſt luem veneream illo nomine ab Hiſpanis appellatam fuiſſe.

ſine epitheto, quæ ſane denominatio variolarum in pleriſque Galliarum Provinciis etiamnum uſu valet. Sic Laurentius Joubertus expreſſe teſtatur, *De variola magna*, *Cap.* 1. „ Variolas „ olim a Gallis abſolute dictas fuiſſe *Vairole*, „ nunc autem dici *Petite Vérole*, ex quo tem„ pore ſcilicet major hæc (*lues venerea*) vi„ gere cœpit in Europa. „ Hic, ut obiter moneam, haud inanis ſuſpicio eſt Carolum Thuillier, Doctorem Medicum, ignoratione priſci ſermonis deceptum, perperam omnino ea intellexiſſe, *Obſervations ſur les Maladies Veneriennes*, *ſeconde Edition*, *pag.* 10. quæ leguntur in Actis Senatus Pariſienſis ad annum 1521. de N. Pouillot inter Magiſtros libellorum ſupplicum admiſſo die 25. Junii anni dicti, deinde in eodem Senatu Præſide, ac tandem mortuo *de la Verole*, quaſi ſcilicet ſignificaretur poſtremis hiſce vocibus dictum Pouillot lue venerea extinctum eſſe, cum ſignificetur tantum variolis illum e vivis fuiſſe ſublatum.

2. Conſtat e contrario luem veneream initio non *variolam*, *la vérole* ſimpliciter, ſed *magnam variolam*, *la groſſe verole* vocatam fuiſſe a Gallis, in cujus rei teſtimonium ſufficit adduxiſſe, 1. Senatus Pariſienſis Decretum anno 1496. ſancitum de diſciplina erga eos obſervanda, qui lue venerea infecti forent, quod infra proferetur *ultimo hujuſce Libri Capite*, & ubi morbus ille vocatur *la groſſe verole*: 2. Gaſparem Torrellam, qui in *Dialogo de dolore in pudendagra*, ſcripto in Gallia anno 1499. Petrum Angelum Agathum, qui *in adnotatione ad Cap.* 2. *Libri Gabrielis Falloppii de Morbo Gallico*, & Johannem le Maire, Poetam Gallum, qui in Carmine allegorico, dicto *Compte ſecond de Cupido & d'Atropos*, ſcripto anno 1520. teſtantur diſerte luem veneream a Gallis *groſſam variolam*, *la groſſe verole* nuncupari. 3. Denique Laurentium Joubertum, Medicum Monſpelienſem, Theodoricum de Hery, & Ambroſium Paræum, Chirurgos Pariſienſes, qui in Operibus *de lue venerea* ſcriptis annis 1577. 1572. & 1575. morbum illum nunquam appellant *la verole*, ſed ſemper *la groſſe verole*.

3. Hinc ergo tantum abeſt, ut les venerea variolis antiquior cenſenda ſit, ut contra inde conſequatur vel ipſo Adverſariorum judicio luem veneream, quæ olim *variola magna* ſive *groſſa* dicta fuit, variolis, quæ *variolæ* ſimpliciter appellabantur, recentiorem eſſe, ut a quibus adjecto epitheto diſtingui debuerit, quemadmodum in nobilium familiis ſtirpes, quæ gradu poſteriores ſunt, gentilitiam teſſeram adſcititio quodam ſymbolo coguntur diſtinguere, quod gallice dicitur *porter des armes briſées*, ut a primogenitis dignoſcantur, quorum plena eſt ac pura teſſera, quod gallice dicitur *porter des armes pleines & ſans briſure*.

4. Quod ſi vero jam ab aliquo tempore uſu receptum ſit luem veneream gallice vocari *variolam*, *la verole* ſimpliciter, ſine apposito epitheto, ideo factum eſt, quod cum ii, qui variolis ægrotabant, aut qui de ægroti iſtiuſmodi verba faciebant, diligenter caverent, ut adjecto epitheto morbum illum a lue venerea, turpi ſcilicet & probroſo affectu, diſtingueret, *parvam variolam*, *la petite verole* ſemper dicendo, uſus tandem invaluerit ut variolæ jam non amplius *la verole* ſimpliciter, ſed ſemper *la petite verole* appellarentur, quocirca lues ipſa venerea, omiſſo jam epitheto quaſi plane otioſo, nuncupata fuit ſimpliciter *variola*, *la verole*.

5. Poſſunt allata egregie confirmari exemplo ceterarum Europæ nationum, quibuſcumque lues venerea cum variolis homonyma eſt perinde ac nobis. Sic ab Anglis variolæ *the pocks* ſimpliciter, hoc eſt, *variola*, raro *the ſmall pocks*, hoc eſt, *parva variola*, nominantur: contra vero lues venerea ſemper vocatur *the reat pocks* vel *the french pocks*, *magna variola* vel *variola Gallica*. Similiter a Belgis, Germaniſque variolæ appellantur plerumque ſimpliciter *die pocken*, variolæ, vel *die blattern*, puſtulæ, aut ad ſummum ſed raro *die kinder pocken*, pueriles variolæ: ab iiſdem vero lues venerea nuncupatur ſemper *die frankoſiſque poken*, variolæ Gallice, vel *die groſſen blattern*, magnæ puſtulæ.

III. Denique ſunt nonnulli, inter quos numerandus eſt (*a*) Fabius Pacius, Vicentinus, qui credant luis venereæ antiquitatem inde poſſe aſtrui, quod Græca ſint plerapue nomina, ut gonorrhœa, phimoſis, paraphimoſis, bubo, rhagadia, &c. quibus morbi venerei deſignantur. Sed næ illi in re tum literaria, tum medica plane hoſpites eſſe videtur, qui neſciant gonorrhœam, phimoſim &c. a Græcis quidem Medicis olim obſervatas & deſcriptas fuiſſe, ſed quæ cauſa & origine plane diverſæ, nullomodo venereæ eſſent; inde vero eadem nomina, poſtquam apparuit lues venerea, tranſlata eſſe ad affectiones ſignificandas genere quidem pares, ſed cauſa diſpares, ut quæ a ſeminio venereo, novo & prioribus ſæculis inaudito veneni genere orirentur. Quidni etenim licuiſſet in medicina, quod in alia quavis materia ſemper licuit ſcilicet antiqua nomina & ad res quaſdam deſignandas uſu recepta rebus novis, ſi qua intercederet con-

(*a*) *In Tractatu de Morbo Gallico.*

convenientia, accomodare? Sic *un Regiment*, phalangem; *un mouſquet*, catapultam; *la poudre a Canon*, pulverem pyrium; *la Bouſſole*, Pyxdem nauticam; *l'Imprimerie*; Typographiam &c. Græcis vocibus dicimus quamvis certo certius ſit hæc omnia a Græcis olim ignorata fuiſſe, ut quæ quam maxime.

CAPUT IX.

Fabulæ de origine luis venereæ referuntur & refelluntur.

UT Medicorum omnium, qui decimoquinto deſinente & ineunte decimo ſexto ſæculo vixerunt, conſtans & unanimis fuit ſententia, novam eſſe luem veneream; ſic eorumdem variæ & diſcordes fuere opiniones de ejuſdem origine. Pleraſque, cum fictæ & vanæ eſſent, temporis diuturnitate extabuiſſe videmus: Commenta enim delet dies. E re tamen fore viſum eſt potiſſimas paucis referre ordine chronologico & refellere paucioribus, ut ſaniori, quam mox proponemus ſequente capite, viam pleniorem & faciliorem pateſaciamus.

I. Antiquiores Medici, ut temporum ferebat conditio, ſeu potius ſuperſtitio, Aſtrologorum nugis aniliter creduli diræ luis originem a maligno Aſtrorum influxu, aut a malefica Planetarum coitione deducendam certatim credidere ſed ut error ſibi male conſtat, a variis variorum Planetarum coitionibus varii deduxerunt.

Sic anno 1497. Coradinus Gilinus, in Opuſculo *de Morbo Gallico*, quod jam ſupra laudavimus, aſſerebat ortum morbi adſcribendum eſſe „ *conjunctionis Saturni & Martis, quæ fuit* „ *die* 16. Januarii 1496. circam meridiem, quæ „ ſignificabat corporum humanorum mortalitates; aut conjunctioni Jovis & Martis, quæ „ fuit die 17. Novembris 1494. in ſigno calido & umido, vapores a terra & aqua elevando; quas Mars calidus & ſiccus inflammat „ & ignit, quibus poſtea aer immuratur & corrumpitur, humoreſque corruptos & aduſtos „ generans harum ægritudinum cauſa eſt.

„ Sic anno 1500. Gaſpar Torrella ajebat, *tract. De Pudendagra*, hunc morbum evenire a „ conſtellatione corporum ſuperiorum, eo quod „ effectus univerſalis in cauſas univerſales reſolvi debet; & hoc propter Saturnum exiſtentem „ in Ariete, nam in Ariete & in Piſcibus ſunt „ quædam ſtellæ habentes virtutes generandi „ monſtra.

Sic anno 1502. Wendelinus Hock de Brackenau, qui, ut ſupra vidimus *Capite V.* ſuis venereæ ingreſſum refert ipſe annum 1494. ex præjudicio tamen cum ſeipſo pugnans contendebat *Operis de Morbo Gallico Cap.* 3. " hunc „ morbum verius cepiſſe exordium anno Domini 1483. quia eo anno menſe Octobris fuerunt quatuor Planetæ, videlicet Jupiter, „ Mars, Sol, & Mercurius in Libra, in domo „ ægritudinis; & ſignificant ægritudinem ex „ corruptione ſanguinis & choleræ: Et fuit ibi „ combuſtus Jupiter eodem ſigno: Fuitque ibidem conjunctio Jovis & Martis & Mercurii: „ Et Martis & Veneris Jovis & Mercurii, & „ Jovis & Veneris de menſe Octobris, die prima Novembris. „ *Fuit præterea his eclypſata Luna eo anno, tam in Scorpione in domo ægritudinis, quam in ejus oppoſito. Fuit præterea in eodem Scorpione in ipſa domo ægritudinis combuſtus Saturnus & Mercurius, conjunctus Saturnus & Venus fuitque conjunctus Saturnus & Mars in ultima Novembris, & ſic ſignificaverunt corruptionem ſanguinis & choleræ, & conjunctiones omnium humorum, & abundantiam humoris melancolici tam iu viris, quam in mulieribus.*

Sic demum anno 1532. Laurentius Phriſius, Opuſcul. *De Morbo Gallico, Cap.* 3. putabat *Sciendum eſse ad cauſæ morbi primitivæ evidentiam, quod in anno Chriſti* 1483. *fuerunt nonnullæ Planetarum congreſſiones, die videlicet* 15. *menſis Octobris, hora ſecunda poſt meridiem. Ut autem clarius intelligat*, ajebat ille, *ſcito tempore præfato Jovem, Martem, Solem & Mercurium ſimul coiiſse in Libra, in octava domo, quæ ægritudinis eſt ſignificativa. Fuit quoque humanæ naturæ amicus Jupiter combuſtus..... Præterea advertendum eſt furioſum fuiſse hunc annum, quia prima die Novembris corroboratæ ſunt illæ impreſſiones conjunctionibus Martis & Veneris, Jovis & Veneris in domo ægritadinis præfata. Luna quoque duas paſsa eſt eclypſes, unam videlicet in Tauro, alteram in Scorpione.*

Similia legere eſt apud Petrum Maynardum, Veronenſem, *Tractatu de Morbo Gallico Cap.* 3. anno 1518. Nicolaum Maſſam, Venetum, *Tract. de Morbo Gallico Cap.* 6. anno 1532. Ulricum de Hutten, Equitem Germanum, *lib. de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci, Cap.* 2. anno 1519. Johannem Benedictum, Germanum, *Libel. de Morbo Gallico, Cap.* 2. anno 1540. Hieronymum Fracaſtorium, Veronenſem, *Lib.* 2. *de Morbis contagioſis, Cap.* 2. anno 1546. &c.

Sed ea propoſuiſſe, præſente quali vivimus ætate, abunde refellere eſt. Nunc enim cordatioribus phyſicis certo liquet, 1. Planetas in corpora noſtra nullo influxu agere, quo poſſint naturalem œconomiam ullatenus fovere, aut pervertere: 2. Utcumque agere poſſent, nullo ni-

niſi cœco fundamento niti diſcrimen, quo diverſos Planetas placuit Aſtrologis diſtinguere in benignos & malignos: 3. Demum etiam admiſſa vana ea diſtinctione nec Planetas nec Planetarum concurſus ulla ratione conferre ad morbi generationem, a quo ſibi cavere, quem ſibi accerſere unicuique licet pro lubitu.

Puduit Medicorum nonnullos vanis Aſtrologorum aſſertionibus nimium confidere; unde factum eſſe videtur, ut quidam, neglectis Aſtrologorum judiciis, de quæſtione medica juxta certa artis axiomata convenientius ſenſerint, morbi novi cauſam ad peculiarem aeris intemperiem referendo. Sic, verbi gratia, anno 1497. Nicolaus Leonicenus Vicentinus, in Libello *de Morbo Gallico*, poſtquam expoſuit *hunc morbum aut divina ira, ut Theologi ſentiunt; aut vi Aſtrorum, ut Aſtrologi opinantur; aut ex certa aeris intemperie, quemadmodum Medici arbitrantur, evenire:* ita inde pergebat, *Nos Medicos hac in parte ſequentes, cauſas naturæ proximiores aſſignabimus. Illud ſatis conſtat eo anno, quo Morbus Gallicus cœpit pullulare, magnam aquarum per univerſam Italiam fuiſſe exuberantiam. Teſtis eſt Roma, quæ prima id malum ſenſit in qua Tyberis ita intumuit, ut tota ſit facta navigabilis . . . Non aliter quam in Romano Tybris, in agro etiam Bononienſi Rhenus, in Ferrarienſi & Mantuano Padus, in Venetia Atheſis extra ſolitos limites exundarunt. Tantis denique imbribus annus ille ubique maduit, ut terris exinde humentibus atque ſtagnantibus, minus mirandum ſit æſtivum aerem ad illam veniſſe intemperiem calidam ſcilicet & humidam, quam Medici atque Philoſophi omnium putredinum matrem eſſe confitentur . . . . . Scabies vero Gallica, ſi ſcabies eſt appellanda, per univerſam tunc apparuit Italiam, & adhuc perſtat adeo fœda, ut plerique Medici quadam decepti ſimilitudine Elephantiaſim eſſe putaverint.*

Cum Leoniceno hac in re conſenſerunt Natalis Monteſaurus, Veronenſis, *in Tractatu de Diſpoſitionibus, quas vulgares* Mal Franzoſo *appellant*, edito *anno* 1498. *Capitulo* 4. quamquam ab eodem de ceteris diſſentiat: Antonius Scanarolus, Mutinenſis, in *Diſputatione de Morbo Gallico & opinionis Nicolai Leoniceni confirmatione, contra Natal. Monteſaurum Veronenſem, eamdem opinionem oppugnantem*, quæ typis vulgata fuit anno 1498. Demum Leonardus Schmaus, Salisburgenſis, *Tractatu de Morbo Gallico Cap.* 1. quem ſcribebat anno 1518.

Sed patet hujuſce opinionis vanitas, 1. Ex eo quod ſi lues venerea a pluvio cœli ſtatu ortum duxiſſet, debuiſſet jam ante annum 1494. ſæpius in orbe noſtro apparere, cum procul dubio ſæpius ante recurrerint tempeſtates æque humidæ, calidæque: 2. Ex eo quod debuiſſet jamdudum lues venerea evaneſcere, ſi ab allata cauſa unice dependeret, quæ contraria aeris temperie, calida nempe & ſicca, pridem diſſipata foret, quorum tamen neutrum verum eſt. Sed quid opus pluribus confodere commentum, quod ſponte ruit? Satius eſt annotare hanc, ſicut & præcedentem opinionem, ex mero præjudicio acceptam videri, nempe cum morbi natura nondum ſatis perſpecta & ægrotantibus modum, quo luem contraxerant, caute diſſimulantibus, falſo crederetur Morbum Gallicum epidemicum eſſe peſtis inſtar & peſtilentium affectuum, atque adeo a cauſa univerſali & communi dependere, quæ ſingulos, niſi nativa temperies obſtaret, poſſet inficere; quod ſane tum a Leoniceno, tum a ceteris quos hactenus præſenti capite laudavimus, creditum olim fuiſſe ſcriptis liquet. Neque enim putandum eſſe ſanos alioquin viros potuiſſe unquam, luem veneream cauſæ communi, aeris ſcilicet vitio aut Planetarum aſpectibus tribuere, ſi compertum habuiſſent hanc morbi ſpeciem non ab aere duci, ſed contagione tantum & contagione præſertim venerea propagari.

III. Sed ubi primum melius innotuit morbi natura & contagionis ratio, neceſſe fuit cauſas alias comminiſci, quæ morbo iſtiuſmodi producendo aptiores viderentur. Inde ortæ variæ & multiplices fabulæ, prout quiſque ad comminiſcendum fuit ſolertior & ingenioſior.

Sic 1. Iohannes Menardus, Ferrarienſis, *Epiſtola* 2. *Lib.* 7. quam ad Michaelem Sanctannam Chirurgum ſcribebat circa an. 1525. aſſerit: *Quoſdam eſſe, & hanc eſſe antiquiorem ſententiam & majoribus fultam teſtimoniis, qui cœpiſſe hunc morbum per id tempus dicunt, quo Carolus Francorum Rex expeditionem Italicam parabat: Cœpiſſe autem in Valentia Hiſpaniæ Tarraconenſis inſigni civitate a nobili quodam ſcorto, cujus noctem Elephantioſus quidam ex equeſtri ordine miles quinquaginta aureis emit; & cum ad mulieris concubitum frequens juventus accurreret, intra paucos dies ſupra quadringentos infectos, e quorum numero nonnulli Carolum Italiam petentem ſequuti, præter alia, quæ adhuc vigent importata mala, & hoc addiderunt inter minima non deputandum.* Similem, ſi non eamdem, hiſtoriam narrat Petrus Andreas Mathiolus, Senenſis, in Opuſcolo *de Morbo Gallico*, ſed mutatis tum perſona, tum ſcena, quod dubiam & incertam famam arguit. *Nonnulli*, inquit, *Morbum Gallos, cum per montem Salvium iter facerent, a fœminis leproſis per coitum primitus contraxiſſe . . . . memoriæ prodiderunt.*

Sic 2. Teophraſtus Paracelſus, Eremita Helve-

vetius, *Chirurgiæ magnæ Part.* 1. *Lib.* 1. *Cap.* 7. tradit „ Morbum Gallicum originem duxiſſe „ ex coitu Leproſi Galli cum Scorto impudenti, „ bubonibus venereis laborante, quod deinde „ Scortum contagio omnes infecit; qui poſtea „ in ejus amplexus venerunt; atque ſic ex Le- „ præ & Bubone venereo, *pergit ille*, Gallica „ iſta lues orta per contagium totum perrepta- „ vit orbem, quemadmodum ex equi & aſinæ „ coitu mulorum genus extitit.

Sic 3. Antonius Muſa Braſſavolus, Ferrarienſis, Lib. de *Morbo Gallico*, narrat „ in Gallo- „ rum caſtris ſcortum adfuiſſe nobiliſſimum ac „ pulcherrimum, in uteri ore putrefactum ge- „ rens abſceſſum. Viri, *inquit*, qui cum illa „ coibant, adjuvante etiam humiditate ac pu- „ tredine, dum membra virilia per uteri col- „ lum perfricabant, ob loci etiam putredinem „ in eorum virilibus membris pravam quamdam „ affectionem contrahebant, qua exulceraban- „ tur . . . Hæc lues unum primo infecit homi- „ nem, poſtea duos & tres & centum, quia „ illa erat publica meretrix & pulcherrima & „ ut procax eſt humana natura in coitum, mul- „ tæ mulieres cum his vitiatis viris coeuntes „ lue iſta infectæ ſunt, quam deinde aliis viris „ ſunt impartitæ.

Sic 4. Gabriel Falloppius, Mutinenſis, Tract. de *Morbo Gallico*, *Cap.* 1. contendit „ Hiſpa- „ nos, calidiſſimos atque cautos milites, qui „ gladiis hoſtes, dolis & arte offendunt (nam „ *inquit*, dolus, an virtus quis in hoſte requi- „ rat?) cum ipſi eſſent pauci, Gallorum ve- „ ro numerus propemodum infinitus, nocte e- „ greſſos eſſe relinquentes propria præſidia, & „ puteos venenaſſe: Nec ſatis hoc fuiſſe, Ita- „ los piſtores in exercitu adverſo degentes pre- „ tio corrupiſſe, qui gypſum pani admiſcerent.

Sic demum 5. Andreas Cæſalpinus, Aretinus, Clementis VIII. Summi Pontificis Medicus gloriatur, *Artis Medicæ Lib.* 4. *Cap.* 3. „ aliam „ hiſtoriam ſe habere veriorem, ab iiſmet tra- „ ditam qui interfuerant, ex milite Aretino „ qui in eo bello militabat cum Hiſpanis. Is, „ *inquit*, referebat oppidum in Monte Veſuvio „ quod *Somma* dicitur, ubi copia eſt vini ge- „ neroſi, quod Græcum appellatur, clam noctu „ ab Hiſpanis derelictum obſidentibus Gallis, „ ſed vino infecto ſanguine, quem extraxerant „ ex iis, qui in Hoſpitali Sancti Lazari labora- „ bant: Ingreſſos igitur Gallos atque eo vino „ expletos cœpiſſe laborare comparentibus ſæ- „ viſſimis ſymptomatis elephantiaſim referenti- „ bus.

Sed hæ gerræ germanæ ſunt & profecto gerræ maximæ: Nam 1. Miles ille Elephantiacus Manardi, ſcortum Valentinum, & leproſæ mulieres Matthioli Gallos, quibuſcum miſcebantur, non lue venerea, qua ipſæ immunes erant, ſed lepra qua laborabant, debuerunt inficere. Sicut enim columba columbam, canis canem, ſic morbi contagioſi quilibet, dum in ſanos propagantur, affectus ſui ſimiles & ejuſdem naturæ progenerant. Adde in dubio nullatenus eſſe poſſe, quin jam ante Caroli VIII. tempora, & poſt eadem, quandiu lepra in Europa inolevit, leproſi aut leproſæ cum bene valentibus furtiva aut permiſſa venere uſi fuerint, neque tamen compertum fuit quid monſtri unquam inde prodiiſſe.

2. Propoſitam a Manardo hiſtoriam Paracelſus peſſime contaminavit, & ex falſa abſurdam fecit. Quid etenim a ſenſu magis alienum, quam credere *Morbum Gallicum originem duxiſſe ex coitu Leproſi Galli cum Scorto bubonibus venereis laborante*? cum notum ſit bubones venereos inter pathognomonica morbi gallici ſymptomata atque indicia unum eſſe e certiſſimis; atque adeo luem veneream, ubicumque occurrunt, innuere & patefacere ceu præſentem imo ceu confirmatam; ex quibus ſequitur repugnare venereos bubones potuiſſe unquam in Scorto ullo occurrere ante luem veneream, a qua pendent tanquam a cauſa, perinde ac repugnat filium ante patrem gigni.

3. Neque veroſimilius eſt luem veneream natam eſſe ex illa meretrice Braſſavoli, in cujus utero abſceſſus aut potius ulcus latebat. Facile equidem crediderim puris aut ichoris inde manantis acrimonia ſciſſuras, phlyctænas, ulcerationes leviores & facile curabiles in balano, præputio, totoque pene excitari potuiſſe; at vero luem veneream minime, affectionem ſcilicet ita peculiarem, quæ a ceteris morbis cauſa, ſymptomatis, contagionis modo plane diſpar ſit. Profecto, ut humanum genus in venerem pronum eſt, contigit plures viros cum mulieribus, quarum uterum ulcus depaſcebatur, rem habuiſſe ſine ullo luis venereæ contrahendæ periculo, modo ipſæ eſſent talis labis plane expertes.

Sed incidit in animum ſuſpicio, nec vana forſan, Elephantiacum Manardi, Scortum Paracelſi bubonibus venereis laborans, leproſas fœminas Matthioli, meretricem ex ulcere uteri ægrotantem Braſſavoli, luem veneream, quam jam contraxerant, pudore, malitia, aut ignorantia falſo nomine celaviſſe, ut per morbi initia facillimum erat; quæ ſic ita ſint, haud ſane mirum erit impura huiuſcemodi venere morbum propagatum fuiſſe, ſed mirum erit tantummodo Medicos ſui ævi celeberrimos id nequaquam ſubolfeciſſe.

4. At ſaltem mirari ſatis non poſſumus aut Falloppium, qui aqua puteorum ab Hiſpanis venenata, vel gypſo a piſtoribus Italis pani addito;

dito], aut Cæſalpinum, qui vino, cui ſanguis a leproſis eductus mixtus eſſet, crediderunt luem veneream in Gallorum exercitu excitari potuiſſe. Inde ſane & graves & lethales affectus induci certo certius eſt: Sic C. Proculejus Auguſti Cæſaris familiaris gypſo poto in maximo ſtomachi dolore mortem ſibi olim conſcivit, teſte Plinio, *Hiſt. natural. Lib.* 36. *Cap.* 24. Sic quondam miſere periit fere totus Germanorum exercitus, qui, Duce Conrado III. Imperatore Germanico, Iconium obſidebat anno 1148. cum perfidia Emmanuelis Imperatoris Conſtantinopolitani, farinæ gypſo adulteratæ ſubminiſtrarentur. *Vid.* Funcium *in Chronolog.* Sic anno 1321. regnante in Gallia Philippo V. qui Longus cognominabatur, leproſi Judæorum ſuaſu & Mahumetanorum, ut fama ferebat, Granatenſis, & Tunetani Regum inſtigatione puteos veneno infecere, unde plurimi Chriſtiani miſere interiere. *Vid.* Mezerai *Abr. Chronolog.* ad annum 1321. Sed hæc exempla ipſamet, utcumque ratio conticeſceret, abunde probant talium venenorum hauſtu morbum numquam invehi poſſe ſporadicum, novæ indolis & naturæ, ceteris morbis notis diſſimilem, qui impura & vulgivaga venere propagetur, demum qui eos numquam attingat, qui nulla vel qui pura tantum venere utuntur.

IV. Novam de hujus morbi origine hiſtoriam, & ad ſua uſque tempora plane inauditam Leonardus Fioravanti, famoſus ſuo tempore in Italia Empiricus retulit, in Tractatu Italice ſcripto & anno 1564. edito, cui titulus eſt: *Capricci Medicinali di M. Leonardo Fioravanti*. Hanc, ut omnem mendacii ſuſpicionem amoliretur, ſe accepiſſe ait a quodam Paſchali Gibiloto, ſene Neapolitano, & annos jam nato 98. cujus pater, a quo filius rem tenebat, annonarius præbitor (vulgo *Vivandier*), olim fuerat circa annum 1456. in exercitu Alfonſi V. Regis Aragoniæ, qui de Regno Neapolitano cum Johanne Renati Ducis Andium filio bello contendebat.

Narrat ergo, cum diuturno illo bello obſonia tum Hiſpanis, tum Gallis defeciſſent, utriuſque exercitus præbitores lucri cauſa, ſed ſcelere peſſimo, humanorum cadaverum carnes clam ſucciſas in varia eſcarum genera apparaſſe, quæ militibus eſurientibus care divendebantur: Inde brevi quotcumque tam feralibus eſcis veſci contigit, puſtulis, doloribus, alopecia, uno verbo lue venerea ad unum fere omnes correptos fuiſſe: Gallos quidem morbo afflictos cum ab incepto bello cogerentur deſiſtere & in patriam redire, luem, quam in Regno Neapolitano conceperant, *Neapolitanum* nuncupaſſe: Hiſpanos vero, Italoſque, cum ignorata morbi cauſa perſuaſum haberent morbum novum, quem patiebantur, a Gallis devectum & communicatum fuiſſe, *Gallicum* eumdem appellaviſſe, quale nomen etiamnum retinet non modo in Italia, ſed in tota Africæ ora, totoque Turcico Imperio, præſertim in cunctis Aſiæ portubus, qui mari adſtant Mediterraneo.

Addit ille dein ſe allatam morbi Gallici originem veram eſſe experimentis compertum habuiſſe: ſuem ſcilicet domi aliquandiu nutriviſſe carne porcina ceteris cibariis admiſta, unde brevi ſus puſtulis obſita, lapſiſque ſetis glabra fuerit: Pariter canem duos menſes canina carne aluiſſe, qui ſimili ſucceſſu puſtulis plenus pilos amiſerit: Demum accipitri cicuri eſcam ex carne avium ejuſdem ſpeciei aliquandiu obtuliſſe, unde cito evaſerit puſtulatus & deplumis. Hinc concludit animalia quævis, ſi carne animalium ſui generis nutriantur, Morbo Gallico, vel qui Gallici plane congener ſit, correptum iri.

Sed hæc credulum, aut vanum & mendacem Fioravanti animum, qualis Empiricum decet, manifeſte arguunt. Nam 1. Aſſerit falſo luem Gallicam Italiæ innotuiſſe circa annum 1456. quo quidem tempore Johannes Renati Ducis Andius filius & Alfonſus V. Aragonum Rex, de Regno Neapolitano bello diuturniore certavere; cum, ut ſupra vidimus Medici qui deſinente ſæculo decimo quinto in Italia floruere, luem veneream in Italia ante annum 1494. pleniſſime ignoratam fuiſſe omnes uno ore confiteantur.

2. Temere credit luem veneream morbum ſcilicet chronicum, ſporadicum, qui venere contrahitur, qui lenta tabe corpus vitiat, eſu carnis humanæ & potiſſimum morticinæ inferri; cum e contra acutos, tantum, epidemicos, peſtilentes affectus hinc induci poſſe manifeſtum ſit.

3. Fallaciter concludit animalia quævis, ſi carne animalium ejuſdem ſpeciei nutriantur, doloribus & puſtulis brevi corripi, & pilorum defluxu glabreſcere ex lue venerea; cum mihi certo conſtet in cane, quem ſex menſibus carne canina olim nutrivi, nihil quidquam ſimile unquam obſervatum fuiſſe.

Valeat ergo falſus & fallax fabulator cum ſuo Paſchali Gibilotto, teſte ignoto, teſte unico, teſte tantum aurito, teſte minus idoneo, qui de re jam ante centum annos peracta teſtimonium ferret, teſte qui cum nota rei veritate aperte pugnat, demum teſte decrepito & dubio procul deliro.

Mihi profecto dolet quod Franciſcus Baco de Verulamio, Vir doctiſſimus & in rebus phyſicis pro ſua ætate apprime verſatus, tam inſulſo commento deceptus fuerit. Nihilominus tamen non diſſimulandum cenſeo ſeum ita deceptum

eſſe, ut non modo huic fabellæ fidem ipſe adhibuerit, ſed eidem apud alios fidem facere voluerit; eoque conſilio illam operibus ſuis inſerere non dubitaviſſe, ſed prius quodammodo refectam & interpolatam, ut credibilior eſſet. *Galli*, inquit, *Sylvæ Sylvarum*, *ſive Hiſtoriæ naturalis*, *Centur.* 1. *Artic.* 26. *a quibus morbus Neapolitanus denominationem accepit*, *referunt fuiſſe in Neapolitana obſidione improbos mercatores*, *qui carnem hominum recens occiſorum in Mauritania vaſis conditam*, *loco thinnorum dividerent*; *atque tam fœdo & gravi nutrimento adſcribi hujus morbi originem*. *Neque a vero abludit*, ait ille, *conſtat enim Cannibalos ad Occidentem veſci carne humana*; *eaque India*, *primum detecta cum eſſet*, *plurimum laboravit hoc morbo*. Quæ ſane apertiſſime probant, ut a Cicerone dictum meminimus *lib.* 2. *de Divinatione*, nihil tam abſurde dici poſſe, quod non dictum ſit ab aliquo Philoſophorum.

V. Videntur mox adducta Ciceronis verba veriſſime quadrare in Johannem Baptiſtam Vanhelmontium, qui de origine luis venereæ novam & omnium maxime monſtruoſam fabulam narravit, auctoritate quidem nulla nulloque fundamento nixam, ſed *viſione* tantum *ſomniali*, ut ipſe ait, Fanatici cujuſdam parum ſani, imo ne viſione quidem, ſed conjectura commentitia, quæ ex vana & inani viſione deducitur. Nempe narrat Helmontius *Laico cuidam* quem ille *virum ſanctum dicit*, quem lymphatum verius dixiſſet, animo apud ſe *indagantis cur iſta lues præterito ſæculo & non antea erupiſſet* ..... *& unde*, *ſi non ab Indis in Europam devenerit*, *viſum fuiſſe in viſione intellectuali jumentum*, *quod pene difflueret ulcere fœtido*, *qui morbus equinæ ſpeciei proprius a noſtratibus* (Belgis) den Vvorm, *a Gallis vero* le Farcin *vocatur*. *Unde ille ſuſpicatus eſt*, *quod in obſidione Neapolitana* (*qua primum dira hæc lues emerſit nefando aliquis peccato congreſſum cum ejuſmodi jumento habuiſſet*... *unde ſuum fermentum* (*permittente Deo vindice*) *in humanam familiam naturaliter tranſplantaverit*. Cui conjecturæ Helmontius aniliter credulus totis viribus ipſe ſuffragatur. Sed pudet otio abuti in iis tractandis quæ turpia, aut confutandis quæ abſurda ſunt. Si quis plura cupiat, adeat *Lib. VI. Cap.* de Helmontio, ad *ann.* 1640.

VI. Neque minus lege eadem brevitatis teneor, & eamdem ob cauſam, in exponenda opinione Johannis Linder, Doctoris Medici, cui nuper viſum eſt confidenter aſſeverare, *Exercitat. de Venenis Cap.* 1. *&* 10. luem veneream inter Americanos originem habuiſſe *a Sodomia homines inter & Cercopithecos magnos*, *ſive Veterum Satyros aliquando exercita*: Quo commento, ut nihil vanius & abſurdius, ſic nihil putidius confingi potuit. Sed de his vide *Lib. VI.* ad *annum* 1706. ubi de Johanne Linder.

VII. Non adeo ſpurcas, impuraſve imagines exhibet Martinus Liſterus, Medicus Anglus, ſed nihilo veriorem opinionem videtur proponere, *in Exercitatione de lue venerea*, in qua aſſirmat. " haud ita abſurdum eſſe credere „ luem veneream originem ſuam habuiſſe ex „ eſu *Ivanæ* ſeu *Iguanæ*, Serpentis ſcilicet ex „ quadrupedum genere, quo Indi avide veſce„ bantur. „ Parum equidem miror illum ita ſentire, ut qui erat paradoxi amans; miror magis ab eo, ut dicta probet, unice produci auctoritatem Gonſalvi Fernandez ab Oviedo, qua jugulatur. Quippe non ait Fernandez quod utique Liſteri opinioni faveret, carnem Ivanarum comeſtam noxam ullam ſanis unquam inferre, quibus contra ſaluberrimam eſſe teſtatur ſed ait *Ivanæ eſu male ſopitos dolores venereos recrudeſcere*, quod opinioni Liſteri favet *nullo modo*. Neque enim quæritur quid venereos dolores, quorum ſanatio certa non fuerit, redivivos efficiat; ſed quid luem primum produxerit olim, quid etiamnum ſine contagio poſſit illam producere, quorum utrumque de comeſta carne Ivanæ negamus, quorum neutrum ab ullo unquam, præter Liſterum affirmari meminimus. Verum de his ſatis; Qui plura volet, adeat *Lib. VI.* ad *ann.* 1694. *ubi* de Liſtero.

CAPUT X.

Luem veneream in Inſulis Antillis a Chriſtophoro Columbo detectis, *ac præſertim in Inſula Hiſpaniola quæ nunc* Inſula Sancti Dominici *appellatur endemiam antiquitus fuiſſe*, *inde in Europam tranſmiſſam eſſe*.

CONſtat Hiſtoriæ monumentis novum orbem auſpiciis Iſabellæ Reginæ Caſtiliarum & Legionis, conſilio & ductu Chriſtophori Columbi Genuenſis, detectum fuiſſe ſub finem ſæculi decimi quinti. Hic cum navibus tribus, militibuſque vel nautis numero 120. ſolvit e portu Bæticæ, quem *Palos* nominant, die tertia Auguſti anno 1492. Poſt errores, laboreſque varios appulit die 6. Decembris ejuſdem anni ad Inſulam ab Indigenis * *Quinzqueja* & *Haiti* dictam, quam Co-

* *Quizqueia* Indigenarum ſermone *vaſtam* & *ampliſſimam*, *Haiti* vero *aſperam* & *Montuoſam* ſonabat, quod utrumque de inſula illa verum erat, maxime juxta captum incolarum.

Columbus *Hiſpaniolam*, *Eſpannola*, vocavit, quæ nunc Inſula Sancti Dominici, *San Domingo*, appellatur. Inde conſtructo prius propugnaculo, cui *Nativitatis* nomen dedit, & ubi 38. milites reliquit, diſceſſit die 6. Januarii anni 1493. & tempeſtate actus oſtium Tagi in Luſitania invitus ſubiit die 6. Martii ejuſdem anni. Hinc cum 82. ſive militibus, ſive nautis, & novem Indis, quos ſecum adducebat, incolumis rediit die 13. ejuſdem menſis ad eumdem Bæticæ portum, qui Palos dicitur, & inde terreſtri itinere pervenit, die tertia menſis Aprilis ſequentis, Barcinonem, ubi Rex & Regina Hiſpaniarum tunc aderant, ſusceptæ navigatiotionis rationem redditurus.

Chriſtophorus renovato apparatu navali a Gadibus vela denuo fecit die 25. Septembris ejuſdem anni 1493., cum navibus ſeptemdecim, militibus voloutibusque 1500. multiſque nautis ac operis, & ad Portum Regium in Inſula Hiſpaniola, a propugnaculo, quod Nativitatis dictum fuerat, haud longe diſtantem, reverſus eſt 27 Novembris; unde ineunte anno ſequente 1494. naves quatuor & decem in Hiſpaniam remiſit, quibus ducem præfecit Antonium de Torrez.

Menſe Aprili ejuſdem anni 1494. Bartholomæus Columbus, Chriſtophori frater, Hiſpaniolam adivit cum navibus tribus; & ſub ejuſdem anni finem iiſdem navibus in Hiſpaniam rediere Pater Buyl, Catalanus, Monachus Benedictinus & Petrus Margarit, nobilis Catalanus, qui jam lue venerea graviter ægrotabat.

Anno eodem menſe Auguſto quatuor aliæ naves ab Hiſpania ad Inſulam Hiſpaniolam appulere, duce eodem Antonio de Torrez, quæ proculdubio cito quoque ad Hiſpaniam remiſſæ ſunt, ut de præcedentibus dictum eſt. Imo tunc ut menſe quolibet navis una ab Hiſpaniola in Hiſpaniam, naviſque altera ab Hiſpania in Hiſpaniolam ſolveret reciproci commercii cauſa, conſtitutum eſt.

Demum menſe Octobris anni 1495. Johannes Aguado, Regum Catholicorum Legatus, navibus quatuor in Hiſpaniolam devectus eſt, ut de objectis Chriſtophoro criminibus auctoritate regia inquireret; & inde ſubſequente anno cum navibus duabus Gades repetiit, quo appulit die 11. Junii anni 1496. cum Chriſtophoro, & ducentis militibus, qui lue venerea infirmabantur.

Verſamur ſcrupoloſius in enumeratione itinerum, quæ inter Hiſpaniolam & Hiſpaniam primis annis inſtituta ſunt, ut inde liceat colligere, etſi daremus nulla alia confecta fuiſſe, præter ea quæ ab Hiſtoricis memorantur, frequenti tamen noti commercii reciprocatione Hiſpanorum & Indorum nationes jam mixtas fuiſſe ante annum 1494. aut 1495. adeoque luem veneream potuiſſe facile ab Hiſpaniola in Hiſpaniam jam tum derivari, ut fert communis opinio ſi conſtiterit ſemel eam luis ſpeciem Indigenis Hiſpaniæ antiquitus propriam fuiſſe & endemiam.

Sed controverſiam, ubi ſemel ad eam quæſtionem adducta eſt, ſolutam jure poſſumus dicere, cum luculentiſſima adſint tum Medicorum, tum Hiſtoricorum teſtimonia, qui primo morbi ingreſſui in Europam ſuppares vixere, unde aperte demonſtratur non modo, 1. Luem veneream in Inſula Hiſpaniola ac ceteris vicinis endemiam fuiſſe; 2. Sed etiam in Hiſpaniam navium commercio inde traductam eſſe: 3. Ac demum ex eadem Inſula aut ex vicinis talis morbi genitricibus quæſitum morbo remedium, & Indigenarum exemplo indicatum fuiſſe, cum nulla in Europa ſuppeterent ſatis efficacia.

Primo. Inter Medicos, qui poſſunt in teſtimonium adduci, potiſſimi ſunt.

I. Antonius Muſa Braſſavolus, qui *in reſponſione ad primam quæſtionem Alexandri Fontanæ* de ligno indico ſive Guaiaco verba faciens, ſic loquitur. „ Cum Gallicus affectus, vel ſimilis quidam ſit fere peculiaris incolis, qui Indicas „ nuper repertas Inſulas inhabitant, Luſitani „ viri ingenio perſpicaces, qui frequenter illuc „ appellunt, homines Indicos videntes tali affectu præditos, talibuſque ſymptomatibus, qualibus in Hiſpania ac Luſitania illi afficiuntur, „ qui lue Gallica laborant, quomodo Indi illi „ curarentur ac facile in ſanitatem reſtituerentur animadverterunt, & curandi modum in „ Luſitaniam ac Hiſpanias attulerunt, & una „ ſecum lignum hoc indicum comportarunt. . . „ cujus decoctum, *pergit ille* ego primus Ferrariæ præbui Illuſtri Eneæ Pio in dulci aqua 1526. „ cum omnibus aliis Medicis novum ac inauditum videretur (ut vere erat) medicamentum „ multique idipſum deridebant, quouſque videre Illuſtrem Virum ſanitati reſtitutum eſſe.

II. Rodericus Diaz (vulgo Rui-Diaz) de Isla, Medicus Hiſpalenſis, in *Libro ſingulari* hiſpanice ſcripto *contra las Bubas*, quem Johanni III. Luſitaniæ Regi nuncupavit, & quem ideo ſcriptum fuiſſe neceſſe eſt ante annum 1557. quo Johannes III. mortem obiit, ſequentia habet *Cap.* 1. a Georgio Hieronymo Velſchio ſic latine reddita *in Adnotatione ad Obſervationem* 4. *Marcelli Cumani*. „ In Hiſpaniis morbus ille viſus eſt anno 1593. „ Barcinonæ, quæ primum infecta eſt, & ſic „ deinceps Europa cum reliquo orbe univerſo, cujus partes hodie innotuerunt. Originem traxit in Inſula Hiſpaniola, quod ſatis longa certaque experientia compertum fuit. „ Cum enim a Chriſtophoro Colono (ſive *Columbo*) Thalaſſarcha reperta & detecta eſſet, militibus cum incolis converſantibus, „ quod affectus contagioſus eſſet, facile

com-

,, communicatus eſt, & quam citiſſime in exercitu ,, graſſabatur; cumque dolores ejuſmodi nunquam ab illis conſpecti aut cogniti eſſent, ,, cauſam in maris labores & navigationum moleſtias referebant, aliaſque occaſiones, ut ,, cuique probabile viſum erat. Et cum eodem ,, tempore, quo Colonus Stolarcha appulerat, ,, Reges Catholici Barcinone degerent, quibus ,, itineris rationem reddebat, nuperque adeo ,, reperta denarrabat, mox tota urbs eodem ,, morbo corripi cœpit latiſſime ſe diffundente... ,, Sed quia incognitus hactenus, valdeque formidabilis videbatur, jejunia, religioſæ devotiones aliæ & eleemoſynæ inſtitutæ ſunt, ut ,, Deus illos a morbo tueretur. At ſequente ,, mox anno 1494, cum Rex Galliarum Chriſtianiſſimus Carolus, qui tum rerum potiebatur, ingentem exercitum in Italiam duxiſſet, ,, multi Hiſpanorum, qui hoſtes illorum erant, ,, ibidem hac lue infecti vivebant, adeo ut mox ,, Regiæ copiæ inficerentur; ignaræ tamen quis ,, qualiſve morbus eſſet, aut quo nomine appellandus, credebant ex ipſo aere regionis ſubortum. Vocarunt igitur *Malum Neapolitanum*. Itali autem & Neapolitani, quibus nulla ejus hucuſque notitia, *Gallicum* nominabant. Deinceps vero, prout acciderat, quiſque pro lubitu aliud nomen imponebat inde ,, deſumptum, unde originem ſubnaſci putaret: ,, Caſtellani *Boas*, in Luſitania autem *Malum* ,, *Caſtellanum*, in India Luſitanica *Morbum Luſitanicum*,

III. Johannes Baptiſta Montanus, *in Tractatu de Morbo Gallico*, " A Chriſti, *inquit*, Nativitate 1492, quidam Columbus miles una cum ,, multis Hiſpanis acceſſit in Indias illas novas, ,, quas *Calicut* appellant, qui quidem morbus ,, (*Gallicus*) quia ibi familiariſſimus eſt, quemadmodum ſcabies apud nos, accidit tunc ,, ut multi ex illis Hiſpanis, dum ibi morarentur, infecti ſint tali morbo, qui deinde ad ,, ſuas regiones, & ad nos revertentes multos ,, ex noſtris infecere ... Apud Indias illas novas, *ſubjicit idem*, viget Morbus iſte contagioſus, illis tamen familiariſſimus; & ideo ,, repertum eſt etiam apud ipſos antidotum ejus, quod lignum Guaicanum dicitur. Morbus itaque iſte illis eſt, ſicuti apud nos ſcabies, familiaris, & acquiritur per contagionem, ſicuti & ſcabies.

IV. Gabriel Falloppius, *Tractatu de Morbo Gallico*, *Cap.* 1. ,, Inter Januenſes, *inquit*, nobili ingenio fuit Chriſtophorus Columbus, qui ,, Colonus a Petro Martyre, diligenti rerum Indicarum Scriptore, vocatur .... Huic Ferdinandus & Elizabeth ſubminaſtrarunt liburnicam unam & celoces tres, ... cum quibus ,, Indiam Occidentale ſalutavit..., Inventum ,, eſt certe pretioſiſſimum metallum, inde delata eſt copia, & ingens margaritarum magnitudo; ſed eſt etiam adjuncta ſpina, atque ,, aloe melli admiſta. Detulit enim Columbus ,, triremes Gallica lue refertas; ibi mitis eſt ,, morbus & inſtar ſcabiei, ſed ad noſtrum veniens orbem ita ferus, ita immitis factus, ut ,, caput, oculos, naſum, palatum, cutim, carnem, oſſa, ligamenta, viſcera tandem omnia infeſtet, inficiat, corrumpat.

Si quis plura Medicorum teſtimonia deſideraverit, conſulat Leonardum Schmaum, *Tract. de Morbo Gallico*, *Cap.* 1.; Johannen Manardum, *Epiſt. ad Michaelem Sanctannam*, *Chirurgum*; Alfonſum Ferrum, *in præfatione Librorum quatuor de Morbo Gallico & ligni ſancti natura*, *uſuque multiplici*: Antonium Gallum, *Oper. de ligno ſancto non permiſcendo*, *Cap.* 1,; Antonium Fracancianum, *Lib. de morbo Gallico*; Proſperum Borgarutium, *Method. de morbo Gallico*, *Cap.* 1.; &c. qui omnes teſtantur veneream luem in Inſulis Antillis, quæ Mexicanum Archipelagus occupant, antiquitus propriam & endemiam, ac ſpecificis remediis huic regioni peculiaribus curatam fuiſſe, priuſquam Hiſpanis advenis innoteſceret; imo vero Hiſpanis nec morbum, nec morbi remedium innotuiſſe, niſi ab Inſularum indigenis.

Secundo. Paucos ſeligemus ex Hiſtoricis, ſed omni exceptione majores, & qui de prima luis venereæ origine: tamquam de re ſibi apprime cognita, oculati teſtimonium dicant.

I. Gonſalvum Fernandez ab Oviedo, qui in Hiſpaniola ipſa, quo a Rege Ferdinando miſſus erat anno 1513. ut metallorum fuſioni præeſſet, diu commoratus eſt, & ſcripſit ibidem circa annum 1535. naturalem Hiſtoriam Indiarum. ,, Narrat autem ille, *hujus Hiſtoriæ Lib.* ,, 10. *Cap.* 2. morbum hunc, qui dicitur *de la* ,, *Buas*, (*Hiſpani ſic vocant luem veneream*) ,, eſſe omnibus his regionibus communem, ideoque placuiſſe miſerationi divinæ, quod auxilium item omnibus communicetur, atque pro ,, eo tollendo ubique in promptu ſit. Licet vero, *pergit ille*, lues iſta alibi etiam graſſetur & vigeat, principio tamen Chriſtianis malum hoc cognitum, necnon experimento arboris *Guaiacan* appellatæ curari viſum in hac ,, Inſula Hiſpana dicta.... Apud Indos haud eſt ,, adeo ſævum malum, nec tantum affert ,, diſcrimen, ſicut in Hiſpania & frigidioribus ,, climatibus, ſed parvo negotio hujus arboris ,, ope incolæ curantur. ,, demum interjectis ,, quibuſdam verbis fatetur " In illis regionibus ,, Indicis paucos eſſe ex Chriſtianis, paucos, ,, *inquit*, admodum, qui congreſſum venereum ,, cum mulieribus indigenis experti ſævum hunc ,, morbum effugerint, quoniam profecto eſt hujus

,, jus ſoli proprius affectus, & indicis hiſce hominibus adeo frequens, ſicut alibi ſunt aliæ ,, communes ægritudines. ,, Similia legere eſt Generalis ejuſdem *Hiſtoriæ Lib.* 2. *Cap.* 14. ſicut & *Capite* 76. *Summarii*, quod anno 1525. idem Gonſalvus Toleti jam ante conſcripſerat, dum in Regia negotiorum cauſa verſabatur, ſed de his fuſius capite ſequente.

II. Franciſcum Guicciardinum, Civem Florentinum, qui in Hiſtoria ſui temporis Italice ſcripta, ſumma diligentia narrat quæcumque in Italia ſuo tempore contigere, ab anno 1494. ad annum 1532. Is autem in fine *Lib.* 2. poſtquam dixit luem veneream paſſim *Gallicam* appellari, ſic pergit ex Verſione Cælii Secundi Curionis. ,, Verum æquum eſt hanc ignominiam a Gallico nomine removere: Nam poſt, ,, eam luem ſcabiemque fœdiſſimam ex Hiſpa- ,, nia Neapoli importatam fuiſſe conſtitit. Nec ,, tamem ejus gentis fuit propria, ſed eo quoque ,, ex illis Inſulis allata, quæ Chriſtophori Co- ,, lumbi, Genuenſis, navigatione manifeſtari ,, iiſdem fere annis in noſtro orbe cœperant: ,, quibus tamen in Inſulis hic morbus naturæ ,, benignitate præſentiſſimum habet remedium: ,, quippe tantum cujuſdam nobiliſſimi atque aliis ,, multis dotibus memorabilis ligni, quod ibi naſ- ,, citur, ſucci hauſtu facillime curatur; *Guaia-* ,, *cum* id vocant.

III. Franciſcum Lopez de Gomara, Clericum Hiſpalenſem, & Cappellanum Ferdinandi Corteſii, a quo imperium Mexicanum in Provinciam Hiſpanam redactum eſt. In illius *Hiſtoria Generali Indiarum*, hiſpanico idiomate ſcripta, & Methymæ Campi edita *in fol.* anno 1553, hæc leguntur latine reddita, *Par. prim. Cap.* 29. Editionis indicatæ *fol.* 17. *verſo.* * Indi- ,, genæ hujus inſulæ Hiſpaniolæ lue venerea om- ,, nes infecti ſunt, ideoque Hiſpani, qui cum ,, mulieribus Indicis rem habebant, morbum ,, eumdem brevi contraxerunt, quo non alter ,, magis contagioſus eſt, aut doloribus magis ,, diſcruciat. Quaproter cum ſe torqueri gra- ,, viſſime, nec ulla ratione melius ſe habere ,, intelligerent, in Hiſpaniam redierunt, pluri- ,, mi ut ſuæ valetudini, nonnulli ut negotijs ,, ſuis conſulerent. A reducibus morbus ille la- ,, tens in meritorias mulieres plurimas, & ab ,, illis mulieribus in eorum non paucos tradu- ,, ctus fuit, qui in Italiam profecti ſunt, ut ,, partibus Regis Ferdinandi II. adverſus Gal- ,, los in bello faverent. Sic ergo lues venerea ,, in Italia delata eſt, quæ quoniam Gallos in- ,, vaſit ſub primo in Italiam ingreſſu, ab illis ,, idcirco *Morbus Neapolitanus* nominatus fuit, ,, quod hunc a Neapolitanis ſe contraxiſſe ar- ,, bitrarentur: ab Italis vero, qui hunc a Gal- ,, lis invectum eſſe opinabantur, *Morbus Gallicus* appellatus eſt. Quamquam non defuit, ,, a quo *Scabies Hiſpanica* vocatus fuerit.... ,, Porro ut morbus, ſic & morbi remedium ve- ,, nit ex Indiis, novo & maximo dicendi argu- ,, mento inde primam morbi originem ductam ,, fuiſſe. Id autem remedii genus Lignum eſt, ,, ſeu Arbor *Guaiacam* dicta, cujus generis ,, arboribus alti montes ibi conſiti ſunt.,,

IV. Demum R. P. Johannem Baptiſtam du Tertre ex Ordine Fratrum Prædicatorum, teſtem quidem recentiorem; ſed veritatis amantem & rerum Phyſicarum gnarum, atque in Inſulis Antillis diu commoratum. Hic autem poſtquam aſſeveravit *Hiſtor. General. Inſular. Sancti Chriſtophori, Guardalupæ, Martinicæ & aliarum*, gallice ſcriptæ *Parte* 5. *Cap.* 1 §. 11. " ,, Harum Inſularum indigenis turpem eum mor- ,, bum, quem *Epian* dicunt & qui ipſiſſima lues ,, venerea eſt, quaſi hæreditarium eſſe, & ab ,, iiſdem contrahi non ſolum venere, ſed e- ,, tiam ſponte concipi, peſſimo vivendi more ,, quo utuntur, praviſque cibariis, quibus veſ- ,, cuntur: mox addit, ſe noviſſe certiſſima ſcien- ,, tia milites Hiſpanos, qui cum Chriſtophoro ,, Columbo in Hiſpaniam inde rediere primo i- ,, tinere, ab indigenis morbum hunc contraxiſ- ,, ſe, quem Neapolim traduxerunt, unde, ,, contagium ad Gallos propagatum fuit, & hinc ,, in univerſam Europam diſſeminatum. ,, Quæ dicta idem non ſemel repetit in *Generali Hiſtoria Antillarum*, *Tom.* 2. *Traité*. 7. §. 12.

Eadem vel ſimilia leguntur apud Paulum Jovium, qui ex Medici profeſſione ad Epiſcopatum Nucerinum evectus a Clemente VII. fato functus eſt anno 1552. *Hiſtoriarum Lib.* 4; Apud Johannem Marianam, e Soc. Jeſu, diligentiſſi-

* Los de aqueſta Iſla de Eſpanola ſon todos Buboſos y como los Eſpanoles dormian con las Indias, incheronſe luego de Bubas, enfermedad pegajoſiſſima, y que atormenta con rezios dolores. Sentiendo ſe atormentar y no mejorando, ſe bolvieron muchos dellos a Eſpana per ſanar, y otros à negotios: Los quales pegaron ſu encubierta dolencia à muchas mugeres corteſanas, y ellas à muchos hombres, que paſſaron à Italia, à la guerra de Napoles, en ſavor del Rey Don Fernando, el Segundo, contra Franceſes, y pegaron alla aquel ſu mal, enfin que ſe los pego à los Franceſes. Y como fue à un meſmo tiempo, penſaron ellos que ſe le pego de Italianos, y liamaronle *Mal Neapolitano*; los otros lamaronle *Mal Frances*, creyendo averſelo pegado de Franceſes. Empero tambien uvo quien lo ilamo *Sarna Eſpanola* .... Aſſi como vino el mal de las Indias, vino el remedio, que rambien es otra razon para creer que traxo de alla origen. El qual es el palo, y arbol, dicho *Guaiacan*, de cuyo geero a y grandiſſimos montes. Franceſco Lopez de Gomara, *Hiſtoria general de las Indias*, en Medina del Campo in fol. 1553. *parte primera, Capitul*, 29 *fol.* 17. *verſo*.

gentiſſimum rerum Hiſpanicarum ſcriptorem, *Lib. 26. Cap. 10*; Apud Franciſcum Eudes de Mezeray ; *Abregé Chronologique de l' Hiſtoire de France*, ad annum 1496 &c. Sed ea ſigillatim deſcribere ſupervacaneum eſſe duximus, in re jam ſatis manifeſta, & cui lux nova mox acceſſura ſit ſequente capite.

CAPUT XI.

Luem veneream, quæ ex Hiſpaniola oriunda eſt, ab Hiſpanis ad Neapolitanos, ab utriſque ad Gallos, demum ab his tribus ad ceteros Europæ, imo pleroſque Aſiæ & Africæ populos quaſi ex traduce propagatam fuiſſe. Reperiri tamen ſub Zona Torrida regiones alias, in quibus lues eadem vernacula & endemia fuiſſe videatur.

Exeunte decimo quinto ſæculo Ferdinandus & Iſabella communibus auſpiciis Hiſpanias regebant. Hæc erat ſuo nomine Regina Caſtiliarum & Legionis. Ille vero jure paterno potiebatur Regnis Aragoniæ, Valentiæ, imo etiam Siciliæ, quam jure an injuria, jam non quæro, ſed peſſimis ſaltem artibus Petrus III, Aragonenſium Rex, olim invaſerat, Gallis ad internecionem cæſis teterrimo & perſidioſo facinore, quod in hiſtoria famoſum eſt *Veſperarum Sicularum* nomine.

Jam a morte Ludovici XI. Ferdinandus ille, Caroluſque Octavus Francorum Rex de Comitatuum Ruſcinonenſis & Cæritaniæ dominio inter ſe decertabant; ſed pacem componere Carolo viſum eſt anno 1492, ne quid obſtaret expeditioni quam in Italiam parabat, ut Neapolitanum Regnum, quod hæreditate Caroli Cenomanenſium Ducis ſibi obvenerat, armis vindicaret. Fœdus itaque Narbone ictum eſt menſe Januario anni 1492, ſeu potius 1493, ut hodierna fert computandi ratio, & inter cetera fœderis capita expreſſe ſancitum fuit Ferdinandum in hoſtium numero habiturum quoſcumque Carolus hoſtes ſibi facturus eſſet, qua conditione Carolus Ferdinando de Comitatibus, de quibus erat controverſia, volens & ultro deceſſit.

Sed pacis conditionibus, quamquam ſibi æquiſſimis, Ferdinandus non ſtetit, nec a partibus Regum Neapolitanorum, quibus Carolus bellum inferebat, unquam abſtinuit. Eos quidem Regibus Aragonenſium ſatos, & ipſi conſanguinitate propinquos fuiſſe notum eſt, ſpuria tamen origine; ſed potior ratio Ferdinandum movebat. Metuebat ſcilicet ne Galli, ſi Regno Neapolitano quiete ſemel potirentur, Siciliam non minore fortuna, nec minore jure invaderent, & jure poſtliminii repetere.

Hæc animo volvens Ferdinandus, ut erat callidiſſimus fraudum artifex, nec Neapolitanos Reges conſiliis & copiis clam juvare, nec Gallorum impetum, hoſtes concitando, ſocioſve avocando, ſecreto retundere unquam ceſſavit. Tandem, cum Carolus fortuna artibus majore uſus in Neapolitanum Regnum arma victricia illaturus eſſet, juſſit Ferdinandus abjecta diſſimulatione, ut Antonius de Fonſeca Legatus ſuus injuſtæ, ut ajebat, quam Carolus meditabatur, uſurpationi ſuo nomine intercederet; quod a Legato Velitris haud longe ab urbe Roma, die 29 menſis Januarii anni 1494, ſeu potius 1495, pro hodierna computandi ratione, tam inſolenti arrogantia præſtitum fuit, ut tabulas icti Narbone fœderis, cujus conditiones objiciebantur a Carolo, palam dilacerare non dubitaverit.

Abhinc aperto marte dimicatum eſt inter Gallos, Hiſpanoſque. Ferdinandus duce Gonſalvo Hernandez, Cordubenſi, qui deinde *Magnus Capitaneus* cognominatus fuit, copias in Siciliam jam ante miſerat. Huc Ferdinandus II. ſive junior, Regno Neapolitano exutus, ex Iſchia Inſula, Ænotridum altera, ſe receperat paulo ante Caroli diſceſſum, ut cum Gonſalvo conſilia communicaret. Hinc ambo exeunte Majo anni 1495, paucis diebus a diſceſſu Caroli Rhegium invaſerunt cum ſex millibus militum, unde viciniores civitates & provincias occupavere. Diu ancipiti belli eventu utrimque pugnatum eſt, ſed recepta per traditionem Neapoli; præſidiariis militibus, qui Caſtella Neapoli circumjecta occupabant, fame ad deditionem coactis; mortuo Duce Montiſpenſerii, quo ſtabat præcipua regni tutela; Gallos de deceſſione paciſci neceſſum fuit ſub finem ſequentis anni 1496, ut dictum eſt *Cap. V.*

Merebant in Neapolitano, vel potius Hiſpano exercitu, milites non pauci, aut qui primo itinere cum Criſtophoro Columbo menſe Martio anni 1493, vel ſecundo cum Antonio de Torrez principio anni 1494, vel tertio cum Petro de Margarit exitu ejuſdem anni 1494, ab Indiis reduces, lue venerea quam in Hiſpaniola conceperant adhuc infecti erant, aut ſaltem qui eandem luem, quæ ab aliis in noſtrum orbem traducta fuerat, in Hiſpania jam contraxerant. Igitur minime mirum eſſe debet labe ſimili Neapolitanos plurimos, quibuſcum ſub iiſdem ſignis militabant, brevi contaminatos fuiſſe, meretricum communione, quæ in caſtris aut præſidiis frequentes eſſe ſolent. Hinc idem contagium ab alterutris vel ab utriſque in Gallos derivari cito debuit eadem de cauſa; cum enim toto biennio varia & incerta fuerit belli fortuna, ac civitates eædem ab adverſis partibus ſæpius & vi captæ & vi receptæ ſint, manifeſtum eſt eaſdem meretrices, quæ cum Hiſpanis & Neapolitanis jam conſueverant, cum Gallis quoque conſueviſſe, unde venerei morbi ſemina ultero citro communicata ſunt & diſtracta.

Sed ne quis forſan autumet nos quæcumque dicimus, temere comminiſci, aut conjectura tantum augurari, Auctorem poſſumus laudare vere idoneum, Gonſalvum Fernandez ab Oviedo, qui in aula Regum Hiſpaniarum adfuit Barcinone anno 1493, cum Chriſtophorus Columbus ab Inſula Hiſpaniola, quam detexerat, primum reverſus eſt; qui amicitia vel conſuetudine cum pleriſque Columbi comitibus, ceteriſve qui annis ſequentibus ab Antillis rediere, junctus fuit; qui ab iiſdem ſæpius audivit, ut quæque primis illis navigationibus geſta eſſent; qui meruit in Neapolitana expeditione adverſus Gallos; qui a Ferdinando Hiſpaniolam anno 1513, ut fuſionibus auri argentive e terra effoſſi præeſſet; qui omnia demum quæcumque per id tempus in Hiſpaniis, in Regno Neapolitano, vel Inſula Hiſpaniola contigere, præſens ipſe vidit & obſervavit, vel a teſtibus oculatis accepit.

Is autem in *Summario Naturalis & Generalis Hiſtoriæ Indiarum Occidentalium*, quod ab Hiſpaniola, ubi annos 11. jam commoratus fuerat, in Europam reverſus negotiorum cauſa hiſpanice conſcripſit Toleti anno 1525, ſic Carolum V. Imperatorem & Hiſpaniarum Regem, cujus juſſu ſcribebat, alloquitur *Cap.* 76. " Poteſt, *inquit*, Cæſarea Majeſtas pro „ certo tenere hunc morbum, qui in orbe no„ ſtro novus eſt, in Inſulis Antillis recens de„ tectis antiquitus familiarem fuiſſe, atque „ etiamnum ita communem eſſe, ut ab Hiſpa„ nis ibidem contractus fuerit, quotquot fere „ cum Indicis mulieribus rem habere non pu„ duit: Inde ergo in Hiſpanias primum tradu„ ctum fuiſſe a Chriſtophori comitibus, qui pri„ mo vel altero itinere hinc rediere: Demum „ anno 1495. cum Gonſalvus Fernandus Cor„ dubenſis, magni Capitanei cognomine dein „ notiſſimus, copias in Italiam trajeciſſet auſ„ picio & imperio Regum Catholicorum Fer„ dinandi & Iſabellæ, ut Ferdinando II. Nea„ poleos Regi opem ferret adverſus Carolum „ Gallorum Regem, quem a capitis mole Ca„ pitonem vocabant, ſtipendia in eo bello me„ ruiſſe Hiſpanos non paucos eadem labe jam „ inquinatos, qua Neapolitanos & Gallos ce„ leri contagione infecere ex promiſcua cum „ iiſdem meretricibus venere.

Similia ſed fuſius refert Auctor idem *Lib.* 2. *Cap.* 13. *Hiſtoriæ Naturalis & Generalis earumdem Indiarum*, quæ Summario jam laudato altero tanto major eſt, & decem poſt annis, hoc eſt anno 1535, hiſpanice ſcripta. Ibi teſtes nominatim adducit plurimos, eximios, oculatos, qui primis in Inſulam Hiſpaniolam navigationibus interfuerant, & a quibus ſingula quæ tradit ſe accepiſſe profitetur. Potiſſimum vero nititur auctoritate & teſtimonio Petri Margarit, Catalani, teſtis quidem ea de re maxime idonei, ut qui cum Chriſtophoro Columbo ſecundo itinere in Hiſpaniolam profectus anno 1493, inde redierit anno ſubſequente 1494 venerea lue inquinatus, qua ipſum nondum perfecte relevatum fuiſſe Auctor ſuſpicabatur, dum ſcribebat, quoniam doloribus continuo angebatur. Itaque re probe cognita laudatus Auctor diſertiſſime aſſerit luem veneream ab Hiſpaniola ad Hiſpanias devectam ante annum 1495, & a militibus Hiſpanis, qui ſub Gonſalvo Fernando meruere in Italia, ad Gallos & Neapolitanos venere vulgivaga traductam fuiſſe.

Jam porro, ut e diverticulo in viam redeamus, contaminatis ſemel ea ratione tribus præcipuis Europæ Nationibus, contagium ad ceteras debuit brevi diſſeminari commercio, quo invicem utuntur Europæ populi. Ad quod acceſſit illius temporis fortuna atque conditio, quo Germani & Belgæ cum Italis & Hiſpanis ejuſdem Caroli V. imperio parebant, quo Galli cum Anglis arctiſſimo fœdere jungebantur, demum quo a Ludovico XII. cum Ferdinando Catholico, & a Franciſco I. cum Carolo V. terra marique pugnabatur diuturno bello, quæ ſingula debuere certe morbi propagationem magnopere accelerare.

Sic conſtat luem veneream manaſſe a Caſtellanis in confines Luſitanos, a quibus ideo *Morbus Caſtellanus* (a) vocatur; ab iiſdem anno 1496, cum Johanna Ferdinandi & Iſabellæ filia ad ſponſum Philippum Archiducem deduceretur, in Belgium traductam fuiſſe, ubi *Morbus Hiſpanicus* appellatus, teſte Beverovicio, *Idea Medecin. veterum*, *Parte* 3. *Cap.* 8. Sic conſtat a Gallia in Angliam, ubi *Morbus Gallicus* ſive *Lues Gallica* nominatur, transfretaſſe, & maxime quidem e Burdigalenſi portu, cum olim *Morbus Burdigalenſis* ibidem dictus fuerit.

At vero debuit tamen ea lues, quamtumvis celeri paſſu propagata videatur, ab Hiſpania, Italia & Gallia, ubi prima fuere naſcentis morbi incunabula; ad ceteras Europæ oras progreſſu gradario diffundi, atque adeo in variis regionibus, quo a primario morbi fomite remotiores erant, eo tardius ſævire. Id ſane circa annum 1632. de Saxonia ſuperiore etiam tum teſtabatur Daniel Sennertus, qui *Operum Lib.* 6. *Parte* 4. *Cap.* 1. poſtquam retulit Capivaccium in Italia e ſolius Gallicæ luis curatione ultra decem & octo millia coronatorum lucratum

(a) Rodericus Diaz de Iſla, *Lib. contra las Bubas* hiſpanice ſcripto, Cap. 1.

tum eſſe ...... ingenue fatetur " ſe a 34. annis, quibus VVittebergæ, nec benedictione „ divina ſine lucro, Medicina faciebat, non tot „ coronatos, quot Capivaccius eorum millia, lucratum eſſe ex hujus morbi curatione, ob eorum „ qui hoc morbo laborent hoc loco penuriam. "

Ceterum quo tempore morboſum luis veneræ ſeminium ab Hiſpania Italiam & Galliam, & hinc cetera Europæ Regna contagione pervadebat eodem quoque ad Europa in Aſiæ & Africæ oras, quæ Mari Mediterraneo adjacent, contagione ſimili prorepiſſe certus eſt, quod gemina via factum credimus.

Primo. Exilio quidem Mahumetanorum & Judæorum, qui temporibus illis Hiſpania cedere juſſi ſunt a Ferdinando & Iſabella poſt occupatum Regnum Granatenſe, & qui in Africam quo profugerunt, luem veneream ſecum detulere, quam in Hiſpania ante contraxerant. Qua de re luculentum teſtem habemus Johannem Leonis, Mahumetanum & Granatæ natum, qui & ipſe cum ceteris exul Feſſum in Mauritania petiit, ubi litteris Arabicis operam dedit, ſed qui dein a piratis captus & Leoni X, Pontifici maximo, dono datus Chriſtianam Religionem amplexus eſt. Is autem in Deſcriptione Africæ, quam Romæ arabice ſcripſit, & quam Johannes Florianus latine vertit, ſic ait „ Lib. 1. Hujus mali ne nomen quidem ipſis „ Africanis, notum erat ante ea tempora, quam „ Hiſpaniarum Rex Ferdinandus Judæos omnes „) *& Mahumetanos*) ex Hiſpania profligaſſet, „ qui ubi in patriam jam rediiſſent, cœperunt „ miſeri quidam ac ſceleratiſſimi Æthiopes, „ cum illorum mulieribus habere commercium, „ ac ſi tandem velut per manus peſtis hæc per „ totam ſe ſparſit regionem, ita ut vix ſit familia quæ ab hoc malo remanſit libera. Id „ autem ſibi firmiſſimo atque indubitate perſuaſerunt ex Hiſpania ad illos tranſmigraſſe: „ quambrobem & illi morbo ab Hiſpania *Malum* „ *Hiſpanicum* (ne nomine deſtitueretur) indiderunt. Tuneti vero, quemadmodum & per „ totam Italiam *Morbus Gellicus* dicitur; Idem „ nomen in Ægypto atque Syria adſcribitur; unde male imprecantis proverbium, te morbus „ male perdat Gallicus. „

Secundo. Commercio vero maritimo: Mercatores enim, nautæque, qui, ab Italiæ, Galliæ, aut Hiſpaniæ portubus ad Aſiæ aut Africæ portus, quos *Gradus* vocant, merces quotidie ultro citroque convehebant, mercem peſſimam que luem veneream ſcilicet, una ſimul convexere, quæ dein ab oris mari Mediteraneo proximioribus ad interiores tractus ſenſim fuit. Hujus ſane originis fidem manifeſtam facit ipſa nomenclatura morbi, qui teſtibus Johanne Leonis, *loco jam laudato*, & Leonardo Fioravanti, *Capricci Medicinali*, *Lib.* 1. *Cap.* 26. in Aſiæ & Africæ portubus, ſicut in Italia & Hiſpania, (*a*) Gallicus appellatur, Aſiæ ſcilicet & Africæ nationibus novum nomen cum novo morbo ab Europæis ſimul mutuantibus.

Sed neque hic ſubſtitit contages ab Europæis diffuſa, aſt latius opinione diſſeminata irrepſit in remotiſſimas Aſiæ plagas, iteratiſque navigationibus ad Indias Orientales ſenſim penetravit Sane conſtat a Turcis ad finitimos Perſas contagione dimanaſſe, apud quos morbus *Turcicus* dicitur. Vid. *Johann. Gothofredum Hahn*, *De Antiq. variolarum, in Præfactione*. Neque repugnat Garcias ab Horto, quamquam velit, *Colloquios dos ſimples, é drogas, he couſas, Medicinais de India, Lib.* 1. *Cap.* 38. luem veneream a Perſis vocari *Bedefrangi*, hoc eſt *Malum Francorum*, cum inde etiam conſequens ſit id morbi genus ab Europæis in Perſas propagatum fuiſſe, parvi vero referat utrum per primarias manus, an per vicarias ad illos uſque contagium ſerpendo traductum fuerit.

Conſtat ſimiliter a Luſitanis, quorum res in Orientalibus tractibus diu floruere, regiones & urbes ſingulas Indiarum, quas commercii cauſa frequentabant, morbis venereis dudum infectas fuiſſe. Sic 1. Ab illis luem veneream in Calicutanum regnum, quod in India eſt Cis-Gangitana in ora Malabriæ, delatam fuiſſe colligitur ex narratione (*b*) Ludovici de Barthema, ſeu ut quibuſdam placet, (*c*) Vartomanni, Bononienſis, qui per Syriam Ægyptum, Æthiopiam, Arabiam, Perſiam & Indiam peregrinatus eſt, ab anno 1502. ad annum uſque 1508, atque adeo.

Qui . . . multorum providus urbes
Et mores hominum inſpexit. Horat *Ep.* 2. *Lib.* 2.

Refert autem ille, (*d*) *Libro terzo dell' India, Capitolo* 36. *dell' Itinerario ſuo*, quod proſtat in Tom. 1. *delle Navigazioni e Viaggi di Giovan Battiſta Ramuſio*, ſe in regno Calicutano millia ægrorum multa vidiſſe infectorum morbo Gallico, qui (*e*) *Pua* illic appellatur: ad-

(*a*) Forſan in oris Mediterraneis lues venerea appellatur, non *morbus Gallicus* ſed *morbus Francorum*, hoc eſt, Chriſtianorum, quos omnes Mahumetani *Francos* dicunt nullo diſcrimine. (*b*) Appellatur *Ludovicus de Bononia* a Joſia Simlero, *in Epitome Geſueri*. (*c*) Auberto Miræo in *Auctario*, *Cap.* 531. (*d*) Sappiate che di queſta „ infermità (*di mal Franzoſo*) io ne ho viſto ammalati di là da Calicut più di tre mila migliaja, & chiamaſi „ *Pua*, e dicono che ſono circa XVII. anni ch'ella cominciò, ed è aſſai piu cattiva in quelli paeſi che nelli noſtri. *Ludovico de Barthema*, loco laudato. (*e*) Ait pariter Julius Cæſar Scaliger in Cardanum *Exercitat.* 181, *Artic.* 19 Morbum Gallicum *apud Malabaros Puam nominari*; quæ ſine dubio ex Ludovico de Barthema tranſcripſit, ſed ſuppreſſo Auctoris nomine, ut illi in more poſitum erat, quamvis exemplo peſſimo.

dditque morbum hunc Calicutanis graviorem eſſe quam hic Europæis, & apud Calicutanus novum eſſe, neque prius graſſatum, quam circiter annis ante XVII, quibus aperte indicatur annus 1493 vel 1494. quo nempe tempore potuit morbus ille ab Hiſpanis in Europam jam devectus, a Luſitanis in illas indiæ oras facile convehi Opinor enim, & jure quidem, ut videtur, calculum retro ducendum eſſe ab annos 1510. quo primum excuſus eſt Venetiis in 4. Giber ille Ludovici de Barthema; Parum enim moror editionem illam quæ ab Antonio de Leon Pinelo, in *Epitemo de la Bibliotheca Oriental y Occidental*; *Nautica y Geographica*, Venetiis prodiſſe dicitur anno 1508. quippe quam numquam extitiſſe puto, cum aperte liqueat ex ipſo Ludovici & Barthema Itinerario, *Lib.* 3. *Cap.* 39. *&* 40, ac potiſſimum ex *Lib.* 7. *dell' Ethiopa*, Scriptorem illum ex Æthiopia nondum exceſſiſſe anno 1507. & Venetias nondum veniſſe anno 1508.

Sic 2. Ab iiſdem Luſitanis prima mali ſeminia, non modo in oras Indarum & Imperii Sinici, atque adeo in urbes Goam & Macanum, ubi etiamnum rerum potiuntur, ſed in ipſum etiam Imperium Japonicum, unde jam pridem exulant, importata fuiſſe certum eſt, Teſtatur enim Engelbertus Kæmpferus in *Hiſtoria naturali civili & eccleſiaſtica Imperii Jeponici*, *Lib.* 1. *Cap.* 4. luem veneream, quam in Japonia haud infrequentem eſſe paſſim dicit, a Japonenſibus *Nambakaſſam* appellari, hoc eſt *morbum Luſitanorum*, manifeſto ſane indicio morbum a Luſitanis cum Japonenſibus tranſitione communicatus fuiſſe.

Nihilominus tamen; quantacumque celeritate lues venerea Europæorum commercio quoquoverſus ſpargi viſa ſit, multa ſunt quæ perſuadeant, præter Hiſpaniolam Inſulam, ubi morbum venereum endemium fuiſſe diximus, & unde vidimus primum in Europam prodiiſſe, reperiri loca alia non pauca, quæ infeſtentur morbo eodem, ipſis quidem proprio & inquilino; nec aliunde accepto, quæque adeo ipſa ſint veluti totidem aliis luis ejuſdem venereæ foci.

I. Sic narrant teſtes occulati, Franciſcus Lopez de Gomara, (*a*) *Hiſtoria general de las Indias*, *Parte primera*, *Capitul.* 110. *fol* 62. *verſo*. Hyeronymus Benzonus, Mediolanenſis, *della Hiſtoria del Mondo nuovo*, *Lib.* 3. in fine; & Petrus de Cieça de Leon, *Chronica del Peru*, *Part. premiera*, *Capitul.* 46. morbum olim fuiſſe Regno Peruviano peculiarem, tuberculis verrucoſis, porris exulceratis & carcinomatodibus, puſtulis ſordidis & liveſcentibus inſignem, non modo faciem ſed totum corpus plerumque obſidentibus; quem Hiſpani, qui duce Franciſco Pizarro Peruviam armis occupaverunt, contraxere ex conturbenio cum mulieribus indigenis; qui decocto ſarſæ-parillæ ibidem creſentis ſanabilis erat; demum qui cum lue venerea Inſulæ Hiſpaniolæ idem plane fuiſſe videtur.

II. Sic conſtat teſtimonio ſæpius laudati Gonſalvi Fernandez ab Oviedo, *Lib.* 10. *Hiſtoria Naturalis Indiarum*, *Cap.* 2. luem veneream vulgarem fuiſſe in reliqua America continente fere tota, ut in nova Hiſpania, & preſertim in illis novæ Hiſpaniæ Provinciis, quæ Nicaragua & Nagrando appellantur.

III. Sic refert Jacobus le Moine, cui cognomen de Morgues, in proludio *brevis Narationis eorum*, *quæ in Florida America Provincia Gallis acciderunt ſecunda in illa navigationis duce Renato de Laudenniere*, *anno* 1564, hujuſce regionis indigenas lue venerea antiquitus laboraviſſe, quod confirmari novimus a Juliano Palmario in *Tractatu* de lue venerea, an. 1578 edito, *Lib.* 1. *Cap.* 2. ubi memorat *Normannos, qui eam Americæ partem, quam Floridam nuncupant, nuper luſtraverunt, luem veneream illic endemiam eſſe teſtari, quemadmodum exanthemata & ecthymata hic nobis; tantamque illic eſſe ad hunc morbum proclivitatem affirmare, ut ſi quis cum muliere, cui menſes profluant, jungatur, ſtatim vel venereum bubonem vel veram luem contrahat*.

IV. Sic aſſerit Thevetus, *Coſmopraph. Univerſal. Lib.* 3. *Cap.* 2. quod etiam in Hiſtoria Plantarum Lugdunenſi legitur, *Lib.* 18. *Cap.* 132. "in interiore Africa ad utramque oram „ fluvii Senega, in Regno Meli, quod meri„ diem, & in Regno Tombouctou, quod ſep„ tentrionem ſpectat, morbum reperiri ende„ mium, cum lue venerea ſimilimum, vel po„ tius plane eumdem, qui Æthiopice *Borozail* „ vel *Zail* dicitur, qui genitales partes viro„ rum fæminarumque occupat, qui oritur ex „ nimia venere, cui medentur indigenæ Me„ dici decocto herbæ cujuſdam *Aachanacæ di*„ *ctæ*, aut fructus ejuſdem hærbæ, quam *A*„ *lafrard* vocant, eadem methodo, qua nos in Eu-

(*a*) *En ipſiſſima verba Franciſci Lopez de Gomara, loco laudato.* " Andando aſſi llegaron a Coaque, lugar ben „ proveydo y rico, donde ſe refreſcaron aſſay cumplidamente ... Penas avian ſatisfecho al canſancio y hambre, „ quando les ſobrevino un nuevo y feo mal, que llamavan *Verruoas*. Aun que ſegun anormentavan y dolian, „ ERAN BUVAS. Salian aquellas Verrugas o pupas a las Cejas, narizes, orejas y otras par tes de la Cara y „ tuerpo, tam grandes como nuezes, y muy ſangrientas. Comò era nueva enfermedad, no ſabian que hazerſe, „ y renegavan de la tierra y de quien a ella los traxo, viendo ſe tam ſeos, " Similia legere eſt apud Hieronymum Benzonum & Petrum de Cieça de Leon, *locio laudatis*,

Europa decocto ligni Guaiacini, „ Huic relationi aperte ſuffragatur Sydenhamius in Epiſtola ſecunda reſponſoria, *ubi teſtatur* ſe ab Anglorum plurimis, iiſque fide dignis, qui Inſulas *Caribes* dictas incolunt, didiciſſe mancipia recens e Guinea allata, etiam antequam in terram deſcenderint, tum aliam ibidem degentia, hoc morbo tentari, nulla copula impura prægreſſa, ita ut non raro univerſam aliquam eorum familiam, viros ſcilicet, mulieres, liberoſque male multas. Neque iſta lues, *pergit ille*, quæ afflictiſſimos hoſce ſæpe ſæpius invadit, vel hilum a venerea nobis dicta, quantum ego quidem intelligo, quoad ſymptomata ſcilicet, ulcera, &c. habita nempe diverſorum climatum ratione, videtur diſcrepare, licet nomine prorſus abludat, cum *The Yavvs* ab illis dicatur. At nec medendi methodus, qua utuntur illi, a noſtra abhorret; utrobique enim ſalivatio ex hydrargyro utramque fecit paginam.

V. Sic teſtatur Thuanus, *Hiſtoriarum ſui temporis Lib. 71. in Java majora homines lue venerea valde infeſtari, quam ea ratione curant: a decimæ horæ diei uſque ad ſecundam pomeridianam ardentiſſimo ſoli ſe ægri exponunt, & ita peccantem & malignum habitum deſiccando exhauriunt.* Cum Thuano conſentit Andreas Cleyerus, Batavo Orientalis Negotiatorum Societatis Proto-Medicus, qui in Epiſtola ex Arce Bataviæ in Inſula Java ſcripta anno 1681. ad Chriſtianum Mentzelium & Ephemeridibus Germanicis inſerta, *Decur. 2. Anno 2.* (*a*) affirmat *luem veneream in Inſula Java inquilinam eſſe, adeo ut febre quotidiana ſic vulgatur.*

Mirari ſubit profecto, ut hæc in tranſcurſu moneam, a Cleyero, cui hæc nota eſſent, pro novo, & ante annos 20. circiter, hoc eſt, ante annum 1660, plane inſolente, haberi potuiſſe *horrendum* illum affectum Inſulæ Javæ, in quo narrat „ digitos manuum, pedumque conſumi; „ duris atque horrendis tumoribus, qui poſtea „ exulcerati in putrida atque cacœthica ulcera „ cum carie oſſium degenerant, faciem defœdari; nullis medicamentis vicinas partes ab „ hæc infectione reddi poſſe immunes, niſi membrum infectum exſtirpetur; Pus tam acre & „ corroſivum eſſe; ut quando tubercula ſponte „ non aperiuntur, poſtea fuerit animadverſum „ illud in oſſa ſubjecta ſæviſſe; in initio morbi, „ aurium extremitates ſupra modum intumeſcere, calcaneoſque omni ſenſu deſtitui, adeo „ ut ſine dolore acus integra poſſit adigi; illoſque „ partes ut plurimum exulcerari; ut initio lividas apparere maculas, omnis ſenſus expertes; „ capillitium, barbam & ſupercilia decidere, quamquam id perpetuo non contingat.

Quin vidit ille hæc tam dira ſymptomata a lue venerea dependere, ad luem veneream debere referri, luis venereæ propria eſſe; qua ſcilicet compertum eſt tubercula in toto corporis habitu creari; ulcera mala, dyſepulota, Chironia, cacoethea gigni; oſſa tuberculis vel ulceribus ſubjecta carie tentari, cutem totam maculis atro-flavis, atro-purpureis, pullis, liveſcentibus infuſcati & diſtingui; capillos, barbam, ſupercilia defluere, demum aures, faciem, labra ſparſis tuderibus deturpari. De prioribus nulli dubium eſt: neque adeo opus eſſe puto ea multis confirmare. Poſtremum vero ſymptoma ſi cui minus certæ fidei videatur, velim ille legat quæ ab Andrea Cæſalpino (*b*) dicta ſunt de *Tuberoſitatibus faciem deturpantibus* in lue venerea, aut ab Aurelio Severino (*c*) de quodam ex lue venerea ægrotante, qui *deglabratis ſuperciliis*, tuberculis per faciem conſitis, *depreſſo & rutilante naſi globo, turgentibus labris, mento lichene ſcabro &c. ſatyricam formam aut hircinam ſpeciem induiſſe videbatur*; Ac demum conferat Iconem Syphilitici facie deformis ob enata tubercula, quam Severinus expreſſit in Libro ſuo, *loc. laud.* cum iconibus illis duorum Javanenſium ex novo, ut Cleyerus putabat, morbo ægrotantium, quas ipſe ſuæ adjunxit Epiſtolæ.

VI. Sic conſtat teſtimonio Jacobi Bontii, in Indiis olim inter Batavos Medici, in Tractatu qui inſcribitur, *Methodus medendi, qua Indiis Orientalibus oportet uti in cura morborum illic vulgo ac populariter graſſantium*, Cap. 19. „ Endemium ſeu popularem quemdam morbum „ in Amboyna & Moluccis inſulis oriri, quem „ Batavi *d' Amboynſe pocken* vocant: Symptomatis ſuis admodum ſimilem morbo venereo: in hoc tamen diverſum, quod hic ſine „ congreſſu venereo quoque naſci ſoleat: in „ hoc morbo erumpere in facie, brachiis ac „ cruribus rophos ſeu tumores, duros primum „ ac ſkirrhoſos, ac tam crebros per univerſum „ corpus, quam clavi ac verrucæ oriuntur in „ manibus ac pedibus in patria (*in Batavia*); „ ſi vero eos exulcerari contingat, materiam „ lentam ac gummoſa a ſe reddere, attamen „ tam acrem ac mordacem, ut profunda ac cava ulcera inde oriantur, cum labiis calleſis „ ac inverſis: Fœdum ac deforme malum eſſe, „ & tum lue venerea conveniens, niſi quod „ hic tanti dolores non adſint, nec caries in „ oſſibus tam facile oriantur, niſi per curantis „ incuriam .... Porro morbum iiſdem fere re- „ me-

(*a*) Pag. 7. (*b*) Artis Med. c. *Lib.* 4. *Cap.* 2.
(*c*) De recond. Abſceſſuum natura, *Lib.* 4. *Cap.* 23. §. 8.

„ mediis cedere, quibus lues venerea .... Decoctis e Chinæ radice, ſarſaparilla, Guaiaco, & corticibus ejuſdem .... Et ſi his non „ cedit, ad chymica & mineralia deveniendum eſſe, ut ſunt mercurius vitæ ſeu butyrum antimonii, turbith minerale, tum mercurius præcipitatus albus. Unguenta quoque „ mercurialia ſecundum artem parata hic externe adhibenda eſſe.

VII. Sic demum refertur a Garcia ab Horto, *Colloquios dos ſimplos, e drogas, he couſas medicinais de India, Lib.* 1. *Cap.* 38, & a Theveto jam laudato, *Coſmograph. Lib.* 11. *Cap.* 25. „ luem veneream in Sinarum „ Imperio communem eſſe & curari ſolitam decocto radicis Chinæ. Quod totidem fere verbis legere eſt apud Carolum Muſitanum, *Tractat. de Morbo Venereo, Lib.* 3. *Cap.* 1. ubi affirmatur radicem Chinæ, quæ in Europa morbis venereis efficaciter conducit, & quæ a *Sina ſeu China*, unde primum devecta eſt nomen traxit, ſpecificum eſſe luis venereæ remedium apud Sinas. Poſſum ipſe eadem certiſſimo confirmare teſtimonio: Nuper enim accepi a Presbytero e Societate Jeſu, recens e Sinarum Imperio reduce, ubi jam a triginta annis Chriſti fidem annuntiaverat, luem veneream Pequini inter Sinas non modo notam, ſed etiam haud raram eſſe. Fruſtra ab eodem quæſivi quid ne ea lue Sinenſes Medici cenſerent? An morbum novum, vel antiquum, an indigenam vel alienigenam crederent? Num illum ſola contagione propagari cenſerent, an contra ſponte quandoque generari ſine prævio contagio, ut pleriſque ceteris morbis commune eſt? Ille hæc omnia ſe planiſſime ignorare profeſſus eſt: Neque ſane mirum, cum ab inſtituto tam aliena eſſent.

Hæc omnia felicior nepotum ætas olim forſan reteget, quæ nos neſcire nunc dolemus; *Multa enim*, ut ait Seneca, *Queſtion. Natural. Lib.* 6. *Cap.* 31. *ſæculis tunc futuris, cum memoria noſtri exoleverit, reſervantur*. Interim tamen, ſicuti neque cenſere licet ab Hiſpanis vel ab ullis Europæorum ad Mediterranea Americæ & Africæ loca modo recenſita delatam, aut cum Javanis communicatam fuiſſe luem veream, quæ in illis regionibus, ubi primum occupatæ ſunt, inquilina antiquitus obſervata fuit; ſic nec facile quoque credi poteſt effectum eumdem ad Sinas traductum eſſe vel a Luſitanis, qui Macaum ad Sinæ littora tenent, vel a Japoniis, quos a Luſitanis morbo contaminatos fuiſſe vidimus, cum nullum vel ſaltem rariſſimum commercium ſemper interfuerit Europæis Japoniſque cum Provinciis Imperii Sinici interioribus, potiſſimum vero cum Pequino, quod Imperii caput eſt, & quod a Macao, quam Luſitani occupant, & a Canuono, quo naves ceterorum Europæorum appellunt, multo diſtat itinere.

Itaque putarem potius, ut nunc ad propoſitum revertar, ex collatis penſatiſque teſtimoniis colligendum eſſe præter Inſulam Haiti ſive Hiſpaniolam, ubi fuit notiſſimus & Europæ maxime exitialis luis venereæ focus, morbum eumdem loca alia pleraque, imo forſan omnia, quæ in America, & Aſia Zonæ Torridæ ſubjacent, tanquam peculiares totidem focos, infeſta antiquitus habuiſſe ex cauſa communi, de qua inferius, unde in viciniores regiones graſſari quidem mutuo commercio, ſi quod fortaſſe interceſſit, ſed Europæ noſtræ nunquam innotuiſſe potuerit, quandiu *media terrarum pars, quæ ſolis orbita eſt*, ut cum Plinio loquar, *Hiſtor. Natural. Lib.* 2. *Cap.* 68. & ubi latebant morbi incunabula, *exuſta flammis & cremata cominus vapore torreri credita eſt*, atque *adeo inacceſſa fuit*.

CAPUT XII.

Conjectura de cauſis cur in Hiſpaniola, ceteriſque Inſulis Antillis, lues venereæ olim familiaris & endemie fuerit.

Difficilis & perobſcura queſtio jam incidit, nempe unde prima fuerit origo luis venereæ in Inſulis, ac Antillis præſertim in Inſula Haiti, ſive Hiſpaniola, quæ nunc Sancti Dominici dicitur. Utcumqne enim certum ſit morbum ab ægroto in ſanum contagione ſerpere, atque ea ratione in plures diſſeminari, attamen niſi ſucceſſivus ille contagionis progreſſus in infinitum retrogradi crederetur, quod ineptum & abſurdum foret, ad aliquos tandem deveniendum eſt, qui ſine ullo prævio contagio aut labe ulla extrinſecus communicata, morbum primitus conceperint peculiari humorum dyſcraſia & depravatione, undecumque ea advenerit.

Crediderit quidem Sydenhamius, *Epiſtola ſecunda Reſponſoria*, luem veneream in ipſis quoque Inſulis Antillis hoſpitem eſſe & alienigenam, & iluc advectam fuiſſe a Nigritis, qui ex Guinea aut aliis quibuſdam Mediterraneis Africæ provinciis Guineæ conterminis ad novas Americæ Colonias ab Hiſpanis primum deducti fuerunt, & apud quos morbus ille endemius erat.

Sed 1. Sydenhamius, licet vera eſſent, quæcunque dicit, inde quæſtionem ſolveret minime, ſed ad ſummum verſuram faceret. Supereſſet enim explicandum cur Nigritæ ipſi luem veneream primum conceperint, quam deinde in Hiſpaniolam deportavere: Neque

que ille nodus de Nigritis facilius expediri poſſet, quam de Americanis.

2. Ex Sydenhamii opinio cum veritate Hiſtorica aperte pugnat, ſi quidem conſtat Nigritas ad Hiſpaniolam nullos devectos fuiſſe ante annum 1503. At vero compertum eſt jam anno 1493. morbum ab Hiſpanis in Hiſpaniola contractum, in Hiſpaniam vel eodem vel ſequente anno traductum, atque inde anno 1494. vel 1495. in Italiam transmiſſum eſſe, ubi Neapolitanos & Gallos infecit, a quibus in totam Europam brevi dimanavit.

Itaque poſthabita Sydenhamii conjectura preſtat credere Gonſalvo Fernandez ab Oviedo hac de re teſti maxime idoneo, ut qui plures annos in Hiſpaniola commoratus fuerit, qui cum indigenis domeſticam habuerit conſuetudinem, qui adeo ipſorum morbos vel ab illis diſcere, vel ipſe præſens obſervare potuerit. Is autem conſtanter aſſerit variis in locis *Hiſtoriæ Naturalis & Generalis Indiarum Occidentalium*, quæ ſupra laudavimus, *Cap. X. & XI.* luem veneream in Inſula Haiti ſive Hiſpaniola, ad quam primum appulit Chriſtophorus Columbus, indigenis antiquitus familiarem, ſine prævio ullo contagio, ſponte generari, uno verbo vere endemiam eſſe, quod confirmatur unanimi teſtimonio Medicorum & Hiſtoricorum, qui circa eodem tempore floruere, aut qui de re eadem recentius ſcripſerunt.

Novimus ſane exempla non pauca morborum iſtiuſmodi, qui uni cuidam peculiari regioni addicti ſint & cujus fines raro transgrediantur. Sic in Europa Plica Polonis, Scorbutum accolis maris Balthici, Bronchocele ſub alpinis gentibus propria ſunt. Sic in Aſia Vena Medinenſis ſive Dracunculus Arabibus, Andron, hoc eſt oſcheo hydrocele, & Pircal, ſeu Perical, hoc eſt ulceroſus tibiarum tumor inter Malabaros endemia ſunt. Sic in Africa Elephantiaſis *Ægypti* ſemper *peculiare malum* fuit, teſte Plinio, *Hiſtoriæ Natural. Lib. 26. Cap. 1.*

Eſt Elephas morbus qui propter ſtumina Nili
Gignitur Ægipto in media, neque præterea
uſquam. Lucret. Lib. 6.

Itaque, ſi quæ hactenus dicta ſunt, vera ſint, ut ſane vera eſſe lubens credo, debet lues quoque venerea in eodem cenſu numerari reſpectu Inſularum Antillarum, ac potiſſimum Hiſpaniolæ. Solent autem morbi iſtiuſmodi regioni cuidam peculiariter addicti ſive endemii a cauſa quidem quæ huic regioni peculiaris ſit, induci, ſed ſimul a cauſa quæ communis ſit, & quæ indigenarum plurimos poſſit indiſcriminatim afficere. Hujuſce generis tres tantum cauſas agnoſcimus; 1. Aerem nempe, qui ſpirando ducitur, ſi æſtu nimio, pluviis immodicis, tetris halitibus peſtifer ſit; 2. Eſculenta & potulenta, quibus vita ſuſtentari ſolet, ſi qualitate vel condimento peccent; 3. Demum antiquos & aſſuetos gentis mores, ſi valetudini quomodocumque noceant. Debet ergo inde colligi veneream luem vel ab una aut altera ex illis cauſis, vel ab omnibus ſimul in Inſula Hiſpaniola, ubi endemia erat, olim ſponte genitam fuiſſe.

Recte hucuſque; jam vero ultra pergere difficilimum eſt, cum cetera obſcuritate involuta lateat. Neſcimus enim quid Barbari illi, quid illorum Medici vel potius Medicaſtri, quos *Butios* vocabant, de luis venereæ origine aut iteratis obſervationibus compertum habuerint, aut conjecturis perceperint. Imo vero neque naturam aut qualitatem cibariorum, quibus veſcebantur, neque condimentorum rationem, quibus cibaria præparabant, neque mores aut conſuetudines, quibus utebantur, ſatis bene novimus, ut inde liceat, collatis penſatiſque omnibus, primam luis venereæ cauſam augurari. Majorem vero lucem fruſtra jam ſperaremus ab indigenis, * cum omnes jam pridem deleti ſint immani Hiſpanorum crudelitate, atque adeo rei notitia, ſi qua forſan quondam fuerit, cum ipſis jam dudum contumulata ſit.

Hæc olim commode ſcire potuiſſet Gonſalvus Fernandez ab Oviedo, ſi veritatis inquirendæ ſategiſſet, ut virum cordatum decebat. Ille enim ab anno 1513. per annos ferme quindecim cum indigenis, quorum plures adhuc ſupererant commoratus eſt, a quibus proinde de prima luis venereæ cauſa, & ſciſcitari multa & multa doceri potuiſſet. Sed merito dolemus ſupinam viri ceteroquin haud indiligentis oſcitantiam; teſtatur ipſe luem veneream in Inſula Hiſpaniola antiquitus endemiam fuiſſe, & ibidem ſine prævio contagio, ſuo etiam tempore, ſponte generari: Ipſe tamen & cur endemia eſſet, & qua cauſa ſponte generaretur inveſtigare neglexit. Sane ſuam culpam agnoviſſe videtur, dum

* Novies centena millia, ſecundum Petrum Martyrem, *Hiſtor. Indiar. Occid.* imo decies centena millia incolarum ſecundum Gonſalvum Fernandez ab Oviedo, *Hiſtor. Indiarum, Lib. 3. Cap.*, 6. numerabantur in Inſula Haiti, cum primum illuc appulit Chriſtophorus Columbus; ſed hæc hominum multitudo brevi exhauſta eſt, miſerrimis modis, quos vide apud laudatos Auctores. Narrat tamen R. P. de Margat, e Societate Jeſu, *Lettres edifiantes & curieuſes, Recueil XX. pag.* 447. aliqnot ſed paucas indigenarum familias a Venatoribus fortuito nuper repertas fuiſſe in ſummis jugis montium *Pinal* dictorum, ubi latuerant.

dum eam in ceteros Hiſpanos conatur conjicere, quos fatetur de religione, uſibus, moribuſque Indigenarum Inſulæ Hiſpaniolæ nihil fere compertum ideo habuiſſe, quod de horumce inquiſitione ſerius cogitaverint, ſcilicet cum gentis primores, qui rerum domeſticarum gnari erant, triſti fato jam occubuiſſent, nec ulla poſſet certa cognitio obtineri ab infirma & ceca plebæ, quæ pauca ſupererat.

In ea tamen caligine, ubi ceteri heſitant, Leonardus Fioravanti Empiricus Italus nondum a ſe ſolutum eſſe olim credidit, ſed vanitate majori quam ſucceſſu. Contendebat nempe, hinc quidem veneream luem ſponte concipi ab hominibus etiam ſanis & ſine ullo contagio, ſi humana carne veſcantur, ſicut & ab animalibus quibuſcumque, ſi carne animalium ejuſdem ſpeciei nutriantur: Illinc vero incolas Inſulæ Hiſpaniolæ Anthropophagos fuiſſe & humana carne veſci ſolitos; unde colligebat illo victus genere eoſdem in luem veneream neceſſario brevi incidiſſe, quæ, licet intrinſeco homorum vitio & ſine contage ulla primum orta eſſet, potuerit tamen contagione in alios ibidem diſſeminari, quos proinde & contagioſæ & ſpontaneæ lui venereæ patuiſſe conſequens eſt.

Sed hæc utroque pede claudicant. Nam 1. Vidimus jam ſupra *Capite IX.* canem, quem per duos menſes canina carne nutriveram, nullis luis venereæ ſymptomatis affectum fuiſſe unde ſequitur nec in hominibus etiam luem veneream excitari poſſe eſu carnis humanæ. 2. Conſtat Hiſtoricorum teſtimonio indigenas Inſulæ Haiti ſive Hiſpaniolæ Anthropophagos neutiquam fuiſſe, imo contra a ceteris pleriſque Americæ gentibus in eo diſſimiles ab humana carne adhorruiſſe.

Concidit itaque futilis hæc & commentitia Fioravanti opinio, atque adeo propoſita quæſtio de prima luis venereæ origine, ſin minus intractata, ſaltem integra ſupereſt. Quocirca ne difficultate deterriti officio defuiſſe videamur, ejuſdem explicationem tentare cogimur, & ſi non veras proferre, at ſaltem maxime probabiles rei cauſas ſeligere ex triplici cauſarum claſſe ſupra indicata.

I. Videtur quidem e numero cauſarum expugnandus aer, qui in Hiſpaniola morbos alios forſan inferre potuit, at vero luem venereami minime. Utique conſtat Europæos, qui eam Inſulam jam a ducentis annis incolunt, luem veneream ibidem numquam contraxiſſe, niſi contagione: Europæi tamen aerem ibidem ducunt & eumdem, quem olim ducebant Indigenæ, & dubio procul eodem modo temperatum & conſtitutum: neque enim poſſet facile concipi aeris qualitates in regione eadem uno aut altero ſæculo ita mutatas fuiſſe, ut qui olim luem veneream Indigenis inferre poterat, jam nullomodo poſſet eamdem Advenis pari ratione inducere.

II. Haud licet idem ſentire de cibariis aut cibariorum condimentis, quibus Indigenæ utebantur. Moris quidem communis fuit, ut veſcerentur patatis, ſeu batatis, farina tritici Indi quod *Mayz* dicitur, caſſava, variiſque fructibus horæis, quos ſilvæ ſuggerunt. Sed ſi illorum penuria eſſet, ut eſſe debuit ſæpiſſime apud ignavos, pigros, incurioſos, laboris impatiens homines, haud detrectabant vermibus, araneis, ſerpentibus, veſpertalionibus, aliiſque id genus inquinamentis veſci.

Largiter utebantur condimento quodam acriore, quod *Yraca* nominabant, ex radicibus & foliis ari, quod *ccu is Caribarum* dicitur, ſurculis patatarum & *mombini*, cum larga copia capſici ſeu piperis, quod *axi* vocabant, confecto, quo cetera cibaria intingebant.

Sæpiſſime una conveniebant, ut tabaci fumum haurirent, non quem arte eadem qua Europæi, ore acciperent redderentque, ſed quem peculiari inſtrumento in nares fortiter attraherent, donec ſopore gravi obruti & ſemi-mortui humi procumberent.

Demum in cibo & quidam expetito iſtis erat lacertus quidam amphibius, inſulæ peculiaris, *Ivana* vel *Iguana* dictus, ſaporis quidem gratiſſimi, ſed quo dolores venereos præſentes augeri aut male ſopitos tam vehementer recrudeſcere obſervatum fuit a Conſalvo Fernandez ab Oviedo, *Hiſtor. Indiar. Lib.* 13. *Cap.* 3. ut crediderit inde Liſterus, *Exercitat. de lue venerea* luem veneream ab indigenis primitus ideo conceptam fuiſſe, quod lacerto, ſeu, ut ille ait ſerpente illo veſcerentur.

Forſan ea leviora eſſe videbuntur, nec affectui graviſſimo, qualis eſt venerea lues, producendo ſatis comparata. Nihilominus tamen ſanguinem inde corrumpi & vitiari manifeſtum eſt; ſanguine vero ſemel vitiato in calidioribus hiſce plagis, acria, abnormia, virolenta fermenta generari poſſe certum eſt, quæ a fermentis venereis haud abludant. Sane nec graviora ſunt, quæ Galenus ipſe profert, *Method. medend. Lib.* 2. *Cap.* 12. ut rationem reddat cur lepra, quæ morbi venerei congener eſt, ut a multis eadem eſſe credatur, Alexandriæ frequenter oriretur. *Veſcuntur*, inquit, *Alexandrini pulte, lente, cochleis, ac ſalſamentis multis; quidam etiam carne aſinina, & aliis ejuſmodi, quæ craſſum & melancholicum ſuccum pariunt.* Sic quoque hodierno tempore notum eſt ſcorbutum, qui a lue venerea tam parum diſcrepat, ut ab eadem ſæpe non diſtinguatur, ſolo victu pravo ſponte generari.

III. Sed quantacumque ea ſint, poſſunt molto effi-

efficaciora proponi. Solent nempe fœminæ in calidoribus regionibus menſtruis laborare acerrimis & quaſi virulentis, potiſſimum vero dum pravo utuntur ciborum genere. Sic Grotius ait in adnotatis *ad Caput XV. Levitici*, *in Syria & locis vicinis* ἐμμήνα *habere aliquid contagione nocens*. Sic Tavernier, *Voya e d s Indes*, *Liv.* 3. *Chap.* 27, refert mulieres apud Cafros, præſertim vero in ora Melindenſi, tam virulentas eſſe, cum menſtruantur, ut Europæi, ſi urinæ quam illæ recenter tunc emiſerint, propiores adſtent aliquandiu, non tantum febre cum cephalæa, ſed etiam peſte quandoque corripiantur.

Sic demum, ſi modo vera ſint, videntur de menſtruis mulierum, quæ calidiores regiones incolunt, poſſe ea tantum intelligi, quæ Plinius ait, *Lib.* 7. *Hiſtor. Naturalis*. *Cap.* 15, cum notæ menſtruorum naturæ in regionibus magis temperatis tam male conveniant, Nihil, „ *inquit*, facile reperiatur mulierum profluvio „ magis monſtrificum; aceſcunt ſuperventu „ muſta, ſterileſcunt tactæ fruges, moriuntur „ inſita, exuruntur hortorum germina, & fru„ctus arborum, quibus inſedere, decidunt: „ Speculorum fulgor adſpectu ipſo hebetatur, „ acies ferri præſtringitur eboriſque nitor, al„ vei apum emoriuntur, æs etiam ac ferrum rubi„ go protinus corripit, odorque dirus aera; & „ in rabiem aguntur guſtato eo canes, atque „ inſanabili veneno morſus inficitur: Quin & „ bituminum ſequax alioquin ac lenta natu„ ra, in lacu Judææ, qui vocatur Aſphalti„ tes, certo tempore anni ſupernatans, nequit „ ſibi avelli ad omnem contactum adhærens, „ præterquam filo quod tale virus infecerit: „ Etiam formicis, animali minimo, ineſſe ſen„ ſum ejus ferunt, abjicique guſtatas fruges, „ nec poſtea repeti.

Jam vero ſi tanta ſit menſtrualis ſanguinis virulentia in calidioribus, regionibus minime tutum eſſe debet ad mulieres ibi accedere, cum menſtruantur. Sane conſtat in hac noſtra Europa, quæ magis temperata eſt, ſi cum menſtruatis res habeatur, balnum & præputium leviore phlogoſi aut ſuperficiariis puſtulis, quæ tamen brevi ceſſant, plerumque affici. Quanto graviora ergo iis impendere credendum eſt, quos in calidiore & æſtuante climate miſceri cum fœminis non pudet, dum illis menſes actu fluunt natura acerrimi & quaſi viroſi. Ideo forſan factum eſt, ut Medici Arabes, qui regiones calidiores incolebant, quam Græci & Latini, & primi & ſæpe diſſeruerint de puſtulis & ulceribus virgæ, oriundis ex coitu cum *fœda muliere*, hoc eſt, cum muliere menſtruata. Sicut enim apud Judæos, ſic apud Arabes etiam, qui jam tum erant Mahumetani, menſtruata mulier pro immunda ſeu fœda habebatur. Quin imo ideo videtur Judæis Lege vetitum eſſe omne cum menſtruati commercium & contubernium, ne venere hujuſcemodi, quæ tunc plerumque impura erat, ſe contaminando, graves affectus inde contraherent; Moſe nempe, aut potius Deo legis Moſaicæ auctore, eo interdicto ſicut aliis pleriſque Iſraelitarum incolumitati ſollicite providente.

Multis ergo & graviſſimis morbis indignæ Inſulæ Haiti affici olim debuerunt, ubi nemo a menſtruatis mulieribus ſe continebat; ubi viri libidine impotentes in venerem obviam belluarum ritu agebantur; ubi mulieres, quæ impudiciſſimæ erant, viros promiſcue admittebant, ut teſtatur Gonſalvus Fernandez ab Oviedo, *Hiſtor. Indiarum*, *Lib.* 5, *Capite* 3, imo eoſdem & plures & impudentius provocabant meſtruationis tempore, cum tunc incaleſcente utero libidine magis inſanirent, pecudum more. Quid igitur mirum varia, heterogenea, acria multorum virorum ſemina una confuſa, cum acerrimo & virulento menſtruo ſanguine mixta, intra uterum æſtuantem & olidum ſpurciſſimarum mulierum coercita, mora heterogeneitate, colore loci brevi computruiſſe; ac prima morbi venerei ſeminia conſtituiſſe, quæ in alios, ſi qui forſan continentiores erant, contagione dimanavere?

Propoſitæ conjecturæ favet conſideratio ceterarum regionum Americæ, Africæ & Aſiæ, de quibus præcedente Capite dictum fuit, & ubi ſuſpicio eſt totidem alios luis venereæ focos antiquitus latuiſſe. Cum enim ſingulæ intra Zonam Torridam ſitæ ſint, in ſingulis idem fuit aeris fervor & æſtus ac in Hiſpaniola: Compar quoque fuit in ſingulis impudicitia, æque ſpurca & in venerem promiſcuam æque prona. Jam abunde notum quid de calidioribus Americæ climatis referant Auctores, qui de America primi ſcripſere. Liquet ſimiliter nec continentiores olim fuiſſe Africanos, qui interiora incolebat, cum teſtetur Plinius, *Hiſt. Nat. Lib.* 5, *Cap.* 8. *Garamantas matrimoniorum exortes paſſim cum fœminis degere*. Sic narrat Pomponius Mela, *De ſitu orbis*, *Lib.* 1. *Cap.* 8. *Apud Garamantas....... nulli certum uxorem eſſe: Ex his qui tam confuſo parentum coitu paſſim incertique naſcuntur, quos pro ſuis colant, formæ ſimilitudine agnoſcere*. Idem *ibidem* ait *Agilarum fœminis ſolemne eſſe, nocte qua nubunt, omnium ſtupro patere, qui cum munere advenerint*. Demum de indigenis, qui plagarum aut Inſularum Orientalium Aſiæ, quæ Zonæ Torridæ ſubjectæ ſunt, judicium ferre licet ab exemplo eorum, qui in Inſulis, *Marianis*, dictis, inhabitant, & qui, teſte R. P. le bobien, *Hiſtoire des Isles Marianes*, *Lib.* 2, com-

compluꝛes, inita contubernii ſocietate, communi & eadem muliere uti ſolent. Cum ergo in omnibus terræ locis, ubi lues venerea antiquitus endemia fuiſſe videtur, eumdem aeris fervorem cum pari incolarum impudicitia conconjunctum fuiſſe manifeſtum ſit, haud inanis inde locus eſt colligendi morbum natura eumdem, quo regiones longiſſime diſſitæ, & inter quas nulla fuit commercii communio, ſimili modo infeſtabantur, a ſimili cauſarum earumdem concurſu, in quo tantum convenirent generatum olim fuiſſe, & generari etiamnum, ſi indigenæ iiſdem moribus vivant.

Videbitur forſan allata opinio objectioni patere, nempe quod debuiſſet in hac hypotheſi lues venerea in Europa antiquitus ſponte generari, ſicut in Inſula Haiti ſive Hiſpaniola, ceteriſque locis modo propoſitis, quandoquidem neque in Europa novum eſt cum menſtruatis rem habere. Sed eſto; demus in Europa venerem æque impuram exerceri; neque enim contra pugnare placet, quamquam ea tamen nimia videantur. Quid tum inde? Luem veneream debuiſſe in Europa perinde generari & æque antiquam eſſe ac in Hiſpaniola? Neutiquam ſane: Neque enim in Europa, cum temperatior ſit, adeſt eadem in virorum ſemine acrimonia, eadem in menſtruo ſanguine virulentia, idem in utero mulierum fervor, quales in Inſula Haiti adfuiſſe probatum eſt, unde nec eadem utrobique ſymptomata ſimultaneo cauſarum concurſu ſuboriri unquam potuerunt. Proinde, ut rem paucis comprehendam, de morbis & morborum cauſis dici debent eadem, quæ de animalium ortu, aut plantarum germinatione ſub diverſo cælo. Sicut ergo in Europa nec leones generant, nec ſimiæ prolem ferunt, nec pſittaci indificant, nec pleraque plantarum Indicarum aut Americanarum ſemina, etſi ſolo mandentur, e terra erumpunt, aut ſaltem adoleſcunt; ſic nec lues venerea potuit unquam in Europa enaſci ex iiſdem cauſis, quibus olim in Hiſpaniola genitam fuiſſe conjicimus, quia unicuique climati ſua ineſt ſingularis proprietas, quia quæ in uno ſponte veniunt, nulla arte poſſunt in altero provenire, uno verbo, ut cum Poeta concludam, quia *non omnis fert omnia tellus*.

CAPUT XIII.

De periodis, quas lues venerea in Europa in hunc diem habuit.

QUibus venerea lues, poſtquam Europæ primum incubuit, ſibi ſemper ſimilis eamdem formam & eumdem tenorem conſtanter retinuiſſe videtur, in rerum natura ii æque hoſpites ſunt & peregrini, ac qui regna oppidaque, quæ nunc vident & potentiſſima & opulentiſſima, pari ratione ſemper ſtetiſſe arbitrarentur. Ut enim Hiſtoricorum fide compertum eſt varias olim fuiſſe rerum vices & regnorum converſiones, ſic quoque evidens eſt nuda collatione deſcriptionum, quæ proſtant inter rerum medicarum monumenta veneream luem ſymptomatum quæ intulit, diverſa vehementia & natura, ac circuituum, quos habuit, varietate & diſſimilitudine faciem jam * ſæpius mutaſſe. Sed ut ea quæſtio dilucide atque perſpicue poſſit enucleari, opus eſt luis venereæ tempora in periodos diſtinguere quarum una quæque nova cujuſdam ſymptomatis acceſſione vel deceſſione, ceu ſuo charactere, conſpicua ſit.

I. Primam quidem periodum ab anno 1494, ubi primus morbi exortus, ad annum 1514. numeramus. Conſtat autem ſymptomata omnia, quæ a Nicolao Leoniceno ad calcem *Libri de Morbo Gallico*, anno 1497, Gaſpare Torella, *in conſiliis particularibus adverſus pudendagram*, anno 1500, Jacobo Cattaneo, *Tractatu de Morbo Gallico*, *Cap.* 3, anno 1505, ac demum Johanne Almenar, *Libello de Morbo Gallico*, *Cap.* 3, anno 1510, recenſita ſunt, tamquam luis venereæ eo tempore propria, diligenter & accurate collectas eſſe, & eleganter expreſſa ab Hieronymo Fracaſtorio, *Lib.* 2. *de Morbis contagioſis*, *Cap.* 11. *de Morbo Gallico*, ubi ſic ait: " Principio cum is apud nos apparuiſſet, hæ fere notæ conſpiciebantur in eo „ morbo... Animum triſtitia quædam detine„ bat, corpus laſſitudo, pallor faciem; tandem „ quod in majori parte inerat, ulcuſcula quæ„ dam circa pudenda oriebantur.... hæc & „ emori contumacia erant, & victa una parte, „ alia regerminabant immortali propagine. Poſt „ hæc cruſtoſæ quædam puſtulæ per cutem „ erumpebant, in quibuſdam quidem a calvaria „ incipientes (quod ut plurimum erat) in qui„ buſdam in aliis locis; parvæ primum eæ ap„ parebant, mox augebantur paulatim ad ma„ gnitudinem cooperculi glandis & ſimilitudi„ nem etiam, iis non abſimiles quæ in pueris „ achores vocantur: Differentia earum multæ „ viſebantur, quibuſdam parvæ & ſicciores, „ quibuſdam majores & pinguiores, nonnullis „ lividæ, aliis exalbidæ leviter pallentes, aliis „ duriores & ſublubentes. Omnes autem paucis „ poſt diebus aperiebantur, ac mucore quodam „ mucilagineo fœtido manabant, nec dici poteſt „ qua-

* Ipſe Guicciardinus teſtatur, *Hiſtor. Lib.* 2. jam ſuo tempore, hoc eſt ante annum 1540, quo diem obiit, morbum *poſt aliquot annorum curricula .... multo mitiore eſſe cœpiſſe: in plures etiam ſpecies, atque a prima diverſas, ſuapte natura commutatum.*

„ quantus ille mucor perpetuo effluεret, quanta ſordities. Exulceratæ deinde exedebant „ more eorum ulcerum, quæ phagædenica appellantur, atque interdum non ſolas carnes, „ ſed & oſſa etiam ipſa inficiebant. Quibus „ autem circa ſuperiora vigebat malum, iis deſtillationes pravæ contingebant, quæ modo „ palatum, modo gargareonem, modo fauces „ & tonſillas erodebant: labia quibuſdam conſumpta ſunt, quibuſdam naſus, quibuſdam oculi, aliis pudenda tota. Ad hæc autem magna ex parte gummoſitates quædam per membra concreſcebant magna deformitate; nam „ ſæpe ovi, ſæpe panis magnitudinem æquabant, quibus apertis mucor ſuberat albus, „ mucilagineus: Tenax is callus maxime in brachiis & cruribus accidebat, qui interdum ulcerabatur, interdum integer uſque ad mortem perſeverabat. Præter prædicta omnia, „ quaſi parva illa forent, ingentes lacertorum „ dolores accedebant, ſæpe cum ipſis puſtulis, „ interdum ante, nonnunquam poſt, & ipſi „ quidem diuturni, quibus nihil crudelius aderat. Affligebant præcipue noctu; dolor autem „ non proprie in juncturis inerat, ſed circa lacertos ipſos & nervos. Verum nihilominus „ ſine dolore ullo oriebantur puſtulæ, quibuſdam „ ſine puſtulis dolores, major pars utriſque affligebatur. Interea languebant membra omnia „ macies corpus detinebat, nullum aderat deſiderium cibi, nullus ſomnus, ſed mœror & „ iracundia aſſidua & amor decubitus; facies „ & crura turgebant; quandoque & febricula quædam concomitabatur, ſed raro; dolebat quibuſdam caput, dolor is erat diuturnus & nullis medicaminibus parens.

II. Periodus altera ab anno 1514. ad annum 1526. annos decem complectitur, quo temporis intervallo videntur memorata ſymptomata, quæ pari vehementia pervigebant, duobus novis ſymptomatis aucta fuiſſe, quorum ante nullibi mentionem factam fuiſſe legimus.

Prius erant exoſtoſes cum oſſis carie plerumque junctæ, quas Johannes de Vigo, anno 1514. primus omnium ſic deſcribebat, *Practicæ Chirurgicæ Lib. 5. Cap. 1. Similiter quoque cum dictis puſtulis, vel ſaltem poſt earum ortum inde ad menſem cum dimidio vel circa, patiens laboravit doloribus clamoſis interdum circa frontem, interdum in ſpatulis & humeris & brachiis & aliquando in tibiis, coxis & anchiis. A quibus doloribus aliquando multum poſt tempus, videlicet poſt annum & ultra, quædam oriebantur skirrhoſitates ad inſtar oſſium, a quibus ægrotantes doloribus clamoſis vexabantur, præſertim tempore noctis & ſedabantur in die. cujus doloris finis fere ſemper fuit os & alomochatin* (almochati: *Id eſt* (medullam) *corrumpere & vitiare, quemadmodum in ventoſitate ſpinæ accidit.*

Poſterius vero fuere verrucæ & porri circa genitalia progerminantes, de quibus ſequentia legimus apud Petrum Maynardum, *Tractatu de Morbo Gallico, Cap. 4.* quem circa idem tempus ſcriptum fuiſſe haud inanis eſt conjectura; *Propterea* inquit, *dicimus qaod ſignum potiſſimum hujus morbi Gallici, ut experientia vidimus, ſunt puſtulæ apparentes in extremitate mentulæ in viris, & in ore vulvæ in mulieribus ſive in collo matricis, & pruritus in partibus ſeminis. Quæ puſtulæ ut plurimum ulcerantur. Et* ut plurimum *dico, quia nonnullos vidi habentes has puſtulas induratas, ut ſunt verrucæ, clavi & porri.*

III. Tertia periodus ab anno 1526. ad annum 1540. luem veneream jam miteſcere incipientem prima vidit, Teſte Hieronymo Fracaſtorio, qui in Opere de morbis contagioſis, anno 1546. Venetiis edito, *Lib. 2. Cap. 11.* refert, *tametſi nunc quoque* (ſuo ſcilicet tempore) *ea contagio vigeat, poſt tamen prima illa tempora immutatam videri: abinde enim annis fere viginti cœpiſſe pauciores videri puſtulas, gummoſitates vero plures, cum e contrario primis annis fuiſſet: Factas item fuiſſe puſtulas* (*ſi quæ apparebant*) *ſicciores, at dolores* (*ſi qui accidebant*) *eſſe acerbiores.* De qua morbi miteſcentis remiſſione Francaſtorio conſentiunt tum Johannes de Bourdigne, *Hiſtoire aggregative des Annales & Chroniques d'Anjou*, ad ann. 1495. tum Franciſcus Guicciardinus, *Hiſt. Lib. 2.*

Sed eadem periodus acceſſu duorum novorum ſymptomatum infamata fuit, phymatis ſcilicet aut pani in glandulis inguinalibus, quem *Bubonem* dixere, & alopeciæ ſeu capillorum defluvii.

De priore quidem audiendus eſt Nicolaus Maſſa, qui ad annum 1532. ſcribebat, *Lib. 1. de Morbo Gallico, Cap. 7. Aliquando,* inquit, *eſt febricula, & ſæpiſſime apparent ulcera virgæ, quæ ſunt mala cum duritie calloſa, quæ tarde ſanantur & puſtulæ fiunt circa pectinem... Et ſequuntur apoſtemata inguinum, quæ ſi ſupurantur removent ægritudinem, maxime a principio.*

Similia expreſſo bubonis nomine narrat Aloyſius Lobera, qui Medicus Imperatoris Caroli V. floruit circa annum 1540. *Interdum,* inquit, *Tractatu de Morbo Gallico, Cap. 2. in virga nonnulla ulcera cum duritie & calloſitate, quæ ſanari exacte nequeunt, perpetitur, quod Morbi Gallici certum ſignum eſt, maxime vero cum in inguine præceſſerit apoſtema, quod* Bubonem *dicunt.*

Videtur & ipſe Paracelſus de Bubone venereo mentionem feciſſe circa annum 1536.

in

„ in Chirurgia, magna, Part. 4. Lib. 5. Cap. 9.
Sed expreſſius Antonius Gallus, „ Cap. 1.
„ Opuſculi de ligno ſancto non permiſcendo,
„ *Lutetiæ editi anno* 1540. Jam vero adlito, af-
„ fricatoque ad pedem malo nonnumquam uſu
„ venit, ut virulenta colluvies ad inguina vo-
„ micæ durioris erumpat imagine, quæ glan-
„ dia, quas ἀδένας vocant, obſidione velut
„ ambiat & circumvallet: hæc ſi ſuppurat, fre-
„ quenter bono eſt ... Hoc morbi genus cancroſum
„ vocant *Bubonem*, alii *Pulinum*, dicaci etiam-
„ num ſcommate notantes velut equuleo in-
„ ſidentes, quando divaricatis incedunt cruſcu-
„ lis qui eo malo implicantur.

De poſteriore vero conſulendus Fracaſtorius, qui in *Opere de Morbis contagioſis* Venetiis edito anno 1546., & quod proinde paulo ante confectum fuiſſe credere eſt, „ Lib. 2. Cap. 11.
„ *hæc habet*. Porro & annis labentibus, annis
„ jam fere ſex (*hoc eſt, anno circiter* 1538.
„ *aut* 1539.) in quibus nunc ſumus, magna
„ rurſus mutatio facta eſt ejus morbi; quippe
„ cum in valde paucis puſtulæ jam viſan-
„ tur, & dolores fere nulli aut multo
„ leviores, gummoſitates vero multæ, & quod
„ mirum omnibus viſum eſt capillorum & re-
„ liquorum pilorum caſus homines fere ridicu-
„ los facit, aliis ſine barba, aliis ſine ſuperciliis,
„ aliis glabro capite in conſpectum venientibus;
„ quod infortunium prius putabatur ex medi-
„ caminibus evenire, præſertim ex argento
„ vivo; mox certiores facti omnes ſciunt ex ipſo
„ morbo immutato procedere; quin imo (&
„ quod pejus eſt) jam nunc multis videntur
„ labefactari dentes, quibuſdam etiam cadere.

IV. Quarta periodo ab anno 1540. ad annum 1550, hinc quidem in dies temperari viſa ſunt pleraque ſymptomata, quæ a morbi exortu affligebant, ut puſtulæ, gummata, dolores, partium eroſiones &c. illinc vero ſimul acceſſit novum ſymptoma, ceterorum mitigationem compenſaturum, quod vixdum obſervatum fuerat, quod adhinc in incipiente lue venerea frequentiſſimum fuit, ſi non perpetuum, gonorrhœam dico virulentam, quam primi deſcripſerunt Braſſavolus *Lib. de Morbo Gallico*, quem anno 1551 ſcriptum publici juris fecit anno 1553, Fernelius anno 1555. *Lib. 2. de abditis rerum cauſis Cap.* 14. & *Lib. 6. de partium morbis & ſymptomatis*, *Cap.* 20, & Falloppius, *Cap.* 23. *Tractatus de Morbo Gallico*, quem circa annum 1560. conſcriptum fuiſſe conjicimus.

Nolim tamen inde colligi Gonorrhœam virulentam, quæ impuræ veneris pediſſequa eſt, non ante viſam, cognitamve fuiſſe; Siquidem de illa mentio jam facta fuerat pluries in *Chirurgia magna* Paracelſi, quæ edita creditur anno 1536. nempe *Part.* IV. *Lib* 8. *Cap.* 7. *Parte* V. *Lib.* 4. *Cap.* 10, *Libroque* 6. *Cap.* 7. Quod ſi vero ea auctoritas ideo minus valere videatur hac in cauſa, quod compertum ſit Paracelſi ſcripta a multis multifariam (a) interpolata eſſe, & idcirco non pauca ſpuria & ab aliena manu recentius inſerta habere; at ſaltem extra dubium eſt eam gonorrhœæ ſpeciem graphice depictam fuiſſe a Jacobo a Bethencourt, in Tractatu de lue venerea, cui titulum fecit *Novam pœnitentialem Quadrageſimam*, &c. & qui *Pariſiis* editus eſt *anno* 1527. " Conſuluit me
„ quidam Juvenis, *inquit ille*, *Capite de Pu-*
„ *ſtulis*, cujus mentula ſeſquianum perpetuo ſa-
„ nioſum ac virulentum vomebat ſuccum, quod
„ venereo (*ait*) contraxerat certamine. Uſus
„ fuerat vel fruſtra multorum Medicorum ac
„ Chirurgorum conſilio, horum fomentis ac ca-
„ theteris, illorum victus ratione ac vacuatoriis
„ opitulantium. Cum mentula doloroſe arrige-
„ retur, de ulcere ſuſpicatus ſum, conſului
„ caveret ab injectionibus, tum ne phlegmone
„ irritaretur, tum ſi ſeminariis ulcus latitaret
„ vaſis in mentulæ utroque latere ſinuoſe diſ-
„ penſatis, tales inutiles penitus eſſent cathete-
„ res .... medicaminibus deſiccatoriis convaluit.

Værumtamen, ſi res attendatur, hæc ipſa antiquiorum Medicorum teſtimonia, cum numero pauca, imo cum ſingularia ſint, apertiſſime arguunt virulentam illam gonorrhœæ ſpeciem ipſorum ætate raro obviam, necdum artis fuiſſe; ſed ſubinde paulatim increbuiſſe, ac demum omnino pervulgatam fuiſſe circa annum 1545 aut 1551, ex quo factum eſt ut a Medicis hujus ævi, cujus Scripta ſuperſunt, inter uſitatiſſima & frequentiſſima luis venereæ ſymptomata tunc primum uno conſenſu connumerata ſit.

V. Quinta periodo, quæ anno 1610. terminatur, novum luis ejuſdem ſymptoma a Falloppio obſervatum legimus, „ Tractatus ejuſdem
„ Cap. 23. *Tinnitum ſcilicet aurium*. Ultra
„ decem annos, *inquit*, numquam audivi ab a-
„ liquo mentionem factam de hoc tinnitu:
„ ego primus obſervavi, jam octavus agitur annus:
„ rari ſunt qui hujuſmodi tinnitum non habeant
„ in valde confirmato Gallico. Obſervetis, *pergit*
„ *ille*, diligentiſſime hoc; cum ſcriptum non re-
„ periatis ab aliis. Hinc tinnitus ſolet ob alia
„ ſuboriri, ſed etiam fit ex Gallico.

VI. Demum debet & ſexta periodus circa annum 1610., præcedentibus forſan addi, in qua primum apparuerint lymphaticæ ſive criſtallinæ veſiculæ in genitalibus, de quibus primum mentionem fieri memini a Johanne Hartmanno in *Praxi Chimiatrica*, anno 1630.

& quas

(a) Sic Melchior Adamus narrat in *Vita Paracelſi*, Adamum a Bodenſtein Paracelſi Chirurgiam revidiſſe, & Maximiliano II. inſcripſiſſe anno 1564.

& quas fuſius deſcriptas invenio a Carolo Muſitano, *Tractat. de Morbis venereis*, *Lib.* 3. *Cap.* 10. in quo narratur chryſtallinas huiuſcemodi veſiculas in Italia frequentes non fuiſſe, niſi poſtquam claſſis Hiſpana ad Neapolim appulit defectionis Meſſanenſis tempore, atque adeo poſt annum 1675. Porro autem ea in levi habeo, quæ de Chryſtalina a Tanequino Guillaumet, Nemauſenſi Chirurgo, anno 1611. a Johanne Colle, Medico Utinenſi anno 1620. & Frederico Monavio, Medico Stettinenſi, anno 1665. propoſita ſunt; quandoquidem ſi forte olim vera fuerint, a chryſtallinis veſiculis, quæ nunc obviæ ſunt, abludunt toto cœlo, ut infra probabitur *Lib. VI.* ad annos mox indicatos. Quod quoque dictum volo de Samuele Haſenreffero, Medico Ulmenſi, qui videtur illa quæ *tradit de Cryſtallo*, (in Opere ſuo, quod inſcripſit Πανδοχεῖον αἰολόδερμον, ediditque anno 1630. *Lib.* 2. *Cap.* 2. ubi de *Lue venerea*) ex Italis Medicis, quos laudat, ac præſertim ex Johanne Colle tranſcripſiſſe.

Videbor forſan gradarias luis venereæ acceſſiones verbi exaggerare & leviora quædam ſymptomata ignoratione vel incogitantia omiſſa pro novis venditando morbi periodos nimis amplificare. Sane nec ipſe ut ingenue dicam, ab eadem ſuſpicione multum alienus ſim, ſaltem de ſecunda periodo, in qua exoſtoſes & verrucas, porroſque primum obſervata fuiſſe dixi, quippe ea ſymptomata in morbi nondum ſatis noti deſcriptione vel omitti potuere, vel nomine gummarum & puſtularum comprehendi.

At vero idem judicium nulla ratione proferre licet, 1. De bubone venereo, qui tertia tantum periodo prodiit; neque enim credere eſt Medicos, qui ante annum 1533. de lue venerea ſcripſere, omnes ad unum tam oſcitantes fuiſſe, ut alte ſilere potuerint de bubone, tam inſigni ſcilicet luis venereæ ſymptomate, de quo Medici eodem anno poſteriores ad unum omnes tam copioſe diſſerunt, ſi bubo jam ante annum 1533. obſervatus fuiſſet.

2. Saltem nulla poteſt ſubeſſe ſuſpicio circa alopeciam, de cujus novitate conſtat idoneis & oculatis teſtibus.

Sic Fracaſtorius, *Lib.* 2. *Cap.* 1. *Operis de Morbis contagioſis*, quod circa annum 1544. confectum eſſe diximus, diſerte refert *jam ſex annis*, (hoc eſt anno ipſo 1538.) *capillorum & pilorum omnium defluvium accidiſſe*, *imo quibuſdam labefactorum dentium caſum*.

Sic Braſſavolus, in Libro *de Morbo Gallico*, qui Venetiis anno 1553. editus eſt, aſſerit jam *a viginti annis citra*, (hoc eſt, jam ab anno 1533.) *alias quaſdam ſpecies ortum habuiſſe, quæ an declinantem morbum ſequantur*; *an aliquo modo immutatum ſit genus ambigendum eſſet*. *Quinque ſunt potiſſimum modi*, pergit ille, *quos referre non pigebit*. *Unus eſt*, *qui vulgo* pellarola *vocatur*, *vel defluvium pilorum*, *qui modus homines ridiculos reddit*, *cum capilli deciderint*; *barba*, *cilia*, *ſupercilia & palpebrarum pili*: *nullus enim eſt*, *qui cum hos videat ita depilatos non rideat*. *Alius modus eſt*, *qui vulgo dicitur* dentarola, *quoniam dentes patienti decidunt*. *Tertius modus eſt unguium caſus*, *qui plerumque defluvium pilorum ſequitur* . . . . *vulgus hunc modum vocat* unguiariolam. *Quartus modus in quo homines oculos amittunt*, *&* occhiarolam *vulgo nuncupant* . . . . *Quintus modus eſt* Gonorrhœa.

Sic omnium diſertiſſime Falloppius *Cap.* 23. *Tractat. de Morbo Gallico*, quem circa annum 1560. aut 1561. ſcriptum eſſe liquet ex Capitibus 7. & 23. „ Primis illis diebus, *inquit*, per „ ſpatium 40. annorum, (hoc eſt ante annum „ 1533.) non erat defluvium pilorum; agitur „ jam trigeſimus annus, quo hoc defluvium incepit . . . . . *Et paulo infra*; Jam eſt tranſ„ actus quadrageſimus annus, quo non radimur „ ob vituperium noſtrum: Antea non erat de„ fluvium pilorum & radebamur. Hiſpani in„ duxere tyrannidem in Italiam, Gallicum & „ barbæ longæ uſum.

3. Neque minus indubia eſt tum gonorrhœæ venereæ acceſſio, tum acceſſionis epocha. Teſtatur enim „ ibidem idem Falloppius anno „ 1560. ſcribens, non eſſe quindecim annos, „ quibus obſervata eſt gonorrhœa Gallica. Ex „ quo colligimus, *pergit idem*, variam eſſe „ naturam morbi, & poſſumus expectare nova „ ſymptomata. " Inde liquet ergo calculo ſubducto gonorrhœam veneream circa annum 1645. primum vulgo obſervatam fuiſſe. Certe Braſſavolus primus fuit omnium, quos ſciam, qui in Tractatu anno 1535. typis excuſo Venetiis, gonorrhœam inter cetera luis venereæ ſymptomata retulerit, ſed quem Fernelius *locis ſupra laudatis* brevi temporis intervallo ſequutus fuiſſe videtur.

4. Quo tempore gonorrhœa venerea vulgatior eſſe cœpit, innotuit eodem circiter tempore illa Stranguriæ & Iſchuriæ ſpecies, quæ poſt gonorrhœas virulentas torquere ſolet miſerum in modum. Norunt enim, qui in veteribus Scriptis Medicorum ſæculi XVI. ſtudioſe & multum volutati ſunt, id mali genus non prius obſervatum fuiſſe, quam circa annum 1535. & cum primum apparuit Medicos ſuſpenſos diu tenuiſſe de cauſa inſolitæ ægritudinis, quæ a nota Stranguriæ & Iſchuriæ theoria abludebat tantopere. Teſtem producam unum inſtar omnium Johannem Baptiſtam Theodoſium, Medicum Bononienſem, qui in *Epiſtolarum*

Me-

Medicinalium XI. narrat quanta opinionum diſſenſione Medici aliquot inter Italos celeberrimi conſilium habuerint circa annum 1536. de morbo *Illuſtriſſimi Federici II. Gonzagæ*, *Mantuæ Ducis*, *qui Stranguria & Iſchuria laborabat ex gonorrhœa*, *cum excoriatione in pene & abſceſſu in oſcheo*. Neque vero minus hærebant in adhibenda medicina, quid agerent diu incerti cum remedia ſibi vulgo nota morbo imbeciliora eſſe experirentur, donec tandem uſu reperta ſunt nova auxiliorum genera, quibus novo morbo mederi datum fuit, qua de re vide infra, *Lib. III. Cap.* 4. §. 4. Et *Lib. V.* ad annos 1551. 1552. 1584. ubi de Andrea Lacuna, Chriſtophoro a Vega, Gottofredo Giannati &c.

5. Pariter luculento Falloppii teſtimonio, *ubi ſupra*, novitas ſymptomatis, quod lui venereæ quinta periodo acceſſit, tinnitus nempe aurium, abunde confirmatur. Refert enim ipſiſſimis verbis *ultro decem annos ſe numquam audiviſſe ab aliquo mentionem factam de hoc tinnitu*, quem ipſe primus obſervavit jam *ab octo annis*, (hoc eſt, circiter anno 1551.)

6. Demum poſſet ex abundanti teſtis produci Hercules Saxonia, qui in *Lib. de lue venerea*, qui vulgatus eſt anno 1597. affirmatiſſime ſcribit, *Cap.* 5. *tria tantum* morbi ſymptomata *obſervaſſe priores Medicos*, *qui de hac lue ſcripſerunt*, *Aquilanum*, *Leonicenum*, *Natalem Monteſaurum*... *affectus ſcilicet cutaneos ſub forma impetiginis & puſtularum*, *Dolores*, *& Tumores: Paucis poſt annis*, *alia quinque his tribus connexa eſſe*, *defluvium capillorum*, *unguium*, *dentium*, *oculorum & gonorrhœam*.

Sequitur ergo me ne cogitaviſſe quidem de numero augendis, exaggerandiſve ullomodo variis luis venereæ periodis, noviſque ſymptomatum ſucceſſionibus, quæ ſubinde acceſſere. Quin potius poſſe, nec immerito forſan gloriari me non pauca novorum morborum genera, quæ a lue venerea ſoboleſcere vel reviviſcere multis credita ſunt, prudentem ſilentio prætermiſiſſe quod antiqua & alio nomine prius nota fuiſſe, vel ſi forte nova, non a lue venerea, tanquam a conjuncta adæquata cauſa, repetenda eſſe viderentur.

Sic 1. Johannes Wierus, Gravienſis Medicus, in Tractatu Germanice ſcripto *de quibuſdam morbis hactenus incognitis & nondum deſcriptis*, *Lib.* 3. §. 28. commemorat *in Catalogo accidentium morbi Gallici inauditum & intolerandum malum, quod milites Hiſpani in inferiorem Germaniam... ultimo ſuo reditu intulerunt. Vocatur Formica*, inquit ille, *eſtque venenatus*, *malignus & contumax Herpes ſive Serpigo. Sumit autem initium a verendis, progreditur ab iis per univerſum corpus cum doloribus & intolerabili pruritu. Nominabo itaque* Formicam Gallicam, *Teutonice* Zitteſchen *ſive* Flechten. Sed hoc morbi genus, quod Wiero *inauditum malum* viſum fuit, minime puto pro novo luis venereæ ſymptomate haberi potuiſſe, quod tunc ſupervenerit: ſiquidem compertum eſt jam olim nomine eodem *Formicæ corroſivæ* deſcriptas fuiſſe a Marcello Cumano puſtulas balani ulceroſas contagio venereo productas qua de re *vide infra* Libro V. ad annum 1495. Patetque inſuper vel leviter attendenti affectionem illam, de qua Wierus, ad phagædenicos & depaſcentes, Lichenes reducendam eſſe, qui lui venereæ ab ipſis naſcentis primordiis, quemadmodum & hac ætate noſtra familiariſſimi ſemper fuerunt.

Sic 2. Opinantur Euſtachius Rudius, Utinenſis Medicus, *de Morbo Gallico*, *Lib.* 1. *Cap.* 8. Et *Lib.* 2. *Cap.* 3. Plicam Polonicam (*a*) Polonis *Gozdziec*, Lituanis *Koltun* dictam, quæ primum graſſari cœpit in Polonia anno 1564. ſi fides adhibeatur (*b*) Herculi Saxoniæ, & (*c*) Roderico a Fonſeca, novum deliteſcentis aut degeneris *virulentiæ venereæ* effectum ſive ſymptoma eſſe, *penes formam tantum* a morbo Gallico *diverſum*, quod ſane ſuadere videretur ipſe Laurentius Starnigelius, Academiæ Zamoſcienſis Rector in Palatinatu Belzenci & Eloquentiæ Profeſſor, qui in (*d*) Epiſtola ad Academiæ Patavinæ Profeſſores Medicos, ſcripta ultimo die Octobris 1599. *de Plica Polonica*, firmiſſime aſſeverat Morbum hunc, quem ait non ita pridem in Polonia graſſari cœpiſſe, *maximam partem fœminas invadere: Viros etiam*, *qui Gallicum in Morbum propendent*, *tum liberos ab his*, *qui lue gallica fuerunt infecti*. Sed, ut ea comperta eſſent, quod vix credo, inde efficeretur ad ſummum reliquiis veneni venerei male ſopitis, aut in liberis ſyphiliticorum degeneribus Plicæ Polonicæ fomitem præberi,

(*a*) *Gozdziec*. *Clavum* polonice, & *Koltun*, lithuanice *Paxillum* ſignificant, quæ nomina morbo ideo impoſita ſunt, quod capilli in plicam contorti *Clavum* vel *Paxillum* referant. Simili de cauſa factum eſt, nt Plica a Medicis quibuſdam *Helotis* appelletur græca voce ἀπὸ τοῦ ἥλου qui *Clavum* ſonat.

(*b*) In Libro, *de Plica*.

(*c*) In Conſultatione *de Plica*, quæ exſtat inter medicas illius conſultationes.

(*d*) Conſultationem a Patavinis Medicinæ Profeſſoribus ſuper hac Starnigelii Epiſtola habitam XV. Calendas Januarii anni 1599 (hoc eſt, die 17 Decembris 1599, ut nunc eſt anni initium) edidit Johannes Thomas Minadous Patavii anno 1600 Hercules vero Saxonia peculiari libro, quem *de Plica* inſcripſit, & Patavii vulgavit anno eodem 1600. reſpondit ad ea quæ in eadem epiſtola quærebantur.

beri, ut & aliis non paucis affectionibus ſolemne eſt, minime vero Plicam a veneno iſtiuſmodi, tanquam a cauſa adæquata, produci, cum in Polonia ex Plica ægrotent non pauci, in quos luis venereæ ſuſpicio non cadit; cum in ceteris Europæ regionibus, ubi lues venerea maxime deſævit, ex Plica ægrotet nemo.

Sic 3. Non deſunt, qui putent ex eodem fonte fluxiſſe Rachitidem, Anglice *Richets*, novam morbi ſpeciem, infantibus infeſtam, quæ *circa annum* 1634. *vel* 1640. *in occidentalibus Angliæ regionibus ortum habuit, & poſtea (ut morbis, maliſque latiuſque ſerpendi mos eſt) per totam fere Angliam*, atque jam per totam fere Europam, *infantum cunas agitavit*. Conſtat ſane id morbi genus ubique in infantes illos graſſari maxime, *quorum parentes tabi in primis venereæ, & iteratis gonorrhœis multum obnoxii fuerunt*. Sed qui ita putant, chorda oberrant ſemper eadem; ſcilicet probant quidem egregie virus venereum degener producendæ Rachitidi ſymbolam conferre, ut & producendis non paucis morbis aliis: probant vero minime venenum idem eſſe conjunctam & adæquatam cauſam Rachitidis, cum certum ſit Rachitide ſæpius tentari infantes plurimos, quorum parentes omni luis venereæ contagio perfectiſſime ſemper vacavere.

Ceterum, ut ad rem redeam, quantacumque fuerit olim potentia & efficacia luis venereæ naſcentis aut adoleſcentis, dum virus integrum effervescebat impetuoſius, nihil tale jam metuendum eſſe cenſeo a morbo effæto, ſeneſcente, cujus vis in fine eſt. Et ſane ab ultima ſex periodorum, quas modo recenſuimus, omnia in melius ſemper abiere in hunc uſque diem, ſed tardo pede & gradu ferme teſtudineo.

1. Nulla ſymptomata acceſſerunt de novo ab Hartmanni tempore hoc eſt ab anno 1610. Neque enim nova dicenda cenſeo vel phimoſim, quam accuratiſſime deſcripſerunt Falloppius *Tract. de Morbo Gallico. Cap.* 83. 84. & 85. & Alexander Trajanus Petronius, *De Morbo Gallico, Lib.* 7. *Cap.* 2. & 3. vel ſtranguriam, gonorrhœæ pediſſequam, de qua idem Petronius, *ibidem, Cap.* & alii non pauci.

2. Ex ſymptomatis, quæ olim ſæviebant, quædam prorſus evanuerunt, ut prolapſus oculorum, dentium, unguium, &c. quæ jam dudum a nemine contingit ut obſerventur.

3. Symptomata cetera pleraque jam rariora ſunt & remiſſiora, ut gummata ſteatomatoſa vel atheromatoſa; alopeciæ; puſtulæ cruſtoſæ; caries oſſium; ulcera maligna palati, columellæ, faucium, narium: & dolores nocturni; &c.

4. In ſumma ſuperſunt quatuor quantum ſymptomata, quibus tota lues videtur nunc comprehendi, nempe gonorrhœa, bubo, ulcuſcula cancroſa penis & porri ſeu verrucæ, cum quibus ſolis lue conſtanter incipit, cum quibus ſolis ſolet non raro terminari.

5. Imo vero morbus in ſola gonorrhœa ut plurimum conſiſtit, nec cetera ſymptomata plerumque accidunt, niſi negligatur gonorrhϾ curatio.

6. Demum gonorrhœa ipſa jam curatu facilior eſt, ac ſæpe ſine remediis ſponte ſanatur, modo diæta ſervetur conveniens. Cetera quoque tria ſymptomata, etſi operoſiore methodo opus habeant, jam multo remiſſiora ſunt.

CAPUT XIV.

De periodis quas præſagire licet luem veneream in poſterum habituram eſſe.

Morbi novi & in Europam aliunde advecti, cum animalibus alienigenis aut plantis exoticis videntur jure merito conferri poſſe, ut ſupra indicatum fuit, *Cap. XII.* Ut enim animalium, quæ alienigena ſunt, alia in Europa commode vivunt & generatione multiplicantur, ut bombyces a Sinarum Imperio oriundi, aut Gallinæ indicæ ab Indiis Occidentalibus delatæ; Alia vero brevi intereunt vel cito degenerant: Ut plantarum aut arborum, quæ ſunt exoticæ, aliæ læte fruticant vigentque in Europa, ut hippocaſtanum, vulgo *Merronier d'Inde*, ex India, aut Acacia ex Ægypto devecta; aliæ vero celeriter pereunt aut mutata natura degeneres fiunt; ſic quoque morborum, qui novi ſunt & in Europam aliunde advecti, alii ſunt qui ab ingreſſu iidem conſtanter permanent, eadem ſæviunt vehementia ideoque perennes futuri videntur, ut variolæ & morbilli, quos ab Arabibus jam a mille annis acceptos habemus: Alii vero ſunt, qui a priore ferocia paulo poſt degeneres tandem ſenſim evanuerunt, ut lepra, quæ in Europam bis inducta, ut ſupra vidimus, *Cap. II.* bis in eadem ſponte ceſſavit.

Itaque, dum in futuras luis venereæ periodos inquiritur, id unum verſatur in quæſtione, alterutri alienigenarum animalium, aut plantarum exoticarum generi comparanda ſit, utrum ſcilicet cum animalibus & plantis quibuſdam Europæ climati ita aſſueſcat, ut apud nos propria & perennis fieri videatur, quemadmodum de variolis futurum eſſe conjicimus? An vero cum animalibus aut plantis aliis, adverſa aëris temperie aut corporum, quibus inſidet, conſtitutione fracta jam ita langueat, ut ſenſim ad interitum vergat tandem aliquando futurum, ut lepræ jam contigiſſe notum eſt.

Sane tam difficilis nodus expediri non poteſt, nec conjecturis inanibus & cæca quaſi divinatione, ut dum Fernelius, *Lib. 1. de abditis rerum cauſis*, *c.* 14. Hieronymus Reuſnerus, *Lib. de Scorbuto*, Carolus Muſitanus, *Tract. de Morbo Venereo*, *Lib.* 1, *c.* 6. temere præſagiunt luem veneream in perpetuum duraturam eſſe; nec futilibus Aſtrologiæ placitis, quæ non ſunt divinatione minus fallacia, ut cum Petrus Maynardus, *Cap.* 3. *Tract. de Morbo Gallico*, anno 1518. editi, falſo olim tradidit hunc morbum anno 1584. ceſſaturum eſſe; ſed augurio, quod de futuris morbi periodis ex periodis jam præteritis ducatur, & quo nihil certius eſſe poſſe credimus in quæſtione præſenti. Profecto, ſi lues venerea jam a 245. annis, a quibus in Europam introductam fuiſſe probavimus, ſenſim in dies miteſcere viſa ſit, & ſi ætate noſtra in dies magis ac magis miteſcat, haud inanis ſpes inde affulgere videtur, fore ut progreſſu ſimili in poſterum decreſcens ad interitum tandem aliquando perveniat.

Vidimus quidem ſupra *in præcedenti capite* teſtimonia multa, unde liqueat primigenia luis venereæ ſymtomata, quæ initio ſæviſſima erant, ſenſim in leniora mutata fuiſſe intra primos ſexaginta annos. Videbimus modo *præſenti capite* teſtimonia alia, quibus evidens erit ſecundaria luis ejuſdem ſymptomata, quæ prioribus ſucceſſerunt, etſi a 130. annis eandem fere naturam retineant, attamen ipſa quoque non eadem ac olim vehementia nunc ſævire. Proinde cum utroque probationum genere perinde manifeſtum ſit veneream luem, aut mutata in melius primitivorum ſymptomatum natura, aut imminuta præſentium intenſione, de priſtina ferocia multum remiſiſſe, videmur jure merito aſſentiri poſſe ſequentibus Medicis, eruditione & fama celeberrimis, qui a 200. annis, quaſi ſucceſſiva traditionis catena futurum luis venereæ interitum non ſperaverunt modo, verum etiam, ut ea quæ placent citius expectare commune eſt, multo promptiorem ſperaverunt, quam tarda morbi declinatio aut præſens ejuſdem ſtatus pollicerentur.

I. Hieronymus Fracaſtorius, poſtquam fuſe expoſuit *Capite* 11. *Lib.* 2. *de Morbis contagioſis*, mutationes, quæ jam ſuo tempore ſymptomatis pleriſque luis venereæ acciderant, & quas *ſupra* indicavimus *præcedente capite*, concludit inde *Cap.* 12. „ exiſtimandum eſſe ſenium jam „ hujus morbi incepiſſe, nec longe poſt futu„ rum ut ne per contagem quidem ſe propa„ get, quoniam materia in dies frigidior fit & „ terreſtrior, in qua & ſeminaria tum paucio„ ra, tum & debiliora in dies gignuntur. “ Quam eandem conjecturam jam ante ipſe expreſſerat ſeqq. verſ. *in L.* 1. *Siphilidis* edit. an. 1530.

Namque iterum fata dabunt labentibus annis,
Tempus erit, cum nocte atra ſopita jacebis
Interitu data.

II. Vidus Vidius, poſtquam probavit, *Partis ſecundæ* de curatione morborum generatim, *Sect.* 2. *Lib.* 3. ubi *de Morbo Gallico*, “ Morbum „ hunc novum cenſeri debere, in omni memo„ ria noſtris regionibus inauditum, quem ab ae„ re vi aſtrorum affecto incepiſſe videtur veri„ ſimile, *concludit inde* credibile eſſe aliquando „ ceſſaturum, idque vel ex eo comprobari, „ quod in dies lenior efficitur ac mitior. “

III. Antonius Muſa Braſſavolus ex mutationibus luis venereæ, quas ipſe etiam ſedulo adnotavit, collegit pari ratione *in Tractatu de Radicis Chinæ uſu*, “ Morbum Gallicum eſſe „ in declinatione univerſali, nam, *inquit*, re„ mitti cœpit, & adeo remittetur, ut penitus „ abeat, neque amplius aliquem vexabit. Satis „ enim, *pergit ille*, per octuaginta fere annos „ vagatus eſt; hoc nimirum modo morbi om„ nes novi & qui nonnullis ſolum temporibus „ viſi ſunt, deinceps delituerunt & aboliti ſunt.

IV. Franciſcus Lopez de Gomara Clericus Hiſpalenſis, in *Hiſtoria generali Indiarum*, quam hiſpanice ſcripſit, & quam edidit Methymnæ Campi *in fol.* anno 1553. teſtatur, *Par. I. Cap.* 29. “ Luem veneream in principio gravio„ rem, fœtidiorem & magis infamem fuiſſe; „ ſua vero ætate minore cum ſævitia jam graſ„ ſari, nec ita infamem eſſe. *Era eſte mal a los principios*, inquit ille, *muy rezio*, *hediondo y infame; agora no tiene tanto rigor*, *ni tanta infamia*.

V. Gabriel Falloppius, *Tract. de Morbo Gallico*, *Cap.* 3. aſſerit hunc morbum *ſuo tempore ita mitem*, *ita familiarem effectum eſſe*, *ut*...... *ex toto & maxima cum facilitate ſuperetur*.

VI. Bernardinus Tomitanus, *Lib.* 2. *de Morbo Gallico*, *Cap.* 2. poſt expoſitas luis venereæ mutationes, ſic concludit, *Morbum Gallicum* “ jam „ ad extremum ſenium perveniſſe, hoc eſt ad „ occaſum & declinationem tendere, propte„ reaque celerrime brevique tempore fore, „ ut non amplius per contactum venereoſque „ complexus propagationem ſuſcipiat, materia „ in dies frigeſcente, & ſeminariis imbecillio„ ribus factis; *pauciſque interpoſitis ait* ex mi„ tigata morbi natura, & placatis ſymptomatis „ ſe pro certo aſſerere poſſe eum jam proxi„ mum eſſe terminationi.

VII. Levinus Lemnius, *De occultis naturæ miraculis*, *Lib.* 2. *Cap.* 14. dicit *Morbum Gallicum* ſua ætate *mitiorem eſſe*, *quam olim*, *cum enim ſuperioribus annis intolerandis modis homines excarnificaret*, *jam cœpiſſe miteſcere minuſque infeſtum eſſe*.

VIII. Ale-

VIII. Alexander Trajanus Petronius, ,, Lib.
,, 2. de Morbo Gallico, Cap. 22. *aſſeverat mor-*
,, *bum* ab initio graviter ſæviiſſe, *ſed tractu*
,, *temporis mitigatum eſſe*, & victui, aeri &
,, loco, qui in Europa ſunt, parere paulatim
,, aſſuefactum... *maxime* quia ab uno in alte-
,, rum ſæpius facta tranſmutatione lues debili-
,, tata eſt & ex fera mitis evaſit, quemadmo-
,, dum vinum potens, ſacca iterum atque ite-
,, rum (ut antiqui ſolebant) percolatum, vi-
,, ribus infirmum redditur: *Unde concludit ille*
,, Ibid. Cap. 27. *morbum hunc*, ſi quemadmo-
,, dum ſua ætate, continue magis miteſcere
,, perſeveret, futurum eſſe ut vel omnino ex
,, noſtris oris exulet, vel in morbum aliquem
,, Europæ cognatum ſenſim vertatur, & ſimi-
,, liter evaneſcat. *Quæ eadem ipſe repetit* Lib.
,, 3. Cap. 1. *in quo fatetur* minui id malum &
,, reddi mitius victu, loco, aereque mutatis,
,, proportione præſertim ad Indiam Occidenta-
,, lem, unde primum ad nos penetravit, habita.

IX. Hieronymus Mercurialis, Tractat. de
,, Morbo Gallico, Cap. 2. contendit ,, procul du-
,, bio futurum eſſe, ut quandoque peſtis hæc
,, prorſus finiatur: Ad hoc exiſtimandum mul-
,, tis conjecturis ſe impelli: Unam eſſe, quia
,, ceteri morbi, qui tempore majorum apparue-
,, runt, novi, omnes ſunt tandem penitus ex-
,, tincti: Alteram, quoniam a principio, quo
,, morbus hic cœpit, uſque ad noſtra tempo-
,, ra, valde imminutus eſt, unde ſi præteri-
,, ta præſentibus comparemus, exiſtimandum eſt
,, in dies eſſe minuendum, ita ut tandem pror-
,, ſus aboleatur.

X. Laurentius Joubertus, in Libro ,, De va-
,, riola magna ſive craſſa, Cap. 3. *aſſerit* luem
,, illam finem aliquando eſſe habituram, Deo
,, favente, etſi contradicat Fernelius... cum per
,, varia corpora tranſitu facto exoticus affectus
,, jam multo mitior evaſerit, ut tandem incli-
,, nans & conſeneſcens ſimplicis ſcabiei (quæ
,, ſimiliter eſt contagioſa) ... ſpeciem ſit ade-
,, pturus; *quæ eadem verbis totidem jam ante*
,, *dixerat*, De erroribus popularibus, Lib. 2.
,, Cap. 12.

XI. Johannes Varandæus, ,, De Morbis he-
,, patis, Cap. 2. de lue venerea; *teſtatur mor-*
,, *bi* ferocitatem exoleſcere nunc & quaſi
,, minui, quia longius diſtat a primo ſeminario ſeu
,, infectionis principio, & quia cauſæ diſponen-
,, tes vel concurrentes minus ſunt diſpoſitæ ad
,, illum fovendum.

XII. Andreas Cæſalpinus, *Artis medicæ Lib.*
4. in quo agitur de *Morbo Gallico*, refert *for-*
mam morbi non eamdem, nec ſævitiem ſemper
fuiſſe: Initio viguiſſe Puſtulas, ulcera exeden-
tia, tuberoſitates faciem deturpantes, dolores,
lacertorum, Poſt annum, quadrageſimum
(1540.) *omnia mitigata fuiſſe; pauciores Pu-*
ſtulas, gummoſitates plures, dolores fere nul-
los, aut multo leviores; ſed cœpiſſe pilorum
defluvia, dentium corruptiones & caſus: No-
ſtris (ſuis) *temporibus poſt annum octuageſi-*
mum (1580.) *diſtillationem* (gonorrhœam) *ma-*
gis urgere, & ulcera intra pudendum, unde
ſanies continue emanat; putatur gonorrhœa, &
mulieribus fluores albi: ...... Nunc (Cæ-
ſalpini ætate) *mitiora omnia eſſe quam annis*
elapſis, quia vis venefica mitigata eſt & mi-
nus contagioſa.

XIII. Epiphanius Ferdinandus, *Obſervat. &*
Hiſtoriar. Medicarum Obſervat. XVII. ſcribit
luem veneream, quæ initio graviſſima fuit & fero-
ciſſima *jam immutatam eſſe* a principio & mul-
to benigniorem eſſe, quam in melius mutatio-
nem deducendam eſſe arbitratur, potiſſimum
ex eo quod *magis perſpecta ſit illius curatio.*

XVI. Alexander Deodatus *Regis Chriſtia-*
niſſimi Medicus, in *Valetudinario* ſuo, quod
Lugduni Batavorum prodiit anno 1660. & quod
ipſe ait *triginta ſeptem annorum uſu cum ægris*
omnigenis collectum eſſe, morbos venereos jam
declinaſſe pariter atteſtatur, ac demum abitu-
ros aliquando ſpem habet bonam. *Quemadmo-*
dum, inquit, Cap. *de lue venerea*, *hædos vi-*
dere eſt ovibus ſuppoſitos; duriores ſuos pilos
mollioribus permutare, & fœtus lupinos canum
lacte altos plurimum beneficio illius educationis
de innata remittere feritate; non abſimili pror-
ſus ratione luem veneream Indicis Occidentali-
bus vernaculum morbum ab Americanis in Eu-
ropæorum corpora incidentem, inſignem tempo-
ris progreſſu mutationem ſubiiſſe cernimus. Quæ
enim primitus alopecia deformabat, maculis fœ-
dabat, puſtulis & ulceribus deturpabat, oſſium
carie dilaniabat, doloribus immanibus excarni-
ficabat, & tandem etiam aliquando enecabat,
jam aliquo modo manſues facta, magnæ illa-
rum pœnarum partis miſeris ægris gratiam fa-
cere cœpit. Hoc beneficium, an novo alicui in
hæc tempora incidenti aſteriſmo, & Europam
benigno vultu aſpicienti, ac in eam indulgenter
influenti debeamus, aut ſenſim emorienti illius
morbi vi, prout ſunt morbis etiam ſui ortus &
occaſus fatales termini, doctioribus expenden-
dum relinquo. Et paucis interjectis ſic pergit,
Exinde clarum fit quantum illi atrociori lui
demptum ſit priſtinarum virium ..... Fors
fuit etiam ut in poſterum tam longæ & ingra-
tæ in his terris moræ illam ſuppudeat, & tæ-
dio tacta ad ſuos, & ſe digniores ſe recipiat Indos.
Hoc reor & ſi quid veri mens augurat, opto.

XV. Georgius Hieronymus Velſchius, in *Syl-*
loge Curationum & Obſervationum medicina-
lium, adnotatione in *Obſervationem CLXXV.*
Hieronymi Reuſneri, confitetur *ſuis tempori-*

bus mitiorem morbum (Gallicum) *cum Hieronymo Mercuriali pleroſque cenſere , ut aliquando ſponte deſiturum augurentur* , cui tamen *perſuaſioni aut ſpei* , ne quid diſſimulemus , ille *vix fidendum eſſe putat*.

XVI. Johannes Vvinell , Doctor Medicus Anglus , in Tractatu *De lue venerea* anglice ſcripto , affirmat *luem veneream olim , cum primum apparuit in Europa , multo ſæviorem fuiſſe : Nunc vero* (ſuo ſcilicet tempore , circa annum 1670.) *mitiorem eſſe & minus lethiferam* ; in cujus mutationis cauſas inquirit , *Cap.* 7. *Quæſt.* 9. Quin imo ſpem habet luem veneream in orbe noſtro quondam ceſſaturam eſſe , ut in Italia Mentagra & Gemurſa , & in Anglia Peſtis Sudatoria pridem ceſſavere , cujus futuri phænomeni cauſas pro modulo rimatur , *Cap.* 10. *Quæſt.* 3.

XVII. Thomas Sydenhamius , „ Epiſtola 2.
„ reſponſoria de lue venerea , *docet* morbum ,
„ vegetabilium inſtar , in alienum a patrio ſo-
„ lum quaſi tranſplantatum , Europæo noſtro
„ non perinde lætari , ſed languere in dies &
„ mitioribus phænomenis ſatiſcere . Novus apud
„ nos hoſpes cum eſſet , *pergit ille* , ſi
„ quem arripuerat , mox omnem ſanguinis
„ maſſam contaminabat , & diris capitis atque
„ artuum doloribus , tum etiam ulceribus variis
„ in partibus ſe prodebat . At vero centum
„ retro annis gonorrhϾ virulentæ ſpeciem ſe
„ primum oſtendebat , oſtenditque adhuc , hac
„ ſibi porta exitum quærens .

XVIII. Jobannes Devaux , Chirurgus Pariſienſis , qui Tractatum Caroli Muſitani *de Morbo venereo* e latino gallicum fecit , ac typis edendum curavit Trivultii , anno 1711. in adnotatis ad *Caput* 6. *Lib.* 1. obſervat ſymptomata luis venereæ in dies Lutetiæ mitiora eſſe a 30. vel 40. annis ; gonorhϾas nempe minus dolorificas , ulcuſcula canceroſa minus ſæva aut erodentia ; Bubones reſolutioni aut ſuppurationi magis comparatos eſſe ; dolores venereos , tum vagos , tum fixos , minus cruciare ; uno verbo morbum ita remiſſum jam videri , ut ſperare liceat Medicinæ ope tandem aliquando ſuperatum iri .

XIX. Demum ipſe quoque , ut & meum proferam teſtimonium , iterata & attenta obſervatione compertum dudum habeo luem veneream ſenſim in dies mitigari ; & quamvis , ut eſt præſentis ætatis in libidinem intemperantia , haud rarius , imo contra frequentius forſan etiamnum graſſetur , debilius tamen jam pridem ſævire ; tam multa , horrenda , curatu tam difficilia ſymptomata non inferre ; remediis , ſi caute adhibeantur , minus pertinaciter reluctari ; uno verbo vetuſtate pedetentim exoleſcere .

Ex hac ergo teſtium caterva , qui licet diverſis temporibus & locis vixerint , in idem tamen omnes uno ore conſpirant , liquet luem veneream ad interitum gradarie tendere , licet forſan adhuc pede claudo . Neque ſane mirum morbum peregrinum & alienigenam , in Europa præter naturam inſititium , paulatim ſeneſcere , ac tandem aliquando extingui . Spem ratam facere poteſt exemplum ſimile lepræ Arabum , quæ & ipſa apud nos hoſpes & bis in Europam olim traducta , bis in eadem ſenſim deſiit pari de cauſa , etſi fuiſſet inter initia æque dira & æque vulgata .

Ceterum licet morbi interitum certi præſagiamus , de tempore interitus nihil definimus , quod caliginoſa nocte premit Deus . Cito quidem lues ceſſatura foret , ſi Torellæ conſilium *in Dialogo de dolore in pudendagra* , quod ab Euſtachio Rudio , *in Opere de Morbo Gallico* , renovatum legimus , poſſet adhiberi : Fœminas ſcilicet viroſque omnes , quotquot lue venerea inficerentur , remediis ſimul ſubjicere , ut ſublato omni morbi ſeminio morbus radicitus extirparetur . Sed hæc ad Utopiam ableganda .

Satis eſt morbum ad occaſum ſponte vergere , multis de cauſis . 1. Quia virus quod in Europa ſponte non gignitur , ſed ex traduce tantum propagatur , tranſitione in dies ſenſim debilitatur : 2. Quia adverſis aeris natura , alimentorum qualitate , ſanguinis conſtitutione , apud nos quotidie infringitur ; 3. Quia remediis efficaciſſimis in dies retunditur . Sic conſociata cauſarum energia res ad optatum ſucceſſum tandem aliquando perducetur ; quandonam vero , ipſe prorſus ignoro ; celeriter tamen , ſi 1. Quemadmodum nunc uſus viget , ægrotantes miſſa cunctatione male pudibunda ad remedia cito confugiant , dum virus recens eſt , nec unquam adeo permittant , ut per longas moras invaleſcens ultimum virulentiæ gradum adipiſcatur . 2. Si diligens * munditiæ ſtudium adhibeatur , ut nunc moris eſt , ſaltem in Galliis , iteratiſque lotionibus extergantur frequenter pudenda , ne humoris acrioris aut virulenti mora conſpurcentur .

Non

* Fredricus Hoffmannus , *Diſſertat. Phiſico-Medicarum* 3 , aſſerit luem veneream Conſtantinopoli non graſſari , additque *ideo non graſſari , quod fœminæ munditiei apprime ſtudioſæ poſt opus aqua ſumant , & locos diligenter colluant* ſed videtur ille in errore verſari gemino , tum juris , tum *facti* . *Facti* , ajendo luem veneream Conſtantinopoli nullam obſervari ; *Juris* , lotionum utilitatem nimium exagerando .

Non diſſimulanda tamen objectio, qua conjecturæ noſtræ premi videntur: Scilicet ſcintillas e focis variis, quos in Zona Torrida admittimus, debere interdum ad nos agi, quibus incendium jam fere ſopitum in Europa denuo exſuſcitetur, vel potius, ut ſine metaphora dicamus, e variis Zonæ Torridæ regionibus, ubi lues venerea endemia viget, frequentia veneni effluvia in Europam commercio debere traduci, quæ remittentem morbum renovatura ſint, ut Alexander Trajanus Petronius affirmat, „ Lib. „ 2. de Morbo Gallico, Cap. 8. & Cap. 27. Hiſ„ panis aliquibus accidere, quando morbus hic „ ex India Occidua *recenter* invectus, hos pri„ mum inficere ſolet... unde in illis etiam hac „ ætate aliquando ſævus, velut ab initio, repe„ ritur. "

Sed hanc argumentationem multa diluunt. 1. E regionibus iſtiuſmodi alias, quæ omnium notiſſimæ erant, & unde morbus ad nos olim devectus eſt, jamdudum vaſtatas & incolis exhauſtas eſſe; atque adeo nihil inde ad nos apportari jam amplius poſſe, quod convenit Inſulæ *Halti* ſeu *Hiſpaniolæ*, ceteriſque continentis Americæ regionibus calidioribus, quarum indigenæ ab Hiſpanis jam pridem internecione deleti ſunt.

2. Cum nonnullis aliis harumce regionum ita rara nobis intercedere commercia, ſi qua porro intercedant, ut vix ulla morboſa ſeminia poſſint hinc traduci, quod potiſſimum verum eſt de interioribus Africæ Provinciis, adeoque de Regnis *Tombouctou & Mali*, ubi luem veneream antiquitus vigere creditur.

3. Imo virus raro concipi in ceteris regionibus hujuſcemodi, in illis etiam cum quibus frequentior eſt ſocietatis uſus & major conſuetudo, ut ſunt Indiarum Orientalium oræ & omnes inſulæ per mare Indicum ſparſæ, quoniam poſtquam ſemel innotuit exemplo luis venereæ quæ in Europa graſſatur, venenum concubitu poſſe contrahi, ſolent vel perditiſſimi attentius ſibi cavere ab imprudente & veſano uſu veneris cum mulieribus barbaris.

4. Quod ſi vero contigerit aliquando quempiam illic contagio primigenio contaminari, ut Petronius *Hiſpanis aliquando accidere* auctor eſt & ut interdum fieri inficias ire nolim, hunc efficaci remediorum auxilio celeriter ſibi proſpicere, atque ideo ſic abrumpi protinus ſucceſſivam contagionis catenam, quæ poſſet alioquin novas tragœdias forſam excitare. Et ſane quidem, licet Europæi jam a ducentis annis fere omnes Aſiæ oras & Inſulas ſedulo luſtraverint, ac inde forſan venenum venereum de novo non ſemel hauſerint, conſtat tamen experientia luem veneream pari paſſu per idem tempus in dies mitigatam eſſe, ut ſi frequens cum Aſiaticis conſuetudo, ſi acceptum identidem ab illis venenum hactenus non obſtiterint, ne lues ſenſim in dies remitteretur, conſequens eſſe videtur fore, ut in poſterum cauſæ eædem haud efficacius valeant obſtare, cur eadem lues magis ac magis extenuata aliquando tandem penitus non evaneſcat.

CAPUT XV.

De Legibus olim ſancitis in eos, qui lue venerea laborabant.

CRedebatur lues venerea, cum primum in Europa apparuit, peſtis inſtar ab infectis in ſanos contagione in diſtans ſerpere, alloquio, convictu, uſu vitæ communis, &c. ægris ſcilicet verum contagionis modum initio vel ignorantibus, vel diſſimulantibus. Inde fluxere leges illæ; quæ in infectos olim latæ ſunt in Galliis, & quibus incolumitati publicæ ea diligentia providebatur, quam videbatur præjudicii ratio poſtulare.

Sic exſtat in Actis Senatus Pariſienſis *Regiſtre du Conſeil, commencé le mois de Novembre 1496, finiſſant au mois d'Octobre 1497, cotté N. XL. Fol. 74. recto*, Decretum datum non die 4 Martii, ut refert Fontanonus, *Edicts & Ordonnances de Rois de France, Titre 28*, ſed die 6. Martii anni 1496. quo lue venerea infectis pœna capitali interdictum erat commercio cum ſanis, ſancitumque, ut in ſuburbium Sancti Germani ſucederent, in loca deſtinata ſegregandi. Placet ipſiſſima Decreti (a) verba gallica exſcribere, ne quid vertendo immitaſſe videar.

Arreſt du Parlement de Paris, portant Reglement ſur le fait des Malades *de la groſſe Vérole.*

Aujourd'hui ſixieſme Mars, pource que en cette ville de Paris y avoit pluſieurs malades de certaine maladie contagieuſe, nommée (b)

Decretum Senatus Pariſienſis de diſciplina erga magna *infectos* Variola *obſervanda.*

Hac die (6 Martii) cum in hac urbe Luteria ægri adſint plurimi, morbo quodam contagioſo affecti, qui *Magna* ſeu *craſſa Vario-*

(a) Decretum idem a Domno Alexio Lobineau, Monacho Benedictino, exſcriptum fuit *Hiſtoire de la ville de Paris. Tome IV. pag. 633.*

(b) Gaſpar Torrella, qui aliquandiu in Gallia commoratus fuit, aſſerit *in Dialogo de Dolore in pudendagra*, quem Bleſis ſcripſit anno 1499. *Pudendagram Pariſiis & in aliis magnis civitatibus Franciæ a literatis* Groſſam Variolam *appellari*.

la Groſſe Vérole, *qui puis deux ans ça a eu grant cours en ce Royaume; tant de ceſte ville de Paris, que d' autres lieux, a l'occaſion dequoi eſtoit a craindre que ſur ce printems elle multipliaſt, a eſtè adviſé qu' il étoit expedient y pourveoir.*

Pourquoi ont eſtè mandez les Offciers du Roy on Chaſtelet, loſquels venus en la Cour, ont remontré, qu'ils avoient eſtè en la maiſon de l' Eveſque de Paris pour y mettre proiſon, mais n'y eſtoit encore adviſe parmi le tout pour les difficoltez, qui ſe trouvoient.

Si leur a ordonnè la Cour ſi pourvoir, & pour aſſiſter avec ledit Eveſque a eſtè commis M. Martin de Bollefaye, & moi Greſſier (Pierre de Ceriſay *) en ſa compagnie.*

Et aprez ce que en la maiſon dudit Eveſque avont communiquè enſemble, me a eſtè en joint en faire l'Ordonnance, ce que ai fait ſelon les Articles ci- aprez enregiſtrez, laquelle Ordonnance par moi portée en Chaſtelet, & delivrèe au Prevoſt de Paris, a eſtè miſe a execution, & juſques cy bien gardèe.

Pour pourveoir aux inconvenients, qui adviennent chacum jour per la frequentation & communication des malades qui ſont de preſent en grant nombre en coſte ville de Paris, de certaine maladie contagieuſe nomine la Groſſe Vérole, *ont eſtè adviſez, concluds & deliberez, par Reverend Pere en Dieu Monſieur l'Eveſque de Paris, les Officiers du Roi, Prevoſt des Marcands & Eſchevins de Paris & le conſeil & avis de pluſeurs grants & notables Perſonnaiges de tous eſtats, les Proints & Articles, qui s'enſuivent.*

I.

Premierement *ſera fait cry publique de Par le Roi, Que tous malades de ceſte maladie de* Groſſe Vérole *eſtrangiers, tant hommes que femmes, qui n'eſtoient demourans & reſidents en ceſte ville de Paris, alorsque ladite maladie les a prins, vingt & quatre heures aprez ledit cry fait, s'envoiſent & partent hors de ceſtedite Ville de Paris ès pays & lieux dons ils ſont natifs, ou là où ils foiſoient leur reſidence quand cette maladie les a prins, ou ailleurs où bon leur ſemblera, ſur peine de la hart; Et à ce que plus facilment ils puiſſent partir, ſe retirent ès portes Saint Denys & Saint Jaques où ils trouveront gens deputez, leſquels leur deliverent a chacum quatre ſols pariſis, en prenant leur nom par eſcript, & leur faiſant defenſes ſur la peine que deſſus, de non rentrer en ceſte ville juſqu'à ce qu'ils ſoient entierement garis de ceſte maladie.*

riola appellatur, & qui duobus abhinc annis in hoc Regno plurimum graſſatus eſt, tum in hac urbe Lutetia, tum alibi, unde timendi locus ſit ne morbus ille hocce vere vehementius ingraveſcat, viſum fuit publicæ incolumitati proſpiciendum eſſe.

Quocirca juſſi ſunt accerſiri Præfecti regii in Caſtelleto, a quibus Curiam ingreſſis expoſitum fuit ſe jam in domum Epiſcopi Pariſienſis conveniſſe, providendi cauſa; negotium tamen nondum penitus confectum eſſe quippe quod difficultatibus multis premeretur.

Atqui juſſit Curia, ut jam tandem proſpicerent; ac M. Martinum de Belleſaye, & me (*Petrum de Ceryſai*) Curiæ Tabularium delegit, qui conſilio habendo cum una dicto Epiſcopo intereſſemus.

Porro habita in domo dicta Epiſcopi deliberatione, juſſus ſum Decretum facere juxta Capita infra ſcripta, quod a me delatum ad Caſtelletum, traditumque Pariſienſi Præpoſito, diligenter hucuſque obſervatum eſt.

Ut cautum ſit infortuniis, quæ quotidie contingunt uſu atque conſuetudine cum ægris, qui nunc in urbe Lutetia numero plurimi adſunt, morbo quodam contagioſo infecti, *craſſa* ſive *magna Verola* vocato, a Reverendo Patre in Deo Domino Epiſcopo Pariſienſi, Præfectis regiis, Præpoſito Mercatorum & Scabinis Pariſienſibus, conſilio multorum præſtantium & inſignium Virorum cujuſcumque ordinis, conſtituta ſunt Capita ſequentia.

I.

Primo. Regis nomine per præconem edicetur interpoſita mortis, pœna, ut alienigenæ, quicumque hoc morbo *Variola craſſa* ſive *magna* dicto affecti ſunt, tum viri, tum fœminæ, qui in hac urbe Lutetia non commorabantur cum morbo illo correpti ſunt exeant ex urbe intra viginti quatuor horas a promulgatione, abeantque ocyus in regiones & urbes ubi nati ſunt, vel quas incolebant quo tempore morbus ille eoſdem invaſit, vel alio quocumque libuerit: Et ut commodius in viam ſe dare poſſint, accedant ad portas Sancti Dionyſii & Sancti Jacobi, quatuor ſolidos Pariſienſes in ſingula capita accepturi a delegatis huic muneri viris, prolato ſcriptoque prius ſingulorum nomine pœnaque mortis ſingulis iterum denunciata, ſi in urbem audeant regredi, antequam a morbo illo abſolute convaluerint.

II.

II.

Item, *Que tous lès malades de ceſte maladie, eſtant de ceſte ville, oú qui eſtoient reſidents & demourants en ceſte ville, alors que ladite maladie leur a prins, tant hommes quo femmes, qui avont puiſſance de eulx retirer en maiſons, ſe retirent dedans leſdites vingt & quatre heures, ſans plus aller par la ville; de jour ou de nuit, ſur ladite peine de la hart; Et leſquels ainſi retirez en leurſdites maiſons; s'ils ſont povres & indigents, pourront ſe recommander aux Curez & Marregliers des Parroiſſes dont ils ſeront, pour eſtre recommandez, & ſans ce qu'ils partent de leurſdites maiſons leurs ſera pourveu de vivres convenables.*

III.

Item. *Tous autres povres malades de ceſtedite ville, homes qui avont prins icelle maladie exul reſidants, demourant ou ſervants en ceſte ville, qui ne avont puiſſance de eulx retirer en maiſon dedans les vingt & quatre heures aprez le cry fait, ſur ledite peine de la hart ſe retirent a Saint Germain de Prez, pour eſtre & demourer ès maiſons & lieux qui leur ſeront baillez & delivrez par les gens & deputez a ce faire, auſquels lieux durant ladite maladie leur ſera paurveu de vivres & autres choſes a eulx neceſſaires, & auſquels l'on defend ſur ladite peine de la hart de non rentrer en ceſtedite ville de Paris, juſques a ce que ils ſoient entierement garis de ladite maladie.*

IV.

Item. *Que nulſoit ſi hardi de prendre leſdits quatre ſols pariſis, s'il n'eſt estrangier comme dit eſt, ou qu'il voulſiſt partir de ceſtedite ville ſans plus entrer juſques a ce qu'il ſoit entierement gari.*

V.

Item. *Et quant aux femmes malades, leur ſera pourveu de autres maiſons & demourances; eſquelles ils ſeront fournies de vivres & autres choſes à eulx neceſſaires.*

VI.

Item. *A eſté ordonné que pour ſatisfaire audit cry, leſdits malades, qui eſtoient dé cette ville; ou qui eſtoient demourants en cette ville à l'eure quils ont eſté prins de ceſtedite maladie, ſeront mis en la maiſon, qui ja a eſté loue e pour ceſte cauſe a Saint Germain des Prez, & oú elle ne pourroit fournir, ſeront prins granges & autres lieux eſtant prez d'icelle, afin que plus facilement ils puiſſent eſtre panſez; & en ce cas ſeront ceulx, a qui ſeront les dites granges & maiſons, remunerez & ſatisfaits de leurs louaiges par ceulx qui ſont*

II.

Item. Ut morbo eodem affecti quicumque in hac urbe nati ſunt, aut ibidem commorabantur dum morbus invaſit, viri fœminæque, quibus domus ſuppetit quod ſe recipere poſſint, ſedulo caveant, ut ſe domi ſemotos contineant intra viginti quatuor horas, nec amplius per urbem noctu aut interdiu audeant divagari, ſin ſecus capite plectendi. Quod ſi qui egeni fuerint, indigentiam ſuam Parochis, Ædituiſque ſuarum Parœciarum ſignificent, ut cibaria ſibi, ceteraque quibus opus fuerit, ſubminiſtrentur.

III.

Item. Ut ſub eadem mortis pœna ceteri omnes morbo eodem affecti inopes viri, quibus morbus obvenerit in hac urbe commorantibus vel famulantibus, quibuſque domus nulla eſt qua ſe contineant, intra viginti quatuor horas concedant in ſurburbium Sancti Germani Pratenſis, commoraturi ibidem in domibus deſtinatis, ſibique indicandis a viris præpoſitis, quo quæcunque ad uſus vitæ neceſſaria futura ſunt, conferentur, denuntiata iiſdem mortis pœna, ſi prius in urbem regrediantur, quam a morbo plane convaluerint.

IV.

Item. Audeat nemo ſolidos illos quatuor Pariſienſes accipere, niſi alienigena fuerit, velitve ab hac urbe abire numquam rediturus, niſi perfecte curatus.

V.

Item. Fœminis morbo eodem infectis alia parabuntur hoſpitia, quibus ſeorſum a viris concludantur, & quo ut cibaria, ceteraque ad vitam ſuſtentandam neceſſaria comportentur, curæ futurum eſt.

VI.

Item. Sancitum eſt, ut ſecundum denunciationem ægri in hac urbe nati aut ibidem commorantes, cum morbo illo tentati fuerunt, ſecludantur in domo, quæ jam ære conducta eſt hunc in uſum in ſuburbio ſancti Germani Pratenſis, ac ſi tot ægrotis capiendis illa non ſufficerit, in horreis ceteriſque hoſpitiis proximis, ut commodius curari poſſint: Quo quidem in caſu illorum horreorum hoſpitiorumve dominis locationis pretium numerabitur a Quæſtoribus pecuniæ in horrumce ægrotantium uſus in hac urbe collectæ juſſu dictorum Epiſcopi, Præ-

E 4 fecto-

ſont commis & deputez a recevoir l' argent cueilli & levé en ceſte ville de Paris pour leſdits malades par l' Ordonnance deſdits Eveſque & Officiers du Roi & Prevoſt des Marchands ; & à ce ſouffrir ſeront contraints reaument & de fait.

fectorum regionum & Præpoſiti Mercatorum Cogentur vero domini oblato locationis pretio haud gravate ferre, ut illis hoſpitiis dicti ægrotantes excipiantur.

VII.

Item. *Aprez ledit cri fait ſera pourveu par ceulx, qui ſont commis a recevoir ledit argent, à ce qu' ils mettens deux hommes, c' eſt a ſçavoir ung a la porte Saint Jacques, & l' aultre à la porte Saint Denys, pour en la preſence de ceulx, qui ſeront commis par les Officiers du Roi & Prevoſt des Marchands, paier leſdits quatre ſols pariſis & prendre les noms par eſcript de ceulx qui les recevront, & leur faiſants les deffenſes deſſudites.*

VII.

Item. Poſt promulgatam edictionem, curabitur a dictis collectitiæ pecuniæ Quæſtoribus, ut viri duo deligantur, quorum alter portæ ſancti Jacobi, alter portæ ſancti Dionyſii adſtet, coram delegatis a Præfectis regiis & Mercatorum Præpoſito numeraturi abeuntibus in ſingula capita quatuor illos ſolidos, & ſingulorum qui bus numerabuntur, nomina ſcripturi, ſinguliſque pœnas jam ſæpius memoratas denuntiaturi.

VIII.

Item. *Sera ordonné par le Prevoſt de Paris aux Examinateurs & Sergents, que és quartiers dont ils ont la charge, ils ne ſouffrent & permettent aucuns d' iceulx malades aller, converſer, ou communiquer parmi la ville: Et oú ils en trouveront aucuns, ils les mettent hors d' icelle ville, ou les envoient ou menent en priſon pour eſtre pugnis corporellement ſelon ladite Ordonnance.*

VIII.

Item. Mandabitur a Præpoſito Pariſienſi Curatoribus, Apparitoribuſque, ut in vicis, quibus ſinguli præſunt, caveant diligenter, ne qui morbo illo infecti per urbem divagentur: Et ſi quos obvios forte habuerint, ut ex urbe ejiciant, vel compellant in carcerem in cute pœnas daturos, ut in Decreto ſancitum eſt.

IX.

Item. *Aprez ledit cry mis á execution ſoient ordonnez gens par leſdits Prevoſt & Echevins, leſquels ſe tiendront aux portes de ceſte ville de Paris, pour garder & deffendre qu' aucuns malades de ceſte maladie ne entrent apertement ou ſecretement en ceſtedite ville de Paris.*

IX.

Item. Re in hunc modum compoſita decernant Præpoſitus & Scabini cuſtodias, quæ ad urbis hujuſce portas excubent, vetentque, ne ullis morbo illo infectis palam vel clam in urbem ingredi licitum ſit.

X.

Item. *Soit pourveu par ceulx qui ſont deputez á recevoir l' argent donnè & auſmoſné auſdits malades, á ce que á iceulx retirez eſdites maiſons ſoit pourveu de vivres & autres choſes neceſſaires ſoigneuſement & en diligence, car autrement ils ne pourroient obeïr auſdites Ordonnances.*

X.

Item. Procurabitur a Quæſtoribus pecuniæ collectitiæ & in ſtipem erogatæ, ut ægrotis qui domibus illis concluſi detinebuntur, cibaria ceteraque quibus ad vitam opus eſt; diligenter & abunde ſubminiſtrentur, ut qui alioquin edictioni parere non poſſint.

Videbitur forſan dies huic Decreto adſcriptus haud exiguam difficultatem afferre. Non potuit enim lues venerea in Gallia citius graſſari, quam poſt reditum Regis Caroli VIII. vel ad ſummum Aulicorum, qui ſub eo meruere in Italia, unde morbum adductum fuiſſe credimus. Sed Carolus, cum Lugduni aliquandiu ſubſtiterit, Lutetiam non rediit niſi menſe Octobri anni 1495. Aulici vero militeſque, qui citiſſime, nonniſi menſe Auguſto, ut qui omnes interfuerint prælio ad Forum novum commiſſo die 6 Julii ejuſdem anni, quo Carolus inſignem de Venetis victoriam reportavit. Quanam ergo computandi ratione dici potuit in allato Decreto, facto die 6. Martii anni 1496. veneream luem jam ab annis duobus vulgo in Gallia graſſari, tum Lutetiæ, tum alibi, cum vix a ſex menſibus nota tunc foret, ſi a reditu Regis ratio ineatur; ſaltem vix ab octo, ſi a reditu Aulicorum militumque.

Sed eas tricas expedire facillimum eſt, modo ad diverſam computandi rationem attendatur, quæ olim in uſu fuit. Antiquitus enim anni principium ducebatur a Feſto Paſchatis, nec mos ille interverſus eſt, niſi Edicto Caroli IX, dato menſe Januario anni 1563, quo conſtitutum fuit, ut deinceps annus initium ſumeret a Feſto Circumciſionis Domini

mini noſtri J. C. Itaque cum Paſcha anni 1497. incideret in diem 26 Martii, *Vid. Tabellas Chronologicas, quæ exſtant in Gloſſario Domini Ducange, in verbo* Annus, Senatus conſultum, de quo agitur, quod datum dicitur die 6 Martii anni 1496, reipſa datum fuit die 6 Martii anni ſequentis 1497, juxta computandi rationem, qua nunc utimur.

Sed quorſum alienis ſuffragiis operoſe probamus, quæ vel ex ipſis Senatus Pariſienſis Actis acertiſſima ſunt? Quippe conſtat in illis annum 1496 Decretis ſingulis apponi per menſes Januarium, Februarium & Martium, ad diem uſque 26 menſis Martii, in quam incidebat hoc anno Feſtum Paſchatis: Inde vero in Decretis ceteris ex ordine ſubſequentibus annum 1497 numerari. Ex his liquet ergo, ut modo dicebamus, Decretum quod datum dicitur die 6 Martii anni 1496, revera referendum eſſe ad diem eamdem, ſed anni 1497, ſi computationis, quæ nunc uſu recepta eſt, ratio habeatur; atque adeo datum eſſe octodecim, imo viginti menſibus poſt primum luis venereæ ingreſſum, unde in Decreto illo jure maximo dici potuit, luem jam ab annis duobus graſſari, cum nihil uſu vulgatius ſit, quam annum affectum pro confecto numerari.

Cum ea ſolutione ſequentia omnia mire concordant. Die Veneris, nempe 5 Maii anni 1497, hoc eſt, duobus menſibus a propoſito Decreto, a Senatu conſtitutum eſt, ut ex multatitia pecunia ſexaginta libræ Pariſienſes numerarentur in uſus infectorum lue venerea, ut proſtat in iiſdem Actis, *fol. 124. recto.*

Une amende de ſoixante livres Pariſis, ordonee pour les malades de la *Groſſe Verole.*

Ce jour (Vendredi 5 May) la Court a ordonné la ſomme de 60. livres Pariſis eſtre baillée & delivrée par M. Nicole Herbelot, Receveur des Exploits & Amendes de la Court de ceans, à Sire Nicoles Potier, & autres commis touchant le faict de Malades de Naples, pour icelle ſomme eſtre employeé és affaires & neceſſitez deſdits Malades, Fait le 5. May.

Sexaginta libræ Pariſienſes a Senatu Pariſienſi in ſtipem erogatæ ægrotis,* qui magna Variola *infecti erant.

Hac die Veneris, 5 Maii, anno 1497, juſſit Curia libras Pariſienſes (a) ſexaginta a M. Nicolao Herbelot, æris multatitii Coactores in Curia, numerari D. Nicolao Potier cæteriſque, qui præpoſiti ſunt adminiſtrandis negotiis ægrotantium Morbo Neapolitano, ut in eorum uſus impendantur. Actum die 5. Maii.

Die Sabbati 27 Maii ejuſdem anni Epiſcopus Pariſienſis a Senatu petivit, ut nova ſtipe infectis lue venerea adeſſe vellet, quod facile exoravit, ut legere eſt in Actis, *fol. 141. verſo.*

Remontrance de l'Eveſque de Paris a la Court, pour faire aumoſne aux malades de la *Groſſe verole.*

Aujourd'hui (Samedi 27 May) l'Eveſque de Paris a remonſtré que des malades de la Groſſe Verole, *qui par Ordonnance de la Court, avoient eſté mis ès Fauxbourgs de ceſte Ville, y en avoit de garis en bien gran nombre, mais l'argent était faily, & y faiſoit lon de petites aumoſnes pour le preſent, S'il eſtoit le plaiſir de la Court y faire quelque aumoſne en pitié, elle ſeroit bien employée: Et pource que des deniers ordonnez par la Court à employer en œuvres piteables, ne eſtoit poſſible*

***Rogatio Epiſcopi Pariſienſis, ut Curia ſtipem largiri velit ægrotantibus* magna Variola.**

Hac die Sabbati, 27 Maii, anno 1497, Epiſcopus Pariſienſis expoſuit Curiæ ex infectis *magna variola*, qui Curiæ Decreto in ſuburbio hujuſce Urbis ſecluſi detinebantur, plurimos convaluiſſe, ſed pecuniam deficere, atque eleemoſynas perexiguas jam erogari: Curiam proinde chriſtiane munificam fore, ſi ægrotantibus illis ſtipem largiri velit, vel ideo maxime quod pecunia, quam pauperum utilitatibus deſtinaverat, nullomodo potuerit exigi. Quocirca rogavit ut ju-

(a) Non contemnebatur illis temporibus hæc ſumma, quippe tunc argenti bes, vulgo *le Marc*, apud Gallos libras tantum undecim Francicas repræſentabat, ac proinde hæ ſexaginta libræ, beſſes 5. $\frac{1}{2}$ proxime reddebant, qui hodie libris 215 æſtimarentur, Vid. le Blanc, *Traité hiſtorique des Mennoyes de France.*

en recouvrer aucune choſe, remonſtrant a la Court qu'il y avoit en mon Greffe xv. ou xvi. eſcus depuis dix ans avoit, & ne ſavoit lon a qui ils appartenoient, ſic c'eſtoit le plaiſir de la Court ordonner qu'il fuſſent diſtribuez es pouvres Malades, les delivrerois; ce qui a eſté ordonné & icoulx ai baillez a me Joen Fournier Chanoine de Noſtre Dame de Paris, lequele s'en eſt chargé.

juberet Curia nummos (*a*) quindecim vel ſexdecim, qui jam ante annos decem apud ſuum Tabularium depoſiti erant ita ut ad quem pertinerent neſciretur, ægrotantibus illis erogari, quod facile impetravit, nummique illi M. Johanni Fournier, Canonico Eccleſiæ Catthedralis Pariſienſis B. Mariæ dicatæ, numerati ſunt, in ægrotantium illorum uſus convertendi.

Die Lunæ 25. menſis Junii anni 1498. editum fuit a Præfecto ſeu Præpoſito Pariſienſi, ne quis infectus infectave lue venerea commoretur Pariſiis, ſed qui extranei & alienigenæ eſſent, ad ſua remigrarent; qui vero cives, egrederentur ex urbis ac ſuburbiorum pomœrio, ut legere eſt in Actis Curiæ Pariſienſis, quæ Curia *Caſtelleti* dicitur; *Regiſtre bleu du Chaſtelet de Paris, fol. 111. verſo.*

Ordonnance du Prevoſt de Paris pour les malades de la *Groſſe Verole.*

Combien que par ey davant dit eſté publié, crié & ordonné à ſon de trompe & cry public par les Carrefours de Paris, a ce qu'aucun n'en peut pretendre cauſe d'ignorance. Que touts malades de la Groſſe Vérole vuidaſſent incontinent hors la ville & s'en allaſſent, les eſtrangiers és lieux dont ils ſont natifs, & les aultres vuidaſſent hors ladite ville ſur peine dé la hart: Neantmoins leſdits malades en contempnant leſdits crys, ſont retournez de tout parts & converſent parmi la ville avec les perſonnes ſaines, qui eſt choſe dangereuſe pour le peuple & la Seigneurie, qui a preſent eſt a Paris.

L'on deffend derechef de par le Roi & Monſieur le Prevoſt de Paris a tous leſdits Malades de ladite maladie, tant hommes que femmes quæ incontinent aprez ce preſent cry ils vuident & ſe departent de ladite Ville & Forsbourgs de Paris & s'envoiſent, ſcavoir les dits forains faire leur reſidence és pais & lieux dont ils ſont natifs; & les aultres hors ladite Ville & Forsbourgs, ſur peine d'eſtre jectez en la Riviere s'ils y ſont prins le jourd'huy paſſé: Enjoint lon à touts Commiſſaires, Quarteniers, & Sergentes prendre ou faire prendre ceux qui ſeront trouvez pour en faire execution. Fait le Lunedi 25. jour, de juin l'an mil quatre cents quatre-vingtdix-huit.

Edicto Præpoſiti Pariſienſis in illos, qui magna Variola *infecti ſunt.*

Quamquam jam ante edictum promulgatum & denuntiatum fuerit tuba & præconis voce, ne quis ignorationem cauſari poſſit, ut interpoſita capitis pœna quicumque *magna ſive craſſa variola* ægrotarent, abirent ocyus ex Urbe, alienigenæ quidem in eas urbes, in quibus nati ſunt; ceteri vero extra urbis pomœrium; Nihilominus tamen ægrotantes iſtiuſmodi, ſpreta denunciatione, undique regreſſi per urbem vagantur & utuntur cum ſanis, unde maximum impendet periculum tum Plebi, tum (*b*) Optimatibus, qui nunc Lutetiæ adſunt.

Quapropter jubentur iterum nomine Regis & Præpoſiti Pariſienſis quicumque morbo illo infecti ſunt, ut poſt promulgatam hanc alteram edictionem ex Urbe, urbiſque ſuburbiis decedant, abeantque, alienigenæ in urbes ubi nati ſunt, cæterique extra urbis ſuburbia; ſin ſecus faxint, præcipites in amnem agendi, quoſcumque ab hodierna die comprehendi contingerit Mandatur ſimul Curatoribus, Præfectiſque Vicanis & Apparitoribus, ut quoſcumque obvios habuerint, prehendant vel prehendi jubeant, denuntiatas pœnas daturos. Actum die Lunæ 25. Junii anno 1498.

Denum die 22. Auguſti anni 1505. Senatus conſulto decretum fuit *ut domus conduceretur, ubi lue venerea infecti habitarent, & ut locarium numeraretur de pecunia multatitia.*

Tar-

(*a*) Nummi illi ſolidos 36. tunc valebant, atque adeo ex præcedente computatione redderent hodie ſinguli minimum libras Francicas octo.

(*b*) Aderant tunc Lutetiæ plerique Galliæ Proceres, Nobileſque primarii Ludovico XII. obſequium præſtituri, qui Regni nuper potius poſt mortem Caroli VIII. Ambaſiæ fato functi die 7. Aprilis anni 1498, Rhemis jam redux erat, ubi innuctione conſecratus fuerat die 27. Maii anni ejuſdem.

Tardius Toloſæ proviſum eſt infectis lue venerea, nec ante annum 1528. quo tempore Guillelmus de Catel narrat, *Mémoires de l'Hiſtoire du Languedoc*, *pag.* 237. domumquamdam cum adjuncta æde Sanctæ Catharinæ in ſuburbio Sancti Michaelis eorum uſui addictam fuiſſe, quæ ideo vulgari idiomate appellata eſt *l'Houſpital des Rougnoſés de la rougne de Naples*, hoc eſt, Noſocomium laborantium ſcabie Neapolitana.

Tandem vero, poſtquam experientia compertum eſt luem veneream, licet attactu idoneo contagioſa ſit, attamen nec congreſſu, aut alloquio in diſtans propagari, imo nec convictu aut contubernio, niſi opus venereum acceſſerit contactuſve alter intimus & per partes molles & poroſas, cœptum eſt cum ægrotis lenius agi & abrogatis ſenſim ſevioribus Legibus, cuilibet conceſſum eſt ſui juris eſſe & valetudini ex voluntate conſulere. Cavit tantum Chriſtiana charitas, quæ in omnes effuſa eſt, ne inopes, quos morbus premeret infortunio contractus, imo etiam quæſitus culpa, triſti miſeraque morte defungerentur ante diem, remediorum aut alimentorum penuria: Ideoque in pleriſque urbium ampliorum ſua ſyphiliticis aſſignata ſunt noſocomia propria, ut Romæ (*a*) noſocomium Sancti Jacobi incurabilium; Mediolani (*b*) Hoſpitale Brolium; Utini (*c*) Xenodochium peculiare; Toloſæ Hoſpitale Sanctæ Catherinæ, de quo modo; Lutetiæ diverſa diverſis temporibus noſocochia, nempe (*d*) Hoſpitale Trinitatis in vico Sancti Dionyſii, anno 1536. (*e*) Hoſpitale Sancti Euſtachii in Parœcia cognomine anno 1537. (*f*) Hoſpitale Sancti Nicolai, anno 1541. (*g*) Hoſpitale *de Lourcines* in ſuburbio Sancti Marcelli, anno 1559. In ceteris vero minoribus urbibus, ubi nullum potuit ſyphiliticis proprium noſocomium aſſignari, in quo ſegreges degerent & curarentur, at ſaltem in noſocomiis communibus certa illi deſtinata ſunt conclavia; ubi ſeorſum ſanitati reſtituantur.

Ex his tria videntur poſſe colligi, 1. Luem veneream novam eſſe. Quorſum enim Leges novas condere, niſi morbus novus fuiſſet? 2. Lutetiæ primum innotuiſſe anno 1495. ut liquet ex primo Decreto dato Menſe Martio anni 1497. ubi morbus dicitur a duobus annis graſſari. 3. A lepra Arabum plane diverſam fuiſſe. Quid enim cauſæ fuiſſet, cum duo noſocomia Elephantiacorum, vulgo *maladeries & leproſeries*, Lutetiæ præſto eſſent, alterum in ſuburbio Sancti Dionyſii, ubi nunc eſt Domus Sancti Lazari, alterum in ſuburbio Sancti Germani, ubi nunc eſt Morodochium, vulgo *les Petites Maiſons*. (*Voyez La Marré*, *Traité de la Police Liv.* 4. *Tit.* 12. *Chap.* 1.) cur ædes alienæ ad ſyphiliticorum uſus conducerentur multo ære, niſi pro certo tunc fuiſſent lepram luemque veneream ita differre inter ſe, ut qui alterutra harumce affectionum laborarent, cum infectis altera non poſſent una promiſcue cohabitare, niſi maximo utrorumque damno, ſcilicet labe mutua per contagione reciprocata.

(*a*) Thierri de Hery, *Methode Curatoire de la Groſſe Verole pag.* 121. Jacobus Vercellonus, *in Præfat*, *Tractat*, *de Pudend. morbis*.

(*b*) Ludov. Septalius, *Animadv. & Caution. Lib.* 7. *Cap.* de Morbo Gallico.

(*c*) Euſtach. Rudius, *De Morbo Gallico*, *Lib.* 3. *Cap.* 13.

(*d*) Hiſtoire de Paris par D. Felibien. *Tom*, 4. *pag*, 689.

(*e*) Ibidem *pag. eadem*.

(*f*) Ibidem *pag*, 697. (*g*) Ibidem *pag.* 728.

DE

DE MORBIS VENEREIS LIBER SECUNDUS.

De contagione, Natura & Therapeja Morborum Venereorum.

CAPUT PRIMUM.

Qua ratione lues venerea contrahatur.

IGNORABATUR luem veneream, cum in Europa primum apparuit, contagione traduci uſu veneris, ægrotis ſcilicet modum, quo infecti erant, caute diſſimulantibus, ut flagitia celarent, vel forſan ne ſuſpicantibus quidem poſſe tam gravem morbum ſola venere contrahi, utpote quæ contagionis ratio plane inſolens eſſe videretur. Inde adeo factum eſt ut Medici, qui illo tempore florebant, ſumma conſenſione crediderint, ut jam ſupra dictum fuit, novum morbum, more ceterorum peſtilentium, epidemicum ſeu popularem eſſe, & induci proinde a cauſa externa & communi; qualem alii eſſe putabant noxium aſtrorum influxum vel planetarum aſpectum; alii vero inſalubrem aeris ſtatum, quem pluviæ vel inundationes attuliſſent.

Gaſpari Torrellæ primo omnium de contagione luis venereæ ſuboluiſſe videtur. Ille ſane, jam anno 1500. diſerte docebat, *Tractatu De Pudendagra*, hunc affectum *ut plurimum evenire per viam contagionis*, ſed tamen præconcepta opinione deductus, vel ægrotantium mendaciis deluſus cauſam alteram ſimul adjungebat aſſerens *ibidem* luem veneream *aliter etiam evenire poſſe utendo malo regimine*, quod exemplo Antonii cujuſdam Marci, Catalani, Artium & Medicinæ Doctoris, confirmare conabatur.

In eadem ſententia fuere Jacobus Cataneus De Lacu Marcino, Genuenſis, *Tract. De Morbo Gallico, Cap.* 3. anno 1505. Georgius Vella, Brixienſis, *in Opuſculo de Morbo Gallico, Cap.* 1. anno 1508. Nicolaus Maſſa, Venetus, *Lib. De Morbo Gallico, Tractatu* 1. *Cap.* 1. anno 1532. qui licet luem veneream contagione potiſſimum ſerpere faterentur, credebant tamen ſine contagione ulla, *intrinſeca*, ut ajebant, *alteratione*, poſſe quoque generari. Quin imo Hieronymus ipſe Fracaſtorius, Veronenſis, celeber ſua ætate Medicus, nec indiligens veri inveſtigator, idem ſentiebat anno 1546. dum ſcriberet *de Morbis contagioſis*. Tametſi enim concedat, *hujus Operis Lib.* 2. *Cap.* 12. *maximam mor-*

mortalium partem a contagione morbum hunc contraxiſſe; putat tamen *obſervatum fuiſſe, innumeros alios ſine ulla contagione per ſe infectionem eam perpeſſos fuiſſe. Nam*, pergit ille, *impoſſibile alioquin fuiſſet, tam parvo tempore, contagionem, quæ per ſe ſegnis eſt nec concipitur facile, tantum terrarum peragraſſe ab una claſſe ad Hiſpanos primum delatam, quando conſtat aut eodem tempore, aut fere eodem, & in Hiſpania & Gallia & Italia & Germania & tota fere Scythia viſam fuiſſe.* Neque alia erat Benedicti Victorii ſententia, qui in Libro *de Morbo Gallico*, quem Florentiæ edidit *anno* 1551. ait *Cap.* 3 ſe *firma fide opinari contagium ipſum non eſſe exquiſite neceſſarium ad Morbi Gallici proventum, ſed præſentis cœli ſtatum cum humorum ſtatu putreſcentium ſufficere.* Quod ut certo, ut ipſe putat, exemplo confirmet, addit *occurriſſe ſibi quandoque honeſtas & ſanctas Moniales, ſub fortiſſimis Clauſuris obſeratas, ſub ardua quippe & inviolabili cuſtodia, quæ ex præſentis cœli ſtatu, atque ex ſtatu humorum in eis putreſcentium cum ſtatu imbecillium membrorum, ſorte ſua mala in Gallicum ceciderant morbum.*

Sed pervicit tandem nota rei veritas, ac jam dudum certa, conſtanti, indubitata experientia innotuit, & unanimi Medicorum omnium teſtimonio compertum eſt luem veneream non concipi, nec errore diætæ, nec aeris vitio, nec ullo rerum non naturalium abuſu, nec ſpontanea humorum labe, ſed unica tantum ratione propagari, ſi ab ægroto in ſanum communicatione traducatur.

Hæc autem communicatio fit vel generatione, tranſmiſſa a parentibus labe, dum tenellulum embryonis corpus concipitur, vel contagione, morbo ab ægroto in ſanum traducto. Lues priore modo concepta, *hæreditaria*, poſteriore vero, *adventitia* dicitur.

Lues hæreditaria creditur ab alteruto parentum in fœtum traduci poſſe, a patre & a matre: A *patre* quidem, quia ſeminales particulæ a patre deciduæ & venereo contagio infectæ, embryonem, quem lambunt, ſimili labe coinquinant; a *matre* vero, quoniam hæc, cum per novimeſtre geſtationis tempus nutrimentum fœtui ſubminiſtret, morbificum luis ſeminium, quo laborat ipſa, una ſimul ſuggerit. Sic compertum eſt ab infecta matre partus edi ſqualidos, ſemiputres, ulceroſos, vere Syphiliticos; imo quod mirabilius eſt, a patre Syphilitico generari & enaſci aliquando partus vere Syphiliticos & ulceroſos (*a*) ſana matre, vel ſaltem nullis morbi venerei ſymptomatis affecta quæ manifeſta ſint, quaſi virus, quod tenellum embryonis corpus male habet, firmiori materni corporis compagini corrumpendæ impar fuerit.

Sed abſtruſior quæſtio eſt, utrum a parentum alterutro infecto poſſit embryoni virus infundi venereum, quod tota quidem pueritia tacitum ſileat ſine noxa, quod deinde vero in adultis ſponte reviviſcat, & ſine nova ulla contagione veram & legitimam luem veneream producat, de quo jure dubitatur Ipſe quidem noluerim eam a parentibus communicationis viam prorſus rejicere, quam ab omnibus ferme Medicis probari novi; fatebor tamen ingenue mihi merito ſuſpectam videri, ſi de lue venerea vere & proprie dicta quæſtio ſit. Equidem ſæpe vidi Rachitidem aut affectus Rachitidis congeneres, ſtrumas aut ſtrumoſos glandularum meſeraicarum tumores, atrophiam pulmonarem, oſſium diſtorſionem, unde gibboſitas, alioſque non paucos morbos hujuſcemodi, qui a lue venerea degenere oriri ſolent, in tenella infantium corpuſcula traductos fuiſſe, vel progreſſu ætatis tacita labe ſenſim prorupiſſe; Nunquam tamen luem veneream vere ſic dictam & pathegnomonicis ſignis conſpicuam, jure quaſi hæreditario, in infantes tranſmiſſam obſervavi, unde in eam opinionem facile propenderem hæc a Medicis jam pridem levi fide ideo admiſſa fuiſſe, ut ſi res ita ferat, famæ poſſint ægrotantium conſulere, cauſam probabilem, ſi non veram, luis prætexendo, quæ ægrotantes culpa abſolvere videatur.

Sed hæc Lectorum judicio permittantur. Saltem ſi non unica, at vero certiſſima communicationis via eſt contagio, quæ poſt ortum advenit: Quo circa magni intereſt modos omnes quibus lues venerea tali contagione traducatur exploratos habere. In genere quidem notum eſt plurimorum morborum exemplo contagionem poſſe diſſeminari triplici ratione: 1. *In diſtans*, interventu ſcilicet aeris in quem miaſmata morboſa exhalent. 2. *Per fomitem* qualemcumque, quo effluvia morbifica in ſanos deferantur. 3. Demum *contactu immediato*, in quo liberrima eſt veneni tranſmiſſio: Sed ſimul quoque notum eſt modos hoſce ſingulos ad propagandam luem veneream perinde locum non habere.

Sic I. Probatur tum experientia, cum ratione luem veneream contagione in diſtans propagari non poſſe: *Experientia* quidem, cum nullum proſtet in Medicorum Scriptis teſtimonium contrarium, imo contra, ut ſcripſit Vidus Vidius, *De Curatione generatim*; *Parte* 2. *Sect.* 2. *Lib.* 3. *Cap.* 3. " contagio Gallici Morbi num-

(*a*) Vid. Victorem Trincavellium *De ratione Curand. Particul. hum. cor. affectus*, *Lib.* 12. *Cap.* 17. Et Amatum Luſitanum, *Centur.* 1. *Curat.* 56.

„ numquam viſa ſit per medium aerem obeſſe „ vicinis „ unde licet jure colligere poſſibilem eum non eſſe contagionis modum, qui jam a ducentis annis & ultra nunquam obſervatus fuerit; *Ratione* vero, cum venenum, quo lues venerea producitur, craſſius, denſius, fixius ſit, ut in aerem, vaporis inſtar, exhalare valeat, atque ea ratione in diſtans ad certum intervallum diſſeminari.

II. Haud ita perſpicue liquet de contagione altera, quæ per fomitem ſpargitur, jacendo ſcilicet in iiſdem linteis, induendo eaſdem veſtes, bibendo eodem poculo, os & labia extergendo iiſdem mantilibus, quibus infectus jam uſus ſit. Proferuntur quidem exempla aliquot, quæ huic contagionis ſpeciei ſuffragari videntur. Sic refert Nicolaus Maſſa, „ Lib. de „ Morbo Gallico, Tractat. 1. Cap. 2. ſe curaſ„ ſe amicum quemdam ſuum qui per contactum „ linteaminum, in quibus dormierat quidam „ qui habebat ulcus Gallicum in crure, captus „ fuit, licet in illis per unam noctem tantum „ dormierat. *Sic Antonius Fracancianus*, Lib. „ de Morbo Gallico, *ait* ſe ſemel vidiſſe luem „ Gallicam hoc modo contractam a puella ſe„ ptem annorum, quæ pelliceam veſtem cu„ juſdam infectæ mulieris induerat. *Sic Ga„ briel Falloppius*, Tractat. de Morbo Galli„ co, Cap. 22. *dicit* ſe loquutum fuiſſe cum ſene, „ qui habebat domi duos laborantes, habentes „ partes poſteriores ulceratas, & aſſerebat ſe „ infectum ob uſum ejuſdem latrinæ. *Sic Leo„ nardus Botallus, Medicus Aſtenſis*, Lib. de „ Luis venereæ curandæ ratione, Cap. 4, *te„ ſtatur* amicum & admodum familiarem quem„ dam ſuum, virum ſane integrum ac pro„ bum, hac miſeria olim male mulctatum fuiſ„ ſe, qui perpetuo ſupremo aſſeveraverit dejurio „ reputare ſecum minime poſſe unde eam hau„ ſerit, niſi ex poculis cujuſdam ſibi neceſſa„ rii, qui tunc acriter hac lue divexabatur. „ *Sic Guillelmus Fabricius Hildanus*, Obſer„ vat. & Epiſtolar. Centur. 1. Obſervat. 100, „ *ſcribit* puellam 15 annos natam, cum Bac„ chanalia celebraret in conventu Nobilium, „ atque veſtes cum adoleſcente quodam com„ mutaſſet, contactu caligarum infectarum pu„ ſtulas & ulcera venerea in pudendis contra„ xiſſe. *Sic demum Gregorius Horſtius*, Obſer„ vation. Medicinalium Parte II. Lib. 2. Ob„ ſervat, 3, *aſſeverat* Puellam circiter anno„ rum 18, quæ penes nobilem Herum lue ve„ nerea laborantem ſerviebat, & cum ejuſdem „ concubina lecto communi utebatur, poſt varia „ ſymptomata nocturnorum dolorum, anguſtiæ „ pectoris, & ſimilium, tandem undique pu„ ſtulis Gallicis & condylomatibus in partibus „ obſcœnis infectam fuiſſe.

Sed hæc merito dubia videntur, vel ideo quia rara ſunt. Hæc olim forſan obſervari potuere, primo ingreſſu luis venereæ, cum vehementiſſima erat morbi malitia; & ea Falloppii ſententia fuiſſe videtur, qui poſtquam retulit, ubi ſupra, *primis temporibus creditum fuiſſe ex uſu vitrorum atque poculorum poſſe naſci affectionem iſtam*, in hæc tandem verba concludit, *videte quanta morbi iſtius erat rabies, hodie non eſt timendum hoc*. Forſan etiam, quod ſane probabilius eſt, hæc omnia ab ægrotantibus aſtu conficta fuere, ut fraude & fallacia flagitia celarent. Sane, ut cum Braſſavolo dicam, *Lib. de Morbo Gallico*, profiteri poſſum *nunquam aliquem vidiſſe, qui morbum per fomitem ſuſceperit, neque quempiam audiviſſe, qui id viderit*.

In ſumma nollem equidem eam contagionis viam pertinaciter negare. *Sicut* enim certum eſt variolarum fermentum per fomitem traduci apud Turcas, ſi guttulæ aliquot puris goſſypio vel linamento exceptæ ſuperficiariis cutis ſummæ inciſuris inſinuentur; imo vero apud Sinenſes, ſi puſtulæ aliquot a varioloſis deciduæ in nares intrudantur; quidni fermentum venereum poterit quoque per fomitem tranſmitti pari ratione, ſed tamen tardius, debilius, difficilius, quoniam fermentum iſtud altero fermento denſius, craſſius, fixius eſt. Verum enimvero vellem multo minus eumdem contagionis modum pro comperto admittere, cum experimentis, quæ omni exceptione majora ſint, nondum liqueat; imo contra probabilis ſuſpicio ſit adultos adultaſve, qui tales morbi cauſas afferunt, meliori jure luem veneream acquiſiviſſe, ſed præ pudore diſſimulare. Sic Falloppius, *Tractatu de Morbo Gallico, Cap.* 13. falſe irridebat quoſdam, qui ut *defenderent caſtas matronas, dicebant eas fuiſſe aqua benedicta, infectas, ſed infectio illa*, inquiebat, *habuit originem per unum aſperges, ſcio ego*.

III. Itaque contagio vel ſola vel omnium communiſſima ea eſt, quæ fit contactu immediato ægroti cum ſano penes partem aliquam, quo ſane conſtat experientia, ſi non ſemper, at ſaltem frequentiſſime luem contrahi, præſertim ſi ſequentes conditiones forte coincidant, nempe ſi partes, quæ contactu junguntur, madeant humore, qui veneni venerei vehiculum ſit; ſi molles, laxæ, veneno facile permeabiles ſint: ſi natura, ſitu vel fricatione calefiant & rareſcant, atque adeo venenum tanto facilius imbibant.

Hinc cum varia ſit & multiplex contactus ſpecies, in quo conditiones illæ ſimul reperiantur, multiplici quoque contactu poteſt lues venerea communicari.

1. Uſu veneris, ſive mulier ſana ſui copiam faciat viro infecto, cujus balanus ulcuſculis cancroſis obſideatur, cui virulenta fluat go-

gonorrhœa, aut ſaltem cujus ſemen ſeminio venereo inquinetur, ſive contra vir ſanus concumbat cum impura fœmina, cujus muliebria ulcuſculis erodantur, vel fluente gonorrhœa conſpurcentur, vel ſaltem ſeminali humore madeant, qui non ſit veneni venerei immunis. Siquidem in priore caſu ichor purulentum, quod a balano ulcerato manat, aut corruptum ſemen quod ejaculatione emittitur, vulvæ, vaginæ, utero venere æſtuantibus adhærent allita, unde luem variaque luis ſymptomata brevi illatura ſunt. In altero vero mentulæ glans, ex ſe quidem ſpongioſa, ſed tunc tenſione dilatata, & amatorio pathemate impenſius rarefacta tabum, quod ulcuſculis extergitur, aut ſeminalem humorem veneno venereo prægnantem, quem mulier ejaculatur in vulvam, alte imbibit, unde prima mali labes.

Creditur etiam lues a viro ſano contrahi poſſe cum muliere, quæ & ipſa ſana ſit, ſi paulo prius illa rem habuerit cum infecto, & ad alterum illota accedat; quandoquidem reliquiæ ſeminis putridi paulo ante excepti, quæ in utero vel vagina etiam tum hærent, balanum viri paulo poſt admiſſi poſſunt pari labe inquinare, qua virulentum ſemen, quod ab ipſa muliere emitteretur, ſi infecta eſſet.

Demum quæcumque contagione ex uſu naturalis veneris dicta ſunt, debent hæc eadem intelligi de uſu peſſimo veneris præpoſteræ, qua contingit agentem vel patientem, prout alteruter morbo infectus fuerit, æque celeriter ac altera venere, quæ naturalis eſt, imo gravius etiam contaminari, ut infra probabitur.

2. Lactatu, ſive impura nutrix alumnum ſanum lactet, nam tunc lac vitiatum, quod ſubminiſtratur, tenellum infantis corpuſculum ſimili vitio cito contaminat; ſive alumnus impurus lacteat ex nutrice ſana, quia tunc morboſa alumni ſaliva laxis mammarum papillis ſuctu inſinuata venereum ſeminium ſecum intro devenit.

3. Baſiatione, ſi procus infectus cum amaſia ſana, aut infecta amaſia cum proco ſano columbent labra conſerendo labris, potiſſimum vero cum oris aut faucium interiora, aut columella, palatum, tonſillæ, gingivæ, lingua, ulceratione venerea computreſcunt; quoniam ſaliva infecti vel infectæ, cum ex ſe jam inquinata ſit & purulentis guttis, quæ ab ulceribus deraduntur, ſimul gravida, debet ſimili vitio inficere tum labra ſani vel ſanæ, tum præcipue linguam, cum petulanti laſcivia exerta vibratur. Sic Benedictus Victorius teſtatur, *Lib.* 1. *De Morbo Gallico*, *c.* 2. " ſe experientia edoctum fuiſſe juvenem fere inculpabili ſanitate ,, munitum, longo quidem temporis intervallo ,, aſſuetum, quam ſæpiſſime mulierem Gallico ,, Morbo depravatam ore deoſculari, nullo per ,, Jovem exercitato coitu .... in morbum Gallicum incidiſſe." Narrat ſimilem hiſtoriam Carolus Muſitanus, *Tract. de Morbo venereo*, *Lib.* 2. *cap.* 4. de Monialibus Surrentinis, quæ morbum concepiſſe dicuntur puellulam ſuaviando, quæ a nutrice infecta lactebat.

4. Cubitu ſolo cum inquinato vel inquinata, & ſine ullo uſu veneris, jacendo tantum per aliquot noctes in eodem lecto & iiſdem linteis, præſertim vero ſi infectus aut infecta morbo quodam cutaneo laboret; qui a contagio venereo ortum ducat, ut ſcabie, puſtulis, lichenibus, &c. vel ſi in lecto affatim ſudet. Tunc enim ichor ab ulcerata cute manans, aut ſudoris halitus ab infecto prodiens & a ſano accubante excipi, cum pori cutis calore pateant, exceptaque luem ſimilem communicare facile poſſunt.

5. Denique immiſſione digiti vel manus in loca, quæ ulcere vel fluxu venereo ſpurca ſint, ulcera, v. gr. venerea digito explorando, vel obſtetricando infectæ mulieri, maxime vero ſi Chirurgi digitus, aut obſtetricantis manus vulnere vel ſciſſura ſaucientur, unde venenum facilius poſſit imbibi. Sic Antonius Gallus refert, *Lib. de Ligno ſancto non permiſcendo*, *Cap.* 1. " ſe obſtetricem noviſſe, quæ dum mulieris inquinatæ partum exciperet, hoc mor- ,, bo correpta fuit." Sic Chirurgus, qui Carolum Muſitanum gallice loquentem fecit, in notis *ad Caput* 4. *Lib.* 2. geminam iſtiuſmodi hiſtoriam refert, ſed ita liquide confirmatam, ut utraque videatur omni exceptione major. Sic demum Jacobus Vercellonus, *Tract. de pudendorum morbis, & lue venerea*, *Art.* 4. §. 1. teſtatur " ſe noviſſe adoleſcentem, qui ,, cum meretrice ſordida congredi veritus, ejus ,, pudendum procaci tantum manu attrectave- ,, rat, nihilominus membro hoc inſolentiſſime ,, tumuiſſe, puſtulis ubique ſcatuiſſe, ina- ,, nem porro delectationem conſtanti morbo ,, expiaturum, ni ad opem medicum confu- ,, giſſet.

Ex ſupra dictis colligere eſt, 1. Duos quidem priores contagionis modos certis, & frequentibus experimentis ita confirmatos eſſe, ut in dubium venire non poſſint: Tres vero poſteriores utcumque probabiles ſint, nec certis careant Auctoribus, nondum tamen ita compertos videri.

2. Duobus modis prioribus contagem promptam, facilem atque adeo frequentem eſſe, quia veneni tranſmiſſio certa, velox, copioſa eſt: Tribus vero poſterioribus difficillimam, tardiſſimam, rariſſimam ratione contraria, quia traductio veneni incerta, lenta, pauca eſt, potiſſimum vero ſi in duriorem & integram cutem debeat introduci.

3. Proinde multo plures lue venerea infici prio-

prioribus duobus modis, quam tribus poſterioribus, cui aſſerto experientia manifeſte ſuffragatur, cum conſtet vix unum alterumve baſiatione, cubitu, attactu contaminari, dum ſupra mille ſunt, qui eodem temporis intervallo lactatu, ſed potiſſimum venereo concubitu vitientur.

CAPUT II.

Quid ſit virus venereum & quale ſit?

Vidimus in præcedente capite morbos venereos in Europa contagione ſola propagari. Dimanat ergo ab ægris in ſanos ſeminium ſive miaſma quoddam morbificum, quod pauca quidem, imo pauciſſima quantitate & inconſpicuis viis ſano corpori inſinuatum, dein copia, viribus, efficacia ſenſim invaleſcens, totam humorum maſſa tardius citiuſve inficere valeat atque peſſundare. Hoc aut ſeminium qualecunque ſolet nec inepte *fermentum*, *venenum*, *virus venereum* nuncupari.

Hæc propagationis ratio ex traduce luis venereæ propria non eſt, ſed cum ceteris quibuſcumque morbis, qui contagione nocent, communis. Sic conſtat variolas pure pauculo e puſtulis extracto & inciſæ cuti inſtillato; peſtem pure ex Bubonibus manante & vulneri animalis cujuſvis inſerto; ſcabiem aut lichenes ichore, quod e cute morboſa defluit & ſanæ cuti adhæreſcit; hydrophobiam ſaliva canis rabidi in demorſam partem intromiſſa; ægritudinem, quam Tarantula infert, humore, quem phalangium hocce punctura in cutem introducit, ceu fermentis totidem peculiaribus ſingulatim communicari.

Ut autem diverſis illis fermentis natura diverſa ineſt, qua ſingula ſingulos morbos inferre valeant, quale ſolent advocare, ſic quoque debet & ipſum virus venereum ſua propriaque indole pollere, tanto quidem ceteris magis nocifera, quanto morbus quem producit ceteris gravior eſt, & quam ideo tanto pluris interſit notam habere perſpectamque, ut inde certior adhibeatur medicina morbis, quos inducit. Fruſtra quidem quæreretur de ejuſdem natura, ſi ea vel analyſi chimica, vel miſtura cum aliis notis liquoribus definienda foret, quandoquidem experimenta hujuſcemodi nec inſtitui ulla ratione poſſunt, nec ſi inſtituerentur, ſatis tuta eſſent & omnis fallaciæ immunia; unum ergo Criterium ſupereſt, quod ſit exceptione majus, ex notis ſcilicet veneni venerei effectibus, unde peculiarem ejuſdem naturam & proprietatem haud ineptis conjecturis colligere licet.

Itaque I. Virus venereum partibus, quaſcumque afficit, ruborem, calorem, tenſionem, dolorem, uno verbo phlogoſim vel inflammationem infert. Sic in gonorrhœa urethram, proſtatas, veſiculas ſeminarias in viris, in fœminis vero vaginam, vulvam, proſtratas & glandulas Covvperianas: Sic in ulcuſculis cancroſis, balanum, frænum, præputium in viris; pterygia, carunculas myrtiformes, ceteramque vulvam in mulieribus: Sic in Bubone, inguinales glandulas: Sic in exoſtoſibus, perioſtium: Sic demum ceteras omnes corporis partes, quaſcumque virus obſidet, inflammari notum eſt. Virus ergo venereum phlogiſticum eſt & inflammatorium, hoc eſt, ita natura conformatum, cum membranea partium ſtamina, intra quæ penetrat, denſando, criſpando, adeoque extrema vaſorum capillamenta quæ iiſdem interjecta ſunt, conſtringendo, cogat devium ſanguinem a conſueto tramite in lateralia vaſa lymphatica divertere, unde phlogoſis & inflammatio.

II. Virus venereum ſibi permiſſum ſenſim rodit, exulcerat, depaſcitur, partes quaſcumque aliquandiu inflammavit. Sic in gonorrhœa urethra, proſtratæ, veſiculæ ſeminariæ in viris; in fœminis vero proſtratæ, glandulæ Covvperianæ, vagina: Sic in ulcuſculis virilium, balanus, frænum & præputium; muliebrium vero vulva, variæque vulvæ partes: Sic in bubone, glandulæ inguinis: Sic in exoſtoſibus, lamellæ oſſeæ & perioſtium: Sic in palati & narium ulceribus columella ſeu uvula, pariſthmia ſeu tonſillæ, membrana pituitaria, oſſa palati quadrangularia, vomer, lamellæ narium oſſeæ, &c. roduntur & exulcerantur. Virus ergo venereum ita comparatum eſt figuratione, mole, mobilitate partium quibus conſtat, ut obvia partium ſtamina, quæ ſtrinxit, criſpavit, inflammavit, tandem diſcindere, diſrumpere, diſſolvere valeat, unde eroſio & exulceratio.

III. Virus venereum in partibus, quaſcumque attingit roditve, ſkirros, tumores ſkirrhoſos, calloſque producit. Sic in gonorrhœa in utroque ſexu proſtratas, veſiculas ſeminarias aut glandulas vaginæ: Sic in ulcuſculis genitalium, oras ulcerum: Sic in bubone glandulas inguinum: Sic in puſtulis baſim & peripheriam puſtularum: Sic in exoſtoſibus perioſtium oſſi appoſitum, & perioſtii filamenta lamellis oſſeis interjecta: Sic meſenterii glandulas, hepatis acinos, vaſa pulmonum lymphatica, induraeſcere, ſkirroſa fieri, vel callis durioribus obſideri compertum eſt. Virus ergo venereum talis efficaciæ eſſe debet, ut paribus inſtillatum, ſi earumdem ſtamina nequeat diſrumpere & exulcerare, at ſaltem humorem lymphaticum,

quo

quo humeſcunt, inſpiſſando, poſſit eadem in callos multiformes indurare.

IV. Demum virus venereum numquam in diſtans, ſed contactu tantum immediato propagatur: quin imo nec contagioni compar eſt contactus quilibet, momentaneus, fugax, inter partes duras, calloſas, frigentes, ſed opus eſt contactu diuturniore, qui cum calore & rareſcentia inter partes molles & ſpongioſas intercedat, ut liquet ex iis quæ *præcedenti Capite* dicta ſunt de modis, quibus lues venerea ſerpit & propagatur. Virus ergo venereum non conſtat partibus tenuibus, levibus, volatilibus, penetralibus, quæ in auras ſpargi poſſint; quæ in diſtans avolent; quæ ſtrictiſſimos poros celerrime pervadant; ſed craſſis, ponderoſis, fixis, quæ communicari non poſſint, niſi calore exaltentur, niſi partes objectæ raræ ſint & permeabiles niſi contactus intercedat immediatus & ſatis diuturnus.

Hinc conſequitur 1. Satis apte conjici virus venereum acidæ aut acido ſalſæ, corroſivæ & fixæ naturæ eſſe, quæ ab aquarum ſtygiarum vulgarium natura haud ita multum abludat. Siquidem hæc una videtur eſſe proprietas, qua virus poſſit ſimul & tam aptum eſſe ut inflammationem, exulcerationem, indurationem inferat; & tam ineptum ut in diſtans contagione celeri propagetur.

2. Verum eam conjecturam urgendam non videri, quaſi revera virus venereum aquarum ſtygiarum in omnibus congener eſſet, neque enim credibile eſt poſſe unquam in humano corpore venenum tam nocens & tam actuoſum generari, ſed eam ita accipiendam eſſe, quaſi propoſita ſimilitudine veneni proprietas non tam accurate exprimatur, quam quodammodo adumbretur.

3. Nihilominus tamen virus venereum, quantulacumque ſit ejuſdem efficacia, numquam poſſe in Europa, ea ſanguinis aut humorum corruptela, quæ a cauſis non naturalibus & ordinariis inferetur, ſponte generari, cum hic lues venerea nunquam ex ſe invadat ſpontaneo vitio, ſed ſemper ſoboleſcat traductione veneni inſititii, quod tragœdiam ducat, atque primitivam labem ceteris humoribus inurat.

4. Porro virus venereum, quod a ſano contrahitur, haudquaquam pro novo humore ſeu liquido habendum eſſe intra corpus admiſſo, ceteris naturalibus humoribus ſuperinducto, eoſque inficiente, ut vulgo credi videtur; ſed meram eſſe vitioſam humorum naturalium qualitatem aut dyſcraſiam, qua degeneres a nativo ſtatu in alienam naturam, hoc eſt, in naturam præternaturaliter ſalſo acidam, deſciſcant.

5. Proinde humores omnes vitioſa illa qualitate inquinari non modo poſſe, ſed etiam reipſa inquinari plerumque, cum ex præcedente Capite liqueat luem veneream communicari lacte, dum a nutrice in alumnum traducitur; ſaliva, dum ſuctu aut ſuaviatione tranſmittitur; ſudore cum cubitu contrahitur: demum ichore lymphatico aut pure, dum obſtetricatione aut attactu ulceris ſordidi & virulenti concipitur.

6. Nihilominus tamen ſemen & ſeminalia fluida quæcumque huic vitio omnium maxime obnoxia eſſe, peculiari quadam affinitate, qua ſeminales quivis humores labem iſtiuſmodi & facilius contrahant & altius imbibant. Sane conſtat experientia luem veneris uſu, adeoque ſeminis aut ſeminalium humorum vehiculo, potiſſimum propagari. Cujus rei ratio inde videtur repetenda, quod ſemen & ſeminales ceteri humores, cum acidam naturam ex ſe habeant, ut in Phyſiologia probatur, poſſint ideo tanto facilius ad nimiam, adeoque morboſam aciditatem ab inſpirato veneno venereo evehi. Nec deſunt alia ſimilis analogiæ exempla inter certa venena, humoreſque certos: ſic venenum hydrophobicum ſalivæ; venenum varioloſum puri puſtularum: venenum Viperarum humori felleo, qui ad radices dentium uncinatorum latet; venenum Scorpionum, Tarantulæ, &c. humori quem utriculis ad caudam vel ad uncinos oris adſitis concluſum habent, tanquam propriis vehiculis inſident.

Ceterum haud lubet tempus terere in refutandis eorum commentis, ut (*a*) Auguſti Hauptmanni & (*b*) Chriſtiani Langii, qui arbitrantur virus venereum nihil aliud eſſe, præter numeroſam pullitiem animalculorum minutiſſimorum, agillimorum, vivacium, multiplici prole fœtificantium, quæ ſemel admiſſa multa progenie ſoboleſcant; quæ ad varia corporis loco frequentes colonias deducant; quæ partes, quas incolunt, vellicando, fodicando, mordendo, inflamment, prodant, exulcerent; in ſumma, quæ ſecluſa humoris qualiſcumque energia, univerſa inferant ſymptomata, quæ in ſyphiliticis conſpicua ſunt; cum hæc enim meræ fabulæ ſint, ſomniantium viſis ſimillimæ, & ne conjecturis quidem nitantur ullis, nulla quoque argumentatione opus eſt, ut rejiciantur. Neque enim

(*a*) In *Epiſtola præliminari* Tractatui De *viva mortis imagine* mox edendo *ſacrata* Anno 1650.
(*b*) In *Præfatione præfixa* Scrutinio Peſtis Kircheri ab illo edito *Lipſi*, *anno* 1659.

enim par eſſe videtur, ut a negante magno molimine everti debeant, quæ ab affirmante nullo ſtabiliuntur fundamento. Satis eſſe debet, ſi ad hoc argumentum transferamus, quæ in re haud diſſimili a (*a*) Tullio dicta novimus, nempe *nihil eſſe minus, non dicimus* Medici, *ſed hominis, quam id objicere adverſario, quod ille ſi verbo negarit, longius progredi non poſſit, qui objecerit*.

Porro autem, ſi pro vero ſemel admitteretur luem veneream ab animalculis ſanguini innatantibus produci, idem quoque pari jure ſentiendum eſſet, non modo de peſte, ut olim (*b*) Athanaſio Kirchero e Societate Jeſu, ac nuperrime (*c*) Johanni Saguens ex Ordine Minimorum viſum eſt, ſed etiam de variolis, hydrophobia, ſcabie, lichenibus, ceteriſque affectibus contagioſis, imo vero de morbis omnibus; atque adeo univerſa Medicinæ Theoria peſſum itura foret: cum nihil quidquam dici poſſit, ut probent luem veneream ab animalculis dependere, quod perinde non pugnet valeatque ad probandum ab animalculis ſimilibus, ſed diverſi generis, ceteros quoque morbos deducendos eſſe, quo tamen nihil abſurdius affirmari poſſe crediderim.

Memini quidem, anno 1727, has eaſdem ineptias a Circulatore quodam, cui nomen erat *Boile*, Lutetiæ confidenter propoſitas fuiſſe, ea quidem aſtutia, a qua ſibi cavere primo aditu facile non eſſet, ſed eo tandem ſucceſſu, qui debeat exemplo deterrere. Haud longa futura eſt narratio, nec ab inſtituto aliena, & quæ idcirco excuſationem faciliorem impetrare poſſit. Aſſerebat ille morbos omnes ab animalculis, quæ ſanguini morboſe ineſſent, produci, diverſos a diverſis; Animaculis illis peſtiferis animalia alia hoſtes eſſe capitales, ſingula ſingulis, quibus exagitarentur & delerentur, ut lepores a venaticis canibus, aut ab accipitribus columbæ: Se probe noſſe ſingulorum animalculorum peſtiferorum genera pro morbi cujuſcumque natura, noſſe quoque ſingulorum hoſtes acerrimos, qui ægrotantibus opitulari poſſent, & medicinas ſingulas, quæ animalculis illis auxiliariis fœtiſſimæ eſſent. Artem proinde ſe callere morbos quoſcumque radicitus curandi methodo tutiſſima, breviſſima, efficaciſſima.

Ut autem dictis fidem faceret: præſto erat microſcopium cujus ope, gloriabatur poſſe quæcumque diceret oculis ipſis repræſentari. Hoc autem microſcopium mole ſatis magnum, non ex unico tubo recto, ut communis fert uſus, ſed ex quinque tubis conſtabat, qui ad datos angulos alternis flexuris oblique committebantur. Sic enim ajebat objectorum imaginem magis augeri non ſola radiorum refractione per vitra interpoſita, ut in vulgaribus microſcopiis; ſed ſimul etiam eorumdem reflexione ſupra ſpecula, quæ ad angulos interne appoſita laterent, pari videlicet artificio, quo celeberrimus Nevvtonus non ita pridem uſus eſt in conficiendis teleſcopiis, quæ licet brevia ſint, ope tamen reflexionis cum refractione conjunctæ, effectum eum præſtant in obſervandis ſideribus, qualem a longioribus teleſcopiis ſperare vix liceret.

Extremo hujuſce microſcopii tubo, qui ab oculo longiſſime diſtabat, vitra aptabantur plana vel leviter concava, quæ guttulas aliquot continerent ſeri educti a ſanguine recens emiſſo e venis ægri cujuslibet. Dein omnia ex arte componebantur ut vitra ad microſcopii focum conſiſterent, atque derepente intuentium oculis ingens offerebatur animalculorum examen fluido limpidoque humori celerrime innatantium, quæ; ut ille ajebat, pro alia morbi natura ſpectabilia fuiſſent alia forma. Poſtquam hæc omnia ab adſtantibus abunde ſpectata erant, vitris iiſdem a microſcopio detractis guttas aliquot inſtillabat humoris alius, fœti, ut ipſe dicebat, animalculis quæ priora venarentur & delerent, & omnibus denuo arte compoſitis, mutata ſubito ſcena nihil apparebat amplius, quaſi viſa modo animalcula a poſterioribus internecione deleta illico evanuiſſent.

Minime mirum eſt ſimilibus præſtigiis fucum & diu & multis factum fuiſſe; ſed tandem ſedula & curioſa inquiſitione palam & aperte patuit quatuor infimos microſcopii tubos viſioni nullomodo conferre, ſed ad fraudem unice comparatos eſſe: Vitra proinde ſero ſanguinis vel alio quocunque humore madentia, quæ extremo ultimi tubi tanto apparatu aptabantur, ludificationis tantum cauſa apponi, cum nec liquores quos continerent, nec animalcula, ſi qua iiſdem ineſſent, in conſpectum venire poſſent: Supremo tantum tubo viſionem fieri, & eo ſolo microſcopium conſiſtere: In hujus extremo vitra artificioſe latuiſſe, quæ liquorem concluderent aliquem animalculis fœtum, quales plurimi noti ſunt: Dum ceteri tubi videbantur ad viſionis negotium componi, vitra latentia a ſycophanta, vel ad focum ſupremi tubi callide deducta, vel ab eodem abducta fuiſſe, atque ea ratione facile pro lubitu potuiſſe animacula, quæ liquoribus inerant, vel offerri vel ſubtrahi intuentium conſpectui.

En artes callidi quidem & vaferrimi veteratoris, ſed ſimul etiam vere impudentiſſimi, qui præſenti ſæculo, dum florent Literæ & re-

(*a*) *Philipp*. 2. (*b*) In *Scrutinio phyſico medico peſtis*.
(*c*) In *Syſtemate phyſico*.

rerum Phyſicarum ſtudia, Lutetiæ in urbe ſcilicet doctiſſimis viris refertiſſima, ludos iſtiuſmodi facere non dubitaverit! Neſcio quidem quem fallaciarum fructum ſibi ipſe promiſiſſet; ſed certe ſcio quam meritus fuerat, pœnam ſuga prudenter caviſſe; nam ubi primum ſenſit fraudes retegi, convaſatis ſarcinulis clam abiit, exceſſit, evaſit, erupit. Sic exploſis tandem fabulis commentitiis, Medicina antiquiſſimis legibus reſtituta, & a ludibriis feliciter vindicata eſt.

CAPUT III.

Quibus viis virus venereum introducatur, & qua norma æſtimanda ſit ſuſcepti quantitas?

Docet experientia, quam ſolam in rebus Medicis magiſtram agnoſcimus,

I. Virus venereum, dum contagione ſpargitur, triplici via in ſanos admitti.

1. Madore ſolo, cum in obvios & ſuperficiarios poros partis cui adhæreſcit, ſolo fluiditatis, caloris, fricationis motu ſenſim penetrat, ut & ceteris quibuſvis fluidis commune eſt. Sic ulcuſcula cancroſa accidunt in genitalibus in utroque ſexu, ſi concubitu; in ore, lingua, gingivis, palato, faucibus, ſi ſugendo aut ſuaviando; in mammarum papillis, ſi lactando; in cutis habitu, ſi cubando; demum in manibus, digitiſque, ſi obſtetricando, aut ulcera venerea contrectando lues contrahatur.

2. Halitu, cum veneni partes calore extenuatæ vaporis inſtar exhalant & vicinioribus partibus inſpirantur. Sic in gonorrhœa urethra, proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ in viris; proſtatæ vero, urethra, glandulæ Cowperianæ in fœminis: Sic in alumno ab inſecta nutrice lactente trachæa arteria, bronchia & pulmonum veſiculæ, ſola contagii exhalatione inflammantur, eroduntur & exulcerantur.

3. Denique traductione per vaſa lymphatica, cum virulentæ guttulæ per poros partium in vaſa lymphatica, quæ cutem irrorant, inſinuatæ, una cum circulante lympha in proximiores glandulas conglobatas, quo & ipſa confluit, devehuntur, ubi vires exerunt. Sic concubitui impuro, ulcuſculis cancroſis genitalium, aut gonorrhœæ parcius fluenti tumores glandularum inguinalium; Sic venereis gingivarum, linguæ, palati aut faucium aphthis vel ulcuſculis in lactantibus; aut in iis qui baſiis morbum concepere, tumore glandularum maxillarium & parotidum; ſic papillarum rhagadibus, ſciſſuris, ulceribus venereis in nutricibus tumores glandularum axillarium ſolent ſupervenire, devecta ſcilicet veneni parte a genitalibus in inguinales, ab oris interioribus in parotides vel maxillares, a mammarum papillis in axillares glandulas, juxta circulationis leges quibus lympha paret.

II. Proinde eas corporis partes veneno venereo primas omnium affici, quibus contagium admittitur: Genitalia nempe in utroque ſexu, ſi concumbendo; linguam, gingivas, buccas, palatum, fauces in alumno, ſi ſugendo, aut in amaſio vel amaſia, ſi ſuaviando; mammarum papillas in nutrice, ſi lactando, corporis habitum, ſi una cubando; ſummos demum digitos; ſi obſtetricando aut ulcera contrectando contages concipiatur. Unde facile eſt fœminarum diſſimulationem ludificare, quæ ut ſeſe excuſent a culpa, ſolent aliquando falſam & abſurdam morbi originem prætexere, cum experientia compertum ſit & ea parte, quæ prima affecta fuerit, virus certiſſime admiſſum fuiſſe, & virus nunquam admitti, niſi ea pars, qua admittitur, primum affecta fuerit.

Fruſtra in contrarium objiceretur luem ipſo concubitu aliquando concipi ſine prævia ulla labe in obſcœnis partibus. Id enim ullo experimento, quod certum ſit, confirmari negamus. Meminimus quidem legiſſe apud Bernardum Tomitanum, *De Morbo Gallico Lib.* 1. *Cap.* 13. ſicut & (a) alibi in una aut altera obſervatione ægrotantes duos treſve, qui morbum venereum localem nullum unquam experti eſſent, vera & confirmata ſyphilide laboraviſſe, quam quidem in ægrotante Tomitani *imbecillitas univerſa virium, præſertim ventriculi labefactatio:* quam vero in duobus aliis puſtulæ per cutem ſparſæ indicarent.

Sed hæc neque numero, neque momento tanta ſunt, ut unanimi omnium ſententiæ refragari valeant.

1. Forſan ægrotantes falſi ſunt, dum ſe a morbo locali vacaſſe affirmarunt; neque deſunt pobabiles erroris cauſæ. Sic imperiti porros, qui breves & parum obvii in rugis fræni latent, ignorare; ſic ulcuſcula venerea ſed benigniora pro fiſſuris cutaneis habere; ſic leviores gonorrhœas, quamvis venereas, potatæ cereviſiæ, equitationi, aut nimio veneris uſui adſcribere non modo poſſunt, ſed etiam frequentiſſime ſolent. Multos ſane reperire eſſet venerea lue ſine præviis morbis localibus infectos, ſi ine-

(a) Jean Louis Petit, Maitre Chirurgien. *Traite des Maladies des Os. Tom.* 2. *Sect.* 3. *Chap.* 17. Quod opus prima editione malum, & altera pejus, tertia peſſimum evaſit, & putidæ vanitatis plenum.

ſi ineptis inexpertorum narrationibus aut præjudicii temere fides adhiberetur.

2. Forſan falſi ſunt Obſervatores ipſimet, dum ægrotos illos lue laborare judicarunt. Unum tantum ſignum memorat Tomitanus, ſcilicet *imbecillitatem virium & ventriculi labefactationem*: Pariter Obſervator alter unum tantum refert, *puſtulas* videlicet *per cutem ſparſas*; ſed horumce ſingulorum neutrum ſyphilidi demonſtrandæ ſufficit. *Virium* enim *imbecillitas & labefactatio ventriculi*, ſi luis venereæ ſigna ſint, ſigna ſunt valde æquivoca, atque adeo valde incerta; *Puſtulæ* vero *cutis* certius quidem luem indicant, ſi venereæ ſint; at puſtulæ omnes venereæ non ſunt, & in diſtinguendis puſtulis, quæ a ſeminio venereo fiunt, haud rarum eſt fucum fieri vel oculatiſſimis. Sane, ut libere dicam, & plura & certiora ſigna expectanda fuiſſe viderentur in re tam ancipiti & tam nova, præſertim cujus obſervationem publici juris facere conſilium eſſet.

3. Demus tamen rem in illis ægrotantibus ſe habuiſſe, ut narratur, quod ſane nimium, nimiumque eſt. Quid tum? Luem veneream aliquando forſan poſſe contrahi ſine prænunciis ullis morbis localibus? Eſto. Sed ſimul ultro confitendum eſt id, ſi verum ſit, tam raro uſu venire, ut vix inter ægros mille, quid aio? Vix inter decem mille unum numerare liceat, quem lues eo pacto per ſaltum infecerit. Ergone una aut altera obſervatio dubia, incerta, fallax, quæ ſi vera ſit rariſſima eſt, in normam ſtatim ducetur? Neutiquam ſane. Sed notis & omni exceptione majoribus regulis inſiſtendum eſt; & idcirco de lue venerea, quoties morbi locales præluſerint, ex levioribus quidem ſignis judicandum eſt: Si vero nulli præceſſerint, neganti opinioni adhæreſcendum eſt, vel ad ſummum, quod reipſa eodem recidit, judicium caute cohibendum, dum ſigna pathognomonica plura, urgentia, certo certiora rem in apertiſſima luce collocent.

Proinde facile condono, ut de facti veritate ulterius *acquiratur*. Neque enim obſuit unquam, profuit vero non ſemel de iis, quæ evidentiſſima eſſe videbantur, quæſtionem moviſſe. Sed interim cordatos Medicos monitos velim, qui veritati & ægrotantium commodis ſervire ſtudent, ne ſine certa, explorata, gravi auctoritate talia effutiant, quæ manifeſte adverſantur notæ ſeminii venerei fixitati, qua fit ut illæſa parte qua admittitur, non poſſit ultra pergere: imo quæ pugnant cum evidente ceterorum venenorum natura, etiam volatiliorum, quæ licet altius penetrare valeant, primas tamen ac potiſſimas vires exerunt in partes, per quas intro ſubeunt. Sic pus variolarum puſtulas excitat vel ſolum vel maxime in parte cui admovetur: Sic ſaliva canum rabidorum, dum hydrophobiam producit, inflammationem maximam infert cum dolore in demorſa parte: Sic humor, quo ſcabies aut herpes affricatur, eam corporis partem præſertim inficit, cui adhæret agglutinatus; Sic venenum Tarantulæ, dum tragœdiam edit in ſanguine, dolorem peculiarem excitat in parte vulnerata.

III. Virus tandem, ſi ſibi permittatur, poſt affecta primum ea loca, per quæ introgreſſum eſt, in ipſum ſanguinem ſenſim deduci, quod duplici via fieri credimus, vel circulatione ſanguinis, qui tranſeundo per confinia virulentas partes guttatim lambat & abripiat; vel circulatione lymphæ, quæ ab infectis partibus redux una ſecum plurimas veneni guttulas devehat in ſanguinem, in quem ipſa perpetim confluit vaſis peculiaribus: Virus autem utralibet via traducatur, inde ſenſim multiplicari, intendi, invaleſcere, atque demum multiplicem functionem læſionem inferre, ſed de his ſequenti Capite.

IV. In ſumma virus, quocunque modo penetret, vel madore, vel halitu, vel circulatione lymphæ, pari prorſus ratione guttularum tenuitate, fluiditatis motu, calore quo æſtuat, mutua partium quas humectat fricatione, primo ſemper introduci per poros minutiſſimos quidem, ſed ferme innumeros, quibus cutis denſiſſime pervia eſt & permeabilis, quibus tamquam emiſſariis ſeu ſpiraculis exeunt ἀπόῤῥοιαι quæ foras effluunt, ut notiſſimum eſt experimentis Sanctorianis; & quibus etiam tanquam immiſſariis ſeu infundibulis introeunt motu contrario ἐπιῤῥοιαι, quæ foris influunt, ut ex utilitate balneorum aquæ tepidæ, embroches aquarum thermalium, frictionum mercurialium, cataplaſmatum, linimentorum, emplaſtrorum, unguentorum quorumcunque manifeſtum eſt.

Ex his conſequitur 1. Ad introducendum virus venereum una ſimul conferre & infectum, qui agentis; & ſanum, qui patientis partes ſuſtinet; adeoque in æſtimanda admiſſi veneni quantitate rationem perinde habendam eſſe, tum conditionum omnium, quæ poſſunt ex parte communicantis ſeu infecti uberiorem veneni copiam intro pellere; tum conditionum ſimilium, quæ poſſunt ex parte accipientis ſeu ſani uberiorem veneni introductionem permittere.

2. Conditiones ex parte infecti ſeu communicantis repetendas eſſe ex capite gemino: 1. Ex copia ſeminii morboſi, unde ceteris paribus debet venenum eo uberius introduci, quo copioſius abundat. Hinc ſi gonorrhœa ſumme virulenta actu fluat, ſi pudenda ulceſculis venereis erodantur; ſi citra gonorrhœam & ul-

ulcuſcula, ſemen vel ſeminales humores, in quos concumbentes mutuo colliqueſcunt, contagio venereo multo inquinentur, tanto facilius inde contagium communicabitur ceteris paribus, potiſsimum ſi ex ſpurcitie hærentes virulenti humoris guttulæ in illotis partibus computreſcant. 2. Ex qualitate ejuſdem ſeminii, unde virus ceteris paribus tanto facilius promptiuſque debet introgredi, quanto tenuius erit. Hinc ſi virus ſubtile, penetrans, fervidum fuerit ex naturali ſanguinis acrioris vitio, ex immodica corporis jactatione & excandeſcentia, quæ concubitum præcedat, ex impotenti amore, aut ſalaciore libidine, inde tanto expeditius celeriuſque per obvios poros in ſanum introrumpet, atque adeo contagione tanto certius nocebit.

3. Pari ratione conditiones ex parte ſani ſeu accipientis deſumendas eſſe ex duobus capitibus. 1. Nempe ex textura partis, qua virus admittitur, quæ ſi rarior, mollior, magis ſpongioſa, aut eroſa, cuticula denudata, ulcere ſaucia ſit, debet ideo ceteris paribus tanto uberius venenum imbibere. Inde eſt quod lues celerrime contrahatur, ſi balanus in viris natura rarior, defectu ſatis rigidæ erectionis mollior, aut eroſione quavis ſuperficiaria ſaucius ſit; ſi in fœminis vaginæ aut vulvæ ſuperficies laxior, rarior, nimis ſpongioſa, aut exulcerata fuerit; ſi in utroque ſexu urethra, proſtratæ, veſiculæ ſeminariæ ex male curata gonorrhœa ſint adhuc ulceroſæ, fungoſæ, aut fiſtuloſæ, &c. 2. Ex ſpatio temporis, quo pars veneno ingreſſuro objicitur, nam quo diuturnius fuerit, eo quoque futurum eſt, ut ceteris paribus uberior admittatur veneni quantitas. Hinc ideo luis contagio potiſſimum obnoxii ſunt, qui in venerem ſegnes vel frigidi opus tarde conficiunt, aut qui tepefacta vaſa non eluunt & abſtergunt; præcipue ſi longiore præputio balanus obtegatur in viris, aut ſi latioribus pterygiis oſtium vaginæ occludatur in mulieribus, atque adeo nidulantes ſuperſtitis contagii guttulæ pertinacius retineantur.

4. Quapropter, ſi omnia ſint paria ex parte infecti vel infectæ, pericula contagionis futura eſſe invicem in ratione directa conditionum, quæ ſunt ex parte ſanorum vel ſanarum; ſi omnia vero paria fuerint ex parte ſani vel ſanæ, pericula eadem futura eſſe inter ſe in ratione directa conditionum, quæ ſunt ex parte infectorum vel infectarum; demum ſi cuncta ſint utrimque imparia, contagionis pericula futura eſſe in ratione compoſita ex rationibus directis, tum conditionum quæ ſunt ex parte ſanorum aut ſanarum, tum conditionum quæ ſunt ex parte infectorum vel infectarum.

5. Hinc ergo explicari commode cur ſint alii qui contagium facillime contrahant vel ex leviſſima occaſione, alii vero, qui difficilius, licet in diſcrimen ſæpiſsime ſeſe conjiciant, alii demum qui difficillime & fere numquam? Cur quidam quibus diu innocuus eſt veneris uſus cum maxime contaminatis, morbum celeriter concipiant, ſi cum aliis levius infectis miſceantur? Cur nonnulli, qui cum infectis rem diu habuerunt ſine noxa, dein tamen abſque ulla novi morbi acceſsione ab iiſdem aliquando vitientur aliaque hujuſcemodi plurima problemata, ad quorum tamen ſolutionem haud parum lucis conferent, quæ in ſequenti Capite proponentur, tum de multiplicatione ſeminii venerei ſemel ſuſcepti, tum de multiplicationis modo.

CAPUT IV.

Qua cauſa virus venereum intro admiſſum multiplicetur, & quænam ſit multiplicationis ratio?

I. Virus venereum, ſuperficie ſatis anguſta cutis, poris inconſpicuis & ſtrictiſsimis, brevi temporis ſpatio exceptum, adeoque pauca quantitate intromiſſum, poſt affectas proximiores partes, ubi morbi locales ſtatim excitantur, niſi ſedulo & tempeſtive occurratur, qua data porta ſanguinem totum brevi inficit, unde varia ac multiplex læſio tum in partium ſubſtantia, tum in functionibus, qualis obſervatur in lue confirmata. Virus ergo venereum pedetentim in infectis copia multiplicatur, dum viribus invaleſcit.

II. Virus venereum, quo ſanguinis maſſa contaminatur in lue confirmata, ab uno ſolum, qui vitium & ipſe retinet, in multos, 10. 50. 100. ita traducitur, ut ſinguli ſint, niſi medicina efficax cito adhibeatur, ſimili & æque confirmata lue brevi contaminandi. Virus ergo venereum multiplicatur ex traduce, dum ab uno in plures contagione propagatur.

III. Virus venereum ſerpit repetita tranſmiſſione, cum unuſquiſque ex decem, vel quinquaginta primum infectis ſufficiat inficiendis decem vel quinquaginta aliis, qui ſinguli poſſunt totidem alios ipſi quoque inficere. Eo ſane modo a paucioribus Hiſpanis, qui ab Inſula Haiti ſeu Hiſpaniola olim redierunt, luem veneream in totam Europam, partemque maximam Aſiæ & Africæ diſſeminatam fuiſſe credimus. Virus ergo venereum gradarie multiplicatur, vireſque acquirit eundo, dum numeroſa progenie ſoboleſcens ab uno in vulgus ſpargitur.

Quæcunque de multiplicatione veneni ſeu fermenti vene-

venerei aſſerimus, cum venenis ſeu fermentis ceteris communia ſunt. Sic canis rabidus paucæ ſalivæ vehiculo plures canes rabidos efficit, quorum unuſquiſque poteſt totidem alios ſimili labe de novo coinquinare. Sic ſcabioſus unus pauciſſimo ichore, quod a cute manat, pluribus ſcabiem affricat, qui ſinguli cum aliis totidem poſſunt eamdem communicare. Sic peſte correptus unus obviis plurimis morbum infert afflatu vel effluviis, quorum unuſquiſque ſimili via peſte eadem totidem alios ſolet impertire. Sic demum æger unus variolis laborans poteſt pus ſufficere, quo plures inficiantur, quorum quilibet totidem aliis inficiendis par futurus eſt.

Imo etiam eadem multiplicationis ratio in rebus ipſis ſenſu carentibus obſervatur. Sic libra una fermenti vulgaris panifici plures farinæ libras in paſtam convertit, cujus libra quævis totidem aliis farinæ libris fermentandis & immutandis pariter apta eſt: Sic congius florum cerivisiæ congios plures decocti ex hordeo ſeu *malto* in cereviſiam commutat, cujus cereviſiæ fermentatæ congius quivis ſimilem mutationem afferre poteſt totidem menſuris novi ex malto decocti: Sic pomum putreſcens poma alia circumpoſita in putredinem trahit, quorum ſingula dum computreſcunt, ſimilem labem totidem pomis aliis juxta poſitis impertiuntur, donec totus pomorum acervus eadem pernicie corrumpatur.

Patet autem attendenti ad ſingula propoſitam multiplicationis ſpeciem 1. Non ſuccedere, niſi inter corpora invicem fermenteſcibilia, qualia ſunt omnia in exemplis laudata, hoc eſt, inter corpora quorum partes motu inteſtino actæ ſeſe invicem impetant, eaque lucta ſingulæ & alterent & alterentur. 2. Imo etiam inter corpora fermenteſcibilia non ſuccedere, niſi certa interſit naturæ ſimilitudo inter agens, cujus eſt converſionem moliri, patienſque, quod eamdem pati debet. Sic fermentum panificum farinam ſimilaginis, ex qua conſtat ipſum primitus, in paſtam convertit, quod nequicquam efficeret in farina milii. Sic flores cereviſiæ decoctum malti, unde ipſi prodiere, in cereviſiam commutant, quod in decocto lentium ſive maizii non præſtarent; Sic etiam in præſenti quæſtione humor virulentus ab unius ſanguine defluens alterius ſangninem & humores, quorum natura compar eſt, ſimili virulentia pervertit, ac in vitii conſortium trahit.

Hinc ergo ſequitur 1. Vi & energia fermenti minutiſſimas particulas fluidi immutandi ita atteri, ſubigi, comminui, conformari, ut mole, figuratione, nexu, particulis fermenti ipſius ſimillimæ fiant.

2. Huic aſſimilationi eo aptiores eſſe particulas immutandi fluidi, quo natura propius accedunt ad formam, qualem fermenti particulæ olim ipſæ habuere, adeoque quo poſſunt facilius inde ſimili modo deſciſcere in formam, quam eædem fermenti partes jam obtinent.

3. Inconſpicuas illas mutationes, quibus particulæ fluidi immutandi alterantur & a primigenia forma degenerant, fieri motu fermentativo ſeu inteſtino, in panificio & præparatione cereviſiæ evidens eſt, & ut de ceteris haud inani creditur conjectura.

4. Proinde ſanguinis & humorum a ſanguine ſecedentium immutationem, qualis fit ad admixto veneno venereo, produci motu illo inteſtino ſive fermentativo, qui continenter viget in circulante ſanguine, quo chylus, quem alimenta ſuggerunt in ſanguinem; quo ſanguis in varios humores convertitur; atque adeo virus, quod ſanguini inſpiratum eſt, in ipſo gliſcere & multiplicari mechaniſmo eodem, quo ſanguis ex chylo, quo humores ceteri ex ſanguine renovantur.

Quærant jam umbratici Doctores, quibus dulce eſt inſolubilia ſectari & in phantaſmatis ludere, qualis ſit primitiva moles, figura, diſpoſitio minimarum atomorum corporis immutandi; qualis debeat eſſe nova particularum facies, quam induunt, ut immutentur; qua vi, quo artificio, quo mechaniſmo a priori forma in hanc novam poſſint deſciſcere. Haud nobis ſuppetunt oculi ſatis lyncæi, ut ſcenas, quæ in ea converſione exhibentur, poſſimus perſpicere; & cæcutientibus temerarium videtur in tanta formarum & mechaniſmorum poſſibilium diverſitate de formis certis & de mechaniſmo peculiari ſolis conjecturis velle divinare. Quocirca mittendam cenſemus quæſtionem obſcuriſſimam, quæ forſan nec ſoluta lucem majorem rebus medicis afferret, cum experientia compertum ſit Medicis practicis, poſthabita cauſa, ſi altius lateat & intricatior ſit, plerumque ſatis eſſe, modo de effectibus certi ſint.

Et ſane, ut jam ad quæſtionem regrediamur, qualiſcumque ſit mutationis cauſa & mechaniſmus, manifeſtum eſt.

1. Multiplicationem ſeminii virulenti in ſano, dum inficitur, æſtimandam eſſe ex duobus capitibus; 1. Nempe ex viribus fermenti, quod agentis partes implet, & ſanguinem ceteroſque humores pervertit; 2. Ex facultate ſanguinis ceterorumque humorum, qui mutationem pati debent & fermenti efficaciæ pervertendo ſe præbent.

2. Vires quidem fermenti ſeu contagii venerei ſtatuendas eſſe, 1. Ex copia qua admiſſum fuerit; virus enim tanto fortius & effica-

cacius aget ceteris paribus, quanto magis abundaverit; ſed ea de re conſulatur Caput præcedens. 2. Ex energia qua pollet, nam virus eo magis efficax & actuoſum futurum eſt ceteris paribus, quo tenuius, acrius, ſubtilius erit, ex nativa temperie, ut in regionibus calidioribus; ex morboſa dyſcraſia ſanguinis unde prodiit, ut in cachecticis, bilioſis, atrabilariis, febre hectica laborantibus; &c. ex diuturnitate temporis ex quo ægrotanti ineſt, ut iis qui jam dudum morbis venereis affictantur.

30. Facultatem vero ſanguinis ceterorumque humorum, qua ſe facilius pervertendos præbent, repetendam eſſe, 1. Ex vitioſa eorumdem qualitate, qua venenum & citius & altius imbibunt; hinc qui cachexia vel obſtructionibus laborant, aut qui bilioſam vel atrabilariam temperiem a natura habent, facilius ſolent ceteris paribus labem inde concipere. 2. Ex accidentibus variis, quæ veneni multiplicationi favent, ut ſunt febrilis incandeſcentia, error in diæta, animi pathemata vehementiora, exercitia immodica, crapula, vigiliæ nimium protractæ, &c. quæ ſi frequentius contingant, gliſcenti veneno ſolent calcar addere.

4. Proinde multiplicationis modum æſtimandum eſſe ex diverſa facultate ſanguinis & humorum, in quibus debet venenum multiplicari, ſi omnia paria ſint ex parte veneni; ex diverſis vero veneni viribus, ſi omnia paria fuerint ex parte ſanguinis & humorum; demum ex ratione compoſita ex rationibus diverſis tum virium fermenti, tum facultatis ſanguinis & humorum, ſi ex utraque parte omnia imparia ſupponantur.

5. Hinc ergo tanto magis patere ſolutionem problematum, quæ præcedente Capite propoſuimus, & aliorum quamplurium quæ in praxi ſæpius occurrunt, nempe cur alii a morbis venereis levioribus, & quibus videbatur diligenter occurſum eſſe, in luem veneream confirmatam citiſſime incidant? Alii contra a morbis ſimilibus, imo etiam urgentioribus & neglectis vel nullum, vel leve & tardum damnum patiantur? Cur in aliis lues malignior diris ſymptomatis ferociat? In aliis contra mitis ſit & benigna? Cur celeriter modo, modo vero tarde procedat? &c.

CAPUT V.

Quo pacto virus venereum tam diu aliquando lateat in ſanguine ſine noxa?

JAM dudum obſervatione compertum eſt, 1. Virus venereum cum profligatum creditur, clam aliquando latere ad multos annos in ipſo ſanguine, ſine ullo ægrotantis damno, quod manifeſtum ſit, atque adeo ſine ullo ſui indicio: 2. At vero, ubi primum ex accidente ſanguinis craſis vitio pervertitur, quamquam virus nullum de novo accedat, hydræ inſtar ſponte reviviſcere, celerique progreſſu graviſſima ſymptomata inferre, unde lues confirmata.

Sane utrumque mirum eſt, & poſſe virus ita nocens in medio ſanguine, quocum intime confunditur, quiete tamdiu deliteſcere ſine ulla noxa; & poſſe tam paucam veneni quantitatem in ipſo ſanguine, qui continuo renovatur, illibatam tamdiu conſervari. Sed tamen neutrum ſeminio venereo proprium eſt; virus enim hydrophobicum, quod acrius eſt potentiuſque, non modo per multos a morſu dies, ſed etiam aliquando per annos plurimos ſopitum latet in corpore, priuſquam vires exerat, & aquæ timorem cæteraque hydrophobiæ ſymptomata advocet. Quin imo, ſi vulgari opinioni credendum ſit; fermentum ſeu virus varioloſum nobis congenitum eſt a materno utero, latetque proinde ſine noxa longiſſimo tempore, donec oblata occaſione ſcenas agat plerumque funeſtiſſimas.

Medici, ut hunc nodum reſecent, vulgo exiſtimant virus venereum ceteraque venena iſtiuſmodi, dum innocue latent, recondi loculamentis quibuſdam, quæ inter medias ſanguinis partes ſulfureas intercedant, vel in glandularum quarumdam receſſibus ſeponi, ubi ſint in tuto, ſed unde data occaſione poſſint quaſi ex inſidiis erumpere, & vi atque impreſſione ſanguinem ceteroſque humores, imo vero partes ſolidas peſſundare.

Sed hæc meræ nugæ ſunt, nec ad veri ſpeciem ſatis apte confictæ. Quaſi vero in ſanguine, qui fluidus eſt, qui motu circulatorio indeſinenter truditur, cujus partes ſuſque deque multifariam aguntur, loculamenta ulla liceat commeniſci, invia, inacceſſa, quibus veluti totidem pyxidibus partes veneni venerei arte concludantur exhalent, aut ne aliarum partium conſortio tandem immutentur: Aut quaſi receſſus, glandulave ulla ſit in toto corpore, in quibus ſanguinis vel humorum circulatio vel uno momento ceſſet in ſtatu naturali; in quibus contentus humor perenni jugique motu ſanguini non reddatur, ſi lymphaticus; in deſti-

ſtinata loca non convehatur, ſi recrementitius; vel foras non expellatur, ſi excrementitius ſit; demum in quibus humor ullus venereo veneno inquinatus poſſit per multos annos pacate ſubſiſtere illibata forma & indole.

Sed quid figmentis opus eſt, cum poſſit quæſtionis ſolutio ex certiſſimis œconomiæ animalis principiis deduci? Chylus, qui ex alimentis conficitur, in ſanguinem intra vaſa convertitur fermentatione; ibidem fermentatione ſimili ſanguis inde confectus, in humores ſecundarios ipſe commutatur. Sanguis quidem, quandiu purus eſt, ex chylo probæ notæ ſanguinem purum, & ex ſanguine puro puros humores generat, ut in ſtatu ſano; at vero ſi ſanguis veneno venereo ſemel inquinetur, ſimilem paremque labem debet inurere, niſi ocyus occurratur, tum ſanguini quem ex chylo, tum humoribus omnibus quos ex ſanguine de novo generat, unde virus, quod initio parce inſinuatum fuit renovatur & perennat.

Jam vero poteſt ea labes, quæ ſanguini infertur ſeminio venereo, tripliciter gradu & intenſione variare pro diverſa veneni admixti vel ſuperſtitis copia, aut diverſa ſanguinis in quem agit, natura, qualitate, indole; nimirum, 1. Gliſcere in dies atque ſenſim invaleſcere veneno venereo multiplicato; 2. Contra minui & extenuari veneno venereo evaneſcente; 3. Media via progredi, & ſtatum modumque eundem conſtanter retinere, veneno venereo renovato quidem, ſed ſine acceſſione aut deceſſione ulla.

I. Quidem ſi labes gliſcat & invaleſcat, ſi virus inde celeri progreſſione augeatur in dies & multiplicetur, univerſa ſanguinis & humorum maſſa brevi corrumpetur, unde lues confirmata; quod accidit ex triplici cauſa, ut liquet ex præcedente Capite, 1. Si virus multum, acre, ſumme virulentum ſit; 2. Si ſanguis in quem virus agit, vel natura vel per accidens pravus & vitioſus fuerit; 3. Si, quod peſſimum eſt, omnia hæc eadem ex utraque parte ſimul coincidant.

II. Contra ſi labes in dies retundatur & imminuatur, adeoque ſi contagium & viribus extenuetur & decreſcat copia, inde tacita quidem, ſed certa progreſſione virus omne ſenſim diſſtabitur, ut in iis qui a bubonibus, ulcuſculis, gonorrhœis gravioribus convaleſcunt ſine remediis, vel cum remediis haud ſatis efficacibus, & qui toto vitæ tempore optima fruuntur valetudine, in quibus quin virus venereum aliquantulum & diu latuerit, & optima ſanguinis conſtitutione atque felici rerum non naturalium uſu ſenſim domitum fuerit nullus dubito. Sed tam fauſtum ſucceſſum ſperare nunquam licet, niſi ex cauſa triplici, ut colligere eſt ex præcedente Capite lege contrariorum; 1. Si virus paucum & benignum ſit; 2. Si ſanguis purus, rite conſtitutus, & perfecte elaboratus fuerit; 3. Quod optimum eſt, ſi ex utraque parte contingat ut hæc omnia una concurrant.

III. Quod ſi labes medium ſtatum teneat, ac proinde ſi virus jugiter quidem renovetur ut prius, ſed ſemper eodem tantum gradu, qualem initio habuerit, adeoque perinde impari ad effectum, tunc quidem virus fiet conſtanter perpetuum, ſed ſimul ita coercitum & refrænatum, ut effectu careat, ſeu quod idem eſt, virus latebit quidem in ſanguine, ſed latebit innoxie, quemadmodum in praxi obvium eſt.

Ut hæc autem ſuccedant, oportet, ut virus, quod admittitur vel quod ſuperſtes remanet, modum ita teneat in quantitate & energia, & ut ſimul ſanguis ipſe mediocritatem ita ſervet in qualitate & generationis ratione, ut inde permittatur quidem veneni reproductio, ſed conſtans & eadem ſemper permittatur, neque major neque minor. Sin ſecus contigerit, ſi febre aut alio quovis morbo adventitio, ſi erroribus diætæ, vigiliis immodicis, crapula, &c. ſanguinis qualitas vitietur, tunc qua ratione ſanguis a naturali craſi deſciſcet ipſe, futurum eſt, ut ratione eadem venenum antea latens copia & viribus prompte invaleſcat, naturali ferociæ reſtituatur, atque inde quaſi aperta Pandoræ pyxide atra graviſſimorum ſymptomatum cohors derepente incumbat, unde lues manifeſta.

Poſſumus in confirmationem exemplum notiſſimum adducere, fructuum nempe, qui in arboribus ſylvaticis feri & agreſtes, ac proinde acerbi ſunt, cultura vero molliuntur & manſueſcunt; non ideo quidem quod arbores nativam indolem, quæ agreſtior eſt deponant, ſed ideo tantum, quod dulcior ſuccus, quem excultum ſolum ſuggerit, natales arborum ſuccos ita temperet, ut inde fructuum ſapor mitior fiat; quemadmodum videtur vel inde poſſe argui, quod fructus iidem ad priſtinam acerbitatem ſubinde redeant, ſi a cultura aliquandiu ceſſatum fuerit. Quidni ergo pari quoque modo poteſt pauca veneni venerei benignioris copia intra corpus latere quidem innocue, quandiu ſanguis purior largiorem veneni ſimilis renovationem refrænaturus eſt; ſuæ vero reddi nativæ ferociæ & virulentiæ, ubi primum depravata ſanguis integritate datur latenti veneno nocendi locus?

Una ſupereſt ſolvenda quæſtio, utrum vir latente morboſo ſeminio infectus poſſit ſanam mulierem, quacum rem habuerit, lue venerea inficere, aut vice verſa fæmina virum? Acriter quidem diſputant Medici in utramque

par-

partem, dum affirmant alii, alii negant, ſed cum experientia utrique opinioni quandoque patrocinetur, pronum eſt inde colligere utramque opinionem perinde veram eſſe, atque adeo virum eumdem, in quo virus clam lateat, poſſe & non poſſe mulierem, cum qua concubuerit lue contaminare, pro diverſo mulieris ſtatu, & vice verſa fœminam virum.

Sane quidem, quoniam conſtat ex iis, quæ præcedente Capite dicta ſunt, infectionem non ab uno tantum, ſed a duobus dependere, ſequitur non in uno tantum, ſed in duobus conſiderandam eſſe, ejuſque propagationis modum non ex una ſed ex duobus æſtimandum. Idcirco licet certus & conſtans ſupponatur inficientis ſtatus, neceſſe eſt, ut effectus tamen diverſe variet pro diverſo ſtatu inficiendæ; Vir igitur, in quo virus lateat, poteſt quidem mulierem ſanam lue manifeſta inficere, ſi ipſa natura, morbo, vivendi ratione, fuerit tali temperie, qualitate, indole, ut veneni venerei vis quæ in infecti viri ſanguine inefficax, pervertendo ſanguini mulieris compar fiat. Non poteſt vero, ſi mulier robuſtior, ſanior, meliori conſtitutione prædita ſit, atque adeo vim eludat veneni concubitu admiſſi, quod in illa perinde ac in viro effectu cariturum ſit.

Ex eodem principio deducendum eſt, 1. Cur mulier eadem, quæ cum viro in quo ſeminium latet, veneris uſum diu habuit ſine damno, dein tamen aliquando ab eodem celeri lue inficiatur? Id enim ſupponit quidpiam ex alterutra parte mutatum fuiſſe, unde contagium, quod ab infecto viro manat, jam efficacius ſit, vel ſanguis mulieris, qui inficiendus eſt, ad concipiendum venenum jam magis comparatus.

2. Cur ex pluribus liberis, qui ab iiſdem parentibus ſuſcipiuntur, laboret unus aut alter ſtrumoſis vel rachiticis affectionibus, quæ ſunt degeneris luis ſymptomata, non vero alii? Id enim arguit hunc aut illum nativa corporis conſtitutione, vel morbis, qui dum utero geſtantur matrem debilitant, ceteris imbecilliorem eſſe, unde contagio altius inficiatur; atque ſic de ceteris omnibus phænomenis, quæ in luis propagatione ſolent obſervari.

CAPUT VI.

De diverſis methodis therapeuticis, quæ in curanda lue venerea a primo morbi ingreſſu in hanc uſque diem adhibitæ ſunt.

I. Medici, qui circa luis venereæ ingreſſum in Europa florebant, morbi novitate & ferocia ſtupefacti, hæſere diu ancipites, quid agerent plane neſcii: Nec enim audebant morbi curationem aggredi, cui ſe impares eſſe ſentiebant. Poſſunt in rei teſtimonium adduci Scriptores & plures & ex diverſis gentibus, qui morbi exordio ſuppares vixerunt.

1. Sic inter Italos affirmabat anno 1500. Gaſpar Torrella, „ in Tractatu de Dolore in pudendagra, Litteratos ab hac cura fugiſſe, in „ hoc morbo ſe nihil ſcire confidendo; .. cum „ enim, *pergit idem*, noſtris temporibus talis „ monſtruoſa agritudo a nullo fuerit viſa, idcirco a nullo quantumcumque perito, experto, „ & ſenio confecto canonice & recte curari poterat. *Quæ eadem totidem verbis legere eſt* „ *apud Vvendelinum Hock*, *anno* 1502. Tract. „ de Morbo Gallico, Cap. 1. *Sic etiam Jacobus Cataneus a Lacu Marcino aſſerebat anno* „ 1505. Tractatus de Morbo Gallico, Cap. 7. „ Apparente hoc novo in Italia morbo, plurimos Medicorum inſignes hæſitaviſſe, & a „ curatione ipſius refugiſſe. Jure quidem *ſubjungit Ille*, in curandis enim morbis prima „ intentio, ut Galeno placuit, ab eſſentia morbi ſumenda eſt, quæ cum nulla hujus morbi „ memoria exſtaret, incognita erat.

2. Neque res melius cedebat tunc temporis in Hiſpania, unde prima mali labes. Johannes enim Almenar, Hiſpanus, in *Præfatione præfixa Opuſculo*, quod de Morbo Gallico conſcripſit ante annum 1516. conquerebatur de ſupina *Medicorum ignorantia in eo affectu curando*: Et Gonſalvus Fernandez de Oviedo narrabat anno 1535. *Lib.* 2. *Cap.* 14. *Hiſtoriæ General. & Natur. Indiarum Occident.* hiſpanice ſcriptæ, Morbum Gallicum ferocem, curatu difficillimum, pleriſque initio funeſtum fuiſſe, quoniam cum ignotus eſſet, neque antea unquam viſus, Medicis, quo pacto infectis mederentur, plane ignorabant.

3. Conſtat neque minus attonitos fuiſſe Medicos in Germania; refert enim Ulrichus Huttenus, nobilis Germanus, anno 1519. „ Libro „ de curatione Morbi Gallici per adminiſtrationem ligni Guaiaci, Capp. 1. & 2. Medicos „ ab ejus morbi ortu totum in Germania biennium ſiluiſſe . . . . . . Et fugiſſe morbi aſpectum, nedum contactu abſtinuiſſe, ut mali præterea nullius. *Ait vero Laurentius Phriſius*, „ *Medicus*, *Metenſis*, *anno* 1532. in Opuſculo de „ Mor-

Morbo Gallico, *Cap.* I. „ Pauperes hoc malo „ laborantes initio expulſos fuiſſe ab hominum „ converſatione, tanquam purulentum cadaver; „ derelictoſque a Medicis (qui ſe nolebant in„ tromittere in curam tam in ſpeculando, & „ conſulendo, quam viſitando) habitaviſſe in ar„ vis & ſylvis.

Porro qua ratione Medici in Gallia ſe geſſerint eodem tempore, plane ignoro, cum inter Gallos Auctor nullus extet, qui de lue venerea primis illis temporibus ſcripſerit; & antiquiſſimus omnium, quos noverim, ſit Jacobus a Bethencourt, Rothomagenſis, qui anno 1527. Tractatum de Morbo Gallico ſive Venereo edidit, ſed cujus ætate jam nota erat tum Mercurii, tum Guaiaci adminiſtratio & uſu frequenti confirmata. Nullus tamen dubito quin eodem ac ceteri ſtupore perculſi fuerint, ut ex ſcriptis hac de re legibus a Senatu Pariſienſi, quas ſupra attulimus, *Cap. ultimo*, *Lib. præcedenti*, haud obſcure videtur colligi.

II. Exin vero morbo latius opinione diſſeminato, cum numerus opem quæritantium in dies magis magiſque creſceret, puduit tandem Medicos officio in re tam gravi penitus deeſſe. Sic ergo primum verecundia potius quam confidentia morbo Medicina fieri cœpta eſt; & mali curatio attentari. Liquet autem ex Operibus Nicolai Leoniceni, Coradini Gilini, Gaſparis Torrellæ, Sebaſtiani Aquilani, Antonii Benivenii, Wendelini Hock, Jacobi Catanei ceterorumque Medicorum ejuſdem ætatis, in ſequenti Therapeia adhibenda Medicos omnes conſenſiſſe, quamceu rectæ rationi methodoque ad congeneres affectus receptæ maxime conſonam, *methodicam* ſeu *rationalem* nuncupabant.

1. Quidam diætam imperabant tenuem, cum ex Hippocrate *Aphoriſm.* 9. *Section.* 2. impura corpora, quo plus nutriuntur, eo magis lædantur; & ſalubrem, ad quam videlicet deligebantur cibi eupepti & euchymi, qui ſanguinis vitio temperando pares eſſent.

2. Venam incidebant ineunte morbo rarius vel frequentius, præ ægrotantium ætate, viribus, temperie: Morbo vero jam progreſſo a venæ ſectione plerique cavebant, cujus vices malebant ſupplere ſanguiſugis vel cucurbitulis.

3. Quæ in primis viis congeſta erant, educebant vel clyſteribus *laxativis* ex decocto emolliente, caſſia, catholicone, diaphœnico, &c. vel medicinis *minorativis* ex ſenna, caſſia, manna, myrabolanis, tamarindis, ſyrupis pomorum Regis Sapor, de chicoreo compoſito, roſarum ſolutivo, &c.

4. Inde digerebant pravos humores, qui ſanguini inerant, potionibus alterantibus, pro varia ſanguinis craſi variis, modo blandioribus, ut 1. Apozematis ex ſuccis depuratis cichoreis ſilveſtris, borraginis, bugloſſi, ſcolopendrii, &c. 2. Syrupis ex iiſdem ſuccis; 3. Sero lactis vaccini, cui herbæ eædem incoquebantur. Modo vero efficacioribus, ut 1. Decoctis radicum apii petroſelini, fœniculi, aſparagi, polypodii, &c. & foliorum fumariæ, ſcabioſæ, epythimi, praſſii, ſummitatum lupulorum, &c. 2. Syrupis ex iiſdem; 3. Sero lactis iiſdem herbis alterato.

5. In eumdem finem utebantur balneis in aqua tepida, modo pura, modo prius decocta, vel cum radice althææ & nimphææ; foliis malvæ, branchæ urſinæ; floribus chamæmeli, meliloti; ſemine lini, &c. ad emolliendum & diluendum: Vel cum radice cucumeris aſinini aut ſerpentariæ: foliiſque lapathi acuti, chelidoniæ ſcabioſæ, praſſii, &c. ad reſolvendum.

6. Humores ſemel digeſtos dilutoſque purgabant identidem catharticis efficacioribus, modo ſimplicibus, ut agarico, ſenna, aloe, diagridio turpetho, infuſis dilutiſve in aquis aut decoctis *appropriatis*; vel ſyrupo, aut conſerva exceptis in opiatam; modo compoſitis, ut electuario lenitivo, diaſenna Rhaſis, diacatholicone, electuario Indo minore, confectione Hamec, electuario de dactylis, &c. pilulis cochiis, fœtidis, aureis Nicolai, de hiera Ruffini, &c.

7. Puſtulas, ſi quæ cutem deturparent, calide inungebant poſt balneum linimento ex detergentibus & exſiccantibus, ut maſtiche, thure, myrrha, fuligine, ſulphure vivo, lithargyrio, tartaro albo, radice ireos, enulæ campanæ, lapathi acuti, &c. tenuiſſime pulveratis & axungia exceptis.

8. Si qui vero dolores torquerent, affecta loca ſæpius illinebant calidiſſime oleo olivarum antiquo, laurino, chamæmelino, anethino, de ſpica, de croco; medulla cervi, vulpis; adipe humana, ſapone veneto, decocto hyoſcyami, &c.

9. Ad morbum difficiliorem utebantur *ſtuffis*, in quibus blando aquæ ferventis calore, vel thymiamatum fumo ægri ſudore manabant copioſo, quo ſordities, quæcumque cuti adhæreſcebant, abſtergebantur. Pro pauperibus loco ſtuffarum calore furni ſudationem movebant feliciſſimo ſucceſſu, ſi Gaſpari Torrellæ credere eſt, qui *in Tractatu de pudendagra* ait „ inter omnia ſibi experta pro curatione dolo„ ris ac etiam puſtularum eſſe, ut patiens „ intret ad ſudandum in furno calido, aut ſal„ tem in ſtuffa, & hoc faciat diebus quinque „ continuis jejunio ſtomacho.

10. Haud deerant, qui ad evertendas morbi reliquias multiplicem viperarum uſum ſuaderent, ut vini, in quo viperæ extinctæ eſſent & aliquandiu infuſæ; juſculorum ex viperis; carnis viperarum elixæ vel aſſatæ; *ſyrupi* ex decocto viperarum; &c. quæ ſingula fuſius ex-

explicata invenies apud Sebaſtianum Aquilanum, Jacobum Cataneum a Lacu Marcino, Johannem Benedictum, & Petrum Andream Matthiolum.

II. Demum cauterium bregmati, occipiti, brachio, tibiæve inurebant, quo latentes morbi reliquiæ ſenſim exhaurirentur, ut ab Hiſpanis etiamnum factitari dicitur. Sic ait Coradinus Gilinus, *in Opuſculo de Morbo Gallico*, „ cauterium actuale vel potentiale ſuper commiſſura coronali maximum ferre juvamentum . . . . & ſe hoc in pluribus expertum eſſe hanc ægritudinem in gula patientibus, qui omnes curati ſunt ad laudem Omnipotentis, qui omnium inferiorum & ſuperiorum cauſa exiſtit. “ Similia legere eſt apud Wendelinum Hock, & Benedictum Victorium.

Poterant quidem ea ſingula morbi ferociam mitigare, humorum virulentiam lenire, & ad ſummum viam remediis efficacioribus parare. Pleriſque ſane, nec ſine ſucceſſu, etiamnum utimur, quoties ægrum ad inunctiones mercuriales præparatum cupimus. Sed neutiquam poterant hæc univerſa morbum ita ferocem extirpare, & peſtilentiam, qua tota humorum maſſa imbuta erat, depellere. Haud ergo mirum ſi Medici ea methodo oleum & operam ita perdiderint, ut referat Gabriel Falloppius, *tractat. de Morbo Gallico*, *Cap.* 20 „ Medicos, qui aderant in principio deſperaſſe in arte, cum viderent ſe methodo non potuiſſe invenire rationem curandi, *ideoque* fuiſſe in maximo deſpectu tunc temporis apud omnes & niſi caſu Chirurgici audaciſſimi * inveniſſent hydrargyrum, & niſi Hiſpani illi ſuperveniſſent docti quomodo morbus tractaretur *in Indiis*, *fore ut* rebellis eſſet morbus & adhuc ſæviret. “ Quæ ipſiſſima verba profert etiam Proſperus Borgarutius, *ſuæ methodi de Morbo Gallico Cap.* 2. ea ſcilicet a Falloppio mutuatus, ſed, ſuppreſſo tamen ejus nomine.

III. De Hydrargiro ſive Mercurio pauca quidem hic proponere animus eſt, cum hoc argumentum fuſius tractaturi ſimus ſequenti Capite. Attamen ut ſibi conſtet narrationis ordo, oportet attendere Medicinam, quæ ex Mercurio ad luem veneream petitur, non caſu inventam, ut cenſebat Falloppius, ſed ex antiquorum Medicorum praxi analogice deductam eſſe: Jam ab antiquiſſimis luis venereæ temporibus adhibitam fuiſſe, ſcilicet ante annum 1498. atque adeo ab ipſo morbi ingreſſu: Videri quidem ab Empiricis vel Chirurgis maxime tentatam fuiſſe, at vero ubi ſemel ſucceſſu comprobata fuit, a Medicis celeberrimis non laudatam modo, ſed etiam uſurpatam eſſe: Porro parca, imo parciſſima manu initio admotam fuiſſe, atque adeo nullo vel minimo periculo: Factum vero dein aliorum quidem Empiricorum ignorantia & præcipitantia, ut præpropera feſtinatione remedii vis plerumque inefficax eſſet, unde Huttenus aſſerit, *Lib. de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci*, *Cap.* 4. ea methodo *vix centeſimum quemque levatum fuiſſe, recidivo ut plurimum malo*: Aliorum vero temeritate & imprudentia, ut Mercurio largius illito graviſſima cierentur incommoda, imo vero mors ipſa præcipiti caſu non raro accerſeretur unde contendit Gaſpar Torrella, *in Tractatu de dolore in pudendagra*, ea therapeia Cardinalem Segobricenſem, (Bartholomæum, ut opinor Martinum, Valentinum apud Hiſpanos, Epiſcopum Segovienſem, qui creatus Cardinalis ab Alexandro VI. anno 1496. mortuus eſt anno 1500.) Alphonſum Borgiam, Alphonſi fratrem, innumeroſque alios miſeram mortem ante diem obiiſſe: Quapropter Medicos non paucos tot infortuniorum teſtes in ea medendi methodum acriter invectos eſſe, non ſolum tanquam periculoſam, ſed etiam tanquam lethiferam, neque forſan injuria, ſi putemus mercurialem therapeiam tunc temporis ut plurimum adhibitam fuiſſe ab ignariſſimis nebulonibus, & in Medicina plane hoſpitibus, qui quaſi Andabatarum more in tenebris pugnaviſſent, Mercurium, remedium nempe ferociſſimum, nec arte temperare norant, nec graviſſimi ſymptomatis mederi, quæ ſibi permiſſus Hydrargyrus plerumque advocat.

IV. Itaque res eo tandem reciderat, ut ambigerent ægrotantes, utrum utri præſtaret, an Medicos auſcultando lenta labe contabeſcere? An vero certis cruciatibus exponi, imo evidens capitis periculum adire Empiricis confidendo? Cum ecce contigit in Europam deferri ligna ex India, *Guaiacum & Lignum ſanctum*, quibus luem veneream ſine periculo eradicari contendebant, & quæ ideo miro applauſu excepta ſunt, tanquam humani generis alexicaca.

Refert Franciſcus Delgado, Presbyter Hiſpanus, qui anno 1526. Venetiis in publicum emiſit Librum italice ſcriptum *Del modo de adoperare el legno ſancto*, hoc eſt, *de modo adhibendi Lignum ſanctum*. (a) Guaiacum, ſive Lignum ſanctum Hiſpaniæ primum innotuiſſe anno 1508. Italiæ vero anno tantum 1517. ceteris demum regionibus Europæ ſubſequentibus annis, quæ ſane videntur cum

* Hallucinatus eſt Falloppius, cum voluit *Chirurgicos Hydrargyrum inveniſſe* ad curationem luis venereæ; Quippe conſtat Medicorum inventum eſſe, ut probabitur *Cap. ſequente*.

(a) Cap. 3.

cum rei veritate congruere. Narrat enim Ulrichus de Hutten, qui Tractatum ſcripſit, anno 1519. de *Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci*, hoc remedii genus (*a*) *ægritudini gallicæ inventum fuiſſe biennio ante*, atque adeo anno 1517. in quo conſentientem habet Leonardum Schmaum, Salisburgenſem, qui anno 1518. Opuſculum *de cura Morbi Gallici cum ligno indico* edidit, in quo fatetur hoc lignum recentiſſime detectum eſſe, & vix dum in Germania ſolo nomine notum. Si tamen ea, quæ leguntur in *Reſponſis* Antonii Muſæ Braſſavoli *ad quæſtiones Alexandri Fontanæ*, eſſent ad verbum accipienda, Guaiacum in Italiam tardius devectum fuiſſet, nec ante annum 1525. cum *ipſe aſſerat anno* 1551. dum ſcriberet, *viginti ſex annos agi, quod in Italiam devectum eſt ejuſcemodi lignum*, ac *ſe primum* fuiſſe, qui hujus ligni *decoctum Ferrariæ præbuerit Illuſtri Æneæ Pio, cum omnibus aliis Medicis novum ac inuſitatum videretur* (*ut vere erat*) *medicamentum; multique id ipſum deriderent, quouſque viderunt Illuſtrem Virum ſanitati reſtitutum eſſe*. Sed hæc, ut opinor, de eo tempore, quo lignum Guaiacum Ferrariæ primum adhibitum fuit, debent intelligi, potius quam de tempore quo Italiæ primum innotuit.

Narrat *ibidem* Braſſavolus, qua ratione & a quo illud remedium in Europam primum delatum ſit, *Fuit*, inquit, *Conſalvus quidam Hiſpanus Morbo Gallico ſæviſſimo infectus, qui rei famâ commotus, (nam omnibus fere aliis expertis præſidiis ſanitati reſtitui non potuerant) una cum aliis ad Inſulas nuper repertas navigavit, ſeque curari fecit ac ſanitati reſtitui. Poſtea in Luſitaniam rediens Medici officio functus eſt, & eodem modo Morbo Gallico affectos curare cœpit, quo & ipſe ab Indo quodam Medico curatus fuerat*. Neſcio quo conſilio Johannes Freind, Vir de re medica optime meritus, in Tertia *Hiſtoriæ Medicinæ* parte, huic Conſalvo, de quo Braſſavolus, *Ferrandi* ſeu *Fernandi* nomen de ſuo addiderit, quaſi nempe vellet innuere eumdem ac Conſalvum Fernandez de Oviedo vel Ovietenſem fuiſſe, quod tamen a vero alieniſſimum puto, cum Ovietenſis in Luſitania Medici officio numquam functus fuerit, ſed ab anno 1513. quo juſſu Ferdinandi Aragonum Regis Indias petiit, ut regio nomine attenderet ad mineras, & mineralium fuſiones, ibidem commoratus ſit ad annum uſque 1525. imo vero 1535. ut ipſe teſtatur in ſua Indiarum Occidentalium Hiſtoria.

Sunt qui rem paulo aliter narrent, (*b*) nempe *Hiſpano cuidam, qui luem Indicam ab Indica concubina contraxerat, & qui diris cruciatibus torquebatur, famulum Indum in Hiſpaniola Medicum agentem aquam Guaiaci propinaviſſe, qua non ſolum magnis illis cruciatibus liberatus eſt, ſed priſtinæ etiam ſanitati reſtitutus*. Hujus exemplo plurimos alios Hiſpanos morbo eodem infectos curatos eſſe; Inde harum curationum famam Hiſpali primum evulgatam fuiſſe ab iis, qui ex ea Inſula redierunt, & hinc per totam Hiſpaniam ac tandem per totam Europam, quam ea lues jam occupaverat.

Demum, ſi Ulrichum Huttenum audiamus, *de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci, Cap. 6. Nobilis quidam Hiſpanus, cum Quæſtor in Provincia* (Inſulæ Hiſpaniolæ) *eſſet, ac morbo graviter affligeretur, monſtrata ab Indigenis medicina uſum ejus in Hiſpaniam attulit primum anxius ne non trans mare, quales in Inſula, eſſent ejus effectus*.

Sed ut ut ſit de modo, quo Guaiacum in notitiam venerit, certiſſime conſtat unanimi Auctorum omnium coætaneorum conſenſu id remedii genus ab Indiis Occidentalibus acceptum, a quibus lues accepta, & ab Hiſpanis in Europam tranſmiſſum eſſe, per quos lues tranſmiſſa fuerat, atque adeo antidotum inde petitum, unde malum petitum erat, quemadmodum olim de Achillis haſta fabulabantur, *quaſi vulneris auxilium tulerit eadem, quæ vulnus inflixerat*, ut apud Plinium legere eſt, *Hiſtor. Natural. Lib. 35. Cap. 5. & Lib. 34. Cap. 15.*

Hæc autem ligna Indica, quæ ad luem veneream uſu valent, duo ſunt, ut jam innuimus: Alterum, (*c*) ſolidum, denſum, reſinoſum, nigricans, conſtans ex fibris varie implexis, ſaporis acris, amaricantis & aromatici, odoris fragrantis, quod ab Americanis *Hiacan* ſeu *Huiacan* vocabatur, unde Europæis *Guaiacum* dictum eſt: Alterum, denſitate, fibrarum implicatione, ſapore, odore, priori fere proximum, ſed albidius ſeu potius ſubflavius, quod ab Indigenis *Hoaxacam* appellatum, ab Europæis *Lignum ſanctum* nuncupatum eſt, propter inſignem uſum & efficaciam. Utriuſque cortex eſt lignoſus, tenuis, durus; ex plurimis lamellis Parallelis & ſtrictæ denſatis conflatus; extus ex cinereo

(*a*) Cap. 1.
(*b*) *In notis* ad Hieronymum Benxonum, *editum Francofurti a Theodor. de Bry. ann.* 1594.
(*c*) Paulus *Hermannus, in Cynoſura materiæ medica.*
Samuel Dale, *Pharmacologia.*

nereo ruſeſcens, nigricans, maculatus, intus pallidus & lævigatus; ſaporis acris, amaricantis odoris fere nullius.

Arbores, quæ hæc ligna proferunt, non ætate ſolum, ut multis & nunc & olim viſum eſt, ſed ſpecie differunt, ut demonſtratum eſt a Johanne Terentio, in notis ad Conſalvum Fernandez de Oviedo, & a Plukenetio, in Phytographia, quamquam ad idem vel ad affine genus pertinere credantur. Prior quidem, quæ ſuppeditat Guaiacum, olim primum obſervata legitur in Inſula *Hiſpaniola*, hodie *Sancti Dominici*, ſed maxime in Inſula *Beata*: Altera vero, a quo depromitur lignum ſanctum, olim obvia erat in Inſula *Borichen*, quæ jam Sancti Johannis *de Portu ricco* ſeu *divite* dicitur. Nunc vero ambæ frequentes ſunt in pleriſque Inſularum Antillarum, & in ea tota Americæ parte, quæ Zonæ torridæ ſubjacet.

Initio, quandiu Guaiacum & lignum ſanctum auro contra cara erant, mos fuit in eorum locum ſufficere ligna varia Europæa, quorum virtus congener vel affinis eſſe cenſebatur, ex (*a*) ebeno, citro, cupreſſo, pinu, terebintho, corno, corylo, buxo, Laburno ſeu Anagyride non fœtida, Phillyrea, ſed plerumque nullo vel minimo ſucceſſu. Unum eſt, quod forſan exceptum velim, lignum videlicet ex junipero, cujus decocto recentem luem curari vel ſaltem mitigari compertum eſſe dicitur non una experientia: Qua de re præter Antonium Muſam Braſſavolum, *loco ad libri marginem laudato*, legi velim Johannem Leonis, *Deſcriptionis Africæ lib. 1. in fine*, & Julium Cæſarem Scaligerum, *in Card. de Subtilit. Exerc.* 181. N. 19. de uſu ligni juniperini in Africa ad luis venereæ curationem.

Poſſem quoque in teſtimonium adducere Franciſcum I. Galliarum Regem, qui idem (*b*) ipſe ſentiebat de hujus ligni virtute, & contra quem Guillelmus Rondeletius ſatis temere pugnavit, nimium ſcilicet confidens auctoritati Dioſchoridis, cujus vulgaria exemplaria habebant tunc temporis *ramenta juniperi lethifera eſſe*, ſed neſcius hæc verba Dioſcoridis textui ab aliena manu inſerta fuiſſe, & quaſi ſpuria ab Auctoris illius exemplaribus abeſſe, quæ melioris notæ erant.

Hæc olim fuit Guaiaci decoquendi ratio uſu maxime recepta. Ligni minutim conciſi aut ejus ſcobis lib. j. ſeu dr. xij. in libris viij. x. aut xij. aquæ inſundebant per horas XXIV. in olla fictili nova. Deinde vaſe prius bene occluſo decoquebant in Diplomate, lento vel continuo igne ad quartæ, tertiæ, vel dimidiæ partis conſumptionem, prout decoctum intenſius, debiliuſve ægri viribus & temperamento morbive vehementiæ congruere videbatur. Decoctum refrigeratum & colatum in vaſe vitreo obturato ad uſum aſſervabant.

Ligno, quod in olla ſupererat, affundebatur denuo totidem libræ aquæ, iterum ad conſumptionis quartæ partis lento igne decoquendæ Secundarium illud decoctum ſive *Bochetum* in lagenis vitreis, ſicut & præcedens, colatum recondebatur. Priore utebantur tanquam medicamine, poſteriore vero pro potu ordinario.

Ceterum an lignum Guaiacum ſine cortice, an cortex Guaiaci ſine ligno, an ambo ſimul? An hæc ſola, an cum aliis lignis, radicibus, plantiſve affinibus? An in vino, an in aqua, an decocto vel aqua ſtillatitia plantarum congenerum, decoquenda eſſent, olim inter Medicos controvertebatur, & tanta quidem contentione ac ſi pro aris ſociſque dimicaviſſent. Sed quid opus lege certa rem incertam definire velle? Cum ægrotantium temperies, ætas, ſtatus, morbique natura, ratio, complicatio, varie varient, res tota Medicorum judicio permittenda eſt, qui ipſi in caſu quolibet ea eligent, quæ maxime profutura eſſe videbantur.

Paratis ſemel decoctis, æger blando cathartico prius purgatus & parcioribus cibis ab aliquot diebus enutritus, in cubiculo concludebatur, quod arte vel natura teperet & ita munitum eſſet, ut neque aer neque frigus penetrare poſſent. Lecto detentus ſummo diluculo ſumebat cyathum unum prioris decocti calentis, qui capax eſſet dr. viij. vel x. & operto ſtragulis corpore ſudori ſeſe comparabat per duas vel tres horas. Abſterſo ſemel corpore & quatuor ad minus horis poſt aſumptum decoctum offerebantur panis biſcocti unciæ duæ vel tres, cum uvis aliquot paſſis, vel amygdalis aut piſtachiis, & decoctum ſecundarium affatim propinabatur. Inde poſt horas alteras quatuor, ſumebatur cyathus alter decocti primarii ad dr. viij vel x. ſudabatur ut prius per horas tres, mun-

(*a*) Ulrichus Huttenus, *Lib. de Morbi Gallici curatione per admin. Guaiaci, cap.* 21.
Antonius Muſa Braſſavolus, *Lib. de Morbo Gallico.*
Gabriel Falloppius, *Tract. de Morbo Gallico, cap.* 37.
Bernardinus Tomitanus, *Lib. 2. de Morbo Gallico, cap.* 16.
Proſper Burgatius, *Method. de Morbo Gallico, cap.* 14.
Alexander Trajanus Petronius, *Lib. 6. de Morbo Gallico, cap.* 24.
Augerius Ferrerius, *de Pudendagra, Lib. 1. cap. 16. & 20.*
(*b*) Guillelmus Rondeletius, *Lib. de Morbo Italico.*

mundatoque dein corpore, & duabus vel tribus panis biſcocti unciis iterum comeſtis cum uvis paſſis, amygdalis vel piſtachiis, aliquot decocti ſecundarii pocula exhauriebantur. Quod ſi æger gracilis, attenuatus, tenerioris conſtitutionis, viribus minus valeret, neque tolerandæ tam ſeveræ inediæ par videretur, concedebatur paulo major panis & paſſularum quantitas, vel panis unus *Martius*, vel etiam juſculum ex pullo Gallinaceo; imo vero poſt dies aliquot quarta vel dimidia pars pulli Gallinacei junioris aſſati, vel in aqua pura & ſine ſale elixi.

Servabatur ea methodus per dies quindecim, quo tempore ſi alvus adſtrictior eſſet, enemate emolliente laxabatur altero vel tertio quoque die. Tranſactis quindecim primis diebus æger blando cathartico, *verbi gratia*, medulla caſſiæ, manna, tamarindis, &c. purgabatur, & ea die bibebat tantum e decocto ſecundario. Inde therapeia eadem iterabatur eadem ratione uſque ad diem trigeſimum vel quadrageſimum; ſeu paulo largiore diæta ſenſim conceſſa. Imo poſt diem vigeſimum quintum vel trigeſimum licebat ægro, ſi viribus valeret, lecto identidem ſurgere, & bene veſtito per cubiculum ambulare, dum ab omni ſudatione liber erat. Demum ſub curationis finem iterum purgabatur, ac ei copia tunc erat cubiculo non quidem in apertum aerem exeundi, ſed in aliud conclave, donec aeri ferendo par eſſe videretur. Neque enim quidquam derepente innovandum erat, ſed omnibus paulatim adſueſcendum per menſem alterum, quo æger diætæ etiamnum obſervans & vino abſtinens ſecundario decocto utebatur pro potu ordinario.

Sic ergo meracius Guaiaci decoctum, quod natura acre eſt & aromaticum, vel nullis vel pauciſſimis cibariis in ventriculo alteratum, & in vaſa lactea præ inedia exhauſta & exinanita ubertim exceptum, ſingulas corporis partes liberrime circulando pervadebat; ſanguinis lymphæque globulos ſeminii virulenti præſentia induratos inſpiſſatoſque ſolvebat, attenuabat, liquabat; obvias contagii guttulas vel alterabat corrigebatque, vel diaphoreſi aut diureſi abigebat, & eliminabat ac viſcera omnia, vaſaque ſingula acri illo lixivio per dies quadraginta macerata, ſi obſtructa eſſent, paulatim reſerabat, ſi hærente humore infarcta, gravamine ſenſim liberabat; unde deleta, eliminata, profligata contagii venerei virulentia ægri priſtinæ redebantur valetudini.

Multis ſane ea therapeia profuit & in Hiſpaniola & in Hiſpania, narratque Nicolaus Poll, Caroli V. Imperatoris Medicus, *in Opuſculo de curatione Morbi Gallici per lignum Guaiacanum*, eddito anno 1536. *uno quaſi & eodem tempore uſu decocti ex Guaiaco tria hominum millia; de quibus diſperatum erat, ad bonam valetudinem reducta fuiſſe, qui poſt convaleſcentiam ſibi ipſis renaſci videbantur*. Itaque haud mirum, ſi tantam famam derepente obtinuerit, ut teſte Ulricho Hutteno, *Lib. de Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci*, *Cap.* 11. Medici non incelebres *nomine Cæſaris & cujuſdam in Germania Epiſcopi Hiſpanias adierint* od rectam adminiſtrationis methodum addiſcendam *ab illis, qui in Spagnola rem uſu cognoverant*. Facile tamen crediderim non parum auctam fuiſſe in tota Europa hujuſce remedii celebritatem Opuſculo jam laudato ipſius Hutteni, an. 1519. typis edito, quo Vir ille amicitiis, & inimicitiis quas cum Eraſmo Roterodamo ſucceſſive exercuit, orbi notiſſimus aperte teſtabatur, *Cap.* 26. ſe Morbo Gallico graviſſimo ab annis 9. infectum, doloribus atrocibus, multiplici exoſtoſi, oſſium carie ulceroſa, ſumma totius corporis emaciatione, & difficili maraſmo laborantem, undecies ſed incaſſum mercurialem curationem expertum, poſt torturas, ſupplicia, pericula, quæ vix poterant animo concipi, cum de ipſius ſalute ab omnibus deſperatum eſſet, ſolo uſu decocti ex Guaiaco per dies triginta propinati juxta methodum, quam modo propoſuimus, perfectæ & integræ valetudini feliciter reſtitutum fuiſſe.

Sed nihil eſt vulgo imprudentius in æſtimandis novitatibus. Ut temere credebatur olim decoctum Guaiaci tutam, certam, innoxiam luis venereæ medicinam eſſe, qua ſine periculo uti liceret omnibus, ſic etiam omnibus nullo diſcrimine propinabatur. At vere brevi tempore certa triſtique experientia compertum eſt pleroſque, qui tenui eſſent valetudine, aut temperamento acri, bilioſo, fervido; qui natura macilenti & exſucci; quibus pulmones, hepar, renes, aut ventriculus retorridi vel jam male affecti eſſent; denique qui in tabem quomodocumque inclinarent; inedia nimia, acriore decocto, ſudore immodico confectos & extenuatos in marcorem, maraſmum, febrem hecticam, tabem, phthiſim immedicabilem ſæpe decidere, *Obſervavi*, inquiebat Petrus Andreas Matthiolus, *in Opuſculo de Morbo Gallico* quod editum eſt anno 1535. *ſiccioris habitudinis homines Morbo Gallico laborantes ligni potatione cum hecticam febriculam, tum tabem incurriſſe*.

Viſum quidem fuit, ut ea arcerentur pericula, adminiſtrationis acerbitatem mitigare; ideo permiſſa eſt plenior diæta, decoctum debilius propinatum, datum ſudationi tempus brevius. Quid inde emolumenti collectum? Scilicet ſoluta verſura in contraria pec-

catum eſt. Vis enim remedii eo modo fracta & debilitata ad curandum morbum jam non ſatis efficax fuit, querebaturque ideo *ibidem* idem Matthiolus *non videri hujuſmodi lignum, ſicut jam prius, male habentibus conferre, & pleroſque ejus decoctum aſſumentes non ſanari ob exhibentium incuriam*, qui a legibus ſeverioris diætæ ægrotos imprudenter abſolvebant. Sic ergo Guaiacum, quod initio tanto applauſu exceptum fuerat, minus commode audire jam cœperat; cum ecce allata in orbem noſtrum radice Chinæ ægrotantium & medentium mentes in novas ſpes erectæ ſunt.

V. Radix Chinæ (*a*) craſſa, tuberoſa, nodoſa, levis, lignoſa, cariem facile ſentiens, extus pallide rubeſcens, intus candida, ſaporis farinacei, & terreſtris, leviter aſtringentis, odoris vero nullius, creditur eſſe radix ſmilacis cujuſdam aſperæ, *Lanpatam* juxta (*b*) Garciam ab Horto, ſeu quo magis ſinice ſonat, *Pe ſou-lim* juxta (*c*) Georgium Veſchium appellatæ in China ſive Sina, ubi copioſe creſcit, & unde delata nomen *Chinæ* apud nos habuit. Reperitur etiam in America, præſertim (*d*) in nova Hiſpania & in Peruvia, radix affinis, magis tamen oblonga, & intus paulo magis rubeſcens, quæ Radix Chinæ Occidentalis appellatur, ſed quæ virtute cedit Radici Chinæ Orientali, e China vel Provinciis Chinæ finitimis devectæ.

Ea radix Goam, quod Indiarum emporium Luſitanis paret, anno 1535. ut ſcribit (*e*) Garcias ab Horto, qui tunc in illa urbe commorabatur, primum delata fuit a mercatoribus Sinenſibus; & inde paulo poſt a (*f*) Luſitanis tranſvecta Europæ innotuit, auctore (*g*) Theveto, quocum Veſalius ipſe conſentit, ut qui referat *in Epiſtola de radice Chinæ, dum ipſe adhuc Venetiis ſub præceptoribus & præcipuis illic artem exercentibus Medicis ægros viſeret, radicem iſtam, non ſine maxima expectatione ſummiſque laudibus illuc fuiſſe perlatam*. Veſalium enim, cum natus eſſet anno 1514. conſequens eſt vigeſimo ſecundo vel tertio ætatis anno, adeoque circa annum a Chriſto nato 1536. vel 1537. Medicinæ ſtudio operam navaviſſe ac artis tyrocinium Venetiis feciſſe, potiſſimum cum liqueat auctoritate Valerii Andreæ *in Bibliotheca Belgica* Veſalium, anno 1537. Patavii publicum Anatomes Profeſſorem fuiſſe.

Parabatur decoctum hujus radicis ſequenti methodo; nempe radicis Chinæ recentis & non carioſæ, ac in fruſtula ſeu *talleollas* tenues conciſæ dr. j. aut ij. viginti quatuor horis in aquæ fontanæ lib. vj. aut viij. tepide macerabant. Inde in olla fictili ſatis amplia & operculo contecta lento igne decoquebant ad duas tertias, decoctumque colatum in lagena vitrea obturata tepide detinebant ad uſum quotidianum.

Porro autem æger prius præparatus præmiſſis univerſalioribus, purgatione ſcilicet, imo venæ ſectione, ſi ita e re videretur, cyathum unum hujus decocti calidi ad dr. x. vel xij. ſummo diluculo quotidie exhauriebat, ac in lecto compoſitus & ſtragulis contectus ad ſudorem ſe comparabat per duas vel tres horas. Inde ſudore ſemel abſterſo e lecto ſurgere & bene veſtito in cubiculo ambulare licitum erat; imo vero poſt decimum vel duodecimum diem, ſi benignior eſſet aeris ſtatus, domo egredi ſub eadem cautione. Diæta quoque liberalior concedebatur, quam in adminiſtratione decocti ex Guaiaco; poterat enim æger veſci pullis, gallinis, aut caponibus toſtis, vel ſine ullo ſale elixis, ſed vino penitus abſtinendus erat, permiſſo tantum pro potu ordinario decocto tepido radicis Chinæ. Quotidie hæc eadem ſingula ordine eodem iterabantur per dies 24. aut 25. quibus curatio perfici credebatur, & ſi alvus pigrior eſſet, vel addictis decocto quotidiano folliculis ſennæ, vel enemate emolliente alternis diebus poterat ſubduci.

Celerem huic therapejæ celebritatem fecit auctoritas Caroli V. Imperatoris, qui jam ante, ut refert Veſalius *in Epiſtola de Radice Chinæ, articularis ſui morbi & mali habitus occaſione decocto Guaiaci uſus*, ſed irrito ſucceſſu, voluit ſuo potius marte quam Medicorum conſilio radicis Chinæ virtutem etiam experiri Bruxellis, a qua ſi non optime, at certe melius habuit. Hinc ergo factum eſt, ait ille, ut

(*a*) *Paulus Hermanus, & Samuel Dale*, ubi ſupra,

(*b*) Garcias ab Horto *Hiſtoria ſimplicium & aromatum India. Lib. 1. cap. 38.*

(*c*) In annotation. in *Obſervation. 77. Hieronymi Reuſneri.*

(*d*) Nicolaus Monardes, *de ſimplicibus medicamentis* Lib. 1. cap. 10.

(*e*) Colloquios des ſimples, e drogas he couſas medicinais de India. Em. Goa, in 4. 1563. *Lib. 1. cap. 38.*

(*f*) Narrat Amatus, Luſitanus, *Centur. 1. Obſervat.* 90. quemdam nomine *Vincentium Gilium a Triſtanis, rerum maritimarum maximum exploratorem, & apud Indos frequentem negotiatorem radicem China primum in Luſitaniam adveniſſe, & hinc mercatores in univerſam Europam brevi traxiſſe, quod maximum quæſtum facerent.*

(*g*) Coſmographiæ Univerſal. *Lib. 11. cap. 25.*

ut *vicini Germaniæ Medici*, " quibus ſummum
„ mundi Principem China uſum eſſe conſtitit,
„ magnifice de hoc remedio, & ſenſerint &
„ judicaverint, ſibique multa deficere exiſtima-
„ verint, ſi non & ipſis hujus decocti propinan-
„ di ratio comperta haberetur . . . . Quocirca
„ ſuis principibus iſtius decocti vires ita lau-
„ dandas duxerint, ut illi apud Cæſarem Medico-
„ rum cauſa inſtare urgereque non dedignati fue-
„ rint, quo ab Aulicis Medicis univerſus decoctum
„ illud adminiſtrandi modus ipſis exponeretur.

Sed quam fluxa eſt ac mutabilis novorum remediorum fortuna! Radix illa Chinæ tantopere laudata brevi vileſcere viſa eſt. Veſalius ipſemet in *hac eadem epiſtola* anno 1546. edita, fatebatur „ ſe compertiſſimum habere Chinæ decoctum in oſſium excreſcentis tumoribuſve, „ & pravis ulceribus venereis Guajaci decocto „ longe inferius eſſe." Proſtant ſimilia de radice Chinæ teſtimonia apud Hieronymum Cardanum, *in Libro de radice Chinæ ſeu de Decoctis*, anno 1548. Apud Antonium Muſam Braſſavolum, *in Tractatu de radicis Chinæ uſu*, anno 1551. Apud Antonium Fracantianum, *in Libro de Morbo Gallico*, anno 1564. Apud Julianum Palmarium, *Lib.* 1. *de Lue venerea*, *Cap.* 14. anno 1578. Sed omnium diſertiſſime apud Gabrielem Falloppium, in Tractatu *de Morbo Gallico*, *Cap.* 60. anno 1560. *Nva utatur*, inquit, *hac radice in Morbo Gallico*, *expertus enim ſum ter & quater*, *& numquam aliquid potui aſſequi*. Sane jam pridem apud omnes in confeſſo eſt radicem Chinæ podagræ, iſchiadico dolori, tumoribus œdematoſis, ſtrumis, ventriculi imbecillitati, hemicraniæ, renum & veſicæ ulceribus prodeſſe; at vero ad luem parum utilem eſſe, & ſi quid forſam valeat, ſaltem Guajaco virtute plurimum cedere.

VI. Famam paulo melius obtinuit radix altera nomine Sarſæ parillæ notiſſima, quæ & ipſa eodem circiter tempore magnifice celebrata eſt, ut liquet ex eadem Veſalii Epiſtola. Cedit quidem Guaiaco, at China virtute multum ſuperior eſſe creditur communi ſententia, imo etiam Guajaco ipſi præſtare, quotieſcunque poſt adhibitas inunctiones mercuriales, vel adminiſtratum Guajaci decoctum, ſuperſunt ulcera, rhagades circa anum, tophi, nodi, ganglia, gummata, potiſſimum vero dolores rheumatici, fixi ſive vagi, ſed ab impura venere primum oriundi, ad quos ſpecifica exiſtimatur.

Devehitur ex pluribus Americæ locis, præſertim ex Peruvia, Mexico, Braſilia &c. ubi ſponte, & ubertim dicitur adoleſcere in ſepibus (*a*). Tenuis eſt craſſitie calami, longa, ſarmentoſa, enodis, foris rugoſa & plicata, ex flavo pallida, intus candida & farinacea, saporis & odoris nullius evidentis. Conſtans opinio eſt radicem eſſe plantæ, quæ cum ſmilace aſpera eadem ſit, vel ſmilaci maxime affinis. Inde factum ut ab Hiſpanis *ſarſa-parilla*, ſeu *carca-parilla* dicta ſit, hoc eſt *viticula rubo ſimilis*. Id enim nominis eſt ſmilaci aſperæ apud Hiſpanos, ut auctor eſt Andreas Lacuna, nempe quod ſmilax ſarmentis, foliis, labruſcis *viticulam*; ſpinis, aculeiſque *rubrum* referat: *carcæ* enim *rubrum parilla viticulam* hiſpanice ſignificat. Huic opinioni favet & ipſa experientia: Conſtat enim radices ſmilacis aſperæ noſtratis, ut ſarſæ parillæ forma proxime ſimiles ſunt, ſic virtute fere pares eſſe, cum teſtetur Falloppius *in Tract. de Morbo Gallico*, *Cap.* 63. *ſe radice ſmilacis aſperæ* in Italia effoſſæ *uſum eſſe felici cum ſucceſſu*, *& plurimos a lue Gallica liberaviſſe*: ſed de hoc vide Proſperum Alpinum, *de plantis Ægypt. Cap.* 43.

Decoquitur ſarſa parilla eodem modo quo China, ſcilicet unciæ duæ fruſtatim reſectæ macerantur tota die in aquæ communis lib. vj. Dein coquuntur igne remiſſo in diplomate, olla operculo bene contecta, donec tertia vel media pars exhalaverit. Mane ſummo ab ægro in lecto jacente exhauritur hujus decocti cyathus unus ad decem uncias capax. Quod ſupereſt per diem bibitur pro potu ordinario, ſic quotidie iterando per dies 20. aut 24. Ceterum diæta paulo largior permittitur, quam in uſu decocti Guaiacini, eademque quam modo propoſuimus in adminiſtratione radicis Chinæ.

VII. Allatum eſt circa idem tempus ex variis Americæ tractibus, ſed maxime ex Florida, lignum alterum ad luem veneram efficax, a Floridianis *Papamvve*, Teſte Franciſco Coreal, *Voyage aux Indes Occidentales*, *Cap.* 2. Europæis vero *Saſſafras* dictum quod (*b*) ſub cortice tenui, foras cinereo intus ſanguineo, ex ruffo albicat, lignoſum, leve, rarum eſt, ſaporis acris dulcis & aromatici, odoriſque fragrantis, unde dici ſolet *lignum fœniculi* ſeu *fœniculatum*.

Parabatur & adhibebatur hujus decoctum eadem methodo, ac decocta radicum Chinæ & ſarſæ parillæ; ſed ut Chinam in abigendis lue venerea, & luis venereæ ſymptomatis virtute proxime æquat, ſic Guaiaco & Sarſa parillæ plurimum cedit.

VIII.

(*a*) *Paulus Hermannus*, *& Samuel Dale*, ubi ſupra.
(*b*) *Paulus Hermannus*, *& Samuel Dale*, ubi ſupra.

VIII. Mos jam pridem obtinuit ligna illa duo, Guaiacum & Saſſafras, radiceſque totidem Chinæ & Sarſæ parillæ, quorum natura virtuſque ſimilis eſt, una ſimul decoquere, plerumque ſine ullo purgante, aliquando vero cum folliculis ſennæ, ut jam ab anno 1550 in uſu fuiſſe teſtatur Braſſavolus *in Tractatu de radicis Chinæ uſu*. Hinc parantur Decocta & Bocheta, quæ modo tantum diaphoretica & diuretica, modo vero cathartico-diaphoretica vi pollent, & quæ notiſſima ſunt nomine *Ptiſanarum ſudoriferarum*, vel *Ptiſanarum e lignis ſudorificis*.

Varia ſolet eſſe ſingulorum doſis, pro diverſis indicationibus quibus ſatisfaciendum eſt. In genere unciæ ij. ligni Guaiaci in ſcobem vel in fruſtula redacti, unciæque totidem ligni ſaſſafras in fruſtula pariter diviſi, cum radicum Chinæ & ſarſæ parillæ minutim inciſarum *ana* unciis totidem, infunduntur tepide horis 24. in aquæ communis lib. x. vel xij. Inde additis, ſi ita videatur, antimonii crudi craſſiuſcule triti & nodulo laxe concluſi ℥ ij, omnia lento igne in vaſe operculo clauſo decoquuntur ad conſumptionem tertiæ partis. Tunc additur liquiritiæ raſæ uncia j, imo ſi vis purgans in decocto requiratur, folliculorum ſennæ Orientalis ℥ ß. quæ horæ momento coquenda ſunt. Poſtea decoctum, cum tepuit, colo tranſmittitur, & in lagenis vitreis bene obturatis ſervatur ad uſum.

Solemne eſt hujus decocti tres hauſtus quotidie propinari per duodecim vel quindecim dies, mane jejuno ventriculo, quarta vel quinta hora poſt prandium, & veſperi ante decubitum: vel ſaltem duo, mane ſcilicet & veſperi, omiſſo hauſtu pomeridiano, ſi ita e re videatur. Per id tempus æger ad parciorem diætam addicendus eſt, domique continendus ſi anni tempus aſperius ita exigat.

Hæc eadem lignorum decocta, quibus nihil notius eſt, vulgatius nihil, Lutetiæ tamen tanquam arcana remedia, & ad morbos quoſvis *panchreſta* venditari non ita pridem vidimus a duobus aretalogis, hæc ſine lucro, uſque adeo vulgus, & præſertim vulgus Pariſienſe novitatis amans eſt, avidumque. Priori, qui Chirurgus fuit, nomen erat *Calat*: Hic ceteris lignis dicebatur adjicere lignum Phillyreæ anguſtifoliæ; egregium ſane & vere efficax additamentum! Imo etiam prædicabat ſe calcem auri una incoquere, quod quidem ſine diſpendio fieri potuit, quod tamen factum vix credo, ex quo demum ſi factum fuerit, efficaciam nullam decocto acceſſiſſe certus ſcio.

Alter, artifex liquandi æris, dictus *Vinache*, ſuperiebat præparato, antimoniali neſcio quo, cujus additione ſuam ptiſanam ceteris præſtare gloriabatur. Habuit hic unum atque alterum Medicum, non conniventem modo, ſed etiam ſuffragantem, quod quidem in artis medicæ opprobrium redundavit aliquandiu, at vero ſimul in multorum pernicem ceſſit, & tandem, ut æquum fuit, in perpetuum ipſorummet approbatorum dedecus.

IX. Reſtat tandem, ut huc congeramus remedia non pauca, quæ quidem ad luis venereæ curationem plane inefficacia ſunt, ideoque jam dudum obſoleta, ſed quæ tamen a Medicis nec incelebribus, olim & laudata & uſurpata fuiſſe certum eſt. Inde ſaltem manifeſtum fiet exemplo alieno quanta prudentia in rebus medicis, anticipatis aut temere conceptis conjecturis parcendum ſit, quantoque labore ad veritatem pedetentim ſit enitendum.

1. Lignum *Heſtdeen* vel *Heſteb-deben*, de quo Avicenna, *Canonis Lib.* 2, *Tract.* 2. *Cap.* 334, & Lignum *Karon* ſive *Kallem*, de quo Idem, *ibid. Cap.* 384. olim ideo (*a*) laudata ſunt, velut ſpecifica adverſus luem veneream, quod falſo crederetur quod utrumque ligni genus, cum ab Avicenna appellaretur *Lignum Indum*, idem eſſe ac *Guaiacum*, nomine *Ligni Indici* tunc vulgo cognitum. Sed jam pridem animadverſum fuit a Petro Andrea Matthiolo, *Dialogo de Morbo Gallico*, Alfonſo Ferro, *Lib.* 1. *De Morbo Gallico*, *Cap.* 2. Antonio Gallo, *De Ligno ſancto non permiſcendo in Præfat.* Gabriele Falloppio, *de Morbo Gallico Cap.* 40, Proſpero Borgaurutio, *de Morbo Gallico*, *Cap.* 14. hoc utrumque Avicennæ lignum, qualecunque fuerit de quo non liquet, ex Indiis Orientalibus petitum fuiſſe quæ ſolæ patebant ætate Avicennæ; neutrum proinde Guaiacum fuiſſe; quod ex Indiis Occidentalibus tantum advehitur.

2. Johannes Leonis, Africanus, *Deſcriptionis Africæ Lib.* 9, & eum ſequtuus Julius Cæſar Scaliger, *Exercitat. in Cardanum* 181, *Artic.* 19, laudant lignum quoddam, africano idiomate *Ettalche* appellatum, tanquam adverſus luem veneream egregium: Hujus medulla in diverſis regionibus diverſi coloris eſt, in Numidia candida, in Æthiopia nigra, in Libya purpurea. Medulla illa, quæ purpurea eſt, in ſcobem comminuta (*b*) *Me-*

(*a*) Nicol. Maſſa, *Lib.* 3. *de Morbo Neapolitan. Cap.* 2.
(*b*) Johann. Leon, *loc. laud.*

Medici Africani in Morbi Gallici curationibus utebantur, unde & Morbi Gallici lignum vulgariter appellabatur. Patet autem ex Deſcriptione Johannis Leonis, arborem, quæ lignum hoc proferebat, *excelſam*, *ſpinoſam*, *Junipero foliis ſimillimam*, uno verbo eamdem fuiſſe ac (*a*) Juniperium majorem bacca ruſeſcente, ſive Oxycedrum. Porro lignum illud Etalche a Bernardino Tomitano, *Lib.* 2. *de Morbo Gallic. Cap.* 16, & Antonio, Fracantiano, *De Morbo Gallico*, *Caſt.* 10. vocatur, depravato nomine, lignum, *Hettechn*, & ab utroque adverſus luem veneream approbatur. Sed quale judicium ferendum ſit in curanda lue venerea de ligno Juniperino, Guaiaci ſuccedaneo, videſis, ſupra *Articulum IV.* hujuſce Capitis.

3. Johannis Fernelius, Medicus Pariſienſis clariſſimus quidem, ſed ab hydrargyri uſu alieniſſimus, quem pernitioſum Empiricorum inventum eſſe putabat, ſine Mercurio & Guaiaco perfectam luis venereæ curationem pollicebatur, ope duarum opiatarum, quarum alteram majorem, minorem alteram vocabat Componebatur utraque ex vulnerariis & purgantibus variis, ſed neutra ad luem veneream profligandam ſatis efficax erat. Illarum opiatarum formulæ, quas piget hic exſcribere, obviæ ſunt apud ipſum Fernelium, *De curatione luis Veneræ*, *Cap.* 15. aut apud Julianum Palmarium, *Lib.* 1. *de Lue venerea*, *Cap.* 7. ubi apertius proponuntur.

4. Julianus ille Palmarius, celeber Fernelii diſcipulus, ſed ea in re in verba Magiſtri jurare nimium paratus non ſubſtinuit quidem Mercurii uſum cum illo damnare, ut cujus utilitas in dies exploratior eſſet, at vero exſtimavit cum illo luem debellari poſſe ſolo opiatæ uſu, quam *ibidem* proponit, qua dicit *neminem hactenus falſum eſſe*, quam venalem proſtare monet Lutetiæ *in vico Antoniano* apud Pharmacopœum quem nominat, quam fatetur ex duabus modo memoratis Fernelii opiatis compoſitam eſſe, *adiectis etiam*, ut ille ſubjungit, *aliquos aliis medicamentis*, *quæ adverſus venena valere*, *& ad ſudores ciandos aptiſſima eſſe compererat*; ſed quam certo certius eſt optato effectui imparem fuiſſe.

5. Guillelmus Rondeletius, Profeſſor & Cancellarius Facultatis Medicæ Monſpeſſulanæ, aſſerit *in Tractatu de Morbo Italico*, *ſe in pauperibus uſum eſſe ſyrupo Sancti Ambroſii*, *qui ex decocto mili paratur & ramentis ligni ficuum.* Proſtat ſimile remedium in Pharmacopœa Bateana ſub titulo *decocti Ambroſiani*, diciturque *Diaphericum nobile*. Referi Nicolaus Cheſneau, *in ordine remediorum alphabetico* ad calcem Obſervationum ſuarum adjeto, tertiam ejuſdem remedii formulam, juxta quam milium cum paſſulis & ficubus decoquitur, aitque decoctum illud laudari *ab Ottone Heurnio tanquam nobile ſudurificum & diurenticum.* Sed liquet hoſce ſyrupos ſive decocta, ſi quid ad ſudorem movendum conferant, tamen ad plenam luis venereæ curationem haud quidquam valere.

6. Multa proponit Augerius Ferrerius, *Lib. de Pudendagra*, *Capp.* 15 20, e regno vegetabili petita remedia, quaſi Guaiaci, Chinæ, & Salſæ parillæ ſuccedanea utilia, ut Radices Cannarum noſtratium. Gentianæ, Aſari, Tormentillæ; quibus ab aliis addi ſolent Radices Smilacis aſperæ, Petaſitidis, Cyclaminis, Iridis, Enulæ Campanæ, ac præſertim (*b*) Myricæ ſeu Tamatiſci. Sed hæc ſingula longe inefficaciora erant Guaiaco, quod & ipſum non ſatis efficax fuit.

7. Decoctum Saponariæ Officinarum, ſeu Lychnidos Saponariæ dictæ, a Johanne-Baptiſta Zapata Empirico, tamquam Specificum laudatum fuit in Libro, cui titulus eſt *Li maravoglioſi Secreti*, *Cap.* 9. & quod majoris momenti eſt, tanquam efficax commendatum ab Euſtachio Rudio, *Lib.* 4. *De Morbo Gallico*, *Capp.* 5. & 12. a Ludovico Septalio, *Cantion. Medicar. Lib.* 7. De Morbo Gallico, & a Daniele Senerto, *Practicæ Lib.* 6. *Part.* 4. *Gap.* 17, ſed jam pridem penitus obſolevit, ceu nullius pretii.

8. Narrat Samuel Fomius; Chirurgus Monſpelienſis in Obſervationibus cum Lazaro Riverio communicantis, *Obſervat.* 41. „ Henricum „ III. Gallorum Regem, lue venerea laborantem, cum a Medicis ordinariis curari non „ potuiſſe, monitum fuiſſe Penam (*Petrum*) „ tunc temporis Lutetiæ medicinam facientem „ multos ab hoc morbo liberare remedio pecu„ liari, quod a quodam Turca divicerat; ideo„ que juſſiſſe Penam vocari, a quo curatus fuit.“ Illud autem peculiare remedium nihil erat præter radicis Bardanæ in talleolas ſectæ decoctum in æqualibus aquæ fontanæ & vini albi partibus, additis ſub decoctionis finem folliculis ſennæ, cujus decocti ſelibra mane jejuno ventriculo propinabatur in lecto per dies 15. vel 20, admotis ad diverſas corporis partes ſilicibus majoribus calidis, & linteo obvolutis, ad ſudorem prolicendum.

Non neſcius ſum quoſdam eſſe, qui affirment Hen-

(*a*) Liquet ex Avicenna, *Canon. Lib.* 2. *Tract.* 2. *Cap.* 367. Juniperum, arabice *Harar* nuncupari.
(*b*) Vide Proſper. Alpinum, De *Plantis Ægyptiis*, *Cap.* 9. & Obſervationes Veſlingii in *hoc Capu*.

Henricum III. uſu radicis Bardanæ, quam Petrus Pena adhibuerit, non ex lue venerea ſed ex febre quartana convaluiſſe. Ita ſane ſentiunt Tancrenus Robin, apud Johan. Jacob. Mangetum, *in Bibliotheca Pharmaceutica*, in verbo *Bardanæ*, & J. B. Chomel, Doctor Medicus Pariſienſis. *Abbregé de l'Hiſtoire des Plantes Uſuelles*. Sed eos falſos eſſe opinor, & errorem ideo forte inductos, quod minus attente legerint Obſervationes Georgii Hieronymi Velſchii, ubi narratur eadem hiſtoria. Ille ſcilicet, poſtquam dixit „ in Obſervationum Medicinalium „ Epiſagmate, *Obſervat* 4. Empiricum quemdam „ Pariſienſem plurimos quartanarios decocto ra„ dicis Lappæ majoris ſeu Bardana ex vino al„ bo magno ſucceſſu curare ſolitum fuiſſe, *mox* „ *addit* eadem quartanæ & luis veneræ quan„ doque remedia obſervari. Sic illam, *pergit* „ *idem*, cum tibiarum ulceribus hydrarghroſi „ curatam narrat Guillelmus Ballonius, Lib. 2. „ *Epidem. & Ephemerid. ubi de conſtitutione* „ *hyemali anni* 1575. hanc vero in Henrico III. „ Galliarum Rege, eodem decocto Bardanæ a „ Petro Pena delectam eſſe teſtatur Samuel For„ mius apud Lazarum Riverium, „ Obſervatione 41. Inde ergo factum fuiſſe videtur, ut præ oſcitantia, nec ſatis adverſa pronominium *illam & hanc* relatione, creditum ſit luem veneream cum ulceribus tibiarum in ægro Ballonii, hydrargyroſi; quartanam vero in Henrico III. decocto Bardanæ curatam fuiſſe, cum tamen ex ipſo orationis contextu contrarium manifeſtum ſit.

Itaque tantum abeſt, ut ex Velſchio auctoritatem Formii elevare jure liceat, ut contra Velſchius ipſe Formii obſervationem aperte confirmet. Neque in contrarium pugnat ullo modo Pena ipſe, quicquid a non nemine dictum fuerit, cum nullum exſtet hac de re ejus teſtimonium, quod equidem ſciam. Quapropter credibile eſt virus venereum ab Henrico III. olim contractum, rediens dum e Polonia Venetiis gonorrhœam virulentam contraxit, aliquot poſt annis repullulaſſe, quo tempore Petri Penæ conſilio decocto Bardanæ retuſum fuerit, ut refert Formius. *Retuſum* dico, neque enim puto Bardanę decoctum ad extirpandum virus venereum valere; imo neque cum decocto Guaiaci ullatenus conferendum eſſe, quicquid de Bardanæ virtute adverſus morbos venereos prædicent tum Simon Pauli, *Quadripartiti Bottanici*, *Cap.* 3. tum Georgius Baglivius, *Praxeos Lib.* 1. §. *De lue venerea*; ut nunc omittam ea, quæ de antivenerea virtute radicum Bardanæ ab aliis paſſim referuntur.

9. Demum Scriptores peregrinationum per oras Americæ magno conſenſu volunt fere omnes, ad luem veneream egregie facere carnem Teſtudinum marinarum grandiorum, quæ in Americæ littoribus, inſuliſque frequentes occurrunt. Aiunt nempe, ſi quis Syphiliticus non alio veſcatur cibo propter carnem illam, furunculos plurimos initio in univerſo corpore erumpere, capita facere, largiter ſuppurare; qua ratione credunt intra menſem virus quodcunque latet in corpore, ex toto expelli, ejici, exturbari; adduntque non alio remedii genere prædones illos maritimos, quos vulgo *Flibuſtriers* vocant, & qui Americæ maria infeſta habent, ſibi mederi, quoties morbo illo ſe teneri ſentiunt ſibi familiariſſimo. Sic memini primis naſcentis morbi temporibus a pleriſque Medicis carnem, decoctum, ſyrupum, &c. viperarum, ceu ſpecifica & præſentia remedia, olim laudata & uſurpata fuiſſe. Sed quæ de his dicta ſunt, de illis quoque dici volo. Poſſum fortaſſe adduci, ut credam eſu carnis teſtudineæ ſævitiam luis venereæ aliquantiſper mitigari, & cum ferociente morbo inducias fieri ad aliquod tempus; at vero perfectæ & abſolutæ ſanationis fidem mihi certam nemo faciet, neque enim moror allata vel piratarum experimenta, vel peregrinatorum teſtimonia, quippe quos rerum medicarum æſtimatores eſſe duco, perinde ineptos.

CAPUT VII.

De diverſo Mercurii & Mercurialum uſu ad luis venereæ curationem ab ipſo morbi ingreſſu hæc uſque tempora.

GRæcis Ὑδράργυρος, Latinis *Aqua argenti* vel *Argentum vivum*, recentioribus Chimicis *Mercurius*, eſt ſubſtantia metallica, mobilis, fluida, ponderoſiſſima, globoſam vel globoſæ proximam figuram affectans, coloris ex cæſio albicantis, auro jungi amans. Duplex habetur, *Naturalis* alter, qui in forma viva e mineris eruitur, & dicitur *Mercurius virgineus*: Alter *Artificialis*, qui ex minera cinnabarina excoquitur, & *Mercurius cinnabarinus* appellatur. Reperitur uterque in variis Europæ locis, ſed optimus cenſetur, qui ex Hiſpania aut Hungaria devehitur.

Hydrargyrus olim Ariſtoteli notus, *Meteorologicor. Lib.* 4. *Cap.* 8. & Theopraſto ejus diſcipulo, *Libro de Lapidibus*, nomine *Argenti fuſi*, ἀργύρου χυτὰ, Plinioque, *Hiſtoriæ Naturalis Lib.* 33. *Cap.* 6. nomine *Argenti vivi*, ab uſu medico diu excluſus eſt, ut qui diceretur venenoſus. Sic olim creditus fuit a Dioſcordie, *de Medicinali materia Lib.* 5. *Cap.* 110. & *Alexipharm. Cap.* 28. *vim habere pernitialem potus*, *ſuoque pondere interna exedere*

Sic a Galeno, *de ſimplic. medicam. Facultat. lib. 4. cap. 19.* & *lib. 5. cap. 19.* & *in 6. Epidem. Comment. 6. Textu 6.* relatus eſt inter deleteria, quamvis hoc Galeni de Mercurio judicium aliorum ſententia potius quam ſua niti videatur, cum fateatur ipſe alibi, *De ſimplic. medic. Facult. lib. 9. cap. 3. artic. 32. ſe nullum unquam Hydrargyri periculum feciſſe, interimatne interne ſumptus, an externe admotus?* Sic demum ab univerſa Medicorum poſteriorum turba cum Dioſcoride & Galeno conſentiente proſcriptus fuit, ut videre eſt apud Oribaſium, *medic. Collect. Lib. 13. in voce* Ὑδράργυρος; Ætium, *Tetrabib. I, Sermone 1. cap. 1.* & *Tetrabib. 4. Sermone 1. cap. 79.* Paulum Æginetam, *De re Medica. Lib. 5. cap. 62.* & *lib. 7. in voce* Ὑδράργυρος: Actuarium, *lib. 5. Methodi medendi, cap. 12. &c.*

Primi omnium Medici Arabes auſi ſunt Mercurium exterius adhibere: Tum ad pediculos enecandos, ut conſtat de Rhaſe, *lib. 9. ad Almanſorem;* de Serapione, *Libro de ſimplici Medicina, cap. 385.*; de Avicenna, *lib. 2. tract. 2. cap. 47.* & de Iſaaco, *lib. 4. Practic. cap. 9.* ubi proponitur adverſus pediculos unguentum ex argento vivo, plerumque cum additis cineribus ſilicis & aceto: Tum ad ſcabiem, herpetem, ceteraſque cutis defœdationes ſanandas, ut liquet ex Avicenna & Serapione, *locis jam laudatis* & ex Meſue, *in Antidotario, diſtinctione 11.* ubi ad ſcabiem, impetiginem & *phlegma groſſum,* ut ajebant, duo adducuntur unguenta, ex multis quidem aliis compoſita, ſed quibus immixtum ineſt argentum vivum ſaliva extinctum.

In utroque Mercurii uſu Arabes, Medicos fere omnes Sectatores habuerunt, qui in Europa ante renata literarum ſtudia claruere. Sic in pediculorum perniciem unguenta mercurialia a Petro Hiſpano, celebri Medico, qui Summus Pontifex creatus eſt anno 1276. & ſibi nomen Johannis XXI. aſſumpſit, præſcribuntur in *Theſauro Pauperum, cap. 4. De Pediculis & Lendibus*; a Guillelmo Varignana, qui Genuæ Medicinam cum laude fecit circa ann. 1300. *in Secretor. ſublimium Tract. 3. cap. 9.* Bernardo Gordonio, qui Montiſpeſſuli cum fama docuit anno 1305. *Lilii particul. 1. cap. 9.*; a Guidone de Cauliaco, Summorum Pontificum Clementis VI. & Urbani V. Capellano & Medico, ab anno 1348. ad annum 1363. *Chirurgiæ magnæ tract. 6. Doctr. 1. cap. 3. in fine*; a Valeſco de Taranta, qui Medicinam Monſpelii profeſſus eſt anno 1418. *Philonii lib. 7. cap. 74.*

Sic etiam unguenta ſimilia contra ſcabiem variaſque ſcabiei ſpecies, ut *malum mortuum, phlegma ſalſum, aſaphati &c.* adhibita fuerunt a Rogerio Parmenſi, Medico circa ann. 1250. *Chirurg. lib. 1. cap. 42. de Morphæa alba*; a Rollando Capelluto, Medico circa ann. 1268. *Chirug. lib. 2. cap. 15. de Rima ſeu Ruffa capitis*; a Petro Hiſpano, qui cum Papa fuit anno 1276. vocatus eſt Johannes XXI. *in Theſauro Pauperum, cap. 3. de Puſtulis & ſcabie capitis*; & *cap. 76. De curatione Scabiei*, a Theodorico, Medico celebri circa annum 1280. qui ſenex nomen addixit Ordini Fratrum Prædicatorum, *Chirurgiæ Lib. 3. cap. 49. de Malo mortuo*; ab Arnaldo de Villanova, circa annum 1300. *Medic. Practic. lib. 2. cap. 43. De ſcabie ſeu pruritu*; a Guillelmo de Varignana, eodem circiter tempore, *in Secretis ſublimibus, tract. 3. cap. 1.*; a Bernardo Gordonio, anno 1305. *Lilii particul. 1. cap. 24. Rubric. 1.* & *cap. 25.* a Guidone de Cauliaco, anno 1363. *Chirurgiæ magnæ Tract. 6. Doctrin. 1. cap. 3. Rubric. 1. 2. & 4.* a Valeſco de Taranta, anno 1418. *Philonii lib. 7. Capp. 35. & 36.*

Inter unguenta mercurialia tunc temporis uſu receptiſſima famoſum fuit unguentum Saracenicum, ideo ſic dictum dubio procul quod ab Arabibus ſeu Saracenis acceptum haberetur. Exſtat ſequens hujus formula apud Guidonem *loco laudato.*

> R. *Euphorb. & Lithargyrii* ana *lib.* ſs.
> *Staphid. agriæ quartam* ſs.
> *Argenti vivi quartam* j.
> *Axungiæ porci veteris lib.* j.
> *Incorporando in mortario fiat unguentum de quo æger inungat ſe ſemel in ſeptimana.*

Debuit unguentum illud cuti illitum, ut quod Mercurio conſtaret ad nonam partem, ſalivationem movere in plurimis; & ſane conſtat etiam nec Petrum Hiſpanum, nec Theodoricum, nec Guidonem hunc unguenti effectum latuiſſe, nam diſerte monent duo poſteriores *hoc linimentum facere educere ſuperfluitates per os balneando,* (bavando) *& per ſubaſcellas reſudando*, additque Guido *argentum vivum nocere membris principalibus, & dentibus atque gingivis*, ideoque varia proponit gargariſmata, quæ ab ore interiore noxam arcerent. Petrus vero Hiſpanus, propoſito unguento ſuo Saracenico, quod argenti vivi partem octavam recipit, quod ille vocat *Unguentum pretioſum ad Scabiem*, & cujus *efficacium expertam eſſe* ait, ſic pergit, (a) „ Hoc unguento ungatur patiens a parte cubito-„ rum

(a) *Theſauri Pauperum Cap. 76. De Scabiei curatione.* Locum profero ex editione Lugdunenſi anni 1525. nam recentiores hujus libri editiones minoris fidei ſunt, quippe ab Editoribus multifariam adulteratæ & interpolatæ.

„ rum poſteriore uſque ad tres digitos verſus „ manus, & a ſuperiore parte genuum uſque „ ad tres digitos inferius: Ungatur ad ſolem „ vel ad ignem poſt nonam: Et ſi videris phelg- „ ma ad vomitum vel inflaturam ſuperiorum „ aſcendere, ceſſa ungere: Sin autem, unge „ uſque ad VII. diem “. Illos autem primos omnium fuiſſe opinor, qui ſalivationem obſervaverint, cujus antiquiorem nullum Medicum, niſi forſan Alſaharavium, meminiſſe credimus, & qua tamen notabile incrementum Medicinæ acceſſit, detecta nempe & nova & antiquioribus Medicis incognita novæ evacuationis via.

Oportuit hæc ſigillatim memorare, quandoquidem conſtat inde olim petitam fuiſſe ex analogia methodum illam curatoriam, ſeu therapeiam mercurialem, quæ nunc ad luis venereæ curationem uſu potiſſimum viget. Cum ſcirent enim Medici, qui primis luis venereæ temporibus vixerunt, unguenta mercurialia ad impetiginem, herpetem, ſcabiem, phlegma ſalſum, malum mortuum, ceteraſque cutis deſœdationes, tum ab antiquioribus Medicis jam pridem cum ſucceſſu adhibita fuiſſe; tum a ſeipſis quotidie feliciter adhiberi, inde pronum ipſis fuit hæc eadem accommodare ad curationem morbi novi, cujus initio præcipua ſymptomata & maxime obvia puſtulæ erant, ac cacoethea ulcuſcula, quibus cutis deturpabatur, atque adeo qui a ſcabie, herpete, malo mortuo, &c. parum differre credebatur. In quo Cornelii Celſi conſilium egregie ſequuti ſunt, qui auctor eſt *in Præfatione*, “ ut ſi incidat „ mali genus aliquod ignotum, non ideo Me- „ dicus de rebus cogitet obſcuris, “ hoc eſt, in ignota inquirat remedia ex conjectura, “ ſed „ protinus videat, cui morbo id proximum ſit, „ tentetque remedia ſimilia illis, quæ vicino „ malo ſæpe ſuccurrerint, & per ejus ſimili- „ tudinem opem reperiat.

Poſſent in teſtimonium adduci Medici multi & celebres, quibus pleriſque luis venereæ exordia videre contigit, ut Gaſpar Torrella, anno 1500. *in Dialogo de Dolore in pudendagra*; Wendelinus Hock, anno 1502. *de Morbo Gallico*, *Cap.* 15. Jacobus Cataneus de Lacu Marcino, anno 1505. *Tractatus de morbo Gallico*, *Cap.* 7. Johannes Benedictus, circa ann. 1510. *de morbo Gallico*, *Cap.* 4, Joannes Maynardus, circa annum 1520. *in Epiſtola ad Michaelem Santannam*, *Chirurgum*; Gabriel Falloppius, anno 1560. *De Morbo Gallico*; *Cap.* 76. Sed unum inſtar omnium eſſe cenſeo Johannem de Vigo, qui Chirurgiam cum laude exercuit, qui ipſi morbi venerei ingreſſui coætaneus vixit, qui Tractatum de eodem affectu circa annum 1514. conſcripſit, ubi ſic expreſſis terminis loquitur, *Practicæ Lib.* 5. *de Morbo Gallico*, *Cap.* 3. *Quicquid boni inventum fuit tam de localibus, quam de univerſalibus auxiliis pro curatione hujuſmodi Morbi Gallici*, (*& crede mihi tanquam experto in tali re*) *a Theodorico*, Cap. de malo mortuo, *& Arnaldo de Villanova*, Cap. de cura ſcabiei, *accepimus*.

Debuit ſane Mercurius in unguenta ad luem veneream citiſſime admitti, & ab ipſo morbi ingreſſu, cum Johannes VVeidmann, in Libro *de Puſtulis*, *& Morbo*, *qui vulgato nomine* Mal de Franzos *appellatur*; Coradinus Gilinus, in *Opuſculo de Morbo Gallico*, & Gaſpar Torella, in *Tractatu de Pudendagra*, anno 1497. Sebaſtianus Aquilanus, in *Tractatu de Morbo Gallico*, anno 1498; Antonius Benivenius in Libro *de abditis morborum cauſis*, & Wendelinus Hock, in Libro *de Mentagra*, anno 1502; Jacobus Cataneus, in Tractatu *de Morbo Gallico*, anno 1505. Johannes Vochs, in Tractatu *de Peſtilentia anni* 1507. *& ejus cura*, anno 1508. Johannes Almenar, in *Libello de Morbo Gallico*, anno 1510. ſed omnium diſertiſſime & enucleatiſſime Angelus Bologninus, Medicinæ Doctor, & Chirurgiæ Profeſſor in Academia Bononienſi, in *Tractatu de Unguentis*, *Cap.* 6. anno 1506. unguenta varia mercurialia laudent vel proponant.

Idcirco vix in eam opinionem adduci poſſum, ut putem Johannem Carpum, ſeu ut vero nomine appellem, Johannem Berengarium, Carpenſem, Medicum & Profeſſorem Chirurgiæ primum in Ticinenſi, & deinde in Bononienſi Academia, qui floruit anno 1520, Mercurii in curanda lue venerea adhibendi primum inventorem fuiſſe, aut, ut ait Falloppius, *De Morbo Gallico*, *Cap.* 76, *ſolum coluiſſe ſecretam hanc medicinam*. Sed facile crediderim & hunc, & Johannem de Vigo huic coætaneum egregios fuiſſe mercurialis therapeiæ promotores, qui ea methodo ægrotantes quamplurimos curandos ſuſceperint, & perfecte ſanaverint, unde ſibi comparavere & famam & divitias opimas. Narrat enim Falloppius de Jacobo Carpenſi, *loco laudato*, *ita opulentum redditum fuiſſe ſolo illo quæſtu*, *ut moriens teſtatus fuerit numeratam pecuniam* 40000. *ſcutatorum*, *præter argenteam materiam*, *quæ omnia Duci Ferrariæ reliquit*; *omnis enim aqua ad mare currit:* Johannes vero de Vigo refert ipſe, *Practicæ Lib.* 5. *Cap.* 2. *ſeceratum* mercuriale *ſua deſcriptione ordinatum millies expertum fuiſſe cum bonore & utilitate non parva*.

Initio quidem Medici Mercurium in unguentis cautiſſime adhibuere, poſt convenientem præparationem & doſi parciſſima, ut qui ægrotantibus metuerent a remedio nondum ſatis explorato. Sic in unguento, quod a Torrella proponitur, Mercurius vix cedebat in

in quadrageſimam partem reliquæ materiei; in decimam quintam vel decimam quartam ad ſummum in unguentis, quæ a Gilino aut Aquilano proferuntur; demum in unguentis, quæ proſtant apud VVendelinum Hock, ad octavam, quod maximum erat. Parcior ea quidem erat Mercurii quantitas, ſed quæ potuiſſet prudenter deinde augeri duce experientia, ut auctam fuiſſe certum eſt, atque ea ratione pedetentim ad debitam doſim deduci. Sed placuit Empiricis, improbiſſimo & inconſideratiſſimo hominum generi, præcipitantia omnia perdere, nullis præmiſſis univerſalioribus remediis Mercurium temere illinendo: Imo cum Mercurium a Medicis parcius illitum ad curanda luem veneream plerumque ineſſicacem eſſe deprehenderent, in contraria peccando ægrotantes nimia & præcipiti hydrargyroſi ita opprimere, ut remedii vehementia mortem obirent non pauci, ceteri vero, qui valentiſſimi vel feliciſſimi erant, ptyaliſmo, diarrhœa, oris ſulceribus, maraſmo confecti, macilentii, luridi, quallidi, edentati, balbutientes, ore obligato capiſtrati, poſt miſerias diuturnas & miſerrimas lente convaleſcerent.

Hinc factum, ut Medici in Sycophantas tot miſeriarum auctores acriter invecti ſint. „ Advertant, *inquiebat Gilinus* loco ſupra laudato, hi qui confidunt in iſtis imperitis, ut barbitonſoribus, ſutoribus, ac cerdonibus, & maxime viatoribus, qui noſtrarum carnium ſunt carnifices, ... qui humorem facientem morbum non evacuant, ſed ſolum cum localibus has paſſiones curare volunt. Aromatarii, *ajebat Torella* in dialogo de dolore in pudendagra, herbarum collectores, ceteriſque mechanici ac vagabundi, & impoſtores his temporibus hujus mali veros & perfecte curatores ſeipſos eſſe profitentur, & quia nihil ſciunt, nihil dubitant, & mirabilia pollicentur; quos ſi audires, mortuos ſuſcitare crederes, & paulo poſt ſpes inanis erit, nam repentina ac inſperata mors intercipit.

Neque credes Medicos illos in Empiricos ſui temporis acrius ſtomachatos fuiſſe, ſi Huttenum audire velis narrantem infortunia ſyphiliticorum, qui Mercurio curabantur, quæ *ipſe miſerrima vidit, & quorum pars magna fuit*, utpote luem veneream per novem annos ipſe paſſus, & undecies unctus. „ Linimento, inquit ille *De curatione Morbi Gallici per adminiſtrationem ligni Guaiaci Capite* 4, ex variis remediis præparato ungebant brachiorum & crurum juncturas: Aliqui ſpinam ac cervicem: nonnulli tempora etiam, item & ambilicum: Atque iterum alii univerſum corpus, quibuſdam ſemel die, quibuſdam bis, nonnulis tertio iterum die, aut quarto. Claudebantur ægri in æſtuario, quod calebat aſſidue atque intenſiſſime; alii viginti, triginta alii totos dies, nonnulli plures. Perunctum lecto, qui intra æſtuarium ſternebatur, apponebant, ac multa ſuperinjecta veſte ſudare cogebant. Ille vix iterum accepto unguento cœpit langueſcere mirum in modum, tanta unguenti vis erat, ut intra ſtomachum, quod in ſummo corpore morbi fuiſſet, compelleret, inde ſurſum ad cerebrum, unde per gulam & os defluebat morbus, tanta tamque violenta injuria, ut dentes deciderent, qui non accurate ori intendiſſent. Omnibus certe exulcerabantur fauces, lingua & palatum; intumebant gingivæ; dentes vacillabant; ſputum per ora ſine intermiſſione profluebant, omni protinus fœtore olentius, tanto contagio, ut quicquid alluiſſet, ſtatim inquinaret ac pollueret. Unde & labia ſic contacta ulcus trahebant & intus buccæ vulnerabantur. Fœtebat omnis circa habitatio, atque adeo durum erat hoc curationis genus, ut perire morbo complures, quam ſic levari mallent. Quamquam vix centeſimus quiſque levabatur, recidivo ut plurimum ægro, cum vix paucos ad dies duraret ejus juvamentum.

„ Hoc autem in unctione miſerrimum fuit, *pergit idem paulo poſt*, quod qui ſic medebantur, medicinam ipſi non callebant. Neque enim Chirurgici hac tantum utebantur, ſed ut audaciſſimus quiſque, aut in aliis viderat, aut ipſe tulerat, ita circuibat medicum agens. Uno quopiam ad omnes unguento utebantur, &, ut ait ille, uno calceo omnes calceabant, uno collyrio omnes ſanabant. Si quid accideret interim ægro, conſilii inopia quid ſuaderent non habebant. Ferebanturque latrones, ut in publico errore cum obmuteſcentibus Medicis experiri omnibus, qui vellent, liberum eſſet. Itaque nullo ordine aut præſcripto, niſi quod æſtu ac vapore cruciabant ſimiliter omnes, nullius neque temporis neque corporum qualitatis habita ratione curabantur ægri. Neque inſcii perunctores materia, quæ morbi cauſa eſſet, ducta alvo ſubtrahebant, aut circa eſum ac potum temperantiam aut ullum victus diſcrimen indicebant. Tandem eo incommodi res veniebat, ut dentium uſus adimeretur, ipſis vacillantibus, Os alioqui totum uno occupante ulcere cibi appetentiam, frigefacto ſtomacho & turbante fœtore, amitterent ægri. Cumque ſitis eſſet intolerabilis, tamen quod ad ſtomachum faceret, potionis genus nullam inveniebatur. Multis ad vertiginem, quibuſdam ad inſaniam uſque infeſtabatur cerebrum. Tremebant,

„ bant inde non manus tantum, ſed pedes „ etiam & univerſum corpus, ac lingua balbutiem trahebat, nonnullis immedicabilem. „ Multos in media curatione interire vidi, & „ quemdam novi ſic medentem, qui tres una „ die viros agricolas, cum intro hypocauſtum „ plus æquo æſtuans concluſiſſet, ac illi ſalutis, quam ſic adepturos ſe ſperabant, ſtudio „ patientius quam par erat conſiſterent, donec „ defectis per caloris vehementiam cordibus „ mori non ſentirent, miſere jugulavit. Alios „ vidi intumeſcente ad fauces gutture, cum „ exitum non haberet ſanies primum, quam „ in ſputo dejici oportuit, deinde ipſe etiam „ ſpiritus, ſuffocari, quoſdam, cum meiere „ non poſſent, mori. Omnino pauci convaluerunt, atque illi hoc periculo, hac amaritudine, his malis.

Haud igitur mirum eſt Guaiacum & lignum ſanctum, anno 1517. ſi radix Chinæ, anno 1535. ſi Sarſa parilla eodem circiter tempore; ſi Saſſafras paulo poſt in orbem noſtrum illata miro cum applauſu excepta fuerint, tanquam humani generis ſoteria: Credebantur enim miſerrimos ægrotantes & a morbo difficili, & a remedio morbo difficiliore liberatura. Sed o ſpes hominum fallaces! Brevi compertum fuit ſpecies lui venereæ dari non paucas adeo virulentas, vel inveteratas adeo, ut eluſa omni remediorum illorum exoticorum efficacia ſoli cederent hydragyroſi legitimæ. Sic ſtatuebat Alfonſus Ferrus, anno 1583. *Lib. de ligno ſancto, Cap. 6. Ad inunctiones* Mercuriales *veniendum eſſe; poſtquam ex Medicina ligni ſancti bis terve ſumpta cognitum fuerit ægrotum non convaleſcere.* Sic Falloppius, *Tractatus de Morbo Gallico Cap. 76.* referebat anno 1560. *ſe vidiſſe adoleſcentem laborantem Gallico, in quo omnia regia* (hoc eſt medicinæ ex Guaiaco, radice, Chinæ &c.) *infeliciter experta ſunt, quem Empiricus hydrargyro curavit. Quare*, pergit ille, *in rebellibus affectibus & deſperatis uſus ſum, & præcipue cum tentarim prius alias vias per omnia genera medicament rum.*

Itaque magis explorata ſemel iteratis experientiis Guaiaci & Chinæ vi meliuſque cognita eorumdem inefficacia, atque adeo remediis illis in dies vileſcentibus, neceſſe fuit Medicis, ut quibus jam nulla alia efficaciora remedia ſuppeterent, inunctiones mercuriales, aliquandiu ſi non omiſſas, a certe neglectas, ad uſum revocar. Rem tota ingenue confitetur Antonius Fracantianus, in Libro *de Morbo Gallico*, qem anno 1564. edidit. *Alius*, inquit, *ſanationis modus habetur ex inunctionibus hydrargyrum recipientibus, quæ quidem licet quandoque ſanare videantur, tamen tanquam nimis violentum & periculoſum, jam non erat amplius in uſu, ſed nunc ſecundus agitur annus, Morbo Gallico rebelli & contumaci maxime facto, quod multi ſint coacti, & quidem doctiſſimi viri, iterum ad prædictas inunctiones devenire.*

Adhinc Mercurium & omnia Mercurialia præparata ſub medico cenſu retinere, tanquam vera luis venereæ rhitzotoma; iis fidere, iiſque uti, ſed ea prudentia, qua par erat, denique mercuriales inunctiones adhibere, ſed cautiore & tutiore methodo Medicis omnibus in Europa ſolemne fuit. Uſus vero decoctorum ex Guaiaco, radice Chinæ, Sarſa-parilla, & Saſſafras, &c. huc tandem omnis recidit, ut ad morbos veneros, locales, incipientes, leves propinentur, vel ad ſummum, nec unquam niſi præmiſſis Mercurialibus, ad eas luis venereæ ſpecies, quæ cum ſtrumoſa vel ſcorbutica conſtitutione implicatæ ſunt, ut ſuo loco videbimus.

Moris fuit Mercurio uti duobus modis, vel foris cuti illito aut quomodocumque admoto, vel intro ore ſumpto devoratoque.

Primo. Exterior Mercurii uſus ingreſſu luis venereæ antiquior, hujus morbi curationi ex analogia tantum accommodatus eſt, uti modo diximus. Suam in illo adminiſtrando methodum Veteres olim habuere; ſuam recentiores hodie habent non parum diſparem.

I. Mercurius extrinſecus olim adhibebatur quadruplici forma, nempe Unguenti ſive Linimenti, Emplaſtri ſive Cerati, Suffumigiis, & demum Lavatorii ſeu Loturnæ.

1. Linimenti baſi erat Mercurius extinctus, ea quantitate ut ſextam vel octavam reliquæ materiei partem conſtitueret. Ne vi frigida, qua pollere putabatur, nervis noceret obſtupefaciendo vel relaxando, adjiciebantur ſexcenta alia e numero calefacientium, attenuantium, diſcutientium, rarefacientium, incidentium, &c. ut axungiæ, adipeſve porci, anſeris, urſi &c; medullæ variæ, butyrumve; oleum chamæmelinum, anethinum, laurinum, rutaceum, maſtichinum, vulpinum, lumbricorum terreſtrium, petrolæum; ciclamen, ariſtolochia, ſtaphys agria; radices zedoariæ, ebuli, enulæ campanæ, bryoniæ, iridis florentinæ; pytethrum, zingiber; bdellium, euphrorbium, ammoniacum, aloe, ſtyrax, maſtiche; lithargyrium, ſulfur vivum, tartarum rubrum, cineres ſarmentorum, theriaca, &c. quæ ſingula diverſo numero & doſi in variis linimentis varia, in mortario probe comminuta & commiſta in formam linimenti ſubigebantur. Unguento iſtiuſmodi calide ad ignem illinebant artuum juncturas, & artus uſque ad axillas vel inguina, imo corpus univerſum, cavendo tantum a partibus, quas *principales* vocabant, nempe ab abdomine, thorace ca-

capite, ſic pluries iterando donec manifeſta imminerent ptyaliſmi indicia.

2. Materies Cerati ſive Emplaſtri mercurialis eadem erat ac linimenti, hoc uno tantum diſcrimine quod parcior eſſet axungiæ quantitas, cera vero ſuppleret quod de axungiæ quantitate decedebat, ut ea ratione emplaſtro debita firmitas conciliaretur. Jam ab anno 1506. utilitas cerati ex Mercurio laudata, atque ejuſdem præparatio & adminiſtratio propoſita fuerat ab Angelo Bolognino, Medicinæ Doctore, & Chirurgiæ Profeſſore in Academia Bononienſi, *in L. de Unguentis Cap.* 6. Sed præcipua auctoritas huic Therapeiæ acceſſiſſe videtur ab eo tempore, quo Johannes de Vigo deſcripſit, *Tracticæ ſuæ copioſæ Lib.* 5. *Cap.* 2. Ceratum ſuum, quod *ſe millies expertum eſſe ait cum honore & utilitate non parva*, & quod dicit eſſe *nobiliſſimæ operationis*. Hujus formula obvia eſt in pharmacopœis omnibus nomine *Emplaſtri de Vigo*, ſed in quo componendo ſolet augeri adhibiti Mercurii quantitas, ſeu, ut ajunt, *quadruplicari*. Hoc emplaſtro ſeu cerato ſuper alutam extenſo artuum juncturas, artus ipſos, totumque corporis habitum contegebant, exceptis, ut modo dictum de linimento, ventre, thorace & capite, neque detrahebant, niſi prima apparerent imminentis ptyaliſmi indicia. Sed qui timidiores erant, procedebant cautius, & ex propoſito emplaſtro *zonam* parabant, tres quatuorve digitos latam, qua lumbos ægroti cingebant; vel *armillas*, quibus carpos, cubitos, genua; *ſoleaſve*, quibus plantas pedum circumligabant.

3. Suffitus ex ſimili parabantur materie, nempe ex Mercurio ſaliva aut terebinthina extincto, vel Cinnabari, quibuſcum admiſcebantur alia, quæ oleoſa & pingui qualitate igni concipiendo fovendoque, & fumo emittendo paria eſſent. Sed quæſtionem illam hoc in loco non urgebimus, quandoquidem ne id remedii genus, de quo tam mira plerique hodie prædicant, levius attigiſſe videremur, optimum eſſe judicavimus, ut rationem illius redderemus copioſius Capitibus ſequentibus.

4. Primum, a quo de Loturis mercurialibus mentionem fieri memini, Augerius Ferrerius eſt, *Lib.* 1. *De Pudendagra*, *Cap.* 13. „ Fiebant „ autem ex ſiccantibus, rarefacientibus diſ„ cutientibus, & mercurio ſublimato „ corroſivo, cujus unciæ duæ diſſolvebantur in libris V. vel VI. aquarum ſtillatitiarum. Loturis iſtiuſmodi „ in loco calido ablui & perfricari „ ſolebant omnes corporis partes, exceptis ca„ pite, pectore, ſtomacho, & ſub alis: idque „ diebus decem, ſemel, bis, ter in die, pro „ ægrotantis viribus, & ceteris circumſtantiis, „ quo tempore e cubiculo exire non permitte„ batur. Putreſcebant hinc gingivæ & exulce„ rabantur, ſicut in præcedentibus, hoc eſt, „ *in illitione & ſuffitione*; quod curationis fi„ nem indicabat... Poſt ablutionem & perfri„ ctionem ſudor in lecto procurabatur, appoſi„ tis juxta pedes calentibus lapidibus, neque „ enim quod moliebantur, agebant, qui ſudo„ res non procurabant. „ Conſtat abhinc lotiones ejuſmodi a multis & laudatas & adhibitas fuiſſe, ut ab Antonio Gunthero Billichio, *Obſervat. ac Paradox. Chymiatricor. Lib.* 2. *Cap.* 14. *Pag.* 171. a Johanne Hartmanno, *Prax Chymiatricæ Pag.* 334. a Stephano Blancardo, *Inſtitut. Chirurgic. Part.* 3. *Cap.* 46. *Pag.* 529. a Theodoro Turquet de Mayerne, *Tract. de lue venerea in Syntagmate ſecundo*, forma Pedilavii, demum a Felice Platero, *Prax. Tom.* 3. *Lib.* 1. *Cap.* 4. *Pag.* 452. qui poſtremus non modo, quod pejus eſt, mercurium ſublimatum in parciore aquæ copia decoquit; ſed quod peſſimum, qui addidit decoctioni ipſum Arſenicum.

II. At vero in illis methodis haud pauca emendata ſunt, & in melius revocata rerum uſu & ævi poſterioris diligentia.

1. Sic jam pridem obſolevit uſus obtegendi totum corpus emplaſtris ad provocandum ptyaliſmum, tum quod inde cutis calens, rubefacta, eryſipelatoſa in puſtulas ſeu ecthymata pruriginoſa exaſperaretur, cum maximo ægri tædio, nec ſine febris periculo; tum maxime quod ea methodus tarda & ad movendum ptyaliſmum parum efficax eſſet, propter Mercurium a cera ceteraque craſſiore emplaſtri materie ſtrictius irretitum. Solent tamen emplaſtra eadem certis & peculiaribus locis etiamnum applicari, ſi tumor durior, ſkirrus, ganglion, nodus, exoſtoſis, &c. reſolvenda ſint, aut dolor venereus fixus diſcutiendus.

2. Sic etiam jam pridem ceſſatum eſt ab uſu ſuffumigiorum, ut quæ ægros peſſime haberent, ſudoribus, incaſſum conficerent, ptyaliſmum plerumque inefficacem moverent, maxime vero capiti & pulmonibus plurimum nocerent, ſi exciperentur capite intra laconicum incluſo, ut moris erat. Sed de his fuſius ſequenti capite.

3. Sic Loturæ, Lotiones, Lavatoria, Pedilavia ex decoctione mercurii ſublimati corroſivi, aut Arſenici in aquis ſtillatitiis, jam pridem abierunt in deſuetudinem, & neminem nunc eſſe reor, qui remedia iſtiuſmodi audeat experiri. Nec ſane miror, cum hinc vix ulla efficacitas in virus venereum præſtari poſſit a pauca mercurii copia, quæ in corpus ea via admittitur; illinc vero maxima impendeant pericula, non modo ne cutis eroſa rimas agat ulceroſas, ſed quod gravius eſt, ne venena cuti ſuperaffuſa intro ſubeant, & cum ſanguine confuſa agant tragœdiam.

4. Sic demum linimentum ſeu unguentum mercu-

curiale, quod ſolum nunc uſu viget ad promovendam ſalivationem, ſimpliciore, quam olim methodo dudum præparatur: Excluſa nempe inutili, imo noxia illa calefacientium & incidentium farragine, conficitur ex ſolo Mercurio puriſſimo, & ſi fieri poſſit, e cinnabari redivivo, ſaliva ſola vel pauciſſima terebinthina extincto, cum axungia porcina recente, non ſalita, in mortario diu trito, piſto, ſubacto. Poteſt autem Mercurii proportio ad axungiam varia eſſe, ut Medico viſum fuerit: Sed niſi in contrarium imperetur, ſolet ut plurimum eſſe ut 1. ad 1. ita ut unguentum ex æqualibus Mercurii & axungiæ partibus; velut 1. ad 2. itaut unguentum ex una Mercurii & duabus axungiæ partibus componatur.

Conſtans nunc eſt Medicorum fere omnium ſententia illitionibus mercurialibus rarius vel frequentius, pluribusque vel paucioribus utendum eſſe pro ægri ætate, temperie, viribus, morbi natura, gravitate, inveteratione; affectuum una implicatorum qualitate aut vehementia. Sunt nempe quos oporteat quotidie inungere, ut uber ptyaliſmus proliciatur: ſunt quos altero, tertio aut quarto quoque die, ut ptyaliſmus levior ſit: ſunt demum quos tantum octavo quoque die, ut nullus cieatur ptyaliſmus: imo quos identidem purgare expediat, ſi ptyaliſmus apparuerit, ut deturbata ad inferiora materia, arceatur ſalivatio imminens, vel incipiens ſupprimatur.

Sed eædem cautiones neque olim ignorabantur a Medicis, qui cordati erant, ut abunde liquet ex Wendelino Hock, 1502. *De Mentagra*, *Cap.* 15. Johanne Almenar, 1512. *De Morbo Gallico*, *Cap.* 4. & 6. Petro Maynardo, 1518 *De Morbo Gallico*, *Cap.* 3. Jacobo a Bethencourt, 1527. in *Nova pœnitentiali Quadrageſima*, *Cap. de curatione in ſpecie*; Nicolao Maſſa, 1532. *Lib.* 4. *de Morbo Gallico*, *Cap.* 2. & 4. Johanne Paſchali, 1534. *Lib. de morbo compoſito*, *Cap.* 6. Aloyſio Lobera, 1544. *De Morbo Gallico*, *Cap.* 11. Antonio Muſa Braſſavolo, 1551. *De examine omnium Looch*, &c. *ubi de morbo Gallico*; Theodorico de Hery, 1552. *Methode Curatoire de la maladie venerienne*, *pag. m.* 117. Amato Luſitano, 1556. *Centur. V. Curat.* 22. Guillelmo Rondeletio, 1560. *De morbo Italico*, *Cap. de Unguentis*; Leonardo Botallo 1563. *De lue venerea*, *Cap.* 17. Georgio Dordonno, 1568. *Lib.* 2. *de morbo Gallico*, *Cap.* 1. Ambroſio Paræo, 1575. *Oper. Chirurgicor. Lib.* 19. ubi *de lue venerea*, *Cap.* 12. Juliano Palmario, 1578. *Lib. de Hydrargyro*, *Cap.* 7. Johanne Wiero, 1580. *De morbis incognitis*, *lib.* 3. ubi *de morbo Gallico*, *Cap.* 20. Hieronymo Mercuriali, 1587. *De morbo Gallico*, *cap.* 6. Luca Ghino, 1589. *De morbi Neapolitani curandi ratione*; Petro de Torrez, 1600. *Lib. de la enfermedad de las Bubas*; Johanne Hartmano, 1611. in *Praxi Chymiatrica*; Ludovico Septalio, 1614. *Caution. medicar. lib.* 7. *Cap. de morbo Gallico*; qui jubent omnes & inunctiones fieri tantum tertio vel quarto quoque die, ne ſalivatio moveatur, & ſalivationem, ſi nimia ſit, imo quandoque ſi appareat, cathartici exhibitione cohiberi; & quos omnes ſigillatim ideo recenſere viſum eſt, ut ea quæſtio ſemel & in perpetuum diſſolveretur.

Secundo. Paulo tardius cœptum eſt Mercurio uti ad interiora: Obſtabat procul dubio Antiquiorum auctoritas, qui ſtatuerant quaſi ex tripode hydrargyrum *potum vim pernitialem habere*, & *interanea ſuo pondere perrodere*. Sed demum facto periculo, ubi compertum fuit Veteres ea in re falſos eſſe, mos ſenſim invaluit Mercurium intus ſumendi multiplici forma.

1. Debetur locus antiquiſſimus Mercurio præcipitato rubro, hoc eſt, ſolutione in aqua ſtygia, vaporatione ad ſiccitatem, & candefactione in pulverem rubrum redacto, ſeu, ut loqui amant, præcipitato. Ea quidem præparatio deſcripta proſtat apud Johannem de Vigo circa annum 1514. in *Antidotario ſeu Lib.* 8. *Practicæ*, *Cap.* 13. Sed Johannes de Vigo, cum corroſivæ hujuſce præparati acrimoniæ probe gnarus eſſet, pulverem hunc *rubeum* inter phagedænica, quæ fungoſis ulcerum carnibus mederentur, referendum eſſe ipſe fatebatur. „ Iſte „ pulvis, *inquit*, licet inter medicamina cor„ roſiva domeſticæ corroſionis poſſit connume„ rari, quoad ejus effectum inter fortiora cor„ roſiva primi ordinis connumerari poteſt. Et „ audeo dicere, *pergit ille*, quod hujuſmodi „ pulvis inter medicamina corrodentia carnem „ malam meretur ferre coronam: Et propte„ rea dico quod eſt ſecretum ſecretorum cor„ rodentium medicamentorum, cum quo in „ tempeſtate noſtra multas lucratus ſum pecu„ nias, & honores non parvos conſecutus.

Mirum inde forſan videbitur, nec immerito, ut opinor, idipſum remedii genus ab eodem Vigone intus præſcribi, *Chirurgiæ Compend. Lib.* 5. adverſus peſtem, tanquam *mirabilem & egregiam Medicinam* ad doſim granorum iij. vel iv. cum theriaca: Imo vero proponi *ibidem & Copioſ. Lib.* 2. *Cap.* 20. ad dolorem colicum, tanquam acceptum *a fide digna perſona*, ad doſim granor. ij. cum ſcrupulo j. Diacymini, vel cum ℥ ß Philonii Perſici. Nullus equidem dubito quin ea opinio de mercurialis pulveris uſu in dolore colico fluxerit primum a Paulo Ægineta, apud quem legere eſt, *Lib.* 7. *de re Medica*, argentum quidem vivum ad *medicum uſum non adſumi*, *cum venenum exiſtat*; *verum uſtum & in cineres redactum*

aliiſ-

aliiſque ſpeciebus permixtum quoſdam colicis & iliacis bibendum dediſſe. Sed certiſſimus ſum pulverem ejuſmodi ad famam Mercurio pariendam infeliciſſime delectum fuiſſe; cum enim natura draſticus ſit, adeoque vehementiſſimæ & periculoſæ operationis, præconceptis præjudiciis fovendis potius quam elevandis comparatus fuiſſe videbatur.

Ignoratur quo ſucceſſu pulvis ille rubeus & in peſte & in dolore colico a Vigone olim adhibitus fuerit, ſi tamen credere eſt adhibitum unquam fuiſſe. At certe conſtat nunquam ab eodem in morbis ullis venereis intro uſurpatum eſſe, ſed foris tantum, ſcilicet *Copioſæ lib.* 5. *cap.* 1. ad virgæ puſtulas ſeu cancroſa penis ulcuſcula, eodem plane modo, quo ſolemne eſt eodem hodie etiam uti.

Notus fuit ejuſdem pulveris proceſſus Nicolao quoque Maſſæ, circa annum 1534. quem Johanni de Vigo ſe non acceptum debere gloriatur, ſed *a quodam alio viro Alchimiſta ſene* accepiſſe, qui, ut ille ait, *De Morbo Gallico, Tractatu 6. cap. 6. erat mirabilis experimentator*. Hunc equidem pulverem *angelicum* vocandum cenſet *propter mirabilem ejus operationem, & angelicam in Morbo* Gallico .. *Huic enim medicamini*, ſubdit ille, *non eſt par, quoniam ſi cum ipſo procedes, uſque ad perfectam cutis generationem ducit, ut ego ſæpe expertus ſum, & eſt nobile in virgæ ulceribus malignis*. Sed vel inde liquet Nicolaum Maſſam, ſicut & Johannem de Vigo, Mercurio præcipitato rubro extrinſecus tantum uſum fuiſſe.

Primus antiquorum Medicorum, quos noverim, ſi forte non ſolus, Petrus Andreas Matthiolus fuit, qui in *Opuſculo de Morbo Gallico* circa annum 1535. pulverem illum ad interiorem uſum adducere auſus ſit, ſed quem prius ideo jubebat probe lavari aquis ſtillatitiis plantaginis & acetoſæ, & aliquandiu ignis tortura exſiccari, *quoniam*, ut aiebat, *ex pulvere iſto plurimæ poſſent contingere noxæ aſſumentibus ipſum, niſi prius debita facta eſſet præparatio*. Hunc autem pulverem ita præparatum in catapotio præſcribebat ad grana v. & illius uſu aſſerebat fore, ut *dolores Gallici brevi eliderentur, pituita*, ut ajebat, *& atra bile vomitu, nec non alvi dejectione evaneſcente*. Proponebat etiam uſum ejuſdem medicamenti, tanquam efficaciſſimi, ad peſtem, quartanam contumacem, melancholicum morbum, doloreſque colicos & iliacos.

Sed in his ſectatores nullos inter Medicos Matthiolus olim habuit, cenſores vero multos, ut Hieronymum Fracaſtorium, anno 1546. *Lib.* 3. *de Morbis contagioſis, Cap.* 10. Gabrielem Falloppium anno 1560. *Tractatus de Morbo Gallico, Cap.* 79. Alexandrum Trajanum Petronium, anno 1565. *Lib.* 6. *de Morbo Gallico, Cap.* 23. Michaelem Johannem Paſchalem, anno 1566. *de Morbo Gallico*; Julianum Palmarium, anno 1578. *Lib. de Hydrargyre, Cap.* 6. *&c.*

II. Præcipitato rubro ſucceſſit Mercurius nativa forma, ſeu, ut aiunt, crudus, qui olim adhibitus fuit in famoſis pilulis mercurialibus, Barbaroſſæ ideo, ut opinor, dictis, quod iis uſus eſſet Chairedinus ille Barbaroſſa, Rex Algerii & rei maritimæ apud Turcas Præfectus, Franciſco I. Gallorum Regi ſuppar. Et ſane conſtat teſtimonio Petri de Bayro, Medici Caroli II. Ducis Sabaudiæ, in *Enchiridio de medendis corporis affectibus, Capite de doloribus muſculorum ex Morbo Gallico genitis*, circa annum 1540. ſcripto, *receptam* illarum pilulatum *fuiſſe ex Turchia apportatam*.

Hæc autem erat ratio pilulas haſce conficiendi juxta Bayrum.

℞ *Argenti vivi* ℥ xxv.
Rhabarb. elect. ℥ x.
Diagrid. ℥. iij.
Moſchi & Ambræ ana ℥ j.
Farinæ frumenti, ℥ ij.

Cum ſucco limonum f. maſſa pilularum, ex qua formentur pilulæ magnitudine, ciceris, & detur una pro vice, omni die per horam ante cœnam.

Refert Bayrus „ haſce pilulas contra Morbum Gallicum in aliquibus (ex ulceribus & „ nodoſitatibus multum exterminatis) mirabilem feciſſe operationem; *neque tamen diſſimulat* primum, qui inter Chriſtianos his uſus „ eſt pilulis, cecidiſſe repente mortuum ſuper „ pontem Avenionis, cum ipſe ibi profugus eſ„ ſet propter prælia, anno 1637." Grave quidem infortunium! ſed quod pilularum illarum uſui attribui jure nequaquam potuit, cum unicuique vix ineſſent quatuor grana Mercurii; quod tamen pilulis illis ex præjudicio attributum fuiſſe non miror, cum Rondeletius, qui & ipſe pilulas eaſdem, ſub alia tamen, ſed parum diverſa formula proponit in „ Tractatu de „ Morbo Italico, *advertat* quod, ſi poſt decem „ annos aliquo morbo corriperentur qui hoc reme„ dio uſi eſſent, huic impigeretur ac imputaretur.

III. At jam pridem quæcumque ad internum Mercurii aut Mercurialium uſum pertinent, in melius relata ſunt, quandoquidem Pharmacia inventis Chemiæ locupletata multa & efficacia Mercurii preparata nunc ſuppetunt, quibus uti tuto licet, ſi ita e re eſſe Medico videatur.

1. Mercurius ſublimatus dulcis, ſive Aquila alba, cujus doſis a granis xij. ad xx. vel xxiv. & cujus uſus, ſi aliquoties repetatur, ſanguinem mundificat, virus oppugnat, alvum ſubducit, ac demum ptyaliſmum movet.

2. Pa-

2. Panacæa Mercurialis, cujus doſis a granis xv. ad xxx. quæ alvum quidem non ſubducit, ſi rite præparata ſit, ſed quæ repetita ptyaliſmum excitat.

3. Æthiops mineralis vulgaris cum ſulfure communi tritu, ſeu quod præſtat, igne, paratus. Doſis eſt a granis xv. ad xxx. non purgat, imo neque ſalivationem ullam plerumque ciet, præſertim ſi ſolo tritu confectus fuerit, quoniam mercuriales atomi tunc male colligatæ, ventriculi calore in guttas facile coeunt, quæ tum mole tum gravitate ab ingreſſu in venas lacteas excluduntur.

4. Æthiopes alli minerales numero multi, qui parantur e Mercurio iterato tritu cumpinguibus, reſinoſis aut gummoſis quibuſcunque corporibus ſubacto & axtincto. Solent illi Æthiopes pro diverſa additi remedii facultate diverſis notari nominibus non ſine oſtentationis ſuſpicione, verbi gratia, *Mercurii alkaliſati*, ſi cum pulveratis oſtrearum teſtis; *Mercurii anti-phthiſici*, ſi cum balſamo Peruviano ſicco, *Mercurii anti ſcorbutici*, ſi cum gummate Guaiacino, *Mercurii vivi dulcis*, ſi cum manna calabrina; *Mercurii diuretici*, ſi cum gummate juniperino vel ammoniaco; *Mercurii cathartici*, ſi cum ſcammonio aut reſina jalappii Mercurius ſubigatur &c. Sed horumce ſingulorum efficacitas opinione plerumque minor eſt, quod mercuriales atomi laxe coercitæ ſponte reviviſcant in ventriculo in majores guttas, quarum paucæ, imo forſam nullæ ſanguinem ſubeunt.

5. Mercurius violaceus, ſeu Mercurius arte ſublimatus ex Æthiope minerali, igne præparato & cum æquali ſalis ammoniaci parte commixto. Hujus doſis a gr. xx. ad xxx. Blandior, eſt at vero ſimul penetrantior Æthiope minerali.

6. Mercurius præcipitatus albus, ex Mercurio aqua forti vel ſpiritu Nitri ſoluto & affuſa muria præcipitato paratus, tepidaque optime elotus. Remedii quidem genus & efficax & ſatis tutum, quod ſi cum quadruplo ſacchari commiſceatur, & ad doſim vj. ix. vel xij granorum præſcribatur, alvum ſubducit, & plerumque vomitum blande movet.

7. Ptiſana ſudorifica vulgaris ex decoctis Guaiaco, ſalſa parilla, China, &c. præparata, & ſoluto Mercurio ſublimato dulci vel panacæa Mercuriali ſaturata ad optatam doſim. Experientia enim compertum eſt præparata Mercurialia iſtiuſmodi, in ptiſana ceteriſque liquidis aqueis ebullitione ex toto diſſolvi contra vulgarem opinionem, ſi quod prima vice indiſſolutum ſupereſt, quodque duas tertias partes totius in ſumma æquat, iterum iterumque ſupra horphyriten lævigetur, ac ebullienti liquori iterum iterumque infundantur.

8. Solutio Mercurii per deliquium parata mediante tantum ſale ammoniaco, & aquæ inſtar pellucida, cujus proceſſus explicabitur infra *Lib. IV. Cap. ultimo*. Poteſt tuto quidem ea ſolutio ore exhiberi, ut cui nihil omnino inſit, quod facultate, nedum corroſiva, ſed ne acriore quidem peccet. At vero ſolet nullo vel minimo ſucceſſu plerumque exhiberi, quod perpaucam Mercurii ſoluti copiam in ſe contineat, quæ nec ipſa forte tota poteſt in ſanguinem penetrare.

IV. Haud ſatis novi an inter remedia quæ ad morbos venereos faciunt, connumerari debeant Arcana multigena, quæ ab Agyrtis & Circumforaneis magnifice venditantur, ut ſtolidum vulgus deludant; quippe pleraque vel ineſficacia ſunt, atque ideo probati remedii ne nomen quidem merentur, vel quod peſſimum eſt, acriora ſunt & deleteria, atque ideo habent vim veneni. Porro autem ut varia eſt & multiplex Agyrtarum gens, maxime Lutetiæ, quo velut agmine undique confluunt, ſic etiam varium eſt & multiplex arcanorum genus, quibus ſuperbiunt. Si qua utilia ſint & virtute aliqua polleant, quod tamen rariſſimum, dudum nota ſunt, & in Medicorum libris paſſim obvia, ſed quæ de induſtria fucare ipſi amant, ne poſſint agnoſci. Cetera meræ quſquilæ ſunt; & quod deterrimum, plerumque nec tutæ nec innocuæ. Poſſunt autem fere cuncta, quæ ab illo hominum genere propoſita novi, ad ſequentia revocari.

1. Panaceas mercuriales multiplices, quæ licet proceſſu operoſiore præparentur vel præparari dicantur, vulgari nihilo efficaciores ſunt. Inter ceteras commendantur 1. Panacea ſolaris & lunaris Michaelis de la Vigne, Medici Regii Pariſienſis, a Friderico Hoſmano laudata, *Pharmacopœa Medic. Chimicæ Lib. 3. Cap. 15. §. 21.* 2. Panacea N. de la Brune a Gervaſio Ucay, D. M. Toloſano, deſcripta, *Traité de la maladie Vénnerienne*, ad libri calcem, & a Johanne Devaux Chirurgo Pariſienſi, *Tome 3. de l'Abregé de la Medecine practique de J Allen.* cujus utriuſque Panaceæ proceſſus infra proponentur, *Lib 4. Cap. ultimo*.

2. Solutionem Cinnabaris vel Præcipitati Mercurii rubri menſtruo quodam corroſivo ſeu aqua forti correcta, qualis eſt ſpiritus ille, qui Lutetiæ *Les Gouttes du General de la Motte* dicitur, unde paratur Tinctura rutillans, purpurea, carbunculo concolor, cujus guttæ aliquot aqueo vehiculo, infuſo *verbi gratia* foliorum Thæ, inſtillantur ad uſum quotidianum per menſem unum aut alterum, nullo quidem quod ſciam periculo, ſed nullo quoque ſucceſſu.

3. Præparata Mercurialia ex acriorum genere, nempe Mercurium præcipitatum rubrum,

brum; luteum ſive Turpethum minerale; præcipitatum viridem ſive venereum; Arcanum Corallinum, Herculem * Bovii ſive Aurum vitæ Hartmanni &c. quæ ad debellandam luem veneream nunquam ſufficiunt, periculi vero ſemper plena ſunt, quod corroſiva, cauſtica, deleteria ſint; atque adeo, niſi caute & in robuſtis adhibeantur, viſcerum anxietates, inflammationes, eroſiones, hypercatharſes, hyperemetos, cardialgiam, ſpaſmum, ſyncopen lethalem non raro advocant.

4 Præcipitatum rubrum ſolarem, per ſe & ſine menſtruo confectum, qualis a Gervaſio Ucay deſcribitur, *Traité de la Maladie Venerienne*, *Chap.* 8. & cujus proceſſus infra proponetur, *Lib. IV. Cap. ultimo*. Quod remedii genus, licet paulo blandius agat præcipitato rubro vulgari, neque tamen ipſummet ſatis tutum eſt.

5. Aquas mercuriales, quas illi parant gemina methodo, 1. Guttas viij. x. vel xij. ſolutionis ſublimati corroſivi unciis octo decocti hordei vel avenæ infundendo & ægris ore exhibendo per aliquot dies, a quo peſſimo facinore non abſtinent Agyrtæ Londinenſes nonnulli, ſi fides adhibenda ſit Richardo Vviſeman, *Tretaiſe of lues venerea*, *Cap.* 3. *pag.* 10. & Danieli Turnel, *Diſſertation on the venereal Diſeaſe*, *pag.* 99. 2. Semunciam, imo unciam unam aut alteram ſolutionis Mercurii in ſpiritu nitri affundendo libris duabus ptiſanæ ſudorificæ, quas mane jejuno ventriculo ægrotantibus propinandas exhibent, quod ſcelus cum præcedente ferme compar refert de Chirurgo quodam Pariſienſi Johannes Devaux, ipſe quoque Pariſienſis Chirurgus, in præceptis generalibus, quæ ſubjunxit ad calcem *Synopſeos univerſæ Medicæ F. Allen*, quam e Latina Gallicam fecit anno 1728.

CAPUT VIII.

Quo modo & quo eventu ſuffumigationes ex hidrargiro curandæ lui venereæ olim adhibitæ fuerint?

NON novum eſt ſuffumigia in medicinam adhiberi ad curationem plurium morborum, compertum eſt enim eam medicationis formam olim laudatam & uſurpatam fuiſſe ab Hippocrate ad Anginam, *Lib.* 2. *de Morbis*; ad Fluores muliebres, *de Morbis mulierum Lib.* 2. ad varia uteri vitia, *de his, quæ uterum non gerunt*, & *de natura muliebri*; ad muliebria educenda, *Aphoriſm.* 28. *Sect.* 5. ad futuram conceptionem prænoſcendam, *Aphoriſm.* 59. *Sect.* 5. A Cornelio Celſo, ad dolores nervorum, *Lib.* 3. *Cap.* 27. *art.* 2. ad dolorem vulvæ, *Lib.* 4. *Cap.* 20. ad vulnus a Scorpione inflictum, *Lib.* 5. *Cap.* 27. *art.* 5. ad ſuffuſionem, *Lib.* 6. *Cap.* 6. A Claudio Galeno, ad Scirrhum, *Lib.* 2. *Method. medendi ad Glauconem*, *Cap.* 6. ad muliebria educenda, *Comment.* 5. *ad Aphoriſm.* 28. ad fœcunditatem dignoſcendam, *Ibid. ad Aphoriſm.* 59. ad Dyſpnœam, *de remediis parabilibus*, *Lib.* 1. *Cap.* 9. Et ab univerſo Medicorum poſteriorum choro, Græcorum, Latinorum, Arabum, & Chriſtianorum quoque, qui ad annum uſque 1480. in Europa vixerunt.

Sed novum eſt ſuffumigia adhiberi lui venereæ curandæ, quia lues illa in orbe noſtro nova eſt. Attamen ut Illitus, & Illitus quidem ex hydrargyro uſum habuere primis naſcentis morbi temporibus, ſic ſuffitus etiam, & ſuffitus quidem ex hydrargyro nihilo tardius in uſu fuerunt, adeo ut hoc utrumque remedii genus inter antiquiſſima luis venereæ auxilia merito recenſeatur, longe certe antiquiora decocto Guaiaci, remediiſque omnibus, quæ Chemia ex argento vivo conficit ore aſſumenda.

Primos omnium, qui ſuffitionum mentionem fecerint ad curationem luis venereæ, & qui inter vetuſtiſſimos de lue venerea ſcriptores numerantur, fuiſſe reor Angelum Bologninum, Chirurgiæ Profeſſorem in Academia Bononienſi, anno 1506. & Jacobum Cataneum de Lacu Marcino, Medicum Genuenſem, qui florebat eodem circiter tempore. Ille quidem, poſtquam explicavit quæcumque ad adminiſtrationem Unguentorum mercurialium ſpectant, "quærit (*a*) „ . . . . utrum inveniantur alia medicamina, ſimilem qualitatem habentia, ita quod ex eorum approximatione ad membra, inducant talem evacuationem (ſcilicet *Ptialiſmum*): „ *Reſpondet ipſe* dicendum eſſe quod ſic, non tamen a natura præfati medicaminis (*hydrargyri*) denudata valde, ut ſuffumigia. „ Hic vero multo diſertius & ſuffumigiorum materiam & ſuffumigandi modum exponit. „ Quidam „ (*b*) *inquit*, in curatione horum *ex hoc morbo* languentium, vice malagmatum ſuffitionibus ex cinnabari, quæ ex argento vivo & ſulphure conſtat, utuntur, & mirabilia quandoque operantur.

Ea

* Sic dictum, ut opinor, a Thoma Bovio, Empirico Veronenſi, qui exeunte ſæculo XVI. librum ſcripſit italice cum hac inſcriptione, *Il Flagello de' Medici razionali*.

(*a*) Lib. De Unguentis, *Cap.* 6. (*b*) De Morbo Gallico, *Cap.* 9.

Ea tamen curationis methodus a nullo enucleatius & copioſius deſcripta fuit, quam a Nicolao Maſſa, qui id unum agit in *Libro quinto* Tractatus ſui *de Morbo Neapolitano*, ut varias tradat ſuffituum formulas, peculiares ſuffitionis modos proponat, mirandas ſuffumigationis virtutes & utilitates extollat: Ceterum contendit ille & jure quidem *hunc modum curandi Morbum Neapolitanum cum ſuffumigiis ex Cinabrio factis non eſſe a modernis inventum*, ſed a Veteribus per analogiam acceptum, cum *quidam Antiquorum in ſcabie mala uterentur ipſo*.

Abhinc vix ullus exſtitit alicujus nominis Auctor, qui de lue venerea ſpecialem Tractatum ſcripſerit, & a quo expreſſa mentio ſuffituum facta non ſit. Conſtat ſane de ea medicationis methodo ſpeciatim tractaſſe Petrum Andream Matthiolum, *Opuſcul. de Morbo Gallico*, anno 1535. Hieronymum Fracaſtorium, *de Morbis contagioſis*, *lib.* 3. *Cap.* 10. anno 1546. Vidum Vidium, *de Curatione generatim*, *Part.* 2. *Sect.* 2. *Lib.* 3. *Cap.* 14. anno 1550. Augerium Ferrerium, *de Pudendagra Lib.* 1. *Capp.* 10. & 14. anno 1553. Guillelmum Rondeletium, *de Morbo Italico in fine*, & Gabrielem Falloppium, *De Morbo Gallico*, *Capp.* 69. 75. anno 1560. Leonardum Botallum, *de lue venerea Cap.* 24. anno 1563. Alexandrum Trajanum Petronium, *de Morbo Gallico*, *Lib.* 6. *Capp.* 18. 21. anno 1565. Georgium Dordonum, *de Morbi Gallici curatione*, *Tract.* 3. 1568. Hieronymum Mercurialem, *de Morbo Gallic. Cap.* 6. anno 1587. Lucam Ghinum, *de Morbo Neapolitano*, anno 1589. Hieronymum Capivacium, *de lue venerea*, anno 1590. Aurelium Minadoum, *de virulentia venerea*, anno 1596. Herculem Saxoniam, *de lue venerea*, *Cap.* 39. anno 1597. Alexandrum Maſſariam, *Practic. Medic. lib.* 6. anno 1598. Andream Cæſalpinum, *Art. Medic. lib.* 4. *Cap.* 8. anno 1602. Euſtachium Rudium, *de Mor. Gallic. Cap.* 13. anno 1604. ut ceteros omittam obſcurioris famæ, quos ſigillatim recenſere neque per tempus licet, neque liberet, ſi licitum eſſet.

In univerſum ſuffimenta erant duplicis generis. Benigna alia, alia maligna pro diverſa conditione ſpecierum, ex quibus conſtabant. Priora componebantur ex rebus, quæ prunis injectæ oleoſa & pingui natura ſumo plurimo emittendo pares eſſent, aut ſuavitate odorum, quos ſpirabant, ad reſocillandos ſpiritus valerent egregie. Alterutro nomine laudatiſſima erant & acceptiſſima, 1. Ex reſinis & gummatis, Thus, Olibanum, Maſtiche, Aloe, Myrrha, Styrax, Benzuinum, Opoponax, Succinum, Sandaracha Arabum ſeu Gummi Juniperinum, Gummi Anime, Gummi Hederæ, Laudànum, Ammoniacum &c. 2. Ex Aromatis, Cinnamomum, Nux moſchata, Macis, Caryophylli, Spica Nardi, Gallia moſchata, Schœnanthus, Baccæ Lauri, Juniperi, Folia Sampſuchi ſeu Majoranæ &c. 3. Ex Lignis pinguioribus, Xyloaloe, Lignum Juniperi, Pini, Buxi, Santala omnia &c.

Poſteriora vero a prioribus in eo differebant, quod præter allatas materies pharmaca alia reciperent, quæ venena erant, ut * Sandaracha Græcorum ſeu Arſenicum rubrum, & Auripigmentum ſeu Riſigallum, vulgo Arſenicnm citrinum; vel quæ pro venenis ea ætate habebantur, ut Cinnabaris factitia. Non me fugit procedente tempore, cum vulgatiora fuerunt Præparata mercurialia varia, quæ Chemicorum induſtria ſuppeditavit, moris fuiſſe nonnullorum ſuffimentis addere Præcipitatum rubrum, Turpethum minerale, quin imo Sublimatum corroſivum, quorum nota eſt draſtica acrimonia, vel deleteria proprietas; ſed certe perrara fuit tam inconſulta atque demens temeritas. Quod ad ceterum, ut fumus exhalaretur copioſior & fragrantior, ſi non omnes modo memoratæ materies, at ſaltem pinguiores & magis odoratæ admiſcebantur, ut Thus, Maſtiche, Aloe hepatica, Sandaracha Arabum ſeu Gummi Juniperinum, Styrax ſicca, Ladanum, Succinum, Nux moſchata &c.

Porro ſpecies, quas ſeligere viſum fuerat pro morbi vel indicationum modo, in tenuiſſimum pulverem conterebantur ſeparatim, & una deinde commiſtæ gemina ratione ſolebant adhiberi, nempe 1. Forma pulveris, cujus pugilli aliquot prunis inſpergebantur, quod tamen rarum erat, quoniam pulvis, utpote ſiccior, ignem non nutriret, nec ſumaret ſatis diu: 2. Forma paſtilli, trochiſci, tabellæ &c. materiebus terebinthina vel ſtyrace liquida exceptis, & in paſtillos, trochiſcos, tabellaſve conformatis, quorum unus aut alter cadentibus carbonibus imponebatur.

Deinde quoties ſuffumigiis locus eſſe videbatur, inciſa prius ægrotantis vena, & præmiſſo alterantium & purgantium uſu ad contemperandos humores, excalfiebat cellula optime clauſa, ut eſſet Aſſei ſeu ſudatorii loco, in qua inſtruebatur Conopeum, Tentorium, Laconicum vel Papilio, vulgo *l' Archet.* Ægrotum ibi, nudum, vel interiore dumtaxat retenta tunica, ſedentem vel ſtantem, concluſo vel exerto capite conſtituebant pro ratione virium. In appoſitum ad pedes crucibulum prunis plenum, per feneſtram ad hunc uſum paratam, aliquot ſuffu-

* Sic olim Arſenicum & Auripigmentum adhibebantur in ſuffimenta ad purgandas ædes peſtilentes; imo laudantur etiamnum a plurimis ad hunc uſum. Vide *François Ranchin*, Traicte de la Peſte, *Part.* 3. *Chap.* 16.

ſuffumigii trochiſchos vel tabellas per vices conjiciebant, ita ut fumo exhalato æger tandiu totus exponeretur, dum ſudor eliceretur copioſus, niſi forſan immineret deliquii periculum, cui ut occurerent, jubebant ægrum os applicare foramini in hunc uſum fabrefacto, vel ſpiritum ducere ex fiſtula, cujus extremum foris exſtaret, ut aeri frigido & ſincero liber eſſet adictus in pulmones.

Ægrotus ſub conopeo detinebatur, magis, minuſve diu, pro morbi gradu, ſymptomatum vehementia, virium integritate. Narrat (*a*) Falloppius ſuffitionem ætate ſua plerumque protractam fuiſſe *per horam integram, aut dimidiam aut per quartam vel tertiam horæ partem, prout valebat pati æger*. Sed tam firmam tolerantiam rariſſimam fuiſſe autumo, neque puto poſſe ulla ratione intelligi de ſuffumigiis, quæ maligna dicebantur. Inde deductus æger collocabatur in cubili calefacto, & ſtrangulis bene contegebatur, ut ſudaret affatim per horam unam aut alteram. Poſtea abſterſo prius ſudore vini hauſtus exhibebatur, & poſt duas horas apponebatur cibus.

Solebant inſtiuſmodi ſuffitiones adhiberi quotidie, vel tertio tantum aut quarto quoque die pro morbi vehementia, aut virium firmitate. Iterabantur vero ſexies, ſepties, octies & novies; donec ptyaliſmus ſubiret vel alvifluxus, aut evaneſcerent omnino morbi ſymptomata. Demum variam in variis evacuationem præſtabant ſed triplicem in pleriſque; ut diſerto Falloppii (*b*) teſtimonio confirmatur: nempe 1. *Solvebant ventrem & deducebant excrementa ad inteſtina, ſicut pharmacum purgans*. 2. *Evacuabant fere ſemper per pulmones ac fauces*, ſcilicet ſputatione & ptyaliſmo, *& hoc ut plurimum, per ſeptem vel octo dies*, intra quos æger *expuebat catinum ſputi per ſingulos dies ad quantitatem librarum 10. vel 6.* 3. *Vacuabant per ſudorem inſignem*.

Fatebantur ultro (*c*) antiquiores Medici, 1. „ Modum illum curationis non eſſe ſine timo„ re nocumenti membrorum principalium; imo „ ægrotos ſæpe recidivare, & ad malas ægri„ tudines complicatas cum iſta devenire, quæ „ ſunt ut Aſthma, Tuſſis, Hydropiſis, & Ma„ raſmus; quare non adminiſtrandum eſſe niſi „ in inveteratis & in virtute forti, cum ægri„ tudine mala, in qua alia remedia non con„ ferunt, & cum maxima obſervantia aeris & „ aliarum rerum non naturalium.

2. Monebant ideo „ cavendum eſſe ab illius „ uſu in corporibus, quæ Aſthma patiuntur, „ aut conſumptionem hecticam, aut febrem „ cum acuitate vel prædominio humoris calidi „ aut in his qui debilitatam naturam habent, „ vel alio quovis modo.

3. Quapropter, cum ea medicatio periculoſa eſſet, jubebant „ ideo ſi quis ipſa pro cura uti „ voluerit, ut præpararet in primis ægrum „ præparationibus iiſdem, quæ præmittuntur „ unctioni, purgando corpus diligenter & pau„ latim, confortandoque ſtomachum & ſi opus „ fuerit, phlebotomando, vel apponendo ven„ toſas, & reliquis utendo quæ cordi opitulan„ tur ad intra & extra, ut ſunt confectiones „ cum gemmis & epithemata.

At vero adhibitis illis cautionibus teſtantur ſanatos fuiſſe ſuffumigiis ægrotantes non paucos quibus non modo Guaiaci Decoctum, ſed ne ipſa quidem Hydrargyroſis profuerat ullo modo. Sic (*d*) Nicolaus Maſſa „ inter alios cum „ ſuffumigiis duos curavit, qui nunquam ab a„ liis medicaminibus curati fuerant; qui inun„ cti fuerant pluries, ſed nunquam ab ore ali„ quid miſerant & erant juvenes, & ille cum „ ſuffumigiis proceſſit uſque ad reſolutionem o„ mnium apoſtematum, habita ratione virtutis. „ Narrat idem (*e*) *ibidem* ſe non potuiſſe ſæ„ pe aliquos patientes morbum Neapolitanum „ cum unctionibus ſanare, ... & hoc viden„ tem ultra unctionem dictam ſuffumigia ſupe„ rius feciſſe. Inter quos fuit, *pergit ille*, qui„ dam juvenis ætate viginti annorum, nomine „ Dominicus de Confinio Sancti Petri, qui a „ multis Empiricis & Barbitonſoribus & mu„ lieribus ſæpiſſime unctus, nunquam ſanatus „ fuerat, ſed ad tantam malignitatem iſtius æ„ gritudinis devenerat, quod tota gulæ pars & „ palatum ulceribus malis infecta eſſet, neque „ loqui poterat, & vix comedere, & cum ma„ xima difficultate bibere poterat, brachiiſque „ & cruribus ſpaſmatis & contractis in lecto ja„ cebat, ita quod ad beneficium corporis duo i„ pſum ferebant & quando comedere volebat, „ neceſſe erat quod aliquis ſibi cibum in ore po„ neret: & ultra hoc ulcera hinc inde per cor„ pus erant, & grumæ ſive apoſtemata dura cum „ doloribus juncturarum, qui ipſum vel parum, „ aut nihil dormire permittebant, cum maxima „ conſumptione totius corporis. Profecto ca„ ſus maximus erat, quoniam cum iſtis omni„ bus ſemper febriebat. Et cum rogaret me „ ſæpe mater mea *ſubdit Maſſa*, ut vellem „ ipſum ſanare, ſi eſſet poſſibile, ad ipſum „ ac-

(*a*) De Morbo Gallico, *Cap.* 72.
(*b*) Ibid. *Cap.* 70.
(*c*) Nicolaus Maſſa, *De Morbo Neapolitano*, *Lib.* 5. *Cap.* 1.
(*d*) De Morbo Neapolitano, *Lib.* 5. *Cap.* 2. (*e*) Ibid. *Cap.* 3.

„ acceſſi : . . . Virtute prius confortata, cœpi „ inungere ipſi juncturas crurum & brachiorum „ & factis tamen multis unctionibus ulcera non „ conſolidabantur, neque apoſtemata reſolvebantur. Quare cum ſuffumigiis decrevi reſiduum „ materiæ reſolvere, & ſic proceſſi, videlicet „ in ſero ungebam juncturas cum unctione, & „ in mane, ipſo ſub pavione poſito, cum ſuffumigio ipſum ſuffumigavi, & ſic per multos „ dies proceſſi, & ulcera erant fere conſolidata; ſed proſtata erat virtus, & ideo dimiſi „ per menſem cum dimidio ipſum cum bonis „ cibariis, bonoque regimine quieſcere. Poſtea „ iterum cœpi ipſum inungere & ſuffumigare, „ ut ſupra dixi, & iſtis factis per quindecim „ dies continuos liberatus fuit.

Sic gloriatur (*a*) Guillelmus Rondeletius de ſanato a ſe ope ſuffumigiorum „ ulcere narium „ a Morbo Italico, quod non potuerat curari a „ Medicis Italiæ, neque ab Aulicis, neque a „ ceteris Monſpelienſibus. “ Sic Idem, *ibidem*, ſibi plaudit „ de quodam nobili, qui per ſex „ menſes Lugduni a Medicis & Chirurgis tractatus fuerat, neque tamen ulla diæta, ullove medicamento curari potuerat, & cujus „ ulcus ipſe quatuor diebus curavit ſuffumigiis, „ ita ut priuſquam perveniret domum ſuam, „ quæ quatuor dierum itinere diſtabat, integre „ curatus ſit.

Sic demum Gabriel Falloppius (*b*) refert ſe in lippitudine venerea cum inflamatione adnatæ & exulceratione cornæ ſæpius „ uſum eſſe cauteriis, decoctis & aliis, *ſed fruſtra*, cum „ ſymptomata in ſuo robore perſiſterent, quamobrem deveniſſe ad ſuffumigia & ſanatos „ fuiſſe ægros. “ Sic Idem, *ibidem*, fatetur candide inter alios „ primum fuiſſe Notarium „ quemdam, qui in aliis multum illum fatigavit *incaſſum*, & quem poſtea mulier quædam „ ſuffitibus incolumen redidit.

Verum enim vero, cum ſuffumigia, ut efficacia eſſent, haud exiguam partem reciperent utriuſque Arſenici, tum rubri, tum flavi; quin imo cum non deeſſent inconſiderati vel dementes nonnulli, qui Præcipitati rubri, Turpethi mineralis, vel Sublimati corroſivi partem aliquam auderent ſuper addere, minime mirari licet, 1. Si hoc remedii genus non raro exitiale fuerit, non modo infirmis, cachecticis, pulmonariis, incomodæ valetudinis, ſenibus, ſed etiam, adoleſcentibus, robuſtis, validis, optimæ corporis conſtitutionis, quibus viſcera incorrupta pulmones ſani, cerebrum integrum eſſent.

2. Si Medici, ipſi etiam, quibus ea medicatio probabatur maxime, & qui fauſtos illius ſucceſſus jactabant, haud inficias iverint rem eſſe periculoſam & lubricam, quam præcauto opus eſſet. „ Cura cum ſuffumigiis, *inquit* (*c*) *Maſſa*, non eſt ita tuta & verax, . . & non eſt „ ſine timore nocumenti „ Hoc remedium, (*d*) „ *ait Rondeletius*, deſiderat vires robuſtas, quia „ forte eſt periculoſum. Rationi curandi per „ ſuffumigia, *inquit* (*e*) *Falloppius*, ſæpe ac „ ſæpius graviſſima ſuccedunt incommoda, nec „ ita tuto procedit talis curatio, quare ſemper probavi, ut talem, quantum fieri poteſt, „ fugiamus, aliquibus enim peſſima & lethalis „ eſt.

3. Si ferme univerſa ceterorum Scriptorum turba eam Medicinæ rationem palam multo magis damnaverit & improbaverit. Sic Johannes Benedictus (*f*) affirmatiſſime ſcribit „ Empiricorum ſuffumigia .. eſſe præſentiſſima venena, ex quorum fumo vidit ipſe periiſſe „ quemdam nobiliſſimum Pictorem Bononiæ, & „ mulierem deveniſſe ad Apoplexiam. “ Sic (*g*) Benedictus Victorius cenſet „ a ſuffitibus „ cavendum eſſe, uti ab inimico necem inferente; illis enim ſuffumigiis pravos & venenoſos fumos atque vapores inſurgere, qui per „ os intrantes attingenteſque membra & ſpirationis organa, in iſque decumbentes, ſua vi „ aſtrictoria ſpirationem tollunt, & repente „ patientem ſtrangulant: Pariter quoque per „ nares ad cerebrum permeant, & organa atque inſtrumenta facultatis animalis adeo offerciunt, ut in multis pereant ſenſus & motus, atque facillime fiat lapſus in Epilepſiam „ & Apoplexiam, in tremoremque & paralyſim „ ac ſpaſmum. “ Sic Augerius Ferrerius (*h*) tradit „ Suffitus eſſe acerbiſſimum remedium, „ quo prudentes & docti plerique Medici ad „ totum corpus uti nunquam auſi ſunt. “ Sic Antonius Muſa Braſſavolus (*i*) narrat „ ſe quempiam vidiſſe, qui ex fumo caput petente in „ Apoplexiam incidit, & ſtatim mortuus in „ terram corruit, & idcirco laudat ac jubet „ ut ægri non ſuffumigentur, niſi capite extra „ conopeum exerto. “ Sic Alexander Trajanus Petronius (*k*) auctor eſt „ ne ſuffimenta unquam adhibeantur, niſi morbus inveteraverit, „ niſi nulla ſpes ab aliis auxiliis offeratur, & „ fere deſperata ſalus ſit, & ubi propter aſſiduos labores æger vivat, an pereat nihil æſtimat; in hoc enim diſcrimine ſatius eſt ea „ ipſa experiri, quam nihil. “ Sic Epiphanius Fer-

(*a*) De *Morbo Italico* in fine (*b*) De *Morbo Gallico*, *Cap.* 69. (*c*) Ubi *ſupra*. (*d*) Ubi *ſupra*.
(*e*) Ubi *ſupra*. (*f*) De Morbo Gallico. *Cap.* 41. (*g*) De Morbo Gallico, *Cap.* 7.
(*h*) De Pudendagra, *Lib.* 1. *Cap.* 14. (*i*) Lib. de *Morbo Gallico*.
(*k*) De Morbo Gallico, *Lib.* 6. *Cap.* 20.

„ Ferdinandus (*a*) docet per viam per ſuffu-
„ migia, quibus Empirici debellant hydram gal-
„ licam, periculoſam magis eſſe, quam inun-
„ ctionem. . . . adeoque ea rariſſime utendum
„ eſſe, nec niſi ſumma urgente neceſſitate,
„ cum omnis lapis fuerit convolutus, & res e
„ voto non ſucceſſerit. „ Sic demum Zacutus
„ Luſitanus (*b*) confirmat „ ſuffumigia ſuſpe-
„ cta eſſe, & in actuali eorum applicatione
„ plures eſſe emortuos, neque proinde iis uten-
„ dum eſſe, niſi cum cetera non proſunt,
„ quoniam tunc in conclamato morbo melius
„ eſt uti aliquo remedio, quam nullo &c.

In ea pugnantium opinionum diverſitate, cum cauſa capitalis auctoribus ex utraque parte magnis ageretur, prudentiores Medici id negotii ſibi impendere probe intellexerunt, ut medium quiddam tenerent, neu approbantium elogiis nimium confiſi nocuam admitterent, neu improbantium vituperiis male deterriti ſalutarem medicinam repudiarent. Quare rite perpenſis omnibus, ac proſperis & infauſtis remedii ſucceſſibus ſuo momento utrimque ponderatis, ad accuratiſſimas therapeuticæ medicinæ leges attinere viſum eſt, conſenſu quidem magno, ſed cujus gloria Rondeletio debetur potiſſima.

I. Ex Suffimentis excludi omnino, non modo Sublimatum corroſivum, ſed etiam Arſenicum utrumque, tum flavum ſeu Auripigmentum, tum rubrum ſeu Græcorum Sandaracham, quoniam utriuſque explorata erat vis deleteria; quod factum laudo, quamvis ea in re annotare ſuccurrit Suffitum ex auripigmento ad aſthma, ceteroſque pulmonum affectus proponi & approbari a Galeno, *de Remediis parabilibus* Lib. 1. *Cap.* 9. ab Avicenna, *Lib.* 2. *Tract.* 2. *Cap.* 49. a Rondeletio *de Medicam. extern. Cap. de Suffitu*; a Theodoro de Mayerne *Prax. Tract.* 4. *Cap.* 6. a Medico Nemauſenſi anonymo, cujus obſervationes exſtant ad calcem obſervationum Lazari Riverii, *Obſerv.* 2.

II. Retineri tantum Cinnabarim mercurialem, quam omni noxa vacare, & quam ad morbi venerei curationem efficaciter valere compertum jam erat. Hanc Cinnabaris utilitatem, ſi ſola in ſuffimenta adhiberetur, jam olim perviderant Cataneus & Maſſa.

III. Omitti inconditam illam remediorum farraginem, quæ in ſuffimentis addebantur *correctoriorum* nomine, cum jam in ſuffimentis nihil adeſſet, quod eſſet venenatum.

IV. Proinde cum Cinnabari commiſceri res paucas, quæ ignitæ fumum exhalarent copioſum, & viroſum Cinnabaris nidorem odore grato corrigerent.

V. Res inſtiuſmodi non ex conjectura aut inani artis oſtentatione, ſed ex cauſa aſſumi; nempe ſi ſudores eſſent movendi, Benjuinum, Styracem rubram & calamitam, Nucem moſchatam, Succinum, &c. quæ poros recluderent; ſi ulcera curanda, Myrrham, Maſtichen, Olibanum, Opopanacem, Ladanum, Lignum aloes, Juniperi, &c. quæ ſiccarent & detergerent.

VI. In pleriſque ſuffitiones iterari quotidie per dies aliquot pro viribus ægrotantium & morbi contumacia, donec fieret excretio per os: At vero ſi ob imbecillitatem, continue uſum ferre non poſſet æger, non adhiberi niſi ex intervallis, quæ ſimilis intercalatio in adminiſtratione illitionum ex mercurio jam pridem uſu venerat.

VII. Quin imo ægrotos, qui conſtitutione molliore, aut tenui eſſent valetudine, poſt tertiam unamquamque ſuffitionem cathartico blande purgari, ut frangeretur ptyaliſmi impetus, & humor in fauces confluxurus verſus inteſtina deturbaretur, quod in hydrargyroſi quoque jam pridem uſum habuiſſe annotavimus.

Α᾽ναθυμίασις ſive ſuffitionum methodus in hunc modum ad Medicinæ leges revocata, tutior, ideoque acceptior fuit, & ob eam cauſam brevi ita increbuit, ac in tanto honore fuit aliquandiu, ut Ὑδραργυρώσει ſive methodo illitionum acceſſerit proxima: ſed proxima tamen longo intervallo, ſtatim atque experientia, qua in explorandis remediorum virtute & efficacia non datur criterium alterum certius, compertum fuit.

1. Multo minus efficacem eſſe; Cum ægroti ea methodo ſanati *ſæpe recidiverent*, teſte Maſſa; & *rariſſimi forent*, teſte Braſſavolo „ qui eſ-
„ ſent per ſuffumigium ab affectu gallico peni-
„ tus abſoluti, licet aliqui plus temporis inter-
„ mitterent, alii minus a recidivatione, ſed
„ pro majori parte omnes in recidivam incide-
„ rent.

2. Multo minus univerſalem eſſe: Quippe quæ juvenibus tantum robuſtis, validiſque conveniret, quibus pulmones ſani, corpus vegetum, viſcera ſine labe, ætas integra erant; cum e contra hydrargyroſis ex artis legibus adminiſtrata, ad omnes fere ægrotos perinde valeat, cujuſcumque ſexus, ætatis, indolis.

3. Mul-

(*a*) Centum Hiſtoriar. *Obſervat.* 27.
(*b*) Prax. Hiſtoriar., *Lib.* 2. *Cap.* 1.

3. Multo minus tutam eſſe: Quippe in qua fumus e cinabari exhalatus plerumque pulmonibus noceret, cerebrum oprimeret, oculos læderet, dentium caſum ſollicitaret, ad minimum ſudationes aut diarrhœas moveret graviſſimas, quæ in hydrargyroſi raro obveniunt.

4. Demum multo minus commodam eſſe: Quippe in qua id onus ſpeciale in ægros incumberet, ut cellula impenſe calente, ceu ergaſtulo, arcte concluſi æſtu torreſierent, ſpiritum ducerent flammeum, ſudoribus diffluerent, colliqueſcerent perpetuo: Certe nihilo commodiorem eſſe; ut enim notas hydrargyroſeos prærogativas nimis non urgeam at certe negari non poteſt ex utraque parte neceſſe eſſe eadem præparationis, curationis, ſputationis, alvi profluvii tædia, faſtidia, incommoda devorare, pares utrobique ærumnas & miſerias perpeti.

Quid ergo mirum ſi tenuerit illitionum methodus, methodus vero ſuffitionum expulſa ſit. Prior tuta, efficax, omnibus numeris abſoluta, in dies acceptior, vulgatior, uſitatior evaſit. Quid ait? Una omnium methodorum acceptiſſima, vulgatiſſima, uſitatiſſima eſt, una omnium nunc uſu valet. Poſterior vero neglecta, rarius ſenſim uſurpata, inefficacia, periculo, imo etiam ſolo ergaſtuli pædore infamata, in deſuetudinem ita paulatim abiit, ut cum prior hujuſce Libri editio exiit in lucem, anno 1736. affirmare auſim vix ab annis 80. ægrotum unum fuiſſe, ſaltem in Galliis, qui ſe ſuffumigiis curandum præbuerit, certe nullum medentium tunc in Galliis extitiſſe, ne unum quidem, qui ea methodo luem veneream curandam ſuſciperet.

CAPUT IX.

Qua ratione, & quo ſucceſſu Suffumigationes ex hydrargyro curandæ lui venereæ nuper adhibitæ ſint?

OBſoleverat jam dudum Suffitionum methodus, ut in præcedente Capite dictum fuit, cum homo quidam, cui nomen *Charabonnier*, & qui prius fuerat Apparitor Parlamenti Aquiſextani in Gallo Provincia, venit Lutetiam, quo quidquid Agyrtarum uſpiam eſt, confluit undique. Non ſatis teneo quo caſu, quove magiſtro ſuffumigiorum, quæ pridem deſueta erant, facultas & uſus huic homini potuerint innoteſcere, cui medicinalis ars ignota erat juxta cum ignariſſimis; ſed conſtat ab illo aliqua remedii hujuſce pericula in Gallo-Provincia prius facta fuiſſe, quamquam non tam proſpero, quam aiebat, eventu. Ubi primum advenit in urbem, illico methodum novam curandæ luis venereæ a ſe repertam prædicare; brevem, facilem, efficacem, ſine periculo, ſine incommodo ullo: Sanatorum numerum glorioſius jactare, & mirum in modum amplificare; Teſtes ultroneos producere, ſive a ſe ſanati eſſent, ſive potius, ut Agyrtæ quotidianum hoc habent, ex compacto præconium illi præberent: Pollicationibus cuncta urbis compita implere; *Ambubaiarum Collegia, Mendicos, Mimos, Balatrones; id genus omne* in ſuas partes trahere: Demum ſtupore vulgi, quod ubique, præſertim vero Lutetiæ; ſtulte credulum eſt, & novitatis mire appetens, permultorum animos permovere, allectare, pellicere.

Intererat Reipublicæ quid de ſuffitionum viribus, & facultate ſentiendum eſſet certo definiri, ne ſi forte inefficaces aut noxiæ, Circulatoris deliramentis vel facinoribus præter æquum & bonum permitteretur Civium incolumitas; ne contra ſi proficuæ eſſent, temere repudiaretur medicina fortuito quidem oblata, ſed quæ a peritioribus exculta poſſet non mediocrem utilitatem habere. Quapropter viſum eſt Magiſtratibus remedii effectus iteratis periclitationibus explorare palam inſtituendis coram Medicis, quos Facultas Pariſienſis, penes quam jus & norma decidendi, deligere juſſa eſt, ut tentamentorum omnium teſtes adeſſent oculati & idonei, utilitatumque, ſi quæ inde emergerent, Judices æquiſſimi.

Prima omnium periclitatio habita fuit in Regio militum infirmorum Hoſpitio, gallice *l'Hotel Royal des Invalides*, in conſpectu tum Medici, tum Chirurgi, qui huicce valetudinario præfecti ſunt. Memini quidem proſperos illius periclitationis ſucceſſus a Medico multum celebrari, quaſi Suffumigiorum præſtantiam demoſtrarent egregie; at vero memini quoque non pauca a Chirurgo contra objici, quæ ſucceſſus illos multum elevarent, nec viderentur poſſe facile dilui. Ut ut ſit, ajunt Acta rei ibi geſtæ evanuiſſe, vel latere condita, quam ob cauſam utri parti faveant, & ad quam gradum faveant alterutri, dijudicari neque poteſt, neque opus eſt.

Periclitationum ceterarum, quarum exitus notus eſt atque manifeſtus omnibus, *prima* inſtituta fuit in publica pauperum domo, ſive Prochotrophio, quod *Biceſtre* vocatur, coram Medicis a Facultate Pariſienſi legatis, ſed qui bis tantum interfuerunt, ſemel ut de morbi gradu initio; iterumque ut de reſtituta valetudine judicium ferrent; abſoluta curatione; ex quo factum eſt de intermediis remediis, & remediorum effectibus, aut de recidivis quæ poſt ultimam inſpectionem obvenere nonnullis horumce ægrotorum, nihil comperti habere poterint.

Altera periclitatio in eodem Ptochotrophio habita fuit in viris aliis duodecim, coram pluribus aliis Medicis a Facultate Pariſienſi pariter deſignatis, qui ſæpius hebdomade qualibet ad ægros acceſſerunt, ut ſuffituum adminiſtrationi invigilarent, ac effectuum inde prodeuntium ſeriem explorarent; imo vero, ut res ad liquidum magis perduceretur, juſſerunt ex morbo convaleſcentes a ceterorum conſortio ſegregari per menſes aliquot, ut inde liqueret certius an per id tempus a recidiva valerent immunes.

Tertia periclitatio ibidem & eodem tempore inſtituta fuit in mulieribus totidem iiſdem cautionibus, ſcilicet ut ſæpius inviſerentur per curationis ſtadium, & ut poſt abſolutam curationem per menſes aliquot ſegregatæ ab omnium conſuetudine arcerentur, quo de recidiva, ſi qua forte ſuperveniret, conſtare poſſet. Acta rerum omnium, quæ in tribus illis periclitationibus geſtæ ſunt, ſtudioſe evolvi, & ſingula ſumma fide coarctavi brevitatis cauſa in diſcretas Tabulas, quæ hic ordine apponentur.

Præterea viſum eſt *quartæ* periclitationis loco hiſtorias adjungere, quas certo ſcio, ægrotantium aliquot, in quibus vel motu proprio vel alieno inductu ſuffitiones mercuriales ad luis venereæ curationem adhibitæ fuerunt eo, quo narrabitur, ſucceſſu. Sic enim confidimus ut collatis pluribus tentamentis, & re melius conſulta atque explorata, tanto certius inde liqueat quo demum in loco methodus ſuffitionum habenda ſit.

Sed priuſquam ad cauſam aggrediamur, non abs re erit advertere rationem ſuffiendi, quæ ab illo Suffumigatore adhibebatur, expeditiſſimam fuiſſe & compendiariam; nempe ægrum veſtibus, ut erat, indutum ſtragulis, quæ præ manibus erant, contegebat, appoſito ad pedes crucibulo prunis pleno, in quas injiciebat pugillos aliquot pulviſculi, ex quo fumus exhalabatur multus. In principio, dum in Provincia fuit, ægrotantium oculos & os acceſſui fumi libere permittebat, peſſimo conſilio; inde enim accidit non ſemel ut oculi gravi tentarentur opthalmia, & dentium aliquot deciderent. Ideo experientia meliora edoctus, Lutetiæ ori oculiſque faſciam, ſtrophiumve ſemper obducebat, ne fumus corneæ, dentibuſve attactu nocere poſſet. Proinde una patebat fumo via ad nares, in quas cum aere inſpiratione ducebatur, & quarum membranam internam, quæ nervea eſt, tam acriter ſtimulabat in pleriſque, ut valida & crebra ſternutamenta evocaret.

Nullis legibus certis illi definitum fuit ſuffumigationis ſpatium, ſed pro ægrorum viribus aut tolerantia varie variavit, raro tamen diuturnius quatuor, & raro brevius duobus minutis. Moris fuit, ſed non perpetuo, abſoluta quavis ſuffitione, ægrotum ſtragulis, ſub quibus latebat, & ſtrophiis quæ ori & oculis obducebantur, evolutum, in lecto calefacto collocare, ut ſudor, ſi quis forte conſequeretur, proliceretur uberius. Ceterum æger, toto curationis tempore, in genere & modo cibi liber erat, nec ullis diætæ legibus tenebatur.

Ut diuturnitas ſuffitionis, ſic ſuffitionum numerus incertus erat. Ægrotorum alios octies tantum, alios ſexies & decies ſuffiebat, pro morbi, virium, ſymptomatum ratione. Intercalares aliquot dies ab omni remedio vacuos inter unam & alteram ſuffitionem interponebat, perpetuo, plures vel pauciores pro morbi, virium, ſymptomatum modo.

Pulviſculi, quem adhibebat, colorem, naturam, præparationem occultabat ſumma cum cura, tanquam myſterium, ut pondus & honorem adderet arcano ſuo. Non negabat quidem ex mercurio confici, ſed arte longa & difficili & multiplici aliarum rerum mixtura. Auſim tamen vel jurejurando affirmare atque præſtare mercurium tantum fuiſſe, qualicumque partium ſulfurearum additamento, arte facillima in pulverem converſum, ſeu, ut aiunt, extinctum ut ea forma in fumos facilius avolaret. Tria ſunt ejuſcemodi præparata nemini non nota, nempe Mercurius cum terebinthina extinctus in pulverem nigrum; Æthiops mineralis ex mercurio cum ſulfure communi ignitione vel ſolo tritu præparatus; demum quæ ceteris præſtat tenuitate partium, Cinnabaris ex mercurio cum ſulfure vulgari mixto & ſublimato. Non dubito quin cum mercuriali præparato, qualecunque adhibere viſum ſit, odoramentum quoddam ex reſinis vel gummatis addiderit in ſuffimen, quo ingratior præparati mercurialis nidor emendaretur; miror tantum quod odor ille ab adſtantium nemine perceptus fuerit, ſed parum refert, an hæc addita fuerint, necne, cum anti-venerea ſuffimenti virtus, quæ rei caput eſt, horum acceſſione melior non fieret, aut deceſſione pejor.

Periclitatio I. *Tab.* I.

Nomina & Ætas Ægrotorum.	*Ut ægrotabant ſinguli, cum ad ſuffitiones selecti ſunt die 22. Martii 1737.*
I.	
Petrus de la Nove, e Diœceſi Carnutenſi. Annor. 25.	Porri in glande & in ſummo præputio, ſubnati a menſibus octo. Puſtulis aliquot totum corpus reſperſum.

Co-

II. Carolus Caillard, e Diœceſi Trecenſi. Annor. 27.	Gonorrhęa actu fluens. Ulcuſcula duo venerea in preputio. Puſtulę in ſcroto. Levior tumor glandularum inguinalium. Puſtulę per corpus ſparſę.
III. Petrus Morliere, e Diœceſi Ambianenſi. Annor. 23.	Criſtę in balano & in preputio: Dolor Renum. Ægrotat a quatuor menſibus.
IV. Ludovicus Beauvais Pariſinus. Annor. 21.	Bubo in inguine ſiniſtro. Scabies venerea per totum corporis habitum. Puſtulę in ano, ſcroto, pene & coxis. Laboravit quinquies Gonorrhęa.
V. Andreas Monſoujon, e Diœceſi Lingonenſi. Annor. 32.	Ulcus in media & interna coxę ſiniſtrę parte. Ulcus in ſuprema & poſtica parte tibię ejuſdem lateris. Dolores nocturni crurum & genuum. Dolores leviores in brachiis.
VI. Franciſcus Jourdain, e Diœceſi Lemovicenſi. Annor. 29.	Dolores articulorum. Scabies venerea, quę ſupervenit Gonorrhœę etiamnum mananti.
VII. Johannes Grefeldain, e Diœceſi Trevirenſi. Annor. 15.	Criſtę in podice maxime. Inguinales glandulę ſubtumidę. Ulcus venereum in balano paſſus eſt olim. Ægrotat a quinque menſibus.
VIII. Franciſcus Liennard, e Dięceſi Virodunenſi. Annor. 40.	Glandulę aliquot skirrodes in utroque inguine. Puſtulę in ſcroto, ano & cruribus. Ægrotat a tribus menſibus.
IX. Carolus de la Couture, Pariſinus. Annor. 37.	Ulcus in infimo collo, juxta ſcapulam ſiniſtram. Puſtulę ſcabidę per corpus rarę. Ægrotavit olim, abhinc annis decem, ex gonorrhęa.
X. Franciſcus Leonardus Collin, Normannus, e Dięceſi Conſtantienſi. Annor. 30.	Herpes ſupra ſternum; Ulcera varia pone aurem, in collo, ſupra lumbos, ſupra nates, &c. Ægrotavit ex gonorrhęa jam ab annis ſeptem.
XI. Nicolaus Plebau, Pariſinus. Annor. 37.	Exoſtoſis in oſſe tibię, cum doloribus nocturnis ſęvis. Ægrotavit olim ex gonorrhœa abhinc annis tredecim.
XII. Henricus Giraudeau, e Diœceſi Bituricenſi. Annor. 43.	Ulcus contumax in balano & preputio: Tumor corporum cavernoſorum: Bubo in utroque inguine. Ægrotavit ex gonorrhœa ante annos tredecim.

Periclitatio I. *Tab.* 2.

Nomina Ægrorum.	*Ut ſinguli valebant, cum poſt adhibitas ſuffitiones recogniti ſunt die 4. Junii 1737.*
I. De la Nove.	Superſunt porri duo, quos Medici jubent reſecari, ut liqueat, utrum in poſterum ſponte repullulaturi ſint. Die 19. Junii, exciſi porri non repullulavere, nec ulli alii aliis in locis excreverunt.
II. Caillard.	Evanuere cetera ſymptomata, preter fluxum gonorrhoicum pauculum.
III. Morliere.	Nulla ſuperſunt ſymptomata, præter ruborem ſcorbuticum gingivarum, & levem oris excoriationem, quę videtur eamdem cauſam agnoſcere.

IV. Beauvais.	Valet optime & impinguatus eſt.
V. Monſoujon.	Obiit.
VI. Jourdain.	Dolores jam nulli, ſed tument gingivæ & ulceroſæ ſunt. Ulcus calloſum adeſt in crure ſiniſtro. Tumet præputium. Brachium ſiniſtrum ſcabidum eſt. Videtur de ſcorbuto ſuſpectus, & ideo jubent Medici, ut aliquandiu utatur juſculis & ſyrupo anti-ſcorbuticis.
VII. Greſeldain.	Sanatus dicitur.
VIII. Liennard.	Sanatus dicitur.
IX. De la Couture.	Evanuere cetera ſymptomata, præter ulcus colli quod videtur ſtrumoſæ indolis.
X. Colin.	Sanatus dicitur.
XI. Plebau.	Supereſt exoſtoſis, ſed minor; Tibia valde tumet. Affirmat æger dolores nocturnos evanuiſſe.
XII. Giraudeu.	Obiit.

Ex hac *Prima* periclitatione conſequens eſt,

I. Ex illis duodecim ægrotis, quorum morbi deſcribuntur, pleroſque lue venerea levi, & ut ita dicam, primi gradus infectos fuiſſe, cum potiſſima ex ſymptomatis recenſitis ſint ulcuſcula venerea balani, criſtæ ad anum, & puſtulæ aliquot per habitum corporis diſperſæ.

II. Ex illo ægrotorum numero quatuor tantum pro ſanatis habitos fuiſſe a Medicis, ſcilicet IV, VII, VIII, & X, de quorum abſoluta ſanatione non potuit tamen ſatis certo conſtare, cum nulla eade re inquiſitio iterata fuerit poſt inducias aliquot menſium.

III. Tres numerari, III, VI. & IX, quorum morbus curationem non admiſit, & quos ideo alio morbi genere quam lue venerea laborare ſatis temere creditum eſt, cum in principio aliter viſum eſſet.

IV. Tres alios fuiſſe, I, II. & XI. in quibus certiſſima ſuperfuere luis venereæ indicia, quantumvis initio leviore, ut dictum eſt, morbo tentati fuiſſent.

V. Denique duos, V. & XII, mortem obiiſſe in curſu curationis, quanquam in princip leviſſime ægrotaſſent.

Periclitatio II. *Tab.* I.

Nomina Ægrarum.	*Ut ægrotabant ſinguli, cum ad ſuffitiones delecti ſunt die 12. Junii 1737.*
I. Filippus Franciſcus Prevot. Annor. 30.	Puſtulæ in fronte atque temporibus, Rubor & excoriatio in ano. Dolores artuum. Cephalæa contumax a tribus menſibus. Ægrotat a menſibus quinque.
II. Robertus Saulnier. Annor. 45.	Puſtulæ per totum corporis habitum diſperſæ, maxime per frontem & pectus. Puſtulæ ulceroſæ in ano. Dolores nocturni articulorum. Manat contumax gonorrhœa. Ægrotat a ſeſquimenſe.
III. Claudius le Jeune. Annor. 24.	Paſſus eſt ulcera cancroſa numero ſex, duobus abhinc annis topicis ſanata. Exoſtoſis adeſt parva in radio bracchii ſiniſtri, cum doloribus lumborum, qui tamen non urgent continuo.

Ab

IV. Stephanus Cottin. Annor. 18.	Ab anno uno gonorrhæam paſſus eſt dies 15. Inde tumor glandularum inguinalium. Puſtula ulceroſa in præputio. Tumor teſtis & funiculi ſpermatici ſiniſtri lateris. Dolor lumborum. Abhinc biennio lithotomiam expertus eſt. unde ſupereſt ulcus perinæi, ex quo fæces prodeunt. Aphthæ in uvula & in Tonſilla dextra.
V. Stephanus Bruzeau. Annor. 22.	Ab octo circiter menſibus bubonem paſſus eſt in ſanguine ſiniſtro, ſuppurationis expertem, unde nunc puſtulæ ulceroſæ circa anum: Tumores ſuperſtites glandularum inguinalium: Dolores artuum.
VI. Petrus Adrian. Tiſſier. Annor. 26.	Poſt prægreſſas gonorrhæas duas male curatas, & quarum utraque tumefactis teſtibus ſuppreſſa fuit, adſunt nunc Bubo phlegmonodes in inguine dextro, ulcus cancroſum in balano, tumefactio dolens præputii, dolores tibiarum & capitis.
VII. Claudius Minerval. Annor. 32.	Poſtulæ variæ per corpus ſparſæ; criſta juxta anum; fluxus puris a balano ſubter præputium, quod glandi coaluit, ob cathæreticum remedium perperam adhibitum ad ulcus quoddam curandum, dolor ſcapulæ & capitis. Ægrotat a 4 menſibus.
VIII. Johannes Baptiſta Mouillet. Annor. 33.	Porri quinque in præputio, tres vero in fræno. Dolor artuum & capitis Exoſtoſis dolens in parietali ſiniſtro. Ægrotat a tribus menſibus ex gonorrhœa *chordata*, cui nulla adhibuit remedia.
IX. Ludovicus Poivret. Annor. 34.	Criſtæ in veretro circa balanum & circa præputium, quæ ſeſquimenſe poſt impurum congreſſum apparuere. Laborat inſuper Hernia inguinali.
X. Franciſcus Millotot. Annor. 44.	Tumor magnus balani cum ulcere venereo; Phlegmo œdematodes præputio cum puſtula; Puſtulæ duræ ſuper ſcrotum, & glandula tumens in ſiniſtro inguine.
XI. Jacobus Simoneau. Annor. 43.	Puſtula herpetodes & duriuſcula in præputio; Puſtula magna & eminens ad radicem penis; Tumor ædematodes præputii: veſtigia ulcerum ad latera fræni. Narrat ſe luem contraxiſſe ab uxore ſua, quæ ab alieno puero infecta fuerat.
XII. Ludovicus Sallin. Annor. 27.	Laborat a duobus menſibus gonorrhœa, quæ jam exareſcit. Succeſſere poſt dies quindecim bubones duo, quorum alter jam ſuppuratus anguſto foramine pus emittit.

Periclitatio II. *Tab. 2.*

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die 19. Junii, 1737.*	*Ut valebant ſinguli die 22. Junii 1737.*
I. Prevot.	Ter ſuffitus eſt. Puſtulæ minus rubent. Quod ad cetera nihil immutatum.	Quinquies ſuffitus eſt. Decrevere puſtulæ frontis. Ipſe dolores leniores eſſe ait; ſed juxta anum tres parvæ criſtæ enatæ. Sudavis aliquantulum.

II. Saulnier.	Ter ſuffitus. Eadem permanent ac in principio. Teſtatur æger dolores mitiores eſſe.	Puſtulæ in melius abire videntur. Aſſerit ſe doloribus nullis jam torqueri. Sudavit, & alvum ſolutum habet, Quinquies ſuffitus fuit.
III. Le Jeune.	Non potuit ob imminens ſuffocationis periculum, ſuffumigii, imo nec ipſius carbonis accenſi fumum pati; quocirca ſine remediis dimiſſus eſt.	
IV. Cottin.	Ter ſuffitus eſt. Teſtis cum funiculo ſpermatico detumuit. Puſtula præputii & oris aphthæ melius ſe habent.	Quinquies ſuffitus eſt. Glandulæ inguinales, teſtis & funiculus ſuſpenſorius nullatenus tument. Alvum deponit in die ſexies vel ſepties.
V. Bruzeau.	Ter ſuffitus nullum adhuc levamentum expertum eſt, præter levem dolorum remiſſionem.	Quinquies repetitus fuit ſuffitus. Omnia in melius verſa videntur. Heri ſexies, hodie quinquies & decies dejecit, ſed ſine torminibus.
VI. Tiſſier.	Ter ſuffitus eſt, unde notabile levamen in bubone, tumore præputii, & ulcere balani.	Quinquies ſuffitus eſt. Bubo notabiliter detumuit. Ulcus balani & tumor præputii evanuerunt. Vacat a doloribus.
VII. Minerval.	Bis ſuffumigia admiſit, & leniores dolores ſcapulæ experitur, ut ipſe teſtatur.	Quater tantum ſuffitum admiſit. Omnia permanent, ut in principio.
VIII. Mouillet.	Ter ſuffitum paſſus eſt. Porri minores; detumuit exoſtoſis parietalis, & minus dolet.	Quater ſuffitus eſt. Ex porris, quatuor evanuere, ceteri imminuti ſunt. Exoſtoſis detumuit fere in totum Ptyaliſmo tentatur.
IX. Poivret.	Ter ſuffitus eſt, unde criſtæ balani & præputii notabiliter detumuerunt.	Quinquies ſuffitum admiſit. Criſtarum aliæ deciderunt, aliæ detumuerunt. A tribus diebus multum ſudavit, & pluries purgatus eſt.
X. Millotot.	Illi tres ultimi ad ſuffitiones non fuere delecti, niſi die 17. Junii 1737. ideoque nullam adhuc ſuffitionem experti fuerant die 19. hujus menſis.	Alteram ſuffumigationem admiſit, necdum ullum levamen expertus eſt.
XI. Simoneau.		Ab altero ſuffitu nullum levamentum hactenus habuit.
XII. Sallin.		Omnia permanent, ut in principio, poſt ſecundam ſuffitionem.

Periclitatio II. *Tab. 3.*

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die 25. Junii 1737.*	*Ut valebant ſinguli die 28. Junii 1737.*
I. Prevot.	Septimum ſuffitum admiſit. Omnia remiſſiora ſunt.	Octies ſuffitus eſt. Os calet, quaſi ab inſtante ptyaliſmo. Omnia ſymptomata evanuerunt.
II. Saulnier.	Sexies ſuffitus eſt. Puſtulæ cicatrice obductæ ſunt. Tument maxillares glandulæ; adeſt ptyaliſmus blandus.	Septies ſuffitus eſt. Remiſit ptyaliſmus. Vacat ab omni dolore. Puſtulæ cicatricem contraxerunt.
III. Le Jeune.		

Se-

IV. Cottin.	Sexies ſuffitus eſt. Omnia in dies in melius tendunt. Frequens alvi dejectio, & copioſa ſputatio.	Septies ſuffitus eſt. Omnia in meliu verſa. Puſtula præputii cicatrice obductas eſt. Alvus ſexies in die deponitur.
V. Bruzeau.	Poſt octavum ſuffitum omnia in dies remiſſiora. Alvum dejicit quinquies vel ſexies tantum.	Decies ſuffitus eſt. Ex tribus ani puſtulis, duæ tantum conſpicuæ, altera rubore, altera levi duritie.
VI. Tiſſier.	Octies ſuffitus eſt. Omnia fere diſcuſſa ſunt. Bubo vix conſpicuus. Fumigator illum ſanatum eſſe pronunciat, neque ſuffumigio amplius ſubjiciendum.	Levis eſt durities in loco ulceris cancroſi, & exigua glandula in loco Bubonis.
VII. Minerval.	Quinquies ſuffitus eſt. Omnia in dies miteſcunt. Ptyaliſmo detinetur ab aliquot diebus.	Perſeverat ptyaliſmus, & ideo non eſt ſuffitus ulterius. Puſtulæ cicatrice obductæ vel imminutæ ſunt.
VIII. Mouillet.	Ulteriorem ſuffitum pati non potuit propter præſentem ptyaliſmum. Porri adhuc magis contracti.	Perſeverat ptyaliſmus, & ideo non eſt ſuffitus. Omnia in eodem ſtatu.
IX. Poivret.	Septies ſuffitus eſt. Remiſſio notabilis, cum aliquanta ſputatione.	Imminuta eſt ſputatio. Attamen viſum eſt omittere ſuffitum. Eſcharæ leves ſuperſunt, ubi prius criſtæ aderant.
X. Millotot.	Quintam ſuffitionem expertus eſt, cum notabile levamine. Quinquies & decies alvum dejecit heri.	Septies ſuffitus eſt. Evanuere puſtulæ, remanentibus tantum levibus veſtigiis.
XI. Simoneau.	A quinto ſuffitu nullum vel leviſſimum levamen expertus eſt.	Sudavit per aliquot dies. Symptomata videntur eſſe paulo remiſſiora.
XII. Sallin.	Quinquies ſuffitus eſt. Bubones minus tumidi ſunt, ſed æque duri.	Septies ſuffitus eſt. Bubones male decreſcunt, ſed non molliuntur.

Periclitatio II. *Tab.* 4.

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die* 1. *Julii* 1737.	*Ut valebant ſinguli die* 5. *Julii* 1737.	*Ut valebant ſinguli die* 9. *Julii* 1737.
I. Prevot.	Ulteriorem ſuffitum non admiſit. Bene valet. Creditur ſanatus a ſuffumigatore.	Ulteriorem ſuffitum neque paſſus eſt, neque pati debet. Creditur ſanatus a ſuffumigatore.	Bene ſe habet.
II. Saulnier.	Die 29. Junii octavo ſuffitus eſt. Bene valet. Creditur ſanatus a ſuffumigatore. Gonorrhœa fluit adhuc.	Os minus calet, & ſputatio levior; ſtillat gonorrhœa. Creditur tamen ſanatus a ſuffumigatore, nec amplius ſuffiendus.	Manat gonorrhœa; Ptyaliſmus ſubſtitit.
III. Le Jeune.			
IV. Cottin.	Die 29. Junii octavo ſuffitus eſt. Bene valet. Sanatus creditur a ſuffumigatore. Levis tumor in inguine ſiniſtro.	Neque ſuffitus eſt amplius, neque ſuffiendus. Creditur enim ſanatus a ſuffumigatore. Tument glandulæ inguinum.	Detument glandulæ inguinum.
V. Bruzeau.	Ulteriorem ſuffitionem non	Non amplius ſuffitus eſt,	Bene ſe habet.

	admiſit. Bene valet. Creditur ſanatus a ſuffumigatore. Puſtula cruris ſiniſtri minor & mollior eſt.	neque ſuffiendus. Creditur enim ſanatus.	
VI. Tiſſier.	Ulteriorem ſuffitum paſſus non eſt. A ſuffumigatore creditur ſanatus. Ut in examine præcedente.	Creditur ſanatus. Non eſt ſuffitus.	Bene ſe valet.
VII. Minerval.	Sextum ſuffitum paſſus eſt. Imminuta eſt ſalivatio. Affirmat a ſex menſibus ſe febre laboraſſe, quod ideo tacuit, ne a remedio excluderetur.	Non amplius ſuffitus eſt. Sputat, melius ſe habet.	Ceſſavit ſalivatio: melius ſe habet.
VIII. Mouillet.	Die 1. Julii, quinto; & die 2. ſexto eſt ſuffitus. Superſunt ſuper frænum porri duo valde exiles.	Die 3. Julii ſeptimo & 4. octavo ſuffitus eſt. Remanet exiguus porrus. Creditur ſanatus.	Ut in præcedente examine.
IX. Poivret.	Die 29. Junii, octavo; die 30. nono eſt ſuffitus. Parum ſputat, ſed valde ſudavit. Eſcharæ leviores ſunt & magis ſuperficiariæ.	Creditur ſanatus: non eſt ſuffitus. Paucula ſuperſunt, ſed levia, ut tubercula, & ulcera leviora.	Tubercula & ulcera cathæreticis eroſa ſunt, quæ eſcharas inuſſerunt.
X. Millotot.	Die 29. Junii octavum ſuffitum paſſus eſt. Stomachi dolore & inappetentia laborat. Deleta ſunt puſtularum veſtigia.	Die 2. Julii non ſuffitus eſt. Omnia adhuc magis remiſſa.	Melius ſe habet.
XI. Simoneau.	Die 29. Junii octavo ſuffitus eſt. Bene valet. Omnia melius ſe habent.	Omnia imminuta ſunt. Nono ſuffitus eſt die 4. Julii.	Oris interiora calent a remedio. Dicitur ſanatus a ſuffumigatore.
XII. Sallin.	Suffitus eſt octavo, die 29. Junii. Bubones magis detumuere, ſed gonorrhœa nondum ſubſtitit.	Die 3. decimo & 4. undecimo ſuffitus eſt. Bubones adhuc magis detumuerunt.	Bubones ambo mole adhuc minores ſunt.

Periclitatio II. *Tab. 5.*

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die 12. Julii 1737.*	*Ut valebant ſinguli die 19. Julii 1737.*	*Ut valebant ſinguli die 29. Julii 1737.*
I. Prevot.	Remanent tantum puſtularum veſtigia.	Nihil novum præter varos geminos in fronte, de quibus nondum liquet. Creditur ſanatus,	Contendit ſuffumigator varos frontis a ſuo remedio productos eſſe.
II. Saulnier.	Nihil ſupereſt, præter levia veſtigia; ſuppreſſa eſt ſalivatio.	Manat gonorrhœa parumper. Cetera bene ſe habent. Suffumigator ſanatum eſſe affirmat.	Fluit parumper gonorrhœa. Dicitur ſanatus a ſuffumigatore.
III. Le Jeune.			

Glan-

IV. Cottin.	Glandulæ inguinales in totum fere detumuere.	Nullus tumor in glandulis inguinum. A ſuffumigatore ſanatus dicitur.	Abiit tumor glandularum inguinalium; dicitur ſanatus.
V. Bruzeau.	Evanuit durities glandularum inguinalium. Puſtulæ cicatrice obductæ. Dicitur ſanatus.	Rubor in utraque nate. Quod ad cetera ſanus. Dicitur ſanatus.	Remanent ſola veſtigia puſtularum ad anum. Dicitur ſanatus.
VI. Tiſſier.	Bene ſe habet. Creditur ſanatus.	Omnia evanuere omnino. Dicitur ſanatus.	Bene valet. Dicitur ſanatus.
VII. Minerval.	Melius ſe habet.	Melius ſe habet in dies.	Bene ſe ſhaben. Dicitur ſanatus.
VIII. Mouillet.	Bene ſe habet. Creditur ſanatus.	Ut in præcedente examine. Dicitur ſanatus.	Bene valet. Dicitur ſanatus.
IX. Poivret.	Melius ſe habet. Creditur ſanatus.	Leviores aliquot eſcharæ in præputio & in balano, a cathæreticis inuſtæ ad rodenda tubercula. Dicitur a ſuffumigatore ſanatus.	Bene valet. Dicitur ſanatus.
X. Millotot.	Die 10. Julii decimam ſuffitionem paſſus eſt. Melius ſe habet.	Levis durities juxta frænum. Cetera evanuere. Affirmat ſuffumigator ſanatum eſſe.	Bene valet. Dicitur ſanatus.
XI. Simoneau.	Melius ſe habet. Creditur ſanatus.		Bene valet. Dicitur ſanatus.
XII. Sallin.	Die 10. Julii duodecimo ſuffitus eſt. Bubones magis detumuerunt.	Die 17. Julii decimo tertio ſuffitus eſt. Bubo inguinis dextri magis & tumet & calet.	Bubo in ſuppuratum verſus eſt.

Periclitatio II *Tab. 6.*

Nomina Ægrorum	*Ut valebant ſinguli die 7. Auguſti 1737.*	*Ut valebant ſinguli die 21. Auguſti 1737.*	*Ut valebant ſinguli die 3. Sept. 1737.*
I. Prevot.	Bene ſe habet. Dicitur ſanatus.	Bene ſe habet. Dicitur ſanatus.	Impinguatus eſt. Puſtulæ frontis cicatrice obductæ. Superſunt maculæ herpetodes.
II. Saulnier.	Pauciſſime ſtillat gonorrhœa. Dicitur ſanatus.	Bene ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optime ſe habet. Dicitur ſanatus.
III. Le Jeune.			
IV. Cottin.	Nullum ſupereſt ſymptoma. Dicitur ſanatus.	Nullus ſymptoma neque antiquum, neque novum. Dicitur ſanatus.	Tonſillæ binæ tumentes & exulceratæ. Macula rubra in mento. Dicitur ſanatus.
V. Bruzeau.	Bene valet. Dicitur ſanatus.	Bene ſe habet. Dicitur ſanatus.	Bene valet. Dicitur ſanatus.
VI. Tiſſier.	Bene valet. Dicitur ſanatus.	Optime ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optime valet. Dicitur ſanatus.

Ut

VII. Minerval.	Ut præcedente examine.	Optime ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optime ſe habet. Dicitur ſanatus.
VIII. Mouillet.	Bene valet. Dicitur ſanatus.	Optime ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optime valet. Dicitur ſanatus.
IX. Poivret.	Bene valet. Dicitur ſanatus.	Optime ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optime valet. Dicitur ſanatus.
X. Millotot.	Bene valet. Dicitur ſanatus.	Ut in præcedenti examine. Dicitur ſanatus.	Maculæ rubræ, ſed ſuperficiariæ in utroque crure. Dicitur ſanatus.
XI. Simoneau.	Bene valet. Dicitur ſanatus.	Optime ſe habet. Dicitur ſanatus.	Optime valet. Dicitur ſanatus.
XII. Sallin.	Bubo apertus eſt anguſto foramine. Non amplius ſuffietur, ſed admovebuntur emplaſtra.	Bubo inguinis ſiniſtri dolens, inflammatus, ſuppuratus. Tument glandulæ in inguine dextro. Admovenda emplaſtra.	Bubo magis dolet, & inflammatus ad ſuppuratum magis tendit. Glandulæ in inguine dextro magis tument & dolent.

Periclitatio II. *Tab. 7.*

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die 12. Septembris 1737.*	*Ut valebant ſinguli die 27. Septembris 1737.*
I. Prevot.	Unica ſupereſt macula herpetodes plane cutanea. Quod ad cetera bene valet.	
II. Saulnier.	Fluit gonorrhæa, quod ad cetera bene valet.	
III. Le Jeune.	—	Cenſet ſuffumigator viros omnes decem, qui ſuperſunt ex duodecim ſibi traditis, ſanatos eſſe, ſi unus excipiatur Ludovicus Sallin. Rogat, uti ceteri novem aliquandiu coerceantur alicubi.
IV. Cottin.	Tonſillæ melius ſe habent.	
V. Bruzeau.	Optime valet.	
VI. Tiſſier.	Exceſſit fuga clandeſtina, nocte decima hujus menſis.	Æquum poſtulanti aſſenſum eſt, ac communibus votis decretum, ut viri illi decem qui ſuffiti ſunt, ſegreges aliquandiu detineantur, & a Medicis iiſdem identidem recognoſcatur, diligenter exploraturis num quid novi forte accidat, & an ſatis certo ſibi conſtet illorum ſanatio, quam Suffumigator iterum atque iterum pollicitatur.
VII. Minerval.	Optime valet.	
VIII. Mouillet.	Optime valet.	
IX. Poivret.	Bene valet.	

X.

X. Millotot.	Maculæ pallidiores ſunt. Ceteroqui bene valet.	
XI. Simoneau.	Optime valet.	
XII. Sallin.	Bubones permanent in eodem ſtatu. Rogante ſuffumigatore cenſent Medici admovenda cataplaſmata & emplaſtra emollientia, donec poſſint incidi: Interim ſuffitus iterandos eſſe.	Inciſus eſt bubo inguinis dextri, unde pus copioſum effluxit; ulcus digeſtivo curatum. Admotum alteri buboni baſilicum, & ſuperpoſitum emplaſtrum de Diachylo cum gummi.

Periclitatio II *Tab. 8.*

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die 22. Octobris 1737.*	*Ut valebant ſinguli die 19. Novembris 1737.*
I. Prevot.	Bene valet.	Bene valet.
II. Saulnier.	Valet optime.	Bene valet.
III. Le Jeune.		
IV. Cottin.	Valet optime.	Bene valet.
V. Bruzeau.	Valet optime.	Bene valet.
VI. Tiſſier.		
VII. Minerval.	Vari aliquot ſurfuracei circa os, & ſecundum longitudinem penis. Tumores rubri dolentes ſupra ſcrotum, Juxta anum levis tumor ruber, & puſtulæ non diſſimilis.	Vari farinacei per totum corpus, cum pruritu importuno. Dolent ſcapulæ. Tres quatuorve puſtulæ prope anum. Una puſtula ſuper ſcrotum. Puſtulæ plurimæ in præputio & in glande. Ægrotat ex lue venerea. Iterabitur ſuffitus.
VIII. Mouillet.	Bene valet.	Bene valet.
IX. Poivret.	Optime valet.	Bene valet.
X. Millotot.	Optime valet.	Bene valet, ſed adeſt pruritus in ſcroto ſine rubore tamen.
XI. Simoneau.	Optime valet.	Bene valet.

Tubo

Bubo dexter male ſe habet. Siniſter ſuppuratus eſt. Teſtis & ſcroti pars ejuſdem lateris tument & inflammantur. Ceterum æger minus valet, exſuccus eſt, pallidus, macilentus, neque ullo modo ſanatus, quod ipſe ſuffumigator confitetur, cujus permiſſu ex ptochodochio dimittitur.

Seſe exhibuit ut inſpiceretur. Faſſus eſt ab exitu ſuo ſuffumigia ſibi ter adhibita fuiſſe, & bubonibus cataplaſmata & emplaſtra apposita. Bubones melius ſe habent. Teſtis siniſter funiculo ejuſdem lateris detumuit. Paulo minus macilentus eſt.

Periclitatio II. *Tab. ult.*

Nomina Ægrorum.	*Ut valebant ſinguli die 7. Januarii, 1738.*	*Diſſectio Cadaveris Claudii Minerval qui obiit die 14. Januarii, 1738.*
I. Prevot.	Nulla ſymptomata antiqua. Impinguatus eſt. Adeſt varus cum callo in gena dextra, ſed ſine rubore. Cenſent Medici varum malignum non eſſe.	
II. Saulnier.	Nulla ſymptomata antiqua. Impinguatus eſt.	
III Le June.		
IV. Cottin.	Nulla ſymptomata antiqua. Uvula rubet, forſan a catarrho, quo laborat ille. Puſtula poſt adhibita ſuffumigia in nate ſiniſtra enata, non longe ab ano, quam Medici veneream eſſe cenſent.	
V. Bruzeau:	Nulla ſymptomata antiqua. Optime valet.	
VI. Tiſſier.		
VII. Minerval.	Decies ſuffumigatus eſt apud ſuffumigatorem. Omnia ſymptomata evanuerunt.	Cadaver diſſectum fuit die 15. ſequente. In Abdomine, omnia ſana erant. In Pectore, lobus dexter pulmonum inflammatus, pure plenus, Pleuræ, Mediaſtino, & Diaphragmati variis in locis adhæreſcebat. In Capite, vaſa turgida ſanguine in dura & pia matre: ſerum paulo nimium in ventriculis anterioribus. In latere ſiniſtro Cerebelli inflammatio, cum extravaſatione ſanguinis grumoſi. Affirmant Medici febre maligna peremptum eſſe, neque mali quidquam ſuffumigiis imputandum. Chirurgus primarius abiit clanculum inſalutatis Medicis. Chirurgus alter relationi ſubſcribere detrectat.
VIII. Mouillet.	Nulla ſymptomata antiqua. Impinguatus eſt.	
IX. Poivret.	Nulla ſymptomata antiqua. Impinguatus eſt.	
X. Millotot.	Nulla ſymptomata antiqua. Callus in ſede ulceris cancroſi; rubores in præputio & juxta coronam glandis, ad quos Medici cenſent non eſſe attendendum, ſed a quibus Chirurgus diſſentit.	
XI. Simoneau.	Nulla ſymptomata antiqua. Optime valet.	
XII. Sallin.	De illo nihil quidquam amplius comperti habeo cum Acta taceant: ſed præcedens valetudinis ſtatus mortis ſuſpicionem facit.	

Ex

Ex hac *altera* Periclitatione colligitur.

I. Ægrotantes illos duodecim levi lue venerea, & quæ vix excedere limites primi gradus, affectos fuiſſe; quippe quæ indicabatur tantum Puſtulis, Tumoribus glandularum inguinalium, Porris, Ulcuſculis præputii & balani &c. ſine ulcere narium vel palati, ſine ulla oſſium carie, ſine hyperoſtoſi ulla.

II. Ex duodecim unum fuiſſe, nempe III, qui ſuffumigia nullo modo tolerare potuit ob imminens ſuffocationis periculum: In ceteris ſuffitiones iteratas fuiſſe ad minus octies, novies, & decies; imo ſexies & decies in VII. & in XII.

III. Curationis ſtadium fuiſſe ad minus dierum 39. nempe a die 12. menſis Junii 1737. ad diem 20. Julii ſequentis; imo vero diuturniorem in VII. & XII.

IV. In pleriſque curationem difficilem & laborioſam fuiſſe, cum plerique ſudationes alvi profluvia, ptyaliſmum paſſi ſint.

V. Ex ſuffitis, qui ſegregati fuerunt per menſes circiter quatuor, a die 15. menſis Septembris 1727. ad diem 7. Januarii ſequentis, & qui decem tantum numerabantur (nam III. ſuffumigia tolerare non potuerat, & VI. clam aufugerat) quinque dici omnibus morbi ſymptomatis perfunctos fuiſſe, & pro ſanatis habitos, nempe II, V, VIII, IX, & XI.

VI. Unum, qui VII, numerabatur, mortem oppetiiſſe, licet juvenis eſſet & validæ conſtitutionis, nec in principio graviter ægrotaſſet, ſed qui ſuffitiones ſexdecim toleraverat. Conſtat autem ex cadaveris ſectione illum obiiſſe ex inflammatione & abſceſſu lobi dextri pulmonum cum inflammatione & extravaſatione ſanguinis in latere ſiniſtro cerebelli. Non me fugit Medicis viſum fuiſſe hunc ægrotum febre maligna peremptum fuiſſe, neque mali quidquam ſuffumigiis imputandum eſſe, At certo quoque ſcio Chirurgos Prochotrophi, qui præſentes aderant, aliter omnino ſenſiſſe, nec immerito, mea quidem ſententia. Illa enim febris maligna & lethalis, quæ ex improviſo accidit ægroto ſexies & decies ſuffito, videtur *Deus ex machina* ad expediendum nodum, hoc eſt ne interitus ſuffiti vitio verteretur ſuffumigatori.

VII. Suſpicioni locum eſſe XII. quoque, nomine Sallin, in curationis ſtadio mortuum fuiſſe; quippe qui graviter & periculoſe ægrotaret ex recognitionibus præcedentibus, quæ diebus 22. Octobris & 19. Novembris 1737. habitæ ſunt, & de quo nulla mentio facta fuerit in recognitione ultima & decretoria diei 7. Januarii anni 1738.

VIII. In reliquis, I, IV, X. & in XII. ſi non obierit, ſuperfuiſſe manifeſta & pathognomonica luis veneræ ſymptomata, quæ morbi cauſam nullo modo extirpatam eſſe arguebant, quantumvis XII. ſexies & decies ſuffitus fuiſſe.

Periclitatio III. *Tab.* I.

Nomina Ægrorum.	*Ut ægrotabant ſingulæ Fœminæ, cum ad Suffitiones delectæ ſunt die 6. Junii 1737.*
I. Franciſca Tavernier. Annor. 25.	Mariſcæ in ano: Tubercula juxta podicem: Veſtigia aliquot puſtolarum: Puſtulæ aliquot exulceratæ. Jam ſemel curationem admiſit uſu inunctionum. Laborat ſcabie.
II. Franciſca Darcourt. Annor. 18.	Puſtulæ in ano: Porri ad extremam urethram, & in labiis vulvæ; Laborat ſcabie.
III. Joanna Girault. Annor. 25.	Fici, Mariſcæ. condylomata, tum in ano, tum in vulva; imo etiam in coxis. Laborat inſuper ſcabie.
IV. Maria Edmond. Aonor. 19.	Criſtæ puſtuloſæ in labiis pudendi. Condyloma puſtuloſum in ſummo crure ſiniſtri lateris. Porri & puſtulæ in ano: quæ omnia ſupervenere gonorrheæ jam a menſibus quinque mananti: Laborat præterea ſcabie.
V. Eliſabeth Iſidor. Annor. 77.	Quatuor fici decuſſatim poſiti in labio ſiniſtro Cunni. Criſtæ duæ in podice. Ægrotat a menſibus quatuor.

Labia

VI. Maria Julien. Annor. 20.	Labia pudendi puſtulis obſita: Condylomata plurima in ano ulceroſa: Tumor in inguine, bubonem redolens: Gonorrhœa.
VII. Ludovica Palet. Annor. 20.	Mariſca ſemi-Lunaris in ano. Puſtulæ in nate dextra juxta anum. Puſtula una in labio dextro vulvæ. Puſtulæ in crure dextro. Ægra ptyaliſmum paſſa eſt inunctionum uſu jam ab uno menſe per dies viginti & unum.
VIII. Catharina Godart. Annor. 23.	Rhagadia & mariſcæ in ano: Puſtulæ plures in cruribus, in natibus, in cadurdis: Tumores duri & rubri in collo: Ægrotat ex gonorrhœa virulenta, ſed quæ non fluxit a diebus quatuor.
IX. Maria de Blache. Annor. 24.	Mariſcæ & porri podicem obſident: Puſtulæ plurimæ nates, crura, tibias fœdant: Ægrotat ab octo menſibus, & gonorrheam contraxit a menſibus quinque qua adhuc tenetur.
X. Maria Anna Piſſiere. Annor. 31.	Puſtulæ in labio vulvæ ſiniſtro & in crure dextro: Fici in ano: Tubercula cutanea per hypogaſtrium diſperſa: abdomen valde tumet: ſuppreſſa catamenia a menſibus quinque. Laborat gonorrhœa, quæ jam ab annis fere quatuor remedia eludit.
XI. Joanna le Comte. Annor. 22.	Puſtulæ ulceroſæ in labris & pterygiis vulvæ: Fici & mariſcæ in podice.
XII. Simona Gaillard. Annor. 40.	Puſtulæ per corpus ſparſæ, latæ, rubræ, eminentes, & pluribus in locis racematim congeſtæ: Condylomata in ano: Puſtulæ ulceroſæ juxta vulvæ labia. Laborat gonorrhœa, quæ actu fluit.

Periclitatio III. *Tab.* 2.

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 27. Junii, 1737.*	*Ut valebant ſingulæ die 19. Junii 1737.*
I. Tavernier.	Suffumigia quater paſſa, eadem patitur. Reſectæ mariſcæ, requirente ſuffumigatore.	Quater ſuffumigio tantum expoſita, quod catamenia paſſa ſit. Gingivæ tument & rubent. Cetera ut in principio.
II. Darcourt.	Quater ſuffumigata, eadem patitur. Abſciſſa eſt verrucalis excreſcentia juxta anum. Parcitum eſt porris juxta urethram.	Quinquies ſuffumigia paſſa eſt. Omnia permanent, ut in principio.
III. Girault.	Suffumigia quater paſſa, iiſdem malis ſubjacet. Mariſcæ in aliud tempus omiſſæ; niſi ſponte decidant tunc reſecandæ.	Quater tantum ſuffumigia paſſa eſt, quod os jam exulceratum eſſet. Ulcera jam incrudvere. Incipit *Ptyaliſmus*. Purganda die ſequente.
IV. Edmond.	Suffumigia quater paſſa. Non potuit inſpici, quod menſtrua actu manarent.	Quintam ſuffumigationem non admiſit. Omnia perſtant, ut in principio.
V. Iſidore.	Suffumigia quater paſſa, ſine ulla vel cum minima ſymptomatum remiſſione.	Quintam ſuffumigationem paſſa eſt. Una tantum ſupereſt criſta in ano. Diarrhœa detinetur, ſed oris interiora ſana ſunt.
VI. Julien.	Puerpera a duobus tantum menſibus mammas habet lacte turgidas, ideoque	Iterum ſuffumigia experta eſt. Omnia perſtant, ut in principio. Ægra refert ſe

	ſuffumigia nondum paſſa erat. Cenſent Medici non ideo differenda eſſe ſuffumigia.	ſe adhibito remedio minorem cephalæam pati & faciliorem ſomnum experiri.
VII. Pujet.	Ter ſuffumigia paſſa. Puſtula labii dextri vulvæ paulo melius ſe habet. Hac eadem die catharticum hauſit ob oris ulcuſcula, quæ an ſuffumigiorum, vel inunctionum uſu ab uno menſe adhibitarum ortum habeant, dubitatur.	Quintam ſuffumigationem non admiſit, ob fluxum menſtruorum. Iterum purgata fuit, unde ſæpius dejecit. Superſunt in ore ulcuſcula.
VIII. Godart.	Ter ſuffumigia paſſa; eadem omnino experitur.	Quartum ſuffitum experta eſt. Omnia eadem perſeverant. Attamen tumores colli videntur detumuiſſe. Oris interiora ulceroſa ſunt.
IX. De Blache.	Quater ſuffumigia paſſa eſt, nec quidquam immutatum eſt.	Quartum ſuffitum paſſa eſt tantummodo, ob fluxum catameniorum. Omnia ut in principio.
X. Piſſiere.	Quater ſuffumigia paſſa eſt. Detumuit venter, quoniam ægra ab initio remedii frequentius purgata eſt. Cetera eadem permanent.	Ulteriorem ſuffitum non admiſit. Os ulceribus obſitum. Ptyaliſmus uber. Diarrhœa pertinax ab exhibito cathartico. Iterum cras purganda cum Catholicone & Manna.
XI. Le Comte.	Quater ſuffumigia paſſa. Puſtulæ labiorum vulvæ & pterygiorum melius ſe habent.	Sexies ſuffitæ oris interiora calent. Omnia ceteroqui permanent, ut in principio, ſed mariſcæ ani aliquantulum detumuere.
XII. Gaillard.	Quater ſuffumigia paſſa. Paulo melius ſe habet.	Quintum ſuffitum non experta eſt, quod os ulceroſum eſſet. Permanent oris ulcera, ſed puſtulæ videntur ſanationem admittere.

Periclitatio III. *Tab. 3.*

Nomina Ægrarum	*Ut valebant ſinguli die 22. Junii 1737.*	*Ut valebant ſinguli die 25. Junii 1737.*
I. Tavernier.	Ad quintum ſuffitum non admiſſa, propter menſtrua actu fluentia; & ideo dimiſſa ſine partium inſpectione.	Sexies ſuffita eſt. Exſectæ ani mariſcæ non ſuccrevere. Una tantum ſupereſt in ano excreſcentia: minora ſunt ani tubercula: Puſtulæ leviores.
II. Darcourt.	Septimum ſuffitum paſſa eſt. Evanuere porri, qui urethræ aſſidebant. Reciſæ criſtæ aliquot, quæ ſupra carunculas vel pterygia ſitæ erant.	Nonum ſuffitum jam paſſa eſt. Puſtulæ & porri ani leviores ſunt.
III. Girault.	Quintum ſuffitum pati non potuit, quod ptyaliſmus uber manaret. Reciſi fici & porri, qui anum obſidebant. Parcitum eſt porris vulvæ.	Ulteriorem ſuffitum nondum permiſit ptyaliſmus, qui perſeverat. Decrevere porri & condylomata.
IV. Edmond.	Sexies ſuffita eſt. Eadem omnia permanent. Reſecti porri, qui anum ambiebant.	Octavam ſuffitionem experta eſt. Omnia in mitius converſa videntur.
V. Iſidore.	Septies ſuffita eſt. Fici quatuor labii	Nec ſuffitionem ulteriorem admit-

ſini

	ſiniſtri vulvæ pure manant, & ideo detumuere.	tere, nec examini ſubjici potuit, quod menſtrua actu fluerent.
VI. Julien.	Quartum ſuffumigium experta eſt. Symptomata videntur paulo remiſſiora.	Sexies ſuffita eſt, melius ſe habet.
VII. Pujet.	Sextum ſuffitum non potuit admittere propter fluxum catameniorum; neque idcirco patuit examini.	Sextum ſuffitum paſſa eſt. Puſtularum aliæ diſcuſſæ, aliæ mitigatæ.
VIII. Godart.	Quinquies ſuffita eſt. Puſtulæ minores ſunt & tubercula molliora ani, maricæ forfice deciſæ ſunt.	Sexies ſuffita eſt. Omnia ſymptomata remiſſiora ſunt.
IX. De Blache.	Sexies ſuffita eſt. Notabile levamen in criſtis, porri & puſtulis.	Poſt octavum ſuffitum, quem jam admiſit, omnia mitiora ſunt. Gonorrhœa parce fluit.
X. Piſſiere.	Novam ſuffitionem non admiſit, quoniam ptyaliſmus ubertim manat. Febricitat. Dubitat num prægnans ſit, & num motum fœtus in utero experta fuerit.	Paſſa eſt ſextum ſuffitum. Puſtulæ labri ſiniſtri omnino evanuere, ſuperſtite tantum aliqua duritie. Criſtæ duæ in anno reſectæ mole fatis magnæ. Fuit gonorrhœa.
XI. Le Comte.	Septies ſuffita eſt. Puſtulæ vulvæ ſanationi proximæ. Ani mariſcæ ſectione extirpatæ ſunt.	Puſtulæ in cicatricem albam & ſubduram coivere. Mariſcæ ani detumuerunt. Novum ſuffitum non admiſit, ob hæmorrhagiam, quæ conſecuta eſt reſectionem mariſcarum ani.
XIII. Gaillard.	Adeſt ptyaliſmus, ideo a ſuffitu abſtinere viſum eſt. Omnia levamen videntur accipere.	Suffita eſt quinquies, omnia videntur in dies remitti.

Periclitatio III. *Tab. 4.*

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 28. Junii, 1737.*	*Ut valebant ſingulæ die 2. Junii, 1737.*
I. Tavernier.	Septies jam ſuffita, febricitat ab heſterna die; caput & ventriculus illi dolent; ideo nec ſuffiri, nec inſpici potuit.	Die 29. Junii, octavo; die 30. nono; & die 1. Julii decimo ſuffita eſt. Laborat diarrhœa. Evanuere ſymptomata venerea. Alvum dejecit intra diem unum quinquageſies.
II. Darcourt.	Decimum ſuffitum paſſa eſt die 26. hujus menſis. Puſtulæ ani cicatrice obductæ ſunt. Fumigator ſanatam eam eſſe arbitratur.	Nullum ulterius ſuffumigium adhibitum eſt. Dicitur ſanata a ſuffumigatore. Omnia ſe habent, ut in præcedente examine.
III. Girault.	Omnia permanent ut ante. Ptyaliſmum nondum finitus, nihilominus tamen quintum ſuffitum admiſit.	Die 29. Junii ſexto, die 39. ſeptimo; die 1. Julii octavo ſuffita eſt. Inani laborat vomendi conatu, ideo vena ſecta & exhibitum catharticum.
IV. Edmond.	Decies ſuffita eſt. Puſtulæ ſeu potius condylomata cruris notabiliter imminuta ſunt.	Die 29. Junii undecimo, & die 30. duodecimo ſuffita eſt. Laborat dolore ſtomachi ab octo diebus. Omnia in melius verſa ſunt.
V. Iſidore.	Reſecti fici, qui labium ſiniſtrum vulvæ	Die 30. Junii octavo, & die 1. Julii nono obſi-

	obſidebant, atque ideo ſuffumigium pati non potuit.	ſuffita eſt, Stomacchus dolet: Alvus adſtricta: tumor durus in ſiniſtro pudendi labro, ubi latebat ſinus. Sinus ille inciſus eſt, & calli reſecti.
VI. Julien.	Septies ſuffita eſt. Manat adhuc gonorrhœa. Cetera in melius vertuntur.	Die 29. Junii, octavo; die 30, nono ſuffita eſt. Laborat teneſmo cum torminibus ſventris. Manat gonorrhœa; cetera in dies mitiora fiunt.
VII. Pujet.	In exulcerato ore apparent indicia immminentis ptyaliſmi, quocirca viſum eſt abſtinere ab ulteriore ſuffitu. Puſtulæ decreſcunt.	Die 30. Junii, ſeptimo, die 1. Julii octavo ſuffita eſt. Inani vomendi conatu plurimum vexatur. Omnia, ut in præcedente examine.
VIII. Godart.	Octies ſuffita eſt. Levis tumor in labio dextro vulvæ ſine duritie. Cetera in dies remittuntur.	Die 30. Junii nono, die vero 1. Julii decimo ſuffita eſt. Vacat ab omni dolore. Reſectæ criſtæ numero ſex, quæ ano appoſitæ erant.
IX. De Blache.	Nonum ſuffitum paſſa eſt. Unica ſupereſt in ano criſta, ſed minor. Puſtulæ omnes ad cicatricem tendunt. Stillat gonorrhœa.	Die 30. Junii decimo, die vero 1. Julii undecimo ſuffita eſt. Dolet illi ſtomachus ab octo diebus & alvum habet adſtrictam. Reliqua melius ſe habent.
X. Piſſiere.	Septies ſuffita eſt. Reſectæ criſtæ non repullulaverunt. Criſtæ duæ, quæ anum ambiunt, minores ſunt. Stillat gonorrhœa.	Die 29. Junii octavo ſuffita eſt. Laborat diarrhœa gravi cum torminibus diris: dejecit trigeſies ab horis 24, unde plurimum debilitatur.
XI. Le Comte.	Propter menſtrua fluentia nonum ſuffitum non potuit admittere, ſed jam octies ſuffita eſt. Fici in ano permanent, ſed imminuti.	Octavo ſuffita eſt die 28. Junii, a quo tempore bene valet. Creditur ſanata a ſuffumigatore. Fici podicis magis detumuerunt.
XII. Gaillard.	Septies ſuffita eſt. Suppreſſa eſt gonorrhœa. Evanuere cetera omnia ſymptomata.	Die 29. Junii, octavo; die 30, nono ſuffita eſt. Bene valet.

Periclitatio III. *Tab.* 5.

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die* 12. *Julii*, 1737.	*Ut valebant ſingulæ die* 19. *Julii*, 1737.
I. Tavernier.	Idem ac in præcedente examine. Decies tantum ſuffita.	Puſtulæ narium minores ſunt & depreſſiores; non eſt amplius ſuffita.
II. Darcourt.	Non ultra ſuffita eſt. Creditur ſanata a ſuffumigatore. Rubor cum tuberculis in ano: radices porrorum duriuſculæ juxta urethram.	Tubercula & tumores ſunt imminuta.
III. Girault.	Non ultra ſuffita eſt. Porri labiorum ſuperſunt, quamquam imminuti. Adhuc ſputat.	Perſeverat ſalivatio. Porri diminuti ſunt.
IV. Edmond.	Non eſt ulterius ſuffita. Condylomata minora; porrus juxta anum. Gonorrhœa nondum ſubſtitit.	Puſtulæ & condylomata ani arctius contracta. Porri, & gonorrhœa permanent.
V. Iſidore.	Non eſt ulterius ſuffita. Satis bene ſe habet. Adeſt tamen fluxus puriformis ex vaginta.	Omnia in melius abeunt. Manat tamen a vagina purulentus humor. Creditur a ſuffumigatore ſanata.

VI. Julien,	Die 4. Julii decimo ſuffita eſt, Manat gonorrhœ; rubor in vulva; tubercula juxta podicem.	Rubor vulvæ & tubercula podicis ſenſim evaneſcunt. Dicitur ſanata. Gonorrhœa tamen manat.
VII. Pujet,	Ulteriorem nullum ſuffitum admiſit, Reſecta criſta ſemilunaris, quæ ano adſtabat.	Omnia ſatis bene ſe habent a tempore operationis diei 5. Julii. Dicitur ſanata.
VIII. Godart.	Ulteriorem ſuffitum paſſa non eſt, Puſtulæ vel imminutæ, vel cicatrice obductæ, ſed & rubra & duriore.	Gonorrhœa manat, & magna illa natis ſiniſtræ puſtula pus jugiter fundit & dura eſt.
IX. De Blache.	Non eſt ſuffita ultra. Creditur ſanata a ſuffumigatore, Omnia bene ſe habent.	Ut in præcedente examine. Dicitur a ſuffumigatore ſanata.
X. Piſſiere.	Ulteriorem ſuffitum non eſt experta.	Reſecta eſt, rogante ſuffumigatore, criſta, quæ ano aſſidebat.
XI. Le Comte,	Ulteriorem ſuffitum neque paſſa eſt, neque pati debet. Dicitur enim ſanata a ſuffumigatore. Manat tamen a vagina humor purulentus.	Bene ſe habet.
XII. Gaillard,	Non eſt ulterius ſuffita. Omnia bene ſe habent. Manat tamen vel potius ſtillat gonorrhœa.	Bene ſe habet. Dicitur ſanata a ſuffumigatore.

Periclitatio III. *Tab. 6.*

Nomina Ægrarum	*Ut valebant ſingulæ die 12. Julii,* 1737.	*Ut valebant ſingulæ die 19. Julii,* 1737.
I. Tavernier,	Tentata eſt Epilepſia, cui ab anno ætatis ſeptimo obnoxia eſt; Et ideo non eſt inſpecta.	Non potuit inſpici, quod menſtruis detineretur. Caput dolet ob ictum inflictum, dum epileptica decidit in terram.
II. Darcourt,	Apparet de novo ad anum exigua criſta.	Evanuit criſta, quæ ad anum ſita erat. Omnia bene ſe habent, Creditur a ſuffumigatore ſanata.
III. Girault,	Die 10. Julii nono ſuffita eſt. Porri labrorum molliores quidam, ſed non minores. Ptyaliſmus perſeverat.	Perſiſtit ſalivatio. Porri labrorum vulvæ evanuere. Adſunt porri alii numero tres juxta pterygia.
IV. Edmond,	Die 10. Julii tertio & decimo ſuffita eſt. Omnia in melius videntur converti.	Puſtulæ & condylomata in toto ferme evanuerunt. Leve tuberculum juxta anum, levis excoriatio iuxta carunculas, Gonorrhœa non fluit.
V. Iſidore.	Nullus puris effluxus e vagina. Sinus qui inciſus fuit die 2. Julii, ad cicatricem vergit.	Loco reciſi fici adeſt hyperſarcoſis ejuſdem naturæ, Ceteroqui bene valet. Creditur ſanata a ſuffumigatore.
VI. Julien,	Omnia, ut in præcedente examine, Creditur a ſuffumigatore ſanata.	Manat gonorrhœa cum phlogoſi vulvæ. Creditur ſanata a ſuffumigatore.
VII. Pujet,	Melius ſe habet quam in præcedente	Manat gonorrhœa; cetera videntur exa-

	examine. Creditur a ſuffumigatore ſanata. Gonorrhœa tamen ſtillat.	curata. Dicitur ſanata a ſuffumigatore.
VIII. Godart.	Manat gonorrhœa. Puſtula nec ita dura, nec ita purulenta eſt.	Manat gonorrhœa. Puſtula natis ſiniſtræ, cruſtoſa eſt; ſed minus dura.
IX. De Blache.	Manat gonorrhœa. Tuberculum puſtuloſum in nate ſiniſtra. Dicitur ſanata.	Manat gonorrhœa. Puſtula natis ſiniſtræ minus dura. Ad anum rubor. Creditur ſanata a ſuffumigatore.
X. Piſſiere.	Puſtula cruſtoſa in nate dextra; porri aliquot in crure dextro. Affirmat prægnantem ſe eſſe.	Gonorrhœa largiter fluit. Puſtula natis dextræ tumet, ſed non eſt cruſtoſa. Vulvæ pars ſuperior phlogoſi tentatur a fluxu gonorrhoico. Ulceratio ad anum, ubi reſectæ criſtæ duæ.
XI. Le Comte.	Bene ſe habet. Dicitur ſanata.	Omnia ſymptomata evanuere. Creditur ſanata a ſuffumigatore.
XII. Gaillard.	Ut in præcedente examine. Creditur ſanata.	Veſtigia puſtularum minus rubent. Gonorrhœa fluit, ſed parce. Creditur a ſuffumigatore ſanata.

Periclitatio III. *Tab. 7.*

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 26. Julii,* 1737.	*Ut valebant ſingulæ die 7. Auguſti,* 1737.
I. Tavernier.	Manat gonorrhœa. Superſunt leviores aliquot puſtulæ in nate dextra. Heſterna die Epilepſia iterum correpta fuit.	Manat gonorrhœa; rubores ſuperſunt in ſede puſtularum. Dicitur ſanata.
II. Darcourt.	Melius adhuc valet. Creditur ſanata a ſuffumigatore.	Gonorrhea ſtillat, & ad urethram leves exulcerationes. Porri ad anum. In extremo recto exulceratio. Aliquot tubercula in nate dextra. Dicitur ſanata.
III. Girault.	Perſeverat ſallivatio. Porri carunculaſum minores ſunt.	Nondum ſubſtitit ſalivatio, oriſque interiora exulcerata ſunt. In vulva porrus ſatis magnus & cauſtico clam ſemi uſtus. Poſſit & puſtulæ aliquot in principio vaginæ.
IV. Edmond.	Gonorrhœa fluit, cetera ferme ut in præcedente examine.	Bene ſe habet.
V. Iſidore.	Hyperſarcoſis imminuta eſt. Veſtigia aliquot adhibiti cauſtici. Creditur ſanata.	Omnia evanuere, præter veſtigia a cauſtico inuſta. Dicitur ſanata.
VI. Julien.	Manat gonorrhœa. Valva minus rubet. Creditur ſanata.	Manat gonorrhea; vulva minus calet. Dicitur ſanata.
VII. Pujet.	Nihil ſupereſt præter gonorrhœam. Creditur ſanata.	Fluit gonorrhea. Apparet de novo puſtula in labi vulvæ dextro. Dicitur ſanata.
VIII. Godart.	Manat gonorrhea. Puſtula natis ſiniſtræ melius ſe habet. Sed ad anum aliquot exulcerationes & reliquiæ criſtarum.	Ut in præcedente examine. Sed nuper apparet tumor notabilis in inguine dextro. Glandulæ alterius inguinis ſubtument quoque.
IX. De Blache.	Gonorrhea fluit ſatis largiter. Puſtula natis ſiniſtræ ad cicatricem tendit.	Manat largiter gonorrhea. Puſtula natis ſiniſtræ cicatrice rubra obducta eſt.

	Sed ad anum exulceratio nova. Manat pus a podice. Dicitur ſanata.	Perſeverat excoriatio ad anum; fluit pus e podice, ac demum nuperus porrus apparuit juxta anum. Dicitur ſanata.
X. Piſſiere.	Manat largiter gonorrhœa, & urethræ confinia calent. Perſeverat exulceratio ad anum. Calcitrat embryo; renes dolent, & manat ichor e vagina: quamobrem viſum eſt ſanguinem mitti.	Gonorrhœa largiter fluit, cum clitoridis phlogoſi. Exulceratio ad anum & puſtulæ natis perſeverant. Præterea pus effluit e podice.
XI. Le Comte.	Bene valet. Creditur ſanata a ſuffumigatore.	Apparent de novo in labio vulvæ ſiniſtro duæ excreſcentiæ. Dicitur ſanata.
XII. Galliard.	Ut in præcedente examine. Creditur ſanata.	Fluit gonorrhœa. Quod ad cetera bene ſe habet. Dicitur ſanata.

Periclitatio II. *Tab. 8.*

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 21. Auguſti, 1737.*	*Ut valebant ſingulæ die 3. Septembris, 1737.*
I. Tavernier.	Pinguior facta eſt. Sedes puſtularum rubra eſt. Rubor quidam apparet juxta anum. Dicitur ſanata. Manat gonorrhœa.	Fluit gonorrhœa. Evanuit rubor juxta anum. Cicatrices puſtularum minus rubent. Levis inflammatio in oſtio vaginæ. Dicitur ſanata.
II. Darcourt.	Gonorrhœa ſtillat. Exulcerationes ad urethram candicant & videntur cauſtico exuſtæ. Levis exulceratio in extremo recti. Tubercula evanuere. Dicitur ſanata.	Gonorrhea manat; circa vaginæ oſtium porri pullulantas apparent; in recto, ubi aderat excoriatio, leves aliquot porri. Dicitur ſanata.
II. Girault.	Subſtitit ſalivatio; porrus in labio ſiniſtro vulvæ; grana glanduloſa ſubtumida in labiis vulvæ. Eſcharæ in nate dextra numero tres, cauſticis inuſtæ. Dicitur ſanata.	Oris interiora ex ptyaliſmo eroſa melius ſe habent. Porrus in vulva. Grana glanduloſa labiorum vulvæ magis tument. Dicitur ſanata.
IV. Edmond.	Ut in præcedente examine. Dicitur ſanata.	Succreſcunt inter pterygia & labium vulvæ ſiniſtrum, exiguæ aliquot excreſcentiæ, criſtis aut porris ſimiles. Dicitur ſanata.
V. Iſidore.	Licentiam habuit abeundi Magiſtratuum mandato, die 17. Julii. Medici teſtantur ſibi non conſtitiſſe de illius ſanatione.	
VI. Julien.	Fluit gonorrhœa cum rubore & phlogoſi clitoridis & partium adjacentium. Dicitur ſanata.	Patitur menſtruorum fluxum. Dicitur ſanata.
VII. Pujet.	Fluxu menſtruorum tenetur. Dicitur ſanata.	Permanet puſtula in labio vulvę dextro, nec imminuitur. Dicitur ſanata.
VIII. Godart.	Manat gonorrhœa. Evanuit tumor inguinum. Puſtula natis dextræ minus cruſtoſa eſt, ſed æque dura. Imminutæ exulcerationes prope anum. Dicitur ſanata.	Manat gonorrhœa. Puſtula natis ſiniſtræ æque dura; ſed minus cruſtoſa. Pus manat ab ano. In ano tuberculum ſemi-lunare cum criſta prominente, quæ cauſtico recenter uſta fuiſſe videntur. Dicitur ſanata.

Manat

IX. De Blache.	Manat gonorrhœa. Exulceratio prope anum minor eſt. Porrus prope anum. Pus fluit ab ano ſed paucum. Dicitur ſanata.	Non liquet de gonorrhœa, quod menſtrua patiatur. Eadem excoriatio ad anum, cum verrucis aliquot. Manat pus ab ano. Dicitur ſanata.
X. Piſſiere.	Fluit gonorrhœa; cetera ut in præcedente examine. Laborat teneſmo.	Manat gonorrhæa. Juxta urethram creduntur latere ſinus aliquot pus fundentes. Nonum geſtationis menſem ægra ingreſſa eſt. Dicitur ſanata.
XI. Le Comte.	Excreſcentiæ, quæ in labio vulvæ ſiniſtro apparebant, imminutæ ſunt. Levis adeſt excoriatio, quæ videtur a cauſtico inuſta. Dicitur ſanata.	Nullum ſymptoma ſupereſt. Dicitur ſanata.
XII. Gaillard.	Fluit gonorrhœa. Dicitur ſanata.	Stillat gonorrhœa. Dicitur ſanata.

Periclitatio III, *Tab. 9.*

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 12. Septembris 1737.*	*Ut valebant ſingulæ die 8. Octobris 1737.*
I. Tavernier.	Non potuit inſpici, tum quod fluerent menſtrua, tum quod epileptico teneretur inſultu.	Fluit gonorrhœa. Ceteroqui bene valet.
II. Darcourt.	Permanent loca candicantia vaginæ, quæ porris ſimilia ſunt. Adſunt in recto porri quatuor exigui.	Macula candicans ad urethram; plurimi exigui porri videntur ſuccreſcere ad oſtium vaginæ. Porrus notabilis juxta anum,
III. Girault.	Porrus vulvæ imminutus eſt. Grana glanduloſa labiorum detumuerunt.	Oris ulcera cicatrice obducta ſunt. Grana glanduloſa labiorum vulvæ & minora & pauciora. Porrus ad internam faciem utriuſque labii vulvæ.
IV. Edmond.	Ut in præcedente examine.	In facie interna labii ſiniſtri vulvæ videntur porri aliquot repullulare. Juxta anum tres eminentiæ verrucales.
V. Iſidore.		
VI. Julien.	Stillat gonorrhœa cum rubore urethræ. Cetera bene ſe habent.	Manat gonorrhœa. Rubent confinia clitoridis & ani, a fluxu humoris gonorrhoici, ut Medici cenſent.
VII. Pujet.	Puſtula labii vulvæ ſiniſtri, tumoris, ruboris, & duritiei eſt expers.	Bene valet, impinguata eſt. Adeſt tamen juxta anum rhagadium, de quo Medicis non liquet.
VIII. Godart.	Manat gonorrhœa; puſtula natis dextræ minus dura. Pus paucum ab ano exprimitur. Tuberculum ſemilunare & criſta recti minora ſunt.	Manat gonorrhœa. Puſtula natis ſiniſtræ minima eſt. Juxta anum adſunt excreſcentiæ duæ, unde ſi premantur, pus exſtillat, ſed paucum.
IX. De Blache.	Manat gonorrhœa: Excoriatio ani & verrucæ minores: Adeſt criſta nova prope clitorida.	Manat gonorrhœa; nulla criſta prope clitorida, ſed ano aſſident excreſcentiæ ſeptem, quarum quatuor verrucarum, tres criſtarum naturam redolent.
X. Piſſiere.	Manat gonorrhœa; unica ſupereſt excoriatio ad anum. Inſtant dolores puerperii a diebus quinque.	Inſpecta fuit in Ptochodochio *de Biceſtre* die 22. menſis Octobris, quo tempore gonorrhœa largiter fluebat. Aderant ad anum criſtæ duæ. Confitetur ſuffumigator ſanatam non eſſe. Nondum pepererat.

XI. Le Comte.	Nullum ſupereſt ſymptoma.	Bene valet, attamen pus ab ano exprimitur.
XII. Gaillard.	Stillat gonorrhœa, ceteroqui bene ſe habet.	Manat gonorrhœa, ceteroqui bene valet.
	Suffumigator mulieres omnes ſanatas eſſe affirmat, ſi una excipiatur Maria Anna Piſſiere, cui propter præguationem non potuit remedium ſatis commode adhiberi. Rogat ut aliquandiu ſegregatæ coerceantur.	Omnes mulieres impinguatæ ſunt.

Periclitatio III. *Tab. ult.*

Nomina Ægrarum.	*Ut valebant ſingulæ die 5. Novembris, 1737.*	*Ut valebant ſingulæ die 7. Januarii. 1738.*
I. Tavernier.	Non potuit inſpici propter fluxum menſtruorum.	Fluit gonorrhœa. Quod ad cetera dicitur ſanata.
II. Dacourt.	Juxta urethram pullulant porri de novo. Porrus in labio vulvæ dextro, & juxta anum rhagas.	Permanent iidem porri. Adſtat criſta lateri ſiniſtro ani. Ægra impinguata eſt.
III. Girault.	Oris interiora ſanata ſunt. Grana glandulosa labiorum vulvæ evanuere. Attamen in labio ſiniſtro porrus, in labio dextro excreſcentiæ duæ rubræ criſtis ſimiles. In alas naris ſiniſtræ tumor, & infra narem exulceratio.	
IV. Edmond.	Juxta urethram excreſcentiæ aliquot, quæ naturales non ſunt. Prope anum verruca una, loco trium, de quibus ſupra.	Permanent excreſcentiæ & verrucæ, ſed depreſſiores & minus duræ.
V. Iſidore.		
VI. Julien.	Manat gonorrhœa, ideoque rubent tum clitoridis, tum ani confinia.	Rubent clitoridis confinia, quod Medici gonorrhœæ attribuunt; at non Chirurgus. Enata eſt criſta in labio ſiniſtro vulvæ. Ægra impinguata eſt.
VII. Pujet.	Bene valet & impinguata eſt. Loco rhagadis, adeſt excreſcentia prope anum ad formam criſtæ.	Manat gonorrhœa, aſtant ano tres criſtæ. Impinguata eſt.
VIII. Godart.	Puſtula natis ſiniſtræ evanuit ferme in totum. Perdurat prope anum excreſcentia gemina, unde pus exprimitur.	Permanent ad anum eædem excreſcentiæ purulentæ. Obortæ in quolibet labio quatuor puſtulæ, & puſtula una enata eſt in nate dextra prope anum.
IX. De Blache.	Fluit gonorrhæa; excreſcentiæ eædem anum obſident.	Manat gonorrhœa. Anus ſeptus eſt porris quinque & criſtis tribus.
X. Piſſiere.		
XI. Le Comte.	Bene valet, ſed tamen exprimitur pus ab ano.	Pus exprimitur ab ano, ſed parcius. Impinguata eſt.

Fluit

Gaillard. XII. Fluit gonorrhœa. Ceteroqui bene valet. Bene valet.

Ex Periclitatione *Tertia* conſequitur;

I. Ægrotas omnes duodecim, quæ ad periclitationem illam ſelectæ fuere, lue venerea levi & quæ intra primi gradus limites ſubſtitiſſe videtur, laboraſſe; quippe quibus nulla alia adeſſent ſymptomata, præter Puſtulas, Porros, Mariſcas, Condylomata, Gonorrhœas, Bubones, Rhagadia &c.

II. Si tres excipias, nempe VII, X, & XI, quæ octies tantum, ceteras omnes novies, & decies, imo IV. ter & decies, ſuffitas fuiſſe intra dies 40. ſcilicet a die 6. Junii 1737. ad diem 15. Julii ſequentis, quo a ſuffitionibus ceſſatum fuit.

III. Curationem in omnibus laborioſam fuiſſe atque difficilem, cum ptyaliſmo uberi, magna oris exulceratione, gravi ventris profluvio; & quod fœminis non paucis peculiare fuit, cum gravi dolore ventriculi in IV, V, & IX; inani vomendi conatu in III. & VII.; teneſmo & diris ventris torminibus in VI & X; de quibus vide *Tab.* 4.

IV. Mulieres, quæ ſupererant XI. (Quinta licentiam abeundi impetraverat) per menſes circiter quatuor ſeorſum coercitas fuiſſe, a die 15. Septembris 1737. ad diem 7. Januarii ſequentis, quo ultimum inſpectæ fuerunt.

V. Per id temporis intervallum Porros, Excreſcentias, Criſtas, Mariſcas, quæ anum vel muliebria obſidebant a curationis principio, pluries reſectas fuiſſe, quin etiam clam applicito cauſtico, ſuffumigatoris juſſu, qui bona fide non agebat, ſæpius exuſtas; ut in V, die 26. Junii; in III. die 7. Auguſti; in II. & in III. die 21. Auguſti; in VIII, die 3. Septembris, &c. ſed nihilo ſecius, eluſa ſemper ſuffumigiorum efficacia, brevi regerminaſſe, pejuſve malum renatum fuiſſe.

VI. Imo vero oborta fuiſſe in ipſa curatione ſymptomata venerea nova in pleriſque, ut criſtas ad anum in II, die 12. menſis Julii: Porros novos in pterygiis in III, die 19. Julii: Hyperſarcoſes de novo in IV, die eadem; & aliquot criſtas die 3. Septembris: Exiguam criſtam prope clitorida in IX, die 12. Septembris: Bubonem in inguine dextro in VIII. die 7. Auguſti: Duas excreſcentias in labio ſiniſtro vulvæ in XI, die 7. Auguſti; criſtam in vulva in VI, & puſtulas in labiis vulvæ in VIII; porros, criſtaſque ad anum in IX, die 7. Januarii, &c. ita ut pleræque *ægroteſcerent medendo*.

VII. Ex omnibus ſuffitis ad ſummum duas fuiſſe, nempe I. & XII. quæ perfecte convaluerunt, ſi tamen eas perfecte convaluiſſe credendum eſt; quippe quibus ab octo menſibus Gonorrhœa manabat, quæ curationem nondum receperat.

VIII. Ceteras decem lue venerea, item ut ante, affectas fuiſſe, quam manifeſtam faciebant Porri, Criſtæ, Excreſcentiæ, Puſtulæ &c. quæ ſæpius reciſa, & admoto cauſtico exuſta, ab radicibus cito repullulaverunt.

IX. Nihilo tamen minus ſuffumigatorem toto curationis ſtadio ſibi plauſiſſe, ægrotas omnes ſanatas eſſe clare prædicaſſe, imo ſingulas Medicis ac ſi ſanatæ forent, audentius exhibuiſſe, etiam cum in ſingulis conſpicua erant ſigna pathognomonica, quibus morbi vis atque potentia apertiſſime patefiebant, quod argumento maximo eſſe debet, quanta ex inſcitia, vel quanta ex impudentia, aut quod hoc hominum genus quotidianum habet, quanta ex inſcitia & perinde quanta ex impudentia ille laboraverit.

Periclitatio IV. *Tab.* 1.

Æger primus, qui interiit Phthiſi ſuffumigiis contracta.

*Guillelmus Majori ex Occitania infer. miles ann. 35. Maſſiliæ luem veneream concepit menſe Decembri, anno 1736, quam palam faciebant Bubo in alterutro inguinum; ulcera duo venerea in virga, alterum in præputio, in fræno alterum; cephalæa contumax, articulorum dolores, puſtulæ per corpus ſparſæ, agrypnia, &c.

Inductu & perſuaſu commiſſitonum ſeſe curandum tradidit, menſe Februario, 1737. tribus Empiricis, ſeu Agyrtis, qui infectos quoſcumque non tutius quam commodius a ſe perſanari gloriabantur, & quos conſtat ex inſtitoribus fuiſſe ipſius Charbonnier, de quo *ſupra*, qui nondum Lutetiam advenerat.

Dictum, factum, nulla præmiſſa præparatione ſuffitus eſt. Suffitiones iteratas paſſus eſt undecim, ſed intercalatis inter ſingulas duobus vel tribus diebus. Poſt tertiam alvus impenſe ſoluta eſt, at profluvium ventris intra duos dies deſiit, ubi primum obortus fuit Ptyaliſmus, qui tamen intra modum ſubſtitit tota curatione, uberiori ſputationi proxime compar.

Æger

* Primam hanc hiſtoriam accepi ab Ægidio Vacher, primario Noſocomii Veſontionenſis Chirurgo, artiſque ſuæ peritiſſimo. Ceteras duas a Chirurgo alio, fide digniſſimo, & eorum quæ geſta narrat, teſte oculato.

Æger, tota curationis ſerie, nihil incommodi paſſus eſt, præter tuſſiculam importunam, ſiccam, quæ nihil emolliebatur, & quæ poſt unamquamque ſuffitionem invaleſcebat; & præter difficultatem ſummam ducendi ſpiritum, qui veluti intercluſus arctius meabat.

Poſt quinque vel ſex ſuffumigationes evanuere puſtulæ & ulcuſcula venerea, cephalæa & artuum dolores abſceſſerunt die 25. curationis: Bubo reſolutionem non admiſit, ſed abiit in ſuppuratum, ac tandem rupta puſtula, vel potius foraminulis pluribus pertuſa, pus profudit.

Tandem die 34. curationis ab Agyrtis illis de ægroti ſtatu inquiſitum fuit, Præputium, cujus limbus extremus callo obduruerat, glandem tam arcte concludebat, ut retrahi non poſſet. Bubonis ulcus manabat etiamnum ſero ſeu ichore pauco. Ægrotus viribus debilis erat, ſed quod ad cetera ſatis bene valebat. Quamobrem Agyrtæ illi haud cunctanter pronunciaverunt perfecte ſanatum eſſe, ac phimoſim, quæ ſupererat, brevi ceſſaturam, ubi primum viribus refectus eſſet.

Ægrotus, vigeſimo die a finito remedio, quanquam viribus parum integer, Legionem, quæ in Alſatiam contendebat, proſequutus eſt, ſed cum male tuſſiret, nec itineri pedibus conficiendo par eſſet, ſarcinariis curribus receptus eſt. Ægerrime Veſuntionem pervenit, & cum longius progredi per valetudinem non poſſet, in Noſocomium Sancti Ludovici deductus eſt, ubi inſpecto illius corpore, Chirurgo Noſocomii certo conſtitit,

1. Extremum præputii marginem ultra glandem in callum obduruiſſe, qui balanum mole æquabat: 2. Bubonem in fiſtulam degeneraſſe, unde ichor ſanioſum exibat: 3. Ulcuſculis minutis, ſed frequentibus fauces depaſci: 4. Tibiarum alterutram ulcere lato & calloſo obſideri: 5. Pulmones anheloſos & exſuccos eſſe, vocem raucam, ſputationem nihilo minus uberem, quam in ipſa curatione, non ſine febre lenta; uno verbo concurrere ſimul ſigna omnia confirmatæ luis venereæ, & febris hecticæ incipientis.

Cum omnia periculo plena eſſent, remediis abſtinere viſum fuit, dum diæta analeptica & quiete vires recrearentur. In uſum adhibita ſunt, non quidem lac, quippe cujus ægri ventriculus patiens non erat, ſed cremores oryzæ, hordei, ceteraque farinacea ejuſdem modi. Ubi paululum viribus confirmatus fuit miles, rogavit enixiſſime, ut hydrargyroſim poſſet experiri vulgari methodo.

Obſtabat ſane manifeſta pectoris imbecillitas: at cum nulla alia occurreret auxilii ratio, aſſenſum fuit. Sed vix per diem unum aut alterum jacuerat in conclavi quod curandis ægris iſtius generis dicatum eſt, necdum ulla omnino unctione adhibita, cum ptyaliſmum ſponte prodeuntem paſſus eſt copioſum, & cui ferendo cum vires impares eſſent, ægrotante in aliud conclave translato, ipſius ſaluti proſpicere neceſſe fuit.

Ex illo fortuito ptyaliſmo hunc fructum quidem cepit æger, quod præputium ita emollitum & relaxatum fuerit, ut ad dimidium balanum potuerit retrahi, & tunc ſub aſpectum venerunt & ulcuſcula venerea, quæ glandem depaſcebant, & interſperſi porri. At vero ſimul id damni fuit, quod puſtulæ plurimæ variis in locis effloruerint, ſiccæ, cruſtoſæ, orbiculares, quarum ſingulæ nummum unum minoris formæ amplitudine ferme æquabant.

Veteribus puſtulis novæ ſubinde accreverunt: ac deinceps acceſſerunt atroces artuum dolores, quibus lecto affixus fuit, alopecia, ſeu potius univerſale pilorum omnium defluvium; abſceſſus in cubito brachii ſiniſtri, cum œdemate ulnæ; puris exſcreatio, & febris hectica, qua conſumptus obiit die 11. Martii, anno 1738.

In diſſecto Cadavere ſuperior pars utriuſque pulmonum lobi, quæ Tracheæ diviſioni adjacet, ulceroſa & putrida fuit: Pars inferior ſanguine ſpiſſo turgida. Cetera viſcera ad ſenſum ſana omnia.

In cubito capita trium oſſium, quibus conſtat, ſcilicet humeri, cubiti & radii, ad ſex digitos tranſverſos carioſa erant, & fiſtuloſa, quæ digitis leviter preſſa in pulverem extenuarentur. Caro vero circumpoſita, atra & luto ſimilis erat, ſine ulla fibrarum ſpecie.

Æger alter, qui convaluit, ſed imperfecte & fallaciter.

Ægrotabat ex lue venerea, cujus ſigna erant puſtulæ duodecim in fronte, ulcuſcula duo in pene, Puſtulæ quinque juxta anum, cum condylomate.

Primam ſuffitionem admiſit die 9. Julii anni 1737, & deinde ſuffitiones ſimiles per quinque dies continuos iteratæ ſunt quotidie. Apparuit ptyaliſmus die 6. & intra dies tres adeo invaluit, ut per dies 15. ſequentes, libras quinque vel ſex ſalivæ ſingulis diebus rejecerit; ac per dies alios 9. libras duas quotidie. Geminam inſuper ſuffitionem paſ-

ſus

ſus eſt ipſo ptyaliſmi tempore, ſcilicet ſeptimam & octavam, quibus addi debent quatuor aliæ, quas per anum admiſit. Ter purgatus fuit ſub finem ptyaliſmi. Curationis ſpatium fuit dierum 30.

Ulcuſcula penis & puſtulæ omnes evanuere in ipſa curatione, ſed non condyloma.

Menſe Decembri ſequente ad anum apparuerunt de novo binæ criſtæ cum binis porris, & rhagadio interjecto.

Menſe Januario anni 1738, ſuadente, imo ſumtus tolerante ipſo ſuffumigatore, ſuffitiones iteravit, una cum quinque allis ſamulis morbo eodem laborantibus, quibus, ſicut & ipſi, fruſtra fuerunt ſuffitiones jam ſemel ab eodem adminiſtratæ.

Tunc decies ſuffitus fuit intra dies 25. Salivam rejecit ad libras triginta, nihilominus tamen ſymptomata non diſcuſſa ſunt, nec criſtæ, ceteræve excreſcentiæ, quamquam ſæpius reciſæ & cauſtico exuſtæ, curationem demiſerunt.

Menſe Junio in patriam profectus eſt, ſed conſtat amico cuidam ſuo ante profectionem faſſum fuiſſe criſtas aliquot ad anum ſibi denuo ſuccreviſſe.

Æger tertius, qui non convaluit.

Lue venerea infectus erat, ut conſtabat ex ulcuſculis virgæ, cephalæa contumaci, agrypnia, doloribus articulorum in brachiis, & tibiis, cum laſſitudine ſpontanea &c.

Primum ſuffitus fuit die 20. Julii, anno 1737, ac inde ſemel quotidie per dies ſeptem. A die ſexta emiſit ſingulis diebus per dies 12 quatuor aut quinque libras ſalivæ, ac deinde per dies 9. ſequentes libras circiter duas quotidie. Duas ſuffitiones alias paſſus eſt in ipſa curatione, nempe nonam & decimam. Bis purgatus fuit in fine ptyaliſmi. Curationis ſtadium fuit dierum 27.

Fructum nullum percepit ex ſuffitionibus: imo menſe Decembri ſequente pullulaverunt ad anum puſtulæ ſeptem, octove, ex quo inductus eſt, ut hydrargyroſim tandem adhiberet, qua perſanatus eſt.

Ex Periclitatione *quarta* colligere eſt;

I. Ex tribus illis ægrotantibus nullum omnino fuiſſe, qui graviſſima lue venerea laboraverit, quippe quæ in ſingulis iis tantum ſymtomatis ſignificabatur, quæ luis veneræ levioris propria ſunt.

II. Curationis ſpatium fuiſſe dierum 34. in I. dierum 30. in II. dierum 27. in III, atque adeo nihilo brevius in unoquoque, quam in iis quibus hydrargyroſis adminiſtratur, ſi non etiam diuturnius.

III. In II. & in III. ptyaliſmum æque uberem & æque laborioſum adfuiſſe, ac vulgo ſolet adeſſe in hydrargyroſi pleniore.

IV. In tribus illis ægrotantibus luem veneream ſuffitionum efficaciam ita eluſiſſe, ut non modo nihil emolumenti ulli inde acceſſerit, ſed etiam nova unicuique ſymptomata venerea ſupervenerint.

V. Quin imo rem peſſime ceſſiſſe I, quippe qui ex tabe pulmonum mortuus eſt, quam ex ſuffitionibus contraxerat, & cui nullo modo fuerat ante obnoxius.

Itaque, ſubductis calculis, ſumma omnium Periclitationum ad ſequentia capita recidit.

I. Inter ægrotantes numero XXXVII. in quibus periculum ſuffitionum factum eſt, nullum fuiſſe, qui graviſſima, imo nec qui gravi lue venerea infectus eſſet, ſed in pleriſque cutaneas tantum adfuiſſe affectiones, ad quas delendas exploratum eſt ſuffumigia efficaciter valere, etiam non eradicata morbi cauſa.

II. Ægrotantium ſingulos curationem per Anathymiaſim expertos fuiſſe æque diuturnam, æque difficilem, æque laborioſam, ac per hydrargyroſim eſſe ſolet, ſi forte non diuturniorem, difficiliorem, magis laborioſam.

III. Ea medicationis methodo mortem ſaltem quatuor oppetiiſſe, hoc eſt unum ex novem proxime; duos nempe in Periclitatione I, unum in II, & unum in IV, quantumvis ſinguli ex morbo leviter ægrotaſſent, & eſſent ætate integra & valida conſtitutione.

IV. Ex illis XXXVII. ægrotantibus qui ſuffiti ſunt, viginti duobus ad minus, hoc eſt plus dimidio, ſuffitiones fruſtra fuiſſe, cum inde fructum nullum perceperint, certe cum nullo modo ſanati fuerint.

V. Ad ſummum ex illis XXXVII, fuiſſe XI, hoc eſt proxime partem tertiam, qui pro ſanatis habiti ſunt; ſed quorum nonnulli brevi temporis intervallo recidivam luem experti ſunt quamquam ut ſanctiſſime juraverunt, nullum novæ contagionis admittendæ periculum adierint & a venere omni caute abſtinuerint.

Quod

Quod ſi ea nunc cum iis conferantur, quæ in Hydrargyroſi ſolent contingere, affirmare auſim ex ea methodo curatoria, modo legitime adminiſtretur, ea nempe ratione quæ in ſequentibus explicabitur, e XXXVII. ægrotantibus, quorum morbus, habituſque deſcriptis ſimilis ſit, nullum omnino moriturum: omnes ad unum perfecte ſine recidivæ periculo ſanatum iri, curationis modo nihilo diuturniore, vel magis laborioſo, quin imo breviore, faciliore, commodiore; qua in re mecum conſentientes me habiturum confido omnes quibuſcunque ea Therapeiæ ratio nota eſt atque perſpecta. Unde liquet, ſi e ſucceſſu ſuffitionum, quæ a ſuffumigatore ipſo palam adhibitæ ſunt, collato cum ſucceſſu illitionum in re ſimili, judicium de utraque methodo ferendum ſit, Ἀναθυμίασιν ſive methodum ſuffitionum, cum Ὑδραγύρωσιν ſeu illitionum methodo nullo pacto comparandam eſſe.

CAPUT X.

Qualis ſit Mercurii & Mercurialium vis & efficacia, & quæ illius efficaciæ cauſa?

EXperientia compertum eſt, quod ſane ratio nunquam ſuggeſſiſſet, nempe Mercurio, ſeu * intro ſumatur chimice præparatus in pulveres tuto potabiles, ſeu extinctus & axungia exceptus corpori foris illinatur, varios & multiplices effectus produci.

1. Sanguinem, ſingulaſque ſanguinis partes atteri, comminui, liquari, atque inde morboſo lentori tum rubræ, tum lymphaticæ cruoris partis, efficacem medicinam fieri.

2. Vaſa quæcunque corporis, ſanguifera, lymphatica, ſecretoria & excretoria, etiam minima & indefinite parva, adiri, penetrari, excuti; ſi qua infarcta ſint, liberari gravamine; ſi qua obſtructa, reſerari; atque adeo omnia libere pervia effici.

3. Cordis & arteriarum pulſum majorem, validiorem, pleniorem reddi; at vero ſimul etiam molliorem, æquabiliorem, magis eurithmum, ita ut diaſtoles, ſyſtoleſque, ſingulæ ſingulis, magnitudine, duratione, celeritate, intervallo &c. perfecte conſonent.

4. Secretionum, quæ a ſanguine fiunt, ubertatem promoveri, maxime humorum, qui ſeroſi ſunt aut lymphatici, ut urinæ, ſudoris, lymphæ ſtomachalis & inteſtinalis, ſalivæ &c.

5. In ore præcipuam ſcenam eſſe, cujus interiora calent, rubent, dolent, in papulas areaſve eryſipelatodes tument, rimas ulceroſas agunt, phlictænis phagædenicis dehiſcunt, & ulcuſculis ſerpentibus, quæ in medio candicant depaſcuntur, unde ſalivæ ſpiſſæ, viſcoſæ, limpidæ & albumini ovorum ſimilis uber effluxus, ſeu *Ptyaliſmus*.

6. Invaleſcente ptyaliſmo ſecretiones ceteras quaſcunque imminui & ſupprimi, exceptis ad ſummum diureſi & diaphoreſi; imo vero ne illis quidem exceptis, quandoquidem conſtat & eas multo uberiores futuras eſſe, ſi ſalivatio vel nulla vel parcior foret.

7. Aliquando tamen, ſed raro, nullam, vel perexiguam ſalivationem cieri, & oris interiora nullomodo vel parum affici, quamvis ceteroqui Mercurius & debita doſi & modo debito adhibeatur; Sed tunc plerumque paulo largiores eſſe vel ceteras omnes ſecretiones, vel ſaltem unam alteramve, quæ idcirco ſunt velut vicariæ deficientis ſalivationis.

8. Inde, ſive ſalivatio ſuccedat, ſive deficiat dummodo legitima fuerit Mercurii adminiſtratio, intra menſem reſolvi partium tumores, ganglia, nodos, tubercula, exoſtoſes, hyperoſtoſes, diſcuti dolores rheumaticos, arthriticos, iſchiadicos, qui ab impura venere ortum ducunt; ſanari cutis puſtulas, rhagades, ulcera; cohiberi oſſium caries, & ad callum properare; ac demum quod in votis eſt, ſanguinem ab omni ſeminii venerei labe purum & immunem præſtari.

Effectus illi ſunt oppido mirabiles, & in medicina non ante viſi, nec qui ab inſulſo & inodoro corpore, qualis eſt hydrargyrus, viderentur expectandi. Eos tamen e Notis Mercurii qualitatibus facili mechaniſmo deduci poſſe confidimus, modo diligenter attendatur ad ſequentes Mercurii proprietates, quæ uſu obviæ & experientia confirmatæ ſunt.

Poſtulatum I. Mercurium ſubſtantiam eſſe metallicam, fluidam, mobilem, ponderoſam, a vi premente, conterente, comminuente in guttas indefinite parvas diviſibilem.

Poſtulatum II. Diſcretas guttas ſingulas globoſam figuram natura affectare, eo quidem perfectius ſphæricam vel ad ſphericam propius accedentem, quo mole minore ſunt.

Po-

* Noverat quidem Fernelius ſalivationem hydragyro foris illito moveri, ſed neſciebat intro ſumpto periude excitari. *De luis venerea Curat. Cap. 7.*

Poſtulatum III. Guttulas illas liquoribus fere nullis, ſanguini vero omnium minime miſcibiles eſſe, unde fit, ut Mercurius dici ſoleat, *Aqua non madefaciens*.

Poſtulatum V. Guttulas omnes, ut indefinite parvæ ſupponantur, pro nativo Mercurii pondere, aqua, atque adeo ſanguine circiter quater & decies graviores eſſe in ſpecie.

Inde velut ex poſtulatis totidem eruenda ſunt, quæcumque ad explicandam Mercurii efficaciam pertinent. Nimirum 1. Quibus viis & quanta copia Mercurius admittatur in ſanguinem. 2. Qua virtute ſemel admiſſus vaſorum infarctui & ſanguinis vitio medeatur una circulando. 3. Qua facultate ſanguinem alterando ſumma petat quaſi ex electione, & excitatis in ore fœdis ulcuſculis largam & jugem ſalivationem moveat.

Primo. Ut Mercurius gemina methodo adhiberi ſolet, foris, cuti videlicet illitus unguenti ſpecie; & intus, ore ſcilicet hauſtus pulveris aut catapotii forma, ſic varias geminaſque vias eſſe neceſſe eſt, quæ ingreſſuro præſto ſint.

I. Mercurio quidem, ſi illinatur, haud defuturi ſunt aditus, per quos intro ſubeat. Vidimus enim ſupra, *hujus Libri Cap. III.* cutem totam poris innumeris denſiſſime perviam eſſe, quibus tanquam emiſſariis exeant quidem effluvia, quæ corpore vivente jugiter exhalant, ſed quibus etiam tanquam immiſſariis poſſint motu contrario, ſi vi ſuperiore urgeantur, introire quæcumque corporis habitui admoventur. Guttulis ergo illiti unguenti facilis quoque per eoſdem poros aditus primus intra cutem, unde poſſint a pone ſequentibus ultra promotæ, vel in vaſa ſanguifera capillaria, quæ per cutem numeroſe ludunt, recta pergere, vel quod corporis œconomiæ magis conſentaneum eſſe videtur, vaſis lymphaticis exceptæ, quæ ab ipſis emiſſariis cutaneis ortum habent, una cum lympha in majores venas convehi.

Cum ea mercurialis linimenti introductio effectus ſit correlativus, qui ſimul dependeat a diſpoſitionibus tum cutis, quæ Mercurium admiſſura; tum Mercurii, qui cute admittendus eſt; de conditionibus tum cutis, tum Mercurii ex utraque parte judicium ferendum eſt, ut inde certa ratio iniri poſſit & celeritatis, & copiæ, qua Mercurius admittendus eſſe videatur.

Ex parte quidem cutis attendendum eſt. 1. Ad amplitudinem partis, quæ unguento mercuriali oblinitur; quo enim latius extenſa eſt, eo plures poros offert ingreſſuro Mercurio.

2. Ad tenuitatem cutis, quæ quo tenuior, eo pluribus & ampliorbus poris pervia eſt.

3. Ad ejuſdem munditiem; quo enim cutis magis deterſa eſt, eo liberius patent illius pori.

4. Demum ad calorem partis; pori enim partis eo amplius hiant, quo ipſa colore impenſius rareſcit.

Sic ergo conditiones omnes, quæ ſe habent ex parte cutis, futuræ ſunt in ratione compoſita 1. Amplitudinis partis, quæ inungitur; 2. Tenuitatis. 3. Munditiei; 4. Et caloris cutis inunctæ.

Ex parte vero Mercurii pari ratione attendendum eſt; 1. Ad quantitatem tum Mercurii, qui unguento ineſt; tum unguenti, quo cutis illinitur. Quo alterutra enim major eſt, eo plures ceteris paribus mercuriales guttulas intromiſſum iri conſequens eſt.

2. Ad tenuitatem Mercurii latentis in linimento, qui quo purior eſt, quo pauciore plumbagine inquinatus, quo in ſubtiliores guttulas diviſus, eo uberius intromitti debet.

3. Ad gradum motus, quo intro pellitur; quo enim fortius & diutius cuti affricatur, eo debet copioſius cute imbibi.

4. Demum ad moram, quam trahit in parte inuncta; eo enim majore copia admittendus eſt ceteris paribus, quo majore cura cavetur ne cutis ſemel illita extergatur.

Sic ergo conditiones alteræ, quæ ſe tenent ex parte Mercurii, futuræ ſunt ſimiliter in ratione compoſita, 1. Quantitatis; 2. Tenuitatis; 3. Motus Mercurii; 4. Et moræ, quam trahit in parte inuncta.

Proinde admiſſæ Mercurii quantitates, tum ab utroque conditionum ordine perinde dependeant, æſtimari debent in diverſis individuis ex ratione compoſita tum rationis compoſitæ *prioris* ex conditionibus, quæ ad cutem; tum rationis compoſitæ *poſterioris* ex conditionibus, quæ ad Mercurium ſpectant. Haud mirum ergo, ſi totuplici conditionum combinatione totuplicia emergant diſcrimina, atque adeo ſi contingat aliquando magna illiti unguenti quantitate nullum effectum præſtari in uno; in altero vero pauca magnam & inexpectatam ſalivationem moveri; quæ notare vel ideo viſum eſt, ut inde tanto certius liqueat, quam caute vel expertiſſimis procedendum ſit in adminiſtrando eo remedio, cujus effectus tot ac tam variis de cauſis variare poſſunt.

II. Mercurio vero, ſi ore ſumatur pulveris vel pilularum forma, multæ patent in inteſtinis viæ, quas ingrediatur, nemini non notæ. Vaſa enim chylifera, quibus defæcatior dulciorque coctorum alimentorum liquor, ſive chylus, a primis viis in ſanguinem traducitur, præſto ſunt, quæ mercuriales atomos una cum

chylo

chylo abſorptas communi alveo in ſanguinem convehant.

Quantitas Mercurii hac altera ratione introducti pendet, ſicut in præcedente caſu, a geminis diſpoſitionibus, tum vaſorum quæ admittunt, tum mercurialium partium quæ admittuntur. Hinc ergo uberior vel parcior futura eſt ex altera quidem parte, 1. Pro numero; 2. Et amplitudine oſculorum, quibus vaſa illa chylifera hiant in inteſtinorum cavum; 3. Aut gradu ſyſtoles alternæ vaſorum eorumdem, quæ fortius & celerius oſcillando appoſita liquida avidius exſugunt. Ex altera vero, 1. Pro quantitate. 2. Et tenuitate partium mercurialium, quæ per inteſtina fluunt; 3. Aut pro gradu pulſionis, quam a contractis inteſtinorum tunicis experiuntur, & qua in hiulca vaſa chylifera urgentur.

Itaque ſicut in ſuperiore caſu, ſic & in iſto, introducti Mercurii quantitas æſtimanda eſt in individuis diverſis in ratione compoſita ex rationibus duabus aliis compoſitis; *altera* quidem conditionum, quæ a parte vaſorum chyliferorum; *altera* vero conditionum, quæ a parte mercurialium atomorum ſe habent.

Paradoxum forſan videbitur, ſi dixero Mercurium ore hauſtum parcius difficiliuſque in ſanguinem transfundi, quam ſicuti illinatur unguenti ſpecie; attamen nihil certius eſt, aut experientia magis confirmatum. Neque ratio, ſi res introſpiciatur, in contrarium pugnat; Multa enim officiunt ingreſſui mercurialium partium ab inteſtinorum cavo in vaſa chylifera, quæ obſtant minime, ne Mercurius cuti illitus in obvios cuti poros libere ſubeat.

1. Mercurialium partium cum chylo immiſcibilitas, gravitaſque major, qua præpondecant. Cum enim præcipites ruant ad imam inteſtinorum partem, nec in vaſa chylifera facile penetrare poſſunt, quæ ſunt in ſuperiore aut laterali facie, ut a quibus deſcenſu abſcedant, nec in ea quæ ſunt in inferiore, ut quæ pondere Mercurii nimio opprimantur & aggraevntur. Inde eſt quod Mercurius crudus, etiam ad aliquot libras intro ſumptus, ſalivationem nullam unquam moveat: paucam vero & raro Ethiops mineralis, etiam magna doſi datus, potiſſimum ſi ſolo tritu confectus fuerit.

2. Vis cathartica, qua plerumque præparata Mercurialia pollent. Cum enim inteſtinorum tunicas in motus periſtalticos citatiores agant ſtimulando, illa deorſum deturbari neceſſe eſt motu nimis præcipiti, quam ut poſſint vaſis chyliferis affatim inſinuari. Inde eſt quod Mercurius ſublimatus dulcis cieat ut plurimum paucam ſalivationem.

3. Atomi mercuriales ſemel admiſſæ, quacumque introierint aut undecumque veniant, nota regione viarum, venis ſcilicet vaſiſve lymphaticis ad cor cito convehuntur, unde repetito circulationis motu actæ partes ſuas paulatim obeunt ſequenti ordine.

Lemma I. Alterno cordis & arteriarum motu jactatæ cum ſanguine promiſcue ita confunduntur, ut in ſingulas columnas cruoris, qui per magnam arteriam fluit, in ſingulos arteriarum ſurculos, in quos arteria illa diſpertitur, & in ſingulas partes, ad quas minutiſſimi arteriarum ſurculi pertinent, æquali ratione diſtribuantur.

Lemma II. Eliquatis ſanguinis fervore terebinthinæ & axungiæ partibus, ſi quæ tamen Mercurii partes in ipſo ſanguine etiamnum coerceant, nativa Mercurii forma ſponte reviviſcit in guttulas ſphæricas, læviſſimas, roris inſtar tenuiſſimas. Sic videmus oculis ex unguento mercuriali, quoties levi ignis calore colliqueſcit, Mercurium palam regenerari.

Lemma III. Pari modo pulverulentæ atomi præparatorum Mercurialium, excuſſis ſpiculis ſalinis, quibus infixæ horrent, larvam ipſæ quoque deponunt & in nativam Mercurii formam redintegrantur, * difficilius tamen, tardius, minuſque perfecte, quam guttæ unguenti mercurialis, ut in quas ſpicula ſalina intimius penetrent.

Lemma IV. Mercuriales guttulæ in ſanguine, qui a corde contracto in aortam excluditur,

---

* Hinc liquet Mercurium nunquam felicius & efficacius operam præſtare, quam cum inconſpicuæ illius atomi in vaſa ſubeunt pauciſſimo adipis glutine leviter viſcatæ, & nullo negotio reducibiles in ſubtiliſſimas guttulas, perfecte ſphæricas, quæ tenuiſſimi roris inſtar in ſanguine liberrime fluitent. Viderint ergo Chimici, quo conſilio Mercurii moleculas tot incaſſum vexent torturis, ſolutione, calcinatione, præcipitatione, ſublimatione &c.; tot ſulfurum partibus ligent & irretiant in Cinnabarinis præparatis, tot ſalibus cauſticis & deleteriis configant & impraegnent, in præcipitatis & ſublimatis; cum tot acribus metallorum calcibus copulent & conglutinent, in præcipitatis venereis, ſolaribus &c.; ut mercuriales atomos a nativa forma, unde vis remedii tota dependet, quæ ſingularis eſt, ne dicam, unica effectuum cauſa, cogant deſciſcere. Eo ſane pacto, ſi non pharmaca veneno proxima, quod incertum eſt, ſi tamen de pleriſque incertum ſit, at ſaltem medicamina conficiuntur ad curationem luis venereæ longe hebetiora, cum additamenta iſtiuſmodi non levem nativæ atomorum mercurialium efficacitati remoram ſciant.

ditur, interſperſæ, pari cum eo velocitate feruntur, dum exeunt. Habent ergo ſingulæ eam motus quantitatem, quæ ſit ad quantitatem motus guttarum ſanguinis ejuſdem molis, in ratione directa ponderum reſpectivorum, atque adeo quater & decies majorem quantitatem motus, quam guttæ illæ ſanguinis molis ejuſdem, cum *ex Poſtulato V.* Mercurius ſit quater decies ſpecifice gravior ſanguine.

Lemma V. Iſoperimetræ tum Mercurii, tum ſanguinis guttulæ inter circulandum de motu primum indito deperdunt ſingulæ ſingulis inſtantibus pro modo ſuperficiei, atque adeo ex æquo, cum ſuperficies æqualis in utriſque ſupponatur. Itaque, ſi ea decrementa æqualia ex quantitatibus motus in æqualibus utrimque detrahantur, ratio quantitatum motus ſuperſtitis in mercurialibus guttis, ad quantitates reſpectivas motus, qui ſupereſt in guttis ſanguinis, major futura eſt ſucceſſive ſinguliſque inſtantibus. Sic ergo velocitas guttarum Mercurii, quæ primum eadem fuit, major fiet ſingulis inſtantibus velocitate guttarum ſanguinis æqualium & circumfuſarum.

Lemma VI. Ea diſcriminis ratio inter velocitatem guttarum Mercurii, guttarumque ſanguinis una interſperſarum, nec unquam major eſſe poteſt, quam dum maxima eſt motus tarditas in guttis ſanguinis, nec ullibi, quam in tenuiſſimis extremorum vaſorum capillamentis, ubi conſtat ſanguinem lentiſſimo gradu procedere.

Lemma VII. Sic igitur momentum guttarum Mercurii, quod primo inſtanti, quandiu velocitas una fuit, ſuperabat momentum guttarum æqualium ſanguinis ratione ſolius gravitatis, qua mercuriales guttulæ guttulis ſanguinis in ſpecie præſtabant, jam eodem intenſius futurum eſt ratione tum ponderis majoris, tum citatioris velocitatis; atque adeo licet abſolute decreverit a primo gradu eadem ratione, qua decrevit primigenia ejuſdem velocitas, nihilominus tamen reſpective majus futurum eſt ſingulis inſtantibus ſucceſſivis. Sic ergo cum primo inſtanti quater decies majus tantum ſit in aortæ trunco, momento partium ſanguinis ejuſdem molis, multo majus futurum eſt momento partium earumdem in extremis arteriarum capillarium ramis.

Lemma VIII. Mercuriales guttulæ agunt in obvia inter circulandum inſtar ſolidi corporis, & ideo tanto majori momento, quanto majori mole: Quapropter quo plures in grandiores guttas una coierint, eo fortius in obvia arietaturæ.

Ex his colligi poſſunt Corollaria ſequentia.

I. Mercuriales guttulas inter circulandum pervia corporis vaſa cujuſcunque generis, etiam tenuiſſima, permeaturas eſſe, cum præ diviſibilitate poſſint vaſorum quorumcumque anguſtiæ facile accommodari *ex Poſtulato* I.

II. Impetu facto penetraturas etiam in obſtructa vaſa, quæ ſanguini invia ſunt, modo oppoſita reſiſtentia minor ſit momento, quo Mercurius ſanguini prævalet, per *Lemmata* IV. & VII.

III. Si quod vas obſtructum reſiſtentiam majorem opponat, collectis ad oſtiolum præ hærentia & mora pluribus Mercurii guttis, quæ in unam coituræ ſunt, *ex Poſtulato* IV. velut agmine facto, atque adeo validiore ariete *per Lemma* VIII. objectum obicem pulſatum iri, dum fiat via vi.

IV. Sic ergo itu redituque, reſeratis ſenſim, disjectis, perruptis obicibus, vaſa omnia corporis, etiam anguſtiſſima, libere permeabilia futura eſſe.

V. Liquida omnia corporis, ſanguinem, lympham, humores, recrementitios & excrementitios, ſi qua craſſiora viſcidioraque fuerint, momento majore, quo Mercurii guttæ ubique pollent per *Lemmata* IV. & VII. & celeritate majori, qua moventur in extremis vaſis per *Lemma* VI. atterenda & comminuenda eſſe, atque adeo eliquanda, & ad nativam fluiditatem paulatim omnia revocanda.

VI. Sic ergo tutam, certam, celere vitioſo ſanguinis, lymphæ, humorum recrementitiorum & excrementitiorum lentori medicinam affore.

VII. Porro mercuriales guttulas, tunicas quoque vaſorum pro momento & celeritate majori fortius impetituras eſſe, atque adeo ad oſcillationis motum efficacius ſollicitaturas, unde illorum pulſus major & citatior futurus eſt.

VIII. Sic ergo liquida quævis ſanguinea, lymphatica, recrementitia & excrementitia jam fluidiora, & ab oſcillantibus vaſis fortius propulſa, progreſſura & circulatura eſſe velocius, facilius, liberius, atque adeo infarctus quoſvis, quibus vaſa omnigena gravantur, expediendos eſſe.

IX. Sanguinem attritum & comminutum, disjectis in latius ſpatium moleculis, rarefaciendum eſſe, magis quidem minuſve pro majori minorive mercurialium guttarum effi-

caci-

cacitate, aut majori minorivæ partium ſa[illegible]nis ſpiſſitudine.

X. Sic ergo pulſum 1. Majorem & pleniorem futurum eſſe, quoniam ſanguine impenſius rareſcente arteriarum tunicæ & plenius replentur & magis dilatantur. 2 Frequentiorem, æquabiliorem & magis eurithmum, quoniam vaſa omnia libere pervia, ſolitoque tono oſcillantia facilem, conſtantem, æqualem viam fluxuro cruori permittunt.

XI. Singulas quæ in toto corpore fiunt ſecretiones inde largiores fore multiplici de cauſa, 1. pro aucta humorum fluxilitate, *ex Corollar.* 8. 2. Pro majore vaſorum omnium ſecretoriorum & excretoriorum permeabilitate *ex Corollar.* 4. 3. Pro citatiore & frequentiore ſanguinis appulſu *ex Corollar.* 10. & 4. pro validiore momento, quo ſanguis appellit *ex Corollar. eodem*.

XII. Sic ergo virus, contagium, ſeminiumve venereum, qualecunque ſit, quantumcunque in corpore ſupponatur, ubicunque lateat in ſanguine, vaſis, glandulis &c. iterato guttularum mercurialium incurſu disjectum, attritum, comminutum, exturbandum, profligandum & ſecretoriis quibuſvis emiſſariis eliminandum eſſe.

XIII. Proinde reddita fluidis quibuſcumque fluxilitate; reſeratis vaſis, ductibus, poris, emiſſariis; promoto oſcillatorio partium motu; accelerata humorum circulatione; attrito, comminuto, eliminato contagio venereo; id eſt, ſublata cauſa morbi antecedente; conjuncta, continente, diſcuſſum iri morboſos humorum decubitus, atque adeo dolores rheumaticos, arthriticos, rheumatico arthriticos, præter naturales tumores tum mollium, tum oſſearum partium, atque adeo ganglia, nodos, phygethla, gummata, melicerides, atheromata, ſteatomata, ſkirros, exoſtoſes & hyperoſtoſes; Ulceroſas partium eroſiones, atque adeo ſerpigines, herpetes, puſtulas, ulcera, caries; uno verbo omnia luis venereæ ſymptomata ceſſatura eſſe, aut ad perfectam ſanationem properatura.

Ceterum, quæ de Mercurii effectibus diximus, nolim ita accipi, quaſi vero nullis coercerentur limitibus. Certe cum momentum, quod maximum mercuriales guttulæ in ſanguinem, vaſa, objectoſque obices poſſunt exercere; finitum ſit, finitam quoque fore ejuſdem momenti efficaciam conſequens eſt. Sic ergo Mercurius reſerandis obſtructionibus, diſcutientibus infarctibus, reſolvendis tumoribus ſatis quidem eſt, quoties impacta hærenſque materies mollis adhuc & cerea Mercurii momento cedere apta eſt. Minime vero, ſi durior firmiorque pertinacius eidem reluctetur; & inde eſt quod ganglia, nodi, ſkirrhi, exoſtoſes & hyperoſtoſes, ſi inveteratione nimis induruerint, poſt inunctiones mercuriales, etiam ex arte adminiſtratas, aliquando ſuperſint, ſeminio tamen venereo plane profligato.

Tertio. Jam reſtat, ut rationem reddamus ſalivationis, purgationis ſcilicet genere novæ, antiquis plane intentatæ, nec in Medicina unquam viſæ ante uſum Mercurii, cui ſoli quidem propria eſt, ſed non ſemper. Licet enim a Mercurio ſolo producatur, & producatur ſæpiſſime, ab illo tamen ſemper non produci experientia compertum eſt; cum ægrotantium nonnulli Mercurii efficacitatem interdum conſtanter eludant, quantacunque arte adhibeatur. Itaque duo explicanda incumbunt, 1. Cur Mercurius ſalivationem moveat ſæpiſſime, quod ſane explicatu difficile eſt; 2. Cur non ſemper moveat, quod explicatu forſan difficilius.

I. Dicebamus modo uſu Mercurii ſecretiones omnes promoveri, *Vid. Corall. XI.* unde licet colligere & ipſam ſalivæ ſecretionem uberiorem fore. Inde tamen non putamus ſalivationes arceſſi poſſe, qualis inunctis Mercurio ſolet advenire, cum augmentum illud paucum ſit, neque ſalivæ præ ceteris humoribus peculiare. At ſaltem cenſemus inducendum eſſe ſalivationis primordium, quæ deinde ſequentibus de cauſis intendatur.

Itaque 1. Inter ſecretiones ceteras ſecretio humorum limphaticorum, ſalivæ nempe & humoris ſtomachalis atque inteſtinalis, debet eo nomine uberrima eſſe, quod ſanguis, dum Mercurio atteritur, in lympham, lymphaticumve laticem fere totus reſolvatur.

2. Ipſa vero ſalivæ ſecretio præ ſecretione humoris ſtomachalis & inteſtinalis debet ideo largior eſſe, quod nempe, cum ſaliva ut in os confluit, ita ſine mora expuatur, ſecretoria & excretoria glandularum ſalivalium vaſa liberiora inde ſint, atque adeo magis pervia, quam vaſa ſecretoria & excretoria ventriculi & inteſtinorum, ut quæ a materie ibidem collecta & ſtagnante, ſive jam ante ſecreta, ſive aliunde devecta, premantur & offerciantur.

3. Sic ergo omnibus ſubductis ſaliva ſecernetur uberius ab uſu Mercurii ceteris omnibus humoribus, & in os largiter affluet, unde frequens & importuna ſputatio, quæ

pri-

primis inunctionis diebus plerumque obſervatur, & quæ legitimæ ſalivationi ſolet præludere.

4. Porro ſaliva illa copioſior, quæ in os jugiter confluit, quam Mercurii virtus ab attrito ſanguine vi elicit, quæ in ſyphiliticis quidem virulenta, in iis vero qui perfecte ſani ſunt, acris eſt, ſalſaque, tenuiſſimis oſculis vaſorum muciferorum, quibus os interius conſitum eſt, latenter illapſa, collecto muco vitioſam acrimoniam impertitura eſt, qua futurum ut ille ſua tacite rodat conceptacula. Hinc in locis oris, ubi conceptacula iſtiuſmodi mucifera plurima proſtant, in labiis, buccis, gingivis, palato, imis faucibus, ac præſertim lateralibus linguæ partibus, primum calor, rubor, tumor, ac demum exulceratio varia, multiplex, ſerpiginoſa, phagedænica.

5. Doloris autem ſenſus, qui ulceratis partibus perpetuo ineſt, qui ſubinde intenditur acrioris ſalivæ afluxu, linguæ motu, dentium alliſu, potulentorum aut eſculentorum attactu, fortiores citatioreſque motus oſcillatorios in vaſis ſtaminibuſque glandularum ſalivalium, parotidum, maxillarum, raninarum &c. ex notis ſympathiæ legibus ſollicitaturus eſt, unde promota uberiore & celeriore ſecretione continuus & largus futurus eſt effluxus, rivi inſtar, ſalivæ ſpiſſæ, viſcoſæ, limpidæ. Sic pipere linguæ admoto ſalivam extundi, ſic fumo lacrymas elici notum eſt. Hinc ptyaliſmus legitimus tandiu duraturus, donec oris ulcera, quibus fovetur, ſponte vel arte conſaneſcant.

6. Invaleſcente in hunc modum ſalivæ fluxu, imminui, immo ſupprimi neceſſe eſt ſecretiones ceteras omnes fere; ſanguis enim, quo largius ſalivationi ſufficit, eo parcius ceteris poteſt ſufficere: Unas tantum excipimus diureſim & diaphoreſim, quæ tamen ſolent etiam ipſæ haud levem deceſſionem inde pati.

II. Rarum eſt, ſed tamen indubia experientia compertum, ut modo dictum fuit, Mercurium effectibus ſuis magnam partem quandoque deſtitui, licet arte, methodo, doſi debitis adminiſtretur; fruſtrataque medentium & ægrotantium ſpe nec ulla inferre ulcera in ore, vel pauca, cutanea, levia; nec ullam ſalivationem excitare, vel perexiguam & ſputationi potius quam ſalivationi ſimilem. Mirum profecto tam quiete intra corpus aliquando adeſſe remedium idem, a quo tantas tempeſtates concitari ſolemne eſt. Si quid autem conjecturis valeo, videtur id totum repetendum eſſe ab una aut altera cauſarum ſequentium.

1. Si cutis denſa, compacta, vaſis nimium turgidis conſtipata, ingreſſuro Mercurio minus pervia ſit, quem ideo parce, parciſſime admittat.

2. Si ſanguis natura ſiccior, quantumvis a Mercurio atteratur, pauca, pauciſſimam lympham ſuggerat, quæ ſalivationi fovendæ vix ac ne vix quidem ſufficiat.

3. Si qua alia evacuatio, *verbi gratia* per ſudores, urinam, alvum, &c. natura, caſu, arte, ſolito uberior ſit, unde lympha alio averſa, qua motus liberior eſt faciliorque, ſalivationem imminui, imo ſupprimi neceſſe ſit.

4. Si ſalivales glandulæ natura vel morbo denſæ, preſſæ, compactæ, duræ, ſkirrhoides, lymphæ ſalivali appellenti difficilem, ideoque tardam viam permittant.

5. Si naturalis vel vitioſa ſangninis diatheſi ſaliva, quæ in os confluit, ita craſſa, viſcoſa, pinguis ſit, ut ſalibus ſtricte irretitis acrimoniæ expers fiat, nec ullam proinde muciferis oris vaſculis noxam inferre apta ſit.

6. Si anguſtiora vaſorum illorum oſcula virus latens in ſaliva non imbibant, vel ita parum imbibant, ut inde vel nulla vel leviſſima labes conceptaculis inferatur.

7. Si deſit vel æquo debilior ſit ſympathia, quæ inter oris interiora glandulaſque ſalivales ſolet intercedere. Sic enim nec irritatio, nec exulceratio oris ſalivationem ullomodo moturæ ſunt. Quod ſi mira forſan videatur ea variatio in ſympathiis, qualem hic admittimus, attendatur, velim, ſympathias certis nullis teneri legibus; ſed in variis varias eſſe; & hinc non raro cauſam repetendam eſſe cur alii aliis facilius difficiliuſve ab emetico vomant, a fumo lacryment, ab errhino ſternuant &c.

Ceterum experientia omni ratione major Medicos jam pridem docuit Mercurium, etiam dum nullam ſalivationem ciet, ceteroqui tamen eoſdem effectus in ſanguine præſtare, ac ſi ſalivatio legitima mota foret, modo debita copia ad ſanguinem penetraverit; & proinde attenuatis liquidis, reſeratis vaſis, reſtituto oſcillatorio partium motu, diſgregatis obicibus, profligato ſeminio morboſo, luem veneream radicitus perinde extirpare.

CA-

CAPUT XI.

De eligenda facillima, tutiſſima, efficaciſſima medendi Methodo, ac I. Ultra utri præſtet, ex Guaiaco, an ex Mercurio Medicina?

HAud ſatis eſt methodos curatorias recenſuiſſe, quas in curanda lue venereâ hactenus adhibitas fuiſſe novimus: Operæ pretium eſt expendere inſuper quo loco unaquæque habenda ſit, & penſatis ſingularum emolumentis & incommodis, paucis indicare quæ omnium optima, quæ tutiſſima eſſe videatur.

Jam dictum eſt *ſupra*, *Cap.* VI. hujus Libri, methodos illas curatorias tres omnino eſſe, nimirum 1. Therapeiam illam methodicam, qua Medici olim uſi ſunt primis morbi temporibus: 2. Adminiſtrationem lignorum, radicumque, quæ vi ſudorifera pollent: 3. Uſum Mercurii atque Mercurialium. De prima mora quidem nulla eſt, neque enim puto quemquam eſſe, qui hodie arbitretur luem veneream, morbum ſane præ magnitudine herculeum & vulgaribus medicinis plane ſuperiorem, iis remediis bellari poſſe, quæ neque adverſus ſcabiem paulo difficiliorem ſatis valerent.

Id unum ergo in quæſtionem primum venire poteſt, utra luis venereæ curandæ methodus potior ſit, an adminiſtratio lignorum & radicum, an Mercurii & Mercurialium uſus? Cauſa vero Mercurio ſemel addicta, ulterius diſpiciendum erit, quænam ex omnibus Mercurii adhibendi rationibus tutiſſima & efficaciſſima ſit, atque adeo præferenda?

I. Non miror uſum Mercurii adminiſtrationi lignorum a pleriſque poſtpoſitum fuiſſe decimo ſexto ſæculo. Vigebant tunc præjudicia in Mercurium pridem concepta, necdum ſatis nota erat recta illius adhibendi ratio; unde modo parcius tardiuſque, atque adeo plerumque irrito; modo largius celeriuſque adminiſtrabatur, atque adeo plerumque funeſto ſucceſſu. Adde Guaiacum, Chinam, Sarſam parillam, Saſſafras, nova tunc fuiſſe remedia, ſatis temere quidem, ſed maxima tamen æmulatione vulgo laudata; miraque eſſe in pleroſque novitatis illecebram, in omnes publici applauſus poteſtatem.

Inde nata probra illa atque maledicta, quibus tum Mercurium, tum eos qui Mercurio utebantur, olim vexatos fuiſſe legimus, ut videre eſt, apud Gaſparem Torellam, *in Dialogo de Dolore in pudendagra*, anno 1499; Johannem Baptiſtam Montanum, *Tract. de Morbo Gallico*, anno 1550. Benedictum Victorium, *Lib. de Morbo Gallico*, *Cap.* 7. anno 1551. Johannem Fernelium, paſſim in Operibus, ſed præſertim *De luis venereæ Curatione*, *Cap.* 6. & 7. anno 1556. Gabrielem Falloppium, *Tract. De Morbo Gallico*, *Cap.* 75. anno 1560. Dominicum Leonem, *Method. curandi febres*, *tumoreſque præter naturam*, anno 1562. Bernardinum Tomitanum, *De Morbo Gallico*, *Lib.* 2. *Cap.* 13. anno 1563. Julianum Palmarium, *Lib. de Hydrargyro*; *Cap.* 6. anno 1578. Johannem Baptiſtam Silvaticum, *Controverſiarum Medicar.* 34. anno 1590. Aurelium Minadoum, *Lib. de Virulentia venerea*, *Cap.* 39. anno 1596. &c.

Non defuere tamen, vel hoc eodem tempore, qui de Mercurii uſu rectius ſenſerint, ut Johannes Benedictus, *Lib. de Morbo Gallico*, *Cap.* 4. anno 1510. Hieronymus Fracaſtorius, *Syphilidos Lib.* 2. *in fine*, anno 1530. Johannes Paſchalis, *Lib. de Morbo Gallico*, *Cap.* 6. anno 1534. Petrus Ferrus, *De ligno ſancto*, *Lib.* 1. *Cap.* 6. anno 1737. Antonius Muſa Braſſavolus, *Lib. de Morbo Gallico*, anno 1551. Augerius Ferrerius, *Lib.* 1. *de Pudendagra*, *Cap.* 11. anno 1553. Antonius Francancianus, *Lib. de Morbo Gallico*, anno 1563. Alexander Trajanus Petronius, *de Morbo Gallico*, *Lib.* 6. *Cap.* 7. anno 1565. Proſperus Borgarutius, *Methodi de Morbo Gallico*, *Cap.* 13. anno 1566. Michael Johannes Paſchalis, *Tract. de Morbo Gallico*, anno eodem; &c.

Sed inter ceteros conſuli potiſſimum velim Nicolaum Maſſam, qui *De Morbo Gallico Tractat.* 4. *Cap.* 1. anno 1532. affirmat inunctiones cum argento vivo, *etſi multis ingratæ ſint, profecto tamen, ſi cum obſervatione ipſa, & conditionibus* requiſitis *quis utatur, eſſe infallibilem & ſecuriſſimam viam ſanandi hanc ægritudinem*

Guil-

Guillelmum Rondeletium, qui anno 1560. Librum *de Morbo Italico* concludit ſequentibus verbis; *Ex ſupradictis*, inquit, " ſatis apparet argentum „ vivum, antidotum, & maxime accommodatum „ remedium ad Morbum Italicum eſſe quia quo- „ modocunque adminiſtretur morbum curat: Leo- „ nardum Botallum, qui in Tractatu, cui titu- „ lus eſt: De ratione luis venereæ curandæ, „ *Cap.* 17. anno 1563. teſtatur remedia cum „ cum hydrargyro arte compoſita curare mi- „ rifice humana corpora lue venerea infecta, „ ſi arte ſint adminiſtrata, humores e corpori- „ bus excludendo ſubtiles & cuti proximos per „ halitum, viſcidos vero atque intimos per fau- „ ces & alvum, ſic ut mirum videatur, quam „ celeriter belleque id præſtent: Antonium „ Chalmetæum, Method. Morbi Venerei cu- „ randi, *Cap.* 5. anno 1564. ubi poſtquam affir- „ mavit eos, qui tantopere Mercurii uſum im- „ probant, aut nunquam, aut non ut decet il- „ lius periculum feciſſe, addit Mercurii uſum „ ipſum nunquam fefelliſſe, qui quamplurimos ab „ hac deteſtanda lue etiam inveterata . . . . „ Dei beneficio liberaverit: Ambroſium Paræum, „ qui Operum *Lib.* 19. *Cap.* 9. anno 1575., „ ait inunctionum methodum omnium utiliſſi- „ mam & tutiſſimam eſſe, repetitque *Cap.* 10. „ mox laudata Rondeletii verba, *argentum* nem- „ pe vivum eſſe luis alexipharmacum, pro- „ priumque antidotum, quod opportune exhi- „ bitum vires habeat admirandas; curare enim „ quocumque modo appoſitum partium tenuitate „ exſicando & ſudores movendo.

Omnium tamen diſertiſſime Mercurii utilitatem prædicavit Epiphanius Ferdinandus, in *Hiſtoriis ſive obſervationibus & caſibus* medicis, quas n. *centum* edidit anno 1621. ubi ſcripſit *Hiſtoria* 17. centum & quinquaginta Gallicos omnis ætatis & ſexus, temperamenti varii, & in variis anni partibus hydrargyri uſu a ſe perſanatos fuiſſe, nullo ſymptomate ſuperſtite. Nominatque ibidem Medicum alterum Iohannem Laurentium Protopapam, qui juratus ipſi retulerit ſe pluſquam mille Gallicoſos curaſſe feliciſſimo ſucceſſu unguento mercuriali, unde colligit grates Deo agendas eſſe, a quo ad tantum morbum tam efficacem medicinam detegi permiſſum fuerit.

II. At vero, licet Mercurii cauſa tum numero, tum momento ſuffragiorum potior olim fuiſſe videatur, fatendum tamen toto ſæculo decimo ſexto quæſtionem illam magnis utrimque Auctoribus controverſam fuiſſe, & plenam diſſenſionis inter doctiſſimos. Id ſcilicet condonandum illis temporibus, quibus ne latum quidem unguem ab Antiquorum opinione recedere licebat, & nefas eſſe ducebatur remedio uti, quod ab iis infamatum fuiſſet. Sed tandem diſcuſſis præjudiciis prævaluit ſuperiore ſæculo experientia rerum magiſtra, ac repetitis exemplis apertiſſime compertum eſt lignorum quidem adminiſtrationem ad curandam luem veneram confirmatam, imparem & inefficacem eſſe; contra vero uſum Mercurii tutum, certum, efficaciſſimum, modo rite adhiberetur; unde factum, ut univerſus Medicorum chorus, illorum etiam, qui juraverant in verba Veterum, non potuerit, quin veritate adductus, ἑκὼν ἀέκοντί γε θυμῷ Mercurio primas deferret, ejuſque uſum in extirpanda omni lue venerea lignorum adminiſtrationi perpetuo præferendum eſſe clare confiteretur.

Huic concluſioni ſuffragatur & ipſa ratio, quæ in rebus Medicis, ſi ſola ſit, parvi quidem; ſi vero experientiæ adſtipuletur, magni ſemper facienda eſt. Nam 1. Partes integrantes, ſeu potius guttulæ decocti lignorum, cum non agant in ſanguinem gravitate, ut quæ ſanguinis partibus nihilo graviores ſint, non poſſunt in illum agere niſi qualitate altera, figuratione nempe ſpecifica, cujus ope acres, aromaticæ, lixivioſæ, quicquid ſpiſſum, denſum, viſcidum cruori ineſt, ſolvere ac eliquare aptæ natæ, partes ſeminio venereo inquinatas corrigant, imo vero ſeminium ipſummet paulatim deſtruant: Ac ſane ea eſt una agendi ratio, quam in decocto lignorum ab omnibus admitti certum eſt. At inde multiplex mali labes; partes enim illæ hujus decocti debent ſua eadem figuratione tum ſolida tacite deradere & exterere, tum vitioſam liquidis acrimoniam impertiri: Unde ſumma corporis emaciatio, extenuatio, conſumptio, unde pulmonum calor, irritatio, exulceratio; unde jecinoris, ceterorumque viſcerum æſtus; phlogoſis, inflammatio, unde renum & veſicæ erethiſmus & phlogoſis cum gravi dyſuria; unde in fœminis immoderata menſtruorum eruptio; unde demum, ut paucis contraham, univerſa illa incommoda, quæ lignorum adminiſtrationi ſolent adeſſe vel ſuccedere.

2. Guttulæ eædem illius decocti cum momento ſatis debili pellantur, utpote parum ponderoſæ, nequeunt ſæpe in vaſa ut vaſorum glomeramina ſive glandulas penetrare, quæ ſpiſſiore humore, nimiumque denſato oppleta ſunt, neque adeo hærentem & vitioſum humorem ibi congeſtum alio modo corrigere. Hinc ergo labes altera præcedente pejor, ſiquidem humor ille pridem infectus, ſi caſu vel temporis decurſu ſenſim eliquetur & circulationi reddatur, luem veneream alteram non raro renovat, priore male extincta nihilo mitiorem.

Neutrum vero metuendum eſt a Mercurio; nam 1. Cum omnis acrimoniæ expers ſit, agatque ſolo pondere, neque liquidis acredinem, neque eroſionem, ſolidis ullam ex ſe inferre

ferre poteſt. Certe ſi alterutra læſio ex ejus uſu videatur unquam emergere, ea non Mercurio tanquam materiali cauſæ accepta referenda eſt, ſed nimiæ humorum ipſorumet acrimoniæ aut virulentiæ, quæ diluentibus & edulcantibus, ut prius temperaretur, ſatis diligenter curatum non fuit. In ſumma duplex tantum a Mercurio periculum imminet, ſi quod imminet, ne partium pondere nimio viſcera molliora aggravet, & momento validiore vaſorum tunicas nimium diſtentas diſcindat. Sed utrumque præcavere facile eſt, depletis prius venæ ſectione vaſis, relaxato emollientium uſu ſolidorum tono, Mercurio parce & pariter adhibito, &c. ſed de his alibi.

2. Mercurius, cum momentum exerceat momento ſanguinis decies & quatuer validius, vaſa quævis tenuiſſima, quæ occluſa & ſanguini ipſi invia ſunt, aperit, recludit, permeat, atque adeo virus omne undique extundit, profligat ubique, extirpat radicitus. Quod ſi qua vaſa in toto corpore impervia ſupereſſe poſſint, quod quidem rarum eſt, ſed quod tamen de vaſis duriorum exoſtoſium, gummatum, nodorum &c. interdum verum eſt, ea certe tantum, quæ cum momento Mercurii ineluctabilia ſint, vi nulla alia debiliore unquam in poſterum reſeranda ſunt, & quæ proinde pro vaſis omnino obliteratis haberi debent, humorque iiſdem impactus pro humore numquam reſolubili, & a quo nullum recidivæ periculum futurum ſit.

III. Mirum fortaſſe videbitur nonnullis Guaiacum ipſum nullo diſcrimine cum ceteris lignis confundi, & nullius efficaciæ ad luis venereæ curationem nunc cenſeri remedium idem, quod olim in Inſula Hiſpaniola tantopere initio valuit adverſus eumdem morbum.

Sed 1. Non ſatis conſtat de antiqua illa Guaiaci virtute. Novi quidem unum eſſe aut alterum Scriptorem, (*a*) qui memoraverint in Inſula Hiſpaniola Guaiacum ab Indigenis ad luem veneream cum ſucceſſu adhibitum, & Hiſpanis olim indicatum fuiſſe, qui eodem feliciter uſi ſint. Verum ſuſpicio eſt, neque vana, Scriptores illos morbi mitigationem pro radicali (*b*) curatione habuiſſe, qua in re a plurimis in Europa quoque olim peccatum fuiſſe certum eſt.

2. Eſto tamen. Demus Guaiacum ad curandam luem veneream efficaciter olim valuiſſe: Quid tum? Num potuit Guaiacum recens exciſum, ideoque ſucci plenum virtute ea pollere olim in Hiſpaniola, qua deſtituatur in Europa, ubi exſuccum & evanidum adminiſtratur, quod ſane videtur ille quoque odoratus eſſe, qui primus Guaiaci uſum in orbem noſtrum induxit. Qua de re vide Ulrichum Huttenum *ubi ſupra*, *Cap.* 6.

3. Adde luem veneream, licet in Europa Guaiaco non cedat, potuiſſe tamen in Hiſpaniola cedere, cum ibi natura mitior ſit & curatu facilior, teſte Gonſalvo Fernandez ab Oviedo, *loco mox laudato*, & Falloppio, *Tract. de Morbo Gallico*, *Cap.* 1. quorum hac de re teſtimonium poteſt exemplis confirmari. Exploratum eſt enim luem veneream in auſtrinis regionibus & lenius ſævire & facilius ſanari quam in regionibus ad Septentrionem propius ſitis.

4. Denique quorſum tam multa? Sperantne, qui hæc objiciunt, ſe unquam effecturos, ut experimentis numero paucis, antiquis, male compertis, in alieno orbe inſtitutis, quæ ambigua ſunt, fidem elevent experimentorum quæ plurima & certiſſima ſunt, quæ nunc, quæ quotidie, quæ apud nos fiunt, & quæ contra Guaiacum apertiſſime teſtantur?

IV. Ne tamen Guaiacum ſuis laudibus defraudaſſe videar, lubens conceſſero, 1. Ejus decoctum, quod de ptiſana quoque dictum velim, quæ e China, Sarſa-parilla, Saſſafras &c. præparatur, facere ad morbos venereos locales & incipientes, ut ad gonorrhœam, bubonem, ulcuſcula venerea, & porros, in quibus ſeminio morboſo extirpando plerumque ſufficit, cum & paucum & recens ſit. Cauto tamen opus eſt, ne temere adhibeatur in macilentis, exſuccis, retorridis, bilioſis, picrocholis, iiſve qui pulmone, renibus, veſica jam male habent.

2. Decoctum idem utiliſſimum eſſe, ſed ſub cautione eadem, ad dolores diſſipandos, ſi qui ab impura venere olim oriundi hydrargyroſi ſuperſint, ſive præſcribatur ſolum, ſive addito lacte vaccino ex arte temperetur, pro nota ſcilicet ægrotantium temperie, humidiore vel ſicciore, ſeroſiore vel ſalſiore.

3. Denique decoctum illud neceſſario quandoque exhibendum eſſe poſt hydrargyroſim legi-

(*a*) Antonium Muſam Braſſavolum, *in Reſponſ. ad Quæſt. Alexandri Fontanæ*.
Ulricum Huttenum, *de Morbi Gallici curatione per adminiſtr. ligni Guaiaci Cap.* 6.
Gonſalvum Fernandez ab Oviedo *Hiſt. Nat. Indiar. region. Lib.* 10. *Sect.* 1. *cap.* 2.

(*b*) Sane teſtatur Sydenhamius. *in Epiſtola Reſponſoria* 2. uſum Mercurii uſui Guaiaci jam præferri in ipſis Inſulis Antillis.

legitime adminiſtratam, ſi lues venerea cum ſtrumoſa aut ſcorbutica cachexia ita conjuncta fuerit, ut ſymptomata morboſa ab utraque cauſa dependeant. Mercurius enim, quo virus venereum potenter exterminatur, plerumque ne attingit quidem ſtrumoſum vel ſcorbuticum ſeminium, quod utrumque Guaiaci decocto felicius cedit. Sic obſervavi ſyphiliticos nonnullos, qui ſtrumis vel ſcorbuto ſimul laborabant, ab hydrargyroſi legitima perfectæ valetudini reſtitui non potuiſſe, niſi poſtquam per menſem uſi fuerunt decocto meraciore, nunc quidem ſolius Guaiaci; nunc vero Guaiaci ceterorumque lignorum, cum additis plantis quibuſdam anti-ſcrofuloſis, aut antiſcorbuticis.

V. Opinor ad prius luis venereæ genus, ſcilicet ad ſtrumoſum, pertinere obſervationem illam quam protulit, in *Præfatione Editioni Lugduno-Batavæ Aloyſii Luiſini præfixa*, Vir doctiſſimus Hermannus Boerhaave, ſcriptis ſuis *aureis & perpetua ſemper digniſſimis vita* de re Medica, ſi quis alter, optime meritus, cujuſdam ſcilicet *ægri, qui incaſſum optimorum Medicorum conſilia ſequutus, atque fruſtra hydrargyroſim expertus pro deſperato relictus fuerat, & qui tamen recte convaluit* uſu decocti Guaiaci ex methodo ab Huttenio deſcripta in Libro, cui titulus eſt *De Morbi Gallici curatione per adminiſtrationem ligni Guaiaci*. Sane ut ſuſpicer luem eam, de qua agitur, e ſtrumoſarum genere fuiſſe, id potiſſimum facit, *quod* ut ipſe Boerhaave narrat, *in diverſis corporis locis oſſa eſſent adeo tabefacta, ut in digito manus articulus unus exciderit, in crure vero plurima loca carioſa ſpectarentur*. Licet enim ea oſſium labes lui venereæ, quæ ſtrumoſa eſt, non ſit *propria*, ut aiunt, *quarto modo*, experientia tamen compertum eſt in illa frequentius uſu venire, quam in alia ulla. Quod ſi vera conjicio, jam obſervatio a Viro doctiſſimo propoſita inefficaciam Mercurii in profliganda lue venerea nullomodo probatura eſt, quæ tamen ſola in quæſtione verſatur; ſed probatura ſolum Mercurii inefficaciam in curandis ſtrumis & ſtrumoſa cachexia, de qua nullatenus ambigitur.

VI. Cetera vero argumenta, quæ *in Præfatione eadem* adverſus vim Mercurii in omni lue venerea afferuntur, Auctoris nomine magna quidem, re tamen tanta non ſunt, ut a ſententia dimovere valeant. *Argentum vivum*, inquit Vir doctiſſimus, *ſola vi vitæ actum hoc malum ſanat, motu expellit. Ideo & ejus medicata poteſtas haud valet corrigere venereum tabum, quando ille figitur in locis, ad quæ actio cordis & arteriarum vix pertingit. Hinc cariem diploes cranii non ſanat, ſed in cellulas ejus oſſeas conſumpto pingui vacuas, iners effuſus ſtagnat. Inde & oſſium medullam inquinatam hoc malo vix repurgat. Gonorrhœas in ſola celluloſa penis fabrica hærentes, per quas vix ullus circumeuntium humorum impetus, nunquam ſanat, licet lue ſimul dominantem perfecte eo tempore tollat. Oſſicula tenerrima ſolis tenuibus tecta membranis locis, per quæ arteriæ rubræ, flavæ, ſeroſæ, pellucidæ, ceteræque per quas liquida cum idonea velocitate ruunt; argentumque vivum admittere in ſe poſſunt, atque illud fortiter urgere vitali poteſtate, perfecte ſanari queunt Mercurii virtute. Hactenus Ille.*

Sed 1. Quandiu in parte corporis quavis, etiam a corde remotiſſima, vita eſt, hoc eſt, quandiu in illa ſolidorum oſcillatio & liquidorum motio reciproca vigent, quibus vita debetur, tandiu mercuriales atomi liquidis interjectæ & eadem, qua ipſa, vi actæ, moventur cum celeritate, quæ major ſit celeritate liquidorum ipſorum, ex *Lemmate V. præced. Capit.* & momentum exercent, quod adhuc multo majus ſit momento æqualium partium liquidorum, ex *Lemmate VII.* ac proinde tandiu aptiſſimæ ſunt ad atterenda, comminuenda, diſſolvenda liquida quævis hærentia, inſpiſſata, impacta in ea parte; ad ſolidorum oſcillationes promovendas & intendendas; uno verbo ad ſeminium venereum exturbandum, ſi quod ibi lateat, & ad reparandos ſeminii venerei effectus, ſi qui ibi ſint nulla arte reparabiles. *Valet* ergo *Mercurii medicata poteſtas*, præ altero quocunque remedio, *corrigere venereum tabum* quacumque figatur in parte dummodo ea pars vivat, hoc eſt, dummodo ad illam *actio cordis & arteriarum pertingat*.

2. Quod ſi pars corporis quædam, ſufflaminata ſolidorum oſcillatione & ſuppreſſa motione liquidorum, plane emortua ſit, aut carie latenter eroſa, vel abſceſſu ſuffoſſa, tunc ſane mercuriales atomi, quæ in hærentibus in parte fluidis minutiſſimæ fluitant, pulſionis defectu ſibi applicitæ & pondere deciduæ in guttas conſpicuas una coituræ ſunt, quemadmodum in defunctorum cadaveribus obſervatur poſt largam hydrargyroſim. Inde frequens eſt in iis, qui Mercurio inuncti fuerunt, Mercurium colligi intra oſſa, ſi qua carioſa ſint, aut partes quaſcumque, ſi abſceſſu vel ulcere ſaucientur: Ut teſtantur Johannes Langius *Epiſtolar. Lib. 1. Epiſt.* 43. Johannes Fernelius, *De luis venereæ curatione, Cap.* 7. Gabriel Fallopius, *Tract. de Morbo Gallico, Cap.* 76. Alexander Trajanus Petronius, *Lib.* 6. *de Morbo Gallico, Cap.* 1. Et alii *paſſim*. Itaque jure me-

merito ait Hermannus Boerhaave Mercurium *in cellulas carioſæ diploes, inertem, effuſum ſtagnare*.

3. Collecto huic Mercurio via cita plerumque paratur, qua effluat citra noxam, deraſa ſcilicet carie vel aperto abſceſſu. At vero, utcumque aliquandiu retineretur, nihil inde immineret periculi, ut jampridem docuit experientia, quæ Antiquorum præjudicia de vi argenti vivi venenoſa falſi convicit. Siquidem Mercurius eſt, teſte ipſo Boerhaave *loco laudato*, *omnium forte cognitorum corporum minime rodens vel acre*. Ideoque juxta Alexandrum Petronium Trajanum, *de Morbo Gallico*, *lib*. 6. *cap*. 3., cujus ſententiæ ſuffragatur experientia, *ſi poſt inunctiones in humano corpore intus relinquitur, propterea tamen, ubi ad ſe redierit, & alicubi firmus permanſerit, non magis obfuturus, quam plumbum, ubi forte in aliquo hominis membro retinetur*.

4. Porro minime poteſt Mercurio vitio verti, ſi *cariem diploes cranii non ſanet*; ſi *oſſium medullam inquinatam hoc malo vix repurget*; ſi *gonorrhœas in ſola celluloſa penis fabrica hærentes . . . nunquam ſanet*. Cum ea enim ſymptomata a ſeminio venereo dependeant, non tanquam a cauſa conjuncta continente, ſed tanquam a cauſa conjuncta ſimpliciter, poſito quidem ſeminio ipſa poni poſſunt, ſed illo ſublato eadem auferenda eſſe non conſequitur. Nempe opus habent ulteriore curatione & diuturniore tempore, caries oſſium quidem, ut corrupta oſſis facies *exfoliari*; gonorrhæa vero, ut proſtratarum, veſicularum ſeminariarum & celluloſæ penis fabricæ ulcera detergi; ambo demum ut callus vel cicatrix feliciter coire poſſit. Satis eſt ſi Mercurius *luem dominantem eo tempore perfecte tollat*, ut ab illo tolli teſtatur ipſemet Boerhaave. Si quidem ea ratione, profligato ſemel ſeminio, a quo ſolidarum partium vitia fovebantur, futurum ut caries & exulcerationes ſuperſtites quæcumque, quæ ante venereæ erant & remediis ſuperiores, in meliorem naturam mutatæ remediis ordinariis jam tandem cedant.

5. Neque meliori jure objicitur in Mercurium, quod *oſſicula tenerrima*, *ſolis tenuibus tecta membranis*, puta Vomerem & turbinata oſſicula interiorum narium, *ſervare nequeat*, *ne excidant*. Ea enim oſſicula vel tota ſubſtantia, quod præ tenuitate fere perpetuum eſt, vel alterutra tantum facie corrupta ſunt & carioſa, quod rariſſimum. Si prius, non magis poteſt integritas ipſis arte reſtitui, ne excidant, quam vita mortuo: Fruſtra igitur a Mercurio id exigas, quod a nullo remedio obtinere poſſis, & quod eſt ſupra naturæ vires. Si poſterius, deciſa ea oſſis facie quæ carioſa eſt, poteſt altera quandoque ſupereſſe, quod ſane a Mercurio æque tuto præſtari poteſt, ac ab alio quocumque remedio, atque adeo Mercurii conditio, ſi non melior ac certe haud pejor inde cenſenda eſt.

VII. Ad ea confirmanda, quæ dicta ſunt, egregie faciunt ſequentes Hiſtoriæ, quas non ex jactantia, a quo longiſſime abſum, ſed eo tantum conſilio refero, ut ſi quos Boerhaavi auctoritas tranſverſos egerit, exemplis illi perducantur ad ſaniorem de Mercurii efficacitate opinionem.

Prima Hiſtoria. Nobilis Hiſpanus luem veneream in Patria conceperat; & cum certiſſima urgerent morbi jam confirmati indicia, hydrargyroſim Barcinone expertus fuerat, adminiſtrante Chirurgo quodam. Anno poſt cum recrudeſcerent non pauca redivivi morbi ſymptomata Montem Peſſulanum profectus eſt, & ibi auſpicio atque ductu Chirurgi cujuſdam eamdem medicationis rationem iterum adhibuit, neque tamen exitu meliore. Ut verum dicam, videtur utrique Chirurgo res improſpere ideo ceſſiſſe, quod cariei quæ deinde prodiit, prima rudimenta in oſſe maxillari clam concepta eſſent, nondum quidem ſatis magna, ut certa ſui præberent indicia, at vero jam nimium confirmata, quam ut remedio ullo corrigi, aut ad vitalem ſtatum arte ulla alia revocari poſſent, quam corrupti oſſis deſquamatione, ſeu, ut vulgo ajunt, *exfoliatione*.

Ægrotus hoc pacto ſpe bis dejectus, & nihil ſibi non metuens, Lutetiam venit, ut ad ſpem noviſſimam, anno 1737.; Medicos hic plurimos magni nominis conſuluit, & placuit illi quoque meum exquirere conſilium. Marcidus, exſanguis, colore plumbeus, viribus exhauſtus, vix pedibus poterat inſiſtere; cæteroquin animi alacris & vividi. Ut cetera leviora ſymptomata omittam, artuum cruciatus, lapideas exoſtoſes, &c. dolebant illi aſſidue dentes molares ſuperioris ordinis in dextro latere ad quorum radices conſpicuus aderat tumor, quo palati pars dextra difformis erat, & qui exiguis foraminulis, quibus fiſtuloſus erat, pauculas ichoris guttulas preſſus exſudabat: fœtebat narium dextra, ac mucus inde puri ſimilis, imo purulentus identidem emungebatur.

Latere ſeminii venerei reliquias nullus dubitavit, ſed mox, immiſſo in fiſtuloſa tumoris foramina ſpecillo, malum multo gravius innotuit, nempe eam oſſis maxillaris dextri partem qua dentium molarium præſepiola ſive alveoli continentur, ſuo denudari perioſtio, ſcabram & aſperam eſſe, uno verbo carie tentari. Hinc oriri dolorem dentium dextri lateris, hinc foveri tumorem palati pertinacem, hinc manare ichoris guttulas, quæ per fiſtuloſa tumoris foramina exſtillabant,

hinc

hinc ſcaturire mucum purulentum, qui ex emuncta nare dextra educebatur, ſtatim intellexi, ac ægroto ſine cunctatione ſignificavi rem *ad triarios*, quod ajunt, jam rediiſſe; ſcilicet ad hydrargyroſim tertio, ſed majore diligentia, longiore tempore, cautionibus certioribus, adminiſtrandam.

Fateor aquam mihi ſtatim aliquantiſper hæſiſſe, ancipiti cura diſtracto. Præparationem diuturnam poſtulabant quidem ægrotantis conditio, ſqualidi & ex prægreſſis remediis ferme tabeſcentis: Repugnabat vero caries diutius neglecta, & ob ſedem quam occupabat periculi plena, ſi mora ſerperet latius. Fortuito accidit, ut æger poſt venam prius ſectam & alvum, ut moris eſt, ſubductam leni cathartico, balneationi ferendæ in par fuerit. Sic unica via ſuperfuit, cui ſine dubitatione inſiſtere neceſſe erat. Itaque mox illitiones adhibui ex unguento, quod æquales Mercurii extincti & pinguedinis porcinæ non ſalitæ partes recipiebat, doſi minima darum vel trium drachmarum, & longo quinque, ſex, ſeptemve dierum intervallo, ne ptyaliſmus ullus moveretur, a quo mihi maxime cavendum eſſe ducebam propter ulceroſam oris cariem, quæ adventitia phlogoſi & inflammatione potuiſſet ingraveſcere.

Ea methodo per ſex menſes continuos, a menſe Octobri anni 1737. ad extremum uſque diem menſis Martii anni ſequentis, unciis circiter quinque unguenti mercurialis ægrotum illinivi, nec ei toto illo curationis ſpatio cibum ullum alium conceſſi, præter lac, cui concoquendo ejus ventriculus efficaciſſime comparatus erat. Vix ille levem ſputationem unquam expertus eſt, ſe tamen cubiculo arte tepido caute ſemper continuit, nec invitus, cum vix pedibus ſtare, nedum in publicum procedere poſſet. De cetero ſurgebat e lecto quotidie, nec carebat grato amicorum colloquio.

Viſum fuit hydrargyroſeos initio dentes, quotquot in dextro latere mobiles erant, eximere, quod ad os carioſum pateret acceſſus facilior. Inciſa quoque fuit eodem conſilio ea gingivarum & palati pars, quæ cariei ſuperſtrata erat. Avulſa deinde ab oſſe maxillari ſchidia non pauca carioſa, quæ dentium exemtorum alveolos conſtituebat, quo iterato toties opus fuit, procedente curatione, quoties fragmentum quoddam oſſeum ab oſſe reliquo divulſum nutare viſum eſt, ſed levi ſemper & ſuſpenſa manu avulſa ſunt, adeo ut nec vis oſſi ſano ulla inferri, nec vana diſcindi, nec hæmorrhagiæ occaſio præberi poſſet.

Poſt duos, treſve menſes, detractis pluribus ſchidiis, oſſi quod reliquum erat, gingivarum & palati caro paulatim accreſcere, mucus magis ſincerus paulatim emungi, nares levius paulatim putere viſa ſunt. Nihilo-ſecius tamen placuit illitionibus pertinaciter inſiſtere, quoniam me infauſta priorum curationum exempla cautiorem faciebant. Sed demum cum perbono loco res eſſet, nulla ſupereſſent cariei ſigna, ægerque doloribus vacuus habitior per adhibitam therapeiam evaſiſſet, diuturnæ ſex menſium medicationi finem impoſui, ægroque, deterſa ex more cute, & mercurio iteratis purgationibus e corpore educto, quoad ejus fieri potuit, conceſſi, ſeu potius ſuaſi, ut liberiore aere frueretur, & in quemdam ex proximis Urbi pagis ruſticatum abiret.

Obtemperavit ille, quod ei fuit emolumento, nam vires brevi recollegit villicatione & exercitio. Deficiunt quidem in parte dextra maxillæ ſuperioris dentes molares, quos avulſos fuiſſe diximus, & os maxillare, cui hærebant infixi, longa rima dehiſcit in ſinum maxillæ ejuſdem lateris, ex quo fit, ut quoties rima pervia eſt, vox ſtatim rauceſcat, & circa nares elidatur; ſed ſi ſpongiola tenui occludatur, derepente vox iterum reſonat clara atque limpida. Ceterum viribus valens, vegetus, habitior, alacer, jam ab anno fungitur omnibus muneribus corporis, & integra utitur valetudine.

Altera Hiſtoria. Nobilis Adoleſcens luem veneream contraxit in Batavia, & poſt errores varios, quibus enarrandis ſuperſedeo, Hermannum Boerhaave adiit conſilii cauſa. Urgebant vagi artuum cruciatus; ſuccreverat exoſtoſis dolens in interiore & inferiore cubiti dextri parte; ſed quod præcipuum fuit, latebat in ſumma narium parte ulcus telephium & nomodes, cum carie variarum oſſis Ethmoidis appendicum, quarum fragmenta paucula jam deciderant.

Boerhaavius pro ea methodo, quam in ſua *Præfatione* Editionis tertiæ Aphrodiſiaci propoſuit, decoctum Guaiaci præſcripſit juxta exactiſſimas diætæ leges propinandum. Ægrotus dicto audiens eam therapeiam per tres menſes, Februarium, Martium & Aprilem anni 1738. ſumma cum diligentia adhibuit, donec macilmentus, ſqallidus, decolor, vix pedibus ſtare, vix ſpiritum ducere potuit, nec ſe remedio diutius tolerando viribus parem eſſe ſenſit. Ea methodo dolores abierant, decreverat exoſtoſis, nares fœtebant tolerabilius, & pauciore pure manabant. Quocirca re perpenſa cenſuit Boerhavvius ægrotum perfecte ſanatum eſſe, juſſitque, ut ad communem vivendi rationem paulatim regrederetur cum regimine.

Menſe Junio ſequente Adoleſcens ille Lutetiam venit, & ſuæ diffiſus valetudinis me in conſilium adhibuit menſe Julio. Singula inſpicio & per-

& perluſtro diligentiſſime: Supererat in brachio dextro oſſeum tuberculum, quod ex prægreſſa exoſtoſi reliquum erat, & compreſſum obtuſe dolebat; nares olebant peſſime; pus non paucum cum muco permiſtum deſtillabat, vel emungebatur ſingulo mane; naſus ruber, tumiduſque indoleſcebat vel leviter tactus; excidebant identidem oſſiculorum fragmenta carioſa, mole & figura varia; ſupererat quidem cartilagineum narium interſepimentum, quod inferius eſt, ſed paries oſſeus intergerinus, quem os Ethmoide efficit, & qui ſuperior eſt, carie fruſtatim conſumptus defluxerat, ſummaque narium pars, quæ naturaliter bipartita eſt, & utrimque oppletur Sinubus Ethmoidæis, in vacuam & communem ſpecum abierat.

Quis ergo dubitationi locus in re tam manifeſta? Minime cunctatus Adoleſcentem ægrum lue venerea etiamnum affici pronuntiavi; & quod in lue venerea peſſimum, interiora narium ulcere telephio, & gravi carie tentari; proinde abjecta omni mora ad remedium, quod unum, mea quidem ſententia, efficax & decretorium eſſet, nempe ad hydrargyroſin, celerrime confugiendum eſſe.

Annuit ille ſuæ conditionis non neſcius, & præmiſſa ſanguinis miſſione & catharſi, viſum eſt per menſem unum & dimidium apozematum diluentium, balneorum, aquarum mineralium uſui per vices inſiſtere, ut ſanguis dilui, partes laxari, vaſa molleſcere, totum corpus humefieri poſſet. Tandem, die 15. menſis Septembris anni 1738. primum adhibita eſt mercurialis inunctio ex unguento, quod æquali Mercurii & pinguedinis porcinæ quantitate conſtabat, ac deinde per tres menſes continuos, variis intervallis, brevioribus modo, modo longioribus, doſique varia duarum, trium, quatuorve drachmarum pondere pro re nata, ſæpius repetita fuit, ſingulas corporis partes pluries inungendo, ſi pectus & abdomen excipiantur, ita ut per id temporis ſpatium unciæ octo unguenti adhibitæ fuerint.

Nolui ptyaliſmum ullum provocare, ne oborta in ore inflammatio naribus, quæ jam male habebant, ulceroſam phlogoſim ob viciniam, vaſorumque communitatem inferret, & qua malum ingraveſceret: ſed largam & uberem ſputationem toto curationis tempore ſuſtentavi juxta artis leges, ex qua levibus & ſuperficiariis rhagadibus ſive rimis ulceroſis interiora oris, maxime ad maxillæ utriuſque commiſſuras, perpetuo obſidebantur, ſed ſine phlogoſi, vel certe cum phlogoſi leviſſima.

Æger per tres illos menſes continuos ſe cubiculo tepidiſſimo caute continuit; ſolitas tamen nunquam intermiſit occupationes, ſed pro conſuetudine applicavit ſeſe quotidie ad ſtudium Muſices, ſaltationis &c. non alio cibo victum toleravit per id tempus, quam offa vel oryza cum jure carnium, ovis ſorbilibus, ſed præſertim lacte vel polenta cum lacte cocta. Demum ex præſcripto curavit ſedulo, ut diebus ſingulis decocto vulnerario levi ex Bugula, Veronica, Virga aurea &c. in nares attracto, ulcus ſemel atque iterum elueret, mundaret, detergeret.

Poſt menſem unum & dimidium, delapſum eſt ſchidium ſatis magnum oſſis nigri & carioſi, quod ſponte deciduum fuit ſine dolore, ſine hæmorrhagia, a quo tempore omnia in melius verti, pus nullum manare, nares minus fætere in dies, naſum detumere, nativo colori reſtitui, & ſine ullo doloris ſenſu digitis libere tractari obſervatum eſt.

Quamquam ea ſigna eſſent omnia ad ſalutem, nihilominus tamen illis non omnino credulus, nedum hydrargyroſin intermittendam, ſed contra potius curationis tempus duplicandum ideo cenſui, ut ſi quid mali lateret in abdito oculis inacceſſum, temporis diuturnitate perſanaretur. At vero demum poſt trimeſtre ſpatium, cum omnia in tuto eſſe compertum habui; a curatione deſtiti; & ægrotanti prius bene deterſo, ac ter quaterve purgato educendum Mercurium in corpore reliquum, poteſtatem in publicum procedendi paulatim feci ipſo menſe Decembri; ſed veſtibus probe munito, & cautione omni adhibita, qualem & præmiſſæ curationis ratio, & præſentis hyemis vis poſtulare videbantur.

Tot indiciis, quamquam omnia perfectæ ſanationis fidem facerent, nolui tamen inconſiderantius credere, tum quod in receſſibus narium inacceſſis potuiſſet aliquid latere difficilis & nimium inveterati mali, tum maxime quod in oculis mihi ſemper eſſet exemplum Viri me multo doctioris, quem ſpes jam fruſtrata fuerat. Quapropter adoleſcenti ſuaſor & impulſor fui diuturnioris mecum commorationis, eo nempe fine, ut ſi reipſa morbus curationem admiſiſſet, ſanationis veritas ad liquidum temporis diuturnitate perduceretur; Sin vero minus, poſſet ſaltem malum ad ſalutem converti efficaciore alia therapeia, neque videretur æger temere dimiſſus ſine reddita ſantitate. Lubenter aſſenſus manſit ille Lutetiæ tres menſes alios, donec tandem, cum omnia tuta & ſalutaria experiretur, neque ſupereſſent ulla morbi vel reliqui vel redivivi ſigna, ſuæ valetudini jam omnino confiſus nec immerito, lætus in patriam profectus eſt.

Ex binis hiſce Hiſtoriis colligitur 1. Methodo Illitionum ex Mercurio *rite curari malum*, licet *non palleſcat inſtar mortui æger*, licet *non emacietur prorſus*, licet *alimentis inter curan-*

randum quam minime pinguibus non nutriatur, *licet tandiu non protrahatur curatio*, *donec univerſi corporis humores*, *qui ullomodo pingues ſunt*, *in aquam redigantur*, *& expellantur de corpore*, *ſicque ſimul immiſtum his tabum venereum abluatur quam perfectiſſime de corpore affecto*, contra quam putavit Boerhaavius; cum dictorum ægrotantium neuter ex hydrargyroſi efficaciter adhibita *palluerit* aut *emaciatus fuerit*, imo cum prior habitior in ipſo remedio evaſerit: cum ambo non alio cibo, tota curatione, ſuſtentati ſint *quam lacte*, quod inter *pinguia alimenta* locum habet: cum in neutro nulla viſa ſit tanta humorum liquefactio, qua *in aquam redigi* potuerint, certe nulla fuerit catharſis, diureſis, diaphoreſis, ſputatio, uno verbo evacuatio nulla naturali major, qua *expelli & ablui potuerint quam perfectiſſime de corpore affecto*, quæ non modo de duobus illis ægrotis, ſed mille aliis pari methodo, ſimilique ſucceſſu ſanatis, dicta volumus.

2. Illitiones ex Mercurio cariei *oſſiculorum*, *quæ tenerrima ſunt*, *& ſolis tenuibus tecta membranis*, mederi tutius & efficacius Decocto Guajaci; & ſi forte *oſſicula eadem ſervare nequeant*, *ne excidant*, quod & a Guajaco quoque fruſtra expectaveris, quoties ex tota ſubſtantia corrupta ſunt, ut modo diximus; at ſaltem quod ea in re palmarium eſt, (*a*) *hac methodo rite exculta atque obſervata oſſicula narium & fragmenta palati*, *ſeparata* exfoliatione, *cetera ſincera relinquere*, contra quam tenuit Boerhaavius; ut conſtat de lamina oſſis maxillæ ſuperioris ægrotantium priore, & in poſteriore de appendicibus Ethmoidæis, & ſpongioſis naſi oſſiculis, quorum (*b*) caries confirmata ſola hydrargyroſi efficaciter repreſſa fuit.

Sed quid multa? Licet vel ex ipſius Boerhaavi verbis egregium pro Mercurii præſtantia ſuffragium elicere, cui lubenter ſubſcribimus. Ille enim ultro confitetur *perfecte ſanari poſſe Mercurii virtute mala venerea*, *quæ latitant in locis*, *per quæ* diſtribuuntur *arteriæ rubræ*, *flavæ*, *ſeroſæ*, *pellucidæ*, *ceteræque per quas liquida cum idonea velocitate ruunt*, *argentumque vivum admittere in ſe poſſunt*, *atque illud fortiter urgere vitali poteſtate*. Sed per omnia corporis loca diſtribuuntur *arteriæ rubræ*, *flavæ*, *ſeroſæ*, aut *pellucidæ*; ſed in ſingulas illas arterias, quandiu vitali motu fruuntur, *liquida ruunt cum idonea velocitate*; ſed in ſingulas *argentum vivum* libere *admittitur*, *ac fortiter urgetur vitali poteſtate*. Conſequens eſt ergo, vel auctore ipſo Boerhaave, *mala venerea poſſe Mercurii virtute perfecte ſanari* in omnibus corporis locis, quandiu ineſt iis vita; ac proinde ſi forte Mercurius conceptas ſpes unquam fruſtretur, ut ſane fruſtratur aliquando, id inde deducendum eſſe, non quod extirpandæ lui venereæ impar ſit, ſed quod minus ſit comparatus ad virus ſtrumoſum vel ſcorbuticum profligandum, quorum alterutrum cum lue venerea conjunctum tunc lateat, quorum utrumque ſuis propriiſque remediis opus habeat præter Mercurium, ut extirpetur.

CAPUT XII.

De eligenda facillima, tutiſſima efficaciſſima medendi Methodo, ac 2. Uter præſtabilior, internus, externuſve Mercurii uſus? Et 3. Inter modos Mercurii externe adhibendi quis præſtantiſſimus

MUlta egimus, dum primas Mercurio detulimus; ſed non peregimus. Poteſt enim Mercurius ipſe bifariam adminiſtrari; intro ſcilicet ore hauſtus forma pilularum aut pulveris; & foris corpori applicitus quomodocumque.

Primo. Hinc ergo exiſtit hoc in loco quæſtio altera, utra utri præſtet adminiſtrationis ratio, quæ præcedente quidem non minus gravis eſt; ſed ſolutu facilior, & in qua dirimenda interior Mercurii uſus exteriori ad cordatos omnes cauſa ceſſurus eſt, multiplici argumento.

I. Quod præparata Mercurialia deglutita ſpiculis acidis, quibus horrent, ventriculi tunicas pungant, irritent, laceſſant, atque adeo lædant & debilitent. Inde eſt quod ſtomacho plerumque male habeant, quicunque Mercurialibus intro ſumptis diutius uſi ſunt.

II. Quod particulæ præparatorum Mercurialium, pro ea doſi, qua aſſumuntur, parce, quin etiam parciſſime transfundantur in ſanguinem per venarum lactearum oſcula, *ex Capite præcedente*, atque adeo paucam debilemque vim exerant in ſanguinem, & in virus quod in ſanguinem invaſit.

III. Quod atomi præparatorum Mercurialium in ſanguinem tandem transfuſæ, cum ſpiculis acidis alte adactis configantur, ægre, tarde, parce ad nativam Mercurii formam redeant,

(*a*) Sic loquitur Boerhaavius de Hutteniana methodo exhibendi decocti a Guaiaco, quæ tamen ad poſterioris ægroti ſanationem ſatis non valuit.

(*b*) Vide de re eadem Guillelmum Fabricium Hildanum, qui *Centur.* 3. *Obſervat.* 8. & *Centur.* 6. *Obſerv.* 15., cariem oſſis maxillaris ſuperioris a ſe inunctionibus mercurialibus feliciſſime ſanatam fuiſſe memorat, delapſa prius carioſi oſſis ſquama,

redeant, *ex Lemmate III. Cap. præcedent.* atque adeo minus efficaciter ſanguinem corrigant & virus debellent, cum ex laudato Capite tota Mercurii vis ab ea forma dependeat, qua diviſibilis eſt in minutias indefinite parvas, quarum ſingulæ globoſam figuram liberrime affectent.

IV. Quod atomi illæ, quandiu pulveris formam pertinaciter retinent, definita & immutata gaudeant tum mole, tum figura, neque adeo poſſint aut in minutias indefinite parvas reſolvi, ut exiliſſima corporis vaſa pervadant, aut in grandiores guttulas coire, ut majore momento in validiores obices arietent, qui in vaſis amplioribus occurrunt; unde fit, ut nequeant virus venereum, ſi quod in intimis lateat receſſibus, aggredi ullomodo; aut ſi quod in laxioribus vaſis fortius hæreat, ſatis efficaciter aggredi.

V. Quod mercuriales illæ atomi ſpiculis horridæ, dum in ſanguine fluitant, itu reditu que tenuiſſima molliorum partium vaſa pungant, irritent, ſtimulent, unde calor, irritatio, phlogoſis, erethiſmus multiplex pulmonum, cerebri, ventriculi, jecinoris, renum & veſicæ, atque etiam uteri in mulieribus.

VI. Quod mercuriales eædem atomi, dum ore manant cum ſaliva, ſpiculis ſalinis, quibus horrent, ulceroſas partes pungant, fodicentque altius, atque adeo gravius inflamment, unde ptyaliſmus laborioſus, draſticus; oris phlogoſis & inflammatio; altiora & maligniora ulcera; dolor immoderatus urens.

Hinc itaque liquet præparatis Mercurialibus intro ſumptis ventriculum lædi, & multiplicem noxam pulmonibus, ceteriſque viſceribus inferri, atque adeo illorum uſum nunquam plane innoxium eſſe: Inde tamen nec ſanguinem perfecte corrigi, nec virus altius repoſtum efficaciter profligari, atque edeo uſum eorundem lui inveteratæ curandæ imparem eſſe. Quocirca haud mirum ſi interiori Mercurii uſui, ceu minus tuto & minus efficaci, præferatur exterior, a quo nihil ſimile metuendum eſt, imo vero a quo contraria omnia expectanda ſunt, utpote quo Mercurius in ſanguinem ſubeat 1. Intacto ventriculo, 2. Via facili & expedita, 3. Sub nativa forma, 4. An omnis acrimoniæ expers, adeoque ingreſſus opem laturus ſit certam, præſentaneam, efficacem & ex ſe plane innocuam.

Faceſſant ergo cum ſuis mendaciis, qui panaceis, præcipitatis magiſteriis, pilulis, pulveribus, arcanis, elixiriis, tincturis ſuis mercurialibus ſe luem veneream confirmatam radicitus curaturos eſſe audent polliceri, ceſſentque demum Medicinam contaminare & abuſu peſſimo egregia infamare remedia, quæ multis ſaluti fuere, & quæ multis ſaluti futura ſunt ſi rite exhibeantur. Neque enim is ego ſum, qui præparata Mercurialia intro ſumpta ullatenus improbem; quin potius ea proficua eſſe cenſeo, quoties iis adhibentur morbis, ad quos valeant, & ea adhibentur methodo, qua par eſt.

Iis quidem *morbis ad quos valent*; nempe 1. Morbis venereis incipientibus & localibus, ut gonorrhϾ, buboni, ulcuſculis, porris &c. quia tunc ſpes eſt, nec inanis, virus, quod paucum eſt & recens admiſſum, ea therapeia poſſe eradicari.

2. Confirmatæ etiam & univerſali lui venereæ, non curandæ quidem, ſed ſi nimium ſæviat, mitigandæ tantum, dum ægroti commodo liceat morbo certiorem medicinam facere; quod ſane non eſt ſupra notam & explicatam illorum præparatorum vim.

Ea vero methodo, qua par eſt; ſcilicet 1. Abſtinendo a præparatis Mercurialibus draſticis mochliciſque, & idcirco a præcipitatis Mercurialibus fere omnibus, ut quæ vomitiones & catharſes immodicas moveant, ſtomachum pervertant, imo non raro erodant; convulſivos ſolidorum erethiſmos, & abnormes liquidorum ataxias in variis partibus inducant, quæ nunquam periculo vacant.

2. Inter cetera ea ſeligendo quæ blandiora & leniora ſunt, ut Mercurium ſublimatum dulcem, Panaceam mercurialem, Æthiopem mineralem igne præparatum, quæ non minori forſan energia agunt, quam vehementiora, ſed minori certe tumultu, atque adeo ſemper minori periculo.

3. Diligenter cavendo ne hæc ipſa, quamquam blandiora, doſi nimia, uſuve diuturniore aut frequenter pulmonibus, ventriculo, veſicæ, utero &c. noceant; ſed ſingulis modum adhibendo ex artis legibus, pro ægrotantium temperie, ſtatu, viribus; morbique natura & gradu.

Ceterum, quantacumque cautio ſit, ne putes vel in allatis ipſis caſibus interiorem Mercurialium uſum uſui exteriori unquam æquiparandum eſſe; hunc enim ſemper tutiorem, & efficaciorem, atque adeo ceteris paribus præſtabiliorem eſſe tum ratione manifeſtum eſt, tum experientia exploratum.

Secundo. Progredientibus ambages novæ. Poteſt Mercurius extrinſecus adhiberi triplici ratione, ſuffumigiorum, ceratorum ſive emplaſtrorum, & linimentorum ſive unguentorum forma. Conſtituendum itaque quæ omnium facillima, tutiſſima & efficaciſſima, atque adeo quæ ſit optima adhibendi Mercurii methodus.

I. Conſtat quidem aperte ex his, quæ ſupra dicta ſunt, *Cap. VIII. hujus Libri*, eam ſane laudem haud deberi ſuffumigiis, quæ ex acribus, venenoſis, deleteriis rebus parantur, puta ex Realgare vel Auripigmento, quippe

quæ

quæ ab omnibus merito damnentur, ceu perniciosa. & quæ a Medicina jam pridem exulent. Haud obſcure vero poteſt colligi ex *Cap.* IX. vix meliori jure probari poſſe ſuffumigia altera blandiora, quæ ex Cinnabari cum Thure, vel Reſina, aut Gummate quovis alio innocuo conficiuntur, cum periclitationes hac de re palam inſtitutæ tam improſpere ceſſerint. Sed ne rem brevius perſtrinxiſſe videamur, de quæſtione illa pleniſſime diſputabimus *Cap. ſeq.*

II. Idem ferme judicium de ceratis ſive emplaſtris mercurialibus ferendum eſt, ex *Cap. VII.* hujus Libri. Licet enim minus periculi habeant quam ſuffumigia, attamen neque majore pollent efficacia, neque ſalivationem movent feliciorem; quandoquidem atomi mercuriales craſſioribus & unguinoſis emplaſtrorum partibus arctius irritæ, nec frictione ulla, ſed calore ſolo corporis excitatæ, & parcius & lentius intro ſubeunt. Adde & ægrotantibus incommoda eſſe, quos inde angi certum eſt calore, prurigine, varis, eryſipelate, imo furunculis, propter nimiam emplaſtrorum acredinem, aut inhibitæ perſpirationis moram. Ideo jam dudum univerſali eorum uſu deſitum eſt, neque jam ea admoveri unquam ſolent, niſi ad tumores shirrhoſos, exoſtoſes, gummata &c. in parte quadam particulari reſolvenda.

III. Unus eſt linimentorum ſeu unguentorum uſus, in quo optatam tum facilitatem, tum efficaciam una reperire eſt. Unguenta enim majorem minoremve recipiunt mercurii quantitatem, ut lubet; inunguntur ad doſim, quæ videtur utilis; repetitur inunctio pro uſu; nullam in cute uredinem excitant, ſed ad ſummum levem & fugacem calorem; Mercuriales atomi in unguentis laxe ligantur, extricantur facile, ad fricationis motum alte adiguntur &c. Uſus ergo linimentorum mercurialium ceteris omnibus præferendus eſt, ut ſane conſtat jam dudum præferri, non modo ad curandam luem veneream, quæ confirmata & univerſalis eſt, ſed etiam ad morbos venereos quoſcunque locales, ſeu ad luem veneream particularem & incipientem.

Proinde jam videretur ea quæſtio & communibus Medicorum ſuffragiis, & quæ præponderare debent, certiſſimis experientiis abunde deciſa, niſi id tribuendum eſſet nomini Richardi Mead; celeberrimi Londinenſis Medici, ut argumenta, quæ in illitiones Mercuriales oppoſuit ὡν ἐν παρόδω in *Mechanica Venenorum Expoſitione*, *tract.* 3. conemur amice diluere, & Virum illum, ſcriptis, factiſque egregium, in Hydrargyroſeos methodum æquiorem facere, quod nobilitandæ huic therapeiæ non parum profuturum confidimus. Ut enim nihil conducit efficacius ad aſſerendam remedii cujuſdam præſtantiam, quam ſi a celebribus Medicis commendetur, ſic etiam nihil magis obeſt illius auctoritati, quam ſi ab aliquo artis principe minus commode audiat.

Porro autem, poſtquam explicavit Ille vim deleteriam Mercurii ſublimati, modoſque varios quibus tam præſens venenum poteſt retundi & hebetari, data occaſione pauca, diſſerit de uſu interno præparatorum quorumdam mercurialium, additque inde *ſummo jure concludi tutiſſimum eſſe modum ſalivationis excitandæ per interna illa medicamenta, cum omnia quæ ab his oriuntur mala, ab externo Mercurii uſu, ſed multo majore contingant gradu*, quod ut probet, adducit argumenta duo ſequentia.

1. „ Quia (*a*) globuli minerales, cum intime ſalibus combinentur in variis præparationibus (*Mercurii*) quibus utimur interne, horum irritatione facillime & omnium in ſecretionis organa projicientur, dum ſanguis toto ſuo liberetur pondere, cum in omnibus inunctionibus (*cum*) unguentis mercurialibus unquam certi ſimus nullas graves particulas adhuc relictas latitare in fibrarum & cellularum oſſium interſtitiis.

2. „ Quia cum ad calculum reducitur Mercurii quantitas, quæ in totum deſideratur per interna ptyaliſmum promovere, & ejuſdem mineralis pondus vulgari modo impenſum, quoties idipſum per inunctionem efficitur, patet quantitatem, hoc in caſu, priorem in immenſum ſuperare, & per conſequens incommoda inde metuenda eamdem proportionem gerere.

Sed ut libere dicamus, videntur ea profecto levia, pertenuia, & ad probandum infirmiſſima.

Nam 1. Id ille præparatis Mercurialibus laudi vertit, quod a ceteris Medicis omnibus merito improbari video, nempe quod dum ſecretoria organa ſalibus acrioribus, quibus fœta ſunt, irritant, ſpaſmos & erethiſmos plerumque producant, unde fit, ut circuitus ſanguinis ſiſtatur modo, modo urgeatur, humorum ſecretio nunc parcius, nunc largius promoveatur per vices, non ſine gravi phlogoſeos, inflammationis, abſceſſus &c. periculo, certe abſque ullo ægrotantium emolumento, cum ea ratione compertum ſit ſeminium venereum ignavius & inefficacius attingi, ſubigi, expugnari. Contra vero ut nihil tale moliri poſſunt crudi Mercurii guttulæ, quæ ſanguini illitionibus ſubminiſtrantur, quia leviſſimæ, ſic nullas hujuſcemodi turbas cient in corpore; ſed dum vaſa omnia tacite pervadunt, ſi quid uſpiam veneni lateat ever-

(*a*) Locum adduco ex interpretatione Joſuæ Nelſon, D. M. quæ Lugduni Batavorum in lucem exiit anno 1737. quamquam ad latini ſermonis integritatem parum accommodata videatur.

everrunt, atterunt, exterminant efficaciſſime, & quod ea in re palmarium eſt, pacatiſſime. Quocirca, ſi ſalivationum ſpecies, quæ in utraque diverſa methodo prodeunt, cum purgationibus alvi, quas diverſa cathartica movent, conferre liceat, videtur ptyaliſmus, quem præparata mercurialia interne aſſumpta provocant, ſimillimus purgationi a mochlico & acriore quodam pharmaco, interiorem inteſtinorum tunicam fodicante, quæ parca, laborioſa, moleſta, teneſmodes eſt, & inflammationis aut exulcerationis periculo nunquam vacat. Ptyaliſmus vero, quem illitiones ex unguento mercuriali cient, ſimillimus purgationi quæ a diluente & blandiore cathartico, leniter, ſine torminibus, ſed ubertim tamen promovetur, cum εὐφορίᾳ atque manifeſto ægroti levamine.

2. At objicit Ille *in omnibus inunctionibus* (cum) *unguentis mercurialibus nunquam nos certos eſſe nullas graves particulas adhuc relictas latitare.* Et certe opinor ipſe quoque, imo vero certiſſime ſcio, abſoluto hydrargyroſeos ſtadio, plurimas Mercurii guttulas in ſanguine ſupereſſe; ideoque Medici prudentis eſſe reor, ſuperſtites illas Mercurii atomos celerrime per alvum educere repetito cathartico, quoad ejus fieri poterit, ac nihilo ſecius ægrotos præmonere ut ab aere frigidiore perdiu ſibi caveant. Sed dummodo cautiones illæ ex artis legibus adhibitæ ſint, 1. Nullum inde periculum ſubeſſe puto, cum nec viderim, nec audiverim unquam ægrotantium ulli quidquam detrimenti importatum fuiſſe ex hydrargyroſi prægreſſa, ſi ſæpius ante purgatus fuerit, & cum in publicum procedit, dicto audiens ſit. 2. Si quod inde periculum forte immineret, ejuſdem & ii quoque conſortes futuri eſſent, quibus præparata mercurialia interne exhibita ſunt, cum in hac methodo perinde ac in hydrargyroſi, non pauca Mercurii quantitas in ſanguine retineatur per aliquod tempus.

3. Quod vero adjicitur *Mercurii particulas*, ſeu potius guttulas *relictas latitare in fibrarum & cellularum oſſium interſtitiis* atque adeo *oſſa ſordida & carioſa reddere*, id accidere unquam poſſe pernego, quandiu oſſa ſana fibras & cellulas illæſas habent, quandiu vaſa integra naturali oſcillationum alternatione gaudent, quandiu poſſunt humores per oſſium partiumque ceterarum ſubſtantiam circuitus aſſuetos celebrare. At non diffiteor id frequens eſſe in oſſibus, quoties jam carioſa ſunt, imo in mollioribus etiam partibus, quoties abſceſſu latenter ſuffoſſæ ſunt; ſed hæc in hydrargyroſin non magis militant, quam in uſum præparatorum mercurialium. Nempe in utraque methodo, quando ſanguis vel lympha e diſciſſis vaſis in carioſa oſſa, vel in excavatas partes depluit, Mercurii guttulæ, ſi quæ confuſæ lateant, ut latent plerumque, debent in majores guttas brevi coaleſcere, & nova aliarum acceſſione mole ſubinde augeri. Quin imo reviviſcens eo pacto Mercurius debet in carioſis oſſibus vel in partibus pure ſuffoſſis pertinaciter hærere innato pondere, dum quod in humoribus illapſis tenuius eſt, ſubtiliuſque, vel ſenſim exhalatur; vel ab hiantibus vaſis lymphaticis reſorbetur: ſed hæret ibi innocue, haud diſpari ratione ac globulus plumbeus, ut ipſe Richardus Mead narrat ſe ſua didiciſſe experientia, cum *in perinæo cujuſdam de patibulo deſumpti ad ſectionem hominis, molem Mercurii ſatis grandem ſemel deprehenderit ſine ullis tamen in parte corroſionis indiciis.* Et ſane obſervatione compertum eſt jam pridem collectum ea ratione Mercurium tandiu clam deliteſcere, quandiu æger fata profert, ſi ad ſalutem non poſſit perduci; vel ſi perducatur ad ſalutem, donec deraſa, deciſave per exfoliationem lamella oſſis carioſi, vel aperto ſuppuratæ partis abſceſſu, Mercurio via fiat cum pure. Verum in utroque caſu perinde abſurdum eſſet in Mercurium reviviſcentem cariei vel abſceſſus cauſam refundere, cum e contrario ex dictis colligatur abſceſſum, cariemve antecedentes Mercurio locum præbuiſſe, ut reviviſceret.

4. Quod ad ultimum objectionis caput; videlicet *quantitatem Mercurii* quæ inunctiones, *Mercurii quantitatem* quæ interno præparatorum uſu ptyaliſmum movet, *in immenſum ſuperare*, brevia hæc reſponſa habet.

Nimirum haud ita diſpares eſſe collatas Mercurii in utraque methodo adhibiti quantitates: Differentiam, ſi qua adſit, nimium exaggerari: conſtare potius, ſi ea præparata Mercurialia excipiantur, quæ acriora ſunt & draſtica, ut Turpethum minerale. Præcipitatum viride, rubrumve &c. quorum exigua doſi ſalivatio plerumque promoveri ſolet, ſed parca, laborioſa, phlogodes, inefficax; non minore plerumque Mercurii copia opus eſſe, ut præparatis ceteris blandioribus, *verbi cauſa*, panacæa, mercurio dulci &c. quorum tutior eſt uſus, ptyaliſmus cieatur, quam ut illito unguento, ſi non & aliquando majore: de hoc tamen nihil ſatis certi definiri poſſe, quod perpetuum ſit, cum in utraque methodo modo pauca Mercurii quantitas ſufficiat excitando ptyaliſmo, modo vero ne magna quidem compar ſit.

Vero enimvero, utcunque daretur majorem Mercurii quantitatem in hydrargyroſi requiri ad ptyaliſmum, tantum abeſſe, ut id illitionibus mercurialibus vitio verti poſſet, ut contra laudi maxime ducendum eſſe videretur, quod attendi pervelim: nempe quoties morbum venereum perfectiſſime extirpatum volumus, eam de-

debere eſſe votorum ſummam, ut Mercurii, hoc eſt, ſpecifici remedii, quod contra virus valet efficaciſſime, maxima copia in ſanguinem transfundatur, damno, periculo, cruciatu, dolore nullo, vel minimo: hoc pacto, ſi quo alio ſpem eſſe morbi ſeminium radicitus debellatum iri, via omnium certiſſima & minime periculoſa: in hydrargyroſi quidem licere facile votorum compotes fieri, at vero in quavis alia methodo multo difficilius, nec ita tuto; & eapropter illi therapeiæ primas merito deferendas videri.

IV. Liquet ergo fruſtranea eſſe quæcunque in hydrargyroſin afferuntur argumenta; eamque medendi methodum, tutiſſimam certiſſimamque, ſi rite adhibeatur, ceteris omnibus præſtare longo intervallo; ac proinde id unice curandum ſupereſſe, ut præparatio & adminiſtratio unguentorum mercurialium optime inſtituatur, circa quæ ſequentibus Legibus ſtandum eſt.

1. Eligendus Mercurius purus a ſordibus & plumbagine quam maxime defæcatus, & ſi fieri poſſit, e cinnabari redivivus, ut inde in tenuiſſimas atomos tanto facilius diffiabilis ſit.

2. Extinguendus ſaliva ſola in mortario æneo vel ſummum pauciſſimis terebinthinæ guttis, ut partes laxius irretitæ ad priſtinam formam promptius redeant.

3. Admiſcendus cum axungia ſuilla, inſulſa, recente, quæ nulla acredine, ut a rancida quandoque fit, cutem exurat, aut varos pruriginoſos ad pilorum radices excitet.

4. Æger illinendus ad ignem, qui flamma ardeat, & poſt fricationem ſiccam, unde pars rubeſcat, eo fine ut pori amplius pateant, & Mercurium magis imbibant.

5. Illinendus fricatione cum ſpiſſiore unguento, non penicillo pingendus cum liquidiore, ut mercuriales atomi motu & calore fricationis excitatæ altius penetrent.

6. Fricatio quævis tandiu producenda, dum cutis illita videatur exareſcere fricando, & fricantis manibus lubrica fiat.

7. Expedit non ab ægro fricationem fieri, ut a quibuſdam ſuaderi audio, ſed a miniſtris, qui ad opus habiliores & alacriores ſunt; manibuſque nudis, non chirotheca munitis, ut calor major fricationi accedat. Non me fugit miniſtrum ipſum venire in diſcrimen ſalivationis, ſi idem pluribus fricandis in die vacaverit; at nullum periculum eſſe probe novi, ſi uni tantum ſerviat, præſertim ſi ubi primum finita eſt fricatio, curet ut manus probe eluat.

8. Oblita pars calidis tibialibus vel femoralibus contegenda, ne illitum unguentum tergatur: & æger per horam unam lecto calide continendus, ut Mercurius vi caloris altius introducatur.

9. Sunt quibus placeat unguentum, quod cuti illitum ſupereſt, de induſtria extergere finita quavis frictione, ne odore quem ſpirat prodatur remedii genus, quod occultari opus eſt; & id quidem facile condonandum, quoties juſtis de cauſis ægro neceſſe eſt adhibitam Medicinam cautiſſime diſſimulare, ac ſe quotidie coram amicis aut propinquis præſentem ſiſtere. At vero ſimul attendendum eſt 1. Ut paulo major obliniatur unguenti doſis frictione qualibet; 2. Ut doſis oblita paulo diutius affricetur, donec unguentum videatur penitus exareſcere, atque adeo duplici illa via penſetur quicquid de remedii efficacia detrahitur præpropera unguenti deterſione.

Tertio. Tandem ſupereſt noviſſima quæſtio, ſcilicet an majoribus, crebrioribus, quotidianis inunctionibus uber ptyaliſmus arte proritandus ſit, an contra parciores & rariores inunctiones de induſtria adhibendæ, ut ſalivationis fluxus præcaveatur, vel parcior fiat. Dudum habuit, habetque etiamnum opinio utraque auctores ſuos, & utraque quidem egregios. Facillimum tamen litem tantam componere, ſi ad ea, quæ *præcedentibus Capitibus* hujus Libri jam adducta ſunt, æquo animo attendatur.

I. Salivationem, modo de admiſſa intra corpus debita Mercurii quantitate conſtiterit, ad exterminandum morbum abſolute neceſſariam non eſſe, ut ſupra probavimus, *Cap. X.* contra quam olim a multis creditum fuit, & etiamnum a nonnullis creditur.

II. Nihilominus tamen ſalivationem detractionis genus eſſe, quo ceu via tutiſſima facillimaque virus, quod in ſanguine latet maximam partem educitur, atque adeo cui, ſi deſit, opus ſit detractiones alias quaſdam quaſi vicarias ſubſtitui, natura quidem, per ſudorem vel urinam; arte vero, per alvum, ut virus qua data porta poſſit emitti & exhauriri.

III. Imo vero ſalivationem medentibus cynoſuræ inſtar eſſe, unde poſſint certius colligere, tum quanta Mercurii copia admiſſa ſit, tum quantam vim Mercurius admiſſus exerat in ſanguine; atque adeo unde ſciant remedii efficaciam pro nata morbi natura aut inveteratione tutius moderari.

IV. Videri proinde utroque nomine ſalivationem proritandam eſſe, ſi cetera conſentiant, tum ut exiturienti ſeminio morboſo via permittatur facillima, & quam remedii vis ſibi ipſa ſponte facit; tum ut liceat inde Medico conjicere quid jam actum ſit, quid ultra agendum eſſe videatur, ne andabatarum more cæca nocte cogatur in morbum pugnare.

V. Salivationem potiſſimum requiri, quoties in gra-

gravi, antiqua, inveterata lue virus penetravit altius, at plurimas partes jam invaſit. Tunc enim cum morbus difficilior ſit, majori quoque opera enitendum eſt, ut virus alte repoſtum evellatur radicitus, & evulſum omnino eliminetur, atque adeo, ut vulgari fertur adagio, malo nodo malus cuneus quærendus eſt.

VI. Caute tamen ſalivationem ſemper temperandam eſſe, & ſi e re eſſe videatur, catharticis coercendam, ita ut & pauca fiant in ore ulcera, nec profunda; & ejectæ quolibet die ſalivæ copia unam aut alteram libram non excedat. Quorſum enim ægros tædio, ærumnis, vigilia, dolore, ſalivatione, temere nec ſine vitæ periculo torquere, macerare, conficere, exhaurire, ſi curari poſſint æque tuto, & majori compendio?

VII. Quin imo tarda, & parca Mercurii adminiſtratione de induſtria declinandam, aut ſi appareat, arte reprimendam eſſe catharticis, ſi æger ad phthiſim inclinet, aut epilepſia laboret; ſi gingivæ ſcorbuto male habeant; ſi collum, colliqne confinia glandulis ſtrumoſis obſita ſint; ſi mulier uterum gerat; ſi vires infirmæ diuturno ptyaliſmi tædio tolerando impares eſſe videantur &c. Sed de his fuſius alibi.

CAPUT XIII.

De eligenda facillima, tutiſſima, efficaciſſima medendi methodo; ac 4. Utra tutior, certior, & morbi magis abſolutoria ſit, Anathymiaſis, quæ ſuffitione, an Hydrargyroſis, quæ fit illitione mercuriali?

PRobavimus ſupra, *Cap. IX.* ex ægrotantibus illis XXXVII., quibus ſuffitiones ab ipſo Suffumigatore adhibitæ ſunt, 1. Singulos curationem æque diuturnam, æque difficilem, æque laborioſam expertos fuiſſe anathymiaſi, quam hydrargiroſi ſolet eſſe: 2. Quatuor ad minus mortem oppetiiſſe, hoc eſt, circiter partem omnium nonam: 3. viginti duos, hoc eſt, plures quam dimidiam partem; ſanationem non admiſiſſe. 4. Undecim tantum, hoc eſt, partem circiter tertiam, pro ſanatis habitos fuiſſe, quorum nonnulli nova redivivæ luis venereæ ſymptomata paulo poſt paſſi ſunt, certiſſima ſopiti ſolum & non debellati mali indicia.

Inde collegimus, neque ſane, ut opinor, levibus momentis, methodum illam ſuffitionum cum illitionum methodo nullo modo comparandam eſſe, cum paribus exemplis exploratum ſit adhibita juxta artis leges hydrargyroſi ex XXXVII. ægrotis, quorum morbus, habituſque ſupra deſcriptis ſimilis fuerit, nullum omnino mori; omnes ad unum perfecte & ſine recidivæ periculo ſanari; demum curationis rationem nihilo diuturniorem, difficiliorem, vel magis laborioſam eſſe, quin potius breviorem, faciliorem, commodiorem.

At nolo ea pertinacius urgere, ne conditione nimium bona, quam delicta Suffumigatoris mihi faciunt, videar iniquius abuti Neque enim illa debent metodo ſuffitionum vitio verti, quæ multa peccavit Suffumigator, rerum medicarum plane ignarus, ac vere ν᾽ιατρολόγητος. Ille ſcilicet nullam præmiſit opportunam præparationem; nullis ægrotantes aſtrinxit diætæ legibus; Suffitiones ſingulas temere adhibuit, quaſi ea res arbitratu regeretur; Suffitis vagandi licentiam fecit; curationis progreſſum exploratum minime habuit, ut qui ægrorum pleroſque ſanatos affirmaverit, cum ſanati erant minime; ingruentibus ſymptomatis ut occurreret non curavit, nec iis occurrendi rationem novit, ſuffitiones frequentius, rarſuſve, longius vel brevius, ad doſim magis vel minus copioſam admovendo &c. quæ ſingula tanti ſunt momenti, ſi attendantur, ut minime mirum ſit, ſi de remedii præſtantia multum inde deceſſerit.

Sine dubio efficacius, tutius, commodius ea curatio procederet, ſi a perito Medico adhiberetur. 1. Qui anathymiaſi præparationem eandem præmitteret, quæ hydrargyroſi præmitti ſolet, & de qua inferius: 2. Qui certas diætæ leges ægrotantibus imponeret, pro conſtitutionis modo & morbi aut ſymptomatum vehementia. 3. Qui ægrotos ſuffitionum tempore, non in hypocauſto quidem, ut olim moris fuit, ſed in cubiculo moderate calido contineret, interclusa vagandi licentia. 4. Qui ſuffitionum frequentiam & diuturnitatem, qui ſuffumigiorum vim & doſim ex cauſa; non ex conjectura moderaretur, pro ægrotantium viribus, ætate, conſtitutione, pro morbi gradu & vehementia, pro ſymptomatum ingruentium ratione & 5. Qui medicinæ callens ſymptomata morbi, ſi qua obvenirent, vel minus proſperos curationis exitus, ſi qui acciderent, prævideret, futuris occurreret, vel mederetur præſentibus. 6. Demum, qui, ſuffitionum uſu non prius ceſſaret, quam antiqua omnia morbi indicia abiiſſent, niſi præſens periculum, vel gravis periculi metus aliter ſuaderent.

Non diffiteor ea quidem ratione ſuffitionum methodum tutiorem, efficaciorem, commodiorem futuram eſſe, ac proinde encomiis illis multo digniorem, quibus ad cœlum extollitur, quam eo quo nunc adminiſtrantur modo; nunquam tamen illis vere dignam fore cenſeo. Etenim utcumque omnia optime & prudentiſſime a perito & hujuſce curationis apprime gnaro Medico gererentur, nihilominus tamen dubium nullum eſſe puto, quin anathymiaſis ſeu ſuffitionum methodus,

thodus, methodo illitionum ſeu hydrargyroſi multum concedat: non quidem quod diverſum ſit auxilii genus; idem enim adhibetur utrobique remedium, nempe Mercurius; ſive Hydrargyrus: non quod diverſa ſit remedii facultas; compar enim eſt utrobique energia atomorum mercurialium in venereum ſeminium, & humores venereo ſeminio inquinatos: Sed quod multæ aliæ interſint *Differentiæ* permagni momenti, & ex multiplici capite repetendæ, ex quibus fit ut cum hydrargyroſis tuta, efficax, certa & morbi abſolutoria ſit, anathymiaſis e contra neque ſatis tuta, neque ſatis efficax, neque ſatis certa & morbi abſolutoria unquam eſſe poſſit.

Differentia prima, ex diverſo modo, quo Mercurius in vaſa admittitur.

1. Mercurius illitus in vaſa penetrat per cutem, quæ denſa, firma mercurialium partium impetui ſuſtinendo comparata eſt: Mercurius vero ſuffitus in vaſa ſubit per ipſos pulmones, in quos inſpiratione attrahitur, & quorum ſubſtantia mollis, laxa, tenuis eſt, & mercurialium partium incurſui excipiendo parum idonea. Ergo ceteris paribus major erit vis in pulmones ſuffiti Mercurii, quam illiti in cutem, prout mollior eſt pulmonum textura, quam textura cutis.

2. Mercurius illitus in cutem agit eo velocitatis tantum gradu, quem ejus moleculæ motu frictionum poſſunt adipiſci, & qui levis eſt: Mercurius vero ſuffitus in pulmonum veſiculis vim facit toto eo velocitatis impetu, quem habent ejus moleculæ ab igne, dum in ſublime aguntur, & qui multo major eſt. Ergo ceteris paribus momentum in pulmones ſuffiti Mercurii majus erit momento illiti in cutem, prout velocitas Mercurii ſuffiti, illiti velocitate, vel ſi Leibnitio & Bernoullio de viribus vivis credendum eſt, prout quadratum velocitatis Mercurii ſuffiti quadratum velocitatis illiti magis ſuperat.

3. Quamobrem, ſi utriuſque inæqualitatis ineatur ratio, ut æquum eſt, periculum ruptionis, ſciſſuræ vel eroſionis. quod a Mercurio ſuffito pulmonibus imminet, erit ad periculum ejuſdem generis quod imminet cuti ab illito, in ratione compoſita, 1. Rationi mollitiei pulmonum ad mollitiem cutis, 2. Rationis velocitatis atomorum ſuffiti Mercurii ad velocitatem atomorum illiti, ſeu quod majus eſt, quadrati velocitatis atomorum ſuffiti ad quadratum velocitatis illiti, atque adeo multo gravius præſentiuſque.

4. Haud ergo mirum ſi ſuffitiones plerumque exitiales ſint, non modo Pulmonariis, Aſthmaticis, Cachecticis, Hæmoptoicis, Phthiſicis &c. quibus pulmo antecedente labe vitioſus eſt, & quibus ideo interdicuntur; ſed etiam robuſtis, validiſque, quos conſtat ſuffumigiorum uſu noxam immedicabilem non raro contraxiſſe, ut conſtat de ægroto VII. periclitationis *ſecundæ*, maxime vero de ægroto I. periclitationis *quartæ*.

5. Attendant ergo, ac ſerio cogitent, quorum intereſt, tres ad intromittendum Mercurium vias eſſe, Cutem, ſi illitione; Ventriculum, ſi deglutione; Pulmones, ſi ſuffitione introducatur: Peccare graviter, quicunque viam ventriculi eligunt, ac præparata mercurialia exhibent devoranda, cum experientia compertum ſit ventriculum inde lædi, labefieri, peſſundari: Peccare gravius, quicunque audent Mercurium per pulmones ſuffitione introducere, cum ea pars mollior & rarior ſit, impetui Mercurii ferendo minus idonea, ſimul vero nobilior & ad ſuſtentandam vitam magis neceſſaria: Proinde ſapere illos, & ſapere quidem ſolos, qui cutem tantum extimam Mercurio permittunt, cui ab illito vitium nullum timendum eſt, cujus vitium, ſi quod timendum eſſet, periculo vacaret omni.

Differentia ſecunda, ex diverſo impetu, quocum mercuriales atomi jam admiſſæ irrumpunt in ſanguinem.

1. In illitione mercuriales atomi lentius in vaſa ſubeunt, quam in ſuffitiones, ex *Artic.* 2. *Differ.* 1. Ergo irrumpunt in ſanguinem minore impetu.

2. In illitione mercuriales atomi, oſtiola ſubingreſſæ venarum capillarium, quæ per cutem repunt, ſive ſanguinearum, ſive lymphaticarum, in majores ſenſim majoreſque truncos traduntur, donec ad cor tarde perveniant cum ſanguine paulatim & æquabiliter permixtæ: In ſuffitione vero atomi eædem, majoribus venarum ſanguinearum vel lymphaticarum ramis, qui per pulmones diſtribuuntur, exceptæ, celerius in cor rapiuntur inæqualiter & per manipulos cum ſanguine confuſæ.

3. Iu illitione, pro re nata, in facili eſt vel Mercurii impetum frangere detractis linteis Mercurio imbutis, & deterſo unguento cuti illito, quæ ſunt inſtar fomitis, vel Mercurii molimen jugiter adjuvare linteis eiſdem non deterſa cute: In ſuffitione vero nihil tale ſuppetit, in qua quod factum eſt, infectum fieri nequit, neque licet ulla ratione gradum unquam revocare.

4. Itaque, ut omnia breviter jam colligam, 1. Mercuriales atomi in illitione ſegnius & minori vi irrumpunt in ſanguinem; celerius & majore impetu in ſuffitione, ex *primo Articulo*: 2. In illitione commiſcentur cum ſanguine lentius & æquabilius; promptius & magis conglobatim in ſuffitione, ex *Articulo ſecundo*: 3.

In illitione, cum uſus poſcit, vel ferocientis Mercurii impetus frangi, vel elangueſcentis vis juvari poteſt, quod utrumque in ſuffitione denegatur, ex *tertio Articulo*. Ergo futurum eſt perpetuo, & multis quidem de cauſis, ut mercurialium atomorum molitio in ſanguinem pacata ſit in illitione, æquabilis, uniformis, conſtans, unius tenoris, obſequens, quæ ſe regi patiatur: In ſuffitione vero tumultuaria, turbulenta, ſubitaria, inæqualis, ſine tenore, inobſequens, quæ lege nulla coerceri poſſit, quæ frequentes erethiſmos & ataxias inferat: Ex quo facile eſt judicare utra utri præſtet medendi ratio, cum ſi ulla in re, certe in adhibendo Mercurio, *lente* ſemper *feſtinandum ſit*, utpote ad quem ſatius eſt calcare, quam freno opus eſſe.

5. Ea verba, quæ poſtremo excidere, comparationem commode ſuggerunt, quæ ad rem facit appoſite, mentiſque ſenſum aptiſſime ſignificat. Videtur nempe Iatralipta ſimilis eſſe equiti, qui in equo ſedet, valido quidem & acri, ſed docili, gradario quem calcari blande admonere, ſi tardius incedat, quem fræno poſſit compeſcere, ſi concitatius feratur, & a quo proinde nihil periculi ſit illi, niſi claudicet in officio imprudentia vel incuria: Suffumigator vero ſimilis equiti alii, qui equo invehitur feroci, aſpero, exſultante, effræni, quem regere nulla arte poteſt, & a quo periculum eſt ne in avia rapiatur, quantumcumque ſibi caveat.

Ex duabus illis primis Differentiis liquet quantis periculis ſuffitionum methodus objecta ſit, ex qua ſcilicet perpetuo metus eſt, 1. Ne noxa gravis pulmonibus inferatur ῥήξει, διαβρώσει; exulceratione, phlogoſi, inflammatione, ſuppuratione, abſceſſu &c. ex *Differentia prima*. 2. Ne Mercurius impetuoſius irrumpens ex *Differentia ſecunda*, ſanguinem in orgaſmum concitet, ſolidorum erethiſmos, & liquidorum ataxias inducat, αἱματοστασίας ſive inflammatorios ſanguinis decubitus accerſat, febrem accendat &c.

Differentia tertia, ex diverſa efficacia, qua cum mercuriales atomi cum ſanguine permixtæ virus venereum impetunt.

Pendet mercurialium partium efficacia in virus venereum ceteris paribus, tum ex copia, tum ex energia admiſſi intra ſanguinem Mercurii; quocirca ea duo ſunt ſigillatim penſitanda.

I. In ſuffitione mercuriales atomi 1. Tenuiores ſunt; 2. Aguntur motu celeriore: 3. Permeant per pulmonum ſubſtantiam, quæ laxior eſt & magis pervia. Ergo debent ex triplici illo capite ceteris paribus copioſius ſubire in ſuffitione, quam in illitione.

At vero contra 1. Illitio ad minus ſexies tanto diuturnior eſt ſuffitione; 2. Quandiu tenet illitio, tandiu mercuriales atomi continenter in cutem urgentur & adiguntur ſine intermiſſu: At non ita ſuffitione; in qua atomi illæ poſſunt tantum in pulmonum vaſa ingredi, cum aer attrahitur inſpiratione, non vero cum expiratione redditur, unde fit, ut utile ſuffitionis tempus duplo brevius ſit; 3. In illitione, quantum Mercurii unguento ineſt, tantum cutis poris applicatur, qua ſubire debet: In ſuffitione vero potiſſima Mercurii pars, quam ſuffumigium exhalat, perit ſine fructu, in auras diſperſa nec pulmonibus excepta, ac vere dici poteſt *abire in fumos*, 4. Mercurius, qui reliquus eſt in cute vel in linteis poſt frictionem pedetentim ſed jugiter per poros introducitur: In ſuffitione vero nulla ſpes ſupereſt de Mercurio, qui exhalatus fuit. Ergo debent mercuriales atomi ex quadruplici illo capite plures admitti, ceteris paribus, in illitione, quam in ſuffitione.

Jam porro nec geometrice utrimque penſari commoda & incommoda, nec proinde certa ulla ratione definiri poſſe reor ex utra methodo major Mercurii copia reipſa introducatur. Verum tamen conjectura auguror potiorem eſſe ea in re illitionis conditionem, quippe in qua plura ſint compendia, quæ ad uberiorem Mercurii admiſſionem egregie faciunt, atque ideo opinor ex drachma una aut ſeſqui-drachma Mercurii in illitum adhibiti, molto plures mercuriales atomos in ſanguinem traduci, quam ex eadem Mercurii doſi in ſuffitum exhalari.

II. Vis & energia Mercurii in ſanguinem, viruſque venereum, quo ſanguis inquinatur, tota dependet, ut probatum eſt ſuperius *Capite X.* 1. Ex momento, quo ponderoſe Mercurii guttulæ, circulationis motu abreptæ, obvias ſanguinis guttulas impetunt & atterunt; 2. Ex globoſa guttularum Mercurii figura, ex qua fit ut cum guttularum ceterarum omnium æqualis ſuperficiei denſiſſimæ ſint & ponderoſiſſimæ, inde tanto diutius inditum ſemel motum retineant, objectaſque cruoris guttulas quæ lentius progrediuntur, tanto fortius impetant; 3. Quod permagni momenti eſt, ex liquiditate guttularum Mercurialium, quæ in ſanguine diſperſæ fluitant, ex qua fit, ut diſſiliant facile levi illiſu in guttulas plures, ſphæricas, minores, minoreſque, quoties anguſtiſſima vaſa, ubi quid veneni venerei forſan latet, perluſtranda ſunt; coeant vero, dum hærent, in majores, majoreſque guttas, pariter ſphæricas, quoties impetu facto in firmiores obices fortius arietandum eſt.

Jam vero, ut ea ad rem, de qua quæſtio eſt, accommodemus, 1. Atomi mercuriales, quæ ſanguini ſuffitu, tenuiores ſunt & ſubtiliores, ideoque leviores iis, quæ ſanguini

il-

illitu ſubminiſtrantur; Ergo ceteris paribus debent inde objectas ſanguinis vitioſi guttas, in quas incurrunt, tanto debiliore momento impetere.

2. Mercurii guttulæ, quæ latent in unguento, ubi primum illitu vaſa ſubierunt, a conſortio ſulfurearum unguenti partium, quas ſanguini fervor eliquat, cito liberæ, larvam exuunt, & ad nativam formam celerrime redeunt; nec mirum, cum exploratum ſit partes easdem leviores multo calore in unguento ſponte reviviſcere: debet ergo guttulis iſtiuſmodi intra ſanguinem receptis globoſa ſua figura reddi ocyſſime, adeoque totum efficaciæ momentum, quod ab ea figura dependet. Contra vero mercuriales atomi, quæ ſuffitu vaſis illabuntur, cinnabarinam formam, ſub qua latent, retinent pertinacius, quippe quæ, niſi addita calce viva, vel limati ferri ſcobe, vix unquam deponatur; Debent ergo atomi iſtiuſmodi non globoſam recuperare, quæ guttularum Mercurii vivi propria eſt, ſed anguloſam retinere figuram atomorum Cinnabaris, ac proinde obvias ſanguinis guttas, per quas moventur, tanto debiliore momento impetere.

3. Mercurii partes illitu admiſſæ, cum ſuæ tum liquiditati, tum formæ reddantur celerrime, poſſunt pro re nata & in guttulas indefinite minores diſſilire, ut anguſtioſſimos vaſorum receſſus perluſtrent, & in guttas majores coire, ut obices perrumpant firmiores, ſi qui opponantur. Debent ergo vim & efficaciam, quantamcumque & a Mercurio expectare licet, integre exercere: Contra vero mercuriales atomi ſuffitu introgreſſæ, cum nativæ nec formæ, nec liquiditati reſtituantur, neutram utilitatem habere poſſunt, neque adeo tanta pollere efficacia.

Liquet ergo, ut omnia paucis contrahamus, 1. Atomos mercuriales ſuffitione parcius admitti; 2. Quæ admittuntur, ſubtiliores eſſe & leviores; 3. Globoſam figuram, quæ omnium efficaciſſima eſt, fere numquam adipiſci in ſanguine; 4. Proinde ineptas eſſe defectu liquiditatis, quæ vel in minores guttulas diſſultare, vel in majores guttas coaleſcere unquam poſſint. Debet ergo ex quadruplici illo capite efficacia in ſanguinem, viruſque venereum, quod ineſt ſanguini, minor & debilior exerceri a mercurialibus atomis, quæ ſuffitione admittuntur, quam ab atomis congeneris naturæ, quæ illitione irrepunt.

Ex hac tertia differentia patet ſuffitiones, ceteris paribus, plerumque inefficaciores fore illitionibus, ſeu quod Mercurius in ſanguinem parcius admittatur, ſuffitu, quam illitu, ex *primo Articulo*; ſeu quod ſuffitu admiſſus ſegnius agat, debiliuſque, in ſanguinem & in virus venereum, quam admiſſus illitu, ex *ſecundo Artic.*

Differentia quarta & ultima, ex diverſa facultate, qua mercuriales atomi ſuffitæ vel illitæ pollent ad ulcera venerea cutem depaſcentia.

1. In ſuffitione cinnabarinæ atomi, quæ fervidæ exhalantur, cutaneis allapſæ ulcuſculis, tum mucum quo obſidentur, tum molliorem carnem, quæ in fundo ſuccreſcit, & conglutinationi obeſt maxime, calore exſiccant & adurunt, ceu leviora pyrotica; vel acrimonia erodunt & abſumunt, ceu blanda cathæretica: In illitione vero nihil tale præſtari poteſt ab atomis Mercurii vivi, quæ ulceribus affricantur; quippe quæ omni calore, & omni acrimonia penitus deſtituantur.

2. In ſuffitione particulæ rerum, ſeu ſpecierum, quæ cum cinnabari adduntur in ſuffimenta, ut Myrrha, Thus, Maſtiche, Gummi Anime &c. dum in fumos dilabuntur, virtute detergente, ſarcotica & epulotica, qua valent, ulcera emendant, expurgant, ad ſanitatem perducunt: quæ omnia in illitione fruſtra ſperaveris a ſuilla pinguedine, qua Mercurius extinctus excipitur in unguentum, quippe quæ detergendis & conglutinandis ulceribus plane impar eſt.

3. Debent ergo utroque nomine ſuffitiones ad detergenda, exſiccanda, conglutinanda ulcera quæcumque venerea, ſive puſtuloſa, multo magis vi pollere, quam illitiones: quod utique experimento deprehenditur. Conſtat enim ulcuſcula venerea virilium & muliebrium, puſtulaſve, quæ per cutem ſparſæ ſunt, duabus tribuſve ſuffitionibus plerumque evaneſcere, intra dies paucos, ad quæ curanda opus fuiſſet & pluribus illitionibus, & diuturniore temporis intervallo.

4. Sed hæc ipſa ſpecialis ſuffitionum virtus, quæ multis fucum facit & quæ triumphandi locum non ſemel dedit, tandem in Suffumigatoris ignominiam & in vituperium ſuffumigiorum redundat ſæpenumero. Credit facile vulgus, quod ineptum eſt; credit & Suffumigator ipſe, qui vulgo nihilo plus ſapit, cauſam morbi debellatam eſſe, ubi primum abiiſſe vident aliqua morbi ſymptomata. Hinc illæ mutuæ de valetudine feliciter & commode reſtituta gratulationes; hinc magnifica remedii elogia, quæ paſſim jactantur. Sed ad luctum brevi recidit illa lætitia, ſed inanes illi triumphi in dedecora plerumque commutantur, ut nova prodeunt luis venereæ redivivæ ſymptomata, quæ morbum male curatum fuiſſe certo indicant.

5. Haud longe arceſſenda eſt tam irriti ſucceſſus cauſa. Cinnabaris nempe, quæ ſuffita ulcuſculis venereis cutem depaſcentibus præſentem & efficacem medicinam plerumque facit, ut modo dictum eſt, in vaſa ſemel introgreſſa diſ-

diſpari plane ratione agit in ſanguinem, & in virus venereum, quo ſanguis inquinatur; neque operam in illa præſtat, niſi ſegnem, debilem, inefficacem, ex *Differentia ſecunda*, quæ morbi cauſam retundere & mitigare aliquantiſper poſſit, nequaquam vero debellare omnino & ex toto alienare. Ex quo minime mirum videri debet, ſi ſuffitorum plurimi, qui de reſtituta valetudine gloriabantur, quos velut idoneos teſtes præſtantiæ methodi ſuæ Suffumigator oſtentabat, paulo poſt ſine contagio novo, luem veneream experiantur recidivam, & priore plerumque pejorem, ac tum demum, quamquam ſero, & ſuffumigia & Suffumigatorem, quibus ſe ludificatos eſſe ſentiunt, diris devoveant.

Ex hac ergo Differentia quarta palam eſt ſuffitiones, quantacumque vi polleant ad cutanea quædam vitia, quæ a lue venerea dependent, non ideo veram & abſolutoriam morbi curationem, ſed plerumque fallacem, fucatam, temporariam, & ut vulgo ajunt, *palliativam* tantum præſtare, quæ ſine ulla contagione nova in luem veneream recidivam frequentiſſime ſolet erumpere.

Sed de his jam ſatis: Quod enim in quæſtione verſabatur probaviſſe confidimus tanto certius, quanto majore conſenſu concordant ratiocinia noſtra, ex ipſa remedii natura & agendi ratione petita, cum experimentis ſupra relatis. Sequitur 1. Ex *Differentia prima & ſecunda*, anathymiaſim, ſive ſuffitionum methodum pulmonibus noxiam, & multis aliis de cauſis periculoſam eſſe: Vidimus autem ſupra ex ægrotantibus ſuffitis XXXVII., quatuor mortem obiiſſe in ipſa ſuffituum adminiſtratione, ex phlogoſi, inflammatione, abſceſſu, ulcere pulmonum vel cerebri. Sequitur 2. Ex *Differentia tertia* inefficacem, ac morbo debellando plerumque imparem eſſe: Vidimus autem ſupra ex XXXVII. ægrotantibus ſuffitis qui leviter infecti erant, viginti & unum fuiſſe, hoc eſt, partem dimidiam & quod ſupereſt, quorum morbus curationem non recepit. Sequitur 3. Ex *Differentia quarta* plerumque fallacem & temporariam eſſe, quam morbus recidivus ſubſequatur. Vidimus autem ſupra in ſuffitis pleriſque, in ipſa ſuffitionum adminiſtratione, vel brevi poſt adminiſtratas ſuffitiones, nova ſuborta eſſe luis venereæ ſymptomata; imo etiam, quod pejus, non paucos ex illis, qui pro ſanatis habiti fuerant, recidivam luem expertos fuiſſe.

Exulet ergo in poſterum ex medicina ea medicationis ratio, nec veniat unquam, apud æquos rerum æſtimatores, in contentionem honoris & utilitatis cum hydrargyroſi ſeu illitionum methodo, quæ tuta eſt, quæ efficax, quæ luis venereæ cauſam tollit ſimul & ſymptomata, quæ morbi abſolutoria eſt, modo legitime adminiſtretur. Quod ſi forte tamen ſuffitiones ſub cenſu medico etiamnum retinendæ videantur, ne ſit querendi locus quidquam arti detrahi, non tanquam catholicum, ſeu univerſale remedium, cujus vicem implere minime poſſunt, ſed tanquam topicum, cutaneis ſeu localibus tantum affectionibus adhibeantur, contra quas vulgo creduntur pollere efficaciſſime.

Nempe I. Puſtulis per faciem diſperſis; quam turpem in modum depaſcuntur; & ulcuſculis venereis virilium aut muliebrium, quæ maligniora ſunt.

II. (*a*) *Lippitudine rebelli, quæ adnatam inflammat membranam, & corneam excoriat*, hoc eſt, Ophthalmiæ gravi, inflammatoriæ, ulceroſæ.

III. Capillorum defluvio (*b*) *in hominibus magnæ auctoritatis*, ut præcaveatur imminens Alopecia, *& purgentur Viri illi a dedecore & infamia*; quod venereum ſymptoma, olim frequenter obvium, jam pridem rarius occurrit.

IV. Ulceribus calloſis, fœtidis, dyſepuloticis oris vel narium, cum oſſium ſubſtratorum carie, quæ ab inveterata lue venerea ortum habent. In his tamen ulceribus, ſi Hermannus (*c*) Boerhaave audiendus eſt, ſuffumigia ex cinnabari, *parvo & ſæpe infortunato ſucceſſu adhibentur*.

V. Artuum doloribus, cum atrociter excrucient, Gummatis, Gangliis, Exoſtoſibus, Hyperoſtoſibus &c.

In his tamen caſibus diligenter attendat Medicus ad ætatem, conſtitutionem, vires, habitumque ægrotantium, ne quid nimium fit in adhibendis ſuffitionibus, ac ſequentia potiſſimum caveat omni ſtudio.

1. Ut ſuffimentis nullis aliis utatur, quam cinnabari mercuriali, quacum ad æquales partes miſceantur, ut uſus venerit, vel detergentia, ut Styrax, Olibanum, Ladanum, Gummi Anime &c.; vel exſiccantia & epulotica, ut Myrrha, Maſtiche, Succinum, Gummi Juniperinum &c.

2. Ut ſuffitiones non iteret ſaltem in principio, niſi interpoſitis induciis, ne quam turbam cieat præpropera feſtinatio; nec ad ſingulas majorem adhibeat ſuffimenti doſim, quam drachmam unam, mox paulatim, ſi res ita poſcat, progrediendo uſque ad drachmas duas, & ultra.

3. Ut ſpatium ſuffitionis cujuſcumque opportune definiatur ex viribus & conſtitutione ægrotorum,

(*a*) Gabriel Falloppius, *De Morbo Gallico* 69. (*b*) Idem, *Ibidem*.
(*c*) Operat. Chemic. *Part.* 3. *Proceſſu* 202.

torum, maxime vero ex ſymptomatum natura & contumacia, ita ut quarta horæ parte raro diuturnius, & octava rarius brevius ſit.

4. Ut ſuffumigii fumum, quem tantum calere oportet, quantum æger ferendo par erit, ad affectas partes accommodato infundibulo apte deducat, cauteque avertat a facie, ab oculis, ab ore, a naribus & a vitalibus organis, niſi forte malum adfuerit palato, naribus, oculis, quo in caſu lente feſtinandum erit parvis doſibus & longis intervallis.

5. Ut nunquam ſuffitiones in uſum advocet, niſi urgeat grave periculum, aut inſignis aliqua difformitas, quibus confeſtim occurrendum ſit, certe celeriore aliqua via, quam ſit hydrargyroſis, quæ paulo pigrior eſt: cum legitime adminiſtratur, *v. g.* ſi puſtulæ malignæ faciem dehoneſtent & depaſcant; ſi ulcuſcula venerea balani, fræni, vel præputii, calloſa aut inflammata gravem phimoſim vel paraphimoſim proxime inductura ſint; ſi præſens immineat conjunctivæ vel corneæ ſuppuratio aut gangræna, ſi derepente ſiſtendum ſit defluvium capillorum, quod dedecori vertitur; ſi periculum ſit ne carioſa oſſium palati vel naſi concameratio mora longiore corruat; ſi dolores artuum vel exoſtoſium ægros tam dire excrucient, ut ſomnum adimant, nec ulla habeant intervalla requietis.

6. Demum, ut pro certo teneat inſtitutam ea ratione ſymptomatum venereorum therapeiam, utcunque feliciter proceſſerit, fallacem ſemper eſſe, neque unquam morbi decretoriam; ideoque curet ſedulo, ut quam primum legitima adhibeatur hydrargyroſis, quæ morbi cauſam extirpet & exterminet, ægrotos monendo curatione palliativa inſtiuſmodi, niſi ſibi caverint certius, eos in gravius diſcrimen vocari, cum timendum ſit, ne virus venereum ab affectis partibus vi repreſſum, in nobiliora quædam viſcera, qua data porta, aliquando erumpat.

DE MORBIS VENEREIS
LIBER TERTIUS:
De Ætiologia, Diagnoſi, Prognoſi & Therapeia Morborum Venereorum Localium,

SIVE

De Lue venerea incipiente.

CAPUT PRIMUM.

De Gonorrhœa virulenta.

§. I. DESCRIPTIO.

QUOTIESCUMQUE Gonorrhœa virulenta a concepto ſeminio venereo affutura eſt, toties paucis poſt impurum coitum diebus, 4, 8, 12, primum diſtillat guttatim per urethram non ſine aliquo voluptatis ſenſu ſerum pingue, lymphaticum, viſcidum, ſed paucum, quo extremæ canalis oræ conglutinantur; ſumma urethræ rima rubet, calet, hiatque præter naturam; inaſſueta percipitur in genitalibus titillatio, præſertim inter meiendum, ſine dolore quidem, ſed cum aliquo caloris ſenſu, qui ad dolorem in dies propius accedit.

II. Deinde gliſcit paulatim morbus; tenditur, rigeſcit, induratur nervus ſine cauſa, at non ſine dolore; manant liquidioris ſeminis aut humoris ſeminalis guttæ multæ, ſpiſſæ, denſæ, maxime cum poſt emiſſam urinam veſica fortius exprimitur; creſcit in dies urinæ difficultas cum mordaci acrimoniæ & caloris ſenſu in urethra tota.

III. Poſtea omnia intenſius urgent; perinæum tumet, calet, dolet, ſi prematur; ardor urinæ mingentem urit, diſcruciat; erectio frequens eſt, involuntaria, dolorifica, cum ſenſu validæ conſtrictionis, imo vero quandoque cum diſtorſione penis incurvati; uber adeſt profluxus ſeminis, aut ſeminalis humoris calentis, diluti, acris. modo colore cinerei & puriformis; modo punctis, ſtriis, filamentis, ſanguineis notati; modo graveolentis, flavi, viridis, vere purulenti.

IV. Demum deferveſcente caloris vi, paulatim miteſcunt & remittuntur omnia; humor gonorrhoicus placatius fluit, magis albi-

cat,

cat, ſpiſſior eſt; exhauſta ſenſim ſcaturigine penitus exareſcit, ejectis prius floccis ſeu ramentis pluribus tenuiſſimis, lymphaticis, ſero innatantibus.

Quæ de viris diximus, pari ferme modo in mulieribus ſuccedunt. Si quidem I. Initio concepta labe madent paucis poſt diebus muliebria inſolito humore, & frequens adeſt in vulva pruriginis ſenſus cum calore conjunctus, qui ab urinæ ardore propius abeſt in dies.

II. Dein aucto vaginæ calore, ardore, rubore, dolore, veretri admiſſio vix toleratur; urit acrimoniæ ſenſus inter meiendum, plerumque tamen remiſſius quam in viris, profluit copioſus humor ſeminalis, calens, liquidus, acer, puriformis; modo ſanguinolentus, modo flavus, viridis, graveolens, vere purulentus.

III. Inde imminuta ſenſim vaginæ & appoſitarum partium phlogoſi ac miteſcente dyſuria, perſeverat tamen aliquandiu putris, vel purulenti ſeminis aut ſeminalis humoris effluxus, ſed in dies magis magiſque albicantis, donec pedetentim tandem ceſſet poſt emiſſos floccos lymphaticos, tenueſque, qui urinæ velut ramenta albicantia innatant.

§. II.

SEDES, DIFFERENTIÆ, CAUSÆ.

I. Manat in gonorrhœa ex urethra in viris, e vulva in fœminis, ſeminalis humor non modo calens, acer, mordax, ſed etiam multus, uber, copioſus. Inde liquet ergo ſeminaria conceptacula, quæ ſunt primæ ſeminis aut ſeminalium humorum ſcaturigines, unde ſemen aut ſeminales humores in urethram in viris, in vulvam in fœminis profunduntur, vel omnia vel pleraque, vel ex iis unum quodvis male affici: Siquidem certiſſimum eſt axioma, *Ibi morbi ſedem eſſe, unde profluit humor morboſe vitiatus*.

Hæc autem ſeminis conceptacula in viris quatuor ſunt, 1. *Veſiculæ ſeminariæ* geminæ, ad latera principii urethræ hinc & inde ſitæ, quæ ſemen prolificum in teſtibus ſecretum in ſuis receſſibus recondunt, ac in urethram gemino, quo patent, oſtiolo juxta caput gallinaginis effundunt cum opus eſt. 2. *Gemini proſtatæ*, ſeu potius *proſtata unicus*, veſicæ collo ſubſtratus & lateraliter adſitus, unde ſeminale fluidum, in ipſo ſecretum & duodecim capſulis coercitum, foraminibus totidem in urethram ejicitur. 3. Ambæ *glandulæ Covvperianæ* ſub acceleratoribus muſculis prope anum ſitæ, quæ ſeminalem humorem in ſe ipſis ſecretum longo & obliquo utrimque ductu in eumdem urethræ canalem evomunt ad penis radicem, & uno circiter pollice ultra emiſſaria veſicularum ſeminariarum & proſtatarum. 4. Demum *cellulæ multiplices*, quibus interna urethræ facies conſita eſt, & quæ ſeminalem humorem vix diſparem ab humore glandularum Covvperianarum ipſæ quoque eructant, maxime in ſacciformi ſeu *naviculari* illa cavitate, in quam urethra ad balani radicem dilatatur, & in qua compertum eſt exulcerationes graves plerumque latere in gonorrhœa. Ceterum harumce cellularum nomine comprehendi velim glandulam ab Alexio Littre (*a*) deſcriptam, quæ citra proſtratam locata, urethræ adnata, & inter utramque illius tunicam ſita, in hunc canalem multiplici foramine patet, unde jugiter manant guttæ aliquot humoris ſeminalis, qui humoris glandularum Covvperianarum congener eſt.

Totidem ſunt in mulieribus conceptacula, unde ſeminales humores in vulvam poſſunt confluere, ſed alio ſitu diſpoſita. 1. *Proſtatæ*, vel potius *proſtata*, qui in fœminis urethram ambit & in vulvam ſubter clitoridem dehiſcit duobus oſtiolis, ſive *lacunis*, hinc & inde ad urethræ latera. 2. *Glandulæ Covvperianæ* in perinæo, ſive interſemineo prope anum ſitæ, quæ juxta caruncularum myrtiformium radices bino ductu pateſcunt in vulvam ad vaginæ principium. 3. *Glandulæ botryformes* racematim per vaginam conſitæ, quæ ſecretum humorem tenuibus & diſcretis oſculis eructant in vaginam, unde in vulvam loci declivitate defluit. 4. Denique *cellulæ* per urethræ faciem diſperſæ, quæ in fœminis tamen paucæ ſunt, cum urethra brevis ſit, atque adeo quæ ſi forte unquam, certe rarius quam in viris gonorrhœam ſolæ producunt.

Inde ſequitur 1. Gonorrhœam in viris quadruplicem eſſe poſſe ratione ſedis, nempe cellularum urethræ, glandularum Covvperianarum, proſtatarum, & veſicularum ſeminariarum, prout partes illæ ſingulæ ſingulatim afficiuntur.

2. Gonorrhœam in mulieribus pariter totuplicem eſſe poſſe, nimirum glandularum Covvperianarum, proſtatarum, glandularum botryformium vaginæ, & cellularum quibus

(*a*) *Memoires de l' Accademie des Sciences, ann. 1706.*

bus urethræ facies interna conſita eſt, ſi tamen hæc ultima ſedes ſola aſſici, aut affecta gonorrhœam poſſit unquam inferre in mulieribus.

3. Inde plures emergere in utroque ſexu gonorrhœæ compoſitæ ſpecies, quoties accidit in utroque ſexu, (accidit autem frequentiſſime in gonorrhœa) ut ſimultanea, vel gradaria & ſucceſſiva labe ſeminis conceptacula, duo, tria, imo quatuor, adeoque omnia ſimul afficiantur.

4. Simplices quidem gonorrhœas raro dari, quoniam rarum eſt ſeminis conceptacula, cum ratione officii, naturæ & humoris quem continent, inter ſe conveniant omnia, & ſimili cauſarum earumdem efficaciæ ſingula pateant, plura a præſente cauſa ſimul non affici.

5. Si quando vero dentur, rariſſime ſimplices perſtare toto morbi decurſu, quoniam cum prope adſint invicem conceptacula ſeminaria, humoreſque inde deflui in urethra inter ſe communicent, rariſſimum eſt labem ab altero in alterum non propagari.

6. Singulas gonorrhœæ tum ſimplicis, tum compoſitæ ſpecies, tametſi ſymptomatis pathognomonicis una ſemper conveniant, gradu, numero, genere eorumdem ſymptomatum non parum invicem plerumque diſcrepare.

Quæcumque hactenus de gonorrhœæ ſedibus dicta ſunt, certiſſimis confirmantur argumentis. Conſtat enim in viris, qui gonorrhœa virulenta laborant, perinæum tumere, calere, dolere, quod (*a*) proſtratarum, veſicularum ſeminariarum, aut glandularum Cowperianarum inflammationem arguit. Conſtat in iiſdem malum non raro in teſtes devolvi, qui inde tument, calent, intenſe dolent, quod probat malum prius fuiſſe in veſiculis ſeminariis, quibuſcum arctum teſtibus intercedit commercium per vaſa deferentia ſeu ejaculatoria. Conſtat ſimiliter in fœminis gonorrhœa ægrotantibus extrema lacunarum oſcula urethræ hinc & inde apposita manifeſta phlogoſi & inflammatione aliquando, imo non raro ulcere affici, ac in vulvam ſeminalem humorem ſemi-putrem infundere, unde liquet (*b*) proſtratas, ad quos lacunæ pertinent, tunc morbo tentari. Conſtat quoque in iiſdem vaginam aliquoties calere, dolere, & præternaturaliter madere humore ſeminali purulento, unde palam eſt morbi ſedem tunc ibi eſſe. Conſtat demum obſervatione in cadaveribus eorum obvia, qui gonorrhœa ægrotabant dum mortui ſunt, conceptacula ſeminis modo deſcripta in utroque ſexu, male ſemper ſe habere ex tumore, renitentia, rubore, phlogoſi, inflammatione, exulceratione, ſuppuratione vel apoſtemate &c.

Sed ne mea fide loqui videar, conſuli velim (*c*) Alexium Litre, Doctorem Medicum, qui teſtatur ſe compertum habuiſſe obſervationibus iteratis in cadaveribus eorum inſtitutis, qui, dum fato functi ſunt gonorrhœa actu laborabant.

1. In gonorrhœa virulenta ſeminis conceptacula nunc omnia, nunc pauciora, nunc ſingularia male affici.

2. Quæcumque affecta ſunt, tenſa, dura, tumida, rubra, inflammata deprehendi.

3. Modo quidem humore putri, albo, flavo, viridi referta eſſe, ſed tamen integra & abſque ullo ſuppurationis aut exulcerationis indicio; quod rarum.

4. Mo-

(*a*) Potiſſimam Gonorrhœæ virulentæ ſedem in viris Proſtratas eſſe, Medicis jam pridem compertum fuit, quippe conſtat Guillelmum Rondeletium, De *dignoſcendis morbis*, *Cap.* 9. *&* 15. & *Lib. de Morbo Italico*, ſtatuiſſe jam ante annum 1560. *gonorrhœam virulentam ab inflammatione Paraſtatarum produci*, quo nomine intelligitur ab illo non Παραςάτης ἀδενοειδὴς *Paraſtata varicoſus*, hoc eſt, corpus pyramidis inſtar ex vaſorum complexu efformatum, quod ſuperiori teſtis utriuſque apici adjacet, & quod etiamnum *Paraſtata* nomen retinet: Sed Παραςάτης χιρσοειδὴς, *Paraſtata glanduloſus*, hoc eſt glanduloſum corpus principio urethræ appoſitum ad collum veſicæ, quod nunc *Proſtrata* appellatur. Eadem de ſede gonorrhœæ leguntur apud Julianum Palmarium, anno 1578. *Lib.* 2. *De lue venerea Cap.* 9. Apud Petrum Foreſtum, anno 1597. *Obſerv. Lib.* 32. *Obſerv.* 2. in ſcholiis, qui laudata Rondeletii verba adducit; Apud Thomam Bartholinum, anno 1654. *Hiſtoriar. Centur.* 2. *Hiſt.* 36. qui refert *ſe in omnibus gonorrhœa laborantibus in noſodochio diſſectis ulcera reperiiſſe, ſeu callum ulceris præteriti ſignum*, additque Marcum Aurelium *Severinum Neapoli in diſſectis inveniſſe inflammationem & abſceſſum in Paraſtatis* (Proſtatis); Apud Johannem Vigerium, anno 1659. *Chirurg. Lib.* 3. *Cap.* 60. Demum apud Georgium Hieronymum Velſchium, anno 1668. *in Epiſagmate, Obſerv.* 67. & *in Curation. propriar. Decad.* 8. *Curat.* 7. qui narrat *Johannem Georgium Virſungium in cadaverum ſectione veriores* gonorrhœæ *cauſas inveſtigaſſe, reperiſſeque in omnibus qui hac proluvie fœdati interierunt, proſtatas haud leviter exulceratos, ichoreſque ſanioſos, virulentes & acres profundentes.*

(*b*) Novit hanc Gonorrhææ ſpeciem in fœminis Regnerus de Graaf, qnam obſervatione anatomica compertam habuit. „ Gonorrhœam *inquit*, ex glanduloſo Proſtatarum corpore provenire, & per lacunas circum & in meatus „ urinarii exitu collocatas erumpere, cadaveris cujuſdam mulieris hoc vitio infecti diſſectio palam fecit; nam ute„ ro, ejuſque vagina innoxiis, corpus glanduloſum ſive proſtatas urethræ circumpoſitos, ſolum male affectos oſten„ dimus. *De Mulier. Organ. Cap.* De fluxu menſtruo.

(*c*) *Memoires de l'Academie des Sciences*, ann. 1711.

4. Modo vero ſuppurata, abſcedentia, eroſa, multifariam exulcerata, & purulento humore diverſicolore turgida, quod frequens eſt.

5. Emiſſaria, quibus conceptacula morboſa in urethram hiant, phlogoſi & inflammatione ſemper, imo non raro ulcere tentari in extremo fine, qui in urethram abit.

6. Denique faciem internam urethræ ab emiſſariis illis ad ſummum uſque glandis apicem humore eodem obduci, quo morboſa conceptacula turgent, & rubram eſſe atque phlogodem, imo vero ſæpius phlyctænodem & ulceroſam.

Errant proinde 1. Quincumque credunt (*a*) cum Thoma Sydenhamio *contagionem* veneream in viris *carnoſam virgæ ſubſtantiam primum adoriri, quam corrumpens, eidemque primo inflammationem, mox ulceroſam diatheſim ſenſim inducens efficiat, ut ſanies, qualis in gonorrhœa cernitur, in urethram lente exſtillet*: quod nulla ratione cum rei veritate ſtare poſſe jam lippis atque tonſoribus notum eſt.

2. Quicumque putant cum (*b*) Nicolao de Blegny gonnorrhœæ ſedem in mulieribus uterum eſſe, in quo confundit ille errore manifeſto fluorem album ſive muliebrem & virulentam gonorrhœam, affectus quidem ſpecie ſimiles, ſed tamen re diverſiſſimos, natura, cauſa, ſede & therapeia.

3. Quicumque exiſtimant cum (*c*) Guillelmo Cockburne, Doctore Medico Anglo, gonorrhœæ ſedem, in viris quidem in urethra tantum eſſe, nunquam in proſtatis, veſiculis ſeminarii, aut glandulis Covvperianis: In fœminis vero in vagina tantum, nunquam in proſtatis glandulisque Covvperianis, in quo certiſſimis obſervationibus nullo argumento, ſed ex præjudicio tantum repugnat.

II. Profluit in gonorrhœa ſemen aliquando calens, acre, dilutum, puriforme. Prodit ergo tunc conceptaculis æſtuantibus, irritatis, laceſſitis, motu ſyſtaltico frequenti ſeſe conſtrigentibus, uno verbo e conceptaculis phlogoſi vel inflammatione affectis.

Profluit in gonorrhœa ſemen aliquando calens, acre, puriforme; punctis, ſtriis, ſilamentis ſanguineis notatum, vere ſanguinolentum. Prodit ergo tunc e conceptaculis, in quæ e variis vaſorum circumrepentium ſciſſuris ſanguis effunditur, hoc eſt, quæ non modo inflammata ſunt, ſed quod gravius eſt, in quæ ſanguis extravaſatur.

Profluit tandem in gonorrhœa ſemen calens, acre, flaveſcens, virideſcens, graveolens, vere purulentum. Prodit ergo tunc e conceptaculis, quæ non modo inflammata ſunt, & inflammata cum extravaſatione ſanguinis, ſed quæ ſimul eroſa ſunt & ſuppurata.

Hinc ergo ſequitur 1. Tres gonorrhœæ ſpecies diſtinguendas eſſe ratione cauſæ: *Primam*, quæ a phlogoſi vel inflammatione ſimplici conceptaculorum ſeminis: *Alteram*, quæ ab eorumdem conceptaculorum inflammatione, ſed graviore, & in qua ſanguinea vaſa ῥήξει diſcindantur vel διαβρώσει erodantur: unde ſanguinis extravaſatio: *Tertiam*, denique, quæ ab eorumdem conceptaculorum exulceratione vel ſuppuratione dependat.

2. Tres illas diverſas gonorrhœæ ſpecies, cum ſolo gradu differant, inter ſe ita proxime convenire, ut niſi morbi vehementia cito refrænetur, primi in ſecudam, ſecunda in tertiam facile convertatur, ingraveſcente tum cauſarum, tum ſymptomatum atrocitate.

3. Singulas illas gonorrhœæ ſpecies ſuos habere varioſque vehementiæ gradus, majores minoreſve, pro extenſione vel intenſione inflammationis; pro numero, vel amplitudine vaſorum quæ aperiuntur, & rimarum unde ſanguis manat; tandem pro numero, extenſione, altitudine exulcerationum.

III. Phlogoſis & inflammatio cujuſcumque partis quadruplex eſſe ſolet, prout cum ceteris tumorum generibus diverſimode concurrit: nimirum *phlegmonodes*, *eryſio atodes*, *œdematodes*, aut *skirrhodes*. Idem ergo ſtatuendum quoque de phlogoſi ſive inflammatio ne conceptaculorum ſeminis, qua gonorrhœa infertur, atque adeo & ipſa quoque in totidem ſpecies pari modo diſtinguenda eſt.

Hinc ſequitur 1. Ratione ſpecie inflammationis, a qua gonorrhœa pendere poteſt, quatuor nova gonorrhœæ genera conſtituenda eſſe, nempe gonorrhœæ. 1. Quæ ab inflammatione *pegmonode*: 2. Quæ ab inflammatione *eryſipelatode*: 3. Quæ ab inflammatione *œdematode*: 4. Quæ ab inflammatione *skirrode* producitur.

2. Proinde futurum eſſe, ut ſymptomata, quæ ad ſingula illa gonorrhœæ genera pertinent, multiplici ratione varient; numero, gradu, genere; pro diverſa inflammationis ſpecie, a qua pendebunt.

Sic ergo, ut paucis contraham quæ diffuſe dixi, plura ſunt ſumma gonorrhœa genera pro diverſa ſede, cauſa, ſpecie cauſæ, quæ quidem ſingula ſuas habent differentias, numero multas, ut modo dictum eſt, ſed ex quibus, ſi bi-

(a) *In Epiſtola de luis venereæ hiſtoria & curatione.*
(b) *L' Art de guèrir les Maladies Vènèriennes.* Part. 2. Capp. 6. & 10.
(c) *De virulenta gonorrhœa natura & cauſis*, Part. 1. Capp. 3. & 4.

ſi bina aut terna una combinentur, multo plures emerſuræ ſunt.

Ne quis autem tot ac multiplices differentias gonorrhœæ temere afferri putet, velim attendat totuplices in morbis quibusvis inflammatoriis a practicis vulgo admitti.

Sic 1. Inflammatio pulmonum in peripneumonia diverſum pulmonum lobum, aut diverſa ejusdem lobi loca: Sic inflammatio inteſtinorum in dyſenteria diverſa inteſtina, aut diverſas ejusdem inteſtini partes occupat, ut modo dicebamus de inflammatione conceptaculorum ſeminis, qua gonorrhœa producitur. Et hinc *prima* claſſis differentiarum tum peripneumoniæ, tum dyſenteriæ, nimirum *ex ſede morbi*.

2. Sic aliquando pulmones levi tantum phlogoſi tentantur, & tunc ſputa copioſa, calentia, acria, puriformia, attamen mere pituitoſa ſeu lymphatica tuſſiendo ejici, ut in catarrho; quod reſpondet primæ gonorrhœæ ſpeciei ratione cauſæ: Aliquando vero gravior inflammatio extravaſationem infert, & tunc ſputa calentia, acria, puriformia; ſed ſimul punctis, ſtriis, filamentis ſanguineis notata, aut vere ſanguinolenta expectorari, ut in principio peripneumoniæ; quod cum ſecunda gonorrhœæ ſpecie quadrata: Demum aliquando inflammatio in ſuppuratum abit, & tunc ſputa calentia, acria, graveolentia, & vere purulenta educi ſolent, ut in peripneumonia ſuppurata; quod convenit cum tertia gonorrhœæ ſpecie.

Idem de inflammatione inteſtinorum dicendum eſt in dyſenteria, unde ſi inflammatio ſimplex fuerit, mucus multus, acer, calens, ſed pituitoſus; ut in dyſenteria incipiente: ſi inflammatio cum extravaſatione ſanguinis conjungatur, multus, mucus, calens, pituitoſus, ſed ſanguine perfuſus: ut in dyſenteria confirmata: Tandem ſi inflammatio ſuppuretur, aut exulceretur, mucus multus, calens, ſed putris, imo vere purulentus excernitur: ut in dyſenteria ſuppurata vel ulceroſa. Et hinc *altera* claſſis differentiarum peripneumoniæ & dyſenteriæ *ex cauſa*.

3. Denique ſic inflammatio, qua pulmones in peripneumonia, & inteſtina in dyſenteria tentantur, nunc phlegmonodes, eryſipelatodes, œdematodes, aut ſkirrodes eſt, ut modo dictum fuit de inflammatione conceptaculorum ſeminis, quæ gonorrhœam creat; Et hinc *tertia* claſſis differentiarum peripneumoniæ & dyſenteriæ *ex ſpecie inflammationis*.

Jam porro, ut in explicanda gonorrhœæ ætiologia procedamus, modo deſcripta in utroque ſexu ſeminis conceptacula nec phlogoniæ inflammatione nec ſuppuratione aut exulceratione tentari poſſunt poſt impurum concubitum, ut in gonorrhœa virulenta, vel omnia vel pleraque tentari certum eſt, niſi acres, phlogiſticæ, corroſivæ particulæ perverterint naturalem indolem ſeminis, fluidorumque ſeminalium, quæ illa continent, quibus jugiter madent, quibus ſolis poſſunt impeti. Fatendum ergo in iis, qui ex impuro concubitu gonorrhœam contrahunt, ſemen ceteraque ſeminalia fluida inquinari ab admiſtis infuſisque partibus, acribus, phlogiſticis, & corroſivis, quæ e virulento alterutrius coeuntium ſemine exhalantes, & cum ſano altero communicatæ *venereum* illud *contagium* conſtituunt tantopere famoſum, quo ſenſim propagato luem veneream diſſeminari ſupra diximus, *Lib. II. Cap.* 1., & quod unicam cauſam efficientem gonorrhœæ, & ceterorum affectuum venereorum eſſe credimus.

Poſt autem virus illud cum ſemine ac ſeminalibus fluidis commiſceri via gemina; *Altera breviore* & faciliore, quæ in viro quidem a corruptæ fœminæ vagina ad genitalia per urethram aſcendit in ſubſtantia, vel ſaltem tenuis auræ forma; in muliere vero ab ejecto & intra vaginam admiſſo corrupti maris ſemine ad vicina ſeminis fœminei conceptacula illabitur vel exhalat: *Longiore altera*, qua corrupti ſeminis guttulæ ſanis genitalibus per coitum applicitæ, ac per multiplices poros ſenſim introgreſſæ ſanguinem circumfluum primum, ac inde maſſam ſanguinis totam ita inficiunt, ut ſemini, dum in ſanguine latet, propter analogiam confuſæ, una ſimul ad memorata conceptacula deferantur, ubi ſibi permiſſæ vires ſuas exerunt eo, quo jam dictum eſt, modo. Neutram quidem ex his communicationis viis rejectam volumus, cum neutra aliqua veri ſpecie deſtituantur, quamquam tamen videatur prior, quæ brevior, & certior eſt, cum ſtructura partium, de quibus quæſtio eſt, & cum modo, quo gonorrhœa contrahitur in utroque ſexu, magis congruere.

I. Poteſt autem contagium venereum, quod genitalibus illabitur in actu venereo, vel aura morbifica, quæ ab eodem tunc exhalat, diverſa ſeminis conceptacula afficere, nunc plura, nunc pauciora; 1. Pro uberiore aut parciore copia, vel majore energia, ratione quarum vel omnia ſimul vel pauciora tantum adoriri poteſt: 2. Pro diverſa amplitudine oſculorum ſeu emiſſariorum, quibus conceptacula ſingula cum urethra in viris, aut cum vulva in mulieribus communicant, unde virus venereum auramve morbificam facilius uberiusque admittunt, vel contra: 3. Pro diverſo compreſſionis gradu, quo a rigeſcentibus corporibus cavernoſis laudata emiſſaria varie, hoc eſt, aut hæc aut illa, magis minusve conſtringuntur & coarctantur in actu venereo: dum maiſmata venerea præſto ſunt

ſunt in obvia quævis impetum factura: 4. Tandem pro diverſo conceptaculorum tono, quæ quidem, ſi denſa ſint & ſana, afflato veneno magis repugnant; idem vero, ſi mollia ſint, & fungoſa, altius faciliuſque imbibunt.

Hinc ergo futurum eſt, ut in viris aliquando gonorrhœa in proſtatis, in veſiculis ſeminariis; in glandulis Covvperianis, imo in cellulis urethræ ſingularem ſedem habeat; aliquando vero pluribus locis ſimul inſideat; quæ de fœminis quoque pari modo debent intelligi mutatis mutandis.

II. Virus conceptum in actu venereo vzriis conceptaculis ſeminis, in quæ admittitur, labem variam varie illaturum eſt, 1. Pro diverſa copia, aut diverſo energiæ gradu, quocum agit in ſingula: 2. Pro diverſo tono partium in quas agit, nempe ut molliores vel firmiores ſunt, ſenſu pollent acutiore vel obtuſiore; majore vel minore, citatiore vel tardiore oſcillatione exercentur: 3. Pro diverſa ſanguinis indole & quantitate, aut diverſo motus gradu quo truditur, ſcilicet ut acrior eſt aut inſulſior; copia magis minuſve abundat; celerius vel tardius movetur; æſtuat impenſius parciuſve &c.

Hinc ergo futurum eſt, ut in utroque ſexu gonorrhœa qualemcumque ſedem habuerit; modo phlogodes tantum, aut ſimpliciter inflammatoria; modo inflammatoria cum adjuncta ſanguinis extravaſatione; modo tandem ulceroſa vel ſuppuratoria ſit.

III. Inflammatio, qua gonorrhœa producitur, diverſæ ſpeciei futura eſt, 1. Pro tono partis inflammatæ, ut natura mollior erit aut denſior: 2. Pro natura & indole ſanguinis, ut acrior erit falſiorque, impenſiuſve rareſcet, aut e contra: 3. Pro copia ſanguinis quæ vaſis ineſt, uberiore vel parciore: 4. Pro motus gradu quo agetur, & pro momento quo appellet, nempe ut impetu niſuque majore vel minore in affectas partes arietabit.

Hinc ergo futura eſt inflammatio conceptaculorum ſeminis, a qua gonorrhœa pendet, phlegmonodes, eryſipelatodes, œdematodes vel ſkirrhodes.

§. III.

SYMPTOMATA.

Gonorrhœæ, ſicut ceterorum morborum, quatuor ſunt periodi, *principium*, *augmentum*, *ſtatus* & *declinatio*, unde varia eſt ſymptomatum ratio, gradus, vehementia.

I. Initio gonorrhœæ, 1. Acres & corroſivæ contagii partes recens admiſſæ conceptacula ſeminis, in quæ inſinuatæ ſunt, ad majores & citatiores contractiones ſollicitant punctiunculis: Unde uberior ſecretio, atque inde *ſtillicidium ſeminalium fluidorum dilutiorum*. Sic & pari prorſus ratione fumus lacrymas ab oculis, piper ſalivam ab ore elicit.

2. Stillatitiæ illæ humoris ſeminalis guttulæ, quæ rariore ploratu tacite depluunt, extremis urethræ oras, ubi hærent ſuſpenſæ, primum agglutinant, ac deinde vi phlogiſtica ioſlant & rubefaciunt, unde *extremæ urethræ calor & rubor*.

3. In morbi augmento, invaleſcentibus in dies morſibus a latente ſeminio illatis, internæ conceptaculorum tunicæ in majores majoreſque criſpationes gradatim adiguntur, quibus neceſſum eſt extremos arteriarum fines comprimi, complicari, conſtringi, atque ideo ſanguinem in arteriis capillaribus hærere, ſtagnare, congeri; unde phlogoſis conceptaculorum, in quæ ſeminium venereum introgreſſum eſt, atque adeo una cum phlogoſi *calor*; *prurigo*, *titillatio genitalium*.

4. Quin imo diuturna cauſarum earumdem præſentia conſequens eſt, ut ſingula in dies intendantur; conceptacula fodicentur altius; ſtamina, fibræ, membranæ in criſpationes adigantur magis enormes, ſanguis a ſolitis viis penitus præcludatur, præcluſuſque, qua data porta, in lateralia vaſa lymphatica tandem irrumpat. Hinc ergo *inflammatio* proprie dicta *conceptaculorum ſeminis*, *cum acuto caloris & acrimoniæ ſenſu*.

5. Contingit plerumque ut urethra ſimul & eodem modo ipſa quoque inflammetur. Saltem ubi primum inflammata ſunt ſeminis conceptacula, debet & ipſa, quæ in utroque ſexu illis contigua eſt, cito inflammari. At vero inflammata urethra debent fibræ nerveæ, quæ urethræ intertextæ ſunt, magis tendi, atque ideo a præterfluente urina vividius ſuccuti. Hinc ergo inter mejendum acer, mordax, urens doloris & caloris ſenſus in urethra, ſive *dyſuria*.

6. Acutior doloris ſenſus in urethra inter mejendum involuntariam ſphincteris veſicæ conſtrictionem advocat ex noto ſympathiarum mechaniſmo. Hinc ergo ſupprimitur involuntarie urinæ fluxus, ſed qui ſuppreſſus momento temporis denuo permittitur voluntatis imperio, ſimilibus de cauſis iterum iterumque deinceps & ſupprimendus, & permittendus alternatione eadem. Hinc ergo fit, ut urina non æquali tenore & fluxu continuo emittatur in gonorrhœa; ſed laborioſe, interruptis vicibus, ſubſultim, guttatim, & quaſi per ſtillicidum, hoc eſt, ut *ſtranguria* cum dyſuria conjungatur.

7. Calentia & inflammata ſeminis conceptacula ipſa quidem acutius ſentiunt; vividius vero percelluntur a ſemine aut ſeminali fluido, quo turgent, acriore & calidiore. Hinc ergo

liquet multiplicari & intendi utraque de cauſa venereas genitalium ritillationes, acceleratores proinde & erectores muſculus ex ſympathiarum legibus in contractiones majores & frequentiores agendos eſſe, penemque identidem inflandum eſſe, unde *frequens & involuntaria erectio*.

8. Simili mechanica ſponte & ſine præviis præviis veneris illecebris excitatur in mulieribus, quæ gonorrhœa laborant, frequens & involuntaria contractio fibrarum carnearum vaginæ, tum longitudinalium, tum circularium, unde frequens & involuntaria *vaginæ rigeſcentia & clitoridis tentigo*, etiam cum libidinoſe non cogitant.

9. Sed dum penis erigitur, neceſſe eſt urethram diſtrahi, & proſtatas, veſiculas ſeminarias, & glandulas Covvperianas, quæ peni appoſitæ ſunt, comprimi. Illæ vero partes, cum ex dictis inflammatæ ſint, neque diſtrahi, neque comprimi poſſunt ſine acuto dolore. Ergo neceſſum eſt *erectionem penis*, quæ in gonorrhœa frequenter ſupervenit, *dolorificam tunc eſſe*.

10. Pari quoque modo in fœminis, dum riget & tenditur vagina tentigine, interior illius membrana complicatur, premunturque proſtatæ & glandulæ Covvperianæ, quæ vaginæ adjacent. Sed nec membrana illa complicari, nec proſtatæ glandulæque Covvperianæ premi poſſunt citra dolorem ſævum, quippe quæ inflammatione tentantur. Igitur & in fœminis quoque rigidæ *vulvæ & vaginæ tentigo*, *dolorifica* futura eſt in gonorrhœa.

11. Quandiu inflammatio verendorum actu viget, nec in viro penis erigi, aut erectus intrudi; nec in fœmina vagina dilatari, aut dilatata ſuccuti poteſt ſine dolore, cujus intenſio intenſioni inflammationis reſpondeat. Non poſſunt ergo, nec vir, nec fœmina, quandiu gonorrhea inflammatoria laborant, *veneri indulgere ſine dolore*.

12. Quandiu manet inflammatio conceptaculorum ſeminis, tandiu fluida ſeminalia debent uberius ſecerni gemina de cauſa, tum quod majoribus & vehementioribus arteriarum oſcillationibus fortius exprimantur per colatoria, tum quod ab hærente & ſtagnante cruore colatoriis ſuggerantur uberius. Hinc ergo *copioſus & perennis effluxus ſeminis aut fluidi ſeminalis*, dilutioris, calidioris, acrioris, cujus jugi diſtillatione omnia ingraveſcunt & exacerbantur.

13. Semen autem, fluidave ſeminalia, quæ in hac gonorrheæ ſpecie a genitalibus diſtillant, quamquam diluta, acria, calentia ſint, nativum tamen *colorem fere retinent*, nimirum *albicantem*, vel ad ſummum ex *albo cinereum*, quoniam ſincera ſunt, nec ullam alieni humoris mixturam experiuntur, quo poſſit nativa facies corrumpi vel inquinari. *Sic* in peripneumonia incipiente vel levi, ubi nulla adeſt extravaſatio aut ſuppuratio, ſputa licet caleant & acria ſint, attamen mere pituitoſa ſunt, atque adeo e cinereo albicantia, quandiu ſunt impermixta.

Ea ſolet eſſe morbi periodus in leviore gonorrhea, quæ fit a phlogoſi, vel a ſimplici conceptaculorum ſeminis inflammatione ſine extravaſatione & exulceratione, & quæ maxime in ægrotantibus optime conſtitutis, & in quibus tum a ſanguine vitium, tum ab affectis partibus abeſt antecedens labes, intra menſem unum plerumque ſanatur, modo inflammatio, quæ affectis partibus inducta eſt, provido remediorum uſu & diætæ regimine ſine graviore noxa reſolvatur.

II. Contra vero, ſi nimia fuerit admiſſi contagii acrimonia vel copia; ſi inflammationi nullis vel inefficacibus remediis occurratur; ſi error admittatur in diæta gravis, multiplex; ſi ſanguis in ægrotante peccet acrimonia; aut ſi loca affecta labe aliqua male prius habuerint, omnia ſolent inde intendi, in pejus gradatim ruere, & ad eum gradum tandem deduci, qui ſummus eſt morbis ſtatus.

Nempe 1. *Perinæum* quidem in viris, in fœminis vero *vulva & vagina impenſe calent, tument, dolent*, quod in viris ſubſtrata prinæo, in fœminis adſita ſint vulvæ ac vaginæ conceptacula ſeminis, quæ gravi tentantur inflammatione.

2. Interna conceptaculorum facies, ſeminii morſibus objecta, violentis criſpationibus diſcinditur, vel iteratis punctiunculis tandem eroditur. Tunc ergo rorant ex hiulcis vaſis guttulæ ſanguinis, quibus dilutis, confuſis, intime commixtis nativus ſeminis, aut ſeminalis fluidi color inficitur. Hinc *crocea*, *flava*, aut *ſubflava fiunt fluida illa ſeminalia*, quæ in gonorrhea gravi diſtillant; haud diſpari ratione ac in peripneumonia ſputa flava, ſeu potius rubiginoſa tuſſi ejiciuntur, quoties infuſo ſanguine pauco vitiata ſunt.

3. Ingraveſcentibus ſenſim primis illis ſciſſuris, ulcuſcula in conceptaculis generantur, lata vel exigua, alta vel ſuperficiaria, pauciora vel numeroſiora, pro contagii vi ſanguinis acrimonia, aut partis ipſius mollitie; unde pus ſanieſve jugiter manant, quibus fluida ſeminalia jam flava, viridi, vel ex flavo virideſcente colore tinguntur. Hinc *profluvium humores ſpiſſioris, acrioris, corroſivi, purulenti, viridis aut ex flavo viridiſcentis*, qui ex ſemine vel ſeminali fluido, pauciſſimis ſanguinis ſtillis & aliquot puris guttis componitur. Sic in peripneu-

neumonia ſputa ſolent ex flavo vireſcere, quoties latet in pectore ſuppuratio vel exulceratio.

4. Jugi defluxu humoris iſtiuſmodi, uberioris, acrioris, vere purulenti, neceſſum eſt urethram magis ac magis inflammari in dies; imo vero ulcuſculis non paucis interdum aſſici, potiſſimum in extremis emiſſariis, quibus ab inflammatis conceptaculis morboſus humor inſtillatur, & quibus adhæreſcit diutius. Hinc ergo futurum eſt, ut vividius a præterfluente lotto percellatur inter melendum, unde non leve *augmentum* accedet *dyſuriæ & ſtranguriæ*.

5. Urethrea graviter inflammata, aut ulcuſculis ſaucia non poteſt in erectione penis vi diſtrahi ſine acerbo doloris ſenſu; quantumcunque vero diſtrahatur, non poteſt unquam penis in erectionem nitenti coextendi. Quamobrem neceſſum eſt penem erigi cum dolore ſummo, & cum maxime riger deorſum inflecti & incurvari quaſi chorda ſubtenſa, unde tunc *gonorrhœa chordata*.

6. Quandoque vero accidit, ſed raro & in graviſſima tantum gonorrhœa, ut ligamentum membraneum, quo dorſum penis ad commiſſuram oſſium pubis alligatur, quin imo alterutrum e corporibus cavernoſis, quæ penem conſtituunt, inflammatione aſſiciantur, quæ ſi eveniant, neceſſum eſt & penem cum dolore diſtendi, & *diſtentum* vel *ſurſum reflecti*, vel *ad alterutrum latus oblique declinare*.

7. Cum urethra inflammatione vel exulceratione laborat, haud rerum eſt poſt erectionem *guttulas ſtrenuſve ſanguinis cum ſemine aut ſeminali fluido*, quæ a genitalibus manant, commiſceri, quæ a diſciſſa urethra diſruptive ulcerum labris proveniunt.

8. Quod ſi inflammatio ab urethræ ſuperficie altius penetret, & ad celluloſam uſque ſubſtantiam, qua urethra cingitur, gradatim promoveatur, inde futurum eſt, ut membranaceæ illius ſubſtantiæ cellulæ expanſioni valide repugnent, dum penis tenditur; & ſi forte cedant, gravem ab expanſione dolorem experiantur. Unde *dolor ille, ſenſuſque validæ conſtrictionis*, qua penis ſtringi videtur, cum in erectionem nititur.

9. Debent hæc eadem de mulieribus intelligi, quæ ipſæ quoque *acutum doloris & ad ſtrictionis ſenſum ſolent experire in vagina & in vulva*, ſi partes illæ involuntaria tentigine rigeſcant, quandiu inflammatæ ſunt.

10. Proinde neque vir neque fœmina *veneris uſu frui poſſunt* in graviore gonorrhœa, *niſi cum dolore ac labore ſummo*, &, quod plerumque pejus eſt, cum manifeſta morbi exacerbatione.

Cum gonorrhϾ malitia, vi ſeminii morboſi, ægrotantis incuria, medentium culpa, aut alio quocunque fato eo uſque proceſſit, cauta ac diligenti therapeja opus eſt, quæ inflammationi & erethiſmo genitalium occurrat, quæ ſymptomatum vehementiam leniat, quæ conceptacula tabo diffluentia detergat, quæ latentes ſeminii reliquias profliget & eliminet, demum quæ ulcera repugnantia conſolidet, ſed hæc ſingula, cum ſint factu difficilia, multi temporis indigent.

III. Si ea ex votis ſuccedant, 1. Se remittente inflammatione *remittentur* pari paſſu *calor*, *dolor*, *erethiſmus genitalium*.

2. Seminalis humor, qui profluit, in dies futurus eſt *ſincerior*, *ſpeſſior*, *candidior*, *minus acer & mordax*, ſemini aut ſeminali fluido magis analogus, cum ſemine tandem perfecte concolor & congener.

3. Cum ulcus ad coitionem properat, fere perpetuum eſt emitti *lymphaticos floccos filorum inſtar ſpiſſos*, *denſoſque*, qui vel ut ramenta urinæ innatant, & qui lympha nutritia conſtant, quæ dum ulcera reſarcit, in ipſis conceptaculorum canaliculis iu floccos inſpiſſata conformatur.

4. Denique reſoluta inflammatione, & ulceribus cicatrice obductis, *ſponte ceſſat ſeminis*, *ſeminalis fluidi*, *puriſque profluvium*, & omnia naturalis œconomiæ munia inſtaurantur.

§. IV.

DIAGNOSIS ET PROGNOSIS.

I. *Diagnoſis* gonorrhϾ virulentæ facilis eſt in viris: In illis enim quidquid ex urethra defluit, vel a conceptaculis ſeminariis manat, ut ſemen, ſeminalia fluida, pus &c. in gonorrheis; vel a veſica, uretheribus, renibuſque, ut pus, ſanies, mucus, & mucoſa pituita in variis renum & veſicæ affectibus. Utcumque vero materiæ, quæ ex utroque loco ejiciuntur, conveniant aliquando ſpecie, forma, indole, quod tamen perpetuum non eſt, certe differunt ſemper modo quo ejiciuntur. Hæ ſiquidem nunquam niſi cum urina defluunt, atque adeo nunquam niſi dilatato veſicæ ſphinctere, quod nempe a loco proveniant ultra ſphincterem poſito; illæ vero ſeorſum ab urina prodeunt ſolæ; etiam cum ſphincter maxime conſtrictus eſt, quod a conceptaculis manent citra ſphincterem ſitis.

Hinc ergo obvium eſt diſcrimen, quo gonorrhϾ quævis a variis puris aut muci ſtillicidiis ex veſica dignoſcantur. Sed neque operoſius eſt quod ſupereſt conficere, nempe gonorrheas diverſas diſtinguere; *ſimplices*, quæ inaſſuetæ potationi cereviſiæ; equitationi nimiæ; immoderato uſui veneris, etiam puræ; aut clyſteri calidius admiſſo ſuccedunt: Et *virulentas*, quæ uſu impuræ veneris contrahuntur

com-

contagione. Priores enim ſine erethiſmo invadunt, ſine dolore fluunt, cito & ſponte ceſſant, nec ulla ſtipantur malignitate: Poſteriores vero gravem dyſuriam advocant in principio, diuturnæ ſunt difficileſque, ac manifeſta acrimoniæ & virulentiæ indicia præbent tota ægrotatione.

At vero non ita certa eſt in fœminis gonorrheæ virulentæ diagnoſis. Quæcunuue ad vulvam in iis confluunt, vel a veſica per urethram, ut in veſicæ, renumque affectibus modo declaratis; vel ab utero per vaginam, ut in fluore muliebri; vel demum a proſtatis, glandulis Covvperianis, glanduliſque botryformibus vaginæ defluunt, ut in gonorrhœis cujuſcunque ſpeciei. Quæ modo quidem diximus circa viros, valent hæc eadem in fœminis quoque, tum ad diſcernenda puris aut muci ſtillicidia, quæ a veſica prodeunt, a gonorrhœis quibuſcunque, quæ a conceptaculis ſeminariis manant; tum ad diſtinguendas diverſas gonorrhœæ ſpecies, nempe ſimplicis aut virulentæ. Verum ſolet in fœminis gonnorrhœa cum fluore albo, qui ab utero per vaginam manat, ſæpiſſime confundi, ad quem ſane, ut primum inflammationis vehementia remiſit, videtur ipſa proxime accedere, & cui errori favent mulieres, quæ morbi cauſas, vel ignorant aliquando bona fide, vel data opera plerumque mala fide diſſimulant.

Itaque ſi rei veritas, notitiaque primævæ indolis morbi ex ægrotæ confeſſione elici non poſſit, vel propter ignorantiam, vel propter diſſimulationem peſſimam, tunc una ſupereſt veri indagandi ratio, nimirum ſi vulva introſpiciatur. Monuimus enim ſupra tres in mulieribus ſedes eſſe gonorrhœæ, proſtatas, glandulas Covvperianas, & glanduſas vaginales. Quamobrem ſi purulenta materies ex proſtatis per lacunas in ſuperiorem vulvæ partem, aut ex glandulis Covvperianis in inferiorem exprimatur, inde palam futurum eſt fœminam gonorrhœa laborare, npn fluore albo, qnoniam in illo materies putris ab utero per vaginam promanat. Quod adhuc certius conſtabit, ſi quæ ſimul appareant inflammationis aut ſaltem phlogoſeos ſigna in iis vulvæ locis, quibus proſtatæ aut glandulæ Covvperianæ adſident, dum cetera vulvæ loca ab omni labe immunia ſunt.

At ſi gonorrhœa vaginalibus glanduli forſan inſideat, ut inſidet ſæpe, ultro confitendum eſt ne vulvæ quidem inſpectione a fluxu muliebri ullo pacto diſtingui poſſe, quippe qui & ipſe viam eamdem conſpurcet. Unde tunc futurum eſt ut res in ambigua ſit, donec aperta confeſſio ægrotæ, mariti aut viri cui conſuevit, verum tandem prodat; vel mali natura conjecturis ſaltem definiatur captis ex diuturnitate & difficultate morbi, aut ex ſymptomatis, quæ pedetentim ſuperveniant, & quæ veneream cauſam atteſtari videantur.

Haud me latet tamen quid a Scriptoribus * nonnullis vulgo afferatur ad inſtituendam, ut ipſi putant, certiſſimam utriuſque morbi diagnoſim. Volunt nempe fluxum gonorrhoicum & virulentum eſſe, quoties permanet conſpicuus, fluentibus etiam catameniis: Contra vero fluorem muliebrem ſeu album eſſe, quoties evaneſcit, ſeu potius videtur evaneſcere, prodeuntibus menſtruis, non rediturus, niſi poſtquam menſes ceſſaverint.

Sed hæc, quanta vis proferantur confidentia, ad gonorrhœam virulentam a fluore muliebri dignoſcendam nequaquam poſſunt conducere. Neque enim ſatis vera ſunt de fluxu gonorrhoico, qui a proſtatarum aut glandularum Covvperianarum labe dependat; at vero certiſſime falſa ſunt de gonorrhoico omni fluxu, qui a vaginalibus glandulis ſcaturiat.

1. *Non ſatis vera ſunt* de gonorrhoico fluxu, qui a proſtatis fœmineis, glanduliſve Covvperianis manat. Licet enim virulentæ materiei ſcaturigo a vagina, quæ catameniorum via eſt, nonnihil tunc diſſita ſint, cum iiſdem tamen quandiu profluunt, maxime ſi profluant ubertim, debet ea materies ita commiſceri in vulva, atque adeo atro ſeu purpureo colore ita inficì, ut plerumque nulla ratione poſſit jam amplius dignoſci in mulieribus, quandiu menſtruantur.

2. *Certiſſima falſa ſunt* de gonorrhoico fluxu quicumque a botryformibus vaginæ glandulis ſcaturit. Cum etenim materia virulenta, quæ inde defluit, cum menſtruo ſanguine ab utero vel a vagina defluente & diu, & per intima ſubacta confundantur in ipſa etiam vagina haud diſpari modo quam lympha ipſamet, quæ in fluore albo diſtillat ex iiſdem locis, inde neceſſum eſt, ut gonorrhoicus fluxus iiſdem plane viciſſitudinibus obnoxius ſit, quibus fluxus ipſe muliebris, atque adeo de utroque perinde verum ſit, quodcunque de alterutro. Quapropter liquet nulla inde erui poſſe ſigna, quæ morbum a morbo dijudicent & diſtinguant, in quo conſentientem habemus experientiam.

II. De ſede gonorrhœæ nullis conſtat indiciis certis; neque magnopere opus eſt ad curationem, cum ubivis gonorrhœa ſedem habuerit, eadem fere remedia ex uſu futura ſint. Haud inanibus tamen conjecturis poteſt colligi gonorrhœam inſidere.

1. *Proſtatæ & veſiculis ſeminariis*, quæ ejuſdem mali conſortes eſſe ſolent propter vicinitatem, nempe quoties materies uber eſt; tumor dolorque perinæum longe lateque occu-

* Præſertim a Charletono in *Genealogia Rheumatiſmi uterini, ſive fluoris albi Hiſtoria.*

cupant, & altius ſepulti videntur; teſtes ſine cauſa, vel ſaltem levi de cauſa in morbi ſocietatem veniunt; denique ſymptomata omnia, dolor, calor, erethiſmus genitalium intenſe urgent. Conjicitur autem veſicula alterutra tantum affici, ſi alteruter tantum teſtis caleat, doleat, tumeat; utraque, ſi uterque.

Glandulis Covvperianis, quæ mole parvæ ſunt & ſitu cutaneæ, quoties tumor & dolor minus extenſi, magis ſuperficiarii, & ad anum propius adpoſiti ſunt; pauca defluit materies; ſymptomata remiſſa ſunt. Conjicitur pari modo utramque glandulam Covvperianam ſimul ægrotare, ſi tumor, calor, & dolor, ani confinia occupent ad utrumque latus raphes, alterutram vero, ſi ad alterutrum tantum.

3. *Cellulis urethræ*, quoties paucus humor diſtillat, nulluſque in toto perinæo tumor, dolor aut calor percipitur; ut accidit in ea Gonorrhœæ ſpecie, quæ dependent ab exulceratis cellulis navicularis illius foſſæ, in quam urethra dilatatur ad glandis radicem. Hanc autem manifeſtam faciunt ſedes doloris, callus, renitentia, & phlogoſis illius foſſæ; puris indoles, quod deffluit ſpiſſius, parcius, a ſemine putrido omnino diſpar, & vere purulentum. Excepta ea gonorrhœæ ſpecie, vix credo ab affectis ſolis urethræ cellulis gonorrhœam ullam aliam unquam induci, præter Gonorrhœam illum, quę ſicca dicitur, & de qua *infra*.

4. Demum *omnibus ſimul partibus* memoratis, quoties omnia memorata indicia una concurrunt, atque adeo gonorrhœa intenſiſſimo genitalium calore, ardore, erethiſmo ſtipatur.

III. Cauſa triplex, qua gonorrhœam produci dictum eſt, non tam ex diverſa ſymptomatum natura dignoſcitur, quæ plerumque æquivoca videri poſſet, quam ex colore diverſo humoris diſtillantis, de quo certum eſſe poteſt judicium.

Sic 1. Humor pellucidus, albicans, vel ex albo cinereus, uno verbo coloris retinens, qui ſemini aut ſeminali fluido naturalis eſt, *plogoſim* aut ſimplicem tantum *inflammationem*.

2. Humor idem croceus, flavus, aut obſcure flaveſcens, atque adeo confuſis, dilutis, & intime commixtis ſanguinis guttulis tinctus *inflammationem*, quæ *cum extravaſatione* conjuncta ſit.

3. Denique humor ex flavo vireſcens, viridis aut atro-viridis, adeoque puris admixti preſentia contaminatus, *ulceroſam* aut *ſuppuratoriam inflammationem* arguit.

IV. Haud diſpari ratione de ſpecie inflammationis conjiciendum eſt.

Nempe 1. *Oedematodem eſſe*, ſi copioſa manet materia, ſed ſeroſa, diluta, parum mordax, ſi dyſuria, calor, erethiſmus genitalium mediocres ſint, cum molli perinæi tumore.

2. *Phlegmonodem*, ſi materies paulo minus uber diſtillat, ſed ſpiſſior ad mordacior: ſi dyſuria, calor dolorque genitalium acerbiores ſint, cum manifeſto & firmo perinæi tumore.

3. *Eryſipelatodem*, ſi dyſuria, calor, dolor & erethiſmus genitalium intenſiſſime urgeant; ſi fluat materies pauca, ſed acerrima, mordaciſſima & ſumme flava, neque tamen perinæi tumor ſymptomatum vehementiæ mole reſpondeat.

4. Ultimo *Scirrhodem*, ſi tumor manifeſtus & retinens perinæum occupet; ſi pauca profluat & ſpiſſa materies; ſi dolor, calor, erethiſmus genitalium moderati ſint; ſi remittente dyſuria ſuperſit ſtranguria, propter compreſſionem a ſkirrhoſis proſtatis aut veſiculis ſeminariis appoſitæ urethræ illatam.

Prognoſis. I. Cum gonorrhœa morbus ſit inflammatorius, debet & ipſa pro more ceterarum inflammationum, quatuor modis judicari *reſolutione*, *ſuppuratione*, *ſkirrho*, *gangræna*.

1. Optimum quidem eſt *reſolvi* inflammatione, quæ gonorrhœam parit: Inde enim cita ac perfecta curatio ſine ulla labe, quæ in affectis partibus ſuperſit. Sed reſolutio raro ſuccedit, nec fere unquam niſi in levioribus gonorrhœis, & in quibus ægri tum iteratis ſanguinis miſſionibus ultro acquieſcunt, tum a regula & præſcriptione diætæ ne latum quidem unguem diſcedunt, quod in ægrotantibus perrarum, præſertim cum (*a*) *propter adoleſcentiam minus vident*, *magis impenſe cupiunt*, *conſulunt parum*.

2. Gravius eſt inflammationem in *ulcus* vel *ſuppuratum abire*, ut in omni gonorrhœa, ſi a principio negligatur, fere perpetuum, & in gravi haud infrequens eſt quantacunque cura adhibeatur. Tunc enim 1. Curatio tardior eſt diuturniorque, quia ulcus vel apoſtema inde genitum pedetentim & gradario progreſſu detergendum, carnibus opplendum, cicatrice obducendum eſt. 2. Minus perfecta, quia, etſi cetera incommoda abeſſent, at certe cicatrix ſuperfutura eſt, quæ ſi nimis dura, aut æquo fungoſior fuerit, urethram perinde anguſtatura eſt, unde ſtranguria, gonorrhœæ pediſſequa.

3. Idem impendet periculum ſi inflammatio in *ſkirrhum convertatur*; nam pars ſkirrodes urethram, cui adjacet, ita mole comprimet, ut illa exiturienti urinæ ægre pervia

(*a*) Terent. Adelph. Act. 5. Scen. 9.

via ſit, unde ſtranguria habitualis in iſchuriam facile degenerans.

4. Demum de ægri ſalute fere conclamatum eſt, ſi inflammatio *in gangrenam deſinat*, ut cui, cum in occulto lateat, efficaciter mederi difficillimum ſit. Abſit tamen de gonorrhœa vix unquam tam male ominari, niſi fato peſſimo inflammatio urens, deleteria, intenſiſſima ſit; niſi omnia omnino auxilia omittantur, quin imo niſi pars inflammata diuturna equitatione, aut coitione immodica, compreſſa, contuſa, male habita fuerit.

II. Ceteris paribus *gonorrhœa levior* eſt, ſi quod tamen rarum, *glandulas Cavvperianas tantum afficiat*; quia cum parvæ ſint & cuti proximius ſubjectæ, inde morbus minor eſt, & topicis remediis non inacceſſus: ſeminis purulenti effluxus parcior; & abſceſſus, ſi forte accidat, curatu facilior cute inciſa.

Contra vero *gravior* eſt *gonorrhœa*, quæ ſedem habet *in proſtatis* aut *veſiculis ſeminariis*; tum quia cum majores ſint, inde quoque major eſt & latius extenſa inflammatio, uberiuſque ſeminis putridi effluvium; tum quia ſi loca affecta abſcedant, ſanatio difficilius & lentius ſucceſſura eſt.

De prognoſi gonorrhœæ, quæ *ſolis urethræ cellulis* inſidet, vix quidquam dicendum occurrit, cum hujus tractatio, ſi malum lateat in foſſa naviculari, ad Caput VII. ubi *de Ulceribus cancroſis*; ſi in reliqua urethra ſedem habeat, ad *Articulum II.* Capitis ſequentis pertineat, ubi *de gonorrhœa ſicca*.

III. Gonorrhœæ fata, diſcrimina, therapejæ differunt quoque inter ſe pro diverſa inflammationis ſpecie, a qua morbus dependet.

Nimirum 1. Si ab *œdematode*, nec acerba ægrotatio, cum omnia lenia vel ſaltem moderata ſint, nec curatio difficilis futura eſt, cum plerumque nulla, vel ad ſummum levis tantum fiat exulceratio. Quamobrem parcior ſit ſanguinis miſſio, rarior diluentium & humectantium exhibitio, contra vero purgatio frequens, iterata ſicut & exhibitio decocti diluti ex lignis Guaiaci & Saſſafras, radicibuſque Chinæ & Sarſæ-parillæ; alioquin enim metuendum foret, ne per relaxata ſero conceptacula, aut conceptaculorum emiſſaria aquoſius ſemen diſtillaturum ſit, etiam poſt curatam gonorrhœam.

2. Si a *phlegmonode*, majus imminet periculum futuræ ſuppurationis, ideoque præmiſſis venæ ſectionibus pluribus largiter exhibenda diluentia, demulcentia, anodyna, a quorum uſu non prius deſiſtendum, quam genitalium calor & erethiſmus manifeſte ſe remiſerint.

3. Si ab *eryſipelatode*, jure metuendum eſt, ne gravis ſuccedat partium affectarum exulceratio, adeoque præmiſſis venæ ſectionibus, non diluentibus modo, demulcentibus & anodynis inſiſtendum eſt, ut in caſu præcedente, ſed etiam narcoticis, quæ acutiorem partium dolentium ſenſum obtundant minutantque.

4. Tandem ſi a *ſkirrode*, non omittenda quidem remedia, quæ hactenus indicata ſunt, ſed diligentiſſime curandum, ut interno uſu præparationum mercurialium, ac potiſſimum externis perinæi inunctionibus cum unguento mercuriali, materia in affectis conceptaculis hærens & impacta diſcutiatur & reſolvatur.

IV. Ceterum gonorrhœa qualiſcunque modo medicina adhibeatur opportuna, periculo vacat, ac feliciter ſanatur, tardius citiuſve pro ſymptomatum vehementia, contagii venerei acrimonia, varia ſanguinis diatheſi &c.

2. Verumtamen ſi gravior fuerit, ac diutius repugnaverit remediis curatæ ſolet plerumque ſupereſſe involuntarium & habituale ſeminis ſtillicidium, ob eroſa, dilatata, vel relaxata proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum emiſſaria.

3. Gonorrhœa luem veneream nunquam inducit, modo ſemen aut ſeminale fluidum contagio venereo contaminatum ubertim & libere profluat, quia admiſſum virus exhauritur, potiſſimum quidem, ſi ſimul ea uſurpentur remedia, quæ eidem ſcopo accomodata ſunt.

4. At vero ſi virulenti ſeminis aut ſeminalis fluidi effluxus ſupprimatur aut imminuatur, tunc reflux morboſi ſeminii ſanguinem contaminari neceſſe eſt, atque adeo luem veneream contrahi. Supprimitur autem, vel imminuitur effluxus ille pluribus de cauſis, 1. Superventu febris, unde aucta partium affectarum inflammatione ſeminis emiſſaria obſtruuntur: 2. Callo vel fungo in exulceratis conceptaculis ſeminariis oborto, quo eadem emiſſaria comprimuntur vel offerciuntur: 3. Præpoſtero aſtringentium uſu, quibus emiſſaria eadem conſtipantur: 4. Inflammatorio vel ſkirrhode teſtium tumore, quo ſemen congeſtum retinetur.

5. Gonorrhœa, cujuſcunque ſpeciei fuerit, ſolet in fœminis toleratu facilior eſſe, ceteris paribus, quam in viris, quod illæ nulli vel ad ſummum levi dyſuriæ obnoxiæ ſint; *nulli* quidem, ſi gonorrhœa ſedem habeat in glandulis vaginalibus vel Covvperianis, cum urethra hinc longe diſtet; ad ſummum vero *levi*, ſi ipſi proſtatæ inſiderit; quamvis enim urethra ab omni inflammatione tunc immunis non ſit, attamen præceps urinæ rivus per urethræ ductum, qui brevior eſt latiorque in fœminis, nulla vel minima noxa facile transfluit. Contra

ve-

vero in viris, cum affecta conceptacula omnia cum urethra communicent, quæ proinde mali ſemper conſors eſt, ſit inde ut in his non modo dyſuria perpetuo adſit, ſed etiam ſemper gravior fiat acerbiorque, quoniam præterfluens urina eo vividius urethræ illidit in viris, quo via anguſtior eſt quam in fęminis, ac illiſus eo pluries repetit, quo via eadem longior eſt.

6. Pari quoque ratione gonorrhęa, cujuſcunque ſpeciei ſit, minus gravis eſt in fœminis, quam in viris, ceteris paribus. In viris enim calor & erethiſmus genitalium, qui dyſuriæ morſu induci, vel ſaltem intendi ſolent, ſuppurationem aut exulcerationem difficilem plerumque advocant. Tum vero in iiſdem carunculæ hyperſarcoſes, cicatrices, fungi, aliaque id genus, quæ in ulceroſa urethra, aut in conceptaculorum emiſſariis adnaſcuntur, viam urinæ non raro præcludunt vel anguſtant, unde habitualis ſtranguria, quæ in iſcuriam ſæpe degener eſt: Quorum malorum neutrum in fœminas videtur poſſe cadere, ex iis quæ præcedenti *Articulo* dicta ſunt, vel quæ ſaltem in illas cadunt rariſſime.

7. Tandem gonorhœa, cujuſcunque ſpeciei ſit, difficilius curatur in fœminis ceteris paribus, quam in viris; ſive quod muliebria, quæ natura molliora ſunt, & magis atona, & quæ ut de utero vulgo dicitur, ſunt totius corporis veluti ſentina, ſi ſemel venereo ſeminio læſa ſint, nativo tono difficilius reſtituantur quam virilia; ſive potius, ut mihi videtur, quod fœminæ facile negligant ſtillicidia, quæ male curatis gonnorrhœis ſuperſunt, ut quibus pleriſque naturali vitio familiare ſit vulvam ac vaginam humore perfuſas experiri; cum e contra viri remediis non parcant, quandiu vel unica humoris guttula e genitalibus profluit, unde ſciunt nihil quidquam naturaliter prodire.

§. V. CURATIO.

Tres ſunt gonorrhœæ periodi in inſtituenda curatione caute diſtinguendæ; Prima *incipientis & conſiſtentis*, in qua calor & erethiſmus genitalium intenſe urgent cum gravi dyſuria: Altera *remittentis*, in qua urina liberius ejicitur & cum minori dolore, ac putre ſemen vel ſeminale fluidum facilius & copioſius profluit: Tertiam demum *deſidentis*, in qua pacato genitalium fervore purulenti ſeminis vel ſeminalis humoris ſcaturigo incipit exareſcere.

I. In prima periodo, ſimul ac apparet gonorrhœa, omni ope atque opera minuenda eſt inflammatio facta vel fiens, & futura præcavenda, temperandus urinæ ardor, demulcenda ſeminis aut ſeminalis humoris acrimonia &c.

In hunc finem 1. Sanguis e brachiorum alterutro ſtatim mittendus eſt, quod perinde ac in flammatoriis quibuſcunque morbis, debet tunc primis diebus pluries iterari, pro ægrotantium viribus ac temperamento & ſymptomatum vehementia. Sic enim depletis vaſis ſanguiferis, & imminuto ſanguinis circulantis momento, minor futura eſt inflammatio & tenſio, adeoque calor & dolor tum conceptaculorum ſeminis, tum urethræ ipſius.

2. Licet operæ pretium ſit in omni gonorrhœa ſanguinem mittere, largius tamen mitti debet in iis gonorrhœæ ſpeciebus, quæ ab inflammatione eryſipelatode ac phlegmonode dependent, ubi ſummus eſt genitalium calor, ardor, erethiſmus, cum graviſſima dyſuria, & in quibus proinde haud ſegnius, parciuſve venam tundendam eſſe opinor, quam in ipſa peripneumonia vel dyſenteria.

3. Præſcribenda ſimul pro potu ordinario ptiſana ex levi decoctione plantarum aliquot refrigerantium & demulcentium, ut radicum cichorii ſilveſtris, acetoſæ, nymphææ, althææ &c. foliorumque parietariæ, cynogloſſi, lactucæ &c. addendo pro ſingulis decoctis libris ſemidrachmam, vel drachmam unam cryſtalli mineralis, ſali, prunellæ vel nitri depurati.

4. Alvus, ſi natura aut uſu ptiſanæ liquida non ſit, blande ſubducenda quotidiana injectione clyſteris ex eodem decocto, quo ptiſana paratur, vel ſincero, vel cum inſtillato pauco aceto, cum ſoluti ſalis prunellæ vel cryſtalli mineralis ʒ j, vel ʒ ij, aut cum diluta medulla caſſiæ recente ad ℥ j.

5. Quod ſi inflammationis ardor tantus ſit, ut huic mitigando non ſufficiat largus ptiſanæ uſus, tunc exhibendæ bis in die mane ſcilicet & veſperi emulſiones ex contritis in mortario marmoreo ſeminibus melonum, agni caſti, cannabis, papaveris albi, & lini &c. *ana* ʒ ß. vel ʒ j. & dilutis affuſo ad lib. j. decocto florum nymphææ, poſt colaturam diluendo ſyrupi de nymphæa ℥ ij. pro duabus doſibus.

6. Quin imo, ſi omnia intenſiſſime urgeant, conducet cuilibet doſi emulſionis, ſed præſertim veſpertinæ narcoticum adjici, quo acutior partium dolentium ſenſus ſopiatur vel ſaltem obtundatur ut *verbi gratia*, ſyrupi de diacodio unciam ſemiſſem, tincturæ anodynæ guttas xv aut xx, laudani diſſoluti gr. j, pillularum de cynogloſſo diſſolutarum grana v. &c.

7. At vero, ſi debilior ſtomachus nimium hunc refrigerantium uſum non ferat, ut ſæpius accidit, tunc omiſſis emulſionibus ſola ptiſana utendum erit; imo ſi ptiſana quoque ſtomacho gravis ſit, ſola aqua communi; fontana vel fluviatili, affatim hauſta, & cui aliquantulum cryſtalli mineralis vel nitri purificati admixtum fuerit.

8. Verum ſi morbus remedia vincat & videatur in dies ingraveſcere, quod tamen nunquam fere evenit, niſi maxima ægrotantium intemperantia; ſi urethra graviter inflammetur, ut in gonorrhœa cordata; ſi purus putuſque ſanguis ex diſciſſis ruptiſve urethræ vaſis promanet; ſi perinæum caleat, tumeat, doleatque præter modum; ſi dyſuria miſerrime urat; tunc iteratis pro Medici prudentia venæ ſectionibus, ac temperato, quantum fieri poterit, genitalium æſtu internis remediis, nimirium emulſionibus & ptiſana, ut ſupra dictum eſt, ad externa quoque ſive topica remedia confugiendum erit. Itaque 1. Mentula & genitalia lacte tepido fovenda, imo & lacti immerſa continenda ſunt in inſeſſu: 2. Perinæo admovendum cataplaſma de mica panis cum lacte & croco; vel de oryza cum butyro cocta & infuſo croco alterata: 3. Decoctum radicis althææ, aqua ſpermatis ranarum diſſolutis aliquot ſacchari Saturnini granis leviſſime albeſcens, vel lac caprillum decocto radicis althææ dilutum & infuſo croco tinctum &c. in urethram ſiphone identidem injicienda ſunt, impulſu leniſſimo, minimo.

9. Conducit quoque uſus internus camphoræ & ſacchari Saturnini, quæ anodyna & antiphlogiſtica facultate mire temperant, & æſtum compeſcunt. Uſurpantur autem forma pulveris, vel etiam boli, excepta conſerva florum nymphææ, vel roſarum, *ana* a gr. vj. ad ℈ ß; ſed cautiſſime adhibeantur velim, doſique minima, præſertim ſaccharum Saturninum, cum ab omni noxa non vacet. Prodeſt etiam aqua Rabelii, *Capite ultimo Lib.* 4. infra deſcribenda, ſi ptiſanæ refrigeranti ad gratam aciditatem guttatim inſtilletur.

10. Quod ſi forte conſtans doloris ſedes aperte indicet in ſacciformi ſeu naviculari illa cavitate, in quam urethra dilatatur ad radicem balani, latere ulcus cancroſum mali moris & inflammatum, quod a præterfluente lotio laceſſitum acutiſſime doleat; & intolerandam inferat dyſuriam, gravi & importuno malo mederi promptum erit artificio facili, ſcilicet intromiſſa in urethram tenui fiſtula argentea vel plumbea, quæ ultra locum ulceroſum pertingat, & per quam expellatur urina, inoffenſo ulcere, atque adeo ſine dolore. Imo vero proderit aliquando, ut levamen certius ſit, fiſtulam obvolvere ſubtili tela filo ligata, & nutrito ſeu unguento molliore imbuta, quod ex oleo ovorum, ſpermate ceti, & aliquot micis ceræ virgineæ una liquatis & confuſis componatur, & ubi ſemel intromiſſa fuerit, levi manu ita circumrotare, ut telam dimittat, & circumrotando pedetentim ita educere, ut tela urethræ hæreat applicita; cujus extrahendæ, cum lubuerit, copia erit per appenſum filum, modo altera ſimili artificio reponatur, ſi ita poſcat morbi ratio.

11. Allato remediorum apparatu gonorrhœa, ſi levior fuerit, intra paucos dies plerumque curatur, reſtitutis ſcilicet ſanguini naturalis circuitus viis, ac proinde feliciter reſoluta inflammatione conceptaculorum ſeminis. Tunc evaneſcentibus derepente dyſuria, genitalium fervore, dolore, erethiſmo, ſeminiſque effluxu æger tam perfecte convaleſcet, ut dubitet ipſe nonnunquam, an gonorrhœa virulenta laboraverit.

12. Ceterum toto hoc primo morbi ſtadio, quod brevius aut longius, gravius aut levius eſſe ſolet pro contagii natura & copia, aut ægrotantis conſtitutione vel continentia, imperanda eſt diæta tenuis & humectans, nimirum æger ptiſanæ non parcat; ſed vinum & liquores omnes ſpirituoſos ex toto ſibi circumcidat, exercitiis vehementioribus & veneri valedicat, ac cibis utatur euchymis, quales ſunt carnes juniorum animantium, pullorum præſertim elixæ vel aſſatæ, ſalſis piperatiſque condimentis prorſus ablegatis.

II. In altera gonorrhææ periodo, cujus initium dignoſcere facile eſt ex inflammationis remiſſione, dyſuriæ mitigatione, raritate ac leniore dolore erectionum, denique liberiore ſeminis aut ſeminalis humoris effluxu; eo debent indicationes omnes ſpectare, ut admiſſi contagii pars maxima facili purulenti ſeminis manatione eliminetur; cetera portio purgantibus alio avertatur; reliquiæ tandem, ſi quæ forte ſuperſint, ita profligentur ac corrigantur vi adhibiti Mercurii, ut intra ſanguinem tragœdias agere nunquam poſſint.

Itaque Æger identidem purgandus eſt, principio quidem cathartico blandiore, ne remiſſa inflammatio recrudeſcat, *verbi gratia*, cum ℥ ij. medullæ caſſiæ in duobus cyathis ptiſanæ vel ſeri lactis depurati dilutæ, pro duabus doſibus intra tres horas mane ſumendis, jejuno ventriculo. Poſtea vero, ſi ita e re eſſe videatur, addi poterunt ad efficaciorem catharſim movendam jalappium vel diagridium ad gr. x. vel xij. aut aquila alba ad gr. xx.

2. Valuit olim apud omnes, valetque etiam apud nonnullos uſus exhibendi præparata Mercurialia, quæ catharticæ virtutis expertia ſint, ut Panaceam vulgarem, ſive Mercurium ſublimatum dulcem duodecim laboribus exaltatum; Æthiopem mineralem, ſive Mercurium ſulfure fixatum ignitione; Mercurium violaceum, ſive flores ammoniacales Mercurii &c. quorum ſingulorum doſis erat in adultis a gr. xv. ad ℈ j. ſingulis diebus vel alternis tantum pro Medici prudentia; ſed quæ conſerva vel ſyrupo excipiebantur ſub forma boli, ne dentes ni-

nigrore inficerent illita, imo quod pejus eſt, carie tentarent.

3. Utendo præparatis Mercurialibus iſtiuſmodi diligenter cavebatur, ne aeris humiditate aut frigore, ventove vehementiore diaphoreſis, quam Mercurialia movebant, cohiberetur, unde fluxiones ac catharri graves accidiſſent. Quocirca jubebatur æger, ſi tempeſtas frigidior eſſet, cubiculo ſe continere.

4. Statim atque continuato Mercurialium uſu prima apparebant ptyaliſmi indicia, purgatio exhibebatur præcedenti ſimilis, vel præcedente paulo validior cum infuſo folliculorum ſennæ, additis ſale vegetali & manna; vel cum diagridio ſulſurato & jalappio, ſyrupo aut conſerva exceptis in formam boli &c. eo fine ut verſus inferiora deturbaretur materies, quæ ad os irruens ptyaliſmum motura fuiſſet.

5. Ea methodo alternans præparatorum Mercurialium & purgantium uſus pluries repetebatur, ut morbi gradus & ſymptomatum vehementia poſcere videbantur, donec fluxus gonorrhoicus omnino evaneſceret, vel abiret tandem in ſimplex ſeminis ſtillicidium aliis remediis coercendum.

6. Verum frequentior illa & iterata præparatorum Mercurialium exhibitio videtur in dies obſoleſcere; neque injuria, meo quidem judicio. Compertum eſt enim illorum remediorum uſu, non modo ventriculi tonum debilitari, viresque infringi, quod ſane magnum eſt, ſed etiam, quod maximum, ſanguinis acrimoniam ita intendi, ut ulcera, quæ in conceptaculis ſeminis latent, aucta ſanguinis dyſcraſia, nedum ſanentur, ſed maligniora fiant & curatu difficiliora. Certe pluries ipſe expertus ſum, & mecum expertos eſſe Medicos ceteros nullus dubito, uſu Mercurialium caute etiam exhibitorum dyſuriam jam remittentem, fluxumque gonorrhoicum fatiſcentem recruduiſſe, cum nova humoris manantis virulentia, quam flavus viridiſve color, auctaque acrimonia ſatis indicabant.

7. Ideo ablegatis, vel ſaltem rarius uſurpatis præparatis Mercurialibus ore exhibendis, uſu jam receptum eſt frictionibus mercurialibus externe uti, perinœum, genitalia, clunes, inguina in viris; in fœminis vero perinœum, clunes, inguina, pudendi labia, imo niſi gravius inde doleant, vulvam ipſam unguento ſive linimento mercuriali ad ignem inungendo. Solent frictiones iſtiuſmodi tertio tantum vel quarto quoque die repeti, adhibita dumtaxat una vel altera unguenti drachma, ne illitus frequentior aut cum majore unguenti doſi ptyaliſmum concitet. Demum ut unguenti reliquiæ cuti adhæreant, nec induſio abſtergantur, inducenda ſunt femoralia, quæ toto curationis tempore geſtentur.

8. Ea ſane methodus & *efficax* eſt, & *commoda*. *Efficax* quidem, quia atomi mercuriales in cutis ſpiracula, in vaſa lymphatica a cute orienda, in ipſum demum affectarum partium contextum illitu ſenſim inſinuatæ corroſivas contagii venerei particulas, quibus morbus inducitur, efficaciter impetunt, infringunt, deſtruunt: *Commoda* vero, quia eædem mercuriales atomi illitus ope, via breviſſima & ſine ulla ventriculi noxa, ad partes deducuntur, ubi latet ſeminium venereum, quod neutrum convenit præparatis Mercurialibus interne ſumptis, vel ſaltem minus convenit.

9. Quod ſi ptyaliſmus videatur inde forſan imminere, adhibita leni catharſi cum manna vel caſſia in ſero lactis aut ptiſana, ſupprimi debet, antequam invaleſcat; ac poſtea eidem methodo, ſed minore unguenti doſi & longiore frictionum intervallo denuo inſiſtendum eſt per duas aut tres hebdomadas, vel per menſem unum, donec ſeminio venereo penitus debellato aut eliminato, gonorrhœa tandem perfecte curetur.

10. Porro in adhibenda ea therapeia cavendum eſt, ſi frigidior tempeſtas fuerit, ut æger domi & cubiculo ſeſe contineat, quandiu frictionibus utetur; nam Mercurius, ſanguini per illitum infuſus, diapnoem auget, ut de præparatorum uſu modo dicebamus, quæ ſi frigidioris aeris attactu intempeſtive reprimetur, periculum inde foret, ne gravis decubitus aliquo fieret.

11. Dum frictiones illæ adbibentur, non omittenda cetera auxiliorum genera, quæ reliquias inflammationis conceptaculorum ſeminis reſolvendas, ſi quæ ſuperſint; quæ ad detergenda ulcera; quæ ad demulcendam ſanguinis acrimoniam utilia ſunt; ſed contra eo majore diligentia ab ægrotante adhibenda, quod jam ab interno Mercurialium uſu vacet.

12. Quod ſi, dum ea geruntur, recrudeſcat genitalium inflammatio, aut virulenti ſeminis fluxus ſupprimatur, quod utrumque ægrotantium intemperantia non raro accidit, potatione, coitione, aut exercitatione nimia; tunc omiſſa inutili, imo nociva therapeia, opus ab integro inſtituendum eſt, eamdem telam reordiendo, hoc eſt, ea omnia, quæ primo gonorrhœæ ſtadio conferre diximus, in uſum revocanda ſunt, donec mitigata inflammatione ſuppreſſus humor libere denuo profluat.

13. Verum, ſi manifeſtum ſit in naviculari urethræ foſſa, quæ ad balani radicem adſita eſt, latere ulcus cancroſum mali moris, quod præcipuus ſit morbi fomes, operæ pretium erit malo, ad quod aditus patet, eadem admovere

reme-

remedia, quæ valent adverſus ulcera cancroſa balani & præputii, & de quibus infra *Cap. VII.* Quod ut obtineatur, ſubtilis tela remediis illis imbuta, & circum fiſtulam argenteam plicata, ita introducenda eſt, ut urethræ ambitui applicetur; vel quod expeditius longiores turundæ, quæ craſſitie æquent urethræ amplitudinem, & quæ iiſdem unguentis oblitæ ſint, in urethram intrudendæ ſunt. Curandum ſolum, ut ad nota unguenta toties renoventur arte eadem, quoties contigerit, ut effluentis urinæ impetu deradantur. Conſtat ſane ea methodo, ſcilicet admotis topicis medicamentis, quæ malum immediate attingant, ulcera illa multo certius promptiuſque ad cicatricem venire, quam medicaminibus ullis, quæ ore exhibeantur, utpote quæ morbum e longinquo impugnent.

14. Porro in hac altera gonorrhϾ periodo eadem ac in præcedente victus continentia ſervanda eſt. Poteſt ad ſummum ægrotantibus, ſi ſtomacho langueant, concedi uſus vini oligophori, & multa aqua diluti, modo cetera omnia proſpere procedant, nec ulla ſuperſint fervoris indicia, quamquam tamen, (*a*) *quia prodeſt raro, nocet ſæpiſſime, melius eſſet non adhibere omnino.*

III. Demum, ubi primum ſedato ac reſtincto genitalium æſtu, reſolutaque inflammatione, ægrotans ab erectione involuntaria, tentigine, dyſuria &c. liber eſt, humorque ſeminalis ſpiſſior, lenior, parcior, magiſque albicans diſtillat, tum tertium adeſt morbi ſtadium, in quo hæ ſunt Medici partes, ut ulcera interna detergat; deterſaque conſolidet; ac tandem acrimoniam, quam ſanguis & ſemen contagii venerei afflatu contraxere, demulcentium & diluentium uſu temperet & corrigat.

Ad hunc ſcopum conferunt 1. Balſama, & balſamica omnia identidem exhibita per tres quatuorve dies continuos, ut Terebinthina Chia vel Veneta a dr. med. ad dram. ij. modo ſola, modo cum Rheo pulverato a dram. med. ad dr. j. aut quæ ſi non re, ſaltem nomine præſtant, Balſamum Copaivanum, vel Balſamum Canadenſe ad guttas ſex, decem, viginti, triginta, hoc eſt, a Scrup. med. a Scrup. ij. Hæc autem triplici ratione poſſunt exhiberi, nempe ovi vitello diluta in liquore quovis diſſolvi; vel ſyrupo cuicunque, *v.gr.* ſyrupo capilliveneris ſuperaffuſa uno hauſtu ex cochleari exſorberi; vel demum ſaccharo pulverato obvoluta boli inſtar deglutiri.

2. Lac aſininum, caprillum, aut vaccinum, purgato prius corpore mane jejuno ventriculo exhibitum, imo ſi ſtomachus ferat, veſperi etiam ante decubitum, primum quidem & alterum ſincerum & impermixtum: tertium vero alteratum aqua ſecundaria calcis, aut levi decocto radicum Chinæ vel ſarſæ-parillæ in pituitoſis & adipoſis; & levi decocto radicum tormentillæ, conſolidæ majoris, biſtortæ, vel fragariæ in bilioſis, melancholicis & macilentis.

3. Aquæ minerales, acidulæ, vitriolicæ, ferrugineæ, quales ſunt in Galliis *les Eaux de Camarets*, *de Capverd*, *de Caranſac*, *de Forges*, *de Paſſi*, & aliæ conſimilis facultatis nullibi non obviæ, quibus, ſi per quindecim aut viginti dies epotentur, quidquid acrius ſalſiuſve ſupereſt in ſanguine vel in ſemine, eluitur ſenſim & evertitur.

4. Quod ſi ea ſiſtendæ gonorrhϾ imparia eſſe videantur, poterunt interne adhiberi aſtringentia, ut corallia rubra præparata, ſuccinum, diaphoreticum minerale, crocus Martis aſtringens, lapis hæmatites, os ſepiæ, ſanguis draconis, terra Japonica, vulgo *Catechu* ſive *Cachou*, alumen rupeum &c. quorum ſingulorum doſis a gr. x. ad gr. xx. vel ſcrup. j. Ex his numero pluribus vel paucioribus intime mixtis contritiſque, & conſerva roſarum rubrarum, vel ſyrupo cydoniorum exceptis paratus bolus per duodecim aut quindecim dies devorandus alternis diebus, ſuperbibendo hauſtum infuſi theiformis foliorum ſiccorum menthæ, vel duo aut tria cochlearia aquæ ſtillatitiæ menthæ a Quercetano deſcriptæ *in Pharmacopœa*, & a Lazaro Riverio ſæpius laudatæ *in ſuis Obſervationibus*, cujus proceſſum infra proferemus ad calcem Libri IV.

5. Quin imo, ſi humor qui a genitalibus diutius aliquando diſtillat, poſt diſcuſſum æſtum ac fervorem paucus ſit, tenuis, albicans, viſcidus, ſeminis inſtar adhærens, vere ſeminalis, tunc licebit impune uti injectionibus in urethram in viris, in vaginam in fœminis, non quidem aſtringentibus ſtypticiſve, a quibus ſemper cavendum eſſe arbitror, ſed mere deterſivis, ſcilicet ex levi decocto herbarum vulnerariarum, ut bugulæ, ſaniculæ, marrubii, geranii, alchimillæ &c. cum diſſoluto melle roſaceo; vel ex aquis thermalibus, iis maxime quæ ſulfureæ ſunt, decocto hordei alteratis.

6. Si quis plura deſideraverit ad exhauriendas contumacioris gonorrhϾ reliquias, adire poterit vel hujuſce Libri *Caput IV. Art.* 3. ubi *de ſeminis ſtillicidio*, quod gonorrhϾ curatæ non raro ſupereſt; vel ſequentis Libri *Cap. X.* ubi *de gonorrhϾ, quæ poſt hydrargyroſim reliqua eſt*, agitur.

IV.

(*a*) Cicero, *De Nat. Deorum, Lib.* 3.

IV. Cum ad perfectam artis notitiam opus ſit, non ſcire modo, quid in curandis morbis agendum, ſed ſimul etiam noſſe quid cavendum ſit, ideo probe notari velim multa in curanda gonorrhœa virulenta plerumque peccari.

1. Purgantia mochlica temere præſcribendo, ut præcipitata Mercurialia, rubrum, album, luteum, viride; Colocynthidem vel Trochiſcos alahandal &c. quæ ventriculi tonum ſemper debilitant ac peſſundant, facultatemque pervertunt; quæ ſupervomitiones, ſuperpurgationes, dyſenteriam, hæmoptoem, lipothymiam, aſphyxiam, mortem etiam quandoque inferunt; quæ nunquam tuto, quæ raro impune exhibentur; quæ ſi unquam adhiberi poſſint a prudente Medico, in robuſtis tantum, athleticis, ruſticis, militibus &c. adhibenda ſunt.

2. Decocta, quæ vulgo *ſudorifica* dicuntur, & quæ parantur ex lignis Guaiaci & Saſſafras; radicibusque Chinæ & Sarſæ-parillæ, omnibus indiſcriminatim exhibendo. Valent ea quidem ad exſiccanda ulcera in pinguibus & pituitoſis, quibus ſanguis craſſior eſt, aut nimio phlegmate luxuriat: At vero noxia ſunt in macilentis, melancholicis, bilioſis, quibus ſanguis ſiccior eſt & ſalſo acrior, unde inſolenti orgaſmo, quem cient in ſanguine, renovant genitalium æſtum & inflammationem, atque purulenti ſeminis fluxum augent & acrimoniam intendunt non ſine magno ægrotantium detrimento.

Ceterum decocta iſtiusmodi, ſi quando conducere videantur, ſolent ſub ſequenti formula præſcribi.

℞. *Lignorum Guaiaci & Saſſafras*, ana ℥ ij.
Radic. Chinæ & Sarſæ-parillæ, ana ℥ j. ß.
Antimonii crudi craſſiuſcule triti & nodulo incluſi ℥ j. ß.

Ligna & radices incidantur, & infundantur omnia tepide per noctem in aquæ fontanæ, *lib.* viij. Deinde bulliant moderato igne ad tertiæ partis conſumptionem, addendo ſub finem coctionis

Follicul. ſennæ ℥ ß.
Radicis liquiritiæ raſæ ℥ j.

Colatura ſervetur ad uſum, ter in die uſurpanda ad ℥ viij. mane jejunio ventriculo, hora quinta vel ſexta pomeridiana, & ante decubitum.

3. Præparatis Mercurialibus interne immoderatius utendo, vel abutendo potius, iis etiam quæ blandiora ſunt, ut Aquila alba, Panacea, Æthiope minerali, Mercurio violaceo &c. Hinc enim non modo gravis noxa ventriculo infertur, ut ſupra dictum eſt, ſed etiam, maxime in conſtitutione ſalſo-acri, ſanguinis excandeſcentia & ſeminalis humoris acrimonia adeo intenduntur, ut genitalium ulcera, quæ cicatricem proxime tractura videbantur, aliquando recrudeſcant, & coitioni pervivacius inde repugnent.

4. Balſamica, qualia ſunt Terebinthina, Balſamum Copaivanum, Canadenſe, Peruvianum &c. ſumenda dando præpoſtere, vel ſæpius inculcando immoderate. Hinc enim tum ſanguinis, urinæ, putridi ſeminis fervor, tum phlogoſis urethræ valde intenduntur, ex quo utroque capite dyſuria, ceteraque gonorrhœæ ſymptomata, quæ jam abierant, vel remiſerant, ſolent extemplo renovari vel recrudeſcere. Imo quod pejus, accidit ſæpe ut hinc externa ulceris facies, quæ urethræ obverſa eſt, a lotio balſamicis partibus nimium gravi, quod odor abunde arguit, ita extergatur, exſiccetur, exareſcat, ut conſtipatis emiſſariis conſuetus putreſcentis ſeminis effluxus inhibeatur, de quo ſolent quidem improvidi vel inexperti ſibi aliquandiu plaudere initio, quaſi de gonorrhœa miraculo ſanata, ſed de quo mox & diu dolent, cum ſentiunt teſtium alterutrum intumeſcere a retento ſemine putrido, quo infarcitur, & in herniam veneream ſeu ſpermatocelen phlegmoden indurari, cujus reſolutio res eſt difficilis, diuturna & periculoſæ plena aleæ.

5. Denique adhibendo perperam injectiones aſtringentes in vaginam in fœminis, in urethram in viris, cum lapide medicamentoſo Crollii, Colcothare, aut pulvere *de Verny* infra deſcribendo *Lib. IV. Cap. ultimo*, aliiſve id genus pulveribus ſtypticis, vitriolicis, aluminoſis &c. quibus ſolet tum urethra morboſe conſtringi, unde gravis ſtranguria, quæ gonorrhœæ plerumque pediſſequa eſt, tum etiam lues venerea inferri, quoties ſemini aut ſeminali humori, cujus fluxus ſupprimitur, vel minima contagii pars adhuc ineſt, quandoquidem ſeminium illud intro coercitum cogitur ſanguini, in quem refluit, latente vitio ineluctabilem noxam incurrere.

CAPUT II.

De Empiricis Gonorrhœæ curandæ Methodis, ac de commentitia ejuſdem Propylaxi.

§ I.

De Empricis Gonorrhœæ Curandæ Methodis.

PRopoſuimus hactenus Therapeiam, quam ad curandam gonorrheam tutiſſimam, efficaciſſimam, experientia maxime comprobatam, atque adeo ceteris omnibus jure præferendam eſſe cenſuimus. Ne quid tamen in re ita gravi omiſiſſe videamur, lubet & ceteras methodos curatorias, quæ veluti compendiariæ a nonnullis commendantur, paucis proferre, ac de eiſdem judicium candide ſimul apponere, ne inani buccinatorum pollicitatione incautioribus fucus fiat. Sed omiſſis antiquioribus therapeiis, quæ primi luis venereæ temporibus olim adhibitæ ſunt, at vero quas dies jam pridem delevit, iis tantum inſiſtemus quæ vigent hac ætate noſtra, & quibus novimus ægrotantes etiam hunc ſæpiſſime deludi.

I. Carolus Muſitanus (*a*) laudat quaſi ſpecificum remedium, quo intra triduum gonorrhœa ſanetur, & quod ſpem nunquam fruſtretur, injectionem in urethram ſequenti modo præparatam.

Recip. *Aq. Plantagin.* ℥ viij, *quibus diſſolve Draconis mitigati*, hoc eſt, Mercurii ſublimati dulcis, *in alkool redacti* ʒ ij.
Agitentur ſimul, & liquoris illius turbidi ac tepidi ℥ j, *ſiphone eburneo in urethram injiciatur ter in die.*

Aſſerit Muſitanus hac injectione ſola, citra omnem alium remediorum apparatum, imminentem vel incipientem gonorrhœam ſtatim reprimi ac veluti ſufflaminari, modo abjecta cunctatione injectio adhibeatur, ubi primum putridum ſemen fluere incipit, imo vero antequam quidquam diſtillet, & ſtatim atque genitalia poſt ſuſpectum concubitum inſolita prurigine titillantur.

Proſtat (*b*) *in altero praxeos Mayernianæ ſyntagmate* haut diſſimilis injectionis formula ad gonorrhœam virulentam, quæ ſequentibus verbis exprimitur.

Recip. *Aq. calcis* ℥ vj.
Mellis roſati ℥ ij.
Mercurii dulcis in alkool redacti ʒ j.
M. f. inde Injectio in urethram, qua Mayernus ait *gonorrhœam virulentam certo ſanari præmiſſis præmittendis*, & qua aſſerit *Equitem* quemdam nomine *Sir Kenelmum Digby intra quinque dies perfecte curatum fuiſſe ex gonnorhœa.*

Facilis profecto & expeditus gonorrhœa curandi vel præcavendi modus, ſi veritate niteretur, ſed quem maximo ganeonum infortunio tum ratio, tum experientia perinde falſi arguunt.

1. *Ratio* quidem. Neque enim veriſimile eſt injectione iſtiuſmodi contagio venereo jam ſuſcepto mederi poſſe, tum quod in urethram tantum penetrent, atque adeo ad virus uſque venereum non pertingat ſeminariis conceptaculis jam inſinuatum, ubi tragœdias incipit agere; tum quod etſi forſan eo penetrarent, vix poſſent corroſivas contagii partes tam ſubito deſtruere, corrigere vel hebetare, ut mutata natura ab inflammandis feminis conceptaculis illico deſiſterent. Quin potius metuendum foret nec inani, ut opinor, fundamento, ne ſalinæ & punctoriæ Mercurii dulcis particulæ, urethræ interiora & conceptaculorum ſeminariorum emiſſaria durius valicando, imminentem aut incipientem phlogoſim ſeu inflammationem præcipitarent vel intenderent.

2. *Experientia vero.* Experimentum enim ipſimet fieri aliquoties juſſimus ſed ſine ſuceſſu, non quidem in incipientibus aut imminentibus gonnrrhœis, circa quas Medicos adiri rarum eſt, ſed in recentibus, non iiſdem quoque formulis, quas modo tradidimus, ſed minore Mercurii dulciis aut panaceæ doſi, ea ſcilicet prudentia, quæ Medicum ſempet decet in experiundo. Nunquam vero vel detrimentum vel emolumentum ullo inſigne inde acceſſiſſe obſervavimus.

Quapropter conjicerem opinionem de efficacia illarum injectionum inde conceptam fuiſſe, quod adhibitæ fuerint in caſu ubi nullam imminebat gonorrhœa, vel ſi gonorrhœa, jam inciperet, in caſu ubi gonorrhœa hæc erat genere leniorum & facile reſolubilium, unde ſocordia aut vaniloquentia temere creditum fuerit, harumce injectionum ope imminentes gonorrhœas præcaveri aut incipientes ſupprimi, cum revera tamen laudatæ injectiones nihil ipſæ præſtiterint, aut ad ſummum felicem eventum, qui ſponte futurus erat, non corruperint.

Si cui tamen rem denuo experiri lubuerit, per me quidem facile licebit, modo periculum fiat non in gonorrhœa admodum virulenta, cum urethra & conceptaculis ſeminis graviter inflammatis dyſuria adeſt urens, mentula velut ſubtenſa chorda retracta deorſum incurvatur, abſceſſus in perinœo imminet &c; ſed in leni & incipiente gonnorrhœa ubi cum omnia mitiora ſint, de-

(*a*) De Morbis Venereis, Lib. 3. Cap. 2
(*b*) Tract. 4. De lue Venerea, Cap. 3.

delictum lævius poſſet minori damno permitti, ſi forſan committeretur experiundo.

II. Thomas Bartholinus (*a*) commendat in gonorrhœa virulenta ſequentem infuſionem, quam ipſe quoque Fridericus Hoffmannus (*b*) approbat.

Recip. *Cantharidum pulveratur.* ℈. j.
Iuſund. in vini Rhenani, vel *ſpiritus vini* ℥ iij.
„ Stens in infuſione per aliquos dies, de-
„ inde per chartam bibulam filiren-
„ tur. Ex colato liquore cochlear unum
„ ſeptem aliis cochlearibus ſeu vini ſeu
„ cereviſia admiſce. Ex hoc mixto pri-
„ mo die cochlear unum, altero die
„ duo, & ſic deinceps proponentur.

Martinus Liſterus quoque, *in exercitatione Medicinali de lue venerea*, videtur nec ipſe uſum infuſi cantharidum reformidare, quo ſe bis uſum fuiſſe refert in ægrotis ſcilicet 11. & 12. In priore quidem caſu; *drachma una cantharidum digerentur cinere calido cum* multis aliis ſpeciebus *in ſpiritibus vini rectificatiſſimo libra ſemiſſe*; Infuſum *filtratum per chartam bibulam bis in die præſcribitur ad guttas* xxxx *in cereviſia tepida*. In poſteriore vero, *cantaridum drachma una a geretur per diem balneo morte cum cochenilia in vini Rhenani lib.* j. & hujus infuſi *cochlear unum cum decocto Guajaci bis quotidie exhibetur*.

Conſtat ſimiliter cantharides in ſubſtantia a Paulo Hermano (*c*) *in Cynoſura materia medicæ*, proponi *ad coergendum gonorrhœam virulentam, concipiendo a doſi minori ſcilicet a gr.* ß. *& ſi fiat cum ægri levamine ad gr*: j. *vel* ij. Laudatur etiam ab eodem Infuſum cantaridum, cujus *unciam ſemiſſem* miſcendam cenſet *cum aquarum nymphϾ, portulacæ & graminis ana* ℥ ij. *& olei terebinthinæ gutt.* v, quam mixturam *ſucceſſive exhibendam* eſſe vult, *ceu extremum remedium in gonorrhœa virulenta inveterata cum ulceribus ſordidis*, imo *etiam per penem injiciendam* eſſe.

Sic etiam Stephanus Blancardus (*d*) ait ſequens remedium, quod cantarides recipit, in gonorrhœa ſummopere conferre:

„ Recip. Cantharidum ʒ i.
„ Olei terebinthinæ ℈. i.
„ Infunde per aliquot dies in Spiritu
„ vini ℥ v. Doſis ʒ ij. in vehiculo appropriato.

Demum Michael Albertus in Academia Hallenſi Profeſſor Medicus, (*e*) laudat ipſe quoque *eſſentiam cantharidum Bartholinianam in ſubjectis robuſtioribus* ad gonorrhæam *valde contumacem & refractariam, modo cum aliquo moderamine adhibeatur*.

Miror equidem a tot tantiſque Viris remedium ad gonorrhœam proponi non dico tam infidum, ſed tam aperte pernicioſum Cantharides enim, ſi interne uſurpentur vel doſi minima, *verbi gratia* quarta parte grani unius, renes, veſicam, veſicæ collum, aut urethram phlogoſi, inflammatione, exulceratione plerumque afficiunt, vel ipſo (*f*) eorumdem teſtimonio, a quibus tam temere laudantur ad gonorrhœam. Cantharides ergo, ſive in ſubſtantia ſive in infuſo interne exhibeantur; conferre nunquam, nocere ſemper debent in gonorrhœa virulenta, in affectione ſcilicet phlogode, inflammatoria ulceroſa urethræ.

Inquient forſan, qui contra ſentiunt, cantharides deterſoria pollere facultate, atque adeo conducere in gonorrhœa contumaciore ad detergenda ulcera dyſepulota. Sed eam detergendi facultatem cantharidibus ipſe numquam conceſſero, qui probe ſciam cantharides ad ulcera tantum inferenda, ad detergenda vero nunquam externe adhiberi. Eſto tamen: Detergant cantharides. Quid tum? An ideo utendum erit remedio detergente iſtiuſmodi, quod inflammationem renovare; quod exulcerationem augere; quod ad gangrænam omnia deducere poteſt; quod ſæpe inflammationem renovat, exulcerationem auget, omnia, quæ ad gangrænam deducit? Non certe, ne quidem ſi alia deficerent omnia detergentia; minime vero, cum tot alia ſuppetant efficaciſſima & ab omni periculo plano immunia.

Sed obvia, ni fallor, erroris cauſa. Nempe in omni gonorrhœi adeſt dyſuria gravis, quæ cum ſtrangunia non raro conjungitur. Utrique viſum fuit occurrere uſu diureticorum, ceteriſque tutioribus cantharides, ut quæ facultate diuretica egregie polleant, preferre placuit, errore ſane peſſimo, cum loco diureticorum temperantium & demulcentium, quæ frigida dicuntur, & quæ ſola in inflammatoria dyſuria ex uſu eſſe poſſunt, adhibitum fuerit diureticum phlogiſticum corruſivum, deleterium, quo omnia ex acerbari, & ingraveſcere, neceſſum ſit

Ce-

(*a*) *Hiſtor. Anatomicar. Centur*, 4. *Epiſt.* 53. *Et Centur.* 5. *Hiſtor.* 82.
(*b*) *Pharmac. Medic. Chimic. Lib.* 5. *Sect.* 4. §. 76.
(*c*) Part. 2. in verbo *Cantarides*.
(*d*) Chirurg. *Lib.* 3. *Cap.* 35.
(*e*) *Therapeia Medic. Sect.* 8. *Cap.* 18.
Et Materia Medic. Sectioue 2. *Cag.* 1. §. 9.
(*f*) Vide Hoffmann. & Hermannum, *loc. ſup. laud.*
Et Albertum, *in Praxi extemporanea, Caſu* 24.

Ceterum quamvis neſcius non ſim cantharides interne olim exhibitas fuiſſe cum (*a*) ab Hippocrate, tum (*b*) a Galeno, haud diffitebor ab interno earumdem uſu caute ſemper abſtinuiſſe in gonorrhœa quamvis virulenta, nec auctorem eſſe velle cuiquam, ut eaſdem interne exhibeat, cum tot alia remedia ad gonorrhæam præſto ſint opportuna, præſentanea, tuta; internuſque cantharidum uſus gonorrhæa qualicunque ſemper pejor ſit & periculoſior.

III. Idem Martinus Liſterus *in Exercitatione eadem*, quam modo laudavimus, tum ad gonorrhœam, tum ad effectus alios venereos Cocheniliam adhibet in Obſervationibus *quatuor*, 8. 11, 12, *&* 14. In prima præſcribit cocheniliam in ſubſtantia, & doſi quidem maxima, ſcilicet ad ℈. iv. *cum oſſis ſepiæ optime levigati* ℈. ij. pro doſi qualibet, niſi forſan error ſit in numeris. In ſecunda & tertia exhibent *infuſum cocheniliæ*; demum in quarta conchenilliam decoquit in *valentiſſimi Guaiaci decocto*.

Cum primus ille ſit omnium quos novi, qui cocheniliam ad curationem gonorrhœæ propoſuerit, haud inanis conjecturæ locus eſſe videtur *medicamentum* illud ſpecificum, quod ait in „ Præfatione Exercitationibus præfixa, a ſe „ editum eſſe in Exercitatione illa de lue venerea, *& quo aſſerit* ſe a multis annis cum „ ſucceſſu uſum fuiſſe ad gonorrhæam comprimendam, ipſiſſimam eſſe cocheniliam; neque enim reperire eſt in illa Exercitatione remedium ullum alterum, quod novum ſit, quod jam prius cognitum non fuerit.

Sed multa ſunt quæ ſuadeant Liſterum hac in re lapſum, & de cocheniliæ efficacia in curanda gonorrhœa nimia neque ſatis explorata pollicitum fuiſſe. Si quidem compertum eſt cocheniliam nihil eſſe præter animalcula, Tunæ ſive Opuntio majori ſpinoſo innaſcentia in America, ſcarabæis ſimillima, quæ fumo exſiccata, & alis pedibuſque truncata confricatione in globoſa grana conformantur. Debet ergo cochenilla, ut & cetera omnia, quæ ab animalibus, ab inſectis potiſſimum proveniunt, ſale ſcatere alkalino volatili, quod ſane inſtituta analyſis teſtatum facit. Hinc deducenda eſt facultas cardiaca, alexiteria, ſudorifica, qua cochenilia pollet non minore, imo vero efficaciore quam grana Kermes, quibuſcum colore convenit; ſicut & virtus anti-epileptica, ſi ea valeat, ut (*c*) Stephano Clerico Genevenſi Medico, olim viſum fuit. Hinc ergo deducenda quoque vis diuretica, quæ in cochenilia non minus conſpicua eſt, quam in pleriſque diaphoreticis, & qua certe aſellos ſive millepedes cochenilia ſuperat.

Primæ quidem illæ cocheniliæ facultates nullius utilitatis ſunt in gonorrhœa: At vero potuit hæc ultima fucum facere Liſtero, quaſi diuretica cocheniliæ vis ad dyſuriam & ſtranguriam gonorrhoicam valeret: In quo tamen eum errore maximo duci manifeſtum eſt ex ſupra dictis, quod dyſuriæ & ſtranguriæ phlogoſi, inflammatoriæ, ulceroſæ, qualis in gonorrhœa perpetuo adeſt, non frigida diuretica, ſed calida, qualis cochenilia eſt, adhibenda cenſuerit, quibus morbi cauſam intendi, atque adeo morbum ipſum ingraveſcere neceſſe eſt.

Nihilominus tamen, cum ab exhibita cochenilia exigua tantum noxa immineret, viſum eſt rei periculum aliquoties facere, non quidem primo gonorrhœæ ſtadio, cum omnia fervore ſummo exæſtuant, ſed ſecundo aut tertio, ubi omnia remiſſiora ſunt; neque vero ea doſi, quam Liſterus proponit, ſed doſi minore, *verbi gratia* ad grana xv. pro doſi qualibet. Hinc autem experientia compertum habui, quod animo prius conjeceram, nempe cocheniliam curandæ gonorrhœæ prodeſſe nihil, ſed nocere potius, quod dyſuriam, genitalium phlogoſim, ac ſeminalis humoris, qui diſtillat, acrimoniam & virulentiam intendat.

IV. Carolus Muſitanus laudat (*d*) ubi ſupra, quaſi ſpecificum ad veteres gonorrhœas Mercurium præcipitatum viridem, quem exhibendum cenſet a gr. ij. ad iv. & quo recentes gonorrhœas una doſi, inveteratas quatuor ad ſummum doſibus curari aſſerit.

Cum eo conſentit Paulus Hermannus, (*e*) qui & ipſe ait iiſdem fere verbis „ Mercurium „ viridem ſpecificum eſſe in gonorrhœa virulen„ ta ratione forte cupri propter terram vitrio„ licam, exhibitum, a gr. iij. ad v.

Sane novi medicaſtros, ſeu potius agyrtas non paucos, qui eodem remedio tanquam palmario uti ſoleant ad gonorrhœas: Sed quid de illo ſentiendum ſit jam ſupra abunde indicatum fuit, ubi de uſu purgantium mochlicorum, inter quæ vehementia eminet Mercurius ille viridis, cujus vi draſtica non modo hyperemetos & hypercatharſis, ſed quod magis eſt,

(*a*) *De internis affectionib. Cap.* 38, *Edit. Charter.*
Et de ratione victus in acutis, *Textu* 104. *ejuſd. Edition.*
(*b*) *Comment. in loc. Hipp. poſteriorem.*
Et de ſimp. Medicament. facult. Lib. 11. *Textu* 44. *Edit. ejuſdem.*
(*c*) Mangetus Biblioth. Medic. in verbo *Cochenilia.*
(*d*) Tract. De Morbis Venereis, *Lib.* 3. *Cap.* 2.
(*e*) Cynoſura Materiæ Medic. Part. 2. in verbo, *Mercurius viridis.*

eſt, cujus vi cauſtica phlyctænæ & ulceroſæ ſciſſuræ ventriculo inferunt ſæpenumero. Adde gonorrhœam, ſi ea ratione ſiſtatur, ut ſæpe ſiſti experientia comprobatum eſt, ſiſti tantum violenta humorum metaſtaſi, quam vomitio vel purgatio nimia concitant: non vera humoris profligatione, cum una aut altera doſi præcipitati viridis ad gr. ij. vel iij. quibus vix unum Mercurii crudi granum continetur, non poſſit ſanguinis maſſa tota pervadi, neque atomi omnes contagii venerei, quæ variis in locis nidulantur, corrigi & eliminari; unde fit, ut apparens, non vera ſit gonorrhœæ ſanatio, quæ idcirco vel ſponte recrudeſcit, vel luem veneream tacite ingenerat.

V. Reſina Guaiaci, quam alii gummi vocant, & quæ *ex corticibus extracta vel ſponte ſua manans, arida eſt, friabilis, ſubnigrans, pellucida, ſaporis acris, odoris grati, præſertim ſi igni imponatur, gonorrhœæ ſpecificum* dicitur (*a*) a Paulo Hermanno, ſi a ℈ j. ad ℈ ij. in ſubſtantia exhibeatur. Quin imo non veretur ille ad reſinam Guaiaci præcipitatum viridem adjicere doſi granorum quinque in ſequente formula.

℞ *Reſinæ Guaiaci* ℈ j.
Mercurii præcipit. viridis gr. v.
Sacchari Saturnini. ℈ ß.
Succini præparat. gr. xv.
Terebinth. ſeu balſam. Peruvian. q. ſ.
M. f. Pilula contra gonorrhœam pro j. *doſi.*

Laudatur quoque uſus ejuſdem reſinæ a Carolo (*b*) Muſitano ad gonorrhœam.

Sed liquet reſinam illam ſeu gummi Guaiaci, nec aliter, nec efficacius valere, quam intenſum decoctum ejuſdem ligni, quo quidquid ligno reſinoſum ineſt, coctura diſſolvitur. Vidimus autem ſupra decoctum iſtiuſmodi nec ad omnes gonorrhœæ ſpecies, nec in omnibus ægrotis conducere: Imo potius quandoque nocere, humorum ſeminalium acrimoniam, & genitalium fervorem intendendo, unde morbi vis quæ jam remiſſa erat, ſolet recrudeſcere. Quocirca idem quoque ſentiendum eſt de reſina Guaiaci, quæ ſane ideo rari uſus eſt.

VI. Si Fridericus Hoffmannus audiatur, (*c*) *Saccarum Saturni in oleo Terebinthinæ ſolutum & leni calore cinerum digeſtum, egregium & fere divinum præbet in gonorrhœa remedium, in primis ſi aliquid addatur camphoræ.* Extat apud Mayernium (*d*) compar remedium ad gonorrhœam ſequente formula.

℞ *Camphor.* ℈ ß.
Sal. Saturnini ℈ j.
Sal. tartar. gr. xij.
Caſſ. fiſtularis ʒ ß.
Terebinth. Venet. ʒ. j.
M. f. bolus, qui, ſin in Auctore fides ſit, gonorrhœam curat intra paucos dies.

Denique vidimus modo ſaccharum quoque Saturninum a Paulo Hermanno (*e*) interne exhiberi in gonorrhœa a ℈ ß. pro una doſi.

Et profecto Saturnina remedia in ultimo morbi ſtadio nequaquam contemnenda ſunt, ut quæ feliciter adhiberi poſſint in gonorrhœa habituali ſeu contumaciore ſeminis aut ſeminalis humoris ſtillicidio, quod gonorrhœæ virulentæ aliquando ſupereſt; ſed iis nunquam utendum eſſe cenſeo, niſi doſi minima *v. g.* balſamo Saturnino Hoffmanni ad guttas viij. vel xij. aut ſaccharo Saturnino ad grana iv. vel vj. caute attendendo num ab exhibitis cardialgia, morſus oris ventriculi, nauſea &c. ægrum angant, quæ ſi forte acciderint, ab ulteriore exhibitione temperandum eſſe, quandoquidem experientia exploratum eſt *Saturnina remedia nunquam interne ſatis tuta eſſe*, ut verbis ipſis utar Johannis Boecleri in additionibus ad Cynoſuram Pauli Hermanni, *parte* 2. in verbo *Plumbum.*

VII. Nicolaus Cheſneau, Medicus Maſſilienſis haud incelebris ſuo tempore, ſequentem methodum propoſuit (*f*) gonorrhœæ virulentæ, ut ille ait, *ſine caſſia, ſine emulſionibus, ſine venæ ſectione* curandæ, quam ceteris omnibus *tutiorem & compendioſiorem* credit.

℞. *Mercurii dulcis* gr. xij.
Diagridii vapore ſulphuris caſtigati gr. iij.
M. cum ſ. q. ſyrup. roſarum purgativi. F. bolus mane devorandus, ſumendum juſculum poſt duas horas.

Die inſequente idem bolus iterandus eſt, ſed aucta tum Mercurii, tum Diagridii doſis duobus granis: Iterandus quoque die tertio, ſed aucta denuo eorumdem remediorum doſi duobus aliis granis, niſi forſan prima exhibitione alvus copioſe depoſita fuiſſet.

Poſt triduanam illam purgationem, quæ quo magis ventrem moverit, eo utilior futura eſt, utendum ſequente opiata.

℞. *Camphor.* ℈. j.
Cremor. Tart. ʒ vj.
Sal. Prunellæ ʒ iij.
Terebinth. ℥ ij. ß.
M. omnia & dividantur in ſex doſes æquales per ſex dies continuos mane ſumendas tribus horis ante paſtum, pulverato ſacharo obvolutas.

Si

(*a*) Cynoſura Mat. Med. *Parte* 1. *in verbo* Cortex Guaiaci. (*b*) *Ubi ſupra.*
(*c*) Pharmac. Med. Chim. *Lib.* 3. *Cap.* 13. & §. 158.
(*d*) *In altero ſyntagm. Tract.* 4. *Cap.* 3. (*e*) *Ubi ſupra.*
(*f*) *Obſervation. Lib.* 5. *Obſerv.* 38.

Si poſt uſum opiatæ perſeveret adhuc penis dolor cum dyſuria & fluxu ſeminis purulenti, ſubflavi, aut virideſcentis, iterandæ purgationes, ut prius, cum Mercurio dulci, aucta ejuſdem doſi ad grana xx. vel xxiv, non aucta vero diagridii doſi ultra gr. iv, ſed ſi æger difficilius purgetur, addito cocleari uno ſyrupi roſarum ſolutivi.

At vero ubi primum ſemen profluet albicans & ſincerum, licet aquoſius ſit, potiſſimum vero ſi jam ceſſaverit dyſuria, ſerio de ſiſtenda gonorrhœa cogitandum, in quem finem Auctor ille plurimum commendat crocum Martis aſtringentem, ex limatura chalybis, cui aqua fortis affuſa ſit, paratum juxta proceſſum Beguini, per triduum doſi ℈ j. quolibet mane exhibendum ſub forma boli, conſerva roſarum exceptum.

Hactenus Nicolaum Cheſneau diligenter excerpſimus. Jam vero ut ingenue proferamus quæ ſentimus, videtur propoſita therapeia, 1. Periculoſa in gonorrheæ vehementioris principio; neque enim validiora purgantia ſatis tuta ſunt, cum inflammatio conceptaculorum ſeminis intenſa eſt, cum genitalia æſtuant, cum omnia nimio fervore deuruntur & immodico erethiſmo graviter dolent. 2. Parum efficax in vetuſtiore gonorrhea, in qua inflammatio in ſuppuratum degeneravit; cum teſte experientia raro derepente cedat purgantibus, niſi mochlicis, inter quæ minime locum habere poteſt bolus ex viginti aut viginti quatuor granis Mercurii dulcis, & ſex granis Diagridii.

Si cui tamen magnificis Nicolai Cheſneau promiſſis perſuaſo, ſuo periculo ſapere placeat, monitum illum velim, ut ab experiundo abſtineat, dum prima morbi ferocia venæ ſectione refrigerantibus & demulcentibus ſe remiſerit? poſtea enim vel nulla vel minor noxa metuenda eſt? præpoſtero hujuſce methodi uſu, niſi forſan nimia croc i aſtringentis doſi gonorrheæ fluxus æquo citius cohiberetur, ſed ab errore tam manifeſto ſibi cavere difficile non eſt.

VIII. Denique uſu receptum eſt apud Medicos, (*a*) Chirurgoſque non paucos per octiduum ℥ j. exhibere opiatæ ſequentis.

Recip. *Terebinth. Venet.* ℥ iv.
Rhei elect. & pulverat. ℥ iii.
Mercurii dulcis ℥ j.
M. ſimul. F. maſſa in octo doſes dividenda.

Quod ſane remedii genus & tutum eſt & ſalutare, modo tertio vel ad ſummum ſecundo morbi ſtadio exhibeatur, cum ſe remittente fervore & dyſuria opus eſt ut ulcera detergantur, & deterſa obducta cicatrice ſolidentur.

Attamen nulla ratione præferendum eſſe cenſemus levioribus inunctionibus mercurialibus, quæ externe illiniantur eodem ipſo tempore, quo balſamica ore exhibentur juxta methodum ſupra propoſitam, unde eadem omnia emolumenta accedunt, quæ ab opiata, ſed certiora & efficaciora, minore noxa, & ſine ullo ventriculi damno.

§: II.

DE COMMENTITIA GONORRHŒÆ PROPHYLAXI.

Jam vero ut de prophylaxi gonorrhœæ, ceterorumque morborum venereorum pauca proferamus, conſtat antiquiores Medicos, ubi primum exploratum habuere affectiones omnes iſtiuſmodi ſolo veneris uſu contrahi, in id omni ope atque opera olim incubuiſſe, ut ingreſſuro contagio vias arte præcluderent, atque ea ratione orituros inde morbos remediis averruncarent. Poteſt in exemplum unus inſtar omnium adduci Gabriel Falloppius, qui Operis ſui *de Morbo Gallico Capite* 89, ſic præfatur, (*b*) *Ego*, inquit, *nihil feciſſe videor, niſi doceo vos quomodo quis videns pulcherrimam Sirenam, & coiens cum ea, etiam infecta, a carie & lue Gallica præſervetur. Ego enim ſemper fui hujus ſententiæ, quod adſit ratio præcavendi ne per contagium hujuſcemodi ulcuſcula* (venerea) *oriantur*. Deinde multis ea remedia proſequitur, quæ ad luis prophylaxim valere putat; laudatque inter cetera linteolum decocto remediorum vulnerariorum, aſtringentium, Guaiacinorum & Mercurialium imbutum, quod balano apponi vel principio urethræ intrudi jubet. Ait autem „ ſe feciſſe experimentum in centum & mille hominibus, „ & Deum teſtatur immortalem nullum eorum infectum fuiſſe.

Cum Falloppio conſentit Petrus Angelus Agathus qui Falloppii Opus Scholiis & Annotationibus auxit anno 1564. Ipſe enim proponit tanquam vere prophylacticum non in viris modo, ſed in mulieribus quoque uſum tum lintei haud diſſimili decocto imbuti, quo balanus aut vulva obtegantur re confecta, tum ſuffumigii mercurialis, quo ſuffiantur loci venerei poſt opus eloti. Sic ergo gratiſſima ſane incolumitatis ſpes oſtenſa eſt hominibus libidine perditis, quos nota vulvivagæ veneris diſcrimina terrebant, quam ſpem temere conceptam ut abhinc foverent, ſuiſque pollicitationibus interdum incenderent, multis ſemper curæ fuit, quos minime pu-

(*a*) Deyaux, in Adnotationibus *Lib. III.* Caroli Muſitani *De Morbis Venereis, Cap.* 2.

(*b*) Falloppius ideo duriter vapulat judicio Henrici Stephani. *Apologie pour Herodote, Lib.* 1. *chap.* 11. Sed an jure, an injuria infra videbitur.

pudet dubia, inania, falſa confingere atque comminiſci, dummodo ex aliena credulitate quæſtum faciant qualemcunque.

Sed ut tandem aliquando fraudibus ac fallaciis finis fiat, operæ pretium futurum eſſe viſum eſt, paucis ſed diligentia, qua poſſumus, ſumma ſequentia duo capita ſeorſum expendere, quibus univerſa quæſtio de prophylaxi morborum venereorum circumſcribi & definiri videtur: Nimirum 1. An revera dentur remedia, quibus poſſit contagio in ipſo impuræ vel ſuſpectæ veneris uſu certo præcaveri? 2. An ſi dentur remedia iſtiuſmodi, Medico liceat, qui probus ſit & religionis amans, illa quærentibus indicere, proponere, imo etiam ſcriptis editis vulgare?

Circa *Prius*, 1. Indubium eſt gonorrhœam, ceteroſque omnes affectus venereos præcaveri non poſſe, niſi remediis iiſdem quibus curantur; Neque enim ingreſſurum venenum retundi poteſt remediis aliis, quam quibus conſtat idem jam ingreſſum ac tumultus agens in ſanguine debellari, domari, deſtrui. Itaque in prophylacticorum remediorum numerum ea tantum venire poſſunt, quæ adverſus virus venereum valere ſupra diximus: Præparata ſcilicet Mercurialia, vel decocta ſudorifica Guaiaci, Saſſafras, Chinæ & Sarſæ-Parillæ ore exhibita: Inunctiones mercuriales externe illitæ genitalibus, ubi potiſſima ac prima impendentis tragœdiæ ſcena futura eſt: Suffumigia & emplaſtra mercurialia iiſdem partibus admota, aut lintea decoctis vulnerariis & anti-venereis imbuta, qualia a Falloppio laudari modo dicebamus. Tandem injectiones cum decoctis ſudorificis lignorum & radicum, aut cum præparatis Mercurialibus blandioribus, ut aquila alba vel panacea in decocto hordei vel radicis althææ, in urethram & vaginam ſiphone immiſſæ, quales a Carolo (*a*) Muſitano proponi ſupra vidimus quales eſſe probabile eſt illas, quæ a Guillelmo (*b*) Cockburne tam impenſe laudantur.

2. At vero, ut ea remedia optatum effectum præſtare valeant, 1. Doſi eadem vel ſaltem doſi fere proxima adhibenda ſunt, ac dum morbus præſens adeſt; quandoquidem non minor in remedio exigitur energia, ut contagio ingreſſum molienti obnitatur, quam ut medeatur jam admiſſo. 2. Iiſdem quotidie inſiſtendum eſt ſine intermiſſione, quandiu ſuſpectæ veneris uſus frequens eſt & fere quotidianus, quandoquidem periculum ceteroquin foret, ne quando oblatum contagium in loca infenſa ireperet.

3. Sed ea methodo non tam præcaveretur malum quod reformidatur, quam perpetuum induceretur, quoniam ne quando forſan opus futurum eſſet remediis anti-venereis ad gonorrhœam jam contractam, quæ porro rarius obvenit; iiſdem utendum foret quotidie, ſine intermiſſione, toto vitæ tempore, vel ſaltem quandiu libido effrænata dominaretur; quæ tamen ſine manifeſto nocumento quotidie adhiberi non poſſunt, & quod foret profecto miſerrimum vitæ genus, in quo videlicet ne ægrotatio ſemel incideret, continuo ægrotandum eſſet.

4. Adde futurum eſſe ut corpus & humores, qui corpori inſunt, Mercurialibus ſenſim aſſueſcerent; atque adeo, ut purgantia & narcotica frequentius exhibita effectum non præſtant niſi aucta doſi, ſic & Mercurialia quoque fruſtranea fore, niſi doſi in dies majori ac majori exhiberentur, unde ſequeretur quod ne quando brevi temporis ſpatio & doſi moderata Mercurialia forſan eſſent adhibenda, iiſdem toto vitæ curſu uti neceſſe eſſet, & quidem maxima: hoc eſt ut exiguum, breve, incertum malum declinaretur, ſeſe præſenti & maximo infortunio mactare quotidie.

5. Quin imo neque tamen inde, quantacumque diligentia omnia præmunita viderentur, ſatis certa unquam futura eſſet prophylaxis. Cum enim tam multa loca ſimul munienda eſſent, periculum immineret, ne venenum venereum copia vel acrimonia prætermodum invaleſcens impete facto vim aliquam facturum foret. Sic plerumque ſolent, ut exemplo rem patefaciam, quicunque adſtant propugnando vallo, quod longius exporrectum eſt, ab hoſtibus ſi denſo agmine incurrant, proſterni & ſuperari, quod in plura loca diſperſi & diſtributi collectæ turmæ pares ubique eſſe non poſſint.

6. Ex his itaque colligendum eſt alexiteria, quæ a gonorrhœa, ceteriſque morbis venereis incolumes ſine detrimento, nulla dari, certa, tuta, efficacia: Si qua darentur, morbo ipſo vel ſaltem incerti morbi periculo pejora eſſe; neque adeo ab ullo, qui conſultor providuſque ſit utilitatum & opportunitatum ſuarum, unquam adhibenda: Unde factum ut lintea illa anti-venerea a Gabriele Falloppio tam impenſe laudata, ſuffumigia Mercurialia a Petro Angelo Agatho probata, injectiones in urethram ſimilis virtutis a Carolo Muſitano, & Guillelmo Cokburne propoſitæ, uno verbo prophylactica omnia remedia, ſi qua unquam a credulis in uſum vocata fuerint, jam pridem in deſuetudinem abierint ceu nullius efficaciæ.

7. Proin-

(*a*) *Ubi ſupra.*
(*b*) *De gonorrh. virul. ſymptom. natur. cauſa & curation.* Part. 2. Cap.

7. Proinde una tantum eſt ſibi cavendi ratio quæ certa ſit, nempe ut vita ſit caſta, temperans, ab impura ſuſpecta, vulgivaga venere abſtinens: Quod ſi vero maleſuada libido ſcortationis pericula adire juſſerit, dubia, incerta, formidoloſa omnia ſemper futura ſunt, unde emerſuri ſint pauciſſimi, quantacumque celeritate opus conficiant, ut ſeſe periculo citius ſubtrahant; quantacumque diligentia confecto opere virilia vel muliebria aqua tepida vel urina ſua eluant, & ab inſperſis ſordibus mundent, ut nulli vel pauco contagio pateant.

Audio a perditiſſimis ganeonibus, qui meretricios amores effrænate ſectantur, adhiberi (a) nuper in Anglia folliculos e tenui & inconſutili pellicula in vaginæ formam confictos & Anglice *Condum* dictos, quibus congreſſuri obvolutum penem loricant, ut a periculis pugnæ ſemper dubiæ tutos ſe præſtent. Autumant ſcilicet ita cataphractos, haſtiſque eo modo clypeatis, ſe vulgivagæ veneris diſcrimina ſubire impune poſſe.

Sed errant quidem maxime. Etenim 1. Perit opera ex toto ſi folliculi pellicula alicubi hiulca aut diſciſſa ſit, vel in opere uſquam hiet aut diſcindatur; ſi tenuior allabenti tabo venereo, quo madet, pervia fiat, dum fricatione iterata maceratur, ac venenum alte imbibit; quæ ſingula debent frequenter uſu evenire. Memini haud inſcite olim quæri ab Antiquorum quodam num inter mortuos recenſeri deberent, qui alto mari navigant, ut qui a morte tantum diſtarent lignea tabula quatuor digitos lata: Haud minori jure quæri poſſe arbitror, num inter infectos connumerari debeant, quicunque ab infectione, quotidie non abſunt niſi pellicula ſubtili, bibula, permeabili plerumque lacera. Illis ſane non pellicula fragilis, ſed *robur & æs triplex* eſſe deberet *circa* penem, qui partem eam tam facilem ad contagium impuriſſimo meretricum barathro amant *committere*.

2. Eſto tamen; Perſtet toto opere folliculus & integer & impervius: Nondum tamen omnia ſatis tuta. Nec pubem enim, nec inguina obveſtit ille: Proſtant ergo loca ea obnoxia attactui illabentis humoris ſpermatici, in quem mulieres colliqueſcunt dum veneri litant, unde ſi veneno infectus ſit, periculum futurum eſt grave ne (b) bubones generentur, atque inde lues venerea, hoc eſt, ne conduplicato fœnore verſura tandem ſolvatur. Quid olim profuit Achilli reliquum corpus vulnerari non poſſe, ſi calcaneum vulnerari potuit, unde cecidit? Quid pariter profuturum eſt ganeonibus illis mentulam ingreſſuro contagio imperviam eſſe ſi contagium idem poſſunt admittere pubes ac inguina, unde ab imbibito veneno bubones, & a bubonibus lues ipſa perinde concipiantur?

3. Sed quid multa? age porro, liceat ſcortatoribus illis, ſi ita lubeat, in obſcœna ſua ſpurcitiæ ſibi plaudere. Optabat olim Virgilius, ut Mævii amarent carmina quicunque Bavium non odiſſent: Sic ipſe optandum eſſe puto, ut illis quibuſcunque circa jecur ulceroſum maleſanus amor ſævit, venerem eo tantum pacto experiri detur, quo venerea voluptas, quæ in intimo contactu reſidet, ita obtunditur & hebetatur, ut concumbentium neuter hymenæum canat, vel cantet uterque fere ſine ſenſu. Certe minoris conſtat caſte vivere vel permiſſa ac ſecura venere tantum uti, quam ita turpi putidoque invento, nec tamen ſine periculo, tam caſſa, levi & evanida voluptate potiri.

Poſteriori quæſtioni hæc eadem ſatisfaciant, quæ de priori diximus. Neque enim opus eſt de jure anxie multumque quærere, ſcilicet an liceat alexiteria remedia adverſus affectiones venereas indicare, proponere, exhibere, ſi ſemel de facto negative conſtiterit, nempe nulla dari remedia iſtiuſmodi, quæ cum emolumento certa & efficacia eſſe poſſint.

v. Attamen ſi qua forte darentur, libere dicam & ingenue videri non modo licere Medicis, quorum eſt opiferos eſſe, ea exhibere & vulgare, ſed illos etiam ne ea celarent, religione ipſa obſtringi, cum ea ratione adverſus contagionis pericula præmuniri poſſent, quod in votis bonorum omnium eſſe debet, tot nutrices impuros ſuſpectoſve infantes lactaturæ, tot alumni ab infectiſve ſuſpectivis nutricibus lactandi; tot uxores, quæ ex matrimonii debito cum maritis latente morbo contaminatis tenentur concumbere, quibus omnibus accidit ſæpius, ut ſine culpa in affectus venereos miſerrime incidant.

2. Probe tamen novi quid in contrarium vulgo opponatur, nimirum vulgatis ſemel alexiteriis illis remediis, libidinis frænos laxari, excuſſo ſalutari morbi metu, quo intemperantia coercetur. Sed quid eſt cur ea, etſi vero forent, reciderent in Medicos, a quibus alexiteria vulgarentur, ſi abuſus nullomodo conſcii ſua remedia ad juſtos tantum legitimoſque uſus deſtinarent, ſi ſincere cuperent, ut juſtis legitimiſque tantum uſibus adhiberentur? Quaſi vero æquum foret inventoribus rerum, quæ ad humani generis utilitatem prodeſſe poſſunt, peſſima eorum im-

(a) Daniel Turner. *Diſſertation on the General Diſeaſe*; pag. 107.

(b) Vide infra, *Cap.* 5. hujus Libri.

imputari conſilia qui rebus iiſdem in perniciem ſuam, ſuamve infamiam abuterentur.

3. Verum tamen, ne quid diſſimulem, neque futurum illud effrænatioris libidinis periculum, quantumvis exaggeretur, ad remedia prophylactica proſcribenda ſufficiens eſſe videtur, niſi ſimul eademque opera proſcribere velint remedia quoque therapeutica, quæ & ipſa libidinis intemperantiæ aperte adeo favent, quod facilior morbi curatio morbi metum minuat. Certe & caſtius & temperantius viveretur, ſi experientia ſemel compertum foret, venereos morbos remediis nunquam ſuperari, ac infectis ineluctabilem celeremque mortem ſemper impendere.

4. Sane nobiſcum ſentire videntur, qui rei publicæ adminiſtrandæ præſunt, cum ſcortilla triobolaria lue venera infecta de medio removeri jubent, ut curentur. Licet enim palam ſit minui ea ratione pericula, quibus ſcortatores ſubjacent, verentur tamen minime, ne dum conſulunt publicæ incolumitati, inſimulentur unquam, quod depulſo vel imminuto ſalutari luis venereæ metu, civibus ad nequitiam feneſtram patefecerint.

5. Quocirca invigilent ii, ad quos cura de moribus pertinet, ut cæcos mortalium animos ab impudicitia avocent monitis, præceptis, documentis; at vero liceat Medicis, qui corporis valetudini ſerviunt, concives non modo a præſentibus morbis liberare, ſed ſi qua forte daretur via, ab imminentibus quoque incolumes ſoſpiteſque præſtare.

CAPUT III.

De duabus aliis Gonorrhœę ſpeciebus, quæ rarius occurrunt; Et de Ophtalmia Gonorrhoica, quæ ſuppreſſæ gonorrhœæ quandoque ſupervenit.

§. I.

De Gonorrhœæ Virulenta ſicca, ſive Dyſuria Venerea ſicca.

Præter gonorrhœam virulentam modo deſcriptam eſt & alia urethræ affectio venerea, ad gonorrhœam quodammodo pertinens in qua dyſuria acris, & urens ægrum diſcruciat ſine ullo liquidioris aut purulenti ſeminis vel ſeminalis humoris fluxu, vel ſaltem cum fluxu pauciſſimo. Hanc vulgo dicunt *dyſuriam veneream ſiccam*, quæ ultima denominatio vere impropria eſt, cum contradictorium ſit gonorrhœam ſine fluxu eſſe, ſed quam tamen retinere neceſſum eſt, quoniam uſui parendum, *quem penes arbitrium & jus & norma loquendi.*

Cum dyſuria urgentiſſima, quæ iſtius gonorrhœæ ſignum eſt perpetuum & eſſentiale, conjunguntur ſigna alia, ſed quæ inter ſe variant, imo vero pugnant. Modo enim ſimul adeſt cum dyſuria gravis ſtranguria, quam calor, dolor, rubor, tumor perinæi, imo ſæpe etiam totius penis comitantur; modo vero dyſuria ſola urit cum leviore ſtranguria, ſine ullo nec perinæi, nec penis tumore aut rubore manifeſto.

Symptomata. Hinc palam eſt gonorrhœam ſiccam in duas ſpecies diſtinguendam eſſe, quarum prior ab inflammatione ſeu phlegmone proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum dependeat; & illa vehementiores gonorrhœas virulentas vel incipientes præcedit, vel ſuppreſſas ſequitur: Poſterior vero a phlogoſi eryſipelatode urethræ producatur; & hæc poteſt quidem gonorrhœæ virulentæ ſymptomatice præludere, ſed plerumque eſſentialis eſt, nec ullius alterius morbi comes aut prænuntia.

I. In *priore* quidem 1. Urit dyſuria gravis, tum quod tenſa & inflammata interior urethræ facies vel leviſſimas urinæ præterfluentis morſiunculas acutiſſime ſentiat; tum quod urina, quæ veſica concluditur, æſtu inflammatarum partium calorem & acrimoniam majorem contrahat.

2. Stanguria frequens affligit, tum quod inflammatæ & tumidæ proſtatæ, & veſiculæ ſeminariæ viam exiturientis urinæ anguſtent, urethræ ductum comprimendo; tum quod dolor acer, quem urina infert exeundo, advocato juxta notas ſympathiæ leges ſpirituum fluxu in ſphincterem veſicæ, convulſivas & involuntarias illius contractiones proritet, quæ mictionem interturbant, imo identidem ſupprimunt.

3. Adſunt tumor, calor, rubor, & dolor perinæi: Hæc enim ſunt pathognomonica ſigna inflammationis, adeoque in perinæo ea ſupervenire minime mirum eſt, quando proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ, quæ in perinæo latent, gravi tentantur inflammatione.

4. Imo vero tumor, calor, rubor & dolor totum penem aliquando occupant, cum venæ pudendæ externæ & internæ gravi proſtatarum & verſicularum ſeminariarum tumefactiones compreſſæ, difficiliorem ſanguinis regreſſum permittunt, tum a cavernoſis corporibus penem conſtituentibus, tum a cutaneis integumentis cavernoſa corpora involventibus.

5. Demum nullus eſt putridi ſeminis fluxus, qui proſtatarum & veſicularum ſeminariarum emiſſaria nimia harumce partium inflammatione ita conſtipantur, ut viam omnem denegent ſemini pauco, quod intro admitti, vel ibidem ſecerni

po-

potuit. Sic pari ratione ſerme nulla in peripneumonia expectoratio ſperanda eſt, quandiu intenſior eſt pulmonum inflammatio.

II. In *poſteriore* vero gonorrhœæ ſiccæ ſpecie 1. Atrox dyſuria diſcruciat ægrotantem ſicut in priore, & propter eaſdem cauſas.

2. Torquet ſimiliter frequens ſtranguria, non ideo quidem quod urethræ canalis multum anguſtetur, cum phlogoſis eryſipelatodes, a qua hæc altera gonorrhœæ ſpecies dependet, ſenſibilem nullum tumorem inferat; ſed ideo tantum quod dyſuria involuntarias & convulſivas ſphinteris veſicæ contractiones advocet, quibus urinæ fluxus identidem coercetur, voluntatis imperio in contrarium tunc fruſtra nitente.

3. Nullus eſt tumor, aut rubor nec in pene, nec in ipſo perinæo, quia phlogoſis eryſipelatodes, quæ internam urethræ fiſtulam obſidet, ad externa uſque integumenta non protenditur; dolent tamen & calent tum perinæum, tum penis, propter viciniam urethræ affectæ, quæ calet ipſa doletque.

4. Denique nullus eſt ſeminis fluxus, ſive quod proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ ab omni labe immunes ſint, ſive quod, ut veroſimilius aut ſaltem frequentius eſt, ab eryſipelatode urethræ phlogoſi emiſſaria proſtatarum & veſicularum ſeminariarum ita conſtringantur, ut ſemini via non pateat.

Cauſæ. Ceterum liquet utramque gonorrhœæ ſiccæ ſpeciem, a contagio venereo ſimiliter produci, quod in objectam partem vim ſuam corroſivam, inflammatoriam, phlogiſticam perinde exerat, cum utraque ab impuro concubitu perinde inducatur; ſed ab eodem veneno diverſas in diverſo caſu partes affici, cum diverſa ſit morbi ſedes ex dictis. Videtur autem hujus diſcriminis ratio ex triplici fonte repetenda. 1. Ex diverſa contagii venerei volatilitate; 2. Ex diverſa anguſtia emiſſariorum, quibus veſiculæ ſeminariæ & proſtatæ hiant in urethram; 3. Demum ex diverſo coitionis tempore, quo virus ſuſcipitur. Itaque priorem gonorrhœæ ſpeciem contrahi credimus, ſi virus venereum fixius ſit; ſi ideo cum tardius exhalet, urethræ non inſtilletur niſi poſt peractum ejaculationis opus, dum vacuæ proſtatarum & veſicularum cellulæ poſſunt venenum altius imbibere; demum ſi ita hiulca ſit & pervia proſtatarum & veſicularum emiſſaria, ut inſpiratum venenum largiter admittant: contra vero poſteriorem gonorrhœæ ſpeciem induci, ſi virus acrius & volatilius ſit; ſi ideo celerius & ante emiſſum ejaculatione ſemen urethræ inſinuetur, dum proſtatæ & veſiculæ ſemine turgent & ingreſſuro veneno magis reluctautur; ſi demum anguſta & nimium conſtricta proſtatarum & veſicularum emiſſaria pauciſſimum venenum poſſint intro ſuſcipere.

Diagnoſis. Gonorrhœam virulentam ſiccam dignoſcere facile eſt, quoties accidit, ut acris & urens dyſuria cum ſtranguria frequente divexet paucis diebus ab impuro vel ſaltem a ſuſpecto concubitu, ſine ulla alia cauſa manifeſta: Ab utra vero cauſa gonorrhœa illa dependeat eruere æque facile eſt ex præſentia vel abſentia tumoris & ruboris in perinæo & in pene.

Prognoſis. Sicca gonorrhœa gonorrhœa fluente ſemper periculoſior eſt, tum quia venenum non fluens, ſed intus retentum radices agit altiores, tum quia partes affectas gravius rodit & labefactat.

Prior gonorrhœæ ſiccæ ſpecies, quæ a phlegmone proſtatarum & veſicularum ſeminariarum dependet, niſi inflammatio brevi reſolvatur, aut provocato ſeminis fluxu mitigetur in abſceſſum perinæi facile degenerat, ob proſtatarum aut veſicularum ſuppurationem.

Poſterior vero ſpecies, quæ ab eryſipelate urethræ producitur, niſi cito reſolvatur, in ſphacelum abit, ut inflammatis membranis ſolemne eſt, quod in interna parte fere perpetuo lethiferum eſt.

Curatio. Omni opera annitendum eſt, ut phlegmone vel eryſipelatodes phlogoſis reſolvatur aut mitigetur; edulcetur urinæ acrimonia, & contemperetur affectarum partium æſtus.

1. Ad hunc finem prodeſt præcipue ſanguinis miſſio larga & frequens, & initio ſaltem quarta quaque hora celebranda; neque enim aliud quidquam præſtantius aut efficacius novimus ad inflammationem minuendam, & hærentis ſanguinis reſolutionem promovendam.

2. Debent genitalia, penis, ſcrotum, perinæum foveri identidem lacte ſubtepido, vel decocto radicis althææ & ſeminis lini; quinimo ex lacte, vel ex hoc decocto debent ſemicupia ſeu inſeſſus parari.

3. Cum ægrotans nec ſemicupio ſemper inſidere poſſit, nec dolentes partes fovere perpetuo, apponenda ſunt cataplaſmata anodyna, ut de mica panis cum lacte & ovi vitello; vel de lactis cremore recenti & ſubtepido; vel de medulla caſſiæ &c. quæ affectas partes late contegant atque comprehendant, & quæ mutentur ſæpius in die, ne ſiccitate nimis indurentur.

4. Alvus ſæpius abluenda enemate refrigerante & anodyno, ex decocto radicis althææ & ſeminis lini cum caſſiæ medulla, addito pauco nitro purificato, vel ſale prunellæ.

5. Licet mixtio dolorifica ſit & difficilis, & ideo non videatur adaugenda urinæ copia, præſtat tamen urinam diluere & temperare, ne ſi acrior eſſet, rodendo morbum intenderet

dum

dum emitteretur. Conducit itaque frequens potatio ptiſanæ refrigerantis, paratæ ex infuſo radicis althææ, ſeminis lini, florum malvæ &c. cujus libris ſingulis grana aliquot nitri depurati vel ſalis prunellæ addi poſſunt.

6. Injicienda in urethram lac vaccinum aqua dilutum, vel ſerum lactis, vel decoctum radicis althææ ſubtepidum, vel aqua ſpermatis ranarum, modo poſſit injectio inſtitui ſine inſigni doloris augmento, quod levi & ſuſpenſa manu explorandum eſt.

7. Demum narcotica adhibenda ſunt, ut ſyrupus papaveris albi, laudanum, tinctura anodyna &c. doſi conveniente, quæ dolores intolerandos compeſcant, conſtrictiones urethræ convulſivas cohibeant, & liberiorem remediorum uſum permittant.

8. Hæc therapeja, ſi caute & celeriter adhibeatur, morbi ferocia intra tres quatuorve dies, aut ad ſummum intra ſex mitigata, vel optatus ſuccedit ſeminis putridi fluxus, qui partium inflammatarum relaxationem denotat, vel ſine fluxu ullo qui conſpicuus ſit, phlogoſis ſenſim reſolvitur.

9. At vero ſi morbus tenorem eumdem, eamdemque vehementiam ultra ſex ſeptemve dies teneat, periculum imminet, ne inflammatio in ſuppuratum, aut phlogoſis in gangrænam degeneret.

10. Quamobrem tunc, ſi qua appareant ſuppurationis incipientis indicia, perinæo admovenda cataplaſmata maturantia & putrefacientia ex pulpa radicum liliorum alborum & althææ &c. foliorum acetoſæ, malvæ, betæ &c. cum oleo liliorum, quibus fermentum acrius vel unguentum baſilicum adjici poterunt, ſi ita e re eſſe videatur.

11. Quamprimum autem vel leviſſima latentis puris fluctuatio percipietur, pars rite incidenda, ne pus diutius coercitum ſinus agat periculoſos, ſed de his fuſius infra, *Cap. IV.* §. 2. ubi *De abſceſſu perinæi*.

12. Quod ſi in altera gonorrhϾ ſicca ſpecie, quæ ab eryſipelate uretræ dependet, poſt ſex ſeptemve dies, dyſuria & ſtranguria, quæ antea urgebant intenſe, derepente ceſſent, & ſi urethræ ductus in perinæo, qui antea fortiter tenſus dolebat ex leviſſimo attactu, jam magis obſequioſus, & minus dolens ſit, merito timendum eſt, ne præſens mejendi libertas laxitati urethræ a ſphacelo inductæ accepta debeatur, quod periculi plenum eſt.

13. Quapropter ſimul ac prima nigroris indicia in perinæo obvia fuerint, vel citius, ſi graves de latente ſphacelo conjecturæ urgeant, immiſſo in urethram ſulcato cathetere, perinæum ad alterutrum latus raphes incidendum eſt, ſicut in lithotomia. Dein vulneris labia levioribus vel profundioribus ſcarificationibus pro rei neceſſitate diſſecanda, ac calide fovenda decocto ariſtolochiæ rotundæ & fuliginis ſplendentis in vino rubro, cujus libræ cuilibet unciæ tres ſpiritus vini camphorati, totidem tincturæ myrrhæ adjectæ ſint.

14. Demum vulnus tractandum cum digeſtivo ſequente.

R. *Digeſtivi vulgaris ex Terebinth. lota & vitellis ovorum parati* ℥ iv.
Add. *Unguent. de ſtyrace* ℥ ß.
Olii Hyperic. ℥ j.
Tincturar. Aloes & Myrrhæ ana ʒ j.
Miſceantur omnia probe. F. Digeſtivum cum linteo carpto vulneri admovendum.

Hocce digeſtivo utendum eſt, donec oborta ſuppuratione eſchara a ſubjecti parte ſecedat, quo tempore adhibendum eſt digeſtivum ſimplex, vel balſamum Arcæi.

15. Ceterum probe notandum eſt in gonorrhœa quacunque virulenta ſicca, anti-venerea, quæ ad gonorrhœam virulentam fluentem ſupra propoſita ſunt, præſertim vero Mercurialia forma unguenti perinæo illita, quæ ceteris efficacia prꝑſtant, caute ſed diu uſurpanda eſſe, ubi primum mitigata ſymptomatum vehementia illorum uſum permiſerit. Siquidem cum in hac gonorrhϾ ſpecie ſuſceptum virus nullomodo effluat, ſed intra corpus totum cohibeatur, inde tanto diligentius attendendum eſt, ut ſpecificis remediis corrigatur & ſuperetur.

Quæ de viris diximus, accidunt eadem in fœminis quoque, ſed mutatis mutandis. Nunc enim omnibus gonorrhϾ virulentæ ſymptomatibus tenentur, dyſuria & dolore, calore & rubore proſtatarum in ſuperiore, vel glandularum Covvperianarum in inferiore vulvæ angulo, ſine ullo tamen humoris effluvio, vel cum effluvio ſperpauco; & tunc palam eſt proſtatas vel glandulas Covvperianas vere inflammari, quod cum priore gonorrhϾ ſiccæ ſpecie in viris convenit: Nunc vero illæſis ceteris muliebrium locis, laborant tantum ex vagina, quæ calet, dolet, tentigine perpetua rumpitur cum dolore acri & importuno; & tunc liquet internam vaginæ faciem phlogoſi eryſipelatode affici, quod cum altera gonorrhϾ ſiccæ ſpecie in viris congruit.

Proinde facile eſt eruere ex ſupra dictis tum cauſas atque ſymptomata, quæ utrique illi affectioni venereæ propria ſunt in fœminis, tum curatorias methodos, quæ ad utramque faciunt.

§. II.

§. II.

DE GONORRHŒA SPURIA, *ſive* DE VENEREO STILLICIDIO E BALANO.

Deſcriptio. Datur & tertia gonorrhœæ ſpecies in viris non raro obvia, quæ *ſpuria* dicitur, & in qua non ab urethra, ſed a corona balani, quæ dolet & inflammatur, promanat humor lymphaticus, ſubviſcidus, purulentus, non ubertim quidem, ſicut in gonorrhœa vulgari, ſed tamen ſatis copioſe; unde vocari poteſt *venereum ſtillicidium a balano*.

Conſtat illam gonorrhœæ ſpeciem obſervatam fuiſſe, tum olim a Thoma Sydenhamio, *in Epiſtola ſecunda Reſponſoria*, ubi ſic legitur. *Ipſe vidi virulentam hujuſmodi materiam per ſubſtantiam glandis poroſam exudare, non per urethram ejectam, nulloque ulcere vel glandem occupante vel præputium*: Tum recentius a Jacobo Vercelleno, *in Tetrabiblio de pudendorum Morbis & Lue venerea, cap.* 3. *art.* 2. §. 2, ubi ille ſic ait: *Memini ego etiam plurimorum, qui in membro in ejuſmodi latrinis* (pudendo ſcilicet mulierum lue infectarum) *ſolum leviter intincto, alba ſanie poſtmodum plorarunt per ſubſtantiam glandis poroſam, etiam circa* (lego *citra*) *ullum ulcus*: Tum recentiſſime a Guillelmo Maſſon, Medico Beterrenſi in Occitania, qui teſtatur *in Commentariis Academiæ Scientiarum* Ann. 1729. *pag.* 12. Se in tribus viris hanc gonorrhœæ ſpeciem curaviſſe, in quibus ſingulis, e glandulis quæ coronam balani ambiunt, emanabat humor putris, acer, virulentus, plane congener humoris, qui per urethram defluit in gonorrhœa vulgatiore. Unde liquet gonorrhœam illam haud raram eſſe; & ſane illam ipſe pluries curandam habui, modo ſolam & ſeorſum ab omni alia labe, modo cum ulcuſculis venereis balani conjunctam.

Conjicio mulieres ipſas quoque huic gonorrhœæ ſpeciei obnoxias eſſe, in qua humor gonorrhoicus non e proſtatis, vagina, glandulis ve Covvperianis, ut in vulgari gonorrhœa, ſed ex ipſa vulvæ facie ſola exſtillat. Certe vidi nuper puellam decem vel undecim annos natam, quæ anno ante a nefario quodam conſtuprata, morboque contaminata, ſed quæ, inacceſſa propter arctitudinem vaginę, in vulva tantum vim paſſa fuerat, fluxu gonorrhoico virulento tentari, non a lacunis, vagina, aut glandulis Covvperianis, ſed ab ipſa tantum vulvæ facie prodeunte, ut facili experimento compertum habui. Vulva enim prius probe deterſa deprehendi humorem non ex memoratis locis profluere, ſed ex ipſa vulvæ facie guttatim exudare, ſi pudendi labra molli attactu comprimerentur.

Non eſt dubium, quin ea gonorrhœæ ſpecies a venereo contagio originem ducat in utroque ſexu, cum impuro concubitui ſuperveniat, & anti-venereis remediis curetur. Sedem habet propriam in ſebaceis ſeu odoriferis glandulis, in viris quidem ad radicem ſive coronam balani adſitis, in fœminis vero per totam vulvæ faciem conſitis, quæ acri veneno venereo irritatæ, laceſſitæ, inflammatæ frequenti & iterata oſcillatione copioſiorem proventum ſuggerunt humoris illius viſcidi, glutinoſi, ſebacei, ſed qui tunc dilutior eſt liquidiorque, & quocum permiſcentur aliquando nonnullæ prius guttulæ ab eroſa balani vel præputii facie in viris, aut vulva in fœminis deciduæ. Sic eodem plane mechaniſmo piper linguæ admotum, ſalivam; fumus oculis exceptus, lacrymas movet: vel potius quod ad rem magis facit, ſic inflammatæ & irritatæ in opthalmia glandulæ, quæ palpebrarum oras ambiunt, copioſo viſcidoque humore genas irrorant in lippis.

Cauſæ. Contrahitur autem hæc gonorrhœæ ſpecies ex cauſa triplici; 1. Si ſebaceæ ſeu odoriferæ glandulæ modo deſcriptæ laxiores fuerint, rariores & nimis hiulcæ conformationis vitio, adeoque virus venereum, quo madefiunt in impuro concubitu, altius & copioſius imbibant. 2. Si præputium nimis longum non abſterſas ichoris virulenti guttulas, quæ coronæ balani poſt coitum hærent, arctius conſtringat & intimius applicet glandulis ſebaceis. 3. Demum ſi cauſæ hæ geminæ una ſimul concurrant, ac proinde agant ideo tanto efficacius.

Nec diſpari ratione poteſt gonorrhœa eadem a fœminis concipi triplici de cauſa, 1. Si ſebaceæ vulvæ glandulæ laxioribus oſculis pateſcant. 2. Si ſemen ab infecto viro emiſſum vulva tantum excipiatur, de quo iis plerumque cura eſt, quæ a prægnatione ſibi cavent. 3. Si utraque cauſa una forſan coincidat.

Falſa hæc gonorrhœa cum fluente & ſicca modo conjungi ſolet, modo vero ſola & ſeorſum accidere. In priore caſu adſunt ſymptomata omnia, quæ ſupra recenſuimus, & quæ gonorrhœam utramque, fluentem & ſiccam, comitantur: In poſteriore vero deſunt illa omnino, & nihil quidquam obſervatur præter dolorem, tumorem, calorem & levem eroſionem inflammatæ coronæ balani in viris, & vulvæ in fœminis.

Diagnoſis. Facile eſt gonorrhœam ſpuriam dignoſcere & in viris & in fœminis, cum vel ipſa inſpectione tum morbus, tum morbi ſedes innoteſcant.

Prognoſis. Gonorrhœa ſpuria, modo prudens adhibeatur medela, periculo plerumque vacat.

At

At vero ſi omittantur remedia, ſuperficiariæ glandularum ſebacearum eroſiones, gliſcente celeriter labe, in ulcuſcula cancroſa degenerant, quibus balani corona cingitur in viris, quibus vero in feminis vulva obſidetur, unde affectus periculoſior.

Imo etiam, ſi calli ulcuſculis undique ſuccreſcentes ſolitum ſanguinis & lymphæ regreſſum inhibeant a balano vel a præputio in viriis, aut a nymphis, caruncullis myrtiformibus, vel pudendi labris in fœminis, continget non raro in utroque ſexu phimoſis, paraphimoſis, vel cryſtallina, ut infra ſuo loco videbitur, unde grave imminebit periculum.

Curatio. 1. Venæ ſectio in brachio alterutro ſemel atque iterum celebranda eſt; pro morbi vehementia, ſcilicet ut præſens balani vel vulvæ inflammatio mitigetur, & præcaveatur imminens.

2. Balanus, & retracto præputio corona balani & interna præputii facies in viris, in fœminis vero vulva ſæpius abluenda ſunt decocto hordei, vel foliorum agrimoniæ, vel radicis althææ melle narbonenſi temperato. Poterit quoque, ſi dolor nimius diſcruciet, vel ſerum lactis recens, vel lac ipſum in hunc finem ſatis commode uſurpari.

3. Quin immo, ſi dolor acrior urat, facile erit & alia non pauca paregorica remedia adhibere ad acrimoniam & inflammationem mitigandam, *v. gr.*, balanum denudatum præputio in lacte tepido detinere; vel linteo quod lacte perpetuo madeat, contegere; vel cataplaſmate de mica panis, aut cerato refrigerante Galeni ſupra telam extenſo obvolvere &c.

4. Poſt dies aliquot pacato inflammationis fervore, anti-venerea omnia, quæ ad gonorrhæam fluentem propoſuimus, eodem ordine in uſum advocanda, quæ virus venereum ſubigant, alterent, corrigant, evacuent.

5. Hac methodo ſolet ut plurimum ſponte ſubſiſtere humoris fluxus, qui a glandulis coronæ balani vel vulvæ promanat. Si quid tamen viſcidius inde exſtillaverit, ut naturalis tonus & glandulis & glandularum emiſſariis reſtituatur, utile erit balanum vel vulvam per dies aliquot identidem eluere vel fovere decocto ligni ſancti ſive Guajaci; vino rubro in quo ferrum candens aliquoties extinctum ſit; vel levi ſalis aut ſacchari Saturnini ſolutione in aqua plantaginis.

6. Quod ſi vel remediorum prætermiſſione, vel morbi vehementia, coronæ aut vulvæ inflammatio in ulcuſcula degeneret, quæ phimoſim, aut cryſtallinam inferant, tunc remediis utendum erit, qualia infra proponemus ad illarum affectionum curationem.

§. III.

De Ophthalmia gonorrhoica, quæ ſuppreſſæ gonorrhœæ quandoque ſupervenit.

Si gonorrhœa venerea errore in diæta, crapula, veneris uſu, vigiliis nimium protractis, exercitio immoderato, exhibito acriore cathartico, morbo quodam adventitio, aut caſu quovis alio ſupprimatur, parciuſve manet; imo quamvis libere manaverit, ſi ſumma virulentia exſuperet, inde accidit aliquando in utroque ſexu, ut alteruter vel uterque oculus gravi & repentina tentetur Ophthalmia, quæ ſui generis eſt, ex qua ſummum periculum oculo portenditur, cujus hæc eſt formæ & progreſſionis ratio.

Deſcriptio. I. Oculus, in quem morbus cadit, ſubrubet, ſubdolet, lacrymatur, ac diſtillat humorem ſolito copioſiorem, unde Ἐπιφορά.

II. Tota & univerſa Conjunctivæ ſeu Adnatæ facies brevi intenſe dolet, ruber, & extumet ad altitudinem opinione majorem, ita ut corneæ area, quæ labe immunis eſt, orbicularem foveam, ſive hiatum, græce χήμην, referat, unde morbus ille conjunctivæ Χήμωσις nuncupatur.

III. Conjunctiva in hunc modum tumens & rubens carnis ſpeciem ita exhibet, ut vere carnea eſſe videatur: innumera tamen extimæ ſuperficiei puncta, ceu oſtiola totidem, rotant guttulis frequentibus lymphæ ſpiſſæ, viſcidæ, ſubflavæ, acris, mordacis, ſimillimæ humori, qui in gonorrhœa e genitalibus defluit.

IV. Si morbus invaleſcat, anguſta illa oſtiola, quibus conjunctiva acrem lympham exſudat, in ulcuſcula ſive Φλύκταινας totidem cito degenerant, unde rubor, calor, dolor, tumor conjunctivæ ſolent magnopere intendi.

V. Cum protuberans oculi globus ſuperjectis palpebris contegi non poſſit, neceſſe eſt ut maneat perpetuo ſemi-apertus & male connivens, ut leporibus familiare eſſe dicitur, unde naſcitur id vitii genus, quod eapropter Λαγόφθαλμος appellatur.

VI. Fit conſors ejuſdem labis interna facies utriuſque palpebræ, maxime vero inferioris, quæ ideo non modo dolet & ruber, ſed etiam in tantum extumet, ut palpebram illam extrorſum invertat, unde Ἐκτρόπιον.

VII. Niſi præſenti malo præſens adhibeatur medicina, cornea noxam illam brevi concipiet, quæ ipſi propria, ac ſphaceli loco eſt, ſcilicet opaca fiet & albeſcet exteriore facie, ac in tenues lamellas reſolvetur, quæ marcidæ ſingulatim decident.

VIII. Quæ reliquæ ſupererunt pauciores in cornea lamellæ, a ſuppoſito humore aqueo extrorſum pulſæ, paulatim explicabuntur, intenden-

dentur, in utriculum faſtigiabuntur aciniformem, qui pro vario magnitudinis gradu Μυιοκέφαλον, Σταφυλώματος, & Μήλα nomen obtinebit.

IX. Imo vero continget aliquando ut ſuperſtites lamellæ dehiſcant tandem, ac tenui rima non modo humori aqueo, qui proximus ſubeſt, ſed ceteris quoque humoribus viam quandoque patefaciant, unde effluxus humorum, collapſus oculi, & viſus amiſſio.

Licet hæc ophthalmiæ ſpecies, de qua hactenus, gonorrhœæ venereæ non raro ſuperveniat, a nullo tamen inter Aphrodiſiacos Scriptores memoratam fuiſſe memini. Scripſit quidem Johannes de Vigo. *Practic. lib. 5. cap. I, diverſos oculorum morbos a Morbo Gallico generari; præſertim Ophthalmiam*. Recenſuit quoque Johannes Manardus, *Epiſt. lib. 7. Epiſt. 2, Ophthalmiam inter luis venereæ ſymptomata*. Neuter tamen videtur de Ophthalmia modo deſcripta intelligendus eſſe, tum quod uterque primo gonorrhœæ virulentæ exortu antiquior vixerit, atque adeo neuter de Ophthalmia illa mentionem facere potuerit, quæ ſolius gonorrhœæ ſymptoma eſt; tum quod illa, quæ ab utroque de Ophtalmia carptim memorantur, ad alias oculorum affectiones, ſpecieſve Ophthalmia referenda eſſe videantur; de quibus infra *Lib. IV. Capp.* 1. & 3., quæ ab Ophthalmia gonorrhoica multum differunt.

Hanc ergo Ophthalmiæ ſpeciem a nemine prius deſcriptam novi, quam a Carolo *de Saint Yves*. Chirurgo oculatio artis ſuæ bene perito. Ille ſane primus omnium in Tractatu *de morbis oculorum*, quem gallice ſcriptum Lutetiæ edidit *anno* 1702. *in* 8, *Ophtalmiæ venereæ* meminit *Lib.* 2, *cap.* 4. *art.* 10. quo nomine Ophtalmiam gonorrhoicam intellexit, ut ſatis conſtat ex brevi deſcriptione quam appoſuit. Ille primus ad operationem, quæ contra hunc morbum prodeſt efficaciſſime, inſtituit & erudivit alterum *de Saint Yves* juniorem, qui Magiſtri defuncti, ut nomen, ſic & famam egregie ſuſtinet, & qui mecum gratiam iniit magnam, quod mihi, dum certa morbi exempla quærerem cupide, ægrum unum atque alterum hoc ipſo oculorum vitio, de quo quæſtio eſt, laborantem lubens produxerit atque exhibuerit, in quibus ægritudinis ſpeciem, ſedem, morem rimandi & penitius exquirendi copia fuit.

Cauſæ. Ex anatomicis compertum eſt Adnatam ſive Conjunctivam, quantacumque tenuis eſſe videtur, cellulis innumeris, confertiſſimis, diſcretis, inter ſe perviis, extrorſum hiantibus conformari, quibus ſecernitur humor pinguis, lymphaticus, ſaponaceus, in hunc finem a natura, utilitatum noſtrarum provida conſultrice, deſtinatus, ut ſuper oculum ſtillatim effuſus & lacrymali lympha dilutus, adverſas & contiguas oculi & palpebrarum facies læves & lubricas jugiter tueatur.

Ea quidem ex naturæ inſtituto ſe habent, atque adeo illibate, quandiu tumor ille omni contagii vitio immunis eſt; at vero, ſi quando cum ſeminio venereo, quod ex gonorrhœa ſuppreſſa vel parcius manante in ſanguinem refluit, aut alia quacumque de cauſa in vaſis nimium redundat, & quocum naturam habet affinem, ut infra probabitur, *Lib. IV. cap.* 2, connubium ineat, inde futurum eſt, ut facta mali metaſtaſi, cellulæ, quibus Conjunctiva conſtat, tumefactæ & inflammatæ eadem vel ſimili labe afficiantur, qua urethra in gonorrhœa, unde nova & improviſa cohors ſymptomatum incubitura eſt, qualia in deſcriptione modo recenſuimus.

Verum quantacunque ſit affinitas atque cognatio ſeminii venerei cum ſaponaceo conjunctivæ humore, vix puto venereum contagium, a genitalibus repreſſum, in cellulas conjunctivæ impetum unquam facturum ex ſe, niſi præceſſerit cauſa quædam, quæ futuræ noxæ nonnihil loci dederit. Et ſane conſtat experimento Ophthalmiam gonorrhoicam ſuppreſſæ gonorrhœæ in illis tantum ſuccedere, quibus oculi natura molles ſunt & infirmi, aut quibus ictu, affrictu, feſtucæ illapſu fortuito &c. male habent, hoc eſt, in quibus alterutro vitio, ſive connato, ſive adventitio, aditus exundanti ſeminio venereo liberior patefit.

Porro autem, ut virus in conjunctivæ cellulas divertit nunquam, niſi vi, aut quod rarius eſt, copia arceatur a genitalibus, quo natura ducitur, & qua illi viæ compendium eſt; ſic e contrario a conjunctiva, quo ſemel illapſum eſt, ſolet facili opera averti & avocari, quoties iter interclusum denuo expeditur, vel aperitur alterum, æque breve. Sic obſervatione compertum habeo Ophthalmiam gonorrhoicam, in ſummo etiam incremento, vel dicto citius remiſſam fuiſſe, vel evanuiſſe derepente, redintegrato gonorrhœæ fluxu, vel erumpente bubone venereo in inguinum alterutro.

Inde pronum eſt colligere cur morbus ille adeo præceps ſit, & ſtadia ſua tam celeriter percurrat, ut breviſſimo temporis intervallo invadat, invaleſcat, oculo labem intentat, certamque perniciem inferat. Quid enim pacati vel benigni ſperes ab effero veneno, quod dum exæſtuat maxime, ab effluxu præcluditur, & in conjunctivæ cellulas irrumpit confeſtim, quas

copia

copia inflat immodice, quas acrimonia rodit, quas utraque ratione inflammat, exulcerat, labefactat & peſſundat.

Id miri tantum ſubeſt Ophtalmiam gonorrhoicam, quæ ſuppreſſam gonorrhœam non raro ſequitur, a latente lue venerea nunquam produ ci, cum tamen ſit utrobique compar ſeminii venerei natura & indoles. Non me quidem fugit lui venereæ familiares eſſe & plures alios oculorum morbos, & plures alias Ophthalmiæ ſpecies, de quibus infra *Lib. IV. Capp.* 2. *&* 3; ſed obſervatio nulla ſuppetit certa, qua conſtet Ophthalmiam hanc, quæ nunc in quæſtione verſatur, citra gonorrhœam vel actu manantem, vel nuper ſuppreſſam, ab antiqua lue venetea inductam fuiſſe. Id autem, ut opinor, inde repetendum eſt, quod in lue venerea virus in ſanguine clam latens tacitis ictibus partes adoriatur, neque adeo poſſit impete facto tumultuariam conjunctivæ tumefactionem, & inflammationem unquam accerſere, ſine quibus tamen nulla eſſe poteſt Ophtalmia gonorrhoica. Contra vero virus idem, a genitalibus per vim excluſum in ſuppreſſa gonorrhœa, irruat impetuoſius, qua data porta, in cellulas conjunctiæ, quas proinde tam ſubitaneo malo impares & graviter inflammari, & multum tumefieri neceſſum eſt.

Symptomata. I. Cellulæ tunicæ adnatæ humore ſuo, qui ob admiſſum virus jam ſpiſſior eſt, turgidæ, debent initio ſubtumere, circumflua vaſa comprimere, intertextas nerveas fibras diſtrahere &c. unde conjunctivæ tumor, rubor, calor, dolor.

II. Simul vero cellulæ eædem humore, qui acrior quoque eſt, fortius laceſſitæ, debent validiore & frequentiore ſyſtole, in ipſo mali primordio, & copioſiorem humori ſaponacei ſecretionem, & frequentiorem ſecreti excretionem ſollicitare, unde lacrymatio ſeu uberior humoris acrioris diſtillatio ab affectis oculis, quæ græce Επιφορά, nuncupatur.

III. Invaleſcente deinde humoris ejuſdem tum ſpiciſſitudine, tum acrimonia, conſequens eſt cellulas coniunctivæ & dilatari magis, unde tumor ille conjunctivæ, quo depreſſa cornea cingitur; & a dilatatis cellulis ſanguinis curſum per vicina vaſa fortius inhiberi, unde inflammatio conjunctivæ, quæ carnis concolor circulari ambitu corneam complectitur.

IV. E dilatatis, dolentibus, inflammatis conjunctivæ cellulis neceſſe eſt humorem ſaponaceum extrudi uberiorem, acriorem, ſpiſſiorem, mordacem, ſubflavum, humori qui ex genitalibus effluit in gonorrhœa, calore, conſiſtentia, acrimonia &c. ſimillimum.

V. Quin imo, ſi malum continuetur, & magis etiam ſi ingraveſcat, futurum ut brevi ſumma cellularum oſtiola jugi acrioris humoris effluxu eroſa in phlyctænas degenerent, ſeu minutiſſima ulcuſcula, ſpiſſe conferta, unde novum accedet augmentum rubori, calori, dolori, tumori conjunctivæ.

VI. Cum turgidus & prominens oculi globus palpebris, quantacumque vi in contactum nitantur, contegi non poſſit, ſequitur oculum affectum, ſemi-apertum permanſurum eſſe, quandiu duraturus eſt morbi impetus, unde Λαγόφθαλμος.

VII. Tunica utranque palpebrarum interne veſtiens, cum conjunctivæ portio ſit continua & congener, eodem quoque cellularum apparatu componitur, & eidem vacat uſui. Hinc ergo non mirum, ſi ſimili cauſarum earumdem energia ſimiliter extumeſcat, inflammetur, exulceretur, quod tamen in inferiore palpebra frequentius obſervatur, quod hæc acris humoris e conjunctiva depluentis ſtillicidio & magis & diutius expoſita ſit.

VIII. Non poteſt autem interna palpebræ inferioris facies nimio plus tumere, quin præ cute ipſa, cui adſtat applicita, & quæ vitii expers eſt magis expandatur & explicetur, atque adeo quin palpebra illa extrorſum paulatim inverſa, ut in ἐκτρόπιον conſpicuam ſeſe exhibeat, tumidam, rubram, inflammatam, fere carneam.

IX. Conjunctiva præter modum tumens corneam, quam complectitur, ita ſtringit, comprimitque circulari ambitu, ut lympha inde revehi amplius non poſſit more ſolito, ex quo fit, ut inter corneæ lamellas, quæ maxime extimæ ſunt, & quæ ideo facillime locum facturæ ſunt, latenter congeſta inaſſuetam corneæ opacitatem & morboſam albedinem inducat.

X. Imo procedente malo, lamellæ ſingulæ, quibus coagmentatur cornea interjectu lymphæ invicem divulſæ, præſertim quæ omnium maxime extimæ ſunt, debent marcidæ paulatim decidere, unde nativa corneæ denſitas in dies magis ac magis attenuatur.

XI. Hinc futurum, ut pauciores & invalidæ lamellæ, quæ in cornea ſupererunt, cum obnitentibus ceteris oculis tunicis cnntraniti non poſſint, a ſuppoſito humore aqueo extrorſum appellantur

tur & in utriculum faſtigientur aciniformem, pro cujus magnitudine fiet Μυιοκέφαλον, Σταφύλωμα, vel Μῆλον.

XII. Quin etiam, ſi perſtet earumdem cauſarum efficacia, nimio plus attenuatæ debent tandem ſæpius diſcindi & tenui rima dehiſcere, qua locum facturæ ſint humorum effluxui, unde oculus exinanitus collabaſcit & orbatur lumine.

Diagnoſis. Ophthalmia gonorrhoica patet vel ipſo oculorum judicio ex allata deſcriptione. Cauſa antecedens, videlicet fluentis gonorrheæ ſuppreſſio, colligitur ex cognita morbi natura, vel candida ægroti confeſſione plerumque ultro declaratur.

Operæ pretium eſt diligenter attendere ad morbi gradum & diuturnitatem; ad corneæ colorem, opacitatem, perniciem; ad gonorrhœæ, quæ morbi fomes eſt, virulentiam, vel ſuppreſſæ cauſam &c. quo certior ex his poſſit inſtitui prognoſis. Sed hæc ſingula facile dignoſcuntur inſpectione partium affectarum, vel cognoſcuntur ægri indicio.

Prognoſis. 1. Ophthalmia gonorrhoica, ſi levior ſit, ſi benigniori gonorrhœæ ſuperveniat, ſi cito revocetur gonorrhœæ fluxus, cujus ſuppreſſione inducta fuit, aut ſi quod aliud venereum malum caſu interveniat, quo virus ſanguinem inquinans ſecedat, poterit aliquando remediis vulgaribus rite adhibitis mitigari, reprimi, reſolvi ſatis feliciter.

2. At vero ſi ſecus, non alter morbus eſt, qui oculis gravior ſit & magis exitialis, aut in quo curando, ſi vulgaribus tantum remediis inſiſtas, operam magis luſeris, utpote quorum ſuperata efficacia in certam oculi perniciem celerrime feſtinat. Sic vidi olim in Montepeſſulano, dum Medicinæ ſtudio operam dabam, adoleſcentes duos ex ophthalmia iſtiuſmodi oculorum alterutro captos, eluſa omni Medicorum induſtria qui curationem adhibebant.

3. Quin etiam ipſe quoque mercurius, ſummus alioqui veneni venerei domitor, nihilo magis auxiliari ſolet, ſive interne, ſive externe adhibeatur, quoniam præceps morbi impetus illius efficaciam anticipat. Et ſane memini in altero adoleſcentium, de quibus modo, mercuriales inunctiones adhibitas fuiſſe, magna etiam doſi & omiſſa omni præparatione feſtinandi cauſa, ſed fruſtra adhibitas fuiſſe in tuenda oculi integritate; nec mirum, mercurius enim vim ſuam prius non exerit, ut cum celerrime, quam quarto, quintove die; oculus vero ex illo morbo perit citius.

4. Igitur una tunc ſupereſt Medicina, quæ præſentanea ſit & efficax, nempe operatio mox proponenda. Ea enim medendi ratione morbus illico reprimitur quaſi miraculo, & ita reprimitur, ut horæ momento omnia tuta fiant, cum antea omnia periculi plena eſſent; imo ſi quid integri in cornea perſtet adhuc, id totum operationis illius ope ſalvum ſuperſit & incolume.

5. Porro tamen, quantacumque ſit operationis virtus & efficacia, poteſt illa quidem præſenti noxæ mederi, & imminenti occurrere; at vero nequaquam poteſt jam contractam tollere vel corrigere. Quocirca caveat æger, ne morbo indormiat perículoſo, caveat Medicus, ne remediis immoretur inefficacibus, interea dum cornea, oculuſve ipſemet labem concipient inemendabilem.

Curatio. Quandiu Ophthalmia gonorrhoica recens eſt & modum tenet, tandiu vulgaribus remediis inſiſtendum eſt, nec morbo; qui initio quandoque facilis eſt, difficilis medicina temere adhibenda eſt; vitium enim ubique eſt, quod nimium eſt. Itaque ſanguis pluries mittatur e brachio vel ex malleolo, ut in omni inflammatione ſolemne eſt; admoveantur hirudines temporibus & fronti; temperentur ſanguinis fervor & orgaſmus ptiſana diluente, balneo aquæ tepidæ, emulſionibus, julepis, ſero lactis &c; coerceatur & reprimatur veneni venerei ferocia præparatis mercurialibus interne exhibitis, vel inunctionibus ex hydrargyro celerrime adminiſtratis; eluantur oculorum ſordes, & tumor relaxetur ſæpius inſtillatis in oculos decoctionibus vel aquis, quæ inter ophthalmicas & relaxantes ſive μαλακτικά, præcipuæ ſint, ut decoctione radicum Althææ, infuſione ſeminum Pſyllii, ſero lactis, lacte fœminino, aquis ſtillatitiis roſarum, althææ, plantaginis, Euphragiæ &c. in quibus diſſolvi poteſt mica ſacchari Saturnini; Vitrioli albi, vel lapidis divini.

Intra hæc omnis olim fuit morbi medicina; & ea quandoque profuiſſe feliciter non diffitendum, cum morbus levior vel incipiens fuit, aut cum veneno venereo exiturienti alia quædam via parari potuit arte vel caſu. At vero experiundo compertum eſt eam medendi rationem penitus inefficacem eſſe, quoties morbus gravior eſt, quoties confirmatus, quoties a veneno producitur, cui omnis alius exitus præcluſus ſit; atque adeo, cum ex his quædam adſunt, & quod magis eſt, cum omnia ſimul concurrunt, huic pertinacius minime inſiſtendum eſſe, ut qua ſatis conſtet nihilo magis tunc profici, quam ſi nihil ageretur.

In his curationis anguſtiis placuit jam pridem id, quod imminenti gangrænæ in ceteris partibus auxiliatur, idem in oculo ad ſphacelum inclinante experiri, nempe conjunctivam, quæ extumebat, ſpiſſe & alte ſcarificare, quo globum oculi, potiſſimum vero corneam premeret inertius: Apparebat enim tam magnam, celeremque perniciem oculo ideo creari, quod a con-

conjunctiva prætumida arctius ſtringeretur. Et revera ea methodo res viſa fuit proſperius procedere: Inde enim vis morbi ita quidem laxata eſt, ut oculus male affectus & lenius jam doleret, & in interitum properaret lentius; verum tamen raro vel nunquam evicta fuit, ſine dubio quod ſuperſtites conjunctivæ flocci inſuperabilem ſubjecto oculo noxam adhuc inferrent.

Quid ergo? Una tantum ſuperfluit medendi via, ſcilicet circularem tumentis conjunctivæ ambitum ex toto exſcindere & exſtirpare, ne qua compreſſionis cauſa reliqua eſſet, unde oculus male haberet. Hanc ideo tenere viſum fuit, & bonis quidem avibus; cum ſic morbo difficili præſentiſſima medicina reperta fuerit, quæ nunc uſu valet maxime; nam ubi primum Ophthalmia iſtiuſmodi occurrit gravior aut confirmatæ proxima, in more poſitum eſt ad operationem confeſtim, tanquam ad ſacram anchoram, confugere, omiſſis ceteris remediis ceu ineſſicacibus, & abjecta omni cunctatione, cujus morbus jam patiens non eſt. Expedit ad ſummum venam prius aliquoties incidere in brachio vel in pede, niſi jam iterato inciſa fuerit primo morbi inſultu.

Hæc autem eſt operationis illius ἐγχείρησις. Ægro commode collocato, & palpebris affecti oculi hinc & inde diductis a miniſtro, circularis conjunctivæ ambitus, qui prætumet, in punctis duobus e diametro oppoſitis, horizontali ductu ita transforatur acu incurva, quæ filo inſtructa ſit, ut traductum ea ratione filum anſæ inſtar eſſe poſſit, qua tumor ſuſpendatur. Deinde circularis ambitus proxime ad ſclerotiden ſummis forficibus attondetur. Deciſa conjunctiva rorare quidem ſolet aliquot cruoris ſtillis, ſed paucis rariſque, & quæ poſt operationem vel aqua communi egelida, vel ſubtepida decoctione radicis althææ facile reprimuntur & exterguntur.

Si tumor congener interiorem palpebrarum faciem occupet, maxime inferioris palpebræ, ut in ἐκτρόπιῳ, membrana interior, quæ morbi ſedes eſt, & quæ extrorſum inverſa oculis ſubjicitur, ſummis forficibus pariter detondenda eſt & deglubenda, cavendo tamen ſollicite, ne deleatur communis illa plicatura, qua conjunctiva & interior palpebræ membrana una coeunt & continuæ ſunt; quandoquidem inde grave impenderet periculum, ne palpebra cum adnata ita coaleſceret agglutinata, ut motari amplius non poſſet, cui incommodo obviam ire certum eſt, ſi plicatura, qua invicem diſcernuntur, ut ima ſui parte ſuperſit illibata & integra.

Vix ullo alio collyrio, remediove opus eſt ad plenam ſanationem, quam aqua communi, vel decocto levi radicum althææ, quæ oculo ſæpius inſtillantur ſubtepida ad eluendas ſordes, puriſve guttulas; diligenter interim curando, ut molli & frequenti palpebrarum mutatione mutua illarum cum adnata cohæſio præcaveatur.

Ad ſummum, ſi oculi ſuperficies lympha vel ichore manaverit diutius, adhibebitur ſub curationis finem aqua Ophthalmica quævis, quæ ſit leviter exſiccans, & in qua tantillum vitrioli albi, aut ſalis Rabeliani diſſolutum, vel tantillum Tuthiæ aut Trochiſcorum alborum Rhaſis dilutum ſit, cujus ope oculus brevi ita perfecte conſaneſcit, ut conjunctivæ, licet detonſa fuerit, ſuus tamen reddatur lævor nativus, nitorque ille margaritarum candorem referens, quibus album oculi conſpicuum eſſe ſolet.

Jam haud opus eſſe videtur, meo quidem judicio, monuiſſe ad Ophthalmiam gonorrhoicam pertinere Ophthalmiam illam virulentam, & quaſi inoculatione propagatam, cujus raram ſed certam obſervationem attuli in priori hujus Operis editione ad calcem hujuſce Capitis; res enim luce meridiana clarior eſt. Adoleſcens quidam dudum conſueverat ſingulo mane oculos abſtergere urina ſua calente, ut oculorum firmaret aciem. Poſt contractam ex infortunio gonorrhœam virulentam, a conſueto uſu minime abſtinuit, nihil mali ſibi inde metuens. Urina tamen virulentis miaſmatis inquinata labem eamdem cum conjunctiva & palpebris cito communicavit, qua genitalium interiora affecta erant; unde ophthalmia gravis & venerea, cum acri & involuntario lacrymarum & lippitudinis fluxu, quæ ambo iiſdem remediis tandem perfecte curata fuerunt, quibus ipſa gonorrhœa.

Si quid autem diſcriminis inter eam Ophthalmiæ venereæ ſpeciem, & Ophthalmiam gonorrhoicam, de qua modo, interſit, totum in eo poſitum eſt, quod in hac virus a genitalibus vi præcluſum impetuoſius & majori copia irrumpat in oculos, atque adeo malum gravius inferat, quod ſine operatione vix unquam medicabile ſit: Contra vero in illa virus, cum nec a genitalium via inhiberetur ullomodo, nec oculis inſtillatum eſſet niſi per accidens & fortuita inoculatione, parcius ideo, lentiuſque irruerit in oculos, morbumque induxerit leviorem, & qui una cum gonorrhœa curationem facile admiſit.

CAPUT IV.

De Morbis, qui Gonorrhœæ virulentæ ſolent ſuccedere.

§. I.

De Tumore teſtium venereo, ſive Hernia Venerea.

CONTINGIT frequenter in iis, qui gonorrhœa vel lue venerea laborant, ut teſticulorum alteruter vel uterque tumeat, inſletur, diſtendatur, caleat, doleatque, uno verbo vere inflammetur. Hæc autem ſingula ſymptomata, adeoque morbus ipſemet inflammatorius, a quo dependent, varie variant, tum intenſione, tum extenſione: *Intenſione* quidem, cum magis vel minus urgentia ſint: *Extenſione* vero, cum modo teſtes ambos, modo unum tantum; modo totam teſtis ſubſtantiam, modo aliquam dumtaxat teſtis partem occupent.

Cauſæ. Hic autem teſtium tumor phlegmonodes, qualiſcumque ſit, a gemina cauſa producitur, 1. Quidem a ſuppreſſione vel coercitione putridi & virulenti ſeminis, quod a proſtatis & veſiculis ſeminariis manare debet in gonorrhœa. 2. A virulentis & venereis miaſmatis, quæ in ſyphiliticis ſemen, quod inficiunt, inſpiſſant in teſtium vaſculis, & ibi congeſtum detinent.

Itaque 1. Si fluxus gonorrhœæ quomodocumque ſuppreſſus vel cohibitus fuerit, de quo vide quæ dicta ſunt ſupra, *Cap.* 1., virulentum ſemen, quod a teſtibus in veſiculas ſeminarias, & a veſiculis in urethram profluebat, cogetur ſubſiſtere; retentum ea ratione ſemen vaſcula teſtium, quibus coercetur, infarciet, diſtendet & tumefaciet; diſtenta & tumefacta vaſa ſpermatica, arterias venaſque juxta repentes comprimient; demum compreſſis venis arteriiſque, ſanguis continuo fluxu appellens in lateralia lymphatica vaſa cogetur arietare, & via vi facta novum iter ſibi cudere; ſic ergo a primo ad ultimum inflammatorius teſtium tumor producetur. Hæc eſt prior morbi cauſa, quæ a gonorrhœa ſemper dependet, quæ cum eadem ſæpe conjungitur.

2. Si virus venereum, quod ut jam dictum, natura ſalſo acidum eſt, lateat in ſanguine, ſemen, quocum ex analogia multum commiſcetur, inde plerumque inſpiſſabitur, ut ab acidis quibuſvis ſolemne eſt ſulphureos humores inſpiſſari; ac inſpiſſatum in numeroſiſſimis, ſtrictiſſimis, & glomeris inſtar multifariam contortis & complicatis vaſis ſpermaticis hærebit & ſubſiſtet; unde nimia illorum vaſorum diſtentio & tumefactio, venarum & arteriarum compreſſio, ſanguinis hærentia & inſolens per lymphatica vaſa circulatio, ac demum inflammatorius teſtium tumor. Hæc eſt altera morbi cauſa, quæ a latente ſyphilide dependet, ſed quæ ſine præſente gonorrhœa ſolet accidere.

Symptomata. Liquet inde 1. *Priorem* quidem tumoris ſpeciem, cum a ſubita ſeminis retentione inferatur, ſeu, ut Antiqui loquebantur, *fluxione* fiat, eſſe magis inflammatoriam.

2. Proinde pro more tumorum inflammatoriorum intenſiorem caloris & doloris ſenſum excitare.

3. Sed ideo quoque felicius reſolubilem eſſe; & ſi reſolvatur, perfectius reſolvi, ac plerumque ſine ulla aut fere ulla duritie ſuperſtite in teſte, potiſſimum ſi renovato gonorrhœæ fluxu via fiat inſpiſſato & grumefacto ſpermati.

4. Si reſolutio non ſucceſſerit, ſæpius in ſuppuratum abire, ruptoque abſceſſu in fiſtuloſum ulcus degenerare.

5. Ceterum hanc tumoris ſpeciem dextrum vel ſiniſtrum teſtem occupare, prout ſemen in veſiculis ſeminariis vel dextri vel ſiniſtri lateris retinetur; utrumque vero, ſi in veſiculis utriuſque lateris ſemen coerceatur.

6. Contra vero *poſteriorem* tumoris ſpeciem, cum a tardiore ſeminis hærentia producatur, ſeu, ut cum Antiquis loquamur, *congeſtione* fiat, minus inflammatoriam eſſe.

7. Proinde minorem in affecto teſte caloris & doloris ſenſum producere.

8. Sed eo quoque nomine nec tam facile reſolubilem eſſe; nec ſi reſolvatur, tam perfecte reſolvi, & duritiem aliquam in teſte plerumque relinquere, cum nulla ſit ſpes in provocato ſeminis fluxu per gonorrhœam.

9. Superſtitem duritiem dimiſſis ſenſim tenuioribus partibus frequenter in ſkirrhum indurari, qui hydrocelen, pneumatocelen, ſarcocelen, &c. non raro inducit: imo qui quandoque validioribus arteriarum interrepentium oſcillationibus, fortuito attritu, humorum acrimonia &c. lancinante dolore tandem percelli & in carcinoma mutari ſolet.

10. Hanc alteram tumoris ſpeciem dextrum ſiniſtrumve teſtem invadere, prout laxior contextus, aut fortuitus alterutrius attritus hærentiæ ſeminis locum dat.

11. Ceterum in utroque tumoris genere Epididymides ſive paraſtatas promptius affici quam teſtes, quia vaſa Epididymidum laxiora ſunt, atque adeo ſubſiſtenti ſemini facilius cedunt; contra vero vaſa cetera ſpermatica teſtem componentia, quæ tunica albuginea arcte concluduntur & firmantur, ſemini efficacius reſiſtunt.

12. In Epididymidibus vero ſive paraſtatis globum ſeu angulum inferiorem frequentius inflari, quam ſuperiorem, quoniam difficilior eſt ſeminis regreſſus ab inferiore angulo, propter maj. declivitatem.

13. Mo-

13. Moleſtum ponderis ſenſum percipi, quia tumefactus teſticulus reipſa ponderoſior eſt: ſenſum autem illum ad inguina uſque protendi, quia teſticuli pondere funiculus ſpermaticus, qui & ipſe inflammationis particeps eſt, diſtrahitur.

14. Demum febrem accendi, ſive quod acutus doloris ſenſus, quo æger torquetur, frequentiores cordis contractiones ſymphatice ſollicitet ſive quod ſanguis a ſanguiferis teſtis inflammati vaſis præcluſus, citatius per cetera vaſa circulet, atque adeo frequentiorem cordis ſyſtolen promoveat.

Diagnoſis morbi & gradus morbi, inſpectione: Cauſarum vero, ægri relatione manifeſta eſt.

Prognoſis. Tumor. inflammatorius teſtium nunquam periculo vacat, cum febrem comitem habeat, ac in graves affectus, abſceſſum, fiſtulam, ſkirrhum, hydrocelen, ſarcocelen, carcinoma teſtium poſſit degenerare.

Tumor, qui ab inhibita gonorrhœa dependet, acutior eſt, & citius proinde ſtadia ſua percurrit: Tumor vero, qui a ſyphilide latente producitur, magis chronicus eſt, & lentius movetur, ſed habet uterque ſua ſibique propria pericula, de quibus modo ſatis fuſe diximus.

Curatio. 1. Venæ ſectio e brachio ſæpius iteranda pro ætate, viribus, temperamento ægrotantis, morbi natura & intenſione; & febrilis orgaſmi incandeſcentia. Sane nec præſtantius nec promptius ullum aliud eſt auxilii genus, quo inflammatio reſolvi, diſcuti, vel minui & mitigari poſſit.

2. Largus potus ptiſanæ imperandus eſt, qualem ſupra ad gonorrhœam propoſuimus, ægerque diæta tenuiſſima, hoc eſt, ſolis juſculis ex pullo & vitulina carne confectis nutriendus. Alvus demum enemate laxanda cum medulla caſſiæ.

3. Miſſis remediis internis mochlicis & purgantibus, ſicut externis aſtringentibus & repercutientibus quibuſcunque, anodynis tantum inſiſtendum ſub forma lotionum, ſomentorum, cataplaſmatum. In hunc finem conducunt decoctum radicis althææ, & ſeminis lini, vel lac ſubtepidum, quibus ſcrotum identidem foveatur; vel cataplaſma anodynum de mica panis, aut emolliens cataplaſma ex radicibus liliorum, foliiſque hyoſcyami, malvæ, brancæ urſinæ ad putrilaginem coctis, in quarum pulpam lini farina, oleumque lumbricorum terreſtrium vel liliorum admiſceatur.

4. Quod ſi in hac prima morbi periodo dolor acutius diſcruciet, utendum narcoticis, ut ſyrupo de diacodio, de karabe; laudano; tinctura anodyna &c. doſi conveniente.

5. Remittente ſe inflammationis, ac proinde febris & doloris vehementia, æger leni cathartico purgandus eſt, *v. g.* diluto decem drachmarum vel unciæ unius & ſemiſſis medullæ caſſiæ in ſeri lactis depurati lib. j. pro duobus hauſtibus.

6. Tunc poſſunt ſine periculo admoveri cataplaſmata leviter reſolventia, inter quæ laudatur ſequens, ex quatuor farinis reſolventibus,

Recip. *Farin. Hordei.*
Lupinorum.
Fœni græci.
Et Secalis ana ℥. ij.
Seminis Cumin. pulverat. ℥ ß.

Coq. aqua comm. ad formam pultis ſpiſſioris; Admiſce olei lumbricorum ℥ j. ß. *F. Cataplaſmata.*

Laudatur quoque ea terræ Cimoliæ ſpecies, quæ colligitur in ſitulis cultrariorum, & quæ cotis & ferri ramentis conſtat; hac prius calefacta lintheum ſpiſſe inducitur, & tumenti teſticulo cum ſucceſſu admovetur.

7. Jam quoque in uſum tuto poſſunt advocari anti-venerea quæcumque interne ſumpta, quæ virus venereum alterando nativam ſemini hærenti fluiditatem poſſint reſtituere. Sed hæc repeti debent ex *Cap. primo*, ubi *de Gonorrhœa*.

8. Tandem reſoluta teſtium inflammatione ſupereſt ut plurimum durities quædam, major minorve, præſertim in epididymidum angulis, quæ ab indurato inſpiſſatoque ſemine procedit. Huic diſcutiendæ multa poſſunt conducere, 1. Inunctio ex balſamo ſulfuris ſuccinato, vel ex oleis maſtichino, rutaceo & mentaceo *ana* commixtis, & ſi ita videatur, addita cera paulŭlum inſpiſſatis in formam unguenti. Emplaſtrum de Vigo quadruplicato Mercurio, ſive de ranis cum Mercurio, emplaſtrum de cicuta, emplaſtrum diabotanum &c. quæ poſſunt vel ſeorſum, vel una ſimul, ea qua lubuerit proportione temperata, applicari. 3. Inunctio ſimplex cum Mercuriali ſeu Neapolitano unguento, identidem repetenda cum debitis cautelis, ne ptyaliſmus advocetur. 4. Imo vero omiſſis reſolventibus fortioribus, mira quandoque præſtant ſola relaxantia, ut emplaſtrum de mucilaginibus, de ſpermate ceti vel ranarum, &c.

9. Dum ea adhibentur medicamina, debent teſticuli ſuſpenſorio cingulo contineri, ne inaſſueto pondere vaſa ſpermatica nimium diſtrahant & extendant, atque adeo ipſi obſtent reſolutioni ſeminis quo turgent.

10. Quod ſi adhibitis incaſſum remediis anodynis, reſolventibus, diſcutientibus, inflammatus teſtis in ſuppuratum vergat, quod patet ex phlegmones diuturnitate & ex ſymptomatum redintegratione, quæ puris confectionem comitari ſolet; tunc iteratis venæ ſectionibus, ſi morbi vehementia ita exigat, continuandus eſt uſus cataplaſmatum emollientium, qualia præſcripſimus ſupra *Cap. III.* §. 1. Imo etiam adaugenda eſt maturans eorumdem efficacia, additis unguento

 baſi-

baſilico, fermento veteri, vel cochleis terreſtribus teſta exemptis & in putrilaginem contuſis.

11. Deinde ubi primum levi partis cujuſdam mollitie, vel obſcura quadam fluctuatione, vel ſymptomatum urgentium remiſſione conſtiterit pus jam alicubi confectum latere, via ipſi cito paranda, ne mollem teſtis ſubſtantiam funditus corrumpat. Solent in hunc finem nonnulli cauterium adhibere potentiale, ſed parum laudabili conſilio, quoniam deleteriæ cauterii partes, teſtis tunicas admodum ſenſiles rodendo, graves convulſiones erethiſmo ſępenumero excitant. Quapropter ſatius eſt phlebotomo partem incidere, levi quidem manu, ne teſtis ſubſtantia altius ſaucietur; & mediocri apertura, quę puris effluxui ſufficiat quidem, teſtis vero ſubſtantiam nimium non peſſundet.

12. Educto pure, abſceſſus cavum bis in die detergendum eſt injecto decocto hordei cum melle roſaceo, ac penicillis molliter replendum, qui lęvi & anodyno digeſtivo madidi ſint ex terebinthina Veneta, vitello ovi & guttis aliquot olei de hyperico, una mixtis & ſubactis. Deinde finita ſuppuratione, dum carnes ſuccreſcunt, ulcus eluendum eſt aquis Thermalibus, Balerucanis, Borbonienſibus, Baregianis, &c. & curandum balſamo Arcęi, cui guttę aliquot balſami viridis Metenſium poterunt adjici, ut firmior cicatrix inducatur.

13. Verum, ſi inflammatus teſtis incipiente gangręna corripiatur, ſi ſuppuratione nimia funditus corruptus ſit aut ſi ſkirrho jamdudum affectus carcinomatodes fiat, abjecta omni cunctatione, abſcindendus erit caſtratione.

14. Denique ſi fiſtuloſum ulcus in ſuppurato teſte ſuperſit, ſi teſtis totus ſkirrhodes remaneat, aut ſi notabilis & ſkirrhodes durities teſtis vel Epididymidis partem aliquam occupet, neceſſario adhibendę ſunt inunctiones mercuriales, quę ſunt in morbis venereis contumacioribus tanquam ſacra anchora. Hanc enim methodo ſola poteſt ſanguis efficaciter alterari, ſemen craſſius, quod in teſte hęret, atteri, ac demum corrigi virus venereum, quod vel jam pridem latet in ſanguine, vel cum eodem ſaltem recenter commixtum fuit ob gonorrhœam ſuppreſſam, & a quo ſuperſtites morbi reliquię foventur.

§. II.

De venereo perinæi abſceſſu.

Cauſæ. Tres partes ſunt quæ in Gonorrhœa inflammatione afficiuntur modo ſimul, modo ſeorſum, ut ſupra vidimus, nimirum veſiculæ ſeminariæ, proſtatæ, & glandulæ Covvperianæ. Si gravior ergo & nimium virulenta gonorrhœa contracta ſit: ſi conveniens gonorrhœæ curatio diutius negligatur; ſi omiſſis venæ ſectionibus & anodynis remediis, mochlica, draſtica, vehementiora purgantia præpoſtere adhibeantur; ſi imprudenti veneris uſu, potatione vini meracioris aut liquorum ardentium, equitatione, exercitio nimio &c. morbus exaſperetur; ſi virulenti ſeminis effluvium injectionibus ſtypticis & aſtringentibus temere cohibeatur; in his ſingulis caſibus grave periculum imminet, ne partes diſtractę & inflammatę, ſanguinis hęrentis copia, arteriarum pulſatione vehementiore, ac collecti ſeminis virulentia & acrimonia diſcindantur, atque tandem putrefacto ſanguine, qui a diſciſſis effluit & cum virulento ſemine permiſcetur, in verum abſceſſum abeant in perinęo latentem.

Poſſunt ergo, imo debent hęc omnia inter cauſas abſceſſus perinęi enumerari, qui ſupervenit gonorrhœę, maxime quidem ſi in ęgrotante accidant, cujus acrior ſit ſanguinis diatheſis, aut qui veſiculas ſeminarias, proſtatas, glanduláſve Covvperianas pręgreſſa multiplici gonorrhœa labefactas habeat.

Attamen experientia compertum eſt gonorrhœam quidem, quę in veſiculis ſeminariis tantum aut proſtatis ſedem habuerit, rarius in abſceſſum degenerare; ſive quod major firmiorque illarum moles dilacerationi, ſine qua ſuppuratio raro fit, magis reſiſtat, ſive quod multa, lata, brevia, emiſſaria, quę ex illis partibus in urethram aperiuntur, liberiorem viam hęrenti & corrupto ſemini prębeant, unde minore efficacia concludentes cellulas debet erodere: Contra vero gonorrhœam, in qua glandulę Covvperianę affectę ſunt, in abſceſſum frequentius abire, ratione contraria, ſive quod minor & mollior illarum moles facilius corrumpatur; ſive quod ſemen inibi collectum, cum longo, obliquo, anguſto ductu in urethram effundatur, diutius in ipſis reſtitet, atque adeo ipſarum contextum promptius peſſundet.

Symptomata. Cęterum a quacunque cauſa, & in quacunque perinęi parte ſuppuratio fiat, 1. Symptomata omnia, quę gonorrhœam comitantur, ut dyſuria urens; tumor, calor, dolor, tenſio, rubor perinęi, imo ipſius penis multum intenduntur; nec mirum, cum ſuppuratio incipiens ſit ultimus inflammationis gradus.

2. Quin imo accidit dolor pulſativus manifeſtus, quoniam arterię per partem inflammatam & ſuppurationi proximam diſtributę, cum ſtagnante ſanguine turgeant, adeo qui jugiter appellit qualibet cordis ſyſtole, & magis & validius dilatantur, ac proinde alternatione eadem dolentes partes vehementius & dolorifice quatiunt.

3. At vero, facta ſemel ſuppuratione remittuntur ſymptomata omnia quę recruduerant, ceſſatque pulſativus dolor, quia ſoluta continui uni-

unitate, ſauciatæ & diſciſſæ partes jam minus tenduntur, ac circulanti ſanguini debilius obſtant.

4. Pus in abſceſſu latens; pro qualitate magis vel minus acri, ſinus ſibi cudit varios partium juxta poſitarum eroſione. vel introrſum, & tunc ex urethra effluit; vel extrorſum, & tunc a perinæo manat; vel in utramque partem, & tunc utrinque profluit, & ab urethra, & a perinæo. Quin etiam vidimus non ſemel cuniculos iſtiuſmodi in urethra & in perinæo multiplicari, imo vero pertuſis recti tunicis in podicem aperiri, ita ut urethræ principio & recti extremo cum perinæo per vias latentes communicantibus, urina, pus, fæces alvinæ liquidiores, flatuſque, urethra, podice, aut perinæi fiſtulis promiſcue excerneretur.

5. Calli varii ſinuum latera cito obſident, quoniam hærentis puris particulæ non paucæ lympham per confinia circulantem ita inſpiſſant, ut inaſſueta durities inde concilietur, quod promptius ſolet accidere, ſi urina aut fæces in ſinus illos irrumpant.

6. Hinc ergo multiplices perinæi fiſtulæ; varie cum urethra, cum recto, inter ſe communicantes; quæ modo paucum, modo multum, modo ſeorſum & tenue, modo viſcidum, modo ſanguinolentum pus profundunt; quæ inflammantur modo, modo inflammationis expertes ſunt, pro diverſis erratis in victu aut in uſu rerum non-naturalium.

Quæcunque de viris hactenus dicta ſunt, debent hæc eadem de mulieribus intelligi, ſed mutatis mutandis. Fiunt in illis ex ſuppurata gonorrhœa abſceſſus in proſtatis, quorum pus niſi per lacunas evacuetur, viam ſibi ſenſim cudit vel in urethram, vel in vaginam. Idem accidit in interfœmineo, ſi glandulæ Covvperianæ, quæ ibidem in fœminis latent, ex gonorrhœa virulenta inflammentur & ſuppurentur, & tunc abſceſſus vel in vaginam, vel in podicem, vel in utramque partem aperiri ſolet. Quod ad botryformes vaginæ glandulas, quæ in fœminis tertiam gonorrhœæ ſedem præbent, vix permittit conformationis ac ſitus ratio, ut in abſceſſum abire poſſint, ſed venerea vaginæ ulcuſcula inducunt, ſi inflammatæ ſuppurentur, ut infra ſuo loco probabimus.

Diagnoſis. Abſceſſus *fiens* dignoſcitur exacerbatione ſymptomatum omnium, quæ inflammationis propria ſunt; *Factus* vero ſymptomatum eorumdem mitigatione, partis inflammatæ mollitie, obſcura puris latentis fluctuatione.

Exterior & quaſi ſubcutanea puris fluctuatio ad ani confinia, Covvperianas glandulas; Interior & profundior, veſiculas ſeminarias, aut proſtatas affici demonſtrat; Hos quidem, ſi ano; illas vero, ſi penis radici propior ſit; in dextris ſiniſtriſve partibus, prout in dextro vel in ſiniſtro latere percipitur.

Fiſtuloſa perinæi ulcera externa oculis patent; ſitus, numerus, commercia eorundem vel ex accidentibus manifeſta ſunt, vel immiſſo ſpecillo explorantur. Interna vero ex frequenti puris effluxu per urethram, ex obſcuro doloris ſenſu in perinæo, ex frequenti urethræ inflammatione cum ſtranguria, quæ puris exundatione ceſſat, demum ex prægreſſis gonorrhœis, & methodo qua curatæ fuerunt, abunde conjiciuntur.

Prognoſis. Abſceſſus quivis in perinæo periculoſus, quia partes glanduloſas afficit, quas ad cicatricem perducere facile non eſt.

Eo periculoſior, quo major & profundior; hinc periculoſiores abſceſſus veſicularum ſeminariarum & proſtatarum, quam glandularum Covvperianarum.

Periculoſiſſimus, ſi pus concluſum diutius lateat, quia hinc multiplex & calloſus ſinus excavatur, quo urethræ principium, podex & perinæum multifariam corrumpuntur.

Ulcus externum & fiſtuloſum perinæi haud facile; internum, quod in urethram apertum eſt, difficillime curatur, & neutrum fere unquam, niſi inciſo perinæo & detecta morbi ſede.

Multiplicia & fiſtuloſa perinæi ulcera, quæ cum urethra & recto communicant, vix debent curanda ſuſcipi, cum non liceat intimos morbi receſſus perſcrutari, ſine quo tamen luditur opera, vel ſaltem non liceat, niſi cum maxima partium deperditione, & inciſione multiplici, quod ſemper periculoſum eſt. Proinde ut plurimum ſatius eſt *palliativam* curationem adhibere, ne infametur operatio, quæ multis ſaluti fuit; quod maxime verum eſt de ægrotis morbo diuturniore exhauſtis & emaciatis, & in quibus ſanguis vitio non vacat.

Curatio. Therapeja quadruplex ad quadruplicem morbi ſtatum reperiunda eſt; 1. Ad ſuppurationem imminentem, quam omni ope atque opera oportet præcavere, ſi præcaveri poſſit; 2. Ad abſceſſum in perinæo genitum, unde pus ſemel confectum educi debet quam ocyſſime; 3. Ad cuniculos multos, varios, quos pus diutius concluſum egit in varia loca finitima, & quos incidere neceſſe eſt; 4. Ad mitigationem palliativam morbi, ſi ad curationem deſperati aggredi non liceat.

I. Nihil non tentandum eſt, ut imminens perinæi ſuppuratio præcaveatur. Venæ ſectiones iterandæ frequenter & largiter, diæta tenuis, & corporis quies imperanda; cauſæ externæ, unde inflammatio recruduit, diligenter amovendæ; larga potatio ptiſanæ refrigerantis, de qua ſupra, *cap.* 1, præſcribenda; paranda fomenta & ſemicupia emollientia, temperantia anodyna,

ex decocto althææ, brancæ urſinæ, malvæ, violariæ, aut ex lacte tepido; admovenda cataplaſmata anodyna, relaxantia, de mica panis, aut ex emollientibus pulpis radicum althææ, nymphææ, liliorum alborum &c. foliorumque malvæ, brancæ urſinæ, betæ, violariæ &c.; injiciendi clyſteres cum decocto emolliente, cum ſero lactis, cum medulla caſſiæ recenter extracta ad ℥ j. &c; adhibenda narcotica, ut ſyrupus diacodii, tinctura anodyna, laudanum &c. quæ dolorem leniendo reſolutioni faveant &c.

II. Quod ſi fruſtrato remediorum ſucceſſu inflammatio in ſuppuratum abjerit, puri latenti, ubi primum certa ſui dederit indicia, via paranda eſt, ne ſinus ſibi cudat, ac varios callos inducat.

Itaque 1. Immiſſo in urethram cathetere, locus abſceſſus aperiendus eſt ſectione, quæ ſit ad raphen parallela, breviore vel longiore, magis minuſve alta pro ipſius abſceſſus ſitu, extenſione, altitudine, ſed ab urethra, quam catheter indicat, caute declinando.

2. Immiſſo in vulnus digito, ſi qui ſinus adſint, incidendi, ſi quæ ligaturæ, diſſecandæ; ac omnia, quantum fieri poterit, ex arte ita complananda, ut pus nullibi lateat, ut remedia quocunque penetrent, ut omnia conſpici, vel ſaltem facile explorari poſſint.

3. Quin imo, ſi qui calli lateant, exſcindendi, ſi loci ratio permiſerit, vel ſaltem digitis conterendi, aut quod præſtat, ſummo ſcalpello ſcarificandi, ita ut procurata ſuppuratione ſponte evaneſcant, neque adeo opus ſit adhibere cathæretica, quæ ulceris oras depaſcendo & ſuppurationem in dies renovando, coitionem impediunt vel morantur.

4. Vulnus carpto tomento ſicco primum opplendum, deinde curandum cum vulgari digeſtivo, ſi omnia ſatis ſana eſſe videantur; ſin minus, cum digeſtivo, cui oleum hyperici, tinctura myrrhæ, aut unguentum Ægyptiacum, admixta ſint, ſi putrefactio nimia in grangrænam videatur vergere.

5. Procedente ſuppuratione, ulcus mox injectionibus detergentibus, nempe decocto hordei cum melle roſaceo, & poſtea vulnerariis, ut decocto hyperici, agrimoniæ, ſaniculæ, bugulæ &c. quotidie eluendum eſt; ac demum adhibito balſamo Arcæi, imo vero balſamo viridi, ſi molliores carnes ſuccreſcant, ad cicatricem deducendum.

6. In hac autem curatione ea præcipue cautio adhibenda eſt, ne quis ſinus, utcunque exilis, curantem Chirurgum ſuperſtes fallat; ideoque perpetuo attendendum eſt ad indolem copiamque puris, quod effluit; ad indolem carnium, quæ progerminant; ad laxitatem duritiemve partium quæ ulceri contiguæ ſunt; ut inde ſigna colligi poſſint, quæ ſinum alicubi latentem arguant, vel quæ ab importuno metu tandem liberent medentes.

III. Verum ſi ægrotantium incuria, vel negligentia medentium pus diutius coercitum cuniculos in finitima loca latenter egerit, tunc non diſſimili, ſed tamen paulo difficiliore operatione opus erit, quam variam pro vario ulcerum fiſtoloſorum ſitu, & vario eorumdem commercio cum vicinis partibus, inſtitui neceſſe eſt.

Nam 1. Si ulcus vel ulcera interne cæca, extroſum tantum aperiantur, tunc eadem plane methodo, quam propoſuimus, operatio inſtituenda eſt, hoc uno tantum diſcrimine quod ad cuniculos omnes diſſecandos, & ad callos vel forfice exſcindendos, vel ſuppuratione diſſolvendos, vel abſumendos cathæreticis tanto cautius ac diligentius attendendum ſit, quanto plures & frequentiores tum hi, tum illi in fiſtuloſis ulceribus adeſſe ſolent.

2. Si ulcus vel ulcera utrimque pervia, & extrorſum ad cutem, & introrſum in uretrham ſimul aperta ſint, ab incidenda urethra tunc abſtinere nullomodo licet. Quapropter immiſſo cathetere ſulcato, pars ulcerata urethræ & perinæi longitudinali plaga ſecundum catheteris ſulcum, ſcapello ſeu lithotomo diſſecanda, non ſecus ac in lithotomia. Dein cetera omnia, ut in præcedente caſu peragenda; ſinus & cuniculi omnes incidendi; calli exſcindendi, & ſi qui ſuperſint vel ſuppuratione vel cathæreticis abſumendi; vulnus demum arte eadem, iiſdemque remediis curandum. Hæc una eſt diſcriminis ratio, quod cum diſſecta ſit urethra, catheter in veſica detinendus ſit, quemadmodum in lithotomia ex uſu eſſe conſuevit, ut ea arte urina ab ulcere, quantum fieri poteſt, avertatur, cui ſale ſuo ammoniacali multum noceret, donec tandem coalitio internorum labiorum urethræ catheteris uſum inutilem faciat.

3. Si ulcus vel ulcera externe occluſa introrſum tantum in urethram conniveant, plane eadem operatio inſtituenda eſt, ac cautiones eædem adhibendæ, ut morbus perfectam abſolutamque curationem recipiat. Ceterum notari velim abſceſſum iſtiuſmodi in perinæo, qui illæſa cute in urethram tantum pateat, rarum eſſe, ideoque cum purulento proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum ſtillicidio ab incautis confundi poſſe, a quo tamen videtur ſatis aperte diſtingui, 1. Quod puris profluvium uberius ſit; 2. Quod tumor mollis adſit in perinæo cum fluctuatione collecti humoris; 3. Quod tumor ille creſcat cum urina emittitur, parte ſcilicet lotii illuc illabente ab urethra, qua difficilius decurrit.

4. Quod

4. Quod preſſus detumeſcat, pure cum lotio per urethram exundante, quæ ſingula abſceſſus præſentiam, ejuſdemque cum urethra commercium abunde arguunt.

5. Denique ſi ulcus vel ulcera, quæ extroſum pateſcunt, non modo cum urethra; ſed cum podice etiam communicent, operatio, ſi forte tentanda videatur, eodem modo tunc celebranda eſt ac in caſu præcedente, ſed cuniculorum ductum ſequendo ad podicem uſque extendenda eſt, ubi ſectio eadem inſtitui debet, ac in ani fiſtula. Ceteroqui cautiones omnes eædem ac in præcedentibus caſibus adhibendæ.

IV: Demum ſi malum radicalem & abſolutam curationem admittere non videatur, ut cum ulceribus multis, obliquis, fiſtuloſis, calloſis, ſinuoſis, cum urethra & podice hinc & inde communicantibus perinæum totum ſuffoſſum eſt, maxime ſi æger valetudine infirmus & cachecticus ſit, atque febre lenta qua contabeſcit valde extenuatus, palliativam ſaltem terapejam adhibere neceſſum eſt, quæ morbi augmento obviam eat, vitamque licet miſerrimam poſſit producere: Ad quem finem valent

1. Quæcunque muriaticam ſanguinis acrimoniam minuunt, eluunt, vel demulcent; ut diæta tenuis, humectans, refrigerans; abſtinentia a vino, venere, exercitiis, equitatione, pathematis animi vehementioribus; balnea tepida aquæ dulcis; juſcula aut apozemata refrigerantia; lactis uſus etiam pro omni alimento; iterata cathartica blanda ex diluto ℥ ij. medullæ caſſiæ in ſeri lactis deputari lib. j. vel ex mannæ calabrinæ ℥ ij. in cyatho ptiſanæ diſſolutis, addita ſalis vegetalis ℥ j. ſi ita e re eſſe videatur.

2. Quæcunque ulcera detergunt, ut aquæ minerales acidulæ & ferruginei ſaporis; ptiſana vel bochetum ex radicibus & lignis ſudorificis; infuſiones *Traumaticæ* ſeu vulnerariæ, ut infuſio ſaniculæ, bugulæ, alchimillæ; ſalviæ, mentæ &c.

3. Quæcumque balſamica ſunt, adeoque cava ulcera explent & ad cicatricem deducunt; vel ſaltem compeſcunt, cohibentque ne ſerpant; ut Terebinthina Chia vel Veneta ad ℥ j. Balſama De Copau, Peruvianum, Canadenſe &c. ad gutt. vj. viij. x. xij. ſaccharo pulverato obvoluta in bolos, vel una cum ſyrupo capillorum veneris confuſa, ut uno hauſtu exſorbeantur.

4. Quæcunque partium affectarum tonum firmant, humoreſque ibidem congeſtos liquefaciunt, ac ideo utroque nomine circulationi tum ſanguinis, tum lymphæ promovendæ idonea ſunt; ut fotus vel embroche perinæi cum aquis thermalibus, Balerucanis, Baregianis, Barbonienſibus &c; aut inunctiones ſuſpenſa manu identidem repetendæ cum unguento mercuriali.

§. III.

De Seminis ſtillicidio, ſive *De Gonorrhœa quam habitualem dicunt*.

Deſcriptio. Qui gravi & diuturna, vel frequentiore gonorrhœa laboravere, ſolent non raro menſibus & interdum annis aliquot, imo quandoque toto vitæ tempore, involuntarium ſeminis profluvium pati ſine ullo venereæ voluptatis ſenſu, vel ſaltem cum ſenſu minimo, modo quidem copia paucum ſed perpetuum, quod jugi fluxu diſtillat, cum ambulant, ſedent, aut alia quævis munia obeunt; modo vero rarius ſed ſimul uberius, quod guttis majoribus exundat, cum ad egeſtionem etiam parum difficilem nituntur; cum libidinoſe cogitant; aut cum tenſo veretro ad venerem ſeſe comparant.

Conſtat autem ex Phyſiologia ſemen ferme totum, quod ab urethra defluit, e veſiculis ſeminariis aut e proſtatis manare; fœcundum quidem & prolificum ab illis, in quas a teſtibus convehitur per vaſa deferentia; infœcundum vero & mere lymphaticum ab his, ubi ſecernitur. Veſiculæ autem ſeminariæ cum urethræ ductu communicant binis emiſſariis, unaquæque ſuo, inter quæ exigua interjacet prominentia, *Caput Gallinaginis* ſive *Veru montanum* nuncupata. Proſtatæ vero in urethram hiant oſculis duodecim, numeroſioribus quidem, ſed etiam anguſtioribus, ut ſeroſius tenuiuſque ſemen, quod recondunt, arctius concludant.

Ceterum hæc ſeminis emiſſaria interjectis fibris muſcularibus, quæ ſphincterum vice funguntur, ut multi putant, vel ſolo circumpoſitarum partium elatere ita occluduntur in ſtatu naturali, ut ne gutta quidem ſeminis exſtillare inde poſſit, niſi veſiculæ ſeminariæ aut proſtatæ valide comprimantur, tum ſyſtaltica membranarum circumveſtientium conſtrictione, tum ſimultanea muſculorum erectorum & acceleratorum ſuperincumbentium contractione, ut in ejaculationis opere ſolemne eſt.

Cauſa. Liquet inde ſeminis ſtillicidium præternaturale, de quo agitur, gemino emiſſariorum vitio produci; 1. Si nimis ampliata & dilatata ſint, atque ſemi-aperta in urethram continenter hient. 2. Si partium ambientium inertia & laxitate debilius coſtringantur, unde nimis laxe conniveant, nec ſemen vi conſtrictoria coerceant ſatis efficaci. A priore quidem vitio dependet perpetuum & ſtillatitium profluvium ſeminis; a poſteriore vero profluvium alterum, quod identidem recurrit, ſimul ac veſiculæ ſeminariæ aut proſtatæ vel leviter premuntur, ut in egeſtione paulo difficiliore, vel parumper

conſtringuntur, ut in prima venereæ voluptatis promulſide.

Solet autem vitium utrumque emiſſariis conceptaculorum ſeminariorum a gonorrhœa gravi, diuturna, frequente induci, atque adeo nequaquam mirum eſt, ſi alterutrum ſeminis ſtillicidium gonorrhœis iſtiuſmodi ſuperſit. Nam 1. Semen purulentum debet in gravi aut diuturna gonorrhœa emiſſaria, unde effluit, vel copia dilatare, vel acrimonia corrodere, ac utroque modo eadem prætermodum ampliare; 2. Partes quibus emiſſaria eadem cinguntur, inflammatione adjacentium proſtatarum & veſicularum ſeminariarum tumefactione, continuoque puris copioſi transfluxu diſtractæ & elongatæ ultra totum, debent inde debilius conſtringi, atque adeo emiſſaria ignavius occluſa ſeminis ſtillicidium ex leviſſima preſſione frequenter permittere.

Hæc utraque cauſa ſtillicidii ſeminis plerumque fovetur, tum vitio ſeminis ipſius, ſi a veneno venereo aut remediis phlogiſticis tantam acrimoniam contraxerit, ut veſiculas & proſtratas ad frequentiorem & fere continuam expreſſionem irritando ſollicitet: tum vitio ipſorum proſtatarum & ipſarum veſicularum; ſi diuturna & aſſidua phlogoſi affecta acutius ſentiant, ac facilius in erethiſmum adigantur, quo collectus humor ad egreſſum perpetuum urgeatur. Sic notum eſt lippitudinem, quæ a glandularum palpebras ambientium laxitate dependet, ab earumdem phlogoſi & humoris lemoſi acrimonia non parum intendi.

Symptomata. 1. Si perpetuum adſit ſeminis ſtillicidium utcunque paucum, cum rarior inde futurus eſt ad venerem ſtimulus: quia ſemen in veſiculis ſeminariis & proſtatis parcius collectum, copia, calore, morſiunculis venerem rarius ſollicitabit.

2. Hoc autem maxime verum eſt, ſi veſiculæ ſeminariæ afficiantur; minus vero, ſi ſolæ proſtatæ: quia ſemen, quod veſiculis ſeminariis continetur, magis actuoſum, energicum, efficax eſt, & proinde ad venerem magis faciat; contra vero proſtatarum ſemen vappidius eſt inertiuſque, & ideo ad venerem minus efficax.

3. Quod ſi ſeminis profluvium continuum non ſit, ſed identidem tantum rariuſque recurrat, haud tanta futura eſt ad venerem frigiditas: quia ſemen in conceptaculis copioſius colligi, ac proinde paulo majori efficacia libidinem accendere poterit, præſertim ſi ſemen quod profluit, non a veſiculis ſeminariis, ſed a proſtatis tantum promanet.

4. Verum ſi tento veretro in armis aliquandiu ſtandum ſit, ſemine citius quam par eſſet profluente, atque adeo ſubtracto veneris ſtimulo, languidus penis brevi flacceſcet ante aggreſſum opus, unde manifeſta ſaltem ad venerem minus parabilem impotentia.

5. Demum, ſi copioſum ſit ſeminis profluvium, conſequens eſt exhauſta ſenſim balſamica & ſpirituoſa ſanguinis parte, marcorem, phthiſim, tabem dorſalem inducendam eſſe, ratione eadem, eademque de cauſa ac in iis, qui venere immoderata ſeſe extenuant.

Diagnoſis. Morbus & cauſa morbi primaria, gonorrhœa ſcilicet, indicatur ægrotantis confeſſione.

Geminæ morbi ſpecies ex ſe patent, atque inde colligere facile eſt, quonam vitio emiſſaria ſeminis laborent, cum ſtillatitium profluvium ab emiſſariorum ampliatione, quæ ſemihiulca; profluvium vero intermittens ab emiſſariorum laxitate dependeat, quæ inertius occluſa ſunt.

Tandem haud arduum eſt dignoſcere utris veſicularum ſeminariarum, proſtatarumve morbus inſideat. Semen enim tenue, ſeroſum, limpidum a proſtatis; ſpiſſum vero, viſcidum, albicans a veſiculis defluit.

Prognoſis. Seminis ſtillicidium raro periculoſum eſt, nec unquam niſi nimium ſit, quod rarum eſt.

At ſi non pericluoſum, ſaltem incommodum eſt, potiſſimum iis, qui dolent funeratam vel funeri proximam eam partem habere, qua ſe Achilles eſſe gloriabantur.

Curatu difficilius eſt ſtillicidium ſeminis perpetuum, quam profluvium identidem recurrens, cum difficilius ſit latiorum emiſſariorum amplitudinem minuere, quam partibus inertia peccantibus tonum reddere.

Curatio. 1. Cum experientia docuerit perpetuum ſeminis ſtillicidium, præter emiſſariorum laxitatem, a levi proſtatarum & veſicularum ſeminariarum, aut emiſſariorum, quibus in urethram hiant, phlogoſi quandoque foveri, ſicut in lippientibus vitioſam lemarum ſecretionem a ſimili glandularum, quæ palpebras cingunt, affectione dependere diximus, præſtat initio unam aut alteram venæ ſectionem præmittere, qua methodo vidi non ſemel recens ſenis profluvium feliciter & celeriter curatum fuiſſe.

2. Simili de cauſa, cum ſeminis acrimonia a veneno venereo vel a remediis contracta ſtillicidium plerumque intendat, demulcentia adhibenda ſunt, ut balnea domeſtica, aquæ minerales acidulæ, juſcula vel apozemata diluentia & temperantia, ſerum lactis chalybeatum & ſucco fumariæ alteratum, lac ipſum ſemel aut bis in die, imo etiam pro omni alimento.

3. Inde ad vulneraria & balſamica deveniendum eſt, quæ ulterius reliquias, ſi quæ in ſeminis conceptaculis lateant, detergant & ad cicatricem perducant. In hunc finem utilia ſunt infuſa levia ex vulnerariis herbis Helveticis, vel ſola, vel lacte affuſo temperata; infuſa ſimili modo parata cum foliis mentæ vulgaris & mil-

leſo-

leſolii; bocheta aut decocta ex radicibus & lignis ſudorificis jam ſupra præſcripta, *Cap. de Gonorrhœa*; Therebinthina Veneta, vel cocta, vel ovi vitello diluta a ℥ ſs. ad ℥ j; Balſama varia de Copau, de Tolu, Peruvianum, Canadenſe &c. a guttis ſex ad duodecim cum ſaccharo pulverato in bolum conformata &c.

4. Utiliter quoque adhibentur fomenta vel embroches perinæi, aut injectiones in urethram cum decoctis vulnerariis, vel quod præſentius eſt, cum aquis thermalibus, ut hoc modo vitioſa partium laxitas corrigatur.

5. Quod ſi hæc univerſaliora minus bene ſuccedant, advocanda erunt in uſum ſtyptica & aſtringentia interna, quæ virtute ſpecifica priſtinum tonum emiſſariis reſtituant. Hac virtute pollent corallia rubra præparata, oculi cancrorum fluviatilium, ſuccinum, diaphoreticum minerale, vel quæ efficaciora ſunt, cornu cervi philoſophice præparatum, ſpodium, terra ſigillata, creta Brianconenſis, lapis hæmatites, ſanguis draconis, alumen rupeum, crocus Martialis aſtringens &c. ex quorum tribus quatuorve tenuiſſime tritis, *ana* ad doſim quindecim granorum præſcriptis, & conſerva roſarum vel ſyrupo cydoniorum exceptis, boli vel opiatæ parantur, quibus per dies aliquot utendum eſt.

6. Poſſunt quoque tuto adhiberi injectiones aſtringentes, modo ſemen ab omni ſemineo venereo immune ſit, & proinde poſſit ſine periculo intus coerceri. Præparantur injectiones iſtiuſmodi ex radicibus biſtortæ, tormentillæ, pimpinellæ, gallis, balauſtiis, malicorio, cupulis glandium &c. in aqua fabrorum decoctis, unciæ cuilibet decocti addendo grana aliquot ſacchari Saturnini, vel aluminis rupei. Celebris eſt ad eumdem ſcopum injectio, quæ fit cum pulvere dicto *de Verni*, cujus ſemidrachma in unciis octo aquæ ſtillatitiæ plantaginis diſſolvitur. Hujus autem pulveris conficiendi proceſſum infra proponemus ad Operis calcem, in Mantiſſa *quarto* libro adjicienda. Sed de his omnibus fuſius infra *Lib. IV. Cap.* 10. ubi *De Curatione Gonorrhœæ difficilis*, quæ poſt adminiſtratam hydrargyroſim aliquando ſupereſt.

7. Ut curatio profluvii feliciter ſuccedat, ſervanda eſt diæta tenuis, humectans, refrigerans; æger venere, vino, exercitio vehementiore, equitatione diu ſe abſtineat, vel iiſdem parce utatur; urinam diutius ne contineat, & alvum, ſi tenera non ſit, enemate emolliente frequenter injiciendam curet.

Ceterum ut in viris, ſic etiam in fœminis, gonorrhœa gravis aut diuturna ſolet inferre profluvium ſtillatitium ſeminalis humoris, qui a proſtatis, glandulis Cowperianis, vel botryformibus vaginæ glandulis exſtillat. Sed ipſæ ſtillicidium iſtiuſmodi parum curant, quod cum fluore muliebri amant confundere, nec medicam opem expetunt, cum incommodo muliebrium madori providere ſoleant ipſæ fotu ex decoctione lithargyrii in aqua fabrorum; vel in aceto. Quod ſi tamen malum adeo ingraveſcat, ut a medico opem cogantur petere, methodo eadem, qualem modo præſcripſimus, curandæ venient.

§. IV.

De ſtranguria contumaci, frequentioris gonorrhœæ pediſſequa.

Deſcriptio. Gonorrhœam virulentam, diuturnam, frequentiorem ſtranguria contumax, & ut vulgo aiunt, *habitualis*, non raro ſequitur, in qua non pleno alveo, non fluxu æquabili & continuo, ſed filo tenui, ſæpius interrupto, & bifido urina redditur; non motu facili longe proſilit, ſed vix prorumpit conatu maximo; non poteſt in veſica commode diu contineri, ſed inquieta & crebra ſtimulatione ad mictitandum ſollicitat.

Hæc tamen, quandiu modum tenent, tolerabilia ſunt. At ſi baccho, venere, exercitio, equitatione, vigiliis, acriore diæta, animi pathematis vehementioribus exacerbentur, calere, dolere, reniti perinæum; ſtranguriam in iſchuriam derepente mutari; continuum quidem eſſe micturiendi deſiderium, ſed urinam omnino ſupprimi; & conatu etiam maximo vel nihil, vel pauculum quid mucoſum, pituitoſum, purulentum excerni frequenti obſervatione compertum eſt, unde febris accenditur; tumet, dolet, tenditur veſica ultra modum plena, cum periculo imminentis inflammationis; accidit vomitio urinam redolens, ac tandem cetera omnia ſymptomata ingruunt, quæ ſolent iſchuria inferri.

Perſeverat eadem morbi vehementia longiori vel breviori temporis ſpatio, pro cauſarum energia, ægrotantis temperatura, urethræ & vicinarum urethræ partium labe, remediorum adhibitorum ſucceſſu, donec ſenſim ſe remittente paroxyſmo urina primum ſtillatim guttis raris & parvis, dein guttis grandioribus & crebrioribus, demum filo tenui ſed continuo rurſus prodeat. Tunc ubi primum procedente reſolutione tonus partium relaxatus eſt, ſolet quandoque per unum aut alterum diem quid mucoſum, pituitoſum, purulentum, ſanioſum &c. guttatim emitti.

Ceterum, ſi immiſſo cathetere urethræ ductus caute exploretur, tum etiam cum omnia maxime libera eſſe videntur, via quidem in ipſa penis longitudine facile pervia eſſe ſo-

let, ſed in perinæo, ubi principio urethræ proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ adjacent, non unicum, ſed duos, tres, quatuorve obices plerumque reperire eſt, ſucceſſive, & ut ſic dicam, gradarie diſpoſitos, urethram annularibus ligaturis totidem ſtringentes, magis minuſve duris, magis minuſve latis, facilius vel difficilius ſuperabilibus, tandem majori vel minori intervallo invicem diſſitis.

Cauſæ. Inde ergo neceſſaria conſecutione manifeſtum eſt, ſtranguriam habitualem, quæ a gonorrhœa ortum habet, memoratis in urethra obicibus, ſi urethræ ductum tantum anguſtent; iſchuriam vero, quæ ſtranguriæ identidem ſuccedit, iiſdem produci, ſi tumefacti urethræ canalem penitus conſtipent. Docet autem tum Anatomica ſectio eorum, qui dum in vivis erant, ſtranguria gonorrheæ pediſſequa laboravere, tum natura gonorrhœæ ipſius, a qua ſtranguria induci ſolet, variorumque ſymptomatum, quæ hunc affectum comitantur, obices iſtiuſmodi in ſex genera diſtinguendos eſſe: 1. Ulcuſcula calloſa & cacoethea, quæ in ipſis proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum emiſſariis pertinacius inſident: 2. Callos ſive cicatrices duriores & calloſas, quas ſanata ulcuſcula in urethra relinquunt: 3. Carunculas, & *excreſcentias* ſive hyperſacroſes, in quas ulcuſcula fungoſa urethræ abeunt: 4. Veru-montanum prætumidum, quod in urethram ultra modum prominet: 5. Proſtatas duros, calloſos, ſkirrodes; glandulaſve ſeminarias labe ſimili affectas: 6. Demum proſtatas fungoſos, ſpongioſos, & ad frequentem tumefactionem nimis faciles; quod in veſiculas ſeminarias pariter cadit.

I. Fere quidem perpetuum eſt in gonorrhœa, ut ſupra dictum fuit, virulenti ſeminis profluvio ulcera varia produci in variis urethræ partibus, ſed præſertim in extremis proſtatarum & veſicularum ſeminariarum emiſſariis. Frequenter autem accidit, ſi gonorrhœa negligatur vel male curetur, ut hæc urethræ ulcuſcula perfecte non ſanentur, ea vero maxime, quæ in ipſis proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum emiſſariis ſita ſunt vel proxime adſtant, quoniam affluxu virulenti ſeminis, quod exinde jugiter ſtillat, continuo irritantur & foventur. Debent ergo ulcera, quæ initio levia, ſuperficiaria, mollia erant, tractu temporis in ulcera cacoethea, fiſtuloſa, callis obſita degenerare, quibus urethræ ductum varie anguſtari, & urinæ fluxum magis vel minus inhiberi continget, prout errore qualicumque diætæ, aucta ſanguinis effervescentia vel acrimonia, ulcerum labia magis vel minus intumeſcent,

II. Quod ſi enata in urethra ulcuſcula ad curationem feliciter tandem perduci ſupponamus, ut ſæpiſſime perduci minime negamus, ut ſaltem ſanata hæc ulcuſcula in cicatrices non raro coibunt nimium duras, quæ in ſe ſtrictius conſtipatæ, quam eſſet antea illibata cutis ejuſdem loci, circularem urethræ ambitum anguſtabunt corrugando, potiſſimum vero ſi ulcera profundiora fuerint, & obductæ eis cicatrices calloſæ ſint, ut in illis partibus frequenter accidit, ſufficientis deterſionis defectu. Eo pacto urinæ fluxum ſtranguria retardari; imo ſi cicatrices tumefiant, iſchuria ſupprimi poſſe manifeſtum eſt. Poſſumus in confirmationem exemplum adducere haud diſſimile, quo conſtat cicatricibus, in quas oris ulcera in ſyphiliticis poſt ptyaliſmum coaleſcunt, manſoriorum muſculorum tendines, quibus ulcera inuſta erant, interdum ita corrugari, & inferiorem maxillam ita ſurſum retrahi, ut os vix deduci poſſit, ſed quaſi fræno adſtrictum videatur, quod gallice dicitur *etre bridè*.

III. Quin imo, cum ulcuſcula venerea in urethra progerminantia, nedum detergi poſſint, ſed e contra jugi ſeminis putridi, & acrioris urinæ illapſu magis in dies ſordeſcant, haud adeo rarum eſſe debet ſuperflua carnis luxurie in excreſcentias ſive hyperſarcoſes abire, ſeu, ut vulgo aiunt, *carunculas* calloſas aut fungoſas, magnas aut parvas, ſeſſiles aut penſiles, in his aut illis urethræ locis ſitas, numero plures pauciores ve &c. pro vitio vel copia ſucci nutritii, & pro latitudine, numero, ſitu ulcerum, unde liquet urinæ fluxum varie retardatum iri.

Novimus quidem omnimodam caruncularum in urethra exiſtentiam a plurimis nunc negari, ſed non alio forſan argumento, ut eſt genus hominum varium & mutabile, ac novitatis ſemper cupidum, quam quod non ita pridem antiquiores Medici carunculas urethræ uno ore omnes haberent pro cauſa unica ſtranguria, quæ gonorrhœis ſolent ſuccedere. Sed æque culpabili præcipitantia hinc & inde graviter peccatum eſt. Antiquorum ignorantiæ parcendum non cenſemus, qui ceteras ſtranguriæ venereæ cauſas, & graviores & frequentiores prætermiſere, ſed nec Recentiorum temeritatem excuſatam volumus, qui caruncularum in urethra exiſtentiam audent ſine cauſa pernegare, cum analogia ab ulceribus quibuſcunque ſordidis ducta, imo, quod palmarium eſt, cum ipſa cadaverum ſectio carunculas in ulceribus urethræ quandoque ſuccreſcere demonſtret, non tam frequenter quidem ac olim ab Antiquis creditum eſt, & ab Agyrtis etiamnum creditur, ſed ſatis frequenter tamen, ut carunculas inter ceteras ſtranguriæ cauſas recenſere neceſſe ſit.

IV. Sal-

IV. Saltem veru montanum ſive caput gallinaginis, quod inter bina veſicularum ſeminariarum emiſſaria medium interjacet, in gravi & contumaci gonorrhœa ſæpe erodi, tumefieri, inflammari, ac demum ſi provida inflammationis reſolutio & ulcuſculorum deterſio negligatur, ut in gonorrhœis, qui injectionibus adſtringentibus ſupprimuntur, in verrucam ſeu excreſcentiam degenerare debet, fungoſam calloſam, ſkirroden, ſuperficie tenus varie exulceratam, quæ varia, multiplici de cauſa magis minuſve intumeſcet, atque adeo fluenti urinæ obicem opponet perpetuum quidem, ſed varie variantem.

V. Conſtat in omni gonorrhœa proſtatas vel veſiculas ſeminarias, ſeorſum aut ſimul inflammatione vel exulceratione affici. Hinc ſi frequentior morbi ejuſdem iteratio eas partes jam labefecerit, aut ſi conveniens omittatur therapeia, conſequens eſt tacito mali progreſſu calloſa & fiſtuloſa ulcera in illis partibus productum iri, unde aucta proſtatarum & veſicularum ſeminariarum mole, adjacentem urethram comprimi & exiturienti urinæ obicem ea ratione opponi manifeſtum eſt, ſed pro varia partium prementium intumeſcentia varium.

VI. Demum e contrario, interiora proſtatarum aut veſicularum ſeminariarum, ſi alte eroſa carnium ſuccreſcentium luxuriei locum dederint, niſi caute detergantur, carne cito opplebuntur, molli, rara fungoſa ſpongiæ inſtar, qualis ſordidis & calloſis ulceribus ſolet interdum innaſci. Hinc ergo tumefient tum proſtatæ, tum veſiculæ ſeminariæ, & urethram appoſitam prement, majori vel minori momento, prout fungoſas carnes, quæ proſtatas vel veſiculas replent, magis vel minus efficaciter dilatari & extumeſcere contigerit,

Symptomata. Sequitur ex allata ætiologia, 1. Urethræ ductum in ſtranguria, de qua agitur, ab obice qualicunque ex ſextuplici genere modo propoſito anguſtari vel comprimi. Ergo urina non jam pleno alveo ut antea, ſed tenui tantum filo profluet, magis vel minus craſſo pro amplitudine viæ ſuperſtitis, quod de ipſo quoque ſemine, dum in actu venereo ejicitur, dictum volumus.

2. Quo major reſiſtentia exiturienti urinæ obnititur, eo veſicam efficaciore momento contrahi neceſſum, ut urina ſeparata reſiſtentia emittatur. Ergo urina non jam motu facili reddetur ut antea, ſed niſu valido, qui reſiſtentiæ urethram anguſtanti reſpondeat gradu; quod etiam de ejaculatione ſeminis verum eſt.

3. Celeritatem urinæ, poſtquam obices urethræ jam prætergreſſa eſt, tanto tardiorem eſſe, quanto magis urethræ via, qua tranſivit, ab obicibus anguſtata fuerit. Conſtat enim ex Phyſicis liquidum quodcunque, dum ab anguſtiore in latiorem canalem fluit, eo tardius in latiore moveri, quo canalis, unde fluit, anguſtior eſt. Ergo urina emiſſa jam non in arcum longe proſiliet, ſed lento reptatu ex urethra vix erumpet; idemque de ejaculatione ſeminis dicendum.

4. Æquabilem urinæ curſum ab obvio in urethra obice in duos rivos ſcindi, qui licet una rurſus coeant, quandiu intra urethræ canalem coercentur, ſinguli tamen ſuam retinent determinationem, qua ubi primum ſpatium dabitur, in diverſa loca extra urethram divaricantur. Ergo urina jam non rivo unico & cylindrico, ſed bifido profluet, quod magis vel minus manifeſtum erit, prout obvius obex in urethram magis vel minus prominebit.

5. Fluentum urinæ in oppoſitum obicem eo validius arietare, quo urethræ ductus anguſtior urinæ fluento magis obnititur. Ergo ea urethræ pars ab incurrente urina tanto fortius ſuccutietur, & ſi inflammata vel ulcerata ſit, atque adeo ulterutro nomine ſenſu acutiore prædita, tanto magis dolorifice ſentiet, quanto anguſtior erit urinæ via, unde dyſuria frequens vel perpetua. Simili de cauſa ſemen ipſum ſolet emitti cum dolore, in ipſo actu venereo.

6. Dyſuria, ſi inter mejendum acrius urat, validam colli veſicæ conſtrictionem ſympathice proritari juxta leges naturalis partium conſenſus, quæ voluntatis imperio ceſſet quidem, ſed quæ redeat denuo ſimili urinæ appulſu, ut ſupra explicatum fuit, ubi *de gonorrhœæ ſymptomatis*. Ergo urina jam non fluxu continuo, ſed inæquali & identidem interrupto, profluet. Conſtat ſimili de cauſa ſemen inæquali & interrupta ejaculatione tunc ejici.

7. Collum veſicæ ſeu urethræ principium, contracta phlogoſi ab affecta urethræ parte quæ confinis eſt, acutius ſentire, ac proinde vividius percelli a calente urina, quæ veſicæ ineſt, & ejus morſiunculis magis obvium eſſe. Ergo urina jam diu commode retineri non poterit, ſed ad mictitandum crebra ſtimulatione urgebit.

8. Urethram anguſtari modo quidem carunculis, aut vern-montano, aut cicatricibus duris & calloſis; vel comprimi proſtatis aut veſiculis ſeminariis ſkirrhodibus, unde nihil manare poſſit; & tunc ab urethra nihil quidquam defluet præter urinam, vel defluet tantum mucoſum quidpiam, quod a veſicæ collo mictitando deradetur: Modo vero urethram anguſtari ulcuſculis manantibus, carunculis aut veru-montano ulceratis, vel comprimi proſtratis aut veſiculis ſeminariis fiſtuloſis, ſpongioſis ſuppuratis; & tunc ſub mictionis finem pus aut ſanies excernetur, quæ

quæ colore, odore, conſiſtentia, copia, qualitate varie variant.

9. Hactenus recenſita ſymptomata intendi omnia & ingraveſcere, ſi acriore aut nimium excandeſcente ſanguine ex venere, prava diæta, vigiliis, animi pathematis vehementioribus; ſi ſalſioris lotii acredine ex potatione vini meracioris; ſi fortiore affectarum partium compreſſione ex equitatione vel frequentiore ἀφροδισιασμῷ; ſi puris acrioris præſentia, quod ſanguis acrior ſuggerit, obices varii, in urethra vel urethræ confiniis latent, inflammentur, tumefiant, urinæ fluxum penitus intercipiant.

10. Tunc quandiu duraverit paroxyſmus, calere, dolere, tumere perinæum; ſtranguria in iſchuriam mutata, continuo ſed inutili micturiendi conatu nihil quidquam excerni, vel excerni tantum quid mucoſum vel purulentum, quod ab inflammatis vel ſuppuratis partibus exſtillet; demum, ut multa paucis contraham, omnia ingruere ſymptomata, quæ iſchuriæ eſſentialia ſunt.

11. Inde vero remittente ſe paroxyſmo, & detumeſcentibus obicibus urethræ viam pedetentim relaxari, & urinæ curſum ſenſim reſtitui gradario progreſſu: Et tunc tandem guttas aliquot ejici, plures pauciores ve humoris mucoſi vel pituitoſi, ſi ab inflammatis tantum obicibus; purulenti vel ſanioſi, ſi ab obicibus ulceratis & ſupporatis exprimatur.

12. Ceterum rarum eſt mulieres ex prægreſſis gonorrhœis etiam contumacibus aut pluries repetitis ſtranguria unquam vexari, tum quia in ipſis urethræ canalis brevior eſt latiorque, quam ut poſſit tam facile anguſtari vel comprimi ac in viris; tum potiſſimum quia conceptacula muliebris ſeminis, ubi gonorrhϾ ſedes eſt, vel ab urethra longe diſtant, ut glandulæ Covvperianæ & glandulæ botryformes vaginæ vel ſi prope adſtent, urethræ tamen non inhiant, neque adeo poſſunt tam commode cum eadem vitia communicare, ut de proſtatis fœmineis verum eſt, qui licet urethræ adnati ſint & circumpoſiti, ductibus tamen ab urethra diverſis, quos *lacunas* dicunt, in ſuperiorem vulvæ partem aperiuntur.

13. Obſervavi tamen aliquando mulieres ipſas ſtranguria iſtiuſmodi ex gonorrhœa laboraſſe, vitio ſcilicet proſtatarum, qui tumidi & calloſi urethræ ductum, quem ambiunt, prætermodum anguſtabant. Quin imo ſemel obſervavi in fœmina ſuppuratos & fiſtuloſos proſtatas lateralibus ſinubus in urethram apertos fuiſſe, unde jugi puris acrioris in urethræ canalem ſtillicidio ſtranguria frequens inducebatur.

Diagnoſis. Morbus per ſe obvius eſt tradita deſcriptione. Pronum eſt quoque antecedentem morbi cauſam dignoſcere, cum ægri relatione liqueat quot & quantis gonorrhœis jam ante laboraverit.

Verum, quod ad cauſas conjunctas, quibus morbus actu foveatur, hoc eſt, quod ad naturam & qualitatem obicum, qui urethram obſident; cum hæc in obſcuro lateant; meris conjecturis poſſunt inquiri. Itaque ſi quid purulentum aut ſanioſum ſub mictionis finem effluat, licet conjicere obices eſſe e genere ſuppuratorum, atque adeo vel carunculas ſuppuratas, vel ulcuſcula in urethra calloſa, vel abſceſſus & fiſtulas in proſtatis aut veſiculis ſeminariis calloſis, ſuppuratis &c. Contra vero ſi nihil effluat, vel effluat tantum quid mucoſum, licet inde colligere obices eſſe e genere non ſuppuratorum, atque adeo vel cicatrices duriores, vel carunculas calloſas, vel veru-montanum induratum vel proſtatas ſkirrhodes.

Quod ſi pus crebris & grandioribus guttis profluat, adeoque induſia frequenti lataque macula inficiat, inde probabile fiet fluxum iſtiuſmodi non a levioribus & ſuperficiarii ulcuſculis urethræ, nec a carunculis exulceratis ſcaturire, quæ pus copioſum non poſſunt ſufficere; ſed a proſtatis ipſis aut veſiculis ſeminariis ulceroſis, ſuppuratis, fiſtuloſis, ut evidenter patebit ſi ea perinæi regio, ubi proſtatæ & veſiculæ ſeminariæ latent, paulo tumidior appareat, aut ſaltem obſcure & profunde doleat, dum premitur.

Demum exploratio per catheterem ſuſpenſa & prudenti manu inſtituta, obicum naturam & qualitatem utcunque non demonſtret, tamen aliquando illam indicat ex qualitate humoris, qui catheteri extremo adhæreſcit cum extractus eſt: At ſaltem certo docet quot numero ſint, quibus urethræ locis adſiti qua vi ſtringant urethram, aut qua mole oppleant, quis major minorve ſit, quam latitudinem quilibet habeat, quo intervallo invicem diſtent &c; quæ ſingula non modo ad prognoſim, ſed etiam ad curandi methodum ſunt admodum utilia.

Prognoſia. Stranguria, quæ a gonorrhœs ortum habent, contumax eſt, cum difficile ſit obices quibus inducitur, vel exſtirpare vel retundere; & periculoſa, cum iſchuriam & periculis plena iſchuriæ ſymptomata non raro inferat.

Quo difficilius urina mingitur, & quo frequentius ſupervenit iſchuria, eo periculoſior eſt ſtranguria.

Similiter eo contumacior quo urethræ obices numero plures latioreſque ſunt, aut urethram magis anguſtant, premuntve fortius.

Ceteris paribus, curatu difficilior eſt & periculoſior, quæ fit ab obicibus ſuppuratis vel exul-

exulceratis, quam quæ ab obicibus calloſis. Hæc enim ab unico tantum morbo, illa vero a gemino dependet.

Similiter, ceteris paribus, periculoſior eſt & curatu difficilior ſtranguria, in qua proſtatæ ſuppurati, ulcerati, calloſi, fiſtuloſi, skirrodes ſunt, quod quoque de veſiculis ſeminariis dictum volo, quam ea in qua leviora ulcera urethram tantum infeſtant, tum quia in priore afficiuntur partes ampliores, tum quia partes, quæ afficiuntur, ejus conditionis ſunt, ut vix ſanari queant ſine gravi operatione.

Tandem iſchuria, quæ ſtranguriæ ſuccedit, ſi gavis ſi diuturna ſit, ſumme periculoſa futura eſt, cum ex urinæ ſuppreſſione, ſuppreſſæ in diverſa loca exundatione, veſicæ plenioris inflammatione, inflammatæ gangræna &c. præſens immineat vitæ diſcrimen, niſi natura vel arte via cito reſtituatur urinæ.

Curatio. Cum geminus ſit morbi ſtatus, gemina quoque proponenda curandi methodus; altera quæ præſenti iſchuriæ, altera quæ ſtranguriæ habituali conducat.

I. In *priore* caſu, qui urgentior eſt, ea omnia in uſum advocanda, quæ ſanguinis motum & copiam minuendo, æſtum temperando, partem relaxando, fibras nimium tenſas emolliendo, ſuppurationem promovendo, inflammatoriæ urethræ coarctationi mederi & urinæ fluxum reſtituere valeant.

Idcirco 1. Vena incidenda eſt in brachio alterutro, & ſanguis largiter educendus hora quarta qualibet, quandiu morbi vehementia poſtulaverit & ægrotantis vires patientur. Qua in re monitos velim Medicos, ut pro celeritate invaſionis ipſi in aperienda vena celeres quoque ſint, ac præcipiti morbo citam opem providi ferant; niſi enim principiis obſiſtant, ſero medicina parabitur, & ſi dilata venæ ſectione, primis morbi diebus oſcitantius ſe geſſerint, incaſſum dein inutili ſanguinis miſſione culpam reparare conabuntur.

2. Diæta tenuiſſima imperanda eſt ſolis juſculis & paucis & dilutis, ut ea quoque ratione plethora ſanguinis magis exhauſta, & ejuſdem diatheſi fluidiore facta, urethræ inflammatio tanto citius reſolvi poſſit.

3. Perinæum jugiter fovendum vel linteis lacte tepido aut decocto althææ & brancæurſinæ madidis, vel veſica ſuilla iiſdem liquoribus calentibus plena. Quin imo inſeſſus ex iiſdem parandus eſt, in quem tepidum clunes, perinæum, genitalia immergantur.

4. Clyſteres demulcentes, emollientes, refrigerantes frequentes injiciendi, qui proſtatarum, veſicularum ſeminariarum, urethræ inflammationem temperent; ſed ne inteſtinorum venis lacteis abſorbeantur, ac lotii copiam augeant, caſſia identidem admiſcenda eſt, quæ non modo partes efficaciter laxat, ſed quæ facultate eccoprotica alvum ad egeſtionem blande ſimul ſollicitat.

5. Ambigitur anne liceat largam ptiſanæ refrigerantis & demulcentis potationem ægrotanti ſuadere vel permittere. Scilicet negant alii, quia largiore potu lotium uberius ſuggeritur veſicæ, unde omnia iſchuriæ ſymptomata debent ingraveſcere: Alii contra affirmant, quia calens, acre, ſalſum, muriaticum lotium, niſi potu diluatur, demulceatur, temperetur, veſicæ & urethræ phlogoſim acrimonia adaucturum ſit. Ipſe vero, ſi liceat tantas lites componere, crediderim utrique opinioni aliquid condonandum eſſe, ac proinde media procedendum eſſe via, ita quidem ut ptiſanæ potus abſolute non denegetur, ſed nec etiam largiſſimus concedatur.

6. Similis eſt de uſu balnei quæſtio, quem hi conducibilem, ut qui poſſit partis fervorem compeſcere, & tenſionem relaxare; illi contra noxium eſſe, credunt, ut qui ſanguinem inſpiſſando & ad interanea repellendo uberiorem promoveat urinæ ſecretionem. Ego vero miſſa vitiligatione a balneo abſtinendum eſſe cenſerem, vel eo ſolo argumento, quod ab inſeſſu, cujus uſum ſuaſimus, emolumenta eadem expectanda ſint, quæ a balneo, ſine ullo nocumenti periculo.

7. Quod ſi mucoſæ, ſemi-putres, purulentæ aliquot guttulæ ex urethra deciduæ internas partes, quæ inflammatæ ſunt, ad ſuppuratum vergere ſignificent, omni opera annitendum eſt, ut ſuppuratio efficaciter promoveatur, quippe quæ meatum urinarium certiſſime relaxatura ſit. In hunc finem admovenda perinæo cataplaſmata emollientia & maturantia, ex pulpis radicum liliorum alborum, foliorum althææ, malvæ, brancæ urſinæ, acetoſæ &c. cum oleo liliorum & panis fermento; aut ex contuſis limacibus teſta exemptis, aut ex medulla caſſiæ recenter extracta confecta, quæ identidem renovari debent, ne ſiccitate indureſcant, & partem lædant ſcabritie.

8. Si ea methodo miteſcente inflammationis vehementia, urethra incipiat relaxari, & urina jam guttatim profluat, bonum eſt. Tunc enim haud inanis ſpes affulget fore ut eodem remediorum uſu conſtrictoria urethræ aut adjacentium partium inflammatio ſuppuratione, vel quod præſtabilius eſſet, reſolutione penitus tandem evaneſcat.

9. Verum, ſi morbus diutius protrahatur, ſi veſica lotio diſtenta ultra modum tumeat, ſi urina in ſanguinem reflua ventriculum inundet, & vomitionem concitet, omiſſa omni cunctatione ope catheteris via urinæ celeriter aperienda eſt.

eſt. Noluerim quidem hanc operationem primo ſtatim morbi inſultu temere & præcipitanter tentari, vel ſaltem ea tentari pertinacia, ut vulgo tentari ſolet, quoniam conſtat inutili & imprudenti fodicatione inflammationem non raro graviter intendi, & ad ſuppurationem deduci, quæ forſan ſibi permiſſa reſolutione feliciter diſſiparetur. Sed noluerim quoque operationem eamdem diutius differri, ne veſica ex diſtenſione diuturniore atoniam contrahat, cui mederi facile non eſt; imo vero, quod lethale eſt, ne veſica gangræna afficiatur immedicabili.

10. Catheter ſolerti & cauta manu immittendus eſt, non cæco impetu, qui vim inferat, ſed prudenti cunctatione quæ viam ſenſim exploret. Utile eſt meatum urinarium prius lubricaſſe injectione olei recentis amygdalarum dulcium, vel mucaginis e ſemine lini & pſyllii. Demum ab inſtituta operatione deterrere non debent aliquot guttulæ ſanguinis, quæ profundi ſolent, niſi ſimul dolor gravior inferatur; Vix enim poteſt unquam catheter in anguſtatum canalem inſinuari ſine levi cruentatione. Si ea methodo catheter ad veſicam uſque tandem perducatur, & urina effluat, omnia derepente remittentur; ſed cavendum, ut catheter in veſica tandiu detineatur, dum remediorum uſu urethræ inflammatio reſolutione vel ſuppuratione evanuerit; dum atonia veſicæ, ſi qua adſit, emendata fuerit; uno verbo, dum ad meiendum veſica eſſicax, & urethra libera fuerit.

11. At ſi catheter in veſicam introduci nulla prorſus ratione poſſit, urgeat vero grave gangrænæ periculum, tunc ad alia properandum. Itaque ſulcato cathetere, qualis ad lithotomiam adhibetur, in meatum urinarium, quam altiſſime fieri poterit, immiſſo, alterutrum perinæi latus ſectione ad lineam raphes parallela ad extremum catheterem lithotomo incidendum, ut in calculi extractione ſolemne eſt. Dein per inflictum vulnus inſinuandus in urethram catheter, non jam flexuoſus ut in viris opus eſt, ſed rectus, quali fœminæ ſolent explorari. Docuit enim frequens experientia ea ratione catheteris introductionem feliciusſuccedere, tum quod breviorem catheterem quaquaverſum detorquere & anguſta viarum certius inde ſequi liceat, tum quod catheter non obliqua, ut antea, ſed recta impulſione in urethram adigatur, adeoque viam tanto facilius ſibi aperiat. Ceterum, ſi ea pro votis ſucceſſerint, catheter in veſica detinendus, donec reſoluta ſit urethræ inflammatio, & reſtitutus veſicæ tonus; extracto demum cathetere vulnus, quod supereſt in perinæo, vulgari methodo ſanandum eſt.

12. Verum, ſi catheter nullo pacto poſſit introduci, unica ſupereſt ratio conſulendi ægrotantis ſaluti, ſi nempe fiſtula argentea cava, cuſpide ferrea quadrangulari & prominente intus armata, quod inſtrumentum vulgo *Troiſcar* dicitur, per vulnus perinæi recta in veſicam demittatur, ſecundum notam urethræ directionem, ac educta dein cuſpide, que fiſtulam opplet, per mediam fiſtulam via urinæ aperiatur. Non diffitemur intruſam in hac operatione fiſtulam a naturali urethræ ductu ſæpius aberrare, & diſciſſis ac vulneratis ejuſdem tunicis in veſicam introduci. Sed quid tum? Si in præſenti mortis periculo ſatius ſit anceps remedium experiri quam nullum, licitum eſt a fortiori, cum cetera deficiunt, auxilia dura quidem, ſed tamen plerumque tuta adhibere; neque enim vulnera urethræ inflicta ejus naturæ ſunt, quæ curationem non poſſint admittere. Ceterum ut in præcedentibus caſibus, ſic etiam in iſto catheter in veſica tandiu detinendus, dum via urethræ libera, & tonus veſicæ perfecte reſtitutus fuerit; ac demum educto cathetere vulnera urethræ detergi, carne oppleri cicatrice obduci debent, juxta artis regulas.

13. Tandem, quomodocunque iſchuria ceſſerit, ubi primum libet erit urinæ fluxus, ac febris & inflammatio ceſſaverint vel notabiliter ſe remiſerint, æger identidem purgandus diluto caſſiæ ad ℥ j ß. in ſero lactis, quod ſine ullo erethiſmo blande eluat ſalſuginoſam ac muriaticam acrimoniam, quam tum ſanguis, tum ventriculus ab urina retenta contraxere.

II. Hactenus de curatione urgentis iſcuriæ. Supereſt nunc ut de remediis habitualis ſtranguriæ diſſeramus, quæ cum prima ſit morbi cauſa, recidivam iſchuriam facili negotio denuo poſſet inferre, ſi negligeretur. Medentur autem in genere huic ſtranguriæ omnia quæcunque varios in urethra obices, quibus inducitur, poſſunt efficaciter & tuto eſtirpare, abſumere, ad ſuppurationem deducere, delere, comprimere, complanare, aut retundere, in quorum uſum quatuor methodos uſurpatas fuiſſe invenio.

I. Antiquiores, cum in meatu urinario alios obices non agnoſcerent, præter caruncula, callos & verrucas, in id unice ſtudebant, ut ea excreſcentiarum genera urinæ fluxum retardantia abſumerent cathæreticis, * quæ ope candelarum cerearum introducebantur,

* Ea Methodus adhibendi cathæretica ad exſtirpandas urethræ caruncula inventa & primum uſurpata fuit ab Aldereto, Medicinæ Profeſſore Salmanticenſi, Amati Luſitani magiſtro, a quo Amatus ſe eam accepiſſe fatetur, Cen-

tur, & ulcuſcula quæ in baſi ſupererant, conſolidarent epuloticis eadem methodo. Multa quidem proſtant apud Auctores Medicos Chirurgoſve machinamentorum genera in hunc finem comparata, & multæ unguentorum aut collyriorum cathæreticorum vel exſiccantium formulæ eidem ſcopo deſtinatæ, circa quæ poſſunt inter ceteros conſuli Andreas Lacuna *Method. exſtirp. caruncul. urethræ*: Amatus Luſitanus, *Centur.* 4. *Curat.* 19; Daniel Sennertus, *Lib.* 3. *Part.* 8. *Sect.* 1. *Cap.* 9.; Ambroſius Pareus, *Lib.* 19. *Cap.* 17. *&c.* Sed hæc ſigillatim referre piget, nec immerito, cum jam ea methodus penitus exoleverit multiplici de cauſa.

1. Quia convenit ſolis tantum carunculis & verrucis meatum urinarium obſidentibus, minime vero ceteris obicibus eumdem canalem anguſtantibus a quibus tamen ſtranguriam gonorrhœæ pediſſequam; ſi non ſemper, at ſaltem frequentiſſime produci jam apud omnes in confeſſo eſt.

2. Quia nunquam tuta eſt; nam cathæretica, quæ carunculas abſumunt, debent una ſimul ſanam urethræ partem inflammare, erodere, exulcerare. Novimus quidem huic incommodo antiquiores obviam ire conatos fuiſſe multiplici inſtrumentorum & remediorum apparatu, ſed novimus quoque cautiones omnes plerumque fruſtraneas fuiſſe, cum apud ipſos non rara exempla reperire ſit, eorum qui hac methodo virgæ inflammatione, abſceſſibus perinæi, imo gangræna correpti ſunt.

3. Demum, quia plerumque ita nocet, ut ſtranguria inde gravior fiat, ſive quod ulcuſcula, qaæ in meatu urinario cathæreticis excitantur, male deterſa in novas hyperſarcoſes ſeu carunculas ſuccreſcant; ſive potius quod coeant in duriores & ſtrictiores cicatrices, quibus fiſtula urinaria in arctum cogitur; ſive tandem quod membrana urethræ ductum interne ſuccingens, quanto fortius ab appoſitis cathæreticis fodicatur & eroditur, tanto arctius ideo conſtringatur, denſatis cripatiſque villis, quod & ceterarum quoque membranarum nervearum proprium eſt, quod in ſpeciali de veſica urinaria compertum eſt experientia, ac proinde arctius conſtricta urethræ meatum tanto magis in anguſtum adducat.

II. Huic methodo, quæ jam dudum infamata eſt, & ab Agyrtis ignaris nunc tantum uſurpatur, ſucceſſit, * quæ & ipſa brevi abrogata eſt, quamvis primo intuitu multo utilior eſſe videretur. Explorato videlicet obicum ſitu, qui meatui urinario inerant, & notato perinæi loco ſuperjecto, ſulcatus catheter quam altiſſime in urethram immittebatur, ad cujus extremum alterutrum perinæi latus, ſecundum raphes rectitudinem, incidebatur lithotomo, ut fieri ſolet ad extractionem calculi; ac inde cathetere viam indicante inciſio verſus anum producebatur. Hoc ergo modo obices omnes, qui locum obſidebant, oculis ipſis jam obvii, facile poterant pro diverſa natura diverſis & ſpecificis remediis curari: cathæreticis quidem, ſi carunculæ, calli, excreſcentiæ aderant; detergentibus vero & mundificantibus, ſi ulcuſcula ſordida urethram depaſcebantur. Tandem cum omnia perfecte ſuppurata, deterſa cicatrice obducta erant, nec quidquam omnino ſupererat morboſum, perinæi inciſio arte eadem ſanabatur ac in lithotomia.

Ea ſane ingenioſe videbantur excogitata & miris encomiis laudari olim memini, ſed experientia rerum magiſtra jam' pridem docuit ea omnia fruſtranea eſſe. Conſtat enim ægros plurimos talem operationem paſſos, & a Chirurgis diu excarnificatos, abſoluta tandem cicatrice, non melius inde valuiſſe, imo vero graviore ſtranguria laboraſſe quam antea, ideo ſcilicet quod urethræ pars, quæ cathæreticis', detergentibus, mundificantibus male habita fuerat, inducta cicatrice ita conſtringeretur, ut viam multo anguſtiorem urinæ permitteret.

III. Omiſſo igitur tum corroſivorum, tum operationis cujuſcunque uſu, viſum eſt ea tantum adhibere auxilia, quæ facili mechaniſmo & ſola mole anguſtatam urethram dilatarent, ac dilatando obices in eadem depactos retunderent.

Centur. 4. *Curat.* 19. Illam ab Amato didiciſſe dicitur Philippus quidam, Luſitanus, Empiricus, dum ipſi miniſter adſtabat militem quendam curanti ex carunculis urethræ graviter ægrotantem. Conſtat ſane ea methodo Philippum illum famam ſibi comparaviſſe teſte Andrea Lacuna *Method. exſtirpandi carunculas urethr. p.* 6. ac perplures Romæ ſanaviſſe, & inter alios *Ferdinandum a Cardonna, Admirallum Neapolitanum, & Ludovicum Caravajallum*. Demum Andreas Lacuna, libro edito anno 1551, methodum illam publici juris fecit, quam a Philippo illo *ſibi haud ita pridem communicatam fuiſſe* ait, & cujus Philippum *inventorem eſſe* opinabatur. Sed de his vide *infra Lib. V.* ad annum 1551, ubi de Andrea Lacuna; Et ad annum 1552, ubi de Philippo. Porro Methodo illa utebantur olim, tum Empiricus ille, natione Gallus, qui Venetiis florebat circa annum 1555. Vide *infra Lib. V.* ad annum 1553. ubi de Victore Trincavellio; tum Gotofredus Giannati, Empiricus natione Italus, qui carunculas Caroli IX, Galliarum Regis, ſanaſſe dicitur, de quo vide *infra Lib. V.* ad annum 1584.

* Hæc altera Methodus, quod & de ſequente dictum volo, *quaſi herba Solſtitialis pauliſper fuit, repente exorta eſt repentino occidit*; ut ad rem præſentem accommedem paræmiam, quam a Plauto adhiberi memini t *Pſeudol. Act.* 1. *Scen.* 1.

rent. * In hunc finem paratur fiſtula argentea, recta, cava, utrimque pervia, quæ in urethram uſque ad obicum principium poſſit commode introduci. Fiunt ſimul ex tela linea & tenui, quæ cera calente, vel unguento *de Vigo* quadruplicato Mercurio inuncta ſit, & inter duos aſſeres lævigatos & calidos ſtrictiſſime convoluta, turundæ cylindricæ, duræ & firmæ, craſſitie & longitudine variæ, quarum ſingulis filum craſſum & longum aſſuitur.

Eligitur initio turunda exiliſſima & breviſſima, quæ cavo fiſtulæ in meatum urinarium jam immiſſæ inſinuata, ſtylo antrorſum propellitur, donec fiſtulæ extremum prætergreſſa in anguſtatam urethræ partem ſenſim adigatur. Dein retracta fiſtula, turunda in meatu urinario quam diutiſſime retinetur, dum collecta urina ad mingendum ſollicitaverit, quo tempore facile poteſt educi per filum aſſutum, quod extrorſum propendet. Hæc turunda, dum in urethra horis aliquot hæret, humore qui undequaque depluit multum intumeſcit, & intumeſcens urethræ canalem pari gradu dilatat, unde via longiori & craſſiori turundæ ſenſim paratur, quæ & ipſa, ubi ſemel introducta fuerit, ratione eadem tertiæ longiori & craſſiori locum faciet, atque ſic deinceps ſimili artificio, donec ampliata ſenſim urethra libere pervia ſit, & urinam pleno alveo emittat.

Compertum quidem eſt iterata experientia propoſitam methodum utiliſſimam eſſe, & facili tutaque ratione ſtrangurias etiam contumaciſſimas pedetentim quidem, ſed efficaciter tandem mitigare. Videtur tamen, ut libere dicam, gemino peccare vitio.

1. Quod turunda in meatum urinarium introducta, cum urethram longitudine non æquet, eam quoque æqualiter non explicet, ſed eum tantum locum dilatet, quem ipſa replet, conſtrictis eodem tempore hinc & inde extremis partibus ad quas terminatur, & eo fortius quidem conſtrictis, quo validius pars intermedia dilatatur, ut in ductibus quibuslibet extenſilibus ſolemne eſt, ſi in una tantum parte diſtrahantur.

2. Quod operoſior ſit apparatus, ut turunda in meatum urinarium introducatur, adeoque non poſſit commode ægrotans huic operationi ipſe ſolus vacare, ſed Chirurgi opera ſemper egeat, quod in diuturna & habituali therapeia, qualis eſt iſta, permoleſtum eſt. Inde factum ut ea methodus faciliori, expeditiori, efficaciori locum tandem ceſſerit, ad quam explicandam ſupereſt ut aggrediamur.

IV. Parentur ** ex plumbo ductili decem aut duodecim virgulæ cylindricæ per inæqualia foramina laminæ multiforis, gallice *une filiere*, vi trajectæ. Singulæ quidem novem aut decem pollices longæ ſint, ſed craſſitie ita inæquales, ut cum craſſiſſima calamo ſcriptorio ſit paulo major, ceteræ gradatim decreſcant. Si æger ad operationem paratus ſit, vacuata prius veſica, eligatur virgula omnium tenuiſſima, quæ oleo recenti amygdalarum dulcium, vel butyro illita in urethram immittatur, & recto tramite ad obices uſque perducatur, intra quos, quam altiſſime ſine dolore gravi licuerit, adigenda eſt. Si eo pacto in veſicam primo die devenerit, optimum; ſed minime malum eſt, quamvis citra cogatur ſubſiſtere intra medios obices, ut plerumque accidit. Oportet tantum diebus ſequentibos opus ita urgere, virgulam plumbeam ulterius pedetentim promovendo, ut ad veſicam tandem perveniat. Quolibet autem die virgula tres vel quatuor horas in ſitu detinenda, donec collecta urina ad meiendum ſolicitaverit; & eadem operatio quotidie iteranda eſt, uſque adeo donec virgula & libere introduci poſſit & libere eximi ſine dolore.

Tunc virgula alia paulo craſſior eligenda eſt, quæ ſub eadem cautione per dilatatam urethram in veſicam ſenſim immittatur, atque, ſic pari prorſus ordine ſucceſſive adhibendæ virgulæ ſingulæ, gradatim ad majores aſcendendo, donec omnium craſſiſſima ſuo ordine adhibita fuerit quæ ſi ipſa facile introducatur, meatum urinarium dilatatum & ampliatum: obices repreſſos, complanatos & retuſos; viamque urinæ perviam eſſe certo argumento erit.

Ceterum, quamquam contigerit ut urina reddatur pleno alveo, curationi nequaquam confidendum eſt, cum experientia certum ſit compreſſos obices brevi regerminare, complanatos reſurgere, & dilatatam urethræ fiſtulam reſtringi, ſi ſemel ab immiſſione frequenti virgularum ceſſatum fuerit. Quocirca diutiſſime operi inſiſtendum est, primum quidem quotidie per unam alteramve horam, dein bis aut ter in hebdomade,

* Methodus huic affinis, & me judice multo utilior, ab Hieronymo Fabricio ab Aquapendente olim propoſita & deſcripta fuit. *Operation. Chirurg. Cap.* 67. Qua de re vide *infra* Librum VI. ad ann. 1617. ubi de *Fabricio*; ſed illa Methodus brevi cecidit, neque melioribus auſpiciis nuper renaſci viſa eſt.

** Medicus Nemauſenſis Anonymus, qui vivebat circiter anno 1560, primus eſt omnium, quos novi, qui ad ſtranguriam gonorrhœæ pediſſequam, & inductam ab urethræ coarctatione, ſeu, ut olim vulgo credebatur *a virga carunculis*, adhibuerit virgulas plumbeas diverſæ & gradariæ craſſitudinis, quæ in urethram arte immiſſæ extuberantes caruncula reprimerent ſine eroſione ulla, ſeu potius urethræ ductum ampliarent. Vide *infra Jud. V.* ad annum 1560, ubi de Medico ille Nemauſenſi.

made, ac demum ter vel quater in menſe. Neque enim auſim perfectam, & ut ajunt, *curativam* iſtius ſtranguriæ medicinam unquam polliceri; ſed mere *palliativam*.

At ſaltem in allata methodo id commodi ineſt, quod ægrotans poſſit ipſe ſibi medicari ſequenti ratione; jacens in lecto ſupinus, complicatis & divaricatis cruribus, virgulam quam elegerit, oleo aut butyro inunctam dextra manu immittat in penem, quem ſiniſtra continet. Facile quidem eſt hanc recto tramite ad radicem mentulæ deducere, ſed tunc perinæum leviter identidem intro comprimendum, ut apex flexibilis virgæ complicatus viarum anfractui ſeſe accommodet, lento paſſu eodem modo pergendo, donec ad veſicam ſenſim perventum ſit. Hac methodo virgula, licet recta intruſa fuerit; urethræ tamen flexuras omnes facile peragrabit, ac dum extrahetur; tortuoſa complicatione omnes meatus urinarii flexus in viris aptiſſime exhibebit.

Porro tandem ne quid ſiniſtri accidat imprudentia, incuria, præcipitantia, priuſquam propoſita medicatio adhibeatur, ad ſequentes cautiones diligenter attendendum eſt.

1. Ut, ſi indiciis certum, imo vero urgentibus tantum conjecturis probabile ſit ægrotantem ſeminio venereo infectum eſſe, ſpecifica ad hunc morbum remedia præmittantur, de quibus infra.

2. Ut, ſi commode liceat, eligatur ad ſtranguriæ curationem tempeſtas idonea, verna ſcilicet vel autumnalis, in qua partium contextus mollior eſt, neque ſanguis ad febrem concipiendam ita comparatus.

3. Ut præmiſſis univerſalioribus, venæ ſectione videlicet & purgatione, ſanguinis acrimonia juſculis aut apozematis refrigerantibus, ſero lactis, aquis acidulis mineralibus, balneo &c. ante emendetur.

4. Ut toto curationis tempore ægrotans a vino, venere, exercitatione abſtineat; diæta ſobria, humectante, refrigerante utatur; pro ptiſana potet infuſum ſeminis lini & florum malvæ, demum perinæum relaxet fotu vel inſeſſu emolliente.

5. Ut virgulæ plumbeæ curioſis oculis perſpiciantur, & reprobentur eæ omnes, in quibus fiſſuræ vel leviſſimæ conſpicuæ ſunt, ne ſi in urethra forſan diſſilirent, perinæi inciſione opus eſſet, ut poſſent fragmenta educi.

6. Ut virgulæ plumbeæ non urgendo, non properando, ſed gradatim & ſuſpenſa manu introducantur, cum experientia notum ſit, ſi ex præcipitantia obicibus inferatur violentia, & meatus urinarius durius tractetur, ægrum repentino horrore corripi, cui intenſa febris ephemera ſuccedit.

7. Ut vena illico tundatur in orgaſmo febrili, ſi eo modo peccatum fuerit, cum hæc unica ratio ſit vitandæ inflammationis in meatu urinario & adjectis partibus.

8. Ut ſi gravis urgeat dyſuria aut dolor acrior, anodynæ injectiones identidem fiant in urethram, ad quem finem laudatur decoctum radicis althææ vel nymphææ, cui infuſum ſit ſemen lini; lac vaccinum tepidum decocto hordei dilutum; emulſiones ex quatuor ſeminibus frigidis majoribus, & ſemine papaveris albi aut hyoſcyami paratæ; aut demum injectiones ſequentes, quæ ſunt efficaciſſimæ.

Rec. *Semin. Lactucæ,*
Papaveris albi,
Lini,
Hyoſcyami albi ana ʒ ij.
Extrahatur mucilago in aquar. Solani,
Plantaginis
Et Roſarum ana ℥ ij.
Add. *Trochiſcor. albi Rhaſis* ʒ j. *M.*
F. Injectio.

Vel

Rec. *Succorum depurator. Portulacæ,*
Solani
Et ſempervivi ana ʒ ij.
Albumina ovorum num. iij.
Agitentur diu in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo. Ex qua mixtura F. Injectio.

9. Ut exulcerationes, ſi quæ excitentur in urethra, aut jam ante adfuerint, unde pus, vel ſanies manet, ex arte detergantur & deterſa cicatrice obducantur. Deterguntur autem injectu decocto ſimplici hordei, in quo diſſolvitur mel Narbonenſe; vel ſi impar videatur, decocto ſequente.

Rec. *Hord. non excorticat.* pug. iij.
Radic. Ariſtolochiæ rotundæ ʒ. j.
Foliorum plantagin. m. j.
Coq. in ſ. q. aquæ.
Colaturæ add. *Mellis roſacei* ʒ ij. *M. F Injectio.*

Cicatrices vere obducuntur efficaciſſime, ſi ad uncias duas hujus decocti addatur drachma una ſequentis amalgamatis, & una ſimul tepide injiciantur.

Rec. *Plumbi* ℥ ij.
Liquefacto plumbo adde *Mercurii* ʒ ij.
F. Amalgama, quod in tenuiſſimum pulverem conteratur & ſervetur ad uſum.

10. Denique ut curentur morbi reliquiæ, ſi quæ pertinacius ſuperſint, uſu lactis aſinini aut vaccini, vel potatione aquarum mineralium tempore opportuno, & ſi quid mucoſum vel ſanioſum effluat, uſu injectionum exſiccantium & aſtringentium, quales ſupra propoſuimus ad ſeminis ſtillicidium, vel ſaltem ſequente.

Recip. *Aquæ ſecundæ calcis lib.* j.
Lithargyrii argent.
Et Ceruſſ. tenuiſſime pulverat. ana ℥ j.
Camphoræ pulverat. ℈ j.
Miſceantur omnia, ex quibus injiciantur tepide drachmæ quatuor vel ſex.

CAPUT V.

De * *Bubonibus venereis, vulgo* Poulains.

§. I.

Definitio, deſcriptio & differentiæ.

Bubones venerei ſunt tumores glandularum conglobatarum ſive lymphaticarum quæ in inguinibus latent, dolentes, duri, renitentes, ad ſuppurationem lente tendentes, & ex impuro concubitu oborti mediate vel immediate.

Itaque ſive viro ſive mulieri, quibus ex impuro concubitu ea morbi venerei ſpecies immediate accidit, in alterutro vel utroque inguine aliquot diebus poſt ſuſpectam coitionem glandulæ modo plures, pauciores modo, leviter dolent inter ambulandum, & ſi digitis palpentur, tumidæ obſervantur. Creſcit ſubinde progreſſu tardiore vel celeriore tumor ille, durus fit, tenſus, renitens; inde pars acutius dolet, & præter naturam calet, cute tamen nativum colorem retinente; inceſſus laborioſior redditur; Tandem bubo manifeſte apparet, magis vel minus faſtigiatus aut profundus; figura varius, orbicularis, oblongus, teres; magnitudine nunc ovi columbini aut gallinacei, nunc pugni molem æquans.

Differentiæ bubonum ex triplici capite repetuntur, A modo, quo invadunt. Alii enim impuræ copulationi ſoli & immediate ſuperveniunt & *morbum eſſentialem*: Alii vero gonorrhϾ virulentæ ſuppreſſæ parciuſve fluentis, aut ulcuſculorum cancroſorum genitalium comites ſunt, & *morbum ſymptomaticum*: Alii demum citra ullum coitum proxime prægreſſum ſponte contingunt, & *ſignum latentis luis veneræ pathognomonicum* conſtituunt.

2. A qualitate, quam præ ſe ferunt. Alii enim multum dolent, calent, pulſant, renituntur, & *phlegmonodes*: Alii vero modice calent, dolent, pulſant, renituntur, imo potius molles prementis digiti veſtigia & admittunt & ſervant, & *œdematodes*: Alii denique doloris, caloris, pulſationis expertes, duri ſunt & valide renituntur, & *ſkirrhodes* nuncupantur.

3. Ab exitu, quem varium habent. Alii enim vel ſponte vel remediorum, quæ adhibentur, energia ſenſim reſolvuntur & evaneſcunt: Alii vero in ſuppuratum vertuntur, ac pure per aperturam cauterio vel inciſione paratam ſemel educto cicatricem recipiunt: Alii tandem maturantium & emollientium vim eludunt, ac duri & renitentes perdurant.

§. II.

Cauſæ.

Inguinales glandulæ tumere non poſſunt poſt impurum concubitum & in bubonem indurari, niſi lympha, quæ a vicinioribus partibus illuc convehitur, ceu in diverſorium commune, & quæ per medias illarum cellulas ſive veſiculas debet transfluere, ut alio deducatur, ibidem hæreat, ſtagnet & cumuletur. Sed lympha in glandulis inguinalibus hærere non poteſt & cumulari, niſi ſolito craſſior, ſpiſſior, viſcidiorque ſit. Sequitur ergo ex impuro concubitu lympham quæ per glandulas inguinum circulatur, craſſiorem & viſcidiorem effici, atque ideo ibidem cumulatam hærere & bubones venereos inde producere.

At vero nihil novi corpori accidit ex concubitu impuro, præter ſimplicem contagii venerei admiſſionem. Debet ergo virus illud intra corpus ſuſceptum, ac cum inguinalium glandularum lympha commixtum, ſpiſſiorem illam ac craſſiorem efficere, cui quidem effectui producendo ex ſe accommodatiſſimum eſt, cum ſalſo acidam naturam obtineat, cujus ad coagulandos ſulfureos humores, qualis eſt lympha, efficacitas nota eſt.

Poteſt autem virus intromiſſum, cum lympha glandularum inguinalium commiſceri duplici via, longiore altera & intricatiore, nimirum circulatione ſanguinis; breviore altera & magis expedita; ope videlicet vaſorum lymphaticorum, quæ in glandulas inguinales tendunt. Priorem quidem, ut quæſtioni præſenti reſolvendæ parum idoneam rejicimus, quoniam ea ſemel admiſſa omnes univerſi corporis glandulæ con-

* Non abs re fuerit monuiſſe Bubonem Venereum, maxime ſi exulceratus ſit, a Paracelſo *Cambucam* appellari, De *Apoſtematibus Cap*. 24. Et *Chirurgia magna Part.* 4 *Lib.* 3 *Cap.* 6 *Lib.* 5, *Cap.* 9. & *Lib.* 9 *Cap.* 6. Qua de re vide Rochi le Baillif *Dictionariolum vocum, quibus paracalſus uſus eſt*, quod ad calcem Operum Paracelſi editum eſt. Jam vero utrum verbum illud *Cambuca* ad idiotiſmo Germanico aut Helvetico deductum ſit, an a Paracelſo fictum, ut in faciendis verbis hujuſcemodi ſexcentis aliis non minus barbaris audax fuit, viderint ii, qui germanice aut helvetice ſciunt, & qui *ſolent putare eſſe aliquid nugas* Paracelſi.

conglobatæ ſive lymphaticæ pari modo deberent affici ac inguinales, cum lympham ab eodem ſanguine perinde haurirent, quod tamen experientiæ repugnat. Poſteriorem itaque ſolam in re præſenti admittendam eſſe cenſemus.

Verum, cum triplex ſit, ut ſupra diximus, bubonum ſpecies ratione invaſionis, una bubonum, qui coitui impuro cito & immediate ſuccedunt; altera bubonum, qui ſuppreſſæ vel parcius fluenti gonorrhœæ, aut cancroſis genitalium ulcuſculis ſuperveniunt: tertia demum bubonum, qui a latente lue venerea accidunt ſine cauſa ulla manifeſta; debet diverſitas, quæ inde penes communicationis modum intercedit, paulo fuſius explicari.

1. In coitu, externa mulierum pudenda, vulva nimirum, vulvæ labia, & vagina, ſemine a viro infuſo irrorantur. Igitur ſi ſemen corruptum ſit, debet contagium in ſubſtantiam partium imbibi & cum lympha illac circulante commiſceri. Sed illa peculiaribus lymphæ ductibus ad glandulas inguinales tendit. Debet ergo admiſſum contagium venereum ad eaſdem glandulas una ſimul transferri.

Pari modo viri coeuntis genitalia, glans, mentula, & pubes ipſa madefiunt viſcido illo & ſeminali humore, quo mulieres inter coeundum ubertim diffluunt: quamobrem ſi humor ille corruptus fuerit, contagium per genitalium poros inſinuatum lympham illac fluentem pervadet. Hæc autem lympha jugi fluxu ad inguinales glandulas inde contendit. Igitur eodem quoque contendet contagium ſyphiliticum cum limpha permixtum.

2. In gonorrhœa ſuppreſſa parciuſve fluente, proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ, glandulæ Covvperianæ & teſtes in viris; in fœminis vero proſtatæ, glandulæ Covvperianæ, & glandulæ botryformes vaginæ putrido atque corrupto ſemine turgent. Debent ergo ſeminis virulenti partes aliquæ inde exhalantes, lymphæ ab iiſdem conceptaculis vel a ſuperſtratis partibus, ſcroto videlicet & perinæo in viris, perinæo vero totaque vulva in fœminis refluenti inſpirari, atque una ad inguinales glandulas deferri, quo ipſamet convehitur, bubones ibi cito producturæ, niſi retento ſemini putrido porta denuo citiſſime detur.

3. Nec diſpari ratione in cancroſis penis aut vulvæ ulcuſculis, lympha quæ inde regreditur, una ſecum debet revehere in glandulas inguinales, quo ipſa traducitur, non paucas virulenti puris guttulas ab ulceratis partibus hauſtas, quæ lympham inſpiſſando & glandulas, quibus continetur, infarciendo, bubonibus locum frequenter dabunt.

4. Tandem in lue venerea latente, cum ſemen teſtium, proſtatarum, veſicularum ſeminariarum & glandularum Covvperianarum in viris, in fœminis vero proſtatarum, glandularum botryformium, & Covvperianarum glandularum ſeminio venereo infectum ſit, debet contagioſis miaſmatis hinc exhalantibus lympha tum conceptaculorum ipſorum, tum partium conceptaculis ſuperjectarum ita vitiari, ut in glandulas inguinum conglobatas delata, lympham ibi congeſtam pari vitio coinquinando, bubones productura ſit, ſi afflatum contagium ſatis efficax fuerit.

Ceterum a qualicunque cauſa, vel impuro concubitu, vel gonorrhœa ſuppreſſa parciuſve fluente, vel ulcuſculis cancroſis, vel demum lue venerea latente bubo procedat, ſi contigerit ut lympha in utroque inguine ſeminio ſyphilitico æqualiter inficiatur, ac omnia utrimque ad amuſſim æqualia ſint, manifeſtum eſt fore ut in utroque latere bubo perinde ſubnaſcatur; ſi vero ex alterutra parte diſparitas quædam interfuerit, in alterutro tantum, dextro ſiniſtrove.

Deſumitur autem ea diſparitas ex triplici capite.

1. Ex vitio partis, unde virus tranſmittitur. Sic conſtat glandulas dextri ſiniſtrive lateris contagio magis inquinari, prout proſtatæ, veſiculæ ſeminariæ, glandulæ Covvperianæ, teſtis in viro, vel in fœmina proſtatæ, glandulæ Covvperianæ, botryformes glandulæ vaginæ alterutrius lateris virulento ſemine magis turgent, quia lympha, quæ inde redux eſt & in glandulas ejuſdem lateris convehitur, magis virulenta futura eſt.

2. Ex vitio partis, quacum virus communicatur. Sic conſtat inguinales glandulas alterutrius lateris magis affici, prout ex nativa conformatione magis aſtrictæ, magis anfractuoſæ, magis celluloſæ, uno verbo minus perviæ ſunt, atque adeo inſpiſſata lympha facilius infarciuntur.

3. Ex caſu externo, ut aiunt, mere fortuito. Sic conſtat omnibus ceteroquin paribus & glandulis utrimque æqualiter ſeminio contaminatis, bubonem in alterutro latere interdum excitari preſſu vel contuſione inguinis alterutrius, unde lymphæ infectæ congeſtio promoveatur in alterutra parte; imo etiam ſolo decubitu in alterutrum latus, unde lymphæ ejuſdem regreſſus difficilior tardiorque fiat ex parte minus declivi.

§. III. *Symptoma.*

1. Lympha in glandulas inguinales convecta & ſeminii venerei contagio inſpiſſata debet in illis hærere & retineri propter multiplices & anfractuoſas cellularum invicem communicantium vias, quæ exiturienti obſtant. Inde ergo levis initio morbi *glandularum inguinalium tumor.*

 2. Glan-

2. Glandulæ inguinis tumere non poſſunt, quin diſtrahantur; nec diſtrahi quin doleant, magis minuſve pro tumefactionis modo & impetu. Hinc ergo in bubone, præſertim creſcente, *inguinalium glandularum tumor*.

3. Inceſſus fieri non poteſt, niſi muſculi crus antrorſum flectentes cum extendentibus alternatim contrahantur. Sed illi muſculi alternatim non poſſunt contrahi, quin ſuprapoſitas inguinis glandulas jam tumefactas premant, ac premendo dolorem excitent. *Inceſſus* ergo *exerceri non poteſt* in bubone venereo, *niſi cum dolore*, atque adeo cum labore.

4. Glandulæ inguinis ſemel infarctæ novo lymphæ appellentis aggeſtu magis magiſque in dies debent ſenſim inflari, donec tandem vis, qua glandulæ ulteriori dilatationi reſiſtunt, æqualis ſit momento quo appellens lympha eamdem molitur. Sic ergo debet *bubo* incipiens in dies *creſcere*, *indurari*, *extrorſum prominere in faſtigium*, ac oblique protendi, ſecundum glandularum inguinalium ſitum; magis tamen minuſve pro diverſa glandularum magnitudine & extenſibilitate, aut vario lymphæ appellentis impetu.

5. Creſcente bubone ſanguifera vaſa, quæ per mediam glandulæ induratæ ſubſtantiam repunt, derepente comprimi neceſſum eſt. Sed iis derepente compreſſis ſanguis interfluens tandiu hærere debet & retineri, atque adeo calorem fervidiorem tandiu parti conciliare, dum novas circulationis vias ſibi ſenſim paraverit. Inde ergo, ſaltem in principio bubonis, intenſior futurus eſt *tumefacta partis calor*.

6. Quin imo, ſi celer glandularum tumefactio & per fluxionem facta ſanguinis curſum ſubito cohibeat, ſi validus ſit arteriarum pulſus e x naturali corporis fabrica aut febre adventitia, demum ſi ſanguis natura calens & æſtuans impenſe rareſcat, extremæ guttulæ ſanguinis validius pulſi, in lateralia vaſa lymphatica vi irrumpent, unde inſtituta nova ſanguinis devii circulatione *bubo fiet* calore, dolore, pulſu, renitentia inſignis, uno verbo *phlegmonodes*.

7. Quoniam tamen in ſuperjecta cute, quæ morbi expers eſt, vaſa ſanguinis nullomodo vel parum admodum anguſtantur, ſanguis per ea circuitum ſolitum nihilo difficilius perficiet, unde *cutis* non inflammabitur, imo vero nec *colorem* ferme mutahit; ſed *nativum*, aut a nativo parum diſparem *retinebit*.

8. Si vere tumor lente creſcat, ſi debilis ſit & tardus arteriarum pulſus, ſi cruor natura aquoſus ſit & diſſolutus, hinc rivus ſanguinis in vaſa glandulæ infarctæ debilius & tardius propelletur, & in iiſdem lentius, adeoque minori copia coercebitur. Non ſtagnabit ergo vel parum ſtagnabit in vaſis circumfuſis, ac proinde modicum calorem & dolorem, ac debilem arteriarum pulſum inferet; ſed vias per quas fluit, ſenſim ita dilatabit, ut anguſtia extrinſecus inducta compenſetur; vel alias ſibi pedetentim vias aperiet in lateralia vaſa, in quas derivetur, demiſſis tantum in tumoris ſubſtantiam, vel ſaltem in tumoris confinia ſeroſis & lymphaticis partibus tenuioribus, quibus abundat. Inde ergo *bubo* in glandulis inguinalibus obortus modice calebit, pulſabit & renitetur, ſed *mollior*, ſaltem ſuperficie tenus, *prementis digiti veſtigium facile* admittet & tarde dimittet; uno verbo *œdematodes* futurus eſt.

9. Demum, ſi ſanguis craſſior & ſiccior craſſiorem & ſicciorem lympham ſuggerat, ſi ea lympha lentiſſimo gradu in glandulas inguinales pedetentim congeratur, bubo qui inde ſubnaſcetur, *ſkerrhodes* erit; durus ſcilicet & renitens, quia fiet ab impacta ſpiſſiore lympha & diuturnitate temporis magis indurata; caloris vero, doloris & pulſus expers, quia nulla circum adeſt ſanguinis hærentia; nam cum lente fiat in glandulas congeſtio, qua proportione viciniora vaſa comprimentur, proportione eadem alia remotiora, quibuſcum communicant, ſenſim dilatabuntur, unde via compenſabitur.

10. Bubo *phlegmonodes* facile & perfecte *reſolvitur*. Sanguis enim, cujus ſtagnatione ex parte inducitur, mobilitate nativa & circulatione reſtitutæ impetu facile diffiabilis eſt; Lympha vero quæ glandulis intus impacta retinetur, calore intenſiore & validiore arteriarum oſcillatione, quæ buboni huic propria ſunt, & fluiditatem pertinacius ſuam tuetur, & ad motum circulatorium fortius urgetur, ac proinde utroque nomine ad reſolutionem magis comparata eſt.

11. Quod ſi non reſolvitur, *ſaltem* iiſdem de cauſis *haud ægre ſuppurat*. Nam ſanguis, cujus hærentia ex parte fovetur, inſita partium ſuarum vi fermentativum putrefactionis motum concipere aptus natus eſt; lympha vero, quæ glandulas opplet, calore fervidiore, quo agitatur, & fortiore arteriarum pulſu, quo conquaſſatur, ad ſuppurationem efficaciter diſponitur.

12. Bubo œdematodes *facile* quidem *reſolvitur*, quatenus ſerum tenuius, quod vaſa tumori circumfuſa inundat, facile poteſt per lymphaticos ductus ſolitas circulationis vias relegere; *Sed reſolvitur imperfecte*, quia lympha craſſior cellulis glandulæ impacta defectu caloris, quo liqueſcat, & ſufficientis oſcillationis arteriarum, qua atteratur & ultra urgeatur, quæ ambo in ea bubonis ſpecie deſunt, reſolutioni ægre cedit; unde nucleus durior remanet non facile reſolubilis.

13. Iiſdem de cauſis *difficulter* quoque *ſuppurat*,

rat, quia inſpiſſata lympha, tum natura ſua ob ſalinarum & actuoſarum partium penuriam, tum defectu caloris intenſioris, quo diffluat, & validioris arteriarum oſcillationis, qua ſubigatur, ſuppurationi concipiendæ parum idonea eſt.

14. Demum bubo ſkirrhodes *nec reſolvitur nec ſuppurat unquam*, niſi difficillime, ſed plerumque in dies magis induratur, tum quia lympha, quæ in glandularum cellulis hæret, craſſior, ſpiſſior, viſcoſior eſt; tum quia deeſt præternaturalis calor & arteriarum oſcillantium quaſſatio, quibus ad reſolutionem vel ad ſuppurationem poſſit comparari.

§. IV.

Diagnoſis & Prognoſis.

Diagnoſis. Bubones venerei cum ſimplicibus, peſtilentialibus, ſcorbuticis & ſtrumoſis bubonibus conveniunt ratione ſitus & figuræ; ſed ab iiſdem diſtinguuntur ſignis peculiaribus: 1. A ſimplicibus quidem & peſtilentialibus, quia in his cutis rubet & inflammatur, ſecus quam in venereis.

2. A ſtrumoſis vero & ſcorbuticis, quia ex noto prius ægrotantium ſtatu manifeſta ſtrumarum vel ſcorbuti indicia colliguntur. 3. Certius tandem ab omnibus ægrorum relatione, qui fatentur ſe impuro aut ſuſpecto concubitu uſos eſſe; vel gonorrhœa aut cancroſis ulcuſculis laborare; aut qui univoca proferunt argumenta, quibus virus in ſanguine latere evidens ſit.

Minor eſt bubonum venereorum cum bubonocele ſive hernia inguinali convenientia; novimus tamen cum eadem aliquando confundi; non cum ea quidem bubonocele, quæ fit ab Omento, & quæ *Epiplocele* dicitur, in qua tumor mollior eſt, ſed cum illa, quæ ab inteſtino producitur, & quæ appellatur *Enterocele*, in qua major adeſt renitentia, ratione cujus cum bubone proximius convenit: Neque etiam cum ea interocele, in qua inteſtinum per obliquos muſculorum epigaſtricorum annulos delabitur, quoniam locus, quo inteſtinum decidit & ubi tumor excitatur, a glandularum inguinalium, atque adeo bubonum venereorum loco, nimis diſtat; ſed cum illa enterocele, in qua inteſtinum per arcuatum peritonæi fornicem, qua vaſa cruralia tranſeunt, in inguen prolabitur, quæ ratione ſitus quem occupat, a glandularum inguinalium & bubonum in ipſis ſubnaſcentinm ſitu parum vel nihil abludit.

Poteſt tamen facile bubo diſtingui ab enterocele quacunque ſignis ſequentibus.

1. In enterocele tumor ſuperficie levis & figura proxime ſphæricus, licet latam habeat ſuperficiem tenuiore baſi, quæ foramini, unde inteſtinum decidit, æqualis ſit, quaſi pediculo inguini adhæreſcit: Contra vero bubo ſuperficie inæqualis, & figura plerumque oblongus eſt, & latæ ac expanſæ baſi inficitur.

2. In enterocele tumor, ſi prematur, facile cedit, ſed retracto digito reſtituitur illico: Contra vero bubo vel prementi digito renititur, ut bubo phlegmonodes, & ſkirrhodes; vel ſi cedat, veſtigium retinet, ut bubo œdematodes, & ſuppuratus.

3. In enterocele patet attactu flatus vel ſolos, vel cum liquidiore materia confuſos tumore toto contineri, ex facili compreſſione & reſtitutione celeri; Contra vero in bubone nihil ineſt flatulenti, imo ſi quid liquidi latere percipiatur obſcura fluctuatione, id omne & paucum eſt & profundum, & medium tantum tumorem occupat, ut in bubone ſuppurato.

4. Enterocele gravia ſecum infert ſymptomata, febrem, dolorem colicum, ſuppreſſionem dejectionis, fæcum alvinarum per ſuperiora vomitionem, iliacam paſſionem &c. quæ omnia in bubone ſemper abſunt.

Adde rarum eſſe, ut impurus vel ſuſpectus concubitus, quo bubo, cum lapſu ab alto, ictu in ventrem, aut vehementiore motu, quibus enterocele poſſit induci, tam apte ſimul coincidant, ut attendenti dubitare liceat, utra ſit tumoris in inguine oborti natura, & utri cauſæ adſcribenda videatur.

Porro, ubi ſemel conſtat bubonem venereum adeſſe, facile eſt differentias, quibus diſtinguitur, ex ſignis in deſcriptione propoſitis dignoſcere. Nam ſi tumor intenſe caleat, pulſet & renitatur, *phlegmonodem*; ſi moderatius caleat, doleat, pulſet & renitatur, imo vero mollior prementis digiti veſtigium retineat, *œdematodem*; ſi tandem caloris, doloris, pulſus ferme expers, durus ſit, & valide renitens, *ſkirrhodem* bubonem eſſe manifeſtum eſt.

Demum cauſæ bubonum venereorum erui debent, vel ex ægri relatione, vel ex antecedentium notitia, unde liqueat an ſeminium venerum impuro concubitu? An gonorrhœa ſuppreſſa, parciuſve fluente, aut cancroſis genitalium ulcuſculis? An latente ſyphilide, cum glandulis inguinalibus communicatum ſit.

Prognoſis. Bubo venereus, modo caute curetur, periculo vacat, ſed tamen affectus gravis eſt, cum operoſam therapeiam ſemper exigat, & ſæpe etiam Chirurgicam ſectionem.

Poteſt nihilominus bubo eo nomine periculoſus cenſeri, quod luem veneream ſæpiſſime inferat, niſi virus ſuſceptum diuturna ſuppuratione, aut iteratis purgationibus educatur, ac reliquiæ, ſi quæ ſuperſint in ſanguine, diligenter ſpecificis remediis corrigantur.

Minus tamen luis periculum imminet a bubone, qui

qui impuro concubitui, aut ſuppreſſæ parciuſve fluenti gonorrhœæ, aut genitalium ulcuſculis, quam a bubone qui ſine cauſa præſente ſupervenit. Nam prior a ſeminio recenter admiſſo, quod cum nondum ſanguinem infecerit, poteſt educi vel corrigi; poſterior vero a ſeminio dependet, quod in ſanguine jam dudum latet, & quem ideo funditus contaminavit.

Bubo phlegmonodes curatu facilior eſt bubone œdematode, ac præſertim skirrode; cum enim prior reſolvatur, aut in ſuppuratum facile convertatur, poteſt alterutra via adhibitis cautionibus convenientibus perfecte cito ſanari: Poſteriores vero in tumorem vere skirroſum plerumque abeunt, qui remediorum omnium vim diu eludit, ac demum in carcinomatodem naturam non raro degenerat.

§. V. *Curatio.*

Bubo venereus poteſt curandus offerri in triplici caſu, 1. Si ſine cauſa manifeſta invaſerit; 2. Si cum gonorrhœa virulenta, vel ulcuſculis cancroſis genitalium conjunctus ſit; 3. Demum ſi impuro concubitui ſolus & immediate ſuccedat.

In primo caſu, cum bubo luem veneream latere ſignificet, expedit abjecta cunctatione ad hydrargyroſim ſtatim properare, qua tum bubo, tum lues, quæ bubonis cauſa eſt, radicitus curentur. At ſi ægrotanti tam ſanum conſilium ſequi non lubeat liceatve, utendum erit ſpecificis aliis remediis juxta methodos infra tradendas, ægrum tamen præmonendo, ut ingenuum Medicum decet, eo pacto non ſinceram & efficacem, ſed fucatam tantummodo & mitigatoriam medicinam morbo afferri.

In ſecundo caſu, adhibenda ſimiliter eadem remedia juxta eaſdem methodos, ſed cum aliis, quæ gonorrhœæ aut ulcuſculis conveniant, ita commiſcenda, ut penſatis utilitatibus & conſociata medicamentorum efficacia congeneres illæ affectiones perfecte ſimul curentur.

Demum *in tertio caſu*, qui cum ſimpliciſſimus ſit, ceterorum veluti norma eſſe poteſt; in id unice incumbendum, ut contagium recens admiſſum efficaciter deſtruatur aut educatur, & ſi quæ in ſanguine ſuperſint reliquiæ, quæ morbum renovare aut luem inferre poſſent, caute corrigantur aut eliminentur.

Uſu viget gemina methodus, qua ea omnia perinde præſtari poſſint; altera quidem, qua curantur bubones venerei ſine ſuppuratione, aut ulla maturantium applicatione, ſolo nempe Mercurialium & purgantium uſu, donec reſolutus tumor ſenſim evaneſcat. Altera vero, quæ bubonibus medetur ſuppuratione, quam topicorum maturantium appoſitio promoveat, & quæ cum interno Mercurialium uſu ita conjuncta eſt, ut ſeminium morboſum utrimque ſimul efficaciſſime oppugnetur.

Prior methodus operatione vacat, brevior eſt, doloris expers, & æque tuta, ac proinde multorum judicio alteri jam præferenda videtur, ſed id ſimul habet incommodi, quod æger domi & in cubiculo toto curationis tempore continendus ſit, niſi frigidioris aeris attactu grave periculum velit incurrere. Poſterior quidem plerumque longior, multum tædioſa, & cum operationem exigat, dolorifica eſt, ſed cum ægrum officia implere ut plurimum permittat, nondum omnium ſuffragiis deſtituitur; quin imo eo nonnumquam res ſponte recidunt ſuppuratione jam incœpta, ut Medico eamdem vel invito ſequi neceſſum ſit. Quocirca ne quid omiſiſſe videamur, utramque methodum proferre operæ pretium eſt, ſed utramque paucis.

I. Itaque ſecundum priorem methodum

1. Sanguis initio mittendus eſt, ut nimius glandularum infarctus minuatur, & intenſior earumdem inflammatio præcaveatur. Liberalius quidem, ſi bubo ſit phlegmonodes, parcius vero ſi ſit œdematodes vel skirrodes. Hac de re ergo non audiendi Antiquiores, qui ex præjudicio, quod experientia falſi convicit, a ſecanda vena abhorrebant in curatione bubonum, quaſi ſcilicet virus inde ad interiora retractum luem veneream inducturum fuiſſet.

2. Æger deinde purgandus, tum ut via paretur uſui ceterorum remediorum, tum ut contagii pars quam citiſſime educatur; *Leniore* quidem & *antiphlogiſtico cathartico*, ſi bubo inflammatorius ſit, nempe ex medulla Caſſiæ, decocto Tamarindorum, ſale quodam purgante, cum moderata doſi Mercurii dulcis ſive Aquilæ albæ, ſub formulis ſequentibus.

Rec. *Mercurii ſublim. dulcis opt. præpar.* gr. xv.
Medull. caſſ. recenter extractæ ℥ j.
M. F. Bolus ſumendus jejuno ventriculo.

Vel

Rec. *Tamarindor. pinguium* ℥ j ß.
Sal. vegetal. ℥ j.
Bulliant in aq. comm. lib. j ß.
Colatura dividatur in duas doſes ſumendas partitis vicibus & interjecto trium horarum intervallo, devorato prius bolo ex Mercurii ſublimati dulcis gr. xx. *conſerva roſarum ſicca exceptis.*

Fortiore vero & *draſtico purgante*, ſi bubo œdematodes vel ſkirrhodes fuerit, ſcilicet Jalappio, Diagridio, majore doſi Aquilæ albæ, additis etiam, ſi ita e re eſſe videatur, Trochiſcis alahandal, ſub formulis ſequentibus.

Rec. *Aquil. albæ* gr. xx.
Jalappii.

Et

Et Diagrid. ſulfurat ana gr. xij.
M. cum ſ. q. conſerv. roſarum ſiccæ. F. Bolus.

Vel

Rec. *Aquil. albæ* gr. xx. ℈ j.
Diagridii ſulfurat, gr. x.
Trochiſcor. alabandal, gr. iv.
Oles aniſi gutt. iij.
M. cum ſ. q. conſerv. roſar. ſiccæ. F. Bolus.

3. Poſthac perſcribenda præparata Mercurialia, quæ nulla purgandi facultate polleant, atque adeo cum ſanguine diutius confundantur; viruſque venereum efficacius oppugnent. Iſtiuſmodi ſunt panacea Mercurialis duodecim laboribus ſublimata; Mercurius violaceus, ſive flores antimoniales Mercurii, optime loti; Æthiops mineralis cum Mercurio & ſulfure tritura, vel ignitione paratus, vel Æthiops mineralis alter, tum Mercurio & Balſamo Peruviano aut Canadenſe tritura confectus. Singulorum doſis eſt a gr. xv. ad xx. aut ad xxiv, quæ conſerva roſarum excepta aſſumuntur bis in die, mane & veſperi, aut ſemel tantum qualibet die, aut alternis tantum diebus, prout celerior eſt aut tardior eorumdem efficacia; huic methodo tandiu inſiſtendo uſque dum inflentur gingivæ, incaleſcat os & proximus immineat ptyaliſmus.

4. Tunc autem imminenti ptyaliſmo caute occurrendum eſt purgatione, qualem modo præſcripſimus, ut per inferiora deturbetur ſeminii morboſi pars, quæ per ſalivales glandulas exitura eſſet. Quod ut felicius ſuccedat, ab omni Mercurialium uſu per dies aliquot abſtinendum erit, nec quidquam ultra movendum, donec omnia quiete denuo compoſita ſint; quin imo, ſi res exigat, purgatio eadem iterum, ſæpiuſque repetenda, ut ſalivatio tanto efficacius cohibeatur.

5. Pacato ſemel ſalivationis motu, ad Mercurialia redeundum ſimili methodó, atque adeo ptyaliſmus denuo provocandus, qui ut primum apparuerit, rurſus ut prima vice coercebitur iterata purgatione, ac ceſſatione ab omni Mercurialium uſu; ſic per vices repetendo donec tandem bubo reſolutus ſenſim evanuerit.

6. Reſolutioni promovendæ conferunt topica emollientia & reſolventia, ut emplaſtrum de ranis cum Mercurio, vel ſine Mercurio; emplaſtrum de mucilaginibus; emplaſtrum de ſpermate ceti; aut quæ longe præſtant, leves inunctiones bubonis & inguinum cum unguento Mercuriali a ℈ j. ad ℥ ß. quotidie, alternis diebus, aut tertio quoque die, prout uſus poſtulaverit aut permiſerit ptyaliſmi periculum. Conſtat enim eo pacto lympham, quæ in glandulis inguinum hæret præ ſpiſſitudine, efficaciter liquefieri, ac inde facilius reſolvi.

7. Imo jam receptum eſt loco Mercurialium interne aſſumptorum, quæ ſtomachum gravant vel pervertunt, & noxam ſanguini plerumque inferunt, externas inunctiones, quæ innocuæ ſunt, cum unguento mercuriali a ℥ ß ad ℥ j. adhibere ſupra nates & inguina, modo alternis diebus, modo tertio quolibet die, pro vario gradu morbi, & diverſa indole effectuum, qui inde conſequuntur. Sed ubi prima ſalivationis indicia apparuerint, non modo a frictionum uſu caute abſtinendum erit, ſed etiam ægrotans per inferiora ſtatim purgandus, ut materia per os exituriens alio divertatur, quemadmodum ſupra monuimus. Inde vero pacato orgaſmo frictiones iterum renovandæ, ac imminens ptyaliſmus denuo cohibendus ſimili artificio, donec bubo perfecte reſolvatur.

8. Nullum autem periculum eſt, ne ea methodo contagium venereum in ſanguine cum lympha reſoluta refluens per lymphaticos ductus, veneream luem inducturum ſit; tum quia virus, quod ſanguini remiſcetur, Mercurialium energia cicuratum & correctum eſt, atque adeo jam ineſficax; tum quia, etſi virulentum foret, ſanguinem non poſſet mora inficere, cum eadem proportione purgantibus eliminetur, qua in ſanguinem refunditur.

9. Ceterum, toto curationis iſtius ſtadio, æger domi & in cubiculo temperato continendus eſt, alioquin enim periculum impenderet, ne cutaneis & ſalivalibus glandulis frigidiore aere derepente conſtrictis, adeoque ſubito ſuppreſſis tum diaphoreſi, tum ptyaliſmo, quæ a remediis concitantur, difficilis decubitus feret in pectus vel cerebrum.

10. Diæta quoque imperanda eſt tenuis, diluens, humectans, ex offis, panatellis, cremoribus oryzæ, gelatinis, juſculis, & ad ſummum ovis ſorbilibus, interdicto vel parce admodum permiſſo uſu carnium, etiam cupeptarum, ut pullorum aut gallinarum juniorum. Tandem curandum ut æger venere, exercitio, animi contentione, ac præſertim vino abſtineat, ac largo ptiſanæ potu utatur, ut Mercurii guttulæ & liberius cum ſanguine circulante commiſceantur, & in lentorem lymphæ a morboſo ſeminio inductum efficacius arietent.

II. Hactenus de priore methodo. Quod ſi altera ægrotanti magis arrideat, ut qui a negotiis tandiu abeſſe non poſſit, aut ſi dum Medicus advocatur, bubonis materies jam ad ſuppurationem ita proxime inclinet, ut eo deducenda ſit, poterit ea poſterior methodus ſequenti proceſſu adminiſtrari

1. Præmittentur univerſaliora, venæ ſectio ſcilicet & purgatio, cum iiſdem cautionibus, quas ſupra propoſuimus.

1. Adhibebuntur inde tota curatione præparata Mercurialia, quæ purgandi facultatis expertia ſunt, minori quidem doſi & intervalli longio-

gioribus, quam in præcedente methodo, ſed tamen doſi quæ ſufficiat ad virus venereum profligandum. Quod ſi vero ptyaliſmus inde forſan immineret, cathartico caute averruncandus eſſet, ut ſupra dictum eſt.

3. Topica ſimul buboni applicabuntur, quibus tumoris materia emolleſcat & ad ſuppurationem perducatur, in quem finem conferunt ſequentia cataplaſmata.

Rec. *Cepæ coctæ ſub cineribus* ℥ ij.
Saponis nigri,
Et unguenti Diach. cum gummi ana ℥ j ß.
Baſiliconis ℥ j.
Conterantur omnia in mortario marmoreo ad formam pultis. F. Cataplaſma.

Vel

Rec. *Radic. Althææ*;
Bryoniæ,
Et liliorum alborum, ana ℥ j.
Incidantur omnia & coquantur.
Add. *Foliorum malv.*
Et branc. urſinæ, ana *m.* j.
Coquantur omnia ad putrilaginem, contundantur in mortario & ſetaceo trajiciantur;
Pulpæ trajectę adde *fermenti veteris*,
Et unguenti Baſilicon. ana ℥. ß. *aut* ℥ j.
Cepam albam ſub cineribus coctam in mortario contuſam n. j.
Olei liliorum q. ſ.
F. Cataplaſma parti admovendum & identidem renovandum.

4. Cataplaſmatum loco poterunt admoveri emplaſtra maturantia, quæ parti adhærent, & ideo commodius geſtantur. Inter hæc primas tenent Diachylum ſimplex; Diachylum cum gummi, hoc eſt, quocum Galbanum, Ammoniacum, Sagapenum, Opopanax commixta ſunt; Diachylum oleo Galbani & Ammoniaci dilutum; Diachylum cum anatica parte Saponis nigri; Pix navalis cum pice Burgundica, æquatis partibus, mixta &c.

5. Licet certa ſe prodant latentis puris indicia, bubo præcipitantius non aperiendus eſt, ſed expectandum aliquandiu, donec protracta ſuppuratoria fermentatione potiſſima bubonis pars ſenſim computruerit, ut ea ratione abſumptis ſponte callis bubonis curatio & citius & felicius perficiatur.

6. Poteſt bubo ſuppuratus duplici ratione aperiri, vel ſcapello, vel cauterio potentiali. Si *priore*, bubo alte incidendus eſt; minor unica quidem plaga; quæ inguinis plicaturam ſequatur; major vero gemina ad angulos rectos & in crucis formam ducta, cujus anguli forfice exſcindantur. Si *poſteriore*, appoſita tumori, ope emplaſtri feneſtrati, lapidum cauſticorum catena pro bubonis mole longa & lata, eſchara alte inurenda eſt, quæ ſi ad abſceſſum non penetraverit, vel nova appoſitione cauteriorum promovebitur, vel, quod ſupereſt, inciſione peragetur.

7. Conſtet in aperiendo bubone cauteriorum uſum ſectioni plurimum proſtare, tum quod cauteria latiorem plagam inferant, unde interiora bubonis perſpicere & curare facilius licet; tum potiſſimum quod cauteria cathæretica facultate callos, durioreſque glandularum partes abſumant, vel putrefaciant, unde ulceris ſuppuratio, deterſio & glutinatio felicius ſuccedunt.

8. Educto pure, aperti bubonis ſinus linteo carpto ſicco ſtatim replebitur, quo poſtridie detracto adhibebitur Digeſtivum vulgare ex Terebinthina cum ovi vitello & oleo hyperici, quocum ſi ulceris ſordities ita poſtulet, admiſceri poterit Ægyptiacum, imo Tinctura Myrrhæ & Aloes. Demum procedente ſuppuratione ulcus curabitur cum Balſamo Arcæi.

9. Porro, ubi primum phlogoſis ſuppuratione relaxabitur, ulceris cavum caute explorandum eſt, & ſi qui lateant ſinus, ſectione vel aperiendi ſi liceat, vel ſaltem ita dilatandi, ut & detergi & curari commode poſſint. Si qui vero calli ſuperſint, ut fere ſemper ſolemne eſt, corroſivis ſenſim abſumendi, lapide ſcilicet cauteriali, pulveris inſtar plumaceolis inſperſo, aut præcipitato Mercuriali rubro cum unguento baſilicone mixto.

10. Tandem durior bubonis baſis iterato unguenti mercurialis illitu emollienda & relaxanda; carnium, quibus ulcus completur, firmitas concilianda uſu Balſami viridis Metenſium; ac ſi nimis luxuriaverint, carpto linteo tenuiore & ſicco, vel calcinato alumine reprimendæ; demum laxatis ac detumeſcentibus glandulis ulcus ad optatam coitionem deducendum.

11. Ceterum toto curationis hujuſce ſtadio æger a conſueto vivendi more cogitur minus recedere, quam in præcedente methodo, niſi forſan ſuppurationis tempore febris invaſerit, cujus ratione neceſſe ſit ægrum cibis interdici per dies aliquot. Nihilominus tamen expedit, ut vino, venere, exercitio, cibis ſalſis, piperatis, dyſpeptis aut ſucci pravi ſe abſtineat: imo aeri inclementiori ſeſe raro & caute offerat, præſertim quandiu præparata Mercurialia interne adhibebuntur.

§. VI.

Conſectaria allatæ bubonum Ætiologię.

Ex modo dictis haud arduum eſt ſequentia Problemata reſolvere.

1. An bubones ulli venerei alibi ſubnaſcantur, quam in inguinibus?

Conſtat experientia & in axillis, & in jugulo, & ad latera maxillæ inferioris venereos bubo-

bubones aliquando enaſci, vel ſaltem tumores *buboniformes*, bubonibus inguinalibus ſimillimos, qui eodem modo invadant, morem eumdem teneant, iiſdemque curentur remediis. Qua de re vide Zacutum Luſitanum, *De Medicor. Princip. Hiſtor. lib.* 1. *qu.* 38. *Obſerv.* 50.

2. Quanam de cauſa bubones venerei illis in locis aliquando enaſcantur?

Nempe gemina de cauſa, ut de inguinalibus modo dictum eſt; 1. Contagio venereo jam antiquo, quod in lue venerea lympham inficit & inſpiſſat, unde facilis ejuſdem decubitus in has illaſve glandulas, ubi primum frigus externum, vel ictus, attritus, preſſuſve fortuitus idoneam dederint occaſionem. 2. Contagio venereo recens admiſſo, quod certis partibus exceptum in illas glandulas una cum reduce lympha circulatione traducitur. Sic nutrices, quæ ab alumno inficiuntur, bubones ſæpius habent vel in glandulis conglobatis mammarum baſi ſuppoſitis, quo primum, vel in glandulis axillaribus, quo poſtea confluit lympha, quæ revehitur a papillis, in quas prima mali ſeminia inſinuantur ſuctu. Sic alumni, qui a nutrice contaminantur; aut amaſia, quæ a proco; procuſve qui ab amaſia columbando virus concipit, bubonibus obnoxii ſunt in maxillaribus vel jugularibus glandulis, quo convehitur lympha quæ redit a buccis, lingua, gingivis, ac ore interno, in quæ prima penetrant contagii miaſmata, cum lacte vel cum ſaliva permixta.

3. Quomodo curentur bubones venerei iſtiuſmodi.

Eadem plane therapeia, qua bubones ipſi inguinales, quibuſcum in omnibus ita conſentiunt, ut gutta guttæ ſimilior non ſit. Ideoque adhibitis venæ ſectionibus, purgationibus, inunctionibus mercurialibus, ad reſolutionem omni ope atque opera adigendi, quæ ſi ex voto non ceſſerit, ad ſuppurationem deducendi, incidendi, detergendi, cicatrice obducendi ex artis legibus, quas ſupra propoſuimus.

4. Num in internis glandulis lymphaticis bubones venerei aliquando ſuccreſcant?

Certe nec ipſe ullos obſervari bubones venereos interne genitos, nec ullos unquam ab ullo obſervatos legiſſe memini; ſed pervulgatum eſt in Syphiliticis oboriri & tubercula dura ac skirrodea in pulmonibus, & infarctus duros ac skirrhodes in glandulis Meſenterii, quæ ſi a bubonibus exitu forte abludant, at vero cum iiſdem cauſa conveniunt.

5. Unde ea diſcriminis ratio, cum e contrario ſeminium morbificum cum toto ſanguine, atque tota lympha perinde confuſum in lue venerea, parem ſimilemque labem ſingulis glandulis illaturum eſſe videatur?

Ideo forſan, quod in internis glandulis lymphaticis, cum in locis lateant calore perpetuo æſtuantibus, nativa lymphæ liquiditas pertinacius foveatur, unde hærentia lymphæ rarior, & ſi forte accidat, minor, tardior, & ad reſolutionem facilior, quam in externis glandulis, quæ frigus experiri ſolent. Adde interiores glandulas ab ictu, attritu, preſſu tutas eſſe, quibus e contra vidimus lymphæ decubitum non raro promoveri in exteriores glandulas.

6. Denique utrum in cinædis pathicisque bubones venerei generentur unquam uſu veneris impuræ; & ſi ea ratione generentur, ubinam tunc enaſci ſoleant?

Circa prius quidem, nec ipſe vidi, nec ab aliis puto unquam viſos eſſe bubones in cinædis, quos certo conſtiterit contagio uſu impuriſſimæ veneris recens contracto obortos fuiſſe. Neque enim exiſtimo cinædos ullos dari, qui muliebria ita pati ament; ut virilia nunquam omnino agant: Partes autem viri vel ſemel egiſſe ſatis eſt, ut jure ambigatur de prima bubonis origine, ſi quis forte poſthac ſupervenerit.

Circa poſterius vero, vix credo fore ut bubones in cinædis, ſi ab impura venere unquam proveniant, in glandulis inguinalibus generentur, quo lympha extremo recto anique confiniis vel nulla vel pauciſſima defertur; ſed opinio eſt generandos eſſe in glandulis illis lymphaticis, quæ in abdomine juxta Aortæ deſcendentis divortium adſident, in quas lympha convehitur ab illis partibus; & inde forſan efficitur, ut bubones iſtiuſmodi nunquam vel rariſſime producantur, quod cum illæ glandulæ lateant in abdomine, calor vicinarum partium, quo æſtuant, lymphæ inſpiſſationi & hærentiæ repugnet; ut modo dictum eſt. Sed ne ſibi ideo gratulentur, qui tam turpi parent nequitiæ, ſeu verius, infamiæ; ſiquidem præter morbos peculiares non paucos graviſſimoſque, quos ſibi flagitio pariunt & de quibus infra, *Cap. X.* habent etiam & bubones proprios, abortivos quidem, ſed inguinalibus nihilo leviores, ſi non & pejores. Nempe iis accidit, ut lympha, quæ ab extremo recto anique confiniis regredirur; miaſmatis a virulento ſemine exhalatis inſpiſſata, glandulas lymphaticas mole quidem parvas, numero vero multas, podici adſitas & in adipe ſepultas, in quas primo paſſu illabitur, inflet, diſtendat, tumefaciat; unde gignitur ſpecies quædam bubonis annularis, quo podex circulariter cingitur cum calore, rubore, renitentia, ac dolore maximo, præſertim quoties alvus deponenda eſt; qui remediis iiſdem, eademque methodo curandus eſt, ac bubones venerei inguinales.

C A-

Caput VI.

De Morbis, qui Buboni male curato ſuperveniunt.

§. I. *De Bubone Fiſtuloſo.*

Bubo ſemel apertus, ſi negligatur, deterſis & coaleſcentibus labris ac conſtricto orificio in fiſtulam degenerat; hoc eſt; in ulcus ſinuoſum & calloſum; hæc enim duo fiſtula eſſentialiter complectitur.

Multiplex eſt fiſtulæ iſtiuſmodi differentia.

1. Ratione aperturæ, quæ modo latior eſt, & ideo perpetuo hiat, modo anguſtior, adeoque vel cruſta vel tenui pellicula interdum obducitur.

2. Ratione ſinuum, qui intus latent, latiorum vel anguſtiorum, plurium vel pauciorum, cutaneorum vel profundiorum, rectorum vel flexuoſorum &c.

3. Ratione humoris, qui inde profluit, paucioris vel copioſioris; purulenti, ſanioſi vel ſimpliciter ichoroſi.

4. Demum ratione callorum, qui ſinuum latera obſident, & magnitudine, numero, duritie plurimum variant.

Cauſæ. Poteſt quidem apertus bubo in ulcus ſordidum, chironium, dyſepulotum abire vitioſa ſanguinis dyſcraſia, potiſſimum vero ſeminii venerei in ſanguine latentis præſentia, unde pus acrius ſuggeritur; in fiſtulam vero nunquam, niſi ſupina Chirurgi inſcitia multis modis peccatum ſit.

1. Scilicet ſi bubonem ſuppuratum anguſtiore foramine imperitus aperuerit ſive ſcalpello ſive cauterio. Inde enim educto pure, cum ulceris ſuperſtitis fundus nec oculis nec remediis ſatis obvius ſit, facile non eſt aut ea quæ intus geruntur perſpicere, aut iiſdem mederi. Quamobrem ulceris interiora ſordida remanent, dum labra quæ remediorum viribus magis patent, melius deterſa ad coalitionem properant, unde fiſtulam generari neceſſum eſt.

2. Si ulcus, utcunque lata plaga aperuerit, ad cicatricem citius tendere incautus permittat, nondum perfecte ſuppurata glandula quæ exulceratur, vel infima ſaltem ejuſdem portione, quæ ulceris centrum occupat; variiſque membranis, quibuſcum adhæreſcit, & quæ ſunt inſtar pediculi, ſuppuratione nondum delapſis. Experientia ſiquidem notum eſt nec ulcus perfecte unquam curari, niſi fundus probe detergatur; nec fundum probe unquam detergi, quandiu ſuppuratæ glandulæ fruſtulum quodvis, aut adhæreſcentium membranarum lacinia intus remanſerint, ſuppuratione nondum decidua.

3. Si male providus non advertat pus ex ſuppurata altera viciniore glandula, aut ex interjecta inter viciniores glandulas intercapedine in ulceris fundum latenter inſtillari, cui jugi puris ſcaturgini niſi cito occurratur dilata via ſcapello vel cauterio, perfecta ulceris coalitio nunquam ſperanda eſt, utcunque labra ad cicatricem tendere videantur, ſed ulcus in fiſtulam neceſſario deſiturum eſt.

Symptomata. Qualicunque ex propoſitis modo Chirurgus peccaverit, ſequitur inde Fundum ulcerati bubonis, ſi remediis non detergatur, ſi putridis glandulæ aut membranarum laciniis obſideatur, ſi pure jugiter illabente madeat, nec mundificari; nec proba carne repleri, nec ad coitionem properare poſſe, ſed chironia exulceratione indeſinentur eroſum in cavitatem vacuam, majorem minoremve, abiturum eſſe.

2. Labra vero ulceris, quæ cum remediorum energiæ obvia & ceteris vitiis immunia ſint, perfecte elui, detergi, ſuccreſcente carne augeri poſſunt, ulceris oram mutuo acceſſu ita ſenſim coarctatura, ut aditus in cavitatem pateat exiguus, qui magis minuſve hiulcus vel perpetuo parvius ſit; vel identidem cruſta aut pellicula obducatur.

3. Interea pus ulceris cavo coercitum adjectas partes latenter impetiturum, earumdem ſtamina comprimendo, fibras diſtendendo, circumfluam lympham inſpiſſando, duriuſculos callos brevi circumquaque generaturum, qui numero, mole, duritie varie variant pro diverſa puris energia, fibrillarum eroſarum firmitate & denſitate, aut circulantis lymphæ ſpiſſitudine.

4. Imo vero, ſi diutius retineatur & natura acrius ſit, promota ſenſim eroſione cuniculos novos in varia loca brevi ſuffoſſurum, numero quidem plures paucioreſve, & amplitudine latiores vel anguſtiores pro acrimoniæ gradu; rectos vero vel flexuoſos, profundos vel cutaneos prout objectæ partes puris efficaciam magis vel minus retundunt, aut eidem varie reluctatur.

5. Ceterum humorem inde profluxurum natura varium; ichoroſum quidem, ſi lympha ſola ex eroſis lymphaticis ductibus depluat; ſanioſum, ſi cum lympha ſanguis e vaſis ſanguiferis ſauciatis in cavum fiſtulæ inſtilletur; purulentum, ſi mora lympha & ſanguis puris formam adipiſcantur; demum copioſum vel paucum, pro diverſa humoris confluentis copia.

Diagnoſis. Fiſtulæ, in quam bubo ulceratus degeneravit, præſentia & ſtatus oculis patent; ſinus quos recondit, ſpecillo explorantur; calli tactu dignoſcuntur; cauſæ demum ex nota antecedente bubonis therapeja facile eruuntur.

Prognoſis. Fiſtula in inguine ex bubone orta,

ta, gravis eſt, neque unquam contemnenda, cum plerumque luem veneream ſupponat, a qua inducatur aut foveatur; & ex ſe curationem chirurgicam ſemper exigat, longam, difficilem, laborioſam.

Imo vero periculoſa eſt 1. Si ſinus habeat, qui ad vaſa cruralia aut majores illorum ramos altius penetrent. 2. Si callorum, quos recondit, nonnulli acute doleant & ad carcinomatis naturam accedant.

Curatio. Si certis, imo ſi urgentibus tantum indiciis, qualia infra proponemus, *Lib. IV*, *Cap*. 4, locus ſit conjiciendi fiſtulam, in quam bubo ulceratus degeneravit conjungi cum lue venerea qua foveatur, curationi fiſtulæ hydrargyroſis præmittenda eſt methodo inferius tradenda eodem libro, *Capite* 7. Neque enim ſpes ulla eſt futurum, ut effectus perfecte unquam curetur, niſi ſublata prius cauſa. Deinde ſub ptyaliſmi finem, cum ſanguis jam purgatus fuerit, fiſtulæ ex arte curandæ providebitur, ut eo pacto luis venereæ & fiſtulæ curatio pari paſſu procedat, & optatum finem ſimul perducatur.

Si vero liqueat e contra bubonem in fiſtulam degeneraſſe ſola Chirurgi imperitia, nec ulla latentis ſyphilidis ſuſpicio ſit, tunc modo tempeſtatis ratio permittat, ad fiſtulæ curationem depoſita dilatione quacunque properandum eſt ſequenti methodo.

1. Æger ad curationem rite præparabitur, non modo auxiliis univerſalioribus, venę ſectione ſcilicet & purgatione, pro ęgrotantium temperie & viribus, morbique natura iteratis, verum etiam juſculis diluentibus & rarius ſepiuſve iteratis, verum etiam juſculis diluentibus & refrigerantibus ex pullo gallinaceo juniore, aut carne vitulina cum radicibus & herbis convenientibus, ſero lactis chalybeato; lacte aſinino aut vaccino; imo ſi tempeſtivitas ſuadeat, balneatione in aqua dulci tepida, aut potatione aquarum mineralium acidularum.

2. Dein exploratis prius numero, longitudine, directione ſinuum, qui cum fiſtulę oſtio communicant, ſingulorum apertio inſtituenda erit, ac quidem, ſi cutanei & parum calloſi ſint, uti licebit ſcalpello vel forfice, quorum introductio ſpecillo ſulcato dirigetur; labraque hinc & inde pendula forfice caute exſcindenda, ut ſinuum fundus detegatur; & deinde ut ſolemne eſt, plaga ſtatim replebitur ad ſiſtendum ſanguinem carpto linamento, quo poſtridie levi manu detracto ulcus digeſtivo ſimplici aliquandiu, ac poſtea Balſamo Arcęi curabitur.

3. At vero, ſi ſinus profundiores fuerint aut nimium calloſi, ſatius erit cauterio viam ſibi facere, ut jam monuimus *præcedenti Capite*. Itaque appoſito fiſtulæ emplaſtro quolibet ita feneſtrato, ut potiſſima ſinuum pars emplaſtri foramini ſeu feneſtræ ſubjaceat, lapidum cauſticorum catena ſuperimponetur; ut eſchara alte inuratur: quę ſi ad ſinus uſque non penetraverit, inciſæ ad vivum eſcharæ lapides alii incidentur vel, quod brevius eſt, ferro diſcindetur ſemi-putris intercapedo, qua ſinuum receſſus conteguntur.

4. Dein eſcharę lapſus quam ocyſſime promovebitur emollientibus & relaxantibus, ut butyro, vitello ovi ſolo, vel cum oleo hyperici, aut baſilicone, aut terebinthina conquaſſato & linamentis excepto; lapſaque eſchara ulcus cum digeſtivo vulgari curabitur, donec ſuppuratio parcior Balſami Arcęi uſum ſuadeat vel permittat.

5. Relaxatis ſemel ſuppuratione tum confiniis ulceris, omnia diligenter tactu, oculis, ſpecillo exploranda ſunt, num alicubi lateat ſinus, calluſve gravior ſuperſit, quibus mederi neceſſum ſit, priuſquam ulcus ad cicatricem coire permittatur, ne error noviſſimus pejor eſſet priore, alteraque fiſtula inde denuo ſoboleſceret.

6. Igitur, ſi ſinus quiſpiam detegatur, ſed in parte quæ ſectionem permittat ſine periculo, tota longitudine ſtatim incidendus, ſi liceat; vel ſaltem ejuſdem oſtium intruſo eſcharotico ita ampliandum, ut fundus jam obvius libere detergi, & intruſis medicaminibus perfecte curari poſſit.

7. Verum, ſi ſinus ad vaſa cruralia vel majorem aliquem eorum ramum tam prope accedat, ut inciſio periculo vix careat, cathæreticis ſolum utendum erit, & blandioribus quidem, quæ moderate agant & oſtium ſinus roſione ita gradaria dilatent, ut de eorumdem effectu judicium ferre quotidie liceat; imo etiam caute attendendum erit, ut cathæretica ad eam tantum ſinus oram admoveantur, quæ a cruralibus vaſis longius diſtiterit, & quę eorumdem efficaciæ poſſit tutius objici.

8. Si duriores calli ſuppurationem eluſerint, cathęreticis ſenſim abſumendi lapide ſcilicet infernali, lapide cauſtico vulgari, aut præcipitato rubro cum unguento baſilicone permixto, quorum ut efficacior ſit virtus, conducit callos ſummo ſcapelli apice levibus puncturis ſcarificare.

9. Sinubus ſemel glutinatis, callis abſumptis & ſuppuratis, ſi ſuccreſcens caro firma, denſa, granoſa, roſea ſit, ulcus ad cicatricem deducendum, cui fini conducunt epulotica, quę ulceris ſuperficiem exſiccando cicatricem inducunt, ut balſamum viride; pompholyx, plumbum uſtum, ceruſſa; parata ex iiſdem emplaſtra, linamentum carptum ſiccum; alumen uſtum &c. aut colletica, quę tenui glutine cicatricis rudi-

rudimenta, donec firmentur, ab aeris erodentis attactu tutantur, inter quæ primas tenent terebinthina pulverata poſtquam coctione induruit, ſarcocolla, thus ſive olibanum, myrrha &c.

10. Demum ab ipſo curationis principio diæta conveniens ægrotanti imperanda, tenuis quidem ex offis, panatellis, cremoribus oryzæ, & ad ſummum carne pullorum gallinaceorum, cum omnia pro votis maxime ſuccedunt: tenuiſſima vero & ex juſculis tantum levioribus, ſi febris invadat; ſi ſuppuratio copioſa & fœtida ſi; ſi ulceris oræ inflammentur, ſi caro mollior & fungoſa luxuriet &c.

§. II. *De Bubone Skirrhode.*

Deſcriptio & differentiæ, Accidit aliquando, ut bubo venereus eluſa remediorum omnium efficacia nec reſolvatur nec ſuppuretur, ſed totus vel fere totus arctius ſenſim conſtringatur, denſetur, indureſcat, ac in ſkirrhum proprie dictum, durum, renitentem convertatur, quæ de bubone œdematode, & ſkirrode potiſſimum vera ſunt.

Geniti eo modo ſkirrhi differunt 1. Ratione figuræ & molis, circa quas plurimum variant.

2. Ratione numeri ſituſque glandularum, quibus inſident; alii enim unam tantum & *conglobati*; alii vero plures, vel racematim vel catenatim diſpoſitas, occupant, & racematim vel catenatim *congeſti* dicuntur.

3. Ratione mobilitatis, cum alii quidem ſubjectæ parti laxius cohæreant, hac & illac mobiles; alii vero ita immediate adnaſcantur, ut nullomodo inde dimoveri poſſint.

4. Denique ratione ſenſus, cum alii indolentes ſint & vere *ſkirrhodes*; alii vero dolorem obtuſum inferant, & ad *carcinomatodem* naturam proxime degenerent.

Cauſæ. Ideo bubo in ſkirrhum convertitur, quod lympha in veſiculis ſive cellulis glandularum inguinalium hærens ſpiſſatur prætermodum, unde partibus conſtipatis & ad intimiorem contactum ſenſim adductis duritiem veluti caſeoſam adipiſcitur. Lympha vero in hunc modum ſpiſſatur multiplici de cauſa.

1. Vitioſa craſſitudine, qua natura peccat, unde fit, ut deinde a ſuſcepto venereo contagio tanto magis ceteris paribus ſpiſſeſcat.

2. Nimia ſuſcepti venerei copia vel energia, unde fit ut ceteris paribus lympha, cui inſpiratur, tanto magis coaguletur.

3. Utraque memorata cauſa ſimul concurrente, unde fit, ut lympha natura craſſior a contagio & nimio & efficaciore in compoſita utriuſque cauſæ ratione inſpiſſetur.

4. Uſu præpoſtero topicorum repercutientium, qualia incipienti buboni interdum applicantur, ut reprimatur, ſed peſſimo conſilio; cum aucta lymphæ ſpiſſitudine inde ſkirrhodes fiat bubo, qui ſponte reſolubilis fuiſſet.

5. Abuſu topicorum reſolventium aut maturantium, quæ ſi liquefaciendæ lymphæ hærenti imparia ſint, augent ex accidente ejuſdem craſſitudinem, quatenus diſſipant quodcunque tenuius liquidiuſve inerat.

6. Tandem abuſu topicorum acriorum, ut ſunt cataplaſmata maturantia, quibus ſemen ſinapi contuſum admiſcetur, quæ irritando ſyſtalticas glanduloſi contextus conſtrictiones cient, utiles quidem, ſi materia impacta ductilis fuerit & ad reſolutionem comparata; noxias vero ſi durior ſit & expreſſioni reluctetur, quandoquidem vi excluſis tenuioribus partibus craſſamentum, quod ſupererit, in duriorem maſſam coiturum eſt.

Symptomata. Inde liquet pro diverſa lymphæ in diverſas inguinum glandulas appellentis natura, indole, contagione, vel pro diverſa diverſarum earundem glandularum laxitate, textura, permeabilitate, modo unam tantum glandulam, mole, figura variam affici, unde bubo, ac proinde ſkirrhus *conglobatus*, mole & figura varius; modo plures ſimul racematim vel catenatim diſpoſitas, unde bubo, ac proinde ſkirrus racematim vel catenatim *congeſtus*.

2. Pro diverſo glandis infarctæ ſitu, magis vel minus profundo, aut pro diverſa tendinearum fibrarum vel membranarum, quibus glandula cum confiniis adhæreſcit, longitudine & mollitie, bubonem atque adeo ſkirrhum inde natum modo libere mobilem vacillare, modo contra ſtabilem cum ſubjecta parte conglutinari.

3. Prout lympha in glandulis hærens, vel quieta eſt & ſine motu, vel cauſa multiplici infra recenſenda, §. *ſequente*, rareſcit & expanditur, concludentes glandularum membranas modo immotas permanere, unde tumor vero indolens & perfecte *ſkirrodes*; modo dolorifice diſtrahi, unde tumor incipit obſcure dolere, atque adeo in *carcinoma* degener eſſe.

4. Demum in priore quidem caſu, in quo ſanguis & lympha vel vaſa ſua ſenſim jam dilataverunt, vel vias novas collateralia vaſa ſibi jam fecerunt, cum ab immota indolentis ſkirrhi materia nulla nova inferatur vaſis compreſſio, nihil inde quidquam mutari penes colorem & calorem partis, aut lymphæ decubitum; in poſteriore vero, hæc eadem ſecus ſe habere, ut infra videbitur §. *ſequente*.

Diagnoſis. Skirrhi inguinalis tum præſentia, tum differentiæ in quas diſtinguitur, oculis & digitis obviæ ſunt: cauſæ vero quibus productus fuerit, ex præcedente ætiologia colligi poſſunt.

Prognoſis ſemper mala inſtituenda eſt, cum bubonem in ſkirrhum mutatum haud facile ſit vel reſolutione vel ſuppuratione diſſipare.

Peſ-

Peſſima autem, ſi dolere incipiat, cum inde manifeſtum ſit ad carcinomatodem naturam ſenſim deſciſcere.

Curatio. Difficillimum eſt, ut modo diximus, bubonem ſkirroden reſolvere vel ſuppurare. Suadent quidem nonnulli cuncurbitam ſiccam buboni quotidie applicandam eſſe per horæ quadrantem, ut confluxu ſanguinis impacta in ſkirrho materia calefiat, & topicorum reſolventium vel ſuppurantium energiæ facilius deinde pareat. Sed docuit experientia eam methodum fere ſemper fruſtraneam eſſe, imo non raro periculoſam, cum ſkirrhum a confluente ſanguine frequentius incaleſcens tandem in carcinoma ſæpe degeneret.

Alii vero volunt ſkirrhoden glandulam cathereticis pedetentim abſumendam eſſe, ſi reſolventium & maturantium efficaciam eludat, vel inciſa cute ferro extirpandam. Sed nunquam ſuaſerim longas, difficiles, periculi plenas operationes iſtiuſmodi, quandiu ſkirrus indolens nullam noxam infert: Quod de cathæreticis præſertim dictum volo, quorum uſu præpoſtero ſkirrhus in carcinoma ſæpe convertitur.

Itaque ſatius eſt ad hydrargyroſim confugere, a qua feliciorem ſucceſſum licet expectare. Partes enim Mercurii, quæ eo pacto in ſanguinem infunduntur, cum efficaciſſimæ ſint cum ad attenuandam & diſſolvendam hærentem lympham, tum ad corrigendas ſeminii venerei particulas, quæ lympham coagulant, poſſuut felicius quam ullum aliud remedium, ſkirrhoden bubonem ſenſim reſolvere, ut qui lympha viſcidiore & contagio venereo nimium ſpiſſata producatur.

At vero in adhibenda hydrargyroſi duo caute notanda. 1. Ut æger diuturno diluentium & relaxantium uſu præparetur, tum univerſalium tum particularium; univerſalium quidem, quæ ſanguinem & lympham temperent & liquefaciant, ut a Mercurii partibus facilius poſſint comminui & extenuari: Particularium vero ſive topicorum, quæ bubonis contextum emolliant & relaxent, ut lymphæ hærenti magis permeabilis fiat.

Priori indicationi conducunt balnea in aqua fluviatili tepida; juſcula aut apozemata refrigerantia; ſerum lactis chalybeatum; lac aſininum; aquæ minerales acidulæ ſive chalybeatæ; &c. Poſteriori vero ſatisfaciunt cataplaſmata de mica panis, aut ex pulpa radicum & herbarum emollientium; vel emplaſtra de mucilaginibus, aut ſpermate ceti, quibus diu inſiſtendum eſt.

2. Ut hydrargyroſis lento paſſu procedat, hoc eſt, ut pauca unguenti mercurialis doſis illinatur qualibet frictione; ut frictiones fiant longis intervallis; ut protractis frictionibus Mercurius cum ſanguine confuſus diu retineatur &c.; eo ſcilicet fine ut Mercurii partes cum ſanguine diutius circulantes, lympham, quæ in glandulis inguinalibus hæret impacta, poſſint efficacius diſſolvere, & perfectam bubonis ſkirrhodis reſolutionem procurare.

Hac methodo certum eſt inguinales ſkirrhos, qui buboni prægreſſo ſuccedunt, ſi perfecte non reſolvantur, quod rariſſimum eſt, ſaltem ita imminui, ut tumor ſuperſtes amygdalæ aut avellanæ molem vix æquet. Noluerim tamen certum & indubitatum effectum ſemper polliceri, quoniam novi ſkirrhodes bubones ita rebelles interdum eſſe, ut hydrargyroſi ſumma etiam cautione adhibitæ pertinaciter reſiſtant.

Quod ſi hæc accidant, modo bubo lapideam duritiem nondum adeptus ſit, nec ad cancrum occultum propendeat, proderit Thermas Baregianas adire, ut embrochem ſuper bubonem iterando, inguen morboſum ſtillicidio aquæ fluentis ſupponendo, demum tumori limum, qui in aquæ fundo colligitur, apponendo quotidie, coagulata lympha ſenſim liquefiat & tandem reſolvatur. Neque enim uſquam alibi Thermas ullas novi, quæ vel lenius agant, vel glandularum infarctus efficacius diſcutiant.

Cauto tamen opus eſt, ac ſi bubo inde rareſcere, calefieri, dolere incipiat, Thermarum uſu æger ſtatim abſtineat, ne ſkirrhus in carcinoma degeneret. Tunc igitur miſſis remediis omnibus res tota naturæ viribus committenda eſt, convenientem diætam imperando, & tumori emplaſtrum imponendo ex æqualibus partibus emplaſtrorum diabotani & de mucilaginibus.

§ III. *De Bubone Carcinomatode*.

Deſcriptio & differentiæ. Bubo ſkirrhodes, dum in carcinomatoden degenerat.

1. Incaleſcit, obſcure dolet ſi prematur, intumeſcit, durius renititur, identidem lancinat, raro tamen, & tunc *Carcinoma incipiens* appellatur.

2. Inde magis calet, dolet, tumet, renititur, frequentius & acutius lancinat, mutata figura in apicem faſtigiatur, quem cutis tenſa, lævis, lucens, ſubrubra obtegit; & tunc *Carcinoma confirmatum* quidem, *ſed occultum* dicitur.

3. Demum faſtigiatus apex diſciſſa cute in ulcus dehiſcit, unde ſanguis, ichor, ſanies ſtillatim manant; ulcus incipiens tacito progreſſu ſenſim ampliatur; cancroſa materia expanditur & extumet; ulceris oræ invertuntur & extrorſum replicantur; caro ſuccreſcit fungoſa, tabe diffluens, ichor, ſanguis, ſanies ubertim profluunt; dolor atrox, urens, lancinans diſcruciat; tumoris confinia livent, uno verbo *Carcinoma confirmatum & exulceratum* eſt.

Ceterum, ut de ſkirrho dictum eſt, ſic quoque no-

carcinoma mobilitatis ratione viariat, nam modo vacillat & in ſede mobile eſt, modo contra ſtabile ſubjectis partibus firmiter adhæreſcit.

Cauſæ. Carcinomatis ætiologia hoc unico principio, hactenus ignoto, attamen veriſſimo, toto nititur, nimirum lympham in ſkirrho impactam rareſcibilem eſſe ſi caleſiat, conceptoque ſemel fervore ad expanſionem inſito elaterio niti momento tanto majore, quanto magis denſata & conſtipata fuerit. Id ſane vel ex eo abunde demonſtratur, quod ſkirrodes tumor, cum in carcinoma incipit degenerare, intutumeſcat citra tamen ſuppurationem ullam; quod creſcente intumeſcentia ſkirrhi pars ſive angulus in apicem faſtigietur; denique quod diſrupta ſemel cute cancroſa materia, quæ intus latet, ubi primum liberior expanſioni locus datur, extumeſcens & veluti exundans ulcus incœptum ſenſim diducat, & dum ſeſe magiſque effert, ulceris margines circumquaque extrorſum invertat.

Inde ſequitur præternaturalem calorem, quem materia in ſkirrho impacta concipit, proximam eſſe cauſam, qua ſkirrhus in carcinoma convertatur. Conſtat autem calorem hujuſcemodi a ſkirrhoſa materia concipi.

1. Quotieſcunque ſanguis juxta fluens fervidior ipſe eſt a febre ardente aut diuturna; diæta acriore, ſalſi, piperata; abuſu vini meracioris aut liquorum ardentium; venere; exercitatione, vigilia, immoderatis.

2. Quotieſcunque ſanguis, licet calore non æſtuet, nimia tamen copia cogitur hærere in ſkirrhi confiniis, ut accidit ex frequenti cucurbitularum applicatione, aut ſkirrhi contuſione, contrectatione, compreſſione &c.

3. Demum quotieſcunque tumor ſkirrhodes prætermodum caleſit admotis topicis actu vel potentia calidioribus; præpoſtera aquarum thermalium embroche; imprudenti abuſu eſcharoticorum &c.

Debent ergo hæc omnia inter remotas ſive procatarcticas carcinomatis cauſas ſingula recenſeri.

Symptomata. Ideo ex dictis ſkirrhus incipit in carcinoma mutari, quod contenta materia ferveat & rareſcat. Debet ergo ſkirrhus in carcinoma degenerans paulo magis calere, tumere, reniti.

2. Tumet materia in ſkirrho degenere. Debent ergo concludentes cellulæ & externa glandulæ ſkirrhoſæ involucra fortius inde diſtrahi, atque idcirco dolere.

3. Materia eadem validiore niſu identidem rareſcens ab externa cauſa qualicunque vaſa juxta repentia fortius comprimit. Debent ergo arteriæ retento ſanguine magis turgidæ fortius inde oſcillare, parteſque appoſitas quatere vehementius, unde dolor lancinans.

4. Qua proportione in ſkirrho degenere materia gradario augmento magis fervet, & impenſius rareſcit, proportione eadem debent calor, dolor, tumor, renitentia, lancinatio magis & magis in dies invaleſcere.

5. Cum ſkirrhoſa materia non ſit perfecte homogenea & uniformis, ſed in variis tumoris cellulis ad expanſionem magis minuſve comparata, pari modo cum nec ipſæ cælulæ, quibus concluditur, expanſivo niſui æqualiter reſiſtant, ſed momento vario & inæquali pro diverſo contextus modo, debet una aut altera ſkirrhi deganeris pars alterutra vel utraque de cauſa extumere præ ceteris, & mutata figura in apicem faſtigiatum ſenſim protuberare.

6. Quo magis unus aut alter tumoris degeneris angulus in apicem faſtigiatur, eo magis neceſſum eſt ſuperextenſam cutem diſtrahi, tendi & explicari. Debet ergo ſummum apex tenſa, levi, lucente, tenui cute obtegi; imo & ſubrubra, quoniam ſanguis vaſa ejuſdem nimium diſtracta difficilius permeat.

7. Cutis diſtractione nimia attenuata diſcinditur cum ſubjecta materia degenere. Inde ulcus parvum & ſuperficiarium, ſed quod cauſarum earumdem efficacia ſenſim creſcit & dilatatur. Sic in malo granato, vel momordicæ pomo, cum matura ſunt, vel leviſſima ſciſſura ſolet ſponte in ampliorem dehiſcere ſolo involucrorum elaterio.

8. Manat ex ulcerato carcinomate ſanguis, ſi majora vaſa ſanguifera diſcindantur: Lympha ſive ichor, ſi illæſis ſanguineis vaſa lymphatica tantum diſrumpantur: Purulenta materia, ſi fungoſa caro, quæ ulceris ſuperficiem obducit, computreſcat: Demum ſanies ſive lympha ſanguine & pure inquinata, ſi memoratæ conditiones una ſimul concurrant. Numquam tamen pus verum, ſincerum, laudabile, cum ſkirrhoſa materia tum propter naturam lymphaticam, tum propter ſpiſſitudinem nimiam perfectæ ſuppurationi impar ſit.

9. Creſcente cancroſæ materiei expanſione, cum cutis circumferentia non poſſit pari ratione extendi, conſequens eſt ut ulceris labra extrorſum revolvantur & contorqueantur fœdiſſimo ſpectaculo.

10. Tandem, compreſſis circumquaque venis, ſanguis non modo hæret in tumoris confiniis, ſed depoſito ob moram rubore nativo nigriorem colorem contrahit, unde liventes ac varicoſæ vaſorum propagines, quibus carcinoma cingitur.

Diagnoſis. Natura, ſtatus, differentiæ bubonis carcinomatodis facile patent ex deſcriptione. Cauſæ vero erui poſſunt ex antecedente vivendi more.

Prognoſis. Bubo carcinomatodes morbus eſt gravis & pe-

& periculoſus, qui raro curatur, nec unquam niſi ferro & igne. Duro enim nodo durus cuneus apponendus eſt.

Si bubo ſubjectis partibus ſtabiliter adhæreat cum neque ferro; neque cathæreticis radicitus extirpari poſſit, plane incurabilis eſt, & mitigationem tantum ſeu *palliationem* admittit.

Si vero mobilis ſit & a ſubjectis partibus ſejunctus, poteſt perfecte curari extirpatione, modo a cruralibus vaſis ſatis diſtiterit, ut operatio ſine periculo poſſit inſtitui.

In genere bubo carcinomatodes major minore, acutius dolens dolente obtuſius exulceratus occulto gravior eſt.

Curatio. Varia eſt, ut modo diximus, pro diverſo tumoris ſtatu; *curatoria* ſcilicet ſi mobilis, *palliativa* tantum ſi ſtabilis ſit.

I. In priore caſu hæc præſens urget indicatio, ut tumor cancroſus celerrime exſcindatur, ne viciniores partes in conſortium trahat, aut mole auctus ſubjectæ parti ſtabiliter agglutinetur.

Itaque 1. Æger, ut jam ſæpe dictum eſt, ad operationem ſtatim præparandus univerſalioribus remediis, venæ ſectione ſcilicet & purgatione; juſculis aut apozematis alternantibus; lacte aſinino, vaccino, aut ſero lactis; aquis mineralibus, balneatione &c.; quæ pro ægrotantis conſtitutione, ſtatu, ætate, annique tempeſtate varie variare debent. Imo etiam hydrargyroſis præmittenda eſt, ſi qua ſit latentis ſyphilidis ſuſpicio, ut ſæpe accidit.

2. Deinde, ſi nonnulli audiantur, utendum cathæreticis, potiſſimum vero diverſis Arſenici præparationibus, correctionibus, calcinationibus quibus aſſerunt glandulam cancroſam totam, ut ajunt, *mortificari*, & ſponte decidere, dum avellitur. Ea de re conſulendi Falloppius, *Tract. de Tumoribus præter naturam*; Senertus, *Operum lib.* 4, *part.* 3. *ſect.* 1. *cap.* 7., de Pulvere benedicto Antonii Fuchſii, Joannes Vigerius, *in Chirurgia magna*; Petrus Johannes Faber, *in Myrothetico Spargyrico*, de quinta eſſentia Arſenici, Johannes Baptiſta Alliot. *Traité du Cancer* &c.

3. Sed eam methodum, quamquam forſan manu parciſſima in parvis & cutaneis glandulis tentari poſſit, periculoſam tamen cenſemus & parum tutam, ſi grandior aut profundior cancer curandus contigerit; 1. Quia cathæretica magna doſi adhibita, irritando, laceſſendo, rodendo gravem inflammationem excitant cum febre, quæ nunquam periculo vacant. 2. Quia dolore acutiore, quem inferunt, viciniores partes quæ ſanæ erant, in cancri naturam mutant, unde creſcit carcinoma & ſubjectis partibus adhæret, a quibus ante ſejungebatur. 3. Potiſſimum tandem, quia nunquam tutum crediderim uſum Arſenici, quocunque modo præparetur, calcinetur, corrigatur. Notum eſt enim, nec unica experientia, ſolo uſu externo Arſenici mortem miſeram ægrotantibus illatam eſſe. Qua de re vide Fernelium *Method. medendi lib.* 16. *cap.* 18, ubi refert Arſenicum & Mercurium ſublimatum, cancro mammæ impoſita, mulierem diebus ſex de medio ſuſtuliſſe, perinde ac ſi eamdem ore hauſta fuiſſent.

4. Igitur ſatius eſt mobilem cancrum ferro exſcindere radicitus celeri operatione: Scilicet glandula cancroſa digitis, ligatura, forcipe circulari, aut volſella uncinata arrepta ſuſpenditur; inde cutis & tumoris baſis, novacula, ad dimidiam longitudinis partem linteo obvoluto armata circumquaque ſubtus circumciditur, donec cancer totus radicitus extirpetur, ſedulo cavendo, ne quid reſiduum remaneat, quod cancroſæ indolis ſuſpectum eſſe videatur: Sanguinis fluxus vel ligatura, ſi vaſa unde manat ampliora ſint, vel ſola vitriolici fruſtuli applicatione reſtinguitur. Plaga linamento ſicco oppletur & manu aliquandiu comprimitur, donec ſanguis ſubſiſtat. Dein poſtera tertiave die, poſtquam linamentum deciderit, ſuperſtes ulcus digeſtivo vulgari, balſamo Arcæi, balſamo viridi ſucceſſive curabitur, ut artis eſt, & ut feret uſus.

5. Ceterum in id unice Chirurgum intendere neceſſum eſt, 1. Ut ſi qua puſilla glandula cancroſa vel ad cancri naturam proxima lateat in confiniis, diligenter extirpetur; cancer enim hydra eſt, quæ ſemper reviviſcit, niſi capita omnia reſecta ſint. 2. Ut carnis optimæ regenerationi caute provideatur, ulcus curando ſumma diligentia, ut in fiſtulam degeneret, quod de cancroſis ulceribus nimium frequens eſt.

6. Sanato demum ulcere vel ad cicatricem properante, vitioſa ſanguinis diatheſis, quæ a cancro inducta eſt, vel quæ cancrum ipſa fovebat, remediis corrigenda eſt, ne ſimili vitio novus cancer in parte altera repullulet. Ad hunc autem ſcopum faciet methodus modo proponenda ad *palliativam* cancri ſtabilis therapejam: Quæcunque enim cancro mitigando conducunt, conducunt eadem cancro præcavendo.

II. In caſu altero, nempe ſi cancroſus tumor vicinis partibus jam adhæſerit, neque adeo poſſit radicitus ulla ratione extirpari, ab operatione omni abſtinendum eſt tanquam inutili, imo noxia, & *palliativis* tantum remediis inſiſtendum.

1. Haud deſunt tamen, qui curationem perfectam etiam in eo caſu polliceantur uſu cathæreticorum, præſertim vero arſenicalium; ſed ægrotantes, ſi magnificis promiſſis iſtiuſmodi confidant, temerariæ credulitatis pœnas cito luent morte miſera & crudeliſſima. Neque enim ſperare licet utilem fore in ſtabili

can-

cancro therapeiam, quam noxiam eſſe in mobili modo demonſtravimus.

2. Tunc ergo una ſalus ægris eſt nullam ſalutem ſperare, & miſſa inani & periculoſa fiducia unice providere, ut cancri augmentum præcaveatur; vitioſa ſanguinis diatheſis corrigatur; dolores, qui ægrum miſerrime torquent, leniantur: demum vita quam diutiſſime & quam mitiſſime procraſtinetur, in quibus procurandis therapeia palliativa tota verſatur.

3. Eapropter æger identidem purgandus eſt, non quidem catharticis draſticis, ut nonnullis temere videtur, ſed blandioribus, ut manna, caſſia, rhabarbaro, ſyrupo florum perſicorum &c. quæ congeſtam in primis viis cacochyliam & bilioſam amurcam leniter educant ſine graviore orgaſmo.

4. Vena quoque in brachio alterutro identidem incidenda eſt, ſi dolor & calor ingraveſcant; eo ſiquidem modo depletis vaſis arteriæ tumori circumjectæ minus turgebunt, atque adeo debilius oſcillando calorem doloremque minorem inferent.

5. Ægrotanti interdicendum vino, venere, exercitatione nimia, animi pathematis vehementioribus, alimentis ſalſis, piperatis, acrioribus, & condimentis quibuſcunque: ac diæta imperanda eſt tenuis, humectans, temperans ex hordeaceis, avenaceis, oryza, oſſa, juſculis levioribus aut gelatinis, demum ad ſummum pullis junioribus, gallinis, carne vitulina &c.

6. Uſurpanda identidem juſcula vel apozemata refrigerantia & diluentia; aquæ chalybeatæ minerales e claſſe leviorum; balnea vel ſemicupia in aqua dulci tepida; lac aſininum, aut vaccinum; ſerum lactis &c. imo quod præſtabilius eſt, lac vaccinum pro omni alimento vel continenter, vel frequentiſſime ſaltem, quod ne ventriculum gravet, poterit doſi matutinæ addi aqua ſecunda calcis ab ℥ j. ad iij. vel decoctum amarum foliorum abſinthii, centauri, chamædrios &c. ad ℥ iij, iv, aut v, vel ante lactis hauſtum devorari quolibet mane bolus abſorbens ex coralliis rubris, oculis cancrorum, cortice Peruviano, lapide hæmatite, terra ſigillata, creta, aliiſve hujuſce generis, quæ ſingula ad ℈ j. exhiberi poſſunt, ſi duo aut tria tantum exhibeantur.

7. Carcinomati, ſi occultum ſit, topica nulla remedia admovenda ſunt, nec calida, acria, reſolventia, quæ calefaciendo morbum aggravant; nec refrigerantia, anodyna, pinguia, demulcentia, quæ cutis poros oſtipando & inſenſibilem diapnoem inhibendo tumoris calorem atque adeo morbi progreſſum intendunt per accidens. Sufficit igitur curare ne tumor frigore conſtringatur, aut humorem extrinſecus contrahat ab aere humidiore, quod utrumque cavere haud difficile eſt ratione ſedis, quam tumor occupat.

8. Contra, ſi carcinoma exulceratum fuerit, tunc neceſſe eſt ulcus quotidie curare, linamento ſicco molliter extergere, decocto Agrimoniæ aut Geranii Robertiani eluere, & humoris defluentis ferociam retundere vel ſaltem mitigare topicis, quæ virtute anodyna aut abſorbente polleant, modo oleoſa non ſint. Multigena in hunc finem laudantur remedia, ſed ceteris palmam videntur præripere ſequentia: Nutritum ex ſucco Solani hortenſis ſeu vulgaris, vulgo *Morelle*, recenter expreſſo, & ſaccharo vel potius Magiſterio Saturnino, in mortario plumbeo cum piſtillo plumbeo agitando paratum; oleum ovorum recens in mortario plumbeo conquaſſatum, donec nigreſcat; lamina plumbea attenuata, vel ſola, vel Mercurio illita; caro cochlearum terreſtrium, aut cancrorum fluviatilium elixa & ad putrilaginem in mortario plumbeo contrita; Talleolæ carnis vitulinæ calentis; catelli recens nati per medium diſſecti, & calentes admoti; oleum e ranis viridibus per deſcenſum diſtillatum, addito exſiccatarum ranarum earumdem, bufonum, aut cancrorum fluviatilium pulvere; remedia omnia ex tuthia, pompholge, Saturno &c. præparata.

9. Debent narcotica, ut Opium, a gr. j. ad ij. vel iij. iiſdem remediis admiſceri, ſi dolor ſit nimius, acer, mordax, lancinans: Imo vero interne etiam uſurpari debita & convenienite doſi, ut inde dolor efficacius deliniatur, quod de cancro mobili, ſi acute doleat, & de occulto dictum quoque volumus.

10. Demum oportet identidem blando cathæretico carnium fungoſarum, quæ ſuccreſcunt, luxuriem reprimere, ad quem ſcopum efficaciſſimum eſſe novimus balſamum, quod chalybis vulgo dicunt, & cujus conficiendi modum infra proponemus ad calcem *Libri IV*. Unguentum enim ſive balſamum iſtiuſmodi rodendo abſumit carnes fungoſas, leniter tamen, quoniam ſpicula corroſiva ſpiritus Nitri fermentatione attrita, chalybeatis partibus caſtrata, oleo olivarum irretita ſunt. Quin imo, ſi ita videatur, poteſt balſamum illud inſulſius inſulſiuſque fieri, atque adeo minus minuſque corrodens, ſi repetita ſæpius ablutione, acida ſpiritus Nitri ſpicula diligentius eluantur.

CA-

CAPUT VII.

De Ulcuſculis cancroſis ſive carie pudendorum, vulgo Chancres.

§. I.

Deſcriptio & Differentiæ.

ULCUSCULA cancroſa ab impura venere, quæ pudendorum cariem conſtituunt, ſunt ulcera exigua, ſuperficiaria, parum cava, rotunda, calloſa, contumacia, quæ a venereo contagio in pudendis ſuccreſcunt ac repullulant.

Inſident in utroque ſexu variis genitalium locis; in viris quidem frequenter internæ præputii faciei, & dorſo vel lateralibus partibus balani, frequentiſſime ejuſdem coronæ vel fræno, quandoque etiam extremo urethræ ductui, qui per medium balanum extrorſum potrigitur: In fœminis vero ſæpe internæ faciei labiorum vulvæ ſeu magnæ fiſſuræ; ſæpiſſime clitoridi, clitoridis radici, præputio quo clitoris obtegitur, geminæ nympharum ſeu pterygiorum faciei, carunculis myrtiformibus, vaginæ; quin etiam quandoque extremæ urethræ juxta lacunas.

Initio levis extuberat papula miliaris vel miliarem parum ſuperans, rubra, acuminata, calens, pruriens, cujus apex ſenſim albeſcit & complanatur, ac tandem levi apertura dehiſcit, unde ichoris quidpiam ejicitur. Continuata dein labrorum eroſione ulcus creſcit, dilatatur, excavatur; callis cingitur magis vel minus duris, denſatiſque; pure craſſo, viſcido, tenace ſcatet; & ſimilia ulcuſcula in vicinis partibus plerumque excitat.

Differunt invicem ulcuſcula iſtiuſmodi, 1. Sede; alia enim ad balanum, ut ea quæ ejuſdem dorſum, vel quod frequentius, coronam; alia vero ad preputium, ut ea quæ internam ejuſdem faciem, aut extremum marginem; alia demum ad utrumque pertinent, ut ea quæ frenum hinc vel inde occupant, quo preputium cum inferiore ſeu infima balani parte connectitur.

2. Numero; nam modo pauca ſunt & diſcreta; modo numeroſa & confluentia; modo in unum ſimul collecta, confertaque adjacent areatim diſpoſita; modo vero circulari ambitu vel balani coronam cingunt, vel præputii radices obſident.

3. Qualitate; nam alia ſunt benigniora, quę rotunda, ſuperficiaria, parum calloſa, in fundo albicant, pus laudabile ſuggerunt & labra habent nec rubra, nec extuberantia, alia contra maligniora, quæ figura irregulari & anguloſa; cavitate nigra, liveſcente, atro-purpurea: labris admodum duris, calloſis, prominentibus, rubris, inflammatis conſpicua ſunt, ichoroſum quid fundunt potius quam pus, & latius altiuſque ſerpunt.

4. Demum cauſa; alia ſiquidem ſuperveniunt impuro concubitui ſine prævia ulla labe, & proinde a contagio recens admiſſo; alia vero ſine concubitu ullo ſuſpecto, ſaltem qui recens fuerit, a lue dudum latente inferuntur, & proinde a contagio jam pridem accepto & inveterato dependent.

Præter modo deſcripta, contingit & in aliis quibuſdam partibus ulcuſcula ejuſdem generis quandoque obſervari, ſi forte per illas partes virus venereum admiſſum fuerit. Sic in catamitis, ſi cum ſyphiliticis conſueſcant, ani confinia tam interne quam externe; ſic in nutricibus, ſi lactent alumnum infectum, mammarum papillæ, & circulares areæ, quę papillas ambiunt; ſic in alumnis, ſi ab impura nutrice lacteant, aut in procis, ſi cum ſyphilitica amaſia columbentur, labia, buccæ, gingivæ, lingua, ulcuſculis fœdantur cancroſis, quæ a contagio venereo ortum perinde ducunt, & quæ venerea genitalium ulcuſcula ita referunt, ut ovum ovo ſimilius non ſit.

§. II. Cauſæ.

In impuro concubitu non modo balanus preputiumque, quo balanus contegitur, ſed etiam penis totus; imo non raro pubes ipſa ſolent in viris objici virulento humori quem mulier infecta emittit, dum venere colliqueſcit, vel quo ſordent illota muliebria. Nec diſpari quoque ratione non ſolum vagina & vulva, & variæ illarum partium rugæ & carunculæ, ſed externa quoque pudendi facies, totumque interfœmineum ſolent in fœminis perfundi corrupto ſemine, quod vir ejaculatur, vel virulento pure, quod e cancroſis penis ulcuſculis manat. Verum licet omnes genitalium partes communi offerantur periculo, conſtat tamen ſingulis parem inde labem nequaquam inferri. Ulcuſcula enim venerea, ut modo dicebamus, in viris balano quidem, balani coronæ, fræno & internæ preputii parti inſident, nunquam vero externæ ejuſdem faciei, aut reliquæ cuti, qua penis veſtitur: In fœminis vero vaginę quidem aut vulvæ interiora occupant, nunquam vero pudendi exteriora. Hinc ergo conſequens eſt latere quid in illis locis peculiare, unde virus, quod a ceteris partibus lędendis abſtinet, poſſit in illas efficacius agere.

Obviæ tantum proſtant cauſæ duę, a quibus diſcrimen deduci poſſit, ſitus nempe illarum partium, & peculiaris earumdem ſtructura.

I. Fit quidem ſitu, ut balani & interna præputii facies in viris; in fœminis vero vaginæ & vulvæ interiora ſemine virulento in concubitu magis madeſiant; eodem, niſi eluatur, diutius perfundantur poſt concubitum; & idcirco illius energiæ & efficaciæ inde magis pateant præ ceteris partibus. Sed hanc priorem cauſam, quamquam ad ulcuſcula in memotatis partibus frequentius producenda conferre valeat, ſolam tamen ſufficere minime credimus, ut in illis tantum locis producantur.

1. Quod cutis penis & externa præputii facies in viris; extrema vero pudendi labia & totum interfœmineum in mulieribus, licet virulenti ſeminis contactui non tam forſan pateant in concubitu, nec ſemen vitioſum, quo ſemel madent, tam diu retineant opere confecto, quam balanus & internum præputium, aut vaginæ & vulvæ interiora; nec ideo poſſint tam frequenter ulcuſculis infeſtari; at ſaltem niſi alia obſtiterit ratio, deberent aliquando ulcuſculis & ipſa affici, cum certum ſit & ipſa ſemini virulenti contactui & efficaciæ ſatis diu objici, quod tamen repugnat experientię.

2. Quod hæc ipſa genitalium loca, ubi ulcuſcula pullant, modo opere confecto ſtatim eluerentur, vix ullum a ſitu detrimentum pati deberent prę ceteris genitalium partibus, quæ in concubitu virulento ſemini perinde obviæ fuere. Docet tamen experientia etiam cum ea cautione, quæ videretur diſcrimen æquatura, ulcuſcula in illis locis non raro, in aliis vero nunquam enaſci, quod proinde videtur non ex ſolo ſitu, ſed ex alia penitiore cauſa repetendum eſſe.

3. Quod, utcumque res ſe habeat in impuro concubitu, & in ulcuſculis quæ concubitu contrahuntur, at ſaltem omnia paria futura ſint, ſi ulcuſcula citra concubitum a ſyphilide latente ſponte progerminent. Conſtat tamen etiam illo caſu ulcuſcula in certis tantum genitalium locis enaſci intactis aliis, quod tunc evidens eſt a partium ſitu minime dependere.

II. Liquet ergo ex cauſa altera, ſcilicet peculiari ſtructura partium, quæ ſolent ulcuſculis infeſtari, deducendum eſſe, cur certo diſcrimine partes illæ prę ceteris genitalium partibus huic malo ſingulariter obnoxiæ ſint.

Docet autem Anatomia in viris internam præputii, totamque balani faciem, ſed præſertim fræni latera & coronæ peripheriam; in fœminis vero internam faciem vulvæ & caruncularum omnium; quæ in vulvam prominent, ipſumque vaginæ principium & myrtiformes carunculas, quæ vaginę adſtant, denſiſſime conſterni vaſculis numeroſis, minutiſſimis, vix ſemi-linea profundis, parallelis, cylindricis, cavis, infima parte cæcis, altera extrorſum dehiſcentibus tenui oſculo, quæ a circunfluo ſanguine humorem pinguem, album, ſebaceum, viroſum ſecernunt, ſecretumque ſtillatim evomunt, unde partium lęvitas, ſenſus, mollities, lubricitas jugiter foventur, ſed unde, ſi loturæ parcatur, ſordes brevi cumulantur ſubalbidæ, oleoſæ, fœtidi & gravioris odoris. Inde ergo pronum eſt conjicere deſcripta vaſcula venereo ſeminio peculiariter objici; humore ſebaceo quem continent ſimul ac inſpirato contagio venereo corruptus fuerit, dilatari, inflammari, erodi, exulcerari; uno verbo ulcuſculis cancroſis infeſtari, quorum vera ſint & propria ſedes. Sed de his fuſius infra.

Huic autem conjecturæ multa ſuffragantur.

1. Quod venerea ulcuſcula in iis tantum genitalium locis obſerventur, quæ deſcriptis vaſculis ſive potius incerniculis conſita ſunt; nulla vero in ceteris eorumdem partibus, quorum diſpar ſtructura.

2. Quod ulcuſcula eadem, quæ in aliis quibuſdam corporis partibus quandoque conſpicua ſunt, ſi virus per hęc loca admiſſum fuerit, partes eas tantum infeſtent, in quibus ſimilis eſt ſimilium incerniculorum ſive vaſculorum fabrica & diſpoſitio; *v. g.* confinia ani, ad quem proſtant ſebaceæ plurimę glandulæ, unde profluit humor ille ſubpinguis, quo podex oblinitur; mammarum papillas aut papillarum areas, in quibus latent glandulæ conſimiles, quę humorem fundunt unguinoſum; oris labia, buccas, gingivas, linguam &c. in quibus ſingulis conſtat ſimilem adeſſe ſimilium vaſculorum ſive incerniculorum apparatum.

Ex his ſequitur, ſola ſupra cutim adheſione ſeminis vel ſeminalis humoris viſcidi corruptique a coeuntibus emiſſi, virus exulcerandis genitalium partibus inſpirari, ſeu ut expreſſius dicam, in cava vaſculorum modo deſcriptorum guttatim illapſum humori, quem continent, latenter inſtillari.

Inde eſt 1. Quod ulcuſcula iis genitalium partibus potiſſimum inſideant, quæ vitioſi humoris attactui magis obnoxiæ ſunt, & in quibus virulentus humor pertinacius hęret: In viris ſcilicet inter præputium & balanum; in fœminis vero inter vaginæ rugas, variaſque vulvæ plicas ſive caruncułas.

2. Quod in iis viris frequentius accidant, quibus longius, & amplius præputium, balanum, & humorem, quo balanus madet, arctius comprehendit, rarius vero circumciſis & apellis, quibus arte præciſo prępùtio, aut verpis, quibus præputio natura breviore glans detecta eſt, unde facilius extergitur.

3. Quod idem & in fœminis quoque obſervari videatur, quarum ceteris paribus ulcuſculis illas prę̨ſertim infeſtari compertum eſt, quibus

bus ampliora pterygia vaginam ſtrictius occludunt, ideoque virulentum ſemen, quod infuſum eſt, pertinacius retinent.

4. Demum, quod ulcuſcula rariſſime affligant, ſi poſt ſuſpectam coitionem genitalia vino, aqua vel lotio quam citiſſime mundentur & eluantur, contra vero ſæpiſſime, ſi illota tradantur pædori & ſpurcitiei.

Modo dicta volumus tantum de illis ulcuſculis intelligi, quæ ſolent coitui impuro immediate ſuccedere; nam cetera quæ citra concubitum, ſaltem qui ſuſpectus ſit, a lue jam pridem latente ſponte repululant, ea ſane produci manifeſtum eſt, non ab alieno ſeminio, quod extrinſecus adveniat, ſed a ſeminio venereo, quod jam dudum ſanguini inſit, & quod a vitiato ſanguine humori ſebaceo ſupra deſcripto circulatione latenter ſubminiſtretur.

Id unum miri ſubeſt a veneno eodem, genitalibus ſimili ratione affricto, affectiones tam diverſas in diverſis, modo gonorrhœam, modo bubonem, modo ulcuſcula cancroſa, hæc omnia ſimul inſerri. Sed videtur nodus ille expediri poſſe gemina differentia, quæ in veneni efficacia intercedit, altera penes diverſam vim, qua pollet virus quod agit; altera, penes diverſam partium, in quas agit, conſtitutionem.

1. *Differentia* quidem penes diverſam veneni vim & indolem; nam ſi ita ſpiſſum craſſumque ſit, ut cuti hæreat impactum, nec ulterius penetret, in eo caſu poterit ad ſumum ulcuſcula cancroſa producere, in vaſicula ſebacea cuti ſubjecta ſenſim illabendo. Si vero tenuius ſit, ideoque ad humorem ſebaceum coagulandum & ulſcuſcula producenda minus efficax ſed altius ſubiens cum lympha ſubter cutem circulante commiſceatur, bubonem quid excitaturum eſt in glandulis inguinalibus, quo una cum lympha convehitur; nullam tamen gonorrhœam, quoniam præ ſpiſſitudine in vaporoſos halitus reſolvi non poteſt, quibus urethræ interiora & præſertim ſeminis conceptacula impetantur. Demum ſi valde ſubtile fuerit & penetrans, tunc illibatis ſebaceis vaſculis glanduliſque inguinalibus, quia nec humori ſebaceo, nec lymphæ coagulandis præ tenuitate compar eſt, vapore ſubtiliſſimo in quem fere totum exhalatur & reſolvitur orgaſmo concubitus, conceptacula ſeminis aggredietur, atque virulentam gonorrhœam inferet. Quod ſi multigenum fuerit, parteſque habeat penes tenuitatem diverſas, in illo caſu vel tres memoratos affectus, vel binos ſaltem una ſimul poterit inducere, ut praxi frequenter obſervatur.

2. *Differentia* vero penes diverſam partium conſtitutionem; nam virus idem in illa loca efficacius vel inefficacius aget, unde ulcuſcula bubones, gonorrhœam varies illaturum eſt, prout ſebacea genitalium vaſcula, ubi ulcuſcula, magis vel minus patula laxa erunt; inguinales glandulæ, ubi bubones, magis vel minus denſatæ, compreſſæ, ad infarctum faciles; demum ſeminaria conceptacula, ubi gonorrhææ fiunt, magis vel minus hiulca, aut concipiendæ ulceroſæ inflammationi magis vel minus comparata erunt; quæ cum ſexcentis modis & invicem variare, & cum diverſa ſeminii morboſi qualitate & indole poſſint concurrere, inde infinita diverſitas debet emergere, qualis ex eodem concubitu in generandis morbis venereis in variis varie obſervatur.

§. III.

Symptomata.

1. Dum genitalia madent humore virulento, debent tenuiſſime quędam guttulæ per anguſta vaſculorum ſebaceorum oſcula intro ſubire tacito illapſu in hęc aut illa, in plura vel pauciora, in conjuncta vel diſcreta, prout diverſa diverſorum vaſculorum orificia magis vel minus hiulca ſunt, aut prout humor copioſior certis locis caſu adhęret, vel ad illa declivitate confluit. Idem dictum volumus de veneno venereo, quod a circumfluo ſanguine ſebacis vaſculis latenter ſubminiſtratur, cum ulcuſcula ſine pręvio impuro concubitu oboriuntur in genitalibus.

2. Illapſę ſenſim guttulę ſebaceum humorem, qui natura oleoſus eſt, vitio contaminant geminio, tum acidis aut acido-ſalſis partibus inſpiſſando, tum ſpiculis corroſivis acrem efficiendo.

3. Hinc ergo ſebaceus humor jam viſcidior, cum e ſolitis oſculis nequeat pro more exſtillare, ſenſim congeritur, & incernicula ſeu vaſcula in quę coacervatur, pulatim diſtendit, inflat, & in papulam miliarem & acuminatam faſtigiat.

4. Compreſſis inde a dilatato vaſculo extremis arteriarum capillamentis & primis venarum radicibus, quę juxta ſerpunt mutuo invicem coaleſcentes, ſanguis intercluſa via & in ſuis ductibus hęrere, & in appoſita vaſa lymphatica via vi facta irrumpere cogitur, unde rubor, calor, inflammatio papulę.

5. At ſimul ex altera parte ſebaceuus idem humor, jam acrior & calore inflammatę papulæ in motum vehementiorem actus, vaſculi quo concluditur, interiora debet impetere ac ſenſim erodere, unde prima labes apparet in ſummo apice, ut qui tenuior ſit.

6. Itaque papulæ faſtigium ſemi-putre, nec amplius ſanguine circulante perfundi, ideoque depoſito rubore inflammatorio albeſcet; nec laxatis fibris ſemi-laceris tendi ut ante poterit,

rit, ideoque in ſe ſubſidet, unde color albus & complanatio ſummæ papulæ.

7. Deciſa ſenſim albicante pellicula, quæ faſtigium conveſtit, papula anguſto oſtiolo dehiſcet. Sic ergo papula in verum ulcus degenerabit, unde manabunt guttulæ ichoris viſcidi & purulenti ex ſebaceo humore corrupto, detritiſque vaſculi laciniis.

8. Continuata earumdem cauſarum energia tenuiſſimum ulcuſculum creſcit & ampliabitur in omnem loci differentiam, atque adeo latius fiet & profundius.

9. Interim partes contagii acido fixæ ulceris ambitui inſinuatæ lympham circumfluam inſpiſſabunt & callos producent, qui ſenſim ſuppuratione colliqueſcentes ulcus nova acceſſione ulterius proferent. Sic ergo in pudendis ulcuſcula contumacia, callis obſita, ſenſim ſerpentia progerminabunt.

10. Pari ſimilique mechaniſmo venerea ulcuſcula ejuſdem generis & in aliis quoque partibus enaſci ſolent, ſi virus illac admiſſum fuerit, ſimiliſque in illis proſtet vaſculorum ſebaceorum apparatus, ut in ani confiniis, mammarum papillis, areiſque papillas ambientibus, labiis, buccis, lingua, palato, columella, gargareone &c.

11. Creduntur vulgo purulenta materia, quæ ab uno ulcere exſudat, vicinæ partes quibus adhæret, labe eadem contaminari. Et ſane, cum huic materiæ virus inſit, quod ex ſe ad gignenda ulcuſcula aptum natum eſt, haud mirum foret nova inde ulcuſcula in eodem ſubjecto produci, cum certum ſit experientia ab eadem materia ulcuſcula in alio ſubjecto excitari, ſi forte concubitu communicetur.

12. Inde vulgari fertur opinione ab unico ulcuſculo, niſi probe mundetur, plura alia quaſi ex traduce areatim aut circulari ambitu juxta ſuboriri. Sed ea, quanquam forſan vera ſint, non debent pro indubitatis temere admitti, cum locus ſit nec inanis conjiciendi ulcuſcula, quæ ſolent aliquando in eadem partem confeſtim enaſci, ab eodem contagio extrinſecus admiſſo, tanquam a cauſa ſingulis communi, potius ſoboleſcere, quam alia ex aliis generando ſuffici.

13. Ceterum, ſi virus quod in vaſa ſebacea penetravit, natura blandum ſit vel copia paucum, 1. Ulceris ambitum lentius rodet; hinc minora & magis ſuperficiaria erunt ulcuſcula, & primævam vaſculorum ſebaceorum figuram orbicularem conſtantius retinebunt: 2. Lympham in ulcere circumfluam ignavius inſpiſſabit; hinc calli pauciores, minus duri, minus compacti, ideoque labra molliora, minus protuberantia, quæ lympham ulceribus ſuggerent uberiorem & ſpiſſiorem, unde pus laudabile: 3. Demum ſebaceum humorem, qui inſtar muci piſſioris in fundo hæret, minus alterabit; hinc ergo mucoſa materia, quæ ulceris fundum occupat, colorem album, qui nativus eſt, ſervabit, donec ſanatio certa ſit.

14. Contra vero, ſi virus copia nimium vel natura acerrimum fuerit, tunc ratione contraria, 1. Ulcerum oram citius & efficacius erodet, unde ulcuſcula profundiora & latiora, imo etiam minus rotunda, quoniam celeriore eroſione ulcerum labra laciniatim diſcerpentur: 2. Lympham fortius denſabit, unde calli plures, craſſiores, duriores, adeoque labra duriora, magis prominentia, e quibus non lympha, quæ puris formam adipiſci poſſit, ſed ſerum tantum ichoroſum in ulcera exſudabit: 3. Denique nativum colorem mucoſi ſeu ſebacei humoris, qui in fundo latet, vel pervertet innato vitio, vel infuſi cruoris guttulis, quæ a laceris labris exſtillant, inficiet, unde fundi nigror vel ſaltem livor.

15. Si cetera paria fuerint, at ſaltem debebit ulcuſculorum indoles ex di erſa ſede quam occupant, diverſe æſtimari; nempe 1. Maligniora ſunt in genere ea ulcuſcula, quæ præputio in viris, quam quæ balano; quæ clitoridi aut carunculis myrtiformibus in fœminis, quam quæ vulvæ labiis aut nymphis: 2. Maligniora in balano, quæ ejuſdem fræno vel coronæ, quam quæ dorſo aut lateralibus partibus: 3. Denique maligniora in præputio, quæ ſummo ejuſdem margini ſive limbo, quam quæ mediæ vel infimæ ejuſdem parti inſident. Nec ratio diſcriminis obſcura eſſe videtur, ſiquidem priora loca, cum magis nervea ſint, ideoque ſenſu gaudeant acutiore, debent facilius inflammatione corripi ex dolore & erethiſmo, ſi ulcuſculis infeſtentur: contra vero poſteriora, quæ molioris & magis ſpongioſæ texturæ ſunt, ac ſenſu pollent obtuſiore, ab inflammationis periculo magis tuta ſunt.

16. Demum, ſi ulcuſcula venerea plura ſint, denſa, conferta & maligni moris, ſolent inde genitalium partes quas depaſcuntur, balanus v.g. & præputium in viris, nymphæ ſive pterygia, clitoris, vulgæ labia in fœminis, inflari, tumere, inflammari, unde phimoſis, paraphimoſis, cryſtallina, carcinoma balani, gangræna & ſphacelus. Sed de his ſigillatim in ſequentibus.

§. IV. *Diagnoſis & Prognoſis*.

Diagnoſis circa tria verſatur, naturam, cauſam & differentias ulcuſculorum venereorum.

1. Facilis eſt diagnoſis naturæ morbi ex deſcriptione ſupra allata. Itaque pro venereis ha-

habenda ſunt ulcuſcula quæcunque in deſcriptis genitalium locis ſubnaſcuntur, rotunda, orbicularia, calloſa, contumacia ultra cutem profunda, in fundo plena albicantis vel liveſcentis muci.

Solent quidem in iiſdem partibus citra venereum contagium *excoriationes* interdum fieri, ſi cum muliere res habeatur, cui menſtrua acriora actu fluant, vel paulo ante fluxerint, aut que fluore muliebri mordaciore laboret; imo etiam ſine concubitu, ſi nimia fuerit acrimonia humoris, qui e ſebaceis vaſculis ſcaturit in viris, & ſub præputio in ſordes colligitur, niſi eluatur. Sed excoriationes hujuſcemodi ab ulcuſculis venereis ex eo diſtinguere facile eſt, quod cutem ſuperficiarie tantum lambant, quod late & irregulariter ſerpant, quod nullis callis obſideantur, & quod cito exſiccentur vel ſponte, vel ſola lotione cum vino ſolo, aut cum herbis vulnerariis infuſo.

Contigit etiam, quamquam rarius, in iiſdem locis ulcera generari vulnere, abſceſſu, roſione, perinde ac in ceteris quibuſvis partibus; ſed hæc ulcera ab ulcuſculis venereis in eo evidenter diſcrepant, quod lata, irregularia; profunda ſint, ſine callis in ambitu, ſine muco in fundo; uno verbo quod notis ceterarum partium ulceribus ad amuſſim ſimilia ſint, ideoque ulcuſculis venereis tanto magis diſſimilia.

2. Quod ad cauſam, abunde liquet ulcuſcula venerea contagio venereo produci: Ambigitur tantum utrum Contagio recenter admiſſo impuro concubitu, an vero lue dudum latente producantur; ſed ea quæſtio ex ægrotantium confeſſione dirimenda eſt.

Quod ſi ægrotantes, ut culpam celent, malint lui jam pridem conceptæ morbum adſcribi, quam recentiori ſtupro, quod crimine non vacaret, ut familiare eſt mulieribus, quæ jam viduæ ſunt; imo etiam viris, qui ex nupero vitæ inſtituto caſtitatem voverunt; poterit tamen etiam in eo caſu rei veritas ſi non certe, at ſaltem ex conjectura colligi. Itaque ſi ulcuſcula in viris frænum, in fœminis caruncular myrtiformes, nymphas aut clitoridem occupent; ſi multa maligna & conferta ſint; ſi ſtadia percurrant cum celeritate, hinc probabile eſt recenti concubitu contracta fuiſſe, cum ea, quæ a latente lue dependent, præputii frænum, aut vulvæ & vaginæ carunculas non affectent præ ceteris pudendorum partibus; pauca, diſcreta benigna plerumque ſint; ac tarde ut plurimum judicentur.

3. Demum ulcuſculorum differentiæ obviæ ſunt, & inſpectione ſola patet an multa vel pauca; diſcreta vel conferta; areatim diſpoſita vel circulari ambitu diſtributa; multa vel parum calloſa; rotunda vel angulosa; in fundo albicantia vel liventia; uno verbo benigna vel maligna ſint?

Paulo difficilius eſt ulcuſcula dignoſcere, quæ internum extremæ urethræ ductum occupant, & quæ oculis obvia non ſunt. Et ſane ideo contingit non raro ut cum gonorrhœa confundantur, cum in utroque affectu ſimilia ſymptomata, dyſuria, dolor in erectione, puris effluxus &c. perinde urgeant. Errorem tamen licebit effugere, ſi attendatur, 1. In ulcuſculis internis extremæ urethræ pus parcius effluere, quam in gonorrhœa; 2. Dolorem tunc in perinæo, ut in gonorrhœa perſentiri in erectione, ſed in extremo cole; 3. Doloris & proinde morbi ſedem ab ipſo ægroto plerumqne indicari ad radicem glandis; 4. Imo poſſe commode ulcus ipſum explorari vel ſolo tactu ſi calloſum ſit, vel ſaltem ſpecillo aut candela cerea in urethram immiſſa.

Prognoſis. 1. Ulcuſcula venerea benigna, utcumque contumacia ſint, ex ſe tamen periculo vacant, cum ea labes, quam partibus inferunt, & exigua ſit, & remediis ſponte obvia.

2. At vero gravia & periculoſa ſunt, quoties plura, conferta, maligna, phagædenica ſunt, potiſſimum ſi præternaturales præputii aut balani in viris; in fœminis vero earum pudendi partium, quas obſident, tumefactiones inferant, unde phimoſis, paraphimoſis, cryſtallina &c. de quibus *cap. ſeq.*, §. 1. & 2.

3. Tandem pro deploratis habenda, ſi ex tumefactione nimia, aut acrioris contagii venerei roſione prima appareant incipientis gangrænæ ſigna in partibus tumentibus aut exulceratis, cum huic morbo mederi nulla arte liceat, niſi periculoſa exſtirpatione, ut videbitur *Cap. ſeq.*, §. 2.

4. Ceterum ulcuſcula omnia, utcunque mitiſſima videantur, id proprium habent, quod luem vel præſentem atteſtentur, vel futuram prænuntient. Præſentem quidem atteſtantur, ſi ſine ſuſpecto concubitu appareant, quoniam a latente veneno ea tunc produci neceſſum eſt. Futuram vero prænuntiant, ſi ab impuro concubitu immediate producantur, quoniam intro admiſſum virus arguunt, quod a ſanguine ſemel exceptum, nec parciore pure ab ulcuſculis manante ſatis unquam exhauſtum, lucem veneream tandem aliquando tardius citiuſve illaturum ſit.

5. Nihilominus tamen ultro conſitendum compertum eſſe experientia nonnullos, qui venereis ulcuſculis olim laboravere, vitam deinde omnem tranſigere a quocumque luis ſymptomate plane immunem, ſive quod ſuſcepta veneni quantitas remediis forſan olim diſcuſſa ſit, ſive quod optima, qua illi valent, conſtitutione ſenſim in ſanguine domita fuerit atque ſuperata, ut ſupra vidimus *cap. 5. Lib. II.*

6. Quapropter, etſi ulcuſcula venerea, ſi olim prægreſſa ſint, latentis luis venereæ ſuſpi-

ſuſpicionem jure importare videantur, haud tamen licet hoc unico argumento ægrum inunctionibus præcipitantius damnare, niſi ſimul acceſſerit adminiculi inſtar pathognomonicum quoddam ſymptoma, vel æquivocorum ſymptomatum talis ſyndrome, quæ pathognomonico ſigno æquipolleat, unde poſſit latentis luis veritas certius colligi, ut infra videbitur, *Lib. IV. Cap.* 4.

§. V. *Curatio*.

Si ulcuſcula, quæ cariem pudendi conſtituunt, a latente lue dependeant, infectis una ſalus eſt, morbum quam ocyſſime inunctionibus eradicare juxta methodum infra tradendam. Fruſtratio enim, non curatio eſſet virus levioribus remediis oppugnare; quod inde mitigationem nullam, quæ diuturna ſit, admittit, & quod ſi aliquando ſopiri videatur, ſolet inde brevi ferocius recrudeſcere.

Imo vero ad ipſa ulcuſcula, quæ a recenti concubitu producuntur, tutiſſimum foret eamdem methodum ſtatim experiri, cum eo tantum modo virus, quandocumque ſanguini ineſt, perfecte educi aut exingui poſſit ſine ullo recidivæ periculo, quod ab aliis methodis haud ita certo expectare liceat.

Attamen, quoniam ægrotantes ab operoſiore illitionum methodo plerumque abhorrent, quippe qui leviuſculo malo ſe affectos eſſe arbitrantur, cogimur ut plurimum breviore via curationem aggredi juxta therapeiam modo tradendam, quæ licet ad ulcuſcula, quæ ab inveterata lue dependent, parum utilis ſit, plerumque ſufficit curandi aliis ulcuſculis, quæ a recentiore cauſa producuntur.

Porro autem juxta eam methodum tribus indicationibus ſatisfaciendum eſt: *Primæ*; ut phlogoſis pudendorum, qualem uber ulcuſculorum progerminatio inducit, caute temperetur & compeſcatur, ne balanus aut præputium in viris, vagina aut vulva in fœminis in conſortium inflammationis trahantur: *Alteri*; ut virus, quod in ſanguinem forte transfuſum eſt, celeriter alteretur & corrigatur, vel eliminetur, ne mora invaleſcens ſanguinem labe inficiat: *Tertiæ* demum ut externa genitalium ulcera probe detergantur & mundentur, atque emollitis & diſcuſſis callis cicatrice feliciter obducantur.

I. Primæ quidem indicationi multa conducunt, 1. Venæ ſectio, qua præſentius nullum eſt remedium ad inflammationem præcavendam, & quæ ideo, ſpreto inani Antiquorum præjudicio, debet, in eo caſu pluries iterari ex alterutro brachio, pro ægrotantis viribus, ætate, temperie &c. & pro morbi vehementia, gradu, periculo &c.

2. Frequens pudendorum, quæ male afficiuntur, ablutio, deterſio, fotus, cum decocto radicum althææ, nymphææ &c. ſeminis lini florum malvæ, aut cum lacte tepido.

3. Admotio topicorum, quæ anodyna ſint, de quibus fuſe infra, ubi de inflammatorio præputii aut balani tumore: Quæcunque enim præſenti inflammationi medentur, poſſunt hæc eadem tanto facilius imminenti occurrere.

II. Ad alteram indicationem, 1. Utilis eſt Mercurialium uſus, qualem ſupra propoſuimus ad curationem gonorrhœæ *Cap.* 1. ſive interne aſſumantur præparata ex Mercurio, ut Panacea, Æthiops mineralis, Mercurius violaceus &c. ſive externe tantum adhibeantur leviores inunctiones cum unguento mercuriali identidem repetitæ.

2. Propoſito Mercurialium uſui, qualiſcunque fuerit, eatenus inſiſtendum, donec prima appareant imminentis ptyaliſmi indicia, quæ ut cohibeantur, æger ſtatim purgandus eſt: Iterandus deinde Mercurialium uſus, & ſuo quoque tempore iteranda purgatio: Sic pluries alternando pro morbi natura ac Medici prudentia.

3. Verum per id tempus cavendum eſt, ut ſupra monuimus, ne liberior aer frigore aut humore motam a Mercurialibus perſpirationem coerceat. Hinc enim rheumatiſmi, catarrhi, imo & periculoſę ad interaneas fluxiones inducerentur.

4. Poſt ſufficientem Mercurialium uſum, modo adipoſa ægri conſtitutio permittat, aut ſuadeat pituitoſa temperies, ptiſana ſudorifica, de qua ſupra, ex radicibus Chinæ & Sarſæ-parillæ ligniſque Guaiaci & Saſſafras, & pulverato antimonio decoctione parata, utilis erit ad exſiccanda ulcera & reliquias contagii everrendas. Cavendum tamen, ne cum Chirurgorum vulgo acrior illa ptiſana ægrotis quibuſvis ſine delectu præſcribatur. Jam enim monuimus *pag.* 269. hac in re judicio opus eſſe.

III. Tertia indicatio tria intendit. Ut ulcera probe detergantur, 2. Ut calli, ſi quid poſt deterſionem ſuperſint, diſcutiantur & reſolvantur; 3. Denique ut cicatrix firma obducatur.

1. In eo conſiſtit optata deterſio, ut mucoſa ſeu ſebacea materies, quę ulceris fundo impacta inhæret, avellatur & interna ulceris facies ita renovetur vel ſaltem mundetur, ut roſeo colore ſuffundatur, qui carnis probæ notæ, ſuccreſcentis & ad cicatricem properantis, indicium eſt.

2. Si mucor paucus ſit, levis, albus, mollis & rarus, poterit eſtirpari levioribus cathæreticis, ut ſolutione ſimplici vitrioli Cyprii, collyrio vulgaris Lanfranci; quæ collyrii Lanfranci vicaria eſt; & quæ ad pudendorum cariem paratur ex aluminis rupeis *partibus* iij. & æruginis *parte* j. in ſ. q. vini rubri decoctis;

vel

vel unguento ſequente, quod a multis laudatur.

Recip. *Lapidis calaminaris*, ℥ ß.
Sulfuris
Et argenti vivi, ana ℨ j.
Terebinthinæ q. ſ.
M. *In formam unguenti*, add. *tantillum axungiæ ſuillæ non ſalitæ*.

3. Plerumque tamen ad cathæretica fortiora confugiendum eſt, ut denſus & compactus mucor, qui ulceris fundum pertinacius occupat, radicitus evellatur. Iſtiuſmodi ſunt lapis cauſticus vulgaris, vel lapis infernalis exſolutione argenti paratus, quibus ulcera levi & ſuſpenſa manu attinguntur; vel quæ ceteris palmam præripiunt; præparata Mercurialia, quibus ulcera inſperguntur, ut præcipitatum rubrum, vel flavum, iterata ſpiritus vini deflagratione prius mitigatum, & cum æqualis ceruſſæ pulveratę parte commixtum; imo vero pręcipitatum album, non modo pari artificio edulcatum, ſed etiam quoniam acrius eſt, cum ovi vitello igne indurato, & pauco melle narbonenſi ad unguenti formam in mortario marmoreo piſtum & ſubactum.

4. Phlogoſis, quam admota ea remedia rodendo inferunt, temperanda, ſi gravior ſit, lacte tepido, decocto radicum althææ & nymphææ: aut mucagine ſeminum pſyllii & lini, aqua roſarum extracta &c. *fovendo*; vel cremore lactis recentis; vitello ovi aut ſolo, aut cum oleo liliorum ſubacto; albo Rhaſis, cataplaſmate de mica panis &c. *apponendo*. Hæc autem ſępius iteranda, ut pars calens perpetuo & madeat & relaxetur.

5. Delapſus eſcharę, ſi lentius procedat, promovendus butyro recenti, vitello ovi, digeſtivo ſimplici, vel unguento baſilicone cum oleo ovorum temperato. Eidem quoque fini conducunt cetera omnia remedia ex anodynorum familia, quæ primo articulo enumerata ſunt, ut quæ emolliendo ſuppurationi faveant, atque adeo eſcharæ putreſcentis ſejunctioni a ſubjecta carne.

6. At quanticumque a nonnullis fiant hactenus laudata remedia, uſu communi ceteris omnibus præfertur unguentum θ̃ιφονον ſequens, ex præcipitati rubri probe loti *parte* j. & unguenti baſiliconis *partibus* vj. vel viij, in mortario marmoreo piſtis & una ſubactis, quod ceteris efficacius & tutius eſt; nam ferocia Mercurialium & corroſivarum partium balſamicis unguenti baſiliconis partibus ita temperatur, ut blanda eroſione ſuperficiariam tantum eſcharam inurant ſine phlogoſi ulla, & ſimul eroſa pars a baſilicone ita emollitur, ut inuſta eſchara levior fruſtulatim cito decidat, ſine notabili ulceris incremento.

7. Vitanda ſemper & caute diligenter eſcharotica fortiora, ut arſenicalia præparata omnia: Mercurius ſublimatus corroſivus; oleum glaciale vitrioli; aquæ ſtygię ſive fortes ex nitro, vitriolo, alumine, ſale marino ignis reverberiis tortura diſtillando prolicitæ; aqua *mortua* ſive ſecunda aurificum, qua jam ſolutum fuerit argentum, & dein injecto cupro pręcipitatum; aliaque hujuſce generis multa, quæ eſcharam profundiorem inurunt, & graviorem inflammationem excitant.

8. Si qui leviores calli in ulcere deterſo & mundificato ſuperſint, præſtabilius eſt eos levi unguenti mercurialis ſeu Neapolitani inunctione per dies aliquot iterata ſenſim reſolvere & diſcutere, quam nimio fortiorum cathæreticorum uſui pertinacius inſiſtere, ut conſumantur; cum inde & æger inani dolore torqueatur, & parti notabile detrimentum accedat ulceris amplificatione.

9. Ubi primum totus ulceris ambitus, remoto mucore & emollitis callis, mollis, levis, roſeus videbitur, a cathæreticis caute abſtinendum, quę rodendo ulcus perennarent, imo dilatarent; ſed traumatis ſive vulnerariis tantum inſiſtendum, quæ carnium ſuccreſcentium progerminationi faveant, ut balſamo Arcæi, vel unguento ſimplici baſilicone.

10. Ulcus ſuccreſcente carne ſemel complanatum in cicatricem facile coibit eorumdem remediorum uſu. Si tamen ea re ita videbitur, poterit inſpergi pulvere tuthiæ, pompholygis, ceruſſę, terebinthinæ ad duritiem coctæ & pulveratæ; vel foveri elyxirio proprietatum Paracelſi, cujus efficaciam nonnulli ad hanc rem miris laudibus prædicant.

11. Quod ſi morbus ægri negligentia aut incuria, nimia remediorum quę adhibentur, ferocia, errore diætæ, uſu rerum venerearum, aut alia quacunque de cauſa ingraveſcat, & inflammatio vel balano in viris, aut pterygiis, caruncụlis vel clitoride in fœminis, urgentiora accidant ſymptomata; tunc ab eſcharoticorum uſu deſiſtendum, & intermiſſa curatoria therapeia ſolis palliativis aliquandiu utendum eſt, ut videbitur *ſequente Capite*.

12. Debent ſimili methodo curari ulcera venerea, quę ad urethrę finem ſolent aliquando interne enaſci, ſcilicet remedia eadem eodem ordine, eademque cautione in urethram guttatim inſtillando, vel ſiphone breviore immittendo, vel penicillo introducendo; quę toties in die iterari debent, quoties vel loci declivitate vel lotii emiſſione partem abſtergi contigerit. Cavendum enim ne ad continenda unguenta urethræ ductus turunda obturetur, ut a Chirurgis interdum peccari novimus, magno profecto ęgrorum infortunio, cum virulenta materies, quę

ab ulceribus exſtillat, introrſum ea ratione coerceatur, & rodendo quę ſana ſunt, morbum ſenſim augeat.

13. Ceterum toto curationis ſtadio, mentula circumligato cingulo linteo ſupina ſuſpendenda eſt, ut viæ declivitate motus liberior ſit ſanguini regreſſuro, quam ex prona ſive pendula, adeoque levius immineat inflammationis aut tumefactionis periculum. Quod ad diætam vero, ſufficit temperantem, humectantem & mediocrem imperare, niſi forte febris, inflammatio aut aliud quodcunque gravius ſymptoma tenuiorem ſuadeant.

CAPUT VIII.

De Affectibus variis, qui ab Ulcuſculis venereis genitalium dependent, vel iiſdem ſuperveniunt.

§. I. *De Tumoribus Præputii & Balani, ubi de Phimoſi, Paraphimoſi & Cryſtallina.*

SI ulcuſcula, quæ internam præputii faciem frænumve, aut ipſum balani dorſum coronamve obſident, multa, conferta, maligna, dolorifica ſint, aut fortiorum eſcharoticorum abuſu nimis irritentur, contigit inde gliſcente labe, ut vel præputium, vel balanus, vel utraque pars ſimul brevi infletur, caleſcat, tumeat.

I. Præputium autem balanuſque, cum inflantur, 1. Modo calent, dolent, rubent, prementi digito ægre cedunt, ſed ſublata preſſione prompte reſtituuntur; atque tumor ille *inflammatorius* ſive *phlegmonodes*;

2. Modo vero caloris, doloris, ruboris expertia, videntur quaſi pellucere ſero turgida, & prementi digito ita cedunt, ut impreſſum veſtigium diu retineant; atque tumor ille *ſeroſus* ſeu *œdematodes*.

3. Denique modo caloris, doloris & ruboris expertia quidem ſunt, ſimul ita renitentia ac dura, ut digiti preſſionem eludant; atque tumor ille *durus* ſeu *ſkirrhodes* appellatur.

II. Porro præputium, quacunque ratione intumeſcat, modo in extremo limbo coarctatum glandi tum ſtricte obvolvitur, ut ad poſteriora deduci non poſſit; & ille ſtatus græco nomine *phimoſis* dicitur, hoc eſt, *ligatura*: modo vero pone balani coronam retractum ita corrugatur & conſtringitur, ut ad interiora adduci nulla arte queat; & ſtatus ille præcedenti contrarius, *paraphimoſis* appellatur, hoc eſt, *circum-ligatura*.

III. Pari ratione, qualiſcunque fuerit balani tumor, ſolent non raro, ſi infarctus gravior & diuturnior ſit, ex ejuſdem facie, quæ in paraphimoſi denudata eſt, vel ex margine præputii, quo contegitur in phimoſi, hydatides emergere ſeu *bullę aquoſę & cryſtallinę*, quæ plenæ lympha tenui vel craſſa, limpida vel ſubrufa, opaca vel diaphana, ſola vel cum aere permixta; numero, magnitudine, prominentia variæ, modo ſummum glandis apicem, modo coronam, modo dorſum, modo latera occupant; quin imo efflorescunt quandoque in phimoſi & paraphimoſi ex ipſo præputio, prequtiive fræno.

Hæc autem ſingula non virorum tantum propria ſunt, ſed mutatis mutandis mulieribus quoque communia ex eadem cauſa.

Nam 1. Vulvæ labia, nymphæ ſive pterygia, clitoris ac clitoridis præputium, & carunculę myrtiformes quæ vaginæ oſtium obvallant, ſi ulcuſculis obſideantur malignioribus, tument & inflantur pari modo ac præputium aut glans in viris; tumorque inde obortus ſimili prorſus ratione *inflammatorius œdematodes* vel *ſkirrhodes* eſt.

2. Quod ſi carunculas myrtiformes aut vaginæ oſtium ulcuſculis gravioribus tentari contigerit, inde gravis ſuperveniet vaginæ coarctatio ligaturam referens, quæ *phimoſeos* nomen jure merebitur.

3. Imo vero prodeunt interdum ex tumentium partium ſuperficie hydatides ſeu veſiculæ lympha plenæ, quæ *criſtallinas* virorum *bullas* figura, qualitate, natura referunt.

4. Simile quid in catamitis pathiciſque obſervatur, ſi in ano ex impura venere ulcera cacoethea contrahant. Inde enim, quandiu ulcera ſæviunt, & gravem extremi recti inſlammationem, & morboſam podicis arctitudinem ſeu *phimoſim* experiuntur.

5. Demum, nec diſpar eſt nutricum conditio, quæ lactando virus concipiunt; nam experientia compertum eſt mammarum papillas, ſi ulcuſculis venereis baſim depaſcentibus male habeant, inde multum tumere in apice, & morboſa juxta baſim conſtrictione coarctari.

Cauſę, Arteriæ ad præputium & glandem, ſicut ad ceteras corporis partes, communi alveo geminum humorem, ſanguinem & lympham deferunt, qui invicem ſecedentes, peculiaribus diſtinctiſque vaſis, ſanguis venis, lympha lymphaticis ductibus, inde regrediuntur. Quandiu humores illi avehuntur copia eadem qua advecti ſunt, tandiu præputium & glans nativam formam & mollitiem retinent; ſed ſi quacunque de cauſa minori copia revehantur quam convecti fuerint, tunc pro hærentis & collecti humoris copia præputium & glandem inflari & intumeſcere neceſſe eſt.

Poteſt autem advecta ſanguinis & lymphæ copia copiam revectam excedere cauſa gemina, quam utramque præputium & glans cum ceteris quibuſcunque partibus communem habent,

bent. 1. Si parcior ſanguinis aut lymphæ copia a præputio vel glande deducatur, quam pro more ſolito, non imminuta eorumdem humorum copia quæ adducitur, 2. Si ſolito uberior eorumdem humorum copia adducatur, non adaucta copia quæ deducitur, vel ſaltem non adaucta ad eumdem modum.

I. Ideo quidem ſanguis & lympha parciori copia a præputio aut glande recedunt, quam qua acceſſere, quod vaſa, quibus inde devehi ſolent, anguſtata jam amplitudine ſolito ſtrictiorem viam regreſſuris permittant, & idcirco eodem velocitas gradu minorem eorumdem copiam jam deducant. Duas autem cauſas agnoſcimus anguſtatæ amplitudinis vaſorum venoſorum, quibus ſanguis, & lymphaticorum, quibus lympha a præputio vel glande deferuntur.

1. Compreſſionem, quam ab appoſitis duris ac renitentibus corporibus vaſa illa patiuntur. Inde fit ut ulcuſcula dura, calloſa, conferta, ſi majores venarum ramos aut lymphæ ductus ambiant vel obſideant, qui a præputio vel glande redeunt, mole, duritie, numero cavitatem eorumdem premendo difficiliorem reddant regreſſum lymphæ aut ſanguinis, ac ideo præternatali præputii aut balani tumefactioni locum præbeant.

2. Conſtrictionem, quam ſanguifera vaſa aut lymphatici ductus a circumjectis tendineis aut muſculoſis præputii vel balani fibris ſpaſmodice contractis experiuntur. Inde eſt quod ulcera eadem, ſi intenſius doleant, vel natura, vel imprudenti eſcharoticorum abuſu, dum convulſiva inde cietur ex ſympathia conſtrictio fibrarum, interſertos vaſorum ductus nimium coarctent, & ſanguinis aut lymphæ decubitum in præputium vel glandem producant.

II. Ideo vero ſanguis & lympha ſolito uberius ad præputium vel ad glandem affluunt, quod præcluſo ad viciniores partes aditu in vaſa appoſita, quæ ad præputium vel ad glandem tendunt, cogantur copioſius divertere. Hæc locum habent quotieſcumque alterutra illarum partium jam ante inflammatur: Cum enim communes ab arteria pudenda exteriore ramos habeant balanus præputiumque, ſi ſanguis, quem truncus arteriæ continenter devehit, non poſſit ſurculos qui balano proſpiciunt, pervadere, quoniam propter inflammationem ſanguine hærente nimium turgent, atque ideo facile permeabiles non ſunt, cogetur in collaterales, qui ad præputium pertinent, copioſius irrumpere, atque adaucto cruoris affluxu præputii phlogoſim vel inflammationem advocare. Sic viciſſim ſi ſanguis trunco communis arteriæ advectus non poſſit in præputium jam inflammatum pro rata parte ut ante derivari, totus in balanum congeretur, quem ideo inflammabit. Inde eſt, quod inflammatio balani cum præputio, aut præputii cum balano mutuo tam facile communicetur, ut utraque pars ſi non æque cito, at ſaltem ſimili labe ex æquo plerumque afficiatur.

Contingit autem balanum citius quam præputium, aut præputium citius quam balanum, aut utrumque ſimul inflammari ex peculiari ulcerum venereorum ſede. Si glandis quidem coronam ambiant, comprimendo peculiaria vaſa quæ ſanguinem a balano revehunt, glandis ſolius; ſi vero radices præputii occupent, vaſa alia quæ a præputio redeunt anguſtando ſolius præputii, demum ſi utrique parti inſideant, ſimultaneam balani & præputii inflammationem advocabunt.

Ceterum varia futura eſt tumoris ſpecies in præputio aut balano pro varia reſtagnantis humoris natura: 1. *Phlegmonodes* quidem, ſi venis compreſſis vel conſtrictis niſu validiore, ſanguis ipſe hæreat, & hærens in vaſa lymphatica vi irrumpat; 2. *Oedematodes* vero, ſi momentum compreſſionis aut conſtrictionis debilius ſit, & vaſa lymphatica, quæ molliora ſunt, anguſtando, lymphæ tantum coercendæ compar; 3. Demum *ſkirrhodes*, ſi lympha, quæ in præputio aut balano retinetur, ſpiſſa, viſcida, glutinoſa, ſit, adeoque mora dimiſſis ſenſim tenuioribus partibus in callum facile indureſcat.

Symptomata. 1. Inflatum præputium, ut dictum eſt, modo in extremo limbo coarctatur, & glandem ita comprehendit, ut ad poſteriora reduci non poſſit, unde *phimoſis*; modo contra pone coronam corrugatur & glandem ita conſtringit, ut ad interiora non poſſit deduci, unde *paraphimoſis*. Prius quidem accidit iis, quibus præputium natura longius eſt, præſertim in duobus caſibus, 1. Si ulceribus erodatur vel circa frænum, vel circa extremum marginem, unde ſupremus ejuſdem limbus anguſtior fiat. 2. Si præputii tumefactio balani tumorem tempore præcedat, atque adeo poſſit tanto facilius balanum nondum tumefactum comprehendere. Poſterius vero verpis & appellis uſu venit, potiſſimum in contrariis totidem caſibus, 1. Si ulcera poſteriorem præputii partem juxta radicem infeſtent, unde decurtatum præputium retrorſum corrugatur; 2. Si tumor præputii tumefactionem balani tempore ſubſequatur, neque adeo poſſit commode balanum jam tumentem obvolvere.

2. In phimoſi, cum urina, dum mingitur, nequeat ex anguſtato præputii ſummo foramine eodem tenore effluere, quo ab urethra defluit, neceſſum eſt, ut non pauca ejuſdem copia introrſum regurgitet, & ſubter præputium reſtitans balani & præputii faciem dolorifice irritet

& in-

& inflammet mora, acrimonia, ſalſugine, unde ulcuſcula latiora, profundiora, maligniora in dies fient.

3. In Paraphimoſi vero, cum urethra præputio nimium conſtricta ægre pateat urinæ exiturienti, neceſſum eſt 1. Ut mictio guttatim fiat & quaſi ex ſtillicidio, unde *ſtranguria*; 2. Ut gravi ſtipetur dolore, quem ciet urina, dum in inflammatam & anguſtatam partem fortius incurrit, unde *dyſuria*; 3. Ut ſpaſmodico erethiſmo, quem dolor inducit, inflammatorius balani & præputii tumor intendatur, unde *ulcuſculorum incrementum*.

4. In utroque caſu manifeſtum eſt vaſa ſanguifera & lymphatica præputii & balani ſtagnante humore ultra modum turgere; debet ergo in utroque caſu lympha ſeu ſerum ſanguinis e diſtractis vaſis vi exſudare, & ſubter divulſam cuticulam in unam pluresve hydatides, ſive bullas colligi cryſtalloïdes, prominentes quidem vel complanatas, latas vel anguſtas pro lymphæ copia; plenas vero ſero limpido vel ſubruſo, tenui vel craſſo, pellucido vel opaco pro qualitate effuſæ limphæ.

5. Imo vero, ſi veſiculæ diutius integræ duraverint, continget tandem flatu ſemi-plenas obſervari, quia bullulæ aereæ, quæ in lympha intermixtæ latent, ſicut & in ceteris quibuſcunque liquidis, diutina caloris inflammatorii efficacia ſenſim extruſæ, ſeroſi humoris, qui pro parte tandem evaneſcit, locum occupant in bullarum ſummo.

6. Deſcriptæ bullæ multis variiſque genitalium locis inſident: Scilicet in paraphimoſi, denudatæ glandis ſuperficiei aut coronæ, vel rugis frænove corrugati præputii; in phimoſi vero, externæ præputii faciei, ſupremo ejuſdem limbo, aut ſummo balani apici, prout pars unaquæque exiturienti ſero debilius renititur.

7. Docuit experientia phimoſi & paraphimoſi, bulliſque cryſtallinis frequenter laborare mentulatos, & potiſſimum ſi cum impura muliere, quæ junior vel arctior ſit, rem habeant: Frequentiſſime vero, qui venere abutuntur ſodomitica. Et ſane quo præputium & balanus fortius perfricantur, & fricatione magis atteruntur & quaſi contunduntur, eo ceteris paribus inflammationi virulentæ gravius patent, & exſudanti limphæ cedunt facilius.

8. Quotieſcunque præputii vel balani inflammatio gravior erit, febrem inde accendi toties futurum eſt, tum anomalia circulationis ſanguinis, quam inflammatio infert, tum dolore urente, quo inflammata genitalia torquentur; tum demum virulentis miaſmatis in ſanguinem ab ulcerata parte tacite exhalatis, quæ ſingula ſuo quæque modo inducendæ febri ſymbolam conferunt.

9. Ceterum, quæ de viris dicimus, debent quoque mutatis mutandis de fœminis intelligi ſi ea phimoſeos ſpecie laborent, cui poſſunt ipſæ obnoxiæ eſſe. Scilicet 1. Mictio difficilis & dolorifica futura eſt; *difficilis* quidem, quia urethra ab inflammatis partibus coarctabitur; *dolorifica* vero, quia urina dum effluet, inflammatas aut ulceratas partes diſtrahet aut irritabit. 2. Inde manifeſtum accedet augmentum inflammationi & exulcerationi affectarum partium, quas lotium irritando durius habebit. 3. Tandem, ſi ea nimia ſint, ſerum a ſtagnante ſanguine ſenſim expreſſum ſubter cuticulam colligetur in cryſtallinas hydatides, bullis, quæ in virorum genitalibus inflammatis emergunt, forma, qualitate, cauſa ſimillimas. Solent autem iſtiuſmodi hydatides in fœminis effloreſcere potiſſimum in vulvæ labiis, nymphis ſive pterygomatis, clitoride, clitoridiſque præputio, & caruneulis myrtiformibus, quoniam partes illæ, cum laxæ ſint & pendulæ, hærente ſanguine facilius turgent.

10. Nec diſpar eſt conditio catamitorum, pathicorumque, in quibus ani confinia ulcuſculis venereis & phimoſi tentantur; inde enim fæcum egeſtio parca, difficilis, dolorifica eſt; quin imo creſcente in dies morbi malitia ſi negligatur, cryſtallinæ bullæ ad ani marginem non raro prodeunt, bullis modo deſcriptis plane compares.

11. Tandem nutrices ipſæ, quæ lactando labem concepere, & quibus contingit ut mammarum papillæ inflammatæ & ulceroſæ phimoſi ſtringantur, 1. Experiuntur ſimili ſucceſſu lactationem difficilem & dolorificam, quia lac per conſtrictos inflammatæ papillæ ductus manare non poteſt; niſi parciſſime & ægerrime: 2. Habent plerumque papillas variis hydatidibus obſitas, niſi urgenti morbo prompta adhibeatur medela.

Diagnoſis. I. Morbi quidem natura evidens eſt, cum tumor præputii vel balani in viris; variarum vulvæ partium, aut oſtii vaginæ in mulieribus; marginis ani in catamitis; demum papillarum in lactantibus, vel ipſis ſenſibus obvius ſit.

II. Nec difficilius eſt morbi ſpeciem dignoſcere, cum ſenſuum teſtimonio perinde manifeſtum ſit an tumor ille rubeat, caleat, doleat, & inflammatorius, an mollis, laxus, indolens, & œdematodes, demum an durus, renitens, indolens, & ſkirrhodes ſit?

III. Licet pari modo & tactu & viſu diverſum præputii ſitum obſervare, atque adeo phimoſim, in qua præputium in extremo limbo coarctatum glandem totam contegit, a paraphimoſi diſtinguere, in qua denudatus balanus a præputio ad glandis radicem retracto conſtringitur.

IV

IV. Similiter ſenſuum eorumdem adminiculo facile eſt certo pronuntiare de præſentia, numero, qualitate, & ſitu bullarum lymphaticarum ſeu hydatidum cryſtallinarum, quæ in pudendis effloreſcunt in utroque ſexu.

V. Demum, nec obſcurum eſſe poteſt judicium de morbi cauſa, cum oculis quidem pateant ulcuſcula, quæ genitalia obſident, & a quibus morbus producitur; aliunde vero manifeſtum ſit ea ulcuſcula ab impura venere ortum ducere, tum ægrotantis confeſſione de impuro vel ſuſpecto concubitu querentis, tum deſcriptione ulcuſculorum venereorum ſuperius tradita *præcedente Capite*.

VI. Proinde haud difficile eſt cavere, ne venereus præputii & balani, aut muliebrium tumor, vel venerea earundem partium phimoſis vel paraphimoſis, quæ remediis ægre cedunt & periculo numquam vacant, temere confundantur cum tumefactione vel conſtrictione quavis, quæ iiſdem partibus accidunt quandoque ex leviore phlogoſi & ſine ulcuſculorum præſentia, ſcilicet vel petulca contrectatione ſæpius iterata, vel laborioſa & difficili venere, quantumvis pura, qua cum teneriore virgine vir mentulatus ſæpius uſus ſit; & quæ proinde periculi immunes ſunt, & ſponte brevi diſcutiuntur, modo ægrotantes a cauſa, qua inductæ ſunt, ſe abſtinere velint.

Prognoſis. Tumor qualiſcunque præputii & balani, qui ab impura venere originem ducit, I. Semper gravis eſt, tum ratione ſymptomatum, cum dolorem, inflammationem, ſtranguriam &c. comites habeat; tum ratione cauſæ, quæ contumax & maligna vel altas radices jam egit, vel brevi actura eſt, niſi cito occurratur.

II. Semper periculoſus eſt, cum in gangrænam & ſphacelum plerumque deſinat, quibus mederi fere non licet, niſi circumciſo præputio, imo amputato veretro, ſi labes altius penetraverit.

III. Demum, ſemper curatu difficilis eſt, cum vitioſo quaſi circulo penis quidem ulcuſcula a præputii & balani tumefactione, tumefactio vero præputii & balani ab ulcuſculis penis viciſſim vires mutuentur; & cum ambo ſimul ab interna cauſa, nempe ſeminio venereo, ita foveantur, ut artem diu eludant & aliquando ſuperent.

IV. Itaque, quamvis prognoſis nunquam fauſta eſſe poſſit, varie tamen varianda eſt, atque adeo magis vel minus funeſta inſtitui debet.

1. Pro natura quidem & ſpecie tumoris; hinc affectus gravior & periculoſior cenſendus eſt, ſi tumor inflammatorius ſit, ut qui graviora inferat ſymptomata, & in gangrænam ſæpius celeriuſque deſinat: Contra minus gravis & minus periculoſus, ſi œdematodes fuerit, quia mitioribus ſtipatur ſymptomatis, neque tam triſtem exitum intentat: Demum curatu difficilis & maxime contumax, ſi ſkirrhodes, quoniam lympha in callos indurata ægrius diſcutitur, quam hærens vel devius ſanguis, aut lympha ſtagnans quidem, ſed fluida.

2. Pro ratione & gradu tumoris; ſcilicet eo magis minuſve gravis, periculoſus, contumax futurus eſt tumor qualiſcunque præputii, & balani, inflammatorius, œdematodes, ſkirrodes, quo inflammatio, œdema, ſkirrhus, magis minuſve intenſa & gradu majora vel minora futura ſunt.

3. Demum, pro effectibus, quos tumor advocat; ſic morbus periculoſæ plenus eſt aleæ, 1. Si dolor acer, ſtranguria urgens, febris ardens &c. adſint, unde manifeſtum fiat, omnia brevi in pejus ruitura eſſe. 2. Si in graviore phimoſi inflatum præputium glandem ita contegat, ut ulcuſcula, quæ ſunt prima mali cauſa, nec detergi nec curari poſſint, aut ſi in paraphimoſi intenſiore glans corrugato ad poſteriora præputio tam arcte conſtringatur, ut præcluſo ſanguinis regreſſu inflammatio invaleſcat cum gangrænæ periculo. 3. Tandem, ſi in præputio aut balano ex inflammationis intenſione & diuturnitate, bullæ ſeu hydatides cryſtallinæ effloreſcant, quæ ſunt veluti prima gangrænæ incipientis indicia.

Curatio. Tribus indicationibus in genere ſatisfaciendum eſt, quæ ſubſidiario veluti ordine ſibi ſuccedunt: *Primæ*, ut pacatis vel temperatis ſanguinis motu, fervore, orgaſmo, partiſque affectæ dolore, tenſione & erethiſmo, fauſta promoveatur inflammationis & intumeſcentiæ reſolutio: *Alteri*, ſi ea ſecus eveniant, ut ſaltem imminens præcaveatur gangræna, remota diligenter cauſa, a qua metuenda videretur: *Tertiæ* denique ſi morbus artem eluſerit, ut incipiens ſphacelus celeriter reprimatur, ſi ita liceat, vel ceteroqui crudeli ſed neceſſaria operatione cito exſtirpetur.

I. Itaque ex legibus primæ indicationis, 1. Sanguis in principio largiter mittendus eſt ex venis cubiti alterutrius, non modo ter quaterve, ſed etiam, ſi morbi vehementia ita poſtulaverit, quarta quaque hora per unum aut alterum diem, ut depletis ea ratione vaſis, fractoque cordis & arteriarum pulſu nimio, cruoris quidem affluxus ad partem dolentem parcior ſit & debilior, refluxus vero uberior faciliorque.

2. Ab omni eſcharoticorum & cathæreticorum uſu illico caute abſtinendum, ut gravi dolore quem cient, fibroſa partium ſtamina convulſive ita criſpentur, ut ſolitus ſanguinis commeatus difficilior inde fiat.

3. Imo vero contra adhibenda ſedulo emollien-

lientia, relaxantia, paregorica, quæ dolorem cumpeſcendo & eretiſmum mitigando cruoris circulationi faveant. Conducibile eſt in hunc finem partem affectam fovere lacte ſubtepido ſolo, vel cui flores & cortex medianus ſambuci incocti fuerint; decocto radicum althææ & nymphææ; infuſo mucaginoſo ſeminum pſyllii & lini in aqua roſarum &c., vel ſummo peni tepide admovere cremorem recentem ſeu florem lactis; cataplaſma de mica panis cum croco & ovi vitello, vel quod efficacius eſt, admixta ſaponis albi raſura temperatum &c.

4. Utile eſt in eundem finem tum ſomnum, ſi dolore nimio impediatur, narcoticis conciliare, ut Decocto unius alteriuſve capitis papaveris albi, Syrupo de diacodio ab ℥ ß ad ℥ j. Opi vel laudano a gr. j. ad ij. Tinctura anodyna a gutt. xx. ad xxx. Pillulis de cynogloſſo a gr. v. ad x. &c.; tum alvum quotidie laxare enematis emollientibus, diluentibus, eccoproticis, ex aqua fluviatili tepida, pura, vel oleo amygdalarum dulcium, butyro recenti, melle violaceo aut mercuriali, medulla caſſiæ &c. temperata.

5. Si febris comes adſit, ut fere perpetuum eſt quotieſcunque tumor inflammatorius gravior eſt, æger a ſolidioribus cibis interdicendus & juſculis tantum vel dilutis cremoribus nutriendus eſt, largus ſimul potus imperandus eſt tenuioris juſculi ex pullo gallinaceo, vel ptiſanæ ex decoctis radicibus althææ, nymphææ, acetoſæ, cichorii &c. addita pro libra qualibet ſemi-drachma cryſtalli mineralis vel ſalis prunellæ. Demum bis in die propinandæ emulſiones dilutiores ex ſeminibus frigidis, ſemine lini, papaveris albi & cannabis, ut nimius ſanguinis fervor efficaciter contemperetur.

6. Ceterum expedit ægrum, ſi morbus urgentior fuerit, in lecto decumbere ſitu corporis ſupino, tum ut quietius otioſe jaceat, tum ut remedia commodius poſſint & admoveri & contineri, tum potiſſimum (*a*) *ut coles ad ventrem deligari poſſit, quod in omni curatione ejus neceſſarium eſt*, ut ſupra docuimus *cap.* 7. §. 5.

7. Dum hæc univerſalia in uſum advocantur, topicis ſimul inſiſtendum eſt, quæ partis labem corrigant. Quamobrem ſi phimoſis adſit, glanſque arctius contegatur. (*b*) *clyſtere auriculario inter eam, cutemque inſerenda eſt*, vel aqua pura tepida; vel ptiſana ex decocto hordei, cui diſſolutum ſit mel roſaceum, aut ex decocto radicis althææ, cui ſemen pſyllii infuſum fuerit; vel aqua calcis dilutiſſima cum admixtis aliquot ſacchari Saturnini granis; ut quicquid ſordium ſub præputio latet, eluatur, ulcera detergantur, phlogoſis temperetur, demum ut rigidiores fibræ relaxentur & emolliantur.

8. Si vero glans in paraphimoſi denudata ſit, levi ſuſpenſaque manu decoctis iiſdem identidem eluenda & fo enda, ulcera ſingula accurate ab omni pure abſtergenda, tuthia vel ceruſſa pulveratis inſpergenda, complicati præputii rugæ ſingulatim everrendæ, ut detracta ſpurcitia poſſit inflammatio tanto facilius promptiuſque reſolvi, vel ſaltem remitti.

9. At ſi vel in ſummo præputii limbo in phimoſi, vel ad balani dorſum aut coronam, præputiive frænum aut rugas in paraphimoſi bulla ſeu hydatis lymphatica emergat, quam vulgo *cryſtallinam* dicunt, locus fovendus eſt decocto hordei cum melle roſaceo, lacte cui flores ſambuci & chamæmeli incocti ſint, aqua calcis cum ſaccharo Saturnino, vino tepido, in quo ferrum ignitum extinctum fuerit, aut aqua vitæ camphorata &c. leniora ſcilicet vel fortiora ſeligendo, prout necroſeos periculum magis vel minus urgere videbitur.

10. Si urina parce, laborioſe, dolorifice emittatur, aut ſi cum emittitur, pars ſubter præputium regurgitet, expedit in utroque caſu cannam argenteam tenuiorem in urethram intrudere, qua lotium facilius exeat, & aptatis funiculis ita continere, ut elabi nullomodo poſſit. Identidem tamen canna de induſtria removenda eſt, ut urethræ ſtatus exploretur, & ut ſordes, quæ adhæreſcunt, eluantur.

11. Ubi primum partis inflammatio ſe remiſerit, ad uſum blandorum reſolventium properandum eſt, quæ motum ſanguinis & lymphæ urgendo, & ſyſtalticam partium contractionem ſollicitando, affectæ partis contextum priſtinæ laxitati, mollitiei, ductilitati reſtituant. Laudantur ex hoc cenſu lac decoctum cum floribus meliloti, chamæmeli, ſambuci &c; cataplaſmata ex mica panis ſiliginei, decocta cum vino rubro; puls ex quatuor farinis reſolventibus, in leni lixivio ſarmentorum cocta, addito pulvere florum chamæmeli & melitoti, oleoque chamæmelino; puls ex farina fabarum in decocto foliorum hyoſcyami albi; cataplaſma ex terra cimolia, quæ in ſamiatorum ſive cultrariorum ſitulis ex ferri & cotis ramentis colligitur; cataplaſma ex pulpa radici bryoniæ in aqua coctæ & foliorum hyoſciami ſub cineribus maceratorum &c.

12. Si res pro votis ſucceſſerit, laxatum ſemel præputium verſus glandis radicem leniter reducendum eſt in phimoſi, ut ulcera quæ ſubtus latent, detergi & mundari poſſint. Id autem felicius nunquum obtinetur, quam ſi balanus

(*a*) Celſus, *De Medic. Lib. Cap.* 18.
( ) Celſus, *Ibid.*

nus ſummis digitis ita comprimatur lateraliter, ut antrorſum protenſus ultra ſummum arctati præputii marginem ſenſim deducatur vi eadem, qua præputium ipſum eodem tempore, ſed motu contrario, retrorſum reducitur. Detectæ ea ratione tum balani, tum præputii facies eluendæ, detergendæ, everrendæ ſunt decoctis emollientibus, reſolventibus, detergentibus, quæ varie variare oportet pro diverſa ulcerum conditione. Quod ſi alicubi præputium glandi forſan coaluerit, levi manu invicem divellenda ſunt, vel diſſecanda ſummo ſcalpello.

13. Pari conſilio in paraphimoſi corrugatum præputium explicandum & ad anteriora deducendum eſt, ſimul ac reſolutione relaxabitur. Id autem nequaquam tentandum eſt, ut a Chirurgis, artis minus gnaris, non ſemel factum novimus, ſummum glandis apicem impoſito digito retrorſum pellendo, cum ea ratione glans magis expandatur, adeoque latior ſupra annularem præputii ambitum magis extuberet, ſed contra balani latera ſummis digitis molliter ita comprimenda, ut glans longior inde fiat & exilior; ſimul vero præputium digitis iiſdem ad anteriora blande deducendum. Quo ſemel confecto oportet explicatas præputii rugas, rugarumque ſulcos rite fovere, eluere, detergere & relaxare decoctis variis ſupra propoſitis.

14. Tunc remittente ſe inflammatione, therapeia, qualem ad venerea ulcera propoſuimus *præcedente Capite*, vel redintegranda eſt, ſi jam ante adhibita fuerit, vel jam de novo adhibenda, ut ea methodo ulcera, quæ latebant, ſuppurata, deterſa, mundata, cicatrice tandem coaleſcant. Verum ſeligenda ſuppurantia, detergentia, mundificantia leniſſima; imo etiam anodynis & paregoricis plerumque caute temperanda inflammationem renovare ullo modo poſſint.

15. In fine morbi alvus blando cathartico identidem ſubducenda, tum ut eliminetur cacochylia, quæ in primis viis congeſta eſt ex errore diætæ vel coctionis, tum vero ut ſubtrahatur pars veneni, quod morbum etiamnum fovet. Utrumque ſcopum feliciter implet medulla Caſſiæ ab ʒ j. ad ℥ j. ſs. cum Mercurii dulcis granis xx. alternis diebus iteranda.

16. Ceterum, cum evidens ſit venereas inflammationes præputii & balani vel a contagio dudum latente produci, quod ſanguinem jam pridem infecerit, vel ſi a recens admiſſo forſan illatæ ſint, locum ſaltem dediſſe ut haud pauca concepti contagii pars in ſanguinem deduceretur, quandiu inflammationis vehementia debitæ obſtitit puris deterſioni, operæ pretium eſt in utroque caſu, ut curatio felicius ſuccedat & perfecta ſit, morbo jam remittente mercuriales inunctiones adhibere, legitimas quidem & ex artis præceptis, quales infra proponemus *Lib.* iv. *Cap.* 7. ſi certa ſint luis indicia; leviores vero, quales jam ſæpe propoſuimus, ſi haud ita firma fuerit luis ſuſpicio.

17. Univerſa quæ de viris hactenus attulimus, perinde conducunt fere ſingula mulieribus, ſive mammarum papillas, ſive muliebria venereo contagio tumentia, inflammata, contaminata habeant. Hæc eadem quoque paucis mutatis de catamitis vera ſunt, quibus anus tumore inflammatorio obſidetur ex ulcuſculis venereis. In his enim ad ſummum duo ſunt, quæ paulo ſcrupuloſius attendenda videantur: prius quidem, ut tenuiſſima diæta ex ſolis juſculis ſtatim imperetur, ne fæces, ſi nimiæ aut duriores eſſent, inflammationem augerent, tum egererentur; alterum vero, ut alvus enematis quotidie liquetur, quæ ſint ex genere anodynorum & paregoricorum, ſcilicet ex lacte, ex ſero lactis; ex decocto radicum althææ, foliorum verbaſci, cynogloſſi, quatuor ſeminum frigidorum, ſeminis lini, papaveris albi &c. ex juſculo pingui, quibus ſingulis admiſcebitur ovi vitellus, vel ſaccharum album, vel oleum ex amygdalis dulcibus expreſſum; imo etiam præſtabit quandoque oleum amygdalinum ſincerum clyſteris forma immittere.

II. Si vero arte eluſa vel ſuppurata inflammatorius præputii aut balani tumor in dies ingraveſcat cum doloris, caloris, tenſionis augmento; imo ſi ita perſiſtat, ut uſu propoſitorum remediorum intra ſex ſeptemve dies ad reſolutionem proxime non tendat, merito timendum eſt in utroque caſu, ne ſtagnantis ſanguinis copia & virulenti humoris mora in gangrænam deſiturus ſit. Quocirca advocato Chirurgiæ auxilio diſcindenda ſtatim repagula, quibus ſanguinis circulatio inhibetur vel retardatur, & via vi aperienda eſt ſtagnanti cruori, ut poſſit inflammatio vel reſolutione celeri, vel tuta ſuppuratione feliciter terminari, ac proinde juxta ſcopum ſecundæ indicationis imminens præcaveatur gangrænæ periculum.

Itaque eo fine, 1. In phimoſi præputium incidendum eſt, non quidem ſupra balani dorſum, qua grandiora vaſa perreptant, ſed alterutrum vel utrumque glandis latus: Igitur intruſo ſenſim inter præputium & glandem alterutro forficum ſcapo, qui ſimus ſit & præpilatus, comprehenſa cutis alte diſſecanda eſt, & ſi unica ſectio detegendæ glandi non ſufficiat, compar in parte oppoſita inſtituenda eſt ſimili cautione. Quod ſi commode non poſſit præ anguſtia loci ſcapus forficum ſatis alte intrudi, ſpecillum ſulcatum ſeu ſtriatum prius inſinuandum eſt, cujus ope faci-

facilior certiorque via apici ſcapi aperiatur. Sunt quibus videatur præſtabilius loco forſicum cultello tenuiore uti ad formam ſcalpelli ſcriptorii, cujus apex vel ſolus, ſed globulo cereo armatus, vel per crenam ſpecilli prius immiſſi ſubter præputium pedetentim plano ſitu introducitur ad optatam altitudinem, & quo pertuſum ſemel præputium retrahendo diſcinditur. Sed in re iſtiuſmodi, quæ levioris momenti eſt, cuilibet ut ſuo ſapiat ingenio, facile permittendum cenſeo.

2. Simili conſilio in paraphimoſi annulares rugæ complicati præputii, quibus glandis corona arctius ſtringitur, vulgari ſcalpello, quod *Biſtouri* dicunt, transverſim diſſecandæ inciſuris aliquot perpendicularibus, quæ penis rectitudini reſpondeant, adductoque dein præputio ſuper glandem rugæ ante conſtipatæ ſedulo explicandæ ſunt. Oportet autem inciſuras præputii in præſenti caſu, ſicut inciſiones ejuſdem in præcedente, opplere ſtatim linamento ſicco ad hæmorrhagiam reſtinguendam, ac poſtea digeſtivo ſimplici & deinde balſamo Arcæi curare, ut artis eſt.

3. In priore quidem operatione, revoluto poſt inciſionem præputio, exulcerationes malignæ fœtidæque, quæ ſubtus latebant; in poſteriore vero explicato præputio, fiſſuræ rhagadeſque omnes, quæ intra ſulcos deliteſcebant, diluentibus, relaxantibus, reſolventibus, vulnerariis, phagædenicis qualia ſupra propoſuimus, eluendæ, ſuppurandæ, detergendæ, mundificandæ ſunt, donec ex artis legibus cicatrice tandem obducantur.

4. Si qua bulla cryſtallina nec reſolutione evaneſcat, nec ſponte diſrupta difluat, ſummo apice lata plaga incidenda erit, viaque paranda contentæ lymphæ, ut ſtamina in confinio nimium diſtracta relaxentur, atque ea ratione præcaveatur imminens gangræna, quam humor mora acrior illaturus eſſet. Deinde, ſi qua appareant incipientis livoris ſigna, baſis bullæ cute tenus prius ſcarificata contegenda eſt penicillo ſeu plumaceolo, aqua vitæ camphorata, tinctura myrrhæ, vel collyrio Lanfranci imbuto, quæ identidem renovabuntur, donec advocata ſuppuratione & delapſa ſiderata ſuperficie, necroſeos periculum deceſſerit.

5. Singula, quæ attulimus de inflammatione genitalium in viris, perinde conducunt tum mulieribus, ſi vulva vel mammarum pupillæ; tum catamitis muliebria paſſis, ſi & ani confinia venerea inflammatione nimium tumeant, quæ remediorum efficaciam eludat & in gangrænam brevi abitura videatur. Scilicet pares, quæ dolorifice diſtentæ, cruore turgidæ, liderationi proximæ ſunt, ſcarificandæ confertis quidem inciſuris, ſed magis minuſve altis pro contextus natura & ſenſus conditione. Deinde, poſtquam ſanguis ſtagnans, ichorve putreſcens guttatim inſtillaverint, reſolventia, ſuppurantia, traumatica ſive vulneraria, phagædenica adhibenda ſunt ex artis legibus, dum partes deturgentes & nativam laxitatem adeptæ cicatrice coeant.

III. Tandem, ſi morbus remediis major ſit, & præciſa ſpe omni avertendæ gangrænæ, certa jam appareant necroſeos indicia, tunc una ſalus ſupereſt, ut in tertia indicatione propoſuimus, incipientem ſcilicet gangrænam celeriter reprimere, vel ſi jam reprimi non poſſit, amputatione partis affectæ radicitus exſtirpare; ſed de his infra, tertio hujuſce capitis articulo, ubi *de genitalium ſphacelo*.

§. II.

De Phimatis & Tuberculis calloſis, chordiſve ſkirrhodibus balani & præputii.

Deſcriptio, Diſcuſſis venereis præputii aut balani tumoribus, vel ſanatis ulcuſculis, ſuperſunt interdum duriores & renitentes calli, numero & mole varii, modo in ipſo partis contextu ſepulti & ſolo tactu dignoſcendi, modo prominentes & viſui quoque obvii, qui ſi nodorum inſtar conglobati ſint, *phimata* ſeu *tubercula* appellantur; *chordæ* vero, ſi inſtar funiculi in longum porrigantur.

Solent autem conglobata phymata in quacumque præputii aut balani parte adeſſe: Ea tamen potiſſimum loca affectant, quibus ulcuſcula venerea profundiora inſederunt. Hinc frequentiſſima in extremo præputii margine, in corona balani, in freno, quo balanus cum præputio committitur.

Sic etiam ſkirrhodes chordæ, etſi quamlibet preputii aut balani partem occupare poſſint; frequentius tamen obſervantur in extremo preputii circulo, qui anguſtatur in phimoſi; in rugis, in quas preputium complicatur in paraphimoſi: in freno preputii & in corona balani, quę uſculis gravioribus & catenatim diſpoſitis obſepta fuere.

Quandiu phymata ſeu chordę hujuſcemodi naturam calli ſeu ſkirrhi retinent, dolore, utcunque premantur, ac omnimodo ſenſu carent; ſed ad ſummum ſi mole nimia tumeant, obſtant ne libera ſit preputii ſuper balanum deductio vel adductio, atque adeo phimoſim vel paraphimoſim habitualem inferant.

At vero accidit interdum, ut progreſſu temporis ſenſim intumeſcant, incaleſcant, lancinent & obſcure doleant, ſi comprimantur, ſi tento & rigente veretro veneri militandum ſit, aut ſi jam iterato militatum fuerit, & tunc ad car-

carcinomatoden naturam proxime degenerant.

Quod ſi periculum inde imminens celeriter non præcaveatur, tractis in conſortium vicinioribus partibus, auctaque in dies mole manifeſte dolent, lancinant, calent, mutataque figura in apicem faſtigiatum extuberant, quem cutis tenſa, lævis, lucens, rubra obſtegit; & tunc carcinoma confirmatum eſt, quod pro diverſo ſitu aut diverſa mole phymatum vel chordarum, a quibus initium duxit, modo balanum præputiumve totum, modo partem tantum balani præputiive occupat.

Quandiu cutis carcinomati ſuperjecta integra eſt, necdum diſciſſa, carcinoma, latens ſive occultum dicitur; verum ubi primum tumoris incremento cutis dilacerata in ulcus abiit, carcinoma mutato nomine jam apertum & exulceratum appellatur.

Carcinomati præputii balanive, ſive occulto, ſive exulcerato, omnia eadem accidunt ſymptomata, quæ bubonis carcinomatodis propria eſſe ſupra diximus *Cap.* 6. §. 3. & tanto quidem intenſiora; quanto ſenſus præputii & præſertim balani acutior eſt & magis exquiſitus præ ſenſu glandularum inguinalium.

Hæc eadem in mulieribus etiam obſervantur ſimili de cauſa, in quibus vulvæ labra, pterygomata ſive nymphæ, clitoris clitoridiſque præputium & myrtiformes carunculæ, phymatis calloſis iſtiuſmodi interdum conſita ſunt, quæ prella ægreſſis ulcuſculis vel inflammationibus venereis ſuperſunt: Imo vero in quibus non rarum eſt vaginæ oſtium chorda ſkirrode annuli inſtar arctatum habituali quaſi phimoſi conſtringi, unde fit ut ſcortilla diobolaria, quæ obviis quibuſcunque corpus jam pridem vulgaverunt, poſt contracta venerea ulcuſcula ementitam virginitatem aliquando præ ſe ferant.

Sicut autem in viris ſic & in fœminis calloſa ea phymata & ſkirrhodes chordæ ſolent interdum in tumores carcinomatodes, & vera demum carcinomata ſenſim abire progreſſu eodem & æque funeſto ſucceſſu.

Utrumque catamitis etiam familiare eſt, in quibus poſt ulceroſam ani inflammationem venere contractam, tubercula phymataque varia ani marginem interdum obſident, dura, calloſa & in cancroſam naturam ſæpe degenerantia; & in quibus a cauſa eadem tanta eſt aliquando ani arctitudo, ſeu phimoſis quaſi habitualis, ab annulari chorda ſkirrode inducta, ut fæces, niſi prius ſolutæ & enemate quaſi liquefactæ ſint, nequeant egeri, imo etiam nec eo pacto egerantur unquam ſine dolore.

Cauſæ. Calli omnes tumoreſve calloſi fiunt in parte molli ab humore viſcido præter naturam indurato. Debent igitur tubercula, phymata, chordæ ſkirrhodes tum balani, tum præputii, quæ ſingula ad callos tumoreſque calloſos pertinent, ab humore iſtiuſmodi præputii balanive contextu ſpiſſeſcente dependere.

Sunt autem in ſumma duo tantum humores, qui preputium balanumve alluant, ſanguis nempe, & lympha. Sanguis vero, cum ad ſuppurationem concipiendam natura comparatus ſit, dum in parte quavis retinetur, vix unquam poteſt in callum indurari, neque adeo inde arceſſenda videtur cauſa phymatum, tuberculorum, chordarumque, quę in prętio vel balano obſervantur. Supereſt ergo, ut tumores illi repetantur ab indurata lympha; cujus ſane concluſionis veritatem abunde teſtantur & color phymatum, qui idem eſt ac color lymphę inſpiſſatę, nempe albicans; & ſitus phymatum, quę iis partibus inſident, ubi potiſſima eſt lymphaticorum vaſorum copia.

At vero non poteſt lympha in callos unquam indurari, niſi hęreat; tandiu enim in ſpiſſationis impatiens eſt, quandiu jugi fluxu indeſinenter renovatur circulando. Hęret autem duabus de cauſis. 1. Quia ſtagnat copioſius collecta intra ductus diſtentos quidem, ſed tamen integros: 2. Quia extravaſatur e laceris ductibus effuſa inter vaſorum vicinorum interſtitia. Utrique cauſæ locum eſſe in venereis præputii & balani tumoribus & ulcuſculis manifeſtum eſt, in quibus 1. Vaſa lymphatica comprimuntur & anguſtantur, unde lympha in tenuioribus horumce vaſorum capillamentis cogitur cumulari & ſtagnare; 2. Exiles lymphaticorum ramuli nimia copia lymphę congeſtę diſcerpuntur, unde cogitur collecta lympha guttatim effundi & extravaſari.

Verum non ſufficit ad callorum geneſim lympham hęrere, ſed pręterea opus eſt ut hærendo inſpiſſetur, dimiſſis ſtatim tenuioribus partibus, quæ aquoſæ ſunt, deinde ad intimiorem contactum adductis ceteris, quæ craſſiores ſunt & viſcidæ. Dimittuntur quidem partes tenuiores & aquoſiores, tum quia copia & preſſione lymphæ pone urgentis exſudant, tum quia calore & æſtu partis exhalantur. Ad intimiorem vero contactum adducuntur partes ceteræ, tum quia jam exulant partes aquoſiores, quarum interventu ſejungebatur, tum quia ab admixto contagio venereo acido aut ſalſo acido denſius conſtipantur.

Hæc omnia una ſimul concurrunt in tumoribus, ulceribuſve venereis, ad producenda in præputio aut balano phymata: Siquidem 1. Vaſa collecta lympha turgent: ergo preſſu debent exſudare partes lymphæ tenuiores: 2. Calet & æſtuat pars inflammata; ergo debent partes eædem exhalari fervore: 3. Partes craſſiores lymphæ dimiſſis ſemel tenuioribus in ſe propius accedunt; ergo debent ſtrictius denſari:

4. De-

4. Demum, inſpiratum lymphæ ineſt contagium venereum, cujus natura acida eſt aut ſalſo acida; debet ergo lymphæ craſſamentum magis inde conſtipari. Proinde nequaquam mirum eſt, ſi ea cauſarum ſyndrome phymata calloſa, poſt diuturnos tumores venereos aut graviora ulcera, in preputio & balano tam ſæpe obſerventur.

Phymata modo quidem diſcreta, conglobata, orbicularia, chalaziorum inſtar grandinoſa futura ſunt, ſi ſuccedant vel diſcretis ulcuſculis venereis, vel diſcretis congeſtionibus, quæ ſingulares areas ideo affectaverint, quod ibi forſan major fuerit texturæ inertia, ſeu uberior collectæ lymphæ copia.

Modo vero in ſkirrodes chordas porrigentur ſi ulcera quibus ſuperſunt, una ſerie ſibi invicem continua fuerint, vel quod frequentius eſt, ſi peculiari partis conformatione congeſtio in longum extenſa fuerit. Inde eſt, *exempli cauſa*, quod in phimoſi extremus præputii margo, qui anguſtatur; in paraphimoſi ejuſdem rugæ quæ in ſulcos complicantur; in utraque frænum & corona balani, chordis ſkirrodibus ſæpiſſime obrigeſcant.

Quæcunque de phymatis venereis genitalium in viris dicta ſunt, hæc eadem conveniunt phymatis, quæ ex impura venere muliebria in fœminis, aut ani confinia in cinædis occupant. Nam & perinde fiunt congeſtiones induratæ lymphæ; & peculiares quoque eorumdem differentiæ in diſcreta ſeu orbicularia, & catenata ſeu in chordas porrecta, a ſimilibus cauſis perinde deducendæ ſunt. Notandum tantum phymata in mulieribus & cinædis plerumque rariora eſſe quam in viris, quia ex vaſorum ſitu partiumque conformatione fluxus ſanguinis & lymphæ minus inhibetur in venereis muliebrium aut ani, quam præputii vel balani inflammationibus & ulceribus.

Symptomata 1. Quandiu lympha in phymatis chordiſve ſkirrodibus indurata nullo cietur motu expanſivo, tandiu nec locus eſt violentæ diſtractioni fibrillarum nervearum juxta poſitarum, nec compreſſioni vaſorum ſanguiferorum juxta repentium, nec ſanguinis hærentiæ. Ergo per id tempus phymata chordæque tum dolore, tum calore vacare debent.

2. Verum, ſi mole ita nimia fiant, ut præputii ambitus anguſtetur, vel augeatur balani craſſitudo, alterutro vitio perinde obſtitura ſunt, ne fiat deductio vel adductio præputii ſuper balanum. Inde ergo inducetur habitualis phimoſis vel paraphimoſis.

3. Itaque ſi anguſtatio ſit in extremo præputii margine, vel ſi tumor in balano ſit coronæ finitimus, in utroque caſu præputium ſemel adductum ægre deducetur, potiſſimum ſi longius fuerit. Tunc ergo balanus retegi non poterit, vel ægre retegetur, atque adeo phimoſis habitualis futura eſt.

4. Contra vero, ſi anguſtatio præputii ſit in parte poſteriore, aut ſi balani tumor ejuſdem apicem occupet, deductum ſemel præputium ægre adducetur, præſertim ſi brevius ſit. Tunc ergo balanus non poterit contegi, vel ægre contegetur, atque adeo paraphimoſis habitualis futura eſt.

5. Pari modo in fœminis oſtium vaginæ, ſi craſſioribus phymatis vel chorda ſkirrhode obſideatur, anguſtiore rima patebit. Inde ergo fiet habitualis phimoſis, virginitatem mentiens in corruptis, quæ jam virum ſæpius expertæ ſunt.

6. Similiter in cinædis, ſi ani confinia aut infima recti pars vel phymatis anguſtentur, vel chorda ſkirrode conſtrigantur, tanta ani aretitudo ſeu phimoſis futura eſt, ut fæces alvinæ ægre egerantur, imo etiam vix egeri poſſint, niſi liquidiores & enemate jam ſolutæ.

7. Quod ſi tandem acrimonia vel fervore ſanguinis, errore diætæ, contrectatione vel fricatione nimia &c. phymata irritata vel agitata fortius ſubinde tareſcant, tum niſu expanſivo diſtrahent identidem continentes tunicas fibraſque nerveas intertextas, tum vaſa circumflua comprimendo ſanguinem retinebunt. Inde igitur frequens lancinatio cum caloris ſenſu, unde ſtatus in carcinoma proxime degener.

8. Si lympha, quæ in phymata induruit, ſatis mollis ſit ductiliſque, ut in putre liquamen poſſit reſolvi, dum iiſdem cauſis fortius & frequentius atteritur, inde ſuppurationem tacite conceptura eſt, vel in ſummo phymatum apice, unde renovatio ulcerum venereorum; vel in phymatum centro, unde abſceſſus, imo vero quandoque fiſtulæ, præſertim in mulieribus & cinædis, in quibus abſceſſus hujuſcemodi, cum altius lateant, difficilius deterguntur.

9. Contra vero, ſi lympha eadem ſtrictius conſtipata & quaſi cornea ſuppurationi impar ſit, vi earumdem cauſarum ſæpius impetentium magis in dies rareſcet citra ſuppurationem. Inde lancinatio, calor, renitentia, tumor intenſius in dies urgebunt, quibus viciniores partes in conſortium ſenſim trahentur, unde carcinoma confirmatum, ſed tamen adhuc occultum.

10. Demum, ſi diſrupta cute ſummum phymatis faſtigium levi fiſſura dehiſcat, hinc neceſſaria ſucceſſione fiet exulceratio maligna, ichoroſa, fungoſa, phagædenica, in dies creſcens, cum duris, granoſis & replicatis labris, ut ſupra explicavimus *Cap.* 6. §. 3. atque adeo carcinoma jam non modo confirmatum, ſed etiam exulceratum ſeu apertum erit.

Diagnoſis. 1. Præſentia, numerus, ſitus &c. phyma-

phymatum calloſorum & chordarum ſkirrhodum oculis patent.

2. Liquet ſimiliter ſenſuum teſtimonio, an phimoſi vel paraphimoſi præputium ſtringatur; & ad qualem gradum in utroque caſu?

3. Colligitur ex dolore lancinante, ſi recurrat identidem ſed rarius, phymata ad carcinomatoden naturam latenter deciſcere; ſi frequentius vero & fere continuo, jam deſciviſſe.

4. Viſu tactuque dignoſcitur an carcinoma occultum ſit exulceratumve; an magnum, quod balanum aut præputium totum in viris, totam vulvam aut totum vaginæ oſtium in mulieribus; totumve ani ambitum in cinædis an parvum, quod exiguam tantum ſingulorum partem occupet; demum an laxum & mobile, a vicinis partibus ſejunctum ſit, poſſitque proinde radicitus exſtirpari ſine labe nimia; immotumve & ſtabile vicinioribus partibus ita dudum accreverit, ut nullo modo poſſit exſcindi ſine earundem amputatione?

5. In viris, & mulieribus nuptis viduiſve, genuina horumce morborum cauſa vel ſitu & indole callorum conjicitur, vel ægrotantium confeſſione manifeſta eſt.

6. At vero fœminæ, quæ innuptæ ſunt, & quarum ideo refert flagitia ſua celare, raro ſatis ingenuæ ſunt, ut ſe contagio contaminatas eſſe fateantur; imo potius audent malo dolo morboſam vaginæ arctitudinem impura venere contractam pro virginitate oſtentare. Sed tantam impudentiam falſi arguere facile eſt, in iis ſaltem quæ veneri ſæpius litaxere, in quibus labia vulvæ & pterygia, laxa, mollia, pendula ſunt; foſſa navicularis lævis, complanacta, diducta; demum interior vagina ultra primum limen, quod morboſe coarctatur, patula, ampla, attrita eſt, cum e contra in integris & virum nondum expertis anguſta & rugoſa ſit.

7. Pari conſilio cinædi quoque ſimulant non raro præternaturalem podicis arctitudinem, quam impuræ voneri & muliebri patientiæ acceptam debent a prægreſſis vel præſentibus hæmorrhoidibus dependere. Sed mendacium vel inde manifeſtum eſt, quod coarctatio iſtiuſmodi ab hæmorrhoidibus vix unquam induci poſſit; potiſſimum vero quod ea coarctatio in cinædis, qui morbo corrupti ſunt, perpetuo conjungatur cum ficis, mariſcis, criſtis, aliiſve ani tumoribus, qui veram coarctationis cauſam abunde denotant.

Prognoſis. 1. Phymata calloſa, chordæque ſkirrhodes genitalium, quandiu exigua, mobilia, pauca ſunt, nullius fere momenti putantur. Contra vero incommoda ſunt, ſi numero, mole, duritie, præputium aut vaginæ oſtium nimis coarctent & veneris uſui officiant.

2. Malum, ſi phymata chordæve incipiant latenter in carcinomatoden naturam deſciſcere; peſſimum, ſi jam deſciverint, cum carcinoma confirmatum ferro tantum & igne reprimi poſſit.

3. Quandiu phymata carcinomatodea mobilia ſunt & ferro radicitus exſcindi poſſunt, ſupereſt ſalutis ſpes, magis minuſve certa, pro modo & gradu operationis, qua utendum eſt ut exſtirpentur: Sed ſi ob ſitum vel adhæſionem cum vicinioribus partibus nequeant exſtirpari, tunc miſera & ineluctabili morte ſenſim pereundum eſt.

4. In fœminis & cinædis phymata carcinomatodea rariora quidem ſunt quam in viris, ut ſupra vidimus, ſed graviore periculo in iiſdem ſtipantur quoniam altius recondita operationem difficilius admittunt, neque remediis æque obvia ſunt.

Curatio ad tria debet dirigi pro triplici morbi ſtatu; 1. Ut phymata perfecte diſcutiantur & reſolvantur, ſi mere calloſa ſint & indolentia. 2. Ut caveatur, ne in carcinomata degenerent, ſi eo inclinare videantur. 3. Ut exſtirpentur quam celerrime, ſi in carcinomata jam deſciverint.

I. Ad procurandam phymatum reſolutionem, 1. Materiei in callos impactæ mollities, & denſiori callorum contextui laxitas concilianda eſt, ut liquidiorem lympham laxiora ſtamina minus coerceant. Huic fini conducunt diluentia omnia interna, quæcunque ſupra attulimus *hujuſce Libri Cap.* 6. §. 2. ubi *de Tumore teſtium venereo*, fomentaque emollientia varia, quæ ibidem propoſita ſunt.

2. Deinde, ſi qua ſit latentis & male curatæ luis ſuſpicio, ut accidit non raro, adhibenda hydrargyroſis conveniente tempore & debita methodo, ex artis legibus infra proponendis, ut eo pacto virus admiſſum edometur, nativa fluiditas lymphæ reſtituatur, atque adeo ſuperſtites calli efficaciter reſolvantur.

3. Quin imo, etiamſi liqueat nullam latere luem, ſi non hydrargyroſi plenæ, qua tunc opus non eſt; at ſaltem levioribus inunctionibus unguenti mercurialis inſiſtendum eſt, raro quidem, nempe ſemel qualibet hebdomade, ſed diu, per tres quatuorve menſes iterandis. Docuit nempe experientia vix alterum remedium ad promovendam reſolutionem callorum illito Mercurio efficacius eſſe, præſertim vero quoties hærentis lymphæ ſpiſſitudo ab iſpirato ſeminio venereo primum orta eſt.

4. Poſſunt etiam eodem conſilio inunctionum loco in uſum advocari emplaſtra varia ex Mercurio cum reſolventibus, vel relaxantibus varie temperato præparata, ut emplaſtrum de Ranis cum Mercurio, ſive de Vigo quadruplicato Mercurio &c. modo ſeorſum & ſola modo ad æqua-

partes cum emplaſtris de mucilaginibus, de ſpermate ceti, aut diabotano mixta & ſubacta. Notari tamen velim emplaſtra iſtiuſmodi tum virtute reſolventium acriorum, quibus ex parte conſtat, tum glautinoſa & emplaſtica facultate, qua poros cutis conſtipant & perſpirationem inhibent, calorem morboſum parti plerumque conciliare, & idcirco inunctionibus mercurialibus minus tuta eſſe.

II. At vero ſi ea remedia fruſtra ſint, phymataque lancinante dolore identidem corripi contingat, tunc mutato conſilio, 1. At topicorum uſu cavendum eſt, tum reſolventium, quæ impactam materiam, attenuando & rarefaciendo, ad carcinomatis naturam præcipitant, tum relaxantium, præſertim ſi ſint e genere pinguium & oleoſorum, quæ cutis poros oblinendo perſpirationem intus retinent, motumque, quo materia jam cietur, ex accidente magis augent & accelerant.

2. Expedit itaque in eo rerum ſtatu vel topicis penitus abſtinere, & affectam partem tantum fovere, ut a ſorditie munda moderate caleat, & ab externo frigore tuta ſit; vel ad ſummum topicis iis uti, quæ mere aquea ſint, ut ſunt decocta radicum althææ, nymphææ &c. vel quæ ad aqueam naturam proxime accedant, ut lac vel ſerum lactis repens.

3. Si lancinatio & gravius & frequentius urgeat, ſanguis mittendus eſt ex alterutro brachio ſemel atque iterum, ut depletæ arteriæ, quæ dolentem partem alluunt, ſegnius inde oſcillent, atque adeo minore momento in objectos callos arietando hærentem materiam tardiore & inefficaciore motu conquaſſent. Narcotica quoque identidem adhibenda, ut ſyrupus de diacodio vel de ſuccino ad ℥. ß. Laudanum ad gr. j. Tintura anodyna ad gut. xx. Pilulæ de cynogloſſo ad gr. v, vel vj, ut compages phymatum per ſomnum debilius ſuccutiatur & obtuſius doleat.

4. Interea vero adhibenda remedia omnia, quæ diluere, temperare, humectare valeant, atque adeo ſanguinis fervorem infringere, acrimoniam ejuſdem mitigare, & expanſivum rareſcentium callorum niſum ſufflaminare, ut lac, ſerum lactis chalybeatum, juſcula diluentia ex pullo gallinaceo & plantis refrigerantibus, aquæ acidulæ leviores &c. interne ſumpta; ſemicupia, balnea in aqua dulci tepida &c. externe adhibita; quæ ſingula jam ſæpius recenſuimus.

5. In primis operæ pretium eſt, ut ægrotantes venere ſe abſtineant, ne dolentia phymata, quæ in pudendis latent, tenſione, calore, fricatione, diſtractione agitata carcinomatoden naturam celerius inde contrahant. Curandum etiam in cinædis, ne alvum unquam deponant, niſi emolliente enemate prius liquefacta fuerit.

III. Denique ſi res male cadet, phymataque duriora, magis dolentia, & in apicem faſtigiata, in carcinomata confirmata, ſive exulcerata ſive occulta, deſcriverint, vel proxime deſcitura videantur, tunc abjecta omni cunctatione ad certiora præſidia properare neceſſum eſt.

1. Igitur, ſi quod phyma carcinomatodes in præputio in viris, aut in mulieribus in nymphis ſive pterygiis lateat, quod mobile, laxum ab omni nexu liberum ſit, & a ſubjectis partibus ſejunctum, ſummis ſiniſtræ digitis arreptum cultello exſcindendum eſt, neque præputio in viris, aut affectæ nymphæ in mulieribus parcendum, ut phyma radicitus exſtirpetur. Deinde vulnus ſuperſtes ex artis legibus primum digeſtivo unguento, deinde balſamo Arcæi curandum eſt.

2. Si vero phyma cancroſum in balano in viris, in alterutro vulvæ ſeu pudendi labio in mulieribus, aut in ani margine in cinædis profundius quidem ſepultum ſit, ſed ſuis tamen finibus ita circumſcriptum, ut nulla adhæſione committatur cum partibus ullis aliis, quæ ſectionem reſpuant, pari modo exſtirpandum eſt. Igitur pars affecta a miniſtro diſtenta, & a Chirurgo ſiniſtra manu compreſſa, ad phymatis ambitum ſemi-circulari ſectione alte incidetur. Poſtea phyma ſummis ſiniſtræ digitis, vel etiam, ſi ita opus fuerit, uncino aut forcipe arreptum ſtipitus exſcindetur cum fibris omnibus, vulnuſque, quod inde ſupereſt, curabitur ut artis eſt.

3. Si phyma cancroſum, quod in præputio balanove latebat, mole ita creverit, ut communicata per adhæſionem labe, contigua corpora cavernoſa, quæ penem conſtituunt, in conſortium ducta ſint, una jam ſupereſt ſalutis ratio, nempe ut penis caput, quantum morbo affectum eſt, totum celeriter amputetur, amputatique vulnus curetur ea methodo, quam trademus ſequente paragrapho.

4. Verum ſi cancroſa phymata in fœminis internam vulvam aut vaginæ oſtium occupent, ſi in cinædis recto altius inſideant, ſi in viris ad penis radicem extendantur, conclamatum eſt, quandoquidem carcinoma nulla poteſt opera tunc radicitus exſtirpari; neque enim magnificis hariolorum promiſſis ullomodo confidimus, qui cathæreticorum uſu ſe carcinomata adhærentia perfecte ſanaturos eſſe pollicentur, qua de re vide quæ dicta ſunt ſupra, hujus Libri *Cap.* 6. §. 3.

5. Tunc ergo ſpes omnis in eo ſita eſt, ut Terapeia, quam *palliativam* dicunt, dolor leniatur, morbus ſuſtineatur, humoris ferocia retundatur, ulceris progreſſus retardetur, & miſera-

ſerabilis ægrotantium vita quam diutiſſime procraſtinetur, mitigatis ut maxime fieri poterit ærumnis, vigiliis, doloribuſque, quibus dirum in modum premuntur, qua de re conſuli poſſunt, quæ ſupra propoſita ſunt, *Cap. 6. art. 3. de Bubone carcinomatode*.

§. III.

De Gangræna & ſphacelo genitalium.

Deſcriptio. Niſi genitalia, genitaliumve partes in utroque ſexu, anive margo in cinædis, quæ ulceribus affecta hærentibus ſanguine & lympha impenſius turgent, perfecta celerique reſolutione detumeſcant, aut in pus maturentur, ſolent intra paucos dies gangræna corripi, quæ tacito, ſed gradario progreſſu, brevi invaleſcit ordine ſequenti.

1. Tumor vel tumoris apex, qui ante tenſus, renitens, lævis, lucidus erat & acute dolebat, flacceſcit, ignavius renititur, criſpatur, infuſcatur, obtuſius dolet, atque inde urgentia *imminentis* gangrænæ indicia.

2. Cutis inertior magis magiſque relaxatur, ſubſidit, prementi digito facilius cedit, veſtigium impreſſum magis retinet, liveſcit cum manifeſto doloris, ſenſus & caloris decremento; & hæc gangrænam *incipientem* ſignificant.

3. His ſingulis ingraveſcentibus accedunt puſtulæ ſeu veſiculæ ex cute emergentes, ichore ſubflavo vel ſubrubro plenæ, quarum baſis plerumque nigreſcit, numero, ſitu, magnitudine variæ; & tunc gangræna *confirmata* dicitur.

4. Demum tum cutis, tum pars cuti ſubjecta, corruptæ, emortuæ, lividæ, nigræ, fœtidæ; caloris, ſenſus pulſuſque expertes, in tabum difluunt graveolens, vel ſi digitis prehendantur, a ſubjecta carne laciniatim divelluntur; atque hic ultimus eſt necroſeos gradus, qui a Græcis *ſphacelus*, a Latinis *ſideratio* appellatur.

Gangræna eæ genitalium aut ani partes tentantur, quæ a ſtagnante ſanguine vel lympha male habent: Frequenter quidem illæ, quæ natura molles ſunt & ſpongioſæ, ut balanus in viris, labia vulvæ in mulieribus, ani margo in cinædis; frequentius vero, quæ ſunt cutaneæ & magis flaccidæ, ut in viris præputium, in fœminis nymphæ ſive pterygia, in cinædis criſtæ ani. Inde malum altius longiuſque ocyſſime ſerpit, & ab affectis partibus in corpora cavernoſa, totumque penem in viris; in vulvæ clauſtra & vaginæ oſtium in fœminis; & in extremum rectum in cinædis celeri paſſus propagatur.

Cauſæ. Perit in gangræna & ſphacelo ſenſus, calor, circulatio ſanguinis & lymphæ; nexus, cohæſio, firmitas partium. Conciduntur ergo in gangræna & per minima dividuntur, 1. Nervi, quibus ſenſus viget; 2. Arteriæ, venæ, vaſa lymphatica, quibus ſanguis & lympha circulando calorem nativum fovent; 3. Demum ſtamina omnia tendinea, quibus partis contextus firmitaſque conſtat.

Poteſt ea conſequentia ulterius confirmari ex nota efficacia cauſarum præcipuarum, quibus gangræna ſolet efficaciſſime inferri. Sic ignis comburendo; eſcharotica, cauſtica, cathæretica remedia erodendo; contuſio nimia conterendo; congelatio, cui partis congelatæ ſolutio citius ſuccedit, lacerando; ſingula ſcilicet ſuo quæque modo partis contextum, vaſaque parti intertexta concidendo, gangrænam & ſphacelum advocant.

Id unum ergo ſupereſt, ut miſſis ceterarum gangrænarum cauſis, quarum jam non ſatagimus, in peculiares cauſas inquiramus, quibus videtur partis contextus deſtrui ſpoſſe in præſenti caſu. Duas autem ad ſummum agnoſcimus, *alteram* quidem in *phlegmone*, nimiam ſcilicet ſanguinis & lymphæ in parte congeſtionem & turgeſcentiam, unde non modo vaſa nimium diſtenta, ſed etiam appoſita ſtamina perrumpi & laciniatim diſcindi neceſſe eſt: *Alteram* vero in *œdemate*, nempe ſalſioris & acrioris lymphæ decubitum & ſtagnationem, unde ſero laxata & emollita partis exiliora ſtamina, vaſaque tenuiora, ſalinis particulis tandem minutatim diſſolvi & erodi debent.

Prior cauſa citius agit, ſed plerumque magis ſuperficiarie; poſterior tardius ſed altius; ambæ, ſi jungantur, citiſſime, efficaciſſime, altiſſime.

Symptomata. 1. In gangræna imminente pauca & exilia ſtamina diſciſſa vel croſa ſunt. Hinc ergo in affecta parte parum relaxatur tonus; tenſio, firmatas; atque adeo caloris, doloris, lævoris imminutio debet tunc eſſe in moderatiſſimo gradu.

2. In incipiente vero & plura & craſſiora ſtamina dilacerari vel erodi neceſſum eſt ab invaleſcente cauſarum earundem efficacia. Hinc ergo tunc magior partis flacciditas, ſubſidentia, levior, cum manifeſto ſenſus & caloris decremento.

3. In confirmata tenuior latex ſanguinis & lymphæ, e diſciſſis vel eroſis vaſis exundantium, debet ſenſim per ſemilaceram cutim permeare, atque cuticulam ſeu epidermida, ubicunque ſubjectæ cuti laxius adhæret, divellere & in hydatides inflare, ſeu veſiculas ſero plenas, ſubflavo, ſi purum ſit, ſubrubro, ſi admixtis aliquot ſanguinis guttulis inficiatur.

4. Demum, in ſphacelo craſſamentum ſanguinis & lymphę, quod in ruinoſa partis ſtrue, ſupereſt, & minuta fruſtula, in quę fibrę membranę, vaſa conciduntur, una ſimul permixta, confuſa, ſubacta tabum conſtituunt

 putre,

Putre, atrum, graveolens, quod quidem liquidius eſt; ſi gangræna ſit in parte molli, ubi vaſa copioſiora; ſi ab œdemate fiat; & ſi nullo, ut in œdemate, vel pauco calore ſtipetur, ut in phlegmone œdematode: quod contra ſpiſſius eſt, & craſſioribus partibus ſtrictius denſatis corneam duritiem interdum æmulatur, ſi gangræna ab inflammatione vel eryſipelate oriunda partem duriorem & exſanguem occupet, & ſi cum intenſo calore invadat.

5. Partes, quæ gangrænæ vel ſphacelo ſubjectæ aut contiguæ ſunt, participant ipſæ labem eamdem, qua ſphacelata vel gangrænoſa pars ante laborabat. Debent ergo a virulento tabo, quod a gangrænoſa parte undique defluit & alte imbibitur in vitii ejuſdem conſortium tanto facilius trahi; atque adeo minime mirum eſt, ſi gangræna ſphaceluſque alte lateque celeriter ſerpant, & partes depaſcantur, quæ confines ſunt.

6. Vaſa lymphatica a gangrænoſa parte prodeuntia in ſanguinem jugiter traducunt guttas tabi quas inde hauriunt, tanto quidem plures, quanto gangræna latior & profundior eſt, & fœtido tabo magis ſcatet. Sed guttæ tabi iſtiuſmodi, in venas ſemel infuſæ, debent inſita proprietate ſanguinem inſpiſſare, & inſpiſſati circuitum retardare. Debent ergo pari quoque proportione nativum ſanguinis calorem imminuere, & chordis motum infringere quoad vehementiam & magnitudinem, unde pulſus in ſphacelo debilis & parvus futurus eſt cum horrore frequente.

Diagnoſis. 1. Ex ſignis in deſcriptione propoſitis facile eſt, tum imminentem gangrænam prævidere, tum incipientem, confirmatam, in ſphacelum degenerem, dignoſcere.

2. Limites, quibus gangræna circumſcribitur, viſu tactuque patent ut plurimum; hinc ergo facile judicium quales quantaſve partes occupet, ſcilicet an præputium, balanum, frænumve in viris; an labia vulvæ, pterygia, clitoridem, præputiumve clitoridis in mulieribus; an criſtarum aut ficorum faſtigium, ipſumque ani ambitum in cinædis?

3. Cavendum tamen, ne ex præputii conditione de ſtatu balani, qui in phimoſi ſubtus latet, temere judicium fiat; conſtat enim experientia gangrænoſo præputio illibatum balanum interdum recondi. Quocirca præputium inciſim diſſectum ad poſtica revolvendum eſt, ut de retecta glande apertius certiuſque ſtatuere liceat.

4. Ut æſtimetur gangrænæ altitudo, conjecturis minime fidendum, ſed pars affecta inciſuris eouſque ſcarificanda eſt, dum inciſionem fundus doleant, & floridum ſanguinem emittat. Hinc enim certo conſtat & de vitali ſubjectarum partium ſtatu, & de ſuperjectæ gangrænæ altitudine.

5. Cautio eadem adhibenda, quoties de gangræna partis cujuſdam ambigitur. Si levioribus enim inciſuris punctim ſcarificata doleat & cruorem fluidum atque rutilum emittat, omnia ſalva ſunt; contra vero, ſi ſecus.

6. Demum, manifeſtum eſt ex prægreſſis a qua cauſa gangræna ortum habuerit; an ab œdemate, an a phlegmone, an complicato vitio ab œdemate phlegmonode?

Prognoſis. 1. Gangræna malum eſt, quo non alterum periculoſius, cum necroſim inferat, celerique paſſu a parte in partem prorepat.

2. Poteſt imminens gangræna præcaveri, & incipiens reprimi, ſed confirmata & in ſphacelum degener nulla arte ſanabilis eſt, niſi extirpetur; unde facile eſt ſingularum pericula æſtimare.

3. Bonum, gangrænam rubro circulo circumſcribi; id enim inter affectam ſanamque partem certum diſcrimen intercedere ſignificat.

4. Malum contra, gangrænoſam partem cum ſana ita confundi gradaria colorum diminutione, ut certus gangrænæ terminus aſſignari nullus poſſit; id enim denotat gangrænoſum virus & latenter & late ad confinia ſerpere.

5. Sphacelus levi, nec difficili exciſione exſtirpatur, ſi præputium in viris, nymphas in fœminis, criſtas ani in cinædis ſolum afficiat.

6. Graviorem & periculi plenam operationem exigit, ſi caput penis, alterutrum labiorum vulvæ, aut portio marginis ani morbo teneantur.

7. Nullam operationem admittit, ſi ad penis radicem, ad vaginæ oſtium aut intra rectum proceſſerit, ſed res tota naturæ viribus comittenda, quæ operatur interdum curationes mirificas.

8. De ægrotantis ſalute nulla ſpes reliqua eſt, ſi ſphacelo ad interiora prorepente horror, rigor, ſyncope, debilitas parvitaſque pulſus identidem recurrant; hinc enim lethalem noxam conceptam eſſe evidens eſt.

Curatio. Pro triplici gangrænæ ſtatu triplex therapeja adhibenda eſt; 1. Nempe gangræna, ſi ſit imminens, præcavenda; 2. Si incipiens, reprimenda; 3. Si confirmata & in ſphacelum degener, exſtirpanda eſt.

I. Ad præcavendam imminentem gangrænam.

1. Removeantur obices omnes, quibus ſanguinis & lymphæ circulatio retardatur, ideoque, niſi jam ante proviſum fuerit, incidantur quam celerrime præputium in phimoſi, & complicatæ præputii rugæ in paraphimoſi, baſiſque pterygiorum in mulieribus crebris inciſuris ſcarificetur, ſi nimis adſtricta ſit.

2. Provideatur celeri opera nimiæ vaſorum turgeſcentiæ, qua partis ſtaminibus diſciſſis, & nimiæ lymphæ acrioris ſtagnationi, qua ſtaminibus eiſdem eroſis periculum eſt ne gangræna inferatur; ideoque pars crebris punctiunculis ſeu inciſuris pertundatur; magis minuſve altis,

prout

prout imminet magis vel minus profunda gangræna.

3. Simul ac ſanguis ex inciſuris abunde manaverit, atque pars affecta onere levata fuerit, vaſa, quæ prægreſſa dilatatione atona, vel nimia relaxatione flaccida ſunt, reddantur tono, firmitati, elaterio naturalibus, ut recuperato motu oſcillatorio conſuetam ſanguinis & lymphæ circulationem renovent, a qua jam feriabantur; ideoque pars poſt ſcarificationem foveatur tepide ſpiritu vini ſive ſolo, ſive camphorato, ſive etiam cum addito ſale ammoniaco, ſpiritu vini theriacali; ſpiritu vini cum æquali parte aquæ calcis &c; linteiſque contecta detineatur, quæ iiſdem liquoribus jugiter madeant, & iis per modum embroches identidem irrorentur. Conſtat enim calore, partium tenuitate, punctione, doloris ſenſu efficaciter inde ſollicitari oſcillatorium vaſorum motum, humorumque ſingulorum circulationem, in quibus conſiſtit partis vita.

4. Sit qua ſit in partis ſuperficie nota ſeu macula paulo nigrior ideoque gangrænæ magis ſuſpecta, ut plerumque accidit in baſi bullarum cryſtallinarum, penicillus ſeu plumaceolus imponatur, imbutus tinctura myrrhæ vel ſola, vel ad æqualem doſim cum aqua phagædenica permixta, qua gangrænam incipientem efficaciter reprimi certum eſt.

5. Eadem tandiu admoveantur, donec pars detumeſcat, & ex inciſuris ſeu ſcarificationibus pus erumpat maturum & laudabile; quæ ſunt certiſſima ſigna non remotæ modo cauſæ, a qua gangrænæ periculum, ſed etiam plane reſtitutæ in parte *vitalitatis*, quæ ambo expleviſſe in votis erat.

6. Interim, ne negligantur auxilia cetera, quæ antecedentes gangrænæ cauſas poſſunt retundere vel debellare, ſed dum topica admoventur, ſimul etiam vena ſemel atque iterum incidatur, ſi ita ferat morbi ratio, atque ægrotantis conditio permittat, largus imperetur potus ex decoctis herbis temperantibus & diluentibus, ut ex cichorio, borragine, bugloſſo, ſcolopendrio, pimpinella, agrimonia &c. ſi febrilis æſtus vehemens ſit; ex diaphoreticis vero & cardiacis, ut ex carduo benedicto, ſcabioſa, ſcorſonera, angelica, floribus chamæmeli &c. ſi pacatior ſit ſanguinis motus; imo vero, ſi pulſus depreſſior ſit, cochleatim propinetur quolibet bihorio mixtura, hauſtus, ſeu potio ex aquis cardui benedicti, meliſſæ, ſcabioſæ, angelicæ, ſcorſoneræ, ſcordii aut cinnamomi, in quibus diſſolvantur pulveres, electuaria, ſalia volatilia ex attenuantium, diaphoreticorum, cardiacorum familia, juxta ſequentem formulam.

Recip. *Aquar, cardui benedicti,*
Et meliſſæ ana ℥ ij. ß.
Quibus diſſolve diaphoretici mineral. vel *bezoardici jovial.* ℥ j.
Sal. violatil. oleoſ. ʒ. ß.
Theriacæ veteri ʒ. j. ß.
Add. *Aquæ hordeatæ cinnamom.* ℥ j.
M. F. Potio, cujus ſumantur cochlear. j. vel ij. *quolibet bihorio.*

II. At vero ſi morbus medicamenta vicerit & in apertam gangrænam abeat, miſſis remediis illis, quæ urgentiori malo imparia forent, ad efficaciora properandum.

1. Antiquiores quidem, ne noxiorum humorum affluxu gangræna ulterius ſerperet, partem ſanam munire ſatagebant *defenſivis*, quæ conſtarent remediis e familia aſtringentium, *v. g.* emplaſtro rubro, cerato a Vigone deſcripto, *Practic. lib. 2. cap. 17.* aut cataplaſmate olim uſu receptiſſimo ex bolo armeniæ, terra ſigillata, pulveribus gallarum, nucum cupreſſi, corticum granatorum, aut myrtillorum; & farina hordei una coctis in oxymelite.

1. Gangrænoſum deinde locum ſcarificabant, ut ſanguis jam corruptus efflueret, & putridi vapores exhalarentur.

3. Scarificationes calide abluebant & fovebant aqua muriatica, urina, lixivio forti in quo lupini incocti fuiſſent, oxycrato vel ſolo, vel in quo unguentum Ægyptiacum diſſolutum eſſet.

4. Inde admovebant fimum caballinum calentem & oxycrato dilutum, vel cataplaſma ex farinis oroborum, lupinorum, lolli, fabarum, &c. coctis in oxymelite, quibus addebant ſuccum abſinthii & marrubii, ſal muriaticum, imo etiam myrrham & aloen pulveratas, ſi intenſiori putredini medendum eſſet.

5. Si quid jam ſideratum eſſe videretur, abſumebant unguento Ægyptiaco, pulvere uſti calcanthi, vel trochiſcis cathæreticis variis, aut Andronis, vel Polyidæ, vel Muſæ, vel ex aſphodelis, qui in antiquioribus diſpenſariis olim obvii, e recentioribus jam pridem exciderunt.

6. Hæc olim fuit Antiquorum therapeja ad gangrænam amolliendam, quam noluerim equidem acerbius rejeciſſe, quaſi inefficacem vel noxiam, ne iniquius damnare videar methodum quæ multis emolumento quondam fuit, ac certe quam multo minus auſim vel approbare vel ſuadere, hac præſertim ætate, qua artem certiorem experientia fecit exemplo monſtrante viam; ſiquidem jam licet exitiali & gravi morbo, quo non pericuIoſior alter, qualis eſt gangræna, potentiorem, efficaciorem, tutiorem medicinam adhibere ſequenti methodo.

7. Itaque miſſis *defenſivis*, quæ perſpirationem inhibendo nociva merito cenſentur, pars gangrænoſa ad vivum ſpiſſe ſcarificetur; imo ſi quid

ſi quid ſideratum ſit, caute reſecetur & detondeatur, tum ut tanto magis imminuatur morbi fomes, tum etiam ut apponenda remedia tanto altius faciliuſque penetrare poſſint.

8. Sanguine prius largiter educto, ſcarificata pars, ſi gangræna levis ſit & ſuperficiaria, foveatur decocto ariſtolochiæ rotundæ, tinctura myrrhæ vel aloes; unguento Ægyptiaco, quod in ſpiritu vini camphorato diſſolutum ſit, aqua phagædenica; vel quæ ceteris præſtat, tinctura myrrhæ & aqua phagædenica, ad æqualem doſim permixtis, & in quibus diſſolutum ſit unguentum Ægyptiacum. Penicilli ſeu plumaceoli iiſdem liquoribus imbuti admoveantur, locuſque apte contegatur & deligetur linteis ſpiritu vini camphorato, vel ſolo, vel cum addito ſale ammoniaco madentibus.

9. Si vero gangræna gravior ſit & profundior, pars perfundatur ſpiritu acido ſulfuris per campanam educto; vel contegatur linteis madentibus ſolutione Mercurii in aqua forti ſeu ſtygia, aut lapidis cauſtici vulgaris in aqua communi; vel illinatur oleo glaciali vitrioli, aut butyro antimonii; quæ ſingula pro diverſo gangrænæ gradu vel more parcius largiuſve affricare decet, & pura adhibere, vel oleorum, unguentorum, *pomatarum* mixtura varie temperare.

10. Quin imo, ſi ad mali ferociam & firmiore & celeriore præſidio opus ſit, pars inuratur cauterio actuali, acrius quidem leniuſve, ferroque magis minuſve candente, prout & morbi ratio poſtulaverit, & permiſerit ſideratæ partis conditio.

11. Caveatur tamen ab omni uſu arſenici ſeu auripigmenti, & arſenicalium præparatorum, ut ſunt magnes, rubinus, regulus arſenicales; ſublimatum, oleum, butyrum arſenicalia &c. Siquidem, ut ſupra monuimus *Cap.* 6. §. 3. experientia compertum eſt hiſce remediis ſeu potius venenis qualicunque arte adhibeantur, gravia ſymptomata plerumque inferri, ut deliria, ſpaſmos, ſyncopen &c. & deleteria, qua pollent, virtute ſanguinem lethali noxa infici.

12. Nota autem & uſu confirmata propoſitorum cauſticorum & cathæreticorum efficacia in amovenda gangræna tota repetenda eſt ex diſcrimine, quod intercedit inter partes, quæ tacita labe computreſcunt, parteſque ceteras, quæ putredinem nondum ſenſere. Illæ quidem tenuiſſimis cauſticorum particulis, quas præ mollitie alte imbibunt, in liquamen funditus & actutum diſſolvuntur; Hæ vero firmitate, tono, motu oſcillatorio, quibus etiamnum valent, earumdem particularum non modo attactum diutius refugiunt, & energiam pertinacius eludunt; quin imo acrius inde ſtimulatæ in fortiores crebrioreſque oſcillationes agi ſolent, unde faciliori & promptiori ſanguinis & lymphæ circulationi conſulitur. Haud igitur mirum eſt cauſticorum facultate ſemi-putres partes, quæ ad interitum præcipitantur, tam aperte diſcerni ab integris, quæ videntur inde majorem *vitalitatem* adipiſci.

13. At vero hoc opus, hic labor eſt tam cauto prudentique conſilio cauſticorum vim, ac gangrænæ ferociam & denſitatem conferre & penſare, ut neque imbecilliora cauſtica admoveantur, quæ putredinis partem intactam, & in jugem mali fomitem ceſſuram relinquant; neque acriora, quæ ſanas partes fruſtra abſumant. Sed in tam præcipiti malo gravius peccaretur, defectu quam exceſſu; adeoque ut incolumitati conſulatur, ſatius eſt ſanas partes aliquatenus erodere dura pietate, quam gangrænam radicitus non exſtirpare culpanda commiſeratione.

14. Ceterum, ubi primum inuſtæ eſcharæ ambitus rubro circulo circumſcriptus obſervabitur, indicium eſt gangrænoſam partem cohibita labe a ſubjectis partibus, quæ integræ ſunt, ſejungi, potiſſimum ſi quæ maturi puris guttæ intermediæ manent. Tunc itaque cruſtæ delapſus quam citiſſime procuretur, 1. Eſcharam ſcarificando, ut emollientia altius penetrent, & puri ſubtus latenti via fiat. 2. Oleoſa & pinguia adhibendo, quibus cruſta emolliatur & relavetur, ut butyrum, cremorem lactis, ovi vitellum, adipem ſuillum, digeſtivum vulgare ſimplex, vel ovi vitello temperatum &c. 3. Si nimia ſit partis mollities, pinguibus admiſcendo ea remedia, quæ ad putredinem valent, ut tincturam vel pulverem myrrhæ aut aloes.

15. Eſchara ſemel delapſa ulcus ſuperſtes, ſi fœtidum ſit, eluatur & foveatur primis diebus decocto radicum ariſtolochiæ rotundæ, vel foliorum abſinthii, rutæ, ſcordii &c. aqua calcis, tinctura myrrhæ vel aloes; pro diverſo putredinis gradu. Detergatur deinde unguento Ægyptiaco vel apoſtolorum, aut digeſtivo vulgari, cui tinctura vel pulvis myrrhæ aut aloes admixta ſint. Demum uſu balſami Arcæi, & ſi opus ſit, balſami viridis Metenſium ad perfectam cicatricem deducatur, ut artis eſt.

16. Ceterum, ne negligantur interna remedia, ſaltem gangrænæ initio, dum omnia periculi plena ſunt. Itaque, ſi nimius ſit ſanguinis æſtus, vena tundatur in brachio, largus potus imperetur ex decoctis herbis refrigerantibus & temperantibus ſupra propoſitis, enemata infundantur emollientia & demulcentia; imo etiam alvus ſubducatur identidem blandiore cathartico, ut medulla caſſiae, vel manna calabrina in ſero lactis vel decocto cichorii.

17. Contra vero, ſi contracto arteriarum pulſu horror intercurrat cum periculo ſyncopes, potus praeſcribatur ex herbis cardiacis & dia-

phore-

phoreticis, quales ſupra recenſuimus, ubi de gangraena imminente, vireſque refocillentur uſu potionis, mixturae vel hauſtus, qualem ibidem propoſuimus, ſed cui tunc addi neceſſe eſt, cum omnia in pejus ruant, cardiaca efficaciora, ut guttas Anglicanas, ad gutt. xv, vel xx, lilium antimoniale Paracelſi, ad gutt. xxx, vel xL, ſal volatile viperarum, aut ſalis ammoniaci, ad gran. xxx, aut pulverem cochenilliæ tenuiſſimum, ad gran. xv, aut xx, &c.

III. Tandem, ſi ſphacelus confirmatus ſit, neque jam ſpes affulgeat poſſe partem integram ulla opera conſervari, neceſſum eſt, ne pars ſincera trahatur, exitiali malo, quod moras non patitur, citam opem ferre exſtirpatione.

Igitur 1. Si præputii pars quædam ſiderata ſit, pars illa ſtatim abſcindenda; ſi præputium totum corruptum ſit, totum quoqie circumcidendum: Locus vero inciſionis deinde curandus eſt vel juxta methodum, quam ad imminentem gangrænam, vel juxta illam, quam ad incipientem modo propoſuimus, prout exigere morbi ratio.

2. Similiter, ſi pterygomatum alterutrum in fœminis, vel quædam in ano criſta in cinædis necroſi tentetur, forfice ad baſim exſcindenda, baſiſque inciſa curanda eſt, ut modo de inciſi præputii vulnere dictum fuit.

3. Quod ſi ſphacelo ad cavernoſa uſque corpora jam progreſſo ſpes nulla ſit poſſe mentulam integram ſupereſſe, ne morbus cunctando ulterius prorepat, ſiderata pars quam ocyſſime amputanda. Itaque mentula manu ſiniſtra ſuſpenſa, novacula vel ſcalpello reſecetur ad gangrænae ambitum, ſed tamen in parte ſana, ne quid reſidui ſuperſit, quod ſphacelo contaminatum ſit. Deinde leniter expreſſo mentulae trunco ſanguis, qui manat ab arteriis pudendi interioribus & exterioribus, ſiſtatur vel appoſitione fruſtulorum vitrioli cyprii goſſypio obvolutorum, imo vero, ſi opus fuerit, levi ferri ſemi-candentis attactu, quo eſchara inuratur ſuperficiaria; reliquo vulneri imponatur defenſivum ſtypticum & aſtringens cataplaſmatis forma ex bolo armenio, ſanguine draconis, terra ſigillata, gypſo, gallis, aloe, maſtiche &c. tenuiſſime tritis, & ovorum albumine exceptis ad mellis conſiſtentiam. Omnia ex arte deligentur & cooperiantur linteis ſpiritu vini camphorato madentibus, & eodem ſpiritu identidem irrorentur in modum embroches. Altero, tertiove die, detracto primo apparatu, penicilli digeſtivo, cui tinctura myrrhae admixta ſit, imbuti apponantur, continuata eadem embroche cum ſpiritu vini camphorato, donec manifeſta appareant ſuppurationis indicia. Inde ulceris ſuppuratio digeſtivo eodem vel ſolo, vel cum additis tinctura aut pulvere myrrhae; deterſio vero balſamo Arcæi, pariter vel ſolo, vel cum tinctura aut pulvere iiſdem: demum cicatrix epuloticis ex artis legibus procuretur.

4. Simili modo, ſi alterutrum vulvę labium, vel portio quędam marginis ani ſphacelo afficiatur, ad vivum reſecanda, exſtirpando ſi fieri poſſit quidquid ſideratum eſt. Inde cohibito aſtringentibus, ligatura, vel cauterio actuali, pars foveatur & irroretur ſpiritu vini camphorato cum ſale ammoniaco; ac ubi primum ſuppuratio apparuerit, ſuppurantibus, detergentibus, vulnerariis, epuloticis ad cicatricem ex arte deducatur.

5. Ceterum, ſi unquam, maxime in caſibus modo propoſitis, interno cardiacorum uſui inſiſtendum eſt, quae cordis motum, ſanguinis circuitum, ſpirituum influxum tueantur, adeoque horrori, ſyncope, aſphyxiae efficaciter medeantur, de quibus vide quae ſuperius dicta ſunt.

CAPUT IX.

De Porris, Verrucis & Condylomatibus genitalium.

§. I. *Deſcriptio.*

ACcedit praecedentibus jam deſcriptis quarta morbi venerei ſpecies; verrucoſae ſcilicet excreſcentiae in genitalibus, quandoque coitui impuro, ſed plerumque praegreſſis & male curatis ceteris affectionibus ſyphiliticis, ſolent ſuccedere.

In viris, in toto pene germinant, ſed potiſſimum in praeputio & in balano, ad coronam aut juxta fraenum: In fœminis vero, in tota vulva, ſed praeſertim in pudendi labiis, in clitoride, clitoridis praeputio, & nymphis ſeu pterygiis: Ad ani ambitum effloreſcunt in iis praeſertim, qui muliebria patiendo contaminantur: Demum in nutricibus, quae lactando morbum concepere, mammarum papillas, vel papillarum baſim obſident.

Figura variant, ſicut & ſitu: Si oblongae, exiles & teretes ſint, *porri* dicuntur: *verrucæ*, ſi teretes quidem, ſed breviores planioreſque, *condylomata*, ſi complanatiores ſint & in oblongam aream extenſae; demum *criſtæ*, ſi mole grandiores, in fimbrias ſeu lacinias latas & foliaceas excreſcant.

Modo ſponte decidunt exareſcendo, ſed ſuperſtite baſi ex qua repullulant; modo permanent, ſed flaccidae, molles, & ſenſu fere orbae; modo durae, ſiccae, rigentes & quaſi corneae, ſenſu carent & vere calloſae ſunt; modo vero dolent, ichoris quidpiam ex ſummo apice eructant & naturam carcinomatodem aemulantur.

§. II. *Cauſæ*.

Compertum eſt papillas contextu nerveas, figura pyramidales ſeu potius cylindricas, modo ſparſim, modo parallelo ordine inſidere extimæ cuti, quæ genitalia in utroque ſexu veſtit, ſicut & cuti reliquæ, qua ceteræ corporis partes obteguntur; & numeroſas, confertas, prominentes maxime obſervari in balano, fræno, utraque præputii facie & extremo ejuſdem limbo in viris; in fœminis vero in toto vulvæ ambitu, variiſque prominentiis, quæ in vulva conſpicuæ ſunt, ut in nymphis, carunculis myrtiformibus, clitoride clitoridiſque præputio. Proſtant pares ſimileſque papillæ & in ani confiniis, & in mammarum papillis, areiſque papillas cingentibus.

Sicut ergo conſtat verrucas, quibus manus aut ceteræ quævis corporis partes quandoque deturpantur, fieri augmento papillarum iſtiuſmodi cutanearum, quæ præternaturam indurantur, ſic etiam conſequens eſt porros, verrucas, condylomata, criſtas, quæ geni talia in utroque ſexu infeſtant a cauſa venerea, ſimili ratione deducenda eſſe ab incremento papillarum ejuſdem generis, quæ elongatæ extra contiguam cutem ſupercreſcunt, quotieſcumque contingit eaſdem uberius nutriri.

Patet autem deſcriptas genitalium papillas uberius nutriri non poſſe, niſi gemina de cauſa; vel quia lympha nutritia copioſius convehitur; vel quia retinetur pertinacius. Sed priorem cauſam excludendam cenſemus, ut cui locus eſſe non poſſit, quoties agitur de incremento partis peculiaris. Reſtat igitur ut præternaturale papillarum incrementum in porros & verrucas ab hærentia ſola lymphæ nutritiæ repetatur.

Jam vero, ut ceteras cauſas omittamus, quæ papillarum incremento favere ſolent ſine contagii ullius interventu, & quarum in præſenti non ſatagimus, ideo tantum lympha in papillis pertinacius hærere poteſt ex cauſa venerea, quod papillarum baſis, quæ intra corpus mucoſum ſepulta jacet, occalleſcit energia contagii venerei, quo mucoſus humor circumfluus inficitur. Inde enim receſſus lymphæ, ut qui per vaſa lymphatica mollia & ex ſe inertia fieri debeat, difficilior, ideoque parcior futurus eſt ejuſdem acceſſu, ut cui arteriæ ipſæ deſtinentur, quæ tum elaterio tum oſcillatione compreſſioni fortius renituntur; ac proinde quantuluſcumque ſit lymphæ convectæ exceſſus præ revecta, conſequens eſt fore, ut papillæ tacita lymphæ congeſtione in porros aut verrucas ſenſim excreſcant.

Docet autem experientia poſſe mucoſum humorem, qui ſub genitalium cuticuſa latet, ſeminio venereo contaminari gemina ratione. 1. Quia tenuior portio virulenti tabi, quo genitalia madent quotieſcumque res eſt cum infectis, per mediam cuticulam in ſubjectum corpus mucoſum latenter imbibitur; & tunc porri venerei citra præcedentem corporis noxam concubitui impuro immediate ſuccedunt. 2. Quia portio ſeminii venerei, quod in ſanguinem dudum penetravit, mucoſo humori inde ſecedenti infunditur; & tunc porri ſine ullo recente concubitu, qui ſuſpectus ſit, a lue venerea pridem latente dependent.

Ceterum virus venereum mucoſo humori quomodocumque infuſum, modo unicam cutis papillam, vel exiliorem papillarum manipulum ſingulatim afficit, ſed valide, & *porros*; modo vero papillas plures, juxta adſitas intra circularem aream, ſed debiliter, & *verrucas*; modo papillas plurimas contiguas, & in aream oblongam & faſciolæ ſimilem diſpoſitas inficit, ſed debiliter & *condylomata*; modo demum papillas plurimas, ſed valide, & *criſtas* producit.

Diſcriminis hujus ratio ex diverſa cauſa repetenda eſt, prout diverſa ſupponitur prima contagii venerei ſcaturigo: Nempe, 1. Si virus illud ſit portio tabi illius virulenti genitalibus affuſi in actu venereo: Ex loci declivitate, qua tabum huc vel illuc copioſius confluit, hæretque ibidem pertinacius: Ex vitio cuticulæ ſuperjectæ, quæ ſi ſit alicubi ſaucia, abraſa, hiulca, ſuperaffuſum tabum facilius intromittit: Ex qualitate tabi venerei, quod eſt magis minuſve acre & energicum &c. 2. Si vero virus idem ſcaturiat ab ipſo ſanguine pridem inquinato: Ex diverſa laxitate cellularum corporis mucoſi, quæ virus facilius copioſiuſve admittunt: Ex diverſa papillarum mollitie, quæ virus in finitimis cellulis latitans altius citiuſque imbibunt: Ex diverſa contagii natura; unde major minorve efficacia &c.

§. III. *Symptomata*.

1. Si e graviore obice lympha uberius retineatur in una vel pluribus papillis, verrucoſa excreſcentia in longum producta cuti multum ſupereminebit: Contra vero, ſi a leviore obice parcius hæreat, excreſcentia depreſſior ſupra cutim minus exſtabit.

2. Si lympha, quæ in papillis retinetur, tenuis, aquoſa, diluta ſit, excreſcentia mollis: Si vero viſcida, ſpiſſa, tenax fuerit, excreſcentia dura, calloſa, ſkirrhodes futura eſt.

3. Si porrus longus, mollis, exilis, partis cui inhæret, calore, vel indumentorum affrictu ſenſim exareſcat, ſponte quandoque decidet, ſed ex ſuperſtite baſi cito denuo progerminabit.

4. Si

4. Si excreſcentia mollis & laxa, vel a fricatione nimia, vel ab acriore medicamento doleat, advocato inde conſtrictorio partis erethiſmo ſolitus ſanguinis commeatus intercipietur, unde inflammatio, imo & abſceſſus.

5. Si excreſcentia ſkirrhodes fricatione nimia, vel præpoſtero cathæreticorum uſu, identidem irritetur, calore quem dolor advocat, indurata lympha ſenſim rareſcet, unde dolor, calor, lancinatio, uno verbo carcinoma incipiens.

6. Tandem, ſi excreſcentia eadem durius aliquandiu tractata in dies pejus habeat, & in ſummo apice dehiſcens ichoroſum quid profundat, fiet inde carcinoma, leve quidem & ſuperficiarium, ſed jam confirmatum & apertum, & proinde nequaquam negligendum.

§. IV. *Diagnoſis*.

1. Præſentia, ſitus, differentia, conditio porrorum, verrucarum, condylomatum, criſtarum tactu & viſu patent.

2. An a venereo contagio ortum habeant, conjicere eſt ex numero. Rarum eſt enim genitalia unquam obſideri verrucoſis excreſcentiis, quæ multæ ſint, ſine labe venerea.

3. Porrorum tamen indoles apertius indicatur, ſi ſemel exſtirpati ſponte & ſine cauſa repullulent,

4. Rei veritas certo demum colligitur ex ægrotantis confeſſione, ut cui facile ſit verrucas, quas in pudendis habuit a teneris unguiculis, diſtinguere a porris, ceteriſve excreſcentiis, quæ poſt ſuſpectum veneris uſum apparuere.

5. Similiter ab ægrotante diſcendum eſt, an porri aut verrucæ ſucceſſerint impuro concubitui, qui recens eſſet, atque adeo a contagio genitalibus nuper affuſo progerminaverint? An contra citra concubitum ullum, qui ſuſpectus eſſe poſſit, ſponte prodierint, atque adeo a ſeminio in ſanguinem jam pridem infuſo dependeant, luemque veneream atteſtentur jam confirmatam, imo inveteratam.

§. V. *Prognoſis*.

1. Venereæ genitalium excreſcentiæ ex ſe quidem leves ſunt, poſſuntque facili negotio radicitus exſtirpari.

2. At vero ratione cauſæ graviores eſſe poſſunt, nempe ſi a ſeminio in ſanguinem jam pridem infuſo producantur, quoniam tunc luem veneream confirmatam arguunt, cujus hydrargyroſis unica medicina eſt.

3. Quin imo, licet conſtiterit eaſdem inferri a tabo genitalibus recenter ſuperaffuſo in impuro concubitu, periculum tamen eſt, ne virus, quod ſubter cuticulam jam penetravit, nec inde poteſt ulla ratione effluere, ulterius progreſſum ſanguinem pedetentim inquinet, & luem confirmatam tandem inferat, ſi omittatur anti-venereorum uſus.

4. Hinc liquet luem confirmatam plerumque argui a porris & verrucis genitalium venereis, vel tanquam cauſam, vel tanquam effectum. Cave tamen, ne cum Chirurgorum vulgo luem veneream ib iis omnibus latere temere concludas, quorum genitalia vel præſentibus obſidentur porris aut verrucis, vel olim obſeſſa ſunt; cum certa experientia compertum ſit porros & verrucas, qui a contagio dependent recenter admiſſo, radicitus quandoque curari ſine ulla noxa, quæ in ſanguine ſuperſtes ſit,

5. Porri, verrucæ condylomata, criſtæ genitalium, ſi inflammata in abſceſſum abeant, aut ſi lancinantia carcinomatoden naturam contrahant, quam celerrime exſtirpanda ſunt, ne cunctando ſ[illegible]timæ partes ejuſdem labis conſortium trahantur.

§. VI. *Curatio*.

Porris, verrucis, condylomatis, criſtis duplex medicina facienda eſt; altera *interna*, quæ ſeminio virulento in ſanguinem jam ingreſſo vel proxime ingreſſuro medeatur; *externa* altera, quæ partis vitium deleat & emendet.

I. Circa *internam* quidem medicinam, ſi colligere liceat ex indiciis urgentibus luem veneream latere, 1. Plena hydrargyroſi utendum eſt juxta methodum infra proponendam, cum ea tantum ratione virus, quod in ſanguinem jam infuſum eſt, certo debelletur.

2. Quod ſi ægrotans huic methodo, ceu operoſiori, repugnet, at ſaltem adhibendæ ſunt identidem leviores unguenti mercurialis inunctiones ſuper genitalia, inguina, nates &c.; vel præſcribenda præparata Mercurialia, quæ diaphoretica ſint & tacite antivenerea, interjectis identidem catharticis, quæ humores ad ſalivales glandulas confluentes deorſum deturbent, juxta methodum, quam ſupra propoſuimus *Capite* 1. ubi *de gonorrhœa*.

3. Si vero nulla fuerit luis ſuſpicio, & excreſcentiæ, quæ impurum concubitum ſequuntur, virus recens, nec dum ultra morbi ſedem progreſſum ſignificent, plenæ quidem hydrargyroſi licebit tuto parcere; at ſaltem, ut in præcedenti paragrapho dictum eſt, levioribus inunctionibus vel iterato Mercurialium præparatorum uſui ſatis diu inſiſtendum erit, donec virus ſubter cuticulam illapſum perfecte profligatum eſſe videatur.

II. Jam vero, quod ad *externam* porrorum, verrucarum, condylomatum curationem, variant jam pridem ſententiæ.

1. An-

1. Antiquiores Medici excreſcentias omnes filo vel ſeta equina comprehenſas arcte ligabant, donec exſiccatæ ſponte deciderent. Sed ea methodus jam damnatur, nec immerito, cum dolorem acrem ſemper, gravem inflammationem plerumque inferat arctiore ligatura; cum excreſcentiis calloſis, potiſſimum vero ſi complanatæ ſint & parum exiſtent, impar ſit, ut quas colligare non liceat; cum, deciſo tantum exſtantium faſtigio, nulla medicina adhibeatur baſi, ſive ſedi, a qua ſuperſtite novæ excreſcentiæ brevi repullulant.

2. Satius eſt proinde excreſcentias ſummis ſiniſtræ digitis prehenſas forfice ad cutim proxime reſecare, & deinde, modo nullus ad baſim callus ſubſit, levius quod ſupereſt ulcuſculum cicatrice quam celerrime obducere, quod plerumque facillimum eſt.

3. Si quid vero calloſi lateat, operæ pretium eſt, ut priuſquam coeat cicatrix, callus vel ſuppuratione reſolvatur, vel uſu cathæreticorum abſumatur, ne inde nova ſuccreſcat porrorum luxuries, vel quod pejus eſt, ne derelicti calli in phymata radicentur.

4. Ea ſane methodus utiliſſima, quoties porris longioribus, qui duri & calloſi ſint, vel criſtis grandioribus & in plures lacinias diviſis medendum eſt, quoniam eo pacto levi facilique inciſione horę momento obtinere eſt, quod alioqui repetito acriorum cathæreticorum uſu vix forſan intra plures dies conficeretur, cum ſumma ægrotantis moleſtia, nec ſine gravi inflammationis periculo. Porro, detruncatis ſemel excreſcentiis, baſi caute proſpiciendum eſt, neque permittendum unquam, ut præmature coeat, nondum reſolutis, ſuppuratis, emollitis, vel abſumptis callis omnibus.

5. Sed methodus eadem ſatis commoda nequaquam videtur, quotieſcunque excreſcentiæ humiles brevioreſque, nec digitis ſuſpendi, nec radicitus exſcindi poſſunt; quamobrem præſtat ad cathæreticorum uſum confugere, quæ porris, verrucis, condylomatis illita vel admota, non modo excreſcentiarum faſtigia, quę prominent, detruncant, ſed earumdem radicem funditus exſtirpant; & quibus adeo nec certius nec efficacius quidquam novimus.

6. Inter cetera minoris notæ uſu probatiſſima ſunt & receptiſſima pulvis ex duabus ſabinæ pulveratæ partibus & una ochrę; pulvis vitrioli cyprii; pulvis ex æqualibus Mercurii rubri præcipitati, aluminis uſti, & ſabinæ pulveratæ partibus; pulvis Mercurii pręcipitati rubri, ſolus, vel cum æquali parte præcipitati Mercurii albi &c. quae ſingula porris & verrucis ſaliva prius madefactis inſperguntur, vel butyro aut unguento baſilicone excepta cum linamento iiſdem admoventur, donec exſiccatę excreſcentiae ſponte decidant.

7. Si porri & verrucae nimium calloſae horumce remediorum vim eludant, poſſunt in uſum vocari ſequentia, quae potentiora ſunt, nempe aqua aluminoſa magiſtralis Falloppii; aqua phagaedenica, quae cum aqua calcis & ſublimato corroſivo paratur; aut oleum viridis aeris per deliquium, quod ex aerugine cum nitro calcinata & in cella deliqueſcente conficitur. Hęc autem ſingula porris, verrucis, condylomatis vel guttatim inſtillantur, vel linamento imbibita iiſdem apponuntur, cavendo ne vicinae partes laedantur.

8. Imo vero, ſi efficaciſſimis opus fuerit, quod tamen perrarum eſt, licebit uti lapide vulgari cauſtico, lapide infernali ſeu luna cornea, oleo glaciali vitrioli, butyro antimoniali &c. iiſque excreſcentias leviter attingere, vel etiam deraſa paucula lapidum ramenta, aut unam vel alteram olei butyrive guttulam goſſypio vel linamento exceptam iiſdem caute applicare, ſed confinibus partibus emplaſtro defenſivo probe prius munitis.

9. Cavendum tamen, ne arſenicalia unquam adhibeantur, aut coroſiva ulla ex arſenicalium familia, quoniam quantacumque arte præparentur, cicurationis neſcia naturam ſemper retinent, adeoque acrius deurendo dolores intolerandos, inflammationes, ſpaſmos, lypothymias &c. plerumque advocant; quin etiam lethalem quandoque noxam ſanguini inurunt, ut jam non ſemel monuimus.

10. Baſis ulcerata, quae ſupereſt poſt porros, verrucas, condylomata decidua, curanda eſt vulgari methodo cum balſamo Arcaei, cui grana aliquot Mercurii praecipitati rubri admixta ſint, donec callis perfecte reſolutis feliciter coeat, novos porros nunquam productura.

CAPUT X.

De Criſtis, Moris, Ficis, Mariſcis & Rhagadis Ani.

§. I. *Deſcriptio.*

Morborum localium, qui ſeminio venereo recenter admiſſo producuntur, agmen claudunt effectus varii, qui ſolent in ano vel juxta anum oboriri, ut criſtae, mora, fraga, fici, mariſcæ, rhagadia &c. quæ ſingula paucis jam exponenda ſunt.

1 Criſtæ ſunt elongatæ cutis appendices, ſitu & magnitudine variæ, modo pendulæ, molles.

les, flaccidæ, reliquæ cuti concolores, paleis, quæ a gallinarum mento dependent ſimillimæ; modo contra duræ, rigentes, calloſæ & ſkirrhodes, criſtis ſimiles, quæ ſummo gallinarum capiti innaſcuntur. Si fricatione, contrectatione, diſtractione, uſu acriorum remediorum nimis irritentur, inflammantur, & niſi inflammatio cito reſolvatur, in ſuppuratum abeunt, ſi molles fuerint; ſi vero ſkirrhodes, in carcinomatoden naturam degenerant.

II. Adnaſcuntur ano excreſcentiæ aliæ denſiores, ſphæricæ, globoſæ, capitatæ, granoſæ, tenui pediculo cuti adhæreſcentes, quæ ſi mole minores ſint, *thymi*, *fraga* vel *mora*; ſi majores, *fici* vel *mariſcæ* dici ſolent ex ſimilitudine. Modo molles, pulpoſæ, leves ſunt; modo vero duræ, aſperæ, ſkirrhodes. Ex ſe inflammationis quidem expertes ſunt, indolentes, cuti concolores; ſed ſi vitio ſanguinis, diſtractione, contuſione, uſu acrioris topici inflammentur, vel in abſceſſum abeunt, ſi molles ſint, unde non raro ani fiſtulæ; vel ſi duræ fuerint, citra ſuppurationem calent, dolent, lancinant, uno verbo carcinomatodes fiunt.

III. In fundo ſulcorum, qui radiatim anum ambiunt, fiſſuræ ſunt, Græcis *Rhagades* vel *Rhagadia* dictæ, quæ ſi ſuperficiariæ, ac labris mollibus atque complanatis ſeptæ ſint, parum doleant, pure ſpiſſo, albo, maturo manent, boni moris; ſi vero profundæ, phagædenicæ, labris calloſis, duris, extrorſum replicatis obvallatæ ſint, identidem lancinent, & loco puris ichore diffluant, mali moris eſſe conſueverunt.

§. II. *Cauſæ*.

I. Prima criſtarum rudimenta in ano apparent, quoties ultra tonum anus vi ſepius diſtrahitur vel averſa venere, vel violenta duriorum fæcum egeſtione, dum enim diducta cutis ſibi denuo permittitur, laxata in ſeſe concidit & in plicas pendulas corrugatur. Leviores illæ plicæ ſeſe in dies paulatim promittunt in criſtas, quoniam ſtagnante lympha uberius nutriuntur, Stagnat autem in iiſdem lympha cauſa gemina, 1. *Viſciditate*, quam habet ſeu ab admixtu contagio venereo, ſeu ab alia quacunque cauſa, unde fit ut ægrius progrediatur; 2. *Nimia* partis ipſius *mollitie*, unde fit ut debilius propellatur.

Hinc ergo liquet criſtas legitimas luem veneream & muliebrem patientiam frequenter quidem, ſed non ſemper arguere,

II. Proſtant ad ani ambitum veſiculæ, vel ſi mavis, lacunæ multæ, quæ natura vacant ſecernendo humori pingui, viſcido, ſebaceo, ad podicem lubricandum a natura comparato. Ab hiſce veſiculis, ſi mole tumeant, oriri ſolent in ea cutis parte, quam occupant, excreſcentiæ variæ, globoſæ, capitatæ, granoſæ, quæ ano adnaſcuntur; minores quidem & *fragis* ſeu *moris* pares, ſi veſiculæ & pauciores & minus extumeant; majores vero, & *ficis* ſeu *mariſcis* ſimiles, ſi veſiculæ plures aut magis excreſcant.

Illę vero veſiculæ ideo tument & excreſcunt, quia humor quem recondunt, contagii venerei illapſu ita inſpiſſatur, ut intra ſua conceptacula hærere, eadem ſenſim dilatare, & lymphae circumfluae regreſſum retardare vel ſupprimere neceſſum habeat; unde veſicularum tumefactio, accretio, ac demum ſupra cutim finitimam extuberatio.

Poteſt autem humor ille contagio venereo inſici, vel a *ſanguine* ipſo pridem infecto, cujus vitia participat humor ſebaceus, qui inde ſecedit; vel a *virulento ſemine*, quo ab ano ſtillatim manante podicis confinia non raro madent, in iis qui aliorum libidini flagitioſiſſime ſerviunt.

Hinc liquet moras, fragas, ficos, mariſcas luem quidem veneream ſemper, at non ſemper flagitioſam venerem atteſturi.

III. Rhagades fiunt vel diſtractione, qua diſcinduntur; vel roſione qua ulcerantur rugarum interſtitia in ano: *Diſtractione* quidem, vel a violenta duriorum faecum egeſtione, vel a flagitioſa cinaedorum patientia: *Roſione* vero, vel a virulenta humoris ſeminalis, qui ab ano defluit in cinaedis, vel ab acrimonia ſuccorum, qui a fluentibus vel ſuppuratis haemorrhoidibus aut ab inteſtinorum cavo, in dyſenteria, diarrhœa, hypercatharſi &c. depluunt, & haerent qui impacti inter ani plicas.

Hinc liquet rhagades a lue quidem venerea aut ab impuriſſima venere quandoque; frequenter vero a neutra cauſa, ſed a vitio leviore produci.

Pudet ſane turpia tam ſaepe refricare, ſed exigebat inſtituti operis finis cauſam minime reticeri, quam maximo humani generis opprobrio experientia docet morborum venereorum cauſam eſſe & nimis veram & nimis frequentem. Imo vero poſcere viſa eſt ipſa honeſtatis ratio eamdem cauſam ſaepius inculcari, ut ii quibus circa jecur ulceroſum tam male-ſana libido ſaevit, moniti aliquando ſapiant, & ſi neque naturae ſenſu revocari, neque deterreri valeant Dei judicio, at ſaltem certa malorum hinc impendentium notitia a tam turpi flagitio tandem avertantur,

§. III.

§. III. *Symptomata.*

1. Si criſtæ lympha tenui, parce congeſta, nullo vel pauco ſeminio venereo infecta excreſcant, laxæ & pendulę; contra vero rigentes & calloſæ futurę ſunt, ſi lympha craſſa, ubertim aggeſta, & ſeminio venereo multum inquinata nutriantur.

2. Similiter mariſcæ molles & pulpoſæ futurę ſunt, ſi lympha fluxili, pauca, pura nutriantur; contra vero, ſi lympha viſcida, uberi, virulenta, renitentes & ſkirrhodes.

3. Pari quoque modo ex diverſa lymphę copia & qualitate repetenda eſt diverſa labiorum conditio in rhagadibus, quæ quidem dura & calloſa, ſi lympha viſcida, copioſa, contagio venereo gravida fuerit, contra vero mollia & laxa futura ſunt, ſi lympha tenuior, parcior, purior ſit.

4. Criſtę, mariſcæ, rhagades, ſi diſtractione, contuſione, preſſione, contrectatione, uſu cathæreticorum; fæcum alvinarum duriorum aſperitie, vel earumdem liquidiorum acrimonia nimium irritentur, coercito præ dolore ſanguinis circuitu inflammabuntur magis vel minus intenſe, prout ſanguis ipſe natura fervidior erit vel temperatior.

5. Niſi vero inflammatio celeri reſolutione evaneſcat, inde criſtæ & mariſcæ, ſi molles ſint, in ſuppuratum abituræ ſunt, unde abſceſſus, apoſtema, fiſtula; vel in necroſim, unde ſphacelus: Si vero duræ & ſkirrodes ſint, expanſivam rareſcentiam ſenſim concepturæ, unde dolor, acer, lancinans, uno verbo carcinomatodes.

6. Nec diſpari ratione rhagades ipſæ ſemel inflammatæ, ſi molles fuerint, ſuppuratione cuniculos fiſtuloſos ſubter cutem agent in podicem; vel necroſi in ſphacelum deſciſcent: Si vero calloſæ, expanſivo calore in carcinoma degenerabunt.

7. Quandiu criſtæ, mariſcæ, rhagades inflammatione vacant, vel mere ſkirrhodes ſunt, ambulationi, ſeſſioni, equitationi, fæcum egeſtioni officiunt quidem, ſed officiunt parum: Contra vero, ſi inflammatæ, ſuppuratæ, exulceratæ, carcinomatodes fiant, obſtant ne eadem munia niſi cum dolore exerceantur.

8. Ut ut excreſcentiæ omni malo vacuæ ſint atque periculo, at ſaltem rhagades, quæ ſemper, mariſcæ, quæ plerumque; criſtæ, quæ interdum ulceroſæ ſunt, pure, quo ſtillant, fœtent & perpetuo permoleſtæ ſunt.

§. IV. *Diagnoſis.*

1. Rhagades quidem viſu ſolo facile dignoſcuntur ex deſcriptione ſuperius tradita, cum ſuam ſibique propriam naturam habent, quæ cum nullo alio ani affectu communis ſit. At vero criſtæ & mariſcæ ſolent non raro cum hæmorrhoidibus confundi.

2. Criſtæ tamen, ſi legitimæ ſint, poſſunt ab hæmorrhoidibus ideo diſtingui, quod ipſæ tenues ſint & mere cutaneæ, nihilque intermedium comprehendant: Contra vero hæmorrhoides, utcumque ſubtiles ſint & *criſtiformes*, craſſiores eſſe ſoleant, & quid molle ac pulpoſum in medio ſemper complectantur, cincinnos ſcilicet ad minus, capreoloſve arteriarum aneuriſmalium, venarumve varicoſarum, quarum dilatatione producuntur.

3. Mora vero, fraga, fici & mariſcę ab hęmorrhoidibus in eo differunt, quod excreſcentiæ hujuſcemodi globoſæ, capitatæ, granoſæ, tenui teretique pediculo podicis margini adhæreſcant; contra vero hæmorrhoides cuſpidatæ, angu oſę, ſuperficie læviores ſint, & plerumque latiore baſi ab ano vel ani margine dependeant.

4. Facile eſt conditionem ſtatumve criſtarum, mororum, mariſcarum, rhagadumve dignoſcere viſu tactuque, vel ad ſummum ſpecillo: *Viſu* nempe *tactuve*, an molles, calloſæ, inflammatę, ſuppuratæ, ulceroſæ, carcinomatodes, ſphacelatæ ſint? *Specillo* vero, an cavę; & ſi cavæ fuerint, an per baſim foraminulentam fiſtuloſos cuniculos alte egerint, necne, & in quam egerint loci differentiam?

5. Difficilius eſt certo eruere an criſtæ, mora, mariſcæ, rhagadeſque ab averſa probroſaque venere ortum habeant, necne; ſed nec juvat in tanta flagitia curioſius inquirere decetque Medicum æqui conſcium conjecturis parcere, tanto quidem magis, quod inde nulla accedat utilitas neque ad morbi prognoſim, neque ad curationem inſtituendam.

6. Pluris intereſt ſtatuere an affectiones hujuſcemodi luem veneream præſentem indicent, necne, vel tanquam cauſam, a qua ipſæ ſoboleſcant; vel tamquam coeffectum cauſę ejuſdem, a qua & ipſæ dependeant, contagii ſcilicet illius, quod recens admiſſum, & labem parti inuſſerit, cui primum affrictum fuit, & ſimul etiam ſanguinem latenter vitiaverit. Id vero licet tantum colligere ex conditione & ſyndrome ſignorum, quæ luem ſignificant, & de quibus infra *Lib. IV. Cap.* 4. quorum quidem unum aut alterum ex urgentioribus requiritur ſi criſtæ aut rhagades ſolæ adſint, quoniam priores illę affectiones, ut ſupra §. II. dictum eſt,

luem

luem ex ſe perpetuo non indicant; unum contra aut alterum ex levioribus ſufficit, ſi mariſcis vel ficis anus obſideatur, quoniam poſteriores iſtæ affectiones, ut ibidem expoſitum eſt, luem veneream magis ipſæ arguunt. Quod ſi criſtæ, mora, mariſcæ, rhagades ſuppuratæ, ulceroſæ, fiſtuloſæ, carcinomatodes ſint, tunc vel leviſſima ſuſpicio prudenti Medico ſatis erit, ut ad hydrargyroſim, ceu ad ſacram anchoram, ocyus properet, cum in evidenti periculo ſatius ſit remedium inutile, ſed quod omni nocumento caret, adhibere, quam omittere neceſſarium.

§. V. *Prognoſis.*

1. Criſtæ, mora, mariſcæ, rhagades, affectiones ſunt ex ſe graves, cum curari non poſſint niſi exſtirpentur, nec exſtirpari niſi urendo & ſecando, hoc eſt, duris, difficilibus, laborioriosis operationibus.

2. Hinc ergo conſequens eſt eo graviores & curatu difficiliores eſſe, quo numero plures, mole grandiores, duriore, craſſiore, magis calloſa baſi dependent, ad ani ambitum proprius adſtant, vel interiore recto magis radicantur; quoniam poſſunt inde & difficilius exſecari, & reſectis graviora, calloſiora, latiora, magis dyſepulotica ulcera ſuperſunt, quorum curatio difficilior.

3. Ceteris paribus, eo quoque graviores cenſendæ ſunt, quo graviora ſymptomata advocant. Creſcit ergo ſingularum periculum, ſi calloſæ, inflammatę, ſuppuratę, ulceroſę, carcinomatodes, ſphacelatæ ſint, cum ea ſint totidem morborum monſtra, quę debellare difficillimum ſit.

4. Accedit tertia periculis cauſa, ſi cum lue venerea conjungantur, ſive recente, ſive inveterata, ut pote quę in neutro caſu radicitus curari poſſint, niſi prius expugnato ſeminio venereo, a quo tunc excreſcentias inſtiuſmodi produci, vel ſaltem foveri certum eſt; quod tamen nunquam obtineri tuto poteſt, niſi plena & legitima hydrargyroſi, atque adeo dura conditione.

§. VI. *Curatio.*

1. Ægrotans ad efficacem therapeiam præparabitur tum remediis univerſalioribus, venæ ſectione ſcilicet & purgatione, quæ plethorę & cacochyliæ medeantur; tum alterantibus, diluentibus, demulcentibus, attenuantibus, quę ſanguinis fervorem, acrimoniam, viſciditatem corrigant vel temperent, nempe juſculis cum pullo gallinaceo, vel fruſtulo carnis vitulinę, & cichorio, ſcolopendrio, agrimonia, pimpinella &c; ſero lactis, lacte aſinino, caprillo, vaccino; aquis mineralibus acidulis; ſemi-cupio; balneo tepido aquæ dulcis &c; varia ſeligendo pro tempeſtatis modo, aut pravæ diatheſeos ratione.

2. Deinde, ſi qua legitima ſit, latentis luis venereæ ſuſpicio, plena perfectaque hydrargyroſis adhibebitur, ut profligato ſeminio, quantulumcumque ſanguini ineſt, remotaque cauſa antecedente, poſſit inde morbus & tutius & felicius ad optatam curationem deduci.

3. Præmiſſa eo modo præparatione & hydrargyroſi, ſi ea forſan uti viſum ſit, finita vel finiente, ad reſectionem criſtarum, mororum, ficorumve deveniendum, ubi primum tempeſtas faverit. Neque enim ſperare licet excreſcentias, quæ in hyperſarcoſes accrevere, poſſe unquam ratione ulla in arctiorem molem denuo cogi & priſtinæ reddi anguſtiæ.

4. Olim uſu receptum fuit, criſtas, mora, ficoſve filo cerato vincire & in dies ſtrictius & ſtrictius colligare, donec ſponte contabeſcerent, deciderentque. Sed ea methodus nunc exploditur, neque immerito, 1. Quia plena eſt acris & diuturni doloris; 2. Quia cohibito ſanguinis regreſſu graves inflammationes in ligatis excreſcentii plerumque excitat, quæ in ſuppuratum, in gangrænam, in carcinoma degenerant; 3. Quia ad criſtas ficoſve, qui craſſiore & calloſo pediculo ſuſpenduntur, vix unquam utilis eſt; 4. Demum, ut ut cetera omnia optime procederent, quia baſim excreſcentiarum intactam ſemper relinquit, unde novi fugi cito progerminant.

5. Nec utilior eſt methodus altera, qua ſolent ani excreſcentię cathæreticis paulatim exedi. Nam 1. Ea methodus diuturnitate tędioſa eſt, ſi hyperſarcoſes grandiores ſint; imo etiam quandoqne inefficax, ſi calloſę fuerint, 2. Dolore intolerando ęgrotantes diſcruciat; 3. Gravem inflammationem non raro advocat, quæ ad unum uſque extenditur; 4. Demum, abſceſſus & apoſtemata quandoque infert inflammatione, ſi excreſcentię molles ſint; ceteras, vero, quæ durę & calloſę ſunt, ad carcinomatis indolem præcipitat dolore & irritatione. Attamen, ſi excreſcentiæ miuutę, molles, pulpoſæ fuerint, ægro qui ferri aciem nimium expaverit, poterit cathæreticorum uſus non gravate condonari.

6. Igitur una tantum therapeia tuta eſt, certa, efficax, ſcilicet excreſcentias ſcalpello reſecare, vel detondere forfice. Sic enim horæ momento & dolore inſtantaneo res conficitur, ceteroquin ultra menſem duratura cum ſummo ægrotantis dolore. In hunc finem æger apto ſitu primo componendus eſt. Itaque genubus inſiſtens & reclinato deorſum capite clunes ex-

extrorſum porrigat; vel quod plerumque commodius eſt, in latus jaceat alterutrum, & capite genubuſque ad lecti interiora reductis nates extrorſum quam maxime proferat, natiumque ſuperiora a miniſtro quoddam ſurſum retrahatur, ut inferior, ubi malis ſedes Chirurgo magis obvia ſit.

7. Inde excreſcentię, cujuſcumque generis fuerint, ſive criſtæ, ſive mora, ſive mariſcæ, quæcumque magis prominent & apprehendi poſſunt, ſiniſtra ſuſpendantur; & ſi latæ, duræ, calloſæ baſi inſideant, novacula, vel ſcalpello, vulgo *Biſtouri*, ad vivum reſecentur; forfice vero exſcindantur proxime ad cutim, ſi exili, mollique pediculo dependeant; quæ vero breviores humilioreſque ſunt, extremis forficis ſcapis comprehenſæ ad cutem deradantur. Quod ſi ſuſpicio ſit, ne qua carcinomatodes vel gangrænodes labes in excreſcentiarum baſi fortaſſe lateat, inciſioni minime parcendum eſt, ſed ſatis alte excavandum, ut quævis carcinomatis radiculæ exſtirpentur, & deleantur omnia gangrænæ rudimenta. Præſtat enim in re magna & gravi carnis ſanæ aliquantulum diripere, quam vel tantillum corruptæ dimittere.

8. Poſtea exterſo cruore baſis conditio exploranda eſt, atque 1. Si mollis fuerit & labis immunis, ab omni inciſione & ſcarificatione temperandum, nec pars jam ſana fruſtra dilanianda eſt. 2. Si vero grandinoſis & diſcretis callis conſita ſit, ſummo ſcalpelli acumine ſpiſſe ſcarificanda, ut uberior promoveatur ſuppuratio, qua ſpes eſſe poſſit callos omnes reſolutum iri. 3. Demum, ſi in callum uniformem & quaſi corneum indurata, aut favi inſtar foraminulenta ſit, aut ſi carcinomati vel gangrenæ ſubſtrata tacitam labem inde contraxerit, ignito ferro ſive cauterio actuali alte deurenda, quo tollatur efficaciter morbi fomes.

9. Deinde in duobus primis caſibus, ſanguis fluens alimento ſicco cohibendus; imo ſi opus fuerit, quod tamen rarus eſt, pulveribus aſtringentibus malicorii, balauſtiorum, gallarum, aluminis, gypſi &c. ovi albumine exceptis. Apparatu illo poſtera die detracto, ſuperſtes plaga curabitur digeſtivo vulgari ex terebinthina & ovi vitello, quocum admiſcebitur oleum hyperici, ſi fœtidior videatur vulneris facies; tinctura vel pulvis myrrhæ aut aloes, ſi quod immineat ſiderationis periculum; præcipitatus Mercurius ruber, ſi calli duriores & reſolutionis neſcii ſuppurationem eludant; ſed ſingula diverſa doſi, majori minorive, nempe quæ variet pro diverſo periculi modo.

10. Ubi primum remittetur ſuppuratio, digeſtivi loco utendum erit balſamo Arcæi, ut plaga detergatur & carnis regeneratio ſenſim promoveatur, quocum poterit identidem mercurius præcipitatus ruber admiſceri, ſi ita e re eſſe videatur, ac tandem reſolutis, ſuppuratis, vel exeſis callis omnibus vulneris coitio in cicatricem permittenda.

11. In ultimo vero caſu, inuſta eſchara butyro recenti, vel ovi vitello bis de die illinenda eſt, dum decidat. Deinde utendum digeſtivo vulgari, cum oleo quidem hyperici; vel tinctura myrrhæ aut aloes, ſi nimius ſit ulceris fœtur; cum præcipitato vero rubro, ſi qui calli ſuperſtites ulceris fundum vel labra occupent. Demum, ut deterſio & carnis regeneratio felicius procedant, balſamum Arcæi vel ſolum, vel cum balſamo viridi, ſi carnes fungoſæ luxuriaverint, adhibendum eſt, donec vulnus perfecte conſaneſcat.

12. Triplex diſtinguendus eſt ad therapeiam ſtatus rhagadum, cutanearum, profundiorum, ſed quæ tamen benignæ ſint, & malignarum.

Cutaneæ quidem, ſi inflammatæ doleant, foveantur lacte, ſero lactis, decocto verbaſci aut althææ, vel ſolo, vel cum addito ſaccharo Saturnino; ſucco depurato plantaginis, ſempervivi ſeu ſedi, &c. mucagine ex ſeminibus pſylli, lini, cydoniorum &c. cum aqua plantaginis extracta; oleo e vitellis ovorum, vel e ſemine lini, diu in mortario plumbeo ſubacto, dum nigreſcat. Si vero inflammatione vacent abluantur ſæpius in die aqua thermali quavis, Balerucana, Borbonienſi, Bagnerienſi, &c. infuſo vel decocto plantarum vulnerariarum, ut Alchimillæ ſive pedis leonis, ſaniculæ, bugulæ, pyrolæ, veronicæ, virgæ aureæ, angelicæ, betonicæ, prunellæ, vincæ pervincæ, piloſellæ, &c; aqua calcis; vino rubro, cui ferrum ignitum intinctum fuerit; aqua vulneraria ſive traumatica vulgari, quæ ex vino albo cum plantis vulnerariis modo dictis *infuſo* diſtillatione elicitur. Lotis & deterſis illinantus butyrum; ceram refrigerans Galeni paulo *liquidius*; album Rhaſis; unguentum de ceruſſa; unguentum album camphoratum; unguentum diapompholygos &c. qua methodo brevi conſaneſcunt rhagades, levioreſque ad anum fiſſuræ, quæ cutaneæ ſunt, & a nullo foventur ſanguinis vitio.

13. Rhagades vero *profundiores*, ſed quæ tamen benignæ ſunt, id eſt, quarum labra mollia ſunt & callorum expertia, ſi acrius doleant, remediis iiſdem, quæ in præcedenti articulo modo propoſuimus, demulcendæ ſunt; ſi vero inflammationis & intenſioris doloris immunes fuerint, elui debent aqua phagedænica mitiore, vel lapide infernali levite attingi, vel unguento Ægyptiaco curari, ut lurida & ſemiputris ulcerum facies renovetur. Demum, deter-

terſis & mundatis ulceribus admovenda unguenta demulcentia, quæ ſupra indicata ſunt, ut mitigata ſuccorum affluentium acrimonia, cicatrice feliciter obducantur.

14. Si rhagades *malignæ* ſint, id eſt, labris duris, calloſis, extrorſum replicatis, obſcure lancinantibus &c. obvallatæ, ulceroſu facies ſpiſſis inciſuris ſcariſicanda; imo labra, ſi duriora ſint, ſummis forficibus alte exſcindenda, quantum fieri poterit. Inde cohibito ſemel ſanguine ope linamenti ſicci, poſtera die rhagadum ſulcis admovendum unguentum Ægyptiacum, vel baſilicum cum præcipitato rubro; quin etiam, ſi ea forſan imparia ſint, ulcera lapide infernali, vel lapide cauſtico vulgari contingenda ſunt, donec eſcara inuratur, quæ ad vivum penetret; qua delapſa vel baſilico vel balſamo Arcæi, ſolis, aut cum cathæreticis commixtis, ex arte curabuntur.

15. Quod ſi rhagades maligniores ad *grangrænam* vel *carcinoma* jam deſciverint, vel deſituræ proxime videantur, tunc abjecta omni cunctatione urgentiſſimis malis occurrendum eſt. In hunc finem exciſis deraſiſque forfice partibus, quæ male affectæ ſunt, ulceri cauterium actuale inurendum eſt, quo morbi reliquiæ potentiſſime reprimantur. Poſtea delapſa eſchara ſuperſtes ulcus, ut jam ſæpe dictum eſt, ex arte curandum.

16. Demum, criſtæ mora, mariſcæ ſuppuratæ, ſi rhagades ulceroſæ tacitos cuniculos ad podicem, ceteraſve vicinas partes clam egerint, unde multiplex fiſtularum genus, cæcarum vel apertarum; profunde latentium vel cutanearum; rectarum obliquarum; ſimplicium, compoſitarum & ubi primum ſpecillo res innotuerit, conveniens operatio adhibenda. Sed hæc non ſunt noſtri inſtituti; quocirca adeantur, ſi ita lubeat, Auctores varii, qui ea de re ex profeſſo ſcripſerunt; vel conſulatur (*a*) Diſſertatio, quam de eodem argumento ipſi olim edidimus.

(*a*) Diſſertatio de Fiſtula ani. *Monſpelii, anno* 1718, *in* 12.

DE

DE MORBIS VENEREIS LIBER QUARTUS.

De Ætiologia, Diagnoſi, Prognoſi, Therapeia Morbi Venerei univerſalis.

SIVE

De Lue Venerea confirmata.

CAPUT PRIMUM.

Deſcriptio luis venereæ confirmatæ.

HACTENUS de morbis veneris topicis ſive localibus, qui contagio recens admiſſo geniti, partes peculiares, unde hauſtum eſt, inſident, atque inde tacito progreſſu ſunt veluti prima incipientis luis rudimenta. Jam de lue eadem confirmata, qua non una aut altera corporis pars, naturaliſve œconomiæ functiones pauciores lædi, ſed qua ſingula fere corporis loca infici, ſingulaque munia perverti ſolent. Tam late patet mali natura, & tantam ſymptomatum diſcrepantium ſyndromen compleᶜtitur, ut non tam morbus unicus, quam morborum Ilias eſſe videatur. Quocirca fruſtra laboraretur in definiendo morbo, qui arctioribus definitionis cancellis comprehendi vix poteſt, multoque ſatius eſt accurata deſcriptione, & recenſione potiſſimorum ſymptomatum, ejuſdem naturam, formam, indolem, & effectuum, quos producit, ſeriem & nexum ſub uno aſpectu ponere. Verum, ut ſingula ordine quæque ſuo exponerentur, neceſſe fuit ſymptomata, quibus partes, a ſymptomatis, quibus functiones vitiantur, diſtingui; utraque vero revocari ad diverſa propriaque capita, pro diverſitate partium vel functionum, ad quas pertinent.

Itaque I. Morbi venerei genitalium recrudeſcunt, renovantur, de novo invadunt. 1. *Recrudeſcunt* quidem & maligniores fiunt, ſi qui forſan præſentes ſint. Hinc in lue venerea confirmata gonorrhœa virulenta, ſi qua ægrotantem affligat, acrior & pertinacior diutius fluit, & ſępius ingraveſcit; Hinc generatio plurium callorum in proſtatis, veſiculis ſeminariis, urethra: Hinc earumdem partium apoſtemata, ulcera, fiſtulę frequentiores.

2. *Renovantur* vero, ſi qui jam ante præceſſerint, ſed dudum curati. Hinc in lue venerea confirmata accidunt ſine cauſa manifeſta in genitalibus ulcera cancroſa, porri, verrucę, condylomata; juxta anum fraga, fici, mariſcæ; in inguinibus pani ſive bubones; in teſticulis tumores multiformes, ſpermatocele,

le, varicocele, ſarcocele, pneumatocele, hydrocele.

3. Denique *de novo invadunt*, ſi nulli præextiterint. Hinc quotidianum eſt in lue venerea confirmata genitalia affici morbis localibus, quos nondum ſenſerant, ſi unam excipias gonorrhœam virulentam, quam a ſola lue & ſine impuro concubitu produci, nec unquam ipſe obſervavi, nec a quoquam obſervatum fuiſſe memini.

II. Cutis multifariam afficitur. 1. Variatur, potiſſimum in pectore & interſcapulio, maculis ephelidum inſtar planis, non extuberantibus, roſeis, purpureis, flavis, aut li veſcentibus; modo diſcretis, parvis, circularibus, lentiginoſis; modo latius diffuſis & expanſis.

2. Tentatur ſcabie, impetigine, lichene, herpete multiplici, ſicco, fluente, furfuraceo, puſtuloſo, miliari, exedente &c.

3. Finditur in volis manuum, plantiſque pedum, ſciſſuris ſeu rhagadibus duris, calloſis, prurientibus, ichore tenui manantibus, & hinc ſuffoſſa cuticula, ſoluto nexu mutuo a ſubjecta cute laciniatim ſecedit inſtar exuviæ, unde *la Pellarelle*.

4. Infeſtatur tuberculis ſeu puſtulis duris, calloſis, circularibus, non faſtigiatis, ſumma parte ulceroſis, plerumque ſiccis, & ſine pure, ſed aliquando humidis & manantibus, ſquamoſis, furfuraceis, flavis, quæ frequentes ſunt in commiſſuris labiorum aliſque naſi, præſertim circa frontem & tempora, poneque aures, ubi ſeriatim diſpoſitæ veluti corollam referunt, vulgo *le Chapelet*. Inde totum capillitium, ceteraſque corporis partes ſenſim occupant, maxime ſi piloſæ ſint.

5. Glabreſcit defluvio tum capillorum, unde areæ circa crotaphytas & in occipite, Ὀφίασις, Ἀλωπεκία, calvities; tum etiam pilorum fere omnium, ita ut ſupercilia, genæ, mentum, inguina, pilis nudentur, unde *la Pelade*.

6. Demum, ungues, qui extremæ cutis appendices ſunt, inæquales, craſſi, rugoſi, ſcabri fiunt, & obortis ad radices reduviis, paronychia, vulgo *panaricio*, inflammatione, ulcere, ſponte decidunt, unde *l'Onglade*.

III. Male habent oris, faucium & narium interiora; 1. Uvula ſive columella, tonſillæ ſive Παρίσθμια, totumque lacunar faucium dolent, calent, inflammantur, ulcere depaſcuntur, carieſque inde cum ad ſitis oſſiculis palatinis communicatur, qua brevi exeduntur.

2. Tubercula & puſtulæ palato innaſcuntur, quæ in ulcera rotunda cacoethea phagedænica degenerant, quibus palati fornix oſſeus carie nonnunquam ad nares uſque perforatur.

3. Membrana pituitaria ſimili labe infecta vel in polypos fungoſos, ulceroſos, calloſos, carcinomatodes extuberat; vel phlyctænis pluribus, in ozænas ſeu malignas exulcerationes deſinentibus, tentatur, unde ſpongioſa narium oſſa, oſſa bina triangularia naſi, vomerque quo fulciuntur, carie eroſa corruunt cum manifeſta naſi depreſſione.

4. Hinc tam multiplici læſione organorum, quæ loquelę ſerviunt, vocis immutatio, raucitas, aphonia.

5. Gingivæ aphthis, parulidibus, ulceribus eroduntur, unde dentes dolent, vacillant, carioſi fiunt, e ſede decidunt.

6. Inde animæ fœtor corruptis, ulceratis, putreſcentibus locis, qua ſpiritus ducitur, ſcilicet naribus, faucibus & ore.

IV. Dolores frequentes, acuti, atroces, noctu & in lecto præſertim ſæviunt, dum corpus ſtragulis incaluit; natura, gradu, loco diverſi; tenſivi, pungitivi, pulſatorii vel lancinantes; 1. Ii quidem modo partes muſculoſas membranaceaſque, & *Rheumaticorum*; modo vero ligamenta tendineſque, qui articulos ambiunt; & *Arthriticorum*; modo demum muſculos, articuloſque ſimul occupant, & *Rheumatico-Arthriticorum* dolorum naturam referunt.

2. Inter cetera dolorum venereorum genera peculiari appellatione deſignantur dolores *Iſchiadici*, quibus partes oſſi Iſchio adſitæ, totaque coxendix externa; *Lumbago*, qua lumbi lumborumque muſculi; dolores Ὀστεόκοποι, quibus oſſa ipſamet diſcruciantur, quaſi frangerentur aut terebra perfoderentur.

3. Ceterum partes doloribus venereis affectæ quandoque dolent & calent citra tumorem & inflammationem; contra vero quandoque tument & inflammantur in ſuppuratum abituræ, niſi occurratur; pari quoque in inconſtantia dolores modo fixi ſunt & permanentes, modo contra vagi & erratici.

V. Oſſa multiplici quoque noxæ patent: 1. In media & denſiſſima parte in Ἐξοστώσεις extument majores minoreſve, modo ſubmolles & quaſi ſemipulpoſas, modo renitentes & vere oſſeas, quæ nunc atrociter, nunc levius & tolerabilius dolent, imo vero quandoque indolentes ſunt.

2. Oſſa ad extremos fines, ubi ſpongioſa ſunt & minus denſata, tacita accretione ſeu Ὑπερόστωσεις ſenſim dilatantur & intumeſcunt, tota quidem mole, ſed inæquali tamen modo pro inæquali compagis denſitate, unde articulorum, ad quos illa oſſium capita pertinent, tumor, dolor, ad motum impotentia, Ἀγκύλωσις &c.

3. Carie tentantur externa, quæ ſuperficiem, interna, quæ meditullium; univerſali, quæ totam oſſis compagem labefactat, unde fragilia & ſemi-exeſa leviſſimo ac fere nullo conatu diſſiliunt & confringuntur.

4. Imo etiam obſervatione compertum eſt in demortuis medullam ipſammet, quæ oſſium cava replet, nonnunquam inflammatam, ſuppuratam, exulceratam atrociſſimos & vere oſteocopos dolores excitaviſſe, atque abſceſſus exoſtoſes, carieſve in interna oſſium cavitate produxiſſe.

5. Conſtat quoque obſervatione oſſa ſeminio venereo, quo alte imbuuntur, aliquando ita molleſcere, in Ὀστεοσάρκωσει ut ceræ inſtar inflecti, comprimi & in anguſtius ſpatium redigi poſſint; quin imo ſemel emollita ſingulis partium mollium affectionibus, phlogoſi, inflammationi, dolori, ſuppurationi, exulcerationi, fiſtulę, gangrænæ patere.

VI. Lympha infecta vitium brevi communicat cum promptuariis, vaſiſque, quibus continetur, & cum partibus, quas uberius alit 1. Hinc glandulæ lymphaticæ ſive conglobatæ, mole auctæ & in callos induratæ tumores varios, mobiles, circumſcriptos, ſtrumoſis tumoribus ſimillimos in collo, axillis, inguinibus, meſenterio &c. efformat.

2. Dilatata, expanſa, craſſefacta lymphatica vaſa, & hærente ſpiſſiore lympha turgentia, gummata ſeu tumores molles & membranea cyſtide concluſos variis in locis conſtituunt, quæ pro contentæ materiei qualitate, colore, ſpiſſitudine, Ἀθερώματα, Μελικηρίδες, Στεατώματα, appellantur.

3. Herens & indurata lympha intra villos membranearum, tendinearumve partium quas nutrit, nodos in tendinibus, in nervis ganglia, tophoſque in articulorum ligamentis producit.

VII. Oculi variis morbis tentari ſolent in ſyphiliticis 1. Palpebræ denſæ, aſperæ, rubræ, pruriginoſæ, lippæ ſeu lemoſæ, calloſæ, ulceroſæ, ficoſæ, cancroſæ ſunt, & verrucis, hordeolis ſive Χαλάζιοις, grandinibus obſitæ.

2. Adnata ſive conjunctiva tenetur ophthalmia contumaci, diuturna, œdematode, phlogode, inflammatoria, ulceroſa, phlyctænode, quæ comitem habet epiphoram continuam, acrem, ſalſam.

3. Cornea nubeculis ſeu albuginibus offuſcatur, vel puſtulis, phlyctenis, ulcuſculis eroditur, que in Σταφύλωμα deſinunt.

4. Humores inſpiſſantur, vitreus, unde Γλαύκωμα, cryſtallinus, unde ſuffuſio, barbaris *Cataracta*; aqueus, unde multiplex pilorum villorumque per aerem volitantium ſpecies.

5. Caruncula lachrymalis, quæ in majori oculi cantho latet, nimium excreſcens unguem ſive Πτερύγιον; ulceratus lachrymarum ſaccus fiſtulam lachrymalem ſive Αἰγίλωπα; Iris, pupilla, uvea ſuppurata, Ὑπόπυον inferunt.

VIII. Neque aures a labe vacant, 1. Frequenter adeſt ſine cauſa ulla manifeſta ſibilus, tinnitus, murmur, Βαρυηκοΐα ſeu auditus gravitas, ſurditas.

2. Aurium interiora, alvearium, cavitas tympani, ſinus maſtoides, ductus hemi-cyclici, cochlea, labyrinthus, dolent, inflammantur, abſcedunt, exulcerantur cum dolore atrociſſimo, intolerando.

3. Carie exeduntur oſſicula, quæ auditioni ſerviunt, malleus, incus, ſtapes, os orbiculare, oſſeuſque aurium fornix.

4. Lympha, ichor, pus, ſanies defluunt ex alveario & aure interiore, quaſi ex fiſtuloſo ſinu, cum fœtore ſummo & fere cadaveroſo.

IX. Functiones ipſæ ferociam mali brevi ſentiunt, qua lædi ſolent multiplici vitio, imminutione, abolitione, depravatione; 1. Functiones animales Καρηβαρεία ſeu capitis gravitate; cephalæa interna, externave; clavo; ovo hemicrania; vertigine ſimplici vel tenebricoſa ſeu Σκοτώματι: epilepſia tum idiopathica, tum ſympathica; ſpaſmo, motibuſque ſpaſmodicis; tremore artuum, hemiplegia, paraplegia, paralyſi particulari; hydrocephalo agrypnia contumaci &c.

2. Functiones vitales dyſpnæa, aſthmate, orthopnœa, hæmoptoe ſeu ſanguinis ſputo, tuſſi ſicca humidave, vomica, phthiſi a tuberculis vel ab ulceribus pulmonum; cordis tremore & palpitatione, ſyncope, lipothymia, aſphyxia; pulſuum inæqualitate & intermiſſione &c.

3. Functiones naturales Ἀνορεξία ſeu inappetentia, Ἀπεψία ſeu indigeſtione, affectione hypochondriaca, ſingultu, frequenti vomitione; diarrhœa contumaci, biliosa, ſeroſa, ſtercoracea, lienterica, cœliaca; obſtructionibus aut ſkirrhis hepatis, liens, pancratis; ictero flavo, nigro; hydrope abdominis ſeu aſcite, hæmorrhoidibus cæcis, fluentibus, calloſis, inflammatis, ſuppuratis, ulceratis, carcinomatodibus.

4. Functiones univerſales totius corporis marcore, atrophia, maraſmo, virium languore, defectione, imbecillitate; vultu decoloratione, pallore, livore; febre intermittente, periodica, anomala, erratica; febre continua lenta, hectica, colliquativa, maraſmode.

5. Demum, fœminæ ſuas, & ſibi proprias ærumnas experiuntur, cancrum mammarum, ſuppreſſionem vel fluxum menſtruorum immodicum, muliebrem fluorem, paſſionem hyſtericam; inflammationem, abſceſſum, ſkirrhum, gangrænam, ulcus, carcinoma uteri; ſterilitatem vel frequentem abortum, partum fœtuum eryſipelate univerſali rubentium, ſqualidorum, ſemi-putrium, ulceroſorum.

Cave tamen putes ſymptomata ea omnia unquam una concurrere, aut in ſubjecto quoquam ſimul obſervari. Singulos ſingula ſingulatim afficiunt, omnia vero neminem. Ne-

que

que enim venenum, quod conceptum eſt, utcumque in corpore multiplicetur, tot ac tam variis noxis inducendis ſufficiens eſt, neque etiamſi ſufficeret, poſſet unquam hæc omnia ſymptomata ſimul advocare, cum pleraque inter ſe contraria, imo pugnantia ſint. Sed ex quamplurimis ſyphilide laborantibus, qui ſinguli ſuo quique modo ægrotarent, plurima ſymptomata ſeligere & in unum congerere viſum fuit, ut venerea lues pluribus deſcripta lineamentis accuratius depingeretur.

Cave etiam ne exiſtimes recenſita ſymptomata omni lui venereæ propria eſſe, & ad luem veneream pertinere omnia. Contra notiſſimum eſt, ut nulla *omni*, ſic pauca *ſoli* lui venereæ convenire. Pleraque cum ceteris quibuſvis morbis communia ſunt, pauciſſima vero, imo forſan nulla, luis venereæ ita propria, ut pathognomonica dici optimo jure mereantur. Sed de his fuſius infra, ubi *de Diagnoſi*.

Demum, cave quoque ne credas ſymptomata luis venereæ deſcriptione ſupra allata exhauſta eſſe, neque plura dari, quam quæ recenſita ſunt. Potiſſima quidem & frequentiſſima ſelegimus, ſed non omnia; ceteroquin opus fuiſſet non modo morbos omnes, ſed omnes etiam morborum differentias enumerare; ſiquidem experientia compertum eſt veneream luem, Protei inſtar mutabilem, & omnes morborum formas induere, & omnes eorumdem ſpecies referre poſſe.

CAPUT II.

Cauſæ Luis Venereæ confirmatæ

Symptomata, quæ modo recenſuimus & quæ luem veneream produnt & manifeſtant, neminem unquam adoriuntur, niſi cum infecto vel infecta concubitu, contactuve, aut affrictu intimiore ſeſe polluerit. Hinc ergo conſequens eſt venerea iſta ſymptomata a morboſo ſeminio ſive contagio dependere, quod ab infecto in ſanum latenter ſerpat; cum ea tantum ratione concubitus contactuſve ſano vel ſanæ nocere valeant.

Sed admiſſum ſemel contagium ſive ſeminium tot & tam longe diſſitas partes efficere, tot & tam varia munia pervertere non poteſt, niſi in univerſas corporis partes diffundatur; nec in univerſas corporis partes diffundi, commiſceatur cum humore quodam, qui univerſas partes alluat, qui per univerſas circulet, qui ad univerſas partes alluat, qui per univerſas circulet, qui ad univerſas virus ſecum deferat. Sequitur ergo virus ſemel admiſſum & cum humore quodam admiſceri, qui totum corpus perluat & pervadat, & una cum humore illo ad omnia corporis loca & organa latenter traduci.

Sunt autem duo tantum humores, qui perenni & iterato fluxu refluxuque cunctas corporis partes jugiter irrorent, & cunctis infundantur, nempe ſanguis & lympha. Debet ergo venereum ſeminium cum alterutro commiſceri, vel quod eodem recidit, cum utroque; nam ambo, licet in extremis arteriarum capillamentis ſecedant, inde peculiaribus vaſis verſus cor revehendi, ſanguis quidem venis, lympha vero vaſis ſeu ductibus lymphaticis, una tamen denuo confunduntur in ſubclavia ſiniſtri lateris, & inde cordis & arteriarum ſyſtole ſubacti, attriti, intime permixti, vitia ſi qua habeant, reciproce inter ſe communicant.

Non quærimus, nec qua via contagium venereum parti cuidam affuſum & inhærens ad ſanguinem aut lympham traducatur; nec qua ratione guttatim traductum ocyus ſeriuſve in ſanguine augeatur & multiplicetur; nec tandem qua vi, indole, efficacia ſemel multiplicatum fluidum perdat & ſolida labefactet. Hæc omnia fuſe eplicata ſunt ſuperius *Capitibus* 2. 3. & 4. *Lib. II.* ubi demonſtratum fuit 1. Contagium in ſanguinem traduci via gemina, vel circulatione ſanguinis, qui virulentas guttulas ab infecta parte lambendo ſecum abripiat; vel circulatione lymphæ, quæ ab inquinata parte regrediens in ſanguinem, quocum denuo commiſcetur, una ſecum devehat plurimas tabi virulenti guttas. 2. Contagium admiſſum ocyus ſeriuſve multiplicari in ſanguine ex depravata hæmatoſeos œconomia, unde naturale ſanguinis opificium pervertitur. Sic ſimili de cauſa contagia cetera, hydrophobicum, ſcorbuticum, peſtiferum, ſcabioſum, in ſanguine multiplicari; ſic compari ratione fermenta quævis, panificum, cereviſiarum &c. in operando augeri certum eſt. 3. Denique contagium venereum eſſe acidæ vel acido-ſalſæ naturæ, corroſivæ & fixæ, quod ideo & ſulfurea fluida, quibuſcum miſcetur, inſpiſſare & coagulare; ſolida, quibus inſtillatur, rodere & exulcerare; & utroque nomine numeroſam ſympomatum, quæ recenſita ſunt, catervam inducere valeant.

Verum tamen, quamvis experientia compertum ſit humores quoſvis, qui ab infecto ſanguine ſecedunt, ſeminio iſtiuſmodi affici poſſe & infici, neque ullum penitus eſſe, qui integritatem ſuam queat perpetuo illibatam tueri, fatendum eſt contagium venereum humores quoſdam potius, quam alios, ex ſe affectare, cum his facilius promptiuſque, quam cum aliis, affinitate conjungi; adeoque partes peculiares, quibus deſtinantur, muniaque quibus exercendis

dis vacant, ſpecialius & frequentius labefactare. Unde fit, ut licet ſymptoma morboſum nullum ſit, quod a lue venerea dependere, quod cum lue venerea conjungi non poſſit, ſint tamen aliqua, quæ ad illam luem frequentius, &, ut ita dicam, eſſentialius pertinere videantur.

In genere quidem conſtat virus venereum, cum natura pingue ſit & viſcoſum, cum pinguibus, viſcoſis & inſulſis fluidis facillime commiſceri, adeoque humores iſtius generis, ut ſibi maxime analogos, citiſſime & ut plurimum omnium primos contaminare. Sed cum ea in re ex peculiari humorum natura & indole, quæ plerumque latet, non pauca diverſitas intercedat, ac propoſita modo regula exceptionibus inde pateat, operæ pretium viſum eſt ſcalam ſive tabellam harumce affinitatum ex obſervationibus quam maxime certis conficere, cujus ope uno quaſi intuitu perſpicere liceat, quæ frequentiſſima eſſe ſoleant luis venereæ ſymptomata, atque inde tutius præſagire quæ proxime impendeant, & quæ præſentibus ſucceſſura ſint.

Itaque 1. Semen prolificum, quod in teſtibus virilibus elaboratur humoreſque ſeminales ceteri, qui in viris quidem in proſtatis, glandulis Cowperianis & lacunis urethræ; in fœminis vero in proſtatis, glandulis Cowperianis, & botryformibus glandulis vaginæ conficiuntur, primum potiſſimumque affinitatis gradum ſibi vindicant; nec immerito. Virus enim venereum, quod e corrupto ſemine primitus genitum eſt, originariæ indolis retinens debet cum ſeminalibus fluidis proxime homogeneis facili connubio jungi. Hinc perpetuum eſt in ſyphiliticis ſemen & ſeminales humores contaminari, quacunque via non genitalium modo, concumbendo; ſed etiam mammarum, lactando; oris, ſugendo vel baſiando; cutis, cubando &c. contagium conceptum fuerit, unde tam frequentes ſunt in confirmata lue venerea locales genitalium morbi.

2. Alterum affinitatis gradum obtinent humores ambo viſcidi & oleoſi, qui ad cutem pertinent, *mucoſus* ſcilicet, qui cellulis reticularis corporis inter cutem & cuticulam intermediis reconditur; & *ſebaceus*, qui peculiaribus cutis glandulis ſeu potius lacunis ſecernitur. Hinc morbi multiplices cutis, cuticulæ pilorum, & unguium in ſyphiliticis adeo frequentes.

3. Tertius locus cedit tribus humoribus mucoſis & pituitoſis, qui faucium nariumque proprii ſunt, nempe 1. Muco, qui e pariſthmiis ſive tonſillis, & columella ſive uvula; 2. Muco, qui e glandulis palatinis, gingivis &c. 3. Muco, qui e glandulis membranæ pituitariæ eructatur. Hinc tam variæ in ſyphilicis affectiones faucium, palati, gingivarum & narium.

4. Quartum locum aſſignandum cenſemus unguinoſis & mucilagineis humoribus, qui ad motus artuum, muſculorumque molliendos comparati ſunt, tum qui a glandulis juncturarum ad oſſium capita obliniendа, barbaris *ſynovia* dictus, tum qui a glandulis membranarum muſculos & tendines veſtientium; tum qui a glandulis perioſtii diſtillat ad perioſtii mollitiem & lævitatem tuendam. Hinc multiplex dolorum venereorum genus, arthriticorum, rheumaticorum, rheumatico-arthriticorum, iſchiadicorum, oſteocoporum, lumbaginoſorum.

5. Proximas tenet pinguis & oleoſus ſuccus oſſium medullaris, tum qui majoribus oſſium cavitatibus, tum qui diſcretis extremorum oſſium cellulis, tum qui multiplicibus lamellarum oſſearum interſtitiis ineſt. Hinc exoſtoſes, anxyloſes, caries oſſium, atque medullæ in oſſibus latentis inflammationes, ſuppurationes, abſceſſus.

6. Inde in vicem ſuccedit lympha pinguis & ſubviſcida, quæ toti corpori communis eſt, qua univerſæ partes irrorantur & nutriuntur. Hæc contagio infecta, inſpiſſata, acrior facta glandulas conglobatas, quas pervadit; vaſa lymphatica, quibus revehitur; partes tendineas & membraneas, quas nutrit, in ſtrumas vel tumores ſtrumarum æmulos, gummata varia, nodos, ganglia, tophoſque inflat & tumefacit.

7. Septimus locus debetur humoribus, qui oculorum, partiumve ad oculos pertinentium proprii ſunt, nempe 1. Humori viſcido & lemoſo, qui manat a palpebrarum margine; 2. Humori ſebaceo, qui a caruncula lachrymali majoris canthi exprimitur; 3. Humori lymphatico & pituitoſo, qui innumeris tenuiſſimiſque oculis e tota conjunctivæ facie eructatur; 4. Humori lachrymali, qui e lachrymali glandula ſuper oculi bulbum depluit; 5. Denique humoribus lymphaticis, qui vitreum, cryſtallinum, aqueum oculorum humorem conſtituunt. Hinc pro diverſa eorum humorum infectione, ſpiſſitate, acrimonia, chalazia ſive hordeola, inflammatio, lippitudo Τάχωμα, , Συκωσιτει palpebrarum; carunculæ lachrymalis Πτεγλδώμα ſiveunguis; epiphora, ophthalmia in adnata; Αδεωσι ſive nubeculæ, puſtulæ, phlyctænæ, ulcuſcula in cornea; fiſtula lachrymalis ſeu ægilops, ſuffuſio, abſceſſus, hypopyon, gutta ſerena, unde viſus imminutio & cæcitas.

8. Demum agmen claudunt cerumen aurium & bilis, quæ ipſa contagii venerei energiam ſentiunt, quamquam ſerius, propterea quod alcalina, qua pollent, acrimonia ſeminii venerei vim ſalſo-acidam diutius hebetent. Hinc fit ut

inſe-

infectum cerumen, ſolito quidem ſpiſſius hærendo phlogoſim, inflammationem, dolorem in meatu auditorio; ſolito vero acrius rodendo herpetes, exulcerationes ibidem producat. Hinc quoque fit, ut bilis vitiata ſolito quidem viſcidior & in emiſſariis reſtitans obſtructiones, infarctus, skhirrhos hepatis, & inde icterum, hydropem, hæmorrhoides; ſolito vero mordacior, inteſtina, quo fluit, ſtimulando diarrhœas, dyſenterias, fluxus hepaticos inferat.

Vix ſupereſt quid ultra eloquamur de ceteris humoribus, ſaliva, ſtomachali & inteſtinali lympha, ſucco pancreatico; tracheali ſeu bronchiali humore, lachrymis, ſudore, urina, &c. quoniam conſtat hos omnes, ceu tenuiores & ſeroſiores, recenſitis tardius parciusque inquinari, & inter ſe nullo vel fere nullo diſcrimine diſtingui.

Ceterum allatæ affinitatum ſcalæ ſeu tabellæ noli inconſiderantius confidere, quaſi omni exceptione major eſſet, neque poſſent ſymptomata, quæ venereo contagio fiunt, a propoſita norma vel tantulum unquam declinare. In phyſicis enim rebus, medicisque potiſſimum, conſtantiam tantam plerumque fruſtra requiras, quoniam varia & mutabilia eſſe neceſſum eſt quæcunque tam multo variarum conditionum concurſu nituntur. Et ſane in exemplum adduci poteſt quæſtio ipſamet, de qua agitur: Quantumvis enim Natura, ſi ſibi permittatur & omnia paria ſint, propoſitam normam affectare aperte videatur, docuit tamen experientia multa ſæpius intervenire, quæ ordinem varie pervertant & interturbent.

Nempe 1. Si nativa vel adventitia ſit in parte quadam debilitas, vitiumve ullum conformationis, pars illa ceteris paribus citius & ante ordinem morbo tentabitur, tum quod humores infectos magis retineat ob præcluſam circulationis facilitatem, tum quod hærentes debilius repellat ob debilitatam facultatem ſyſtalticam. Sic antecedentia vitia oculorum, pulmonum, uteri &c. contagio venereo anſam præbent, ut partes eaſdem & celerius & efficacius adoriatur, quam ex prædicta affinitatum ſcala ſive tabella expectandum eſſe videretur.

2. Si humor quidam acrior, uberior, nimium ſollicitatus, motu præcipuo ad deſtinata loca jam ante confluat, virus venereum una abripi, ad eadem loca copioſius deduci, & partes illas peculiares præmature labefactare cogetur. Sic diarrhæa diuturna, gravior coryza ſeu catarrhus narium, fluor muliebris in fœminis &c. ad inteſtina, nares, fauces, uterum &c. ſymptomata advocant in ſyphiliticis inexpectata.

3. Si humor quilibet alieno contagio inquinetur, virus venereum ſuperadditum efficaciam majorem inde contrahet, atque adeo bina venena conſociata partibus, ad quas humor ille pertinet, & graviorem & præproperam noxam inferent. Sic virus ſtrumoſum, quo lympha; aut ſcorbuticum, quo ſaliva inficitur, ſeminio venereo, quod in iiſdem humoribus quietum latet, ita calcar addunt, ut ad ſtrumoſos glandularum conglobatarum tumores producendos, aut ad gingivas exulcerandas ocyus inde feſtinet.

4. Si adhibitis remediis topicis partis cujuſdam, & humorum qui partis ejuſdem proprii ſunt, integritati cauto conſultum ſit, pars illa quę alioqui citiſſime inficienda eſſet, vel nullomodo inficietur, vel inficiotur tardiſſime & infra ordinem, qui ex ſcala competeret. Sic leviores genitalium frictiones cum unguento mercuriali tuto præcavent vel ad minus diu retardant venereos earumdem partium morbos, qui ceteroquin ex notis affinitatis legibus fere omnium primi ſolent apparere.

5. Denique, ſi caſu quovis fortuito humorum decubitus in partem quamdam accerſatur, inde tanto facilius virus venereum in parte eadem cum humore hærente ſtagnaturum eſt, & eidem labem tanto citius allaturum. Sic in ſyphiliticis ſępe accidit, ut oſſi ictu contuſo exoſtoſis, articulo lapſu diſtorto ankyloſis vel dolor arthriticus, parti, quæ frigoris acerbitatem paſſa fuerit, paralyſis, cuti leviter attritæ herpes &c. ex improviſo ſuboriantur.

Haud inficias iverimus, quin forſan plures alię reperiri poſſint exceptiones ſeu anomaliæ iſtiuſmodi, ſed quas ipſi novimus candide propoſuimus: Ceteras alii impertiant, ſi quid noverint rectius iſtis, vel allatis utantur, æquo animo nobiſcum expectando, dum experientia, quæ in rebus medicis rerum magiſtra eſt, certiora doceamur, Fatendum interim allatis anomaliis regulam, nedum ullis infirmari, ſed omnibus potius confirmari egregie, cum vel ex anomaliis ipſiſmet liqueat Naturam ſui conſtantem, normam ſemper affectare, nec ab illa unquam vel tantillum diſcedere in anomalia, niſi vi cogatur. Hinc ergo colligere eſt propoſitam affinitatum ſcalam ſive tabellam, quamvis ſatis certa non ſit, ut plenam & perpetuam fidem impetret, at ſaltem ſatis veram videri, ut a Medico artis gnaro ignorari non debeat, cum poſſint aliquando futura incipientis ſyphilitidis ſymptomata inde præſagiri, imo etiam feliciter præverti. Placuit ideo & in recenſendis luis venereæ ſymptomatis, & in iiſdem nunc explicandis, huic normæ potius inſiſtere, ceu obſervatione certa probatæ, quam ordinem ſequi arbitrarium alium quemlibet, & nullo nixum fundamento.

CAPUT III.

Symptomata Luis Venereæ confirmata.

§ I. *Morbi Genitalium.*

IN genitalibus quatuor humores peculiariter diſtinguendi ſunt, qui veneno venereo inſici, & infecti locales genitalium morbos inferre poſſunt, 1. Semen prolificum teſtium vitilium; 2. Semen infœcundum utriuſque ſexus, ſcilicet proſtatarum, glandularum Covvperianarum, & lacunarum urethræ in viris; in fœminis vero proſtatarum, glandullarum Covvperianarum, & glandularum vaginę; 3. Humor ſebaceus glandularum cutanearum, quæ balanum & internum pręputtum in viris, in fœminis vero vulvam, in utroque ſexu ani confinia obſident; 4. Humor mucoſus, qui inter tenuiſſimam cuticulam glandis, preputii aut vulvæ, cutemque ſubjectam interjacet, ſicut in reliqua corporis cute.

Itaque I. Si gonorrhœa recens antiquę ſyphilidi ſuperaddatur impuro concubitu, ſemen, tum quod a teſtibus in veſiculas ſeminarias confluit, tum quod in proſtatis & glandulis Covvperianis ſecernitur, adventitio vitio jam corruptum, ſimul etiam virus jugiter hauſturum eſt a ſanguine jam pridem infecto. Hinc ergo, gliſcente in dies morbi virulentia propter fomitem continuum, gonorrhœa malignior pertinaciorque & diurius fluxura eſt, & ſæpius renovanda.

II. Simili de cauſa, diuturniore ſeminis vitio, quod a ſanguine fovetur, lympha perluens ſeminis conceptacula in callos inſpiſſanda eſt, qui in dies majores & duriore futuri ſunt, & tandem in apoſtemata, ulcera, fiſtulas non raro abituri, ut vidimus ſupra *Capite* 4. §. 2. *Lib. III.*

III. Pari ratione, ſi ulcuſcula cancroſa, bubo, porri, aut verrucæ in genitalibus, fici aut mariſcæ in ano, ſyphilidi jam ante contractæ de novo ſuperveniant impura ſed recente venere, major ſingulorum malignitas futura eſt propter fomitem, quem ſanguis perpetim ſuggeret, quam quæ a ſolo contagio recens admiſſo expectanda foret. Hinc ergo ulcuſcula acriore pure ſcatentia, magis phagedænica futura ſunt; bubo, porri &c. ſpiſſiore limpha indurati vel enutriti, contumaciores; imo vero ſingula in callos & duriores & majores plerumque deſitura ſunt.

IV. Quod ſi ſupponantur ſyphilitici immunes eſſe novi contagii, nihilominus tamen ſemen habent illi utcumque, tum fœcundum, tum infœcundum fermento venereo pridem inquinatum, quod a ſanguine transfunditur. Hin ergo limpha, quę ſeminis utriuſque promptuaria, teſtes, veſiculas ſeminarias, proſtatas, glandulaſque Covvperianas perluit, & inde tenuiorem ſeminis partem circulando haurit, idem contagium participatura eſt, quo minum inſpiſſata in glandulis inguinalibus, ad quas confluit, ſubſtitura eſt, panoſque ſeu bubones ibidem productura, de quibus ſupra *Cap.* 5. *Lib. III.*

V. Imo vero, ſi ſemen prolificum nimiam ab admiſſo contagio viſciditatem & ſpiſſitudinem contrahat, nec in teſtibus anfractuoſos & replicatos vaſorum ſpermaticorum gyros peragare, nec a teſtibus pendulis ad veſiculas ſeminarias ſurſum aſcendere poterit. Hinc ergo futurum, ut hærentis & reſtitantis copia vaſa ſpermatica diſtendantur, unde ſpermatocele; cohibito ſanguinis fluxu, venoſi ſurculi in varices inflentur, unde varicocele; retenta limpha pinguiore, quædam teſtium loca in ſarcoſe excreſcant, unde ſarcocele; demum a ſtagnante ſanguine vel limpha ſerum aut flatus vi extundantur intra vaginalem tunicam, unde hydrocele vel pneumatocele.

VI. Si a ſemine iſtiuſmodi virulento, quod vel pollutione nocturna, vel concubitu etiam cum ſano aut ſana, vel per ſtillicidium poſt mictionem emittatur ab ipſo infecto infectave, balanus pręputiumve in viris, aut vulva in fœminis ita madefiant, ut tenuioribus partibus, quæ per mediam cuticulam penetrant, ſubjectus humor mucoſus veneno inquinetur, a muco ſemel inquinato pulpoſę baſes papillarum cutanearum, quas circumfluit, brevi indurandæ ſunt. Hinc futurum, ut papillæ cutis retenta limpha ſpiſſiore, qua nutriuntur, in porros, verrucas, coodylomata ſenſi excreſcant & exporrigantur, de quibus ſupra egimus *Cap.* 9. *Lib. III.*

VII. Si vero acrior ſeminis pars in hiulcas aliquot glandulas ſebaceas irruperit, quę in præputio, balano, aut vulva frequentes ſunt, humor, qui intus latet, vitioſam inde tum ſpiſſitudinem, tum virulentiam concepturus eſt. Hinc ergo ab hęrentia ſpiſſioris humoris, glandularum illarum in papulas tumefactio producenda eſt; a virulentia vero acrioris, earumdem eroſio in ulcuſcula cancroſa, de quibus ſupra *Cap.* 7. *Lib. III.*

VIII. Nunquam tamen hactenus obſervatum fuit ſemen tantam ab infecto ſanguine, ſi ne ullo contagio recens admiſſo, virulentiam poſſe contrahere, ut conceptaculis perfecte ſanis inflammandis aut exulcerandis compar fiat, poſſitque adeo ulla unquam ratione gonorrhœam virulentam ex ſe de novo inferre ſine contagii acceſſione, quod in concubitu impete facto introrumpat. Poteſt tamen antiquior gonorrhœa, quæ male curata ſubſtitit, renovari ſolo vitio, quo

quo ſanguis & ſemen jam pridem infecta ſunt, ſed hæc, ut patet, minoris ſunt molis.

IX. Si ea, quæ ex corpore egeruntur, virulento inteſtinorum muco oblita ſint, ſebaceum humorem inſpiſſatura ſunt, qui in lacunis ano adſitis reconditur, & natura craſſior eſt ſpiſſiorque. Hinc ergo ab humore illo intra ſua conceptacula congeſto, & ea ſenſim dilatante, podituri ſunt ad anum tumores varii, fraga, mora, ficos figura referentes, de quibus ſupra *Cap. 10. Lib. III.*

X. Si mucus ille, aut humor qui ab ano diſtillat vel egeritur, acrior fuerit, rugas ani quibus inſtillatur in fiſſuras eroſurus eſt. Hinc ergo rhagades ani, de quibus ſupra *Cap. 10. Lib. III.*

XI. Ceterum poſſunt etiam porri, verrucæ, & ulcuſcula cancroſa genitalium, ſicut, & fraga, mariſcæ, rhagadeſque ani, commode deduci ab affinitate ſola, quæ inter virus venereum & ſebaceum mucoſumque humorem genitalium & ani intercedit, qua fiat ut humores illi primario & per ſe vitioſo contagio a ſanguine immediate contaminentur, adeoque memorata ſymptomata accreſant, ſine ullo ſeminis interventu.

§. II. *Vitia Cutis.*

Duo ſunt humores in cute, qui veneni venerei conſortium facile admittunt, *mucoſus* nempe, qui in ſpongioſis cellulis corporis reticulati cuticulæ immediate ſuppoſiti intercluditur; & *ſebaceus*, qui e glandulis ſeu potius vaſculis, lacuniſve cutaneis ſenſim eractantur. Ceteros duos, qui e cute etiam ſcaturiunt, ſudorem nempe, & inſenſibilem perſpirationem, non moror, quoniam tenuiores ſunt, ſubtiliores, & nimis aquei, ut virus venereum, quod craſſum eſt viſcidumque, aut imbibere; aut retinere poſſint.

Itaque I. Si mucoſus humor connubio veneni venerei inquinetur, majorem inde acrimoniam contrahet, qua ſummam cutem vellicaturus eſt; hinc pruritus frequens & impetigo: Eroſis deinde fibrillis, quibus cuticula cum cute alligatur, laxatam epidermidem in veſiculas miliares ſero ſalſo plenas inflaturus eſt, quæ in ulcuſcula leviora dehiſcent; hinc ſcabies: Demum creſcente malo graviores exulcerationes cuti illaturus eſt, quibus eroſa & eſiccata cuticula furfuris inſtar ſponte decidet; hinc herpes ſiccus, furfuraceus, puſtuloſus miliaris, exedens.

II. Cum cuticula nullibi craſſior ſit denſiorque, quam in volis manuum & plantis pedum, mucoſus humor, qui ſubtus latet, difficilius inde efflabitur per cuticulæ ſpiracula. Diutius ergo, & ideo copioſius, collectus calorem & pruriginem majorem ibidem excitaturus eſt. Hinc areſacta cuticula fatiſcet in rimas ſive rhades duras, calloſas, Prurientes, ichore manantes: Imo etiam latenter ſuffoſſa & a ſubjecta cute ſponte ſecedens interdum deponetur exuviæ inſtar.

III. Si humor idem, ſed benignioris veneni conſortio minus acer, ſummam tantum cutis ſuperficiem leviſſime rodat in certis corporis locis ſeu areis, intacta & illæſa caticula, vaſa cutis ſemi-lacera guttis ſeu ſtillis pauculi ſanguinis roratura ſunt, quo nativa humoris mucoſi pelluciditas inquinabitur: Hinc ergo cutis maculæ planæ, non extuberantes, ephelidibus ſimiles, diſcretæ, ſi in diſcretis cutis locis humor mucoſus vitietur; latius expanſæ, ſi in pluribus locis continuis; liveſcentes, purpureæ, roſeæ, flavæ &c. pro rorantis ſanguinis copia majore vel minore, aut diverſo ejuſdem colore, nigro, rubro, roſeo, flavo &c.

IV. Conſtat pillos, capilloſque ſingulos in rotundo vel ovali bulbo cartilanineo intra cutem latente, velut in teſta florali, radicari; e pluribus exilibus, mollibus, mucilagineis fibrillis ſive radiculis cum bulbi fundo continuis enaſci, gradaria, ſed latente, harum radicularum accretione, quam lymphe pingui & mucoſæ acceptam debent, ſuccreſcere & promitti. Inde conſequens eſt poſſe pilos capilloſque triplici cauſa morboſe defluere. 1. Si limpha, qua nutriuntur, contracta ab admixto contagio acrimonia, tenuiſſimas capillorum fibrillas tralverſim ſuccidat, demetatque, illæſis tamen radicibus primis. 2. Si acrior & magis virulenta primas ipſa pillorum radiculas erodat & exſtirpet. 3. Si ulcuſcula cutis ipſaſmet glandulas ſeu bulbos ovales, unde pili capillive prodeunt, depaſcantur & funditus peſſundent. Hinc areæ, ophiaſis, alopecia, capitis calvitium, imo etiam Αναφαντίασις ſeu glabrities ſuperciliorum, genarum, menti, ceterarumque omnium piloſarum corporis partium; quæ vitia ſunt modo quidem natura vel arte reparabilia, ut cum a prima cauſa dependent; modo vero ex toto immedicabilia, ut cum a duabus poſtremis inducuntur.

V. Similiter compertum eſt ungues, qui extremos digitos ornant armantque, e papillis nerveis tendineiſve cutis ſtricte invicem unitis coaleſcere, mollibus in origine, pulpoſis, & reticulari cutis corpore circumdatis, donec firmitatem adeptæ ſint. Ceteroquin ungues, ubi induruerint, accretionis plane neſcios ſola harumce radicum molliorum nutritione, quæ limphæ viſcidiori debetur, ſenſim extendi & extrorſum promitti. Igitur ſi viſcidior illa limpha, cujus appoſitione unguium radices creſcunt & explicantur, ſpiſſitate vel acrimonia nimia peccet, quas a ſeminio venereo contraxerit,

 mol-

molles & pulpoſas radicum fibras diſtractura, tumefactura, corroſura, exulceratura eſt. Hinc unguium ſcabrities, craſſities; hinc ad unguium radices reduviæ, paronychiæ ſive panaritia, inflammationes, ulcera; hinc demum eroſis radicibus unguium caſus.

VI. Si humor ſebaceus, qui vaſculis ſeu lacunis intra cutem reconditur, ut ſtillatim affuſus epidermida molliat & obliniat, veneno venereo inficiatur, 1. Inſpiſſabitur, unde conceptacula hærendo dilataturus eſt, & hinc tubercula cutanea, parva, diſcreta, dura, rotunda, parum faſtigiata. 2. Acrior fiet, unde ſummum apicem conceptaculorum in tubercula dilatatorum latenter eroſurus eſt, & hinc puſtulæ venereæ ſeu ulcuſcula cutanea, dura, calloſa, circularia, plerumque ſicca & ſine pure, aliquando tamen humida & manantia, ſquamoſa, furfuracea, flava &c. quæ in commiſſuris labiorum, alis naſi, toto capillitio, partibuſque omnibus piloſis frequentia ſunt, ubi magis abundant glandulæ ſeu lacunæ ſebaceæ.

§. III. *Morbi Oris & Narium.*

Humores duos in ore agnoſcimus, quibuſcum virus venereum jungi amat; 1. Mucum ſcilicet viſcoſum, qui in tonſillarum cellulis, glanduliſque columellæ & totius lacunaris faucium ſecernitur; 2. Sebaceum & unguinoſum humorem, qui e glandulis ſeu lacunis gingivarum & palati exſudat, & quo lingua & dentes obduci ſolent, niſi detergantur. In eodem quoque cenſu numerandus in naribus mucus, qui e glandulis membranæ pituitariæ depluit, & internas nares emollit, ſi abundaverit emulgendus.

Proinde I. Mucus faucium, ſi ſeminii conſortium admittat, tum inſpiſſabitur, atque adeo hærendo cellulas glandulaſque, quibus continetur, dilataturus eſt, venaſque circum repentes compreſſurus, unde tonſillarum, columellæ & lacunaris faucium tumor, dolor, phlogoſis, inflammatio, cum difficultate deglutiendi; tum acrior fiet, atque adeo rodendo partes eaſdem exulceraturus eſt, unde tonſillarum, columellæ, lacunaris faucium ulcera dyſepulotica, maligna, cacoethea, phagedænica, quibus palatina oſſa appoſita, quæ tenuia ſunt, carie cito tentari, & abſumi neceſſe eſt, unde hiatus ad nares.

II. Idem dicendum de ſebaceo humore in palati glandulis ſecreto, qui ſemel infectus, & ſpiſſior inde fiet, unde hærendo & conceptacula dura, dilatando tubercula diſcreta, rotunda, parum faſtigiata in palati fornice producturus eſt, inflammatoria modo, modo vero inflammationis expertia, & fiet ſimul acrior, unde ſumma tuberculorum faſtigia eroſurus eſt in ulcera rotunda, dyſepulotica, maligna, quibus oſſeus palati fornix ſuperinductus carie ad nares uſque interdum perforabitur.

III. Eadem quoque humori ſebaceo gingivarum conveniunt, qui contagio venereo inſpiſſatus ſua conceptacula in tumores grandinoſos induraturus eſt, unde gingivarum tubercula; qui ſimul ex contagio eodem virulentus conceptacula; indurata corroſurus eſt, unde aphthæ ſive ulcuſcula gingivarum, ſuppurationes ulceroſæ in extremis gingivis, parulides ſive abſceſſus inter gingivas & radices dentium, ac demum pure ad tenuem membranam, quæ inſtar periſtii dentem intra alveolum conveſtit, ſenſim prorepente, dolor, vacillatio, caries, caſus dentium.

IV. Nec diſpar eſt conditio muci narium, qui ſi contagio admiſſo nimium inſpiſſetur, glandulas, quibus ſecernitur, dilataturus hærendo & ſenſim tumefacturus eſt in ſarcomata polypoſa, calloſa, fungoſa, carcinomatodea pro diverſa lymphæ nutritiæ qualitate: Si vero nimiam acrimoniam cauſa eadem adipiſcatur, eaſdemmet partes rodendo producturus eſt ulcera, phlyctænas & ozænas, ſeu exulcerationes malignas, & hinc caries ſpongioſorum oſſium narium, triangularium duorum oſſium naſi, vomeriſque ipſius cui innituntur, unde corruente naſi concameratione, & depreſſo acrorhinio, ſimi derepente fient, quibus ante naſus aquilinus fuerat.

V. Corroſa columella, oſſiculis palatinis, ſpongioſis narium oſſibus & vomere carie exeſis, depreſſo naſi fornice, neceſſum eſt vias quibus defertur, penes amplitudinem varie immutari. Hinc ergo conſequens eſt variandum quoque vocis tonum, ut ex Muſicæ pneumaticæ theoria liquet, unde ſonus naſalis, vocis raucitas, aphonia &c. quibus ſingulis ſymbolam quoque non raro conferunt inflatio, durities, aſperitas, eroſio & exulceratio tum tracheæ arteriæ, tum glottidis.

VI. Neceſſe eſt a ſpiritu, qui e pulmonibus exſpirando educitur, purulenta miaſmata non pauca tranſeundo abripi ex faucibus, gingivis, naribuſve, ſi exulceratæ ſint atque inde olidiſſimum odorem contrahi. Hinc eſt quod ſyphilitici, qui ore vel naribus exulceratis laborant, id oleant.

(a) *Quod ſiccæ redolet paulus lacunæ,*
Quod preſſa piger hircus in capella,
Quod bis murice vellus inquinatum,
Quod jejunia Sabbatariorum.

§. IV.

(a) Martial. *Epigramm.* 4. *Lib.* 4.

§. IV.

Dolores Venerei.

Ad contagium venereum, quod irrepit, admittendum ſe facilia præbent tria humorum genera, quæ ut artuum motioni conducant a natura comparata ſunt, nempe 1. Mucago muſcularis, qua extima muſculorum ſuperficies madet, ut lubrica fiat. 2. *Synovia*, ſeu articularis mucago, quæ in juncturas inſtillatur, ne oſſium affrictus durior ſit. 3. Mucago perioſtii, qua exterior perioſtii facies oblinitur, ut ſuperjecti muſculi liberius moveri poſſint. Hinc ergo deducendi dolores omnes venerei, quibus ſyphilitici dirum in modum diſcruciantur.

Nempe I. Si mucago muſcularis venereo ſeminio gravida in conceptaculis hæreat, grandinoſos tumores excitatura eſt, unde cohibito vel retardato ſanguinis fluxu dolor rheumaticus, tenſivus, pulſativus, cum tumore manifeſto & inflammatorio: ſi vero lympha fluat, ſed acrior, & virulenta, mordicando & ſtimulando dolorem illatura eſt rheumaticum, acrem, pungitivum, cum calore quidem, ſed ſine inflammatione. Dolores autem iſtiuſmodi, hæc aut illa, plura vel pauciora loca occupant, & vagi vel fixi ſunt, prout muſcularis lympha in his aut illis, pluribuſque vel paucioribus locis afficitur, vitiumve quo peccat, permanens eſt, vel mutabile; quæ ſingula varie variant pro partium conformatione & qualitate, accidentium externorum concurſu, & veneni venerei natura & indole. Ceterum ad rheumaticos dolores iſchiadici, & lumbago, referendi ſunt, ut ſpecies ad genus, cum ad muſculos ambo pertineant.

II. Simili modo, ſi mucagine articulari ſeu ſynovia, quæ virulenta præſpiſſitudine hæreat, mucilaginoſæ glandulæ, unde ſcaturit, inflentur, & coercito ſanguinis circuitu inflammentur, dolor arthriticus advocandus eſt, tenſivus aut pulſativus, cum articuli calore, rubore, inflammatione: Sin vero mucagine eadem, quæ in juncturas libere quidem fluat, ſed quæ juſto acrior ſit, ligamenta alte fodicentur, dolor arthriticus inferendus eſt acer & pungitivus, cum calore quidem, at vero plerumque ſine rumore & inflammatione.

III. Si vero mucago utraque muſcularis & articularis pari vitio laboraverint, hinc ſimultaneus futurus eſt rheumaticorum & arthriticorum dolorum concurſus, unde dolores rheumatico-arthritici, tenſivi, pulſativi, acres, pungitivi, inflammatorii, vel non inflammatorii ex cauſis prædictis.

IV. Dolores oſteocopi, quibus oſſa frangi videntur, triplici de cauſa fiunt. 1. Si perioſtium ab hærente lympha, quæ ipſi propria eſt, infletur & præcipiti ſanguinis confluxu inflammetur, unde dolor atrox, tenſivus, aut pulſativus cum calore ſummo. 2. Si ab effluente lympha eadem, ſed acriore, perioſtium fodicetur & erodatur, unde dolor acer & pungitivus, ſed cum calore minus urente. 3. Si ab oſſe ſubtus in exoſtoſim celeriter ſuccreſcente perioſtium vi diſtendatur & diſtrahatur ut infra videbimus, unde dolor terebrans.

§. V.

Morbi Oſſium.

Succus medullaris, qui oſſibus peculiaris eſt, tenuiſſimis, exiguis & arachnoidibus veſiculis ſecernitur & ſecretus continetur, quæ ſicut ſedem, ſic formam quoque triplicem obtinent; nempe in majoribus oſſium cavitatibus racematim congeſtæ & communi membrana veſtitæ in candelas veluti ſebaceas compinguntur; in extremis vero eorumdem capitibus in tenues floccos diſtributæ ſingulas cellulas replent; quibus foraminoſa oſſium cavitas pervia eſt; demum in denſiſſima oſſium ſubſtantia in fruſtilla minutiſſima diſgregatæ ſpatiola exiguiſſima inter lamellas ſpiſſe interjecta occupant. Ceteroqui natura ſucci medullaris eadem eſt ubique, nempe oleoſa & unguinoſa; uſus idem, oſſa ſcilicet emolliendi, ne ariditate diſſiliant; eadem quoque cum fermento venereo affinitas, quo ſolet facile infici, citius tamen ſeriuſve prout conceptacula externæ frigoris injuriæ magis minuſve patent: Itaque frequentiſſime ſuccus, qui in fruſtulis medullaris ſubſtantiæ, lamellis oſſeis interſperſæ, unde exoſtoſes carieſque oſſium duriorum; rarius, qui in floccis capita oſſium replentibus, unde ankyloſes, carieſque oſſium molliorum; omnium rariſſime, qui in medullari ſubſtantia continetur oſſium majorum cavitates occupante, unde abſceſſus carieſque in internis oſſium cavitatibus.

Sic ergo I. *Exoſtoſis*, ut Græca vox ſonat, tumor eſt oſſium, qui circumſcripto tubere ſupra confinium partium libellam extrorſum prominet.

Exoſtoſim aliæ ſpuriæ ſunt, quæ ſubmolles prementi digito cedunt aliquantulum, acriterque dolent, imo etiam interdum lancinant; legitimæ

aliæ,

aliæ, quæ duræ & renitentes non cedunt, & nullo vel levi dolore ſtipantur.

1. Compertum quidem eſt iterata obſervatione ſpurias induci ſine ulla oſſis labe, ſolo tumore perioriſtii ex cauſa propoſita, §. *præc.*, *n.* 4. duri, ſkirrhodis, & quod oſſi ſubjecto ita adhæreat, ut continuum eſſe videatur. Hinc ergo patet ratio, tum quare exoſtoſe illæ ſubmolles ſint, ut quæ in parte molli fiant; tum quare acriter doleant, imo vero lancinent & carcinomatodes ſint, ut quæ in parte fiant ſenſus acutiſſimi.

2. Legitimæ vero ſubdividuntur in duo genera; alterum quidem, in quo os tumens in fornicem cavum arcuatur, ſubter quem numeroſæ latent cavernulæ lamellis oſſeis diſtinctæ, & ſubſtantia carnea, firma, dura, cartilaginea plenæ: Alterum vero, in quo os tumens intus plane ſolidum eſt, ceteroque oſſe candidius inſtar eboris, neque ullis cellulis, quæ conſpicuę ſint ſuffoſſum, ſed contra ſolito durius compactiuſque.

Liquet autem ex nota oſſium fabrica prius legitimarum exoſtoſium genus produci a fruſtillis medullaris ſubſtantiæ, quæ inter lamellas oſſeas interjiciuntur, ſi nempe ſucco medullari ſpiſſo, viſcido, virulento, ita pedetetim turgeant, ut anguſta ſpatioſa in quibus recondita ſunt, in ampliores cavernulas dilatent, extimamque oſſis ſuperficiem in fornicem attollant.

Hinc ergo planum eſt 1. Cellulas, quibus in hoc exoſtoſium genere oſſa tumida multiforaſunt, nihil aliud eſſe præter ſpetiola, quæ interjecta inter lamellas oſſeas, fruſtilla medullaris ſubſtantiæ recondunt, ſed jam plus æquo ampliata, diſtenta, dilatata.

2. Subſtantia carnis æmula, imo plerumque carne duriure, qua cellulæ replentur, fruſtilla ipſamet repræſentari medullaris ſubſtantiæ, ſed præternaturali acretione aucta mole & indurata.

3. Exoſtoſes hujuſce generis dolere quidem, ut in quibus lædatur pars ſenſu prædita, ſed plerumque dolere lenius, quam quæ ſpuriæ ſunt, quoniam pars, quæ læſa eſt, obtuſiore ſenſu pollet, quam perioſtium.

4. Contra vero atrociter quandoque dolere, imo etiam interdum lancinare, ſi ſubſtantia exirrodes cartilaginis vel carnis æmula, qua cellulæ opplentur, in carcinoma occultum abeat, ut poteſt variis de cauſis accidere, quæ repetantur ex *cap.* 9. §. 3. *Lib. III.*

Alterum exoſtoſium legitimarum genus fit uberiore nutrimento certæ oſſis parti ideo appoſito, quod ibi lamellæ oſſeæ ſero medullave aquoſiore emollitæ, vel acriore ſemi-eroſæ, lymphæ nutritię appulſui facilius cedant. Siquidem notum eſt lymphę nutritię ad partem quamvis acceſſum ceteris paribus in eadem ratione augeri, qua minuitur partis ipſius reſiſtentia ad ulteriorem dilatationem, ſeu quod idem eſt, qua creſcit partis mollities. Itaque ſi ſuccus medullaris, qui diſtillata fruſtillis medullaris ſubſtantię oſſibus interſperſę, acrior ſit & corroſivus in certo loco, aut ſi a perioſtio, in quo lympha ſtagnat, ſerum acrius ſubjecto oſſi infundatur, emollitione, aut tacita & latente lamellarum oſſearum eroſione, locus fiet nimię earumdem nutritioni a lympha uberius accedente, adeoque pręternaturali accretioni in exoſtoſim vere oſſeam & plane ſolidam.

Hinc facile eſt colligere exoſtoſes iſtius generis dolore vacare, cum pars ipſa affecta ſenſu careat, perioſtium vero, quod oſſi ſuperextenſum eadem proportione expandi neceſſum eſt, qua os ipſum mole excreſcit, ita gradaria lentiſſimaque expanſione diſtrahatur, ut inde nullus dolor excitari poſſit.

Ceterum, licet ęqualis ſimiliſque ſucci medullaris inſectio in oſſibus ſingulis ſupponatur, tamen quędam futura ſunt oſſa, & in iiſdem oſſibus loca quędam, quę ceteris citius tentabuntur exoſtoſi. 1. Nemque quaecumque frigori externo magis objecta ſunt, & in quibus proinde inſpiſſationi, quam medulla a veneno jam habet, accedit & altera, quae frigori debetur. Inde eſt, quod exoſtoſes frequentiſſimae ſint in dorſo utriuſque tibiae, & in oſſe frontali ſive coronali, in ulna & in extremo cubito, &c. quandoquidem ea oſſium loca ſola cute conteguntur. 2. Quaecunque ictu vel caſu contunduntur, quoniam violento lamellarum oſſearum attritu decubitus medullae virulentae in affecta parte procuratur, unde cita labes inferenda eſt oſſis integritati.

II. *Hyperoſtoſis*, ut vox Graece ſignificat, tumor eſt oſſium ſpongioſorum, quae ita inflantur, ut pars altera alteram non ſupereminneat, ut in exoſtoſi, ſed omnes tumorem aeque participent.

Ea autem tumoris ſpecies oſſibus accidit in lue venerea cauſa triplici; 1. Quia cellulae oſſeae ſingulae, quibus oſſa ſpongioſa conſtant, a contentis floccis medullaris ſubſtantiae, ſtagnante ſucco medullari ſpiſſiore & virulento nimium turgentibus, extrorſum impenſius dilatantur. 2. Quia cellulae ipſaemet ab inſtillato acriore ſucco medullari ſemi-exeſae, nutrimento, quod accedit, facilius inde cedunt, adeoque in craſſiorem molem ſenſim accreſcunt: 3. Demum, quia ſimultando utriuſque cauſae concurſu, cellulae oſſeae a turgeſcentibus floccis medullaris ſubſtantiae vi dilatantur, & ab acriore ſucco medullari emollitae uberius ſimul nutriuntur. In primo caſu mole augentur medullaris ſubſtantiae flocci, & ideo quidem cellulae amplian-

pliantur, parietes vero cellularum exiliores fiunt. In altero neque cellulae neque flocci majores fiunt, ſed cellularum parietes in craſſitudinem majorem excreſcunt. Demum in tertio, qui frequentiſſimus occurrit, pari paſſu flocci mole creſcunt, ampliantur cellulae, & cellularum parietes craſſeſcunt.

Hinc ergo ſequitur 1. Capita oſſium, quibus articuli conſtant, hyperoſtoſi ſaepenumero in lue venerea tumefacienda eſſe, quoniam oſſium capita omnia, ſunt e genere oſſium ſpongioſorum.

2. Inter cetera oſſa ſpongioſa oſſiumve capita, tum ea hyperoſtoſi maxime obnoxia eſſe, quae carne pauciſſima contecta citiſſime frigeſiunt, ut claviculae, coſtae, coxendices, & oſſa, quae pedum, genuum, ulnarum &c. articulos conſtituunt, tum ea, quorum textura ictu, caſu, contuſione, debilitata fuit.

3. Oſſa ſpongioſa oſſiumve capita hyperoſtoſi tumefieri non poſſe, quin perioſtium, muſculi & ligamenta, quibus circumdata ſunt, doloriſice diſtrahantur, magis minuſve, prout accretio oſſium celerior tardiorve futura eſt, unde dolores rheumatiſmum vel arthriditem mentientes.

4. Hyperoſtoſes in tota capitum oſſeorum mole raro & vix unquam aequabiles eſſe & uniformes, ſed plerumque varie gibbas & anomale inaequales, prout inaequalis eſt eorumdem oſſium denſitas, firmitaſque in diverſis locis. Hinc variae corporis deformationes, artuumve ankyloſes, unde gibboſi, ſcambi, vari, valgi, ſcauri &c.

III. Medullarem ſubſtantiam, quae in oſſium majorum meditullio latet, iiſdem morbis affici poſſe a veneno venereo, quibus ceterae partes molles afficiantur, liquet ex ejuſdem ſtructura, quae ceterarum partium mollium ſtructurae compar ex veſiculis membraneis, nervis, arteriis, veniſque perinde componitur. Morbis vero iiſdem reipſa affici liquet experientia, (*a*) qua compertum eſt medullarem oſſium majorum ſubſtantiam ipſam quoque veneno venereo corrumpi; tardius quidem, quam ceteras medullae portiones, quia intimius recondita ab externis injuriis magis tuta eſt, quibus contagii venerei ferocia ſolet intendi: ceteroquin totuplici vitio, modove. Nunc enim veſiculis, quibus componitur, medullari ſucco turgentibus, quem acidius virus in ſebum inſpiſſat, duram inde & ſkirrhoden firmitatem acquirit, in carcinoma tandem aliquando degeneraturam, niſi virulentiae occurratur. Nunc vero veſiculis iiſdem ſpiſſiore ſucco plenis & acriore ſtimulatis, unde naturalis ſanguinis circuitus derepente intercipitur, inflammatoriam phlogoſim vel phlegmonem contrahit, niſi reſolvatur in abſceſſum cito abituram. Nunc demum eroſis ſenſim veſiculis iiſdem a ſucco medullari, qui ſeminii acrioris conſortio corroſivam facultatem nactus eſt, ulcere maligno & eſthiomeno corroditur.

Hinc conſequens eſt 1. Dolores in oſſium meditullio excitandos eſſe, quoties medulla corrumpitur, cum certis conſtet experimentis (*b*) medullarem ſubſtantiam ſenſu pollere; & illos proinde vere octeocopos fore, tanto quidem graviores vel minus graves, quanto nerveæ fibrillæ, medullari ſubſtantiæ intextæ, magis minuſve tenſę erunt, aut contento ſucco validius vel ignavius ſtimulabuntur.

2. Ab appoſita medulla male affecta ſenſim ita vitiandam eſſe concavam oſſium ſuperficiem, quę contigua eſt, virulentia ſucci, quem inde imbibit, ut, quemadmodum jam explicatum eſt *num. 1. hujuſce paragraphi*, exoſtoſis hinc inferenda ſit, interiorem quidem oſſis facie ſubſiſtens, ſi vitium leve ſit, ad exteriorem vero extenſa, ſi vitium gravius extrorſum prorepat; modo univerſalis & toti oſſis longitudini ęqualis, ſi tota medulla corrumpatur; particularis modo, & quæ ambitu annulari oſſis peripheriam cingat, ſi definita tantum medullæ pars vitietur.

3. Ichore, pure aut ſanie, quæ a corrupta medulla depluunt, ſi ſemel abſceſſerit aut ulceroſa ſit, inferius oſſis caput, quod ſpongioſum eſt, in ſimilis labis conſortium brevi deducendum eſſe, unde capitis illius hyperoſtoſis, ankyloſis, apoſtema, caries &c.

IV. In ſyphiliticis oſſa carie frequenter infeſtantur, ideo quod acrior & virulenta lympha medullave, quæ in oſſium ſubſtantiam alte imbibitur in exoſtoſy, hyperoſtoſi, & perioſtii medullæve interioris vitiis, lamellarum oſſearum nexum ita relaxet, ſuperficiem ita rodat, ſoliditatem ita paſſundet, ut oſſa, cribri inſtar foraminulenta, multifariam eroſa, & ſoluto partium nexu ruinoſa, carie tandem corruant & dilabantur.

Hinc ſequitur 1. Oſſium cariem ſeninio venereo inductam dolorem quidem illaturam eſſe acrem & urentem, ſi gemina cauſa concurrat, nempe ſi ſedem habeat in parte oſſis molli & ſpongioſa, ubi abundet medullaris ſubſtantia cui ſenſus ineſt, & ſi tanta ſit humoris rodentis virulentia, ut una cum lamellis oſſeis celeri efficacia erodantur fruſtilla medullaria, vaſa quæ ad oſſa penetrant, perioſtii appendices &c. quæ inter lamellas interjecta ſunt, & quæ

(*a*) Johannes Chriſt. Heyne, *Tentam. Medico-Chirurgic. De præcipuis oſſium morbis* §. 29.

(*b*) Memoires de l'Academie Royale de Sciens, *Annee* 1700.

quæ ſenſu pollent. Contra ſecus nullo dolore manifeſtam fore, ſi fiat in parte oſſis duriore & denſiore, ubi partes ſenſu præditæ pauciſſimæ ſunt; aut ſi ab humore ignavius, debilius, tardius erodente producatur.

2. Oſſa carioſa quandoque manatura eſſe ichore fœtidiſſimo ex concurſu cauſæ geminæ, ſcilicet ſi, quæ carie tentantur, molliora ſint & ſpongioſa, adeoque pluribus vaſis ſanguiferis vel lymphaticis abundent, & ſi ſanguis liquidior ſeroſiorque lympham uberiorem ſuggerat: Contra vero quandoque ſicca fore cauſæ alterutrius defectu, ſcilicet ſi oſſa, quæ cariem ſentiunt, duriora ſint, in quibus vaſa ſint pauciora; aut ſi ſanguis ſpiſſior ſicciorque lympham parciorem ſuppeditet.

3. Ceterum cariem qualemcumque modo univerſalem fore & in toto oſſe, ſi antecedens vitium generale; modo vero particularem & in peculiari oſſis loco, ſi vitium particulare fuerit: Modo externam & ſuperficiariam, ſi externa tantum pars oſſis ab exoſtoſi exteriore, vel perioſtii inflammatione; modo internam, ſi interior oſſis cavitas ab indurata vel putreſcente medulla labefiat; modo demum internam ſimul & externam & totam oſſis ſoliditatem peſſundaturam, ſi exterior caries cum interiore in eodem loco concurrat, vel quod frequentius eſt, ſi interior ad exteriorem uſque oſſis faciem, aut exterior ad interiorem uſque oſſis cavitatem extendatur: Denique modo aream circularem occupaturam eſſe, ſi exoſtoſi vel ulceri circulari ſuccedat; modo vero annulari ambitu oſſis peripheriam labefacturam, ſi a vitio medullaris ſubſtantiæ dependeant, quod ad contiguam oſſis continentis circumferentiam traducatur.

4. Tandem in omni oſſium carie lamellarum oſſearum nexum & firmitatem peſſundandam eſſe, tanto quidem magis, quanto altior futura eſt latiorve caries; omnium vero maxime; ſi totam oſſis peripheriam annulari ambitu occupet. Hinc eſt, quod in ſyphiliticis oſſa carioſa tam fragilia eſſe ſoleant, ut ſæpenumero in fragmenta diſſiliant & diffringantur ictu minimo aut ſaltem niſu leviſſimo, potiſſimum ſi caries annularis totam oſſis peripheriam ambiat.

V. Oſteoſarcoſis * eſt lenta & tacita oſſium emollitio, qua cartilagineam, imo etiam carneam naturam adipiſci videntur.

Poteſt ea labes ab aliis etiam cauſis oſſibus induci, quarum hic non ſatagimus, ſed producitur frequentiſſime venerea virulenta, ut teſtantur exempla, quæ proſtant apud Scriptores Obſervationum Medicarum, qua de re conſule Johannem Fernelium, *De abditis rerum cauſis Lib.* 2. *cap.* 9. Jacobum Hollerium, *Obſerv. rarar. Obſerv.* 7. Petrum a Caſtro, *in Ephemer. Acad. Natur. Curioſor. German. Decur.* 1. *an. n.* 1. *Obſervat.* 37. Danielem Prottenium, *actorum Hafnienſ. vol.* 3. *Obſervat.* 24. Georgium Hieronymum Velſchium, *in Obſervat. Medic. Epiſagm. Obſerv,* 82. Dominicum Gagliardi, Romæ Profeſſorem Anatomicum, *anat. oſſium Part.* 2. *Obſerv.* 2. Petrum Rommelium, *Ephemerid. Acad. Natur. Curioſor. German. Decur.* 2. *Ann.* 7. *Obſerv.* 212. Hieronymum Ambroſium Lagenmantelium, *ibid. Obſervat.* 235. N... Saviard, Chirurgum Pariſinum, *Obſerv. Chirurgicales Obſervat.* 62.

Contingit autem oſſa eo pacto emolleſcere, quotieſcumque humor virulentus, quo imbuuntur, ſolito quidem acrior, mitior tamen quam in carie, tacite diſſolvit quicquid duri, ſolidi, ac vere oſſei ineſt oſſibus, ceteras vero partes illæſas dimittit, tendineas, membranoſas, veſiculoſas & vaſculoſas, quæ interpoſitæ ſunt; pari modo ac ſolent ferrum & æs ab aqua ſtygia penitus diſſolvi, qua tamen mollior cera ne quidem attingitur. Sic enim partes illæ ab injuria tutæ & ſui juris jam factæ, jugi ſanguinis illapſu per vaſa integra nutriri; perenni ſpirituum per nervos illibatos influctu viviſcere: mollem diſſolutorum oſſium paſtam depſere, ſtringere, conformare, uno verbo cartilaginis, imo carnis formam induere & ſpeciem ſatis apte repræſentare debent.

Hinc ſequitur 1. Oſteoſarcoſim modo doloris expertem fore, ſi mollioribus partibus, quæ in oſſe latent, & quæ ſolæ ſenſu gaudent, nulla fiat injuria ab humore virulento benigniore; modo vero dolorem comitem habituram eſſe, ſi humor idem malignior & magis corroſivus molliores illas partes acrius ſtimulet, vellicet erodat.

2. Oſſa

(*) Johannes Ludovicus Petit, Chirurgus Communitatis Sancti Coſmæ, contendit id morbi genus recens cognitum eſſe, *Memoires de l' Academie, Ann.* 1722. *Pag.* 229. At vero ea quæ offert, probant minime morbum illum novum eſſe, quippe quem conſtat vel in ipſis ejuſdem Academiæ Commentariis, ut omittam nunc ſexcenta alia teſtimonia, jam pridem indicatum fuiſſe. Vide *Memoires de l' Academie, Ann.* 1700. *Pag.* 36. *de l' Hiſtoire*: Probant tantum, ſed probant tantum egregie Chirurgum illum in arte ſua novum eſſe, ut cui omnia nova eſſe videantur.

2. Oſſa ſemel emollita tunicæ muſculorum ambientium contractioni, ſupercumbentis reliqui corporis gravitationi, & cauſarum externarum energiæ facile ceſſura eſſe, unde multiplices deformationes partium, artuumve decurtationes, qui tunc ſtatumine carent. Sic refert Prottenius ægrotum, de quo loquitur, *loco ſupra laudato*, ann. 26. natum, in quo oſſa cerea erant & flexilia, ad ſtaturam infantis triennis decreviſſe. Sic ipſe olim Toloſæ vidi in noſocomio puellam, cujus oſſa emollita & quaſi cerea ita ſenſim decurtata fuerunt ante obitum, ut corpus longitudine tres pedes vix æquaret.

3. Oſſa, quæ in carneam naturam deſciverunt, morbis omnibus, qui partium mollium proprii ſunt, obnoxia fore, ac proinde inflammationi, dolori, ſuppurationi, apoſtemati, carcinomati, gangrænæ &c. qua de re adeas, ſi lubeat, Antonium Benivenium, *De abditis nonnullis ac mirandis morborum & curationem Cauſis*, *Cap.* 79. Alexandrum Benedictum, *Anatomices Lib.* 1. *cap.* 6. Johannem Langium, *Medicinalium Epiſtolarum lib.* 1. *Epiſtola* 42. Hieronymum Montuum, *tom.* 3. *Anaſceves*, *cap.* 54. Thomam Bartholinum, *Ephemerid. Academiæ naturæ Curioſor. German.*, *Decur.* 1. *ann.* 1. *obſerv.* 37. Alchardum Hermannum Cummenum, *ibid. Decuria* 1. *ann.* 3. *obſerv.* 112.

§. VI.

Tumores glanduloſi & lymphatici.

Lympha humor eſt toti corpori communis & alter a ſanguine. A corde in partes defertur ipſiſmet arteriis, ſed ab extremis illarum finibus ſecedit ut partibus infundatur & inſtilletur: Hinc redit venis peculiaribus, numeroſiſſimis, tenuiſſimis, pellucidis, arachnoide tunica veſtitis, multiplici valvularum apparatu diſtinctis in brevia internodia, non uno continuoque ductu progredientibus ceterorum vaſorum ritu, ſed per intervalla ſæpius repetita in glandulas conglobatas ſive lymphaticas deſinentibus, quo velut in ſucceſſiva diverticula lympham convehunt ad deſtinatos uſus donec tandem ſuperatis remoris omnibus in ſubclaviam ſiniſtri lateris confluat, ceteroſque majores venarum ramos prope cor, cum ſanguine iterum commiſcenda. Ceterum, cum lympha natura ſubpinguis & viſcida ſit, ideo cum ſeminio venereo, quod ſecum devehit in ſyphiliticis, ſatis apte conſentit, ut debeat conſortii damna frequenter experiri.

Proinde I. Si lympha ſeminio morboſo contaminetur, ſtagnatura eſt in variis glandulis conglobaris, tum quia ſpiſſior moras nectet in glandularum anfractibus, tum quia acrior glandulas validius ſtimulando ad ſyſtalticam contractionem adiget, qua via præcludetur. Hinc ergo futurum eſt, ut glandulæ lymphaticæ in collo, axillis, inguinibus, meſenterio &c. ſtagnante & inſpiſſata lympha turgidæ, indureſcant in tumores circumſcriptos, rotundos, glanduloſos, ſtrumoſos, vel ſtrumoſis ſimillimos, majores minoreſve, racematim vel catenatim congeſtos, duros & adhærentes, vel ſubmolles & mobiles, qui modo in ſkirrhos & carcinomata, modo vero in abſceſſus & ulcera abituri ſunt, ſi negligantur.

II. Si lympha a ſeminio venereo viſcidior in quibuſdam lymphaticorum vaſorum ramis ſeu ramorum internodiis, iiſdem de cauſis congeratur, futurum ut rami quidem ſeu internodia collecta lympha turgentia in tumores novos & inaſſuetos dilatentur; tunica vero arachnoides, qua veſtiuntur, ſimul fiat craſſior & in denſam cyſtidem paulatim abeat ob largius appoſitam lympham nutritiam, quæ preſſione retinebitur. Hinc ergo gummata, ſive tumores cyſtide concluſi, qui prout collecta materies calore & ſpiſſitudine ad mellis, pultis, aut ſebi conſiſtentiam & ſimilitudinem acceſſerit, meliceriдes, atheromata, aut ſteatomata dici ſolent.

III. Quod ſi pari de cauſa lympha virulenta hæreat intra contextum tendinearum partium, quas nutrit, tum mora, tum calore denſius corporata & conſtipata productura eſt tubercula varia, globoſa, dura, renitentia, ſupra partis libellam extuberantia. Hinc in perioſtio nodi, in ligamentis artuum tophi, in nervis tendinibuſque ganglia.

§. VII. *Oculorum morbi.*

In oculis partibuſve, quæ ad oculos pertinent, proſtant humores numero multi & uſu varii, quibuſcum virus venereum conſortium multifariam inire ſolet: Nempe 1. Humor ille viſcidus & ſebaceus, qui a palpebrarum margine exſudat, quo palpebrarum oræ obliniuntur, qui dum copia aut acrimonia peccat, *lippitudo* dicitur: 2. Humor pinguis & ſebaceus, qui paucus prodit e glandula in majore oculi cantho obvia & falſo *lacbrimali* dicta: 3. Humor lymphatico pituitoſus, qui ex externa tota conjunctivæ facie guttatim & inconſpicue exprimitur, ut oculi bulbus jugiter lubrefiat: 4. Lachrymalis humor, qui a glandula lachrymali, in ſuperiore orbitæ parte ſita, plerumque raris, aliquando crebris guttis depluit: 5. Demum humores illi lymphatici natura proxime congeneres, quibus vitreus, cryſtallinus & aqueus humores conſtant.

Itaque I. Si lemoſus palpebrarum humor vene-

veneno venereo acidiore inſpiſſetur, in ſuis lacunis ſtagnaturus eſt, quas in dura, renitentia, rotunda vel ovata tubercula, palpebrarum margini adſita, dilataturus eſt, & hinc chalazia, grandines, hordeola palpebrarum. Si vero acriore veneno corroſivam facultatem adipiſcatur, emiſſaria rodendo ulcuſcula ſeu puſtulas ulceroſas oræ palpebrarum illaturus eſt, & hinc palpebrarum inflammatio, lippitudo, denſitas, aſperitas, calloſitas, trachoma, ſycoſis &c.

II. Pari modo, ſi ſebaceus humor glandulæ, quæ in majore oculi cantho obvia eſt, ſeminio venereo inficiatur, hinc quidem præ ſpiſſitudine ſtagnando ſua conceptacula dilataturus eſt, unde glandulæ inflatio & phologoſis: Hinc vero, præ acrimonia rodendo varia ulcuſcula ibidem excitaturus eſt, unde glandulæ ejuſdem exulceratio. Utroque nomine ea glandula, ſi malum protrahatur, inſpiſſata lympha nutritiia nimium excreſcens ad pupillam ſenſim exporrigenda, & præter fœdam deformitatem viſui non parum nocitura, unde encanthis, unguis ſive pterygium.

III. Similiter, ſi humor ſubviſcidus & pituitoſus, qui e vaſculoſis conjunctivæ lacunis erumpit, veneno inquinetur, ſpiſſitudine quidem emiſſaria dilataturus eſt in tubercula miliaria, dura, renitentia, conferta, quæ ſanguinis vias anguſtando inflammationi locum datura ſunt, unde Epiphora & Ophthalmia: Acrimonia vero ſummum tuberculorum apicem eroſurus in ulcuſcula minutiſſima, phlyctænodea, phagedænica, unde ophthalmia ulceroſa, omnium contumaciſſima.

IV. Nec diſpari modo humor viſcidus congener, qui e lacunis corneæ emanat, veneno ſimili infectus, ſi ſpiſſior lente hæreat, emiſſaria ita oppleturus eſt, ut opacitatem vel tota cornea, vel varia corneæ puncta contractura ſint, unde leucomata, albugines, ſive nubeculæ: Si vero copioſius celeriuſque ſtagnet, emiſſaria eadem ita inflaturus, ut ſingula faſtigianda ſint in tubercula minutiſſima, ſeu miliares papulas, cum levi phlogoſi & uredinis ſenſu; unde phlyctænæ corneæ: Demum, ſi acrior papulas eaſdem ſenſim ulterius erodat, puſtulas totidem circulares, cavas, phagedænicas producturus eſt, quæ in ulcera maligna & cacoethea, imo in ſtaphylomata non raro deſituræ ſunt, niſi medicina cito paretur.

V. Fatendum ſane ſachrymalem quoque humorem recenſitis palpebrarum, adnatæ & corneæ vitiis ſymbolam nec inefficacem collaturum eſſe, quotieſcumque ſeminio venereo gravidus futurus eſt, ut qui partes illas madefaciat perpetuo, atque adeo noxam eiſdem inferre tanto magis valeat. At vero experientia conſtat lachrymalem humorem ceteris humoribus, de quibus hactenus & tardius & minus infici venereo ſeminio, quoniam cum tenuior ſit ſeroſiorque, contagii viſcidioris mixturam pertinacius reſpuit & refugit.

VI. Si puris acrioris particulæ ab eroſis, ſuppuratis, ulceroſis palpebris, adnata, cornea, decerptæ, una cum lachrymali fluido in ſaccum naſalem deferantur, internam ſacci faciem brevi eroſuræ ſunt, unde fiſtula lachrymalis ſive ægilops. Poteſt tamen morbus idem aliis quoque cauſis, & ſine prævio oculorum ulcere, inferri, nempe papula venerea intra ſacci naſalis cavitatem enata, quæ ſuppuretur; exoſtoſi oſſium naſi, quæ ſaccum comprimendo lachrymarum ſtagnationi & putreſcentiæ anſam præbeat; carie oſſis unguis a fomite venereo, quæ ſuperjectum ſaccum naſalem exulceret &c.

VII. Si virus ad humorem vitreum, cryſtallinum aqueumve penetraverit, & acidum ſit, præternaturalem illorum humorum inſpiſſationem inducturum eſt, unde glaucoma, ſuffuſio ſeu barbaris *cataracta*, aut inanis villorum in aere volitantium ſpecies: Si vero acrius, eorumdem humorum vaſa tunicaſque multifariam exulceraturum, unde ſuggillatio ſive hæmalops, inflammatio ſeu ophthalmia interna, abſceſſus, hypopyon, totius oculi ſuppuratio &c.

VIII. Demum in ſyphilide haud raro accidit viſus imminutio, cæcitaſque, a nervorum opticorum paralyſi, quæ barbaris *Gutta* ſeu *Fluxio ſerena* ideo dicitur, quod in oculis ſic affectis nativa perſtet perſpicuitas & pelluciditas. Porro autem contingit in ſyphilide nervos opticos ideo reſolvi, vel quod obſtruantur ſpiritibus veneno inſpiſſatis, quod rarius eſt; vel quod comprimantur arteriolis interſperſis, quæ ſanguine ſpiſſiore turgent; nodis gangliiſve obortis in tunica, qua veſtiuntur; aut exoſtoſibus quæ foramini oſſeo, qua tranſeunt, innaſcuntur; quæ frequentiora ſunt.

§. VIII. *Morbi aurium.*

Cerumen aurium, in alveario ſeu meatu auditorio ſecretum, unicus humor eſt, qui auribus peculiaris ſit. Etſi ſulfureum ſit & mellis inſtar viſcidum, quo nomine veneni venerei congener eſſe videtur, ideo tamen rarius & tardius infici ſolet, quam cetera corporis fluida, quod acidi venerei conſortium vel refugiat, vel hebetet innato amarore. Inficitur tamen quandoque, & hinc *prior* claſſis morborum venereorum, qui auribus proprii ſunt.

Præterea oſſea interioris auris clauſtra, variaque oſſicula ibi latentia exoſtoſes, hyperoſtoſes & caries a ſyphilide experiuntur, perinde ac cetera oſſa, imo etiam frequentius, ſaltem ſi ulcuſcula venerea fauces vel tonſillas infeſſent,

ſtent, propterea quod expirati aeris pars, tubis Euſtachianis ſeu aquæ-ductibus in cavitates tympani deducta, illuc una ſecum deferat non pauca virulenta miaſmata, quæ ab ulceroſis locis abripit transeundo, & hinc claſſis *altera* morborum venereorum, qui ad aures pertinent.

Itaque I. Cerumen aurium, ſiquando contagium conceperit, inde quidem ſolito ſpiſſius, ſtagnaturum eſt in ſecretoriis lacunis, tanta copia ut dilatatis conceptaculis, compreſſiſque idcirco venis juxta repentibus, phlogoſis, inflammatio, dolor in meatu auditorio excitanda ſint, in abſceſſum non raro abitura: Inde vero ſolito acrius, internam meatus ejuſdem cavitatem ita eroſurum, ut fiſſuris, rhagadibus, ulcuſculis multifariam corrumpatur in herpetes malignos, imo etiam in ulcera cacoethea ſæpe degeneraturis. Hinc ergo alterutro nomine ab auribus fluxura ſunt pus, ichor, ſanies &c.

II. Oſſa internæ auris, præter generales cauſas exoſtoſeos & hyderoſtoſeos, quas cum ceteris corporis oſſibus communes habent, patent etiam cauſis aliis peculiaribus, videlicet tetris halitibus, qui a faucibus ulceroſis per tubas Euſtachianas ſeu aquæductus in aurem internam penetrant inter expirandum, & qui oſſa obvia miaſmatis virulentis, quibus gravidi ſunt, male afficiunt. Hinc ergo ſyphliticis ſæpe adfuturæ ſunt exoſtoſes in fornice oſſeo tympani, ſinus maſtoidis, labyrinthi, &c. vel hyperoſtoſes quatuor oſſiculorum auditioni inſervientium, incudis, mallei, ſtapedis & oſſis orbicularis.

III. Ea oſſa exoſtoſi vel hyperoſtoſi tumefacta, a virulenta lympha, qua imbuuntur, ſenſim erodenda ſunt & tacita carie exedenda ex cauſis ſupra allatis §. *V. n. IV.* Hinc ergo futurum eſt, tum ut pus ſeu potius ichor fœtidum & graveolens a carioſis oſſibus defluat in tympanum, & eroſa membrana tympani e meatu auditorio ſtillatim ſcaturiat; tum etiam ut una cum pure non raro prodeant oſſicula integra, quæ auditioni conducunt, vel ſaltem eorumdem fragmina, aut varia oſſea ramenta, a fornice internæ auris eroſione decidua.

IV. Sanguis in ſyphilide ſæpe ſtagnat in encephalo lentore nimio, ut infra videbimus §. *IX. n.* 1. ubi de capitis gravitate. Hinc ergo neceſſum eſt ſanguinem, recto itinere retardatum, in laterales arterias divertere, quæ a carotidibus ortæ auri internæ proſpiciunt, ſingulos earum ramos per auris interiora perreptantes & nervis acuſticis appoſitos impenſius dilatare; motuſque, quo ſaliunt, vehementiam adeo intendere, ut in nervos acuſticos valide arietando inaſſueta ſucceſſione eamdem in aure impreſſionem producant, quæ a motu aeris tremulo ſolet excitari, cum ſonus percipitur. Hinc falſa & importuna ſoni auditio, qui pro varia nervorum tenſione & vibratilitate, aut frequentiore vel rariore arteriarum pulſu, modo continuus & acutus futurus eſt, & *ſibilus*; modo contiuuus ſed gravis & *murmur*; modo demum interruptus & intermittens, & *tinnitus* appellatur.

V. Denique, baryecoia ſive gravitas auditus, imo etiam ſurditas, quandoque contingit ex lue venerea, ſeu quod oſſicula carie exeſa jam perierint, vel ſaltem hyperoſtoſi tumefacta ſolitis muniis imparia ſint; ſeu quod acuſtici nervi craſſioribus ſpiritibus obſtruantur, vel comprimantur arteriis nimium turgentibus, nodis aut gangliis juxta enatis, exoſtoſibus oſſium, per quæ transeunt &c. qua de re vide, quæ ſupra dicta ſunt de cæcitate, §. *præc. n. VII I*

§. IX. *Læſiones functionum.*

Cetera, quæ ſuperſunt brevius perſtringemus, & ne totam pathologiam compilaſſe videamur, læſæ cujuſcunque functionis cauſam tantum indicabimus. Curabimus tamen ne fiamus obſcuri, dum breves eſſe laborabimus; a quo propoſito ideo confidentius ſperamus non aberraturos eſſe, quod mox dicta dicendis haud parum lucis afferant, utpote quæ utraque perinde dependeant a ſimili efficacia veneni ejuſdem, quod humores quoſvis lymphaticos & vitioſa ſpiſſitate, & acrimonia corroſiva ſimul impertiat & pervertat.

Itaque I. Functiones animales, ſeu functiones illæ, quæ exercentur ope organorum in capite latentium, lædi poſſunt in lue venerea multiplici de cauſa; 1. Tumoribus præter naturam genitis, exoſtoſi vel carie alterutrius tabulati oſſium, quæ ſuperiorem vel inferiorem cranii partem componunt; nodis gangliiſve pericranii aut meningum; hydatidibus vel tuberculis plexuum choroidum; ſkirrho glandulæ pituitariæ, quæ inſidet ephippio; apoſtemate vel tumore gummatoſo in encephalo &c. 2. Hæmoſtaſia, ſeu ſanguinis ſtagnatione & hærentia, ſive fiat ſola ſanguinis ſpiſſitudine, vel a recenſitis obicibus ſanguinis fluxum retardantibus. 3. Vitioſa ſpirituum animalium craſſitie, unde & parcius ſecernuntur & fluunt lentius in partes.

Hinc 1. Capitis gravitas ſive καρηβαρία, ſi ſanguis ſtagnet & hæreat in toto encephalo.

2. Clavus & ovum, ſi exoſtoſis carieſve partem oſſis cujuſdam occupet; ſi nodus in pericranio, ſi tubercula vel puſtulæ adſint in quadam meningis parte; ſi quod alicubi lateat apoſtema; ſi ſanguis ſola ſpiſſitudine hæreat in loco quodam, aut acriorem lympham dimittat.

3. Hemicrania ab iiſdem cauſis, ſed quæ latiorem capitis partem obſident, ac plerumque dimidiam.

4. Ce-

4. Cephalæa ſeu cephalalgia, *gravativa* quidem aut *pulſativa*, ſi arteriæ meningum, ſanguine hærente turgidæ cerebrum ſubjectum dilatatione premant, vel pulſu validiore membranas quatiant; *pungitiva* vero & *mordicans*, ſi acriore ſero eodem effuſo meninges dolorifice ſtimulentur.

5. Vertigo, *ſimplex* quidem, ſi ſanguis a cerebro propter hæmoſtaſiam præcluſus in oculos copioſius fluat per arterias collaterales, & arteriolarum retinæ intextarum pulſatorium motum ita intendat, ut inde fibrillæ nerveæ juxta ſitæ motu tremulo ſuccutiantur; *tenebricoſa* vero, ſi fibrillæ eædem præ compreſſione nimia ſpiritibus admittendis impares fiant.

6. Spaſmus, ſi quæ arteriæ cerebri ſanguine nimium turgidæ validius pulſent, ſpirituſque in nervos obvios majore, ſed continuo impetu propellent: *Motus* vero *ſpaſmodici*, ſi ex variabili variarum arteriarum turgeſcentia variabilis quoque ſit earumdem arteriarum pulſus, unde ſpiritus ad has illaſve partes varie amandentur.

7. Epilepſia, ſi ea accidat hæmoſtaſia in encephalo, qua fibræ quidem interni ſenſorii compreſſione cerebri relaxentur, unde ἀναισθησία; ſed qua tamen ſpirituum ſecretio permittatur naturali ferme compar, qui arteriarum turgentium pulſu in nervos præter naturam agantur, unde ſpaſmus vel motus ſpaſmodicus.

8. Paralyſis, ſi mollia nervorum principia vel infarciantur lympha, cui devehendæ vacant, & quæ ſpiritus animales conſtituit; vel exoſtoſibus, nodis, gangliis, vaſiſve ſanguiferis nimium turgentibus ita comprimantur, ut ſpiritus influxuros nequeant admittere. Tertiam enim cauſam, cui paralyſis ſolet interdum adſcribi, concidentiam ſcilicet nervorum, qui collapſu parietum molliorum impervii fiant, locum in ſyphiliticis nullum habere ideo cenſeo, quod ea ſit ſeminii venerei indoles, non quæ partes emollire & relaxare poſſit, ſed e contra quæ eaſdem denſet, aſtringat, induret.

9. Artuum ſuſpenſorum tremor, quem ſpecie geminum diſtinguendum eſſe arbitror; alterum, in quo pars, quæ tremori obnoxia eſt, viribus ſuis deſtituitur; alterum, in quo pars affecta pollet robore nativo. Fit ille, quoties ſpiritus per nervos allatis de cauſis ſemi-occluſos æquo parcius influunt, quam ut adverſus ſuſpenſorum artuum pondus contraniti valeant; ac proinde cauſa ceteroqui congener, gradu tantum differt a paralyſi, quacum plerumque conjungitur, quoties illa invadit vel deſinit: Hic vero toties producitur, quoties fibrillæ nerveæ aridiores ita tono tenduntur, arteriæque quæ interrepunt, tam fortiter ſimul oſcillant, ut neceſſe ſit pulſu validiore nerveas fibrillas, quæ ſolito vibratiliores ſunt, ſubinde quaſſari, ſpirituumque influentium momentum alternatim intendi, ex quo efficitur ut artus illi motu tremulo ſuccutiantur, quippe qui niſu tonico, atqueo adeo vi æquilibrii, ſuſpenſi poſſunt leviſſimo momento huc vel illuc impelli.

10. Hydrocephalus, ſi glandula pituitaria, quæ ſellæ Turcicæ ſive ephippio inſidet, ſkirrhodes fiat, & ideo lymphæ, quæ a ventriculis cerebri defluit, viam deneget; aut ſi tumefacta quævis in encephalo loca naturali ſanguinis motui officiant, unde præternaturalis ſeri decubitus.

11. Agrypula, ſi æger doloribus acutiſſimis, rheumaticis, arthriticis, oſteocopis &c. diſcrucietur.

II. Functiones vitales, quæ fiunt ope organorum contentorum in pectore, depravari ſolent in ſyphilide variis de cauſis. 1. A tuberculis vel gummatis, in pulmonum ſubſtantia latentibus, ſive cruda ſint, ſive ſuppurata; 2. Ab acrimonia, quam trachealis humor morbo contrahit; 3. Ab hæmoſtaſia ſanguinis in pulmonibus, ſive ſoli cruoris ſpiſſitudini, ſive oppoſitis in pulmone obicibus debeatur; 4. A ſarcomatis ſive polypis veris, qui e carneis cordis columellis in ventriculorum cavo ſuccreſcunt; 5. A lymphaticis concretionibus, ſeu polypis ſpuriis ibidem genitis; 6. Ab hydrope, abſceſſu vel exulceratione pericardii.

Hinc ergo 1. Dyſpnœa, aſthma, orthopnœa, quæ gradu tantum differunt; nempe ſi ſanguis in pulmonibus hæreat, vel præ ſpiſſitudine tardius fluens, vel objectis obicibus ſive tuberculis retardatus.

2. Tuſſis ſi trachealis humor acrior ab admixto morboſo ſeminio, internam bronchiorum tunicam validius ſtimulet.

3. Hæmoptoe ſeu hæmoptyſis, ſi ſtagrantis ſanguinis copia, vel æſtuantis rareſcentia vaſa ῥήξει diſcindantur, vel acrimonia trachealis humoris Καταβρώσει erodantur.

4. Vomica, ſi qua gummata, aut grandiora tubercula in abſceſſum latentem tacita ſuppuratione abeant, unde pus diſciſſa vel eroſa cyſtide tandem erumpat.

5. Phthiſis, ſi vomica aperta, tuberculave ſuppurata, vel eroſio bronchiis a tracheali humore ſenſim illata in ulcus malignum, cacoethes, dyſepuloticum degenerent, ut in pulmonibus fere perpetuum eſt.

6. Cordis tremor & palpitatio, ſi qua externa repagula comprimendo cordis dilatationi obſtent, ut hydrops, abſceſſus, exulceratio, ſarcoſis pericardii; ſi qua obturamenta interna obſtruendo ſanguinis egreſſum e corde retardent, & cordis contractionem ideo reprimant, ut polypi veri, concretiones polypoſæ, ſarcomata ma-

majorum arteriarum, infarctus pulmonum &c.; denique, ſi qua convulſio carnearum cordis fibrarum motum earumdem refrænet pervertatve, ut in ſpaſmo aut motu ſpaſmodico, ſive idiopathicus, ſive ſympathicus fuerit.

7. Syncope, lipothymia, aſphyxia ab iiſdem cauſis, ſed quæ potentius agant, & cordis ſyſtolen vel diaſtolen quoad ſenſum aliquandiu ſufflaminent.

8. Inæqualitas & intermiſſio pulſus ab iiſdem quoque cauſis, quibus cordis tremor & palpitatio, ſyncope, lipothymia & aſphyxia inferuntur.

III. Functiones naturales, quarum exercitium debetur organis in abdomine contentis, perverti poſſunt in lue venerea cauſis frequentibus: 1. Vitio ſtomachalis & inteſtinalis lymphæ, morboſo fomite inquinatæ; 2. Vitio ſimili bilis & ſucci pancreatici ab eodem contagio; 3. Skirro glandularum conglobatarum, quæ diverſas abdominis partes, potiſſimum vero meſenterium obſident; 4. Hæmoſtaſia, quæ ſive ſpiſſitate ſola ſanguinis, ſive multiplici viſcerum infarctu, inducitur.

Hinc 1. Anorexia ſeu inappetentia, & apeſia ſeu indigeſtio, ſi ſtomachalis lympha ſolito ſpiſſior, vel a naturali craſi ſeu indole degener, nec ſami excitandæ, nec fermentandis & coquendis cibariis compar ſit.

2. Vomitio aut ſingultus, ſi lympha eadem corroſiva ſimili vitio contaminet chylum quem conficit, unde vellicata quidem nervea totius ventriculi tunica, vomitio; unde vero ſtimulato orificio tantum ſuperiore ventriculi, ſingultus.

3. Affectio hypochondriaca, ſi ad ea ſymptomata, quæ vitioſus & acrior chylus poteſt producere, ventriculum & inteſtina pungendo ac irritando, & ſanguinem, in quem transfunditur, inſpiſſando, ceteraſque anxietates quæ a ſeminio venereo producuntur in univerſo corpore, accedat ea mentis diſpoſitio ad melancholicum delirium vergens, quæ ad affectus hypochondriaci eſſentiam pertinet.

4. Diarrhœa ſive alvi fluxus, ſi chilo qui a ventriculo acrior defluit, aut inteſtinali lympha, bile, ſuccove pancreatico, quæ veneno venereo inquinantur, ad motum periſtalticum citatiorem inteſtina ſollicitentur, *ſtercoracea* quidem, ſi ſolæ fæces deturbentur; *ſeroſa*, ſi a glandulis inteſtinalibus ſerum uberius irritatione exprimatur; *billioſa*, ſi cauſa eadem fluxilior & copioſior bilis ab hepate extorqueatur; *lienterica*, ſi alimenta nondum confecta vel male confecta e ventriculo exeant; *cœliaca*, ſi chylus a venis lacteis excluſus propter ſkirrhos glandularum meſenterii in fæcibus retineatur, & una cum illis egeratur.

5. Obſtructiones & infarctus jecinoris, lienis, pancreatis &c. ſi bilis, lympha lienaris, vel ſuccus pancreaticus ſpiſſitate peccent, & in ſuis hæreant conceptaculis.

6. Icterus, ſi bilis a ſecretione præcluſa in ſanguinem exundet; *flavus* quidem, ſi bilis flava; *niger* vero, ſi nigra ſit.

7. Hydrops aſcites, ſive abdominis, ſi ſanguis venoſus obſtructione hepatis, ſplenis & Pancreatis retardatus, ſerum quo turget, guttatim dimittat in cavum abdominis.

8. Hæmorrhoides, ſi compreſſio venæ portarum ab hepate obſtructo vel ſkirrhode, tanta ſit, ut cum via vix pateat ſanguini ac hæmorrhoidalibus venis regredienti, extrema illarum capillamenta ſanguine nimium diſtenta ad ani ambitum in varices dilatanda ſint. Illæ autem hæmorrhoides, cæcæ, fluentes, calloſæ, inflammatæ, ſuppuratæ, ulceroſæ aut carcinomatodes futuræ ſunt variis de cauſis, quarum diſquiſitio non eſt hujus loci, ſed ex peculiari hujuſce morbi theoria repetenda eſt.

IV. Functionum univerſalium læſio poteſt in ſyphiliticis cauſas ſequentes agnoſcere, 1. Vitioſam acrimoniam lymphæ nutritiæ, morbo infectæ; 2. Parciorem & lentiorem ſpirituum influxum per nervos; 3. Minorem ſanguinis attritionem & fermentationem; 4. Copiam recrementitiorum aut excrementitiorum humorum, qui in ſanguine propter viſcerum infarctus reſtagnant.

Hinc igitur 1. Marcor, atrophia, maraſmus, ſi lympha nutritia acrior & corroſiva partes, nedum nutriat, ſed potius deradendo extenuet & emaciet.

2. Virium languor, defectio & imbecillitas, ſi ſpiritus ad partes muſculoſque præſertim & parcius & lentius fluant; *parcius* quidem, quia in cerebero parcius ſecernuntur; *lentius* vero, quia craſſiores ſunt.

3. Decoloratio, pallor, livor vultus, unde in fœminis chloroſis, ſi ſanguis craſſior & minus attritus ignavius fermentetur, adeoque colore minus florido vultum pingat; aut ſi bilis ita redundet, ut mucoſus humor cuticulæ ſubjectus, quocum confunditur, vitioſo colore inficiatur.

4. Febres intermittentes, ſi cacochylia, a ventriculo primiſque viis in ſanguinem traducta, aut amurca recrementorum quæ in ſanguine retinentur, ſolitam circulationis æconomiam pervertant.

5. Febres lentæ ab iiſdem cauſis, ſed contumacioribus, vel quod frequentius eſt, a doloribus atrocibus, ab exulcerationibus, variarum partium, a gummatis, nodis, aut exoſtoſibus, ab abſceſſibus iternis &c. quæ ſingula in lue venerea inveterata plerumque perpetua ſunt.

V. Denique læſio functionum quæ mulieribus propriæ ſunt, dependere poteſt in lue venerea, a multis cauſis. 1. A vitio lymphæ lacteæ, ſeu lactis mammarum, quod viſcidius & acrius eſt ab admixto veneno: 2. A ſimili vitio lymphæ ſeu lactis uteri, cui periodicus catameniorum fluxus debetur; 3. A vitio lymphæ, qua turgent oviformes veſiculæ ſive ovula, quæ in fœmineis teſtibus ſive ovariis latent, & prima ſunt concepti embryonis incunabula.

Hinc igitur 1. Cancer mammarum, ſi lympha lactea viſcidior in veſiculis mammarum hæreat, & hærendo in ſkirrhum dolentem induretur, ſive cancrum; *occultum* quidem, quandiu congeſta materies in quiete duratura eſt; *apertum* vero & *exulceratum*, ſi lympha eadem virulenta concepto rareſcentiæ niſu tumorem exulceret.

2. Suppreſſio menſtruorum, ſi defectu lymphæ lacteæ uteri, quæ præ ſpiſſitudine a ſecretione penitus arceatur, nec impleri veſiculoſa uteri conceptacula, nec comprimi venæ uterinæ appoſitæ, nec laterales earum appendices dilatari, inflari, extremo fine dehiſchere poſſint, ut ſanguis menſtruus more ſolito effundatur.

3. Fluxus nimius menſtruorum, ſi vitio lymphæ ejuſdem, quæ ſecernatur quidem, ſed quæ præ ſpiſſitudine non excernatur, veſiculoſa eadem conceptacula ita diſtendantur, venæ appoſitæ ita comprimantur, appendices cæcæ continuo ita dilatentur & hient, ut ſanguis jugi fluxu manaturus ſit. Poteſt quoque affectus uterque, ſuppreſſus ſcilicet & nimius catameniorum fluxus, a gravioribus morbis indi, *ſuppreſſus* quidem a ſkirrho vel carcinomate; *nimius* vero ab eroſione vel ulcere uteri.

4. Fluor albus ſive muliebris, ſi lympha eadem acrior & ideo largius ſecreta, e conceptaculis perenni & uberi fluxu ſcaturiat, vel ſi nimia & diuturna compreſſione, quam vaſa ſanguifera patiuntur a vicinis tumoribus uteri, vel ab uterinis colis ſpiſſiore lacte turgentibus, tenue cruoris ſerum in uteri cavum jugiter & ubertim exſtillet.

5. Inflammatio, ſi ex ſubitanea colorum uterinorum, adhærente lactea lympha, dilatatione, ita derepente ſufflaminetur ſanguis per venas recta fluens, ut a via præcluſus impete facto in lymphatica vaſa ab extremis arteriis prodeuntia cogatur irrumpere. Ea autem uteri inflammatio in abſceſſum, aut quod pejus eſt, in gangrænam abitura eſt, niſi depletis vaſis & reſolutis obicibus devio ſanguini via cito reſtituatur.

6. Ulcus uteri, quod poteſt gemina cauſa induci 1. Suppuratione & apoſtemate, ſi inflammatio, de qua modo, in abſceſſum verſa, aut ſi atheroma, ſteatoma, meliceriſve, quæ in ipſis uteri tunicis latent, vel juxta adnaſcuntur, ſuppurentur, & in uteri cavitate aperiantur: 2. Eroſione, ſi ſemen ab infecto viro admiſſum; ſi menſtrua, quæ periodice prodeunt; ſi fluor albus, quo uterus non raro madet; ſeminio morbifico contaminata, internam uteri faciem exulcerent.

7. Skirrhus uteri, ſi lympha lactea lente congreſſa intra ſua cola firmiter indureſcat, Skirrhus aut in carcinoma ſæpe degeneraturus eſt, ſi lympha acrior ad niſum rareſcentiæ concipiendum comparata ſit, unde dolor, lancinatio, exulceratio gradarie ſuccedant.

8. Tophi, ſkirri, tumores ovariorum, ſi lympha, qua opplentur veſiculæ pellucidę, ſphæroides, cellulis ſingulatim coercitę, quæ inferiorem ovariorum partem diſtinguunt, & *ovula fœminina* dicuntur; vel lympha ſimilis, qua perluitur ac turget ſuperior eorumdem ovariorum pars, mollis, pulpoſa, ſucco plena, unde pendent ovula deſcripta, præter naturam ita craſſeſcat ab inſpirato veneno venereo, ut in tophos, ſkirroſve induretur, numero, mole, figura, ſitu varios, & in carcinomata quandoque degeneres variis de cauſis ſupra recenſitis, *Lib. III. Cap.* 6. §. 3.

9. Ovariorum hydatides, hydrops, abſceſſus, ſi tubercula in ovariis genita ex cauſa venerea, ſanguini aut lymphæ regreſſui ita obſtent, ut ſerum latenter dimittatur in varias ovariorum cellulas, aut ovula variis cellulis concluſa, unde *hydatides*: vel in ipſum ovariorum contextum exundet *hydrops*, quod utrumque malum in abſceſſus anomalos haud raro degeneraturum eſt.

10. Sterilitas, ſi menſtra ſuppreſſa, nimiave; fluor albus nimius; uterus exulceratus, ſkirrhodes aut carcinomatodes, conceptioni obſtent; vel ſi citra ullam uteri labem ovaria morboſe tumefiant, aut oviformes veſiculæ indureſcant & fœcundationi ineptæ fiant.

11. Frequens abortus, ſi conceptus embryo virulenta acrimonia lactis uterini, quo enutritur, cito contabeſcat.

12. Partus fœtuum ſquallidorum, eryſipelate rubentium, ſemi-putrium, ulceroſorum &c. ab eadem cauſa, cum virulenta materni ſanguinis indoles tenellum embryonis corpuſculum celeri labe perdat, peſſundet, deſtruat.

CAPUT IV.

Diagnoſis luis venereæ confirmatæ.

IN diagnoſi duo inquirenda ſunt, An æger lue venerea vere laboret? Deinde quali laboret, & an laboret ſola? Nempe I. An vere laboret, tum ne magno patientis infortunio, nec parvo medicantis dedecore, umbra pro corpore, larva pro morbo oppugnetur, tum ut naſcens hydra, ſi forſan lateat, in incunabulis ocyus opprimatur, antequam adoleſcat: II. Qualis adſit lues & an adſit ſola, ut morbo compar paretur medicina, ſimplici ſimplex, multiplex multipſici; vel ſi remedia repugnantia fuerint, ſaltem ut prius profligato morborum altero, qui curatu facilior eſſe videbitur, liceat inde alteri, qui pertinacior eſt tanto facilius mederi.

§. I.

An æger lue venerea vere laboret?

Diagnoſis luis venereæ oppido facilius eſſet & expedita, ſi fides iis dari poſſet, qui putant ab inſpecto ſanguine, qui ab ægris detrahitur, de latente morbo judicium certum fieri poſſe. Sic Johannes Jeſſenius a Jeſſen, Medicus Hungarus, contendebat anno 1618. (*a*) „ pallorem quemdam & albicantiam ſanguinis, „ morbum venereum arguere, ubi cutis inſtar „ reliquæ maſſæ adhæret tenaciſſimus. *Sic tradidit, anno 1728, Georgius Daniel Coſchvizt, Profeſſor Medicus in Hallenſi Academia* (*b*) *muceſcentiam, ut ille ait*, veneream, quæ ad ſanguinem uſque penetrat, „ in ſumme infectis ſe haud raro manifeſtare ſub venæ ſectione, quando illorum „ ſanguis refrigeratus, non modo ſpecialem lentorem in genere, ſed portiones viſcoſas albidas ſingulariter collectas monſtrat.

Hæc autem opinio in Scriptoribus illis minime ſingularis eſt, ſed jam pridem vulgaris & pervagata. Paſſim enim videas etiamnum medentium non paucos, qui luem veneream nunquam certius ſignificari cenſeant, quam ſi ſanguis eductus & inſpiſſatus * cruſta obtegatur denſa, firma, ſpiſſa, diverſicolore; maxime vero, quod illi urgentius eſſe autumant, ſi ſit illa in diſcretas & diſcolores areas diſtincta, flavas, ſubluteas, violaceas, nigras, aut ſi corpus ſanguinis in patellas effuſi, crebros ſpiſſatum ſit in grumos, firmos, duros, denſos, piſiformes.

Nihil eſt proinde quod miremur, ſi vulgus vanam illam opinionem tam alte imbiberit, quippe quod aniliter credulum eſt; & ſi imbibitam tam mordicus etiamnum retineat, quippe quod ficti pravique tenaciſſimum eſt, ut ſint alii, quibus lue venerea ſe inſici perſuaderi non poſſit, dum certiſſima & pathognomonica urgent morbi ſymptomata, niſi criſterium a colore & conſiſtentia ſanguinis petitum accedat: ſint alii vero, qui ſe a lue venerea liberos eſſe perpetuo diffidant ſine cauſa, ſi ex morbo quovis alio famoſa illa colorum varietas, aut inæqualitas conſiſtentiæ in ſanguine e venis educto forte conſpiciantur.

Fuit olim vel eadem, vel plane ſimilis opinio de ſanguine elephantiacorum inter Medicos tralatitia, a quibus inter certiſſima lepræ ſigna vulgo numerabatur, 1. Si (*c*) *ſanguis* ex elephantiacorum venis detractus „ niger eſſet, „ plumbeus & tenebroſus, cinerulentus, are- „ noſus, & thromboſus: 2. (*d*) Si poſt lotionem illius in panno duplici ligati, caro illa, quę remanebat in colatorio, *ſive panni* „ (*pars ſcilicet lymphatica ſpiſſior ſanguinis* „ *vulgo* pars fibroſa) eſſet arenoſa, granuloſa & thromboſa: 3. (*e*) Si in ſanguine apparerent grana inſtar avenæ, firma, denſa, „ conferta.

Inde fit, ut mihi ſit perſuaſiſſimum ab hac antiquiore opinione de vitiis ſanguinis elephantiacorum, per analogiſmum acceptam fuiſſe deductamque opinionem alteram recentiorem de ſimilibus vitiis in ſanguine ſyphiliticorum: nempe cum in utriſque eadem vel affinia apparerent ſymptomata, pronum fuit in ſanguine utrorumque eadem vel affinia vitia ſupponi, potiſſimum primis temporibus, quibus luem veneream ab elaphantiaſi, ne a Medicis quidem,

(*a*) De ſanguine vena ſecta dimiſſo Judicium. *Pag. m.* 22.

(*b*) Organiſmus & Mechaniſmus in homine vivo obvius, deſtructus & labefactus, &c. *Pag. m.* 354. *Vig.* etiam Melch. Friccium. *Paradox. de Venenis. Cap.* 24. *pag. m.* 418. Anno 1710.

* In cauſas cruſtarum iſtiuſmodi, quibus ſanguis eductus ſolet interdum obtegi, & quæ frequenter obſervantur in Rheumaticis, catarrhoſis & inflammatoriis affectionibus, diligenter inquiſivi in Tractatu *De Hæmatoſcopia, ſive de ſignis, quæ ab inſpectione ſanguinis detracti deduci poſſunt*, quem in regio Franciæ Collegio jam pridem dictavi, ſed qui adhuc premitur, ſi non *in nonum*, at certe in *novum* annum.

(*c*) Guidon. de Cauliaco, *Chirurg. Tract. VI. Doctr.* 1. *Cap.* 2.

(*d*) Bernardi Gordon. *Lilii, Partic.* 1. *Cap.* 22. Et *De Phlobotomia Lib.* 1. *Cap.* 13.

(*e*) Valeſci de Taranta, *Philonii Chirurgici, Cap.* 20. Vide etiam *Examen Leproſorum* Auctoris innominati; & *alibi paſſim*.

ſatis diligenter plerumque diſtinctam fuiſſe certo certius eſt.

Porro autem utrum vitia illa, quæ ab antiquis Auctoribus recenſentur, fuerint olim elephantiacorum ſanguine revera conſpicua; non ſatis ipſe teneo, utpote cui elephantiacus nullus obvius fuerit, prȩter unum, quem olim, dum medicinæ ſtudio operam dabam, fortuito vidiſſe memini in Montepeſſulano, quo e Sicilia, patria ſua, ſe contulerat valetudinis cauſa; ſed ut addubitem facit auctoritas Felicis Plateri, Baſileenſis Medici, qui (*a*) „ ſancte „ teſtabatur, *circa annum* 1608. ſe ſuperiori„ bus triginta & amplius annis (*b*) plurimo„ rum hac lue (*lepra*) infectorum ſanguinem „ diligenter inſpexiſſe, obſervaviſſe & tenta„ viſſe; neque ſe, neque ſibi adjunctos Chirur„ gos, ex ſanguine quidquam certi, quod ele„ phantiaſim denotaret, unquam deprehendere „ potuiſſe, ſed vel ſanorum ſanguini ſimilli„ mum, vel ſi ab eo receſſiſſet, non plus mu„ tatum, corruptum, aut infectum fuiſſe, quam „ in febre aliqua, vel ictero, aliove morbo ac„ cidere ſolet. Quamquam, ut dicam quod res eſt, non ſatis capio qui Platero locus fuerit tot elephantiacos inſpiciendi exeunte ſæculo XVI. & ineunte XVII. in Baſileenſi tractu, climate ſcilicet frigidiore, ubi Medicinam faciebat, cum per id tempus vel nulli vel rari occurrerent elephantiaci in calidioribus aliis Europæ plagis, ſaltem in illis Galliarum provinciis, quæ maxime Auſtrales ſunt.

At vero, ut Elephantiacos miſſos faciam, id pro certo & comperto habeo nihil quidquam ex inſpectione ſanguinis concludi poſſe venerea.

1. Quia in deploratis ſyphiliticis ſanguis detrahitur, perſæpe purpureus, unicolor, mollis, laxus, uno verbo ſpecie maxime ſincerus.

2. Quia vitia, ſi qua apparent, ut apparent ſæpius, non ſuperant vitia quæ in ſanguine paſſim conſpicua ſunt in morbis aliis vulgatioribus, cum nulla eſt ſeminii venerei ſuſpicio; atque adeo ab iiſdem ſimilibuſve cauſis repetenda eſſe videantur, non vero a venereo ſeminio.

3. Quia interdum uſu venit, ut in ſyphilide confirmata ſanguis educatur magis rutilus & ſpecie purior ante hydrargyroſim, dum ſeminio morboſo maxime inquinatur: contra vero, ſi qua levior inciderit affectio, craſſiore & verſicolore cruſta ſeu areis cruſtoſis obductus poſt hydrargyroſim legitime adminiſtratam, cum virus planiſſime exterminatum eſt.

Neque vero ea tantum in virus ſyphiliticum cadunt, ſed de ceteris quoque venenis vera ſunt, hydrophobico, varioloſo, peſtilentiali, ſcorbutico, &c. Siquidem ſanguis eductus e venis ægrotantium, qui aliquo ex illis venenis infecti ſunt, nihilo magis vitioſus apparet penes colorem & conſiſtentiam, quam qui in aliis vulgatioribus morbis detrahitur, ubi nulla eſt latentis veneni ſuſpicio; ſi non & minus. Ex quo liquet manifeſte ſanguinem tota ſubſtantia perverti, poſſe, & graviſſime perverti, illibatis colore & conſiſtentia naturalibus, ut de vino conſtat, quod colorem & conſiſtentiam retinet naturalem, cum vappeſcit, aut in acetum abit; hoc eſt, cum tota ſubſtantia corrumpitur.

Proinde fruſtra ſperes ab inſpecto ægrotorum ſanguine lucis aliquid in dignoſcenda lue venerea, quȩ nullo unquam innoteſcit tam manifeſto & obvio indicio; ad quam patefaciendam perpetuo opus eſt abſtruſiore indagatione; & de qua judicium raro certum, plerumque anceps, ſemper difficile eſſe debet multis de cauſis.

1. Quod ſymptomata luis venereæ, quȩ ſupra recenſita ſunt, pleraque cum alii quoque morbis ita communia ſint, ut ad luem veneream nullo potiori jure, quam ad morbos alios, pertinere videantur, neque adeo poſſint luem veneream potius, quam morbos alios indicare.

2. Quod ſymptomata cetera, numero pauca, quæ lui ita propria ſunt, ut ſoli conveniant, inveteratȩ tantum, ſed raro incipienti accidant, atque adeo inveteratam quidem demonſtrent, nullius vero uſus eſſe poſſint ad recentem & incipientem deſignandam, quod tamen votorum ſumma eſſet.

3. Quod ea ſit luis venereæ indoles, ut ſemel concepta nativæ ægrotantium temperiei plerumque ita ſeſe accommodet, ut morbos eoſdem mentiatur, quibus ægri ante afficiebantur. Si quis *v. g.* pulmone, capite, oculis, hepate &c. ante laboraverit, admiſſo ſemel contagio iiſdem in locis perinde laboraturus eſt, ſed paulo urgentius; unde fit ut de novo morbo nulla ſit ſuſpicio, credaturque æger vetere tantum morbo languere, qui inveteraſcendo invaluerit.

4. Quod ægrotantes ſæpe celent morbi partem, ſaltem morbi originem & progreſſum diſſimulent, ne cauſam retegant. Sic verum vix extorqueas ab adoleſcentibus, qui a parente vel magiſtro ſibi timent; ab innuptis fœminis, quas pudet culpam confiteri; imo vero ab adultis ſenibuſve, qui ſui juris ſunt, quos piget nonnunquam anteactam vitam candide relegere, & juvenilium errorum reminiſci.

In ea rerum ambage una ſupereſt ratio veritatem fugitivam expiſcandi, nempe, ſi Medicus, ſedulus & ſagax veri indagator, ad ſequen-

(*a*) Praxeos *Tom. II. Lib.* 1. *Cap.* 4 *pag. m.* 283.

(*b*) Platerus ait ſe Iannos 43. Elephantiacis inſpiciendis vacaviſſe Superiorum mandato. Vide Plateri *Obſerv Lib.* 3. *pag.* 714.

quentia ſigna paralella, quæ in duplicem ordinem digeſſimus, diligenter utrinque attendat; ſingula ſincere diſcutiat, diſtinguat, æſtimet; & quid de luis venereæ preſentia opinandum ſit conetur collatione utrorumque mutua colligere, quod a ſingulis, ſi ſeorſum ſpectarentur, vix poſſet elici. Nam, ut docet Hippocrates, *Prognoſtic. Text. 37. Edit. Gharter.* „ neceſſe eſt ut ille, qui.... recte prædicturus ſit, „ intelligentia comprehenſam omnium ſignorum „ doctrinam æſtimet, & eorum vires inter ſe „ collatas ratione expendat „; quod Galenus & hic multis aſſeruit in *Commentario ſuo* in hunc Hippocratis locum, & alibi *Commentario ſuo* in Textum 55. Libri Hippocratis *de acutorum morborum victu*, *Edition. Charter*. totidem verbis tranſcripſit.

Prior ordo ſignorum, quibus innoteſcit lues venerea, eorum eſt, quæ ab effectibus ſeminii venerei deducuntur & quæ præſentem ægri ſtatum demoſtrant, unde ἐπιδεικτικὰ, *ſeu demonſtrativa*; poſterior vero eorum, quæ deſumuntur a cauſis ſeminii ejuſdem, & quæ præteritum ægri ſtatum commemorant, unde ἀναμνηστικὰ ſeu *commemorativa* dicuntur.

PRIMO. Signa demonſtrativa duplicis generis ſunt; altera quidem lui venereæ ita propria, ut ſoli conveniant vel ferme ſoli, & ideo *pathognomonica & univoca*; altera vero lui cum ceteris morbis ita communia, ut in diverſis morbis perinde obſerventur, & ideo *aquivoca* appellantur. Priora ab effectibus deſumuntur, qui fiunt vitio humorum cum venereo contagio maxime analogorum, & quos ſupra recenſuimus *Cap. II.* prioribus articulis ſcalæ affinitatum. Poſteriora vero ab effectibus ceteris, qui fiunt vitio ceterorum humorum minus affinium, & quos expoſuimus *ibidem* poſterioribus articulis deſcriptionis ejuſdem.

De utriſque caute advertendum eſt in hoc ordine demonſtrativorum ſignorum, quæ ſingula ab effectibus repetuntur, præſentia ſignorum ſyphilidem quidem argui, quia poſito effectu cauſam poni neceſſum eſt, at vero abſentia eorumdem ſyphilidem minime excludi, qui poſita cauſa conſequens non eſt effectum ſemper poni, cum poſſit cauſæ efficacia multiplici modo inhiberi, retundi, aut alio diverti. Quocirca demonſtrativa ſigna, ſi adſint, luis venereæ exiſtentiam ſingula pro ſuo quæque modulo affirmant; negant vero minime, licet deſint, ſi ab aliis indicetur.

Signa univoca ſeu pathognomica, quæ in indicanda lue venerea præcipua ſunt & primaria ex ordine ſigillatim proponemus, breviſſime tamen, ſed ita ut nulla omittatur cautionum, quarum uſus eſſe debeat in diſtinguendo & æſtimando ſigno quolibet iſtius generis. Deinde vero ſigna æquivoca nude tantum referemus brevitatis ſtudio, cum ex tradita ætiologia abunde perſpicuum ſit, quanti ſingula æſtimanda eſſe videantur.

SIGNA UNIVOCA ſeu PATHOGNOMONICA. *Primum.* Infectio cum altero quaſi ex traduce communicata quocunque modo, concubitu, lactione, ſuctione, baſiatione cubatione &c.

Hoc quidem ſignum eſt indubium & primæ notæ latentis ſyphilidis, cum, ut vulgari fertur adagio, *nemo det quod non habet*, modo tamen conſtiterit de ſanitate antecedente alterius, quacum res fuit & quæ ſe infectam fuiſſe queritur. Sed in eo negotio tot præſtigiæ, tot offuciæ ſunt, ut naſutum non unum noverim, cui fucus factus fuerit, quaſi ab ipſo acceptus morbus eſſet, qui tamen vel uſu, qui tum illo interceſſerat, antiquior erat, vel ab alio nuper contractus.

Porro ne quis ſe morbo vacuum eſſe ideo reputet, quod nullam labem veneream diuturna veneris conſuetudine affricaverit. Monebamus enim modo ſigna omnia, quæ hic recenſentur, probationes eſſe potentiſſimas ad affirmandum, infirmas vero & inanes omnino ad negandum. Alibi vero, nemqe ſupra *Lib. II. Cap. 3. pag.* 133. probatum fuit poſſe ſanum, ſanamve innocua venere uti cum infecta vel infecto, quod licet in aliis caſibus haud ita raro eveniat, at frequentius contingere certum eſt, quoties in ægrotantibus genitalia nulla labe locali laboravere, aut tunc ſaltem nulla laborant, qua poſſit morbi fomes, ut proximius, ſic & certius, traduci.

Secundum. Generatio fœtuum abortivorum; vel qui, ſi legitimum tempus attingerint, ſqualidi, emaciati, puſtuloſi, ulceroſi, ſemi-putres, nullomodo vitales pariantur.

Simplex quidem indicium eſt, ſeu ſignum ſecundæ notæ, ſed urgens, & quod ſi plures repetatur ſine cauſa ulla manifeſta, quæ fœtum maturius exturbare, aut in utero materno peſſundare valeat, in ſignum vere pathognomonicum & univocum abiturum eſt. Cum enim contingit partus plures male affici quaſi hæreditaria ſucceſſione, liquet inde parentum alterutrum ad minus infectum eſſe debere, quod quidem argumentum & in matrem, quæ fœtui alimoniam ſuggerit toto geſtationis tempore, & in patrem, qui in generationis opere primus contulit; & in utrumque ſimul, validum eſt, ut qui conſuetudine venereos morbos invicem communicare ſoleant, licet tamen non ſemper.

Tertium. Morboſa liberorum vitalium conſtitutio, qui ſtrumoſi, rachitici, gibbi, hectici, macilenti, maraſmodes, vel miſeri ante diem obeunt, vel ſi ſuperent, ſtatura humiles, deſpectus, capitones, ſili, vari, vatii, valgi, lumbes, capitones, fili, vari, vatii, valgi, compernes, deartuati, varie diſtorti ſunt & articulos tuberoſos habent.

Iſtud indicium cum præcedente ferme convenit & eſt

& eſt ejuſdem notæ. Validum quidem, ſi in pluribus vel in cunctis liberis repetatur, & ſi neuter parentum ſtrumis aut rachitidi olim obnoxius fuerit, nec inter avos ulli numerentur, qui iiſdem morbis affecti fuerint. Contra vero, ſi ſecus, plane infirmum, niſi adjuncta pondus addant.

Quartum. Morbi venerei in locales ſupra memorati *Cap.* 1. §. 1. ut ulcuſcula venerea, phimoſis, aut paraphimoſis, porri, verrucæ, condylomata, fraga, fici, mariſcæ, bubones &c. ſi in genitalibus, ano, aut inguinibus vel primum ſponte appareant, vel ante curati renoventur ſine ullo concubitu, aut ſaltem ſine ullo; qui ſuſpectus ſit.

Signum hoc luis venereæ certiſſimum eſt & primariæ notæ, ſi morbi illi venerei appareant vel renoventur ſine ullo concubitu. At vero minus certum, ſi poſt concubitum quemlibet superveniant, cum nullus rei venereæ uſus ita tutus ſit, in quem ſuſpicio non cadat; ut enim amor, furti; ſic libido, fraudis amans eſt. Ceterum ſigna diagnoſtica, quibus poſſunt ulcuſcula genitalium venerea a levioribus cutis fiſſuris, porri & verrucæ venereæ a non venereis; bubones venerei a ſimplicibus vel ſtrumoſis diſtingui, repetenda ſunt ex illis capitibus præcedentis Libri, ubi de eorumdem morborum diagnoſi fuſe actum fuit.

Quintum. Morbi venerei locales impuro concubitu recens contracti, ſi remedia efficaciſſima diutius eludant, & nullam, ſaltem non plenam & perfectam, ſanationem admittant, quamvis medicina ex artis legibus adhibeatur.

Hoc quidem luis latentis ſignum eſſe poteſt, ſed ſecundæ tantum notæ, & in quo æſtimando magnopere etiam cavendum eſt, ne ſanationem ideo tardam eſſe ducas, quod ægrotanti videatur tardiſſima, aut latenti virulentiæ temere tribuas, quod curantis inciſciæ & incuriæ, vel ægri erroribus in diæta acceptum referendum ſit.

Sextum. Vitia omnia ſupra recenſita *Cap.* 1. *artic.* 2. quibus cutis deturpatur, ſi ſine cauſa ulla manifeſta accidant, & remediorum viam & efficaciam diutius eludant. Inter hæc primas quidem tenent maculæ venereæ, tubercula & puſtulæ; ordinis vero ſunt inferioris rhagades manuum, defluvium capillorum, unguinum morbi, ſcabies, lichen; herpes &c.

Ut allata ſymptomata ſignorum ratione habere poſſint ad indicandam luem veneream, opus eſt ut ipſamet caute prius diſcernatur ab aliis morbis, qui licet affines videantur, nihilominus tamen a venereo contagio nequaquam dependent.

Sic I. Maculæ venereæ cutis diſtinguendæ ſunt, 1. A lentiginibus, in eo quod maculæ venereæ & recentes ſint, & in pectore ad interſcapulio tantum obſervari ſoleant; lentiginis vero faciem, collum & manus, partes ſcilicet corporis nudas, deturpent, & congenitæ ſint vel ad minus antiquæ.

2. Ab ephelidibus Solis ardore conttactis, quod maculæ venereæ in partibus, quæ a Solis radiis tutæ ſunt, appareant & difficillime diſcutiantur, contra quam accidit ephelidibus hujuſcemodi.

3. Ab ephelidibus gravidarum, quod maculæ venereæ in partibus quas infeſtant, pertinacius perſeverent; ephelides vero gravidarum ſoluto utero ſponte evaneſcant. Adde ephelides in gravidis ad faciem & collum pertinere, quæ loca maculæ venereæ non inſident.

4. Denique a maculis purpureis, flavis vel liventibus ſcorbuticorum, quod maculæ venereæ adjuncta quidem habeant alia ſymptomata luis venereæ ſed nulla ſcorbuti; maculæ vero ſcorbuticæ nunquam effloreſcant, niſi prius gingivis exulceratis & in fungos ſuccreſcentibus, tibiiſque livore nigreſcentibus, quæ certiſſima ſunt ſcorbuti confirmati indicia.

II. Tubercula vero & puſtulæ, quæ ab impura venere fiunt, dignoſcuntur facili opera a varis ſeu ionthis faciei, quod non faciem ſolam ut vari, ſed ceteras corporis partes occupent, & in apicem purulentum non abeant, ut varis proprium eſt, ſed duræ, calloſæ, ſiccæ, cruſtoſæ ſint. A ceteris vero cutis vitiis abunde differunt numero, ſede in piloſis partibus, figura, callo, colore, nodo tuberoſo quo tubercula renituntur, foſſulis in quas puſtulæ excavantur, inefficacia remediorum quæ adhibita ſunt &c.

III. Demum rhagades manuum, defluvium capillorum, unguinum vitia, ſcabies, lichen, herpes, impetigo &c. ſatis ſuperque liquent ex deſcriptione ſupra propoſita, *Cap.* 1 *artic.* 2.

Septimum. Ulcera tonſillarum, faucium, columellæ, palati, gingivarum, cum oſſium adſitorum carie; ulcera ſimilia internarum narium, cum carie & prolapſu oſſium naſi; ſarcomata, polypi in naribus, &c. qualia ſupra deſcripta ſunt, *Cap.* 1. *artic.* 3.

Hæc omnia in lue venerea inveterata ſæpe obſervantur, in recente rariſſime, ſi unquam. Singula ſuppeditant ſigna totidem primaria, ſi ſarcomata & polypos narium excipias, qui ſunt ordinis tantum ſecundarii. Verum cauto opus eſt, ne venerea ulcera iſtiuſmodi confundantur cum ulceribus ſcorbuticis os infeſtantibus, affinibus quidem ſede, feritate, curationis difficultate, ſed quæ tamen differunt multis nominibus.

1. Quod ulcera venerea primum tonſillas, fauces, columellam, inde gingivas, ſed tardius rariuſque; contra vero ſcorbutica primum gingivas, inde

inde vero fauces, tonſillas, columellam afficiant, ſed rariſſime & tardiſſime.

2. Quod ulcera venerea nares ſæpe, ſcorbutica vero nares nunquam occupent.

3. Quod venerea in ambitu & baſi calloſa ſunt; minime vero ſcorbutica.

4. Quod venerea circumſcripta & plerumque circularia certis tantum locis inſideant; contra vero ſcorbutica, ſerpentia & irregularia latius explicentur, & totam oris cavitatem non raro male afficiant.

5. Quod venerea eroſione excaventur; ſcorbutica vero in fungos & fungoſas hyperſarcoſes excreſcant.

6. Quod venerea in ambitu rubra, in fundo ex albo cinerea ſint; ſcorbutica vero tota liveant perpetuo.

7. Quod venerea ſubjectis oſſibus cariem inferant; ſcorbutica nunquam, vel raro.

8. Demum, quod ulcera venerea adjuncta habeant ſigna luis veneræ, ſcorbutica vero ſcorbuti ſigna, quæ aliena ſunt.

Octavum. Dolores venerei, rheumatici, arthritici, rheumatico arthritici, iſchiadici, oſteocopi &c. ſupra propoſiti, *C.* 1.*art.* 4. ſi remediis diutius reſiſtant, & noctu atrociter ingraveſcant.

Elici poſſunt ex prioribus dolorum generibus indicia tantum luis venereæ, ſeu ſigna ſecundæ notæ: Ex doloribus vero oſteocopis ſigna vere univoca.

Verum I. Cavendum eſt ne dolores venerei rheumatici, arthritici, rheumatico-arthritici, iſchiadici &c. confundatur, 1. Cum doloribus levioribus, ſed anxiferis, qui tota tibia ſub veſperam oberrando ad irrequietam pedum jactationem vel invitos ſollicitant, gallice vulgo *des Inquietudines*. Ab his enim in eo illi differunt, quod calore lecti augeantur & invaleſcant; contra vero hi in lecto derepente ceſſent & ſopiantur.

2. Cum rheumatiſmo, arthritide & iſchiade a cauſa ſimplici; ſed ab his in eo illi diſcrepant, quod noctu præſertim ſæviant, alioquin de die ſatis mites, quod remediis nullis efficaciter leventur, quod pexſtent diutiſſime inſanabiles, quod mercurialium uſu mitigentur, ſecus quam his ſolemne eſt.

3. Cum doloribus ſcorbuticis per artus vagantibus; ſed a quibus in eo ille diſſentiunt, quod ſigna alia congeneris naturæ, hoc eſt, luis venereæ propria adjuncta habeant; hi vero ſignis a lue venerea plane alienis & ſcorbuto peculiaribus indicentur.

II. Dolores vero oſteocopi, a quacumque cauſa fiant, ad luem veneream ita peculiariter pertinent, ut quotieſcunque diutius, pertinacius, atrocius diſcruciant, toties luem veneream certam, plenam, confirmatam apertiſſime demonſtrent.

Nonum. Morbi oſſium, quos *Cap.* 1. *artic.* 5. expoſuimus, ut exoſtoſis, hyperoſtoſis, caries, abceſſus interioris medullæ, fractura a leviſſimo niſu & oſteoſarcoſis.

Singula totidem ſunt ſigna primaria luis venereæ, modo caute diſtinguatur a ceteris morbis, qui ſimilis quidem ſpeciei eſſe poſſunt, ſed qui ad cauſas a lue venerea alienas referendi ſunt.

I. Exoſtoſis proprie dicta, hoc eſt, extuberatio oſſeæ in tumorem hemiſphæricum, ſi doleat, ſi caleat, aut ſi cute rubra, & phlogode obtecta ſit, venerea perpetuo cenſenda eſt, neque tunc ulteriore inquiſitione opus eſt. Sin ſecus, poterit forſan confundi ad ſummum cum callo, qui oſſi poſt fracturam coalito ſupereſt; cum exoſtoſi, quæ oſſi accidit ictu vel caſu contuſo; & cum vitioſa oſſis difformitate, quæ congenita ſit; a quibus tamen levi attentione facile diſtinguetur.

1. A callo quidem, tum quod nota oſſis fractura, notuſque fracturæ locus callum & calli ſitum abunde indicent, tum quod callus oſſis peripheriam circulariter ambiat; contra vero exoſtoſis hemiſphærica ſit, & circularem tantum aream in oſſe occupet.

2. Ab exoſtoſi benigna, quæ ſit in oſſe ictu validiore contuſo, quod hæc minima ſit, nunquam doluerit, jam dudum ægro nota ſit, externæ & manifeſtæ cauſæ ſucceſſerit, contra quam hæc eadem ſingula in exoſtoſi maligne ſive venerea obſervantur.

3. Denique ab oſſis difformitate congenita, quod tuber connatum nunquam doluerit, jam pridem ab ægrotante obſervatum fuerit, & plerumque compar habeat tuberculum ex oppoſito, vel in oſſe eodem, ſi os unicum ſit, vel in oſſe congenere, ſi duplex, quæ ſane exoſtoſi venereæ neutiquam conveniunt.

II. Quatuor alia hyperoſtoſium generea præter venereas agnoſcimus, nempe rachiticarum, ſtrumoſarum, ſcorbuticarum & arthriticarum. Totidem ergo diagnoſes inſtituendæ, ut de venerea hyperoſtoſeos natura liqueat.

1. Hyperoſtoſes quidem rachiticæ, puerulis propriæ, nec adoleſcentes nec adultos adoriuntur; non unum tantum alterumve articulum, ſed plures ſimul invadunt, dolore omni vacant, niſi dum fiunt; ſemel factæ artus varie diſtorquent; quibus ſingulis a venereis abunde diſcrepant.

2. Hyperoſtoſes ſtrumoſæ non dolent, vel obtuſe tantum dolent, & iis tantum accidunt, qui ſtrumis olim a tenera ætate laboravere, & quibus etiamnum in diverſis corporis locis glandulæ conglobatę tument & ſkirrodes ſunt; unde a venereis aperte diſſident, quæ nihil ſimile adjunctum habent.

3. Hyperoſtoſes ſcorbuticæ raro obſervantur,

nec unquam niſi in oſſe ulceri ſcorbutico ſubjecto in oſſe *v. g.* maxillari cum ſuperjecta gingiva ulcere eroditur; mole parvæ ſunt; in cariem citiſſime abeunt; cum maculis ſcorbuticis, violacei aut nigricantis coloris, cum tibiarum pedumque livore, cum ulceroſo gingivarum & palati nigrore, ceteriſque ſcorbuti ſignis conjungi ſolent, quæ in venereis neutiquam obſervantur.

4. Tandem hyperoſtoſes arthriticæ ſuccedunt arthritidi gravi, diuturnæ, frequentius in eodem articulo repetitæ; tophos, tophaceaſve concretiones comites habent; raro majores occupant articulos, ſaltem nunquam niſi prius minores digitorum juncturas peſſundederint, quæ ſingula contra ſe habent in hyperoſtoſibus venereis.

III. Caries citra cauſam omnem veneream eſſe poteſt, quoties 1. Hyperoſtoſi rachiticæ, ſtrumoſæ, ſcorbuticæ, aut arthriticæ; 2. Ulceri maligno aut cacoethi ad os adſito; 3. Abſceſſui ſeu apoſtemati ſub perioſtio, vel juxta perioſtium a cauſa quavis manifeſta inducto; 4. Oſſis fracturæ vel contuſioni nimie ſuccedit.

Sed 1. Liquet cariem hyperoſtoſi rachiticæ, ſtrumoſæ, ſcorbuticæ, aut arthriticæ ſupervenire ex ſignis modo propoſitis, quibus manifeſtum eſt hyperoſtoſes, quæ in cariem tandem abeunt, rachiticas, ſtrumoſas, ſcorbuticas, arthriticas eſſe.

2. Liquet ſimiliter cariem ulceri maligno & cacoethi quod oſſis adſidet, abſceſſui ab externa cauſa ſubter vel juxta perioſtium ſuppurato, fracturæ oſſis, vel contuſioni vi illatæ ſuccedere ex ſignis antecedentibus, quæ ulceris, abſceſſus, fracturæ, contuſionis naturam, cauſam, diuturnitatem ſignificant.

3. Si caſus hoſce exceperis, oſſium caries venerea ſemper cenſenda eſt, præſertim ſi exoſtoſim aut hyperoſtoſim veneream, aut abſceſſum medullaris ſubſtantiæ ſequatur, imo etiam abſceſſum perioſtii, qui ſponte & ſine cauſa evidente acciderit.

IV. Abſceſſus medullaris ſubſtantiæ, ſi fiat ab oſſis fractura in acutiores, ſchidias, quibus medulla laceretur vel pungatur; aut ab externa circa, qua altius progreſſa medulla putrefiat; nullam quidem luis venereæ ſuſpicionem movere debet, ut cujus cauſæ pateant, ab omni morboſo ſeminio plane alienæ. Contra vero virus latens toties apertiſſime proditurus eſt, quoties ſine ulla labe, quæ obvia ſit, in oſſium cavo clam producetur.

Rarum eſt abſceſſum hujuſcemodi putreſcente medulla gigni in oſſium cavo, niſi cum lues venerea graviſſima eſt & valde inveterata. Rariſſimum vero poſſe unquam certo explorari, niſi cum & medulla computruit tota, & oſſis ſubſtantia intime carioſa eſt, ideſt, cum de ægri ſalute nulla ferme ſpes ſupereſt. Attamen ad ſingula attendendo ſedulo, quid in occulto fiat poterit haud inepte conjici, 1. Si dolor oſteocopus altior, atrox, nullis cedens remediis, eamdem oſſis partem continenter obſideat; 2. Si levis horror ſub veſperam quotidie redeat, & in febrilem incandeſcentiam terminetur: 3. Si nullus tumor, rubor, calor in parte dolente obvius ſit; 4. Denique ſi dolor non intendatur, dum locus ad quem refertur, confricatur vel premitur.

V. Fractura oſſis ab exiguo conamine ſignum eſt luis venereæ evidentiſſimum, ſed ſatis rarum, & quod nunquam niſi in valde inveterata & deplorata ſyphilide accidat.

VI. Denique oſteoſarcoſis geminam tantum cauſam agnoſcit, ſtrumoſam aut veneream, & hanc quidem frequentius quam illam. Itaque quoties deſunt ſigna, quæ ſtrumas aperte indicent, toties colligere eſt ex oſteoſarcoſi virus latere. Rara tamen ea inducto, quia ſignum rarum eſt, quod ſcilicet de tot ſyphiliticorum milibus vix in uno aut altero reperias, & quod adeo in uſu quotidiano fruſtra requiras vel expectes.

Decimum. Tumores glanduloſi & lymphatici glandularum conglobatarum, tophi, nodi, ganglia, gummata ſeu tumores cyſtide concluſi, ut atheromata, ſteatomata, melicerides, quæ ſigillatim expoſita ſunt ſupra *Cap.* 1. *art.* 6.

Hæc ſingula, licet eſſe poſſint effectus luis venereæ, ab aliis etiam cauſis ſæpe dependent. Hinc ad judicandum cauto opus eſt, ut cauſæ probe diſtinguantur. Quapropter ſi univoca luis venereæ ſigna cenſenda ſint, at ſaltem non cenſenda eſſe videntur, niſi inferioris ordinis.

Sic I. Tumores venerei glandularum conglobatarum cum ſtrumoſis ita conſentiunt, ut ovum ovo ſimilus non ſit. Idcirco virus venereum nequeunt certo unquam a guere, niſi conſtet ægros nec ullis ſtrumis a tenera ætate laboraviſſe, nec ullis aliis ſtrumarum ſymptomatis tunc odnoxios eſſe.

II. Tophi, nodi, ganglia non a ſolo veneno venereo fiunt, ſed producuntur etiam contuſione aut diſtractione violenta nervorum, tendinum, ligamentorum, & diuturnis doloribus arthriticis. Ideo, ſi qua valida partis contuſio, ſi qua jacturæ diſtorſio, ſi quis innultius arthriticus diuturnior præceſſerit, reprimendum eſt judicium, nec temere de lue venerea pronuntiandum ex illis tumoribus, niſi adjuncta alia ſigna pondus addant.

III. Gummata ſeu tumores cyſtide, tanquam olliculo, concluſos, qui in atheromata, ſteatomata, & melicerides diſtinguuntur, a vitio lym-

lymphæ ordinario ſæpius oriri certum eſt, præſertim in capite, ubi *teſtudines* & *talpæ*, & in gutture, ubi *botia*, ſive *branchocelis*, vulgo *gouetres*, appellantur. Si tamen contigerit ceteras corporis partes tumoribus iſtiuſmodi pluribus quaſi ex improviſo obſideri illæſis capite & gutture, haud infirmum nec argumentum futurum eſt fomite venereo latente lympham perverti & inſpiſſari.

SIGNA ÆQUIVOCA in duas claſſes diſtingui debent ſicut univoca, alteram quidem ſignorum *primæ notæ*, quę licet cum aliis quoque morbis communia ſint; frequentius tamen & magis proprie ad luem veneream pertinent, adeoque ad univoca propius accedunt: Alteram vero ſignorum *notæ ſecundæ*, quæ nullo potiori jure lui venereæ peculiaria ſunt, quæ in aliis quoque morbis nullo fere diſcrimine obſervantur atque adeo ab univocis recedunt longius.

Prioris notæ vulgo cenſentur, 1. Oculorum morbi, ut rubor, prurigo, lippitudo, ulcera, verrucæ, hordeola palpebrarum; ophthalmia phlogodes, ulceroſa, phlyctænodes; corneæ nebulæ ſive albugines, puſtulæ, ulcuſcula, ſtaphyloma, glaucoma, ſuffuſio, pterygium, fiſtula lachrymalis ſive ægilops, hypopyon.

2. Morbi aurium, ut tinnitus, ſibilus, murmur; gravitas auditus, ſurditas; interioris auris inflammatio, abſceſſus, exulceratio; caries oſſiculorum, & oſſei aurium fornicis, cum effluxu puris fœtidi.

3. Capitis gravitas, cephalæá; ovum, clavus, hemicrania; vertigo, epilepſia; phthiſis, marcor, atrophia, maraſmus, virium languor; pallor & livor faciei; febris intermittens difficilis, aut lenta; & in fœminis fluor muliebris; inflammatio, abſceſſus; ſkirrhus, cancer uteri; ſterilitas, abortus frequens, partus fœtuum ſquallidorum, ſemi-putrium &c. ſi ea forſan contingant ſine ulla cauſa evidente, quæ effectui producendo compar eſſe videatur.

Inter ſigna vera inferioris notæ numerantur cetera ſymptomata, quæ ſupra recenſita ſunt *Cap.* 1. in deſcriptione, ut ſpaſmus, motuſque ſpaſmodici, tremor artuum, paralyſis, hydrocephalus, agrypnia; aſthma, dyſpnœa; orthopnœa; hæmoptoe, tuſſis; cordis tremor & palpitatio, ſyncope, pulſus inæqualitas & intermiſſio; anorexia, apepſia, affectio hypochondriaca, ſingultus, vomitio, diarrhœa, obſtructiones hepatis, lienis, pancreatis, icterus, hydrops, hęmorrhoides; & in fæminis cancer mammarum, ſuppreſſio vel fluxu nimius menſtruorum, paſſio hyſterica &c.

SECUNDO. Signa commemorativa præteriti ſtatus deſumi debent a morbi venereis topicis ſive localibus, qui lui venereæ ſemper præludunt, & quibus ea corporis loca, unde mali labes contagione concipitur, primum inficiuntur. Siquidem compertum eſt experientia, ut ſupra vidimus *Cap.* 3. *Lib. II.* virus præ nativa fixitate intra corpus nunquam admitti, niſi ea pars, per quam admittitur, prius affecta fuerit, atque adeo luem veneream nunquam contrahi per ſaltum, ut ita dicam, *omiſſo medio*, hoc eſt illæſa parte qua contrahitur.

Morbi illi locales ſive topici, modo cauſæ rationem habent reſpectu luis venereæ, quam tunc proinde indicant, tamquam cauſa effectum. Sic gonorrhœa virulenta ſuppreſſa, ſic bubo temere repreſſus luem veneream inferunt, & illatam denotant, tanquam effectum. Modo vero reſpectu luis venereæ rationem habent coeffectus ab eadem communique cauſa, & luem proinde tunc ſignificant, tanquam effectus coeffectum ejuſdem naturæ. Sic porri & verrucæ, ſic ulcera cancroſa genitalium ſyphilidem deſignant; non tanquam cauſa effectum, cum ipſa ſyphilidem rariſſime producant, ſi forte unquam; ſed tanquam effectus coeffectum unius & ejuſdem cauſæ, quandoquidem tum vitia illa in genitalibus, tum ipſa ſyphilis ab eadem cauſa fiunt, nempe a contagio venereo, quod parti adhærens porros, verrucas, ulcera; quod ſanguini infuſum ſyphilidem inferat.

At vero qualitercunque ſigna iſtiuſmodi ſe habent reſpectu luis venereæ, ſive ut cauſæ, ſive ut coeffectus, caute perinde advertendum eſt in hoc ſignorum ordine, contrario modo concludendum eſſe, quam in præcedente; nempe 1. Si defuerint, hinc luem penitus excludi, quoniam ſi cauſæ rationem habeant, notum eſt cauſa non data nec effectum quoque dari; ſi vero coeffectus tantum ſint ejuſdem cauſæ, conſtat pariter a cauſa quavis effectum graviorem & difficiliorem fruſtra expectari, quæ alteri effectui ejuſdem naturę, ſed faciliori & magis obvio, producendo jam impar fuerit. 2. Si vero præluſerint, inde tantum probari luem adeſſe poſſe, ſed non probari revera adeſſe, cum poſita cauſa effectus quidem poni poſſit, ſed non perpetuo ponatur. Poſito pariter effectu leviore & magis obvio poſſit quidem ſimiliter poni coeffectus alter ejuſdem naturæ, quanquam difficilior; at vero nequaquam certum ſit ideo ſemper poni.

Ceterum, quemadmodum ſupra demonſtrativa, ſic etiam commemorativa ſigna ordine ſingula jam recenſebimus, additis notis, quę paucis indicent quanta ſit ſingulorum gravitas, quanti proinde faciendum ſit teſtimonium, quod ex ſingulis ſeorſum elici poteſt, atque adeo quantum luis venereæ periculum ab uno quoque denuntietur in ſingulis caſibus.

Itaque I. *Signum commemorativum*. Porri, verru-

rucæ, criſtæ, condylomata, ſarcoſes, quæ in genitalibus ſuccreſcunt poſt impurum concubitum.

Monuimus ſupra *Lib. III. cap. 9. & 10.* morbos locales inter venereos nullos alios eſſe, quibus ſyphilis certius ſuccedat, cum virus admiſſum nec effluxu, nec ſuppuratione ulla tunc evacuetur. Verum ceteris paribus gravius periculum imminet, ſi excreſcentiæ iſtiuſmodi plures & majores fuerint, ſi acutius doluerint, ſi fræno inciderint, ſi increverint celerius, ſi omiſſis remediis diutius neglectæ ſint &c. contra vero levius, ſi ſecus.

II. Ulcuſcula cancroſa & phlyctænodea, quibus genitales partes infeſtantur ab impuro concubitu.

Ulcuſcula venerea grave periculum ſemper denuntiant futuræ ſyphilidis, cum virus uberius acceptum parca ſuppuratione educi totum vix poſſit; graviſſimum vero, ſi plura, cava, lata, phagedænica, rebellia fuerint, ſi præputio & præſertim fræno adſtiterint, ſi ægrotantis cunctatione vel ſocordia remedia omiſſa ſint, ſi febre ſuperveniente ſuppuratio exaruerit, ſi callus difficilis poſt curata ulcuſcula ſuperſit.

III. Tumor phlegmonodes vel phlegmono-œdomatodes balani & præputii in viris; In fœminis vero vulvæ & oſtii vaginæ, unde phimoſis, paraphimoſis, bullæ cryſtallinæ &c.

Ut tumor ille cum ulcuſculis cauſa, ſic cum iiſdem gravitate quoque conſentit; vel ſi diſcrepet, in eo tantum diſcrepat quod gravior ſit, quatenus ſupprimit ulcuſculorum ſuppurationem, qua poſſet multa pars contagii educi, & illorum deterſioni obſtat, qua virulentia contagii miteſceret. Ceterum periculum debet varie æſtimari pro tumoris intenſione, extenſione, diuturnitate, virulentia, phlogoſi, & gradu febris ſymptomaticæ, quæ advenit.

IV. Bubo ſive panus inguinum impuro concubitui ſuperveniens.

Hoc ſignum præcedentibus gravitate cedit, ſi bubo ſuppuratus diu fluxit, aut ſi in repreſſo mercurialia ex arte caute adhibita fuerit ad virus profligandum. At ſi neutra ratione veneni propagationi occurſum fuerit, præcedentibus haud impar eſt, præſertim ſi bubo & glandulas multas & diu male affecerit, ſi ſuppuratio febre vel phlogoſi ante tempus exaruerit; ſi calli duriores ſuppurantium efficaciam eluſerint &c.

V. Gonorrhœa virulenta, qualis impurum concubitum frequentiſſime ſequi ſolet.

Vix licet unquam luem veneream inferre ex prægreſſa gonorrhœa, quæ diu, ubertim, ſine intermiſſione fluxerit, cujus juge effluvium remediis non coercitum fuerit, ſed virulentia ſenſim miteſcente ſponte evanuerit &c. quoniam tunc larga ſuppuratione virus omne, quod introſuceptum erat, exhauſtum fuiſſe ſpes eſt, nec ut plurimum vana. At vero ſin ſecus, conſtat luem frequentiſſime a gonorrhœa produci, quoties contingit virulentum humorem in ſanguinem retroceſſiſſe, ut accidit,

1. Si fluxus inhibitus fuerit conſtipati veſicularum ſeminariarum & proſtatarum emiſſariis abuſu injectionum aſtringentium in uretram, vel remediorum internorum ejuſdem efficaciæ.

2. Si fluxus ſuppreſſus fuerit inflammatione partium affectarum, qualis advocatur uſu præpoſtero rerum venerearum, equitatione, potatione, febre ſponte oborta, erroribus diætæ &c.

3. Si fluxus coercitus ſit tumore ſpermatico, inflammatorio, aut œdematode utriuſque vel alterutrius teſtis.

4. Demum, ſi fluxus, licet perennis, veneno exhauriendo impar fuerit, ſive quod venenum nimium ſit & ſolito acrius, ſive quod ægrotantis ſoccordia nec mitigatum temperantibus, nec opportune mercurialibus profligatum ſit.

VI. Porri, verrucæ, condylomata, fraga, fici, mariſcæ, ulcuſcula cancroſa &c. quæ ad anum adſtant, quando virus impuriſſima corporis uſura contrahitur.

Periculum, quod a ſingulis timendum eſt, æſtimari debet ad exemplum periculi, quod a ſimilibus morbis imminet in genitalibus, de quibus modo diximus *ſigno commemorativo* 1. & 2.

VII. Ulcuſcula, phlogoſis, inflammatio, condylomata, excreſcentiæ, quæ in papillis arciſque mammarum, aut bubones, qui in glandulis axiliaribus accidunt, cum morbus ab infantibus in nutrices lactatione traducitur.

De ſingulis judicium idem inſtituendum eſt ac de affinibus affectibus, qui congreſſui impuro ſuccedunt in genitalibus.

VIII. Ulcuſcula phlogodea labiorum, gingivarum, palati, linguæ, columellæ, aut faucium; tumoreſque buboniformes glandularum lymphaticarum, quæ parotidibus aut maxillaribus adſitæ ſunt, ſi infantes contagium a nutrice ſugendo, vel adulti columbatim oſcula jungendo concipiant.

Ut ſingulorum horumce morborum ætiologia eadem eſt ac ætiologia ſimilium affectuum, qui ab impuro concubitu fiunt, ſic eadem eſt quoque ſingulorum prognoſis, idemque periculum futuræ luis a ſingulis impendet.

IX. Scabies, impetigo, herpes, tubercula, puſtulæ, ulcuſcula cutis, ſi quis unquam cubando cum infecto infectave, cui cutis ulceroſa ſit, aut qui noctu ſudet, contagio infectus fuerit.

Cum hæc vitia, ſicut naturam eamdem, ſic eadem quoque prognoſim habeant, quacunque cauſa producta eſſe ſupponantur, quantum ſyphilidis futuræ periculum a ſingulis impendeant, colligere eſt ex iis, quæ de iiſdem ſupra diximus.

TER-

Tertio. Signa demonſtrativa & commemorativa, quæ hactenus recenſuimus, ſi ſeorſum ſpectentur, luis venereæ veritatem ſubindicant, magis quam demonſtrant. Opus eſt ad plenam rei notitiam, ut ſingula cum ſingulis conferantur: Sic enim creſcet collationem ſingulorum valor, ut augetur in arithmetica valor cifrarum appoſitione. Hinc ergo, ſi quatuor ſignorum demonſtrativorum ſpecies, ſcilicet univocorum & æquivocorum, tum primæ, tum ſecundæ notæ, cum duabus ſpeciebus anamneſticorum, nempe gravium & levium, combinentur, octo Canones ſequentes elici poſſunt, qui totam luis venereæ diagnoſim ſub uno velut intuitu ſatis apte repræſentant.

Canon I. „ Si num aut alterum e ſignis de-
„ monſtrativis univocis Primæ notæ, cum uno
„ aut altero ſigno commemorativo quod grave,
„ ſit, concurrat, certiſſimum de lue venerea
„ judicium eſto.„

Sic ergo liquet certiſſime ægrotum lue venerea laborare, quoties poſt prægreſſos porros, ulcuſculas, bubonem ſuppreſſum & neglectum, aut gonorrhœam arte vel caſu cohibitam, morbos eoſdem denuo ſine nova cauſa experitur, iiſdem alterum inficit, morboſos liberos omnes generat, puſtulis, exoſtoſi, dolori oſteocopi &c. obnoxius eſt &c.

Canon. II. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis univocis primæ notæ. coeat cum uno aut altero ſigno commemorativo leviore, certum de lue venerea judicium eſto.*

Sic certe liquet ægrum, de quo quæſtio eſt, lue infici, quoties poſt gonorrhœam rite curatam & quæ ſponte evanuerit, ſuperveniunt ſigna eadem quæ modo recenſuimus, infectio alterius; generatio morboſorum; puſtulæ, exoſtoſis, dolores oſtencopi, fracturæ oſſium levi decauſa &c.

Canon. III. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis univocis inferioris ordinis, conveniat cum uno aut altero ſigno commemorativo, quod grave ſit, ſimiliter certum de lue venerea judicium eſto.*

Sic etiam certe liquet luem latere, quoties ægrotans, qui jam experitur defluvinm capillorum aut caſum unguinm, rhagades manuum; ulcera tonſillarum, faucium, columellæ, narium; dolores theumaticos aut arthriticos; oſſium caries aut hyperoſtoſes; tophos, nodos, ganglia, gummata &c. confitetur ſe olim laboraviſſe porris, uſcuſculis, buhone neglecto vel male curato, gonorrhœa virulenta conjectionibus cohibita &c.

Canon IV. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis univocis inferiores notæ, conjungatur cum uno aut altero ſigno commemorativo, quod lævius ſit, urgens tantum de lue venerea præſumptio eſto.*

Sic præſumitur lues venerea, quoties poſt ſuppuratum bubonem, aut gonorrhœam, quæ diu fluxerit, & ſponte ceſſaverit, obveniunt oſſium caries & hyperoſtoſes ſine cauſa manifeſta, rhagades manuum, ulcera faucium, oris, palati, narium &c.

Canon V. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis æquivocis primæ notæ, concidat cum uno altero ſigno commemorativo ex ordine gravium, urgens etiam de lue venerea præſumptio eſto.*

Sic præſumitur lues venerea, ſi cui poſt porros, ulcuſcula, bubonem male repreſſum, aut gonorrhœam cohibitam ſuperveniant ophthalmia contumax ſine cauſa, fiſtula lachrymalis, hypopyon; tinnitus, abſceſſus aurium, ſurditas; vertigo, cephalæa diuturna, phthiſis, mariſmus, faciei pallor, febris intermittens difficilis &c. Et in fœminis fluor muliebris, ſterilitas, abortus frequens, partus fœtuum ſquallidorum ſemi-putrium &c.

Canon VI. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis æquivocis primæ notæ, concurrat cum uno aut altero ſigno oommemorativo ex ordine levium, ut in re de qua non liquet, ampliatio eſto.*

Sic ampliandum eſt & ulterius inquirendum, quoties ſigna quæ modo recenſuimus, & quæ natura æquivoce ſunt, non apparent niſi poſt gonorrhœam benignam, leviorem, quæ diu fluxerit, & curata ſponte tandem exaruerit.

Canon VII. *Si unum aut alterum e ſignis domonſtrativis æquivocis ſecundæ notæ, conjungatur cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine gravium, ut in re de qua non liquet, ampliatio eſto.*

Sic etiam ampiandum eſt, ſi quis poſt porros, ulcuſcula, bubonem male repreſſum, aut gonorrhœam virulentam cohibitam, moribus ſpaſmodicis, tremore artuum, paralyſi; aſthmate, hæmoptœ, tuſſi, cordis palpitatioue; anorexia, apepſia, vomitione, affectione hypochondriaca, dierrhœa, ictero, hydrope &c. laboraverit.

Canon VIII. *Si unum aut alterum e ſignis demonſtrativis æquivocis ſecundæ tantum notæ, conveniat cum uno aut altero ſigno commemorativo ex ordine tantum levium, plena de lue venerea abſolutio eſto.*

Sic æger abſolvendus eſt, ſi uni tantum aut alteri ſymptomatum mitiorum & æquivocorum, quæ propoſuimus *Canone præcedente*, pateat, nec ullum morbum venereum localem ante expertes fuerit præter gonorrhœam unum aut alteram, levem, benignam, quæ remediis brevi mitigata & perfecte curata fuerit.

Ex dictis manifeſtum eſt 1. Hydragyroſim imperandam eſſe, quotieſcumque certo liquer de

lue

lue venerea. Expedit enim morbum quam ocyſſime debellare, qui vires acquirit eundo.

2. Hydrargyroſim ſuadendam eſſe, quotieſcumque gravi de cauſa conjicitur luem latere. Neque enim in re, quæ mora ingraveſcit, opus eſt demonſtratione, quæ ſæpe nunquam advenit, ſaltem quæ ſemper tarde. Plane actum foret de Medicina, quæ ars conjecturalis eſt, ſi graves & urgentes conjecturæ conſilio capiendo non ſufficerent.

3. Hydrargyroſim omittendam eſſe, quotieſcumque ambigitur de lue venerea, quandoquidem probum Medicum nunquam decet remedium temere adhibere, quod ut cetera taceam incommoda, vires frangit, temperiem non raro pervertit, atque ſi forſan periculo, certe nunquam damno vacat.

Geminus tamen caſus eſt, in quo licet, imo vero expedit, ab allata regula diſcedere, hydrargyroſim adhibendo quamvis res in ambiguo ſit. Alter quidem, ſi æger uxorem ducturus ſit. Præſtat enim illum remedio potius damnari difficili, tædioſo, forſan inutili, ſed quod eſt periculi immune, quam uxorem lue, liberoſque rachitide aut ſtrumis contaminari, aliiſve affectibus, qui a lue degeneres, lue ipſa nihilo mitiores ſunt, nam ut communi fertur adagio, *mali cervi ovum ſemper malum*.

Alter vero, ſi æger difficili morbo detineatur, qui adhibitorum remediorum vim & efficaciam jam diu eludat; tunc enim ſuſpicio eſt, neque temeraria ut plurimum, virus latere, quo morbus pertinaciter foveatur. Expedit tamen in eo caſu ad plenam & legitimam hydrargyroſim prius non properare, quam levioribus inunctionibus, vel interno mercurialium uſu, caute periculum factum ſit futuri levaminis, unde innoteſcat velut ex ungue leo, quid ſalutis ab inunctionibus legitime adminiſtratis expectandum ſit.

§. II. *Quali Luæ æger laboret, & an laboret ſola lue?*

Minus ineſt difficultatis in reſolvenda quæſtione altera, quæ ſecundam diagnoſeos partem facit, nempe qualis adſit lues venerea & an adſit ſola? Siquidem.

Primo. Palam eſt ex nativa corporis fabrica, ex naturali functionum œconomia, ex aperta ægrotantium confeſſione.

1. An lues venerea humores tantum infecerit, qui ſunt arte reparabiles? An vero ulterius progreſſa ſolidas quoque corporis partes læſerit, quorum vitium ſtabilius eſt, ac minus mutabile?

2. Quos & quales humores contaminaverit contagio, an ſeminale, pneumonicos, gaſtricos, uterinos, muciferos qui narium, ſebaceoſve qui cutis proprii ſunt? Quali contaminaverit vitio, an inſpiſſatione, an acrimonia, an utraque? Et quanto, an mediocri, an ſummo?

3. Quas & quales ſolidarum corporis partium vitiaverit, an molles, nempe carneas tendineaſve; an vero duras, ſcilicet oſteas?

4. Quales e mollibus curporis partibus corruperit, an principes nobileſque, quæ vitæ præſunt, ut cerebrum, pulmonem, hepar, ventriculum, uterum &c. ignobileſve, quæ ad vitam parum, vel minus ſaltem neceſſariæ ſunt, ut artus ex remos, cutim, carneaſque partes cuti proxime ſubjectas? Quali vitio eaſdem corruperit, an tumore ant ſkirrno, an ulcere, an utroque? Et quanto, an ad gradum mediocrem, maximumve?

5. Similiter quibuſnam & qualibus oſſibus labem intulerit, an in capite aut in trunco corporis, unde oſſa exſcindi non poſſunt; an in artubus ſummis, ubi oſſium exciſio facilior, minuſque periculoſa? Qualem illis labem inculerit, an exoſtoſim aut hyperoſtoſim, an cariem, an utramque? Et quantam, an ſuperficiariam, ideoque leviorem, an altiorem & graviorem, quæ ad oſſis meditullium penetret?

6. Quanta ac quotuplex inde ſoboleſcat ex utroque capite functionum læſio, animalium, vitalium, naturalium, ceterarumque, quæ ad viros, fœminaſve ſpecialiter pertinent?

7. An morbus recens ſit, aut diuturnus & inveteratus? An remedia nondum expertus fuerit? An contra anhibita varia remedia jam eluſerit?

8. Demum, an ægrotantes ætate, viribus, habitudine valeant? An contra ætate pueri ſint aut ſenes, corporis habitu infirmi, viribus exhauſti?

Secundo. Neque difficilius futurum eſt judicium utrum lues ſola adſit, necne; quandoquidem morbi, quicunque ſoleni cum lue venerea concurrere, ſua habent propiaque ſymptomata, quibus abunde declaratur ſingulorum natura, inveteratio, novitas.

I. *Natura* quidem, ſi præſentia ſint ſymptomata, quæ peculiaribus morbis peculiaria ſunt. Sic ut rem per ſe facilem ad pauciora exempla contrahamus, conſtat. 1. Epilepſiam cum lue venerea convenire, ſi ſyphiliticus ſui impos præceps in terram identidem ruit, membra quatit, ore ſpumat, varie convellitur, ſenſu orbus eſt.

2. Paralyſim, ſi pars corporis quædam nec ſenſu polleat, nec pareat imperio voluntatis motum jubentis.

3. Aſthma, ſi æger anhelus & ſuſpirioſus, ſed a febre liber, ſpiritum identidem ducat & crebrum & difficilem.

4. Phthiſim, ſi a febriente, tuſſiculoſo, maraſmode pus exſpuatur, vel ſputa pure gravida.

5. Strumas, ſi glandulæ lymphaticæ in collo, ad maxillam utramque, in axillis, in inguinibus, in variis attuum internodiis &c. doleant, caleant, tumeant, indurentur, ſkirrodes fiant.

6. Scor-

6. Scorbutum, ſi maculæ, ſtriæ, vibrices, areæ in pedibus tibiiſve appareant coloris violacei, atro-purpurei, liveſcentis &c. & ſi gingivæ tumidæ, fungoſæ, ulceroſæ, nigræ, dentes qui in ſedibus mobiles vacillant, ſuperemineant.

7. Affectionem hypochondriacam, ſi æger meticuloſus, melancholicus, inquies, de valetudine anxie provideat; ſymptomata quæcunque palitur, etiam leviſſima, verbis exaggeret; & a morte quaſi ſemper immineret, ſibi ſemper timeat.

II. *Inveteratio* vero, ſi ſymptomata illa ſingulatim peculiaria multo ante apparuerint. Sic liquet epilepſiam, paralyſim, aſthma, phthiſim, ſtrumas, ſcorbutum, affectionem hypochondriacam, ceteroſque quoſvis affectus, qui cum lue poſſunt concurrere, luis ingreſſum præceſſiſſe, quoties ſymptomata, quibus deſignantur, antiquiora ſunt impuro concubitu, quo lues admiſſa creditur; & tunc profecto evidens eſt morbos illos eſſentiales eſſe & a lue plane alienos, quacum nihil commune habeant, vel ſi quid forſan, id unum ad ſummum, quod ab illa tanquam a fomite intendantur.

III. Demum *Novitas*, ſi ſymptomata illa peculiaria recens obſerventur. Sic ergo, ſi ſymptomata epilepſiæ, paralyſeos, aſthmatis, phthiſeos, ſtrumarum, ſcorbuti, affectionis hypochondriacæ &c. propria, non apparuerint, niſi poſt ſuis ingreſſum, inde manifeſtum futurum eſt morbos, a quibus fiunt, poſt acceptam tantum luem veneream adveniſſe. Id unum ambiguum ſupereſſe poſſet an a lue venerea, an a cauſa quavis ſimpliciore advenirent? Sed vix dignus eſt vindice nodus ille, cum in utroque caſu hydrargyroſis perinde adhibenda ſit, ut lues radicitus deleatur, & ea ſemel curata in aperto futurum ſit, ſi ſymptomata ſimul ceſſaverint, morbos, ad quos pertinebant, ſymptomaticos fuiſſe & a lue oriundos; ſi vero perſeverent, morbos eoſdem eſſentiales eſſe, adeoque poſt curatam luem ſpecificis remediis ex arte oppugnandos eſſe.

Pro coronide juniores Medicos monitos velim, ut ſe modeſte gerant, ceu ingenuos decet, tum in ſciſcitando an & quales morbi venerei præceſſerint, tum in patefaciendo quid de præſentia luis venereæ ipſi ſentiant.

I. Levis quidem conjectura ſufficit ad adoleſcentes juveneſve interrogandos, ut qui geſtiant morbos venereos, quos jam paſſi ſunt, ultro narrare, quaſi egregia totidem facinora, quorum juvat meminiſſe. At vere urgentiore præſumptione opus eſt, ſi cum viris maturiorem ætatem jam aſſecutis agatur, potiſſimum ſi ſeveriorem vitæ rationem ingreſi ſunt, ut quos, ſi non pudet, pigeat ſaltem antiquos errores relegere. Nihilominus tamen, ne cunctatio nimia culpæ aſſinis videatur, propoſitis demum argumentis ex præſentis morbi ſtatu manifeſtis, quæ auctoritatem quæſtioni addant, libere quærendum eſt an juventutem labis venereæ ita immunem egerint, ut ſe ab omni ſuſpicione vacuos eſſe jure arbitrari poſſint.

II. Quod ad fœminas ſpectat, res quidem ſatis facilis eſt & expedita, ſi de nuptis viduiſve quæſtio ſit. Urgens enim præſumptio, imo vero levior conjectura ſufficit, ut jure percontari liceat, non quid ipſæ forſan egerint, quod ſemper nefas, ſed quid agant egerintve mariti. Uſus enim invaluit viros, ut jure matrimonii liberorum omnium, quos uxor parturit, parentes ſunt, ſic etiam morborum omnium venereorum, quos uxor patitur, auctores eſſe jure vel injuria. Sic ergo data ſemel occaſione, ut fœminæ natura ſuſpicioſæ ſunt & loquaculæ, quæcunque de viris ſuis noverint, quæcunque ipſæ unquam expertæ fuerint illorum conturbernio, ſponte effutient, unde judicatu facile futurum eſt quid de ſuis præſentia opinandum ſit. At vero lubrica & perardua res eſt, ſi in quæſtione verſetur ſtatus innuptarum, præſertim quæ famam ſine labe teneant, & ſanctiore ſuperbiant vitæ inſtituto; tunc ſane niſi inconſideratiſſimæ & dementiſſimæ temeritatis notam parum cures effugere, neque ſuſpicio prius aperienda eſt, quam certo liqueat & lue venerea; neque tum vero unquam aperienda, niſi odii mitigandi cauſa morbi originem in parentes vel nutrices refundendo. Vidi equidem eo pacto innuptarum pleraſque, quas interrogandas habui, rem ſatis libere confeſſas eſſe; ſaltem ſi quæ verecundiores fuerint, veri ſibi conſcias nec inficias iviſſe, nec propoſitis remediis difficiles ſeſe præbuiſſe, quod Medico ſatis eſſe debet, ut qui de morbi origine parum ſollicitus, ſolius curationis debeat ſatagere.

CAPUT V.

Prognoſis Luis venereæ confirmatæ.

In prognoſi duo tantum debent inquiri, 1. Quænam lues venereæ ceteris graviores ſint, quæ omnium graviſſimæ, atque inter letiferas referendæ? 2. Quæ curationem faciliorem vel difficiliorem admittant, & cum majore minoreve periculo?

§. I. *Quæ lues gravior, quæ graviſſima eſt?*

I. Lues omnis venerea in genere gravis & difficilis cenſenda eſt; 1. Ratione cauſæ; pendet enim a ſeminio corroſivo, quod in partibus omnibus ſolidis corporis alte imbibitur, cum liqui-

liquidis omnibus intime confunditur, a corpore difficulter evellitur, & cui evulſu ſupereſt plerumque non una labes partibus inuſta.

2. Ratione ſymptomatum; nam veneno venereo, quod in actum exeritur, non modo dolores atroces excitantur, ſed pleraque corporis munia mirum in modum depravantur & pervertuntur.

3. Ratione læſionis partibus ſolidis illatæ; obſervatur enim veneni venerei acrimonia non liquida tantum corporis inſici, ſed partes quoque ſolidas vitiari & erodi, non modo molliores, ut pulmonem, hepar, uterum &c. ſed duriores etiam, ut oſſa.

4. Ratione remedii quod competit; licet enim id raræ felicitatis eſſe videatur ad hunc morbum certius, & efficacius remedium dari quam forſan ad alterum quemquam, minime tamen diſſimulandum hoc ipſum remedii genus, quantacunque cautione adhibeatur, haud raro non tædioſum modo, ſed durum, imo quandoque periculi non expers eſſe, præſertim ſi ad morbum nimis inveteratum pleniore hydrargyroſi opus ſit.

5. Demum ratione recidivæ, qua morbns, qui profligatus credebatur, iterum reviviſcit; contingit enim non ſemel medentis culpa, qui curationi finem imponere præpropere feſtinat, aut qui imparem mercurii doſim adhibuit, virus nec radicitus evelli, nec funditus deleri; unde morbus mitigatus quidem, ſed non curatus, poſt fallaces inducias cum priſtina ferocia ſponte redintegratur.

II. Cave tamen cenſeas eamdem paremve de omni lue venerea prognoſim inſtituendam eſſe. Conſtat enim morbi gravitatem varie variam eſſe, atque adeo varie in variis caſibus æſtimandam, multiplici cauſa.

1. Morbi novitate vel inveteratione. Sic ergo ceteris paribus lues venerea, quo recentior, eo minus gravis futura eſt, cum a veneno recenter admiſſo certum ſit liquida corporis minus corrumpi, ſolida minus labefactari, muniaque minus perverti. E contra vero tanto gravior; quanto magis inveterata, cum contraria ſint contrariorum conſequentia.

2. Ægrotantium ætate. Sic ceteris paribus lues venerea magis periculoſa eſt in infantibus & ſenibus, quam in adoleſcentibus; in quibus magna veneni pars exercitio expellitur vel edomatur, quod vero reſiduum ſupereſt, citatiore circulatione abreptum, intenſiore fermentatione attritum & ſubactum, validiore partium niſu retuſum mitiorem tragœdiam agit.

3. Sexu ægrotantis. Licet enim mulieres viris plerumque imbecilliores ſint, & eo nomine efficaciæ contagii venerei ſemel admiſſi magis obnoxiæ videantur, docuit tamen frequens experientia morbum a fœminis ceteris paribus facilius tolerari, quam a viris, quandiu libere fluunt catamenia, ut quibus contagii pars non pauca ſingulis menſibus exhauriatur; at vero conſtat e contra omnia in pejus ruere, ſtatim atque fluxus menſtruorum ceſſat ex accidente & ante tempus; vel ex legitimo naturæ ordine circa annum ætatis quadrageſimum quintum aut quinquageſimum.

4. Nativo temperamento. Quandoquidem virus & plures & graviores effectus producturum eſt ceteris paribus, ſi ſanguis quocum permiſcetur, natura ſalſus, craſſus, acer, ad rodendum aptus, infuſi ſeminii virulentiam foveat, imo intendat; quam ſi tenuis, inſulſus, rite temperatus eamdem reprimat corrigatque.

5. Naturali partium conſtitutione. Majus enim a lue venerea periculum imminet, ſi cerebrum aut præcordia male affecta, ſi viſcera male conformata, ceterave organa laxa & mollia ſint, atque adeo adventitio veneno ſeſe perfundanda tanto facilius permittant; quam ſi partes eædem firmæ, validæ, integræ, veneni energiæ pertinacius & efficacius reluctentur.

6. Numero & vehementia ſymptomatum, quæ lues invehit. Sic ergo lues tanto gravior cenſenda eſt, quanto plures functiones; quanto ad vitam utiliores, ut vitales & animales, quanto vehementius eaſdem lædit & depravat. Hoc enim majorem vel malignitatem in ſeminio, vel infirmitatem in organis læſis ſupponit, quod utrumque ad morbi prognoſim perinde eſt.

7. Morbo habituali, quo æger ante laborabat. Lues enim ceteris paribus magis timenda in epileptico, phthiſico, hydropico, arthritico, cachectico &c. quam in perfecte ſano, quandoquidem, ut antiquus morbus acceſſione recentioris ingraveſcit; ſic novum antiquioris præexiſtentia intendi neceſſe eſt.

8. Natura partium affectarum. Nam patet ceteris paribus gravius eſſe a lue periculum, 1. Si ſolidæ corporis partes corrumpantur, quarum reparatio difficilior, quam ſi liquidæ tantum inficiantur, quæ poſſunt facilius renovari; 2. Si inter ſolidas partes eæ corrumpantur, quæ interne latent, ſunt e genere nobilium, muniiſque ad vitam neceſſariis deſtinantur, ut pulmo, ventriculus, hepar, uterus &c. quam ſi fuerint oculis obviæ & ex ignobilium numero, ut cutis, tunica adipoſa, muſculoſa caro &c. quarum labes & levior eſt & curatu facilior.

9. Tandem gradu læſionis ſolidis partibus illatæ. Morbus enim eo gravior eſt ceteris paribus, quo læſio major aut plaga profundior: Hæc enim & cauſæ morbificæ atrocitatem & perfectæ curationis difficultatem indicant.

III. In

III. In genere inter omnes ſyphilidis ſpecies, pro graviſſimis ac plerumque lethiferis illæ habendæ ſunt, 1. In quibus pars ad vitam neceſſaria, quæ inter nobiles locum obtineat, gravi & difficili vitio afficitur: 2. In quibus pars alia quævis ignobilior, quæ remediis parum obvia ſit nec ferro exſcindi poſſit, immedicabili labe corrumpitur: 3. In quibus contagium aliud peſtiferum, ſcrofuloſum nempe, ſcorbuticumve cum veneno venereo admixtum latet. Itaque ad eas claſſes pertinent lues venereæ, quæcumque male afficiunt.

1. Cerebrum, ceteraſque encephali partes cerebro adſitas; ut ſi interius oſſium tabulatum exoſtoſi tumeat, aut latente carie erodatur, ſi gummata, tuberculave duriora piam duramve meningem obſideant; ſi quis cerebri tractus in ſkirrhum induretur, aut latente & anomalo abſceſſu corrumpatur; ſi venoſi ſinus, tum ſuperiores, ut longitudinalis, laterales, torcular Galeni, tum inferiores, qui baſi cranii incumbunt, polypoſis inſpiſſati ſanguinis concretionibus oppleti ſint; ſi plexus choroides, qui in utroque anteriore ventriculo proſtant, congeneresque ſimilium plexuum laciniæ, quæ anticæ & poſticæ cerebelli parti ſubjacent, multiplici hydatide turgeant; ſi glandula pituitaria, quæ ephippio inſidet, indurata lymphatico latici, qui per infundibulum a ventriculis cerebri confluit, tranſitum deneget in jugulares, ſinuſque, qui jugularibus inſeruntur; ſi ventriculi collecta lympha repleantur & diſtendantur &c. unde cephalæa contumax ſine cauſa externa, motus ſpaſmodici, epilepſia, paralyſis, cæcitas, vertigo, ſcotoma, lethargus, carus, apoplexia &c.

2. Pulmonem, ceteraque præcordia, quæ in pectore latent; ut ſi pulmonaris contextus duris crudiſque tuberculis ita infarciatur, ut e molli, ſpongioſo & dilatabili, firmus, durus, ſkirrodes fiat; ſi tacita tuberculorum ſuppuratione, abſceſſibus ſeu vomicis multis ſcateat; ſi ab eroſis diſciſſiſve vaſis ſanguis in bronchia, veſiculaſque pulmonares effluat, inde expectorandus, ſi interior bronchiorum aut veſicularum facies latenter corroſa ab ulcere depaſcatur: ſi lympha a venis nimium compreſſis exundans thoracis cavum oppleat; ſi in cordis thalamis aut majorum arteriarum orificiis polypoſæ ſarcoſes ſuccreſcant, aut ſanguis craſſior in polypiformes concretiones inſpiſſetur &c. unde aſthma & orthopnœa; hæmoptoe, phthiſis tuberculoſa vel ulceroſa, hydrops pectoris; cordis tremor & palpitatio &c.

3. Hepar, vaſaque hepatis propria; ut ſi ductus hepatis ſecretorii & excretorii ſpiſſiore bile ita oppleantur, ut bilis accedens in ſanguinem cogatur retrogredi; ſi oppletis ductibus biliferis via ſanguini per hepar tranſeunti præter naturam præcludatur, unde partis phlogoſis; ſi præcluſa circulationis via ſanguis, qui per portarum venam in hepar jugiter contendit, in capillaribus venæ ejuſdem principiis cogatur ſubſiſtere, prodeuntibus e cunctis viſceribus, quæ intra abdomen fluitantia ſunt; ſi eroſa aut diſciſſa in hepate ſanguifera vel bilifera vaſa in abſceſſum latentem abeant &c. unde hepatis infarctus, skirrhus, abſceſſus, icterus, hæmorrhoides, vomitio ſanguinis, fluxus hepaticus.

4. Uterum, parteſque utero annexas; ut ſi interiorem uteri faciem ulcus cacoethes depaſcatur; ſi veſiculoſæ uteri glandulæ lacte uterino ſpiſſiore in ſkirrhum indurentur; ſi induratæ dolore lancinante percellantur, & in carcinoma degenerent; ſi tacita ſuppuratione computreſcant; ſi ſeroſa colluvies in uteri cavum colligatur; ſi ovaria hydatidibus, gummatis, ſkirrhis intumeſcant; ſi tubæ Falloppianæ iiſdem vel ſimilibus morbis afficiantur &c. unde uteri ulcus, ſkirrhus, cancer, abſceſſus, ac ovariorum multiplex tumor & ſuppuratio.

5. Proſtatas, veſiculas ſeminarias ac glandulas Covvperianas in viris, in fœminis vero proſtatas & glandulas Covvperianas; ut ſi duræ & ſkirrhodes fiant; ſi in carcinomatoden naturam degeneraverint; ſi fiſtuloſis & cavernoſis abſceſſibus perviæ ſint; ſi eroſæ & cuniculis multifariam ſuffoſſæ in labis conſortium traxerint viciniores partes, ut in viris urethram, collum veſicæ, extremum rectum, natium alterutram; in fœminiis vero uretrhram, veſicæ collum, vulvam, vaginam, monticulum veneris, &c. unde dolor, ſtranguria, frequens micturitio, demum involuntaria urinæ excretio, cum cuniculoſis fiſtulis in finitima quæque loca.

6. Medullam oſſeam, tum quæ in cylindrum racematim collecta oſſium grandiorum cavitatem, tum quæ in lacinias fruſtillatim diſtributa minorum cellulas occupat; ut ſi in ſebum indurata ſkirrhoden aut carcinomatoden naturam adipiſcatur, cum ſuperjecti oſſis tumore; ſi ſuppurata in tabum diffluat cum oſſis continentis carie; præſertim ſi hæc ſpongioſis oſſium capitibus accidant, quæ artuum juncturas conſtituunt, aut iis oſſibus, quæ nulla opera exſcindi poſſunt, ut iſchio, ſacro, vertebris, coſtis, omoplatæ, claviculæ; oſſibus maxillarum, cranii, aurium, narium &c. unde dolores oſteocopi, hyperoſtoſes, exoſtoſes, ankyloſes, caries; ulcera profunda, cacoethea, pure fœtidiſſimo manantia; febris hectica, maraſmus.

7. Partes quaſvis totius corporis; mammas, labia, interiora narium, linguam, ranulas, uterum, penem, teſtem alteutrum, glandulas lymphaticas, quæ in inguinibus, axillis, col-

collo, pone aures, propter maxillas &c. proſtant; ſi carcinomate occulto vel aperto infeſtentur, præſertim vero ſi partium affectarum ſitus, connexio, natura, uſus &c. extirpationem non permittant.

8. Demum, ejuſdem generis ſunt lues, quæcunque dependent a veneno venereo non puro, ſed quod cum veneno rachitico vel ſtrumoſo, maxime vero cum ſcorbutico ita intime commixtum ſit, ut coitione bina venena in peſtem alteram novam, quæ hybrida ſit, degeneraverint. Nullum ſane morbi monſtrum forſan reperire eſt, quod ferocius ſit, quod æros pluribusmodis miſerrime torqueat, & quod curatu difficilius remediis efficaciſſimis pertinacius reſiſtat.

IV. Ex dictis manifeſtum eſt poſſe luem veneream qualemcunque in tres gradus diſtingui, ut jam pridem fert uſus: *Primum*; quo comprehendantur lues veneres quævis, quæ recens ſit; quæ fluida tantum infecerit, necdum attigerit ſolida; quæ pauciores functiones pervertat, & levi vitio pervertat; quæque adeo tutam ac plerumque facilem curationem admittat.

Alterum, qui complectatur lues omnes venereas, in quibus virus antiquius vel acrius ſolidas corporis partes, ſed ignobiles tantum, labe varia, multiplici, gravi jam corruperint, ſed tamen medicabili, & quarum ideo tuta futura ſit curatio, quanquam paulo difficilior.

Tertium, denique, ad quem pertineant lues venereæ omnes, quas modo inter graviſſimas ſive lethales recenſuimus, & quarum proinde neque tutam neque facilem curationem polliceri unquam licet.

§. II.

Quæ lues curatu facilior aut difficilior.

I. Conſtat lues omnes venereas curari radicitus, pleraſque etiam ſatis facile, ope illitus mercurialis, qui modo rite adhibeatur, efficaciſſimum eſt contagii venerei rhizotomum. Et ſane cum tot ſint gravium morborum genera antiqua & ab orbe condito nota, ut phthiſis, peſtis, epilepſia, hydrophobia &c. in quibus abigendis curandiſve medicina etiamnum ceſpitat, imo potius cæcutit, pro rara felicitate computandum eſt ad curationem luis quæ nova eſt, & quæ in Europa a duobus tribuſve ſæculis primum apparuit, tam certum & præſentaneum remedium induſtria medentium ſagacitate inventum eſſe, quo morbus omnium ferociſſimus profligetur tuto, cito, imo vero jucunde.

1. *Tuto*. E centum enim ægrotantibus nullum, qui Mercurii uſu melius non habeat, vix unum reperias, qui perfecte non convaleſcat; modo corpore prius rite præparato hydrargyroſis adhibeatur methodo, doſi, ordine, cautione, & dierum numero competenti, quod in ceteris morbis, etiam levioribus haud ita plerumque uſuvenit, ut quorum optima ea cenſeatur medicina, qua inter centum ægros quinquaginta vel ſexaginta perfecte conſanantur.

2. *Cito*. Nam curatio numeris omnibus abſoluta eſt intra triginta aut quadraginta dies, vel ad ſummum intra menſes duos, quod vix de ullo alio morbo ſperare licet, quorum plerumque, ſi graviores fuerint, integra curatio ad annum & ultra non raro procraſtinatur.

3. Imo vero *jucunde*. Fateor equidem id olim minus vere dici potuiſſe de antiqua unguenti mercurialis adminiſtratione, in qua, cum immodico & præcipiti inunctionum uſu gingivæ, palatum, & fauces exulcerarentur, uber & diuturnus fœtidiſſimæ ſalivæ ptyaliſmus cieretur, & facies, caput ac lingua plerumque intumeſcerent, ſolebant ægrotantes tædio, agrypnia, dolore confici, & miſerrimis miſeriis diutiſſime macerari. Sed hæc jam pridem prudentiore & magis cauta hydrargyroſeos methodo ita temperata ſunt, ut ſi remedium jucundum dici merito non poſſit, quod forſan in nullum vere cadit, at ſaltem haud ita moleſtum ſit ac vulgo creditur. Plerumque nullus proritatur ptyaliſmus vel ad ſummum facile tolerabilis: nulla fit oris exulceratio, vel ſaltem levis & ſuperficiaria; demum minus faſtidii atque moleſtiæ ægro jam exhauriendum eſt, ut ex lue venerea, ſaltem recente, perfecte convaleſcat quam ex febre quartana contumaciore.

II. Minime tamen diſſimulandum eſt nonnullas eſſe luis venereæ ſpecies, quæ curationem plenam & perfectam ceteris difficilius admittant, & quibus etiam poſt accuratiſſimam hydrargyroſim quædam ſuperſint ex ſymptomatis, quæ ante aderant; ſive ideo quod diutina morbi præſentia ea labes ſolidis corporis partibus illata ſit, quam corrigere vel delere facile non ſit; ſive etiam, quod tamen rarius, ideo quod portio quædam ſeminii venerei integra remanſerit forma illibata, vel necdum ſatis perfecte destructa. Experientia autem compertum eſt in hunc cenſum præcipue referendas eſſe ſequentes luis venereæ ſpecies.

1. Quotieſcumque dolores venerei rheumatici, ſive fixi, ſive vagi, ægros torquent & diſcruciant, præſertim ſi diuturnitate invaluerint. Accidit enim frequenter poſt hydrargyroſim dolores eoſdem pari fere vehementia ſævire ac ante. An quod nodi, phymata, tuberculave, muſculorum fibris tuniciſve etiamnum impacta, ſanguinis & lymphæ viam anguſtando; an vero quod vaſa ſanguifera & lymphatica, prægreſſis diſtentionibus in nimias varices dilatata, ſanguinis

guinis & lymphæ motum retardando, acrioris ſalſiorisque ſeri decubitui locum præbeant.

2. Quotieſcumque habitualis eſt arthritis a veneno venereo orta. Licet enim inunctionibus ex arte adhibitis ſæpenumero cedat, ſemper tamen non cedit, potiſſimum ſi inveterata ſit & crebris inſultibus vires jam dudum adepta. An quia tunc ea ſunt in articulis vitia, quæ Mercurio corrigi non poſſint, & quæ novos ſimilesque arthritidis inſultus iterum atque iterum advocare valeant?

3. Quotieſcumque cutis impetigine, ſcabie, ſed præſertim herpete ſicco maligno, eſthiomeno ſive erodente deturpatur; ſiquidem haud rarum eſt ab hoc ſymptomate totam Mercurii vim eludi, cui cetera cedunt. An quod in ea cutis infectione corpus reticulare ſive mucoſum cutis, contagio venereo alteratum & eroſum, in filtrum perenne abierit quo jam ubertim confluat quicquid ſalſuginoſi & acris ineſt ſanguini?

4. Quotieſcumque adſunt graves cephalææ, hemicraniæ, aut dolores particulares, qui certam tantum capitis aream tenent, & *ovum* vel *clavus* dici ſolent, præſertim ſi fiant ſine cauſa ulla externa; obſervatum eſt enim ſæpius dolores iſtiuſmodi poſt adhibitam hydrargyroſim priſtinam ferociam retinuiſſe. An ideo quod dolores illi pendeant ab exoſtoſi vel carie interioris cranii tabulæ, vel a nodis, phymatis, tuberculiſve in meningibus cerebri, quæ Mercurii illitu reſolvi & diſcuti non potuerint?

5. Quotieſcumque oſſa tument exoſtoſi vel hyperoſtoſi dura, antiqua, inveterata. Licet enim contingat uſu Mercurii hyperoſtoſim plerumque reſolvi, quæ recens eſt, imo etiam exoſtoſim ipſam, præſertim ſi cavernoſa ſit & producatur ab inflatis medullæ oſſeæ laciniis, lamellas oſſeas in cellulas dilatantibus, docuit tamen experientia ſpem ſimilis ſucceſſus raroratam fore, quoties hyperoſtoſis aut exoſtoſis temporis diuturnitate induruerint, maxime vero ſi exoſtoſis ſit e genere exoſtoſium vere oſſearum, quæ nec ebori cedant duritie. Inde repetendum eſt quod ankyloſis venerea profligato morbo ſæpius ſuperſit. Anne hæc ita eveniunt, quod Mercurii efficacia, quæ ſolvendæ materiei oſſeæ molliori & recens impactæ ſufficit, impar ſit reſolvendæ duriori & in verum os jam ſolidatæ.

6. Quotieſcumque teſtes ambo, vel teſtium alteruter, tument ab hærente, collecto & inſpiſſato ſemine. Solent enim ſæpenumero tumores iſtiuſmodi, ſi inveterati ſint & lapideam duritiem adepti, ita difficiles eſſe, ut remediis rebelles nulli cedant hydrargyroſi. An ideo quod Mercurius nec ſemen inſpiſſatum & caſei inſtar grumoſum, quo teſtes turgent, attenuare & diluere; nec laxata vaſcula ſpermatica, quorum glomeratione teſtes conſtat, nativo tono reſtituere valeat, unde gemina de cauſa nulla teſtium reſolutio ſperanda ſit?

7. Quotieſcumque adeſt gonorrhœa virulenta, ſive recens ſit, ſive antiqua & inveterata. Quamvis enim nec ſemel obſervatum fuerit inunctionum adminiſtratione cum ceteris ſymptomatis gonorrhœam quoque perfecte curatam fuiſſe, id tamen perpetuum non eſt, acciditque multoties etiam poſt legitimam hydrargyroſim, gonorrhœam, licet jam amplius venerea non ſit, fluxu æque uberi ac antea ſcaturire. An quia præter veneni vim inunctionibus deletam, longiore temporis intervallo & fortiore ulceratæ partis deterſione opus eſt, ut ulcus in proſtatis ſuperſtes cicatrice coeat?

8. Quotieſcumque ſtranguria a prægreſſis gonorrhæis orta ægrotantes torquet, vel continuo, vel per intervalla. Malum enim, licet uſu Mercurii levius plerumque fiat, naturam tamen ita retinet, ut iterum pari ferme ferocia ſæviat identidem. An quod Mercurius impar ſit reſolvendis hyperſarcoſibus, quæ in urethra ſuccrevere; emolliendis durioribus cicatricibus aut ſuturis, quæ in eodem ductu proſtant; aut demum conſolidandis ulceribus, quibus eroditur; a quibus cauſis ſtranguriam dependere ſupra vidimus?

9. Denique, quotieſcumque ſtrumoſa vel ſcorbutica conſtitutio luis venereæ comes eſt individua. Experientia enim compertum eſt eas luis venereę ſpecies uſu mercurialium, ſi ſola ſint, non tam expugnari quam provocari, atque adeo ſi radicitus unquam curentur, curari nunquam, niſi anti chœradica aut anti-ſcorbutica cum anti-venereis & mercurialibus vel una vel alterne exbibeantur. An quod ſcrofuloſi vel ſcorbutici ſeminii guttulæ, veneni venerei guttulas aliquot in ſinu ita intime recondant, ut inacceſſæ fiant & inexpugnabiles; haud diſpari modo ac in amalgamate auri & argenti ſolent auri atomi quædam ab argenti atomis undique ita obvolvi, ut ab acqua regia nequeant ullomodo nec attingi nec diſſolvi.

III. Datur & alterum luis venereæ genus præcedente pejus, in quo curationem morbi inſtituere adeo peticuloſum eſt, ut ſoleant inde gravia infortunia ſæpenumero obvenire, niſi cautiſſime procedatur. Iſtiuſmodi ſunt lues venereæ ſequentes,

1. Quæcumque inter graviſſimas lethalesve lues venereas, quas ſupra recenſuimus, locum habent. Jure enim metuendum eſt ne ægrotantes gravi & diutina labe jam fracti, antiquove morbo exhauſti qui inunctionum uſu plerumque exaſperatur ſaltem initio, tædio & vehementiæ adhibiti remedii, atque provocati ptyaliſmi moleſtiæ ſuccumbant.

2. Quæcumque ſcorbutum comitem habent, quo gingivæ & oris interiora fœteant, liveant, putrefiant & tumeant in fungos. Quippe ubi primum accedit oris phlogoſis & exulceratio, qualis in ptyaliſmo adeſt, ſolent ſemi-putres tum gingivæ, tum faucium palatique partes, ab ulcere phagedænico & erodente depaſci, quod in gangrænam brevi deſinit; vel proxime deſiturum videtur.

3. Quæcunque tum ſcrofulis ſtrumiſve adeo gravibus conjunctæ ſunt, ut aures, collum aut maxilla utraque, multis, duris, tumidis, calloſis glandulis obſideantur. Timendum eſt ſcilicet, ne ſtrumoſæ glandulæ una cum ſalivalibus mole augeantur ptyaliſmis tempore, & jugulares venas, ramoſque venoſos, qui in jugulares deſinunt, ita comprimant & auguſtent, ut inde a retento ſanguine, tum in ore major futura ſit phlogoſis & exulceratio cum periculo gangrænę, tum quod gravius eſt, nimia cerebri opreſſio, non ſine vitæ diſcrimine.

4. Quæcunque epilepticos adoriuntur, qui frequentibus & gravibus paroxyſmis corripi ſolent. Nam periculum eſt ne ptyaliſmi tempore, dum glandulæ ſalivales tument, tumefactione venas jugulares premant, graviſſimi advocentur inſultus, unde tum major oris inflammatio & exulceratio a varia maxillarum diſtorſione & multiplici linguæ morſu, tum quod pejus eſt, immodica in cerebro hæmoſtaſia, quæ periculo nunquam vacat.

5. Quæcunque hypocondriacis accidunt. Cum enim natura & morbo meticuloſi ſint, vanis imaginibus perculſi inani quidem pavore perterreſiunt toto curationis tempore, ac Medicum importunis querelis exagitant; ſed hæc tolerabilia: At vero dum ptyaliſmus acrius urget, animum plerumque ita deſpondent ex deſperatione, ut frequenti & gravi deliquio ſubinde deficiant, unde improviſa ſalivæ fluentis ſuppreſſio, tumefactio glandularum ſalivalium, hærentia ſanguinis in ore, capite, cerebro, adeoque harumce partium inflammatio vel oppreſſio, quæ ſingula periculi plena ſunt.

6. Quæcumque ad ægrotantes pertinent, qui diarrhœa laborant habituali. Tunc enim vis tota Mercurii ad inteſtina ruens quo tendit humorum impetus, vellicat, inflammat, rodit interiorem eorumdem tunicam, & ventris tormina graviſſima, alvi fluxus multicolores cum teneſmo, imo dyſenteriam advocat, & ea quidem vehementia, quæ ulteriorem inunctionum uſum non raro diſſuadeat. Idem plane dicendum, ſi inunctiones ptyaliſmi loco diarrhœam ipſæ moveant, quod aliquando obtingit etiam iis quibus alvus adſtricta eſſe ſolet; ſed nunquam ſine magno ægrotantium detrimento.

7. Quæcumque mulieres male habent, quæ uterum gerunt. Siquidem Periculum eſt ne abortiant, tum orgaſmo, quem Mercurius ciet in ſanguine, tum tædio, dolore, agrypnia, quæ ptyaliſmum conſequuntur, tum maxime ventris torminibus & niſu deſidendi, ſi alvus diarrhœa ſolvatur.

8. Quæcunque curandæ veniunt in fœminis laborantibus ulcere, ſkirrho, carcinomate uteri, ſive a cauſa venerea, ſive ab alia quavis, contingit enim non ſemel ſanguinem nimis attritum & comminutum, in anguſtata, infarcta conſtricta uteri vaſa arietare ptyaliſmi tempore momento ita valido, ut viam ſibi vi faciat, & hæmorrhagiam ex utero vel lethalem vel periculi plenam advocet.

9. Tandem, quæcunque infantes, ſeneſve decrepitos invadunt. Cum viribus enim parum valeant, quæ in his grandiore ætate fractæ, in illis vera teneriore nondum confimatæ ſunt, de utriſque perinde timendum eſt, ne miſere ſuccumbant, aut graviori caſui, ſi quis forſan ingruat, aut etiam ſoli ptyaliſmi vehementiæ, ſi diuturnior ſit.

IV. Ceterum ſi de ægri ſalute nulla ſpes eſſe videatur, *palliativis* quidem remediis mitiganda eſt morbi ferocia, ſed deſperatis nulla hydrargyroſis adhibenda, ne temere infametur ea remedia, quæ multis fuere ſaluti. At vero ſi qua ſpes affulgeat, quamquam exigua, remediorum alea tentanda, eſt, cum, ut ait Celſus *in evidentis morbi periculo ſatius ſit anceps remedium experiri, quam nullum*; ſed tentanda eſt prudenti cautoque conſilio.

Itaque 1. Si lues venerea ſit e genere graviſſimarum & quæ plerumque morte judicantur, poſt debitam præparationem Mercurius longioribus intervallis illinendus eſt & parca manu, ea ſcilicet doſi cui ferendæ vires pares eſſe videantur. Vix quidem ſperare licet eo pacto morbum gravem & inveteratum plene extirpatum iri; at ſaltem ita mitigandum eſſe certum eſt, ut ægro, poſtquam a remedio convaluit, meliuſcule ſit. Tunc ergo redintegratis viribus, mercuriales inunctiones denuo, ſed majori doſi, adhibendæ, quibus ſi morbi vehementia, necdum ceſſerit, inſtauratis rurſum auctiſque viribus hydrargyroſis tertio repetenda, ſed tandem, tanquam re ad triarios redacta, omni opera ea ſaltem vice jam enitendum eſt, ut virus omne perfectiſſime debelletur.

2. Si lues ſit ex earum numero, quæ curationem cum periculo admittunt, illitus mercuriales ſimili methodo raris quidem intervallis admovendi & pauca doſi, nempe ne quid mali præcipitantia accerſatur, camarinam preproperе commovendo: at vero & pluries & diutius iterandi, ſcilicet ut admiſſus ea ratione Mercurius

non modo æquet Mercurii quantitatem, quæ ad plenam curationem neceſſaria eſt, ſed etiam aliquantulum ſuperet. Quapropter inunctionum adminiſtratio non urgenda ante tempus, ſed potius ultra tempus ſuſtinenda eſt, cum in re tam gravi omnia ſatis cito fieri putanda ſint, modo ſatis bene.

3. Si lues venerea locum habeat inter eas, quæ Mercurio difficile cedunt, inunctionibus & paulo majori doſi & paulo longiore temporis ſpatio utendum erit, ut quidquid morboſi ſeminii ineſt ſanguini, vi Mercurii vel ſalivatione omnino everratur, vel extinctionis via pleniſſime debelletur, atque adeo ſi non utraque ratione, ſaltem alterutra, lues omnis venerea radicitus evellatur. Quod ſi vero ſuperſint etiamnum poſt abſolutam hydrargyroſim difficiliora quædam ſymptomata, ex eorum numero quæ ante aderant, cum jam amplius a lue venerea neque dependeant neque foveantur, remediis communioribus corrigenda erunt, ut infra videbitur.

4. Si mulieri utero gravidæ, quæ lue venerea infecta ſit, partus prope inſtet, ab hydrargyroſi tunc quidem abſtinendum eſt, ne ipſo ptyaliſmo periculoſius enixura eſſet. Sed ubi primum a puerperio refecta fuerit, ex arte ſananda eſt, dum alumnus pendet etiam tum ab uberibus, ut una eademque opera ſanetur & ipſa, & infans, quocum vitium communicavit. At vero ſi legitimum pauperii tempus longe abſit, cum periculum in mora maximum eſſe ſoleat, omiſſa inani cunctatione inunctiones mercuriales ſtatim adhibendæ ſunt, ſed eo gradu, quem mater & fœtus qui uteto geritur, ſine detrimento tolerare poſſint.

5. Si infans, qui lue venerea inquinatus eſt, lacteat, tenerrimæ quidem ejuſdem ætati parcendum eſt, ſed ipſius loco nutrix hydrargyroſi ſubmittenda, tanto quidem potiore jure, quod hæc ejuſdem vitii particeps ſit. Sic nutricem ſanando ſanabitur facili opera & alumnus, lactis ope, quocum mercuriales atomos ea quantitate hauſturus eſt, quę curationi ſufficiat. Si infans vero jam a nutrice ſubmotus fuerit, ipſemet ſine cunctatione curandus eſt, vel preparatis mercururialibus interne ſumptis, vel quod tutius cenſeo, inunctionibus ex Mercurio. Nec obſtat huic therapeiæ ætas tenerior, cum facile ſit prudentia & conſilio infantis incolumitati conſulere.

6. Idem dicendum de ſenibus, qui ſi lue venerea laboraverint, illitu mercuriali ex arte curandi ſunt, quamquam depontani, & decrepiti, ſed ea methodo curandi, qua de pontanos & decrepitos curare decet & licet.

CAPUT VI.

De Præparatione ad hydrargyroſim.

Satis conſtat ex iis, quæ ſupra dicta ſunt *Lib. II. Cap.* 11. 12. & 13. virus venereum nulla methodo certiore, tutiore, efficaciore profligari poſſe, quam hydrargyroſi. Hinc ergo non de genere medicinę, quæ confirmato morbo venereo conducat, ſed de medicinæ modo quæritur, hoc eſt, de recta inunctionum mercurialium adminiſtratione ſive hydrargyroſi; ſiquidem triſti, ſed nimium frequenti experientia compertum eſt, hanc ipſam hydrargiroſim, etſi periculo vacet rite adhibita, gravem eſſe, difficilem, & periculoſę plenam aleæ, ſi temere, præpoſtere, inconſideranter, præpropere adminiſtretur. Quocirca cauto opus eſt; ſeduloque providendum, 1. Quid ante, 2. Quid per, 3. Quid poſt hydrargyroſim peragendum ſit.

Ante hydrargyroſim prudentis Medici officium eſt ad quatuor attendere: 1. Ut præſens ægri ſtatus Mercurio ferendo par ſit: 2. Ut anni tempeſtas remedio ſit opportuna; 3. Ut diligens adhibeatur pręparatio, qua vitia ſanguinis, ſi qua fuerint, emendari, & noxæ quæ ab uſu Mercurii plerumqe imminent, declinari poſſint: 4. Demum ut recta ſit unguenti mercurialis, quod illini debet, compoſitio.

§. I.

An præſens ægri ſtatus ferendo Remedio par ſit.

Circa primum certa eſt & ab omnibus definita lex, ne hydrargyroſis ægrotanti ulli adhibeatur, qui ex morbo quovis periculoſe decumbat, aut quem vires, morbo, venere, labore, inedia nimium exhauſtæ, fere deſtituant. Quorſum enim conduplicato malo morbum morbo addere, & ægrotum remedio difficili imprudenti therapeia excruciare non ſine evidenti vitæ diſcrimine?

Itaque I. Hydrargyroſi perpetuo ſuperſedendum eſt, quoties ſyphiliticus acuto morbo tentatur, ut febre maligna, ſynocha, lipyria, cauſone &c. pleuritide, peripneumonia, hæmoptoe &c.

II. Imo vero quoties morbo chronico detinetur, qui deploratus vel admodum periculoſus ſit, ut hydrope pectoris vel abdominis confirmato; gravi ſkirrho hepatis, lienis, uteri; phthiſi ad tertium gradum perducta; febre lenta diuturna &c.

III. Huic tamen legi minime parendum eſt, ſi certo conſtet vel ſaltem valde probabile ſit

 mor-

morbos illos chronicos a lue venerea, tanquam a cauſa primaria, ſymptomatice dependere. Tunc enim ægro, cum ſit in præcipiti, ſpes una eſt, nempe ſublata ſemel morbi cauſa morbum quoque ſublatum iri; atque adeo in evidenti mortis periculo ſatius eſt anceps remedium experiri, quam nullum.

IV. Ceteri vero morbi chronici, quicunque natura vel intenſione minus urgent, nullomodo obſtant quominus hydrargyroſis adhibeatur. Neque enim puto quemquam ab hujus remedii uſu deterreri poſſe, quod æger aſthmate *v. g.* cordis palpitatione, inappetentia, bradypepſia, cephale habituali, nephritide &c. laboret.

V. Quod ad vires, præſens illarum ſtatus prudenter expendendus eſt, & ex æquo ac bono æſtimandus; & ſi a cauſa qualicumque magnopere exhauſtæ fuerint, hydrargyroſis uſque differenda eſt, dum temporis diuturnitate, quiete, diæta analeptica inſtaurentur, ne debilior æger ptyaliſmi tædiis, doloribus, incommodis miſere ſuccumbat.

VI. Ceterum quandoquidem duplex eſt hydragyroſis, altera *plenior*, quæ inunctionibus majoribus & quotidianis, vel ſaltem frequentioribus, donec ptyaliſmum cicatur; *parcior* altera, quæ minoribus & rarioribus illitibus perficitur, & qua nulla provocatur ſalivatio vel pauca, diverſam cautionem adhibere neceſſum eſt, prout utram utri præferre viſum fuerit, majorem nempe, ſi pleniore hydrargyroſi ptyaliſmus excitandus eſſe videatur, quia vires inde magis frangi certum eſt: Minorem vero, ſi hydrargyroſi parciore, quæ nullum ptyaliſmum motura ſit, uti placuerit, quoniam conſtat ea therapeia vires non exolvi, vel ſaltem multo minus exolvi.

VII. Cum experientia docuerit ſalivationis impetum in mulieribus Mercurio inunctis plerumque ingraveſcere, cum inſtant catamenia, operæ compendium foret mercurialem therapeiam intermedio tantum tempore, quod vacuum eſt, in illis inſtituere. Sed cum hydrargyroſis ultra menſem produci ſoleat, vix ulla ratione poteſt effici, quin cum purgatione illa menſtruali aliquomodo concurrat. At ſaltem diligenter curandum eſt, ut in finem therapeiæ incidat, dum ſalivatio incipit ſponte ſua remitti. Quamobrem præmiſſis remediis præparatoriis ante profluvium menſtruum, hydrargyroſis confeſtim adhibenda eſt altero vel tertio die, poſtquam deſierit catameniorum fluxus, eo pacto non ante rediturus quam poſtremo curationis tempore; ſecus res in vado futura eſt.

§. II.

Quæ anni tempeſtas eligenda ſit?

De anni tempeſtate fere nulla quæſtio eſt, nam I. Omnium opinio eſt hydrargyroſim nec hyeme, nec æſtate, adminiſtrandam eſſe, ſi commode ita liceat; non *hyeme* quidem, ne ſanguis frigore inſpiſſatus tardiuſque circulans Mercurii efficaciam nimium eludat; ne corporis pori arctius conſtipati peſpirationem parcius excludant; ne frigore ſubitaneo ſuppreſſa perſpiratio, vel ſalivatio cohibita locum dent gravi catarrho in pectus, aut decubitui in caput: Non *æſtate* vero, contrariis rationum momentis, ne ſanguine calore fervidior, citatiuſque motus nimiam a Mercurio eliquationem experiatur; ne per cutis ſpiracula laxius patentia immodica fiat diapnoe, cum notabili virium detrimento; demum, ne periculoſæ turbæ & febriles orgaſmi in ſanguine excitentur ex leviore cauſa, non ſine aliquo ægrotantis diſcrimine.

II. Anni tempeſtates hydrargyroſi maxime opportunas vernam eſſe vel autumnalem, dum aer tepidior Mercurii energiam neque retardat, neque præcipitat, ſed commode adjuvat, ac diaphoreſi & ptyaliſmo utiliter favet.

III. Vernam tamen autumnali eo nomine præferendam videri, quod veris tempore creſcente in dies aeris ſuavitate ægri remediis jam defuncti reſtituantur celerius commodiuſque, quam in autumno, præſertim extremo, quo aeris inclementia ſenſim ingraveſcit.

IV. Verum ſi morbus ſymptomatum gravitate urgeat, & periculum fuerit in mora, abjecta anxia commodioris temporis expectatione, hydrargyroſim confeſtim adhibendam eſſe vel ipſa æſtate, aut hyeme media, ea tamen cautione atque proviſione, ut in cubiculo, in quo æger decumbit, aeris fervor, frigoriſve acerbitas omni arte atque opera quam maxime mitigentur.

V. Hyemen ceteris paribus hydrargyroſi minus inopportunam videri quam æſtatem, quandoquidem certiora & tutiora ſuppetunt præſidia ad frigorum vim extenuandam, quam ad ſedandas caloris moleſtias. Adde hyeme Mercurium tardius ſegniuſque agere, atque adeo facilius regi & cum minore ægri periculo, quam æſtate.

Ceterum quavis anni tempeſtate cauto opus eſt, ſi cœlum dubium & ita varium ſit, ut modo frigeat, quod ante æſtuoſum erat, aut æſtuoſum fiat quod modo frigebat, auſtro & aquilone vices alternantibus. Hinc enim, cum mercurii vis nunc retineatur, nunc incitetur inopportune, major in illa dirigenda ex norma, & cautio & diligentia adhibenda eſt.

§. III.

§. III.

Qualis præparatio ad hydrargyroſim adhibenda ſit?

Operæ pretium eſt hydrargyroſi præparatoria ea remedia præmittere, quæ emendatis ſanguinis vitiis, ſi qua adſint, nimiam Mercurii efficaciam moderentur, turbas inde alioquin excitandas compeſcant, atque infortuniis occurrant, ſi qua forſan imminerent. *Iſtuc* enim *eſt ſapere*, ut Comicus (*a*) ait, *non quod ante pedes modo eſt Videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt, Proſpicere*.

Primo. In hunc ergo finem 1. Minuenda eſt ſanguinis quantitas & vaſa deplenda, ut ſanguinis Mercurii vi rarefaciendo ſpatium fiat.

II. Everrenda cacochylia, quæ in primis viis congeſta latet; imo etiam bilis, ceterique humores vitioſi, qui in ſanguine redundant, evacuandi ſunt, ne ptyaliſmi tempore mota camarina intempeſtivas turbas cieat.

III. Diluendus eſt ſanguis ſpiſſior, & ſi acrimonia peccaverit, demulcendus, ut Mercurio atterenti facilius inde obſequatur, minorem fervorem contrahat, & humores diureſi, diaphoreſi, catharſi, ptyaliſmo educendos minus acres ſuggerat.

IV. Demum, emolliendus eſt partium, & præſertim viſcerum tonus, ut laxiora vaſcula & vaſculorum ſtamina ſanguinis attritionem & circulationem citatiorem, humorum ſecretionem & excretionem uberiorem, & perfectam reſolutionem obicum renitentium, ſi qui forſan impacti hæreant, ſine damno tolerare poſſint.

Secundo. Uſo receptum eſt generalibus illis indicationibus ſequenti methodo ſatisfacere.

I. Vena tunditur in alterutro brachio, atque ſanguis emittitur ad ℥ xij.

II. Præmiſſo clyſtere emolliente, catharticum ſequente die exhibetur pro varia ægrotantis temperie varium, ſed ut plurimum ex infuſo ʒ ij. folliculorum vel foliorum ſennæ orientalis, & ʒ j. ſatis vegetalis, cum additis mannæ calabrinæ ℥ ij.

III. Deinde balnea aquæ communis tepidæ adhibentur, ſemel tantum in die, ſi æger imbecillior ſit, ſi vero fortior fuerit, bis, mane jejuno ventriculo; & veſperi poſt confectam prandii concoctionem. In quolibet balneo immorandum eſt ad horam unam, vel ad ſeſquihoram; ceterum in balneandis mulieribus, quæ uterum gerunt, cauto opus eſt, ne balneis nimis aut diuturnioribus utero noxa inferatur, cauſaque detur abortioni. Imo quandoque conſulte agas, ſi balneationes in totum omittas in prægnantibus valetudinariis, quæ utero utuntur difficiliore, ne quantacumque cautione adhibeantur, facti abortus cauſa ſint, vel in ſuſpicionem veniant illati. Sed tunc balneorum omiſſio ſupplenda eſt diuturniore exhibitione apozematum diluentium & temperantium, ſeri lactis, imo lactis ipſius, ſi ſtomachus lactis patiens ſit.

IV. Propinatur quolibet mane in balneo vel in lecto hauſtus feri lactis depurati, chalybeati, & infuſis chamædryos, naſturtii aquatici, chærefolii &c. foliis alterati; vel juſculum ex pullo gallinaceo, aut fruſtulo carnis vitulinæ cum decoctis herbis diluentibus, refrigerantibus, vulnerariis, nempe cichorio ſilveſtri, pimpinella, agrimonia, ſcolopendrio, capillo veneris, naſturtio aquatico, & ſimilibus.

V. Balneorum numerus certa lege non definitur, ſed varius eſſe debet, & pro ægrotantium temperie ſicciore, vel humidiore, major, minorve. Rarum tamen eſt balnea citra decem ſubſiſtere, aut aſcendere ultra viginti.

VI. Finito balneorum uſu, vena denuo ſecatur in plethoricis, ac deinde interatur purgatio. Sin vero nulla adſit plethora, neque alia urgeat mittendi ſanguinis indicatio, omiſſa venæ ſectione purgans denuo præſcribetur, quale ſuperius.

VII. Sunt qui balneum ſemel atque iterum repetant poſt hanc alteram purgationem, ut fervorem cathartico inductum temperent, quod ipſe nunquam improbo, imo in ægrotantibus bilioſæ temperaturæ & habitus ſiccioris utile eſſe judico.

VIII. Ceterum toto præparationis ſtadio imperatur diæta temperans, humectans, refrigerans ex cibis eupeptis & euchymis, moderate aſſumptis, & in qua a vino, venere & exercitis nimiis tum corporis tum animi parcatur.

IX. Ex his liquet graviter eos errare, qui putant ægros ad hydrargyroſim præparandos eſſe remediis calefacientibus, juſculis *v. g.* viperinis; decoctis Guaiaci, radicia Chinæ, Sarſæparillæ & Saſſafras; præparatis mercurialibus interne ſumptis &c. His enim ſanguinis fervorem, ſiccitatem, acrimoniam augent; his ſolidorum fibras, ſtamina, vaſa durant, criſpantque. Hinc ergo Mercurii vis in ſanguinem magis tumultuoſa, ne dicam incendiaria; hinc excretiones pe-

(*a*) Terent. *Adelph. Act.* 3. *Scen.* 3.

parciores & acriores; hinc demum frequentiores futuræ ſunt oris & interaneorum phlogoſes eryſipelatodes, ulceroſæ, gangrænodes.

Tertio. Allata remedia ſatis ſunt ſuperque in vulgo ſyphiliticorum, in quibus ceteroquin omnia ſana ſunt. At vero paulo operoſiore præparatione opus eſt, ſi qua labes alia gravis lateat, quæ cum lue venerea conjuncta ſit, ut liquet exemplis ſequentibus, quæ notiſſimos & maxime obvios caſus exhibent.

I. Itaque ſi æger pulmonarius, macilentus, febriculæ obnoxius, anheloſus, tuſſiens, in phthiſim, vel tabem inclinaverit, neque ad hydrargyroſim, imo neque ad ullam ante hydrargyroſim præparationem properandum eſt;

1. Niſi prius exhibito lacte aſinino, caprillo, vaccino &c. per unum aut alterum menſem, ſemel aut bis in die, imo etiam pro omni alimento, ſi ventriculus lac facile concoquat.

2. In ipſa præparatione blandis catharticis utendum eſt, manna ſcilicet vel medulla caſſiæ; ac balneorum loco ſemi-cupia tantum adhibenda, ne fortiorum purgantium vi, vel nimia aquæ totum corporis habitum ambientis preſſione pectus male habeat.

II. Si ægro lurido & cachectico pedes œdematoſi, & viſcera obſtructionibus infarcta ſint,

1. Per duodecim vel quindecim dies exhibenda quotidie mane jejuno ventriculo opiata purgans & aperiens ex croco Martis aperiente, pulvere millepedum recente, aloe ſuccotrina, ſale tartari, abſinthii, vel ammoniaco &c. ut promota diureſi ſerum in corpore ſtagnans evacuetur.

2. Quarto vel quinto quoque die huic opiatæ addendum eſt jalappium ad gr. xv. vel xx. aut diagridium ad grana IX, vel XII, ut catharſi facilius egerantur, quæ ſegnius tardiuſque diureſi educenda forent.

3. Demum in ipſa præparatione nulla debet ut plurimum venæ ſectio celebrari, vel ſaltem celebrari debet parciore manu. Balnea quoque minus multa adhibenda, ne ſolidorum fibris vaſiſque jam morbo laxioribus nimia laxitas concilietur.

III. In ictericis, quibus bilis, & hypochondriacis, quibus ſanguis ſpiſſior eſt ſicciorque,

1. Utile eſt exhibere per dies aliquot juſcula vel apozemata ex decoctis foliis cichorii, ſcolopendrii, pimpinellæ, agrimoniæ, naſturtii, cum tartaro chalybeato ſolubili ad ℈ j. vel arcano duplicato ad ʒ ß.

2. Poſſunt, ſi tempeſtatis ratio permiſerit, aquæ minerales chalybeatæ ex earum genere, quæ blandius agunt, quales ſunt *les Eaux de Forges, de Paſſy, de Caranſac, de Spa* &c. per hebdomadas aliquot potandæ præſcribi, ad libras ij, vel iij, mane jejuno ventriculo, ſed quæ balneo Mariæ prius calefiant.

3. In ipſa præparatione balneorum uſui diuturnius inſiſtendum eſt, quibus & bilis ictericorum tenuior, & hypochondriacorum ſanguis dilutior fiat, unde minus periculi futurum ſit, ne in ipſa hydrargyroſi turbas dent.

IV. Si æger frequentibus inſultibus epilepticis quati ſoleat, omni ope atque opera enitendum eſt, ut fracta prius morbi vehementia nulli vel leviores paroxyſmi adfuturi ſint tempore hydrargyroſeos.

In hunc finem 1. Sanguis paulo largius mittendus eſt, & mittendus quidem e pede ut a cerebro quam longiſſime evocetur.

2. Purgatio iterata non ignaviore cathartico movenda eſt, ſed emetico, quo docuit experientia cerebri infarctus qualeſcunque efficaciſſime diſcuti vel imminui.

3. Balnea ea cautione adhibenda, ne noceat capiti nimia ſanguinis copia, quæ ab habitu corporis intro repellitur aquæ ſuperincumbentis gravitate: Sin ſecus, omiſſis balneis ſemi-cupiis utendum.

4. Toto præparationis tempore, imo etiam ante præparationem, in uſum advocanda ſunt remedia, quæ anti-epileptica dicuntur, inter quæ fama potiſſimum valent pulveratum cranium hominis violenta morte perempti; ungula alces; ſalia volatilia viperarum, cranii humani, cornu cervi; pulvis ad guttetam; radix valerianæ ſilveſtris pulverata; martialia, mercurialia, præſertim cinnabaris antimonialis &c. ex quibus varie commixtis confici poſſunt boli vel opiatæ mane jejuno ventriculo deglutiendæ, ſuperbibendo juſculum radice pæoniæ maris alteratum.

V. Si in ægrotantes tibiæ maculis violaceis, lividis, nigris variæ ſint; ſi gingivæ molles, fungoſæ, putres fuerint; uno verbo ſi ſcorbutus adſit, vel ſtatus ad ſcorbutum manifeſte inclinans, uno aut altero ante præparationem menſe ſanguinis dyſcraſiæ & gingivarum putredini ſedulo medendum eſt ſequenti methodo.

Utendum eſt 1. Juſculis, apozematis, ptiſana ex decoctis radicibus herbiſque anti-ſcorbuticis; *v. g.* radicibus polypodii, lapathi ſilveſtris lapathi aquatici, ariſtolochiæ rotundæ, ari, lepidii, raphani ruſticani &c., foliis cochleariæ, armoraciæ, naſturcii aquatici, becabungæ, hederæ terreſtris, lupuli, ſalviæ, argentinæ, erucæ, apii, chamædryos, chamæpityos &c.

2. Bolis aut opiatis ex remediis ejuſdem ſimiliſve efficaciæ, qualia ſunt cortex Winteranus ſive canella alba, gannanaperis ſive cortex Peruvianus, chaſcarilla, fæcula radicis ari, ſemen naſturtii, crocus Martis aperiens, ceteraque martialia, antimonium diaphoreticum, æthiops mineralis, ſalia volatilia omnia &c.

3. Aquis

3. Aquis mineralibus chalybeatis, quę ſanguinis muriam eluant, & vitioſam craſſitiem emendent, quales ſunt *les Eaux de Forges*, *de Paſſy*, *de Pougues*, *de Spa*, *de Curanſac*, *de Vals* &c.

4. Lacte aſinino vel caprillo ſincero, aut vaccino cum addito ad æquas vel ad tertias partes decocto ligni ſancti, ſemel in die, mane ſcilicet jejuno ventriculo, vel bis, nempe mane & ſero.

5. Gingivæ putres, reſectis prius fungis, ſi qui ſint, & ſcarificata fungorum baſi, Lanfranci collyrio, vel ſpiritu ſalis leviter imbuendæ ſunt, quo putredini occurratur. Deinde gargarizationibus ſive lotionibus antiſcorbuticis abſtergendæ ſunt, quæ parantur ex aqua vitæ cum additis camphora, ſaccharo candido & alumine rubeo; vel ex decoctis radicum ariſtolochię rotundæ aut biſtortæ, ſtrobilorum pini, corticis aurantiorum amarorum, foliorum & fructuum ſumach, cum addito, ſpiritu vini camphorato & alumine rubeo ad ſ. q.

6. Mitigata iis remediis morbi ferocia, quod ad cetera adhibebitur vulgaris præparatio ad hydrargyroſim.

VI. Demum, ſi ſyphilicus diarrhœa detineatur contumaci & habituali, aliquot ante hydrargyroſim menſibus laborandum eſt, ut morbus curetur, vel ſaltem mitigetur.

Eo fine 1. Æger identidem purgandus eſt cum catholico pro ore ad ℥ j. vel ij. aut ſyrupo magiſtrali ad ℥ j. ß vel ℥ ij.

2. Pro nota diarrhœæ cauſa remedia adhibenda ſunt varia, nempe aquæ minerales Forgenſes (*de Forges*) pro potu ordinario, ſi a bile acriore; pulvis corticis braſiliani ſive hipecacuanhę ad gr. xx. xxv, vel xxx, ſi a pituita vitrea, mordicante; pulvis Simaroubæ ad gr. xx, in ſubſtantia, vel ad ʒ ß, in decocto, ſi a ſero ſalſo morbus dependeat.

3. Exhauſto vel mitigato morbi fomite, ad abſorbentia recurrendum, inter quæ potiſſima ſunt corallia rubra præparata, creta Brianconenſis, terra ſigillata, lapis hæmatites, terra Japonica ſive Catechu, crocus Martis aſtringeus, cornu cervi uſtum, malicorium, balauſtia, gallæ, conſerva roſarum, miva cydoniorum, theriaca, diaſcordium Fracaſtorii, ſyrupus de roſis ſiccis, corallorum, vel cydoniorum &c. opiatica omnia &c. ex quibus pulveres, opiatas, bolos conficere facile eſt.

4. Diæta imperanda eſt tenuis ex cibis eupeptis & euchymis, qui ventriculum non gravent, nec in vitioſa liquamina degenerare poſſint.

5. Denique præparationis tempore balneis paucioribus utendum erit, ne alvus jam laxior nimium ſolvatur.

Hactenus de morbis variis, quos plerumque contingit cum lue venerea concurrere; circa quos velim prudentem Medicum perpetuo memorem eſſe unguentum mercuriale tunc temporis, ſi unquam alias, & parce & lente adminiſtrandum eſſe, hoc eſt, raris inunctionibus & doſibus parvis, unde non repentinus & tumultuarius in ſanguinem impetus fiat, ut inunctionibus largioribus & frequentioribus, ſed tardus ac ſegnis, quem proinde, ſi res forſan male cederet, reprimere vel coercere facile futurum ſit.

Quarto. Contra vero ſunt aliæ morbi venerei facies, quæ nedum longiorem præparationem expoſcant, ſed ne vulgaris quidem præparationis moras permittunt, ſi nempe os in artuum quodam latenter carioſum levi niſu vel ictu derepente diffractum ſit, unde virulenta tabes circum diffluat; ſi caries in oſſe quodam altior ad medullam propius accedat; ſi exoſtoſis ealens, dolens, lancinans in apoſtema videatur proxime degeneratura. Tunc ſane, cum periculum ſit in mora ſummum, omiſſa penitus præparatione, vel ad ſummum præmiſſa venæ ſectione & purgatione ad hydrargyroſim ocyus properandum eſt, quæ majoribus fiet inunctionibus ſemel atque iterum, ſi ad retundendam ſymptomatis urgentis vehementiam uberiore mercurii doſi opus eſſe videatur. At vero, mitigato ſemel morbi impetu, tardiore gradu deinceps procedendum erit, tum ut mercurius in ſanguine diutius reſtitans vim majorem exerat, tum ne præcipitantia infortunium quoddam imprudenter advocetur.

Si caſus illos excipias numero paucos & re ipſa raros, auctor eſſe nolim ut diligens ægrotantium præparatio ante hydrargyroſim unquams omitatur, quam non modo utilem, ſed etiams neceſſariam eſſe puto, tum ut vitia a lue venerea aliena, ſi qua in ſanguine vel in primiviis lateant, emendentur; tum ut admittendu Mercurius effectus ſuos felicius tutiuſque præaſtare valeat. Itaque Sydenhamium, virum cetearoqui magni nominis, hac in re minime audiencdum eſſe cenſeo, dum *in Epiſtola reſponſoria 2. De Morbis Venereis*, contendit *præludia* iſtiuſmodi *damnoſa* ſemper *omittenda* eſſe, ac præſtare nihil agere, quam *venæ ſectionæ & tenuiore diæta vires frangere*, *& importune ſatagendo nocere*. Quaſi vero periculum eſſet, ne vires ægrotantium miſſione ſanguinis & purgatione una aut altera intra dies quindecim ita exhaurirentur, ut Mercurio ferendo impares fierent; cum e contrario manifeſtum ſit cauta illa præparatione. 1. Eliminata primarum viarum cacochylia, 2. Imminuta vaſorum plethora. 3. Relaxatio ſolidarum partium erethiſmo, Mercurii in ſanguinem efficaciæ, ſanguinis

ceterorumque humorum attritioni, demum vitioſorum humorum excretioni per oris, inteſtinorum, cutis, renumve cola, viam faciliorem parari.

§. IV. *Quæ ſit compoſitio unguenti mercurialis, ſive Neapolitani.*

Una eſt & admodum ſimplex ratio unguenti mercurialis ſeu Neapolitani componendi, quæ nunc uſu recepta ſit.

I. Eligendus eſt Mercurius minime adulteratus, ex cinnabari redivivus, aut ſaltem per corium ſæpius trajectus, atque adeo a plumbagine quam maxime purgatus.

II. In mortario conterendus eſt additas pauciſſima quidem, ſed tamen ſufficiente terebinthinæ quantitate, donec in fuſcum nigrumve pulverem extinguatur.

III. Cum illo pulvere miſcenda eſt pars æqua axungiæ ſuillæ non ſolitæ, non rancidæ, non liquefactæ, ſed a ſuis membranis purgatæ, & una tandiu ſubigenda piſtillo, dum pulvis mercurialis in tenuiſſimas atomos diſtributus ſit, quæ oculi etiam armati aciem fere effugiant, & per totam unguenti maſſam ex æquo diſpertiantur.

IV. Poteſt etiam, ſi ita videatur, non æqua, ſed dupla axungiæ pars cum pulvere mercuriali miſceri, unde tertia parte debilior futura eſt unguenti facultas; ſed hæc medentium judicio permittenda ſunt, quorum officium eſt ex nota ægroti temperie, morbique curandi inveteratione, unguenti, quo uti placuerit, virtutem metiri ac moderari.

V. Uſum illorum minime laudo, qui axungiæ loco unguentum mercuriale cum butyro conficiunt; nam eo pacto unguentum colliqueſcit facilius, nec inunctæ parti ſatis adhæret. Adde mercuriales atomos minus diſtractas & interjecto liquidiore butyro laxius coercitas in majores guttas facilius coire, quæ in cutis poros tanto difficilius penetraturæ ſunt.

VI. Cenſeo tamen gravius peccari, ſi ex antiquiorum Medicorum præjudicio, quibus perſuaſum erat Mercurium frigidæ naturæ eſſe, unguento mercuriali calidiora remedia adjiciantur ad imaginariam illam noxam emendandam, ut oleum laurinum, chamæmelinum, irinum, rutaceum, ſeſaminum, anethinum; unguentum Martiatum, aregon, enulatum; thus, ſtyrax, iris florentina pulverata, cinis ſarmentorum, & alia ejuſdem generis ſexcenta. Etenim ea medicamina nullius utilitatis ſunt, cum Mercurius frigiditate non peccet, & plerumque ideo nociva, quod cruori una cum Mercurio inſtillata febrem aliquando cieant; quod ſaltem uti illita, quam acredine irritant & inflammant, exanthemata, phlyctænas & eryſipelata producant, quibus æger, ſi in periculum non deducitur, at certe mirum in modum moleſtatur.

VII. Accidit interdum in ægrotantium non paucis, quibus unguentum mercuriale affrictu illinitur more ſolito, ut ad radicem ſingulorum pilorum, quibus partes fricatæ veſtiuntur, papulæ ſubnaſcantur mole parvæ, ſed pruriginoſæ, rubræ, phlogodes, ſuppuratoriæ, eryſipelatodes, vel herpetodes, quæ ægros ſollicitant, angunt, ſomno prohibent. Id præſertim uſuvenit & fœminis, quibus vita umbratilis & delicata, cutiſque mollior eſt & tenerior; & viris, qui piloſi ſunt, vel potius hirſuti: Videturque cauſa potiſſimum refundenda aut in terebinthinam, quacum mercurius in pulverem extinguitur, aut in axungiam acriorem, vetuſtioremve, qua mercurius extinctus ligatur in unguentum. Alterutrius enim guttulæ, dum unguentum fricando illinitur, ad pilorum latera ſubter cuticulam latenter illapſæ forma inconſpicua, cellulis raticularis plexus, in quas irrepunt, acredine ſua ſuffodiendis & in papulas circumcirca faſtigiandis nimium aptæ ſunt.

VIII. Si quid ergo in eo genere ex nota cutis natura, vel pilorum luxurie, ægris metuendum eſſe videatur, huic incommodo obviam ire facile futurum eſt adhibito unguento mercuriali, quod in hunc modum confectum ſit.

Rec. *Mercurii e Cinnabari redivivi, vel ſaltem optime purgati, quantum voluerit*, v. g. ℥ ij.

Adde *micas aliquot Olei*, ſeu potius *Buyeri, quod e paſta nucleorum Cacao in aqua bulliente aliquandiu decocta colligitur*.

Tere diu, & tritu pulverem ſubatrum extingue in mortario.

Adjiciantur tunc *Butyri ejuſdem* ℥ ij.

Omnia ſimul accuratiſſime conterantur & ſubigantur in mortario.

Verum ne firmius ſit unguentum, admiſce olei ἀπύρος amygdalarum dulcium, vel quatuor ſeminum frigidorum majorum ℥ j. aut quod præſtat, tantundem olei Balani myrepſicæ, vulgo *nucum de Behen*, quod nunquam rancorem contrahit.

Unguentum ea ratione præparatum, omnis acrimoniæ expers, blandum, anodynum, cuti fovendæ natum & accommodatum eſt, quod illitum firmiter adhæret nec defluit, & quo mercurii partes ligantur ſatis quidem, ut ſejunctæ perſtent & ſeorſum ſegregatæ in atomos inconſpicuas; non ſatis vero, ut in ſanguinem commode & expedite transfundi non poſſint.

CA-

CAPUT VII.

De Adminiſtratione ungenti ſeu potius linimenti Mercurialis ſive de Hydrargyroſi.

GEminam eſſe hydrargyroſim non ſemel diximus; alteram, in qua continuis vel ſaltem frequentibus & magnis inunctionibus ſalivatio cietur uberior; alteram, in qua rarioribus & minoribus frictionibus lues venerea extirpatur, nulla vel parciore ſalivatione. Utraque ſuas habet utilitates, pro ægrotantium ætate, temperie, ſtatu, aut morbi gradu & inveteratione; ideoque noſtri muneris eſſe reputamus utramque ordine proponere & explicare.

§. I DE HYDRARGYROSI PLENIORE.

In hac methodo tria diſtinguuntur ſtadia: Unum, in quo adminiſtratis frictionibus ptyaliſmus proritatur; alterum, in quo motus ſemel ptyaliſmus caute regitur; tertium, in quo perfecta morbi curatione ſuperſtiti ptyaliſmo & ptyaliſmis reliquiis medicina adhibetur.

In primo ſtadio, 1. Tribus primis diebus, atque adeo ſingulo quoque die; vel quod tutius prudentiuſque videtur, intra primos quinque dies, atque adeo diebus tantum alternis, frictiones tres adhiberi plerumque ſolent. Doſis unguenti ad frictionem quanlibet, ut raro infra drachmas duas, ſic etiam raro ſupra unciam ſemiſſem eſſe debet. Prima quidem frictio a pedibus ad tibiarum ſuras, altera vero a ſuris ad crura media, tertia demum a crurum medio ultra nates ut plurimum extenditur. Frictionibus perinde opportunæ ſunt tum ſerotinæ, tum matutinæ diei horæ, modo mane ante cibum, veſpere perfecta concoctione adhibeantur.

2. Frictionis adminiſtrandæ methodus ſemper eadem eſt, nempe ægro ad ignem inflammantem ſedente vel ſtante, pars ea corporis, quæ unguento inungi debet, manu ſicca ab Jatralipta prius confricatur ad ruborem uſque, ut calore affrictus pori laxius patefiant. Tunc deſtinata unguenti doſis inter latus utrumque æqualiter diſtribuitur, & nudis manibus ad ignem tandiu illinitur, donec intra cutim ſenſim imbibita exaruerit. Poſtea inunctus locus tibialibus linteis in tibris, femoralibus in femoribus, vel induſio in reliquo corpore obtegitur, quæ indumenta tandiu geſtari neceſſum eſt quamquam ſordida ſint, quandiu e re eſſe videbitur, ut inceptus ptyaliſmus ſuſtentetur & prolatetur; cum enim unguento a cute abraſo ſemel infecta ſunt, emplaſtri mercurialis vices gerunt, quo Mercurii in ſanguinem admiſſi energia continenter promovetur. Denique inunctus æger calefactum confeſtim repetit, ubi per unam aut alteram horam ſeſe continet, donec illitum unguentum altius penetraverit.

3. Die uno poſt frictionem tertiam in oris interiora attente introſpiciendum eſt, an forte adſint ulla ſigna futuri ptyaliſmi, qui per id tempus ut plurimum ingruit. Imo vero quamtumvis duce experientia compertum ſit ſalivationem raro moveri ante frictionem tertiam, potiſſimum parcioribus unguenti doſibus, quales ætate noſtra illinuntur, nihilominus tamen ſapientis eſt ad ſecundam, multoque magis ad tertiam frictionem non prius procedere, quam ore inſpecto de Mercurii vi certum augurium ductum ſit. Multa ſunt autem, quæ imminentem ptyaliſmum preſagiant, remote quidem virium languor, cardialgia, capitis gravitas, pulſus frequentia &c. Proxime vero parotidum & glandularum maxillarium tumor & dolor, dentium ſtupor, & inflammatio extremorum ductuum ſalivalium tum ſuperiorum; tum inferiorum, linguæ & gingivarum rubor & inflatio, oris calor & fœtor, aucta ſalivæ ſecretio, frequentior ſputatio &c.

4. Quod ſi die ſeptimo nihil in ore novum, nihil mutatum appareat, tunc abjecta cunctatione ad quartam frictionem non modo properandum, qua lumbi & dorſum a natibus ad collum uſque illinantur, ſed etiam paulo majore unguenti doſi utendum eſt. Imo ſi poſt quartam illam frictionem res in eodem ſtatu perſtiterit, die nono quinta frictio adhibenda, pari ſimilique doſi unguenti, ſuper utraque brachia a ſummis ſcapulis ad pugnos uſque.

5. Contra vero, ſi die illo ſeptimo præſens gingivarum, linguæ & buccarum ſtatus imminentem ptyaliſmum prænuntient, ne quid temeritati datum videatur, ſubſiſtendum eſt, donec aperte liqueat quo res abitura ſit. Si in plenum & legitimum ptyaliſmum erumpat, bene eſt, & ab ulteriore frictione penitus ceſſandum, motaque ſalivatio ex artis legibus infra proponendis regenda eſt. Sin vero apparentia ſigna brevi evanida ſpem eludant, poſt dies aliquot quarta frictio celebranda, imo & quinta ſub cautione eadem, donec tandem optatus appareat ptyaliſmus.

6. A prima frictione æger in cubiculo temperate calido continendus; vino & ſolidioribus cibis intercidendus, ſi gravem diarrhœam, imo dyſenteriam declinare cupias; juſculiſque nutriendus, vel ad ſummum levioribus oſſi. Pro potu exhibenda ptiſana tepens ex decocto hordeo vel gramine cum liquiritia, quæ affatim potanda eſt, tum ut præcaveatur febrilis incandeſcentia, tum ut ſufficiens materia ſalivationi ſubminiſtretur.

Secundum. Moto ſemel ptyaliſmo, qui

qui plenus & legitimus ſit, ſtadium adeſt curationis alterum, de quo nunc paucis.

1. Plenum & legitimum ptyaliſmum illum dicimus, in quo ſaliva lenta, tenax, viſcoſa & pituitoſa fluxu jugi, vel parum interrupto, ab ore manat ad quatuor, quinque vel ſex libras intra nycthemeri ſpatium, quod tamen neque de incipiente, neque de deſinente ptyaliſmo intelligi velim, ubi ſalivatio necdum ita uber, vel jam parcior eſt ſed ptyaliſmo ad ſtatum deducto, dum maxime viget, cujuſque legitimos limites a tribus ad ſex libras eſſe puto, quas ultra citraque nequeat rectum conſiſtere. Si enim fluxus infra libras tres ſubſiſtat, æquo minor futurus eſt, & qui debellando morbo ægre par ſit, niſi per plures dies prorogetur. Sin vero ultra ſex invaleſcat, fortior, nec quem æger facile tolerare poſſit per ſufficiens dierum ſpatium, ut morbus exſtirpetur. Poteſt autem ſalivationis gradus non modo præſens ex effluentis ſalivæ copia æſtimari, ſed etiam futurus ex ulcerum, quæ in ore pullulant, ſitu, numero, gradu ſatis tuto, prænoſci, ut explicabitur infra.

2. Si ptyaliſmus modum debitum teneat, nec excitandus, nec coercendus, ſed uno & eodem tenore fovendus eſt per dies 15. 18. 20. 25. prout uberior vel parcior fuerit.

Si vero ptyaliſmus exceſſu peccet & nimius eſſe videatur, compeſcendus eſt & ad debitum modum revocandus, 1. Detractis tibialibus, femoralibus. Induſio, lectique linteis quæ ab illito Mercurio ſordent. 2. Deterſis oris ulcuſculis & attractu collyrii Lanfranci coercitis. 3. Adhibitis etiam, ſi opus fuerit, catharticis, quæ partem lymphæ & Mercurii ad os, impetuoſius tendentium verſus inferiora divertat.

E contra ſi ptyaliſmus defectu peccaverit & æquo parcior ſit, calcar torpenti Mercurio adhibendum eſt, novis iteratiſque frictionibus, nempe ſexta, ſeptima, octava &c. ſed ea tamen cautione non ante adminiſtrandis, quam ex obſervato oris ſtatu conſtiterit largiorem ſalivationem non expectandam eſſe, niſi nova Mercurii additione concitetur.

3. Si ergo ex ptyaliſmi modo ac præſente oris ſtatu ſalivatoriæ therapeiæ canon & ordo perpetuo dirigendus eſt, ut ſolet ex inſpecta pyxide nautica curſus navigii. Hinc unice liquere poteſt ſtandumne in adminiſtranda hydrargyroſi, an procedendum vel retrocedendum ſit, atque adeo ea eſt indubia curationis norma, a qua ſi nec temeritate, nec inconſiderantia, quicunque commiſſæ ægrotantium ſaluti provide conſulit, aberraverit unquam, non eſt cur timeat ulla in curationis ſtadio infortunia, vel ſaltem cur gravia timeat, & quæ poſſint ægros in diſcrimen conjicere.

4. Ulcerum, quæ in ore Mercurii efficacia fiunt, & quibus ptyaliſmus promovetur, diverſa ratio habenda eſt pro diverſo ſitu, quem in ore tenent. Alia enim inutilia ſunt, imo periculoſa; utilia alia & a periculo omni vacua. Illa quidem omni ope atque opera quam celerrime cohibenda ſunt, & ad cicatricem ducenda, ut quæ nocere poſſint. E contra vero hæc tota curationis periodo blande fovenda, ut a quibus ſalivationis tenor dependeat.

5. Ad priorem ſpeciem referenda ſunt 1. Quæcunque ſine utilitate moleſta ſunt, ut ulcuſcula, quæ labia ſuperiora vel inferiora, palatum, apicem, dorſum, vel inferiorem faciem linguæ &c. occupant, unde docuit experientia ægros inani dolore angi & excruciari, ſine promotæ ſalivationis emolumento. 2. Quæcunque incommoda ſunt cum periculo, ut ulcuſcula quæ columellæ & tonſillis ſive pariſthmiis incident, unde difficultas deglutiendi; quæ in radice linguæ adſunt, unde inflammatorius linguæ tumor, qui vocis uſum intercipit; quæ ipſis maxillarum commiſſuris interne adnaſcuntur juxta tendines muſculorum manſoriorum, nempe crotaphytis, maſſeteris, pterygoidis interni unde eroſis convulſive illis tendinibus inducitur oris ſtrictura, vulgo *bridure*.

6. Ad poſteriorem claſſem pertinent, 1. Quæcunque in genarum medio ad oſtia ductuum ſalivalium ſuperiorum, ſive Stenonianorum, prope adſtant. 2. Quæcunque fræno linguæ hinc & inde aſſident, extremis oſtiis ductum ſalivalium inferiorum, ſive Vvarthonianorum, confinia. 3. Demum quæcunque mediæ linguæ margines dentibus molaribus hinc & inde contiguos occupant, utpote quibus omnibus experientia compertum ſit irritando, pungendo, lancinando ptyaliſmum ex ſympathiarum legibus alibi explicatis efficaciſſime & uberrime prolici.

7. Debent ulcuſcula prioris generis, ubi primum ptyaliſmus apparuerit, ocyſſime cohiberi, ne mora nimium excreſcant. In hunc finem cum penicillo linteo, imbuto collyrio Lanfranci, quod in officinis proſtat, bis in die detergenda ſunt, donec deraſo albicante muco rubra fiant & ad cicatricem ducendam comparentur. Quod ſi collyrium viribus impar eſſe videatur, admiſceri poſſunt guttæ aliquot ſpiritus vitrioli, vel ſpiritus ſalis; imo in uſum vocari ſpiritus iidem melle addito mitigati, vel etiam ſinceri. Qualibet vice poſt admotum penicillum collyrio vel ſpiritu acido intinctum dolor aliquandiu ſuſtinendus eſt, ut liquor in ulceris cruſtam penetret; at intra momentum ptiſana tepida poterit mitigari, a deglutitione cavendo.

8. Ce-

8. Cetera ulcuſcula alterius ſpeciei, quorum certa eſt utilitas, blande fovenda ſunt ac ſibi permittenda tota ſalivationis periodo. In ſumma ſi atrocius doleant, leniri poſſunt decocto tepido radicis althææ, vel paſſularum & ficuum pinguium; infuſo ſeminum lini & pſyllii; aqua ſpermatis ranarum, vel quod ceteris præſtat, lacte vaccino vel caprillo tepefacto, ſolo vel cum croco infuſo &c. quibus os identidem colluendum eſt. At vero nunquam temere cohibenda, niſi ex immoderata humoris affluentis acrimonia contigerit, ut eadem vel altius excaventur, vel latius ſerpant, plerumque non ſine notabili vaſorum confinium eroſione, atque adeo cum ſummo hæmorrhagiæ periculo, in quo caſu utile futurum eſt ulcera nimium luxuriantia attactu remediorum, quæ præpoſuimus, ita reprimi, ut debitos limites minus excedant.

9. Interea, ſi exoſtoſis, dolor, tumor, gummatum, nodus, morbuſve ullus localis peculiarem corporis locum infeſtum habeat, pars illa ſingula quaque die, ſi ptyaliſmus moderatus; alterna aut tertia tantum die, ſi nimius ſit, ex artis legibus inungenda eſt una aut altera pro vice qualibet unguenti mercurialis drachma, ut ea ratione, dum Mercurius in ſanguinem majoribus inunctionibus transfuſus potiſſimas in curando morbo partes implet, ſuperaddita Mercurii doſis, quaſi nova mantiſſa, in ſymbolam veniat, morbumque in parte quadam peculiari radicatum ſpecialius impetat & exſtirpet. Verumtamen cauto opus eſt, ne levioribus illis frictionibus ptyaliſmus jam motus nimium intendatur.

10. Toto illo altero curationis ſtadio æger ſolis juſculis nutriendus eſt; & ſi eſuriat, ova ſorbilia ad ſummum concedenda ſunt, modo febris abſit. Largiſſimus ptiſanæ tepentis potus ingerendus eſt, ut minimum ad libras iv. vel vj. quovis nycthemero. Debet autem os ptiſana caute prius collui, quotieſcunque juſcula vel ptiſana exhaurienda ſunt, ne pituita acrior viſcidiorque, quæ in ore hæret, abrepta in ventriculum moleſta tormina inferat.

11. Licet ægro, ſi vires valeant, e lecto identidem ſurgere, & ad ignem ſedere intra cubiculum tepidum; ſi vero lectum teneat, debet in illo plerumque aſſidere erecto corporis trunco & capite antrorſum pendulo, ut ſaliva ſpiſſior ab ore facilius effluat. Demum, quoties præ virium imbecillitate exporrectus cogetur decumbere, jaceat in os pronus, neque in alio corporis ſitu ad ſomnum ſe unquam componat, nempe ut ſaliva perpetim in os affluens ſola viæ declivitate ſponte foras manare poſſit & a ventriculo averti. Porro ne nimio humorum decubitu alterutra pars oris, linguæ, genarumve immoderatius tumeat, curæ ſit ut æger, ſi fieri poſſit, in utrumque latus alternatim jaceat. Tandem ſi alvus pigrior ſit, altero vel tertio quoque die enemate ſubducatur.

III. Ea methodo ptyaliſmus regendus eſt tota ſtadii ſecundi periodo, hoc eſt per dies xv. xx. xxv. ſi perfecta quæratur morbi curatio. Hinc vero ſalivatione ſponte fatiſcente incipit ſtadium tertium, in quo ptyaliſmi reliquias exhaurire, oris noxas reparare, & exhauſtas ægrotantis vires inſtaurare neceſſe eſt.

Itaque 1. Lintea omnia, quæ Mercurio ſordida ſunt, ut tibialia, femoralia, induſium, detrahenda ſunt, & mutanda lecti, in quo æger jacet, lintea, ut omnia munda ſint. Summa cutis, quæcunque Mercurii illitu ſpurca eſt, oleo amygdalarum dulcium primum, inde aqua vitæ detergenda, ne qua Mercurii portio in cute reliqua ſalivationem æquo diutius protrahat. Tunc quoque alvus, quæ plerumque ptyaliſmi tempore pigra, imo adſtricta ſolet eſſe ob humoris confluxum verſus os, primum enemate eccoprotico, mox purgante laxanda eſt ex decocto foliorum verbaſci & ſeminis lini, additis butyro recente, aut oleo amygdalarum dulcium; vel caſſia recenter extracta ad ℥ j. ß. aut catholicone ad ℥ j.

2. Die ſequente exhibenda purgatio ex ſenna, rhabarbaro, ſale vegetali, manna, caſſia, aliiſque hujuſce generis blandioribus catharticis, quæ ſi ptyaliſmis uberior ſit alternis diebus iterum atque iterum repetenda eſt, donec ptyaliſmus pedetentim exhauriatur.

3. Oris ulcera, quibus hucuſque parcere viſum fuit, detergenda arte eadem, quam ad moleſta vel periculoſa adhibendam eſſe modo dicebamus, nempe bis in die intingenda ope penicilli lintei collyrio Lanfranci, vel ſolo, vel quod additis ſpiritus ſive vitrioli, ſive ſalis guttis aliquot acuatur; imo, ſi collyrium Lanfranci inefficax eſſe videatur, ſpiritu ipſo vitrioli vel ſalis melle temperato. Inde ſæpius eluenda aquis thermalibus tepentibus, *v. g.* aquis Balerucanis, vel decocto tepido radicis althææ, aut hordei integri cum melle roſaceo, cui poſt dies aliquot vinum rubrum guttatim debet infundi, ut ulcera ad optatam cicatricem felicius citiuſque deducantur. Tandem vinum rubrum purum putumque adhibendum eſt, quo nihil præſtantius ad curationem.

4. Paulo ſolidior cibus paulatim exhibendus eſt poſt purgationem, ut offæ, cremores oryzæ, panatellæ ex cruſta panis, aut ex carne gallinæ contrita, ova ſorbilia &c. imo pullorum vel gallinarum caro aſſata aut elixa, modo ulceroſus oris ſtatus ſolidorum ciborum maſticationem & deglutitionem pati poſſit. Ceterum, cum ægrotantes, qui ab hydrargyroſi convaleſcunt,

ſcunt, fame ſeu potius eſurie tentari ſoleant, cavendum ne immodica ciborum ingurgitatione morbum novum ſibi accerſant.

5. Dum ulcera coeunt, curandum ne linguæ latera margineſve cum internis gingivis, aut cum externis interior genarum facies conglutinentur, ideoque ægrotanti curæ ſit, ut intruſo in os digito linguæ margines, genaſque internas, a gingivis hinc & inde identidem disjungat. Oportet etiam os ſæpius diduci & maxillarum commiſſuras diſtrahi quam maxime, ne ulcere locis illis inuſta in ſeſe contrahantur, & arctiore cicatrice coeant, quæ naturalibus maxillæ & buccarum motibus officiat.

6. Ulcera ſemel repreſſa neque amplius gliſcentia naturæ viribus & temporis efficaciæ permittenda ſunt, donec paulatim gradaria cicatrice obducantur. Periculum enim eſt, ne in duriores & calloſas cicatrices abeant, ſi feſtinatione nimia, quæ moræ impatiens ſit, collyrio Lanfranci vel ſpiritu ſalis frequentius imbuantur.

7. Dum omnia in melius ſenſim abeunt, tunc primum per paulo liberius in cubiculum admittendus eſt recluſa porta vel feneſtra, vel quod præſtat, ab illo cubiculo demigrandum; imo vero ægrotantibus magnopere conducit rus ſe conferre, ut cœlo puriore uti & auram liberiorem captare poſſint, quæ ad perfectam celeremque virium iſtaurationem non parum faciunt.

8. Demum, ſi ita e re eſſe videatur ex nota ſicciore, acriore, fervidiore ægri temperie, uſus lactis aſinini, caprilli, vel vaccini per menſem præſcribendus eſt, ſemel aut bis in die, ſcilicet mane & ſero, quo plerumque nihil efficacius eſt ad prægreſſæ ſalivationis reliquias exhauriendas, ulcera quæ in ore ſuperſunt, ſananda, vireſque remedio & inedia debilitatas reparandas.

§. II. *De Parciore hydrargyroſi.*

Hæc altera methodus priore facilior, expeditior, commodior eſt; utinam æque certa & efficax! Cum præcedente convenit præparationis modo, unguenti adhibendi qualitate, ſimilique cautionum natura, quæ potiſſima ſunt curationis capita: Ab eadem vero in eo tantum differt, quod minoribus unguenti doſibus & longioribus inunctionum intervallis adminiſtretur.

1. Doſis unguenti mercurialis ad unctionem unamquamque poteſt eſſe a drachma una ad drachmas duas, quibus methodo eadem, ſimilique opera partes ſucceſſive ad ignem illinendæ ſunt; hoc tantum diſcrimine, quod pro unguenti paucitate pars quoque corporis ſuperficie minus extenſa inungenda ſit, *v. g.* pedes tantum prima, tibiæ ad ſuras uſque ſecunda, genua tertia, crura uſque ad nates quarta, nates & interſemineum quinta, lumbi ſexta, dorſum & interſcapulium ſeptima, octava demum & nona, ſi locum habeant, utrumque brachium ad pugnos uſque.

2. Sunt qui reliquias unguenti, quæ cuti illitæ ſuperſunt, ſoleant dedita opera abſtergere poſt finitam frictionem, ne linimenti ſuperſtitis odor remedium prodat: Quod quidem facile condonandum eſſe jam ſupra monuimus. *Lib. II. Cap.* 12. quoties neceſſe eſt ægrum ſe præſentem ſiſtere quotidie coram amicis, parentibus, conjuge, plurimique refert genus remedii celari, quod clam adhibetur. Verum enimvero, ut ibidem quoque monuimus, ſimul operæ pretium eſt, ſi fauſtus remedii ſucceſſus curæ fuerit, quidquid inde detrahitur de efficacia unguenti adhibiti deterſione præfeſtina, abunde compenſari 1. Diuturniore fricatione, qua unguenti particulæ & copioſius & altius penetrant; 2. Paulo majore unguenti doſi ad frictionem quamlibet, unde mercuriales atomi in ſanguinem transſundantur largiore proventu.

3. Inter frictiones ſingulas neceſſe eſt ut intercedent tres, quatuor, quinque dies, imo etiam ſex, ſeptemve, ſi æger valetudine vel natura infirmior ſit. Ac ne ſoli quidem dierum intervallo, quantumvis longo, ullomodo fidendum eſt, ſed ad ulteriorem inunctionem nunquam procedendum, niſi prius ex inſpectis buccis, lingua, gingivis &c. aperte liqueat rem in præcipitem ptyaliſmum proxime emerſuram non eſſe.

4. Itaque lente feſtinandum tota curationis periodo levioribus & rarioribus inunctionibus, nempe diligenter cavendo, ne quid infortunii accidat ex moto largiore vel nimium præcipite ptyaliſmo; ſed feſtinandum tamen, & ſi neceſſe ſit, aucta unguenti doſi, vel contracto inunctionum intervallo, opus paulatim ita urgendum eſt, ut poſt quartam quintamve frictionem ſalivatio cieatur, non quidem præceps, tumultuoſa; ſubitum oris, colli, capitis, tumorem inferens, inflammatoria, phlogodes, alte lateque ulceroſa, fræni impatiens, immoderata; in qua emiſſa ſaliva aſcendat die qualibet ad libras VIII. IX. X. qualem a pleniore hydrargyroſi induci frequenter dolemus; qua ægros non paucos ſuffocari, qua pleroſque in manifeſtum diſcrimen venire notum eſt: ſed e contrario lenta; lenis; facilis regi; nullo capitis tumore ſtipata; leviter aphthodes, vel ad ſummum ſuperficiarie phlyctænodes; moderata; quæ libram unam aut alteram ſalivæ tantum ſuggerat quovis nycthemero; ſine qua vix quidem licet unquam ſperare morbum venereum exſtirpari poſſe, maxime ſi inveteratus fuerit, ut infra probabitur *ſequente Capite*; qua vero conſtanti experientia com-

compertum eſt ægrotantium ſalutem nunquam periclitari.

5. Quandiu ſalivatio ea ratione mota modum tenet, qualem deſcribimus, tandiu caute fovenda eſt ex artis legibus, ab ulteriori inunctione abſtinendo. Quod ſi exhalato ſenſim Mercurio remiſſior fiat & paulatim ita concidat fatiſcatque, ut ceſſaturæ proxima videatur, tunc renovatis eadem cautione frictionibus toties intendenda vel inſtauranda eſt, quoties morbus gradu, malignitate, inveteratione, ita exigere videbitur ad plenam perfectamque mali curationem, ut eo pacto tota therapeiæ periodo idem ſalivationis tenor arte ſuſtentetur.

6. Contra ſi ptyaliſmus derepente erumpat, quod ſane rarum non eſt poſt inunctiones ter, quater, quinquies adhibitas, præſertim ſi doſi nimia aut breviore intervallo adminiſtratæ fuerint, tunc frictionibus ſuperſedendum eſt diebus aliquot, alvus enematis ſolvenda, largus ptiſanæ potus exhibendus, neque prius inunctio denuo repetenda, quam temporis mora, diaphoreſi, diureſi, vel alvi reſolutione impetus materiæ nimium ptyaliſmum molientis retuſus ſit, & ſalivationi immoderatiori fovendæ jam plane impar.

7. At vero, ſi ptyaliſmus ea methodo ſibi aliquandiu permiſſus ſponte non remittatur, ſed contra ſenſim gliſcens in inflammatoriam aut ulceroſam ſalivationem proxime abiturus videatur, tunc detracto ſanguine, & iteratis purgationibus ex ſenna, ſale vegetali, manna, caſſia &c. alvus blande ſubducenda eſt ſemel atque iterum, ut turgens materia, quæ in os vim tumultuoſe factura foret, ad inferiora divertatur.

8. Quod ſi forte contigerit, ut ptyaliſmi impetu interatis purgationibus nimium coercito vel repreſſo ſalivæ fluxus inde penitus ceſſet, vel fiat æquo tardior, lentiorque; poſt inducias dierum aliquot ad frictionum uſum redeundum erit, ſed ea cautione, ut cum experientia jam liqueat in ægrotante ſanguinem energiæ Mercurii juſto facilius obſequi, unguentum ideo minore jam doſi & intervallis longioribus adminiſtretur, ne ſit error noviſſimus pejor priore.

9. Difficile eſt a priori definire, quantam unguenti copiam inungi neceſſe ſit tota periodo ad perfectam morbi curationem; in hoc ſiquidem multipliciter variari ſolet pro ægrotantium ætate, ſexu, temperamento, morbi malignitate, gradu, inveteratione; partium affectarum numero, nobilitate, uſu &c. Proinde certum judicium hac de re a poſteriori faciendum eſt ex accepto levamine & ceſſatione ſymptomatum, ut probabimus *Capite ſequente*. Frequenti tamen obſervatione compertum habemus totam illiti unguenti copiam nec infra unicas duas ſubſiſtere, nec ſupra tres quatuorve aſcendere ut plurimum debere.

10. Similibus conſiliis tota curationis periodus regi debet, ſalivatione permiſſa quidem, ſed lenta, gradaria, leni, parum ulceroſa, ut modo dicebamus. Ceterum in hac methodo tanto diutius curationi immorandum eſt, quanto minoribus doſibus & longioribus intervallis Mercurius adhibetur: Inde enim tardius, lentius, inefficacius agat neceſſe eſt. Quamobrem diuturniore mora opus eſt, quam in præcedente methodo, ut quodcunque de remedii vi detractum eſt, tempore compenſetur. Itaque a principio remedii ad finem uſque dies 30. 40. 50. imo etiam plures computandi ſunt pro diverſo tum morbi gradu, tum inunctionum adhibitarum numero, hoc eſt, a prima inunctione ægro tandiu in linteis unguento delibutis ſordeſcendum eſt, niſi malit ſpontaneæ recidivæ aleam experiri.

11. Ubi ſemel viſum fuerit lintea ſordida poſſe ægro detra, cetera omnia, ut in priore methodo, ſimili eademque ratione geri debent. Itaque purgatione una aut altera alvus moveatur; diæta largior ſenſim concedatur; permittatur aer purior, liberior; præſcribatur matutinus lactis uſus, ac demum æger ſuis muneris reſtituatur.

12. Verum ſi accidat unquam, ut Mercurii efficacia caſu, errore, imprudentia, eo, uſque proceſſerit, unde gradum revocare nullo modo liceat; motaque adeo ſalivatio, eluſo catharicorum uſu, fræni omnis impatiens eſſe videatur, nequaquam contra emittendum diutius fruſtraneo conatu, ſed prudenter obtemperando res eo deducenda potius, quo natura vergit. Apertus itaque ptyaliſmus permittendus, regenduſque ex legibus in priore methoho propoſitis, fovendus ſcilicet, ſi moderatus; contra compeſcendus, ſi nimius fuerit, donec poſt dies 18, 20. 24. præmiſſa, ut moris eſt, purgatione, oris ulcera de tergere, ciborum uſum concedere; & ægrum vitæ priori reddere liceat.

13. In iſta methodo, modo carnium & vini uſus ex toto circumcidatus, diæta paulo largior eſſe poteſt, adeoque leves oſſæ, cremores oryzæ, panatellæ &c. permitti poſſunt, imo etiam uſus lactis vaccini ſemel in die, horis nempe matutinis, ſi ita re eſſe videatur ex nota ſanguinis diatheſi, quandiu nec ulla ſalivatio, nec ulla aderunt inſtantis ſalivationis indicia; ſint aliter enim; æger ut in priore methodo dictum fuit, ſolis juſculis nutriri deberet. Ceterum largus ptiſanæ repentis potius imperandus eſt, ut venerea ſanguis colluvies eluta per diureſim vel diaphoreſim elebatur; & alvus, ſi contracta ſit,

ſit, emollientibus enematis ad egeſtionem fæcum identidem ſollicitanda.

14. Ægris licitum eſt e lecto ſingulis, ſolidiſque diebus ſurgere, modo tamen intra conclave temperate calens ſeſe contineant ab externis aeris injuriis tutos. Neque enim illorum uſum probandum cenſeo, qui in ipſa therapeja ægrotis tota urbe vagandi copiam faciunt. Certe ſi nimia illa indulgentia ſemel forſan atque iterum non male ceſſerit, propter tardiorem in ægris quibuſdam mercurii efficaciam, at contra experientia compertum eſt ægros inde in extremum capitis periculum pluries adductos fuiſſe; nec proinde auctor eſſe velim, ut ullus viam tam lubricam & periculoſam unquam inſiſtat.

Patet hinc ad ſummum in hydrargyroſi quacunque ad quatuor potiſſimum attendendum eſſe.

1. Numerum, doſim, frequentiam unctionum mercurialium nulla certa lege definiti poſſe, qua æquum ſit ægrotantes omnes indiſcriminatim adſtringi, ſed in variis pro temperamento, ætate, viribus, morbi gradu & inveteratione, varie variare. Rem totam proinde medentium prudentiæ permittendam eſſe, quam pro re nata diverſimode recturi ſint: Monendos eſſe tantum, ut cauti ſint, diem unum atque alterum inter frictiones plerumque interponant, ad ulteriorem inunctionem nunquam procedant, niſi prius inſpectus oris ſtatus aperte permiſerit, uno verbo lente feſtinent ac curente diligentiſſime Ne *quid nimis*: Mercurium in ſanguinem iteratis inunctionibus introducere facillimum quidem, ſi forſan deſit; ſemel vero introductum educere, ſi copia peccaverit, perquam difficile eſſe: Quocirca in adhibendo remedio iſtiuſmodi ſatius tutiuſque ſemper fore, ſi calcare, quam ſi fræno, utendum ſit.

2. Cauto opus eſſe potiſſimum, ſi dum æger inungitur, cœlum flante auſtro æſtuoſius fiat; ſiquidem compertum eſt ob acceleratum cruoris motum & laxatum partium tonum mercuriales atomos, quæ in ſanguine confuſæ latent, ferri majore impetu, ac ptyaliſmum nimis præcipitem plerumque movere, ut jam ſupra *Cap.* 9. §. 2. dictum eſt. Contra vero minus eſſe periculi a mercurii energia, ſi tempore inunctionum ſpirante aquilone frigus invaleſcat; cum enim contrariorum contraria ſint conſequentia, tunc ob retardatum cruoris motum & aſtrictum viſcerum tonum futurum eſt, ut ab atomis mercurialibus minores tardioreſque turbæ cieantur.

3. Pro piaculo vulgo etiamnum haberi, ſi venter, thorax, caput, mercuriali unguento inungantur: Videri horrorem illum ex antiquo Medicorum præjudicio olim natum, Mercurium nempe venenatæ qualitatis eſſe, neque adeo poſſe vitales nobilioreſque partes illo propius illini ſine periculo: Experientia quidem jam dudum compertum fuiſſe Mercurium ex ſe plane eſſe innoxium, necdum tamen intermiſſum eſſe morem illum parcendi ventri, thoraci, capiti inter inungendum; quin imo, cum Mercurius perinde agat cuicunque corporis parti affricetur, nec temere intermittendum videri, ne forſan qui ſecus fecerit, male audiat apud imperitos, ſi quid infortunii ex alia qualicunque cauſa evenerit: At vero ſi nodus, ganglion, exoſtoſis, tumor, ulcus, uno verbo morbus quivis localis, ventrem, thoracem, aut calvariam occupet, tunc inani præjudicio nequaquam obſequendum eſſe; ſed localibus inunctionibus partem affectam illinendam eſſe ex arte, quod non modo ſine ulla noxa, ſed etiam cum emolumento maximo fieri poſſe experientia non ſemel ipſe didici.

4. Narcoticorum uſum, præſertim opiaticorum, quæ impermixta & fortiora ſunt, ægrotis nunquam concedendum eſſe ſalivationis tempore, quantumvis dolor oris ulceroſi, quo torquentur, & agrypnia contumax, quam patiuntur, contra ſuadere videantur. Timendum enim, ſi ſalivæ fluxus narcoticorum energia derepente ſupprimatur vel nimium retardetur, ne locus detur tumefactioni glandularum ſalivarum, tum ſuperiorum, tum inferiorum, unde ſanguis a regreſſu cohibitus & in cerebro reſtitans veternum inexpugnabile producturus ſit. Adde per ſomnum diſtillantis ſalivæ partem in ſtomachum clam irrepere, quæ pungendo & irritando dolores ventris, tormina, nauſeam, vomitionem, alvi fluxum &c. plerumque induceret, unde, ſi nulla periculi, quod tamen nunquam ſatis certum eſt, at ſaltem non levis eſſet ærumnarum acceſſio. Itaque poteſt ad ſummum, modo febris abſit, permitti modica Theriacæ doſis ad ℥ ß. quæ præſertim conducit, ſi remedii tædio & pertinaciore diarrhœa æger confectus, tum viribus, tum animo deficiat. Imo vero, ſi æger quanquam diarrhœa vacet, labori tolerando impar eſſe videatur, exhiberi poteſt Tinctura anodyna, ſed cautione eadem, hoc eſt, doſi parciſſima & ita per intervalla repetita, ut ægri non dormiant, ſed ſemi-ſomnes conquieſcant, aut quod præſtat, citra ſomnum aliquantam tantum doloris & moleſtiæ relaxationem experiantur.

CA-

CAPUT VIII.

De Infortuniis, quæ in Hydrargyroſi pleniore quandoque eveniunt, & de eorumdem remediis.

QUemadmodum peregrinantibus prodeſt non modo ſtratam viam ragionis, qua iter eſt, ſed etiam calles ſemitaſque, quibus, ſi forſan aberratum ſit, liceat viæ compendio regredi; ratione eadem in mercuriali therapeia medentibus utile eſt præter methodum, quam in præcedente Capite deſcripſimus, & quæ communiſſima eſt, ceteras quoque methodos jam deſcribendas perſpectas habere, licet uſu rariores ſint. Si certa eſt & explorata illius utilitas, quoties ptyaliſmus ex voto ſuccedit, ſic hæ locum habent perutilem & ſalutarem, quoties infortunium qualecunque in hydrargyroſi advenit. Quocirca, ne qua *nova* morbi *facies*, *inopinave ſurgat*, omnes methodos illas ante *percipiſſe* expedit, cum omnes perinde pertineant ad artis medicę complementum, ut quæ non minus obliqui quod male, quam recti quod bene cedit, conſultrix eſſe debeat.

Infortunia, quæ in hydrargyroſi evenire ſolent, numero multa & natura diſſimilia ſunt, quorum nonnulla utrique hydrargyroſeos methodo, pleniori & parciori, communia; pleraque alterutri tantum propria ſunt. Ut ergo ſingula ordine proponantur, viſum eſt univerſa in duas claſſes diſtribuere, & ea quæ pleniorem in hoc, cetera quæ parciorem hydrargyroſim ſequi ſollent, in ſequente Capite ſigillatiſm tractare.

Solemne eſt in pleniore hydrargyroſi tria ſtudia diſtingui, ut ſupra dictum eſt, quorum unumquodque ſua habeat infortunia.

§. I. *Infortunia primi ſtadii.*

In primo, dum mercurius ſanguini latenter inſtillatus tumultuatur, exitum ſibi moliturus qua data porta,

I. Accidit aliquando poſt tertiam quartamve inunctionem, ut ſalivales glaudulæ, tum maxillares, tum parotides, tonſillęque derepente tumeant, doleant; lingua tumeſiat & foras promineat; facies, totumque caput turgeſcant, unde deglutitio & reſpiratio difficilis; vox ſuppreſſa vel incondita, & mugitui ſimilis; ſopor, veternum, lethargus, febris &c. quę ſi non omnia ſemper adſint, at ſaltem pleraque ſolent una concurrere.

Dependent mala hęc omnia a Mercurio nimiis & frequentioribus doſibus adminiſtrato, quo glandulas ſalivales, tonſillaſque, in quas impetuoſius ruit, ſubito dilatari, cohibitoque proinde ſanguinis refluxu a cerebro per appoſitas jugulares venas, cetera omnia conſequi neceſſum eſt.

Una autem ſalus eſt, quoties contingit ut ægri funeſta illorum ſymptomatum ſyndrome opprimantur, nempe nimium mercurii impetum ocyſſime retundere & coercere, vel ſaltem aliorſum divertere, ut detumeſcentibus ſalivalibus glandulis lethalis in cerebro hæmoſtaſia declinetur.

Itaque 1. Vena illico incidatur in brachio, vel quod præſtat, in pede, ſanguiſque non ſemel, ſed iterum atque iterum mittatur & largo quidem rivo, ſi morbus urgeat, & ægrotantis vires tolerando pares ſint.

2. Detrahantur extemplo induſia omnia Mercurio intincta, mutenturque lecti lintea; imo ſi commode fieri poſſit, mercurialis ſordities, quæ cuti inhæreſcit, detergatur, ne Mercurio intus furenti tacitas ferat ſuppetias.

3. Immitatur, ſi per tempus liceat, clyſter purgans ex decocto foliorum ſennæ, cum diaphœnico aut hiera picra, imo cum aqua benedicta Rullandi turbida, ut egeſtis fæcibus, quæ in craſſioribus inteſtinis induratæ hærent, futuræ purgationi via fiat liberior.

4. Deinceps ſine mora exhibeatur, catharticum, pro morbi gradu & ægrotantis ætate vel viribus varium, ſed plerumque ex infuſo folliculorum ſennæ, radicis rhei, & ſalis vegetalis cum addita manna: Imo ſi grave periculum immineat, cum aqua benedicta Rullandi, ſeu vino emerico ad ℨ j ℥. Verum tamen, ſi ob præcluſum guttur a tonſillarum tumore vomitio difficilior futura eſſe videatur, præſtaret grana aliquot tartari ſtibiati ſolubilis, *v. g.* V. in aquæ libris ij. diſſolvere, & partitis hauſtibus potanda præbere; ſic enim fractą, adeoque vomitioni promovendæ impar deorſum ire perget ſtibii vis, quæ paulo fortior impetum ſurſum factura fuiſſet.

5. Caveatur ſollicite, ne lingua tumens & extra os exſerta primoribus dentibus vulneretur, imo etiam, quod pejus eſt, ne præcidatur, ut non ſemel obſervatum fuit. Itaque lignei cuneoli utrimque alte adigantur inter maxillas, ut dentes nec ſibi invicem allidere, nec linguæ, quæ intermedia eſt, noxam ullomodo inferre valeant.

6. Repreſſo ſemel ferocientis Mercurii impetu, quo æger in capitis diſcrimen deducebatur; oris interiora, in quæ tota pernicies mox eruptura eſt, ſedulo temperentur, ne phagedænicam exulcerationem contrahant, & in hunc finem foveantur jugiter lacte tepido, ſolo vel cum infuſo croco orientali; decocto radicum altææ,

tee nymphææ &c. ſeminum lactucæ, papaveris albi, hyoſyami albi, melonum &c; infuſo ſeminum lini, pſyllii &c. in aqua communi; aqua diſtillata ſpermatis ranarum &c. caute abſtinendo gargariſmatis quibuſcunque acidis, aſtringentibus, & repercutientibus, quæ ſalivam exiturientem retinendo graviſſimos & periculoſos decubitus in glandulas ſalivales poſſent arceſſere.

7. Ptyaliſmus, ſi vehementior uberiorque ſuccedat ut ſuccedit plerumque, ex artis legibus prudenter compeſcatur diæta tenuiſſima, largo ptiſanæ potu, uſu clyſterum quotidiano, iterata purgantium exhibitione &c. Quod ſi vero accidat caſu vel fortuna, ut admiſſi Mercurii vis adhibitis remediis frangatur, & ſalivatio vel nulla, vel votis minor jam cieatur, poterit tunc Mercurii efficacia intendi vel renovari reſtitutis linteis Mercurio ſordidis, quæ detracta ſunt, vel adhibitis denuo frictionibus aliquot, ſed prudenter, parce ac longioribus intervallis, ne iterata culpa ſuccedat ad eumdem lapidem rurſus offendere.

II. Quandoque citra graviorem ullam perniciem æger febre tentatur poſt tertiam quartamve inunctionem, continua vel intermittente, inteſa vel remiſſa &c. qua oris interiora impenſe calent, ſalivatio ſupprimittitur, vel remittitur, ſpiritus ægre dicitur, ceteraque omnia invehuntur ſymptomata, quæ febris propria ſunt, ſed vulgaribus tanto pejora, quod Mercurius per diverſa loca exitum moliens in ſanguine tumultuetur.

Provenit febris illa a gemina cauſa. 1. Quod neglecta ante hydrargyroſim præparatione, nec primarum viarum cacochylia educta fuerit, nec vitioſa ſanguinis acrimonia emendata: 2. Quod Mercurius præcipitantius adminiſtratus, ſit atque adeo impete facto turbas nimias in ſanguine cieat.

Ceterum a quacunque cauſa dependeat, huic mederi ſatis facile eſt, ſi levior ſit, diæta tenui ex juſculis levioribus, largo ptiſanæ potu, uſu enematum emollientium, ceſſatione ab ulteriori inunctione, detractione linteorum &c; at vero ſi gravior ſit, ſi curatu difficilior diætæ non cedat, imo ſi invaleſcat in dies, ad tutiora & efficaciora recurrendum erit.

Itaque 1. Vena ſecabitur ſemel iterumque, ſi morbi vehementia videatur iterationem exigere.

2. Purgatio inſtituetur ex infuſo folliculorum ſennæ & ſalis vegetalis, cum addita manna vel medulla caſſiæ, quibus ſi pigrior alvus ſit, aliquot tartari ſtibiati ſolubilis grana adjicientur.

3. Si febris periodice intermittat, adhibebitur cortex peruvianus, vulgo *Kanakina*, in ſubſtantia vel in decocto, ſemel plurieſve in die, ad ʒ j. vel ij. doſi qualibet; cujus efficacitas explorata eſt in curandis febribus periodicis, tum continuis, tum intermittentibus.

4. Curata ſemel febre, ſi æger infirmior eſſe videatur, mercurialis therapeia in aliud tempus differetur: Si vero viribus ſatis valeant, ſalivatio urgebitur, ſi ob adhibita remedia ſe remiſerit tantum, vel renovabitur ſi ceſſaverit, quem in finem oportet & lintea reddi, quæ Mercurio ſordidata ſunt, & novas aliquot inunctiones, ſed caute, iterari, ceteraque omnia regi juxta leges ſupra explicatas.

III. Solet in nonnullis ſecundæ vel tertiæ inunctioni ptyaliſmi loco gravis diarrhœa ſuccedere, quæ ſi negligatur, cito abitura eſt in manifeſtam dyſenteriam, in qua tormina maxima, teneſmus fere perpetuus, difficilis excretio paucæ, mucoſæ, ſanguinolentæ materiei, non raro cum febricula, quæ identidem recurrit vel ingraveſcit.

Id mali frequens eſt 1. In iis, qui nulla ad hydrargyroſim præparatione uſi ſunt, vel negligentius uſi. 2. In iis, qui a primo curationis die regulis diætæ non obtemperant; ſed vinum potant, aut cibis nimium ſeſe ingurgitant. 3. In iis, quibus infirmior eſt inteſtinorum tonus, rariorque glandularum inteſtinalium textura, unde fit ut pro minori reſiſtentia Mercurius in corpore tumultuans in hæc loca impetum majorem faciat.

Tunc una curationis ratio eſt, nempe remedia anodyna & parergorica qualicumque via adhibere, quæ humorum defluentium acrimoniam demulcere valeant, & partium ſolidarum erethiſmum compeſcere.

Itaque 1. Suſtineatur nimius Mercurii impetus ceſſando ab ulteriore inunctione; imo ſi immoderatus videatur, coerceatur detrahendo lintea, quæ morbo fomitem ſuggerunt.

2. Vena ſecetur in brachio alterutro, unde ſanguis educatur ad ℥ xij. ſi calore & dolore acri inteſtina urgeantur tum manifeſto phlogoſeos, imo inflammationis periculo.

3. Oleum amigdalarum dulcium recens & ἄπυρον exhibeatur partis hauſtibus inter ſingula juſcula ad ℥ ß. vel ℥. j. qualibet doſi; & ptiſana parata ex decoctis radicibus althææ, foliis verbaſci, floribuſve malvæ, aut verbaſci &c. largiter potetur.

4. Infundantur in alvum altera quaque hora unciæ ſex ſeptemve lactis caprilli cum infuſis floribus croci, vel decocti anodyni omaſorum pinguium vituli, foliorum verbaſci, plantaginis, burſæ paſtoris, cynogloſſi &c. ſeminum lini, thalictri, lactucæ, papaveris & florum hyperici, tuſſilaginis, roſarum rubrarum &c. cujus libris duabus addatur terebinthinæ Venetæ duobus ovi tellis ſolutæ ʒ ß. vel ʒ j.

5. Si

5. Si morbus gravius urgeat, diſſolvantur in injectionum una aut altera, die qualibet, grana aliquot Philonii Romani, *v. g.* 10. 15. 20. imo exhibeatur ſemel aut bis in die Diaſcordium Fracaſtorii ad ℥ ß. boli inſtar deglutiendum, vel in aliquot juſculi cochlearibus diluendum.

6. Si morbus difficilior remediis non cedat, in uſum advocetur pulvis radicis braſilianæ, vulgo *Hipecacuanhæ*, a granis xx, ad xxx. quo nihil efficacius eſt ad liquefaciendam & everrendam acriorem pituitam, qua inteſtina irritantur& ad excretionem continenter ſollicitantur.

7. Miteſcente alvi profluvio purgatio præſcribatur ex catholici pro ore & mannæ calabrinæ ana ℥ j. in decocto foliorum verbaſci, vel ex ℥ ij. ſyrupi Magiſtralis in eodem decocto diluti, ut fomitis morboſi reliquiæ, ſi quæ ſuperſint, educantur.

8. Demum poſthinc caute attendatur, an per ægri ſtatum liceat in propoſito ſuſceptoque conſilio perſeverare, necne? Si prius, therapeia aliquandiu intermiſſa ex artis legibus inſtauretur: Sin contra, curatio malis avibus inſtituta in tempus opportunius differatur, dum ægrotantis vires confirmatæ fuerint.

IV. Uſuvenit in ægrotantibus nonnullis, ut poſt inunctiones quinque legitime adminiſtratas nec ſalivatio ulla, nec ulla etiam ſigna appareant futuræ ſalivationis prænuntia, quaſi Mercurius, cujus in pleriſque nimiam efficacitatem jure reformidamus, in his plane iners ac ſuæ virtutis degener hebeſceret. Phenomenum profecto ſingulare, cujus cauſas, quę in alto latent, eruere attentavimus ſupra *Lib. II. Cap.* 10; quo nullus quidem dubito, quin primum creditum fuerit therapeiam mercurialem peſſum ituram; ſed quo tamen experientia jam pridem compertum eſt remedii exitum nec hilum infringi aut in deterius perverti, modo ſequens methodus ex arte adhibeatur.

1. Quoties contingit, ut legitimis unguenti mercurialis inunctionibus quinquies repetitis per dies novem ſalivatio nulla ſuccedat, mora interponenda eſt dierum quatuor vel quinque, ut explorare liceat, num per id tempus Mercurius ſat magna copia jam illitus in apertum ptyaliſmum erupturus ſit. Interea æger parce nutriatur, ut ſanguis, a chylo purior adeoque fluxilior, humores ſecernendos facilius deponat; & largo tepentis ptiſanæ potu eluatur, ut atomi mercuriales latius diductæ per intricatiſſimos vaſorum poros liberius permeent, obſtructa viſcera efficacius reſerent; & ſi quid moturæ ſint, ocyus moveant.

2. Poſtea, ſi nullomodo turbatum ſit, per novem dies ſequentes frictiones aliæ quinque iterandæ ſunt, eadem methodo, pari vel etiam majori unguenti doſi, ſimilique cautionum diligentia, alvum quotidie clyſtere eluendo, & os diligenter introſpiciendo, ne quid mali a dupla unguenti quantitate, quæ adhibetur, ex improviſo ſuperveniat.

3. Quod ſi ptyaliſmus tandem obrepat, regendus eſt ex artis legibus ſupra propoſitis, *Cap. præc.*, fovendus ſcilicet ſi moderatus, compeſcendus vero ſi nimius fuerit; ceterum ſatis longo dierum ſpatio permittendus, donec morbus exſtirpatus eſſe videatur.

4. Contra ſi nullus adveniat ptyaliſmus novem illis alteris diebus, interponenda rurſus mora altera dierum novem vel decem, ut Mercurio ſpatium non deſit vim ſuam exerendi, quibus tranſactis tuto & ſine ullius recidivæ periculo licet ex artis regulis cutem detergere, lintea detrahere, purgationem aliquoties iterare, pleniorem diætam paulatim concedere, ac demum ægrum priori vitæ reddere.

5. Interim tota curationis periodo bonis verbis confirmandi & erigendi ægrotantes, qui deficiente ptyaliſmo quem præſtolabantur, nihil non metuunt, ac vana ſibi fingunt portenta, quibus miſere animo angi ſolent.

Sunt qui ab omni lue ſe vacuos fuiſſe, & ad remedium ſine cauſa damnatos inde arguant, quod Mercurius nullam ſalivationem valeat movere; quaſi vero hydrargyroſis in ſanis ſemper inefficax ab infectis tantum ptyaliſmum proliceret, cum e contrario experientia certa liqueat ſalivationem cum in ſanis, tum in contaminatis venereo contagio, illito mercurio perinde excitari.

Sunt alii, qui anxie timeant, ne quid vel in componendo, vel in adminiſtrando unguento peccatum ſit, unde oriatur ſalivationis abſentia; cum tamen error in his difficillime dari poſſit, ſi detur unquam; cum e contra certiſſimum ſit iterata obſervatione inunctionibus etiam legitimis & ſumma cura adhibitis ptyaliſmum nullum aliquando ſuccedere.

Plerique demum de futuro remedii ſucceſſu male inde augurantur, veriti, ne defectu ſalivationis curatio quoque defectura ſit; quaſi ſeminium morboſum profligari non poſſit, niſi foras exterminetur. Sed næ illi errore tenentur maximo: Jam pridem enim palam eſt obſervationibus multis veneream luem ſine ſalivatione ulla radicitus non raro exſtirpari. Et ſane cum morbus ille contrahatur ſine humore ullo conſpicuo qui intro ſubeat, nequaquam mirum videri debet, ſi perfectam curationem recipere poſſit, ſine manifeſta ullius humoris evacuatione. Adde porro defectum ſalivationis plerumque ſuppleri alvi fuſione, diureſi, ſudatione, vel ſaltem inſenſibili perſpiratione, quæ ſingulæ evacuationes deficientis ſalivationis vicariæ eſſe ſolent.

Igitur tantum abeſt, ut ægrotantibus, quos in hydrargyroſi ptyaliſmus deſtituit, cauſa ulla ſit cur vicem ſuam doleant, modo recte & ex artis legibus procedatur, ut contra potius ſibi jure merito gratulari debeant, quod ſibi datum ſit rara ſatis felicitate abſque tædio & periculo ſalivationis, atque adeo tutuſque commodiuſque, a venereo morbo perfecte convaleſcere.

§. II. *Infortunia ſecundi ſtadii.*

In altero curationis ſtadio ſanguis mercurialibus atomis, atquas ſecum confuſas vehit, nimium attritus & rarefactus, actuſque citatius in omnes corporis partes, validiore momento quam par ſit, ſi qua debilius reſiſtat, hac viam ſibi factus eſt, unde infortunia non pauca ſtadium hoc infeſtum habere ſolent.

I. Tuſſiculoſi, pulmonarii, hæmoptyſici, ſanguinem ſolent exſpuere, purum modo, liquidum, floridum, ſpumoſum; modo cum pituita confuſum, nigrum, grumoſumque. Sed quocumque modo ſanguis exſpuatur, res eſt periculi plena, & quæ cito auxilio opus habeat.

Itaque 1. Reprimatur omni arte atque opera nimius Mercurii impetus, abſtinendo ab inunctionibus, induſia detrahendo, ægri cutim detergendo, lintea lecti mutando &c.

2. Vena ſecetur bis, & ter in die, imo vero quarta quaque hora, & ſanguis largiter educatur primis potiſſimum miſſionibus. Nullum enim remedium eſt, quo ſanguinis ad pectus ruentis impetus, & in pulmonaria vaſa arietatis momentum, celerius & efficacius retundi poſſint.

3. Pro potu exhibeatur leve decoctum radicis ſymphyti majoris; parentur juſcula ex carne vitulina cum radice ejuſdem plantæ, ſemine lini, aut pauca oryza; imo ex piſcibus ſaxatilibus, ſi ad obtundendam cruoris acrimoniam, & procurandam vaſorum diſciſſorum conglutinationem colleticis opus eſſe videatur.

4. In uſum advocentur cetera omnia remedia, quæ ad hæmoptoen valent, ut bolus armenia, terra ſigillata, ſanguis draconis, margaritæ præparatæ, ſpodium, cornu cervi uſtum, vel philoſophice præparatum, terra Japonica, vulgo *Catechu* ſive *Catechou*, amylum torrefactum, corallia præparata &c. a gr. xv., ac ℈. j. gummi Arabicum, Tragacanthæ &c. a gr. xx., ad xxx; ſucci depurati urticæ, millefolii, plantaginis, vel ſi deficiant ſucci aquæ ſtillatitiæ earumdem plantarum ab ℥. j. ad ij. ſyrupi de roſis ſiccis, cydoniorum, myrtini, de ſucco portulacæ, aut plantaginis de ſymophyto Fernelii, collorarum &c. ab ℥ ß. ad ℥ ij; e quibus boli, opiatæ, julepi mixturæ variæ confici ex arte, prout morbo conducere viſum fuerit.

5. Demum, poſt hæmoptoes curationem, de ægri convaleſcentis ſtatu caute judicetur; ſi mobus in ipſo curationis ingreſſu invaſerit, ſi æger morbo debilitatus, difficili, & diuturniori remedio impar eſſe videatur, hydrargyroſis in aliud tempus differenda: Sin contra æger ſatis commode valeat, ac therapeia jam vergat ad exitum, quæ ſuperſunt ex artis legibus regenda ſunt.

II. Frequenter accidit, ut Epileptici in hydrargyroſi media, dum ſanguis Mercurii vi impenſius rareſcit atque æſtuat, inſultu corripiantur, ac in terram præcipites ruant convulſi cum ſtertore, oris ſpuma, ceteriſque ſymptomatis, quæ in morbo caduco perpetua ſunt.

Tunc 1. Si inſultus levior ſit, nihil prorſus movendum eſt; cavendum tantum ne æger damnum ſibi afferat dum convellitur, ac cuneoli lignei inter dentes adigendi, ne maxilla inferior convulſiones acta morſu linguam lædat.

2. Sin vero periculum ſit, ne paroxyſmus diuturnior graviorque in apoplexiam degeneret, ſecta prius vena, depletiſque vaſis cerebri hærente ſanguine nimium turgidis, exhibendæ vini emetici ℥ ij. quibus vomitio cieatur, ac ſolvatur inſultus.

3. Quocumque modo paroxyſmus vel ſponte vel arte diſcuſſus fuerit, ad hydrargyroſim redeundum eſt, ſed cautius procedendo, & adhibitis ſemel, imo etiam bis in die remediis, quæ vi anti-epileptica valere creduntur, quorum potiſſima ſupra recenſita ſunt *Cap.* 6. §. 3. N. IV. & ex quibus bolos aut opiatas conficere facile eſt.

III. Haud rarum eſt Podagricos, eoſque qui doloribus rheumaticis, iſchiadicis, articularibus obnoxii ſunt, pati in ipſa hydrargyroſi novas moleſtaſque dolorum exacerbationes; ſed quibus una certa eſt medendi ratio.

1. Salivationi largius fluenti moderandum quidem eſt, ſed ita tamen ut ex toto non cohibeatur, niſi dolorum acceſſio vehementior febrem advocet.

2. Doloris morſus mitigandus diæta tenuiſſima, largo potu ptiſanæ lenientis & diureticæ, uſu clyſterum quotidiano ex decocto communi emolliente vel anodyno, nempe foliorum verbaſci, ſeminiſque lini, cum oleo amygdalarum dulcium aut butyro inſulſo, imo cum medulla caſſiæ, ſi alvus pigrior ſit.

3. Sanguis jugiter eluendus uſu infuſionis foliorum theæ vel herbarum vulnerariarum ex blandiorum genere, quales ſunt ſcolopendrium, urtica, ſalvia, veronica, virga aurea, meliſſa, chamæpitys &c. cujus mane & ſero poſſunt pocilla aliquot ſorbillari, ut levis mador prolicia-

tur,

tur, quo dolores, ſi non diſcutiuntur, ſaltem leniantur & mitigentur.

IV. Solent in mulieribus erumpere catamenia, nunc quidem ſtata periodo, quoties ſcilicet in aggrediendo remedio de tempore, quo recurſura eſſent, parum proviſum fuerit, nunc vero extra ordinem & vi Mercurii ante tempus proritata, atque adeo fruſtrata cautione, quantacumque de vitando illorum regreſſu adhibita ſit. Sed quacunique ratione vel periodo contigerit, ut menſtrua hydrargyroſi superveniant.

1. Tunc ſuſtinendus eſt ſalivationis impetus, ſi forte vehementior ſit: Ea tamen caviſſe vix unquam opus eſt, cum experientia compertum ſit ptyaliſmum ſponte fatiſcere, quandiu menſtrua uberius manant, materia ſcilicet, quæ ad os confluebat, deorſum divertente.

2. Si catamenia moderate fluant, bene eſt, reſque tota naturæ viribus committenda, hac una cautione ut dum fluunt, juſcula ſint valentiora, vel additis cremore oryzæ aut ovi vitello firmiora fiant.

3. Si vero immoderatius manaverint, iis utendum remediis, quæ adverſus immodicum menſtruorum fluxum valent, ut ſunt remedia fere omnia ſupra recenſita *art. 1. hujus ſtadii*, ubi *de hæmoptoe*: ſed præſertim decoctum aurantiorum immaturorum; alumen rupeum ſub forma boli ad ℨ ß. quolibet quadrihorio devoratum; vel bolus ex æquis aluminis rupei, ſanguinis draconis & ſacchari rubri partibus, cujus doſis ad ℨ j. quolibet quadrihorio iteranda eſt ſi morbus urgeat.

V. Mulieres, quæ uterum gerunt, aliquando in ipſa hydrargyroſi abortiunt, ſive citatiore impetu quo ſanguis agitur a Mercurio tumultuante, ſive irrequietis fœtus, qui tunc ipſe male habet, calcitrationibus.

Ubi primum ex ſanguinis profluvio, ex depreſſione ventris, ex dolore in utero, & ex enixuum præſentia manifeſtum eſt abortum inſtare.

1. Hydrargyroſeos vehementia, quam maxime fieri poterit, ſuſtinenda eſt artis regulis, ut jam ſæpius dictum eſt.

2. Parturienti ex arte obſtetricandum eſt, & excluſus infans, ſi vivus ſit, baptiſmo confeſtim luſtrandus, ne præmatura morte occumbat. Cetera vero omnia circa matrem procuranda, ut procurari ſolent in puerperis, quæ morbo immunes ſunt.

3. Si lochia rite & moderate fluant, res tota naturæ permittenda, donec ſponte ceſſent, quo tempore Mercurii efficacitas inſtauranda, ſi nimium intermiſſa videatur: Ad minus remedii diuturnitas ad plures dies proroganda, ut quod intenſioni & efficaciæ forſan deeſt, temporis diuturnitate compenſetur.

4. Si contingat vero, ut lochia ſupprimantur vel parcius manent, pari prorſus methodo medendum eſt, ac ſi therapeia mercurialis adhibita non fuiſſet, nempe clyſterum uterinorum uſu, venæ ſectione in brachio vel in talo pro ſuppreſſionis modo & gradu, emmenagogis blandis, purgationibus &c. quæ non ſunt hujus loci.

5. Ceterum infantem, ſi vivat, a matre lactari neceſſe eſt, ut ſi lue venerea etiamnum forte laboret, ceu laborat plerumque, quoties nondum abſoluta curatione in lucem editur, profligatis uſu lactis materni, quod mercurialibus atomis turgidum eſt, morboſi ſeminii reliquiis integræ reſtituatur valetudini.

VI. Hypochondriaci, qui natura meticuloſi ſunt, remedii tædio, diuturnitate, dolore cito fracti, curatione quidem affecta de ſalute deſperare, confecta vero de valetudine ſolent diffidere, ac in utroque caſu medentes aſſiduis querimoniis enecare & plerumque ſine cauſa.

Ceterum eſt cum illis cautiſſime procedendum eſſe, ut qui morbi impatientes ſint, omnia tuta timeant, ac pro nihilo portenta ſibi fingant, quibus mirifice conſternantur. Itaque bonis verbis erigendi ſunt, quandiu therapeia mercurialis durat, ne animo deſpondeant, quod nunquam periculoſum non eſt; finita vero curatione manifeſtis rationum momentis arguendi, ut de valetudine diffiteri nullomodo poſſint. Sed in utroque caſu ſcias velim plurimum ineſſe difficultatis ac laboris; *In illo*, quod hypochondriaci ex vivida phantaſiæ vi, qua multum valent, morbi ſpecie gravius affici ſoleant, quam plerique alii morbo ipſo: *In hoc*, quod cum ceteri id verum eſſe facile putent quod multum expetunt, ii contra id ſolum verum eſſe credant, quod maxime ſibi metuunt.

VII. Scorbutici, aut qui ad ſcorbutum inclinant, quibus gingivæ natura molles & fungoſæ ſunt, aut in quibus ſanguis, ac proinde gingivarum mucus ammoniacali peccat dyſcraſia, gravia in toto ore ulcuſcula pati ſolent, ſerpentia, phagedænica, fœtida, gangrænodea, quæ buccas, gingivas, linguam, palatum fœde depaſcuntur; quæ ſi tonſillis, columellæ, vel paristhmiis aſſideant, deglutioni magnopere officiunt; & quibus proinde, cum maximum ſit in mora periculum, celeriter occurrendum eſt

1. Coercendo vel ſuſtinendo adhibiti Mercurii impetum, ne immoderatius invaleſcat.

2. Ulcera omnia probe detergendo collyrio Lanfranci, & collyrium impar ſit, ſpiritu ſalis marini vel vitrioli additione mellis temperato, imo etiam ſincero, ſi morbi vehementia ita ſuadeat.

3. Os identidem abluendo decocto radicum ariſtolochiæ rotundæ, biſtortæ, raphani ruſtiſticani &c; foliorum cochleariæ, aquilegiæ, ſalviæ, becabungæ &c; corticis aurantiorum ama-

amarorum, balauſtiorum, fructuum ſumach, ſtrobilorum pini &c; cum addito ſpiritu vini camphorato & alumine rupeo ad q. ſ.

§. III. *Infortunia tertii ſtadii.*

In tertio demum & ultimo therapeiæ mercurialis ſtadio, dum attrito, eliminato, profligato morboſo ſeminio opus eſt vela jam contrahere, promotæ ſalivationi finem imponere, & illatam ori noxam emendare, nova ſolet ingruere malorum cohors, quæ plerumque non tam remedii adhibiti virulentiæ, quam medentium incuriæ vel inconſiderantiæ debent accepta referri.

I. Nonnunquam ulcera numeroſa, profunda, ſordida, depaſcentia, dyſepulota, oris interiora peſſime habent, unde ptyaliſmus diuturnior, quem compeſcere vix licet, nedum ſiſtere, quo tamen ægrotantes pedetentim marceſcunt & extenuantur.

Id perpetuum eſſe ſolet, 1. Quoties Mercurius vel uberius vel præcipitantius adminiſtratus eſt: 2. Quoties ulcuſculis in ore efflore-ſcentibus tempeſtive occurſum non fuit, ſi nimia fuerint, aut in alienis locis inſederint: 3. Quoties acrior eſt ſalſiorque humorum craſis in ægrotante, unde ulcera cicatrici diutius repugnant: 4. Denique quoties mollior eſt, laxior, nimiſque fungoſa gingivarum & interioris oris caro, qualis in ſcorbuticis, unde ab ulcerum tabo facilius eroditur.

Hinc palam eſt Medicos in manifeſta culpa eſſe in prioribus duobus caſibus, ut qui temere vel inconſulte ſe geſſerint: a culpa vero plane non vacare in duobus poſterioribus, ut qui ad ægrotantium, qui ſe illorum fidei dedere, temperiem ſtatumque ſatis caute non attenderint in adminiſtrando Mercurio.

Porro a qualicumque cauſa id mali proveniat, unica eſt medendi ratio.

1. Nempe ſi oris interiora caleant, doleant, rubeantque inflammatorie vel eryſipelatoſe, vena incidenda eſt ſemel atque iterum, modo vires ægrotantis permittant.

2. Ulcuſcula tepide fovenda lacte vaccino vel caprillo, decocto radicum althææ, infuſo ſeminis lini, aqua ſpermatis ranarum, ſimilibuſque, quæ in ore perpetuo contineri debent identidem renovando.

3. Bis in die detergenda ſunt decocto hordei cum melle roſaceo, vino rubro aqua temperato, aquis thermalibus *v. g.* Balerucanis, quæ, ſi ita videatur, temperari poſſunt decocto radicum althææ: Imo ſi ulcera valde ſordida fuerint, collyrio Lanfranci identidem imbuenda, attamen parce, ne fibræ acrius laceſſitæ erethiſmo intenſiore percellantur.

4. Alvus ſubducenda eſt quotidie enemate emolliente & eccoprotico, & tertia quaque die blando cathartico ex ſenna, manna, caſſia, ſale vegetali &c. ut humor, qui ad os copioſius affluit, verſus inferiora ſenſim divertatur.

5. Interim æger nutriendus eſt ſolo lacte vaccino, ſi ventriculus hujus nutrimenti patiens ſit; lac ſaltem ſemel aut bis in die exhibendum, mane ſcilicet, & ſero: De cetero præſcribendæ ſorbitiones, quæ eupeptæ & euchymæ ſint, & quæ ſine maſticatione poſſint exhauriri.

6. Ægrotanti non modo permittendus, ſed etiam imperandus eſt liberioris aeris uſus, ſi tempeſtatis ratio permittat, ut promota uberiore diapnoe, atomiſque mercurialibus copioſius ideo exhalantibus ſenſim compeſcatur tumultus, quem in ſanguine faciunt, ac imminuatur nimius humorum confluxus, quem verſus os ſollicitant. Ceterum modo ulcera videantur cicatricem paulatim contrahere, cura ſuperſtitis ptyaliſmi tempori tota committenda eſt; licet enim tarda ſit illa medicina, quam affert longinquitas & dies, at certe experientia compertum eſt & magnam & efficacem eſſe.

7. Sunt qui ad reprimendum ptyaliſmum largiorem & diuturniorem uti ſoleant gargariſmatis aſtringentibus ex balauſtiis, roſis rubris, myrtillis, ſumach, acacia, baccis berberum, gallis, malicorio, alumine rupeo &c. ut laxiora ductuum ſalivalium oſtiola coarctentur. Sunt alii, qui nummos aureos in ore volutandos præſcribant, pilulaſve, quæ auri ſcobem, calcemve, aut bracteas recipiunt, devorandas exhibeant, ut mercuriales atomi, quæ copia nocent, auri ramentis, quibuſcum jungi amant, abſorbeantur & una ſimul educantur. Sed utrumque jam pridem a gnaris & prudentibus Medicis merito damnatur. *Prius* quidem ceu periculoſum, neque enim unquam tutum eſt ptyaliſmum, dum largius fluit, aſtringentium vi intempeſtive coercere: *Poſterius* vero ceu vanum & inutile, non quidem quod negem quod aperte liquet, ſcilicet auri ramentis mercuriales atomos nonnullas in ore aut in inteſtinis abripi & inde educi, ſed nego ſatis magna copia ea ratione unquam deduci, præſertim e ſanguine, ubi potiſſima ſcena eſt, ut ea therapeia in ægrotantium commodum cedere poſſit, niſi efficaciora & tutiora remedia adhibeantur.

II. Dum ulcerum eſcharæ decidunt, ſuperveniunt non raro hæmorrhagiæ ab eroſis laceriſve vaſis, quæ ulcera depaſta ſunt. Id mali frequens eſt quoties ulcera profundiora altius excavantur, præſertim ſi ab ægro cruſtæ ulceribus inuſtæ præcipitantius detrahantur, aut medentibus citius deradantur frequentiore affrictu penicilli collyrio imbuti.

Leve

Leve quidem malum eſt, & quod Naturæ committi poteſt, ſi ſanguis paucus exſtillet ex vaſis tenuioribus venoſiſque: At vero gravius, & cui mederi oporteat, ſi ubertim manet ab arterioſis & amplioribus vaſis.

Tunc ergo 1. Abluto ore locus, unde ſanguis fluit, ſi oculis pateat, ut patet perpetuo dum hæmorrhagia manat a gingivis, lingua, buccis aut maxillarum commiſſuris, collyrio Lanfranci, ſolutione aluminis rupei in aqua plantaginis, aqua ſtyptica, aqua aluminoſa Fernelii, aut qui ceteris præſtat, ſpiritu vitrioli imbuatur. Si hæc ſiſtendo ſanguini paria non ſint, vaſi diſciſſo cauterium actuale, ſed leviter calens, imponatur, atque eſchara ea ratione inuſta caute foveatur, ut ſupra dictum num. 2. *paragraphi præcedentis*, ne decidat præpoſtere. Interea vero æger nutriatur juſculis, ſorbitionibus, panatellis, cremoribus oryzæ, ovorumque vitellis, & damnetur ſilentii, ne maſticationis motu, vociſve contentione eſchara ſede dimoveatur & hæmorrhagia renovetur.

2. Verum, ſi locus, unde ſanguis manat, in occulto ſit, ut dum latet in faucibus aut in poſtica facie lacunaris narium, incidatur vena ſemel iterumque, ſi morbi vehementia ita exigat, & ægri vires ferendo pares eſſe videantur. Interim os ſæpius abluatur decocto aſtringente & ſtyptico balauſtiorum, roſarum rubrarum, ſumach, gallarum, malicorii, cum additis aquæ Rabelii guttis aliquot; & pro potu ordinario exhibeatur decoctum radicis graminis vel cichorii ſilveſtris aqua eadem Rabelii imprægnatum ad gratam aciditatem.

3. Memini in caſu ſimili profuiſſe in ægrotante quodam narium interiora, quæ faucibus proxima adſtant, unde hæmorrhagiam gravem patiebatur, ferro tenuiore, recurvo & leviter candente, canalis ope in naſum extrinſecus immiſſo, comburere; duro quidem conſilio, ſed quod durior neceſſitas ſuadebat, & quod felici comprobatum fuit exitu, cum ea ratione & hæmorrhagia reſtincta, & æger ab orci faucibus revocatus fuerit.

III. Contingit nonnunquam, ut cum oris ulcera ad cicatricem veniunt, eroſæ linguæ latera, præſertim circa radicem, cum interioribus gingivis, quæ appoſitæ ſunt; gingivæ exteriores cum adverſis buccis; aut uvula ſive columella cum finitimo lacunaris fornice coaleſcant.

Leve quidem malum & quod omitti poteſt, ſi nullum afferat incommodum. Sin aliter vero, oportet medicinam adhibere & promptam & facilem, nempe dum cicatrix recens eſt, partes male coalitæ adacto digito diſſociandæ; ſi vero firmior & antiquior ſit, ſcalpello ex arte diſſecandæ, ac poſtea cavendum ne ſemel diſcretæ denuo invicem agglutinentur, ideoque interjecto penicillo molliore, qui decocto detergente vel vino rubro imbutus ſit, blande pluries in die fovendæ ſunt, donec cicatrix obducatur.

IV. Tandem ſupereſt aliquando poſt curata ulcera ea oris ſtrictura, vulgo *Bridure*, qua maxilla inferior fere immobilis & quaſi capiſtrata nequit a ſuperiore diduci ulla ratione, vel ſaltem ita parum diducitur, ut os adſtrictis fortiter dentibus nullo vel anguſto tantum hiatu pateſcat, unde alimenta ſolidiora in os indi, inditave maſticari, aut vocis ſonus diſtincte exprimi vix poſſunt.

Solet hoc malum fere perpetuum eſſe, quotieſcumque tendines muſculorum manſoriorum, qui in maxillarum commiſſuris adſtant, male affecti ſunt vel ab altioribus ulceribus ea oris loca depaſcentibus, vel ab acrioribus cathæreticis, quæ ad exſtirpanda earum partium ulcera affricantur. Hinc enim elaſtica ſtamina, quibus tendinei funiculi conſtant, puncta, irritata, laceſſita quomodocumque, criſpari & in brevius contrahi neceſſum eſt, haud diſpari fere modo ac cartha pergamena ad ignem propius admota corrugatur. Quapropter minime mirum, ſi retracti eo modo tendines ac extenſionis priſtinæ jam neſcii inferiorem maxillam ſuperiori tam firmiter applicitam detineant, & oris diductioni tam valide obſtent, ut quantuſcunque niſus in adverſum fiat, renitantur ipſi momento ſuperiore, donec diſcerpantur.

Grave quidem malum eſt, tantoque gravius quod inemendabile. Sunt qui gargariſmatis emollientibus ex decoctis radicibus althææ, brancæ urſinæ, malvæ, ſeminibuſque lini, pſyllii &c. contractos tendines tentent relaxare, ſed fruſtra; neque enim obſervatione hactenus compertum eſt poſſe eos unquam nativæ mollitiei ullo modo reſtitui.

Sunt alii, qui adactis intra dentes cuneolis ligneis maxillam vi diducere, ac manſoriorum tendines ad nativam extenſionem revocare conentur, nec feliciore tamen exitu; nihil enim vel minimum proficiunt labore maximo, ac ubi primum ab opere tædioſo ceſſatum eſt, cito perit diuturni laboris utilitas.

Demum non deſunt, qui duriore ſed æque inutili conſilio firmiores cicatrices internis maxillarum commiſſuris obductas inciſuris ſcarificent, eo ſcilicet fine ut maxilla inferior facilius moveri poſſit, quaſi vero durioribus oris cicatricibus malum induceretur, quod a retractis criſpatiſque muſculorum manſoriorum tendinibus unice pendet, inciſiſve cicatricibus ſuperficiariis morbus curari poſſet, cui medicina efficax adhiberi nulla ratione poſſet, niſi ſectione tendinum, quam tentare piaculum foret.

Quorſum ergo ægrotantium animos inani ſpe fruſtra tam diu lactare, aut quod pejus, novis miſeriis illorum miſerias quotidie cumulare? Diſcant tandem ſe immedicabili morbo detineri, ac dimiſſa non fruſtranea modo, ſed etiam perículoſa medicina, ea ſibi parent levamenta, quæ poſſint conducere, quæ nocere non poſſint. Cum ſolidiores cibos nec devorare, nec maſticare queant, liquidioribus utantur admiſſis per rimam, qua patet os, vel per eam quam facit dens unus data opera evulſus; eoque artificio, ſi non delicate, at ſaltem placide vitam traducant. De cetero *durum*, ſed immedicabile infortunium forti ferant animo, ut (*a*) *levius fiat patientia quicquid corrigere eſt nefas*.

CAPUT IX.

De infortuniis, quæ in parciore Hydrargyroſi interdum accidunt, & de eorumdem medicina.]

JAm ſupra monuimus *Cap.* 7. §. 2. omnia mitiora eſſe & pacatiora in parciore hydrargyroſeos adminiſtratione. Cum enim Mercurius minore doſi inungatur, tumultus in ſanguine, ſi quis fiat, minor inde futurus eſt; & cum inunctiones longioribus intervallis repetantur, impendentia mala prævidere, & prævíſis ante occurrere facilius eſt. Inde tamen putet quiſquam nolim hac methodo in curanda lue venerea navigationis curſum teneri quaſi per mare pacificum, quod procellas nullas experiatur, quod nulla viderit unquam naufragia; ſiquidem hæc ipſa methodus ſua quoque patitur infortunia, quorum alia quidem parit ægrotantium imprudentia, qui Medicis monentibus morem non gerunt; & hæc huic methodo cum præcedente plerumque communia ſunt: Alia vero accidunt Medicorum incuria, qui ſeſe ægroſque fruſtrari ſolent, dum per errorem medicinam imparem morbo adhibent; & ea huic methodo quaſi propria ſunt.

§. I. *De Infortuniis huic methodo cum præcedente communibus.*

I. Ægrotantes, cum in hac methodo ab exulceratione oris & ſalivatione immunes noxam nullam patiantur, tædet plerumque, in cubiculo concluſos tandiu detineri. Conniventibus itaque, vel ſaltem diſſimulantibus Medicis, amant per urbem vagari, ignari malorum quæ ſibi poſſunt parere, cum Mercurio nulla unquam fides ſit. Vidi equidem, neque ſemel, rem ſatis proſpere, ſaltem ſine damno, ſucceſſiſſe in regione calidiore, qualis eſt Occitania, tempeſtate æſtiva, in ægrotantibus demum, in quibus tardior erat & hebetior Mercurii energia: At vero ægrotantes alios & numero plures ibidem vidi, quibus ſimili imprudentia graviſſima parta ſunt infortunia, unde in apertum capitis diſcrimen venere.

Neque ſane mirum, quippe ſi dum interiora calent & æſtuant a Mercurio intus tumultuante, contingat ut extimus corporis habitus vento, frigore, humiditate derepente refrigeretur, neceſſe eſt pro conſtipata cute & denſatis ſpiramentis, quibus pervia eſt, inſenſibilem perſpirationem ſubito inhiberi. Hinc particulæ morbificæ, quæ in hac methodo a ceteris emiſſariis præcluſæ, ſaltem tacite hac exhalabantur; hinc non paucæ mercuriales atomi, quæ circulationis motu abreptæ latenter evaneſcebant via eadem, intra corpus jam retineri, & retentæ tragœdiam agere debent periculi plenam. Modo ſcilicet intra ſanguifera vaſa coercitæ, motum circulantis cruoris intendendo, carneaſque tum cordis, tum arteriarum fibras ad oſcillationem frequentius ſollicitando, febrem accendere, ut dictum eſt *Cap. præc.* §. 1. *art.* 2: Modo vere impete facto in ſalivales glandulas, tum parotides, tum maxillares, ſubitum illarum tumorem, calorem, dolorem inferre, cum inſigni linguæ, totiuſque capitis tumefactione, ut *ibidem* dictum eſt §. 1. *art.* 1. Modo tandem tum in ſalivales glandulas vim ſimul exerendo, una eademque opera & febrem inducere, & glandularum ſalivalium tumefactioni locum dare.

Sic ergo in hydrargyroſi ipſamet parciore, ægrotantium imprudentia infortunia eadem non raro accidunt, quibus ſupra diximus *præced. Cap.* §. 1. *art.* 1. & 2. pleniorem hydrargyroſim infeſtam & infamem haberi, ſed quibus eadem quoque medicina facienda eſt, quam idcirco, ne actum agere videamur, repeti volumus ex præcedente Capite.

II. Nonnulli, qui natura multi cibi ſunt, cum inediæ impatientes tenuiorem diætam, quæ imperatur, obſervare nolint vel nequeant, non largiorem modo ſibi concedunt, ut famen depellant, quod condonari facile poſſet, modo offis tantum, cremoribus, panatellis & ovorum villis uterentur; ſed etiam gulæ interdum ita indulgent,

(*a*) Horat. *Od*, 24. *Lib*, 1.

gent, ut cum oris interiora ab exulceratione libera ad maſticationem & deglutitionem prompta ſint, non dubitent cibis ſe ingurgitare; carne, eduliis, ferculis, cupediis promiſcue veſci; quin imo vinum adhibere, quaſi in therapeia tam lubrica pergræcari licitum foret.

Sed delictum gravis pœna plerumque ſequitur, neque *pede claudo*. Cum enim in hydrargyroſi quævis concoctrix ventriculi facultas manifeſte infringatur copioſiore, ut opinor, muco tunc temporis in ſtomachum confluente, quo tonus ventriculi relaxatur, & hebetatur fermenti chylopœi energia, inde fit ut ingeſta cibaria & male confici, & in vitioſam abire ſoleant cacochyliam, acidam, acrem, bilioſam, qua quidem, ſi in ſanguinem transfundatur, febrem moveri, qualem ſupra deſcripſimus, *Cap. præcedente*, §. 1. *Artic.* 2; qua vero, ſi in inteſtina provolvatur, diarrhœam produci neceſſe eſt in dyſentericum fluxum brevi degenerem, de qua *ibidem*, *artic.* 3.

Sic ergo in hac etiam methodo ægrotantium intemperantia mala ſæpe creantur graviſſima, quæ ut natura eadem ſunt ac affectus illi, de quibus ſupra, qui in pleniore hydrargyroſi eveniunt, ſi cum iiſdem nonnunquam gradu & intenſione fere paria fiunt, atque adeo iiſdem remediis impugnanda ſunt, de quibus *ſupra loco laudato*.

III. Huic alteri hydrargyroſi, de qua nunc quæſtio eſt, ut quæ ad patiendum & tolerandum multo facilior ſit, moris eſt novitii quidem, ſed jam recepti ægrotantes plurimos credere natura infirmos, viribus parum valentes, morbo habituali exauſtos, ut pulmonarios, tabidos, hęmoptoicos, epilepticos, ſcorbuticos, podagricos, mulieresque uterum gerentes, quibus pleriſque pleniore hydrargyroſi olim interdictum erat. Neque ſane mutati conſilii pœnitendum eſſe videtur, quo non ſolum uſitatum, ſed etiam quotidianum eſt, ægrotantium plurimos ab inveterato morbo feliciter convaleſcere, qui tanquam deploratis naturæ viribus, vel ad ſummum mitigatoriis, ſed inefficacibus, quibuſdam auxiliis quondam permittebantur, donec paulatim morbo confecti mortem miſeram occumberent ante diem.

At vero cum nihil occurrat quod ex omni parte a periculo tutum ſit, inde ſimul effectum eſt, ut mitior hæc ipſa hydrargyroſeos ſpecies, utcunque natura blanda ſit, infortuniis tamen non paucis obnoxia interdum eſſe ſoleat, quæ cum altera communia habet, ut ſputo ſanguinis in hæmoptoicis, inſultibus morbi caduci ſive ſontici in epilepticis, ulceribus oris phagedænicis in ſcorbuticis, paroxyſmis podagricis, abortui, ceteriſque id genus numero ſat multis. Quantumvis enim & parcis doſibus & longis intervallis Mercurius adhibeatur, quamtumvis tacite vim ſuam exerat in profligando ſeminio morboſo, vix unquam fieri poteſt, ut nec liquidis orgaſmum, nec in ſolidis erethiſmum ullum excitet; neutrum vero excitare unquam poteſt in ægrotantibus natura infirmis, cachecticis, corpore male conſtitutis, quin periculum maximum inde immineat, ne therapeia in infortunium quoddam eruptura ſit, varium quidem pro vario ægri ſtatu, ſed nunquam a periculo vacuum.

Sic ergo in parciore quoque hydrargyroſi ægrotantium infirmitate infortunia eadem interdum contingunt, ac in pleniore: Plerumque tamen paulo mitiora, quibus proinde medendum eſt auxiliis iiſdem, quę allata ſunt *Capite ſuperiore*, §. 2.

IV. Rarum eſt oris ulcera altius penetrare in hac hydrargyroſeos ſpecie, rarius ulcera eadem fieri maligna, cacoethea, dyſepulota. Poteſt tamen utrumque medentium indiligentia aliquando contingere; & tunc eadem omnia infortunia timenda ſunt, de quibus *ſuperiore Capite* dictum eſt, §. 3.

Sed ut illa infortunia natura, cauſa, periculo cum iis proxime conveniunt, quæ laudato loco recenſentur, ſic medicina ad illa efficax cum ea convenit, quæ ibidem propoſita fuit, ex eodem Capite repetenda eſt.

§. II.

De infortuniis huic Methodo qua propriis.

Hactenus ſed paucis de infortuniis, quæ hydrargyroſis parcior communia quidem habet cum pleniore, ſed quæ tamen mitiora & rarius patitur: nunc paulo fuſius de infortunio illo, quod licet cum utraque commune ſit, ad parciorem tamen ſpecialius & frequentius pertinet; nempe de irrito Mercurii ſucceſſu, gravi ſane infortunii genere, & ſi ea excipias quæ capitis diſcrimen advocant, omnium graviſſimo, quo fit ut morbus male exſtirpatus poſt breves inducias ſponte reviviſcat, agatque tragœdiam alteram pejorem priore.

Novum quidem non eſt pleniorem hydrargyroſim ipſam quoque omni plane ſucceſſu aliquando deſtitui; ſed id tamen rarum eſt, neque unquam fere accidit, niſi cum adhibita therapeia, vel nimia medentium feſtinatione, vel præſentia graviorum infortuniorum, quæ urgent, citius quam par eſſet intermittitur, unde vix poteſt tunc ignorari & erroris admiſſi cauſa, & emendandi ratio. In parciore vero hydrargyroſi infortunii genus eſt frequens & pervulgatum eſt, & quod maxime mireris, tum etiam

cum omnia ex artis legibus rite adminiſtrata videntur, ac cum therapeia moram ac ſuſtentationem ſatis diuturnam habuit, ita ut nec ſatis liqueat plerumque in quo peccatum ſit nec ab admittenda culpa cavere, aut admiſſæ mederi facile ſit.

Itaque operæ pretium eſt latentes cauſas curationis in ea methodo tam ſæpe infectæ retegere, modumque ſimul indicare, quo in poſterum id infortunii cavere liceat. Sic illa curatoria methodus, quæ blandior, tutior, faciliorque ab omnibus cenſetur, nota inefficaciæ, unde male audiat, ſemel purgata, poterit, ab omnibus tuto admitti non parvo therapeiæ compendio, maximoque ęgrotantium emolumento. Sed cum ea quæſtio obſcura ſit & difficiles explicatus habeat, rem paulo altius repetere neceſſum eſt.

Conſtat cum ratione, tum experientia, effectum quemcunque cauſam habere certam, quæ ſit certi gradus, & quæ certo egeat temporis intervallo, ut efficax ſit. Sic ut exemplis utar vulgaribus & obviis, cera liqueſcit certo tantum gradu caloris, & eo caloris gradu quem certo temporis ſpatio experta ſit: Sic aqua congelatur certo tantum gradu frigoris, & eo frigoris gradu, cui per certum tempus objecta fuerit. Nulla arte, nulla opera fieri unquam poteſt, ut cera liqueſcat, aut aqua congeletur, niſi cauſæ ſingulæ, a quibus ſingulis illi effectus producuntur, ad certum illum intenſionis gradum evehantur, qui effectui producendo correſpondeat, & in ſubjecta agat per eam temporis moram, quæ ad effectus illos producendos requiritur.

Sic ergo & pari prorſus ratione profligatio & exterminatio ſeminii ſyphilitici, qualitercunque fiat, 1. Certam in Mercurio vim & energiam poſtulat, qua in virus agat: 2. Certam ac determinatam requirit temporis diuturnitatem, per quam ea Mercurii quantitas in virus agat. Si alterutrum defecerit, luditur opera, neque unquam ſperandum eſt fore, ut virus venereum radicitus debellari poſſit a cauſa, quæ alterutro nomine imbellis, vel potius impar eſt.

Jam vero cum Mercurius homogeneus ſit, & e particulis ſimillimis & ſimpliciſſimis totus componatur, quæ nullam in ſanguine mutationem pati poſſunt, unde mutetur earumdem efficacitas, palam eſt certum illum virtutis & energiæ gradum, qui in adhibito Mercurio deſideratur, ut virus venereum profligari & exterminari poſſit, non diſtingui ab ipſamet adhibiti Mercurii quantitate, atque adeo ad eradicandum morbi venerei fomitem neceſſum eſſe, 1. Certam ac determinatam Mercurii quantitatem ſanguini ſyphiliticorum inſtillari, unde æſtimanda eſt certa adhibiti Mercurii efficacitas: 2. Semel inſtillatam ſatis diu in eodem morari, unde æſtimanda eſt certa temporis diuturnitas, quæ in agente Mercurio requiritur.

Liquet ergo duas eſſe leges in adhibendo Mercurio perpetuo obſervandas, ſi optato ſucceſſu potiri quis velit; 1. Ut ea Mercurii quantitas, quæ ad perfectam luis venereæ curationem requiritur, agat in ſanguinem, & agat eo momento, quod producendo effectui aptum ſit; ſin ſecus enim, nunquam eo niſu illum agreſſura, impetumve factura eſt ejus gradus, qui ad effectum neceſſarius eſt: 2. Ut admiſſa Mercurii quantitas in ſanguinem pari eademque vi ſatis diu agat, ac inchoatam in illo mutationem ſatis diuturno temporis ſpatio urgeat, donec totum ſanguinem, vaſa ſingula, receſſus omnes pervaſerit, ne quid inacceſſi uſpiam ſuperſit, ubi morbi fomes abdi, & unde recidiva pati poſſit.

Peccant in priorem quidem legem, quicunque Mercurium doſibus æquo parcioribus & intervallis juſto longioribus adminiſtrant, unde deeſt in ſanguine ea Mercurii quantitas, quæ ad producendum effectum neceſſaria eſt: In poſteriorem vero, quicunque affectam mercurii adminiſtrationem citius, quam par eſt, intermittunt, ex quo efficitur ut mutatio ſanguini jam inducta ſatis diu non ſuſtineatur ad morbum radicitus exſtirpandum.

Utrumque peccati genus frequens eſt in hydrargyroſi parciore. Hinc in illa methodo vani illi & irriti ſucceſſus curationum mercurialium, quibus mitigatur quidem ſymptomatum ſævitia, malumque remittitur; ſed quibus non deletur morbi fomes, nec proinde morbus funditus exſtirpatur. Hinc fallaces illæ morbi therapeiæ, irritis ipſis ſucceſſibus pejores, in quibus evaneſcunt quidem ſymptomata, unde ægrotantes male providi fauſta omnia ſibi temere deſpondent, ſed quæ poſt breves inducias in recidivas abeunt priore morbo plerumque difficiliores.

Probe teneo quod illi errent, qui ſolent ad hunc modum Mercurio uti vel abuti potius, nec ignarus ſum offuciarum, quas ſibi ipſi faciunt, ut methodum eam probent Mercurii & parciore quantitate & breviore temporis ſpatio adminiſtrandi.

Nempe circa *prius* ſic argutantur. Unciæ tres unguenti mercurialis quatuor frictionibus intra ſeptem dies ægrotanti illitæ luem radicitus plerumque ſanant intra triginta dies. Ergo unciæ totidem ejuſdem unguenti, frictionibus duodecim, intra dies triginta adminiſtratæ, morbum eumdem pari facilitate, ſimilique efficacia eradicaturæ ſunt.

Circa *poſterius* vero ſic amant ſibi fucum facere. Conſtat, *inquiunt*, ſanguinem totum

per

per corpus pluries hora qualibet circumvehi. Poſſunt ergo mercuriales atomi in ſanguinem celeriter diſtribui, universa corporis vaſa pluries hora qualibet legere, & relegere, & cauſam morbificam, ubicunque latet, efficaciter impetere; atque adeo debent intra ſpatium temporis opinione brevius morbum penitus delere.

At vero in *utroque* perinde hallucinantnr. Circa *prius* quidem, nec damus tres unguenti uncias ad curationem luis ſemper ſatis eſſe, nec ab omnibus in parciore hydrargyroſi uncias tres unguenti ſemper adhiberi, quod utrumque gratis aſſumunt. Sic ergo ruentibus præmiſſis concluſionem funditus ruere neceſſum eſt.

Verum, ut etiam demus duas illas ſumptiones, aſſumptio tamen non dabitur: Certum eſt enim haud leve diſcrimen inter collatos caſus intercedere, 1. Ex diverſo adminiſtrationis modo: 2. Ex inæquali intervallo, quod inter frictiones interjicitur: 3. Ex diverſa mora, quam Mercurius trahit in ſanguine.

1. *Ex diverſo* quidem *adminiſtrationis modo*. Cum enim tres unciæ unguenti mercurialis quatuor frictionibus adhibentur, manifeſtum eſt frictione qualibet illini drachmas ſex unguenti, ex quibus circiter drachmæ tres Mercurii in ſanguinem transfundi poſſunt. Contra vero, cum unciæ totidem frictionibus 12. illinuntur, unguenti quantitas vice qualibet adhibiti non aſcendit ſupra drachmas duas, ex quibus ad ſummum circiter drachma una Mercurii in ſanguinem exprimitur. Liquet ergo momentum, quod poteſt a Mercurio exerceri in priore caſu, eſſe ad momentum quod ab eodem exercetur in poſteriore, ut tres drachmæ ſunt ad drachmam unam, ſeu quod idem eſt ut 3. ad 1.

2. *Ex inæquali temporis intervallo, quod inter frictiones ſingulas interjicitur*. Cum enim in priore caſu frictiones altero quoque die adminiſtrentur, breviore intervallo quod horas 48. non excedit, parcior quantitas Mercurii ex præcedente inunctione admiſſi debet evaneſcere, unde tanto major futura eſt Mercurii ſumma ex frictionibus omnibus in ſanguine collecta. Contra vero, cum frictiones tertio vel quarto tantum quoque die fiunt, longiore intervallo, quod horas 72. vel 96. æquat, majus debet eſſe diſpendium Mercurii præcedente inunctione intromiſſi, unde tanto minor futura eſt in ſanguine ſolida Mercurii ſumma ex frictionibus omnibus reliqua.

3. *Ex diverſa mora, quam Mercurii ſumma ducit in ſanguine*. Nam in priore caſu quantitas Mercurii quantacunque adminiſtratur, die ipſa ſeptima tota cum ſanguine confuſa adeſt: adeoque momento, quo maxime pollere poteſt, ſanguinem impetit, ac virus exterminat per dies ad minus viginti, vel viginti tres. Contra vero in caſu altero quantitas eadem Mercurii, ſi tamen in illo quantitas eadem poſſit unquam ſanguini ſimul ineſſe, quod ſane ex præcedente articulo nequaquam credibile eſt, non ante collecta erit, quam die trigeſimo, atque adeo vix per diem unum, poteſt adunato impetu vim integram in ſanguinem exercere.

Sic ergo colligere eſt Mercurium 1. *Parcioribus doſibus illitum:* 2. *Longioribus intervallis adminiſtratum:* 3. *Tardius in corpore adunatum, debilius momentum, cum in ſanguinem, tum in virus cum ſanguine permixtum, exercere, quam ſi majoribus & frequentioribus inunctionibus adhibeatur, utcunque ceteroqui ſupponatur eadem copia adminiſtrari; atque adeo quicunque crediderit poſſe utraque methodo luem veneream æque efficaciter profligari, credat idem oportet januam, quæ valido ariete impulſa labat, poſſe perinde perfringi, ſi fruſtulis, in quæ aries ille diſſectus fuerit, ſucceſſive impetatur; aut murum, qui globo tormentario facile disjicitur, perinde diruendum eſſe glandibus minoribus, quarum ponderis ſumma pondus æquet globi tormentarii, & quæ ſingulę vi eadem, ſed ſucceſſive, emittantur.*

Jam vero circa poſterius 1. Confitemur quidem ſanguinem per corpus circumvehi pluries intra horam, ſed hæc de majoribus tantum vaſis vera ſunt. Negamus enim ejuſdem curſum in anguſtiſſimis vaſculis æque celerem eſſe, atque per illam tam ſæpe iterari. Ergo ſequitur inde Mercurium inunctionibus admiſſum per majora quidem vaſa ſatis prompte diſtribui: At vero ſequetur inde nunquam pari celeritate diſtribuendum eſſe per intricatiſſimos glandularum, viſcerumque ductus, ubi latet potiſſima morbi cauſa.

2. Nihilominus ultro demus Mercurium per omnia corporis vaſa, etiam minima mira celeritate diſtribui. Quid tum? An inde efficietur unquam, ut Mercurius pari celeritate optatum effectum præſtet? Minime gentium. Nempe ad perfectam luis venereæ curationem ſingulæ ſanguinis guttulę ſubeundæ & ſeminio venereo expurgandæ; perluſtrandi receſſus omnes intricatiſſimi viſcerum, glandularum & medullæ oſſium; obices demum, ſi qui ubicunque adſint, atterendi, & diſſipandi itu redituque multiplici; ad quæ ſingula tempus requiritur idoneum, quod experientia docuit diuturnius eſſe plerumque, quam quis prima fronte putaverit.

Ex his itaque palam eſt, ut jam redeat oratio, unde primum digreſſa fuit, efficaciæ Mercurii ad luem veneream exſtirpandam certos fines

eſſe,

eſſe, tum in adminiſtrandi modo, tum in adminiſtrationis diuturnitate, quos intra Mercurius morbum perfecte curet, curetque minima ęgrotantium ærumna: Quos ultra morbum curet etiam, ſed majore ęgrotantium labore, imo ſæpe non ſine periculo: Demum quos citra ęrumnam quidem minimam inferat, ſed ſimul etiam curationem nullam, vel curationem imperfectam præſtet.

Quocirca therapeiæ mercurialis cardo in eo totus vertitur, ut certus ſtatuatur modus tum quantitati adhibendi Mercurii, tum mercuriali adminiſtrationis diuturnitati, unde emolumentum quidem accedat quam maximum, curatio ſcilicet omnibus numeris perfectiſſima, damnum vero quam minimum accerſatur, ſcilicet moleſtia noxaque quam leviſſima.

Sed hoc opus, hic labor eſt, quippe variam eſſe neceſſe eſt, tum adhibendi Mercurii quantitatem, tum adminiſtrationis diuturnitatem pro morbi novitate vel inveteratione, diverſo intenſionis gradu, partium affectarum natura aut affectionum ſpecie, ſymptomatum numero & ſęvitia, atque ægrotantium ætate, ſexu, valetudine, quæ

Incerta (a) *ſi tu poſtules*
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam ſi des operam, ut cum ratione inſanias.

Nihil ergo licet hac de re definire quod certum ſit, ratione ſola ſeu ut ajunt, *a priori* ſed duce tantum experientia & ab effectibus, ſeu ut vulgo dicunt, *a poſteriori*. Quæ autem multiplici & iterata obſervatione hac in re maxime explorata ipſe hactenus habebam, lubet paucis exponere, ut ſi quis *quid noverit iſtis rectius, candidus impertiat, ſi non, his utatur mecum.*

I. Itaque compertum eſt experientia Mercurium exſtirpandæ lui venereæ parem eſſe, quoties legitimum ptyaliſmum movet. Quocirca danda eſt opera ut ſalivatio cieatur, non ſubitanea, tumultuaria, immodica, qualis in pleniore hydrargyroſi, unde ſalivales glandulæ tumeant, oris interiora inflammantur, plura & profunda ulcuſcula in ore emergant, ſaliva ad libras octo, novem, decem, defluat intra nycthemerum; ſed placida, moderata, remiſſa, facile tractabil s, quæ ori inflammationem nullam, vel levem, quæ ulcera pauca & ſuperficiaria inferat, quæ unam aut alteram, vel ad ſummum tres ſalivæ libras intra horas 24. ſuggerat.

Igitur, ſtatim atque ex tribus primis frictionibus innotuerit quid in ægrotantis ſanguinem Mercurius valeat, reliqua in hunc finem ita dirigatur curatio, modo inunctionum doſim, modo crebritatem, modo crebritatem ſimul & doſim intendendo, ut ſalivatio ex votis tandem ſuccedat, quæ ſi moderata, fovenda, ſi parcior, confirmanda novis frictionibus. ſi forſan immoderatior ſit, reprimenda eſt, & ad modum reducenda ex artis legibus. Proinde, ut ex Cynoſuræ aſpectu navigationis curſus, ſic ex ſalivationis præſentia & gradu mercurialis therapeia ſemper regenda eſt.

Errant igitur, qui putant ſalivationem in curanda lue venerea cane pejus & angue vitandam eſſe, ideoque in eo toti ſunt, ut, parciſſimas rariſſimaſque frictiones adhibeant. *Sic* enim operam ludunt ſuam, ſuoſque deludunt ægrotantes.

Nec multo levius peccant, qui motam vel imminentem ſalivationem intempeſtivis purgationibus reprimunt vel coercent; atque adeo Mercurium, cum optato inſtat operi, evocant & amovent; ſic etiam id unum videntur agere, ut operoſe nihil agant.

Haud equidem nego aliquoties ſine ſalivatione luem veneream feliciter extirpatam fuiſſe, quæ recens eſſet & levis, & quæ ęgrotantes afficeret Mercurio facile obſequioſos: At vero pernego poſſe inde unquam colligi ſalivationem ſemper omittendam eſſe in curatione luis venereæ cujuſcumque. Quaſi vero, ſi quid ſemel, iterumve proſpere ſucceſſerit caſu vel fortuna, debeat illico inde exemplum ſumi, quod in poſterum norma fiat, etiam contra æquum & bonum: Aut quod pejus eſt, quaſi nefas foret ad conſilia tutius explenda novis & munitioribus viis uti, quas indefeſſa rerum obſervatio feliciter parturit ad utilitates noſtras. Næ mihi videntur, qui ſic vitilitigant, non firmiore cauſa niti, quam ſi quis præfractæ ideo contendat navigationis curſum ſine pyxide nautica feliciter nunc regi & poſſe & debere, quod contigerit forſan aliquando, ut in regenda navi ventis ſecundis acta pyxis nulli fuerit uſui, vel quod conſtet Scriptorum teſtimoniis a veteribus olim pyxide deſtitutis ſatis feliciter aliquoties navigatum fuiſſe.

II. Altera curationis regula eſt, ut promota ſalivatio nulla ratione prius cohibeatur, quam morboſa ſymptomata, quæ a lue venerea ortum habent, evanuerint. Neque enim licet aliunde criterio ullo, quod certum ſit, de ſanguinis dyſcraſia emendata, de profligato luis ſeminio, demum de cauſa morbi funditus deleta tuto decernere, quam ex affectuum, quos morbus produxit, ceſſatione.

Errant

(a) Terent. *Eunuch. Act.* 1, *Sc*. 1.

Errant ergo quicunque, non ex ſymptomatum curatione, ſed ex ſolo dierum numero therapeiam mercurialem metiuntur & circumſcribunt. Etenim cum morbi gradus, ſanguiniſque conſtitutio nuuquam ſibi ſimiles ſint in diverſis ægrotis, nihil ineptius ſingi poteſt, quam methodum eamdem adhibere ſingulis, & ut vulgari fertur adagio, *omnes eodem calepodio calceare*, quod olim a Galeno, *Method. Medend. Lib.* 9. *Cap.* 16. dictum meminimus in Medicos quoſdam imperitos, qui non habita ratione temperamenti diverſi eadem remedia omnibus admovebant.

Porro tamen noluerim otioſe quiſquam diutius expectet dum omnia ſymptomata evanuerint, quæ a lue venerea ortum ducunt. Neque enim ſperandum eſt ſore ut omnia ſemper evaneſcant, quandoquidem nec eadem eſt omnium natura, nec ſimilis productionis ratio. Quippe alia luis venereæ ſymptomata, ſcilicet ea omnia, quæ inducuntur ſolo humorum ſive fluidorum vitio, aut ad ſummum ſolo erethiſmo ſolidorum & citra labem ullam ulteriorem, pendent a ſeminio venereo tanquam a cauſa *continente*, atque adeo inde neceſſario futurum eſt, ut ſublata ea cauſa, hoc eſt, profligato ſeminio venereo, ipſa quoque perpetuo tollantur. Alia vero, nempe ea omnia, quæ a qualicumque labe ſolidis illata naſcuntur, pendent quoque ab eodem ſeminio venereo, ſed tanquam cauſa ſimpliciter *conjuncta*, atque adeo licet poſita ea cauſa ipſa poſita fuerint, attamen conſequens non eſt fore, ut, eadem ſublata, hoc eſt, exterminato ſeminio, ipſa quoque tollantur illico. Quæ dicta abunde indicant ſedulo diſtinguendum eſſe inter diverſa illa ſymptomatum genera, & diligenter cavendum ne remoto omni diſcrimine, idem de omnibus judicium temere interponatur; ſed de his fuſius in ſequentibos.

CAPUT X.

De Affectibus, qui poſt Hydrargyroſin reliqui ſunt, ſed quibus medicina reperiri poteſt.

Ut nonnulli adſunt, qui ab hydrargyroſi abhorrent ſine cauſa, ſic contra non deſunt, qui eidem nimium credant. Illi ſibi nihil non timent a Mercurio, ceu ab infido & male tuto remedio: Hi nihil non ſperant ab eodem: ceu a certiſſima & abſolutoria medicina, & ſi forte non putent fore ut inde rejuveneſcant, quod Poetæ olim finxere de Æſone, Jaſonis patre, Medeæ artibus juventæ reddito, at putant certe ſe ab omni morbo liberos integerrimæ valetudini reſtitutum iri, quali olim ante conceptam luem maxime valuere. Sed utrique, dum diverſi abeunt, in contraria peccant: Illi nempe, quod de Mercurio nimium diffidant, cujus uſus legitimus tutus eſt & periculi expers, ut ſupra probavimus *Lib. II. Capp.* 12. 12. & 13. Hi vero, quod eidem confidant nimium; quamtumvis enim Mercurius remedium ſit & opiferum & efficax, non adeo tamen ſequitur hujus uſu omnia ſymptomata, quæ a lue venerea inducta ſunt, ſemper deletum iri, ut in ſequentibus probabimus.

Jam ſupra *Cap. V.* §. 1. *hujus Libri* vidimus tres eſſe luis venereæ ſpecies, primam, in qua virus paucum, benignum, recens admiſſum humores ſolos corporis, plures paucioreſve, inficit, illæſis ſolidis partibus: Alteram, tertiamque in qua virus uber, acre, inveteratione auctum & multiplicatum ad organa varia corporis penetravit, parteſque ſolidas non paucas læſit vitio multiplici, phlogoſi, inflammatione, infarctu, tumore, gummato, ſkirrho, eroſione, exulceratione, carie &c.

Prima quidem luis venereæ ſpecies perfecte curatur hydrargyroſi legitima; nec ſane mirum, cum enim virus venereum, quod in humoribus latet, ſolidas corporis partes nondum vitiaverit, conſequens eſt, ut ſi e ſanguine ceteriſque humoribus ſemel exterminetur, nullum illius veſtigium exſtet, nec ullæ maneant morbi reliquiæ: Et ſane compertum eſt luem veneream eo ſucceſſu toties curari, quoties recens & levis in ſolis humoribus inſidet. Solet quidem ab hydrargyroſi ſanguini ceteriſque humoribus, dum Mercurio atteruntur & ſubiguntur, acrimoniæ quidpiam non raro accedere, ſed id plerumque leve eſt, & diæta humectante ac refrigerante, vel ſi opus fuerit, uſu lactis facile emendatur.

At vero raro, vel potius nunquam, accidit ut duæ aliæ luis ſpecies pari felicitate ſanentur. Utcunque enim remedio profligatum ſit virus omne, quod humoribus ineſt, humoreſque inficit, nihilominus tamen ſuperſunt plerumque vitia illa, quæ ſolidis partibus morbo jam illata ſunt; & quandiu ſuperſunt, tandiu affectiones non paucas ex priſtinarum genere & foveri & perennare neceſſum eſt, unde fit ut irrita ſpe plerumque doleant, quicunque male providi, nec rerum ſatis gnari perfectam expectabant, numeriſque omnibus abſolutam curationem inveteratæ luis venereæ, parteſque ſolidas jam dudum inſidentis.

Ex vitiis autem, quæ in ſolidis partibus poſt exterminatum virus venereum ſupereſſe ſolent, poſſunt alia arte atque remediis emendari, & hinc proveniunt affectiones, ſuperſtites quidem lui venereæ, ſed tamen ſanabiles, de qui-

quibus in *hoc:* Alia vero nequeunt nec opera, nec medicina ulla corrigi, & hinc fiunt affectiones, non modo lui venereæ ſuperſtites, ſed etiam omnino inſanabiles, de quibus in *ſequente Capite* agemus.

Ideo mihi viſum eſt hoc argumentum accuratius tractare, quod exploratum habeam quanti referat in medicina ſyphiliticis facienda prius noſſe, quid de ſingulis morbi ſymptomatis ſentiendum ſit atque præſagiendum, quam hydrargyroſis adhibeatur, nam, ut ait Celſus, *Lib.* 5. *Cap.* 26. *art.* 1. *Ante omnia ſcire Medicus debet quæ inſanabilia ſint, & quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Eſt enim prudentis hominis, primum eum, qui ſervari non poteſt non attingere, nec ſubire ſpeciem ejus, ut occiſi, quem ſors ipſius interemit. Deinde ubi gravis metus ſine certa tamen deſperatione eſt, indicare neceſſariis periclitantis in difficili rem eſſe, ne ſi victa ars malo fuerit, vel ignoraſſe vel fefelliſſe videatur.* Sed, recte ſubdit ille, *ut hæc prudenti viro conveniunt, ſic rurſus hiſtrionis eſt parvam rem attollere, quo plus præſtitiſſe videatur.*

Ceterum in enarrandis affectionibus illis, tum prioris, tum poſterioris generis, quæ poſt hydrargyroſim legitimam reliquæ ſolent eſſe, ordine ſingulas ita perſequemur & in iſto & in ſequente Capite ut primum quæ frequentius, deinceps vero recenſeantur quæ rarius occurrunt.

§. I. *Gonorrœha.*

I. Gonorrhœa, ſive phlogodes fuerit & recente contagione contracta, ſive inveterata & in habituale ſeminis profluvium jam degener; hydrargyroſi etiam legitimæ plerumque ſupereſſe ſolet, non quidem virulenta, qualis fuit ante inunctionum uſum, ſed ſimplex, quam virus nullum jam foveat, & quæ proinde contagione communicari amplius non poſſi. Retinent hæc in viris gonorrhœæ nomen, ſed in mulieribus cum fluore albo ſeu muliebri fluxu confundi ſolet, quo nomine amant illæ reliquias male curatæ gonorrhœæ prætexere.

Vidimus ſupra *Lib. III. Cap.* 1. §. 2. virulentam gonorrhœam, quæ recenter contracta eſt, pendere ſemper a phlogoſi vel inflammatione ulceroſa, in viris urethræ, glandularum cellulolarum in urethram hiantium, glandularum Covvperianarum, proſtatarum, aut veſicularum ſeminalium: In fœminis vero, urethræ, cellularum quæ in urethram patent, proſtatarum, glandularum Covvperianarum aut glandularum botryformium, quibus vaginæ facies conſtrata eſt. Poteſt autem phlogoſis, & exulceratio in una aut pluribus enumeratarum partium ſemel inſidens aliquandiu ſupereſſe, etiam poſt ſeminium omne hydrargyroſi diſcuſſum & exterminatum. Haud igitur mirum eſſe debet, ſi poſt hydrargyroſim rite adminiſtratam gonorrhœa recenter contracta ſuperſit aliquando in utroque ſexu.

Vidimus pariter, *ibidem*, *Cap.* 3. §. 3. gonorrhœam inveteratam, quæ neglecta abiit in habituale ſeminis ſtillicidium, pendere in viris vel ab aucta amplitudine, vel a nimia laxitate & atonia ductuum excretoriorum, quibus cellulæ per urethram ſparſæ, veſiculæ ſeminariæ, glandulæ Covvperianæ, & proſtatæ in urethram patent. Quod de fœminis quoque verum eſt, ſi pro veſiculis ſeminalibus, quibus carent, intelligas veſiculas ſive glandulas racematim congeſtas, quæ internam vaginam conveſtiunt. At vero poſt curatam luem veneream permanet eadem tum amplitudo, tum atonia ductuum illorum, quæ fuit antea. Ergo conſequens eſt, ut maneat etiam habitualis eadem gonorrhœa in utroque ſexu.

Utraque illa gonorrhœæ ſpecies, licet curationem perfectam non admiſerit, ſenſit tamen vim & energiam Mercurii, cum priſtinam malitiam depoſuerit. Namque poſt hydrargyroſim neutra nec ſeminio jam fovetur, nec ullum ſeminium ipſa fovet; neutra virulenta eſt; neutra contagione traduci poteſt; ſed ambæ jam ſimplices & ſine fomite ullo, a ſimplicibus partium vitiis pendent, quibus ſanandis ſufficit aliquando mora temporis & legitima diæta; quibus tamen, ne diuturnitate noceant, ſatius eſt adhibere remedia, qualia ſupra jam propoſuimus *Lib. III. Cap.* 1. & 3. nempe 1. Quæ demulceant nativam vel adventitiam ſanguinis & ceterorum humorum acrimoniam. 2. Quæ affectarum partium ulcera eluant, detergant, mundificent. 3. Demum, quæ priſtinum partibus laxioribus tonum reſtituant.

Itaque 1. Exhibeatur aliquandiu, vel ſemel in die & mane, vel bis, mane atque ſero, lac aſininum, caprillum, aut vaccinum: Primum quidem & alterum, purum & ſincerum; tertium vero, vel ſincerum & impermiſtum, vel æqua parte decocti hordei, aut graminis, aut radicis ſymphyti alterum, prout ægro lubitum fuerit, aut ut Medico viſum.

2. Deinde potet æger cum regimine ad libras tres quatuorve mane jejuno ventriculo, per dies quindecim aut viginti, aquas minerales acidulas, vitriolicas, chalybeatas, ut *les Eaux de Forges*, *de Caranſac*, *de Capverd*, *de Paſſy &c.* quales nullibi non ſcaturiunt, & quæ in Galliis noſtris præſertim frequentes ſunt.

3. In uſum veniant balſamica, quæ latentes in urethra exulcerationes detergant & ad cicatricem ducant. Præſtant autem inter cetera balſamum Copaivanum & Canadenſe, cujus alteru-

terutrius guttæ ſex, octo, vel duodecim poſſunt alternis diebus per hebdomadam unam aut alteram devorari, cum pulverato ſaccharo in boli ſpeciem conformatæ. Juxta Fridericum Hoffmannum, „ in Clavi Pharmac. Schroderiana, „ Lib. 3. Cap. 13. art 158. Saccharum Saturni „ in oleo terebinthinæ ſolutum & leni calore „ cinerum digeſtum, egregium & fere divinum „ præbet in gonorrhœa remedium, in primis ſi „ aliquid addatur camphoræ. " Illius doſis eſt ad aliquot guttas in idoneo vehiculo.

4 Intus aſſumantur aſtringentia ex blandiorum genere, quæ ulcerata loca exſiccent, & relaxata denſent atque conſtipent, ut 1. Hauſtus Theiformes ex infuſis foliis menthæ, marrubii, agrimoniæ, plantaginis, roſarum rubrarum, burſæ paſtoris, piloſellæ, ſalviæ, meliſſæ, vitis, capreolis ejuſdem, aut ſummitatibus rubi. 2. Aqua compoſita menthæ a Joſepho Quercetano deſcripta in *Pharmacopea Dogmaticorum reſtituta*, & a Lazaro Riverio ſæpius laudata ad gonorrhœas contumaces, *Obſervat.* 25 & 36. *Centuriæ primæ*, & *Obſervat.* 30. & 74. *Centuriæ* 2. cujus deſcriptio infra *Cap. XII.* proponetur: Aut aqua diſtillata ex fructibus bruſci, quam laudat Samuel Formius, Chirurgus Monſpelienſis, 47. *Obſervationum* quas cum Riverio communicavit. Aque utriuſque doſis eſt ad cochlearia duo mane jejuno ventriculo per dies aliquot. 3. Opiatæ ſive boli ex coralliis præparatis, terra Japonica, vulgo *Cathecu* ſive *Cachou*, balauſtiis, malicorio, ſanguine draconis, terra ſigillata, bolo armenia, lapide hæmatite, alumine dulci, cornu cervi uſto, ebore, oſſe ſepiæ, camphora, ſucco hypociſtidis inſpiſſato, ſuccino pulverato, pulvere coloris aurei, qui dorſo foliorum Aſplenii ineſt inſperſus, & præſertim croco Martis aſtringente, quorum ſingulorum doſis eſt a gr. x. ad xx. Celebrantur ad eumdem uſum in Pharmacopœa Bareana pilulæ de creta Palmarii ad ℈ j. vel ij. pro doſi qualibet, quarum diſpenſationem infra vide ad *hujus Libri* calcem. 4. Conſervæ aſtringentes, ut roſarum rubrarum, cydoniorum, fructuum cynosbati, foliorum menthæ vel rutæ, prunorum ſilveſtrium, & præſertim fructuum bruſci, quarum doſis eſt a ʒ j. ad ij. ſi ſeorſum præſcribantur.

5. Prodeſt etiam aqua Rabelli, cujus parandæ ratio infra proponetur *Cap. XII.* Solet autem hæc aqua ad gratam aciditatem inſtillari guttatim libræ j. aut libris ij. ptiſanæ vulgaris quæ per dies aliquot continuos addito ſyrupo quocunque, *verb. grat.* capillorum veneris vel violaceo, exſorbendæ offeruntur per intervalla, mane quidem jejuno ventriculo, vel poſt meridiem, ſed longiſſime a paſtu. Poteſt etiam aqua eadem ambra griſea vel myrrha impraegnari ex methodo infra proponenda, *Cap. XII.* & ad guttas vj. viij. x. exhiberi quotidie per dies aliquot in bolo aut vehiculo qualicunqne; quo remedii genere ab egregio Viro narrari memini gonorrhœam habitualem nuper feliciſſime curatam fuiſſe, cui reprimendæ cetera remedia imparia fuerant.

6. In urethram in viris, in fœminis in vaginam immittantur ſyphonis ope injectiones ex infuſo decoctove eorumdem remediorum in aqua calcis ſecunda; vel ex diſſolutione lapidis ſtyptici, qui vulgo de *Verny* dicitur, cujus proceſſum infra deſcribemus ad hujus Libri calcem; aut lapidis medicamentoſi Crollii. Sed ea caute & parce adhibeantur velim, ne acrimonia phlogoſim excitent, vel repentina nimiaque adſtrictione proſtratarum & veſicularum ſeminariarum emiſſaria nimium conſtipent.

7. Denique ſi laxitas in cauſa fuerit, cur oſcula ductuum ſeminariorum præter naturam hiantia ſeminalem humorem, quem laxius concludunt, ſtillatim profundant, proderit embrochen aut balnea aquarum termalium, ut ſunt *les Eaux de Balaruc*, *de Bourbon*, *de Barege*, *d' Aix la Chapelle* &c. experiri, quæ ad partium tonum firmandum efficaciter valent.

8. Omiſſum nolim a Petro Garidello, Medico Aquiſextienſi, *Hiſtoire des Plantes d' Aix & de Provence*, *in verbo* Chiſtus, *pag. m.* 115. proponi quaſi ſpecificum ad gonorrhœas difficiles & contumaces ſequens infuſum, quod a ſe pluries & feliciter expertum fuiſſe affirmat.

℞. *Canthariḋ. integrar.* ʒ ß. *Succi hypociſtid. inſpiſſati, gummi aut extracti Guaiaci* ana ʒ j. *Cochenill.* ℥ j. *infundantur per* 24. *in M. B. in Spiritus vini.* lib. j.
Colatura ſervetur ad uſum, cujus capiat æger pro doſibus ad ℥ ß. *ad* ℥ j. *bis per diem, mane ſcilicet jejuno ventriculo, & ſero hora decubitus, in cyatho decoctionis Guaiaci.*

Hoc infuſum cum infuſo Liſteri, de quo ſupra *pag.* 200. proxime convenit tum qualitate, tum numero ſpecierum, ſed ab illo differt, quod ſpecies eædem doſi infundantur, & infundantur in majore ſpiritus vini copia, quæ gemina de cauſa exurgit inde infuſum mitius, lenius, minus phlogiſticum.

Vix tamen poſſum quin de infuſo Garidelli judicium idem feram, quod jam tuli de Liſteri infuſo. Si non cautior, quæ ſumma virtus foret, at certe natura timidior ſum, quod in rebus Medicis vitio verti non poteſt: Itaque haud diffiteor a remedio iſtiuſmodi, quod natura phlo-

phlogiſticum eſt, male ſemper metuere, neque hactenus a me impetrare potuiſſe, ut illud ulli præſcriberem, cum tutiora, neque minus efficacia ſuppeterent. Si quis tamen affirmatiſſima Garidelli obſervatione, quem licet in rebus practicis minus exercitatum, fateor virum fuiſſe probum, ingenuum, veri amantem & veriſdicum, permotus, confidentior fuerit, nec a faciendo remedii periculo refugerit, per me licebit, modo id fiat Garidelli fide, & iis cautionibus, quæ a cordato medico perpetuo tenendæ ſunt in remediis novis uſu explorandis, ſcilicet ut doſibus parciſſimis & per intervalla interpoſita exhibeantur, qua methodo remedii efficaciæ certius dignoſcendæ, & ſi quid infortunii forte obvenerit, illi tempeſtive medendi locus detur, donec tandem facto periculo remedium pleniſſime adhibere tuto licitum ſit.

§. II. PORRI VENEREI.

II. Porri venerei, qui in partibus pudendis inſident, cum recentes, exiles, molles ſunt, exterminato per hydrargyroſim ſeminio venereo, unde pronati fuere, ſolent aliquando marcere, exareſcere & ſponte decidere. At contra nonnumquam, præſertim ſi craſſiores, duriores, & altius radicati fuerint, etiam poſt hydrargyroſim legitime adminiſtratam integri permanent, quod nutrimentum pediculo ſucceſo jugiter in illos illabatur; haud diſpari modo ac in verrucas quaruncunque partium ſolet illabi, quæ in luem veneream cauſam non habent.

De futuro porrorum exitu haud difficile eſt judicium ferre, dum hydrargyroſis ad finem jam properat, atque adeo naturæ viribus & remedii efficaciæ permittendi, ſi ſponte videantur delapſuri. Sin aliter, 1. Forfice proxime ad cutim reſecandi ſunt, ac ſi baſis mollis fuerit, utendum emplaſtro confecto ex æquis partibus emplaſtri Vigonis quadruplicato Mercurio, & emplaſtri Diachyli cum gummis, quo promoveatur blanda ſuppuratio & abſoluta callorum reſolutio, ſi qui forſan exigui baſi ſubſtrati ſint, priuſquam reciſorum porrorum plagæ cicatrice ſolideſcere permittantur.

2. At vero ſi baſis durior ſit, & multis, duris, altiſque callis obſita, tunc ut ſupra dictum eſt *Lib. III. Cap. 9.* leves in confiniis inunctiones mercuriales identidem repetendæ, & reſectis porris ſuperimponendum unguentum baſilicum cum addito præcipitato rubro, ut callis partim eroſione, partim reſolutione ſenſim evaneſcentibus emollita ulcerum ora poſſint ſine periculo recidivæ in cicatricem duci.

3. Imo vero poſſunt, ſi ita videatur, efficaciora cathæretica in uſum advocari, quali ſupra propoſuimus *loco jam laudato*; ſed raro vel fere nunquam accidit, ut iis opus ſit poſt hydrargyroſim rite adminiſtratam, cum legitimus inunctionum uſus pleriſque callis certam & efficacem medicinam jam attulerit.

§. III. PHIMOSIS ET PARAPHIMOSIS HABITUALIS.

III. Contingit aliquando in viris, quibus ex venereis, qui ideo phimoſim vel paraphimoſim experti ſunt, ut curatis ulcuſculis, tumuit balanus aut præputium ab ulcuſculis, imo etiam exterminato morbi ſeminio uſu mercurialium inunctionum, phimoſis tamen aut paraphimoſis habitualis remaneat, unde conſtrictum præputium deduci, aut corrugatum adduci non poteſt. Hoc utrumque infortunii genus frequens eſt, quoties præputii tumor & diuturnus & ſkirrhodes fuit, in quo ſcilicet conſtrictæ vel corrugatæ præputii fibræ impacta lympha turgent ita indurata, ut Mercurii efficacia eludatur.

Adeſt & in fœminis quandoque morbus, tum natura, tum cauſa proxime congener, nempe præternaturalis coarctatio muliebrium, maxime oſtii vaginæ, ſeu phimoſis habitualis conſtrictione vel coalitu inducta. Cauſa utraque familiaris eſt fœminis, quarum vulva ac vaginæ principium ulcuſculis venereis multis, ſpiſſis, profundis, calloſis, male affecta fuerunt; neutra vero adhibito etiam Mercurio fere unquam cedit.

Id mali in utroque ſexu natura leve eſt, & facile tolerari poteſt, ut quod nec periculum vitæ, nec gravem moleſtiam inferat. Attamen cum generationis operi officiat, ſi medicinam ideo facere lubeat, ſequenti methodo facienda eſt.

1. Paretur decoctum mucilagineum & emolliens ex radicibus althææ, nymphææ liliorum alborum; foliis brancæ urſinæ, malvæ, ſeminibus lini, pſylliis &c. in quo repente penis totus intingatur per horam unam aut alteram bis in die. Reliquo diei tempore totum penis caput cataplaſmate ex pulpa radicum, foliorum, ſeminumque decoctorum circumtegatur; aut ſaltem tepide foveatur linteis decocto illo madidis, ſæpiuſque renovandis. Imo vero in phimoſi decoctum idem ſubter præputium ſyphone infundendum eſt, ac in rimam, qua præputium dehiſcit, intrudendus penicillus linteus, vel tenuis ſpongia, quæ eodem decocto perfuſa ſint, ut ea ratione corrugatæ præputii fibræ decoctum alte, perpetuo, undique imbibant, quo tandem molleſcant & relaxentur.

2. Similiter in fæminis debent muliebria ac vaginæ principium decocto eodem ſæpius in die foveri, atque pulpa plantarum, ſeminumque decoctorum linteo obducta in formam peſſarii,

ſarii, aut quod plerumque expeditius eſt, peſſarium linteum, vel ſpongia decocto illo emolliente imbuta in vaginam immitti, ut hac opera conſtrictæ partes humore emolliente jugiter madeant & humeſcant.

3. Emollita ſemel loca mechanica quavis arte, caute tamen, dilatanda ſunt, ut nativæ amplitudini ſenſim reddantur: Nempe in paraphimoſi, ſubter præputium pone glandis coronam corrugatum, quod manu ſiniſtra molliter retinendum eſt, balanus blande intro repellendus, præputium antrorſum ſimul adducendo & illius rugas paulatim explicando. In phimoſi vero rima qua præputium pervium eſt, paulatim amplianda eſt ſpeculo ani, quod ſummo apice primum introductum, dein pedentim explicatur. Demum in fœminis conſtrictum vaginæ principium, intruſo ani vel matricis ſpeculo, gradatim dilatandum eſt ſimili methodo, quæ ſingula pluries, ſed modice & caute repetenda ſunt, donec emollitione & diſtractione alternantibus corrugatæ partes priſtinæ amplitudini ſenſim & ſine ſenſu reſtituantur.

4. Quod ſi ea non ſuccedant, ſectione utendum eſt, nempe in paraphimoſi, plicæ corrugati præputii hinc & inde perpendiculari & ſatis alta plaga incidendæ, ut laxatum præputium libere adduci: In phimoſi vero, annulus conſtricti præputii hinc & inde ſorfice diſſecandus, ut præputium deduci poſſit. Solent autem in utroque caſu penis latera ad ſectionem eligi, quod anatomia compertum ſit illa paucioribus & tenuioribus vaſis ſanguiferis perlui, unde minoris hæmorrhagiæ periculum. Ceterum vulnerata loca ex artis legibus curanda ſunt, primum digeſtivo, & dein balſamo Arcæi, diligenter cavendo ne cicatrix in anguſtias contracta præputii deductioni & adductioni obeſſe, & morbum renovare poſſit.

5. In mulieribus ſectioni nullus locus eſt, niſi aperte liqueat phimoſim pendere a coalitu laterum vaginæ vel vulvæ, quæ poſſint proinde ſine periculo ſectione divelli. Sin aliter, a ſectione omni abſtinendum eſt, neque enim licet tunicas vaginæ in annulum corrugatas & conſtrictas temere medias diſcindere plaga difficili, & quæ plerumque inutilis futura ſit, tum cicatrix plagæ inducenda locum denuo coarctatura ſit. Sed quid in his diutius moror? quaſi vero mulieres illę, quæ in venerea paleſtra jampridem meruere, noſtra curarent conſilia, opemque implorarent, & non mallent ementitam illam virginitatem incauto cuidam, ſed ad opus ſtrenuo juveni concedere, cui ſe pertundendas præbeant.

§. IV. *Condylomata & Criſtæ.*

IV. Spes nulla eſt fore ut condylomata, criſtæ, fraga, mora, fici, mariſcæ, ceteræque id genus excreſcentiæ, quæ ab impura venere adnaſcuntur ano vel pudendis, uſu mercurialium inunctionum marcidæ & extenuatæ, ſponte unquam decidant; quippe quod lato, craſſo, ſuccoſo pediculo radicatæ nutrimentum uberius accipiant. Quocirca abjecta omni cunctatione, in hydrargyroſi ipſa, cum ad exitum vergit, ſi æger viribus ſatis valeat; ſi vero infirmus ſit, poſt inſtauratas vires aliquot dierum induciis, deradendæ & detondendæ ſunt quam proxime ad cutim; calli, ſi qui in baſi ſubſint, cathæreticis exedendi vel igne adurendi; demum plaga ſuperſtes ſuppuranda, detergenda, & cicatrice obducenda eſt ex artis legibus, quas ſupra poſuimus *Lib. III. Cap.* 10.

§. V. *Fiſtula ani, & lachrimalis.*

V. Idem eſt judicium de Fiſtula ani, quæ a lue venerea ortum habet. Latet aliquando inter ipſos ani ficos mariſcaſve; aliquando vero abſque excreſcentiis ullis tacitos agit cuniculos, ſed ideo in utroque caſu hydrargyroſi cedere perinde neſcia eſt, quod pus ſanieſve, quæ ſinuum anfractus opplent, cum purgari & extergi nequeant, vitium perpetuent. Idcirco ſimili quoque methodo, dum hydrargyroſis ad exitum properat, vel ſaltem poſtquam æger viribus infirmior ad hydrargyroſim, aliquantiſper convaluit, ani fiſtula ſinibus omnibus diligenter prius exploratis incidenda eſt; putrida & ulcerata labra reſecanda; profundiores calli, ſi qui forte adſint, vel ſummis forficibus ſtatim exſcindendi, vel cathæreticis paulatim abſumendi; denique vulnus emollitum, ſuppuratum, deterſum, mundificatum, ad optatam cicatricem deducendum eſt, qua de re conſuli velim Auctores, qui de Chirurgicis operationibus nupe ſcripſere, vel ſi lubuerit, Diatribam, quam *de ani fiſtula* publici juris olim ipſe feci.

Quæ autem de ani fiſtula dicta ſunt modo, debeant eadem intelligi de fiſtula lachrymali ſive Ægilope, ſi a lue venerea ortum ducat, cui curandæ manum prius admovere nefas eſt, quam ſeminium venereum, quo fovetur, hydrargyroſi profligatum fuerit.

§. VI.

§. VI. *Dolores Rheumatici & Arthritici.*

VI. Experientia notum eſt dolores rheumaticos, & arthriticos, & iſchiadicos, tum cum maxime a ſeminio venereo produci creduntur, plerumque tamen legitimæ hydrargyroſi ſupereſſe, dum cetera luis ſymptomata evaneſcunt: Quod videtur a triplici cauſa pendere, 1. Ab acrimonia, quam ſanguis ab admixto contagio venereo contraxit, unde ſalſior, acriorque lympha tendineis fibroſiſque partibus infunditur: 2. A viſciditate nimia ſanguinis & limphæ, unde tardius per anguſta partium vaſa circulantur in iiſdem hærent ſtagnantque facilius: 3. Ab atonia & laxitate, quæ præcedentibus crebriſque decubitibus acceſſit fibroſis ligamentorum, tendinum, & muſculoſarum tunicarum ſtaminibus, unde futuræ ſalſioris lymphæ ſtagnationi facilius patent.

Hic ergo liquet ad dolores illos, qui curato morbo venereo ſuperſtites ſunt, leniendos, vel quod pluris intereſt, diſcutiendos, vitiis ſanguinis & lymphæ, ac atoniæ tendinearum fibroſarumque partium occurrendum eſſe.

Itaque præmiſſis univerſalioribus remediis, conducunt in ſalſa & muriatica ſanguinis diſcraſia, 1. Omnia lactis genera, ut aſininum, caprillum, vaccinum; ſemel, bis in die, vel pro omni alimento, per duos, pluresve menſes; modo ventriculus digerendo par ſit: 2. Juſcula ex pullo gallinaceo juniore, vel fruſtulo carnis vitulinæ cum herbis temperantibus, cichoreo ſilveſtri, borragine, ſcolopendrio fumaria, agrimonia, pimpinella, naſturtio aquatico &c. 3. Aquæ minerales acidulæ per plures dies epotæ ad libras ij vel iij quatuorve, quolibet die.

2. Conferunt in viſcida ſanguinis conſtitutione, 1. Blanda ſudorifica, quæ ſanguinem atterant, & excedentem ſanguinis muriam diureſi vel diaphoreſi excludant, ut decocta & bochera ex lignis, corticibus, radicibuſque ſudorificis, *v. g.* ex ligno Guajaco & Saſſafras; cortice Guaiaci; radicibus Chinæ, ſarſæ-parillæ &c. quorum duo vel tres hauſtus abſorbentur in die hebdomadas duas. 2. Juſcula ex viperis vel colubris, quæ per dies 14. vel 20. repetuntur cum debito regimine.

3. Quod ſi ea ſanguinis vitia, acrimonia nempe atque viſciditas, una concurrant, tunc neceſſum eſt propoſita quoque remedia conjunctim vel alternatim exhiberi. *Conjunctim* quidem, ut ſi lac decocto ſudorifico alteretur: aut ſi horis ſerotinis juſculum ex vipera, matutinis lac præbeatur: *Alternatim* vero, ut ſi ſudorifica decocta vel viperina juſcula lacti juſculiſque temperantibus, lac vero juſculaque temperantia decoctis ſudorificis, juſculiſque viperinis per vices ſuccedant.

4. Dum hæc intro adhibentur, ut emendentur vitia ſanguinis, extus faciunt ad firmandum partium dolentium tonum, 1. Fricationes ſiccæ cum panno laneo molliore ad cutis ruborem: 2. Inunctiones multigenæ cum axungia urſi, taxi, viperarum, ſerpentum, humana &c. cum oleo chamæmelino, laurino anethino, rutaceo, ſcorpionum Matthioli, catellorum, lumbricorum, nuciſtæ, laterum ſive philoſophorum &c; cum ſapone duro & ſpiritu vini vel aqua vulneraria &c. cum balſamo tranquillo, & aliis hujus generis ſexcentis; 3. Exercitationes jejuno ventriculo ad madorem uſque 4. Uſus quotidianus ſubuculæ laneæ, quæ ad cutim proxima ſit &c. quæ ſi irrita ſint aut minus efficacia, ad embroches, balneaque thermarum; præſertim earum quæ ſunt e ſulfurearum genere, confugiendum eſt, quaſi ad ſacram anchoram.

5. Ceterum diligenter inquirendum eſt, num dolores illi, qui curatu difficiles ſunt, a ſeminio ſcorbutico forte proveniant, de quo conjectura erit ex ulceroſa gingivarum putredine, aut ex rubris, violaceis, nigris tibiarum maculis & vibicibus; quæ ſi appareant, iis remediis potiſſimum inſiſtendum erit, quæ adverſus ſcorbutum efficacius valent, de quibus ſupra hujuſce Libri *Cap.* 6. §. 3. *Art.* 3. N. 5. iis tamen non omiſſis, quæ modo propoſuimus.

§. VII. *Herpetes & Lichenes.*

VII. Nec diſpari fere methodo herpetibus, lichenibus, impetigini, ceteriſque cutis vitiis medendum eſt, ſi poſt uſum hydrargyroſeos permaneant, quod non rarum; aut quod frequentius eſt, ſi per intervalla renoventur. Nam cum utrumque repetendum ſit, ut de doloribus modo dicebamus, 1. Vel ab acrimonia ſanguinis, atque adeo humoris ſebacei & mucoſi, quibus cutis jugiter madeſcit: 2. Vel a viſciditate eorumdem humorum, præſertim quæ cum acritate conjuncta ſit: 3. Vel ab ulceroſa mollitie glandularum corporis reticulati ſeu mucoſi, & ſuperjecte cuticulæ, quæ vitioſos ſuccos a ſanguine facile imbibant *filtri* inſtar, conſequens eſt ad affectiones illas cutaneas radicitus curandas adhibenda eſſe.

1. Eadem remedia, quæ modo propoſuimus adverſus eadem ſanguinis vitia, humorumquel, qui a ſanguine ſcaturiunt, acrimoniam ſcilicet aut viſciditatem morboſam.

2. Cum iiſdem jungenda eſſe, quæcunque contra cutis vitia valent, ſi illinantur, ut ſunt ſucci expreſſi e radicibus lapathi acuti, ciclaminis, foliiſque arthemiſiæ & nicotianæ, aqua

ca-

calcis, aqua ſale marino ſaturata; oleum carthæ, tritici aduſti, tartari per deliquium; lana ſuccida, ad nigrorem in olla clauſa torrefacta, pulverata, & in aqua roſarum diluta; præcipitatum rubrum vel album cum *pomata* quavis permixtum, ea doſi quæ idonea viſa fuerit, aqua phagedænica &c. quæ quidem, ut gradu varia ſunt, ſic etiam majore vel minore cautione debent admoveri.

§. VIII: *Raghades manuum*.

VIII. Raro & inſolenter accidit in iis, qui ſe corpuſque molliter curant, ut volæ manuum, plantæque pedum illis unquam deturpentur rhagadibus in lue venerea, propterea quod manuum pedumque cutis ſæpe lota, nec labore attrita, tenuior eſt molliorque, quam ut in fiſſuras dehiſcat. Contra vero id mali haud infrequens eſt in iis, quibus manuum volæ, pedumque plantæ ſquallore & labore ita occalleſcunt & exſiccantur, ut rimas ſponte agant, quæ affluxu virulenti humoris in dies ingraveſcunt.

Adverſus rhagades, ſi quæ hydrargyroſi ſuperſint, utilia ſunt remedia omnia, quæ mox contra herpetes propoſita ſunt, quibuſcum videlicet rhagadia natura & cauſa proxime convenire certum eſt. Inter hæc autem præſentiſſima ſunt præcipitata mercurialia omnia cum pomata quavis admixta, majore vel minore doſi pro diverſa morbis malitia.

§. IX. *Ulcera contumacia*.

IX. Solent ulcera, quæ in diverſis corporis locis fiunt a phymatis, nodis, gangliis, gummatiſve abſcedentibus, & quæ proinde a venerea cauſa certiſſime proveniunt, poſt adhibitam etiam hydrargyroſim cicatricem tarde trahere, nec ſi ampla fuerint, ſanari plerumque, niſi ſatis longo poſt intervallo.

Modo tamen ulceris confinia mollia neque valde caleant, neque intenſe rubeant, neque inſigniter tumeant; modo caro, quæ ab ulceris fundo ſuccreſcit, firma, denſa, granoſa, roſeique coloris ſit; modo demum pus, quod ab ulcere manat, paucum, ſpiſſum, læve, album ſit, & lymphæ nutritiæ ſeu rori partium ſimillimum, res ſalva eſt. Hæc enim indicant ulcus ad curationem feliciter quidem tendere, ut coaleſcant, ſed paulo longiore temporis mora opus eſſe, facile & tuto concedenda.

Sin vero hæc, contra ac dico, eſſent omnia, vel ſaltem pleraque, gravis inde noxa foret, & quæ perdifficilem curationem habitura eſſet. Solent autem ulcera iſtiuſmodi, quæ poſt exterminatum virus chironia & dyſepulora ſunt, quadruplicem cauſam agnoſcere. 1. Sinus & cuniculos per vicina ulcerum labra latenter ſuffoſſos, unde pus fœtidum jugiter effluit: 2. Cariem ſubjecti oſſis, unde purulentum ichor perpetim manat: 3. & 4. Morbificum in ſanguine ſeminium, ſcorbuticum ſtrumoſumve, quibus inficitur lympha nutrititia, quæ ad reparandum ulcus appellit, unde certa pernicies ulceri continuo affertur.

Prima cauſa dignoſcitur tumore, dolore, calore, rubore, renitentia partis cujuſdam ulceri confinis; affluxu puris aut purulenti ichoris, dum pars illa de induſtria premitur; denique ſpecillo, quo ſuſpenſa manu per obvium oſtium introducto ſinus latentis ſitum, altitudinem, directionem explorare facile eſt.

Patet altera, ſi labra neque tumeant, neque doleant, neque renitantur, & ulcus tamen cicatrici repugnet; ſi ulceris fundus, licet deterſus, ſpongioſa, molli, facile in putredinem colliqueſcentæ carne oppleatur, & ichore fœtido perpetuo madeſcat; demum ſi viſu vel ſpecilli attactu palam ſit os ſubjectum nudatum, ſcabrum, aſperum, inæquabile, foraminulentum, uno verbo carioſum eſſe.

Tandem inoteſcunt tertia & quarta ſignis, quæ ſeminium ſcorbuticum vel ſtrumoſum ſolent indicare: *Scorbuticum*, ſi gingivæ fœteant & putreſiant, aut ſi tibiæ maculis conſperſæ liveſcant: *Strumoſum*, ſi ulcus in glanduloſa parte inſideat, ſi ulceris baſis ſkirrhodes ſit, ſi glandulæ aliæ, ſive ulceri confines, ſive in aliis locis ſitæ, ſimili tumore ſkirrode laborent.

De tribus ultimis cauſis mox agemus articulis ſequentibus. Nunc de prima tantum cauſa ulceris chironii quæſtio eſt, nempe de fiſtuloſis ſinubus.

Certum eſt & indubitatum Chirurgiæ axioma vulnera ulcerave tutius, citiuſque nunquam ſanari ceteris paribus, quam dum recluſis receſſibus cunctis omnia ſunt in propatulo, & ita obvia, ut pus nullibi lateat, ſingulaque loca ſuppurari, detergi, elui & mundari facile poſſint.

Itaque 1. Si commode poſſit fieri, ſinus omnes quanticumque ſint incidendi, forficibus quidem, ſi cutanei; ſcalpello, *biſtouri* dicto, quod ſpecillo ſulcato in ſinus immiſſo regatur, ſi altiores fuerint; labraque pendula hinc & inde reſecanda, ut ad fundum facilior pateat aditus.

2. Præſtat tamen aliquando, ut ſectioni parcatur, ſi longior ſinus ad oppoſitam partem proxime attingat, ex adverſo aperturam facere, unde gemina pateat via puri exiturienti, faciliſque ſit ultro citroque commeatus, ut omnia poſſint injectionibus probe elui, & immiſſis medicaminibus facile detergi.

3. Quod ſi ulceris ſitus, partiumve adjacentium natura neutrum permittat, ſaltem neceſſe eſt oſtium ſinus ita dilatare ſcalpello hinc & inde, vel

vel admotis cathæreticis ita ampliare, ut fundus oculis, digitis, remediis facile obvius fiat; affectamque partem ita deligare, & in eo ſitu retinere, ſi liceat, ut a fundo ſinus in plagam via declivis ſit puri effluxuro.

3. Iis ita comparatis tota ulceris facjes ex arte ſuppuranda digeſtivo ſemplici vel cum oleo hyperici, imo cum tinctura myrrhæ, ſi odorem ſpiret fœtidum & graveolentem, ac colorem ſublividum præ ſe ferat. Poſtea iteratis injectionibus eluenda, nempe decocto hordei cum melle roſaceo, decocto agrimoniæ, hyperici, betonicæ, bugulæ &c. & balſamo Arcæi curanda, quocum ſi carnes luxuriaverint, proderit admiſcere balſamum viride Metenſe. Quod ſi carnes molliores & fungoſæ videantur, reprimentur pulvere inſperſo aluminis uſti, vel levi attactu lapidis infernalis, ac demum cicatrix advocabitur appoſitione linamenti carpti, aut uſu pulveris terebinthinæ coctæ, ceterorumve epuloticorum.

5. Dum ea extra geruntur, intra adhibenda ſunt quæ ad corrigendam ſanguinis dyſcraſiam faciunt, nempe epiceraſtica ſeu temperantia & edulcantia, ſola ſcilicet, qualia modo propoſuimus *hujus Capitis* §. 6. ſi dyſcraſia ſalſo muriatica ſit, edulcantia vero, cum diaphoreticis & attenuantibus permixta, qualia protulimus *ibidem*, ſi ex acri oleoſa ſit, viſcidaque.

6. Profuit aliquando labra, confiniaque ulcerum chironiorum, ſi a ſeminio venereo ortum primum habuerint, unguento mercuriali identidem illinere, quod callos, ſi qui adſint, reſolvit, quod vitia lymphæ ad ulcus confluentis emendat, ideoque ad labrorum mollitiem & cicatricis progreſſum utiliſſime confert.

6. Denique in ulceribus chironiis, quod de doloribus quoque & herpetibus, qui poſt curatam luem veneream ſuperſunt, volumus intelligi, utile eſt fonticulos occipiti, vel brachiorum, poplitumve alterutri inurere, qui partem acrioris lymphæ educant, vel avertant ſaltem ab affecto loco.

§. X. CARIES OSSIUM.

X. Caries venerea, qua oſſa tentantur, hydrargyroſi etiam rite adminiſtratæ raro ſponte cedit; nec ſane mirum, cum ad ejus curationem opus ſit & operoſiore therapeia, & diuturniore temporis intervallo.

Os carie affectum modo carne & perioſtio plane denudatur & oculis ipſis obvium eſt: Modo contra carne tegitur, ſed molli, fungoſa, ſanguinolenta, quæ nunc rubicunda eſt, nunc albida, nunc ſublivida., & quæ ſubjecto oſſi non adhæreſcit. Prior manifeſta; poſterior occulta caries dicitur, ſed quam tamen dignoſcere facile eſt ex natura carnium, quæ ulceris fundum replent; ex ichore graveolente, quod eodem confluit, demum quæ certiſſima exploratio eſt, ope ſpecilli, cujus attactu liquet os ſubjectum detectum & nudum eſſe atque carioſum.

Hoc utrumque cariei genus in duas ſpecies ſubdividendum eſt in praxi, *alteram*, in qua oſſis ſuperficies ſuo quidem perioſtio nuda eſt, arida, exſucca, ſanguini aut lymphæ nutritiæ admittendis inepta, ſed in qua nulla apparent manifeſtæ eroſionis ſigna, & illa *oſſis excreſcentia*: *Alteram*, in qua oſſis ſuperficies ſcabra, inæquabilis, aſpera eſt, imo non raro varie foraminulenta, atque adeo in qua conſpicua ſunt eroſionis indicia, & hæc *caries* vere dicitur. Ambæ diuturnitate tantum differunt invicem; illa enim recentiorem, a qua levior labes: hæc vero antiquiorem cauſam habet, a qua labes gravior illata eſt.

1. In utraque, ſi caro ſemi putris carioſum locum contegat, vel ſcalpello ita deradenda eſt modo commode poſſit, vel admotis cathæreticis ita abſumenda, ut os nudum oculis uſurpetur, & adhibendis remediis obvium ſit.

2. In priore cariei ſpecie ſufficit plerumque, ſingula quaque curatione, oſſi imponere penicillum linteum imbutum aqua vitæ; ſpiritu vini; tinctura myrrhæ, aloes, euphorbii &c. vel inſpergere pulverem radicis ireos Florentinæ, aut pulveratum euphorbium, aut ad ſummum identidem infundere guttas aliquot olei Guaiaci, aut quæ efficacior eſt, diſſolutionis Mercurii in aqua ſtygia.

3. In poſteriore vero neceſſum eſt cauterium actuale admovere, quo facies oſſis, quæ carioſa eſt, deuratur. Sed cauto opus eſt 1. Ut labra ulceris linteis aqua madidis prius contecta adverſus ignis vim muniantur: 2. Ut media oſſis carioſi pars, ubi labes maxima, paulo fortius, debilius vero ejuſdem ambitus comburatur: 3. Ut uſtionis intenſio, quæ pendet tum a gradu caloris, tum a mora temporis, per quem cauterium admovetur, morbi gradui reſpondeat, ſcilicet major minorve ſit pro diverſa cariei altitudine, pro diverſa cariei ſiccioris vel humidioris natura, pro diverſa oſſis qualitate, ut magis vel minus ſpongioſum eſt.

4 Lamella oſſis, quæ carioſa eſt, remediis vel igne exſiccata, aliquanto poſt tempore ab oſſe ſubjecto ſponte ſecedit, ſeu *exfoliatur*; nempe conſtipatis in hunc modum & arefactis illius lamellæ fibris; neceſſum eſt omne ſanguinis ac lymphæ commercium intercipi inter hanc, quæ plane emortua eſt, ſubjectaſque oſſis lamellas, quæ vita fruuntur; quapropter cogitur lympha nutritia jugiter appellens, cum ulterius

pro-

progredi nequat, ſubter lamellam guttatim colligi, & in carnem ſenſim efflorefcere, firmam, denſam, granoſam, candidam, ab oſſis ſani facie pullulantem, eique firmiter adhæreſcentem, qua ſuccreſcente os carioſum a ſubjecto ſenſim divellitur, tanto quidem facilius quod lamella illa exſiccatione in brevius ſpatium contracta, locum, quem antea occupabat, jam laxius repleat, atque adeo poſſit e ſede facile deturbari.

5. Donec optata carioſi oſſis exfoliatio ſucceſſerit, ulceris labra continenda ſunt, ne fundus importuna carne oppleatur. Solent in hunc finem admoveri penicilli e linamento ſicco, vel ſi caro nimium luxuriet, unguento fuſco imbuti, quod fit ex unguento baſilico cum addita præcipitati rubri doſi varie varia, prout uſus fuerit.

6. Verum ubi primum delapſa carioſa lamella locum ceſſerit carne ab oſſe ſano ſuccreſcenti, quæ cum ulceris labris conſociari poſſit, res tota Naturæ viribus permittenda eſt, cavendo tantum, ut caro, ſi mollior ſit, aut præcipitantius excreſcat, arte reprimatur, nempe alumine uſto, aqua calcis, aqua phagædenica, unguento ægyptiaco, balſamo viridi Metenſium, balſamo fuſco, de quo modo, ceteriſque ſimilis efficaciæ.

7. Interea toto curationis ſtadio, 1. Dyſcraſia ſi qua ſanguis forſan peccaverit, iiſdem remediis emendanda eſt, de quibus ſupra, nec ſemel. 2. Æger parce nutriendus, nempe ſolis juſculis aut dilutioribus panatellis, ſi a febre non vacet; oſſis vero, vel quod præſtat, lacte vaccina, ſi febre careat: 3. Inurendus unus aut alter fonticulus, ut pars peccantis lymphæ abducatur: 4. Ceteraque omnia auxiliorum genera adhibenda, quæ alimentorum concoctioni, ſanguinis integritati & animi corporiſque quieti poſſunt conducere.

8. Ceterum, ſi caries in majoribus artuum oſſibus ad medullam uſque penetraverit, neceſſe eſt non modo affectam oſſis partem terebra pluribus in locis perforari, ut extenuetur, ſed etiam intermediam intercapedinem, quæ inter foramina interjicitur, ſcalpro ope mallei plumbei comminui & diſſipari, ut facili & expedita via poſſint tum emitti pus & ſanies, quæ intus latebant: tum injectiones & unguenta immitti, quibus medullaris oſſis cavitas eluatur, detergatur, mundetur. At vero ſimul curandum eſt, ut dum oſſis medulla ad ſanationem properat, exfoliatio promoveatur in toto oſſis ambitu, ne quid curationem retardet, & ut conſociatis carnibus, quæ undique ſuccreſcunt, poſſint omnia ad cicatricem pari paſſu tendere, cujus firmitati conſulendum erit iiſdem cautionibus, quas modo recenſuimus.

9. Porro tamen, ſi caries ſpongioſum oſſis cujuſdam grandioris caput tam alte occupet, ut nulla ſit exfoliationis ſpes; ſi interiorem oſſis medullam labe afficiat, quæ ſit immedicabilis; vel ſi æger viribus exhauſtus marcore, & febre hectica contabeſcat, nefas eſſe puto ad curationem methodicam aggredi, tum ne ars infametur temeritate, tum quod pluris eſt, ne ægrotus doloribus confectus & excarnificatus præmatura & crudeliore morte occumbat, ſed arbitror præſtare Naturæ viribus & therapeiæ palliativæ illum committere, ea ratione & diutius victurum, & moriturum placidius.

§. XI.

SCORBUTUS.

XI. Scorbutus & Strumæ, quæ cum ſyphilide aliquando conjunguntur, hydrargyroſeos efficaciam non ſentiunt, vel ſentiunt parum: neque enim morbifica ſeminia, quibus inducuntur, Mercurio ceu remedio alieno & minus idoneo cedere apta ſunt. Permanent ergo poſt hydrargyroſim ambæ illæ affectiones ſuis propriiſque remediis debellandæ, ſed jam mitiores, depoſito ſcilicet connubio, quod cum ſeminio venereo intercedebat.

Uterque morbus natura gravis eſt, & difficilem tum explicationem tum curationem habet; ideoque conſuli velim Auctores illos, qui de utroque argumento ſpeciales Tractatus ediderer. Neque enim permittit inſtituti operis ratio, ut a propoſito longius divagemur, & ſatis futurum eſſe arbitramur, ſi ea paucis afferamus remedia, quæ ad curandos & exſtirpandos morbos illos hactenus maxime comprobantur.

1. Scorbutus affectus eſt plerumque indelebilis, remediis ſaltem, quibus nunc valet medicina, quem proinde mitigari quidem, depelli vero nunquam perfecte videas, præſertim ſi diuturnitate invaluerit. Jam ſupra hujus Libri *Cap.* 6. §. 3. *n.* 5. propoſuimus therapeuticam methodum omnium quas novimus efficaciſſimam, ad ſcorbutum reprimendum ante hydrargyroſim, quando contigit ut cum lue venerea conjungatur. Hæc eadem perinde conducit leniendo & curando ſcorbuto, ſi qua poſt hydrargyroſim ſui præbat indicia, atque adeo inde repetatur velim.

2. In ſumma tria ſunt medicinarum genera, quæ in præſente caſu ceteris præſtant. Prima eſt, ptiſana hidrotica ex lignis radicibuſque ſudorificis, decoctione, ut artis eſt, parata, ſine ſenna vel cum ſenna pauca, quæ tamen a vulgari in eo differat, quod iſti radix raphani ruſticani incocta ſit ab ℥ ß. ad ℥ j. pro libra qualibet decocti. Huic ptiſanæ, quæ bis in die, mane ſcilicet & ſero exhibetur, tanto diutius inſiſtendum eſt, quod blande agat, nec ullam vel ſaltem levem catharſim moveat.

3. Altera eſt lac vaccinum ſucco depurato cochleariæ vel becabungæ alteratum, bis in die mane & ſero exibendum ab ℥ viij. ad lib. j. per plures menſes, imo etiam pro omni alimento, modo ventriculus lactis patiens ſit.

4. Tertia eſt julepus e ſuccis expreſſis & depuratis foliorum ſcordii, alliariæ, ſcorodoniæ &c. aut ſi ſucci deſint, ex intenſo earumdem plantarum decocto ab ℥ ij. ad ℥ iv. aut vj. cum infuſo cortice Wvinterano, vel caſſia lignea, additoque ſyrupo fumariæ vel de quinque radicibus ad ℥ j. aromatiſatus, & alternis diebus repetendus per dies bis ſeptenos. Opus eſt autem allata remedia, quanquam invicem ſubcontraria eſſe videantur, pluries alternare, donec ſcorbuticum ſeminium vel diaphoreticis attritum, & diapnoe, ſudatione aut diureſi eliminatum; vel uſu lactis irretitum & edulcatum fuerit.

§. XII. STRUMÆ *ſive* SCROFULÆ.

XII. Strumæ ſive ſcrofulæ ſcorboto difficultate vix cedunt, cedunt tamen. Pendent a tumore glandularum lymphaticarum ſive conglobatarum ſkirrhode, vel ſaltem ad ſkirrhodem proximo, unde palam eſt 1. A ſpiſſiore lympha & in glandularum anfractibus hærente induci; 2. Efficaciter impugnari non poſſe, niſi remediis diluentibus, liquefacientibus, attenuantibus, incidentibus, aperientibus &c. quæ craſſiori lymphæ nativam fluxilitatem, & ſtagnanti priſtinum motum reſtituant.

Inter illa locum habent, 1. Juſcula ex plantis aperientibus, nempe radicibus cichorei ſilveſtris, bruſci, anonidis, eryngii, foliiſquæ ſcrofulariæ, agrimoniæ, naſturtii aquatici, cum ſale admirabili Glauberiano, vel arcano duplicato ab ℈ j. ad ʒ ß. aut ʒ j.

2. Serum lactis depuratum ad ℥ viij. cum tartaro chalybeato ſolubili a gr. xx. ad ℈ j. aut floribus martis antimonialibus a gr. x. ad xv.; cum infuſis aſellis ſive millepedibus vivis, num. xxx. demum cum ſucco fumariæ aut ſcrofulariæ ad ℥ ij. alteratum &c.

3. Aquæ minerales, tum chalybeatæ, ut *les Eaux de Forges*, *de Paſſy*, *de Pougues*, *de Spa*, *de Caranſac*, *&c.* tum etiam thermales, ſed ſulphureæ, ut *d'Encauſſe*, *de Vich*, *de la Motthe*, *de Bourbonne*, *d'Aix-la-Chapelle &c.*

4. Præparata varia e mineralibus, quæ aperiendi & incidendi facultate pollent, ut ſunt martialia, mercurialia, antimonialia &c. ex quibus, additis purgantibus, boli, rabellæ, pilulæ confici ſolent.

5. Laudantur quaſi ſpecifica, 1. A Gabriele Falloppio radix ruſci pulverata, & ad doſim drachmæ unius in vino epota cum radicis iridis pulveratæ granis x. per 40. 2. Arnaldo Villanovano, *Practicæ Medicinæ Lib.* 2. *cap.* 5. Radix ſcrofulariæ pulverata & ad doſim ℈ j. exhibita: 3. A Roberto Boyle, *de utilitate Phil. Experim. part.* 1. *ſect.* 2. Paronychia folio rutaceo, ſeu ſedum tridactylites, in cereviſia tenui infuſum & cujus infuſio per aliquot dies potanda: 4. A Zacuto Luſitano, *Praxeos Med. admirandæ Lib.* 1. *Obſervat.* 101. Unguentum ex radice bryoniæ, cujus formula proſtat *cap.* XII. *hujus Libri*: 5. A Medicorum turba decoctum ſpongiæ marinæ ad ʒ iv. vel cinis ejuſdem combuſtæ in olla clauſa ad ʒ ß vel lapis qui in ſpongia plerumque latet pulveratus & in vehiculo idoneo exhibitus a ℈ j. ad ʒ ß. per plures dies; ſed horum omnium penes Auctores ſit fides.

6. Non ita pridem in Galliis increbuit ad curandas ſtrumas quædam antimonii præparatio, quæ ad antimonium diaphoreticum proxime accedit, & quæ ab Empirico neſcio quo, *Rotrou* dicto, a quo primum uſurpatam fuiſſe narrant, *Pulvis de Rotrou* vulgo appellatur. Proferetur ejuſdem parandi proceſſus ad calcem hujuſce Libri, cum recta adminiſtrandi ratione; ſed præmonitum Lectorem velim hoc remedii genus, ut cetera pleraque quæ vulgi præconio temere celebrantur, fama magis quam ſucceſſu plerumque valere, ut ipſe non ſemel expertus ſum.

CAPUT XI.

De Affectibus pene diſperatis, qui poſt Hydrargyroſim aliquando ſuperſunt.

QUÆ recenſuimus hactenus, mala omnia, imo peſſima, ſed tamen medicabilia: Quæ mox tractaturi ſumus, multo pejora, cum ſint pleraque immedicabilia. In confeſſo eſt ea quidem produci ſumma vi veneni venerei, unde prima mali labes, quippe quo ſolidæ corporis partes irreparabili damno labefactantur. At vero neque minus conſtat, quantacumque ſupponatur vis ſeminii morbifici, produci eadem nunquam ſine ſupina ægrotantium culpa, qui ſocordia locum dant concepto contagio, ut vires acquirat eundo, ac in oſſium medullas penetret, & intima viſcera depaſcatur. Ipſi proinde ægrotantes infortuniorum ſuorum auctores ſunt, ac calamitates maximas ſibi pariunt deſidia vel temeritate; *Deſidia* quidem, ſi intempeſtive cunctentur, neque Medicis auſcultent qui ut hydrargyroſi morbus ocyus profligetur urgent & inſtant ſummo cum ſtudio: *Temeritate* vero, quoties verbis & promiſſis magnificis deluſi, Circulatoribus, Agyrtis, Empiricis ſeſe credunt, quorum remediis ſeminium morboſum retundi forſan, debellari nunquam poteſt.

§. I. *Tumores Teſtium.*

Inter infortunia hujuſcemodi quæ curationem non admittunt, numerantur 1. Tumores teſtium quicumque ad hernias humorales pertinent, ut ſpermatocele, ſarcocele, hydrocele, pneumatocele, kirſocele &c. de quibus ſupra *Capite III. §. V.*

Spermatocele, quæ ceterarum herniarum humoralium eſt veluti principium, cauſam habet geminam, nempe 1. Stagnationem ſeminis, quo ſpermatica teſtium vaſa turgent, ut quoties fluxus gonorrhϾ injectione aſtringente, crapula, equitatione, coitione, febre &c. derepente ſupprimitur: 2. Congeſtionem viſcidioris ſeminis, vaſa eadem offerciuntur, ut quoties a latente cauſa venerea ſanguis inficitur, ſemenque ſpiſſitudinem vitioſam inde nanciſcitur.

Prior ſpermatoceles ſpecies, quæ in gonnorrhœa frequens, levior eſt, cum a ſtagnatione ſola fiat; & ubi primum reſtituitur gonorrhϾ effluxus, data ſtagnanti ſemini via plerumque ſponte reſolvitur. Poſterior vero, quæ a lue venerea ortum habet, curatu difficilior eſt, quia ſemen tarde congeſtum, mora magis indureſcit atque ideo difficilius diſcutitur.

De utraque fere deſperandum eſt, ſi hydrargyroſis ſpem fruſtrata fuerit, cum ſit experientia compertum tum ſemen humorum omnium, qui concreſcunt, difficillime reſolubile eſſe, tum inveniri vix poſſe remedium alterum, quod ad inſpiſſatos humores eliquandos, ac nativa fluxilitate reſtituendos magis valeat, quam Mercurius ipſe, qui jam incaſſum adhibitus fuit.

Tunc ergo ſpes, quæ reliqua eſt, in eo tota ſita eſt, 1. Ut diutiſſime repetantur inunctiones ex unguento mercuriali ſuper ſcrotum, bis aut ter hebdomade qualibet, ad doſim ℥ j. quaque vice; vel ſi commodius forſan videatur, ut tumenti teſticulo continenter admoveatur emplaſtrum de Vigo quadruplicato Mercurio, ſolum vel cum æqua parte diabotani ſubactum; aut emplaſtrum ſaponaceum & camphoratum *Pauli Barbette*, quæ menſe quolibet, vel etiam quinto decimo quoque die, renovari neceſſum eſt; vel ut apponatur cataplaſmata ex pulpis radicum coctarum bryoniæ, cucumeris ſilveſtris & ireos, addito gummi ammoniaco in aceto diſſoluto.

2. Interim vero, ne pondus teſtem aggravet, ac funiculum, ex quo dependet, nimium diſtrahat, unde tum doloris morſus, tum novum regreſſuris humoribus impedimentum, opus eſt ægrum uti ſubligac. *ſuſpenſorio* dicto, cujus ope in appenſo folle ſive marſupio teſtis uterque ſuſtineatur.

3. Porro ſedulo cavendum, ne immoderato aut præpoſtero uſu incidentium & reſolventium internorum aut externorum ſkirrhodes teſtis in abſceſſum abeat, quod ex præſentibus ſuppurationis ſignis palam foret; aut quod pejus eſt, carcinomatodem naturam paulatim contrahat, de quo conjectura eſſet ex repetita doloris lancinatione, & varicoſa venarum circumrepentium dilatatione. Proinde ſatius eſt malum, quod quantumcunque ſit, præſenti periculo caret, fortiter pati, quam impotenti ſanationis deſiderio ea experiri remedia, quibus morbus deſperatus fiat.

4. Quod ſi nimia tumoris moles, aut durities quaſi lapidea ſpem omnem præcidant futuræ reſolutionis, ſi teſtis pondere nimio graviſſimam exhibeat moleſtiam, ſi periculum ſit ne malum a teſte ad funiculum ſpermaticum, & inde ab abdomen uſque procurrat, de teſticulo exſcindendo cogitandum eſt, præſertim ſi ſuppuratum aut in carcinoma proxime degener ſit.

5. Prius tamen caute attendendum eſt, utrum funiculus ſpermaticus, quem arteria venaque ſpermatica, vas deferens, lymphaticæ venæ nonnullæ, nervus verſus teſtem progrediens & ſuſpenſorius teſtis muſculus componunt, mollis ſit & naturalis ſtatus retinens: Sin aliter enim, ab operatione prorſus abſtinendum eſſet, cum palam ſit ex calloſo funiculi tumore morbum in abdomen uſque prorepere, neque adeo reſciſſo teſte poſſe ulla ratione penitus exſtirpari.

6. Nunquam felicius ſuccedit hæc operatio, quam ſi dorſo amputandi teſticuli prius apponatur fruſtula aliquot lapidis cauterialis ordinatim diſpoſita, quibus tum ſcrotum, tum vaginalis tunica teſtis alte erodantur. Hinc enim educto ſero & pure, ſi qua forte lateant, & contracto teſticulo, quidquid reliquum eſt licet expeditius proſequi. Adde ea ratione certius dignoſci ſtatum teſticuli morbidi; quem noſſe permulti refert, cum acciderit non ſemel in hydrocele, imo & in ſarcocele, ut teſticulus ipſe ſanus eſſet, totumque vitium ipſius tunicis adnatum foret, cui proinde mederi facile fuit citra caſtrationem.

7. Explorato teſtis morbo, ſi durus, ſkirrhodes, tumidus, ſuppuratus, ſyderatus ſit, quæ ſingula cunctationem non recipiunt, ligatura fili duplicati ſpermatico funiculo arcte injicienda eſt, quam infra ad unum pollicem appenſus teſticulus exſcindendus eſt, laciniæ exinaniti in ſcroto loculi reſecandæ, vulnuſque ex arte curandum vulgari methodo, nempe digeſtivo dum ligatura decidat, deinde balſamo Arcæi, ac demum cum plaga ad cicatricem tendit, epuloticis, de quibus ſæpius dictum eſt.

§. II. *Penis diſtortio.*

II. Infortunium alterum eſt Penis, dum rigeſcit, diſtortio in diverſas partes, ſurſum, deorſum, aut ad latus alterutrum, quæ uſum rei venereæ ſi non interdicit, at certe difficilem & propagandæ ſpeciei plerumque imparem efficit.

Id mali provenit a nodo ſive ganglio in præputii fræno, in urethræ parietibus, in ligamento penis ſuſpenſorio, vel in ipſis cavernoſis corporibus ex cauſa venerea enato, unde fit ut penis, qui dum flaccidus eſt, libere & recta propendet, verſus partem affectam detorqueri neceſſum habeat, dum erigitur, quandoquidem obſtat latens in illa parte ganglion, ne poſſit illa debitam adipiſci longitudinem. Hinc penem ſurſum, ſi ligamentum penis ſuſpenſorium; deorſum, ſi frænum præputii aut urethra; ad dextram ſiniſtramve partem revolvi neceſſe eſt, ſi pars ulla dextri ſiniſtrive corporis cavernoſi male afficiatur.

Incurvati penis remedia eadem ſunt, quæ remedia teſtis ſkirrhodis, cum in utroque affectu perinde opus ſit impactam materiem diſcutere & reſolvere. Repetantur ergo ex præcedente paragrapho; Quæ ſi irrita ſint, æquo animo feratur malum, immedicabile quidem, ſed plane innoxium.

Memorat Jacobus Hollerius, *Comm. ad Aphoriſm.* 63. *Lib.* 5. ſi non idem, certe haud abſimile penis vitium peculiari artificio a ſe correctum. „ Vidi, *inquit*, qui membro ita obtorto „ non poterat gignere, quod ſemen ſemper re„ ſtitaret in cervice uteri. Huic paratus eſt ca„ naliculus plumbeus vel argenteus, accommo„ datus craſſitudini ipſius penis; in quem im„ miſſo pene circumpoſitæ & alligatæ ſunt ci„ ſtellæ, ita ut tandem figuram membri rectam „ ac naturalem recuperarit, & genuerit. “ Quæ licet ſatis obſcure proponantur, inde tamen colligi poteſt quali artificio uſus ſit ille, atque adeo ſi ex uſu fuerit, pronum eſt cuivis ſuo periculo idem experiri.

Non moror quæ Julius Cæſar Arantius, *Lib. de Tumoribus præternaturalibus*, *Cap.* 50. refert de quadam penis incurvatione, quam cenſet deducendam eſſe a laxitate cellularum in alterutro corpore cavernoſo, unde fiat ut quantum cellulæ illæ, quæ laxiores ſunt, ceteris magis dilatantur, tantundem in rigido membro decreſcat longitudo cavernoſi illius corporis, ad quam debuiſſet alioquin extendi, ex quo ſequitur penem verſus illam partem neceſſario detorquendum eſſe. Ait autem ille *in hanc morbi ſpeciem incidere, qui veneri nimis indulgent, & qui frequenter & diu ut mulierculis placeant, diſtento ſunt genitali*, utpote in quibus diſtractione nimia & diuturniore pars aliqua in cavernoſo alterutro corpore relaxetur; putatque illud malum non emollientibus, ſed aſtringentibus curandum eſſe, quorum formulas aliquot recenſet. Sed hæc ſi veritate nitantur, in quod non lubet nunc inquirere, ſaltem ab inſtituto noſtro plane ſunt aliena, cum ad luem veneream nullomodo pertineant.

§. III. *Impotentia ad venerem.*

III. Impotentia ad venerem morbis venereis frequenter induci ſolet: Nec ſane admirari ſubit, ſi qui pugnant acrius in veneris caſtris, ac frequentiora patiuntur vulnera, ceteris citius huic militiæ impares fiant.

Species tres impotentiæ iſtiuſmodi obſervamus. *Primam*, in qua arrigitur quidem nec invalide, ſed in qua nullum, vel paucum & ſeroſum ſemen emittitur. Hanc puto pendere ab omnimoda conſtipatione ductuum emiſſariorum, quibus veſiculæ ſeminariæ & proſtatæ cum urethra communicant, ideoque præpoſterum nimiumque uſum injectionum fortius aſtringentium ſequi, quo nonnulli ad gonorrheæ curationem abuti ſolent.

Alteram, in qua e contrario ſine voluptatis ſenſu, vel ſaltem cum ſenſu pauco, ſolitoque celerius ſemen diſtillat, affecta tantum necdum perfecta erectione, unde præceps & involuntaria reſolutio. Videtur iſta oriri a nimia ductuum eorumdem amplitudine, per quę ſemen e conceptaculis exprimitur facilius promptiuſque, atque adeo antequam omnia ad opus comparata ſint. Solet ea impotentiæ ſpecies gonorrhæis diuturnioribus ſuccedere, ſi morbi natura aut ægrotorum negligentia, contumaciores fuerint.

Tertiam demum, in qua penis flaccidus & vietus jacet, neque poteſt arte ulla exſuſcitari. Et hæc multa variaque vitia ſupponit, latentia 1. Vel in ipſis ſeminis conceptaculis, ubi potiſſimum viget rei venereæ ſenſus, nempe in proſtatis, veſiculiſque ſeminariis, ut ſi callis induruerint, aut fungoſis carnibus oppleantur, ex quo efficiatur ut a collecto ſemine nullatenus, aut ſegnius titillentur; 2. Vel in muſculis erectoribus aut acceleratoribus, quorum miniſterio virga rigeſcit & tenditur, ut ſi laxi & inertes ad erectionis negotium inepti vel minus comparati ſint: Quibus ſingulis noxis haud rarum eſt ſemini conceptacula, muſculoſque erectioni famulantes, a cauſa venerea patere.

Prima impotentiæ ſpecies nullam videtur curationem admittere; neque ſane novi quo pacto emiſſaria arctiſſime conſtipata poſſint iterum reſerari. Per me tamen cuivis licet operam

lude-

ſudere, ſi lubitum fuerit, injectiones emollientes immittendo in urethram, balnea aut ſemicupia emollientia uſurpando, cataplaſmata malactica perinæo admovendo, aquas minerales, præſertim ſaponaceas, exhibendo &c.

Neque remediis facilius ceſſura eſt poſtrema impotentiæ ſpecies, præſertim ſi contra hydrargyroſim jam tenax fuerit. Ne quid tamen reliqui fiat quod ad curationem pertinere poſſit, auctor ſum ut ea tententur remedia, quæ ad callos reſolvendos efficacia ſunt, & quæ ſupra propoſita fuere *hujus Capitis* §. 1. ad skirrhum teſtium: Imo ut ſupra perinæum fiant aquarum thermalium ſtillicidia ſeu embroches, quæ adverſus muſculorum erectorum & acceleratorum inertiam remedio eſſe poſſunt.

At vero licet plerumque ſecundæ impotentiæ ſpeciei paulo efficacius medicari, ſi perfecte mederi non detur, uſu ſcilicet remediorum omnium, cum internorum, tum externorum, quæ adverſus gonorrhœas inveteratas valere ſupra diximus *Capite præcedente*, §. 1. quandoquidem hæc ſingula latioribus emiſſariis conſtipandis & coercendis aptiſſima ſunt. Velim tamen, ne qua noxa poſſit inferri, ut a blandioribus remediis iſtiuſmodi fiat ad fortiora progreſſus, & fortiora, ſi ex uſu ſint, caute & interjecto ſpatio repetantur.

§. IV. *Nodi, ganglia, tubercula, gummata.*

IV. Nodi, ganglia, tubercula, & gummata medicinam omnem plerumque vincunt; præſertim ſi hydrargyroſis jam fruſtra adhibita fuerit. Neque enim valentiora reperire eſt remedia, quæ impactam lympham efficacius liquent, aut liquefactam potentius reſolvant.

Profuit tamen aliquando diu & pertinaciter adhibuiſſe medicamina, quæ ſuper *præcedente Capite*, §. 12. contra ſtrumas facere dictum fuit: emplaſtrum de Vigone quadruplicato Mercurio, modo ſolum, modo cum diabotano permixtum, vel tenuem lamellam plumbeam hydrargyro quotidie illitam appoſuiſſe, maxime nodi & ganglia molli, ſed iterata contrectatione quotidie ita prius atterantur, ut ſubacta materies remediis ſolventibus facilius obſequi poſſit.

Sed vix auctor eſſe velim, ut torturis iſtiuſmodi quiſquam utatur, niſi cum nodi, ganglia, gummataque vel mole nocent artuum motui, vel faciei manuumque venuſtatem deturpant. Ceterum quoties neque officiunt ullo modo, imo neque conſpicua ſunt, a remediis temperandum puto, vel ideo maxime quod non ſemel obſervatum ſit gummata gangliaque remediis, & preſertim fortioribus frictionibus, male habita in carcinomata degeneraſſe.

§. V. *Exoſtoſes.*

V. Supra *Cap.* 3. §. ſtatuimus duo eſſe prima exoſtoſium genera, *alterum* ſpuriarum, quæ a perioſtio in durum ganglion ſive tuberculum craſſefacto; *alterum* legitimarum, quæ ab ipſa oſſis ſubſtantia tumefacta dependeant. Hoc rurſus in duas ſpecies ſecundario dividi, prout oſſea ſubſtantia, quæ in exoſtoſim protuberat, vel in plures cellulas concameratione diſtinguitur, quæ ſingulæ cartilaginea aut fungoſa carne oppleantur; vel ex toto ſolida eſt, imo reliquo oſſe plerumque durior.

Prima exoſtoſium ſpecies hydrargyroſi haud raro; poſtrema fere nunquam diſcutitur. Secunda medium tenet, ut quæ diſcuti ſoleat, ſi parva & recens fuerit, ſi ſpongioſa concameratione conſtet, ſi molliorem carnem concludat; ſin aliter, adverſus ipſum Mercurii uſum fit ut plurimum contumax.

1. Si ſucceſſerit ut exoſtoſium ulla ullibi ſuperſit poſt hydrargyroſim, præſtare puto, quandiu indolens fuerit, omitti ſine remediis, quam operoſiorem medicinam morbo immedicabili cum nullo vel cum minimo ſucceſſu adhiberi. Si tamen ægrotanti aliter videatur, adverſari nolim, quin ea tentet remedia, fiducia tamen ſua, quæ *ſupra* §. 1. & 4. allata ſunt tanquam efficacia contra teſtium skirrhos, gummataque quarumvis partium.

2. At vero ſi exoſtoſi, quæ adverſus hydrargyroſim contumax fuit, ſponte vel remediis nimium vexata acute doleat, lancinetque cum manifeſto cutis ſuperjectæ calore & rubore, ita urget periculum, ne in abſceſſum cum oſſis carie conjunctum, vel quod pejus etiam eſt, in carcinoma degener fiat, ut res cunctationem nullam recipiat. Igitur præmiſſis univerſalioribus, quæ viam ceteris præmuniant, ad operationem quam ocyſſime devenire neceſſe eſt, qua cutis in crucem incidenda; anguli quatuor qui propendent, forfice reſecandi; deraſoque perioſtio exoſtoſis terebra variis in locis perforanda, ut attenuetur; deinde ferra vel ſcalpro penitus exſcindenda, baſiſque cui inſiſtebat, pulveribus myrrhæ, aloes, euphorbii; tincturis ex iiſdem extractis; vel ſi ita poſtulaverit cariei altitudo, ferro ignito ad exfoliationem deducenda; demum plaga, quæ ſupereſt, eadem plane methodo curanda, ac ſupra *Capite prœcedente*, §. 1. dictum eſt de ulceribus, quæ cum ſuppoſita oſſis carie conjuncta ſunt.

§. VI. *Dolor oſteocopus.*

VI. Contingit nonnunquam poſt hydrargyroſim legitime adminiſtratam, ut dolor profundus, fixus, oſteocopus, aſper, perpetuus, & aliquando per intervalla lancinans, certum in oſſe quodam locum occupet & infeſtet, ſine tumore ullo & cum leviſſima in cute caloris & coloris mutatione, quod mali genus, ſi contra emollientia, anodyna, paregorica & reſolventia remedia pertinax ſit, haud inanis conjecturæ locus futurus eſt pendere vel a carie latente in oſſe partis dolentis, vel ab exoſtoſi cum carie in interna oſſis ejuſdem facie, quæ ad medullam ſpectat, vel quod omnium peſſimum eſt, ab abſceſſu medullaris ſubſtantiæ.

Itaque ſi conjectura in dies urgentior fiat, ſi nulla ſuppetat alia ſalutis ratio, durus & crudelis medendi modus ſupereſt, ſed unicus, nempe cutem loco dolenti ſuperextenſam in crucem incidere; anguloſa ejus lab. circum reſecare; perioſtium deradere; demum os nudatum terebra perforare ad meditullium uſque. Si nihil inde profluat præter paucas ſanguinis ſtillas, res ulterius urgenda non eſt, niſi certiora latentis cariei aut abſceſſus indicia oſtendantur. Sin vero purulenta aut ſanioſa materia inde profundatur, os novis foraminibus tum infra, tum ſupra pertundendum eſt, ut attenuetur; ac interjectæ intercapedines ſcalpro cum malleo plumbeo ita exſculpendæ ſunt, ut via libera fiat tum effluxuro puri, tum immittendis medicamentis. Reliqua omnia curanda ſunt juxta methodum ſupra propoſitam *Cap. præcedente* §. 10. donec medullari ſubſtantia ſuppurata & deterſa, & carioſi oſſis facie *exfoliata*, omnia ad cicatricem pro votis properent.

Ceterum, ut libere dicam, cum Medici naturam & cauſam morbi, qui in oſſe medio latet, tarde conjiciant; cum tardius audeant ex conjectura gravem & moleſtam ac periculi plenam operationem decernere; demum cum ægrotantes Medicis monentibus & inſtantibus auſcultent tardiſſime, plerumque ante conclamatum eſt, quam operatio inſtituatur, ſaltem inſtituitur, raro niſi cum æger eſt in præcipiti, ex quo efficitur ut vix unquam de illa bene ſperare liceat.

§. VII. *Carcinomata.*

VII. Compertum eſt carcinomata, quæ a cauſa venerea vel maxime ortum habent; hydrargyroſeos uſu ferinam naturam ſemper non deponere, nec in mitiora ulcera aut apoſtemata perpetuo commutari. Compertum pariter ganglia, tubercula, gummata, imo excreſcentias quaſcunque ſkirrhodes, & exoſtoſes fornicatas, quæ cellulis cartilagineam carnem continent, ſi hydrargyroſi ſuperſint, in cancros non raro degenerare abuſu attenuantium & reſolventium acriorum, quæ fortius atterant ſine reſolutione, vel ad ſummum cum reſolutione imperfecta. Qua vero ratione, aut quibus de cauſis hæc ita eveniant, non juvat hic inquirere, cum de hoc argumento abunde diſputatum ſit, *Lib. III. Cap. V.* §. 3.

In utroque caſu præſens carcinoma, ſive inveteratum, ſive recens ſit, manifeſtum eſt tum ex natura & indole tumoris ſuperſtitis, qui durus, renitens, ſkirrodes eſt, tum ex morſu doloris atrocis, perpetui, per intervalla lacinantis, quo tota tumoris moles intime percellitur & fodicatur: Nam quoties ea duo concurrunt, certum eſt verum adeſſe carcinoma, malum ſcilicet difficile, mora cito ingraveſcens, contra quod celeri & efficaci medicina opus ſit.

Itaque 1. Præmiſſis univerſalibus & præparatoriis remediis, quæ dyſcraſiam ſanguinis emendent, tumor carcinomatodes, ſi protuberet ſupra cutem, quacum tenui vel lato pediculo adhæreſcat, novacula vel ſcalpello reſecandus eſt, & ſi quid cancroſi aut ſkirrhodis in baſi ſubſit, ſummis forficibus exſcindendum, vel cathæreticis abſumendum: Tandem reſolutis cruſtis a vivo, plaga ſi mollis ſit, ſi carne firma & granoſa oppleatur, ad cicatricem deducenda eſt, ut artis Chirurgicæ ratio poſtulat, eaque methodo de qua jam ſæpe.

2. Quod ſi carcinomatodes tumor partibus circumjectis ſepultus ſit, ita tamen ut nec in vaſis majoribus aut nervis, nec in oſſe aut cartilagine ulla ſit adnatus, ſed ab iiſdem ſejunctus ac libere mobilis, cautionibus iiſdem parique celeritate exſtirpandus eſt; nempe hinc & inde lunata plaga alte circumcidendus, deinde ſiniſtra arreptus ſuſpenſuſque a viciniſ ſubjectiſque partibus ſcalpello exſcindendus, & ut ita dicam, enucleandus: Demum vulnus, quod ſupereſt, primum lineamento ſicco, altera vero vel tertia die digeſtivo ſimplici, ac deinceps balſamo Arcæi ex arte curandum eſt.

3. Si exoſtoſis celluloſa in carcinoma ipſa quoque degener fiat, diſſecta in crucem cute ſuperjecta, reſciſſis labris anguloſis, deraſoque perioſtio, exoſtoſis, vel tenui ſerra ſubſecanda, vel ſcolpro cum malleo plumbeo partitis ictibus minute concidenda ad oſſis reliqui libellam; poſtea baſeos exfoliatio vel tinctura myrrhæ & aloes, vel pulvere euphorbii, vel ſolutione Mercurii in aqua ſtygia, vel tandem cauterio actuali, ſi efficaciore remedio opus fuerit, procuranda eſt, ac denique delapſa oſſis exfoliati lamella, & ſuccreſcente ab oſſis vivi facie

facie carne granoſa & firma, cicatrix inducenda eſt ex artis legibus, de quibus ſupra nec ſemel.

Quod ſi cancroſi tumoris ſitus vel connexio, aut deploratus ægrotantis ſtatus difficilem & periculoſæ plenam aleæ operationem diſſuadeant, tanquam non inutilem modo, ſed & noxiam, palliativis medicinis tunc inſiſtendum erit, quæ morbum leniant, quem curare non licet. De illis abunde dictum eſt ſupra *Lib. III. Cap. V. §. 3. artic.* 2. ideoque ne videatur actum agi, inde velim ut repetantur. Ceterum potiſſima præſentiſſimi levaminis ſpes in opiaticis ſita eſt, qualia ſunt decoctum unius aut alterius capitis papaveris albi; ſyrupus diacodii, vel ſyrupus de karabe ad ℥ ß; laudanum ad gr. j. pilulæ de cynogloſſo ad gr. v. j. tinctura anodyna ad gutt. xx. vel xxiv. quorum ſingulorum doſis per gradus paulatim augenda eſt, prout morbus ingraveſcit, vel remediorum virtus hebetatur aſſuetudine.

§. VIII. *Ulcus uteri.*

VIII. Ulcus uteri malum eſt in mulieribus, quæ lue venerea laboraverunt, haud infrequens: Et profecto quidem debet uteri cavitas prę ceteris totius corporis partibus & gravius & frequentius affici, cum ſemini corrupto, quod a viro infecto inter concumbendum emittitur, & primum & potiſſimum pateat.

Ulcus uteri venereum inducitur cauſa gemina, nempe 1. Latente eroſione, quam interna uteri facies contrahit ab admiſſo viri ſemine, a menſtruis exſtillantibus, ab humore lympharico lacteo, quo madet &c. ſi venereo contagio contaminentur. Hæc ulceris ſpecies initio vix digroſnibilis eſt, ac principio quidem pus paucum & æquivocum ſuggerit, ſed tacitis progreſſibus paulatim tandem invaleſcit. 2. Suppuratione, quam ganglion, gummatum, tuberculum, nodus, atheroma, ſteatoma, meliceris &c. in ipſa uteri ſubſtantia genita vel juxta adnata concipiunt, unde rupta in uterum vomica ſive abſceſſu pus derepente & ubertim exundat e muliebribus.

Prius ulceris uterini genus poſt hydrargyroſim legitime adminiſtratam non advenit de novo, vel ſi adveniat forſan, ſaltem non a cauſa venerea, quandoquidem humores, qui in uterum affluunt, nullo peccant amplius contagio; ſed ſi forte præextiterit, ſæpiſſime eludit vim Mercurii, nempe quod vitium hujuſcemodi altis defixum radicibus pertinax eſſe ſoleat, præſertim in utero muliebri, qui totius corporis ſentina eſt. Poſterius vero ulceris genus poteſt poſt adhibitam hydrargyroſim ſine nova ſeminii venerei acceſſione accidere, videlicet ſi ganglia, tubercula, gummata &c. quibus reſolvendis Mercurii efficacia impar fuerit, in abſceſſum veniant vel ſponte, vel præpoſtero reſolventium uſu.

Porro ulcus uteri ab utralibet cauſa pendeat, in duo genera perinde ſubdividendum eſt, alterum *ſimplex*, in quo uterus & ipſæ ulceris oræ nativam mollitiem tuentur, nullo vel levi dolore tentantur, & pus album læve, ſpiſſum profundunt: Alterum *cancroſum*, in quo e contrario ulceris confinia, imo & ipſius uteri pars, ſkirrodea ſunt, crebra & atroci lancinatione fodicantur, ac demum pus emittunt paucum, ichoroſum, ſanioſum, ſeroſum. Prius ulceris genus raro, poſterius vero numquam ſanari experientia compertum eſt.

At nihilominus tamen, cum natura morbi, qui in occulto eſt, perfecte non liqueat; cum etiamſi liqueret, liceat nunquam ægrotantem quaſi deploratam ſine auxiliis ullis deſerere, tentanda eſt remediorum alea, quæ ſi non ſanationem, at certe lenimen allatura ſunt.

Idcirco 1. Adhibeantur quæcumque valent ſanguinis dyſcraſiam ſalſam & muriaticam edulcare, atque adeo vitium lymphæ, quæ ad ulceratam partem confluit, emendare: Ut 1. Ptiſana ex radicibus althææ, conſolidæ majoris, biſtortæ &c. confecta, & ſuperaffuſo plumbo liquefacto alterata: 2. Juſcula cum pullo gallinaceo, cancris fluviatilibus, foliiſque agrimoniæ, pimpinellæ, ſcolopendrii, cichorii ſilveſtris, fumariæ, naſturtii &c. 3. Aquæ minerales acidulæ, ut *les eaux de Forges, de Pougues, de Spa*, vel ſaponaceæ, ut *les aeux de Plombieres*: 4. Balnea aut ſemicupia & inſeſſus in aqua fluviatili tepida: 5. Serum lactis chalybeatum infuſis fumariæ foliis alteratum; lac aſininum aut caprilum ſemel vel bis in die, vel quod præſtabilius eſt, modo ventriculus lactis patiens ſit, lac vaccinum pro omni alimento: 6. Denique ſi ſanguis ſpiſſior ſit, bocheta leviora ex decoctis radicibus Chinæ & Sarſæ parillæ, quorum tres hauſtus in die exhibeantur.

2. Inſtituantur identidem blandæ purgationes cum caſſiæ aut mannæ ℥ j. ß. aut ℥ ij. in cyatho ptiſanæ, vel ſeri lactis, eum ad finem ut primarum viarum cachochylia, & bilioſa ſanguinis amurca evertantur. Mittatur pariter ſanguis identidem e brachiorum alterutro ad ℥ viii vel x., ut fracto momento ſanguinis, qui in uterum ruit, locus phlogoſi vel nunquam vel rarius præbeatur.

3. Dum catamenia actu fluunt, ſi nondum morbo intercepta ſint, alvus quotidie enematis ſubducatur, ex juſculo pingui, vel ex infuſo ſemine lini, vel etiam ex levi decocto foliorum matricariæ & artemiſiæ, & florum chamæmeli, ſi qui affuerint motus hyſterici, addito oleo amygdalarum dulcium: Imo vero ptiſanæ,

quo-

quotidianæ tunc incoquatur caput unum aut alterum papaveris albi, ut eo pacto menſtruorum eruptio ſine phlogoſi & erethiſmo perficiatur.

4. Per intervallum, quod a menſtruatione vacuum erit, injiciantur in uterum ope metrenchytes decocta pro natura aut gradu morbi varia; nimirum 1. Malactica & paregorica, ſi dolor & calor urgeant, ut emulſiones ſeminum frigidorum leviter coctæ, ſerum lactis caprilli cum infuſo croco orientali, decocta foliorum plantaginis, ſummitatum malvæ, radicum althææ, nymphææ, capitum papaveris albi &c. 2. Detergentia, ſi ulcus mundari poſſit ſine periculo, ut decocta hordei integri, lentium, fabarum non excorticatarum, furfuris macri, foliorum agrimoniæ, abſinthii, caprifolii, marrubii, radicum ariſtolochiæ, ireos florentinæ, zedoariæ &c. quibus addi poterit aqua vulneraria, imo collyrium Lanfranci aut unguentum Ægyptiacum, ſi ulcus ſit valde ſordidum. 3. Demum exſiccantia & epulotica, ſi ulcus deterſum & mundificatum cicatrici non repugnet, ut decocta radicum conſolidæ majoris, biſtortæ, foliorum plantaginis, caudæ equinæ, burſæ paſtoris, ſaniculæ, piloſellæ, millefolii, roſarum rubrarum &c. addendo cuilibet injectioni drachmam ß. unguenti pompholygos, vel de ceruſſa, aut quæ ceteris præſtant, terebinthinæ Venetæ vel balſami Copaivani, ovi vitello ſoluti, ſcrupulum ß.

5. Quod ſi ulcus cancroſum eſſe videatur, de quo ex dolore lacinante conjectura fiet, infundantur in uterum ſucci depurati plantaginis, portulacæ, ſempervivi; foliorum vel baccarum maturarum ſolani; cancrorum fluviatilium &c. in mortario plumbeo cum piſtillo pariter plumbeo ſubacti & attriti donec nigreſcant, addendo injectioni cuilibet, ſi ita e re eſſe videatur, ſyrupi diacodii ℥ ij. aut olei ex vitellis ovorum, aut mucilaginis ſeminum pſyllii vel lini ℥ ß. aut plumbi uſti ſæpius loti, tuthiæ præparatæ, ceruſſæ, ſacchari Saturnini, aut camphoræ ℈ j.

6. Interim nec omitti debent interna remedia, quæ adverſus internas ſuppurationes valent, inter quæ potiſſimum laudantur balſamica, ut terebenthina lota cum ſaccharo roſaceo ad ℨ ß. balſamum de Copau vel Canadenſe ad ℈ ß. pillulæ balſamicæ Mortoni ad gr. vij quæ pluries repeti poſſunt cum regimine. Imo putaverim tuto etiam uſurpari poſſe tum opiatam, tum aquam, quibus Zacutus Luſitanus teſtatur *Obſervat.* 87. & 88. *Lib.* 2. deſperata uteri ulcera a ſe perfecte ſanata fuiſſe, & quarum uſum a Lazaro Riverio laudari novimus, *Prax. Medic. Lib.* 15. *Cap.* 8. *De Ulcere uteri*. Sed nolim tamen diſſimulaviſſe, ne quis imprudens ejuſdem teſtimonio nimium confidat, Zacutum illum Aretalogum mihi videri maximum.

7. Si ulcus in vagina, ſeu ut olim loquiamabant, in collo uteri ſedem habeat, præter injectiones modo propoſitas, quæ tamen magno uſui ſemper futuræ ſunt, poterunt ulceri, cum inacceſſum non ſit, unguenta balſamaque varia apponi, nempe primum digeſtiva, deinde balſama detergentia, ut balſamum Arcæi, ac demum varia epulotica, eadem plane methodo ac ceteris ulceribus omnibus, quæ poſſunt oculis uſurpari.

8. Miſeris ægrotantibus, ſi noctes ducant irrequietas & inſomnes, ſi dolore torqueantur atroci, ſi cetera remedia irrita fuerint, narcotica exhibenda ſunt, de quibus ſupra, §. 7. N. 4. quæ ſi non medelam, at ſaltem certiſſimum lenimen præbitura ſunt, donec ægræ dolore febre, tabe confectæ miſerrimam & calamitoſam vitam cum meliore tandem commutent.

§. IX. *Paralyſis*.

IX. Vidimus ſupra *Cap. III.* §. 9. *n.* 8. Paralyſim veneream gemina cauſa induci, 1. Obſtructione nervorum ab hærente lympha, cui devehendæ inſerviunt, & quæ ſpiritus animales conſtituit: 2. Compreſſione, quam nervi patiuntur a nodis, gangliis, tuberculis &c. in ipſis genitis, vel juxta adnatis.

Si paralypſis venerea ſolito contumacior hydrargyroſeos vim eluſerit, vix oſtenditur ſpes ulla fore ut cauſæ, quibus fovetur, quæ jam uſu Mercurii diſcuti non potuerunt, diſcutiantur unquam ab aliis remediis, quorum efficacitas inferior eſt. Attamen minime committam, ut quemquam ab eorum remediorum uſu dehorter, quæ ad paralyſim ſolvendam valere creduntur, & quæ ſi non profutura ſint, at certe nocere non poſſunt, qualia ſunt.

1. Decocta vel bocheta diaphoretica ex lignis Guaiaci & Saſſafras, radicibuſque Sarſæparillæ & Chinæ parata cum antimonie crudo, quorum exhibendorum ratio jam ſæpius expoſita eſt.

2. Juſcula ex decoctis in diploo viperis vel colubris cum gallo veteri, additiſque foliis naſturtii, fumariæ, bugulæ, veronicæ, chamædryos &c. & raſura cornu cervi, quæ per dies viginti poſſunt uſurpari cum regimine.

3. Balnea, embroches, ſtillicidia aquarum thermalium, ſive quæ muriaticæ ſunt, ut *les eaux de Bourbon, de Baleruc* &c. ſive quæ ſulfureæ, ut *les eaux de Bourbonne, Barege, Aix la Chapelle* &c.

4. Ammochoſia, inſeſſus in vinaceis fermentatione calentibus, aut ſi ſuppetat, in fæce tepente olivarum prælo ſuppoſitarum, unde tum calore, tum partium tenuitate ſolent obices, qui nervis partibuſve impacti ſpirituum influxui officiunt, ſatis feliciter plerumque reſolvi.

5. De-

5. Demum illitus varii & multiplices cum axungia anſeris, ſerpentis, taxi, vulpis; humana adipe; oleo vulpino, lumbricorum, rutaceo, chamæmelino, laurino, lateritio ſive philoſophorum, balſamo Guidonis, ceteriſque id genus, quæ uſu receptiſſima ſunt.

§. X. *Tremor artuum.*

X. Geminum tremorem artuum agnovimus ſupra *Cap. III.* §. 9. *num.* 9. Alterum, in quo pars tremori obnoxia debilis eſt: Alterum, in quo robore ſuo pollet. Utrumque hydrargyroſi ſupereſſe haud rarum eſt, ſed rarum eſt ullum remediis unquam perfecte ſanari.

Prior quidem, cum natura & cauſa ad paralyſim proxime accedat, a qua ſolo gradu differt, & quacum, & dum invadit, & dum deſinit, plerumque conjungi ſolet, iiſdem remediis impugnandus eſt, quibus ipſam paralyſim impugnari modo diximus.

De poſteriore vero, qui tum a vehementiore arteriarum pulſatione, tum ab immodica fibrillarum nervearum diſtenſione dependet, magis ambigitur. Sane ſi audiatur Practicorum turba, nefas eſſe crederetur adverſus hanc tremoris ſpeciem alia uſurpare remedia præter volatilia, ſpirituoſa, aromatica &c. quorum numeroſæ formulæ nullibi non proſtant. Sed cum hæc nervorum tonum & erethiſmum, arteriarumque pulſum magnopere intendant, conſequens eſt noxam inde illatum iri, nedum levamen ullum præſtandnm eſſe, de quo ſane experientia nobiſcum aperte conſentit.

Quocirca ſatius eſt methodo plane contraria ea adhibere medicamina, quæ nervos arterialque relaxent & emolliant, ac circulatorium ſanguinis motum promoveant diluendo & attenuando, atque adeo æquabiliorem efficiant & faciliorem, nempe juſcula diluentia, balnea in aqua tepida, ſerum lactis chalybeatum, aquas minerales acidulas, ceteraque iſtiuſmodi, quæ cum blandioribus aperientibus & incidentibus ex Marte, Mercurio, Antimonio præparatis ſocianda ſunt. Sic enim una eademque opera utrique morbi cauſæ ſimul occurritur, atque ea therapeia morbus, ſi non evincatur, quod ſperare vix licet, at ſaltem frangetur & imminuetur, ut mihi non ſemel feliciter experiri contigit.

§. XI. *Alopecia.*

XI. Alopecia, ſi capillitium ſolum infeſtet, leve malum eſt, ex quo percrebuit uſus comæ adſcititiæ, vulgo *Perruque*, qua calvities abſconditur: At ſi barbam, ſupercilia, maxime vero cilia adoriatur, non moleſta modo & odioſa eſt, ſed etiam probro verti ſolet.

Statuimus ſupra *Cap.* 3. §. 2. *n.* 4. alopeciam triplici cauſa induci, nempe 1. Si tenues fibrillæ, quibus capilli & pili conſtant, præcidantur in mediis glandulis ſive bulbis, illæſis tamen primis radiculis. 2. Si primæ illæ radiculæ, unde pili & capilli pullulant, eroſione exſtirpentur. 3. Si glandulæ ſeu bulbi, in quibus radicantur capilli & pili, ab ulceribus cutem depaſcentibus peſſundentur. Harumce cauſarum ſecunda & tertia irremediabiles ſunt, ſiquidem partes organicas ſemel deſtructas remediis reſtitui inauditum eſt; ideoque prima ſola eſt, cui medicinam facere liceat.

Præcipuum omnium quæ noverim hujus alopeciæ remedium eſt, ſi prima renaſcentium pilorum aut capillorum lanugo identidem raſitetur; ut enim ſylva cædua opacior fit, cum ſæpius cæditur, ſic capillitium & barbam denſiora fieri neceſſe eſt, ſi ſæpe tondeantur, quoniam ſcilicet lympha nutritia, dum in ipſis capillorum pilorumve radiculis tota coercetur frequenti raſione, capillos detonſos, & idcirco breviores, magis nutrit, capilloſque plurimos, qui lanuginoſi ſunt & vix conſpicui, quia nutrimento defraudantur, explicat, & eo pacto una eademque opera capillos, tum craſſiores, tum denſiores efficit.

Poſſunt tamen, ſi ita lubeat, omnia remediorum genera uſurpari, quæ vulgo creduntur ad pilorum capillorumve regenerationem facere; ut quorum uſus, ſi ſine emolumento ſit, ac certiſſime ſine damno futurus eſt; cujuſmodi ſunt

1. Decocta foliorum marrubii, abrotani, verbenæ, centaurei, capillorum veneris, vel lupinorum, fabarum &c. quibus pars fovetur.

2. Lixivia e cineribus teſtarum nucum juglandium, vel nucleorum amygdalarum amararum, echini terreſtris aut marini, apum, muris domeſtici &c. quibus pars glabra abluitur.

3. Linimenta cum pinguedine urſi, cuniculi, talpæ, cervi &c. vel oleo laurino, juniperino &c. quibus pars illinitur.

§. XII. *Depreſſio naſi.*

XII. Tandem uſu venit aliquando, ut malum ægrotantium incuria, aut imprudentia medentium, altius ſeſe inſinuans organicas partes non paucas corrumpat, & peſſundet irreparabili labe. Sic modo ſpongioſis narium oſſibus carie exeſis corruit tota naſi concameratio, & deprimitur acrorinium; modo dentes carioſi alveolis excidunt; modo uvula ſive columella ulcerata ſuppuratione abſumitur, modo oſſa palatina, quæ columellæ appoſita ſunt, in mali conſortium veniunt & dilabuntur carie; modo tandem oſſeus palati fornix carie ad nares uſque perforatur &c.

1. Si narium concameratio conciderit oſſium carie, quantumcunque offenſionis inde accedat in deformitate faciei, forti animo ferendum eſt infortunium, cui mederi jam amplius non licet. Cavendum ſolummodo ne quid ulceris in occulto lateat, ideoque narium interiora identidem eluenda ſunt aqua thermali quavis, ut Balerucana, Baregienſi, Berbonienſi &c. quæ ſpiritu per nares in os adducenda, aut ex ore per nares foras educenda eſt. Quod ſi aquarum iſtiuſmodi thermalium copia non ſuppetat, poterit ſubſtitui decoctum hordei, foliorum veroaicæ, & agrimoniæ, aut radicum ariſtolochiæ, cum guttis aliquot aquæ vulnerariæ, quæ ex plantis vulnerariis cum vino albo infuſis diſtillatur; aut etiam, ſi morbi natura ita poſcat, tincturæ myrrhæ vel aloes.

2. Ad dentes firmandos, ſi in alveolis male hæreant, ea valent remedia, quæ gingivarum putredini medentur, & quæ ſupra *Cap.* 6. §. 1. & 5. & *Cap. X.* §. 11. ad ſcorbutum propoſita ſunt. Præ ceteris autem probo opiatam quandam, cujus formula *Cap. ſeq.* proponetur. Hac enim ſæpius expertus ſum gingivas putreſcentes efficaciſſime detergi, mundari, conſaneſcere, ita ut nativo tono redditæ dentes labantes ſtablliant. Verum ſi dentes jam ſede moti ſint, id unum reliquum eſt, ut deterſis prius & ſanatis gingivis, in deciduorum locum adulterini ex arte reſtituantur. non ex ebore, quod nimis cito flaveſcit, ſed ex dentibus Hippopotami, qui candorem tuentur diutius.

3. Columellæ, quæ ulcere eroditur, iiſdem remediis medendum eſt, quibus ceteris oris ulceribus, qua de re vide præter alia loca, *Cap.* 8. §. 3. *art.* 1. Neque vero ſi columella eroſione jam abſumpta fuerit, de amiſſione magnopere laborandum eſt, modo ſemel cohibitum ſit ulcus ne ſerpat ulterius, ſiquidem experientia compertum eſt nec deglutitionem, nec loquelam inde offendi.

4. Cum oſſa palatina peſſum abiere, aut alterutrum oſſium maxillarium in medio palati fornice ad nares uſque perforatur, non ſatis eſt ſerpenti cariei occurriſſe idoneis remediis, at vero ſimul etiam oportet mederi vitio vocis, quæ tunc rauce, incondite, ex naſo ideo ſonat, quod emiſſus ſpiritus in patientia narium penetralia abſorbeatur; quocirca neceſſe eſt partis defectum proſtheſi reparare. Solemne fuit olim in hunc finem obturando foramini tenuem & cameratam lamellam, auream vel argenteam, apponere, & ope ſpongiolæ mollioris dorſo alligatæ, quæ in apertum foramen intrudebatur, admotam detinere, qua de re conſule Ambroſium Paræum, *Lib.* 33. *Cap.* 4. & Guillelmum Fabricium Hildanum, *Cent.* 2. *Obſervat.* 22. Verum cum iſpongia illa muco corrupta fœtorem brevi contrahat maximum, jam pridem placuit aptare laminæ elaterem parvum argenteum, qui foramini inſertus, ſibique permiſſus lamellam ſuſpendat, ut videre eſt apud Cnrnelium Solingen, *Operat. Chirurg. Lib.* 1. *Cap.* 43. & Joannem Muys, *Prax. Chirurg. ration. Decad.* 7. *Obſerv.* 10.

CAPUT XII.

Appendix de rarioribus aliquot remediis, quæ ad morbos venereos præclare faciunt, vel creduntur facere.

HIc plura quidem refero, quam approbo; quocirca velim ut de ſingulorum utilitate feratur judicium non ex vanis Aretalogorum pollicitationibus, ſed ex nota rei veritate, vel, ſi ea forte in ambiguo fuerit, ex doctrina in hoc Opere tradita; nullumque ex proponendis remediis in uſum medicum a quoquam vocetur, mea ſaltem fide & auctoritate, niſi quod ipſe diſertis verbis dixerim proficuum, vel ſaltem tutum eſſe. Siquidem arcanorum inventoribus, fautoribus, diribitoribus, minime credendum, quorum pleroſque palam eſt in experientiam & imperitiam ſummam ſumma cumulare vaniloquentia, quoſque putidiſſimorum mendaciorum nullatenus pudet, dummodo remedia ſua, plerumque nullius pretii & valoris, non raro noxia & veneno quaſi delibuta, ſemper temere & imperite adhibita, in honorem aliquem adducant, (a) *Famamque verboſis ſtrophis* conentur *acquirere*; uno verbo, dummodo malis artibus quid lucelli corradant, cui unice inhiant Α᾿Χρονεργεῖς, & quam (b) *recte non poſſunt*, ſibi *quocumque modo rem faciant*.

I. *Panacea* de la Vigne, *Medici Regii Pariſienſis, ſeu potius Mercurius præcipitatus rubes Solaris & Lunaris.*

„ Recipe & in amalgama coge Sole & Luna ℥ j. ß. ☿rii vivi ℥ iij. idque indureſcat in
„ maſſam albam. Simul ac conteritur, ut ne
„ granula duriuſcula maneant, (hæc enim
„ ad-

(a) Phædr. *Lib.* 1. *Fab.* 14. (b) Horat. 1. *Epiſt. Lib.* 1.

„ adhærent poſtea vitro, & non excuti, nec „ in pulverem converti poſſunt) ſtatim apparebit materia humidior, & exprimetur per „ linteum Mercurii currentis bona pars. Poſt „ probe conteratur amalgama, ut ſubigantur „ granula omnia, fietque materia ſubfuſca & „ nigricans. Si ſic relinquetur ſtatim recandeſcet, & obdureſcet ex tritura vero ſemper „ madorem & nigrorem contrahit. Additur „ autem ſemper aliquid novi Mercurii, ita ut „ cum initio dupla Mercurii pro ſimpla ſeu „ unica portione maſſæ Solaris & Lunari ſit, „ poſtremo cum ſæpe conteritur, & exprimitur Mercurius, decem partes Mercurii ad „ unam partem maſſæ veniant.

„ Hæc omnia infunde phialæ, digerantur „ igne lampadis continuo, & per quinque vel „ ſex hebdomadas Arbor Hermetica inde gignetur (tribus chopinis Pariſienſibus olei per „ menſem facile ignis alitur, ut ellychnium „ unum concinnatum ex quatuor filis continuo ardeat) leviter modo claudatur phiala „ charta, arctius ut claudatur non opus eſt, „ quia Mercurius non ultra quam ad medietatem aſcendit, indeque decidit per blandas „ quaſi ſublimationes, idque circiter decies fit. „ Ad finem fit pulvis ruber ad omnes generis „ morbos vel deſperatiſſimos creberrima experientia probatus.

„ Tota operatio novem menſium ſpatio abſolvitur adhibito continuo lampadis igne. Doſis „ gr. j. vel ij. uſque ad v. vel ℈ ß. in vehiculo appropriato. Uſu illius panaceæ N. *de* „ *la Vigne* in morbis deſperatiſſimis quaſi miracula præſtitit. *Hactenus Hoffmannus*.

Peccat ea Mercurii præparatio deleteria acrimonia, ſicut & ceteræ ejuſdem generis, ideoque ſtomachum graviter ſubvertit cum ſyncope & aliquando cum exulcerationis periculo. Quocirca Medici ſibi caveant velim, ne illa temere utantur, vel ſi uti viſum ſit, exhibeant nunquam niſi robuſtis ægrotantibus, quibus latera firma ſint, qui tolerando acriori medicamini pares eſſe videantur, & quibus non liceat lubeatve tutiora, ſed tardiora remedia experiri.

II.

Præcipitatus ſolaris Gervaſii Ucay, Doctoris Medici Toloſani.

℞. *Auri purificati* part. j.
Mercurii e cinnabari redivivi part. iij.

Fiat *amalgama*, quod in matratio luto diligenter obducto exponatur tres menſes igni ſuppreſſionis, primum quidem levi, mox per gradus intenſiori, donec amalgama colorem pulveris obſcure rubri adipiſcatur.

Ea Mercurii præparatio miris effertur laudibus ab Auctore laudato, quaſi omnium præſtantiſſima. Attamen cum draſtice purget ἄνω κάτω, & deleteriæ acrimoniæ expers non ſit, nemini auctor eſſe velim, ut id præparati genus facile adhibeat, cum tot alia ſuppetant mitiora medicamina, quæ periculo vacant. Si cui tamen ſecus facere viſum fuerit, poterit præparatio illa exhiberi a gran. iij. ad xij. ad quam tamen doſim nunquam aſcendendum, niſi in robuſtiſſimis; & permiſceri cum pillulis polychreſtis aut catholicis, quibus præcipitati vis inferiora verſus ducatur.

III.

Æthiopes Minerales varii.

Mercurius cum pinguibus ac reſinoſis quibuſcumque corporibus tritus convertitur, ſeu ut vulgo loqui amant, *extinguitur* in nigros aut fuſcos pulveres, quibus habita tum coloris; tum originis ratione, nomen *Æthiopum Mineralium* inditum fuit.

Ut varium eſt ac multiplex materierum genus, quæ cum Mercurio tritu conjungi poſſunt, ſic varia quoque ac multiplex Æthiopum ſpecies.

I. Si Mercurius cum balſamo Peruviano ſicco, aut cum balſamo Copaivano vel Canadenſi extinguatur, *Æthiops anti-phthiſicus*.

II. Si cum gummate Guaiacino, *Æthiops anti-rheumaticus*, ſive *antiſcorbuticus*;

III. Si cum manna calabrina, aut cum reſina jalappii, *Æthiopus purgans*;

IV. Si cum gummate juniperino, vel cum ſale ammoniaco, *Æthiops diureticus*;

V. Demum ſi cum oculis vel pulvere cancrorum fluviatilium, aut teſtis oſtreorum, *Æthiops alkaliſatus* vel *abſorbens* appellatur.

Poſſunt Æthiopes illi varii varie exhiberi debita congruaque doſi, prout diverſis ſatisfaciendum eſt indicationibus; ſed tamen Medicos monitos velim, in præparationibus hujuſcemodi guttas Mercurii ſolo tritu male coercitas, calore interaneorum facile denuo coire & reviviſcere, atque ab ingreſſu in chylifera vaſa præcluſas tum mole, tum pondere, cum fæcibus ex toto ferme excludi, unde fit, ut præparata iſtiuſmodi, quantiſcunque celebrentur laudibus, conceptam ſpem non raro fruſtrentur, ac nullam vel minimam efficaciam plerumque præſtent.

IV.

IV. *Panacea N. . . . . . . de la Brune, qua uti ſolent in regio Veteranorum, Infirmorumve Militum Hoſpitio, vulgo* l'Hotel Royal des Invalides.

℞. *Mercurii ex cinnabari redivivi* q. v. *ex. grat.* lib. j. Superfunde in matratium, quo continetur, ſpiritus nitri optimi æquale pondus. Digerantur una balneo arenæ, donec Mercurius diſſolutus ſit. Fiat tunc balneo eodem, ſed intenſiore, evaporatio ad ſiccitatem uſque.

Maſſa, quæ reſidua eſt, miſceatur cum vitrioli ad alborem calcinati, & ſalis marini decrepitati *ana* lib. j. Omnia una conterantur in mortario vitreo cum vitreo piſtillo, vel in mortario marmoreo cum piſtillo ligneo, ac in matratium indita ſublimentur ex arte balneo arenæ.

Cryſtallina materies, quæ matratii lateribus adhæret ſublimata, e diffracto matratio exempta & caute ſecreta tum a fæcibus, quæ infra, tum a volatiliore & farinaceo polline, quod eſt ſupra, denuo ut prius conteratur cum libra j. ſalis marini decrepitati, & vitrioli ad alborem calcinati libra ſemiſſe, mixtaque materies in alterum matratium indatur igne arenæ iterum ſublimanda.

Tunc fracto rurſus matratio cryſtallina materies a fæcibus & a polline utrumque ſecreta, conteratur cum libra una ſalis mari.. decrepitati, ſed ſine additione ullius vitrioli, ac deinde fiat ex artis legibus ſublimatio tertia, ſic deinceps pari methodo quater repetendo, toties addito eodem ſalis marini decrepitati pondere, donec materies jam ſepties ſublimata, ſola tandem conteratur & ſublimetur ſola octava vice, ſine ullo ſale marino.

Sublimatus Mercurius corroſivus, qui ea ratione confectus fuerit, in partes duas æquales dividatur. Sit *v. g.* pars una dimidia librarum duarum, quæ in pulverem contrita in mortario vitreo cum vitreo piſtillo, mixtaque cum libra una reguli antimonialis pariter contriti, diſtilletur ex retorta igne reverberii, gradatim intendendo, donec prodeat in recipiens aqua ſemi-plenum Mercurius ex ſublimato redivivus, qui probe luendus eſt & exſiccandus.

Parti alteri dimidiæ ſublimati corroſivi, quæ ſepoſita ſupereſt, & quæ libras duas, ſive uncias 24. æquat pondere, addantur partes duæ tertiæ Mercurii illius ex ſublimato redivivi, nempe unciæ 16. & omnia ſimul tam accurate conterantur in mortario vitreo piſtillo, ut Mercurii vivi ne mica quidem ulla ſuperſit conſpicua.

Inde maſſa illa, quæ ex Mercurii vivi & ſublimati corroſivi connubio coaleſcit, ſublimetur ex arte, ſublimataque ſemel materies a fæcibus & a polline prius ſecreta ac in pulverem contrita ſublimetur iterum iterumque novies repetendo.

Demum materiei ultimo ſublimatæ & tenuiſſime contritæ ſuperfundatur ad altitudinem trium digitorum ſpiritus vini aromaticus, hoc eſt, quocum aromata, ut cinnamomum, macis, caryophylli &c. infuſa fuerint, ac procurata per dies aliquot digeſtione balneo arenæ abſtrahatur & diſtilletur ex cucurbita ſpiritus vini, atque maſſa quæ in fundo cucurbitæ ſiccata ſupereſt & quæ panaceam mercurialem conſtituit, ſervetur in vaſe vitreo diligenter obturato.

Ex illa panacea tenuiſſime lævigata fiunt cum gummi Tragacanthæ in aqua roſarum ſoluto pilulæ, quarum graviſſimæ grana quatuor pondere non ſuperent. Hujuſce panaceæ doſis eſt a gr. xij. ad xx. vel xxx. quotidie iterando, dum ptyaliſmus cieatur, vel proxime inſtet.

Miris laudibus extollitur id panaceæ genus, quaſi adverſus morbos omnes venereos præſtantiſſimum. At vero vix capio quo nomine præferendum ſit panaceæ vulgari, quæ compendioſiore quidem proceſſu præparatur & minus operoſo, ſed tamen haud ita diſſimili. Quin potius vulgarem illam panaceam iſti anteferendam eſſe cenſerem, ideo quod blandior ſit, utpote in qua conſicienda unciis ſex ſublimati corroſivi permiſceantur unciæ quatuor cum med. Mercurii vivi, cum e contra in iſta præparanda unciis ſex ſublimati corroſivi addantur tantum unciæ quatuor Mercurii, unde acida & corroſiva ſublimati ſpicula minus infringi manifeſtum eſt.

V. *Modus ſaturandi præparatis Mercurialibus ptiſanam ſudorificam, aut aliam cujuſcumque generis.*

Licet Mercurius ſublimatus dulcis, ſeu Aquila alba, & Panacea mercurialis, vulgo credantur in aqueis fluidis indiſſolubiles, certa tamen experientia compertum eſt utramque illam Mercurii præparationem iterata ebullitione in ptiſana ſudorifica ex decoctis lignis Guaiaci & Saſſafras, radicibuſque Chinæ & Sarſæ-parillæ, vel in alia quavis ſequenti artificio in totum diſſolvi.

℞. *Sublimati dulcis, vel Panaceæ mercurialis* ℥ j. *v. g.* Lævigetur tenuiſſime ſupra porphyriten, deinde injiciatur in ollam, in qua bulliant lib. ij. ptiſanæ ſudorificæ, vel alius cujuſcunque.

Poſtquam ebullierint per unum horæ quadrantem, olla ab igne removeatur, ut ptiſana tepeſcat, & pars ſublimati dulcis aut panaceæ, quæ ſoluta non eſt, fundum petat. Dein decantata pti-

ptiſana ſublimatus dulcis vel mercurialis panacea, quæ ſuperſunt in fundo, exſiccentur, lævigentur denuo ſupra porphyriten, ac ptiſanæ iterum ebullienti diſſolvenda committantur, pari methodo deinceps ter quaterve repetendo, donec ne mica quidem præparatorum Mercurialium in fundo ſubſidat.

Poſſunt ea methodo ptiſanæ quævis, maxime vero hidroticæ, præparatis Mercurialibus ad certum uſque gradum ſaturari, unde facile futurum eſt ut hauſtu ſolo ptiſanæ hujuſcemodi ptyaliſmus ſæpe moveatur. Sed ea ratio medendi lui venereæ cum legitimo inunctionum mercurialium uſu minime conferenda eſt, quem conſtat certiorem, efficaciorem, exploratiorem eſſe, ac minoribus ſimul paucioribuſque periculis obnoxium.

VI. *Mercurius violaceus diaphoreticus, ſive Flores ammoniaco-mercuriales.*

Rec. *Æthiopis mineralis per deflagrationem parati.* q. v.
Adde *æquale pondus ſalis ammoniaci*, & una in pulverem contere.

Maſſa in matratium vitreum indatur, cujus duæ partes vacuæ ſint. Fiat ſublimatio ex arte balneo arenæ.

Pars violacea a fæcibus, quæ fundum, & a cryſtallis pellucidioribus, quæ ſuperiora occupant, caute ſeparetur, & ſervetur in vaſe vitreo obturato.

Conſtat illa Mercurii præparatio ex partibus tenuioribus Æthiopis mineralis, quæ una cum integrantibus nonnullis ſalis ammoniaci atomis ſublimatæ ſunt, unde virtus illius anti-venerea & diaphoretica.

Efficax eſt ille Mercurius, quoties virus venereum corrigendum eſt, liquefacienda lympha ſpiſſior, ac diaphoreſis promovenda ſine ptyaliſmi periculo. Præſcribitur a gr. x. ad gr. xx. in bolis vel pillulis, ut cetera Mercurialia.

VII. *Solutio Mercurii per deliquium, quæ cum ptiſanis quibuslibet admiſceri poteſt.*

Rec. *Sal. ammoniac. q. v.* ex. cauſ. ℥ ij.
Conteratur in tenuiſſimum pollen in mortario marmoreo cum ligneo piſtillo.

Contrito adjice guttatim *Mercurii crudi* ℥ j. tandiu una ſimul tere, donec Mercurius extinctus & cum ſale ammoniaco intime ſubactus in pulverem ſubfuſcum abierit.

Pulvis ſuperimpoſitus marmori declivi permittatur ſenſim colliqueſcere in cella vinaria, ſubjectoque vaſe excipiatur liquor in quem convertitur, in cujus fundo conſpicuæ ſunt nonnullæ Mercurii guttæ in priſtinam formam redintegratæ.

Decantato liquore qui ſupernatat, Mercurius in fundo ſuperſtes cum novo ſale ammoniaco denuo conteratur, pulviſque inde confectus deliquio denuo exponatur eadem methodo, qua prius.

Deinde liquore, in quem convertetur, iterum decantato, Mercurius, ſi quis etiam tum ſuperfuerit, cum ſale ammoniaco tertium conteratur ac tertium exponatur deliquio, eadem toties repetendo, donec tota adhibiti Mercurii uncia in liquorem pellucidum una cum adhibito ſale ammoniaco abierit.

Poteſt ea Mercurii ſolutio ptiſanis quibuslibet, *v. g.* ptiſanæ ſudorificæ, affundi doſi idonea, atque ore exhiberi ſine noxa, imo plerumque non ſine emolumento, haud diſpari methodo ac ptiſana eadem præparato quovis Mercuriali per ebullitionem ſaturata, ut ſupra dictum eſt *art.* 5. At vero pari quoque ſucceſſu, hoc eſt, nunquam ſatis certo, & fere nunquam ſatis efficaci, atque adeo qui legitimæ Mercurialium inunctionum adminiſtrationi plurimum concedat.

VIII. *Ptiſana Hidrotico-cathartica, vulgo Ptiſana* de Callac, *ſic dicta a Chirurgo quodam Empirico, qui hoc Arcano inclaruit Vide ſupra*, pag. 110.

Recip. *Mercurii dulcis in ſubtiliſſimum pulverem triti* ℥ j.
Sennæ orientalis mundatæ, & in duos nodulos æqualiter diſtributæ ℥ ij.
Seminis Coriandri nodulo pariter incluſi ℥ j.
Sarſæ-parillæ optimæ, fruſtulatim conciſæ lib. j. ß.

Nota 1, Sarſam-parillam, quæ ex Vera-Cruce Mexici advehitur, optimam eſſe, quippe craſſam, pinguem, ſucculentam.
2. Radices Sarſæ-parillæ perinde proficuas eſſe, & in decoctum perinde adhiberi poſſe, ac ipſa flagella.
3. Sarſæ-parillæ doſim ad uncias aliquot augeri vel imminui poſſe pro temperamento ægrotantis phlegmatico, vel bilioſo.

Indantur omnia in lebetem aurichalceum, qui capax ſit 60. librarum aquæ, & ſuperaffuſa aqua fluviatili vel fontana limpida ad libras 48. decoquantur igne puro, uſque dum ſuperſint ſolum libræ 29. Cavendum autem initio, ne aqua bulliens ſupereffundatur, ſpumam, quæ ſumma petit, ſubigendo ſpathula lignea, & cum reliquo decocto commiſcendo.

Sub

Sub finem decoctionis in lebetem projiciantur *Alumnis Romani*, *calcinati & nodulo incluſi*, ℥ ij. ſs. quæ cum reliquis ſpeciebus bulliant per aliquot minuta.

Amoto deinde lebete ab igne, ubi primum decoctum refrixerit, per ſetaceum coletur; exprimantur fruſtra ſarſæ-parillæ in ipſo lebetis fundo, & ſeparatim noduli Sennæ; ſuccuſque expreſſus defundatur in decoctum colatum, quod eſt *Decoctum primarim*.

Deinde omnia in lebetem reponuntur, ut primum; & ſuperaffunduntur iterum libræ 48. aquæ communis, quæ decoquendæ rurſus igne puro ad libras 32. vel 30. Decoctum illud percolatum & auctum expreſſione tum ſarſæ-parillæ, tum ſennæ, dicitur *Decoctum ſecundarium*.

Servatur utrumque Decoctum ad uſum in lagenix fictilibus non obturatis. *Prioris* duo vel tres cyathi exhibentur quotidie, ſcilicet mane jejuno ventricolo; hora quarta vel quinta pomeridiana; & ſero ante decubitum. Decoctum vero *ſecundarium* adhibetur in potum ordinarium, ut moris eſt in exhibenda ptiſana quavis ſudorifica.

Ptiſana hæc olim Lutetiæ in honore fuit, & auctori, ſeu potius poſſeſſori, nummos comparavit, quandiu arcana fuit, quod ceteris arcanis quibuſvis uſuvenit, quæ nunquam magis florent, quam cum in occulto latent, ſed quorum proditio famam minuit, quod illorum vanitatem manifeſtam faciat.

Nihilo proſperius ceſſit Ptiſanæ, de qua quæſtio eſt, quæ ſtatim valuit, ut innotuit, quoniam compertum eſt neque novam, neque ad curationem luis venereæ afficacem eſſe: 1. *Non novam*; Quid enim jam pridem notius, quam ſarſam-parillam decoquere? Vide *ſupra pag.* 108. 109. Decocto ſennam incoquere? Vide *ſupra pagg.* 110. 198. Et decoctionem præparato mercuriali ſaturare? Vide *ſupra pag.* 384. 2. *Non efficacem*, conſtat enim illorum etiam teſtimonio, a quibus ſarſa-parilla maxime prædicata fuit, vires illius radicis non æquare Guajaci vires quas tamen Mercurio efficacia plurimum concedere in confeſſo eſt.

Verumtamen, cum varia ſint hominum judicia, veram illius ptiſanæ præparandæ formulam, quæ præ manibus erat, miſſam facere nolui, ne lectores remedio quodam defraudaſſe viderer, quod poſſet aliquando ex uſu eſſe, modo caute, provide, opportune adhibeatur, qua de re vide *ſugra pag.* 198.

IX.

Medicamina anti-chœradica, quibus utebatur non ita pridem Empiricus quidam nomine Rotrou, *& quæ ejuſdem nomine etiamnum circumferuntur.*

I.

TINTURA AURIFICA.

Rec. *Nitri fixi* lib iij. *ſolvendas in aquæ bullentis* lib. iv.
Antimonii optimi & puriſſimi lib. iij.

Antimonio in pulverem contrito, ac in cucurbitam vitream immiſſo ſuperaffundatur ſolutio nitri fixi: Cucurbita occludatur apposito vaſe vitreo quod occurrat: Digerantur omnia per octiduum balneo arenæ, cujus calor identidem eo uſque intendatur, ut materia ebullitioni proxima fiat. Tranſacto octiduo, recluſiſque vaſis, filtretur tinctura charta emporetica & ſervetur ad uſum in vaſe vitreo.

Hæc tinctura, quæ a Rotrou *Aurifica* dicebatur, ſumme fœtet, convenitque proxime cum decocto illo ſcoriarum, quæ in conficiendis regulis antimonialibus ſumma petunt, ex quo paratur affuſo aceto *ſulfur auratum antimoniale*.

Hujuſce tincturæ aurificæ doſis eſt a guttis x. ad xxx.

II.

ELIXIRIUM AURIFICUM.

Calci antimonii, quæ in cucurbita ſupereſt ex præcedente operatione, ſed prius exſiccatæ, affundatur ſpiritus vini rectificatiſſimus ad ſupereminentiam quinque vel ſex digitorum. Inde appoſito ad cucurbitam occurſionis vaſe, fiat circulatio balneo arenæ moderato per menſem unum. Poſt-hinc recluſis vaſis decantetur tinctura in vas vitreum probe obturandum.

Affundatur iterqm ſpiritus vini calci eidem antimonii ad ſupereminentiam quatuor digitorum, fiatque ſimilis materierum digeſtio balneo arenæ, donec nova tinctura elicita fuerit, quæ cum priore pari methodo miſcenda eſt.

Hinc diſtillatione ex cucurbita abſtrahatur balneo arenæ pars dimidia vel partes duæ ſpiritus vini. Quod ſupererit in fundo cucurbitæ erit *Elixirium aurificum*, quod quæritur, minus fœtus qnidem quam tinctura, at vero minus quoque efficax. Hujus doſis eſt a guttis 20. ad 60. in vehiculo *appropriato*.

Hocce Elixirium mera eſt tinctura ſulfuris aurati antimonii, ſpiritu vini prolecta.

III.

Pulvis Liquans.

Rec. *Reguli antimonii optime præparati & in pulverem triti,*
Nitri purificati & in pulverem ſcorſum redacti ana lib. j. ß.

Mixtis ambobus illis pulveribus fiant ex arte projectiones cochleatim in crucibulum igne candens, finitiſque projectionibus materia ſex horis calcinetur.

Poſtea educta materies in pulverem redigatur dum calet, & per ſetaceum trajecta contineatur in vaſe vitreo probe obturato, ne concepto humore colliqueſcat.

Libræ cuilibet hujuſce pulveris, ſuppoſito igne tepide calentis, affundantur guttatim aquæ ſpirituoſæ cinnamomi ℥ vj. ſemper agitando, dum aqua affuſa penitus exhalaverit.

Præparatus ea ratione pulvis ab Antimonio diaphoretico non loto vix differt. Dicebatur a Rotrou *Pulvis* ſuus *liquans*, quocum miſcebat ille pulverem putaminum ovorum probe lævigatum, quem *pulverem alkalinum* appellabat.

Puerulis quidem primis diebus exhibebat pulverem liquantem ad grana iij. bis in die, & pulverem putaminum ovi ad gr. ij. Adultis vero priorem pulverem ad gr. vj. alterum ad gr. v. in utriſque doſim ſucceſſive deinceps augendo.

IV.

Pilulæ Alexiteriæ, ſeu potius purgantes.

Rec. *Nucleorum Indicorum, ſive granorum Tilli, a putaminibus mundatorum* lib j. ß.

Conterantur in paſtam tenuiſſimam in mortario marmoreo cum ligneo piſtillo, ex qua paſta denſo linteo concluſa oleum, quod ineſt, fortiter exprimatur.

Deinde paſta conteratur iterum ſuperaffuſis guttis aliquot ſpiritus ſulfuris per campanam diſtillati, iterumque ex contrita exprimatur ſuperſtes oleum, ſic deinceps repetendo donec oleum, expreſſum eſſe videatur.

Tunc paſta exſiccetur aere libero, exſiccata in pulverem extenuetur, ac per ſetaceum traijciatur.

Trajecti pulveris, ℥ vj. adjiciantur radicis Viperinæ ſeu Contrayervæ Virginianæ in pulverem redactæ ʒ iv. Tartari albi in pulverem contriti ℥ j. Omnia probe ſimul commixta in vaſe parum alto ſed oris latioris, quod ſuperextenſa tenui tela obducatur, per unum aut alterum menſem exponantur aeri libero, in loco quo ſolares radii non attingant, omnia ſæpius in die ſuccutiendo. Quo diutius pulvis ille aeri exponitur, eo mitior fit.

Ex illo pulvere affuſis guttis aliquot vini Hiſpanici diluto fiunt pillulæ ſive boli exigui granorum ij. vel iij. qui in aere ſiccantur, & in vaſe vitreo clauſo ſervantur ad uſum.

Vis cathartica granorum Tilli reſidet potiſſimum in oleoſa parte; quamobrem oleo diligenter expreſſo amurea, quæ ſupereſt, multo minus acris eſt; caute tamen velim ut adhibeatur, & in illius remedii uſu præ ceteris ſupra propoſitis ſumma requiritur in Medico prudentia.

Doſis, eſt a gr. ij. ad gr. xvj. cum conſerva qualibet, aut ſyrupo quovis. Minima illa doſi, a qua ſemper incipiendum eſt, blande purgat, & quidem ita blande, ut remedii efficacia promovenda ſit die eadem enemate purgante, vel die inſequente cathartica quodam ore exhibito.

Quacumque die remedium adhibetur, diæta eadem ſervanda eſt, ac ſi catharticum aſſumptum fuiſſet: Scilicet poſt horam tertiam juſculum leve ſorbendum eſt, totaque die tepide & largiter potandum eſt.

V.

Præcedentium remediorum adminiſtratio.

I. Præmittitur præparatio temperamento ægrotantis idonea; nempe ſecta vena, purgatoque corpore, iterantur per dies aliquot apozemata temperantiam & diluentia cum humectante diæta.

II. Exhibentur pillulæ purgantes ad j. ij. vel iij. mane jejuno ventriculo, cum ſolito purgantium regimine, ac ſi alvum ſatis copioſe non moveant, enema purgans veſperi injicitur.

III. Exhibitio pillularum iteratur initio quarto vel quinto quoque die, deinde octavo, decimo quinto, imo trigeſimo tantum.

IV. Doſis pillularum qualibet exhibitione augetur, ſed caute & pro ratione effectus præcedentis exhibitionis.

V. Si pillulæ alvum ſatis non ſubducant, opus erit die ſequente potionem purgantem, ſed blandam, propinare.

VI. Diebus ab exhibitione pillularum vacuis adhibebitur pulvis liquans ad grana iij. cum ij. granis putaminum ovorum pulveratorum in infantibus: Ad grana vj. cum granis v. eorumdem putaminum in pueris duodecim annorum, quæ conſerva aut ſyrupo quovis vel pulpa pomi cocti excipiuntur & in boli formam componuntur.

VII. Pulvis ille uſurpatur bis in die, mane jejuno ventriculo, & quarta hora poſt prandium; imo etiam, ſi morbus urgeat, poterit exhiberi tertium tribus horis poſt cœnam.

VIII. Quoties iterabitur uſus pillularum, de quibus ſupra, toties doſis pulveris liquantis & pulveris alkalini augenda granis aliquot, pro gradu morbi, aut effectu quem jam præſtiterit.

IX. Poſt devoratum pulverem liquantem exſorbendus vice qualibet hauſtus ptiſanæ, vel levis decocti carnis vitulinæ, vel quod præſtat, decocti radicis Chinæ.

X. Diebus iiſdem exhibebitur quotidie bis in die, nempe poſt prandium & poſt cœnam tinctura aurifica ad gutt. xij. vel xv. aut elixirium aurificum ad gutt. xx. vel xxv. in cochleari vini, vel levis decocti radicis Chinæ.

XI. Licet remedia illa quocunque tempore intermittere, ſi ita e re eſſe videatur.

XII. Si ſit remediorum ceſſatio, utile eſt pro nota ægrotantis temperatura vel aquas minerales chalybeatas, ut Forgenſes aut Paſſiacas, vel lac aſininum aut caprillum præſcribi.

XIII. Quin imo, ſi ita lubeat, poterit uſus illorum remediorum cum uſu aquarum mineralium aut lactis conjungi, modo eo die, quo pillulæ purgantes exhibentur, remediis aliis interdicantur: Ceteris vero diebus pulvis liquans pomeridianis & veſpertinis tantum horis exhibeatur; maxime ſi lac uſurpetur.

XIV. Quod ſi qua fuerit luis venereæ ſuſpicio, nihil obſtat quominus anti-venerea cum remediis propoſitis copulentur; nempe aquila alba cum pillulis, & panacea mercurialis cum pulvere liquante, ea, qua par erit, doſi.

XV. Pari modo, ſi opus eſſe videatur, poſſunt cum pillulis purgantibus, aut liquante pulvere, remedia alia quævis tuto ſociari, ut agaricum trochiſcatum, trochiſci alahandal, ſcammonium, jalappium, rhabarbarum, hipecacuanha &c. ea doſi, quæ ægrotantis ætati & viribus, morbique naturæ & intenſioni idonea ſit.

XVI. Tandem in glandulas ſtrumoſas, ſi quæ ſint ulceratæ vel fiſtuloſæ, debet tinctura aurifica vel elixirium aurificum ſiphone injici, aut linamento apponi, ut calli reſolvantur, fungoſæ carnes colliqueſcant, renovataque ulceris facies ad cicatricem deducatur.

X.

Aqua Rabelli, ſic ab Empirico quodam dicta, cui Rabel *nomen fuit.*

℞. *Olei vitrioli rite præparati* p. j.
Spiritus vini rectificati p. iij.

Oleo vitrioli in matratium infuſo ſuperaffunde ſenſim ſpiritum vini. Inſere recipiens quod occurat ad circulationem, quæ initio ſolo calore efferveſcentis olei vitrioli, deinde leniſſimo igne arenæ perficitur. Diſtilletur tandem materia igne arenæ, & ſic prolicietur *aqua Rabelli*.

Aqua illa conducit ad hæmorrhagias quaſcunque ſiſtendas, etiam internas, modo ab inflammatione vacent: Utilis eſt quoque in febribus ardentibus. Inſtillatur guttatim vehiculo convenienti ad gratam aciditatem.

Admiſcetur etiam cum ſucceſſu ptiſanis refrigerantibus, quæ initio gonorrhœæ præſcribuntur, maxime ſi dyſuria nimis diſcruciet.

Methodus conficiendæ aquæ Rabelli, ſeu potius methodus edulcandi olei vitrioli addito ſpiritu vini & cohobato, jam pridem deſcripta fuerat a Petro Maria Canepario, Cremenſi, *Libro de Atramentis cujuſcunque generis, Deſcript. VI. Capp.* 18. *&* 42. Neque methodus illa differt ullo modo a vulgata methodo præparandi ſpiritum dulcem ſalis, vel nitri.

XI.

Tinctura Ambræ griſeæ cum aqua Rabelli, ſeu oleo vitrioli dulcificato.

Rec. *Ambrægriſeę in pollem redactę* q. v. v. g. ℥ j.
Immitte in matratium oblongioris colli: ſuperaffunde aquæ Rabelli ad ſupereminentiam unius digiti. Fiat digeſtio ſupra calidos cineres, donec liquor colore ſaturatus ſit.

Tunc decanta, novam affunde aquam Rabelii, affuſam digere cum ambra, quæ reliqua eſt, digeſtamque cum priore miſce, ac in vaſe vitreo obturato ad uſum ſerva.

Illa tinctura in gonorrhœa habituali & contumaci ore exhiberi poteſt bono ac felici ex tu ad doſim quatuor, ſex, octo, decemve guttarum in vehiculo quovis ſub forma hauſtus, vel cum pulvere liquiritiæ & conſerva roſarum ſicca ſub forma boli, ut mihi conſtat auctoritate & exemplo eruditi & cordati Viri.

Poſſunt arte ſimili, neque diſpari admodum ſucceſſu, cum aqua eadem Rabelii alici tincturæ e myrrha, lacca &c. quæ ad eumdem ſcopum utiles eſſe poſſunt ſimili methodo, dummodo non prius exhibeantur, quam cum licet ulcera gonorrhoica probe ſuppurata & deterſa ad cicatricem tuto deducere.

XII.

Aqua Menthæ Quercetani ad gonorrhœam fœtidam & virulentam, atque etiam inveteratam, præſtantiſſima.

Rec. *Pulveris Menthæ ſiccæ,*
Dictamni,

Radi-

Radicis ireos Florentinæ ana ℨ j.
Pulveris ſeminum Agni caſti,
Rutæ,
Lactucæ ana ʒ j.
Terebinthinæ Venetæ ℨ iv.
Vini albi ℥ xx.

Hæc omnia injiciantur in alembicum & per balneum vaporoſum diſtillentur.

De hac aqua exhibe mane duo cochlearia per aliquot dies præmiſſa convenienti, ſeu mercuriali aliqua purgatione. " Hanc centies expertus ſum, *inquit Quercetanus*; conducit etiam " ad ulcera renum.

XIII.

Lapis medicamentoſus, vulgo Crollii *dictus*.

℞. *Alumnis rupei*,
Lithargyrii auri,
Boli armeniæ,
Ceruſsæ, ana ℨ j.
Colcotharis vitrioli ℨ iv.

In pulverem contrita bulliant in aceto tandiu, dum ad conſiſtentiam lapidis accedant.

Hujus ʒ. ij. liqueſcant in ℨ viij. decocti radicis althææ, vel infuſi ſeminis lini, unde quotidie tepide fiat injectio ℨ j. in urethram vel in vaginam ad reliquias gonorrhœæ habitualis exhauriendas. Cave tamen ne quid virulenti cohibeatur, quod tragœdiam renovare poſſit, quocirca præſtat fere ſemper a male tuto remedio abſtinere, tanto quidem magis, quod injectiones iſtiuſmodi morboſas urethræ criſpationes & anguſtias plerumque pariant, unde morborum Ilias in poſterum.

Proſtant in Diſpenſariis aliæ lapidis illius præparandi formulæ non parum diverſæ, ſed quæ ideo videntur rejiciendæ, dum lapidis ſolutio in urrthram injicienda eſt, quod lapis iis methodis præparatus acrior ſit.

XIV.

Pilulæ de Creta Palmarii.

℞. *Aloes optimæ* ℨ j.
Cretæ albiſſimæ,
Succini albi,
Gentianæ,
Myrrhæ,
Radic. Fraxinellæ ana ℥ j.
Mithridatis ℈ iv.
Terebinth. lotæ ʒ ij.
Syrupi de althæa q. ſ. ut fiat maſſa.

" Sunt qui addunt Calomelanos ℥ ß. vel ʒ " vj. Dentur ad ℈ ij. vel ʒ j. hora ſomni omni nocte per dies 15. Ad gonorrhæam curandam nihil æquale. Idem præſtant in profluvio albo mulierum.

XV.

Pulvis aſtringens, vulgo de Verny *dictus, ab Empirico quodam nomine* Verny.

℞. *Aluminis rupei*,
Ceruſsæ,
Terræ ſigillatæ Bleſenſis;
Cretæ Brianconenſis;
Vitrioli tum viridi, tum cærulei, ana partes æquales.

Contrita cochleatim in crucibulum candens projiciantur, calcinentur uſque dum ex cæruleo albeſcant. Maſſa in pulverem conteratur in mortario vitreo vel marmoreo, & in vaſe vitreo bene obturato ſervetur ad uſum.

Pulvis ille diluitur in vehiculo conveniente, *v. g.* in aqua ſtillatitia roſarum, plantaginis &c. vel in decocto radicis althææ, nymphææ &c. vel in ſero lactis, aut in emulſione cocta &c. a gr. xv. ℈ j. pro unica injectione. Sed de illius uſu dictum volo, quod modo de uſu lapidis medicamentoſi.

XVI.

Balſamum, quod vulgo Chalybis *dicitur*.

℞. *Aquæ Fortis duplicis* ℥ iij

Aciculas ex puro chalybe confectas, quas ex modo, quo diſſiliunt, dignoſcere facile eſt, aliquot injice, donec ebullitio maxima fiat.

Adde tunc *olei olivarum optimi* ʒ iij. vel iv. Confundantur omnia donec in unguenti vel balſami ſpeciem coeant. Ubi refrixerint aqua iterato elue, ut dulceſcant.

Balſamum illud eſt ad carnes fungoſas abſumendas in cancroſis ulceribus. Poteſt autem vis illius corrodens infringi, ſi lubuerit, repetita pluries ablutione, qua acida ſpicula aquæ fortis exterguntur.

XVII.

Unguentum ad Strumas.

℞. *Radicis Bryoniæ bene nutritæ* lib. ß.

Seca in talleolas minutiſſimas, frige in *lib. ilj. olei. olivarum*, ſi fieri poſſit, inſulſi.

Colaturæ adde *Terebinthinæ* lib. ß.
Ceræ ʒ v.

vaſe remoto ab igne fiat unguentum, in panno lineo ſtrumis apponendum bis in die.

Laudatur in eumdem finem unguentum Digitalis, cujus præparatio proſtat in plerisque Diſpenſariis.

XVIII.

Opiata ad dentes firmandos, ac gingivas detergendas.

Rec. *Pulveris foliorum Aquilegiæ*,
Salviæ criſpæ,
Et Menthæ ana ℨ ij.
Nuſcis moſchatæ,
Myrrhæ,
Et aluminis rupei, ana ℥ ij.
Mellis Narbonenſis lib. ß.

Miſceantur omnia ſimul cum melle igne leni calefacto, atque una diu agitentur & ſubigantur, ut intime commiſceantur.

Hæc opiata ſuper vittam linteam diducta fungoſis, ulceratis, putreſcentibus gingivis admovenda, & admota per horas aliquot, imo tota die continenda, donec ſuppuratæ & deterſæ gingivæ conſaneſcant.

DIS-

DISSERTATIO I.

De origine, appellatione, natura & curatione Morborum Venereorum inter Sinas.

JAm ab anno MDCCXXXVI, cum Liber in lucem primum prodiit, audiveram a Preſbytero Societatis Jeſu, recens e Sinarum imperio reduce, ubi Chriſtianam fidem triginta annos prædicaverat, luem veneream Pequini inter Sinas non modo notam, ſed etiam haud raram eſſe, ut ſignificavi in priore Operis editione, *Lib. I. Cap. X.* quod in hac altera *XI.* numeratur. Hincpercepi ſtatim quanti rei medicæ intereſſet expiſcari, quoad ejus fieri poſſet, quid de luis venereæ origine, natura, curatione ſentiret Natio illa, quæ Literarum atque adeo Medicinæ cultrix ab omni ævo, quæ longiſſime ab oris noſtris diſſita, quę ut alio ſole calens, ſic aliis diſciplinis inſtituta, non mutuititias, ſed ſuas ſibique proprias teneat opiniones, ſi qua ullibi altera.

Nihil ergo mihi antiquius adhinc fuit, quam modos omnes comminiſci, unde poſſem certo cognoſcere indicio, quid Sinæ, quid eruditiſſimi inter Sinas Medici de recenſitis capitibus cenſerent. At vero facile intellexi, quoniam nulla eſt cum Sinis nec linguæ, nec commercii ſocietas, unam tantum viam, rationem unam eſſe conſequendi quod optabam, nempe a RR. PP. Societatis Jeſu, qui Pequini jam pridem commorantur, & commorantur Europæorum ſoli, rem ſciſcitari, ſi quid forte de illa inaudiiſſent: Sin minus ab eis prece impetrare, ut ipſi a Sinis Medicis quæſita ſciſcitarentur. Haud me fugiebat quidem Religioſos illos id unum ſtudere omnes, ut Sinas ad Chriſti fidem adducant, quod ut votorum ſumma, ſic illis unicus laborum omnium finis. At vero certo tenebam ſimul ipſos nihilo ſecius & literas noſtras humaniores ceteraſque ſcientias naturales colere, ut ſibi Sinarum exiſtimationem parent, a quibus vident eas ſuſpici; & literis Sinenſibus perdiſcendis vacare, ut ſibi Sinarum amicitiam quærant, quibus ſciunt illas charas eſſe: atque adeo ad exemplum D. Pauli, (*a*) *infirmos* & Sinis quaſi Sinas fieri, ut Sinas Chriſto *lucrentur* & *ſalvos faciant*.

Quid ergo? Viam illam inivi, quæ ſola aderat, & tribus abhinc annis per Amicum interpoſitum Pequinum miſi Quæſitorum Indicem ad R. P. Petrum Foureau, Preſbiterum e Societate Jeſu, Virum doctum, diligentem, officioſum, & magno illum rogavi ſtudio, ut de iis non modo Sinenſes Medicos, quos noſſet doctiſſimos percontaretur, ſed ipſum etiam R. P. Ludovicum Parennin, qui Religioſorum Societatis Jeſu Pequini degentium antiquiſſimus eſt & erudiſſimus.

II.

Amicam ab illo Religioſo reſponſionem nuper accepi, tardius quidem quam ut ſuo loco potuerit inſeri huic Libro, cui nec inſeri facile potuiſſet ut ut celerius data, quippe quæ longior, ſed quæ quæſitis omnibus cumulate ſatisfacit, ac rem omnem appoſite enucleat. In hac enim reperire eſt non modo quid ſentiant Medici Sinæ de morbi origine, quibus illum deſignet appellationibus, quot diverſas ejus ſpecies agnoſcant; ſed quod pluris eſt; quales ſint præcipuæ remediorum formulæ, quæ ad curationem inter Sinas receptiſſime ſunt.

Narrat ille ſe de re rogatum, quam neſciebat juxta cum ignariſſimis, Sinenſem Medicum, ſibi notum & amicum, in conſilium adhibuiſſe, doctum & uſu peritum; propoſita dubia & quæſita omnia illi aperuiſſe ſinico idiomate; reſponſa ſingulis Capitibus ſcripto data fide optima gallice interpretatum eſſe, & ne in aliquo erraret imprudens, ſermones cum eo ſæpius contuliſſe, quo certius ſibi liqueret ſe illius cogitationem aſſecurum fuiſſe: Quorum ut fidem impetret, miſit mihi ſcriptum Idiographum Medici Sinenſis, quod penes me aſſervatur, quod unicam in Europa eſſe puto Diſſertationem Sinicam *de lue venerea*, & quod parum abfuit, quin ære celandum curaverim.

III. Sum-

(*a*) I. ad Corinth, Cap. 9. verſ. 19, 20, 22.

III.

Summa fides, qua voluit Religioſus ille mandata exequi, incommoda importavit duo, ſed quibus medicinam ille reperiit & certam & facilem: *Alterum* quidem, quod dum Sinicas remediorum formulas tranſcribit, pondera ſingularum ſpecierum quibus formulæ conſtant, deſignaverit ex ratione ponderandi inter Sinas uſitata; At vero ponderum illorum proportionem ad noſtra pondera ſimul indicavit, unde promptum eſt pondera Sinica in formulis expreſſa, ad pondera, quibus in Europa utimur, reducere: *Alterum* vero, quod ſpecies illas fere omnes nominibus tantum Sinicis expreſſerit, quod aliter fieri non potuit a viro in rebus medicis & botanicis minus verſato, cui græcæ vel latinæ earum ſpecierum nomenclaturæ non ſuppetebant, imo cui non conſtabat utrum ſpecies illæ omnes in Europa obviæ eſſent; At vero ſuppeditavit ipſe facultatem ſupplendi quod ab illo omiſſum fuit, quod omitti debuit, nimirum ſpecies omnes, quotcumque in formulis recencentur, collegit, in faſciculos ſingulas ſeorſum colligavit, nomina adſcripſit, Sinica, & capſa diligenter concluſas in Europam transferendas curavit, ut egomet coram ſingulas luſtrarem, ad claſſes ſuas referrem, & ſuis certis ac propriis vocabulis nominarem.

Recte quipem factum, nec ſine prudensi conſilio. Capſa feliciter allata eſt, ſpecies quas continebat, recognovi, nominibus ſuis diſtinxi, & ſi quid negotii reperii, ut in multis reperii plus quam ſatis, viros rei botanicæ & materię medicæ peritiſſimos Antonium & Bernardum de Juſſieu conſului. Unde futurum ſpero, ut formulæ, quæ Sinicis nominibus expreſſæ & ad Sinica pondera exactæ, barbaræ eſſe videbantur, jam more noſtro conceptæ uſitatis inter nos ſpecierum nomenclaturis, & noſtra ponderandi ratione, facillime cuivis pateant, neque lectorem ullum poſſint remorari.

IV.

Sed dum argumentum accuratius tracto, ita crevit materies, ut ne quid obſcuritatis offunderet rerum dicendatum copia, opus eſſe duxerim Diſſertationem hanc in ſex Paragraphos partiri, in quorum I. Quæſita a me Pequinum miſſa: II. Reſponſa Pequino data, quæ ambo, cum gallice ſcripta eſſent, latina feci: III. Explicatio remediorum & formularum medicarum, quæ profetuntur in præcedente Paragrapho: IV. Adnotationes in Theoriam morborum vnereorum, quæ recepta eſt inter Sinas: V. Adnotationes in Therapeiam, quam curandis morbis venereis Sinæ adhibent: VI. Therapeiæ noſtræ cum Sinica collatio, ut liqueat utri in cutanda lue venerea præſtet efficacitate.

§. I.

Quæſita ad Religioſum e Societate Jeſu Pequinum miſſa anno exeunte 1737.

I.

An lues venerea, ceterique morbi hujus generis, inter Sinas graſſentur.

II.

Quale ſit illis nomen, & an nomen illud ex ipſa lingua ſinica deductum ſit, an derivatum ab extera quadam lingua aut natione?

III.

Quæ medicina morbis illis adhibeatur in regno Sinico? Curenturne plantis quibuſdam indigenis, an uſu hydrargyri?

IV.

Si prius, quænam ſint plantæ illæ ſpecificæ & quæ adminiſtrandi ratio?

V.

Si poſterius, qua methodo hydrargyrus adhibeatur, & quales effectus habeat?

VI.

An morbi a Medicis Sinenſibus habeantur morbi indigenæ, & qui ab omni ævo in regno Sinico graſſati ſint, an contra novi & advenæ, quorum origo recens ſit & ab extera quadam regione ducta?

VII.

Si antiqui ſint & ab omni ævo in Sinico imperio noti, quales ſint characteres Sinici, quibus illorum nomina exhibentur? An deriventur illi a charactere quodam primario, qui morbum in genere donet, originatione eadem, ſimilique analogia, qua ceteri characteres, quibus morbi alii ſignificantur?

VIII.

VIII.

Contra vero, ſi novi fuerint & alienigenæ, unde, quo tempore, per quos contages illa in Sinicum imperium devecta fuerit, & an apud Sinas morborum horumce ferocia invaleſcat, remittaturne?

IX.

Utrum morbi venerei contagione tantum propagentur & præſertim per uſum veneris, ut in Europa; an ſponte & citra labem ullam contagione contractam generentur vitio ſolo cauſarum nonnaturalium, ut inter nos Aſthma, Icterus, Nephritis?

X.

Quot, qualia, quanta ſint præcipua luis venereæ ſymptomata inter Sinas; & quibus nominibus aut characteribus Sinicis ſingula deſignentur?

XI.

Num lues venerea vulgatior ſit, imo vero & antiquior forte in provinciis Sinici imperii, quæ magis auſtrales ſunt, quam in provinciis, quæ ad ſeptemtriones magis vergunt.

§. II.

Reſponſa Pequino ſcripta anno exeunte 1739. *ad ſingula quæſita*.

I.

Morbi venerei graſſantur in Sinenſi imperio, perinde ac in Europa.

II.

Multis ibi, variiſque nominibus deſignari ſolent. Appellantur enim

1. *Yanc mei Tchouang*. Vox illa *Tchouang* ſignificat in genere *plagam*, *ulcus*. *Yang mei* vero nomen eſt fructus cujuſdam edulis, gratiſſimi ſucci, qui nec Pequini, nec in borealibus Sinici imperii provinciis, ſed in auſtralibus tantum matureſcit, coloris ex albo purpuraſcentis, figura globoſus, nuculam mole æquans, cute aſper & rugoſus. Videtur autem nomen hujuſce fructus lui venereæ ideo inditum, quod ulcera vel puſtulæ venereæ fructum illum colore, imo forte & aſperitate ſatis apte referant.

Yang 揚 *Mei* 梅 *Tchouang* 瘡

2. *Tien pao Tchouang* De voce *Tchouang* jam dictum eſt: (*a*) *Tien pao* vero idem valet ac *grandiorem ampullam* ſive *bullam*, vel ut Sinæ loquuntur; *ampullam* ſive *bullam cœli*, hoc eſt, *ampullam* ſive *bullam magnitudine æqualem cœlo*. Id ergo nominis ſignificat *Ulcus*, *in quo magnæ ampullæ*, ſive *puſtulæ*. Cenſet tamen R. P. Parennin *Tien pao Tchouang* latine melius reddi *ulcus*, quod a *cœlo puniente pœna eſt*. Hæc ambo priora luis venereæ nomina, omnium quidem vulgatiſſima ſunt & uſu maxime trita; neque tamen ideo omittenda cenſui alia, quæ ſequuntur.

Tien 天 *Pao* 疱 *Tchouang* 瘡

3. *Mien Hoa Tchouang*. De voce *Tchouang* abunde liquet. *Mien hoa* vero ſignificat *Goſſypium*. Videtur autem lues Venerea ideo appellari. *Ulcus Goſſypium* vel *Goſſypii*, quod ut ſubtilia goſſypii ſtamina, ſi veſtibus firmius adhæreant, difficillime excutiis abſterguntur, ſic pari quoque modo neque lues venerea, ſi inveterata fuerit, poſſit facile remediis exſtirpari.

Mien

(*a*) Stephanus Fourmont, Regiæ Inſcriptionum & Humaniorum Literarum Academiæ Socius, ac in Regio Franciæ Collegio Linguæ Arabicæ Profeſſor, Vir omni doctrina ornatiſſimus, & Sinicæ lingua ſupra fidem callens, cenſet

Mien 綿 *Hoa* *Tchouang* 瘡

4. *Kouang tong Tchouang*. *Kouang tong* nomen eſt Sinicum Urbis illius, quæ Præcipuum Sinenſis imperii emporium eſt, & quæ ab Europæis *Cantonum* vel *Quantonum* appellatur. Itaque *Kouang tong Tchouang* idem ſonat ac *Ulcus Cantoni*. Aſunt autem luem veneream ita nominatam fuiſſe, quod Cantono in reliquum Sinicum imperium invecta ſit, ſed incertum quo tempore.

Kouang 廣 *Tong* 東 *Tchouang* 瘡

5. *Chi Tchouang*. *Chi* ſignificat *tempus*, ac proinde *Chi Tchouang* idem eſt ac *Ulcus temporis*. Potuit autem lues venerea a Sinis ſic vocari, vel quod ab *omni tempore* ſeu ævo ſævierit in Sinenſi imperio; vel quod invadat *omni tempore*, hyeme & æſtate.

Chi *Tchouang* 瘡

Hæc autem omnia vocabula ex ipſa lingua Sinica analogice derivata ſunt, ut liquet, nec ulla ſunt quæ ab alieno fonte cadant.

III. Curandæ lui venereæ adhiberi ſolent tum plantæ aliquot indigenæ tum Hydrargyrus..

IV. De plantis, quæ adverſus luem venereum facere creduntur, & de plantarum illarum adminiſtratione liquebit ex formulis ſequentibus; ſed prius duo notari velim: *Alterum*, me ponderum Sinicorum rationem ſequi; verum ne quis error inde obrepat, ſatis erit ſemel monuiſſe Libram Sinenſem conſtare XVI. *Taelis* qui pendunt uncias Pariſinas XVIII. Dividi autem *Taelum* unumquemque in X. *Mas*, *Mas* vero quemlibet in X. *Fen*, unde expedita eſt doſium Sinicarum ad doſes Europæas reductio: *Alterum*, Plantarum & ſpecierum nomina a me apponi Sinice tantum, quod mihi ſatis non conſtaret de appellationibus græcis, latinis, gallicisve plerarumque; imo ſuſpicio eſſet nonnullas in Europa ignotas eſſe. Porro autem, ut ea prætermiſſio ſuppleri poſſet, plantas ſpecieſque ſingulas, quas ſequentes formulæ recipiunt, tranſmittendas curavi, unde facile futurum eſt materiæ medicæ & botanices intelligentibus ſingulas dignoſcere. Potuiſſem fortaſſe, & quidem levi damno, ut videtur, nonnullas ſpecies plantaſve omittere; ut *Glycyrrhizam*, *Malum Cotoneum*, *Caprifolium* &c. quas in Europa, perinde ac in Sinico regno, obvias eſſe noveram, ſed neque illas omiſſas volui, ne qua forte inter plantas hujus ſpeciei Sinicas & Europæas differentia intereſſet, quæ me fugeret.

Gemina methodus eſt inter Sinas curandæ luis venereæ: *Altera*, quæ vi morbum adoritur, vel ut Sinæ loqui amant, *obſidet*; *Altera*, quæ venenum tacite educit per ſudores.

Pilulæ, quæ luem veneream curant priore methodo, morbum vi exterminando.

℞. Ex *Kin fen*, Mas ij.

Hæc ſpecies in tenuiſſimum pulverem conterenda eſt, donec atomi nullæ conſpicuæ ſint, quæ micent.

Ex *Eulitcha*, Mas iij.

Genus eſt lapidis cujuſdam mollioris, qui ad Sinas foris defertur, ſed unde deferatur non-

ſet nomine illo Sinico *Tien-pao Tchouang*, hoc eſt, *Morbo bullarum cœli*, ſignificari *Morbum bullarum*, *in quas ſolet aqua cœleſtis ſeu pluvia ſufflari, dum ſpiſſe decidit æſtate*. Vult autem luem veneream a Sinis eo nomine appellari, ex metaphora populis Orientis familiari, quod venereæ puſtulæ, quæ cutem depaſcuntur, ut forma referunt, ſic mole æquant bullulas pluviæ æſtivæ, neque minus ſint denſæ & confertæ. Et hæc ſane recte: Sed prævalere tamen videtur interpretatio a R. P. Parennin propoſita; dummodo notio, quam huic vocabulo *Pao* ſubjicit, non abhorrent a poteſtate illius vocis Sinicæ, a qua non abhorrere ideo pro certo habeo, quod probetur illa interpretatio R. P. Ludovico Parennin, qui in omni literatura Sinica eruditus eſt, ut nemo magis.

nondum compertum habeo. Species illa tenuiſſime quoque & ſeorſum conterenda eſt.

Ex *Hoai hoa mi*, Mas V.

Torretur illa ſpecies ſuper batillo, & in pulverem ſubtiliſſimum extenuatur.

Ex *Kouei pan*, Mas V.

Ea ſpecies eſt cortex inferior teſtudinis vulgaris, ſeu cortex quo venter obtegitur, lineam unam circiter craſſus, qui prunis impoſitus leviter torretur vinum vel acetum guttatim inſtillando, quod pluma diffunditur in omnem ſuperficiem, ut altius penetret. Ubi primum ea uſtulatione teſtudo flavum colorem contraxit & fragilis evaſit, in ſubtilem pulverem comminuitur.

Ex Farina tritici, *Taelos* ij.

Miſceantur omnia accuratiſſime guttatim affundendo aquæ communis q. ſ. & maſſa verſetur atque pinſatur, dum in Paſtam coeat neque duram, neque mollem, ſeu ut Sinæ ajunt, *neque humidam*, *neque ſiccam*. ex qua fiant Pilulæ magnitudinis piſi.

Ægroto exhibentur harumce pilularum *Mas* iij. bis in die, mane & ſero, per dies continuos ſex ſeptemve, ſi morbus levior ſit; ſi vero gravior, ſeu ut Sinæ loquuntur, *ponderoſior* fuerit, per dies undecim vel duodecim, vetando per id temporis ſpatium calidiores cibos, maxime carnem vervecinam. Ab uſu harumce pilularum dentes plerumque dolent, & fluit ab ore ſaliva uber & valde fœtens, quod celeris curationis ſignum eſt.

Lues venerea ea methodo vi ſanata plerumque recidiva eſt gemina de cauſa: Nam modo ægroti ipſiuſmet, qui ſanatus eſſe videbatur, fauces morbo iterum tentantur, nareſque & oris interiora brevi computreſcunt, dolentque nervi & oſſa ipſa, ut loquuntur Sinæ; & tunc morbus appellatur *kie tou*, hoc eſt, *Venenum adhęrens*: Modo morbus latens in liberos vel nepotes tranſmittitur, tunc morbus vocatur *Y tou*, hoc eſt, *Venenum hęreditarium*.

Multa compoſitionum genera laudantur ad *kie tou*, ſive *Venenum adhęrens*. Omnium uſu receptiſſima eſt ſequens, quæ ea verborum emphaſi. Sinis familiari in venditandis remediorum compoſitionibus, ut carius væneant, nuncupatur *kin tchan to kia tſieou Fang*. Verbum poſtremum *Fang*, *compoſitionem* quamlibet remedii in genere ſignificat; cetera idem ſonat ac *compoſitionem vini vernationis ſerpentis illius qui* kin tchan *appellatur*, ſeu clarius, *compoſitionem vini, quo ægri perinde reficiuntur & redintegrantur, ac ſerpens* kin tchan, *qui depoſita ſenecta vernavit.*

Vinum efficax ad curationem luis recidivę & inveteratę.

℞. *Vini optimi* Libras Sinicas v.

Inſunde in catinum, in quem immitte *Bufonem* magnum, validumque; ſuperimpoſito catino altero, commiſſuras argilla cum ſale marino diluta obduce, ſeu *luta*, ne quid exhalari poſſit. Coque balneo Mariæ per horas duas cum media, vel per horas tres, & deinde nocte tota decoctum refrigeſcat.

Mane ſequente ægro tantum vini illius medicati leviter calidi, quantum bibere poterit citra ebrietatem, miniſtrabitur in lecto jacenti, ut ſudet, quacunque anni tempeſtate ſeu hyemali, ſeu æſtiva, remedium adhibeatur. Mane altero bibet æger ex eodem vino doſim minorem, & quæ ſit heſternæ pars dimidia, ſudabitque pariter, niſi heſterna ſudatio uberrima fuerit. Sic deinceps die quovis doſis ex eodem vino ſed præcedente dimidio minor, exhibebitur, donec virus exhauſtum ſit, ægrum ſedulo admonendo, ut ſibi caveat ab aere per dies octo, cibos adhibeat leviores per dies quindecim, & a venere ſe abſtineat per dies centum.

Methodus altera medendi lui venereæ, venenum pedetentim expellendo & diſſipando, quæ efficax eſt tum ad recentem, tum ad inveteratum morbum, etiamſi æger toto corpore computreſceret, & nervorum oſſiumque doloribus tentaretur, omnis eſt intra uſum Decoctorum aliquot, quæ ſequuntur.

Decoctum probatiſſimum & pręſentis operę.

℞. Ex *Hoa fen*, Mas ij.
Ex *Fang fong*, Mas j.
Ex *Fang ki*, Mas j.
Ex *Tſao kio tchin*, Mas j.
Ex *Pe ſien pi*, Dictammo albo, Ma j.
Ex *Lien kiao*, Mas j.
Ex *Tchouen hiong*, Contrayerva, Mas j.
Ex *Tang kouei*, Mas j.
Ex *Fong teng*, Mas j.
Ex *Mou koua*, Malo cotoneo, Mas j.
Ex *kin yn hoa*, Caprifolio, Mas j.
Ex *Tchan toui*, Mas j.
Ex *Y mi gin*, Mas j.
Ex *kan tſao*, Glycyrrhiza, Fen. v.
Ex *Tou fou lin*, radice Chinæ, Taelos ij.

Si morbus partes corporis inferiores occupet, adjice

Ex *Nicou ſi*, Mas j.

Indantur omnia in ollam terream non vitreatam, & ſuperaffuſa aqua communi cir-

circiter ad *Lib.* j. ſs. ſeu Taelos xxiv., F. Decoctio ad conſumptionem Taelorum iv. Affunde tunc cyathum unum vini optimi, & Decoctum ægroto miniſtra jejuno quidem ventriculo, ſed permiſſa poſt duas horas comedendi licentia, quotidie iterando per dies 20, ſi morbus gravior ſit; per dies tantum 10, ſi levior.

Decoctum aliud, quod facit ad venenum expellendum, ſive recens ſive inveteratum ſit.

℞. Ex *Tou fou lin*, radice Chinæ, Taelos ij.
Ex *Tang Kouei*, Mas j. & Fen v.
Ex *Pe tchi*, Mas j. ſs.
Ex *Tſao Kio tchin*, ſive *Tſao kio tſe*, nam utrumque nomen idem ſonat. Mas j. ſs.
Ex *Y mi gin*, Mas j. Fen v.
Ex *Mon koua*, Cotoneo malo, Mas j.
Cauto opus eſt, ne cultro vel inſtrumento quovis ferreo ſpecies illa attingatur.
Ex *Pe ſien pi*, Mas j.
Ex *Mou tong*, Mas j.
Ex *Kin yn hoa*, Caprifolio, Mas j.
Ex *Kan tſao*, Glycyrrhiza, Fen v.
Coque in aquæ communis *Libris* ij. ad quartam partem, ideſt, ad Libram dimidiā, quæ ægroto quotidie mane jejuno ventriculo exhibenda eſt dies continuos undecim vel duodecim.

Emplaſtrum quod valet adverſus ulcera venerea dyſepulota, ex albo-rubentia, ſive medicina quædam alia, ut par eſt, prius intus adhibita fuerit, ſive non.

℞. Ex *Jou hiang*, Thure, Mas j.
Exprimantur oleum ex thure calefacto, & inter chartas duas craſſiores fortiter compreſſo.
Ex *Mel yo*, Myrrha, Mas j.
Ex *Hiong hoang*, Mas j.
Ex *Hive kie*, Mas j.
Ex *Ping pien*, Camphora, Fen iij.
Ex *Kin fen*, Mas iv.
Conterantur omnia ſeorſum in pulverem ſubtiliſſimum.
Adde
Ex *Pe la*, Cera alba, Mas iij.
Ex Adipe ſuilla, Mas iv. vel v.
Liquantis ſimul ceræ & adipi ceteras ſpecies adde, & una miſce, ſubigendo in Emplaſtrum ſatis firmum, quod ſupra cartham craſſiorem extenditur vel ſupra linteum, & ulceroſæ parti admovetur.

V.

In Sinenſi imperio Hydrargyrus curandæ lui venereæ nunquam adhibetur, niſi præparata. Vocatur tunc *Kin fen*, vel *Tſin fin*, nam utrumque vocabulum uſitatum eſt & tritum. Una tantum eſt in toto Sinenſi imperio familia in urbe *Sou tcheou fou* provinciæ *kiang nan*, quæ præparationis illius rationem calleat. Creditur in hunc ferme modum id negotii confici. Hydrargyri ea, quæ, lubuerit, quantitas in vas immittitur, quod idoneo operculo contegitur, lutatiſque commiſſuris ne quid Hydrargyri exhalari, vel aeris ſubire poſſit, ignis ſubjicitur dies aliquot: Ex calefacta Hydrargyro vapor attollitur, qui operculo nivis inſtar adhæret. Hæc eſt materies *kin fen* dicta, quæ cum ſpeciebus aliis modo recenſitis admittitur in pleraque medicamenta ſupra memorata, ad auxiliandum contra luem veneream.

VI.

Cenſent Sinenſes Medici veneream luem ab omni vetuſtate in Sinico imperio graſſatam fuiſſe. Et ſane Libri de rebus medicis Sinice ſcripti, quos antiquos eſſe perhibent, de ingreſſu illius morbi alte ſilent, imo in illis luis venereæ mentio fit, ceu morbi jam vetuſtiſſimi, hoc ipſo tempore, quo Libri illi ſcribebantur. Proinde neque notum id mali foris invectum fuiſſe, neque veriſimile eſt. Certe nulla ratione argui poſſe puto ex vocabulis, quibus Sinice appellatur, & de quibus ſupra *Reſponſo I.*

VII.

De lue venerea non diſſeritur in Libris medicis in eadem claſſe, in qua de ceteris morbis, ſed incertum qua de cauſa. Inde eſt forte quod in omnibus nominibus, quibus luem veneream ſignificari modo dicebam, ſoli illi characteri, quo exprimitur vox illa *Tchouang*, ideſt *Ulcus*, *Plaga*, ſemper affigatur in principio nota ſeu diagramma illud ſingulare, margini appoſitum, quod ſolum quidem characterem nullum ex ſe conſtituit, ſed quod additur ſemper in compoſitione characterum omnium, quibus deſignantur nomina morborum, & quod eſt illorum nominum veluti non characteriſtica. Vocatur autem illa nota, *Ping tſe teou*, hoc eſt, *Caput literæ morbos ſignificantis*.

VIII.

Priori capiti *Quæſiti VIII*, *de novitate aut antiquitate luis venereæ inter Sinas*, abunde ſatis fecit *Reſponſum* ad *Quæſitum VI.* Quod ad caput alterum, utrum morbos ille apud Sinas videatur quidquam de ſua ferocia jam depoſuiſſe, nondum potui ulla ratione comperire an morbus procedente tempore invaleſcat, remittaturne. Neque cauſa ulla eſt cur id ignorari mirum ſit, quippe Medici Sinenſes morborum origines, progreſſus, viciſſitudines, uno verbo morborum hiſtoriam, non ita callent, ut Europæi. Eo recidit potiſſima illorum ſcientia, ut experimenta aliquot norint antiqua, & ut

ali-

aliquot remediorum formulas ad manum habeant, ſed plerumque vetuſtas. Libri de re medica fere omnes antiqui ſunt; nulli vel pauciſſimi, qui recens ſcribantur. Quocirca Medici, quæ antiqua ſunt, paulo certius norunt plerumque, rerum recentiorum fere omnino ignari.

IX.

Docent Libri Medici Sinarum luem veneream concipi poſſe triplici ratione.

1. Uſu venereis & commercio libidinis cum mulieribus, quæ communiſſima eſt & vulgatiſſima communicationis via, unde fit ut in Scriptis Medicis venerea lues plerumque appelletur *Venenum actionum turpium.*

2. Reſpiratione, ſi odor peſtifer, quæ æger ſpirat, nares & odoratus organa acrius percellat. Volunt in hoc utroque caſu morbum contagione ſola pari ratione ſerpere; ſævire tamen diſpari modo: In illo inferiorem corporis partem (ſic enim Sinæ loqui amant) ut plurimum infeſtari, maculis rubris diſtingui, doloribus atrocibus nervorum & oſſium tentari: In hoc ſuperiorem corporis partem magis affici, potiſſimum caput & faciem: Ceterum curandæ lui venereæ, utrolibet modo concepta fuerit, nullo diſcrimine poſſe adhiberi vel remedia vehementia, quæ morbum vi exterminent, vel ſudorifica, quæ venenum tacite diſſipent.

3. Tertium eſſe modum incidendi in luem veneream, nempe ſi quis in loco aquoſo & humido, aut in tempeſtate auſtrina & pluvioſa, imo vero ſi quis ſudore diſſluens madiduſve pluvia, impenſe concaleſcat. Nam, *inquiunt Sinæ*, ſpiritus aquei in corpus, dum caleſit, introgreſſi fermentant, morbumque poſſunt producere, quod tamen perpetuum non eſſe agnoſcunt, cum ſæpius icterus tantum inferatur, vel gravitas totius corporis, vel dolor, dum urina movetur. Addunt eadem impendere, ſi quis plus potus & uſus largius liquore quovis æſtum concipiat maximum, quoniam ſpiritus liquoris tunc per corpus diffundi, & fermentando morbum creare poſſunt pari modo. Ceterum nolunt in hoc tertio luis venereæ genere vehementiora remedia unquam adhiberi, ne radicalis humor exhauriatur & diſperdatur, quod anorexiam, maraſmum, mortem ipſam poſſet acceſſere. Unam proinde ſalutis rationem tunc eſſe putant, ſcilicet ſi largus urinæ fluxus omni ope atque opera promoveatur.

Medicus ille Sinenſis, quem percontatus ſum, *ait R. P. Petrus Foureau*, aſſeveratiſſime affirmavit hancce tertiam rationem concipiendi luem veneream, in auſtralibus Sinici imperii provinciis ſatis frequentem, quippe in quibus ſolum depreſſius ſit, & aeris temperies humidior & aquoſior; at vero rarius obviam eſſe in provinciis aliis magis borealibus, in quibus & ſolum excelſius eſt & aer ſiccior.

X.

In triplici luis venereæ ſpecie, de qua in *Articulo* præcedente, morbus, ſi levior ſit & recentior, facile ad ſanitatem venit, neque ulla graviora producit ſymptomata. Verum ſi antiquior fuerit & inveteraſcendo vires acquiſierit, capillorum defluvium plerumque infert De nominibus Sinicis luis venereæ nihil addo, de his enim abunde ſupra *Reſponſo I.*

XI.

De hocce ultimo *Queſito* vide que dicta ſunt *Reſponſo* ad *Queſitum IX.* Attamen inficias non ivero conjecturæ locum eſſe luem veneream auſtralibus Sinenſis imperii provinciis multo prius graſſatam fuiſſe quam in borealibus, cum inter ceteras morbi appellationes una quædam ſit quæ nuncupatur *kouang tong Tchouang*, *Ulcus Cantoni*, unde colligere eſt, morbum illum vel ex hac urbe originem primam olim duxiſſe vel in illa præ aliis Sinicis urbibus vulgatiorem fuiſſe antiquis temporibus.

Omiſſum nolim, *addit*, *R. P. Petrus Foureau*, me accepiſſe a R. P. Parennin & a Fratre Rouſſet, qui Religioſorum omnium Pequini degentium morbos tum Europæos, tum Sinicos maxime callent, veneream luem ejuſque ſymptomata lenius ſevire in Sinenſi imperio, quam in Europa: Alioqui vix unquam futurum eſſe, ut ſanationem admitteret a Medicis Sinenſibus, quippe quorum remedia morbo depellendo imparia eſſent, & ita quidem imparia, ut ne morbos quidem leviores, quales curandos habent, radicitus exſtirpare valeant, niſi perraro.

§. III.

Explicatio remediorum & formularum, quæ proferuntur in præcedente Paragrafo.

I.

Hactenus totidem verbis reddidi, quæ Pequino miſſa ſunt. Nunc antequam ire pergam, lux prius danda ſubobſcuris aliquot locis præcedentis Paragraphi, ne cui aqua in illis hæreat, & in Medicina, quam Sinæ morbis venereis faciunt, cum medicina, quam nos in Europa iiſdem adhibemus, poſſit inde facilius comparari: Nempe 1. Ratio ponderum, ad quæ ſingulæ ſpecies in formulis modo propoſitis exiguntur. revo-

revocanda ad rationem ponderum noſtrorum: 2. Species ſingulæ, quæ in iiſdem formulis nominibus Sinicis expreſſæ ſunt, uſitatis inter nos nemenclaturis diſtinguendæ: 3. Denique ſingulæ formulæ, quæ nominibus Sinicis expreſsæ & ad Sinica pondera exactæ ſunt, concipiendæ tum noſtris nomenclaturis, tum noſtra ponderandi ratione, ut ſingulorum horumce remediorum virtutem & efficacitatem certius æſtimare liceat.

II.

Promptum quidem fuit & in expedito pondera Sinica ad noſtra revocare, ubi ſemel compertum eſt, (Vid. *Artic. IV. §. preced.*) Libram Sinicam conſtare Taelis 16., qui pendant Uncias Pariſinas 18.: Dividi vero Taelos ſingulos in Mas 10, & Mas in Fen 10. Hinc enin ſequitur ducto calculo inter Sinica & noſtra pondera ſequens æquipendium dari, nempe

Libram Sinicam I. æquare	Uncias Pariſinas XVIII.
Taelum I.	Drachinas IX.
Mas I.	Grana LXIV. cum quatuor partibus quinti grani unius.
Fen I.	Grana VI., cum duodecim partibus vigeſimis quintis grani unius.

III.

Res fuit multo magis operoſa & multo difficilioris indagationis Species Sinicas formularum, quæ Sinicis nominibus expreſſæ erant, ad notas in Europa nomenclaturas revocare. Capſa quidem, ut ſupra dictum eſt in Prologo, Pequino tranſmiſſa fuerat ſpeciebus iis omnibus in faſciculos colligatis plena, quæ in formulis propoſitis occurrunt. Imo etiam, cum ſoleant Pharmacopolæ Sinæ ſpecies, quas populo venditant, teſſellatim & tenuiſſime concidere, ne forte ideo ob alteratam faciem difficilius a nobis dignoſcerentur, prudens curaverat R. P. Petrus Foureau, Presbyter Societatis Jeſu, qui huic negotio ſuam benigne præſtitit diligentiam, ut plerarumque ſpecierum fruſtra integra in capſam ſeorſum inderentur. Fateor ſane cautionibus illis viam aliquam patefactam fuiſſe ad dignoſcendas ſpecies illas, cum ea ratione oculis fidelibus ſubjectæ fuerint; ſed tamen nec ita facilem, ut a quovis iniri poſſet: nec ita tritam, ut nullæ ſupereſſent ſalebræ, quæ morarentur. Quocirca nolui in diſtinguendis tot ſpeciebus exoticis, alio ſub ſole natis, exſuccis, marcidis, rugoſis, vietis, quarum non paucæ cariem ſenſerant longitudine vie, mihi præſidere, ſed potius in conſilium adhibere viſum eſt Antonium & Bernardum de Juſſieu, Facultatum Pariſinæ & Monſpeſſulanæ Doctores Medicos, nobile par fratrum, in rebus medicis egregie doctum, in botanicis & pharmaceuticis nulli ſecundum. Recognitas illorum diligentia, induſtria, mira in perſcrutando ſagacitate ſpecies ſingulas in ſequentem Tabellam digeſſi, cujus columna *Prior* Sinica ſpecierum omnium Pequino miſſarum nomina exhibet ordine alphabetico, ut quærentibus facilius obvia eſſent: *Altera* vero vocabula Synonyma, quibus ſpecies eædem in Europa nominantur. Adjectæ ſunt interdum breves adnotationes, quæ ſpecierum naturam & præparationem indicent, vel ad Auctores alios relegent, qui plenius argumentum id m tractaverunt.

Nomina Sinica ſpecierum quæ in formulis allatis adhibentur.	*Nomina ſynonyma ſpecierum earumdem, quæ in Europa uſitata ſunt.*
Eul tcha.	Terra Japonica, vulgo *Cachou brut.* Vide Hiſtoriam Terræ Japonicæ, ſive *Cachou. Memoires de l'Academie Royale des Sciences.* 1720. *pag.* 340.
Fang fon.	Radix Dauci vulgaris Clus. *Hiſtor.* 2. *pag.* 198. Tourn. *Inſtr. r. h.* 307.

Fang

Nomina Sinica Specierum, quę in formulis allatis adhibentur.	*Nomina Synonima Specierum earundem, quæ in Europa uſitata ſunt.*
Fang Ki.	Radix Ariſtolochiæ longæ veræ C. B. P. 307.
Fong teng.	Planta Sarmentoſa, forte Smilax vel Sarzaparilla.
Hiong hoang.	Auripigmentum, quod abundax ſulfure magis quam noſtrum, & pauciores continet partes regulinas ſeu arſenicales.
Hive Kic.	Sanguis Draconis Indiarum, Sanguis Draconis Vaſent. *Hiſtor. ſimplic. pagg.* 266. Et *Indię Literat. Epiſt.* VI. *pag.* 414, Dsjerenang, *ideſt*, Sanguis Draconis ex fructibus Palmæ coniferæ ſpinoſæ elicitur Kæmpff. *Amœnit. ſaſe.* 3. *pag.* 553. *Obſerv. VI.* Flacourt, *Hiſtoir. de Magagaſcar. pag.* 135. 136.
Hoa fen.	Mechoacanna alba Officinarum. Radix Convolvuli *Mechoacan* dicti, Raii *Hiſtor.*
Hoai hoa mi.	Flores Geniſtæ, ſed non liquet cujuſcumque ſpeciei.
Jou hiang.	Thus.
Kan tſao.	Radix Glycyrrhizæ ſiliquoſæ & germanicæ C. B. P. 352. Et Tourn. *Inſtit. r. h.* 389.
Hin fen.	Mercurius ſublimatus dulcis, florum Benzuini ſimillimus, colore niveus, micis lucidis & micantibus interſperſus.

Species iſta videtur potius eſſe Panacea Mercurialis quam Mercurius dulcis.

Ut exploraretur præparationis illius natura, materiam omnem, quantulacunque Pequino tranſmiſſa fuerat, Guillelmo Franciſco Rouelle. Pharmacopœo Pariſienſi, utriuſque pharmaciæ peritiſſimo, recognoſcenda dedi, in quo negotio diligentem operam ille præſtitit, & ſequentia obſervavit ſedulo.

I. Interſperſas in Sinica illa Panacea ſplendere lamellas aliquos, Talci æmulas, tenues complanatas, Panacea leviores, quæ a ceteris Panaceæ atomis facile poſſent ſumma acu ſeligi.

II. Inſtituta ex arte ſublimatione Panaceæ atomos omnes de more ad ſuperiorem matratioli partem ſublimes avolaſſe, ſuperſtitibus in fundo illis tantum lamellis, ſed nitore jam depoſito obſcuritatis, quod probat a ceteris Panaceæ atomis diverſas eſſe.

III. Poſt ſublimationem conſpicuos fuiſſe in collo matratioli globulos aliquot redivivi Morcurii, unde colligi poteſt Panaceam illam Sinicam rite præparatam eſſe, & mercurialibus atomis maxime ſaturatam.

IV. Sublimatam Panaceam in aqua perfecte ſolubilem fuiſſe, lamellas illas minime; quod arguit magis diverſam eſſe illarum naturam.

V. Lamellas illas accenſo carboni ſuperimpoſitas in fumos omnino abiiſſe, argumento quidem non fuiſſe Talci bracteas, indicio vero partes fuiſſe potius arſenicales, de quo tamen ob paucitate ſatis compertum non eſt.

VI. Solutioni Panaceæ illius Sinicæ, & ſolutioni ſimili Panaceæ more noſtro præparatæ perinde inſtillata fuiſſe Oleum Tartari per deliquium, ſolutionem ſalis volatilis Salis Ammoniaci, aquam calcis, ſolutionem calcis & auripigmenti &c. quibus in utraque mutationes inductæ ſunt ita ſimiles, ut ovum ovo ſimilius non ſit.

Ob-

Nomina Sinica ſpecierum quæ in formulis allatis adhibentur.	*Nomina ſynonyma ſpecierum earumdem, quæ in Europa uſitata ſunt.*
	Obfuit materiæ paucitas, ne plura inſtituerentur experimenta, quibus Panaceæ illius natura liquidius pateſieret. Sed cum ea præparatio elegans ſit, & uſui eſſe poſſit, modo ab omni arſenicalium partium conſortio libera ſit, curæ mihi erit ut a R. R. P. P. Societatis Jeſu, Pequini degentibus: majus illius pondus proxime impetrem, quo poſſit illa in partes ſuas analytice reſolvi parteſque ſingulæ penitius introſpici, & certius recognoſci.
Kin yn hoa.	Summitates cum folliculis florum Caprifolii germanici Dodonæi, *Pempt.* 411; Et Tourn. *Inſt. r. h.* 608.
Kouei pan.	Cortex inferior teſtudinis vulgaris, quo venter obtegitur, ex arte uſtulatus.
Lien Kiao.	Capſulæ ſeminum cujuſdam ſpeciei Adarodæ.
Mou Koua.	Mala Cydoniæ anguſtifoliæ vulgaris Tourn. *Inſt. r. h.* 633.
Mou tong.	Species incognita, ſed quæ videntur eſſe radix plantæ cujuſdam aquaticæ. Andreas Cleyerus, in *Specimine Medicinæ Sinicæ*, inter medicamenta ſimplicia, quæ a Chinenſibus ad uſum medicum adhibentur, recenſet num. 284. ſpeciem quamdam dictam *Mortum*, quam ait eſſe *ramos ſeu frutices ſaporis acro-dulcis, temperati, qui intrant cor, hepar, & inteſtina tenuiora, apritivi ſunt, & necant vermes*. Sed incertum an ſpecies Montum Cleyeri ſit ea eadem, quæ noſtra *Moutong*; & ut certum eſſet, tamen magis inde non liqueret quid rei eſſet *Mou tong*.
Mei yo.	Myrrha.
Nieou ſi.	Soecies illa in capſa defuit, & per imprudentiam videtur omiſſa. Vult Cleyerus, *ibidem*, Nieu ſic, quæ recenſerunt num. 10, & quam ſpeciem eamdem puto ac noſtram Nicourſi, *radicem eſſe acidodulcem, temperatam, qua intrat renes; reſtaurat ſanguinem; genua, nervos, & oſſa corroborat*. Sed ut conjectura non aberrarem, quæ in ſola nominum vicinitate tota nititur, tamen nihil inde lucis accederet ad dignoſcendum hoc ſpeciei genus.
Pe la.	Cera Sinica.
Pe ſied pi.	Radix Fraxinellæ Cluſ. *Hiſtor.* 1. *Pag.* 99. Et Tourn *Inſtit. r. h*: 430. Dictamni albi vulgo, ſive Fraxinellæ. C. B. P. 222.
Pe tchi.	Radix Imperatoriæ majoris C. B. P. 156. Tourn. *Inſtit. r. h.* 317.
Ping pien.	Camphora officinarum C. B. P. 500. Arbor, ex qua ſublimatur, appellatur Laurus Camphorifera Kæmpff. *Japon.* 770. *Fig.* 770. Laurus foliis ovatis, utrimque acuminatis, trinerviis, nitidis, petiolis laxis; *Linnæi. Hort. Cliffort.* 154.

Tang

Nomina Sinica ſpecierum, quæ in formulis allatis adhibentur.	*Nomina ſynonyma ſpecierum earumdem, quæ in Europa uſitata ſunt.*
Tang Kouei.	Radix Plantæ cujuſdam ex familia Umbeliferarum, ſed non liquet cujuſnam. Cleyerus, *ubi ſupra*, recenſet num. 39. ſpeciem quamdam appellatam *Tam quei*, quod vocabulum parum abeſt a noſtro *Tang kouei*, & hanc ſpeciem narrat eſſe *radicem valde uſitatam, acri-dulcem, tepidam, quæ ingreditur cor, hepar, lienem*; Addit, *quæ forte idem eſt, quod Elleborus*. Sed hinc neque conſtat quid ſit *Tam quei* Cleyeri: neque liquet an *Tam quei* Cleyeri idem ſit, quod noſtrum *Tang kouei*.
Tchan toui.	Exuviæ Cicadarum.
Tchoueng hiong.	Radix Contrayervæ Luſonis. *VVan bom.* Kæmpff. *Japon.* 901. T. 902. Kempfferia Linæi, *Gen. Pl.* 8026. *Hort. Cliffort.* 2. *Tab.* 3. Contrayerva ſeu Doſo Camellii Raii. *App.* 647. *Tom.* 3. & Raii, *Hiſtor. ſtirpium in Luzone naſcentium a R. P. Camello, p.* 32. *Tom.* 3. *App:* Cat ſjula kelengu, *Hort. Malab.* XI. *pag.* 81. *Tab.* 41.
Tou ſou lin.	Radix Chinæ vulgaris officinar. Smilax minus ſpinoſæ, fructu rubicundo, radice virtuoſa *Chinæ* dicta. Kæmpff. *Japon.* 781. *T.* 782. Sankira, vulgo Quaquara Japonenſium. Scribit idem Cleyerus, *loco laudato*, duas eſſe in regno Sinico ſpecies radicis Chinæ: *Alteram* albam, quæ *Pe-fou-lin*, & de qua ſupra *pag.* 108. Alteram coloris ſubrubei, quæ *Tou-fou-lin* appellatur, & de qua hic agitur: Priorem virtutem præſtare & ideo carius emi.
Tſao Kio tſe, *vel* tchin.	Lignum Saſſafras, vel ſpecies ligni Laurini quod ligni Saſſafras proxime congener eſt.
Y mi gin.	Semina deſquamata Lacrymæ Job Cluſ. *Hiſtor.* 2. *pag.* 216. Tourn. *Inſtit. r. h.* 532.

VI.

Poſt expedita duo priora Capita nihil negotii fuit propoſitas in præcedente *Paragrapho* formulas, quæ nominibus ſpecierum Sinicis expreſſæ & ad pondera Sinica exactæ ſunt; more noſtro concipere uſitatis inter nos nomenclaturis & noſtra ponderandi ratione, ut inde pateret clarius quid de ſimili medicationis modo & de medicinis in hunc modum compoſitis ſperare liceret. Ceterum formulas, quas interpretatus ſum, eodem ordine digeſſi, quo in præcedente *Paragrapho*, ut poſſent facilius, ſi ita videatur, ſingulæ ſingulis conferri.

Pillulæ, quæ Luem Veneream perſanare dicuntur.

Rec. *Mercurii dulcis* ʒ j. gr. 57. $\frac{3}{5}$

Terræ Japonicæ ʒ ij. gr. 50. $\frac{2}{5}$

Florum Geniſtæ torrefactorum.
Corticis uſtulati teſtudinis ana ʒ gr. 36.

Conterantur ſeorſum ſpecies illæ in pulverem tenuiſſimum.

Adde
Farinæ tritici ʒ iij. ʒ iij.

Miſceantur omnia accuratiſſime, & affuſa aqua communi pinſantur in paſtam ſubmollem, ex qua fiant Pillulæ magnitudinis piſi.

Doſi

Doſi harumce Pillularum ad ℈ ij. *gr.* L. $\frac{2}{5}$ bis in die mane & ſero, per dies 6. vel 7. Imo ſi morbus gravio ſit, per dies 11. vel 12. Illarum uſu ptyaliſmus plerumque movetur, cum oris fœtore & dolore dentium.

Vinum efficax ad curationem luis venereæ recidivæ & inveteratę.

Rec. *Vini optimi*, Lib. v. ℥. x.
Infunde in catinum, in quem immitte
Bufonem vivum, magnum validumque.
Superimpoſito catino altero, & lutatis commiſſuris eoque Balneo Mariæ per horas ij. vel iij.
Doſis vini illius eſt ad ſatietatem prima die, ſed tamen citra ebrietatem: Die ſequente duplo minor, & ſic deinceps ſemper decreſcendo ad dimidias.

Decoctum probatiſſimum, quo morbis paulatim depelli creditur.

Rec. *Mechoacannæ albæ* ʒ j. gr. LVII. $\frac{3}{5}$
Radicis Dauci vulgaris,
Ariſtolochiæ longæ,
Ligni Saſſafras, vel certe Laurini cujuſdam,
Radicis Fraxinellæ,
Capſularum ſeminum Adatodæ.
Radicis Contrayerva Luſonis,
Radicis Plantæ cujuſdam *Umbelliferę*, de cujus ſpecie non ſatis liquet.
Sarſæ-parillæ, vel Plantæ maxime affinis;

Mali Cydonii,

Summitatum Caprifolii,

Exuviarum Cicadarum,

Summum deſquamatorum Lacrimæ Job ana gr. LXIV. $\frac{4}{5}$

Radicis Glycyrrhizæ gr. XXXVII. $\frac{2}{5}$

Radicis Chinæ ℥ ij. ℈ ij.
Si morbus partes corporis inferiores obſideat, adde,

Nicou ſi, de qua nihil compertum habeo, *gr.* LXIV. $\frac{4}{5}$
Inde in ollam terream non vitreatam, & ſuperaffuſa aqua communi ad *Lib.* j. ℥. xj. fiat Decoctio ad conſumptionem ʒ iv. ß.
Adde cyathum unum vini optimi. Exhibe Decoctum totum ægroto mane jejuno ventriculo per dies x, ſi morbus levior; per dies xx, ſi gravior ſit.

Decoctum alterum, quod creditur facere contra venenum ſive recens, ſive inveteratum.

Rec. *Radicis Chinæ* ʒ ij.
Radicis Plantæ cujuſdam Umbelliferæ,
Radicis Imperatoriæ majoris,
Ligni Saſſafras, vel ligni cujuſdam laurini,
Seminis deſquamati lacrymæ Jobi, ana ʒ j. *gr.* XXV. $\frac{1}{3}$

Mali Cotonei,

Radicis Fraxinellę,

Radicis Plantæ, quæ videtur ex *aquaticarum familia*,

Summitatum caprifolii germanici, ana *gr.* LXIV. $\frac{4}{5}$

Radicis Glycyrrhiza gr. XXXII. $\frac{2}{5}$

Coque in aquæ communis *Lib.* ij. ℈ iv. ad quartam partem, hoc eſt, ad ℈ jx, quæ ægro mane jejuno ventriculo quotidie exhibeantur per dies continuos 11. vel 12.

Empla-

Emplaſtrum Mercuriale, quod valet adverſus ulcera venerea dyſepulota.

Rec. *Thuris*, ex quo oleum expreſſum fuerit.
Myrrhæ,
Auripigmenti,
Sanguis Draconis, ana gr. 64. $\frac{4}{5}$
Camphoræ, gr. 19. $\frac{12}{25}$
Mercurii dulcis, ℥ iij. gr. 43. $\frac{1}{5}$

Conterantur omnia ſeorſum in pulverem ſubtiliſſimum.
Adde
Ceræ ℥ ij. gr. 1. $\frac{2}{5}$
Adipis ſuillæ ℥ iij. gr. 43 $\frac{1}{5}$ *vel* ℥ iv. ß.

Liquatis ſimul Ceræ & Adipi ceteras ſpecies commiſce omnia accurate, permiſce & ſubige in Emplaſtrum ſatis firmum, quod ſupra cartham craſſiorem, vel linteum, vel alutam extenditur, & ulceroſæ parti admovetur.

§. IV.

Adnotationes in Theoriam morborum venereorum, quæ inter Sinas recepta eſt.

I. Sinæ tenent uno ore luem veneream, morboſque ceteros qui ex lue venerea pendent, in Sinenſi Imperio ab omni ævo graſſari. Vide *Reſponſum VI.* Multa tamen concurrunt, neque ſane levia, rationum momenta, quæ illos falli perſuadeant.

1. Quod Lues Venerea tot, tamque variis vocabulis a Sinis nuncupetur. Quinque recenſentur in *Reſponſo I.* ſextumque in *Reſponſ. IX.* Quid attinet vero tam multis & tam diverſis nominibus morbum unum & eumdem vocari, niſi quod illi nulla eſſet certa, propriaque appellatio, quæ pateret omnibus, quæ omnibus eſſet obvia, quæ ſingulos liberaret cura novam aliam fingendi & comminiſcendi? At ſine dubio lui venereæ non defuiſſet appellatio iſtiuſmodi, ſi ab omni ævo in Sinenſi Imperio morbus ille vagatus fuiſſet, quemadmodum non defuit ceteris morbis omnibus antiquis. Ut ergo ex ipſa vocabulorum varietate, quibus lues venerea in Europa olim nominabatur, evicimus ſupra *Pag.* 4. *& ſeqq.* morbum hunc in Europa novum eſſe; ſic idem videtur poſſe inferri ex cauſa ſimili de Sinenſi Imperio. Et ſane cum lues venerea poſſit in Europa inter morbus antiquos jam connumerari, inde quoque factum eſt, ut jam habeat certum & proprium nomen *luis venereæ* in Libris omnibus medicis, qui prodeunt latine ſcripti. Quod ſi apud diverſas Europæ nationes, diverſa etiamnum retineat nomina, ita tamen illa retinet, ut apud ſingulas uno tantum nomine nunc appelletur.

2. Quod inter Sinica nomina luis venereæ unum quoddam occurrat, quo morbi novitas videtur ſatis aperte indicari, nempe *Chi Tchouang*, hoc eſt, *Ulcus temporis*. Vide *Reſponſ. II.* Ait incaſſum Religioſus Societatis Jeſu, qui hac in parte Medicorum Sinenſium interpretem agit, luem veneream ideo ita dictam videri, vel quod ab omni tempore, ſeu ævo ſævierit in Sinenſi Imperio; vel quod perinde invadat omni tempore anni, tum æſtate, tum hyeme. Liquet enim hæc mera eſſe commenta, eo excogitata conſilio ut aliqua ſubjiciatur ratio originationis ſeu etymologiæ vocis ignotæ. Si quid licitum eſt conjectura conſequi in lingua peregrina, luem veneream Sinice dictam fuiſſe opinor *Chi Tchouang*, *Ulcus temporis*, quaſi *Ulcus temporis præſentis*, ſimili idiotiſmo ac dum nos gallice appellamus *morbum temporis*, *la maladie du temps*, morbum quamvis, qui vel ſpecie vel frequentia quid novi habere videtur.

2. Quod in Libris medicis Sinarum non diſſeratur de lue venerea, morbiſque aliis ejuſdem generis, in eadem claſſe, in qua de ceteris morbis. Vide *Reſponſum III.* Undenam, quæſo, diſcrimen iſtiuſmodi, & cur non lui venereæ, morbo gravi, difficili, pervulgato, id datum fuit, quod morbis aliis & levioribus & rarius obviis? Fatentur Sinæ Medici ſe cauſam neſcire: at ego odorari mihi videor id ideo factum, quod cum lues venerea primum apparuit, Collectio, Hiſtoria, ſeu mavis, Corpus morborum jam diu concluſum, conſtitutum & quaſi obſignatum eſſet, cui quidquam addere religio Sinis fuit, quippe qui & Priſcos & Priſcorum Libros vehementer, ne dicam ſuperſtitioſe, obſervent, veritis ſcilicet ne Antiquitatis parum reverentes eſſe viderentur, quod piaculum illis foret, ſi ſtatutos a Majoribus Medicinæ terminos auſi eſſent revellere. Abhinc inveteravit conſuetudo diſſerendi ſeorſum de morbis venereis, ſed appoſita tamen illorum vocabuli nota illa, quam *Ping tſe teou* dicunt, & quæ Character eſt literarum omnium morbos ſignificantium, ut indicio eſſet luem veneream, licet illius tractatio extra ordinem vagaretur, tamen ad morborum claſſem pertinere.

II. Negant Sinæ luem veneream ad ſe foris invectam eſſe, voluntque in Sinenſi Imperio endemiam & indigenam fuiſſe (Vide *Reſponſum VI.*) quod putant argui ex Sinicis morbi nominibus. Contra vero mihi ipſe perſuadeo, & judice quovis evicturum eſſe confido, nomina hæc ipſa haud obſcure oſtendere. 1. Luem veneream ab auſtralibus Sinici Imperii provinciis in boreales traductam fuiſſe: 2. Imo vero in ipſamet

met auſtrales provincias ab exteris regionibus delatam videri.

Etenim 1. Lues venerea vocatur *Yang mei Tchouang*, (Vide *Reſponſum I.*) ideſt, ut interpretatur Religioſus Societatis Jeſu, *Ulcus fructus Yang mei*, ſive Ulcus, quod colore & aſperitate fructum *Yang mei* quodammodo refert. Optime quidem; ſed ubinam adoleſcit arbor, quæ fructum illum profert? Ubinam fructus ille provenit? In Auſtralibus tantum Provinciis Imperii Sinenſis, nequaquam in Borealibus. Vide *Reſponſum II.* Id ergo nominis lui venereæ inditum eſt in Auſtralibus, non in Borealibus provinciis; neque enim potuit nomen ex ſimilitudine cum fructu quodam derivatum alibi imponi, quam ubi fructus ille ita paſſim frequens, obvius, & vulgo notus eſſet, ut alluſionis & nomenclaturæ morbo inditæ ratio omnibus perſpicua eſſet. Boreales ergo Sinenſis Imperii provinciæ, ut morbi nomen ab Auſtralibus provinciis, ſic & morbum ipſum ab illis accepere.

2. Lues venerea paſſim nuncupatur a Sinis *Kouang tong Tchouang*, hoc eſt, *Ulcus Cantoni* ſeu *Quantoni*. Vide *Reſponſum II.* Hæc autem morbi appellatio quæſtionem tam evidenter decidit, ut Sinæ, quos vidimus morbi antiquitatem affirmatiſſime aſſeverare, cogantur ipſi confiteri inde ſequi venereos morbos a *Quan cheu*, vulgo *Quantono* ſive *Cantono*, celebri Emporio provinciæ *Quan tong*, in reliquum imperium traductos & propagatos fuiſſe. Vide *Reſponſa II. & XI.* At vero ne quid videantur de morbi antiquitate remittere, addunt ſimul incertum quo tempore; ſed mox oſtendam haud ita incertum id videri, ac ipſi putant.

3. Conſtat Hydrargyrum a Sinis Medicis non adhiberi curandis morbis venereis, niſi præparatam. Vide *Reſponſum V.* De preparatione jam non quæro, de qua infra fuſe. Id unum annotare nunc ſuccurrit, ſcilicet præparationis illius modum Sinas omnes, etiam Medicos, alte latere; unam tantum in univerſo Sinenſi Imperio familiam eſſe urbis *Sou tcheou fou*, in Provincia *Kiang nan*, quæ illius gnara ſit, & aqua una hydrargyrus præparata ſubminiſtratur, quantacunque a Sinis adhibetur; unde inferendum puto & hydrargyri præparandæ modum, & hydrargyri præparatæ uſum inter Sinas perinde novum eſſe, & non ita pridem cognitum. Sin aliter enim, debuiſſet ea præparationis ratio, cum arcanum iſtiuſmodi, quod ad paucos recidit, nequeat non eſſe quæſtus compendiſque maximi, jam pridem pernotuiſſe, vel ſaltem ad plures clanculum emanaſſe, niſi Sinæ inertes ſint, ſupini, & utilitatum ſuarum negligentes ſupra quam credibile. Profecto perſuaſiſſimum mihi eſt quantocunque ſtudio arcanum hujuſcemodi tacitum teneretur in Europa, tanquam myſterium, brevi fore un palam fieret, vel emiſititiis vicinorum, amicorum, propinquorum oculis introſpectum, vel proditum ſeu loquacitatem famulorum prodigorum arcani, ſeu inopinatis verbis domeſticorum commiſſa enunciantium, ſeu etiam familiæ ipſius incuria, conſortiumve quandoque dormitantium.

III.

Si liceat ulterius conjecturis tendere, non modo luem veneream in Sinenſi Imperio novam eſſe anſim affirmare, ſed etiam a Luſitanis Cantonum olim delatam, & cum Sinis contagione communicatam fuiſſe, quod veriſimilia plurima videntur perſuadere.

1. Vidimus *art. præced.* luem veneream Cantono in ceteras Sinenſis Imperii provincias dimanaſſe, Sed vix credibile eſt Quantoni ſponte generari ſolo rerum non naturalium vitio, vel pravo uſu. Debuit ergo illuc aliunde tranferri. Sed undenam, quæſo, & per quos translatam potius credemus, quam commercio maritimo, cum Urbs illa celeberrimum Emporium ſit; & per Luſitanos, quos conſtat Europæorum primos illuc appuliſſe, & a quibus compertum eſt idem morbi genus cum Japoniis, qui ultra Sinas ad Orientem jacent, ſimili modo communicatum fuiſſe, ſed tardius, quia ad illos tardius aditum eſt.

2. Luſitani in Quantoni portum primum appulerunt anno 1517, quo tempore ſcilicet in Europa, atque adeo in Luſitania, lues venerea paſſim graſſabatur, quo plerique, potiſſimum Nautæ, Milites, ceterumque id genus hominum, qui licentius vivunt, morbo illo jam divulgato paſſim infecti erant. Narrant quidem (*a*) Hiſtorici Ferdinandum Perez de Andrada, qui Luſitanorum primus cum navibus novem ad portum Quantoni, Inſulaſve quæ præjacent, invectus eſt, ubi menſes decem & quatuor conſedit, prudentes ſeſe geſſiſſe. Eſto non repugnos: Imo vero ultro concedam illum & illius comites omnes ſe inculpatos præbuiſſe toto illo temporis intervallo, ſine ullo libidinis commercio cum

(*a*) Manuel de Faria y Souſa. *Aſia Portugueſa Tom. I. Part. 3. Capit, 2.*
Joab de Barros, *Aſia, dos feitos que os Portugeſes fizerao no deſcobrimento & conquiſta dos mares & terras de Oriente. Decada Terceira. Liv. II. Capit. 7.* & 8.
Fray Antonio de San Roman, *Hiſtoria general de la India Oriental, Liv. II, Capitul. 9.* & 15.

cum fœminis indigenis, atque adeo ſine ullo periculo communicati ullius morbi, quod ſane nimium puto de nautis, militibuſque, quibus erat proſtibulorum copia & quorum nota libido ſolutior. At vero negari nequaquam poteſt, quod uno ore (*a*) Hiſtorici omnes ſcriptis prodiderunt, Simonem de Andrada Ferdinandi Perezii fratrem, comiteſque quos ſecum navibus illuc adduxerat paulo poſt fratris diſceſſum, plane diverſam vivendi rationem iniiſſe, & ut cetera omittam militaris licentiæ facinora, fœminas quaſvis quibus manus inicere poterant, vellent nollentve, promiſcue conſtupraſſe, quod vix factum puto, quin ex meritoriis vel vim paſſis fœminis complures contagio venereo contaminatæ ſint, quod in conterraneos veneris commercio traductum & in urbem Quantonum & finitimas Quantono provincias brevi ſed latenter divagatum eſt, unde in Imperii Sinenſis provincias magis boreales pedetentim irrepſit.

3. Fovent Sinæ opiniones nonnullas, quas videntur ab Europæis, ac proinde a Luſitanis, mutuas olim accepiſſe: Nempe 1. Luem veneream vel contagione contrahi, vel ſponte concipi rerum non-naturalium præſertim aeris vitio, ut in ipſo luis venereæ in Europam ingreſſu creditum fuiſſe vidimus *Pag.* 87. 2. Curandæ lui venereæ adhibenda eſſe vel Mercurium præparatum pilularum forma, vel Decocta ſudorifica, eadem fere methodo, qua in Europa initio adhibita fuiſſe notum eſt. Non equidem nego potuiſſe hoc utrumque, ſi res ſummo jure penſitetur, in mentem illis venire, ſicut & Europæis, quippe, ut ait Comicus a Seneca (*b*) laudatus,

Cuivis poteſt accidere, quod cuiquam poteſt.

At vero, ut res vulgo ſe habent, vix mihi perſuadeo gentem, quæ a nobis moribus, diſciplina, inſtitutione, in tantum diſcrepat, potuiſſe ſine communicatione ulla nobiſcum tanta ac tam conſtanti convenientia conſentire.

IV.

Haud me fugit objici poſſe in argumentum, quod Sinæ, quos volumus lue venerea a Luſitanis contaminatos fuiſſe, de morbo illo ſecum communicato nec queſti ſint ullomodo, nec luem veneream *Luſitanici morbi* nomiue appellaverint unquam contra quam feciſſent ſine dubio, ſi vera conjiceremus, ut a Japoniis factum fuiſſe ipſi agnovimus alibi, *Lib. I. Cap.* 11. *Pag.* 62. ad quos conſtat luem venerea a Luſitanis contagione tranſmiſſam fuiſſe.

Sed facilis eſt & expedita reſponſio, modo attendatur ad diſparem exiſtimationis gradum, qua olim valuerunt Luſitani apud Sinas, Japoniosve. Apud hos ſcilicet, a quibus benigniſſime excepti ſunt, eo numero ſtatim conſederunt, & ad eas opes, eamque fortunam brevi emerſerunt, ut Japoniorum plerique, dum novos hoſpites obſervant, ſpeculantur, ſtupent, non potuerint non intelligere obnoxios illos eſſe morbo cuidam ignoto, qui in eas, quibuſcum conſueſcebant, facile tranſiret, & quem, ubi primum divulgari cœpit, *Luſitanicum* appellavere. Contra vero Sinæ Luſitanos, quos non ita multos Simon de Andrada ſecum adduxerat, cum provcacius, obſcœnius, violentius ſe gererent, ita confeſtim impete facto inter merunt vel abegerunt, ceu prædones omni hoſpitio plane indignos, ut nedum morbos, quos illi proprios habebant, & quibns Sinicas aliquot fœminas forte infecerant, ſed ne nomen quidem, patriamve ipſorum ſciſcitari penſi habuerint: ex quo evenit, ut nomen novum novi morbi, quo abhinc Sinas laboraviſſe credimus, ab alia quacunque cauſa potius deductum fuerit, quam a Luſitanorum commercio, quippe quorum adnavigatio ad provinciam Sinicam Quantoni, ſeu potius exſcenſio, ut tumultuaria, ſic quoque ita brevis fuerit, ut vix ulla in tam vaſto Imperio exſtiterit illius memoria.

Duo olim acciderunt inter nos eventa, omnium ore celebratiſſima, quæ cum luis venereæ ingreſſu in Europam arcte cohærent, & quæ morbi novitatem apertiſſime teſtificantur: Alterum quidem, Inventio novi orbis a Criſtophoro Columbo anno 1492, ex quo qui redierunt, ſtupendas regionis illius divitias & inexhauſtas auri mineras non magnificentius exaggerabant, quam de novo quodam & acerbo morbo, quem ibidem contraxerant conquerebantur dolentius: Alterum vero, bellum Neapolitanum; quod annis 1494. & 1495. Gallos inter & Italos, Hiſpanoſque geſtum fuit, & in quo tres illæ gentes morbi novi odium, quo ſe infectas eſſe ſentiebant, aliæ in alias, quaſi maledictis certarent, trasferebant. Haud defuere tamen qui olim crediderint, nec deſunt qui credant hodie, luem veneream in Europa ab omni ævo graſſari, ac ſine ullo prævio contagio ſponte ibi generari vulgivaga & promiſcua venere. At ſi ut inter Sinas, ſic inter nos quoque lues venerea clam irrepſiſſet, a graſſatoribus ſeu Piratis pauculis in extremas aliquot Europæ oras latenter devecta, & in pau-

(*a*) Manuel de Faria y Souſa, *Tam. I. Par.* 3. *Capit.* 6. Joao de Botros. *Decada Terceira Livro VI. Capit.* 2. Fray Antonio da San Roman. *Livro II. Capit.* 15. (*b*) De Conſolat, ad Martiam *Cap. IX.*

Pauculus fœminas vel mercenariæ ſtipis, vel ex infima populi fæce initio traducta fuiſſet, a quibus ſed tacito & obſcuro progreſſu in plures dimanaſſet, nullus dubito, ut plerique ſolent falſis quam veris potentius moveri, quin magna conſenſione conſpirarent fere omnes ad aſſerendam morbi antiquitatem; ad jactanda ea Priſcorum loca, quæ huic opinioni faverent; & ad explodendos ſibilis diſſentientes, ſi qui tamen in eo rerum ſtatu auderent diſſentire.

Porro ne quis immerenti ſtudium partium mihi objecerit, notari velim ad me quod attinet, meamque opinionem, eodem recidere ſive lues venerea in Provinciam Quantoni a Luſitanis invecta ſit anno 1517, ſive in ea regione ingenita fuerit & endemia. Si prius enim, jam Sinarum & Europæorum eadem futura eſt conditio, quod contendo, & quemadmodum lues illa ex Inſula Hiſpaniola in Europam per Hiſpanos traducta fuit, ſic in Sinenſe Imperium ab Europa per Luſitanos delata fuerit. Si poſterius vero, tunc novus luis venereæ focus in Provincia Quantoni, & in urbe *Quamcheu*, quæ Provinciæ caput eſt, admittendus erit, quod nedum noſtræ adverſetur opinioni, ut etiam cum illa concordet egregie; ſiquidem agnoſcimus ipſi (Vide *Lib. I. Cap.* 11.) præter notiſſimum focum Hiſpaniolæ, focos alios ejuſdemmodi complures in variis Americæ & Africæ locis, variiſque Aſiæ Inſulis in mari Indico jacentibus, quæ Zona torrida continentur, ac proinde obſtat nihil quominus novum alium focum pari jure agnoſcamus, ſi res ita ferat, in provincia Sinica Quantoni, quæ & ipſa intra Tropicos ſita eſt. Sed de his ſatis, ſuperque: Nunc pergamus ad alia.

V.

Sinæ Medici tres agnoſcunt cauſas luis venereæ, 1. Commercium libidinis cum infectis: 2. Spiritus communionem cum ægris: 3. Temperiem aeris auſtrinam & pluvioſam, ſi quis æſtum nimium per id tempus concipiat. Vide *Reſponſum IX.*

Prima cauſa in dubium venire non poteſt, quippe quam in Europa, perinde ac in Sinenſi regno, vulgatiſſimam eſſe notum eſt etiam lippis atque tonſoribus. Id autem illius proprium eſt, quod morbus ea contagionis via conceptus inferiores corporis partes, quibus peccatum eſt, utrobique maxime inſideat. Miror tantum omiſſos fuiſſe a Sinenſi Medico alios contagionis modos, quibus lactatione a nutrice in alumnum, aut ſuctione ab alumno in nutricem lues traſmittitur, & quorum non dubito quin inter Sinas exempla frequentia ſint.

De cauſa *altera* jure dubitatur. Certe conſtat in Europa luem veneream nunquam in diſtans propagari interventu aeris, quo nomine contagio qua diffundi ſolet, contagioni variolarum, morborumque peſtilentium multum concedit. Sed haud ſcio an morbus ille, qui reſpiratione concipi a Sinis dicitur, ſit revera ipſa lues venerea, num vero potius affectio quædam alia nobis incognita, quam Sinæ a lue venerea ſatis diligenter non diſtinguunt & de qua amplius inquirendum ſit.

Tertia videtur omnino falſa, ſed diverſo nomine pro diverſa hypotheſi.

1. Si morbus inter Sinas alienigena ſit, ut opinor, perinde ac inter Europæos, cauſa illa præjudicio tantum nititur, quod olim & in Europa quoque invaluerat, cum primis morbi temporibus a Medicorum plurimis crederetur luem non contagione ſola induci, ſed vitio quoque aeris vel diætæ produci, qua de re vide ſupra *Pag.* 50. Si vera conjicio, mirari ſuccurreret id commenti, quod delevit jam pridem inter nos dies & experientior rerum uſus, nondum inter Sinas deletum fuiſſe, niſi quod minime mirum eſſet poſſit gentem illam tam exiguos in rebus medicis progreſſus habere, quam palam ſit neglientem eſſe, & indagandi veri parum ſtudioſam. Vide *Reſponſum VIII.*

2. Contra, ſi lues venerea in auſtralibus Sinenſis imperii provinciis ſponte concipiatur ſine contagio ex ſolo rerum non-naturallum vitio, ut Sinæ volunt, & quod ipſe vix credo, nequaquam tamen veriſimile eſt poſſe unquam generari pluvia & auſtrina aeris conſtitutione, quantuſcunque corporis æſtus concurrerit, quippe quæ ne in ipſis quidem Americæ regionibus, ubi olim endemia erat, ne in ipſis quidem Africæ provinciis, ubi etiamnum endemia eſſe creditur, alio modo unquam concepta fuerit, concipiaturve, quam immoderato uſu veneris; non illis quidem ſemper impuræ *contaminatæ*, ſed tamen ſemper ſpurcæ & promiſcuæ, in qua commixta multorum *ſemina* in fracido utero computreſcant, & in virus mora convertantur.

3. Sed omiſſa quæſtione an nova, an antiqua ſit lues venerea inter Sinas, de qua nondum liquet, haud inanis eſt ſuſpicioni locus cum lue venerea, ab illis confundi morbum, quempiam alium a lue venerea, ſed lui affinem, qui Scorbuti congener ſit, vel etiam Scorbutus ipſemet; Et hæc conjectura confirmari videtur, tum quod Sinæ aiant morbo, illo, quem ſponte concipi volunt ſuperiores corporis partes potiſſimum affici, ut hic a Scorbuto: Tum quod narrent iidem in paludoſis Sinenſis imperii provinciis ubi auſtrina eſt aeris conſtitutio, quaſi endemium

demium eſſe, non aliter ac in Europa regiones ſimilis temperaturæ ſcorbuto infeſtæ eſſe ſolent.

Ceterum notari velim ὡς ἐν παρέργω, ex longis verborum ambagibus, quibus Sinæ conantur rationem reddere cur lues venerea concepto æſtu intenſiore in auſtrina aeris conſtitutione ſponte generetur, colligi poſſe commentitias explicationes, verius dicam bullatas nugas, non illis minus placere, quam Medicis noſtratibus ſeculo præterito, quo plerorumque mentes *Hypoteſium* lenocinio delinitæ, ſeu potius inviſcatæ, vana ſectabantur phantaſmata, & nubem inanem, ut Poetæ de Ixione fingebant, Junonis, hoc eſt, veritatis loco amplexabantur.

VI.

Subductis & circumſpectis omnibus, non alia in Reſponſis Pequino miſſis recenſentur luis venereæ ſymptomata, præter 1. Maculas rubras in pudendis, *Reſ. IX.* ideſt, ut opinor, ulcuſcula cancroſa, ſeu cariem pudendorum: 2. Ulcera cutis, quæ referunt fructum *Yang mei*, *Reſp. V.* hoc eſt, Puſtulas cutis venereas, ut mihi videtur: 3. Dolores atroces nervorum & oſſium, *Reſpp. IV.* & *IX.* 4. Putredinoſas exulcerationes faucium, narium & interiorum oris, *Reſp. IV.* 5. Demum capillorum defluvium, *Reſ. X.*

Nolim equidem ex taciturnitate Sinæ Medici, quem Religioſus Societatis Jeſu percontatus eſt, & qui de pluribus ſymptomatibus ſilentium tenuit, ſtatim concludi non alia eſſe luis venereæ ſymptomata in Sinenſi regno; ſed vix induci poſſum ut credam a lue venerea inter Sinas omnia eadem inferri ſymptomata, quæ inter nos. Non moror Bubones, Phimoſes, Paraphimoſes, Porros, Criſtas, Rhagades &c. quæ tamen inter cetera luis ſymptomata egregium locum obtinere videntur. At vero quis credat Gonorrhæam, qua nihil in Europa vulgatius eſt, omitti potuiſſe, ut a Medico Sina omiſſa fuit, dum leviora recenſet & rarius obvia, ſi ea morbi ſpecies lui venereæ præluderet in Sinenſi imperio, ut aſſolet in Europa. Porro diverſa illa ſpecies & indoles ſymptomatum, quibus lues Europæos Sinaſve affligit, mirabilem in modum confirmat, quæ ſupra *Lib.* I. *Cap.* 13. *Pag.* 69. dicta ſunt de variis ſymptomatum ſucceſſionibus, quas lues in Europa olim habuit.

VII.

Circa Diagnoſim liquet ex *Reſponſis* luem veneream a Sinis diſtingui 1. In Adventitiam & Hæreditariam, *Reſ. IV.* 2. In primum Invadentem & Recidivam, *Reſ. IV.* 3. In ſponte conceptam vitio aeris, & contractam contagione, *Reſ. IX.* 4. Demum in Recentem & Inveteratam, *Reſ. IX.*

Similiter de Prognoſi ſtatuunt Sinæ 1. Luem veneream recidivam lue venerea, quæ primum invadit, pejorem eſſe; *Reſ. IV.* 2. Contractam contagione, remediis fortioribus; conceptam ſine contagione, lenioribus impugnandam eſſe; *Reſ. IX.* 3. Recentem & leviorem inveterata & graviore facilius curari, *Reſ. X.* Quæ ſane pauca ſunt de Diagnoſi & Prognoſi morbi tam varii & tam difficilis; ſed injurium eſſet de indiligentia expoſtulare, qua Diagnoſtica & Prognoſtica luis venereæ ſigna propoſita ſunt, cum de illis nihil ſpecialius quæſitum fuerit.

§. V.

Adnotationes in Therapeiam, quam curandis Morbi Venereis Sinæ adhibent.

I.

In ſumma tres tantum Therapejas curandæ luis venereæ a primo morbi ingreſſu ad hanc uſque diem in Europa adhibitas novi: *Primam*, per alterantia & purgantia, quæ *Methodica*, *Alteram*, per Decocta tum lignorum Guaiaci & Saſſafras, tum Sarſæ parillæ & radicis Chinæ, quæ *Hidrotica* ſeu *Sudatoria*; *Tertiam*, per Hydrargyrum ſive Mercurium foris admotum, vel interne exhibitum, quæ *Mercurialis* appellatur. *Prima* locum habuit per initia morbi naſcentis, cum Medici vulgaribus remediis nimium confiſi, vel potius novis diffiſi iniquius ſibi cavebant maxime ab illis methodis quas *Empiricas* vocitabant. *Altera* in uſum primum inducta anno 1518, quo Guaiacum innotuit Europæ, magis deinceps inclaruit delatis radice Chinæ, Salſa-parilla & Saſſafras, & in honore fuit ad annum uſque 1560. a quo tempore paulatim viſa eſt obſoleſcere, ſed ita tamen ut ſatis diu aliquos habuerit probatores. *Tertia* primatum fere ſemper tenuit, tenetque etiamnum, quamquam nec paucos, nec indoctos adverſarios expperta fuerit.

Ab illis tribus Methodis nedum abludunt Sinenſium Medicorum Therapejæ, ſed potius cum illis proxime conveniunt, & propius quidem, quam facile credi poſſet de Methodis curatoriis, quæ uſu receptæ ſunt inter Medicos longo ter-

go terrarum intervallo diſſitos, moribus & inſtitutione diverſiſſimos, & quibus nulla eſt commercii ſocietas, nec ulla doctrinæ communicatio.

II.

I. Pauca quidem ſuppetunt de *Methodica* Sinarum Therapeia: In iis enim quæ Pequino reſcripta protulimus, fruſtra quæras remedia vel alterantia, vel purgantia, intra quæ omnis ea curationis ratio olim fuit. Sed opinor medicamenta hujuſcemodi a Sinenſi Medico de induſtria omiſſa fuiſſe, quod univerſalibus indicationibus magis quam ſpecialibus ſatisfacerent, ſeu potius, quod ut nobis, ſic & Sinenſibus Medicis illorum inefficacia in curanda lue comperta eſſet. At vero in dubium venire non poteſt, quin ad Methodicam illam Therapeiam pertineat *Formula II.* qua deſcribitur Decoctum Bufonis in vino, laudaturque tanquam remedium efficax ad curationem luis recidivæ & inveteratæ. Conſtat (*a*) enim olim & primis morbi temporibus curandæ lui venereæ a Medicorum plurimis adhibita fuiſſe in Europa juſcula ex Viperis vel ex Serpentibus, imo etiam Vinum; (*b*) in quo Vipera ſuffocata fuerat. Si quid autem opis conferunt Viperæ, ſi quid & Serpentes, non minus opis conferre poteſt ipſe Bufo (*c*) & ſimili quidem ratione. Quocirca cum illa remedia inter ſe virtute plane affinia ſint, ad eamdem inditionem perinde valere cenſenda ſunt.

Porro tamen, utcunque congener ſit horumce remediorum natura & indoles, vix induci poſſum ut credam vel nobis Sinas, vel nos Sinis in hoc negotio exemplo præluxiſſe: 1. Non Sinas nobis, cum certum ſit (*d*) viperarum juſcula a Sebaſtiano Aquilano, Jacobo Cataneo, Johanne Benedicto &c. curandæ lui venereæ in Europa adhibita fuiſſe longe ante annum 1517, quo primum Sinenſe imperium ab Europæis navigatione petitum fuit: 2. Neque nos Sinis, cum nulla ſatis idonea cauſa adduci poſſet, cur ab illis in locum viperarum vel ſerpentum, quibus non deſtituebantur, bufone ſuffecti eſſent. Igitur longe veroſimilius eſt, ut Viperæ apud nos, ſic Bufones apud Sinas ab omni ævo in medicinas uſurpata fuiſſe, quæ alexipharmaca virtute venena depellerent, & inde factum eſſe, ut utrobique utrumque remedii genus ad venenum venereum profligandum ex analogia pari jure traductum fuerit.

III.

II. Therapeiam Hidroticam implent in Europa Decocta Guaiaci & Saſſafras, ſalſæ pariſſæ & radicis Chinæ, quibus addi poſſunt Decocta Buxi, Juniperi, Phillyreæ, Saponariæ, Milii, radicum Cyperi, Bardanæ &c. Debent ergo ad illam Therapeiam referri *Formulæ III.* & *IV*, quibus manifeſtum eſt deſcribi Decocta vere hidrotica & ſudorifica, atque adeo energiæ ſimillimæ, quæ ſi non ex Guaiaco, quod in Sinenſi Imperio deeſſe ſuſpicio eſt, at ſaltem perinde conficiuntur ex radice Chinæ, ex Salſa-parilla vel ex planta congenere, ex ligno Saſſafras vel ex ligno alio quodam laurini generis & ſimilis efficaciæ, imo ex radicibus Dauci vulgaris, Ariſtolochiæ longæ, Fraxinellæ, Contrayervæ Luſonis, Imperatoriæ majoris &c. plantarum ſcilicet e familiis vulnerariarum & ſudorificarum; quibus vinum infundi ſolet, (vide *Form. III.*) ut olim Decoctis noſtris ſudorificis; quæ per dies 10. 15, 20 continuos exhibentur, non ſecus ac Decocta noſtra ſudorifica.

Cave tamen inde colligas Nationum alterutram alterutri ſudorificas illas medicinas acceptas debere, Europæos Sinis, Sinasve Europæis. Ut nobis propria erant Decocta ſudorifica ex ligno Guaiaco, quod Inſula Hiſpaniola largiter præbebat, priuſquam Sinæ adirentur; ſic Sinis ſua erant Decocta alia, ſimilia quidem, ſed ex ſpeciebus quæ ipſis propriæ erant & peculiares, nempe ex radice Chinæ, quæ in Sinenſi Imperio inquilina eſt, unde nomen habuit; ex Salſa parilla & ligno Saſſafras, quæ ſpecies cum noſtris cognominibus vel potius cum Americanis, non omnino congruunt; demum ex multis aliis plantarum generibus, quæ in Sinenſibus provinciis leguntur, & quas fert tellus illa.

IV.

III. Solet in Europa Hydrargyrus in Terapeia mercuriali quatuor modis adhiberi: 1. In Pilulis, Bolis, Catapotiis, quæ Mercurium crudum, vel præparatum admittunt: 2. In Emplaſtis vel Ceratis, quæ cum Mercurio componuntur: 3. In Suffitionibus, cum Cinnabari, Præparatiſve aliis mercurialibus: 4. In Unguentis mer-

(*a*) Vide ſupra, *Pag.* 103. (*b*) Andreas Cæſalpinus, *Art. Medic. Lib. IV. Capp.* 6. Gvatico, poſtea eximunt
(*c*) Nonnulli recipiunt Bufones vivos, eoſque extinguunt in ſpiritu vini vel vino ſudoriferum & diureticum;
totos in retortam immittunt, & per gradus igne aperto pellunt ſal volatile, egregiegregium alexipharmacum in-
Spiritus vero vini vel vinum, quo extincti fuere Bufones, habetur expertiſſimum 788.
terne hauſtum, *Joannes Beclerus*, Cynoſur. Mater. Medic. continuat. *Tom. I.* Pancdicto, *Pagg.* 579. 597. 613.
(*d*) Vide *Tom. II*, ad annos 1498. 1505. 1510. ubi de Aquilano, Cataneo

mercurialibus, quibus cutis oblinitur; quæ ſingula medicationum genera varie variant doſi & diuturnitate pro diverſo morbi gradu, aut diverſa ægrorum temperie. Liquet autem ex illis quatuor modis, tres tantum inter Sinas receptos eſſe.

1. Pilulas mercuriales, quæ *Formula I.* deſcribuntur. Conſtant illæ ex Mercurio dulci pereleganti & candidiſſimo, Terra Japonica, floribus Geniſtæ, Cortice uſtulato Teſtudinis, quę ſudorifica virtute pollent, ac demum ex farina Tritici multa; ſolentque per dies aliquot, plures pancioreſve, devorandæ exhiberi pro morbi vehementia, dum ptyaliſmus moveatur.

2. Emplaſtra mercurialia, quæ proponuntur *Formula V.* Illa quidem in Sinenſi regno non laudantur ad curationem univerſalem, ut olim in Europa, ſed ad ulcera tantum venerea, quæ cutem depaſcuntur & ſunt dyſepulota. Recipiunt autem non modo Mercurium dulcem, de quo *ſupra*, ſed etiam Thus, Myrrham, Sanguinem draconis, quæ inter detergentia; & Camphoram, quæ inter reſolventia & anodyna locum habent. Neque ſubeſt cauſa, cui quis exhorreſcat Auripigmentum, quod cum illis materiebus admiſcetur in Emplaſtrum, ſi attendat Auripigmentum noſtras Sinenſi multo venenoſius, quippe quod pauciores partes ſulſureas, atque adeo tanto plures arſenicales ſive regulinas contineat, non modo in Emplaſtrum externe admovendum, ſed in ipſum Collyrium Lanfranci addi, quo ſolent detergi oris ulcera non ſine periculo ne guttæ quædam deglutiantur.

3. Suffitiones mercuriales. De his quidem ſilet Medicus Sinenſis, quem R. P. Foureau in conſilium adhibuit, ſed illarum expreſſe meminit Medicus alter Sinenſis, nomine *Li che tochin*, in Opere ſuo prægrandi *de Materia Medica*, quod inter Sinas celebratum eſt quaſi claſſimum, vocaturque (*a*) *Pen tſao cang mou.* In illo enim ſic legitur.

Rec. *Mercurii* ℈ jv.
Plumbi & *Stanni* ana *gr.* L.
Hoang tan, quod lithargyrii genus eſt,
Cinnabaris ana *gr.* xxjv.

Singula in pulverem contrita miſceantur, & dividantur in partes æquales duodecim. Ex parte qualibet in tubi ſpeciem conformata fiant velut ellychnia, quæ oleo immerſa accendantur: (*b*) Æger, ſi fumum quem exhalant, in loco clauſo exhauriat, convaleſcet provocata ſalivatione.

IV. Præcipuus & efficaciſſimus Therapeiæ mercurialis modus, nempe illitio unguenti mercurialis, Sinis Medicis hactenus inauditus eſſe videatur, cum hac de re verbum nullum nullibi fiat quod ſciam, in quo ſane vicęm Sinarum doleo, quod ea deſtituantur medicationis ratione, quæ ſi non una eſt quæ ſi tuta & efficax, at certe omnium tutiſſima eſt & efficaciſſima.

De Mercurio miror profecto, quod id remedii genus, cujus vis & natura anti-venerea nulla ratione videtur potuiſſe conjici, ab Europæis & a Sinis in curanda lue perinde probatum ſit, neque poſſum quid inde adducar, in ſuſpicionem ultro citroque natorum vel acceptorum remediorum, maxime cum attendo ad affinitatem & cognationem, qua inter ſe conveniunt Pillulæ mercuriales Sinenſes, deſcriptæ *Formula I.* & Pillulæ noſtræ Barbaroſſæ, vel in eo quod addatur utriſque haud mediocris farinæ triticeæ copia. Sed probe ſentio commercium iſtiuſmodi non per Luſitanos, qui Europæorum primi in Sinicum Imperium appulerunt, interceſſiſſe, tum quod a Sinis hoſpicio amico tardius excepti ſunt, nec prius anno 1560.; tum quod cum ſermone non uterentur eodem, vix tria verba initio cum Sinis commutare potuerunt, quæ de Medicina fuiſſe nemo credat. Opinor potius illud Medicinæ commercium, ſi quod occul-

(*a*) Hoc opus quod Voluminibus XXXV. Sinico more compactis continentur, Imperatoris *Chi Tſongo* II. ſive *Kia tching*, qui mortem obiit anno Chriſti 1567., inſtitutum fuit a Doctore Sinico, nomine *Li che tobins*, cum eſſet *Tchi hien*, hoc eſt, Præfectus Urbis tertii ordinis, & ab illo ad umbilicum ductum regnante Imperatore *Chin Tſong* II., ſive *Van lie*, qui principatum auſpicatus eſt anno 1573. Pleraque ex optimis quibuſque Libris botanicis, & medicis excerpta ſunt tum antiquis tum recentibus; ſed quibus ajunt ab Auctore additas eſſe de ſuo Compoſitiones remediorum novas 37., ita ut in toto Opere numerentur 8160. Vide *R. P. J. B. du Halde*. Deſcription da la Chine. *Tom. III. Pag.* 44 *Col.* 2.

Jacobus Franciſcus Vandermande, Landreicenſis, Doctor Medicus Facultatis Pariſienſis, dum Macai, in celebri illo Luſitanorum emporio, quod a Cantorio non longe abeſt, Medici regii munere fungebatur, a Rege Luſitaniæ legatum, vaſtiſſimæ hujus Materiæ Medicæ Sinicæ partem illam, in qua diſſeritur *de Mineralibus*, luſitanice vertendam curavit a viro, qui utriuſque linguæ ſciens erat: Ipſe vero verſionem illam gallice interpretatus eſt ſumma fide, cujus interpretationis manuſcriptæ copia mihi facta eſt, & quam nunc ſequor.

(*b*) Haud diſpar ſuffitionis modus propoſitus olim fuit ab Alexandro Trajano Petronio, *De Morbo Gallico*, *Cap.* 22. Candela, *inquit*, *ille*, ex Minio (*Cinnabari*) & Cera conficiatur, cujus accenſæ vapor ægro inſpiratur, vel ulceribus externis admovetur.

occultius interceſſerit, fuiſſe per interpoſitos Arabes, penes quos olim fuit aliquandiu Literarum & medicinæ imperium. Sane compertum eſt uſum medicum Mercurii in Europam inductum fuiſſe exemplo & auctoritate Arabum, pillulaſque mercuriales ab (*a*) iiſdem nobiſcum communicatas. Sed incertum an Arabibus aliqua fuerit cum Sinis ſimilis doctrinæ communicatio, incertius vero an Arabes a Sinis, an Sinæ ab Arabibus Mercurii uſum acceptum habeant? Utinam de his aliquando viderint, quibus licet medicos Sinarum Libros legere & evolvere, atque adeo certo definire, utrum inter Sinas uſus Mercurii antiquus fuerit, & ſi fuerit antiquus, utrum antiquior quam inter Arabes?

V.

De cetero non ſatis capio cur Medicus Sinenus, qui quæſitis meis reſponſa dedit, affirmatiſſime aſſeveret Mercurium dulcem in Sinenſi Imperio ab una tantum familia confici, quæ incolit Urbem *Sou tchecu-fou* in Provincia *Kiang-nan*, cum in ampla illa Materiæ Medicæ Collectione, Sinice ſcripta, & quam *Pentſao Cang mou* appellari modo dicebam, diſerte proferantur plures Proceſſus ſeu Encheireſes Mercurii ſublimati dulcis, a noſtris paulum diverſæ, ſed quæ propoſito ſatisfaciant. „ Sic „ præparatur, *inquit Auctor illius Libri*, „ *Choui-yn-fen*, ſive *Kiu-fen*, hoc eſt, Mercu„ rius ſublimatus dulcis.

℞. *Mercurii crudi* ℥ j.
Alumini ℥ ij.
Salis marini ℥ j.

„ Conterantur hæc in pulverem, donec ullæ „ micæ ſplendeant, & contrita indantur „ in vas ferreum, cui ſuperimponatur vas „ alterum ferreum, quod cum priore con„ veniat. Obductis commiſſuris luto ex ci„ neribus & ſale communi, ignis ſuppo„ natur per tres horas. Finita operatione „ reperietur, in parte ſuperiore vaſis, *Kin„ fen*, ſeu Mercurius ſublimatus dulcis, „ candidiſſimus.

„ Sunt qui præferant ſequentes Proceſſus, *pergit ille.*

℞. *Mercurii crudi* ℥ j.
„ *Vitrioli viridis* ℥ vij.
„ *Salis marini* ℥ v.
„ Contere & deinde te gere, ut *ſupra*.

„ Vel ℞. *Vitrioli viridis* ℥ jv.
Salis marini ℥ j.
„ *Nitri purificati* ℥ v.

„ Quæ contrita in pulverem, & una commixta „ exponantur igni, donec materies flave„ ſcat.

„ Ex hac effinge pilulas ſive globos, & deinde.
„ ℞. *Mercurii crudi* ℥ j.
„ *Globulorum*, de quibus modo, ℥ ij.
„ *Aluminis* ℥ j.
„ Contere miſce & te gere ut *ſupra*.

§. VI.

Therapeiæ noſtra cum Sinica collatio, ut liqueat utra utri in curanda lue venerea præſtet efficacitate.

I.

Ex dictis conficitur Sinas nihilo aliter, quam nos, duas & eaſdem indicationes ſibi proponere in curanda lue venerea; *Alteram*, ut virus ſeu ſeminium morbificum, ſanguini infuſum, expellatur ſudatione: *Alteram*, ut ejiciatur ſalivatione. Illi diaphoreticis, hidroticis, ſudoriferis; huic præparatis, vel ſuffumigiis mercurialibus conantur ſatisfacere.

At vero ſi pari nobiſcum conſilio ad curandam luem veneream aggrediuntur Sinæ, certe non pari ſucceſſu. Nobis ita proſpere ſuccedit ea curatio, ut maxime optabile foret, ſi ceteris morbis chronicis, mederemur non infelicius: Sinis vero, qui mitioribus tamen morbis venereis conflictantur, longe ſecus, ut ſupra vidimus §. *II.* quod equidem facile credo, cum nec ſatis ſalutarem, nec ſatis efficacem medicinam ſperare liceat ab iis medicaminibus, quę Sinæ morbo adhibent.

II.

1. Non a decocto Buſonis. Quid enim opis eſſe poteſt in Decocto Buſonis, & unius quidem Buſonis, cum Viperæ, quæ virtute præpollent, plures & plures in juſculis coctæ, nihil unquam præſtiterint in Europa admodum utile?

III.

2. Non a Decoctis ſudorificis, quia in illis deeſt Guaiacum, cujus virtus præcipua eſt & efficaciſſima; quia exhibentur ſemel tantum in die, mane ſcilicet; quia non exhibentur, niſi per dies 10., 12., vel ad ſummum 20.; cum decocta noſtra hidrotica, quorum efficacitas major eſt ob additum Guaiacum; quæ ter

(*a*) Vide ſupra Pagg. 672. 673. 752. 759. ubi de Pillulis Mercurialibus Barbaroſſæ.

ter in die exhibentur mane, poſtmeridianis horis, & veſperi; quæ per menſem integrum exhibentur, ſpem ſemper fruſtrentur in lue inveterata & gravi, & raro impleant etiam in levi & recenti.

IV.

3. Non a Pilulis mercurialibus, quibus vix ineſt Mercurii dulcis pars vigeſima tertia, quarum doſes duæ quotidianæ vix æquant *grana* xviij. Mercuriis dulcis, & quæ per dies tantum 6. aut 7., vel ad ſummum 11. aut 12. iterantur; cum pilulæ noſtræ mercuriales confirmatum morbum vix unquam vincant, quæ tamen & majore doſi Mercurii dulcis conſtant, & diuturnius ſumi ſolent.

V.

4. Non ab Emplaſtris mercurialibus, quæ mere topica ſunt, quæ morbis topicis tantum, hoc eſt, cutaneis ulceribus, adhibentur, quæ vix quartam Mercurii dulcis partem admittunt; cum Emplaſtra mercurialia noſtra, quæ latiori corporis ſuperficiei admoventur, & quæ majorem recipiunt Mercurii copiam, jam dudum obſoleverint propter manifeſtam inefficaciam.

VI.

5. Non Suffumigio mercuriali, quippe fumus parcior & tenuior, in quem abit ellychnium Mercurio dulci & Cinnabari infartum, non poteſt virtute eadem pollere, qua denſior & copioſior fumus, quem exhalat Cinnabaris in prunas injecta, cum deflagrat. Quocirca, cum ſuffitio poſteriore, hoc eſt, noſtra methodo adhibita morbo rebelli & pertinaci nunquam medeatur, argumento eſt multo minus eadem mederi poſſe ſuffitionem alteram, quæ celebratur more Sinico.

VII.

Proinde cauſa ſubeſt, & juſta quidem, cur ſibi gratulentur Sinæ, quod morbis venereis conflictentur levioribus, contra quos ſi non perpetuo, at ſaltem plerumque ſatis valent remedia, quæ vulgo adhibent. Sane ſi morbis tentarentur æque difficilibus ac in Europa, vix puto fieri unquam poſſe, ut ad ſanitatem venirent, niſi neceſſitate coacti & Europæorum exemplo moniti meliorem viam inſiſterent, & miſſis ineptiis veram & efficacem morbi medicinam, hoc eſt, hydrargyroſim, aliquando tandem amplecterentur.

FINIS TOMIS PRIMI.

NOI

NOI RIFORMATORI

DELLO STUDIO DI PADOVA.

Concediamo Licenza a *Pietro Gatti* Stampator di Venezia di poter riſtampare il Libro intitolato *De Morbis Venereis &c. Auct. Antonio Joanne Aſtruc Tomi due riſtampa*, oſſervando gli ordini ſoliti in materia di Stampe, e preſentando le Copie alle Pubbliche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. lì 6. Ottobre 1789.

(*Piero Barbarigo Riff.*

(*Franceſco I. Moroſini Riff.*

(

Regiſtrato in Libro a Carte 309. al Num. 2891.

Marcantonio Sanfermo Seg.